

โกวิทธรรม

พระธรรมราชานุวัตร

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961154972

หมวดห้องสมุดรัฐสภา
#441144
วันที่ 7 มิ.ย. 2548
ทะเบียน 102
เลขหมู่ ๑๙ พ336ก
2546

โกวิทธรรม

พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล

ในงานออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ

พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท ป.ธ.๖)

ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์

วัดเทพศิรินทราวาส

วันอาทิตย์ที่ ๑๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๔๖

สมบัติน้องสมุดรัฐสภา

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๑๙๔๓๘ **สำนักพระราชวัง**

๓ กันยายน ๒๕๔๕

พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) อายุ ๗๘ พรรษา ๕๖ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และเจ้าคณะภาค ๓ ถึงมรณภาพด้วยโรคติดเชื้อในกระแสโลหิต และโรคแทรกซ้อนหัวใจขาดเลือด ณ โรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพมหานคร เมื่อวันจันทร์ที่ ๒ กันยายน ๒๕๔๕ เวลา ๑๖.๐๔ น.

วันอังคารที่ ๓ กันยายน ๒๕๔๕ เวลา ๑๗.๓๐ น. ขอรับพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ ศาลาพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ตามเกียรติยศศพรายนี้ได้รับพระราชทานโกศโถ ฉัตรเบญจาตั้งประดับเกียรติยศ ปี่ กลองชนะ ประโคมเวลาพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลื่อนชั้นเกียรติยศประกอบศพจากโกศโถ เป็นพระราชทานโกศแปดเหลี่ยม ฉัตรเบญจาตั้งประดับเกียรติยศ ปี่ กลองชนะ ประโคมเวลาพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ และรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๗ คืน

การนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ และทรงวางพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี วางที่หน้าโกศศพ.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท)
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่างที่ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

สมบัติ ธำรงสมุทรัฐสภา

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๑๙๔๕๐ สำนักพระราชวัง

๓ กันยายน ๒๕๔๕

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร โปรดเกล้า ฯ ให้ พลอากาศเอก สถิตย์พงษ์ สุขวิมล เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าโกศศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และเจ้าคณะภาค ๓ ณ ศาลาพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ ๓ กันยายน ๒๕๔๕ เวลา ๑๙.๐๐ น.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท)
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

.....

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๑๙๔๑ สำนักพระราชวัง

๓ กันยายน ๒๕๔๕

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ โปรดให้ พลตรี บรรพต เที่ยงพูลวงศ์ เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าโกศศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และเจ้าคณะภาค ๓ ณ ศาลาพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ ๓ กันยายน ๒๕๔๕ เวลา ๑๗.๓๐ น.

ประภาพรรณ/พิมพ์/โรงฯ /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท)
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๑๙๔๔๒

สำนักพระราชวัง

๖ กันยายน ๒๕๔๕

ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วันพระราชทานศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และเจ้าคณะภาค ๓ ณ ศาลาพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ที่ ๙ กันยายน ๒๕๔๕ เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน และบังสุกุล

เวลา ๑๙.๐๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม.

ประภาพรรณ์พิมพ์/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท)
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๒๐๖๕

สำนักพระราชวัง

๑๗ กันยายน ๒๕๔๕

ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๕๐ วันพระราชทานศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และเจ้าคณะภาค ๓ ณ ศาลาพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๕ เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน และบังสุกุล

เวลา ๑๙.๐๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม.

ประภาพรรณ/พิมพ์/สำเนา/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท)
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

.....

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๒๕๔๐

สำนักพระราชวัง

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๕

ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๑๐๐ วันพระราชทานศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และเจ้าคณะภาค ๓ ณ ศาลาพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

วันพุธที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๔๕ เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน และบังสุกุล

เวลา ๑๙.๐๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม.

ประภาพรรณ์พิมพ์/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท)
	เพื่อทราบ

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๒๕๖๗

สำนักพระราชวัง

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๕

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการพระราชทานเพลิงศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และเจ้าคณะภาค ๓ ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๔๖ เวลา ๑๖.๓๐ น. บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ ณ ศาลาพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ พระ ๔ รูปสวดธรรมคาถา พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม

วันอาทิตย์ที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๔๖ เวลา ๑๐.๔๕ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปที่สวดพระพุทธมนต์แต่วันก่อน ถวายพรพระ แล้วรับพระราชทานฉัน

เวลา ๑๔.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เชิญโกศศพขึ้นรถวอประเทียบจากวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ไปยังเมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส หยุดรถเชิญโกศศพแห่เวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๗.๐๐ น. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานเพลิงศพ

วันจันทร์ที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๔๖ เวลา ๐๗.๐๐ น. พระราชทานผ้าไตร และภัตตาหารสามหาบ ในการเก็บอัฐิ

แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์.

ประภาพรรณ/พิมพ์/สำนวน/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท)
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

.....

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๒๕๑๗๙ สำนักพระราชวัง

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๕

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานเพลิงศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และเจ้าคณะภาค ๓ ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๔๖ เวลา ๑๗.๐๐ น.
แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ฝนฯ/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท)
	เพื่อทราบ

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

พระมหากรุณาธิคุณ

นับแต่พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ได้ถึงมรณภาพ เมื่อวันจันทร์ที่ ๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๔๕ เป็นต้นมา

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐได้ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานน้ำหลวงสรงศพพร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ

การนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ และทรงวางพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตน-ราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี วางที่หน้าโกศศพ

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร โปรดเกล้าฯ ให้พลอากาศเอก สถิตย์พงษ์ สุขวิมล เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าโกศศพ

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ โปรดให้พลตรีบรรพต เที่ยงพูลวงศ์ เชิญพวงมาลาไปวางที่หน้าโกศศพ

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลื่อนขั้นเกียรติยศประกอบศพจากโกศโถ เป็นพระ-ราชทานโกศแปดเหลี่ยม ฉัตรเบญจาตั้งประดับเกียรติยศ ปี่ กลองชนะ ประโคมเวลาพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ และรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๗ คืน

ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ ในการออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และศิษยานุศิษย์ หาที่สุดมิได้

คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามและศิษยานุศิษย์รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ตลอดไป

ขอถวายพระพร

โกวิทานุสรณ์

พระธรรมราชานุวัตร หรือที่มักเรียกกันว่าหลวงเตี่ย เป็นพระเถระผู้ใหญ่ที่โอบอ้อมอารี และเอาใจใส่ในการศึกษาของเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านวิชาการและการอบรมจริยธรรม เมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าสอบไล่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและเตรียมสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย หลวงเตี่ยให้เทปบันทึกคำสอนที่ท่านไปสอนวิชาศีลธรรมให้โรงเรียนต่างๆ สำหรับข้าพเจ้าอาศัยทบทวนเตรียมสอบ

หลวงเตี่ยมีความรู้ลึกซึ้งกว้างขวาง เขียนหนังสือ และแสดงพระธรรมเทศนาด้วยภาษาที่สละสลวย เข้าใจง่าย ประวัติและผลงานของท่านเป็นแบบอย่างของคนดี และพระดี ควรแก่การศึกษา ดังนั้น **โกวิทานุสรณ์** ซึ่งคณะสงฆ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามได้จัดพิมพ์ขึ้นจะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดงานของหลวงเตี่ย เป็นวิทยาทานที่ทรงค่ายิ่ง ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในการกระทำ อันเป็นกุศลครั้งนี้ พร้อมกับขอร่วมนมัสการรำลึกถึงหลวงเตี่ยด้วย

คำนำ

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการพระราชทานเพลิงศพ พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท ป.ธ.๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ และเจ้าคณะภาค ๓ ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันอาทิตย์ที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๖ เวลา ๑๗.๐๐ น. สมเด็จพระบรมวงศบพิตร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานเพลิงศพ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

พระธรรมราชานุวัตร เป็นพระเถระผู้ใหญ่ในวัดพระเชตุพนฯ เป็นศิษย์รุ่นน้องร่วมอาจารย์เดียวกันกับข้าพเจ้า เข้ามาอยู่เป็นสามเณรในวัดพระเชตุพนฯ ภายใต้การปกครองของเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺโต ป.๙) ที่กุฏิคณะ น.๑๕ ข้าพเจ้ามาอยู่ที่วัดนี้เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๖ ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตย ส่วนพระธรรมราชานุวัตรมาอยู่ทีหลัง เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๓ ห่างกัน ๖ ปี และ ต่อมายังได้เป็นศิษย์เรียนหนังสือกับข้าพเจ้า จึงเรียกข้าพเจ้าว่า **"ครู"** มาโดยตลอด พระธรรมราชานุวัตร เป็นคนคล่องแคล่วว่องไว ตัดสินใจเร็ว เอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียน ขยันขันแข็งในการทำงาน มีไหวพริบปฏิภาณ ชอบการสั่งสอนและรู้จักการปฏิสันถาร จึงเป็นที่ไว้วางใจของครูบาอาจารย์ และมีลูกศิษย์ลูกหามากมาย ได้เป็นกำลังสำคัญของวัดรูปหนึ่ง ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่เลขานุการเจ้าอาวาสในสมัยที่เจ้าประคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) สมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นเจ้าอาวาส และได้ช่วยแบ่งเบาภาระของวัดในสมัยเจ้าอาวาสองค์ต่อๆมาทั้งยังได้รับภาระหน้าที่ในกิจการของคณะสงฆ์ดำรงตำแหน่ง เลขานุการเจ้าคณะระดับต่างๆ จนถึงเป็นเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช และได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะภาค ๑๔ และเจ้าคณะภาค ๓ อันเป็นตำแหน่งสุดท้ายก่อนที่จะถึงมรณภาพไปอย่างกระทันหัน การจากไปของพระธรรมราชานุวัตรทำให้วัดพระเชตุพนและคณะสงฆ์ขาดกำลังสำคัญไปอีกรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นที่น่าเสียดาย

ในการพระราชทานเพลิงศพพระธรรมราชานุวัตร ได้มีการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก จำนวน ๑๖ เล่มคือ คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ จัดพิมพ์ **"ตุ๊กตาศิลาจีนวัดโพธิ์"** มูลนิธิ **"ทุนพระพุทธยอดฟ้า"** ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดพิมพ์ **"ย่อประวัติวัดพระเชตุพน"** วัดพระธรรมกาย มูลนิธิธรรมกาย จัดพิมพ์ ๔ เรื่องคือ **"โกวิทานุสรณ์" "โกวิทธรรม" "โกวิทสารัตถธรรม"** และ**"โกวิทปูชนีย์"** คณะสงฆ์ภาค ๓ จัดพิมพ์ ๓ เรื่องคือ **"พงษาวดารกรุงศรีอยุทธยา ภาษามคธ แล คำแปล" "สงฺขฺยาปกาสกปกรณ-ฎีกา"** และ **"สหสฺสวตฺถุปฺปกรณ์ (บาลีอักษรโรมัน)"** ดร.วิภาพรรณ ชูทรัพย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนในเครือตั้ง

ตรงจิตรพณิชยการ จัดพิมพ์ **"วุยาสสุภาษิต"** วัดสามพราน นครปฐม จัดพิมพ์ **"อภิธัมมัตถสังคหะและปรมัตถทีปนี แปล"** คณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี จัดพิมพ์ **"เสียงพระ เสียงเพลง ภาค ๑, ๒"** และ **"มรดกหลวงพ่อวัดดอนเจดีย์"** สมัชชาสงฆ์ไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา จัดพิมพ์ **"รู้จักอเมริกาหันมาดูศักยภาพของไทย"** พระวิเทศธรรมกวี คณะสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกา วัดพุทธานุสรณ์ สหรัฐอเมริกา จัดพิมพ์ **"ทุกข์สำหรับเห็น แต่สุขสำหรับเป็น (แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา)"** โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพนฯ ครอบครัวตั้งตรงจิตรและหลานๆ จัดพิมพ์ **"ตำราหมอนวด และฤษีดัดตน"**

ขออนุโมทนาคณะเจ้าภาพที่ได้ร่วมกันสละกำลังกายกำลังทรัพย์ร่วมกันเป็นเจ้าภาพถวายอาหารเครื่องดื่มจตุปัจจัยไทยธรรมและจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกร่วมกันบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายพระธรรมราชานุวัตรผู้ถึงมรณภาพ หากได้ทราบคงจะปลื้มปีติยินดีชื่นชมโสมนัสและอนุโมทนาสาธุการในส่วนกุศลของทุกๆท่านอย่างแน่แท้ ขอดวงวิญญาณของพระธรรมราชานุวัตรจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ

(พระธรรมปัญญาบดี)
เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน

สารบัญ

ประวัติพระธรรมราชานุวัตร ๒๕

พระธรรมเทศนาเฉลิมพระเกียรติ ๓๕

- พระธรรมเทศนา หิตจิตตกถา ๓๖
- พระธรรมเทศนา อาทิธรรมกถา ๔๑
- พระธรรมเทศนา สุวราชวัตถุกถา ๔๖
- พระธรรมเทศนา สาราณียธรรมกถา ๕๐
- พระธรรมเทศนา ปีติกถา ๕๔
- พระธรรมเทศนา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๕๙
- พระธรรมเทศนา สังฆโสภณกถา ๗๐
- บรรยายธรรมจากพระราชประวัติ ๗๕
- พระธรรมเทศนา สาธุนรธรรมกถา ๘๕

อบรมพระภิกษุสามเณรและนักเรียน ๙๑

- การบรรยาย “อบรมระเบียบพระอุปัชฌาย์ ๙๒
- อบรมพระอุปัชฌาย์ วัดสามพระยา วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๕ ..... ๑๐๐
- อบรมพระอุปัชฌาย์ วัดสามพระยา วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๙ ..... ๑๐๓
- อบรมพระนวกะ วัดลาดปลาเค้า ๑๑๒
- โอวาทของพระธรรมราชานุวัตร ๑๒๔
- อบรมนักเรียนพณิชยการราชดำเนิน ๑๒๘
- อบรมนักเรียน โรงเรียนจังหวัดพิจิตร ๑๓๗

พระธรรมเทศนาในงานบำเพ็ญกุศลศพ ๑๔๗

- พระธรรมเทศนา อัปปมาทธรรมกถา ๑๔๘
- พระธรรมเทศนา อัตตสารธรรมกถา ๑๕๔
- พระธรรมเทศนา สาราณียธรรมกถา ๑๕๘
- พระธรรมเทศนา กตัญญูกตเวทิตากถา ๑๖๒
- พระธรรมเทศนา เมตตานิสังสกถา ๑๗๐
- พระธรรมเทศนา อัปปมาทธรรมกถา ๑๗๔
- พระธรรมเทศนา สาราณียธรรมกถา ๑๘๐

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา
THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961154972

- พระธรรมเทศนา มรณภยกถา ๑๘๕
- พระธรรมเทศนา พระอภิธรรมปิฎก คัมภีร์ยมกปกรณ์ ๑๘๙
- พระธรรมเทศนา ปณฺฑิตกถา ๑๙๕
- พระธรรมเทศนา เรื่อง ความไม่ประมาท ๑๙๙

พระธรรมเทศนา ปาฐกถาธรรม ๒๐๕

- พระธรรมเทศนา ติรตนกถา ๒๐๖
- พระธรรมเทศนา วันกรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ ๒๐๙
- พระธรรมเทศนา ธัมมัสสวนกถา ๒๑๗
- พระธรรมเทศนา อุตฺตานคมฺภีรปริสากถา ๒๒๒
- พระธรรมเทศนา กุณฺชโรปมกถา ๒๒๖
- พระธรรมเทศนา การสั่งสมความสุข ๒๓๑
- พระธรรมเทศนา พระในบ้าน ๒๓๗
- พระธรรมเทศนา บุญภายนอกกับบุญภายใน ๒๔๐
- พระธรรมเทศนา กฐินเพื่อสังคม ๒๔๒
- พระธรรมเทศนา คุณธรรมในการทำงานและการอยู่ร่วมกัน ๒๔๕
- พระธรรมเทศนา อเวรกถา ๒๕๒
- พระธรรมเทศนา โรงพยาบาลสงฆ์ครบรอบปีที่ ๓๗ ..... ๒๕๖
- พระธรรมเทศนา อุโปสถกถา ๒๖๐
- พระธรรมเทศนา จิตฺตภาวนากถา ๒๖๕
- พระธรรมเทศนา สงฺฆทานกถา ๒๖๙
- พระธรรมเทศนา สีลานุสฺสติกถา ๒๗๓
- พระธรรมเทศนา ประวัติพระพุทธสารสาสน์นฤมิตร มหิทธานุภาพมงคล ๒๗๖
- พระธรรมเทศนา ปูชนียกถา ๒๘๒
- พระธรรมเทศนา วิสาขบูชา ๒๘๗
- พระธรรมเทศนา เรื่อง “ที่พึ่งชีวิต” ๒๙๒
- พระธรรมเทศนา สุทฺธิอสุทฺธิกถา ๒๙๗
- พระธรรมเทศนา สาธารณวตฺถุทานกถา ๓๐๑
- พระธรรมเทศนา สารทกถา ๓๐๕
- พระธรรมเทศนา สมาธิภาวนากถา ๓๐๙
- พระธรรมเทศนา ร่มโพธิ์ใบบุญ ๓๑๓
- พระธรรมเทศนา หน้าที่ของบิดามารดาและบุตรธิดา ๓๑๙
- พระธรรมเทศนา วิสาขบูชาวันสำคัญของโลก ๓๒๙
- พระธรรมเทศนา บวชสามเณรภาคฤดูร้อน / อาหารสำหรับผู้สูงอายุ ๓๓๙

- พระธรรมเทศนา โอวาทพิธีมุทิตาสักการะ เปรียญธรรม ๙ ประโยค ปี พ.ศ.๒๕๔๓ ..... ๓๔๙
- พระธรรมเทศนา แม่ ๓๕๑
- พระธรรมเทศนา โอวาทพิธีมุทิตาสักการะ เปรียญธรรม ๙ ประโยค ปี พ.ศ.๒๕๔๔ ..... ๓๖๑
- พระธรรมเทศนา ทำอย่างไรไม่จนมุม ๓๖๓
- พระธรรมเทศนา วันครอบครัว ๓๗๐

บทความทั่วไป ๓๘๑
- วิญญาณครู ๓๘๒
- พระป่าเลไลยก์ ๓๘๗
- วัดพระเชตุพน เมืองสวรรค์ ๓๙๓
- พระพุทธโลกนาถ ๓๙๘
- พระพุทธเทวปฏิมากร ๔๐๒
- พระนาคปรก ๔๐๖
- พระโปรดปัญจวัคคีย์ ๔๑๓
- พระพุทธไสยาส ๔๑๖
- จดหมาย... พระรัตนเวที ๔๒๐
- สังฆกรรม ๔๒๔
- แก่ดีกรี ๔๒๗
- พัดยศ ๔๔๑
- หน้างาม ๔๔๗
- น้ำใจ ๔๕๑
- ยายแก่ ๔๕๖
- “หนูกลุ้มใจ เพราะโรค” ๔๖๒
- หัวคือเวที ๔๗๓
- ฉันเข้าอู่ซ่อมเสียแล้ว ๔๗๘
- ธรรมโอวาท ๔๘๙
- ไว้อาลัยเด็กวัด ๔๙๐
- สมเด็จพระวันรัต เยือนอเมริกา ๔๙๒
- สหศึกษาบาลี ๔๐ ..... ๔๙๕
- พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ๕๐๐

ข้อคิดข้อเขียน ๕๑๗

- วัดไรขิง ๕๑๘
- สมบัติติดตัวคุณหญิงฯ ๕๒๐
- การทำบุญอายุครบ ๕ รอบ ๕๒๒
- จารึกชื่อ ดร.กมล ชูทรัพย์ ๕๒๔
- เขารักท่าน ๕๒๖
- ชื่อของเขา ๙ ประโยค ๕๒๘
- เสมอต้นเสมอปลาย ๕๓๐
- ผู้จัดการ “กองทุนสมเด็จพระสังฆราช ๑๗” ๕๓๒
- พิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕๓๔
- คำไว้อาลัยสมเด็จฯ “อกเขาอกเรา” ๕๓๖
- พระราชทานเพลิงศพ นายวัชระ เกษตรปัญญา ๕๓๙
- ความดีก็ปรากฏ ๕๔๑
- ลูกรู้ไหมเอ่ย ๕๔๓
- พื้นภูมิแห่งความเป็นคนดี ๕๔๔
- ศิลาจำหลักเรื่องรามเกียรติ์ ๕๔๖
- ประชุมโคลงโลกนิติ ๕๔๙
- งานฉลองสมณศักดิ์ ๕๕๑
- งานพระราชทานเพลิงศพ จอมพลประภาส ๕๕๓
- คำว่า “สหศึกษาบาลี” ๕๕๕
- งานวันอดีตเจ้าอาวาส ๕๕๖
- น้ำใจไมตรี ๕๕๘
- สามรส ๕๕๙
- สมโภชหิรัณยบัฏ ๕๖๑
- กฤติยศฤาชา ๕๖๓
- หอสมุดสมเด็จ ว.ผ.ต. ๕๖๕
- งามวัด งามพระ ๕๖๘
- ค้นหา “ดี” ของประสก ๕๖๙
- “เจ้าคุณไพบูลย์ ผู้น่ารัก” ๕๗๑

รายนามเจ้าภาพพิมพ์หนังสือ ๕๗๓

คณะผู้จัดทำหนังสือ ๕๗๘

ประวัติพระธรรมราชานุวัตร

ชื่อ พระธรรมราชานุวัตร ฉายา โกวิโท วิทยฐานะ ป.ธ.๖, น.ธ.เอก, พ.ม.,พธ.ด กิตติมศักดิ์, วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร อดีตผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ และเจ้าคณะภาค ๓

สถานะเดิม ชื่อหว่อยฮั้ว (ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น “กมล” เมื่อบรรพชาสามเณรและสอบนักธรรมเอกได้แล้ว) นามสกุล ลิ้มศิริชัย เกิดวันพุธที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๖๗ บิดาชื่อ นายอ่อง มารดาชื่อ นางหมา ลิ้มศิริชัย ตำบลบางแขม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

บรรพชา วันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๘๐ วัดห้วยจรเข้ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยมี พระครูอุตตรการบดี (สุข) วัดห้วยจรเข้ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นพระอุปัชฌาย์ จำพรรษา ณ วัดพระงาม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

อุปสมบท วันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๘๗ ณ วัดพระงาม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยมี **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (เผื่อน ติสฺสทตฺโต)** ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพน เป็นพระอุปัชฌาย์
พระอมรเวที (ปุ่น ปุณฺณสิริ) ต่อมาได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก องค์ที่ ๑๗ วัดพระเชตุพน เป็นพระกรรมวาจาจารย์
พระสุธรรมมุนี (ฟุ้ง ปุณฺณโก) ต่อมาได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นธรรมที่ พระธรรมเสนานี วัดพระเชตุพน เป็นพระอนุสาวนาจารย์

วิทยฐานะทางการศึกษา

พ.ศ.๒๔๘๐	สอบได้ นักธรรมตรี (น.ธ.ตรี)
พ.ศ.๒๔๘๑	สอบได้ นักธรรมโท (น.ธ.โท)
พ.ศ.๒๔๘๒	สอบได้ นักธรรมเอก (น.ธ.เอก) (พ.ศ. ๒๔๘๓ วัดพระงาม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ให้ทุนส่งมาเรียนภาษาบาลี ณ วัดพระเชตุพน)
พ.ศ.๒๔๘๖	สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ.๓)
พ.ศ.๒๔๘๘	สอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค (ป.ธ.๔)
พ.ศ.๒๔๙๐	สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ.๕)

พ.ศ.๒๔๙๗	สอบได้ เปรียญธรรม ๖ ประโยค (ป.ธ.๖)
พ.ศ.๒๔๙๗	สอบได้ ประโยคครูมูล (พ.)
พ.ศ.๒๕๐๐	สอบได้ ประโยคเตรียมอุดมศึกษา (ม. ๘)
พ.ศ.๒๕๐๗	สอบได้ ประโยคครูพิเศษประถม (พ.ป.)
พ.ศ.๒๕๐๘	สอบได้ ประโยคครูพิเศษมัธยม (พ.ม.)
พ.ศ.๒๕๓๕	ได้รับปริญญาครุศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากสถาบันราชภัฏ นครปฐม
	ได้รับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาครุศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งคณะสงฆ์ไทย

ตำแหน่งหน้าที่

งานปกครอง

พ.ศ.๒๔๘๘	เป็นเลขานุการสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง
พ.ศ.๒๔๙๐	เป็นเลขานุการเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน
พ.ศ.๒๔๙๑	เป็นเลขานุการสังฆมนตรี
	เป็นเลขานุการเจ้าคณะตรวจการภาค ๒
พ.ศ.๒๔๙๔	เป็นเลขานุการสังฆมนตรีสั่งการแทนสังฆมนตรีว่าการองค์การเผยแผ่
	เป็นหัวหน้ากองงานเจ้าคณะตรวจการภาค ๗
พ.ศ.๒๔๙๙	เป็นเลขานุการสังฆมนตรีว่าการองค์การสาธารณูปการ
พ.ศ.๒๕๐๓	เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน
	เป็นเลขานุการสังฆมนตรีว่าการองค์การเผยแผ่
พ.ศ.๒๕๐๘	เป็นเลขานุการเจ้าคณะใหญ่หนกลาง
พ.ศ.๒๕๐๙	เป็นเลขานุการแม่กองงานพระธรรมทูต
พ.ศ.๒๕๑๕	เป็นรองเจ้าคณะภาค ๑๔
	เป็นเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช
พ.ศ.๒๕๑๖ - ๒๕๓๒	เป็นเจ้าคณะภาค ๑๔
พ.ศ.๒๕๓๒ - ๒๕๔๕	เป็นเจ้าคณะภาค ๓
พ.ศ.๒๕๓๖	เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๒

งานศึกษา

พ.ศ.๒๔๘๘	เป็นครูสอนนักธรรมสำนักเรียนวัดพระเชตุพน

	เป็นกรรมการตรวจประโยคธรรมสนามหลวง
พ.ศ.๒๔๙๐	เป็นครูสอนบาลี สำนักเรียนวัดพระเชตุพน
	เป็นเลขานุการเจ้าสำนักเรียนวัดพระเชตุพน
พ.ศ.๒๔๙๑	เป็นกรรมการตรวจประโยคบาลีสนามหลวง
	เป็นคณะกรรมการอำนวยการตรวจประโยคธรรมชั้นตรีสนามหลวง ภาค ๒ (จังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี)
พ.ศ.๒๔๙๒	เป็นผู้อำนวยการตรวจประโยคธรรมชั้นตรีสนามหลวง ภาค ๒ (จังหวัดตราด)
	เป็นกรรมการนำประโยคบาลีสนามหลวงไปสอบในส่วนภูมิภาค
พ.ศ.๒๔๙๖ - ๒๕๐๒	เป็นหัวหน้ากองเลขานุการตรวจประโยคธรรมชั้นตรี สนามหลวง ภาค ๗
พ.ศ.๒๔๙๘	เป็นครูสอนวิชาภาษาไทย โรงเรียนบาลีสาธิต มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ.๒๕๐๒	เป็นอาจารย์ผู้ปกครองโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่วัดพระเชตุพน
	เป็นครูสอนวิชาภาษาไทย และหน้าที่พลเมือง โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่วัดพระเชตุพน
พ.ศ.๒๕๐๔ - ๒๕๑๐	เป็นครูสอนวิชาศีลธรรมชั้น ม. ๘ และ ม.ศ.๕ โรงเรียนศรีสุริโยทัย
พ.ศ.๒๕๐๕ - ๒๕๒๐	เป็นครูสอนวิชาศีลธรรมชั้น ม. ๘ และ ม.ศ. ๔ - ๕ โรงเรียนสตรีวัดระฆัง
พ.ศ.๒๕๐๖ - ๒๕๒๖	เป็นครูสอนวิชาศีลธรรมชั้น ม. ๘ และ ม.ศ. ๔ - ๕ โรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม และโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
พ.ศ.๒๕๐๘ - ๒๕๒๒	เป็นครูสอนวิชาศีลธรรมชั้น ม. ๘ และ ม.ศ. ๔ - ๕ โรงเรียนศึกษานารี โรงเรียนสตรีประชากร โรงเรียนดรุณนิเวศย์ และโรงเรียนรุจิเสรีวิทยา
พ.ศ.๒๕๑๐ - ๒๕๔๕	เป็นครูสอนวิชาศีลธรรมชั้น ป. ๔ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ.๒๕๑๕ - ๒๕๑๖	เป็นครูสอนวิชาศีลธรรมชั้น ม.ศ. ๔ - ๕ โรงเรียนสายปัญญา
พ.ศ.๒๕๑๖	เป็นครูสอนวิชาศีลธรรมชั้น ม.ศ. ๔ - ๕ โรงเรียนสตรีวิทยา
พ.ศ.๒๕๑๗ - ๒๕๑๘	เป็นครูสอนวิชาศีลธรรมชั้น ม.ศ. ๔ - ๕ โรงเรียนวัดประดู่ในทรงธรรม และโรงเรียนราชินีบูรณะ จังหวัดนครปฐม
พ.ศ.๒๕๑๙ - ๒๕๒๒	เป็นครูสอนวิชาศีลธรรมชั้น ม. ๔ - ๕ โรงเรียนเซนต์ฟรังส์
พ.ศ.๒๕๓๒ - ๒๕๔๕	เป็นครูสอนวิชาศีลธรรมชั้น ม. ๔ -๖ โรงเรียนราชินี

พ.ศ.๒๕๓๒ - ๒๕๔๕ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ วัดพระเชตุพน

พ.ศ.๒๕๔๔ - ๒๕๔๕ เป็นอาจารย์สอนคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดพิกุลทอง จังหวัดสิงห์บุรี

การจัดการศึกษา

พ.ศ.๒๔๙๔ เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนสหศึกษาบาลี ณ วัดพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

พ.ศ.๒๕๐๒ เป็นผู้เสนอแนวความคิดให้ นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร บริจาคสร้างอาคารเรียนทั่วทุกภาค ซึ่งได้บริจาคงวดแรก ๑๒ แห่ง นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร ถึงแก่กรรมจึงระงับ

พ.ศ.๒๕๑๗ ในตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๑๔ เป็นผู้ริเริ่มจัดให้มีการอบรมนักเรียนนักธรรมเอก ในภาค ๑๔ ทุกจังหวัด

พ.ศ.๒๕๑๘ ในตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๑๔ เป็นผู้ริเริ่มจัดให้มีการอบรมนักเรียนบาลี ก่อนสอบ ประโยค ป.๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ.๕ ณ วัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม

พ.ศ.๒๕๒๕ - ๒๕๒๖ เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการสร้างจุดประสงค์การเรียนรู้ วิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

เป็นที่ปรึกษาคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย วิชาสังคมศึกษา

เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสืออุเทศ ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

พ.ศ.๒๕๒๖ - ๒๕๒๙ เป็นผู้ตรวจหนังสือเรียนสังคมศึกษา พุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔, ๕, ๖ รวม ๓ เล่ม

พ.ศ.๒๕๓๒ เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์พระพุทธศาสนาและจริยธรรม ชุดพระไตรปิฎกฉบับง่าย (ชุดความรู้เรื่องพระไตรปิฎก)

พ.ศ.๒๕๓๓ - ๒๕๔๕ ในตำแหน่งเจ้าคณะภาค ๓ ได้สานงานต่อจากพระธรรมมุนี (หลวงพ่อแพ) จัดอบรมบาลีก่อนสอบ ประโยค ป. ๑ - ๒ ถึงประโยค ป.ธ.๕ ณ วัดพิกุลทอง จังหวัดสิงห์บุรี

พ.ศ.๒๕๔๔ เป็นผู้ริเริ่มโครงการขยายห้องเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์ สาขาพระพุทธศาสนา ณ วัดพิกุลทอง จังหวัดสิงห์บุรี

งานกรรมการ (พิเศษ)

พ.ศ.๒๕๑๘	เป็นกรรมการพิจารณาหลักสูตรวิชาศีลธรรม กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
พ.ศ.๒๕๒๘	เป็นกรรมการที่ปรึกษาคณะกรรมการจัดทำหนังสือ ชุดพระพุทธศาสนา และจริยธรรม ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

กรมวิชาการ

พ.ศ.๒๕๓๒	เป็นกรรมการสภาวิทยาลัยศรีอีสาน เป็นกรรมการที่ปรึกษาคณะกรรมการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์พระพุทธศาสนาและจริยธรรม ชุดพระไตรปิฎกฉบับง่าย กรมวิชาการ

งานเผยแผ่

พ.ศ.๒๔๙๓	เป็นเลขาธิการสภาพระธรรมกถึก
พ.ศ.๒๔๙๔	เป็นพระธรรมกถึก คณะอนุกรรมการอบรมศีลธรรมข้าราชการและประชาชน ไปเผยแพร่ธรรมะที่จังหวัดหนองคาย สกลนคร นครพนม
พ.ศ.๒๔๙๕	เป็นพระธรรมกถึกฯ ไปเผยแผ่ธรรมะที่จังหวัดลำปาง เชียงราย
พ.ศ.๒๔๙๖	เป็นพระธรรมกถึกฯ ไปเผยแผ่ธรรมะที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส
พ.ศ.๒๔๙๗	เป็นพระธรรมกถึกฯ ไปเผยแผ่ธรรมะจังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม
พ.ศ.๒๔๙๙	เป็นผู้จัดการ และเป็นผู้สนทนาธรรมรายการ “ธรรมวาที” ของสภาพระธรรมกถึก ออกอากาศวิทยุ วปถ.
พ.ศ.๒๕๐๐	เป็นผู้จัดรายการและเป็นผู้เทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ ธรรมาสน์ ของสภาพระธรรมกถึก ทุกวันอาทิตย์ ณ สถานีวิทยุ วปถ.
พ.ศ.๒๕๐๓	เป็นวิทยากรอบรมครูสอนวิชาศีลธรรม กรมการศาสนา เป็นวิทยากรเทศน์ บรรยายธรรม อบรมนักเรียนนักศึกษา ข้าราชการ ตำรวจ และทหาร
พ.ศ.๒๕๐๕	เป็นผู้จัดรายการเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ ธรรมาสน์ และเป็นพระธรรมกถึกเทศน์ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง ๕ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

งานประพันธ์

- เรียบเรียงประวัติย่อ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
- เรียบเรียงประวัติย่อวัดพระเชตุพนฯ
- เรียบเรียงประวัติพระพุทธรูปสำคัญวัดพระเชตุพน

- เรียบเรียงประวัติพระพุทธรูปประจำวันเกิดออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
- เรียบเรียงหนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรมระดับมัธยมศึกษา "เรื่องวัดของเรา"
- เขียนบทความธรรมะลงพิมพ์ประจำวันอาทิตย์ ในคอลัมน์ "ธรรมะนอกธรรมาสน์" ลงใน น.ส.พ. พิมพ์ไทย
- เขียนบทความลงพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ เช่น สามเดือนในเขตวัน งานนักขัตฤกษ์ ประจำปี วัดพระเชตุพน ดวงประทีป เสนาศึกษา และหนังสืออนุสรณ์โรงเรียนต่าง ๆ

งานสาธารณูปการ

พ.ศ.๒๕๐๑ - ๒๕๔๕	เป็นผู้อำนวยการก่อสร้างถาวรวัตถุ ณ วัดลาดปลาเค้า อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เริ่มแต่ อาคารโรงเรียน ๓ หลัง ศาลาการเปรียญ กุฏิ โบสถ์ ฌาปนสถาน ไฟฟ้า น้ำประปา
พ.ศ.๒๕๐๕	เป็นผู้อำนวยการสร้างพระอุโบสถ วัดพระงาม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
พ.ศ.๒๕๑๐	เป็นเลขานุการคณะกรรมการทอดผ้าป่ามูลนิธิ "ทุนพระพุทธยอดฟ้า" ในพระบรมราชูปถัมภ์
พ.ศ.๒๕๑๒	เป็นกรรมการมูลนิธิ "ทุนพระพุทธยอดฟ้า" ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นกรรมการมูลนิธิอภิธรรมมหาธาตุวิทยาลัย
พ.ศ.๒๕๒๕	บูรณะเก๋งจีนหน้าตำหนักวาสุกรี วัดพระเชตุพนฯ เป็นเงิน ๒๕๐,๐๐๐ บาท
พ.ศ.๒๕๒๗	บูรณะกุฏิ น. ๑๗ ทั้งหมู่ เป็นเงิน ๙๗๐,๐๐๐ บาท
พ.ศ.๒๕๒๘	บูรณะกุฏิ น. ๑๖ เป็นเงิน ๘๗,๐๐๐ บาท
พ.ศ.๒๕๓๐	เป็นกรรมการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ
พ.ศ.๒๕๓๖	บูรณะปฏิสังขรณ์ตำหนักวาสุกรี เป็นจำนวนเงิน ๘,๒๖๐,๓๖๐ บาท บูรณปฏิสังขรณ์ตำหนักวาสุกรี เป็นจำนวนเงิน ๗๓๕,๑๗๕ บาท บูรณะปฏิสังขรณ์พระเจดีย์หมู่ ๕ ฐานเดียว จำนวน ๔ หมู่และพระเจดีย์ราย ๑๕ องค์ เป็นจำนวนเงิน ๑๒,๒๔๔,๗๓๕ บาท
พ.ศ.๒๕๓๘	สร้างสำนักงานศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นจำนวนเงิน ๑,๐๐๐,๗๒๔ บาท เป็นรองประธานกรรมการอนุรักษ์ซ่อมแซมจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ เป็นจำนวนเงิน ๑๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท
พ.ศ.๒๕๔๐	จำลองโบราณวัตถุ มีพระกรัณฑ์ทองคำใส่พระบรมสารีริกธาตุ เบญจาจำลอง และแผ่นลานทองคำจารึกพระไตรปิฎก เป็นต้น บรรจุใน

พระมหาเจดีย์ ๔ รัชกาล เป็นจำนวนเงิน ๑,๘๓๐,๗๒๙ บาท
เป็นกรรมการบูรณะหลังคาพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ วัดพระเชตุพน ร่วมกับกรมศิลปากร เป็นจำนวนเงิน ๑๑,๔๐๐,๐๐๐ บาท โดยงบประมาณรัฐบาล ๑๐ ล้านบาทและมูลนิธิ "ทุนพระพุทธยอดฟ้า" ในพระบรมราชูปถัมภ์ ๑.๔ ล้านบาท
เป็นประธานกรรมการบูรณะปฏิสังขรณ์กุฏิหมู่คณะกลาง ก.๑๙ เป็นเงินจำนวน ๑,๘๐๙,๘๐๖.๘๕ บาท

พ.ศ.๒๕๔๑ จัดทำพิพิธภัณฑ์แสดงโบราณวัตถุ (เครื่องทอง) จากพระมหาเจดีย์ ๔ รัชกาล ที่หลังมุขพระวิหารทิศตะวันตก (ทิศนาคปรก) เป็นจำนวนเงิน ๖๐๐,๐๐๐ บาท

พ.ศ.๒๕๔๒ เป็นรองประธานกรรมการบูรณะปฏิสังขรณ์ หอสมุดสมเด็จ ว.ผ.ต. โดยรื้ออาคารเดิมชั้นเดียวออกทั้งหมด แล้วสร้างใหม่เป็นอาคารคอนกรีต เสริมเหล็ก ๓ ชั้น กว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๑๗ เมตร ใช้เป็นหอสมุดพิพิธภัณฑ์และห้องประชุมประจำวัดเป็นจำนวนเงิน ๒๔,๖๑๖,๗๐๘.๗๕ บาท
เป็นกรรมการบูรณะปฏิสังขรณ์หมู่ คณะ น. ๘ เป็นจำนวนเงิน ๕,๔๗๖,๐๐๐ บาท

พ.ศ.๒๕๔๓ เป็นกรรมการบูรณะปฏิสังขรณ์กุฏิ คณะ น. ๙ เป็นจำนวนเงิน ๒๔๙,๐๐๐ บาท

พ.ศ.๒๕๔๔ เป็นกรรมการบูรณะปฏิสังขรณ์กุฏิ คณะ น.๕ เป็นจำนวนเงิน ๒๒๖,๓๐๕ บาท

พ.ศ.๒๕๔๕ เป็นประธานกรรมการบูรณะปฏิสังขรณ์กุฏิหอประชุมสงฆ์ คณะ น.๑๖ งบประมาณ ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท

งานต่างประเทศ

พ.ศ.๒๔๙๔ ไปสังเกตการณ์พระพุทธศาสนาประเทศลาว

พ.ศ.๒๔๙๗ ไปจำพรรษา ณ เมืองปีนัง ประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์
ไปงานสังคายนาพระพุทธศาสนาประเทศพม่า
ไปสังเกตการณ์พระพุทธศาสนาประเทศกัมพูชา

พ.ศ.๒๕๐๓ ไปนมัสการสังเวชนียสถานประเทศอินเดีย และประเทศเนปาล

พ.ศ.๒๕๐๙ เป็นคณะสังฆกรรมงานผูกพัทธสีมา วัดไทยพุทธคยา ประเทศอินเดีย

พ.ศ.๒๕๑๐ เป็นคณะสังฆกรรมพิธีผูกพัทธสีมา วัดเชตวัน กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย และไปสังเกตการณ์พระพุทธศาสนาประเทศสิงคโปร์

พ.ศ.๒๕๑๑	เป็นเลขานุการตามเสด็จสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) ครั้งทรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระวันรัต ไปเยี่ยมวัดพุทธประทีป กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ และไปประเทศเนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส เบลเยี่ยม ออสเตรเลีย เยอรมนี สวิตเซอร์แลนด์และอิตาลี
พ.ศ.๒๕๑๓	ร่วมเป็นผู้แทนคณะสงฆ์แห่งประเทศไทย ในงานถวายพระเพลิงพระศพ สมเด็จพระสังฆราช ประเทศกัมพูชา ไปจำพรรษา ณ นครลอสแองเจลิส ในฐานะที่ปรึกษาในการจะสร้างวัดไทย
พ.ศ.๒๕๑๕	เป็นอาคันตุกะรัฐบาลอเมริกันอาราธนาไปประเทศสหรัฐอเมริกาและสมเด็จพระสันตปาปา สำนักวาติกัน เยี่ยมวัดพุทธประทีป กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี สวิตเซอร์แลนด์ และสเปน
พ.ศ.๒๕๑๖	เป็นกรรมการสร้างวัดไทยลอสแองเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา
พ.ศ.๒๕๑๗	เป็นประธานอนุกรรมการจัดหาทุนสร้างวัดไทยลอสแองเจลิส
พ.ศ.๒๕๑๘	ไปสังเกตการณ์พระพุทธศาสนาประเทศศรีลังกา
พ.ศ.๒๕๒๐	ไปประเทศอิสราเอล และประเทศอียิปต์
พ.ศ.๒๕๒๒ - ๒๕๓๐	ไปเป็นหัวหน้าสงฆ์วัดไทยลอสแองเจลิส
พ.ศ.๒๕๒๖	เป็นกรรมการสภาสงฆ์แห่งโลก ประเทศไต้หวัน
พ.ศ.๒๕๓๒	ได้รับอาราธนาจากสภาพุทธศาสนาในประเทศมองโกเลีย โดยผ่านประเทศรัสเซีย ไซบีเรียและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

งานพิเศษ

พ.ศ.๒๕๑๖	เป็นกรรมการจัดผลประโยชน์วัดราชบูรณะ
พ.ศ.๒๕๑๗	เป็นผู้จัดตั้งกองทุนสมเด็จพระสังฆราช ๑๗ เพื่อมอบแก่นักเรียนและบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ซึ่งประกอบพิธีมอบวันคล้ายวันสิ้นพระชนม์ สมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) วันที่ ๗ ธันวาคมของทุกปี
พ.ศ.๒๕๒๑	เป็นผู้จัดตั้งและเป็นประธานกองทุนมูลนิธิองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เพื่อมอบเป็นกองทุนแก่นักเรียน
พ.ศ.๒๕๒๔	เป็นกรรมการอำนวยการโรงพยาบาลสงฆ์
พ.ศ.๒๕๓๕ - ๒๕๔๕	เป็นประธานที่ปรึกษาโครงการบรรพชาสามเณรเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในเดือนเมษายนเป็นประจำทุกปี

สมณศักดิ์

พ.ศ.๒๔๙๐	เป็นพระครูปลัด ฐานานุกรมในพระเทพเวที (ปุ่น ปุณฺณสิริ)
พ.ศ.๒๔๙๓	เป็นพระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์ ฐานานุกรมในพระธรรมดิลก (ปุ่น ปุณฺณสิริ)
พ.ศ.๒๕๐๐	เป็นพระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ ฐานานุกรมในพระธรรมวโรดม (ปุ่น ปุณฺณสิริ)
พ.ศ.๒๕๐๓	เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ที่ พระรัตนเวที
พ.ศ.๒๕๑๑	เป็นพระราชาคณะชั้นราช ที่ พระราชโมลี
พ.ศ.๒๕๑๕	เป็นพระราชาคณะชั้นเทพ ที่ พระเทพโสภณ
พ.ศ.๒๕๓๓	เป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่ พระธรรมราชานุวัตร

มรณภาพ

มรณภาพ เมื่อวันจันทร์ที่ ๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๔๕ เวลา ๑๖.๐๔ น. ณ ตึกอัษฎางค์ โรงพยาบาลศิริราช ด้วยโรคติดเชื้อในกระแสโลหิตและโรคแทรกซ้อน กล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด สิริรวมอายุได้ ๗๘ ปี ๓ เดือน ๒๕ วัน ๕๗ พรรษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ในวันอังคารที่ ๓ กันยายน พ.ศ.๒๕๔๕

การนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเลื่อนชั้นเกียรติยศประกอบศพจากโกศโถ เป็นพระ-ราชทานโกศแปดเหลี่ยมและรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๗ คืน

ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน พระราชทานศพ และพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร ในวันอาทิตย์ที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๖ เวลา ๑๗.๐๐ น.

พระธรรมเทศนา
เฉลิมพระเกียรติ

พระธรรมเทศนา หิตจิตตกถา

พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท ป.ธ. ๖) วัดพระเชตุพน
แสดงถวายในพระราชพิธี ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลพระบรมอัฐิ
สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
และทรงบำเพ็ญพระราชกุศลคล้ายวันสวรรคต
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๖ เวลา ๑๖.๓๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ
อปฺปมาณ์ หิตๆ จิตฺตๆ ปริปุณฺณ์ สุภาวิตๆ
ย์ ปมาณ์ กตๆ กมฺมๆ น ตๆ ตตฺราวสิสฺสตีติ ฯ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในหิตจิตตกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระ ปัญญาบารมี ในการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลพระบรมอัฐิ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และทรงบำเพ็ญพระกุศลคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระบรมเชษฐาธิราช รัชกาลที่ ๘ ด้วยพระราชหฤทัยที่สถิตมั่นในพระกตัญญูกตเวทิตาธรรม พระคารวธรรมและพระอปจายนธรรม พระราชกุศลกัลยาณวัตรนี้ แม้ทวยเทพเทวาทุกชั้นฟ้า และมนุษย์ทุกหมู่เหล่า เมื่อทราบข่าวย่อมพากันชื่นชมอนุโมทนา โดยเหตุที่พระกตัญญูกตเวทิตาธรรมเป็นต้นนั้น ล้วนแต่เป็นอุดมมงคลก่อให้เกิดความสุขความเจริญอย่างสูงสุด

พระพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของเราทั้งหลายนั้น ได้เสด็จดับขันธปรินิพานมาถึง พ.ศ.๒๕๓๖ ปี พุทธศาสนิกชนต่างไม่เคยพบไม่เคยเห็นพระพุทธองค์ ว่ามีพระสรีรกายเรือนร่างรูปลักษณะอย่างไร แต่ก็มีจิตศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธปฏิมา คือพระพุทธรูป ซึ่งปฏิมากรจะสร้างขึ้นด้วยวัตถุธาตุต่างๆ หล่อด้วยโลหะปั้นด้วยปูน ทำด้วยดิน สลักด้วยหินศิลา หรือจิตรกรบรรจงวาดลงบนผืนผ้าแผ่นกระดาษ จะมีขนาดสัณฐานอย่างไรก็ตามที ก็มีจิตยินดีเคารพกราบไหว้สักการบูชาว่าเป็นองค์พระพุทธเจ้า โดยมิได้มีความกังขาสงสัยแต่ประการใด หากจะมีข้อปุจฉาว่าเพราะเหตุเป็นไฉน ก็คงจะมีคำวิสัชนาต่างๆ กันตามพื้นภูมิของ

แต่ละคน พอจะสรุปเป็นอย่างเดียวกันว่า เพราะพระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณเป็นอเนกประการ ก็แลพระคุณของพระพุทธองค์นั้นนักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวกันว่าไม่สามารถจะพรรณนาให้หมดสิ้นบริบูรณ์ได้ แต่กล่าวโดยรวบยอดไว้เป็น ๓ ประการ ได้แก่ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาคุณ

พุทธบริษัทได้ประกาศรำลึกถึงพระพุทธคุณนั้นอยู่เนืองนิตย์ โดยเฉพาะในกิจการบำเพ็ญพิธีกุศลจะต้องยกขึ้นประกาศเป็นเบื้องต้นด้วยคำภาษาบาลีว่า นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ซึ่งเป็นที่ทราบกัน โดยทั่วไป **นโม** แปลว่าความนอบน้อม เป็นคำประกาศถึงความเคารพด้วยกายวาจาใจ **ตสฺส** หมายถึงองค์พระพุทธเจ้า **ภควโต** ทรงจำแนกแจกธรรมได้แก่การเสด็จเทศนาสั่งสอน ตั้งแต่ตรัสรู้จนถึงวันเสด็จดับขันธปรินิพพาน เป็นพระมหากรุณาคุณ **อรหโต** ทรงเป็นพระอรหันต์ คือหมดสิ้นจากกิเลสอาสวะ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นพระบริสุทธิคุณ **สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส** ตรัสรู้ธรรมโดยชอบด้วยพระองค์เอง ได้แก่ พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระปัญญาคุณ ผู้ที่กล่าวประกาศถึงพระคุณพระพุทธเจ้าว่า นโม ตสฺส เป็นต้นนั้น พึงน้อมจิตให้แนบสนิทลงในพระพุทธคุณ อย่างน้อยขณะกล่าวพึงปล่อยจิตตามคำนั้นๆ ก็จะเป็นกุศลอันวิเศษ

ก็แลพระคุณทั้ง ๓ ประการนั้น รวมกันอยู่ที่จิต พระพุทธองค์เมื่อเสด็จออกบรรพชาแสวงหาโมกขธรรม ทรงศึกษาค้นคว้าจนถึงทรมานพระวรกาย อันเป็นความเพียรอย่างยอดยิ่ง ก็หาได้พบโมกขธรรมไม่ ต่อเมื่อได้บำเพ็ญเพียรทางจิตจึงได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ก็แลธรรมดาจิต**มีลักษณะพิเศษ ๔** ประการ คือ **ทูรงฺคมํ ท่องเที่ยวไปไกล** คือคิดถึงอารมณ์ได้ไกลแสนไกล ๑ **เอกจรํ** เที่ยวไปดวงเดียว คิดถึงอารมณ์โดดเดี่ยว ๑ **อสรีรํ** ไม่มีรูปร่าง เป็นแต่เพียงชื่อไม่สามารถมองเห็นได้ ๑ **คุหาสยํ** มีถ้ำคือกายเป็นที่อาศัย ๑ อีกประการหนึ่ง อาการของจิตยังมีอีก ๔ ประการ คือ **ผนฺทนํ** ดิ้นรนไป คิดนึกไม่หยุดนิ่ง ๑ **จปลํ** กวัดแกว่งไปในอารมณ์ต่างๆ ๑ **ทุรกฺขํ** รักษายาก ใจไม่เกาะอยู่กับตัว ๑ **ทุนฺนิวารยํ** ห้ามยาก มิให้นึกคิดถึงสิ่งโน้นเรื่องนี้ได้ยาก ๑ การบำเพ็ญเพียรทางจิต ก็คือการควบคุมจิต ระมัดระวังอารมณ์ ได้แก่การอบรมบ่มจิต เบื้องต้นด้วยศีล การควบคุมกาย วาจา ขั้นที่ ๒ ด้วยสมาธิ การตั้งใจให้มั่นด้วยการเจริญสมถภาวนา ขั้นที่ ๓ ด้วยปัญญา การสร้างภูมิปัญญาด้วยวิปัสสนากัมมัฏฐาน จิตที่อบรมบ่มดีบริบูรณ์แล้ว เป็นจิตเกื้อกูลมีเมตตาต่อสัตว์หาประมาณมิได้ ดังพระพุทธภาษิตที่ยกไว้ ณ เบื้องต้นว่า

อปฺปมาณํ หิตํ จิตฺตํ ปริปุณฺณํ สุภาวิตํ เป็นต้น แปลความว่า **จิตอบรมบ่มดี บริบูรณ์เต็มที่แล้ว เป็นจิตเกื้อกูลหาประมาณมิได้ กรรมที่ทำแล้วเป็นประมาณย่อมไม่เหลือในจิตนั้น**

อธิบายโดยสังเขปว่า จิตที่อบรมบ่มดีแล้ว หมายถึง อบรมบ่มด้วยการเจริญภาวนาในกรรมฐาน ไม่มีส่วนบกพร่อง ย่อมเป็นจิตที่ประกอบด้วยเมตตาปรารถนาให้ตนเองและผู้อื่นมีความสุข ไม่ก่อกรรมทำเวร ไม่เบียดเบียน ไม่มีความทุกข์กายทุกข์ใจ มีแต่ความสุขต่างรักษาตนให้ปราศจากภัยทั้งปวง เพื่อลดละความเห็นแก่ตัวรู้จักให้อภัย รู้จักเสียสละ

คำว่ากรรมที่ทำแล้วมีประมาณ คือมีกำหนด เช่น การให้ทานรักษาศีล เป็นกรรมที่ทำด้วยกามาวจรกุศลจิต กรรมนั้นย่อมไม่เหลือในหิตจิตน้ำใจเกื้อกูล อันเป็นรูปาวจรจิต กรรมนั้นย่อมพ้นโอกาส

ที่จะให้ผล จิตที่อบรมบ่มดีบริบูรณ์เต็มที่แล้ว ย่อมเป็นประโยชน์เกื้อกูลหาประมาณมิได้

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๖๙ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และองค์ที่ ๗ ในสมเด็จพระศรีสวรินทิราพระบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ประสูติ ณ วันศุกร์ เดือนยี่ ปีเถาะ ขึ้น ๓ ค่ำ ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้รับพระราชทานพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช ทรงอภิเษกสมรสกับสมเด็จพระศรีนครินทรา พระบรมราชชนนี มีพระราชธิดาพระราชโอรสคือสมเด็จเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

เมื่อทรงพระเยาว์ ทรงได้รับการศึกษาในพระบรมมหาราชวัง ตามโบราณราชประเพณีทรงเป็นนักเรียนพิเศษโรงเรียนนายร้อยชั้นประถม ได้ทรงผนวชเป็นสามเณรเมื่อพระชนมายุ ๑๕ พรรษา ได้เสด็จไปศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ แล้วเสด็จไปทรงศึกษาวิชาการทหารที่ประเทศเยอรมันนี ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงโปรดให้เปลี่ยนไปทรงศึกษาวิชาการทหารเรือ ครั้นเสด็จกลับมาแล้ว ได้ทรงเข้ารับราชการในกองทัพเรือ ทรงตั้งพระทัยที่จะพัฒนาการกองทัพเรือให้เหมาะสมกับกาลสมัย แต่มีอุปสรรคไม่สามารถจะทรงดำเนินการให้เป็นไปได้ จึงตัดสินพระทัยลาออกจากราชการทหาร และทรงพิจารณาถึงกิจการฝ่ายพลเรือนเห็นว่าการแพทย์และการสาธารณสุข เป็นส่วนจำเป็นแก่อาณาประชาราษฎร์ ยังขาดแคลนบุคลากรตลอดทั้งสถานที่การรักษาพยาบาล โดยทรงเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ที่เสด็จไปมาแล้ว จึงมีพระหฤทัยประกอบด้วยพระเมตตากรุณาเป็นเบื้องหน้า ปรารถนาจะเกื้อกูลแก่ประชาชนผู้ป่วยไข้ ตั้งพระทัยแน่วแน่ที่จะปรับปรุงการแพทย์การสาธารณสุข ได้ทูลขอพระบรมราชานุญาตเสด็จไปทรงศึกษาวิชาการแพทย์ การสาธารณสุข ณ มหาวิทยาฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา ขณะที่ทรงศึกษาอยู่นั้น ทรงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนรัฐบาลประสานงานกับมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ เพื่อขอให้ช่วยปรับปรุงโรงเรียนแพทย์และโรงพยาบาลตามมาตรฐานสากล แม้งานประสานความร่วมมือนั้นจะดำเนินไปด้วยอุปสรรคนานาประการ ก็สามารถปฏิบัติจนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยพระวิริยอุตสาหะ แต่ยังไม่เป็นที่มั่นพระทัย จึงได้ทรงตัดสินพระทัยศึกษาวิชาแพทย์ต่ออีก จนสำเร็จได้ปริญญาแพทยศาสตร์บัณฑิตเกียรตินิยม ณ มหาวิทยาลัยนั้น

ครั้นเสด็จนิวัตกลับประเทศไทย ทรงหมายพระทัยจะปฏิบัติหน้าที่แพทย์ประจำบ้าน ณ โรงพยาบาลศิริราช ซึ่งพระองค์ได้ทุ่มเทพระสติปัญญา และพระราชทรัพย์ทำนุบำรุงให้เป็นโรงพยาบาลมีมาตรฐานสากล แต่ก็ทรงประสบอุปสรรคในการทรงงานเช่นแพทย์ทั่วไป เนื่องด้วยพระอิสริยยศแห่งราชประเพณี จึงเสด็จไปทรงปฏิบัติหน้าที่แพทย์ประจำบ้าน ณ โรงพยาบาลแมคคอร์มิค ของมิชชันนารีเชียงใหม่ แต่ก็ทรงปฏิบัติงานที่โปรดและตั้งพระทัยปฏิบัติเต็มที่ได้เพียงไม่กี่เดือน ก็จำต้องเสด็จกลับกรุงเทพฯ ชั่วคราว และมิได้เสด็จกลับไปอีกดังที่ตั้งพระทัยไว้ เพราะทรงประชวรและสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ พระชนมายุเพียง ๓๗ ปี ๘ เดือน ๒๓ วัน ท่ามกลางความวิปโยคอย่างยิ่งของสมเด็จพระ

ศรีสวรินทิรา พระบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าและสมเด็จพระศรีนครินทรา พระบรมราชชนนี พระราชโอรส พระราชธิดา และนับเป็นความสูญเสียอย่างยิ่งใหญ่ต่อวงศ์การแพทย์ของชาติไทย แม้จะมีระยะเวลาในการทรงปฏิบัติหน้าที่น้อย แต่งานที่ทรงปฏิบัตินั้น ยังคงประโยชน์มีค่ามากตกเป็นมรดกสำคัญ เล่าลือกันถึงพระจริยวัตรอันงดงาม และพระเมตตาธรรมในการปฏิบัติหน้าที่แพทย์ เป็นแบบอย่างแก่ศิษย์และผู้ที่ได้พบเห็น พระอิสริยยศอันสูงส่งยิ่ง มิได้กีดกั้นการดำรงพระองค์เช่นแพทย์ธรรมดาผู้หนึ่ง พระปฏิปทานั้น ยังคงเป็นเสมือนครูให้แพทย์และพยาบาลถือปฏิบัติมาถึงทุกวันนี้

อนึ่ง สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงเป็นปูชนียบุคคลของชาติ มีพระเมตตาคุณสถิตอยู่ในดวงใจของปวงชาวไทยทุกหมู่เหล่า ในการเฉลิมฉลองวาระครบ ๑๐๐ ปี แห่งวันพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๓๕ จึงทรงได้รับถวายพระเกียรติคุณจากองค์การสหประชาชาติ เป็นปูชนียบุคคลสำคัญผู้มีผลงานดีเด่นต่อมวลมนุษยชาติ และเป็นพระบิดาแห่งวงการแพทย์สมัยใหม่ของไทยทั้งนี้ด้วยพระองค์ทรงมีพระหฤทัยหยั่งลงมั่นด้วยพระเมตตากรุณาคุณหวังเกื้อกูลต่อผู้อื่น พระทัยดวงนี้ยังเป็นพระคุณสันตติตกทอดต่อเนื่องมายังพระราชโอรสพระราชธิดาทั้งสามพระองค์ให้ทรงเจริญรอยพระราชปฏิปทานั้นๆ

อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ.๒๔๖๘ ได้เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ ทรงเป็นพระมหากษัตราธิราช รัชกาลที่ ๘ แห่งราชวงศ์จักรี เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๔๗๗ ขณะยังทรงพระเยาว์ และทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในปี พ.ศ.๒๔๘๑ ได้เสด็จนิวัตกลับเยี่ยมประเทศไทย พร้อมด้วยสมเด็จเจ้าฟ้าพระเชษฐภคินี สมเด็จเจ้าฟ้าพระอนุชาธิราช และสมเด็จพระบรมราชชนนี ยังความปลาบปลื้มยินดีแก่พระบรมวงศานุวงศ์และพสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า การเสด็จพระราชดำเนินกลับมาในครั้งแรกนั้น ปรากฏให้เห็นว่าคนไทยยังคงมีความจงรักภักดีอย่างมั่นคงในพระราชวงศ์ จะเสด็จพระราชดำเนินไป ณ ยังสถานที่ใดๆ ก็มีประชาชนมาเฝ้าฯ ถวายความจงรักภักดีชื่นชมพระบารมีมากมาย เมื่อเสด็จกลับไปทรงศึกษาต่อประชาชนก็แสดงความห่วงใยอาลัยอาวรณ์ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๘ สงครามมหาเอเชียบูรพายุติแล้ว ก็มีพระมหากรุณาเสด็จพระราชดำเนินกลับมา เพื่อเยี่ยมเยือนราษฎรที่ผ่านพ้นภัยนานาประการในระหว่างสงคราม และพระราชกรณียกิจยิ่งใหญ่ในการเสด็จกลับมาครั้งนั้น ทรงแสดงพระศุภนิมิตรของคนไทยทั้งชาติให้ปรากฏ คือ ได้ประทับยืนรับความเคารพการเดินสวนสนามของทหารพันธมิตรร่วมกับแม่ทัพคนสำคัญในฐานะผู้ชนะสงคราม ซึ่งเป็นการประกาศถึงเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ของประเทศไทย และตลอดเวลาที่ประทับอยู่นั้นได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่างๆ เช่น เสด็จเยี่ยมราษฎร เป็นต้น ด้วยพระราชจริยวัตรอันงาม แสดงพระราชหฤทัยเปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณา อนึ่ง ยังมีพระราชปณิธานที่พระราชทานพระดำรัสแก่ประชาชนที่ควรแก่การระลึกถึง ณ บัดนี้ ตอนหนึ่งว่า

“ถ้าคนไทยทุกคนถือว่า ตนเป็นเจ้าของชาติบ้านเมือง และต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และถูกต้องตามทำนองคลองธรรมแล้ว ความทุกข์ยากของบ้านเมืองก็จะผ่านพ้นไป

ได้ ข้าพเจ้าจึงขอร้องให้ท่านทุกคนช่วยกันทำหน้าที่ของตนโดยขันแข็ง และขอให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกันจริงๆ เพื่อชาติจะได้ดำรงอยู่ในความวัฒนาถาวร”

วันนี้ เป็นวันคล้ายวันเสด็จสวรรคต จึงควรน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระราชดำรัสอันเป็นสัจจวาจานั้น เพื่อเป็นสิริมงคลและปฏิบัติบูชาต่อพระองค์ด้วย

สมเด็จพระบรมราชชนก และสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช ทั้งสองพระองค์ทรงอบรมบ่มจิตดีบริบูรณ์เต็มที่แล้ว มีพระหิตจิตน้ำพระทัยเกื้อกูลหวังประโยชน์สุขต่อประชาชนทุกถ้วนหน้า เจริญตามรอยพระยุคลบาทแห่งพระพุทธองค์ ในพระมหากรุณาคุณ แม้จะสิ้นพระชนม์และเสด็จสวรรคตแล้ว ก็ยังคงก่อให้เกิดความระลึกถึง เป็นที่รัก เป็นที่เคารพแห่งปวงชนชาวไทยตลอดมาด้วยประการฉะนี้

ขออำนาจพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงบำเพ็ญถวายทั้งปวงนี้ จงสัมฤทธิผลเป็นพระวิบากสุขสมบัติแด่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระบรมเชษฐาธิราช สมตามพระราชปณิธานทุกประการ

รับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนาในหิตจิตตกถา ยุติลง เอวังก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา อาทิธรรมกถา

ในพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวันปิยมหาราช
ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง
วันอาทิตย์ที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๗ เวลา ๑๖.๓๐ น
พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
รับพระราชทานถวาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
มาตา ยถา นิยํ ปุตฺตํ อายุสา เอกปุตฺตมนุรกฺเข
เอวมฺปิ สพฺพภูเตสุ มานสมฺภาวเย อปริมาณนฺติ.

ณ บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในอาทิธรรมกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับ พระปัญญาบารมีในการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวันปิยมหาราช อันเป็นพระราชกุศลทักษิณานุประทาน เพื่อทรงอุทิศพระกัลปนาผลถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี สมเด็จพระปิยมหาราชแห่งปวงชนชาวไทย ในอภิลักขิตสมัยคล้ายวันเสด็จสวรรคตปีที่ ๘๔ การทรงบำเพ็ญพระราชกุศลนี้ เป็นปรกติกาลทานประจำปีทั้งนี้ด้วยพระราชหฤทัยอันตั้งมั่น อยู่ในพระกตัญญูกตเวทิตาธรรม อันความกตัญญูกตเวทีนั้นเป็นอุดมมงคลสูงสุดดังที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในมงคลสูตร ว่า

กตญฺญุตา จ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ ความเป็นผู้กตัญญูกตเวทีเป็นอุดมมงคลสูงสุด ดังนี้

ก็แล สมเด็จพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย พระองค์ทรงเป็นพระบรมศาสดาของมวลมนุษย์และเทวดานั้น ตั้งแต่ปฐมโพธิกาล เริ่มแรกแต่เวลาที่ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ จนถึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน ทรงเทศนาสั่งสอนเวไนยนิกรทุกหมู่เหล่ามิได้ลดละ มีพระปัญจวัคคีย์ทั้งห้าเป็นอาทิ จนถึงอวสานกาลก่อนเสด็จขันธปรินิพพานก็ยังเทศนาโปรดพระสุภัททะเป็นปัจฉิมสาวก คำสั่งสอนของพระพุทธองค์ตลอดเวลา ๔๕ พรรษานั้น รวบรวมแล้วได้ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ พระมหาเถระฝ่ายอาจริยวาท ได้ประกาศความทรงคุณค่าแห่งพระมหารัตนของพระพุทธเจ้าและพระธรรม แล้วตั้งปัญหาไว้ให้ศึกษาค้นคว้าตามหลักเหตุผล อันสามารถพิจารณาตามได้ คือปัญหาว่าจำนวนพระธรรม ๘๔,๐๐๐ ข้อนั้นมีธรรมข้อใดเป็นแม่บท กล่าวอีกนัยหนึ่งข้อใดเป็นต้นบท คือเป็นแม่บทของธรรมเหล่านั้น ก็ได้คำตอบ

ว่าธรรมที่เป็นแม่บทของธรรมที่เป็นลูกทั้งปวง คือ เมตตาธรรม ถ้าไม่มีแม่ตัวนี้ธรรมเหล่าอื่นจะไม่ปรากฏในหมู่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เมตตาธรรมจึงชื่อว่าเป็นอาทิธรรม ธรรมที่เป็นเบื้องต้นในธรรมทั้งหลาย

เหตุผลของการที่เมตตาธรรม เป็นตัวอาทิธรรมคืออย่างไร เรื่องจริงอยู่ตรงไหน อาจารย์ผู้สอนได้ยกความเป็นมาแห่งพระธรรม ตั้งต้นเหตุสำคัญที่สุดอยู่ตรง เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณที่โคนต้นไม้มหาโพธิ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ในเวลาใกล้ปัจจุสมัยเพ็ญวิสาขมาส เมื่อก่อนพุทธศก ๔๕ ปี นั้น

ทรงพิจารณาถึงกิจเบื้องแรกที่จะทรงพึงกระทำ คือการนำพระธรรมที่ตรัสรู้สั่งสอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ได้ทรงพิจารณาถึงความลึกซึ้งคัมภีรภาพของพระธรรม ทรงเห็นความยากที่บุคคลผู้ยินดีในกามคุณจะตรัสรู้ตามได้ ทรงท้อพระทัยที่จะทรงนำพระธรรมนั้นมาทรงสั่งสอน แต่ยังมีน้ำพระทัยมั่นในพระเมตตาธรรมเป็นปุเรจาริก ทรงมองเห็นความสูงต่ำแห่งภูมิปัญญาของสัตว์ทั้งหลาย ก็ทรงตัดสินพระทัยแสดงธรรมสั่งสอนสรรพสัตว์มาตั้งแต่นั้นมา

เมตตาธรรม จึงเป็นปฐมฐาน ตัวอวตารแห่งธรรมทั้งหลายอื่น ที่สมเด็จพระบรมศาสดาทรงเทศนาโปรดแก่เทพยดาและมนุษย์มาตลอดกาลสิ้น ๔๕ พรรษา พระเมตตาธรรมจึงเป็นตัวอาทิธรรม เป็นแม่ของธรรมทั้งหลายอื่น ในกรณียเมตตาสูตรทรงเปรียบการเจริญเมตตาจิตเหมือนมารดาคอยปกป้องรักษาบุตรคนเดียวด้วยชีวิต ดังบทพุทธภาษิตที่ยกไว้เบื้องต้นว่า

มาตา ยถา นิยं ปุตฺตं อายุสา เอกปุตฺตมนุรกฺเข
เอวมฺปิ สพฺพภูเตสุ มานสมฺภาวเย อปริมาณ์

แปลว่า **บัณฑิตพึงเจริญเมตตาจิตไปในภูตนิกรสัตว์ทั้งมวล หาจำกัดมิได้ เหมือนมารดาปกป้องรักษาบุตรคนเดียว ด้วยยอมเสียสละชีวิตของตน ฉะนั้น**

เมตตา คือ ความสนิทสนม ความรักใคร่ที่ไม่เจือด้วยราคะ ได้แก่อาการปรารถนาความสุขความเจริญต่อผู้อื่น เป็นภาวะของจิตที่มีเยื่อใยไมตรี ปราศจากความอาฆาตพยาบาทขึ้งแค้นโกรธเคือง เมตตาแสดงอาการทางกายด้วยกิริยาท่าทางงดงาม ใบหน้าสายตาแช่มชื่น แสดงออกทางวาจาด้วยถ้อยคำไพเราะน่ารัก น่าสนทนา น่าฟัง อันเป็นการแสดงถึงดวงจิตที่อิ่มเอิบเต็มด้วยความปรารถนาดี เมตตาเป็นวิหารธรรม คือ เป็นที่อยู่ของจิตใจ ทำให้จิตใจเยือกเย็นสงบมีความสุข หากจิตใจขาดเมตตาธรรมก็จะมีความเดือดร้อน ทำให้เกิดความคิดโกรธแค้นขัดเคือง ความคิดเบียดเบียนอิจฉาริษยา เป็นที่สะสมบ่มความทุกข์อยู่ในใจ เมตตา เป็นธรรมข้อแรกในพรหมวิหารธรรม คือเป็นคุณธรรมของบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ซึ่งเป็นหัวหน้าหมู่คณะ ผู้ที่มีเมตตาเป็นคุณธรรมก็เป็นเสมือนเทพดาขั้นพรหมโลก

เมตตา เป็นธรรมชาติที่มีอยู่ในดวงใจของคนทุกคน นอกจากตนเองจะมีเมตตาอยู่แล้วก็ยังต้องการ

จะได้รับเมตตาจากผู้อื่นอีก คือ ปรารถนาดีต่อผู้อื่นแล้ว ก็ต้องการให้ผู้อื่นมีความรักปรารถนาดีต่อตน ผู้มีเมตตาจึงจำต้องแผ่เมตตาไปยังผู้อื่นสัตว์อื่นเสมอๆ วิธีเมตตาก็คือการมองคนในแง่ดี เหมือนมารดาบิดาเอ็นดูบุตรธิดา หรือนึกถึงตัวเองรักความสุขเกลียดความทุกข์ ผู้อื่นก็เหมือนเช่นเรา ดังคำโบราณว่า อกเขาอกเรา เมื่อตรึกอยู่เช่นนี้เสมอๆ เมตตาก็จะเพิ่มทวีขึ้น รู้ความสุขความสงบก็เกิดขึ้น ระงับความเดือดร้อนความขัดเคืองชิงชัง

การแผ่เมตตามี ๒ อย่าง คือ แผ่เมตตาไปเจาะจงผู้ที่อยู่ใกล้ชิดอย่างหนึ่ง แผ่เมตตาออกไปยังคนอื่นสัตว์กว้างออกไปอย่างไม่มีประมาณจำกัด มิให้คับแคบเฉพาะตน และคนซึ่งเป็นที่รักในวงแคบของตนเฉพาะหมู่คณะของตนเท่านั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้แผ่เมตตากว้างออกไป เมตตาเปรียบ เหมือนน้ำที่จะดับไฟที่เผาใจ เปลี่ยนศัตรูให้เป็นเมตตา พึงแผ่เมตตาออกไปทุกทิศ ปรับจิตให้ปราศจากพยาบาท จองเวร และให้บริสุทธิ์จากราคะสิเนหาด้วย เพราะราคะสิเนหาเป็นศัตรูที่ใกล้ของเมตตา ส่วนความพยาบาทจองเวรเป็นศัตรูที่ห่างของเมตตา เมื่อทุกคนมีเมตตาต่อกัน ก็ย่อมจะอยู่กันอย่างมีความสุข ความเจริญ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า โลโกปตุถมฺภิกา เมตฺตา เมตตาเป็นธรรมอุปถัมภ์ค้ำจุนโลก แม้กรุณา มุทิตา อุเบกขา พรหมวิหารธรรม ก็ย่อมมีเมตตาเป็นพื้นฐาน เมตตาจึงเป็นอาทิธรรมด้วยประการฉะนี้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แม้จะเสด็จสวรรคตแล้วถึง ๘๔ ปี พระองค์ก็ยังได้รับความเคารพ ยกย่องบูชาจากประชาชนชาวไทย ตลอดทั้งชาวต่างประเทศที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารตลอดมา ปัจจุบันนี้พระองค์ยังทรงเป็นเทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ในดวงใจของปวงชน ปรากฏประจักษ์พยาน ทุกวันอังคารจะมีผู้คนเป็นจำนวนมิใช่น้อยแต่งเครื่องสักการบูชาน้อมนำไปถวาย ณ พระบรมรูปทรงม้า หน้าพระลานวังสวนดุสิต นัยว่า พระองค์เป็นเทพเจ้าผู้สามารถบันดาลให้ได้รับผลสมความปรารถนามิเฉพาะแต่เพียงพระบรมรูปทรงม้าเท่านั้น พระบรมรูปนานาชนิดจะสร้างแต่งขึ้นประการใด ก็ล้วนแต่เป็นที่นิยมนับถือทั้งหมด ทั้งยังอัญเชิญไปประดิษฐานยังบริษัท ห้างร้าน บ้านเรือน ไม่ว่าจะไปทางไหนก็จะพบเห็นพระองค์ทุกสถาน แม้ในต่างประเทศเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกา สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงก็เสด็จไปทรงคุ้มครองพสกนิกรเป็นที่น่าอัศจรรย์ หรือเช่นวันนี้คนไทยทั่วประเทศต่างก็ประกอบพิธีถวายพวงมาลาคนไทยในนครลอสแองเจลิส สหรัฐอเมริกา เช่น ที่วัดไทยลอสแองเจลิส ก็จัดพิธีถวายบังคมพระบรมรูปเช่นเดียวกัน ผู้ที่ได้กระทำสักการบูชาอย่างใดอย่างหนึ่งในวันนี้ ย่อมมีความสุข มีความอิ่มอาบใจที่ได้ถวายบังคมกราบไหว้บูชาพระองค์ ผู้ควรบูชา

มีคำถามว่า อะไรเป็นเหตุให้พระองค์ทรงเป็นที่เคารพบูชาเป็นอย่างยิ่ง เป็นเทพเจ้าในดวงใจเช่นนั้น

ตอบว่า พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันยิ่งใหญ่ ต่อประเทศชาติและประชาชนด้วยพระราชหฤทัยที่เต็มเปี่ยมด้วยพระเมตตาธรรม ปรากฏตามคำถวายพระบรมรูปทรงม้า ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช มกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๑ บางตอนว่า

ในระหว่าง ๔๐ ปีที่ล่วงแล้ว ทำให้รู้สึกนิยมในพระบรมโพธิสมภารแห่งใต้ฝ่ายละอองธุลีพระบาทหาสิ่งใดเปรียบเสมือนมิได้ แม้จะหาสิ่งใดมาชั่งกับประโยชน์ซึ่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงบันดาลให้บังเกิดมีขึ้นแก่ชาติบ้านเมืองแลชนนิกรทั่วไปให้ได้ประมาณพอกันก็มิได้เลย นับว่าได้เสด็จอวตารมาในกาลสมัยอันเหมาะยิ่งกล่าวคือเวลาที่กรุงสยามซึ่งจะเจริญยืดตัวขึ้น เป็นเวลาหัวต่อระหว่างเก่ากับใหม่ ถ้ามิได้อาไศรยพระปรีชาสามารถแห่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงพระมหากรุณาชักจูงประชาชนด้วยรัฐถาภิปาละโนบายอันสุขุม ให้ดำเนินไปในหนทางอันชอบไซร้ เมืองไทยก็จักหาได้ขึ้นสู่ความเจริญรุ่งเรืองเช่นนี้ไม่เลย

พยานแห่งพระเมตตาคุณของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอันมีอยู่ในหมู่ชนชาวสยามประเทศนี้แม้จะพรรณนาก็หาที่สุดมิได้ เปรียบประดุจมหาสมุทรอันใหญ่กว้างสุดสายตาแห่งมนุษย์จะแลเห็นตลอดไปถึงฝั่งฟากพ้นได้ แม้จะยกขึ้นกล่าวแต่บางข้อก็เกือบจะไม่มีเวลาพอจะบรรยายให้ละเอียด ไฉนเล่าจะมีถ้อยคำสำนวนพอที่จะกล่าวสรรเสริญพระองค์ผู้ทรงพระเมตตาทรงบริจาคมหาทานอันประเสริฐยิ่งกล่าวคืออภัยทานพระราชทานอภัยให้ประชาชนได้เป็นไทยแท้สมแก่นามแห่งชาติ ผู้ทรงสละอำนาจอันมีอยู่ในพระองค์พระมหาราชาธิบดีพระราชทานแก่ชนนิกรส่วนหนึ่งได้ความเป็นพระราชหฤทัย เพราะทรงเห็นแก่ประโยชน์แห่งชาติยิ่งกว่าประโยชน์เฉพาะพระองค์ อันพระเมตตาคุณนี้เป็นอาภรณ์อลงกฎพระมหากษัตราธิราชงามยิ่งเสียกว่าอลังการใดๆ แลเป็นพระแสงอันมีฤทธิ์มีเดชยิ่งกว่าพระแสงทั้งปวง อาจที่จะกระทำให้ทรงชำนะทั่วไป เพราะว่าใจแห่งมนุษย์จะเอาชำนะได้ก็ด้วยเมตตาเป็นอาทิ เพราะฉะนั้นจะต้องนับว่าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงเป็นชิตาวีอันใหญ่ยิ่ง ทรงชำนะจิตยแห่งชนนิกรแล้วยังได้ทรงผูกพันไว้ ด้วยพระเมตตาการุณภาพนั้นเอง

อนึ่ง ผู้ปรารถนาใคร่จะย้อนอดีตไปเฝ้าชมพระราชปฏิปทาจรรยาวัตรในสมเด็จพระปิยมหาราชพระองค์นั้น ที่ทรงผูกมัดน้ำใจประชาชน พึงศึกษาพระราชนิพนธ์ เรื่องนิทราชาคริต จะมองซึ้งถึงพระราชหฤทัยที่ทรงมีพระเมตตาจิต ทรงใกล้ชิดสนิทสนมกับประชาชน ปานบิดากับบุตร ฉะนั้นพระองค์ทรงถอดพระราชหฤทัยไว้ให้เห็นในนิทราชาคริตนั้น

หรือจะปรารถนาพึงทราบในปัจจุบัน ก็คือพระราชปฏิปทากัลยาณวัตร ในสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐพระองค์นี้ ซึ่งโดยภาพรวมก็มิได้แปลกแตกต่างจากสมเด็จพระปิยมหาราชนัก แม้จะต่างกาลห่างสมัย สมเด็จพระบรมบพิตรพระองค์นั้น ก็ทรงมีความรักความห่วงใยประชาชน ทรงปรารถนาอย่างยิ่งที่จะทรงบันดาลให้ทุกๆ คนอยู่ดีมีสุข ทรงขจัดปัดเป่าทุกข์ภัยพิบัติข้อขัดข้องนานาประการ น้ำพระราชหฤทัยที่บริบูรณ์ด้วยเมตตาธรรมพร่างพรมทั่วผืนแผ่นดินให้มีความชุ่มชื่นร่มเย็น พสกนิกรต่างทุ่มเทความจงรักภักดี ด้วยดวงใจบริสุทธิ์ จะเสด็จพระราชดำเนินไปยังแห่งหนตำบลใดจะพากันมาเฝ้าฯ อย่างเนืองแน่น พระราชบุญญาธิการกฤษดาภินิหารอัศจรรย์ยิ่งทุรกันดาร พืชพรรณธัญญาหารก็เขียวขจี ทอดพระเนตรไปในน้ำก็ปรากฏฝูงมัจฉาชาติ ทรงหงายพระพักตร์ขึ้นท้องฟ้าก็มีดาวเทียม ทอดพระเนตรไปในทะเลก็มีน้ำมันพวยพุ่ง ทรงแย้มพระโอษฐ์ ต้นไม้ก็แข่งกันเกิด ทอดพระเนตร

เห็นรถราติดขัดในพระมหานคร มรรคมรรคา สะพานก็ขยายออก พระราชกรณียกิจทั้งปวงสุดจะพรรณนา แต่ที่ประชาชนยังมิทราบนั้น ยังมีอีกมากมาย น้ำพระราชหฤทัยส่วนหนึ่งน่าจะทราบโดยพระราชประสงค์จากพระราชนิพนธ์ เรื่องนายอินทร์ ผู้ปิดทองหลังพระ

บารมีพระมากพ้น รำพรรณ
พระพิทักษ์ยุติธรรม์ ถ่องแท้
บริสุทธิ์ดุจดวงตะวัน ส่องโลก ไซร้แฮ
ทวยราษฎร์รักบาทแม้ ยิ่งด้วยปิตุรงค์

ฉะนั้น ผู้ใดปรารถนาจะเฝ้าพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใกล้ ผู้นั้นพึงเจริญเมตตาอาทิธรรมให้ยิ่งๆ ด้วยประการฉะนี้

อิมินา กตปุญเญน ขอพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ที่ทรงบำเพ็ญพระราชอุทิศนี้ จงเป็นผลสัมฤทธิ์แด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดทั้งพระบูรพากษัตราธิราชเจ้าทุกพระองค์สมดังพระราชประสงค์จงทุกประการ

ขออำนาจพระคุณพระรัตนตรัยและพระบรมเดชานุภาพในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปิยมหาราช พร้อมอำนาจพระราชกุศลทั้งปวง จงอภิบาลคุ้มครอง สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ พร้อมด้วยพระราชโอรสธิดา พระบรมวงศานุวงศ์ พระราชวงศ์ คณะรัฐบาล รัฐสภา ข้าราชการทุกหมู่เหล่า สมณชีพราหมณ์ ให้ทรงพระเกษมสวัสดี ทรงพระเจริญด้วยพระจตุรพิธพร เสด็จสถิตเป็นนาถรัตนะแห่งสิริราชสมบัติ และประเทศชาติไทยตลอดกาลยาวนาน

รับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ขอสมมติลงเพียงนี้ **เอวं** ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา สุวราชวัตถุกถา

ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวาย
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง
วันศุกร์ที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๓๘ เวลา ๑๗.๐๐ น.
พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน ถวาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

น เม เวรํ ตยา สทฺธึ โกฏฺฐํ มยฺหํ น วิชฺชติ
อิณํ มุญฺจามิณํ ทมฺมิ สมฺปตฺโต โกฏฺฐิสิมฺพลึ
นิธีปิ ตตฺถ นิทหามิ เอวํ ชานาหิ โกสิยาติ ฯ

ณ บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา ในสุวราชวัตถุกถา เรื่องพญานกแขกเต้า ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบราราชชนนี โดยสมควรแก่เวลา

สมเด็จบรมพิตร พระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงอนุสรณ์ถึงสมเด็จพระปิยบรมราชชนนี จึงจำเดิมแต่เสด็จสวรรต ก็ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุประทานมาโดยลำดับ นับเป็นนิพัทธกุศลกิจ อันเป็นวิสัยของบัณฑิต ผู้ตั้งมั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทิตาธรรม นับเป็นมาตุปัญฐานธรรมพิธีบูชา เทพยดาและมนุษย์ทั้งปวง ย่อมพากันสรรเสริญและอนุโมทนาสาธุการโดยส่วนเดียว

โลกคือประชุมชน จะเป็นไปโดยอาการอันราบรื่นเป็นปกติสุข ก็อาศัยการทำความดีต่อกันเป็นที่ตั้ง คือฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ทำอุปการะก่อน อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้รู้สำนึกในอุปการะนั้นแล้ว ทำปฏิการะตอบแทน เมื่ออุปการะการช่วยเหลือและปฏิการะการทำตอบสนองทดแทนยังมีอยู่เพียงใด ความสุขความเจริญก็ย่อมมีในโลกเสมอไปเพียงนั้น เปรียบเสมือนสลักในหัวเพลาแห่งล้อรถเป็นเครื่องคุมล้อกับเรือนรถให้แล่นไป ฉะนั้น

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ทรงเป็นโลกวิทูรู้แจ้งความเป็นจริงในโลก ทรงฉลาดในการเทศนาวิธีสั่งสอนโปรดเวไนยนิกร ตามอุปนิสัยวาสนาบารมีโดยอุปมาวิธีเป็นบุคคลาธิษฐานบ้าง ยกธรรมขึ้นเป็นที่ตั้งเป็นธรรมาธิษฐานบ้าง ในการบำรุงเลี้ยงดูมารดาบิดาอันเป็นคุณธรรม

สำคัญเบื้องต้นของมนุษย์นั้น ทรงยกชาติต่างๆ มาทรงแสดงสั่งสอน ณ โอกาสนี้ จักขอพระราชทานยกสุวราชวัตถุกถา เรื่องพญานกแขกเต้า ในเกทารชาดก ปกิณณกนิบาตมาพรรณนา โดยสังเขป

อดีเต กาเล ในอดีตกาลนานมาแล้ว สมัยนั้นพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย ทรงบำเพ็ญพระบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ เสวยพระชาติเป็นพญานกแขกเต้า มีสรีระกายโตประมาณเท่าดุมเกวียนมีนกแขกเต้าจำนวนมากเป็นบริวาร อาศัยอยู่ที่ป่าไม้งิ้วดงใหญ่ที่ปกคลุมภูเขาสานุบรรพต

ในครั้งนั้นแล โกสิยพราหมณ์ชาวบ้านสาลินทิยคาม ได้หว่านสาลีลงในนาเนื้อที่ประมาณ ๑,๐๐๐ กรีส บริวารหนึ่งคอยเฝ้าดูแลรักษา ครั้นเมื่อข้าวสาลีนั้นสุกแล้ว พญานกแขกเต้าพร้อมด้วยบริวาร ก็พากันบินลงไปกินข้าวสาลีในนานั้น สุดที่ผู้ดูแลจะห้ามปรามได้ นกแขกเต้าทั้งหลาย เมื่อกินอิ่มแล้วต่างโบยบินกลับไปรวงรัง ยังแต่พญานกแขกเต้าผู้เป็นหัวหน้านั้น ครั้นกินอิ่มแล้ว ยังคาบรวงข้าวสาลีอีกส่วนหนึ่งกลับไปด้วย เมื่อโกสิยพราหมณ์ทราบเช่นนั้น จึงสั่งให้ผู้รักษานาทำบ่วงจับพญานกแขกเต้าให้ได้ ครั้นจับมาได้แล้ว โกสิยพราหมณ์พอเห็นพญานกแขกเต้าพลันจิตเกิดเมตตามีความรักพญานกแขกเต้าปานบิดารักบุตร อุ้มขึ้นไว้ที่ตักด้วยความเอ็นดู แล้วถามว่า **"นกแขกเต้า เจ้ากินข้าวสาลีอิ่มแล้ว ไฉนจึงยังคาบกลับไปอีกเล่า เจ้ามียุ้งมีฉางสำหรับเก็บข้าวหรือ หรือว่าเจ้ากับเรามีความแค้นเคืองกันมาก่อน จึงหมายมั่นจะบั่นทอนให้เกิดความเสียหายแก่พืชผลของเรา"**

พญานกแขกเต้า ได้ฟังคำถามอันอ่อนหวานดังนั้นแล้ว จึงกล่าวตอบด้วยคาถานี้ในเกทารชาดก ปกิณณกนิบาต ที่ยกไว้ ณ เบื้องต้น เป็นอาทิ ว่า

น เม เวรๆ ตยา สทฺธึ โกฏฺฐๆ มยฺหๆ น วิชฺชติ

ความว่า **"เวรกรรมที่ทำไว้ระหว่างท่านกับข้าพเจ้าไม่เคยมี อีกทั้งยุ้งฉางเล่าก็ไม่มี ข้าพเจ้านำรวงข้าวสาลีอันงามจากนาของท่านไปถึงป่าไม้งิ้วแล้ว ย่อมเปลื้องหนี้บ้าง ให้หนี้บ้างฝังขุมทรัพย์ไว้ ณ ป่าไม้งิ้วนั้นบ้าง ขอท่านจงทราบอย่างนี้เถิด โกสิยพราหมณ์"**

โกสิยพราหมณ์ได้สดับอย่างนั้นแล้ว ก็ยิ่งเพิ่มความกังขาสงสัยขึ้นอีก พญานกแขกเต้าจึงกล่าวแก้ ความสังสัยของพราหมณ์ให้แจ่มแจ้ง ด้วยคาถาเป็นอาทิ ว่า

อชาตปกฺขา สกุณา ปุตฺตกา มยฺห โกสิย
เต มๆ ภตา ภริสฺสนฺติ ตสฺมา เตสๆ อิณๆ ทเท

ความว่า **"ท่านพราหมณ์โกสิยะนกทั้งหลายเป็นลูกน้อยของข้าพเจ้า ขนปีกยังไม่งอก นกเหล่านั้นที่ข้าพเจ้าเลี้ยงแล้ว จักเลี้ยงข้าพเจ้า เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงให้หนี้แก่นกเหล่านั้น**

อนึ่ง มารดาบิดาของข้าพเจ้าแก่เฒ่า ผ่านความเป็นหนุ่มสาวแล้ว ข้าพเจ้านำข้าวสาลีไปด้วยจะงอยปาก เพื่อมารดาบิดาเหล่านั้น ย่อมเปลื้องหนี้ที่ท่านทำไว้แล้วในกาลก่อน

นกแม้เหล่าอื่นซึ่งมีขนปีกเหี้ยนเกรียนทุพพลภาพบินไปหากินที่อื่นไม่ได้ ก็มีอยู่ในนั้นข้าพเจ้าต้องการบุญ จึงให้ข้าวสาลีส่วนหนึ่งแก่นกผู้น่าสงสารเหล่านั้น บัณฑิตทั้งหลายเรียกบุญกรรมเหล่านั้นว่า นิธิขุมทรัพย์ซึ่งจะติดตามตนไปทุกหนทุกแห่ง"

โกสิยพราหมณ์ ได้ฟังแล้ว มีจิตใจอิ่มเอิบร่าเริง เลื่อมใสในปฏิปทาของพญานกแขกเต้ายิ่งนัก กล่าวว่า **"ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เจ้าพร้อมด้วยญาติทั้งหลาย จงปราศจากภัยมิต้องหวาดกลัวอันตรายใดๆ จงบริโภคข้าวสาลีในนาของเราตามปรารถนาเถิด"** ดังนี้แล้ว มอบนาทั้งหมดให้พญานกแขกเต้าโพธิสัตว์ พร้อมทั้งแก้เครื่องพันธการออกจากเท้า ปล่อยพญานกแขกเต้าให้เป็นอิสระ

พระโพธิสัตว์เจ้า เพราะความที่รู้จักประมาณมิได้มีความโลภ ขอรับนาข้าวสาลีไว้เพียง ๘ กรีส เท่านั้น คือนาส่วนที่เหลือแก่พราหมณ์นั้นแล แล้วให้โอวาทว่า **"ท่านจงเป็นผู้ไม่ประมาทเถิดท่านมหาพราหมณ์"** ดังนี้แล้ว คาบรวงข้าวสาลีบินไปสู่สำนักของมารดาบิดา

ฝ่ายโกสิยพราหมณ์ ยิ่งเพิ่มความชื่นชมยินดีในกิริยาของพระโพธิสัตว์ ให้ปักหลักกันเขตในนาประมาณ ๘ กรีส แล้วบอกคนดูแลรักษานาว่า **"อย่าห้ามนกทั้งหลายที่มากินมาคาบเอาข้าวสาลีภายในเขตที่กำหนดนี้"** ตั้งแต่นั้นมา นกแขกเต้าทั้งหลาย ก็ปลอดจากภัยอันตราย กินข้าวสาลีเฉพาะในเขตนั้นเอง

พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ทรงนำชาดกเรื่องนี้ มาแสดงเพื่อชี้ให้เห็นว่าพระองค์แม้เสวยพระชาติเป็นนกแขกเต้า ก็มิได้ทอดทิ้ง ลูก บิดามารดา ตลอดทั้งเพื่อนนกด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อให้เราทั้งหลาย ซึ่งต่างมีฐานะ เป็นพ่อ เป็นแม่ เป็นลูก เป็นเพื่อนมนุษย์ เพื่อนร่วมแผ่นดินด้วยกัน นำปฏิปทาของพระโพธิสัตว์ มาประพฤติปฏิบัติ บัณฑิตผู้ฉลาดได้เก็บสาระความจากชาดกนั้น มาเรียบเรียงเพื่อให้สอดคล้องจดจำง่าย และเพิ่มอีกข้อหนึ่งเป็น ๔ ข้อ พึงกำหนดไว้สำหรับพิจารณาในการใช้จ่ายทรัพย์ตามฐานะเป็น ๔ ส่วน ดังนี้ ๑ ใช้หนี้เก่า ๒ ให้เขากู้ ๓ ฝังไว้ ๔ ทิ้งเหว

มารดาบิดา เป็นบุพการี เป็นผู้ที่ให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตรธิดาเปรียบเหมือนเป็นเจ้าหนี้ให้บุตรธิดากู้หนี้มาใช้ก่อน บุตรธิดาเลี้ยงดูมารดาบิดา เป็นการใช้หนี้เก่า คือตอบแทนพระคุณของมารดาบิดา ข้อ ๓ ฝังไว้ได้แก่ การบริจาคทรัพย์สิ่งของเพื่อเกื้อกูลสาธารณะประโยชน์ เช่นบำรุงพระพุทธศาสนา เสียภาษีอากร สร้างโรงพยาบาล ถนนหนทางหรือช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น ผู้ประสบอุทกภัย เป็นต้น ซึ่งเป็นบุญกุศล บุญกุศลนี้เป็นบุญนิธิขุมทรัพย์ย่อมจะติดตามตนไปได้ทุกหนทุกแห่งตลอดไปในภพหน้า เหมือนคนโบราณฝังทรัพย์สินเงินทองไว้ใต้ดิน ฉะนั้นข้อ ๔ ทิ้งเหว คือการแบ่งทรัพย์ส่วนหนึ่งไว้บริโภคใช้สอย เช่น การรับประทานไม่รู้จักอิ่ม เหมือนเหวทิ้งสิ่งของลงไปไม่รู้จักเต็ม

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อันประชาชนได้ยกย่อง เทิดทูน ด้วยความรัก ความเคารพอย่างสนิทใจ นับเป็นญาติเรียกว่า "สมเด็จย่า" เต็มปากเต็มคำ ไม่เคอะเขิน สมเด็จย่าทรงเจริญรอยตามปฏิปทาพระโพธิสัตว์ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต นำพระราชปฏิปทาบางประการที่ได้สดับมาแสดง ๒ เรื่อง

กิร ดังได้สดับมาว่า "สมเด็จย่า" ทรงรับสั่งถึงการให้สิ่งของแก่เด็กๆ ไม่ควรให้ง่ายๆ ต้องสอนให้รู้จักค่าของสิ่งของนั้นๆ ทรงเล่าว่า ครั้งที่สมเด็จพระบรมราชโอรสทั้งสองพระองค์ยังทรงพระเยาว์ ทูลขอวิทยุ ทรงโปรดให้ซื้อเมล็ดผักมาปลูกผักสวนครัวก่อน แล้วขายผักนั้น นำเงินไปซื้อเครื่องวิทยุมาทรง

ประกอบด้วยพระองค์เองทั้งสองพระองค์ ทรงรับสั่งว่า การที่ทรงปฏิบัติเช่นนั้น มิใช่ได้แต่วิทยุยังได้อะไรต่อมิอะไร ในการนั้นอีกมาก

อีกเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องที่กล่าวขานกันในหมู่ตำรวจตระเวนชายแดน คราวหนึ่ง "สมเด็จย่า" เสด็จเยี่ยมตำรวจตระเวนชายแดนที่จังหวัดเชียงราย นำอาหารกล่องไปพระราชทาน ได้เสด็จตรวจดูกล่องอาหารที่รับประทานแล้วทิ้ง ทรงพบว่า บางกล่องรับประทานครึ่งทิ้งครึ่ง มีรับสั่งด้วยพระเมตตาให้รู้จักค่าของอาหาร มิให้เข้าใจของได้มาเปล่าๆ รู้จักถนอม รู้จักประหยัด เป็นต้น

พระราชปฏิปทาจริยาวัตร ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี "สมเด็จย่า" ของแผ่นดินไทยนั้น งดงามเรียบง่าย ปานดวงจันทร์วันเพ็ญ ฉะนั้น เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ ก็ทรงเป็นที่รักของประชาชนตลอดทั้งสมณชีพราหมณ์ ครั้นเสด็จสวรรคตแล้ว ยิ่งแสดงอย่างเด่นชัดว่า เขาเหล่านั้นมีความรัก ความเคารพเป็นอย่างล้นพ้น มีความอาลัยโศกเศร้า พร่ำพรรณนาพระเกียรติคุณทั่วทุกหนทุกแห่ง ตลอดไปถึงต่างประเทศ ทั้งทวยเทพเทวดา ก็ยังแสดงอาลัยอาวรณ์โปรยปรายสายฝนลงมาพร่างพรมทุกวัน ตั้งแต่วันเสด็จสวรรคตเป็นต้นมากว่า ๕๐ วัน คลื่นประชาชนทั่วทุกสารทิศ ได้เดินทางมาถวายบังคมพระบรมศพเกือบตลอดวัน ตลอดคืน ทั้งยังบริจาคทรัพย์น้อมบูชาพระบรมศพจำนวนร้อยๆ ล้าน ทั้งนี้ด้วยอำนาจพระราชจริยาวัตรทั้งปวง ที่ทรงบำเพ็ญสั่งสมเป็นนิธิขุมทรัพย์ไว้สุดจะพรรณนาให้จบสิ้นได้ โดยเฉพาะทรงสะสมอริยทรัพย์ ทรัพย์ภายใน ทรงเจริญเมตตากรรมฐานเป็นนิตย์ ชื่อว่า "สมเด็จย่า" ทรงเจริญอัปปมาทธรรม ธรรมอันเป็นอมตบท แม้เสด็จสวรรคตแล้ว จึงเสมือนยังทรงพระชนม์อยู่ ด้วยประการฉะนี้

ขอพระราชกุศลทักษิณานุประทานที่ทรงบำเพ็ญพระราชอุทิศนี้ จงอำนวยอิฏฐสุขสมบัติ แด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก พร้อมพระบูรพมหากษัตราธิราชเจ้าทุกพระองค์ ขอสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าเทพดาอารักษ์ทั้งปวงจงอนุโมทนาโดยทั่วกันสมดังพระราชประสงค์ จงทุกประการ

ขออำนาจพระคุณพระรัตนตรัย และพระราชกุศลอันประกอบด้วยพระกตัญญูกตเวทิตาธรรมทั้งปวง จงอภิบาลรักษาสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ และพระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ พระราชวงศ์ คณะรัฐบาล ข้าราชการ ตลอดทั้งประชาชนทุกหมู่เหล่า สมณชีพราหมณ์ทั้งปวง ให้ทรงพระเจริญด้วยพระจตุรพิธพรเสด็จสถิตสถาพรเกษมสวัสดี ทรงเป็นนาถรัตนะแห่งสิริราชสมบัติ และประเทศชาติไทย ตลอดกาลยาวนาน.

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศนานี้ พระครูฐานานุกรม เปรียญ ๔ รูป จะได้สวดคาถา ธรรมบรรยาย เพื่อเพิ่มพูนอัปปมาทธรรม ให้ภิยโยยิ่งๆ ขึ้นไป ณ บัดนี้

ขอถวายพระพร

พระธรรมเทศนา สาราณียธรรมกถา

ในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ชมรมนักเรียนทุนมูลนิธิอานันทมหิดล ชมรมวิศวจุฬา ๙๘
และคณะวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๓๑
บำเพ็ญกุศลถวายพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง
วันพุธที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๙ เวลา ๑๐.๐๐ น.
พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน ถวาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ
ฉยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สาราณียา ปิยกรณา ครุกรณา
สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สำวตฺตนฺตีติฯ

ณ บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในสาราณียธรรมกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี ในการที่สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชมรมนักเรียนทุนมูลนิธิอานันทมหิดล ชมรมวิศวจุฬา ๙๘ และคณะวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรรุ่นที่ ๓๑ บำเพ็ญกุศลถวายพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ก็แล การที่ท่านทั้งหลาย ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีโอกาสบำเพ็ญกุศลถวายพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ บัดนี้นั้น นับว่าเป็นบุญลาภอันประเสริฐ ด้วยว่า สมเด็จฯ พระบรมราชชนนีพระองค์นั้น ทรงเป็นที่รักเป็นที่เคารพอย่างสูงยิ่งของปวงชนชาวไทยทั้งในพระราชอาณาจักรตลอดจนถึงผู้ที่ไปอยู่ยังต่างประเทศ ต่างยอมรับว่า ทรงมีพระราชฐานะดังญาติผู้ใหญ่ เรียกว่า “สมเด็จย่า” อย่างสนิทใจ การบำเพ็ญกุศลของท่านทั้งหลาย ด้วยตั้งใจอุทิศส่วนบุญที่ได้บำเพ็ญนี้น้อมเกล้าฯ ถวายสมเด็จย่าโดยรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ย่อมเป็นอุดมมงคลในส่วนแห่งความกตัญญูกตเวที อันเป็นคุณธรรมที่แสดงความเป็นสาธุชนคนดี ดังมีพระพุทธภาษิตว่า นิมิตฺตำ สาธุรูปานำ กตญฺญูกตเวทิตา ความกตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นคนดี ทั้งยังได้อุดมมงคลอีกนานาประการ เช่น การบูชาบุคคลผู้ที่ควรบูชา เป็นต้น แลท่านทั้งหลายก็ย่อมจะมีความปีติอิ่มเอิบใจไปตลอดชั่วชีวิต

สังคม คือ การอยู่รวมกันของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ย่อมจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ยิ่งขยายตัวกว้างออกไป เป็นครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน จนถึงประเทศ ความต้องการความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ก็จำเป็นมากขึ้น กำจัดความขัดแย้งวิวาทเบียดเบียน มีความพร้อมเพรียง รวมจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อจากกันก็ย่อมระลึกถึงกัน อยู่ด้วยกันก็มีรักใคร่แสดงอาการยิ้มแย้มร่าเริงยินดี เคารพยกย่องแสดงคารวะตามฐานะตามวัย เมื่อต้องจากกันไปชั่วครั้งชั่วคราวหรือจะมีระยะเวลายาวนาน มีผู้ที่ระลึกถามหา หรือพบกับผู้ที่จากกัน แสดงความดีใจชื่นชมยินดี เช่นนี้ ย่อมมองเห็นถึงน้ำใจไมตรี ก็แลการที่จะทำตนให้คนอื่นระลึกถึง มีความรัก มีความเคารพนั้น พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย มีพระมหากรุณาแสดงหลักธรรมนั้น เพื่อประพฤติปฏิบัติให้สมปรารถนา เรียกว่า สาราณียธรรม ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ ดังที่นำพระบาลีมาแสดงไว้ ณ เบื้องต้นว่า

ฉยิเม ภิกฺขเว สาราณียา ธมฺมา เป็นต้น ความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ ๖ ประการ อันเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน กระทำความรัก กระทำความเคารพระหว่างกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ช่วยเหลือ เพื่อความไม่ทะเลาะวิวาท เพื่อความสามัคคีพร้อมเพรียงและเพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ก็แลธรรม ๖ ประการนั้น เป็นไฉน?

ธรรม ๖ ประการเหล่านี้คือ

๑.	เมตตากายกรรม	การกระทำทางกายประกอบด้วยเมตตา
๒.	เมตตาวจีกรรม	การกระทำทางวาจาประกอบด้วยเมตตา
๓.	เมตตามโนกรรม	การกระทำทางใจประกอบด้วยเมตตา
๔.	สาธารณโภคิตา	ความรู้จักแบ่งปันลาภที่ได้เพื่อผู้อื่น
๕.	สีลสามัญญตา	ความเป็นผู้มีศีลเสมอกัน
๖.	ทิฏฐิสามัญญตา	ความเป็นผู้มีทิฏฐิเสมอกัน ดังนี้

อธิบายความโดยสังเขป คือ ใน ๓ ข้อข้างต้นนั้น ได้แก่ กิริยากาย วาจา ใจ ประกอบด้วยเมตตา คำว่าเมตตา คือ ความสนิทสนม ความรักใคร่ที่ไม่เจือด้วยราคะ ได้แก่ อาการที่ปรารถนาความสุขต่อผู้อื่น เป็นสภาวะของจิตที่มีเยื่อใยไมตรี ปราศจากความอาฆาตพยาบาทโกรธเคือง ซึ่งเมตตานั้นเมื่อแสดงกิริยาทางกาย ผู้อื่นก็มองเห็นด้วยดวงตาทั้งคู่ จะเป็นอิริยาบถยืน เดิน นั่ง นอน หรือท่าทาง ตลอดถึงการแต่งกาย อันจะทำให้ผู้ที่มองเห็นมีความสุขใจสบายตา ส่วนทางวาจาคือถ้อยคำที่พูดไพเราะ น่าฟัง น่ารัก ซึ่งทราบด้วยโสตประสาทสำหรับจิตที่ประกอบด้วยเมตตา ดวงจิตจะอิ่มเอิบเต็มด้วยความหวังดี และจะบอกออกไปทางกายกับวาจา จิตเปรียบเหมือนหลอดภาพของเครื่องฉายภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ ส่วนกายกับวาจา เหมือนจอภาพ

ข้อที่ ๔ สาธารณโภคิตา หมายถึง การเฉลี่ยเจือจานสิ่งของที่ได้มาโดยชอบธรรมแก่ผู้อื่น ไม่ตระหนี่หรือหวงแหนไว้เฉพาะตน เนกาสี ลภเต สุขๆ พระพุทธองค์ตรัสว่า บริโภคแต่ผู้เดียวไม่ได้รับความสุข การแบ่งปันย่อมผูกพันน้ำใจต่อกัน เหมือนสามีภรรยาหรือมารดาบิดากับบุตรธิดา หรือผู้ที่มีกำลังสามารถจะเสียสละบริจาคให้แก่สาธารณประโยชน์

ข้อที่ ๕ สีลสามัญญตา ได้แก่ ความเป็นผู้มีกายวาจาเรียบร้อย คือ กายวาจา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือความเป็นผู้รักขนบธรรมเนียมประเพณี มีวัฒนธรรม ปฏิบัติตามกฎกติกาสังคม ตลอดจนกฎหมายของบ้านเมืองอันเป็นเหตุให้แต่ละบุคคลอยู่ด้วยกันอย่างมีระเบียบ

ข้อที่ ๖ ทิฏฐิสามัญญตา ความเป็นผู้มีทิฏฐิเสมอกัน ข้อนี้นับว่าเป็นข้อสำคัญที่สุด เพราะคำว่าทิฏฐินี้ หมายถึงภูมิปัญญา ต้องมีความเห็นมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน คือ สัมมาทิฏฐิ มีความเห็นถูกต้อง ยอมรับความคิดของผู้อื่น หากถือแต่ความเห็นของตนเอง ก็เป็นคนเจ้าทิฏฐิหรือเรียกว่า คนมีทิฏฐิ ผู้ที่มีทิฏฐิก็คือผู้ถือตนเองเป็นใหญ่ เอาแต่ใจตนเอง เป็นลักษณะมิจฉาทิฏฐิ ผู้ที่มีทิฏฐิสามัญญตา ยอมรับ ฟังความเห็นของกันและกันไม่เพียงแต่อยู่กันสองคนเท่านั้น จะอยู่ด้วยกันเป็นสิบ เป็นร้อย เป็นพัน ก็มีแต่รักใคร่ปรองดอง เคารพซึ่งกันและกัน

สาราณียธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ เป็นเหตุให้ระลึกถึงกันกระทำความรัก กระทำความเคารพซึ่งกันและกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความช่วยเหลือเกื้อกูล เพื่อความไม่ทะเลาะวิวาท เพื่อความกลมเกลียวสามัคคี และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ ผู้ใดประพฤติปฏิบัติความสุขความเจริญย่อมมีแก่ผู้นั้น ตลอดครอบครัวหมู่คณะ สาธุชนผู้สดับแล้ว พึงพิจารณาตนเอง แล้วเพิ่มเติมเสริมแต่งส่วนดีที่มีอยู่ให้เพิ่มพูนยิ่งๆ ขึ้น พึงลดละส่วนที่ไม่ถูกไม่ควร เพื่อก่อให้เกิดความระลึก ความรัก ความเคารพ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงตั้งอยู่ในสาราณียธรรมนี้อย่างสมบูรณ์ ทรงมีพระราชจริยาสมบัติเป็นที่เจริญศรัทธาปสาทะ ทรงเจริญด้วยศีลาจารวัตรงดงาม ทรงเสียสละปานดังพระโพธิสัตว์เจ้าอามิสทานสิ่งของนานาประการ เสียสละความสุขส่วนพระองค์ เสด็จออกเยี่ยมเยียนประชาชนในถิ่นทุรกันดาร ทรงสอดส่องดูแลข้าราชบริพาร เช่น ตำรวจตระเวนชายแดน จนทรงได้รับพระเกียรติยศยิ่งใหญ่เป็น “แม่ฟ้าหลวง” ทรงในคุณคือศีล ทรงมีศรัทธาตั้งมั่นในพระคุณพระรัตนตรัย ทรงเจริญพระกัมมัฏฐานมีพรหมวิหารธรรมโดยเฉพาะเมตตาเป็นอารมณ์ น้ำพระทัยปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่า จึงตั้งแต่เสด็จสวรรคตเป็นต้นมาประชาชนต่างพากันเทิดทูนบูชา เดินทางมาถวายบังคมพระบรมศพมิได้ขาดสาย อีกไม่นานนักก็ถึงเวลาถวายพระเพลิงพระบรมศพ ก็จะมีผู้มีศรัทธาอุปสมบทถวายพระราชกุศล จำนวน ๓๔,๖๐๔ รูป ตามจำนวนวันที่ทรงมีพระชนมายุ ยังมีเหตุอัศจรรย์อันมิเคยมีมาแต่กาลก่อน ในการถวายพระเพลิงพระบรมศพนี้ คือ รัฐบาลโดยคณะกรรมการฯ จะจัดสถานที่พิธีให้ประชาชนได้ถวายพระเพลิงทั่วทุกอำเภอ หรืออำเภอละหลายๆ แห่ง ประชาชนจะร่วมกันถวายพระเพลิงทางโทรทัศน์และวิทยุทั่วประเทศ และยังมีพิธีในต่างประเทศ เช่น วัดไทยลอสแองเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ก็จะจัด

พิธีถวายพระเพลิงเช่นเดียวกันนี้ การจัดพิธีถวายพระเพลิงเช่นนี้ เป็นการบูชาประการหนึ่ง ย่อมบังเกิดเป็นบุญกุศลไพศาลเหมือนกับการที่พุทธศาสนิกชนจัดพิธีถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า ในวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ ทุกปีฉะนั้น พระราชปฏิปทาของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ปานดังเทพธิดาเสด็จจุติลงมาบำเพ็ญบารมี ยังความชื่นชมโสมนัสทั้งกาลที่ยังทรงพระชนม์อยู่และตลอดกาลเสด็จสวรรคตแล้ว ประการทั้งปวงด้วยประการฉะนี้

ขอพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ชมรมนักเรียนทุนมูลนิธิอานันทมหิดล ชมรมวิศวจุฬา ๙๘ และคณะนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๓๑ บำเพ็ญกุศลถวายนี้ หากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงทราบด้วยทิพพญาณ คงจะอนุโมทนาสาธุการด้วยปัตตานุโมทนามัย และกุศลผลบุญนี้ ย่อมจักเพิ่มพูนอิฏฐสมบัติคตินิยมในสัมปรายภาพ สมดังปรารภทุกประการ เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

รับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนา ยุติลงด้วยประการฉะนี้

ขอถวายพระพร

พระธรรมเทศนา ปีติกถา

พระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
ในอภิลักขิตสมัยคล้ายวันสวรรคต
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
พระอัฐมรามาธิบดินทร
และพระราชกุศลทักษิณานุปทานพระบรมอัฐิ
สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก
และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง
วันจันทร์ที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๐ เวลา ๑๖.๐๐ น.
พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท ป.ธ. ๖) วัดพระเชตุพน
รับพระราชทานถวาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
ธมฺมปีติ สุขํ เสติ วิปฺปสนฺเนน เจตสา
อริยปฺปเวทิเต ธมฺเม สทา รมติ ปณฺฑิโตติ ฯ

ณ บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในธรรมปีติกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี ในการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในอภิลักขิตสมัยคล้ายวันสวรรคต พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช และพระราชกุศลทักษิณานุปทานพระบรมอัฐิ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลฉลองพระเดชพระคุณถวายพร้อมกันทั้ง ๓ พระองค์ ด้วยพระราชหฤทัยที่สถิตมั่นในพระกตัญญูกตเวทิตาธรรม พระราชกุศลกัลยาณวัตรปฏิปทา ทั้งนี้ ย่อมเป็นที่ชื่นชมโสมมนัสปีติยินดีอนุโมทนาสาธุการตลอดทั้งสมณชีพราหมณ์ พศกนิกรทั้งปวง และทวยเทพยดาอารักษ์ทุกชั้นฟ้า

อันความกตัญญูกตเวทิตาธรรม เป็นอุดมมงคลธรรมที่ล้ำเลิศ ผู้ใดประพฤติปฏิบัติ ย่อมแสดง

ถึงพื้นภูมิแห่งความเป็นสาธุชนคนดี ดังพระบาลีที่ตรัสไว้ว่า ภูมิเว สาธุรูปานำ กตญฺญูกตเวทิตา ความเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที เป็นภูมิของคนดี คือความเป็นผู้มีพื้นฐานจิตใจอันดีงาม จะประกอบกิจการใดย่อมมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง เหมือนผืนแผ่นดินดี อุดมสมบูรณ์ชุ่มด้วยน้ำ พืชผลธัญญาหารย่อมเจริญงอกงามฉะนั้น

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ทรงประกาศศาสนธรรมคำสั่งสอนโปรดเวไนยนิกร ตั้งแต่ตรัสรู้จวบจนวันเสด็จดับขันธปรินิพพาน เป็นเวลา ๔๕ ปี มีพระชนมายุ ๘๐ พรรษา พระมหาเถระสังคีติกถาจารย์ประมวลธรรมทั้งปวงได้ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ศาสนธรรมทั้งหลายล้วนแต่ทรงสอนให้เชื่อมั่นตนเองด้วยเหตุด้วยผล กำหนดหลักปฏิบัติอยู่ที่กายวาจาใจ คือ กรรมได้แก่การกระทำ บรรพชนไทยเจริญด้วยสติปัญญา รับคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาเป็นวัตรปฏิบัติ นับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ นำศาสนธรรมมาสอนอบรมลูกหลาน ให้รับรู้ศาสนามาตั้งแต่ยังเป็นเด็กเล็กๆ ทั้งยังฉลาดสามารถอบรมเพาะบ่มจิตใจ ธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ด้วยถ้อยคำเพียงสองคำเท่านั้น คำสองคำนั้น ย่อมเป็นที่ทราบกันทั่วไป คือ คำว่า บุญ กับ บาป อันสอนให้ทำความดีละเว้น ความชั่วนั่นเอง ผู้มีปัญญาพิจารณาขยายข้อประพฤติปฏิบัติด้วยการละเว้นบาปบำเพ็ญบุญ ชื่อว่า ผู้ประพฤติธรรม พระพุทธองค์ผู้ทรงเป็นศาสดาแห่งเทพยดาและมนุษย์ทั้งหลาย ตรัสว่า ธมฺมจารี สุขำ เสติ ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข ผู้ประพฤติปฏิบัติแล้ว มีจิตใจผ่องใส ย่อมมีความอิ่มเอิบปีติยินดีในธรรม สมดังพระพุทธวจนะประพันธคาถาที่แสดง ไว้ ณ เบื้องต้น

ธมฺมจารี สุขำ เสติ วิปฺปสนฺเนน เจตสา เป็นต้น

ความว่า **บัณฑิตชนผู้ประกอบด้วยธรรมปิติ ย่อมมีจิตผ่องใสเป็นนิตย์ อยู่เย็นเป็นสุขทุกอิริยาบท ยินดีในธรรมที่พระอริยเจ้าประกาศไว้แล้วทุกเมื่อ** ดังนี้

อธิบายความโดยสังเขปว่า ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ประพฤติตนสมควรแก่ภูมิรู้ เรียกว่าบัณฑิต ความอิ่มเอิบใจ ชื่อว่า ปิติ ความดีที่รักษาประคับประคองผู้ปฏิบัติมิให้หลงลงไปในที่ชั่วที่ต่ำทราม ชื่อว่า ธรรม ความยินดีที่เป็นไปในธรรมนั้นก็ดี ความแช่มชื่นที่เกิดขึ้นเพราะรู้สึกว่าได้ประพฤติธรรมกระทำความดีก็ดี เรียกว่า ธรรมปิติ บัณฑิตชนผู้ประกอบด้วยธรรมปิติเช่นนั้นแล ย่อมเป็นผู้มีใจผ่องแผ้วอยู่เย็นเป็นสุข แลยินดีในธรรมที่พระอริยเจ้าประกาศไว้แล้วตลอดกาลทุกเวลา

ก็แลพระธรรมทั้งปวงนั้นๆ จักรับพระราชทานยกขึ้นถวายวิสัชนา เพียงปริยายหนึ่งซึ่งชื่อว่า อินทรีย์ คือธรรมที่เป็นใหญ่ หรือเป็นที่เฉพาะเท่านั้น โดยพระบาลีว่า ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ เป็นต้น แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย อินทรีย์ทั้งหลาย ๕ เหล่านี้ คือ สัทธินทรีย์ ความเชื่อเป็นใหญ่ วิริยินทรีย์ ความเพียร เป็นใหญ่ สตินทรีย์ ความระลึกได้เป็นใหญ่ สมาธินทรีย์ ความตั้งใจมั่นเป็นใหญ่ ปัญญินทรีย์ ความรอบรู้เป็นใหญ่ หากจะกำหนดโดยย่อก็คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา

คำว่า ศรัทธา เป็นคำที่ซึมทราบกันดี ได้ยิน ได้ฟังเป็นประจำ เช่น คำว่า ผู้มีศรัทธาเป็นต้น

ตามศัพท์แปลว่า ใจใส จิตผ่องแผ้วเหมือน น้ำสะอาดบริสุทธิ์ คือความเชื่อมั่น ศรัทธาความเชื่อมั่นเป็นสื่อนำที่สำคัญ อย่างยิ่งในกิจกรรมการกระทำทุกประการ ทางกาย วาจา ใจ หรือการทำงานทุกประเภททุกอาชีพ

ศรัทธาเบื้องต้นที่สำคัญคือ ตถาคตโพธิศรัทธา ได้แก่ความเชื่อมั่น ในพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า หากจะพึงปุจฉาว่า ก็เหตุดังฤๅ จึงต้องเชื่อเช่นนั้น พึงวิสัชนาว่า ความเชื่อในพระปัญญาของพระพุทธเจ้า เป็นเหตุให้เชื่อมั่นในพระธรรมคำสั่งสอนทั้งปวง หากไม่เชื่อก็จะไม่เชื่อมั่นในศาสนธรรมนั้น ความเชื่อมั่นในพระพุทธเจ้า ก็จะเชื่อมั่นกรรม ผลของกรรมและความมีกรรมเป็นของตนเอง เหมือนหมู่คนที่รวมกันเป็นหมู่คณะ มีความเชื่อมั่นในบุคคลผู้เป็นผู้นำ หรือเป็นหัวหน้า แต่ก็ต้องระมัดระวังผู้นำหรือหัวหน้าที่ประพฤติมิชอบด้วยทำนองคลองธรรม อันบุคคลที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้อื่นได้นั้น จะต้องสั่งสมบารมีคุณงามความดีไว้เป็นนิตย์ แม้จะมีส่วนคิดมิชอบ ก็ต้องยอมรับความเป็นจริง แล้วแก้ไขปรับเปลี่ยนให้ถูกต้อง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาทรงสะสมบารมีมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นสุเมธดาบส ได้เฝ้าพระพุทธเจ้า พระนามว่าทีปังกร กว่าจะสำเร็จตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้นั้น ทรงสะสมความดีสิ้นภพสิ้นชาติมิใช่น้อย พระชาติสุดท้ายทรงบำเพ็ญทานปรมัตถบารมีเป็นเอก ครั้นมาในปัจจุบันชาติ เมื่อคราวเสด็จออกบรรพชา ก็เสียสละอย่างยิ่งใหญ่ซึ่งโลกิยสมบัติ ความสุขในฆราวาสวิสัย กอปรทั้งความเป็นผู้มีอำนาจ ในความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ คงเหลือแต่เพียงผ้านุ่งผ้าห่มและภาชนะสำหรับรองรับภัตตาหารเท่านั้น เป็นเหมือนคนอนาถา ปัจจุบันนั้นแม้เสด็จดับขันธปรินิพพานมาแล้วถึง ๒,๕๔๐ ปี ก็ยังมีผู้ศรัทธาน้อมถวายทรัพย์สมบัติมากมายมหาศาล บุญญาธิการหลั่งไหลมิได้ขาดสาย

๒. วิริยินทรีย์ ความเป็นใหญ่คือความเพียร ได้แก่ ความขยัน ความบากบั่นไม่ย่อท้อ ความเอาใจใส่ในการทำการงาน ในการประพฤติปฏิบัติ ความดี มีศรัทธาแล้วต้องมีวิริยะสนับสนุน จึงจะบรรลุถึงความปรารถนา

๓. สตินทรีย์ ความเป็นใหญ่คือสติ ความเชื่อ ความเพียรที่จะสำเร็จเป็นคุณเป็นประโยชน์ต้องมีสติคอยกำกับ ควบคุมให้ระลึกนึกถึงกิจที่ทำและคำที่พูดเสมอๆ

๔. สมาธินทรีย์ ความเป็นใหญ่คือสมาธิ ความตั้งใจมั่นคง เป็นส่วนช่วยประคับประคองสติไว้ตลอดเวลา

๕. ปัญญินทรีย์ ความเป็นใหญ่คือปัญญา ได้แก่กิริยาที่ศึกษาพิจารณาหาเหตุผลโดยถ่องแท้ เกิดความรอบรู้ เป็นเครื่องเชิดชูบุคคลนั้นๆ ให้ตั้งอยู่ในคุณที่พึงปรารถนา

อนึ่ง พึงทราบถึงธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ คือตรงกันข้ามกับอินทรีย์ทั้ง ๕ นั้น ได้แก่ อสัทธิยะ ความไม่เชื่อ เป็นเหตุมิให้พิจารณาค้นคว้าหาเหตุผล เป็นข้าศึกแก่ศรัทธา โกสัชชะ ความเกียจคร้านเป็นเหตุให้ย่อท้อเบื่อหน่าย เป็นข้าศึกแก่วิริยะ ปมาทะ ความเลินเล่อ เป็นเหตุทนงตน เป็นข้าศึกแก่สติ อุทธัจจะ ความฟุ้งซ่าน เป็นเหตุไม่แน่ใจ เป็นข้าศึกแก่สมาธิ อัญญาณะ ความเขลา เบาเหตุผล เป็นเหตุไม่รู้

เท่าทันตามความเป็นจริง เป็นข้าศึกแก่ปัญญา

อินทรีย์ทั้ง ๕ นี้ ยังมีชื่อว่า พละ คือ ธรรมเป็นกำลัง สมเด็จพระบรมสุคตเจ้า ทรงแสดงไว้ในโพธิปักขิยธรรม ธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้และเป็นอภิญญาเทสิตธรรม ธรรมที่ทรงเพื่อความรู้ยิ่ง อันเป็นธรรมที่ควรอบรมบ่มไว้ให้มีในตน

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร สมเด็จพระบรมเชฏฐาธิราช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๘ แห่งบรมราชวงศ์จักรี ทรงมีคุณูปการต่อประเทศและประชาชนชาวไทยมหาศาล ในขณะที่ประเทศไทยอยู่ในระหว่างปรับเปลี่ยนระบบการปกครอง ให้เป็นไปตามระบบนานาอารยะประเทศ ทรงรับพระราชภาระ พระมหากษัตริย์ประมุขของประเทศ เมื่อพระชนม์ ๘ พรรษา มีพระราชหฤทัยมั่นคงในการที่ทรงดำรงพระอิสริยยศ มีพระราชวิริยะอุตสาหะในการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติ มีพระราชศรัทธาเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา ได้ทรงศึกษา และเสด็จไปทอดพระเนตรพระอารามต่างๆ มีพระราชหฤทัยอาทรต่อพสกนิกร ในความเป็นอยู่ด้วยพรหมวิหารธรรม มีเมตตากรุณาปรากฏชัดเจน จึงทรงเป็นที่รักเทิดทูนเคารพของอาณาประชาราษฎร์ทุกหมู่เหล่า ไม่ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินไปที่ใด จะมีประชาชนมาเฝ้าฯรับเสด็จมากมาย กล่าวได้ว่าพระองค์ทรงเป็นเสมือนดวงใจหรือดวงประทีปของประเทศ ซึ่งผู้ที่เห็นภาพเสด็จเยี่ยมพสกนิกรเมื่อ ๕๑ ปี ที่ล่วงมาแล้วนั้น เมื่อวันเสด็จสวรรคต ย่อมรู้สึกวังเวงเงียบสงัดทั้งเมือง มีแต่เสียงร่ำให้อาลัยอาวรณ์ แม้พระมหาเถระผู้ถึงสภาวะธรรมดา ก็ยังปลงสังขารไม่ได้ แม้จะยังมิทันมีโอกาสทรงปฏิบัติพระราชภารกิจสมบูรณ์ ก็หาเสียงที่จะครหานินทามิได้

สมเด็จบรมราชชนก ทรงประกอบพระราชกรณียกิจ ด้วยพระราชหฤทัย เปี่ยมด้วยพรหมวิหารธรรม ทรงบำเพ็ญหิตานุหิตประโยชน์แก่ประชุมชนและประเทศชาติ ที่ทรงเป็นพิเศษสำคัญ คือ ด้านการแพทย์ การพยาบาลและการสาธารณสุข ทรงอุทิศกำลังพระวรกาย พระสติปัญญา และทรัพย์สินส่วนพระองค์เพื่อยกมาตรฐานการแพทย์ การพยาบาล การสาธารณสุขของไทย ให้เจริญก้าวหน้าเทียมทันนานาประเทศ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณนั้น จึงทรงได้รับเฉลิมพระเกียรติเป็น **"พระบิดาแห่งการแพทย์"** พระเกียรติคุณแผ่ไพศาลไปทั่วโลก องค์การสหประชาชาติได้ประกาศยกย่องเป็นบุคคลดีเด่นของโลก

ส่วนสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเล่า ทรงเป็นพระราชบุพการีทรงมีคุณูปการะเป็นอเนกอนันต์อโนปมัย ยากแก่การจะพรรณนาได้สิ้นเชิง ทรงเป็นอิตถิจฉริยะบุคคล คือเป็นกุลสตรีที่ทรงเป็นอัจฉริยะ อีกทั้งเป็นคู่พระบารมีแห่งสมเด็จพระบรมราชชนก ในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทั้งปวง พระองค์ทรงเป็นที่รักที่เคารพเทิดทูนเพียงไรนั้น จะทราบได้ในการพระบรมศพ ตั้งแต่เสด็จสวรรคตจนงานถวายพระเพลิง เป็นภาพที่ประทับใจในดวงใจ เป็นที่กล่าวขานกันอยู่ตลอด พระราชปฏิปทาจริยวัตรของพระองค์ ควรจะโดยเสด็จนำมาประพฤติปฏิบัติสนองพระ มหากรุณาธิคุณ จะขอพระราชทานนำมาวิสัชชนาเฉพาะ ทรงประหยัดและทรงสอนให้รู้จักประหยัดในการใช้สอย รู้จักการใช้สอย และมีพระราชศรัทธา

มั่นคงในพระรัตนตรัย ทรงศึกษาพระพุทธศาสนา และทรงปฏิบัติเจริญพระกรรมฐานอยู่เป็นอารมณ์ แม้พระโรคาพาธจะเบียดเบียนพระวรกายเพียงไร ก็มิได้ทรงหวั่นไหว มีพระพักตร์ปกติจนเสด็จสวรรคต ปานประหนึ่งผู้ตั้งอยู่ในอริยภูมิ

สมเด็จพระบรมราชบพิตร ทั้ง ๓ พระองค์ ทรงเจริญในพระอินทรีย์ธรรมทั้ง ๕ ประการ ก่อให้เกิดมหาพละกำลังภายนอกภายใน เป็นพระบรมราชบารมี ให้ความร่มเย็นเป็นสุขแก่ประชุมชนและประเทศชาติ สุดจักพรรณนาได้ ด้วยประการฉะนี้

ขอพระราชกุศลทักษิณาทั้งปวง ที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐได้ทรงบำเพ็ญพระราชอุทิศนี้ จงอำนวยอิฏฐสุขสมบัติแด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอนันทมหิดลพระอัฐมรามาธิบดินทร สมเด็จพระบรมเชฏฐาธิราช สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ขอสรรพสัตว์ทุกถ้วนหน้าและเทพยดาอารักษ์ทุกหมู่เหล่าจงอนุโมทนาโดยทั่วกัน สมดังพระราชปณิธานทุกประการ.

ขอถวายพระพร

พระธรรมเทศนา
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

โดย พระธรรมราชานุวัตร (หลวงเตี่ย)
รายการดอกบัว
วันที่ ๙ เดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๒

พระธรรมราชานุวัตร : ศุภมัสดุ ขอความดีงามจงมีแก่ท่านสาธุชน รายการดอกบัววันนี้ จะต้องขอเชิญชวนท่านสาธุชนทั้งหลาย ร่วมกันน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาธิราช ซึ่งทรงมีพระราชคุณูปการะต่อแผ่นดินประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง มีพระราชพิธีและพิธีถวายพวงมาลา ที่พระบรมราชานุสาวรีย์ ข้างวัดราชนัดดา ถนนราชดำเนิน และที่วัดราชโอรส ก็ได้มีพิธีสมโภชพระอุโบสถวัดราชโอรสารามราชวรวิหาร ซึ่งเป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาขึ้น

อนึ่ง ก่อนที่จะว่าถึงพระราชกรณียกิจต่างๆ ก็พบหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยตั้งแต่วันที่ ๒๙, ๓๐, ๓๑ รวม ๓ วัน ในหน้า ๖ คอลัมน์ว่าด้วยสหัสวรรษที่ ๓ ได้นำพระราชกรณียกิจที่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาธิราชมาเสนอ อ่านแล้วซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอันมาก หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยเวลานี้ก็แพร่หลายออกไปแล้ว แม้พึ่งจะมีอายุครบ ๕ ปีเมื่อ ๒-๓ วันที่เขาบอกว่าอย่างนั้น นักเขียนก็เขียนข้อความได้แน่นชัดเจนดี จะขอนำบทความของสิงห์ขาวมาบรรยายให้ท่านฟัง

อีก ๓ วัน คือ วันที่ ๓๑ มีนาคมที่จะถึงนี้ก็จะถึงวันสำคัญอีกวันหนึ่งของชาติไทย ที่จะมีงานใหญ่ฉลองกันอย่างมโหฬารตามวัดต่างๆ ทั่วกรุงเทพฯ นั่นคือวันเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันพระราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ที่ทรงสร้างเมืองไทยไว้อย่างใหญ่หลวง ผลงานของพระองค์ปรากฏทั่วโลก คือ วัดพระแก้วที่เลื่องลือกันในความงามอันยิ่งใหญ่ ไม่มีชาติใดเหมือน พระปรางค์วัดอรุณฯที่สูงเสียดฟ้าเป็นสัญลักษณ์ให้เรือที่เข้ากรุงเทพฯ เห็นได้แต่ไกล เขาเรียกว่าแลนด์มาร์ก สูงเท่ากับตึกหลายสิบชั้น ด้วยเทคโนโลยีแบบไทย ไม่มีเครื่องมือสมัยใหม่

มหาวิทยาลัยมวลชนแห่งแรกของเมืองไทย คือ วัดโพธิ์ วัดนี้เองแหละ วัดโพธิ์ วัดพระเชตุพนฯ ที่เป็นต้นตำนานการแพทย์แผนโบราณสืบต่อจนทุกวันนี้ การบูรณะวัดโพธิ์สร้างพระนอนที่สวยงามที่สุดยิ่งใหญ่ที่สุดจนทุกวันนี้ นี่เป็นเพียงส่วนหนึ่งอันน้อยนิด เมื่อเทียบกับความยิ่งใหญ่ที่ทรงสร้างไว้อย่างมหาศาล นับตั้งแต่การกู้ชาติ กู้เศรษฐกิจ การพลิกฟื้นเศรษฐกิจประเทศไทยหลังเสียกรุงศรีอยุธยา เรื่องราว

ของรัชกาลที่ ๓ เป็นเรื่องราวที่คนไทยรู้น้อยที่สุด ทั้งที่หลายคนที่มารู้ภายหลังถึงกับตกตะลึง นึกไม่ถึงว่าพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีองค์นี้จะสร้างผลงานอันยิ่งใหญ่ที่ปรากฏเป็นมรดกโลกนับ ๑๐๐ ปีต่อมา

เป็นความจริงนะ เป็นมรดกใหญ่จริงๆ เฉพาะวัดโพธิ์ก็ถือเป็นมรดกที่สำคัญเพราะเหตุใดจึงกลายเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทุกคนมองข้ามในคุณงามความดี แม้ในประวัติศาสตร์ไทยก็กล่าวถึงพระองค์ท่านแต่เพียงสั้นๆ ถ้าใครไปเปิดหนังสือประวัติศาสตร์ก็จะเห็นพระราชประวัติแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น มิได้หยิบยกมาเป็นประเด็นสำคัญจุดหักเหที่สำคัญในประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงน้ำพระทัยอันงดงามของพระองค์ที่เห็นประโยชน์ของชาติแผ่นดินใหญ่กว่าพระราชโอรส ธิดา พระองค์ทรงครองราชย์อยู่นานถึง ๒๗ ปี มีพระราชโอรส ธิดา รวมกัน ๕๑ พระองค์ เป็นพระเจ้าลูกยาเธอ ๒๒ พระองค์ พระเจ้าลูกเธอ ๒๙ พระองค์ก็ไม่โปรดอะไรไปกว่าประโยชน์ของแผ่นดิน

เมื่อทรงประชวรหนักทรงมีพระราชกระแสพระราชดำรัสว่า จงมีความสโมสรสามัคคีรส ปรึกษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวัยวุฒิปรีชารอบรู้ราชานุวัตร เป็นศาสนูปถัมภก ยกพระบวรพุทธศาสนา และปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์ รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่งเป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ ก็สุดแท้แต่จะเห็นดี ประนีประนอมพร้อมใจกันยกพระบรมราชวงศ์พระองค์นั้นขึ้นเสวยมไหสวรรค์ยาธิปัต เถลิงราชสืบสันตติวงศ์ ดำรงราชประเพณีต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้า อย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกัน ให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร

นี่คือน้ำพระราชหฤทัยของผู้ที่เป็นพระเจ้าแผ่นดินไทยในครั้งนั้น หากจะทรงถือว่าเป็นราชอำนาจสิทธิ์ขาด จะทรงแต่งตั้งเจ้านายพระองค์ใดหรือพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์ใดพระองค์หนึ่งขึ้นรับรัชทายาทก็ทรงมีสิทธิ์เต็มที่ ที่จะทรงกระทำเช่นนั้นได้ แต่ก็หาได้ทรงกระทำเช่นนั้น และหากได้ยินพระราชกระแสดำรัสที่ทรงวิเคราะห์ถึงเจ้าฟ้าของพระองค์ต่อหน้าพระยาศรีสุริยวงศ์ดังนี้ การแผ่นดินไปข้างหน้า ไม่เห็นผู้ใดที่จะรักษาแผ่นดินได้

กรมขุนเดชเล่าท่านก็เป็นคนพระกรรณเบา ใครจะพูดอะไรท่านเชื่อง่ายๆ จะเป็นใหญ่เป็นโตไปไม่ได้ กรมขุนพิพิธเล่าไม่รู้จักการงาน ปัญญาก็ไม่สอดส่องไปได้ คิดแต่จะเล่นอย่างเดียว ที่จะมีสติปัญญาพอจะรักษาแผ่นดินได้อยู่ก็เห็นแต่ท่านฟ้าใหญ่ ท่านฟ้าน้อย ๒ พระองค์ ก็ทรงรังเกียจอยู่ว่าท่านฟ้าใหญ่ถืออย่างมอญ ถ้าเป็นเจ้าแผ่นดินขึ้นใช้พระสงฆ์ห่มผ้าอย่างมอญเสียทั้งหมดทั้งแผ่นดินดอกกระมัง ท่านฟ้าน้อยเล่าก็มีสติปัญญา รู้วิชาการช่าง ในการทำทหารต่างๆ อยู่ แต่ไม่พอใจทำราชการ รักแต่เรื่องสนุกเท่านั้น

เพราะฉะนั้น จึงไม่ได้ทรงอนุญาต กลัวเจ้านายข้าราชการเขาจะไม่ชอบใจ จึงโปรดอนุญาตให้ตามใจคนทั้งปวง สุดแท้แต่จะเห็นพร้อมเพรียงกัน สิ้นพระราชกระแสพระดำรัสแล้วพระยาศรีสุริยวงศ์ก็กราบบังคม ถวายรับพระบรมราชโองการ แล้วร้องไห้ถอยออกจากที่เฝ้า

ท่านสาธุชน ข้อความตรงนี้จับพระทัย จับใจมาก ออกจากพระราชหฤทัยที่ทรงห่วงแผ่นดิน ทรงห่วงประชาชน และทรงห่วงพระพุทธศาสนา ดำรัสถึงพระพุทธศาสนาว่าผู้ที่จะเป็นพระเจ้าแผ่นดินต่อไปได้ต้องเป็นศาสนูปถัมภก ยกพระบวรพุทธศาสนา พระองค์ทรงยกย่องพระพุทธศาสนามาก และทรงเป็นห่วงพระพุทธศาสนาที่จะเกิดความแตกแยก คือ เวลานั้นคณะสงฆ์มีแต่พระสงฆ์ไทย เจ้าฟ้าองค์ใหญ่ คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะนั้นทรงผนวชเป็นพระภิกษุ และก็เปลี่ยนแปลงวัตรปฏิบัติอย่างมอญ โดยเฉพาะการห่มผ้า รัชกาลที่ ๓ ทรงห่วง เกรงว่าการห่มผ้าตามแบบที่เจ้าฟ้าพระองค์ใหญ่กระทำนี่จะทำให้พระไทยเป็นพระมอญ การห่มผ้าพระไทยก็คือห่มอย่างที่เราเรียกว่าบิดลูกบวบโดยห่มบิดขวา อย่างมอญก็ห่มแหวก อย่างที่ท่านเห็นอยู่ในวัดต่างๆ บางวัด

ในหนังสือพิมพ์เขาบรรยายต่อไปอีกว่า ถ้าเป็นใครได้ยินพระกระแสพระราชดำรัสดังนั้น ก็คงอดร้องไห้ไม่ได้เหมือนกัน พระทูลกระหม่อมแก้วของเมืองไทย ทรงเป็นห่วงบ้านเมืองเป็นที่สุดแล้ว พ้นจากเรื่องบ้านเมืองไพร่ฟ้าประชาชนก็ถึงเรื่องพระศาสนา ไม่มีเลยสักนิดเดียวจะคิดเป็นห่วงพระราชทรัพย์ หรือประโยชน์ส่วนพระองค์ ในโลกนี้จะมีแต่เจ้าแผ่นดินเจ้าเมืองใดบ้าง ที่จะนึกถึงประชาชน แม้เมื่อพระอาการประชวรหนักหนา ข้าแผ่นดินคนไทยไม่ว่ายุคใดสมัยใด จะต้องรู้รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณข้อนี้ไปจนกว่าจะไม่มีคนอยู่ในโลกนี้

จึงนับว่าเป็นเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ คือ เมื่อสิ้นรัชกาลที่ ๓ ผู้ที่เสด็จขึ้นครองราชย์ต่อมา จึงมิใช่เจ้าฟ้าลูกยาเธอของพระองค์ท่าน ดังพระราชปรารภที่กล่าวข้างต้น แต่กลับเป็นเจ้าฟ้าพระองค์ใหญ่ พระราชโอรสของรัชกาลที่ ๒ คือ สมเด็จเจ้าฟ้ามงกุฎฯ ซึ่งขณะนั้นทรงผนวชเป็นเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศผนวชมานานถึง ๒๗ พรรษา และต่อมาเป็นสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีชื่อเสียงระบือไกลไปทั่วโลก เป็นที่รู้จักดีของชาวตะวันตก จึงกลายเป็นภาพยนตร์ และละครดังทุกวันนี้

แต่ที่น่าสนใจก็คือ ประวัติของสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ผู้ทรงคุณูปการต่อแผ่นดิน ยากที่ใครจะมีวิสัยทัศน์เท่านั้น พระองค์ทรงเป็นนักเศรษฐศาสตร์ระดับโลก นักการค้าระหว่างประเทศ ผู้กู้ชาติไทยให้ฟื้นจากความตกต่ำทางเศรษฐกิจอย่างแยบยล น่าจะเป็นแบบอย่างจนทุกวันนี้ ไม่มีใครกล่าวถึงเลย ซึ่งผมจะถือโอกาสช่วงนี้ใกล้วันพระราชสมภพ ๓๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๔๓ นี้นำมาเล่าให้ฟัง นี่ก็เป็นบทความของหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยประจำวันพุธที่ ๒๙ มีนาคม ยกย่องพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างยิ่ง

ในวันที่ ๓๐ มีนาคม สิงห์ขาวในหน้า ๖ ของพิมพ์ไทย ในหัวข้อบทความที่ว่า สหัสวรรษที่ ๓ ได้นำวิจารณ์ถึงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวดังต่อไปนี้ “หัวข้อเรื่องว่าพระบิดาแห่งเศรษฐศาสตร์ผู้กู้ชาติกู้เศรษฐกิจไทย ตอน ๒ น่าเสียดายคนรุ่นใหม่ทุกวันนี้ ให้ความสนใจกับประวัติศาสตร์น้อยมาก ทั้งๆที่การเรียนประวัติศาสตร์ทำให้เราได้รู้ถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตของชาติ ได้รู้ประวัติบุคคลสำคัญ ผลงาน และความสามารถ ทำให้เกิดความรู้สึกรักชาติรักแผ่นดิน ทำให้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ ประวัติความ

เป็นมา และความภาคภูมิใจว่าประเทศไทยของเรา มิได้ต่ำต้อยน้อยหน้าใคร

เมื่อวันก่อนที่ผมพูดถึงการท่องเที่ยวเมืองไทยที่อาศัยผลงานของบรรพบุรุษสร้างเป็นมรดกทิ้งไว้เป็นความยิ่งใหญ่ระดับโลก คือ วัดพระแก้วพระบรมมหาราชวัง วัดโพธิ์ พระปรางค์วัดอรุณฯ ซึ่งเป็นจุดขายชิ้นเอกของเมืองไทย ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาจากทั่วโลก ให้มาชื่นชมความงาม ถ้ากรุงเทพฯ ยังเป็นศูนย์กลางของนักท่องเที่ยว ที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอันดับ ๑ ของรายได้ประชาชาติ ปีละหลายแสนล้าน ผมว่าคนไทยทุกวันนี้ต้องกราบรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาธิราชเจ้า ที่ทรงมีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล และทรงสร้างวัดวาอารามอันงดงามเหล่านี้ไว้เป็นหัวใจแห่งแผ่นดินจนทุกวันนี้”

ท่านสาธุชนทั้งหลายเป็นความจริงที่มรดกที่พระองค์พระราชทานไว้นี่ช่วยแก้เศรษฐกิจได้ ปัจจุบันนี้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวเมืองไทยเขาถือว่าเป็นรายได้อย่างสำคัญ เฉพาะวัดโพธิ์ (วัดพระเชตุพนฯ) วันหนึ่งไม่ใช่น้อย เดือนหนึ่งนับเป็นล้าน ไม่ใช่วัดโพธิ์ได้แต่ประเทศไทยได้ ชาติไทยได้ เป็นพระบรมราชคุณูปการะ ที่ทรงพระราชทานไว้แก่แผ่นดิน

ข้อความต่อไปก็ว่า และคำว่าบูรณปฏิสังขรณ์นั้น ในสมัยนั้นมีคำกล่าวกันว่า ในสมัยรัชกาลที่ ๑ นั้น ใครรบเก่งก็โปรด รัชกาลที่ ๒ ใครแต่งกวีเก่งก็โปรด แต่ในรัชกาลที่ ๓ นั้น ใครสร้างวัดเก่งก็โปรด ในสมัยของพระองค์ทรงสร้างวัดใหม่ถึง ๑๙ วัด ปฏิสังขรณ์วัดเก่า ๑๗ วัด และทรงบูรณะพระอารามร่วมกับเจ้านายและข้าราชบริพารอีก ๓๓ วัด โอ้ไม่ใช่น้อยเลยนะ คำว่าบูรณปฏิสังขรณ์นั้น ต้องใช้คำพระราชกระแสดำรัสว่า มิใช่สร้างแต่พอเป็นบุญกิริยา เพราะทรงสร้างพระอารามทุกอารามด้วยพระราชนิยมดีเลิศ และด้วยของวิเศษสุดเท่าที่จะหาได้ จึงไม่แปลกใจที่เราจะได้เห็นจนทุกวันนี้ พระอารามที่สร้างและปฏิสังขรณ์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นแต่ละพระอารามล้วนมีรูปทรงสถาปัตยกรรมและรายละเอียดทรงวิจิตรงดงามนักหนา

และวัดที่เป็นตัวอย่างอันดีเลิศ คือ วัดพระแก้ว ที่เราเห็นทุกวันนี้ เป็นการปฏิสังขรณ์ใหญ่เนื่องในโอกาสฉลองกรุงครบ ๕๐ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๗๕ และมีการใช้ศิลปะประยุกต์ใหม่ ที่ประดิษฐ์ขึ้นในยุคสมัยของพระองค์ คืองานประณีตศิลป์ ประเภทลวดลายตีพิมพ์ดินเผา ทรงผลิตใหม่ ถ้าใครไปชมวัดพระแก้วแล้วไปดูรายละเอียดของฝาผนังสีทองงดงาม ประดับกระจกสีของฝาผนังอุโบสถทั้ง ๔ ด้าน อันเป็นต้นแบบของช่างศิลปกรรม แบบไทยประเพณี ซึ่งเป็นต้นแบบของช่างระดับครู ทั้งที่อยู่ในยุคนั้นช่างไทยหายาก เพราะถูกกวาดต้อนไปพม่าเสียสิ้นในสมัยเสียกรุงศรีอยุธยา แล้วบ้านเมืองยุคนั้นก็อยู่ในยุคยากจน ลำบากยากแค้น เพราะถูกข้าศึกปล้นสะดมไปเป็นเสียสิ้น

แต่พระองค์ก็รวบรวมสร้างช่างขึ้นมาใหม่ ใช้แม้กระทั่งช่างจีนมาช่วย กลายเป็นงานศิลป์แบบใหม่ งานที่เลื่องลือในยุคสมัยของพระองค์ก็คืองานจิตรกรรมฝาผนัง และการใช้กระจกสีตกแต่ง การใช้กระเบื้องเคลือบตกแต่งงานศิลปกรรมที่เราเห็นทุกวันนี้ วิสัยทัศน์ของพระองค์ท่านที่เด่นชัดที่สุดคือ

พระปรางค์วัดอรุณฯ ซึ่งพระราชบิดาทรงริเริ่มไว้ให้สูงเพียง ๘ วา แต่พระองค์ท่านได้ให้ขยายขึ้นไปจนถึง ๓๕ วา เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์แห่งกรุงเทพฯ ซึ่งเจ้าชายวินเฮม แห่งสวีเดนกล่าวชื่นชมไว้ว่า หากขาดพระปรางค์องค์นี้เสียแล้ว บางกอกก็จะหมดความเป็นบางกอกลงทันที...นี่เจ้าชายสวีเดนนะ เห็นแล้วยังนึกว่าพระปรางค์วัดอรุณฯเป็นสัญลักษณ์ของบางกอก

แต่เบื้องลึกของการก่อสร้างวัดอย่างใหญ่นั้น มีนัยทางเศรษฐกิจที่ซ่อนอยู่อย่างล้ำลึก เพราะยุคนั้นเป็นยุคที่ชาติตะวันตกได้เข้ามาติดต่อเมืองไทยกันทุกประเทศ มีการทำสนธิสัญญากับชาติตะวันตกครั้งแรกระหว่างไทยกับอังกฤษ โดยเซอร์เอนี่ เบอร์นี่ ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา โดยเอดมัน โรเบิร์ด ก็เกิดขึ้นในรัชสมัยนี้ ทรงเห็นว่าบ้านเมืองยังอยู่ในสภาพธรรมชาติ งดงามแบบธรรมชาติ ขาดงานสถาปัตยกรรมที่จะอวดต่างชาติได้ การสร้างวัดให้งดงามเป็นศรีสง่าแก่หมู่บ้าน เป็นประเพณีนิยมที่ชาวไทยนิยมมากที่สุด แต่ที่สำคัญก็คือ หลังศึกสงครามสมัยเสียกรุง ชาวบ้านแอบเอาเงินซุกเก็บไว้เพื่อหนีภัยข้าศึก ซึ่งยุคนั้นยังไม่ว่างเว้นสงครามนัก

การประกาศสร้างวัด และเชิญชวนให้ชาวบ้านร่วมโดยเสด็จพระราชกุศลกับพระองค์ ได้รับการตอบรับอย่างแพร่หลาย พระองค์ใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นหลักสำคัญ เพราะเป็นที่รู้จักกันดีว่าในสมัยพระราชบิดา สมเด็จพระพุทธเลิศหล้าฯ ทรงสัพยอกพระราชโอรสองค์นี้ว่า เจ้าสัว บอกว่าเป็นเจ้าสัวนะ เศรษฐีใหญ่ เพราะเป็นพระราชโอรสที่ค้าขายเก่ง สามารถทำการค้าขายกับจีน มีเรือกำปั่นลำใหญ่ค้าขายระดับนานาชาติ เป็นพ่อค้าใหญ่เสียด้วย สามารถนำเงินเข้าประเทศได้อย่างมหาศาลและที่ทรงปฏิภาณล้ำเลิศก็คือ บรรทุกสินค้าไปขายจนเต็มลำได้เงินทองมากมาย แต่ขากลับแทนที่จะทำอย่างที่พ่อค้าอื่นเขาทำ คือ ซื้อสินค้าต่างประเทศกลับมาขาย อันเป็นการเสียเงินเสียทองที่ค้าขาย ฟังไว้ดีตรงนี้ดีมาก พระเจ้าแผ่นดินค้าขาย เอาเงินกลับมาแก้เศรษฐกิจได้ และเขาก็เขียนต่อไปว่า

แต่พระองค์กลับนำเงินทองกลับประเทศโดยวิ่งเรือเปล่ากลับมา และเพื่อมิให้น่าเกลียดหรือเป็นการถ่วงน้ำหนักเรือจึงได้ทรงซื้อตุ๊กตาจีนราคาถูกใส่มาจนเต็มลำ กลายเป็นของที่ระลึกที่อยู่ตามวัดพระแก้ววัดโพธิ์ทุกวันนี้ ตุ๊กตาจีนที่มีเขาเรียกว่าเป็นเครื่องอับเฉาถ่วงน้ำหนักเรือกลับมา ไม่ได้มีสินค้าอย่างอื่นมากมาย เป็นการค้าขายที่ได้เปรียบดุลการค้าต่างประเทศอย่างชาญฉลาดที่สุด

และสุดท้ายท่านทำให้งบดุลของประเทศมั่งคั่ง มีเงินเก็บไว้จนถึงขนาดสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้ใช้ในการไถ่แผ่นดินของประเทศไทย และทำนุบำรุงประเทศอย่างสำคัญ ที่เรียกกันว่าถุงแดง เงินถุงแดงนี้เพราะว่ารัชกาลที่ ๓ ทรงให้เก็บไว้ แต่ที่เป็นยุทธศาสตร์ทางเศรษฐศาสตร์ที่สำคัญ การใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างวัดวาอารามอย่างขนานใหญ่ทำให้เกิดการตื่นตัวให้เจ้าบ้านเอาเงินถุงแดงที่แอบไว้มาร่วมโดยเสด็จพระราชกุศล สร้างวัด สร้างงาน ทำให้เศรษฐกิจการเงิน การค้าหมุนเวียนอย่างดีเยี่ยม และยุคทองของประเทศไทยในด้านเศรษฐกิจก็เริ่มต้น ณ บัดนี้

ผมไม่ทราบว่าทีมเศรษฐกิจไทยยุคนี้ ที่อ้างว่าเก่งนักเก่งหนา คิดสู้เมื่อ ๒๐๐ ปีที่แล้วได้หรือไม่

โอ สิงห์ขาวเขาว่าเอาไว้สำคัญ...นะ นี่เป็นบทความที่อยู่ในหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ฉบับวันที่ ๓๐ ก็นำมาบรรยายให้ท่านฟัง วันนี้คนที่เขียนหนังสือพิมพ์มีความสำนึกถึงในพระมหากรุณาธิคุณเพียงไร

ในฉบับวันที่ ๓๑ คือ วันนี้ ยังไม่จบ งานเฉลิมพระเกียรติ ร. ๓ จากวัดราชนัดดา ถึงวัดราชโอรสในวันที่ ๓ นี้ก็คงอยู่ในหน้า ๖ อย่างเดิม มีความดังต่อไปนี้

วันนี้ตั้งแต่เช้าตรู่จะมีพิธีสำคัญทางศาสนาของวัดสำคัญ ๒ แห่งพร้อมกัน เนื่องในอภิโอกาส แหมใช้คำดีซะด้วยอภิโอกาส วันเฉลิมพระเกียรติฉลองวันพระราชสมภพรัชกาลที่ ๓ พระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีพระคุณต่อแผ่นดินไทยเป็นที่ยิ่ง ผมอยากเชิญชวนทุกท่านวันนี้ จะได้ไม่พลาดโอกาสสำคัญ ที่วัดราชนัดดา เวลา ๙ โมงเช้า สมเด็จพระเทพฯ จะเสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีประดับพุ่มข้าวบิณฑ์บนช่อฟ้าโลหะปราสาท มรดกโลกสำคัญของไทย เจดีย์โลหะแห่งแรกในประเทศไทยที่ซ่อนความงดงามอยู่หลังโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทยมาเป็นเวลานาน

จนในที่สุด เมื่อทางราชการตัดสินใจรื้อศาลาเฉลิมไทยออก ภาพอันงดงามที่ปรากฏก็คือ โลหะปราสาทอันงดงาม ระแววับสู่สายตามหาชนที่ผ่านไปมาบนถนนราชดำเนิน เจดีย์โลหะ ๓๗ ยอด แห่งแรกและแห่งเดียวในเมืองไทย ที่จำลองแบบจากโลหะปราสาทของศรีลังกา แต่ช่างไทยสมัย ร.๓ ได้มาประยุกต์ดัดแปลง แต่งเติมให้เป็นศิลปะไทยตามพระราชดำริของสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

เล่ากันว่าตำนานของโลหะปราสาทนี้แห่งแรกของโลกสร้างโดยนางวิสาขาที่ประเทศอินเดีย เพื่อถวายแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และต่อมาในปีพุทธศักราช ๑๕๖ โลหะปราสาทแห่งที่ ๒ ของโลกก็ถูกสร้างขึ้นในศรีลังกา โดยกษัตริย์ลังกา ปัจจุบันโลหะปราสาทต้นแบบทั้ง ๒ แห่ง ได้สูญสลายไปหมดแล้ว โลหะปราสาทในประเทศไทยแห่งนี้ เป็นแห่งเดียวในโลกที่ยังหลงเหลืออวดโฉมความสง่างามที่แปลกตาจนทุกวันนี้

ในวันนี้หลังจากพระราชพิธีในตอนเช้า ตั้งแต่หัวค่ำ ๕ โมงเย็นเป็นต้นไป จะมีการแสดงต่างๆ มากมายจากนาฏศิลป์ กรมศิลปากร เช่น โขน ละครนอก ระเบิง รำกระทบไม้ รำศรีนวล การแสดงนิทรรศการพระราชประวัติและผลงานของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และที่สำคัญคืองานวันฉลองติดต่อกันถึง ๘ วัน ตั้งแต่วันที่ ๓๑ มีนาคม ถึง ๗ เมษายน ดูจากรายการที่กล่าวมาก็น่าสนุกดีครับ ที่สำคัญคือชมการแสดงฟรี ไม่เก็บสตางค์

วันเดียวกันนี้ อีกวัดหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นวัดคู่บารมีประจำพระองค์ของรัชกาลที่ ๓ คือ วัดราชโอรสที่ฝั่งธน ที่ทรงโปรดมากที่สุด เพราะพระองค์ได้สร้างผลงานของช่างจีนและไทย ยุคสมัยของพระองค์จึงมีงานสมโภชพระอุโบสถ โดยมีพิธีสงฆ์ พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์เจริญพระพุทธมนต์ และเจริญพุทธมนต์ตั้งแต่ตอนเช้า ๙ โมง ไปจนถึงพิธีถวายภัตตาหารเพล พระภิกษุสามเณรประมาณ ๒๐๐ รูป ครับผมอยากเชิญสาธุชนไปดูพระอุโบสถซึ่งบูรณะใหม่สวยงามมาก ซึ่งท่านเจ้าอาวาสก็คือเจ้าคุณธรรมกิตติวงศ์ได้เชิญชวนให้ชาวพุทธมาร่วมกันบูรณะใหม่ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาล

ที่ ๙ มหามงคลสมัยทรงเจริญพระชนมายุครบ ๗๒ พรรษา

ซึ่งการบูรณะได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ทุกประการ เห็นแล้วสวยงามจริงๆ ถ้าใครได้ไปเห็นพระอุโบสถของวัดราชโอรสในปัจจุบัน จะเห็นว่าเป็นอุโบสถที่แปลกที่สุดในกรุงเทพ มีรูปทรงสถาปัตยกรรมแบบจีนประยุกต์กล่าวคือ ไม่มีช่อฟ้าใบระกาแบบอุโบสถศิลปะไทยทั่วไป ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ ทรงเลียนแบบจากศิลปะจีน เนื่องด้วยทรงติดต่อค้าขายกับประเทศนั้นตั้งแต่ยังไม่ได้ขึ้นครองราชย์

ผมคิดว่าที่กล่าวว่าพระองค์ท่านต้องถือเป็นพระบิดาแห่งเศรษฐศาสตร์ เป็นนักเศรษฐศาสตร์ เป็นนักเศรษฐกิจระดับนานาชาติ แม้ในการประหยัดรักษาของมีค่าของแผ่นดิน ก็ทรงละเอียดรอบคอบเพราะมีพระปฏิภาณที่เฉียบขาด เอาของแตกเสียหายมาดัดแปลงเป็นงานศิลปะที่มีค่าของแผ่นดินได้อย่างไม่น่าเชื่อ ในยุคนั้นเป็นยุคการค้าขายกับจีนรุ่งเรืองสุดๆ และมีการสั่งเครื่องเคลือบถ้วย โถ จาน ชาม อย่างดีจากเมืองจีน แต่มาถึงท่าเทียบเรือที่กรุงเทพฯ พวกกุลีขนถ่ายถ้วยชามขึ้นมาแต่เรือสำเภามักขาดความระมัดระวัง ทำหล่นบ่าหลุดมือเป็นเหตุให้ถ้วยชามเครื่องกระเบื้องต่างๆ แตกเสียหายอยู่เนืองๆ

เศษถ้วยชามที่ใช้ไม่ได้เหล่านั้นก็ทิ้งเสียเปล่าเป็นกองโตๆ อยู่ตามท่าเรือสำเภา รัชกาลที่ ๓ จึงทรงให้เจ้าพนักงานไปเก็บเศษถ้วยชามเครื่องกระเบื้องแตกรวบรวมขึ้นไว้ แล้วทรงพระราชดำริให้พวกช่างคัดเอาเศษถ้วยชามเครื่องกระเบื้องแตกมาตัดเฉาะ กะเทาะขอบดินตกแต่งให้เป็นรูปร่างเลียนแบบกลีบดอกไม้ ใบไม้ ก้านดอก ก้านใบให้สวยงามเชียวนะนี่ ไปดูได้เลย กลายเป็นงานประณีตศิลปะที่เป็นงานประดับกระเบื้องถ้วยชามอย่างใหม่ แพร่หลายอยู่ในความนิยม เพราะมีความงดงามแปลกตา กลายเป็นงานยุคใหม่ที่ประดับพระอารามที่ฮือฮาในยุคนั้น ซึ่งปัจจุบันจะเห็นได้ที่พระปรางค์วัดอรุณฯ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนฯ วัดอินทาราม วัดมหรรณพาราม วัดเฉลิมพระเกียรติ วัดเทพธิดา แต่ที่เดินที่สุดจะปรากฏในประวัติศาสตร์ก็คือพระอุโบสถวัดราชโอสาราม ที่ว่านี่เอง

เพราะฉะนั้น วันนี้ถ้าใครอยากไปทำบุญเลี้ยงพระ ๒๐๐ รูป อยากไปร่วมฉลองเนื่องในวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ วัดประจำรัชกาลของพระองค์ ก็ไปที่วัดราชโอรส จะได้ไปชมพระอุโบสถศิลปกรรมแบบจีน ที่น่าทึ่ง คือตอนนี้บูรณะใหม่จนงดงามหมดแล้ว ส่วนตอนเย็นถ้าอยากไปชมนิทรรศการพระราชประวัติของพระองค์ท่าน ชมนาฏศิลป์อันงดงาม การแสดงในยุคนั้น ชมโลหะปราสาทที่แปลกตาแห่งเดียวในโลก แถมยังเดินช้อปปิ้งในงานวัดที่สนุกสนาน ตามแบบงานวัดไทยก็เชิญที่วัดราชนัดดา ถนนราชดำเนิน ศาลาเฉลิมไทยเก่าครับ

น่าไปทั้ง ๒ งาน ถึงทำเชิญชวนไว้ และก็คิดว่าท่านทั้งหลาย ที่ได้ฟังบทความของสิงห์ขาว ก็คงจะปีติยินดีที่เราได้มีพระมหากษัตริย์ ที่มีพระวิสัยทัศน์อันล้ำเลิศ เหมือนกับว่า ทรงยกย่องว่าพระองค์ ทรงเป็นนักเศรษฐศาสตร์ แก้ปัญหาเรื่องการเงินการทองด้วยการค้าขาย เป็นเจ้าสัว เจ้าสัวแปลว่าเศรษฐีใหญ่ สมเด็จพระบรมราชชนก คือรัชกาลที่ ๒ ทรงเย้าด้วย ทรงโปรดปรานเรียกรัชกาลที่ ๓ ว่า เจ้าสัว

ไหนๆ ว่าถึงวัดราชโอรส วันนี้ก็มีงานใหญ่ ตั้งแต่เช้า มีการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุประทาน ถวายพระราชกุศลเวลา ๙ โมง ตอน ๑๐ โมง ก็มีพระเจริญพระพุทธมนต์ สมโภชพระอุโบสถ ก็มาฟังประวัติวัดราชโอรสารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งในงานสมโภชพระอารามนี้เขาพิมพ์หนังสือแจก วัดราชโอรสาราม ราชวรมหาวิหาร สถานะเป็นที่ตั้ง วัดราชโอรสาราม คนทั่วไปเรียกกันว่าวัดราชโอรส เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร หรือราชวรวิหาร เป็นพระอารามประจำรัชกาลที่ ๓ เพราะพระองค์ทรงสถาปนาขึ้นใหม่ทั้งพระอาราม

ปัจจุบัน ตั้งอยู่เลขที่ ๒๕๘ แขวงวังค้อ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร ริมคลองด่าน ด้านทิศตะวันตก มีคลองบางหว้าสะกัดอยู่ทางด้านทิศเหนือ เป็นวัดโบราณมีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี มีชื่อเดิมว่า วัดจอมทอง เรียกกันโดยทั่วไปว่า วัดราชโอรส มูลเหตุที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาธิราช รัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาวัดราชโอรสารามนั้นคงจะเนื่องมาจากบริเวณนี้เป็นนิวาสถานของพระประยูรญาติข้างฝ่ายพระบรมราชชนนีของพระองค์ คือ สมเด็จพระศรีสุราลัย เจ้าจอมมารดาเรียง ธิดาของพระยานนทบุรี บุญจันทร์ ซึ่งมีจวนอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา อันทิศที่ตั้งวัดเฉลิมพระเกียรติในปัจจุบัน กับคุณหญิงเพ็ง ซึ่งเป็นธิดาของพระยาราชวังสันหวัง บ้านอยู่ข้างวัดหงส์รัตนาราม และท่านชู ท่านชูนี้เป็นพระปัยยิกา ยายทวดของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวกันว่าเป็นธิดาของคฤหบดีชาวสวน มีนิวาสถานอยู่แถววัดหนัง ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของวัดจอมทอง โดยมีคลองบางหว้าคั่นอยู่

บริเวณ ๒ ฟากคลองด่าน และคลองบางหว้า ซึ่งมีวัดอยู่ ๓ วัด คือ วัดจอมทอง วัดหนังและวัดนางนอง จึงมีพวกชาวสวนผู้เป็นวงศาคณาญาติของท่านชูอยู่จำนวนมาก และกล่าวได้ว่า บุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นพระประยูรญาติข้างฝ่ายพระบรมราชชนนี ในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งสิ้น

สำหรับเจ้าอาวาสวัดจอมทองในสมัยนั้น คงจะเป็นที่รู้จักมักคุ้นเป็นอย่างดีกับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มาตั้งแต่ยังดำรงพระราชอิสริยยศเป็นพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ในรัชกาลที่ ๒ ทั้งคงจะเป็นพระเถระที่มีความชำนาญทางวิปัสสนา จึงเมื่อทรงสถาปนาพระอารามแล้ว ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระสุธรรมเถระ ทั้งมีผู้เล่าว่าท่านชำนาญในการพยากรณ์ยามสามตาด้วยความชำนาญอันนี้อาจเป็นต้นเหตุที่จะให้สถาปนาวัดจอมทองใหม่ กล่าวคือในเดือน ๑๑ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๖๓ ในสมัยรัชกาลที่ ๒ มีข่าวเข้ามายังพระนครว่า พม่าตระเตรียมกำลังพลจะยกทัพเข้ามายังประเทศสยามหลังจากศึก ๙ ทัพแล้ว

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงได้โปรดเกล้าให้จัดกองทัพขึ้นเป็น ๔ กอง ยกออกไปตั้งสะกัดทัพพม่าอยู่เป็นแห่งๆ ในพื้นที่ตั้งแต่เมืองกาญจนบุรี ลงไปทางปักษ์ใต้โดยเฉพาะทางด้านพระเจดีย์ ๓ องค์ ซึ่งเป็นช่องทางผ่านที่สำคัญติดชายแดนพม่านั้น ได้โปรดเกล้าให้พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ทรงเป็นแม่ทัพคุมพล ๑๐,๐๐๐ เสด็จไปตั้งขัดตาทัพอยู่ ณ ตำบลปากแพรก เมือง

กาญจนบุรี

พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ได้เสด็จยาตราทัพออกจากกรุงเทพฯ โดยทางเรือ เมื่อวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีมะโรงนั้นเอง เส้นทางยาตราทัพในวันแรก ได้ผ่านคลองบางกอกใหญ่ ปัจจุบันก็คือคลองบางหลวงเข้าคลองด่าน เมื่อเสด็จถึงวัดจอมทอง เสด็จหยุดพักประทับแรมที่หน้าวัดและได้ทรงประกอบพิธีเบิกโขลทวาร หมายถึงประตูป่า ที่ทำตามตำราพราหมณ์ คือ ทำเป็นประตูสะด้วยใบไม้ ให้ทหารผู้ไปทัพนั้นรอด มีพราหมณ์คู่หนึ่งนั่งบนร้านสูง ๒ ข้างประตู คอยประน้ำเทพมนต์เพื่อเป็นชัยมงคลแก่กองทัพที่ยกไป

คำว่า **"โขลนทวาร"** เขมรว่าประตูใหญ่ ที่มีเสาปัก ๒ ข้าง และมีไม้ขวางข้างบน ตามลักษณะพิชัยสงครามที่วัดจอมทองนี้ ดังมีความในหนังสือนิราศตามเสด็จทัพลำแม่น้ำน้อย ที่พระยาตรัง กวีเอกผู้โดยเสด็จราชการทัพครั้งนี้ด้วย ได้บรรยายถึงการประกอบพิธีนี้ไว้ว่า อาดาน อาหุติ ห้อม โหมสถาน ถือพืดพิทาน โสดเกล้า ชีพ่อเบิก โขนทวาร ทวีเทวศไวแฮ ลารูป พระเจ้าปั้น แปดมือ ในพิธีดังกล่าวนี้ได้ทรงอธิษฐานขอให้การเสด็จไปราชการทัพครั้งนี้ประสบความสำเร็จ และเสด็จกลับมาโดยสวัสดิภาพ และเล่ากันมาว่าท่านเจ้าอาวาสวัดจอมทองไปจับยามสามตาดูแล้ว ได้ถวายพระพรคำพยากรณ์ไว้ว่า จะประสบความสำเร็จและจะได้เสด็จกลับมาโดยสวัสดิภาพ จึงทรงเลื่อมใสและประทานพรไว้ว่า หากเป็นเช่นนั้นจริงจะสร้างวัดถวายให้ใหม่

เมื่อได้เสด็จยาตราทัพไปตั้งอยู่ ณ เมืองกาญจนบุรี จนย่างเข้าฤดูฝนในปีมะเส็ง พ.ศ. ๒๓๖๔ แล้วก็ยังไม่มีวี่แววว่าพม่าจะยกมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงโปรดเกล้าให้เลิกกองทัพเสด็จกลับพระนคร เมื่อราวเดือน ๖ หรือเดือน ๗ ในปีมะเส็งนั้น ครั้นเสด็จกลับถึงพระนครแล้ว พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ก็ทรงเริ่มสร้างวัดจอมทองขึ้นใหม่ทั้งวัด ตามที่ทรงประทานพรไว้แก่เจ้าอาวาส ได้เสด็จมาประทับคุมงาน และตรวจตราการก่อสร้างด้วยพระองค์เองตลอดมา โดยส่วนใหญ่จะประทับพักอยู่ที่ใต้ต้นพิกุลใหญ่ ข้างพระอุโบสถ มีเรื่องเล่ากันต่อมาว่า พระองค์เคยตรัสปรารภกับข้าราชบริพารที่เฝ้าอยู่เสมอว่า ถ้าฉันตายฉันจะมาอยู่ที่นี่ ทรงดำเนินการก่อสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๖๔ ถึง พ.ศ. ๒๓๗๔ รวมเป็นเวลา ๑๑ ปี พอเสร็จแล้วจึงได้ทูลเกล้าฯถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าพระราชทานนามใหม่ว่า **"วัดราชโอรส"** หมายถึงว่าเป็นวัดที่พระราชโอรสสถาปนา

สถาปัตยกรรมวัดราชโอรส การสถาปนาวัดราชโอรสครั้งแรกนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว คงจะทรงเห็นเป็นการส่วนพระองค์ มิได้เกี่ยวข้องกับทางราชการแต่อย่างใด จึงทรงพระดำริเปลี่ยนแปลงแบบอย่างศิลปกรรมขึ้น ตามความพอพระราชหฤทัย เพราะขณะนั้นได้ทรงกำกับกรมท่า ทำการค้าติดต่อกับประเทศจีน และทรงนิยมศิลปะแบบจีนมาก วัตถุสถานต่างๆ ที่พระองค์โปรดให้สร้างขึ้นภายในวัดนี้ จึงตกแต่งด้วยศิลปกรรมแบบจีนเป็นสำคัญ แต่ก็มีศิลปกรรมแบบไทยผสมผสานอยู่โดย

ส่วนหนึ่ง

ศิลปกรรมไทยที่มีอยู่ในวัดนี้ พระองค์ได้สรรค์สร้างให้กลมกลืนงดงามยิ่งนัก อย่างหาที่ติไม่ได้ เช่น ลายกระแนะ รูปเสี้ยวกลางที่บานประตูหน้าต่าง พระวิหารพระพุทธไสยาสน์ นับเป็นครั้งแรกของสยามประเทศที่มีการประยุกต์ศิลปกรรมไว้อย่างประณีตยิ่งนัก เช่น รูปทรงหลังคาพระอุโบสถ พระวิหารพระพุทธไสยาสน์ ตลอดถึงกุฏิ และนับเป็นครั้งแรกอีกเช่นกัน ที่มีการสร้างโบสถ์วิหาร ที่ไม่มีช่อฟ้าใบระกาหางหงส์ แต่ก็ยังคงรูปสิ่งเหล่านี้ไว้ให้เป็นสัญลักษณ์แห่งศาสนาสถานได้อย่างสง่าและงดงาม ซึ่งกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงมีลายพระหัตถ์ทูลสมเด็จกรมพระยานริศรานุวัติวงศ์ว่า

"หม่อมฉัน เคยเห็นกลอนหรือโคลง ซึ่งพระยาชัยพิชิต เผือก แต่งเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จารึกศิลาไว้ที่ในโบสถ์วัดหน้าพระเมรุ มีความแห่งหนึ่งกล่าวถึงทรงสร้างวัดราชโอรส ชมพระปัญญาว่าช่างแก้ไขยักเยื้องไม่ให้มีช่อฟ้าใบระกา อันเป็นของหักพังง่ายไม่ถาวร ก็วัดราชโอรสนั้นสร้างแต่ในรัชกาลที่ ๒ ความที่พระยาชัยพิชิต กล่าวถึงนั้นส่อว่าเป็นวัดแรกที่สร้างออกแบบอย่างวัดซึ่งสร้างกันเป็นสามัญ จะเรียกต่อไปในจดหมายนี้ว่า "วัดนอกอย่าง" พิจารณาดูวัดราชโอรสเห็นได้ว่า วัดนอกอย่างนั้นไม่ใช่แต่เอาช่อฟ้า ใบระกาออกเท่านั้น ถึงสิ่งอื่นเช่นลวดลายและรูปภาพเป็นต้นก็แผลงให้ไปเป็นอย่างอื่นหมด คงไว้แต่สิ่งอันเป็นหลักของวัด อันจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร เป็นต้น นอกจากจะทรงสร้างตามพระราชหฤทัย ไม่เกรงใครจะติเตียน ตั้งแต่ตั้งพระราชทัยประจงให้งามอย่างแปลก มิใช่สร้างแต่พอเป็นกิริยาบุญ"

นายจอห์น คอฟอร์ด ได้บันทึกในจดหมายเหตุรายวันของเขาว่า **"หลังคาโบสถ์ดูแปลก แต่ใช่ว่าไม่งาม ใช้กระเบื้องเคลือบน้ำยาสีเขียว บริเวณรอบๆ โบสถ์เป็นสวนปลูกต้นไม้ประดับ และต้นไม้ผล กุฏิพระเป็นแบบใหม่ เพราะแทนที่จะเป็นเครื่องไม้ กุฏิในวัดนี้ก่อเป็นตึกหมด ใช้อิฐฉาบปูนทำให้รู้สึกเหมือน บ้านเรือนน้อยๆ ในประเทศอังกฤษ"**

หม่อมราชวงศ์สดับ ลดาวัลย์ ได้แสดงปาฐกถาเรื่องวัดราชโอรสมีความตอนหนึ่งว่า "แผนผังของวัดราชโอรสก็เหมือนกับวัดทั่วไป เช่น พระอุโบสถตั้งอยู่กลาง พระวิหาร พระยืนอยู่ด้านซ้าย ศาลาการเปรียญอยู่ด้านขวา พระวิหาร พระพุทธไสยาสน์อยู่ด้านหลัง แผนผังหลักที่พร้อมสรรพเช่นนี้เห็นมีแต่วัดพระเชตุพนฯ วัดอื่นที่คล้ายกันหายาก วัดนี้แม้ดูจากภายนอกจะแบบๆ จีนทั่วบริเวณก็ตาม แต่ภายในเป็นไทยแท้ทุกประการ เช่น รูปเสี้ยวกลางไทยที่กล่าวแล้ว แม้พระเจดีย์ย่อมุมไม้ ๑๒ ที่เรียงรายอยู่ภายในรอบพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ หรือพระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่ภายในพระวิหาร และพระอุโบสถก็ล้วนเป็นพุทธศิลป์แบบสยามแท้ ไม่มีพระพุทธรูปองค์ใดมีรูปอย่างพระพุทธรูปจีน นอกจากพระพุทธรูปหินสลักนูนจากแผ่นศิลาในเก๋งจีน เรือนไฟหิน หรือที่เรียกกันว่า สุสานพระธรรม ซึ่งตั้งอยู่ข้างทาง ด้านหลังพระอุโบสถเท่านั้น พระพุทธรูปในวัดราชโอรสทุกองค์ สร้างด้วยสัดส่วนที่งดงามมาก จะไปเปรียบเทียบกับสมัยใดก็ยาก เพราะทรงพยายามที่จะให้งามเป็นพิเศษ"

กำลังได้ฟังเรื่องราวดีๆ น่าฟัง เพลิดเพลินและได้เป็นบุญเป็นกุศล เพราะว่าการฟังวันนี้ก็เป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาธิราช เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพ สำหรับวันนี้เวลาก็จะหมดแล้ว ถ้าหากว่ามีโอกาสจะได้นำเรื่องราววัดราชโอรสที่มีเรื่องอะไรแปลก สนุก มาให้ท่านฟังและก็รายการพระดี หรือหลวงพ่อดีจะต้องยกไปก่อน เพราะวันนี้เป็นวันถวายเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาธิราช

พระธรรมเทศนา สังฆโสภณกถา

ในการบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ในพระราชพิธีสมมงคลพระชนมายุเท่า
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระปฐมบรมกษัตริยาธิราช
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง
วันอังคารที่ ๒๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๓ เวลา ๑๗.๐๐ น.
พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) วัดพระเชตุพน
รับพระราชทานถวาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
โย โหติ พฺยตฺโต จ วิสารโท
พหุสฺสุโต ธมฺมธโร จ โหติ
ธมฺมสฺส โหติ อนุธมฺมจารี
ส ตาทิโส วุจฺจติ สงฺฆโสภโณติ.

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนา ในสังฆโสภณกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เนื่องในวโรกาสมหามงคลที่ทรงเจริญพระชนมายุเท่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระปฐมบรมกษัตริยาธิราช จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุประทาน เพื่อทรงอุทิศถวายแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระปฐมบรมกษัตริยาธิราช พระองค์นั้น โดยทรงอนุสรณ์ถึงพระราชคุณูปการะอย่างใหญ่หลวงที่ทรงมีแก่แผ่นดินและพสกนิกรชาวไทย ตลอดทั้งพระราชวงศ์เป็นล้นพ้นสุดที่จะพรรณนาได้ ด้วยพระราชหฤทัยอันงามที่ทรงตั้งมั่นอยู่ในพระกตัญญูกตเวทิตาธรรม และคารวะ อปจายนธรรม ซึ่งเป็นคติวิสัยของบัณฑิตชน ทั้งยังเป็นสรรพสิริสวัสดิพิพัฒนมงคล สูงสุด ดังพุทธวจนะในมงคลสูตรว่า กตญฺญุตา เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ ความเป็นผู้กตัญญูกตเวที เป็นอุดมมงคลดังนี้

สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ ตั้งแต่วันพระราชสมภพ จนถึงวันอังคารที่ ๒๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๓ คือวันนี้ นับพระชนมวารได้ ๒๖,๔๖๙ วัน เท่ากับพระชนมวารของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

สมเด็จพระปฐม บรมกษัตริยาธิราช พระองค์เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันพุธที่ ๒๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๒๗๙ เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๕๒

ก็แล ในพระบรมราชวงศ์จักรีนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระชนมายุยืนยาวกว่าพระองค์อื่นที่ทรงครองราชสมบัติสนององค์สืบต่อกันมา จนถึงพระบาทสมเด็จ พระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๘

อนึ่ง พระราชพิธีสมมงคลพระชนมายุเท่าสมเด็จพระบูรพกษัตริยาธิราชเจ้า แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์นี้ เป็นพระราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์ ในพระราชวงศ์จักรีทรงปฏิบัติสืบต่อกันมา ในรัชกาลปัจจุบันมิใช่จะมีพระราชพิธีนี้เป็นครั้งแรก ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีในลักษณะเดียวกันนี้มาแล้ว ๓ วาระคือ การพระราชพิธีสมมงคลพระชนมายุเท่าสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๐๘ การพระราชพิธีสมมงคลพระชนมายุเท่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๗ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๒๘ และการพระราชพิธีสมมงคลพระชนมายุเท่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๔

สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ นับแต่วันที่ ๒๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๓ วันนี้ไปแล้ว จะทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงมีพระชนมายุ และทรงครองราชย์ยืนยาวนานที่สุด ในบรรดาพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ชาติไทย นับแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ในอภิลักขิตสมัยสมมงคลนี้ ประชาชนชาวไทยต่างมีความชื่นชมโสมนัสยินดีปรีดากันทั่วถ้วนในพระบุญญาธิการรัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการขึ้นจัดงานสมโภชเป็นพิเศษ เพื่อถวายความจงรักภักดี ส่วนกลางจัดที่ท้องสนามหลวง ในวันที่ ๒๑ ถึงวันที่ ๒๓ พฤษภาคม มีพิธีสืบพระชะตาแบบล้านนา เชิญไม้ค้ำโพธิ์ไปค้ำต้นโพธิ์ ณ วัดพระเชตุพนฯ ส่วนภูมิภาคจังหวัดทุกจังหวัด จัดงานอย่างประหยัด สนองพระราชประสงค์ มุ่งหนักไปในการบำเพ็ญทางศาสนกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์และความสามัคคี โดยความปรารถนาอย่างยิ่ง เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ถวายพระพรชัยมงคลแด่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ขอให้ทรงสถิตสถาพรในสิริราชสมบัติยิ่งยาวนาน พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดาและพระราชวงศ์จักรี

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระปฐมบรมกษัตริยาธิราชทรงประกอบพระราชกรณียกิจที่ยิ่งใหญ่ ในการสถาปนาพระบรมราชวงศ์จักรี ทรงสร้างความมั่นคงแก่แผ่นดิน ทรงพิทักษ์ รักษาเอกราชและอธิปไตยของประเทศชาติ ต้องเสด็จเป็นจอมทัพไปในงานสงครามเกือบตลอดพระชนม์ชีพ ครั้งสุดท้ายที่นับว่าสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ คือ ได้เสด็จออกไปในสงครามเก้าทัพ ที่ตำบลลาดหญ้า เมืองกาญจนบุรี จนข้าศึกมิอาจรุกรานต่อไป และในแผ่นดินของพระองค์ พระราชอาณาเขตได้

ขยายออกไปกว้างใหญ่ที่สุดด้วยพระบุญญาภินิหาร พระองค์ยังทรงมีพระปรีชาญาณพิจารณาถึงความสถิตสถาพรของประเทศชาติจำต้องพึ่งหลักสำคัญคือพระพุทธศาสนาจึงทรงโปรดอาราธนาสมเด็จพระสังฆราชและพระราชาคณะพร้อมราชบัณฑิต ให้จัดการสังคายนาพระธรรมวินัยพระไตรปิฎก ปรากฏชื่อว่าพระไตรปิฎกฉบับลานทองแล้วทรงโปรดให้จัดระเบียบการปกครองบ้านเมือง ชำระสะสางปรับปรุงพระราชกำหนดกฎหมาย เรียกว่ากฎหมายตราสามดวง ทรงฟื้นฟูพระราชพิธีและศิลปวัฒนธรรมประเพณี เพื่อความสามัคคีเป็นปึกแผ่นแก่ประชุมชนเป็นต้น สมดังพระราชปณิธานในนิราศท่าดินแดงว่า

ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี

ตลอดเวลา ๒๖,๔๖๙ วัน (๗๒ ปี ๕ เดือน ๑๙ วัน) สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจไพศาล ยังความร่มเย็นชุ่มชื่นให้แก่พสกนิกรประเทศชาติ ดุจต้นโพธิ์ใหญ่ใบหนาแน่น แม้พระองค์ทรงเป็นจอมทัพตามรัฐธรรมนูญ มิต้องทรงบัญชาการรบโดยตรง แต่เมื่อยามที่บ้านเมืองมีความขัดแย้งทางอุดมการณ์การเมือง ก็ทรงขจัดปัดเป่ามิให้ลุกลาม จนพ้นจากภัยพิบัติ สมเด็จพระปฐมบรมกษัตริยาธิราชเจ้า พระองค์นั้น ทรงเผชิญกับการสงครามภายนอก ที่ก่อความไม่สงบรุกรานพระราชอาณาจักร ซึ่งเกิดแต่ประเทศใกล้เคียง ส่วนสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ทรงต่อสู้กับสงครามภายใน คือสงครามเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดแต่ประเทศทั่วโลกที่กว้างใหญ่กว่าสมัยก่อน ทรงเป็นมิ่งขวัญกำลังใจให้พสกนิกรสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยดีได้ทรงมีพระราชดำริพระราชทานโครงการต่างๆนับประมาณ ๒,๕๐๐ โครงการ ล้วนแต่เป็นส่วนยังประเทศชาติให้เจริญมั่นคง ประชาชนอยู่ดีมีสุข เช่นปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจวิกฤต ก็พระราชทานโครงการเศรษฐกิจพอเพียง โดยรัฐบาลได้น้อมรับพระราชทานโครงการนั้นๆ ไปสนองพระราชดำริและมิเพียงแต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา ตลอดทั้งสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อยังพระชนม์อยู่ก็ทรงร่วมเป็นขบวน การในสงครามนั้นๆ ด้วย ในส่วนพระบวรพุทธศาสนา สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ทรงเป็นมหาอุบาสก ทรงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ด้วยพระราชศรัทธาอย่างยิ่งในพระรัตนตรัย ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลนานาประการ ทรงเจริญจิตตภาวนาอยู่เนืองนิตย์

สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า และสมเด็จพระปฐมบรมกษัตริยาธิราชทั้งสองพระองค์ แม้จะทรงมีพระราชกรณียกิจสำคัญต่างกาล ต่างสมัย แต่ทรงมีพระราชปณิธานเสมือนเป็นหนึ่งเดียวกัน กล่าวคือสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ก็ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการว่า **"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม"**

พระราชกรณียกิจอันยิ่งใหญ่ของสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้านั้น ยังความสง่างามให้ปรากฏในหมู่พสกนิกรและประเทศชาติ แม้นานาประเทศต่างซาบซึ้งสรรเสริญพระเกียรติคุณอันไพศาล ทั้งนี้ก็ด้วยทรงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมและทรงเจริญในสังฆโสภณธรรม ๕ ประการ ดังที่ได้รับพระราชทาน

ไว้ ณ เบื้องต้นว่า โย โหติ พฺยตฺโต จ วิสารโท เป็นอาทิ ความว่าผู้ใด เป็นคนฉลาด ๑ กล้าหาญ ๑ ได้สดับฟังมาก ๑ เป็นผู้ทรงธรรม ๑ และเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามคลองธรรม ๑ ผู้เช่นนี้เรากล่าวว่า ผู้ยังหมู่คณะให้สง่างามดังนี้

โดยนัยพระพุทธภาษิตนี้ ทรงแสดงถึงคุณธรรมที่ยังหมู่คณะให้สง่างาม ๕ ประการ มีอรรถาธิบายโดยสังเขปดังนี้

๑. ความฉลาด เป็นชื่อของปัญญาคือความรอบรู้ในเหตุผล มี ๒ ประการ คือเป็นโกศลอย่าง ๑ ปฏิภาณอย่าง ๑ โกศลนั้นได้แก่ความฉลาดรอบรู้เหตุแห่งความเจริญ เรียกว่าอายโกศล ๑ ความรอบรู้เหตุแห่งความเสื่อม เรียกว่าอปายโกศล ๑ ความฉลาดรอบรู้ในอันหลีกเหตุแห่งความเสื่อมประกอบเหตุแห่งความเจริญเรียกอุปายโกศล ๑ ปฏิภาณนั้นได้แก่ความเฉลียวหรือไหวพริบรู้เท่าทัน สามารถโต้ตอบได้ฉับพลันไม่เสียเปรียบในเชิงเจรจา และมีไหวพริบรู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า แล้วสามารถแก้ไขได้ทันท่วงที ปิดทางเสื่อม มิให้เกิดขึ้น แม้มีภัยที่น่าหวาดหวั่นตั้งอยู่รอบด้าน ย่อมอาจดำริการผ่อนปรนช่วยตนและผู้อื่นให้รอดพ้นภยันตรายโดยสวัสดี

๒. ความกล้าหาญ ย่อมเกิดขึ้นด้วยความมีปัญญา ความกล้าหาญนั้น ได้แก่ความเป็นผู้มีน้ำใจอดทนบากบั่นไม่ยอมท้อถอยต่ออุปสรรค เฉกเช่นพระมหาชนกบรมโพธิสัตว์ที่ทรงกล้าหาญใช้วิริยะ ความเพียรจนลุ ถึงประโยชน์ความปรารถนา อนึ่งความกล้าหาญนั้นต้องมีความระมัดระวังรอบคอบ ใช้ความกล้าหาญในทางที่ชอบ ในการประกอบกิจกรรมที่เป็นสุจริต เป็นสัมมาอาชีวะ มิใช่ความกล้าหาญในทางผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม เป็นมิจฉาอาชีวะ

๓. ความเป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก ได้แก่ผู้เป็นพหูสูต เป็นผู้รักการศึกษาและแสวงหาวิชาความรู้เพื่อเพิ่มพูนให้มีปัญญาความฉลาด ทันกับเหตุการณ์ โลกสมัยปัจจุบันวิทยาการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีสื่อติดต่อกันได้ทั่วทุกมุมโลก นอกจากศึกษาจากตำรับตำราแล้ว ยังจะต้องศึกษาจากสื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ แล้ววิเคราะห์วิจัยค้นคว้าพิจารณาด้วยเหตุผล ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่ทอดทิ้งหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการหล่อหลอมจิตใจให้ตั้งอยู่ในทางประพฤติดีปฏิบัติชอบ

๔. ผู้ทรงธรรม ได้แก่ผู้ที่ได้สดับฟังหรือศึกษาค้นคว้าไว้แล้ว ต้องจดจำหัวข้อเป็นหลักไว้ได้ ในทางโลก ผู้ศึกษาจะต้องทรงจำหลักวิชาการนั้นให้ถูกต้อง มิฉะนั้น ก็ไม่อาจนำมาใช้ประโยชน์ได้ ในทางธรรมก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่ปฏิบัติตามธรรม หรือจะแนะนำสั่งสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติดี ถูกต้องตามธรรมนั้นๆ ต้องจดจำข้อธรรมนั้น และมีความเข้าใจเนื้อความแห่งข้อธรรมนั้นๆ ด้วย ซึ่งเป็นหลักของนักปราชญ์ประการหนึ่ง

๕. ปฏิบัติชอบตามคลองธรรม โดยเหมาะสมแก่ฐานะของตน เช่นเป็นผู้ใหญ่จะต้องมีเมตตากรุณาต่อผู้น้อย ผู้น้อยก็ต้องมีสัมมาคารวะต่อใหญ่ ผู้นำหมู่คณะต้องมีพรหมวิหารธรรมระมัดระวัง มิให้อคติธรรมเข้าครอบงำในการปฏิบัติหน้าที่

สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงเจริญในสังฆโสภณธรรม

ทั้ง ๕ ประการ จึงยังความสง่างามให้เกิดขึ้น ในหมู่พสกนิกรและประเทศชาติ มีพระบรมเกียรติยศเกียรติศักดิ์ ขจรขจายไปทั่วโลก ปานดั่งดวงจันทร์ในวันเพ็ญที่ลอยเด่นท่ามกลางหมู่ดวงดาวในพื้นนภากาศปราศจาก เมฆหมอกเป็นราคี ดังนี้

ขออำนาจพระราชกุศลทักษิณานุประทานที่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญให้ตั้งอยู่ด้วยดีแล้วในพระสงฆ์ ทรงพระราชอุทิศถวายส่วนพระราชกุศลทั้งปวงนี้ แด่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชสมเด็จพระปฐมบรมกษัตริยาธิราชจงเป็นผลสัมฤทธิ์สมดังพระราชเจตนาอุทิศทุกประการ ขอสรรพสัตว์ทุกถ้วนหน้า เทพยดาอารักษ์ทั้งปวงและเทพยดาซึ่งสถิตในพระราชนิเวศน์ทุกองค์ จงอนุโมทนาโดยทั่วกัน

รตฺนตฺตยานุภาเวน กตปุญฺญสฺส เตชสา

ด้วยอานุภาพแห่งพระคุณพระรัตนตรัย พระเดชานุภาพแห่งพระราชกุศลบุญบารมีที่ทรงบำเพ็ญแล้ว ขอจงอภิบาลคุ้มครองสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ทั้งสองพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐและพระราชโอรส พระราชธิดา จงถึงพร้อมด้วยพระสรรพพรชัยมงคล มีพระชนมายุยืนยาวนาน เสด็จสถิตสถาพรในพระราชสิริสมบัติ ทรงเป็นธงชัยของประเทศชาติทรงประสาธน์ให้สำเร็จหิตสุขประโยชน์แก่ปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ

รับพระราชทานถวายวิสัชนา พระธรรมเทศนายุติลง เอวๆ ก็มีด้วยประการฉะนี้

ขอถวายพระพร

บรรยายธรรมจากพระราชประวัติ

เรื่อง **"โลกทัศน์และวิสัยทัศน์ที่ได้จากสรรพวิทยาการวัดโพธิ์"**

แสดงโดย พระธรรมราชานุวัตร

และพระศรีวิสุทธิวงศ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี

วันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๔ เวลา ๑๒.๓๐ น.

พระธรรมราชานุวัตร : ขอเจริญพร ท่านคณบดีและท่านสาธุชนทั้งหลาย ขออาราธนาพระคุณเจ้า และขอเชิญท่านที่มาประชุม โปรดนั่งสงบจิตถวายพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้าเป็นเวลา ๑ นาที

บัดนี้ ขออนุโมทนาคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่มีวิริยะอุตสาหะมีศรัทธาจัดงานในวันนี้ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า เนื่องในโอกาสครบ ๑๕๐ ปีสวรรคตและในการนี้ได้เจาะจงที่จะให้กล่าวถึง พระบาทสมเด็จพระมหาเจษฎาราชเจ้า ได้ทรงทำนุบำรุงพระอารามที่สำคัญคือ วัดพระเชตุพน หรือวัดโพธิ์ เนื่องด้วยวัดพระเชตุพน หรือวัดโพธิ์ เป็นวัดที่พระมหาเจษฎาราชเจ้าทรงตั้งพระราชหฤทัยอย่างยิ่งที่จะให้มีตำรับตำราวิทยาการใหญ่หลวงแก่ประชาชนจึงได้ปรารถนาจะให้ท่านทั้งหลายได้รับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน

วัดพระเชตุพนฯ เป็นที่รู้จักว่าชื่อเดิมชื่อวัดโพธาราม เรียกกันว่าวัดโพธิ์ ท่านทั้งหลายที่นึกว่าถ้าเรามีโอกาสได้ไปสวรรค์ก็ต้องนึกถึงความงาม สวรรค์เป็นที่อยู่ที่มีความสุข ความงดงาม ความสบาย ถ้าใครไปวัดโพธิ์ก็เหมือนไปสวรรค์ ในนิราศพระแท่นดงรัง กล่าวไว้ว่า

ในปีวอกนักษัตรอัฐศก *ชตาตกต้องไปถึงไพรสัณฑ์*
ลงนาวาหน้าวัดพระเชตุพนฯ *พี่ทุกข์ทนถอนใจครรไลจร*
เหลืออาลัยเหลียวหลังจะสั่งน้อง *พี่มองมองมุ่งเขม้นไม่เห็นสมร*
เห็นวัดโพธิ์โสภาสถาพร *สง่างอนงามพริ้งทุกสิ่งอัน*
โอ้วัดโพธิ์เป็นวัดกระษัตริย์สร้าง *ไม่โรยร้างรุ่งเรืองดังเมืองสวรรค์*

นี่คือหลักฐานที่ว่าใครไปวัดโพธิ์ก็เหมือนไปสวรรค์ และก็ลองไปดูเถอะถ้าดูภายนอกจะเห็นว่า

เหมือนเมืองสวรรค์ เข้าไปดูภายในยิ่งเหมือนเมืองสวรรค์ใหญ่ มีอะไรๆ ที่จะก่อให้เกิดความสุขใจ อาตมาเองมีความอิ่มใจที่ได้อยู่วัดพระเชตุพน และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสมอมา ว่าได้อาศัยพระบรมราชบารมีจึงได้มาอาศัยในวัดพระเชตุพนฯ ล่วงเวลามากว่ากึ่งศตวรรษแล้วที่อยู่ที่นั้นมา ความงามของวัดพระเชตุพนฯ เป็นอย่างไรก็ต้องไปดูเอง ดูได้ทุกเวลานะ เวลาเช้า เวลาสาย เวลาบ่าย เวลาเย็น เวลากลางคืน แล้วแต่ว่าผู้ไปดูชอบความงามตอนไหน มีชาวต่างประเทศที่มาหลงใหลความงามตอนไหน มีชาวต่างประเทศที่มาหลงใหลความงามของวัดโพธิ์หลายเวลา

อาตมาได้กล่าวมาแล้วว่าอยู่ที่วัดพระเชตุพนฯ มากว่ากึ่งศตวรรษ ได้พบเห็น ได้คุย ได้สนทนากับผู้คนที่มาชมโดยตลอด ฝรั่งบางคนมาวัดโพธิ์แต่เช้ามาดูวัดพระเชตุพนฯ ตอนพระอาทิตย์ขึ้น บางท่านมาตอนพระอาทิตย์กำลังจัดเที่ยงๆ มาถ่ายรูปโบสถ์ วิหาร เจดีย์ บางท่านอยู่จนเย็นตอนพระอาทิตย์จะตกดิน มีคนหนึ่งมาคนเดียวคนนี้ มาถ่ายรูปวัดโพธิ์เวลาฝนตกกั้นร่มถ่าย เขาว่างามมาก เขาบอกอย่างนี้ เวลาสายฝนลงผ่านเห็นโบสถ์ เห็นเจดีย์วิหารเหมือนสายเพชร เมื่อเร็วๆ นี้ มีชาวอิตาลีคนหนึ่งมาพักกับผู้ที่คุ้นเคยในเมืองไทย ตอนเดือน ๑๒ ลอยกระทง เขาก็พาจะมาเที่ยวลอยกระทง แต่ว่ามาแถววัดโพธิ์ เห็นวัดโพธิ์ส่องสว่าง เลยมาเที่ยววัดโพธิ์ก่อน เกือบไม่ได้ไปดูเขาลอยกระทง ถ่ายรูปตั้งแต่ ๑ ทุ่ม ยัน ๔ ทุ่ม ๕ ทุ่ม กว่าจะออกจากวัดโพธิ์ เขาบอกว่าสวยงามมากดีกว่ากระทงอีก คนที่พามานั่งหลับแล้วเขามาดูความงดงาม

ความงดงามนี้ด้วยพระราชศรัทธาสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์จะสร้างวัดนี้เป็นวัดที่งดงามใกล้กับพระบรมมหาราชวัง ด้วยน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงอนุสรณ์ถึงพระบรมอัยกา หรือพระเจ้าปู่ รัชกาลที่ ๑ ที่ทรงสถาปนาวัดพระเชตุพนฯไว้ตั้งคู่กับพระบรมมหาราชวัง หรือเราเรียกว่าวังหลวง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จทอดพระกฐินทอดพระเนตรเห็นความปรักหักพังที่ทำมาแต่ครั้งรัชกาลที่ ๑ ก็มีพระทัยรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบรมอัยกาธิราช ด้วยความกตัญญูกตเวที จึงตั้งพระทัยว่าจะต้องบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ นี้เป็นการใหญ่ให้สมกับเป็นวัดที่ตั้งคู่กับพระบรมมหาราชวัง จึงได้เริ่มมีพระราชโองการให้เริ่มการบูรณปฏิสังขรณ์ ตอนนั้นวัดโพธิ์สร้างมาแล้วเป็นเวลา ๓๑ ปี เมื่อทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน ทรงขยายตามแนวเดิมก็จริงแต่ให้ใหญ่โตขึ้น เช่นพระอุโบสถ เดิมเล็กกว่านี้ ขยายให้โตขึ้นและให้สูงขึ้น วัดพระเชตุพน นั้นมีความงาม ท่านที่เคยไปและเคยสังเกตจะเห็นว่าวัดพระเชตุพน งามอย่างที่กล่าวว่าจะหาที่จับไม่ได้

เริ่มต้นรอบบริเวณวัด เป็นวัดที่มีอุปจารโดยรอบ หมายความว่าล้อมรอบด้วยถนน ไม่มีบ้านไม่มีอาคารอื่นๆ ปิดกำแพงวัด เป็นวัดที่งดงามล้อมรอบด้วยกำแพง แบ่งออกเป็นสัดส่วน ส่วนหนึ่งเป็นสังฆาวาสหรือที่อยู่ของพระสงฆ์ อีกส่วนเป็นพุทธาวาสเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปโดยเฉพาะ และอื่นๆ อยู่ในนี้มีถนนพระเชตุพน ตั้งอยู่ระหว่างกลาง ถนนพระเชตุพน ก็ถือว่าเป็นถนนพิเศษเดิมเรา

เรียกกันว่า ถนนปราบดาภิเษก เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จยกขบวนพหลพยุหยาตราจากกรุงธนบุรี จะมาตั้งพระราชวังที่พระบรมมหาราชวังปัจจุบันนี้ เสด็จผ่านตรงถนนพระเชตุพน นี้ และได้พักพลตรงหน้าวัดพระเชตุพนฯ แล้วเสด็จเข้าไปนมัสการพระประธานในพระอุโบสถวัดพระเชตุพน โดยที่ทรงหมายว่าบัดนี้พระองค์ได้ปราบดาภิเษกครองราชสมบัติแล้วเหมือนกับสมัยที่พระพุทธเจ้าชนะมารที่ใต้ต้นโพธิ์ คำว่าต้นโพธิ์เป็นความหมายถึงที่พระองค์จะครองราชย์ ก็ประทับที่วัดโพธิ์เสียก่อน แล้วจึงเสด็จเข้าไปในพระบรมมหาราชวัง ข้อความนี้มีอยู่ในหนังสือจดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทร์เทวี หรือเจ้าครอกวัดโพธิ์

มาดูลักษณะแผนผังการก่อสร้าง วัดพระเชตุพนเสียก่อน สมัยโน้นสมัยรัชกาลที่ ๓ ท่านทั้งหลายต้องย้อนยุคไปถึงตอนนั้น ที่พม่ารุกรานมาอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ๕๐ ปีก็ยังไม่สงบนัก ผู้คนของเรายังไม่มีมากมาย เรายังไม่มีสถาปัตยกรรม ไม่มีบัณฑิต ไม่มีคณะ ไม่มีมหาวิทยาลัยที่ตั้งเป็นสถาปัตย์หรือวิศวกร แต่เรามีบรรพบุรุษที่มีความรู้ความสามารถ เขียนแผนผังวัดโพธิ์ไว้งดงามมาก ถ้าท่านสังเกตจะเห็นว่าวัดนี้ลักษณะการสร้างวัดเหมือนกับจอมแหยืดพระอุโบสถเป็นกลางสูงเด่นและจะลดลงมาเป็นลำดับจากระเบียงชั้นนอก มาถึงระเบียงชั้นใน มาถึงกำแพงวัดจะแลเป็นลักษณะลาดไปอย่างนี้เลยและก็กำแพงวัดหรือการก่อสร้างจะย่อมุมเป็นไม้สิบสอง กำแพงวัดใหญ่ด้านนอก ถ้าท่านจะไปดูให้ชัดเจนต้องที่หน้าวัด จะย่อเหลี่ยมเป็นมุมไม้สิบสอง มุมเหลี่ยมที่เคยเป็นมุมธรรมดาจะย่อเป็น ๓ เหลี่ยม สี่มุมเป็นสิบสอง เรียกว่าไม้สิบสองแล้วตัดตอนนะ เขตพระอุโบสถเดิม จะเป็นไม้สิบสอง นอกนั้นจะเป็นเขตพระพุทธไสยาสน์ที่ขยายใหม่ก็จะเป็นมุมเหลี่ยมธรรมดา เห็นว่าจงใจ ตั้งใจให้เป็นมุมไม้สิบสอง ขึ้นไปบนวิหารคด ท่านจะพบวิหารคด ท่านจะสบายใจว่า ต้องผ่านสิ่งสำคัญขึ้นไป ถ้าหากว่าเราจะไปยืนถ่ายภาพว่าเราจะได้ไปอยู่ในฐานะของผู้ที่มีเกียรติ คือได้สวมมงกุฎ เรียกได้ว่าซุ้มประตูวัดโพธิ์เป็นรูปซุ้มมงกุฎงามที่สุด ไม่มีซุ้มวัดไหนงามกว่าวัดพระเชตุพนฯ เลยเข้าไปท่านเหลี่ยวหลังกลับนิดหนึ่ง ท่านจะพบรูปลั่นทั่นคือเป็นจีน จะว่าเป็นตุ๊กตาก็ไม่น่าจะใช่ เป็นตุ๊กตาหินจีนสูงใหญ่เฝ้าประตูวัด ทำให้เกิดความสง่างามขึ้น แต่มีคนเข้าใจผิดว่าลั่นทั่นคือยักษ์ มีคนไปทำภาพยนตร์ว่าเป็นยักษ์วัดโพธิ์ จริงๆ ยักษ์วัดโพธิ์มีที่อยู่ อยู่ที่หน้ามณฑปทางพระวิหารพุทธไสยาสน์

ทีนี้เราดูภาพตอนกลางๆ ก็จะเห็นมีศาลารายรอบวัด และก็จะวิหารคดเจดีย์ฐานเดียวหมู่ ๕ เจดีย์รายเรียงรอบวัด ๗๕ องค์ เจดีย์ฐานเดียวหมู่ ๔ หมู่ ๒๐ องค์ มหาเจดีย์ ๔ องค์ เป็น ๙๔ องค์ รวมทั้งมหาธาตุในโน้นด้วยก็จะมี ๙๙ องค์ นี่ก็จะไม่พอเวลานะ เพราะว่าควรจะพูดจบบ่ายโมง อาตมา ๒ รูป ตกลงกันว่าจะพูดเรื่องหนึ่ง พูดเรื่องโลกทัศน์ นี่ยังแค่ปูพื้นเท่านั้นนะ ยังปูไม่ได้เท่าหมดเวลาแล้วขออีก ๒ นาที

ที่วัดโพธิ์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงต้องการให้เป็นสถานที่ศึกษาของมหาชน แต่ก่อนนั้นการเล่าเรียนของเราอยู่กับวัดในส่วนทั่วๆ ไป และส่วนความรู้ชั้นสูงก็จะอยู่กับวัง มีข้อจำกัด

เรายังไม่มีโรงเรียน สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีโลกทัศน์มองดูความเป็นไปของชาวบ้านเวลานั้น ประการหนึ่งต้องการให้พลเมืองนี้มีความรู้ในสรรพวิทยาการทั้งหลาย จึงได้บรรจุวัดพระเชตุพน นี้เป็นแหล่งความรู้ของประชาชน ความรู้ต่างๆ เหล่านี้จะวางเป็นชั้นๆ ไป ความรู้เรื่องยาซึ่งเป็นของจำเป็นสำหรับชาวบ้านเพราะว่าคนเรานี้ ความเจ็บป่วยเป็นเรื่องสำคัญ ยาก็เป็นปัจจัยที่ ๔ วางไว้รอบนอกศาลาราย ทั้งหมดเป็นตำรายา และต่อไปทั้งหมดเป็นตำราวรรณคดี หรืออักษรศาสตร์ ว่าด้วยการแต่งฉันท์ มาตราพฤติ วรรณพฤติ กลอน กลบท ต่างอยู่ในระเบียงชั้นใน ตามเสาระเบียงโน้น ตรงนี้จะมองเห็นว่า คิดว่าจะเอาไว้ตรงไหน ศาลารายข้างนอกที่ไว้ตำรายา เหมาะแก่คนที่ต้องการจะศึกษา เพราะสำคัญจะไปมองที่ไหนๆ ก็ได้ และตำรายา ท่านวิทยากรก็บอกแล้วว่า มีตำรายาตั้งแต่ต้นมา ตั้งแต่ที่เรียกว่า ศาลาแม่ซื้อไปจนกระทั่งโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ เคยมีศาสตราจารย์ทางแพทย์ชาวอเมริกันผู้หนึ่ง มาลอกตำราวัณโรคที่ศาลาคู่หน้าพระมหาเจดีย์ ที่เรียกว่าศาลาหมอนวด อาตมาไปคุย ปรากฏว่าพูดภาษาไทยได้ เขาว่าตำราวัณโรคอยากเอาไปดู

ที่เข้าไปตรงวรรณคดีต้องเงียบๆ ถึงจะเรียนได้ ทีนี้การก่อสร้างทั้งหมดเราเกิดช้าไป ๑๕๐ ปี ถ้าเกิดว่าทันเวลานั้น ท่านจะไม่กลับหรอก หลงใหล งามมากจริงๆ ประการหนึ่งก็คือ พยายามจะยกย่องพุทธศาสนา นอกจากจะยกย่องพระพุทธรูป พระพุทธรูปลงรักปิดทอง ประดับประดาให้งดงามแล้ว ข้อสำคัญก็คือว่ายังต้องการให้ประชาชนศึกษา เรื่องราวพุทธศาสนาด้วยภาพ เช่น ในพระอุโบสถ เขียนภาพพระพุทธประวัติข้างบน ตอนบน ตอนใต้หน้าต่างเขียนภาพสาวกเอตะทัคคะ และยังมีอื่นๆ อีก ตามทุกแห่ง ตามวิหารทิศ ตามวิหารพระนอนมีหมด และภาพนั้นเนี่ยสะท้อนภาพความเป็นอยู่ของคนสมัยนั้น ถ้าเราไปดูเฉยๆ บางทีไม่รู้

อาตมาเองอยู่วัดโพธิ์มาหลายปี ดูภาพไม่รู้เรื่องล่ะ ดูเปรอะๆ ประๆ น่าเอาสีทาเสียหมด แต่มีนักเขียนภาพชาวเยอรมันผู้หนึ่งชื่อมิสเตอร์ แฮมเป้ ท่านผู้นี้เป็นคนเขียนรูปพุทธจริยาประวัติของสำนักงานยูซิสเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ และเป็นคนแรกที่ทำรูปภาพรามเกียรติ์ออกมาขาย คนนี้เป็นคนทำคนแรก ทีนี้นายคนนี้ชวนอาตมามาดูภาพ บอกว่าท่านดูซิภาพนี่สำคัญนะ ภาพหนึ่งในพระอุโบสถ คือภาพที่นางภิกษุคลอดลูก อาตมาจะไม่เล่ารายละเอียดว่าภาพการคลอดลูกของคนไทยโบราณ มีหมอตำแย มีหมดล่ะ เขาพูดแม้แต่คนที่นั่งดูอยู่ที่หน้าต่าง เขามีคนฟังแบบว่าตะแคงๆ ไป เอ...ชักได้ยินเสียงพูดเหมือนกันและการแต่งเนื้อแต่งตัวของชาวบ้าน รูปร่างลักษณะจิตรกรรมฝาผนังนั้นเป็นเรื่องของพุทธประวัติ เรื่องพุทธสาวกเอตทัคคะ ถ้าจะกล่าวก็เป็นเรื่องแขก แค่คนแสดงคือไทย ที่ขำไปกว่านั้นคือบ้านเป็นบ้านจีน เป็นตึกจีนเกือบทั้งนั้นแหละ เว้นไว้แต่ที่เป็นโบสถ์ ที่เป็นวิหารแบบใหญ่ๆ จะเป็นโบสถ์วิหารไทย

เรื่องพุทธประวัติก็เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เราเห็นภาพต่างๆ เหล่านั้น ทำให้คนเห็นภาพแล้วศึกษาเรียนรู้ด้วยภาพเกี่ยวกับพุทธศาสนา ยิ่งกว่านั้นอีก พุทธศาสนาที่จะไปลังกา มีเขียนเล่าเรื่องในนั้นหมด ตามศาลารายก็มีเรื่องพุทธศาสนาและที่สำคัญที่สุดในรัชสมัยนั้นทรงสร้างพุทธไสยาสน์พุทธไสยาสน์องค์นี้

ที่ทำให้วัดโพธิ์มีชื่อเสียงมาก ใครไปใครมาชาวต่างประเทศต้องมาดูพระนอนวัดโพธิ์ ไม่มีพระนอนองค์ไหนในประเทศไทยที่จะสวยงามกว่าพระนอนในวัดโพธิ์ แม้จะไม่ใหญ่โต แต่ก็งดงามกว่าที่อื่นทั้งหมด และเป็นแหล่งที่ทำให้วัดโพธิ์มีรายได้หล่อเลี้ยงมาทุกวันนี้ ทรงมองเห็นความสำคัญในการศึกษาพระพุทธศาสนา วิหารตามทิศต่างๆ แต่ละรูป ถ้าไปแล้วเราจะศึกษาประวัติพระพุทธเจ้าหมด เช่น โลกนาถพระตรัสรู้ ก็จะทำให้คนศึกษาพระพุทธเจ้าก่อนจะตรัสรู้ หรือตอนโปรดปัญจวัคคีย์นี่ย่อๆ ที่พระองค์ทรงมุ่งหมายเวลานั้นก็มุ่งหมายให้เกิดความรู้ความเข้าใจกับประชาชน และผลก็ตกทอดมาให้เห็นถึงปัจจุบันนี้ อาตมาคงจะต้องหยุดเท่านี้ ไม่อย่างนั้นก็คงพูดคนเดียว ขอถวายท่านเจ้าคุณพระศรีวิสุทธิวงศ์

พระศรีวิสุทธิวงศ์ : พระพูดเขาไม่ให้ปรบมือ เขาให้สาธุ เอ้าเจริญพรท่านคณาจารย์ ท่านผู้จัดการเกี่ยวกับการเปิดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาเจษฎาราชเจ้า ก็มีความรู้สึกชื่นชมที่มีการจัดงานนี้ขึ้น โดยเฉพาะหัวข้อใหญ่ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับวัดโพธิ์ ถือว่าวัดโพธิ์เป็นผลงานชิ้นเอกของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว การสร้างวัด ถ้ามีการสร้างวัดเพียงแต่พลังศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาก็จะดูเป็นเรื่องธรรมดา แต่เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านมีวิสัยทัศน์ มีโลกทัศน์ เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะมีแก่อาณาประชาราษฎร์ จึงตั้งพระราชปณิธานว่าจะหาที่ที่จะเป็นที่ศึกษาหาความรู้ของมหาชน ไม่เลือกชั้นบรรดาศักดิ์ ไม่ว่าผู้ดีหรือไพร่

เราลองมองย้อน นึกภาพสะท้อนไปในสมัยรัชกาลที่ ๓ การศึกษาหาความรู้จะมีแต่ในคน ๒-๓ กลุ่ม คือในรั้วในวังกับในวัด ประชาชนทั่วไปไม่มีโอกาสได้ศึกษาเนื่องจากคนที่มีความรู้ อ่านหนังสือออกนั้นมีน้อยมาก เพราะฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวท่านเล็งเห็นแล้วว่าการพัฒนาประเทศจะต้องทำให้คนมีความรู้ มีความสามารถ และรู้จักคิดในการดำเนินชีวิตและมีคุณค่าทางด้านจิตใจ คือพุทธศาสนา ท่านเอา ๒ สิ่งนี้มาผนวกกัน คือโดยส่วนใหญ่คนก็มักจะมาวัด มาทำบุญ เวลามีเทศกาลต่างๆ คนทุกคนส่วนใหญ่เป็นคนไทย วิถีชีวิตเรามีความผูกพันอยู่กับวัด เพราะฉะนั้นที่ที่ศึกษาที่ดีที่สุดของประชาชนโดยทั่วไปก็คือวัด ในวังเป็นเรื่องเฉพาะของเจ้านาย ประชาชนโดยทั่วไปก็คงไม่มีสิทธิ์ได้เข้าไป เพราะฉะนั้น พระองค์จึงโปรดให้มีการรวบรวมสรรพวิทยาการต่างๆ มาจารึกไว้ในบริเวณวัดโพธิ์ ซึ่งพระองค์ได้สร้าง บูรณปฏิสังขรณ์ให้ใหญ่ แล้วก็มีการแบ่งสัดแบ่งส่วน กำหนดที่เรียกกันในปัจจุบันว่ากำหนดโซน ส่วนนี้จะจัดอยู่ในประเภทนี้อย่างที่พระเดชพระคุณพระธรรมราชานุวัตรได้พูดไปแล้วว่าที่ระเบียงรอบพระอุโบสถส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องตำรา โคลงกลอน กลบท ตำราฉันท์ วรรณพฤติ มาตราพฤติ อันนี้เป็นวิชาการชั้นสูง ในเรื่องของอักษรศาสตร์ เรื่องวรรณคดี ก็จะอยู่ชั้นในแล้วก็ออกมานอกบริเวณกำแพง ตรงศาลาราย โดยมีทั้งหมดตามจารึกระบุว่ามีทั้งหมด ๑๖ หลัง ศาลารายมีทั้งหมด ๑๖ หลังรอบกำแพง ในศาลารายแต่ละหลังก็จะมีฤาษีดัดตนไว้ เป็นรูปหล่อด้วยดีบุก ที่อาจารย์วัฒนะกับอาจารย์เทวีก็อ่าน ที่บอกว่า

สังกสีดิบุกเข้า รคนเจือ
หล่อคณะนุ่งหนังสือ สถิตย์ไว้

สังกะสีก็คือ เอาสังกะสีดีบุกที่ได้จากการปราบปรามฝิ่น ในสมัยของพระองค์ ท่านเห็นแล้วว่าฝิ่นมันเป็นการมอมเมาประชาชน บั่นทอนสติปัญญาแล้วก็ทำให้คนเสพติด ทำให้การงานเสียไป ก็ประกาศให้เลิกแล้วก็มีการจับ ตามหลักฐานมีการบอกว่า มีการยึดกลักฝิ่นได้เต็มลำเรือ บรรทุกมาเต็มลำเรือก็ไม่รู้จะเอาไปทำอะไร รัชกาลที่ ๓ ท่านมองอะไรเป็นประโยชน์ ท่านไม่ทำให้เสียกระเบื้องแตกๆ ท่านก็มีวิธีคิดเอามาประดับเป็นลวดลายได้ กลักฝิ่นซึ่งเป็นของบรรจุฝิ่น ที่ดูเหมือนไร้ค่าไร้ประโยชน์ ท่านกลับคิดเอามาหล่อเป็นรูปฤาษีดัดตน ปรากฏว่าหล่อไปได้ ๘๐ ท่า ไปบรรจุไว้ตามศาลารายต่างๆ ๑๖ หลัง แล้วก็หล่อขึ้นมา

ภาพฤาษีดัดตนต่างๆ เหล่านี้ ได้แนวคิดมาจากการนำเอาเรื่องราวเกี่ยวกับฤาษีในชาดกบ้าง วรรณคดีบ้าง พุทธศาสนาบ้าง แล้วก็อาจจะมีนักบวชของฝรั่งบ้าง จีนบ้างเอามาผสมกัน เป็นเรื่องของโยคีที่มีการฝึกฝน นั่งนานๆ อาจจะเมื่อยก็เลยมีการผลัดเปลี่ยนอิริยาบถ ชื่อของฤาษีแต่ละตน ตอนที่ทำหนังสือประชุมจารึกก็บอกกับท่านอาจารย์ ซึ่งเป็นคนตรวจชำระ บอกว่าอยากให้ช่วยค้นว่าแต่ละชื่อมีที่มาไหม ปรากฏว่าค้นได้แต่ไม่ครบถ้วน บางชื่อบางทีการเขียนการสะกดอาจจะแตกต่างกัน อย่างเมื่อเช้าก็มี ๒-๓ ชื่อ ที่เราพยายามจะค้นอยู่ กามันตกี หรือสังปติแหงะ ชื่อแปลกๆ แล้วบางทีก็นำมาจากชื่อฤาษีที่เป็นต้นกำเนิดของอโยธยา ฤาษี ๔ ตนที่นำเอาชื่อคำแรกมาตั้งเป็นชื่อกรุงศรีอยุธยาส่วนใหญ่ก็เป็นโยคีอินเดีย

มีอยู่ ๒ ตนสุดท้าย เป็นนักบวชฝรั่ง คือโยฮัน ก็เป็นสาวก อาจจะเป็น ๑ ใน ๑๓ ของสานุศิษย์ของพระเยซูนั้นก็ได้ ชื่อโยฮันและตนสุดท้ายเป็นหลวงจีนชื่อหลีเจ๋ง ผนวชอยู่เขาซาเหลังหนึ่งซิ้ว ไม่รู้อยู่ไหน บอกว่าผู้ผนวชนามนี้มีชื่อว่าแจ้งหลีเจ๋ง ผนวชอยู่เขาซาเหลังหนึ่งซิ้ว ในโคลงเขาว่าอย่างนั้น นั้นก็เป็นสิ่งที่น่าศึกษา ยังว่าน่าจะไปค้นเขาซาเหลังนั้นอยู่ตรงไหน ชื่อหลีเจ๋งมีประวัติในวรรณคดีมั้ย เขาก็ไปค้นมาให้ แล้วก็ในการจารึกเป็นโคลงกำกับรูปฤาษีแต่ละท่าว่าแก้อะไรๆ ก็เป็นการให้ความรู้แก่ประชาชน สอดแทรกเรื่องคติพุทธศาสนากับวรรณคดีผสมผสานกันได้อย่างดูมีเสน่ห์ คนไทยในช่วงหลังๆ ก็นิยมไปศึกษาไปดู อยากเรียนรู้แต่ละท่าๆ แก้โรคอะไร แก้โรคได้ด้วย ศึกษาชาดกพระพุทธศาสนาได้ด้วยการนำเอาสิ่งต่างๆ มาผสมผสานอยู่ในเรื่องเดียวกันเป็นพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

นอกจากฤาษีดัดตน ๘๐ ท่าแล้ว ท่านยังโปรดให้หล่อคนต่างภาษา ๓๒ ชาติ ในศาลาราย ๑๒ หลัง นำไปใส่ไว้หลังละ ๒ ชาติ รวมแล้ว ๑๖ หลัง เป็น ๓๒ ชาติ จริงๆ อาจจะมากกว่า ๓๒ ชาติ แต่เผอิญหมด ๑๖ หลังเสียก่อน ถ้ามี ๒๐ หรือ ๓๐ หลัง คิดว่าท่านคงจะใส่ไปได้อีก ชาติสำคัญๆ ที่ใส่ไป ทำให้มองเห็นว่าประเทศไทยมีการติดต่อกับหลายชาติหลายภาษาโปรตุเกสฯลฯ ซึ่งบางชื่อแปลกๆ เราก็ยังสงสัยกันอยู่ **"ดอดซิ"** เป็นชื่อแปลกก็ยังค้นกันอยู่ว่าชาติไหน ในแต่ละชาติจะมีการแต่งตัวบอกรูปร่างลักษณะ การแต่งตัวบอกลัทธิธรรมเนียมอะไรต่างๆ เป็นการศึกษาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ของชนชาติแต่ละภาษา ถ้าท่านใดสนใจลองไปหาอ่านในภูมิศาสตร์วัดโพธิ์ของกาญจนาคพันธุ์ หรือขุนวิจิตรมาตรา ท่านเคยเขียนไว้

ในเรื่องความรู้ต่าง ๆ ในประชุมจารึกได้แบ่งความรู้ไว้เป็นหมวดๆ ลองคัดเลือกมาดูก็ได้ ๘ หมวด หมวดแรกจะเป็นเรื่องการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดโพธิ์ จะมีหนังสือที่วัดโพธิ์อาศัยอ้างอิงกันอยู่บ่อยๆ คือ โคลงต้นเรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ท่านได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ จะบอกว่าส่วนไหนสร้างเพื่ออะไร ใครเป็นคนสร้าง คนกำกับ ใครเป็นคนออกแบบคุมงานบอกไว้เสร็จ และสร้างด้วยอะไร มีเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้สถาปัตยกรรม เรื่องราวต่างๆ จิตรกรรมที่เขียนไว้

นอกจากนี้เรื่องที่น่าสนใจที่น่าศึกษาในปัจจุบันคือ เรื่องทางธรณีวิทยาก็จะบอกไว้เลยว่า หินต่างๆ ที่เอามาสร้างวัดโพธิ์นั้นมาจากราชบุรี เพชรบุรีบ้าง มาจากเมืองจีนบ้าง เกาะสีชังบ้าง หินต่างๆ เช่น ฟันม้า บางทีก็เป็นแกรนิตไนท์บ้างอะไรต่างๆ หินทุกก้อนในวัดโพธิ์มีที่มา แล้วก็ไม่เหมือนกัน แต่ละที่แต่ละทาง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ถ้านักธรณีวิทยานำไปศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ก็จะเป็นแหล่งที่ศึกษาที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง แม้แต่หินที่นำมาสร้างเป็นตุ๊กตาจีน ที่นำมาจากเมืองจีน ก็มีหินหลายประเภท บางส่วนเราดูว่าไม่ใช่หิน อาจเป็นการผสมผสานของวัสดุต่างๆ เห็นหินก้อนเล็ก เราไปดูในเนื้อ แล้วก็รูปสลักต่างๆ ดูไม่เหมือนกับการตอกการสลัก การสกัดแต่เหมือนกับการใช้ของมีคมเฉือน มีรอย มีขีดมีเส้นเหมือนแกะสลักเมื่อตอนที่ยังนิ่มๆ อยู่ แล้วก็ผ่านกระบวนการทำให้มันแข็ง อาจจะด้วยการเผา

อาตมาลองศึกษาแล้วก็สังเกตตอนทำหนังสือตุ๊กตาจีนเมื่อปีก่อนนี้ก็มีช่างภาพแล้วก็คนเขียนก็เอามาวิเคราะห์ช่วยกันดู ปรากฏว่าไม่เหมือนกับการแกะสลัก แต่เหมือนกับการถูกเฉือนด้วยของมีคม ใช้ของใช้มีดเหมือนของมีคมตัด มีรอยมีดปรากฏอยู่และความคมของเหลี่ยมมุมต่างๆ ความคมชัดของรายละเอียดเสื้อผ้า แต่ละตัวจะมีรายละเอียดมี detail ไม่เหมือนกัน เสื้อผ้าที่ใส่ที่ใช้ บางคนเป็นขุนนางใหญ่ เสื้อผ้าที่ใช้ปักลวดลายมังกร ที่หมวกมีลายมังกร มีหงส์ ที่เข็มขัดก็ไม่เหมือนกัน เราสังเกตชั้นยศของขุนนางจีน ดูจากหมวกและเข็มขัด เข็มขัดยศ กลุ่มขุนนางแต่ละสาย ฝ่ายบู๊ ฝ่ายบุ๋น พวกเสนาธิการ พวกนักรบ เสื้อเกราะ อะไรต่างๆ นี้ก็จะมีรายละเอียดน่าสนใจมาก พยายามให้เขาค้นชื่ออยู่ว่าลั่นทั่นแต่ละรูป แต่ละตัว ขุนนางแต่ละรูป ชั้นบรรดาศักดิ์เป็นอะไร มีหน้าที่การงานเป็นอะไร แล้วก็พยายามค้นไปว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ค้นที่เมืองไหน พอเราทราบว่ามาจากเมืองจีน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดให้นำมาจากเมืองจีน บรรทุกใส่เรือมามาก เพื่อถ่วงให้มีน้ำหนัก ที่เราเรียกว่าเครื่องอับเฉา อับเฉาไม่ได้แปลว่าห่อเหี่ยวนะ อับเฉาแปลว่ากันเรือโคลง เป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ถ่วงเรือสำเภา ก็พยายามศึกษาสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ซึ่งบอกประวัติศาสตร์เส้นทางการค้าขาย

รัชกาลที่ ๓ ท่านมีหัวด้านการค้าขาย เนื่องจากท่านได้รับมอบหมายเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ให้กำกับดูแลกรมท่า กรมท่าเรือแล้วก็กรมพระคลัง มหาสมบัติและกรมตำรวจ ในช่วงที่ยังทรงพระยศเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ ท่านมีหัวทางการค้า ก็คบกับพวกเจ้าสัว พ่อค้าจีน คนจีน แต่งเรือสำเภาไปค้าขาย ขายของได้ขากลับก็ซื้อสินค้าจากเมืองจีนพวกกระเบื้องเครื่องถ้วยมาจากเมืองจีน บรรทุกใส่เรือมา ซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน ท่านมีเงินมากมาย สมเด็จ

พระราชบิดาทรงเรียกท่านว่า เจ้าสัว คือเป็นคหบดีผู้มีความสามารถในการค้าขาย เงินในท้องพระคลังมากมายมหาศาลที่เกิดจากพระปรีชาสามารถในการค้าขายของรัชกาลที่ ๓ แล้วก็มีการติดต่อสัมพันธ์กัน เงินที่ได้จากท้องพระคลัง เรียกว่ามีคุณูประการแก่ประเทศไทยเป็นอันมาก ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ถือได้ว่ากอบกู้ประเทศชาติไว้ด้วยซ้ำไป เพราะก่อนที่จะสวรรคตก็ทรงสั่งเสียไว้ว่า

"ใครมาครองราชสมบัติต่อจากพระองค์ ก็ขอให้แบ่งเงินส่วนนี้ เงินถุงแดงนี้ให้แบ่งส่วนหนึ่งไปบำรุงพระอาราม ที่ทรงสร้างไว้ใหญ่โตและมากมาย ต่อไปเกรงจะไม่มีคนดูแลรักษา และส่วนหนึ่งจะเอาไปใช้อะไรก็แล้วแต่อัธยาศัย" ท่านบอกไว้เลยเป็นมรดกชิ้นสุดท้าย เป็นห่วงวัด ขนาดพระองค์ทรงประชวร ใกล้จะสวรรคต รู้สึกพระองค์ว่าคงจะไม่รอดแน่ ก็ยังสั่งเสียเป็นห่วงวัด แสดงให้เห็นถึงน้ำพระทัยของพระองค์ว่า เลื่อมใสอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา

เพราะฉะนั้น การมองความคิดของรัชกาลที่ ๓ นี้เป็นความจริง ในสมัยก่อนตอนที่วัดโพธิ์ยังไม่มีรายได้จากการที่นักท่องเที่ยวมาชมวัด วัดทรุดโทรม ช่อฟ้าใบระกาหักด้วน ดูจากรูปเก่าๆ ที่นำมาลงพิมพ์ไว้ตามหนังสือ ตามเอกสารสำคัญต่างๆ สมภารในช่วงก่อนสมัยรัชกาลที่ ๗ ที่ ๘ หดหู่ใจไม่รู้จะหาเงินจากที่ไหนมาซ่อมวัดโพธิ์ เพราะแต่เดิมเคยอาศัยเงินจากสมบัติของจากที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทาน แต่สมัยหลังๆ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นประชาธิปไตย ประเทศชาติก็มีภาระในเรื่องอื่นๆ จะเจียดมาบำรุงวัดก็น้อย เงินจากส่วนต่างๆ ที่ช่วยอุปถัมภ์วัด ปีหนึ่งไม่กี่แสนบาท แต่ในขณะเดียวกันภาระค่าใช้จ่ายของวัด ค่าน้ำค่าไฟปีหนึ่งตก ๓๐-๔๐ ล้านบาท ลองคิดดูท่านทั้งหลายว่าจะเอาเงินที่ไหนมา

แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องลองคิดว่าเป็นเพราะพระปรีชาสามารถของรัชกาลที่ ๓ การที่ท่านสร้างวัดเสียใหญ่โตมโหฬาร มีศิลปวัตถุ ถาวรวัตถุต่างๆ ซึ่งแต่ละชิ้นมีอายุนับร้อยๆ ปี ซึ่งบางชิ้นก็ต้องมีการชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา จะต้องทำนุบำรุงรักษามาตลอด แล้วเรื่องงานฝีมืองานช่างนี้มันต้องทำด้วยจิตวิญญาณ ทำชุ่ยๆ ลวกๆ แบบช่างเชลยศักดิ์ก็ไม่ได้ เพราะของเก่าที่เขาสร้างไว้นี้เกิดจากฝีมือช่างหลวง ช่าง ๑๐ หมู่ ช่างสมัยก่อนทำด้วยจิตวิญญาณเพราะฉะนั้นการซ่อมก็ต้องใช้ช่างฝีมือ ซึ่งค่าจ้างค่าแรงมากมายมหาศาล เพราะฉะนั้นหลังจากที่ประเทศไทยเรามีการท่องเที่ยว ถือเป็นธุรกิจสำคัญที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศชาติ เราก็อาศัยรายได้จากการที่เก็บค่าผ่านประตูชาวต่างประเทศ ปีหนึ่งเรามีชาวต่างชาติมาเที่ยวชมวัดโพธิ์ประมาณ ๑ ล้านคน เฉลี่ย ๒-๓ พันคนต่อวัน เราเก็บค่าเข้าชมคนละ ๒๐ บาท ก็ได้อาศัยรายได้ตรงนี้มาทำนุบำรุง

คนมาเที่ยววัดโพธิ์นี้ นอกจากจะได้เห็นศิลปวัตถุ ศิลปกรรมต่างๆ ที่สวยสดงดงาม ยังมีสิ่งที่เป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งซึ่งศึกษาไม่รู้จบ คือ สรรพวิทยาการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวรรณคดี ด้านตำรับตำรายาสมุนไพร ด้านตำราการนวดแผนโบราณและความรู้อื่นๆ มากมาย นอกจากนี้ก็มีนักเรียนไปศึกษา ไปทำรายงานปีหนึ่งนับหมื่นนับแสนคน ทางวัดมีการจัดวิทยากรนำบรรยายให้ หากโรงเรียนต่างๆ อยากไปชม

ให้แจ้งความประสงค์อะไรต่ออะไรต่างๆ เราก็จะมีวิทยากรนำชมบรรยาย แนะนำว่าจุดไหนที่สำคัญๆ ก็มุ่งจะให้เห็นประโยชน์เป็นแหล่งศึกษา

วัดโพธิ์นี้เป็นที่ศึกษาไม่ว่าผู้ดีหรือไพร่ เจ้านายหรือสามัญชน เจ้านายท่านก็ทำที่ไว้ให้ศึกษา ท่านสร้างสวนมิสกวัน เป็นสวนหย่อมเล็กๆ ข้างวิหารพระพุทธไสยาสน์หรือพระนอน ตรงนี้นอกจากมีโพธิ์ลังกาแล้วยังมีเก๋งจีนทำเป็นเก๋งแบบจีน นำศิลปะจีนมาสร้าง แล้วก็ในเก๋งจีนก็เคยเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของเจ้าฟ้ารุ่นเล็ก ในผนังของเก๋งจีนจะเขียนภาพเรื่องสามก๊ก ส่วนนี้เป็นเก๋งจีนท่านก็เลยเขียนเรื่องจีนสามก๊กตอนนี้สำคัญ อาตมาพยายามดูอยู่หลายครั้งเพิ่งมารู้เมื่อเร็วๆ นี้เอง เพราะภาพเลือนไปมาก ตอนนั้นเป็นตอนที่เด่นที่สุดในสามก๊ก คือยุทธนาวีที่ปากน้ำเมืองกับแฮ หรือเราเรียกกันง่ายๆ ว่า ตอนโจโฉแตกทัพเรือ เป็นตอนที่สำคัญเป็นการชิงไหวชิงพริบของสามฝ่าย สามก๊กที่สำคัญในภาพก็จะมีทัพเรือของจิวยี่ ซึ่งเป็นแม่ทัพบัญชาการอยู่บนหัวเรือสวมเกราะสีขาว แล้วก็มีโจโฉแตกพ่าย กำลังขับม้าหนีไฟลุกไหม้ และมีขงเบ้งตั้งปะรำพิธีเรียกลมเรียกฝน ตรงนี้นี่เป็นหัวใจที่สำคัญ เป็นฉากที่สำคัญตอนหนึ่งในสามก๊ก แล้วท่านก็สามารถสื่อให้เจ้าฟ้าเจ้านายและสามัญชนได้รู้ได้ศึกษา

และมีสวนหย่อมอีกแห่งที่คู่กัน อยู่คนละฟากกับพระมณฑป อยู่ไปทางด้านทิศใต้เป็นสระจระเข้ ในสระจระเข้เป็นตึกฝรั่ง ทำคล้ายๆ เก๋งจีนแต่เป็นตึกฝรั่ง ในตึกฝรั่งนั้นก็เขียนในจารึกบอกว่า เรื่องฝรั่ง ๑๓ ห้าง แต่ว่าจิตรกรรมในตึกฝรั่งนั้นเลือนหายไปหมด ก็พยายามศึกษาอยู่ว่าฝรั่ง ๑๓ ห้างคืออะไร ก็มาได้ยินว่าฝรั่งที่เข้ามาในบ้านเมืองเรายุคแรกๆ นี้ มีฝรั่งมาตั้งการค้าขายนำสินค้าจากเมืองฝรั่งอะไรต่อมิอะไรบ้าง ตั้งร้านอยู่แถวบางลำพู ถ้าจำไม่ผิดคงอยู่แถววัดตรีทศเทพหรือไงนี่ ที่มีถนน ๑๓ ห้าง นี้คงจะเป็นที่มาว่ามีฝรั่งมาตั้งการค้า บ้านเรือน ตั้งห้างจึงตั้งชื่อเป็นฝรั่ง ๑๓ ห้างไว้ ก็เขียนเป็นประวัติศาสตร์ไว้ท่านกลัวคนรุ่นหลังจะไม่รู้ ตึกฝรั่งนี้เป็นที่ศึกษาของเจ้าฟ้ารุ่นโตหน่อย เพราะฉะนั้นวัดโพธิ์นี้จึงมีการผสมผสานระหว่างไทย จีน และฝรั่ง เกิดยุคผสมผสานกันขึ้น เกิดจากการติดต่อค้าขายของไทยกับต่างประเทศ เนื่องจากสิ่งต่างๆ ในวัดโพธิ์นี้ ยังมีอีกมากมายที่น่าสนใจ วันนี้มีเวลาเพียงจำกัด ไม่สามารถจะพูดให้หมดสิ้นได้ แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น เกิดจากพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในตอนท้ายนี้อยากจะฝากพระราชดำรัสซึ่งพระองค์ได้สั่งเสียกับบรรดาข้าราชบริพาร เสนาพฤฒามาตย์ในสมัยนั้น นอกจากพระองค์รู้วาระสุดท้ายของพระองค์ ยังทรงห่วงบ้านเมือง ห่วงประชาชน รับสั่งว่า **“การศึกสงครามช้างญวน ช้างพม่า เห็นจะไม่มีแล้ว จะมีก็แต่ช้างฝรั่งให้ระวังไว้ให้ดี อย่าให้เสียทีแก่เขาได้ การงานสิ่งใดของเขาที่คิดควรจะเรียนเอาไว้ก็ให้เอาอย่างเขา แต่อย่านับถือเลื่อมใสไปเสียทีเดียว”** ท่านมองฝรั่งก็มีของดีต่างชาติก็มีของดี ถ้าเรารู้ไม่ทันเขา ความรู้ไม่ถึงเขาอาจจะสู้รบปรบมือกับเขาไม่ได้ ท่านเป็นห่วงว่าเราจะต้องตกเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติ ต่างภาษา ด้วยน้ำพระราชหฤทัยซึ่งเป็นห่วงบ้านเมือง แล้วก็อาณาประชาราษฎร์ของพระองค์ ทำให้ประเทศไทยยั่งยืนวัฒนาสถาพร แล้วเราก็ได้อาศัยภูมิปัญญาที่พระองค์สร้างสรรค์ไว้ให้ ดำรงความเป็นชาติไทยอยู่มาจนทุกวันนี้ ก็ขอจบการ

บรรยายไว้เพียงเท่านี้

ในท้ายที่สุดนี้ ก็ขอท่านทั้งหลายจงตั้งกัลยาณจิต อธิษฐานอุทิศพระราชกุศลที่เราได้มาร่วมรำลึกถึงพระบารมีแล้วก็พระอุปการคุณ ที่พระองค์ทรงมีแก่ชนชาติไทย และถวายเป็นพระราชกุศลขอให้ดวงพระวิญญาณของพระองค์จงไปสู่สวรรคาลัยในสุคติสัมปรายภพเทอญฯ

จาก เทศนาพระราชประวัติ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาเจษฎาราชเจ้า ในยุครัตนโกสินทร์ ๒๒๐ ปี พ.ศ.๒๕๔๕

พระธรรมเทศนา สาธุนรธรรมกถา

ในการพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ในพระราชพิธีฉัตรมงคล
ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง
วันศุกร์ที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๕ เวลา ๑๗.๐๐ น.
พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน รับพระราชทานถวาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ยาตานุยายี จ ภวาหิ มาณว
อลฺลณฺจ ปาณึ ปริวชฺฌยสฺสุ
มา จสฺสุ มิตฺเตสุ กทาจิ ทุพฺภิ
มา จ วสํ อสตีนํ นิคจฺเฉติ ฯ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในสาธุนรธรรมกถา ฉลองพระเดช พระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี แด่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ ผู้ทรงพระคุณ อันประเสริฐ เนื่องในวโรกาสทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ในการพระราชพิธีฉัตรมงคล เพื่อทรงอุทิศพระราชกุศลนั้นถวายแด่สมเด็จพระบรมราชบูรพการี จึงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระโกศพระบรมอัฐิสมเด็จพระบรมราชบูรพการีขึ้นประดิษฐานเหนือพระราชบัลลังก์ ภายใต้นพปฎลมหาเศวตฉัตร และเชิญพระพุทธรูปประจำพระชนมวารคู่พระบรมอัฐิ ประดิษฐานในพระที่นั่งบุษบกมาลา ประกอบด้วยเครื่องบรมอิสริยราชูปโภคพร้อมสรรพ ด้วยพระกตัญญูกตเวทิตาธรรม อันเปี่ยมอยู่ในพระราชหฤทัยตลอดกาลเป็นนิตย์ โดยทรงอนุสรณ์ถึงพระราชกรณียกิจคุณูปการะอันยิ่งใหญ่ไพศาล แห่งสมเด็จพระบรมราชบูรพการีพระองค์นั้นๆ ซึ่งทรงตั้งไว้ในพระอัครฐานะเป็นอภิปูชนียบุคคล แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี ตลอดทั้งประชาชนชาวไทย และชาวต่างประเทศที่พึ่งพิงพระบรมโพธิสมภาร จึงการพระราชกุศลทักษิณานุประทานนี้ ย่อมชื่อว่าเป็นการยกย่องเชิดชูบูชาผู้ที่ควรแก่การยกย่องบูชา นับเป็นอุดมมงคลสูงสุด สมดังพระพุทธวจนะในมงคลสูตรว่า ปูชา จ ปูชนียานำ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมำ การบูชาบุคคลที่ควรบูชา เป็นอุดมมงคล ดังนี้

ก็แล สาธุนรธรรมกถา กล่าวถึงธรรมสมบัติของความเป็นคนดีนี้ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า

พระบรมศาสดาแห่งเราทั้งหลาย ทรงแสดงไว้ในวิธุรชาดกมหานิบาต ครั้งที่พระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นพระวิธุรบัณฑิต ทรงบำเพ็ญพระบารมี เพื่อสร้างสมบ่มพระโพธิญาณให้แกล้วกล้า คือ พระชาติที่ ๙ อันยิ่งด้วยพระสัจจบารมี

ณ วโรกาสนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาเฉพาะ สาธุนรธรรมกถา ส่วนหนึ่งเท่านั้น อนุสนธิความสืบเนื่องมาโดยย่อพอสังเขป

อตีเต กาเล ก็แลในอดีตกาลครั้งนั้น พระราชาพระนามว่า โกรพยะ แห่งกรุงอินทปัตตนคร แคว้นกุรุ มีอำมาตย์ชื่อว่า วิธุระ เป็นผู้ถวายอนุศาสน์อรรถธรรม วิธุระนั้น มีวาจาไพเราะ เป็นนักธรรมกถึก คือผู้แสดงธรรมที่ยิ่งใหญ่ กษัตริย์ทั่วทั้งสกลชมพูทวีป ต้องพระทัยด้วยธรรมกถาอันวิจิตรพิสดาร จนไม่อาจคิดจะเสด็จกลับยังแว่นแคว้นของพระองค์ได้ ดุจดังโขลงช้างติดใจด้วยเสียงพิณกล่อมช้างฉะนั้น เธอจึงปรากฏกิตติศัพท์ทั่วทุกทิศานุทิศว่า วิธุรบัณฑิต ดังนี้

กาลครั้งหนึ่ง พระเจ้าโกรพยะ ทรงกีฬาสกาท้าพนันกับปุณณกยักษ์ผู้มเหศักดิ์ หากปุณณกยักษ์แพ้จะถวายม้าสินธพอาชาไนยกับดวงแก้วมณีโชติอันทรงฤทธิพิเศษถ้าพระเจ้าโกรัพยะทรงแพ้ก็จะพระราชทานสรรพสมบัติทั้งปวง ยกเว้นเฉพาะพระองค์ เศวตฉัตรและพระมเหสีเท่านั้น ครั้นเมื่อพระเจ้าโกรัพยะทรงแพ้พนันแล้ว ปุณณกยักษ์ก็มิได้ทูลขอทรัพย์สมบัติอื่นใด แต่ทูลขอเฉพาะวิธุรบัณฑิตเท่านั้น เหตุที่ปุณณกะยักษ์ต้องการวิธุรบัณฑิต ก็ด้วยลุ่มหลงความงามของนางอิรันทตี ธิดาสาวของท้าววรุณนาคราช ซึ่งพระนางวิมลาเทวี มีจิตปรารถนายิ่งนัก ใคร่จะสดับธรรมกถาของวิธุรบัณฑิต จึงออกอุบายเป็นปริศนาปัญหา ผู้ที่นำหัวใจของวิธุรบัณฑิตมาได้โดยชอบธรรม ก็จะยกธิดาให้เป็นภรรยา

พระเจ้าโกรพยะทรงสดับคำขอของปุณณกยักษ์ ก็ทรงทักท้วงว่า วิธุรบัณฑิตคือชีวิตของพระองค์พระราชทานให้มิได้ ปุณณกยักษ์หมายจะระงับเหตุการวิวาทระหว่างกัน จึงทูลขอให้พระวิธุรบัณฑิตเป็นผู้ตัดสิน โดยประชุมวินิจฉัยกัน ณ ธรรมสภา

พระโพธิสัตว์เจ้าวิธุรบัณฑิต ดำริว่า เราไม่อาจจะตอบว่าเป็นญาติราชวงศ์ และก็ไม่มีอุบายอย่างอื่นใดที่แก้ไขดังพระราชประสงค์ของพระเจ้าโกรพยะได้ สัจจะความจริงเท่านั้นเป็นคุณธรรมอย่างยอดเยี่ยม จำต้องเสียสละชีวิตถวายเป็นราชพลี เพื่อปกป้องอันตรายที่จะบังเกิดมีแก่พระราชาและบ้านเมือง แล้ววินิจฉัยว่า ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระราชามาแต่กำเนิด ดังนั้น พระราชาจะต้องพระราชทานข้าพเจ้าแก่ท่านนั่นแหละคือความยุติธรรม พระเจ้าโกรพยะทรงสดับดังนั้น ทรงเสียพระทัยด้วยความอาวรณ์อาลัยในจอมปราชญ์วิธุรบัณฑิตจึงจำเป็นต้องพระราชทานตามคำวินิจฉัยนั้นวิธุรบัณฑิตจึงทูลลาพายักษ์ไปยังนิเวศน์ของตน ขอให้ยักษ์พักอยู่ ๓ ราตรี เพื่อมอบภาระหน้าที่บ้านเรือน และบอกลาบุตรภรรยา โดยจัดที่พักที่อาศัยต้อนรับด้วยอาหารการกินอยู่อย่างดี พระโพธิสัตว์ได้แสดงอนิจจตาธรรม พรรณนาความไม่เที่ยงเปลี่ยนแปรในสรรพสิ่งทั้งปวง ล้วนเป็นสมมติตามธรรมบัญญัติ เพื่อผ่อนคลายความวิปโยคโศกเศร้าของปริวารชน ครั้นครบคำรบ ๓ วัน วิธุรบัณฑิตก็เข้าเฝ้าทูลลาพระเจ้าโกรพยะปุณณกยักษ์ก็พาวิธุรบัณฑิต

ไปโดยนภากาศด้วยเทวานุภาพ และพยายามประหารวิธุรบัณฑิตทุกประการด้วยเทวฤทธิ์แห่งตน ก็มิอาจทำลายพระโพธิสัตว์ได้ กล่าวว่าด้วยอำนาจสัจจาธิษฐาน คือการตั้งอยู่ในความสัตย์อาจต้านทานกำลังเทวานุภาพได้ พระโพธิสัตว์ครั้นได้ฟังยักษ์ชี้แจงเหตุที่จะประหารตนนั้น ก็ทราบความปริศนาของพระนางวิมลาเทวีทันที จึงขอให้ยักษ์พักตนไว้ ณ ยอดเขากาฬาคีรีก่อน แล้วแสดงสาธุนรธรรม คือธรรมสมบัติความเป็นคนดี ดังบาลีคาถาที่สาธกยกขึ้น ณ เบื้องต้นว่า

ยาตานุยายี จ ภวาหิ มาณว
อลฺลญฺจ ปาณึ ปริวชฺฌยสฺส
มา จสฺสุ มิตฺเตสุ กทาจิ ทุพฺภิ
มา จ วสํ อสตีนํ นิคจฺเฉติ ฯ

แปลว่า **ดูก่อนมาณพ จงเดินตามทางที่ท่านเดินไปแล้ว อย่าเผาฝ่ามืออันชุ่ม อย่าประทุษร้ายมิตรไม่ว่ากาลไหนๆ และอย่าตกอยู่ในอำนาจของเหล่าอิสตรี**

ปุณณกยักษ์สดับแล้ว ไม่เข้าใจในสาธุนรธรรมทั้ง ๔ ข้อนั้น พระโพธิสัตว์เจ้าจึงวิสัชนาธรรมภาษิตโดยวิจิตรพิสดาร มีใจความสำคัญ ดังนี้

ข้อที่ ๑ คำว่า จงเดินตามทางที่ท่านเดินไปแล้วนั้น อธิบายว่า ผู้ที่เชื้อเชิญบุคคลที่ไม่คุ้นเคย แม้เพียงเชิญให้นั่งเท่านั้น ยังมิได้เชิญด้วยข้าวน้ำ บุคคลที่ได้รับเชื้อเชิญนั้น พึงทำประโยชน์ตอบแทนผู้นั้น ชื่อว่าเดินตามทางที่ท่านเดินแล้ว กล่าวคือ ผู้ที่ทำคุณก่อนชื่อว่า บุพการี เรียกว่าคนเดินหน้า ผู้ที่ระลึกถึงอุปการคุณนั้น และปฏิบัติปฏิการะตอบแทนในกาลสมควร ชื่อว่ากตัญญูกตเวที เรียกคนเดินหลัง คือเดินตามทางที่ท่านเดินไปแล้ว

ข้อที่ ๒ อย่าเผาฝ่ามือที่ชุ่ม คือ ผู้ที่ได้อยู่ในเรือนของบุคคลใดแม้คืนเดียว และยังบริโภคข้าวน้ำในเรือนนั้นด้วย ไม่พึงคิดประทุษร้ายแก่บุคคลนั้นแม้ด้วยใจ มิต้องถึงแก่ประทุษร้ายด้วยกายและวาจา ผู้ที่ประทุษร้ายแก่บุคคลเช่นนั้น ชื่อว่า เผาฝ่ามืออันชุ่ม คือมือที่บริโภคอาหารอันชุ่มด้วยน้ำนั่นเอง

ข้อที่ ๓ อย่าได้ประทุษร้ายแก่หมู่มิตร อธิบายว่า ผู้ที่เผาฝ่ามืออันชุ่มนั่นแหละ จัดว่าเป็นคนประทุษร้ายแก่มิตร แม้แต่ต้นไม้ที่ได้อาศัยร่มเงานั่งหรือนอน ก็ยังไม่ควรจะหักก้านรานกิ่งเลย เพราะผู้ประทุษร้ายแก่หมู่มิตร จัดเป็นคนชั่วช้าสามานย์

ข้อที่ ๔ อย่าตกอยู่ในอำนาจของเหล่าอิสตรี อธิบายว่า หญิงที่สามียกย่องเป็นอย่างดี ถึงแก่ให้ปฐพีอันบริบูรณ์ด้วยทรัพย์นี้ เมื่อมีโอกาสยังบังอาจดูหมิ่นสามีแม้นั้นได้ หญิงเช่นนี้ชื่อว่า อิสตรี ไม่ควรสมาคม คำว่าสตรี เป็นชื่อของหญิงที่ดี มีความรักใคร่ในสามีสม่ำเสมอ ส่วนหญิงที่ประพฤติตรงกันข้ามนี้ชื่อว่า อิสตรี ไม่ควรตกอยู่ในอำนาจอิสตรีเหล่านั้น

ปุณณกยักษ์สดับสาธุนรธรรมนั้นแล้ว มีจิตเบิกบานแช่มชื่น เหมือนหลับแล้วตื่น พิจารณาเห็นว่าตนประพฤติผิดในสาธุนรธรรม จึงกลับจิตจะนำพระวิธุรบัณฑิตคืนยังกรุงอินทปัตตแต่พระโพธิสัตว์ขอให้นำไปยังพิภพของพญานาคราช เมื่อได้แสดงธรรมกถาสมความปรารถนาของพระนางเทวีแล้ว จึงนำกลับไปยังพระนครอินทปัตต พระบรมกษัตริย์โกรพยะ ตลอดทั้งข้าราชบริพารพสกนิกรก็ชื่นชมสโมสรสมโภชต้อนรับพระมหาบัณฑิตแห่งพระนครด้วยการบูชาที่ยิ่งใหญ่โดยอานุภาพแห่งสัจจบารมี ดังนี้

สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ จำเดิมแต่กาลเสด็จเถลิงถวัลย์ พระราชสิริสมบัติเป็นเวลา ๕๖ ปี ทั้งที่มิได้ทรงคาดการณ์มาก่อน ก็ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจจานุกิจ เสด็จตามพระยุคลบาทสมเด็จพระบรมราชบูรพการี อำนวยหิตานุหิตคุณประโยชน์อันไพศาลสุดที่จะพรรณนาได้ ตัวอย่างที่ใกล้ เช่น สะพานพระราม ๘ ซึ่งประชาชนเฝ้าชื่นชมยินดี จึงชื่อว่ายังธรรมสมังคีให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนทั่วขอบขัณฑ์รัฐสีมาประเทศชาติ พระพุทธศาสนามั่นคง ด้วยทรงดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม พระราชกรณียกิจทั้งปวงนั้น ชื่อว่า เป็นการบูชาอย่างยิ่งต่อสมเด็จพระบรมราชบูรพการีทุกพระองค์ ด้วยพระกตัญญูกตเวทิตาธรรม ตั้งอยู่ในสัจจบารมี ด้วยประการฉะนี้

อิมินา กตปุญเญน ขอพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ที่สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงบำเพ็ญด้วยดี ตั้งอยู่ในพระสงฆ์ ทรงอุทิศแด่สมเด็จพระบรมราชบูรพการีทุกพระองค์ จงเป็นผลสัมฤทธิ์สำเร็จสมดังพระราชมโนปณิธานจงทุกประการ ขอสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่า เทพยดาทุกชั้นฟ้าและอารักขเทวาทั้งปวง ซึ่งสถิต ณ พระราชนิเวศน์ทุกองค์ จงอนุโมทนาโดยทั่วกัน

อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลกานำ อนุกมฺปโก
สฺวากขาโต อุตฺตโม ธมฺโม โลกานำ ตมทาลโก
สุปฏิปนฺโน มหาสงฺโฆ โลกานำ ปุญฺญมากโร
อิจฺเจตำ รตนำ เสฏฺฐำ โลเก สรณมุตฺตมำ
รตนตฺยานุภาเวน รตนตฺตยเตชสา
จีรญชีวี มหาราชา สุขปฺปตฺโต อนามโย

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเอ็นดูกรุณาต่อสัตวโลก พระธรรมอันอุดม อันพระผู้ที่พระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว ทำลายความมืดของสัตวโลก พระสงฆ์หมู่ใหญ่ผู้ปฏิบัติดี และเป็นเนื้อนาบุญของชาวโลก พระรัตนตรัยนี้ประเสริฐยิ่งนัก จึงเป็นสรณะอันสูงสุดในโลก ด้วยพระเดชานุภาพแห่งพระคุณพระรัตนตรัย ขอสมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงเจริญด้วยพระชนมายุยืนนาน ทรงพระสำราญปราศจากพระนิโรคันตรายภัยพิบัติ ทรงเจริญสิริสวัสดิ์ด้วยพระราช

อิสริยยศ และพระบรมเดชานุภาพ เสด็จสถิตสถาพรในราชมไหศวรรย์สิริสมบัติ และขอจงมีพระหฤทัยเบิกบานชุ่มชื่น ด้วยรสแห่งธรรมปฏิบัติ ตลอดจิรัฏฐิติกาล พร้อมด้วยพระราชโอรส พระราชธิดา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ขอให้คณะรัฐบาล ข้าราชการทุกหมู่เหล่า ตลอดทั้งพสกนิกรทั้งปวง ภายใต้ร่มพระบรมราชบารมี จงเจริญสุขเกษมสำราญ ด้วยธรรมปฏิบัติ ตลอดนิตยกาล

รับพระราชทานถวายวิสัชนาสมควรแก่เวลา

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้ ฯ

ขอถวายพระพร

อบรม
พระภิกษุสามเณร
และ
นักเรียน

การบรรยาย “อบรมระเบียบพระอุปัชฌาย์”

ณ วัดสามพระยา วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๒๔

กระผมขอโอกาสต่อพระเถรานุเถระทุกรูปครับ

ที่จริงวันนี้กระผมเกือบไม่ต้องพูดอะไร เพราะว่าข้อที่กำหนดให้กระผมมาพูดนี้ ท่านทั้งหลายก็ได้ฟังกันทุกวัน นอกจากจะมาฟังกันที่นี่แล้ว ยังได้รับการอบรมมาจากเจ้าคณะตามลำดับ หรือมิฉะนั้นท่านทั้งหลายก็ได้ยินได้ฟัง ได้รู้ได้เห็นมาตลอดเวลากว่าจะได้มารับการอบรมได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์นั้น กระผมมั่นใจว่าทุกท่านในที่นี้ได้ผ่านการเป็นกรรมการกันมาแล้วทั้งนั้น ได้ตรวจสอบเรื่องการบวชนี้มาด้วยดีทุกรูป ที่กระผมเรียนว่า ท่านทั้งหลายได้ผ่านการเป็นกรรมการมานั้น เป็นกรรมการบวช คือนั่งอันดับ อันดับก็เท่ากับเป็นกรรมการ แล้วต่อมาก็เป็นคู่สวด เป็นกรรมการสอบ เรากำลังจะสอบเป็นประธานกรรมการการสวด ท่านก็เป็นกรรมการใหญ่มาแล้ว ย่อมได้รู้ได้เห็นได้ยินได้ฟังมา ยิ่งกว่านั้นยังได้ศึกษาจากตำรับตำรามาด้วยดี ต่อเนื่องจากทางพระต้องการจะให้การบวชนี้เป็นอันหนึ่งอันเดียว มีแบบฉบับแบบแผนใกล้เคียงเหมือนกัน เป็นแบบเดียวกัน จึงจัดให้มีการฝึกซ้อมอบรมขึ้นเพื่อจะได้ให้ทุกท่านได้รับความรู้นี้กลับไป และให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น เพราะเมื่อเราเป็นกรรมการที่กระผมเล่า เป็นอับดับ เป็นคู่สวด บางทีเรามองเห็นอุปัชฌาย์ โถอย่างนี้เราก็เป็นได้อุปัชฌาย์ นั่งไปฉันน้ำร้อนไป ฉันหมากไป ดูดบุหรี่ไป เอ้าว่าไป ว่าไป ไม่ยากอะไร แต่ตรงตอนสอบ แหมล่อกันหลายอึกเลย เมื่อกี้ตรงโน้นบอกว่าแหมไม่ค่อยไหว พอลองเข้าจริงๆ ไม่ค่อยเข้าเรื่อง คือคิดว่าทำคงทำได้ แต่เวลาทำเข้าจริงๆ จะได้ไหม นั่นก็เพื่อให้เกิดความมั่นใจหรือถ้าเราจะเรียกแบบโบราณก็คือว่ามาครอบครู นี่เท่ากับมาครอบครู กระผมจำได้ครับอุปัชฌาย์บางรูปท่านจะนั่งอุปัชฌาย์ต้องให้อุปัชฌาย์เก่าๆ ครอบ คือท่านนั่งต้องมีอุปัชฌาย์เก่าๆ มานั่งอยู่ข้างๆ ด้านหลัง จัดที่นั่งให้พิเศษเรียกว่าครอบครู คือคอยดูว่าจะถูกหรือไม่ถูก เรียกว่าขึ้นครูไว้ก่อนแล้วก็ครอบ หรืออาจจะนิมนต์ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ขึ้นมาครอบก็ได้

นี่ก็เป็นอันว่าเรามาขึ้นครูไหว้ครูกัน ต่อไปนี้จะเป็นการทำพิธีครอบครู คงสำเร็จเป็นแน่ หน้าที่ที่ให้กระผมมาพูดในวันนี้ พระคุณเจ้าก็คงทราบจากใบรายงาน และที่ท่านเจ้าคุณพระธรรมธีรราชมหามุนีองค์นี้ท่านเป็นหลายตำแหน่งคือท่านได้สมณศักดิ์หลายชั้นเลื่อนขึ้น ที่ประเทศลังกาเขาถวายท่าน เป็นชั้นหิรัญบัฏ **“สาสนโสภณเถระ”** คือพระสาสนโสภณ และก็ที่ประเทศบังคลาเทศถวายท่านเป็น **“สาสนพรต”** องค์นี้ก็พิเศษครับ เป็นเกียรติแก่คณะสงฆ์ไทยเป็นอย่างยิ่ง กระผมภูมิใจนัก ท่านได้มาจากต่าง

ประเทศเขายกย่องท่านเหลือเกิน กระผมว่าเป็นอานิสงส์ท่านคุมการเรื่องนี้เรียบร้อยครับ ก็ได้มาอย่างนี้

เมื่อกี้ท่านประกาศแล้ว บอกว่ากระผมมีหน้าที่พูดในชั่วโมงแรกนี้ เรื่องระเบียบมหาเถรสมาคม กำหนดวิธีปฏิบัติในหน้าที่อุปัชฌาย์ ๒๕๐๗ พระคุณเจ้าที่มีระเบียบติดมา เปิดดูเถิดครับ อ่านระเบียบนี้ด้วย ใครไม่อ่านก็อ่านดูเผื่อว่าจะมีอะไรๆ อยู่ในนี้ แล้วกระผมก็พูดนิดเดียว หมวดที่ ๑ หมวดเดียวกัน ส่วนหมวดที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ เดี๋ยวท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ เจ้าคณะภาค ๑๕ ท่านจะเป็นผู้บรรยาย

"ระเบียบมหาเถรสมาคม" นี้มาจากไหน เขาบอกไว้ในหนังสือนั้นเสร็จว่าระเบียบมาจากไหน ไม่ใช่ตั้งกันเอง การจะตั้งระเบียบต้องมีอำนาจตั้ง ไม่ใช่นึกจะออกก็ออกมาได้ เหมือนกับที่การอบรมนี่เราเอาอำนาจมาจากไหน ก็มีอำนาจหน้าที่ให้มีการอบรมจากกฎจากระเบียบเหล่านี้ ข้อความ คือ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และในข้อ ๔๑ แห่งกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๗ พ.ศ. ๒๕๐๖ ว่าด้วยการแต่งตั้ง ถอดถอนพระอุปัชฌาย์ มหาเถรสมาคมวางระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

"ระเบียบนี้ ประกาศใช้มาได้โดยอำนาจในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นั้นบัญญัติไว้ว่า มหาเถรสมาคมมีอำนาจที่จะตรากฎระเบียบประกาศออกใช้ได้ ให้อำนาจมหาเถรสมาคม" นี่มาจากแม่บทตรงนี้ เหมือนกับว่าพระราชบัญญัติต่างๆ ที่รัฐบาลประกาศใช้ต้องมีแม่บท แม่บทคือรัฐธรรมนูญ และในกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๗ ข้อ ๔๑ ซึ่งเป็นข้อสุดท้ายในกฎมหาเถรสมาคม บอกไว้ว่า **"วิธีปฏิบัติในการฝึกซ้อมอบรม หรือสอบความรู้พระอุปัชฌาย์ก็ดี ในการทำใบสมัครและใบรับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบทก็ดี ในการออกหนังสือสุทธิให้แก่สัทธิวิหาริกก็ดี ในการส่งบัญชีสัทธิวิหาริกก็ดี ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม"**

ข้อ ๔๑ นี้เป็นกฎ บอกว่าให้มหาเถรสมาคมออกระเบียบอีกฉบับหนึ่ง เพื่อขยายวิธีที่จะมีการฝึกซ้อมอบรมสอบความรู้อื่น ๆ อีก ฉะนั้นระเบียบนี้จึงตราออกมาโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎมหาเถรสมาคม มีในระเบียบนี้ทั้งหมด ไม่มากครับ มีอยู่ ๙ ข้อ แบ่งเป็น ๔ หมวด

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยการฝึกซ้อมอบรม หรือสอบความรู้พระอุปัชฌาย์

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการทำใบสมัครและใบรับรองผู้จะบรรพชาอุปสมบท

หมวดที่ ๓ การออกหนังสือสุทธิให้แก่สัทธิวิหาริก

หมวดที่ ๔ การส่งบัญชีสัทธิวิหาริก

ทีนี้ระเบียบนี้เขาประกาศใช้เมื่อไหร่ ในท้ายเรื่องระเบียบนี้เขามีข้อความในวงเล็บว่า จากแถลงการณ์คณะสงฆ์เล่ม ๕๒ ตอนที่ ๔ วันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๗ ระเบียบนี้บอกว่าให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์เป็นต้นไป ประกาศ ๒๕ เมษายน ก็ใช้ตั้งแต่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๗ ใช้กันมานานแล้ว

ในหมวดที่ ๑ การฝึกซ้อมอบรมหรือสอบความรู้พระอุปัชฌาย์ กฎมหาเถรสมาคมกำหนดให้มีการฝึกซ้อมอบรมและสอบความรู้ ที่เรามากันเพื่อมาฝึกซ้อมอบรมและสอบด้วย มีพระเถระที่เชี่ยวชาญมาให้ความรู้อบรมเรื่องนั้นเรื่องนี้ และท่านมีอะไรก็สอบถาม อย่างเมื่อกี้ตอบไปก็เป็นการอบรมไปในตัว เสร็จ นี้การสอบก็สอบด้วยการสอบปากเปล่า พรุ่งนี้หรือวันนี้บ่ายๆ สอบข้อเขียน ก็ทำให้มั่นใจว่าเราเป็นพระอุปัชฌาย์ที่มีความรู้จริง ๆ กลับไปก็จะทำหน้าที่พระอุปัชฌาย์ได้อย่างมั่นใจ

ในข้อ ๓ ในหมวดนี้เขาบอกว่า ในการฝึกซ้อมอบรมหรือสอบความรู้พระอุปัชฌาย์ ให้ดำเนินการตามหัวข้อดังต่อไปนี้

๑. หน้าที่เจ้านาค เช่น การขานนาค
๒. หน้าที่พระกรรมวาจาจารย์ เช่น สวดญัตติอนุสาวนาได้คล่องแคล่ว เป็นอักขรสมบัติ
๓. หน้าที่พระอุปัชฌาย์ คือสอนนาค สอนกรรมฐาน ให้ผ้า ให้นิสสัย สอบบริขาร เผดียงสงฆ์ ซึ่งเรียกว่าอุปโลกน์ และสอบอนุศาสน์
๔. สมบัติ ได้แก่วัตถุ สีมา ปริสและกรรมวาจา และวิบัติซึ่งตรงข้าม
๕. อัฐบริขารที่สำคัญ ขาดไม่ได้
๖. การนับอายุอุปสัมปทาเปกข์ และการตั้งนามตามฉายา ตามวันเกิด
๗. การสวดนาคเดี่ยว หรือหลายนาค ต้องสมมติให้สวดเพื่อรู้จักวิภัตติและการันต์เฉพาะที่ใช้ในกรรมวาจา
๘. การนับเวลาสำเร็จญัตติจตุตถกรรม และการออกหนังสือสุทธิ
๙. หน้าที่พระอุปัชฌาย์ ตามหนังสือวินัยมุข และกฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์

ในข้อ ๓ นี้ มีข้อย่อยเพียง ๙ ข้อ ในข้อย่อย ๙ ข้อนี้ ท่านทั้งหลายเรียนมาด้วยดีหมดแล้ว กระผมเห็นจะไม่ต้องอบรมอะไร ถ้าจะจบ จบได้แล้ว หมดแล้ว เพราะเรียนมาตลอดเวลา

ทีนี้เมื่อกำหนดให้พูด กระผมก็ต้องมีอะไรพูดบ้าง นิดหน่อยนะครับ

ในข้อ ๑ ไม่มีปัญหา ข้อ ๒ ก็ไม่มีปัญหา มีอยู่คำเดียวที่ผมจะเรียนถวาย **"หน้าที่พระกรรมวาจาจารย์ต้องสวดญัตติ อนุสาวนา ได้คล่องแคล่ว เป็นอักขรสมบัติ"** อักขรสมบัติ คู่กับอักขรวิบัติ สมบัติกับวิบัตินี่ตรงกันข้าม สมบัติเป็นส่วนได้ส่วนดี ส่วนวิบัติของที่เสียใช้ไม่ได้

ท่านจะเห็นว่ากรรมการจะเน้นวิธีสวด คำสวดอักขระให้ถูกต้องชัดเจน แต่กระผมเกรงว่าบางท่านจะเกิดความกินแหนงแคลงใจตัวเองว่า เราจะไม่สมบูรณ์เสียแล้ว เพราะว่าอุปัชฌาย์เราว่าไม่ค่อยชัด เมื่อ

บวชแล้วไม่รู้ อุปัชฌาย์ท่านว่าเพี้ยนๆ จะเพี้ยนพระหรือไม่เป็นพระ เรื่องอักขระนี้ถ้าสามารถว่าได้ชัดเจนเป็นความดีมาก คือให้เกิดความมั่นคง แต่ว่าท่านก็ไม่ต้องไปเกิดกังขาในเรื่องที่ผ่านมาแล้วสำหรับท่านทั้งหลายเป็นอันว่าท่านเป็นอุปัชฌาย์ได้ เป็นพระมาโดยสมบูรณ์ เพราะว่าเสียงที่ออกไปจะให้ตรงทีเดียวบางทีก็ยาก ภาษาอย่างนี้เขาเรียกว่าภาษาตาย ภาษาที่ไม่มีประเทศไหนใช้ เขาบอกอย่างนี้

ทีนี้เอาหลักอะไรมาว่า กระผมขอเรียนว่าที่เราให้ตามกฎตามระเบียบ อย่าไปนึกว่าตามกฎตามระเบียบทีเดียว ต้องนึกตัวหลัก หลักจริง ๆ คือวินัยมุข พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ก็ดี กฎมหาเถรสมาคมก็ดี ระเบียบมหาเถรสมาคมอื่นใดก็ดี ต้องอาศัยพระวินัยเป็นหลัก พระวินัยนี้ถือเป็นรากฐานที่เราจะทำอะไรทั้งหมด อย่าไปทิ้งวินัย ถ้าอ่านวินัยมุขกันแล้วอยากอาราธนาให้อ่านอีก อย่านึกว่าได้ตราตั้งอุปัชฌาย์แล้วไม่ต้องทำอะไรอีก ทำให้มั่นใจครับ เพราะว่าพระอุปัชฌาย์นี้เป็นรากแก้วสำคัญที่จะวางรากพระศาสนา ยึดพระศาสนาให้อยู่กับที่ ให้เจริญมั่นคง ฉะนั้นกระผมอยากจะเรียนให้อ่านวินัยมุข เล่ม ๓ ที่ถวายไว้นั้น

ในเรื่องอักขรสมบัตินั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ซึ่งเราถือว่าเป็นปราชญ์ในเรื่องนี้ ทรงไว้ในวินัยมุข กัณฑ์ที่ ๒๓ คือกัณฑ์แรกในเล่ม ๓ นี้ หน้า ๑๐ กระผมจะขออ่านถวายให้ฟัง

“สรุปใจความแห่งอรรถกถาตอนนี้ว่าด้วยบทหรืออักขระผิดพลาดจนเสียความใช้ไม่ได้ ผิดพลาดไม่ถึงเสียความใช้ได้แต่ทั้งนี้เป็นเหตุยังภิกษุต่างนิกายให้กล่าวหาภิกษุในนิกายอื่นเพราะว่าอักขระไม่เหมือนพวกตนว่า อุปสมบทด้วยกรรมวาจาวิบัติ ไม่เป็นอุปสัมบันโดยถูกต้องด้วยพระบัญญัติ

อันที่จริงภาษาของชาติหนึ่ง อันคนอีกชาติหนึ่งพูด สำเนียงย่อมไม่เหมือนของชาติที่เป็นเจ้าของ อุทาหรณ์ จีน ฝรั่ง แขก พูดภาษาของเราเป็นอย่างไรบ้าง ได้ยินแต่เสียง ไม่เห็นตัว ก็รู้ได้ว่าผู้พูดเป็นชาติอะไร โดยที่สุดในภาษาของเราเอง พวกเรายังพูดแปร่งกันไปเหมือนกัน มีสำเนียงของพวกชาวกรุงเทพฯ กับของพวกชาวนครศรีธรรมราช เป็นตัวอย่าง ไม่เฉพาะภาษาของเรา ภาษาอังกฤษและภาษาอื่นย่อมมีคติเป็นอย่างนี้เหมือนกัน

การพูดภาษาต่างประเทศได้ อาจพูดให้เขาฟังเข้าใจได้ และฟังเขาพูดเข้าใจเองด้วย เราจะรับรองจีน ฝรั่ง แขก ผู้ใดผู้หนึ่งว่าพูดภาษาของเราได้ ต่อเมื่อฟังคำเขาพูดเข้าใจ และเขาก็เข้าใจคำที่เราพูด เราจะชมว่าเขาพูดชัด เมื่อเขาพูดใกล้เคียงของชาวเมืองที่เขามาอยู่

ภาษาตาย คือหาชาติของเจ้าของพูดอยู่มิได้ เช่น ภาษามคธที่ใช้เป็นบาลี ยิ่งมีทางแปร่งไปมาก จงฟังพระมหานิกาย พระธรรมยุต พระรามัญ พระพม่า พระลังกา สวดมนต์เถิด เป็นอย่างไรบ้าง

ผู้ศึกษาวินัยเข้าใจคติของภาษาอันเป็นมาอย่างไรโดยธรรมดาแล้ว พึงหายตื่นในทำนองของตน และพึงรู้จักนับถือพระนิกายอื่นโดยฐานะอันควร...”

นี่ครับ สมเด็จพระมหาสมณะฯ ทรงไว้อย่างนี้ แต่ถึงกระนั้น ถ้าหากว่าเราสามารถสวดให้ได้นี่แหละครับ ถูกต้องเป็นดี แต่อย่านึกไปรังเกียจ ที่เป็นเพราะว่าเรื่องภาษาต่างๆ กัน

กระผมขอโอกาสนิดหนึ่ง ในสหรัฐอเมริกา คนไปกันมาก คนไทยที่เรียนจบมหาวิทยาลัยที่นี่แม้เป็นปริญญาโทก็จริง ไปเรียนในสหรัฐอเมริกา เวลาเรียนหนังสือฝรั่งเขาก็ให้ไปพูด เขาเรียกเลกเชอร์ ไปพูดหน้าชั้น พูดอธิบายให้คนฟัง เวลาพูด ฝรั่งก็บอกว่าไม่รู้ว่าเขาพูดอะไร ฟังใครพูดอังกฤษ ทั้งที่ไปก็ฝึกภาษาฝรั่งอย่างดี อยู่ที่เมืองไทยก็ฟิตไปอย่างดี ไปถึงฝรั่งมันไม่รู้ว่าพูดอะไร คนไทยเองก็ไม่รู้พูดกับใคร คือภาษาผิด

คราวหนึ่งกระผมมาอยู่ที่ฮาวาย มาคนเดียว ได้ยินคนพูดภาษาอังกฤษ คือกระผมนึกจริง เราได้ยินรู้เลยว่าภาษาไหน มีคนพูดภาษาอังกฤษมาพักอยู่ใกล้ๆ กระผมก็อยากพึ่งเขา กระผมกำลังรอคนที่มารับ นายคนนี้เป็นผู้ชายก็คุยกับฝรั่งที่โรงแรม กระผมฟังนี่ฝรั่งเมืองไทย สำเนียงบอกเลยครับคนไทย พอคุยกันเสร็จก็ถามเขาว่าขอโทษคุณมาจากเมืองไทยเหรอ ใช่ครับ! บอกเลยครับคือว่าสำเนียงบอกว่าภาษาไหน หรือบางอย่างที่มอญกะจีนมาขายของ จีนขายของ มอญซื้อของ คนมอญก็มาบอกจีน เคม เคม มีมั้ย จีนก็บอกมีๆ เจ๊กขายของเอ้ามี ไปตักเกลือมาให้ บอกเคม ก็นี่เค็มๆ ก็เค็มก็เกลือสิ ไม่ใช่เคมๆ ต่างคนต่างว่าผิด นี่คือลักษณะภาษาที่เขาว่าต่างคนต่างภาษา

ทีนี้ในหมู่พระเราก็ไม่เหมือนกัน ภาษาที่พูด ไทยอย่างหนึ่ง มอญอย่างหนึ่ง ลังกาก็อย่างหนึ่ง อย่างพระลังกา ตัสสะ ไม่อ่านตัสสะ นะโมตัสสะ ไม่ว่าตัสสะ อ่านตาเสอะ นายะกะ เรียกนายะเก ไม่เหมือนกันครับ ไม่ใกล้กัน นั้นก็เรื่องภาษา นี้เรื่องอักขระ เราพยายามปรับให้ชัด แต่ว่าสำเนียงอาจจะผิดเพี้ยนไปบ้าง กระผมก็ว่าเป็นอันว่าไม่ต้องแคลงใจ ท่านทั้งหลายที่เป็นอุปัชฌาย์มาแล้ว เป็นพระสมบูรณ์ในเรื่องอักขระ

ข้อ ๓ ไม่มีอะไรนะครับ

ข้อ ๔ ไม่มีอะไร

มาถึงข้อ ๕ อัฐบริขารที่สำคัญขาดไม่ได้ อัฐบริขารคงจำได้ เพราะจัดบ่อย กระผมจะเรียนแต่เพียงว่าอัฐบริขารที่ขาดไม่ได้ อัฐบริขาร ๘ ในตัวที่ใช้ๆ เป็นผ้า มี ๔ อย่าง สบง จีวร สังฆาฏิ ประคดเอว แล้วนอกตัวเราก็มีบาตร เข็ม มีด ผ้ากรองน้ำ เครื่องกรองน้ำ อีก ๔

แล้วในอัฐบริขาร ๘ ที่ขาดไม่ได้ เราก็ดูที่สวด ที่เราสวดถามอันตรายิกธรรม ปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจีวรํ เขาถามว่ามีบาตร มีไตรจีวรพร้อมหรือยัง ถ้าบาตรไตรจีวรพร้อมเป็นใช้ได้ แต่ไตรจีวร ประคดเอวก็อยู่ในจีวรด้วย เป็นอันว่าไม่ผิดพลาด ใช้ได้เรียบร้อย นี้ที่ขาดไม่ได้ คือไตรกับบาตร ปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจีวรํ แม้จะบกพร่องก็ยังใช้ได้ นี้ทางเราก็เคร่งไว้ ว่ายังไงๆ ก็พยายามหาให้ครบ ให้ได้ครบ ๘ เพราะเราถืออัฐบริขารนะครับ

ข้อ ๗ การบวชนาคเดี่ยวหรือหลายนาค ก็ไม่มีปัญหา ว่ากันมาเรื่อยแล้ว

ข้อ ๘ การนับเวลาสำเร็จญัตติจตุตถกรรม และการออกหนังสือสุทธิ การนับเวลาสำเร็จญัตติ

จตุตถกรรม เวลาสำเร็จเวลาไหน ถ้าท่านอ่านในวินัยมุข ในกรรมนี้ ท่านจะบอกไว้เสร็จว่าเวลาสำเร็จนั้นเวลาไหน ในหน้า ๑๐๙ ย่อหน้าที่ ๑ ท่านตอบไว้ว่าในเวลาสวดกรรมวาจายังไม่จบ ถ้ามีภิกษุแม้รูปหนึ่งคัดค้านขึ้น กรรมนั้นไม่สำเร็จ ต้องนิ่งอยู่ด้วยกันทั้งนั้นจนถึงสวด โส ภาเสยฺย ถือสำเร็จเป็นภิกษุตรงนี้ พระเราที่บอกว่าเป็นประชาธิปไตยนั้นคลาดเคลื่อนไปมาก คือเข้าใจว่าใช้เสียงข้างมากเป็นประชาธิปไตย ภิกษุนั้นเป็นธรรมาธิปไตย ประชาธิปไตยมันชนะกันเสียงเดียว แต่พระเราค้านเสียงเดียวใช้ไม่ได้ ต้องเป็นเอกฉันท์ ถือความถูกต้องเป็นใหญ่ นี่คือการนับเวลาที่สำเร็จญัตติจตุตถกรรม

ส่วนการออกหนังสือสุทธิ เห็นจะเป็นหน้าที่ของท่านเจ้าคุณ ภาค ๑๕ กระผมจะแสดงสักบทเดียว เพราะกระผมพูดไปเดี๋ยวจะก้าวก่ายท่าน ผมจะเรียนสักหน้าเดียวคือหนังสือสุทธิ มีพูดกันว่าเราจะให้หนังสือสุทธิเมื่อไร ท่านจะเป็นพระอุปัชฌาย์ ในกฎหรือระเบียบใดๆ ไม่กำหนดระยะเวลาให้หนังสือสุทธิไว้ ผมก็ได้เรียนถามท่านพระเถระ เจ้าสำนักผู้ใหญ่ทั้งหลาย ฟังได้ว่าอย่างนี้ครับ ถ้าหากว่าเป็นพระอุปัชฌาย์อยู่ภายในวัดของตน มักจะให้หนังสือสุทธิเมื่อเวลาที่พระบวชใหม่นั้นจำเป็นต้องการมาขอให้ ในวัดไม่นิยมจะให้ แต่ไปต่างวัด บางรูปพอบวชก็ให้หนังสือสุทธิเสร็จ บางรูปก็มารอให้มาขอโดยบอกว่าหนังสือสุทธิไม่ได้เตรียมไป สำหรับความเห็นของกระผมมีความเห็นว่า เมื่อบวชเสร็จต้องให้หนังสือสุทธิทันที เพราะหนังสือสุทธิเป็นเอกสารสำคัญ คือเป็นบัตรประจำตัวพระ กระผมมีความเห็นว่าเมื่อเราเป็นอุปัชฌาย์แล้ว แปลว่ากรุณามากแล้วอยากจะให้สงเคราะห์ให้เต็มที่ในเมื่อเราเป็นอุปัชฌาย์แล้วเตรียมเถิดครับ การที่บอกว่าเขียนไม่ทัน ไม่ได้เอาหนังสือสุทธิมา หรือไม่มีคนเขียน กระผมว่าเรามีวิธีแก้ แก้โดยที่ว่าเมื่อรูปใดจะบวชเขามีใบสมัคร ส่งไปที่เจ้าอาวาส อุปัชฌาย์มาดูก็เขียนเตรียมไว้ก่อนได้แล้ว เตรียมการได้ เรามีเปอร์เซ็นต์น้อยมากที่ไปบวชแล้วไม่ได้เป็น อื่นๆ ไม่มีปัญหา พอบวชเสร็จมอบหนังสือสุทธิให้

มีปัญหาว่าหนังสือสุทธิให้ไปแล้วเขายังไม่ถ่ายรูป ถ้าเราจะทำก็มีวิธี ก็มอบเจ้าอาวาสไว้ เจ้าอาวาสก็มีส่วนสำคัญ คือเราเป็นเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอหรือเจ้าคณะจำหวัด คือบอกเจ้าอาวาสว่าเอาใบสุทธิพระบวชใหม่ไว้ แล้วให้พระบวชใหม่ไปถ่ายรูปเสีย กระผมว่าเป็นวิธีแก้

ทีนี้ประโยชน์ที่จะได้จากหนังสือสุทธิ กระผมมองเห็นประโยชน์ว่า ถ้าเราให้แล้วจะได้อะไร ทำให้พระไปไหนติดตัวไปได้ แล้วก็ระวังตัวครับ หนังสือสุทธิจะต้องแสดงตัวเองว่าเป็นพระจริงๆ แสดงอุปัชฌาย์ แสดงเจ้าอาวาส และผู้บวชเองก็มีความมั่นใจว่าไปไหนไปได้เต็มที่ อุปัชฌาย์ก็ดี เจ้าอาวาสที่จะรับคนบวชก็ดี จะต้องกรองคนมา ว่าคนๆ นี้เราจะต้องรับรอง เมื่อเราให้หนังสือสุทธิไปเขารับรอง รับรองว่าคนนี้ดีเขาจึงบวชให้ ไม่ใช่บวชเพื่อเอาสถิติ แต่บวชคนมีคุณภาพ

นอกจากจะก่อให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้บวช และเป็นเกียรติแก่อุปัชฌาย์ แก่เจ้าอาวาสนั้นๆ แล้ว ท่านที่เป็นอุปัชฌาย์ก็จะต้องระวังอย่าบวชคนเรี่ยไร ต้องศึกษาคนให้ดี รู้สึกย้ำกันนักหนา

เมื่อสองสามวันที่นครปฐมครับ กระผมอ่านหนังสือพิมพ์ลงบอกว่า ตำรวจเขาจับพระดื่มสุรา

บนรถเมล์ไปที่โรงพัก ไปสอบถามว่าทำไมดื่ม องค์หนึ่งท่านบอกว่าไปอ่านปาติโมกข์จบแล้ว ไม่เห็นผิดตรงไหนดื่มสุรา ว่าเข้าไปนั่น อ่านปาติโมกข์จบบอกดื่มสุราไม่เป็นอะไร ดื่มสุราไม่มีผิด ทว่าตำรวจเขาไปนิมนต์ท่านเจ้าคณะจังหวัดมา เจ้าคณะจังหวัดนครปฐมตีตราเข้าไปสองฉาด เงียบหมด สึกหมด องค์หนึ่งไม่มีหนังสือสุทธิ อีกองค์หนึ่งมีหนังสือสุทธิแต่เป็นพระใน อย่าบอกอุปัชฌาย์เลยครับ ผมว่า เออ...ชอบกลแล้วบางทีพระที่ไปเรี่ยไรไม่มีใบสุทธิหรอกครับ เขาจับด้วย

อีกอย่างหนึ่งท่านที่บวชเวลาฝังลูกนิมิต ต้องระวังด้วย เวลามีคนศรัทธา จะไปเรี่ยไร เคยมีครับถามว่าบวชเมื่อไร บวชที่วัดนั้น ใครบวช บวชที่ไหน บอกว่าบวชงานฝังลูกนิมิต คนบวชงานฝังลูกนิมิตต้องระวังด้วย

หนังสือสุทธินี้ต้องเขียนให้ชัดเจน และต้องมอบคนที่ไว้ใจด้วย บางทีรูปคนละคน ปลอมเป็นพระเอารูปใส่ แต่ชื่อไม่ใช่ชื่อตัว แล้วใครจะไปรู้ ถ้าไปให้เปล่าๆ เป็นอันตราย หนังสือสุทธินั้นคุณมี แต่โทษก็มี อุปัชฌาย์ต้องระวัง ลงโทษอุปัชฌาย์ได้ฐานหละหลวม จะแก้ตัวก็ลำบาก

ยิ่งเวลานี้สอบบาลี แสดงว่าเราลำบากขึ้นมาก นี่เป็นความเฉพาะสอบบาลีสนามหลวง อาจจะถึงสอบนักธรรมด้วย เวลานี้สอบบาลีต้องมีหนังสือสุทธิแสดง ทำไมครับ เกิดมีพระมีเณรเราสอบแทนกันขึ้นมาแล้วผ่านไปมาก อบรมด้วยครับ ว่าอย่าไปเที่ยวสอบแทน อันนี้เป็นบาปเป็นกรรมเป็นข้อผิดอย่างแรง ทำลายศาสนา หมายถึงไม่ไว้หน้าเราแล้ว เสียถึงสำนักเรียนด้วย ประโยคสูงมาสอบแทนอย่างว่า เอาประโยค ๔ ประโยค ๕ มาสอบแทน ประโยค ๓ ก็สบายสิครับ พวกนี้เก่งๆ ยิ่งเอาประโยค ๗ ประโยค ๘ มาสอบแทนประโยค ๔ ประโยค ๕ ประโยค ๖ ก็เขียนแจ๋วซิ เกิดเป็นอย่างนี้ขึ้นแล้ว แม้ในนักธรรมก็ต้องเข้มงวดกวดขันด้วย ท่านอุปัชฌาย์ทั้งหลาย อย่าไปปล่อยให้คนสอบแทนรูปอื่น

เรื่องที่หนังสือสุทธิ คุยกันมาหลายรูปที่หมายถึงบวชที่เท่าไร ปี พ.ศ.เท่าไร เช่น ๑/๒๕๒๔ ทีนี้ความเห็นที่ว่า บางรูปก็บอกว่า เมื่อส่งบัญชีสัทธิวิหาริกแล้ว เขาส่งถึงเจ้าคณะอำเภอก่อนสิ้นเดือน ๙ ของปี พอส่งเสร็จ พอขึ้นหนังสือสุทธิใหม่ ก็ใช้เลขที่ใหม่ แล้วก็ พ.ศ. เช่น ๒๔ ก็เป็น ๒๕ บางท่านว่าใช้อย่างนี้

แต่ดูตามตัวบทแล้ว กระผมมีความสมัครใจว่า ในบทนี้ข้อที่ ๗ เมื่ออุปัชฌาย์ออกหนังสือสุทธิให้แก่สัทธิวิหาริกผู้ใดแล้ว ให้บันทึกรายการในหนังสือสุทธิของสัทธิวิหาริกผู้นั้นๆ ไว้เป็นหลักฐาน ในทะเบียนสัทธิวิหาริก เรามีทะเบียนสัทธิวิหาริกอยู่เล่มหนึ่ง ท่านต้องมีไว้ด้วย เป็นหลักฐานสำหรับพระที่รับบวช ทะเบียนสัทธิวิหารริกนี้แสดงว่าเรามีทะเบียนเล่มหนึ่ง แล้วกระผมเห็นว่านับเลขที่ กระผมให้ต่อไปเรื่อยๆแล้วทับ พ.ศ. เมื่อไรก็ได้ แต่ว่าอีกสักครู่ท่านวิทยากรเจ้าของเรื่องท่านว่าอย่างไร ฟังอีกที กระผมฝากไว้ก่อน

นี่ท่านเจ้าอาวาสนะ ตั้งแต่ ๑ ไปได้ จะไปกี่พันก็ทับ พ.ศ. เข้าไป ทีนี้วันส่งมีปัญหาว่าวันส่งว่า

อย่างไร เราส่งไม่ได้เอาเลขที่มาส่ง เราส่งพระที่เราบวช นี้พระที่เราบวช สมมติว่า พ.ศ. ๘ กรกฎา ๒๓ พอสิงหาเราบวชก็ไปลง ๒๔ ไม่ถูก พ.ศ. ผิด เขาบอกว่าตามปีงบประมาณ ถ้าพูดถึงอ้างปีงบประมาณเขา ก็ไม่ใช้ เขายังคงใช้ พ.ศ. ที่เป็นอยู่ กระผมว่าเราบอกได้ว่า เราบวช พ.ศ. เท่านั้น มันคาบเกี่ยวกัน พ.ศ. ก็ลง พ.ศ. จริงๆ ไป ถ้าเราบวชสิงหา ก็ ๒๓ ถ้า ๒๔ ก็ ๒๔ เมื่อเราส่งเราก็บอกว่าสิ้นปีตามนี้ พ.ศ. ยังคงเดิมเปลี่ยนไม่ได้ ถ้าเปลี่ยนก็คลาดเคลื่อน

นี่ยังไม่หมดนะครับ แต่หมดเวลาเสียแล้ว กระผมก็ว่าเกินๆ เลยๆ ไปนิดหนึ่ง นึกว่าจะไม่มีอะไร จะพูดแล้ววันนี้

เรื่องนับอายุเขามีอยู่แล้วในหนังสือ ถ้าสงสัยค่อยว่าอีกที ขอบคุณครับ.

อบรมพระอุปัชฌาย์

ณ วัดสามพระยา กทม.

๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๒๕

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม คือ สมเด็จป๋า เวลาที่ท่านอบรมพระนวกะ ท่านจะต้องให้นั่งภาวนา เกสา โลมา เช้ามืดก็ดี หลังจากทำวัตรเช้าแล้วก็ดี จะทำวัตรตั้งแต่เช้ามืด คือเวลาตีห้า พอทำวัตรเสร็จ ท่านก็อบรมให้พระนั่งกรรมฐานภาวนา เกสา โลมา แล้วพบว่าผู้ที่เป็นอุปัชฌาย์ แม้จะมีอย่างอื่นภาวนาอยู่เป็นอารมณ์ ก็น่าจะได้มาภาวนาเกสา โลมา ฝึกให้คล่องแคล่วขึ้นไปอีก แล้วถ้าหากว่าสอนนาค สอนให้ว่ากรรมฐาน บางอาจารย์ท่านให้ว่าเรื่อยบอกนาคให้บริกรรมตั้งแต่พระไปเลย กำชับไว้ไม่ว่าจะเดินหรือกระทำกิจกรรมใดๆ คือ ทำให้นาคมีสติ อาตมาเองก็เห็นด้วย เมื่อนาคได้กรรมฐานแล้ว เวลาจะทำอะไรก็จะไม่ฟุ้งซ่านกระสับกระส่าย หรือทำให้จิตใจสงบ ไม่ประหม่า ไม่ประมาท

การให้ผ้าให้บอกด้วยบริขารเผดียงสงฆ์ บอกอนุศาสน์ อาตมาเห็นว่าสิ่งที่น่าเพิ่มเติมคือสมบัติ ได้แก่ วัตถุ สีมา ปริส กรรมวาจา และวิบัติ ซึ่งตรงกันข้าม ต้องไปดูในวินัยมุขด้วยอย่าไปทิ้ง เพราะว่าการอุปสมบทที่จะสมบูรณ์ได้จะต้องมีคุณสมบัติ ๔ ประการคือ ๑. วัตถุสมบัติ ๒. สีมาสมบัติ ๓. ปริสสมบัติ ๔. กรรมวาจาสมบัติ

วัตถุสมบัตินั้นไม่ได้หมายถึงต้นเทียน แต่หมายถึงบุคคลที่จะบวช มีคุณสมบัติถูกต้องตามพระวินัย และกฎมหาเถรสมาคม คุณสมบัติถูกต้องตามพระวินัยอย่างเช่น อายุครบบวชหรือไม่ ต้องโทษที่ต้องห้ามแก่การบวชหรือไม่ ส่วนกฎมหาเถรสมาคม หมายถึง บุคคลที่จะบวชนั้นต้องอ่านหนังสือ มีความประพฤติเรียบร้อย นี้คือวัตถุสมบัติ

ส่วนเรื่อง**สีมาสมบัติ** ไม่มีปัญหาเท่าไรนัก เพราะการบวชอยู่ในเขตวัดถูกต้องอยู่แล้ว มีอยู่แต่ว่าต้องระวังเวลาบวชในวัดที่มีพระสงฆ์ผ่านไปมาควรระวังเพราะที่ที่จะบวชนั้นจะต้องอยู่ในหัตถบาส วัดบางวัดมีสีมาห่างไกล ถ้าพระรูปอื่นเข้ามาอยู่ในหัตถบาสนั้น กรรมวาจาจะเสีย เพราะในเขตสีมานั้นพระจะต้องอยู่ ตัวผู้อุปสมบทอยู่ในสีมาก็จริง แต่ต้องระวังอย่าให้พระนอกเข้ามา หรือบางงานเจ้าภาพเป็นพระหรือมีญาติเป็นพระ ถ้าเป็นพระรูปอื่นชวนกันไปนั่งคุยอยู่ข้างนอก ข้อนี้พระอุปัชฌาย์เองก็ต้องระวัง แต่ถ้าเป็นวัดที่ห่างๆ พระออกไปก็ไม่มีปัญหา

ปริสสมบัติ หมายถึง ผู้ที่จะเข้าร่วมสังฆกรรม ตามวินัยต้องมีอย่างน้อย ๕ รูป หมายถึง ใน

ท้องถิ่นทุรกันดารที่ไม่สามารถที่จะนิมนต์พระอื่นๆ ไปได้ อย่างในประเทศไทยนี้ถือกันว่า เป็นท้องถิ่นที่มีพระ ไม่ควรได้รับการยกเว้น จะต้องมีตั้งแต่ ๑๐ รูปขึ้นไป อย่างในต่างประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกา ยกเว้นให้ได้เหลือเพียง ๕ รูป

กรรมวาจาสมบัติ ได้แก่ สัดส่วนที่ถูกต้องตามทุกอย่างที่ว่ามาแล้ว และสิ่งที่จะขาดไม่ได้เลยก็คือ เครื่องอัฐบริขาร หรือเครื่องใช้สำหรับสงฆ์ ๘ อย่าง ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่ทราบดีแล้ว แต่ในเครื่องอัฐบริขารที่ขาดไม่ได้คือ บาตรและจีวร ซึ่งหมายถึง สังฆาฏิ อุตตราสงค์ และอันตรวาสก เรารวมเรียกกันว่า ไตรจีวร

การนับอายุและการตั้งฉายานามตามวันเกิด การนับอายุนั้นบางคนจะนับลบ และบางคนจะนับบวกแล้วแต่ความนิยม การตั้งฉายา คือ การต้องการให้มาสวดในภาษาบาลีได้ นิยมตั้งกันหลายอย่าง เช่น

๑. ตั้งตามชื่อหรือนามสกุล หมายถึง ใช้ชื่อหรือนามสกุลเดิมของนาค มาดัดแปลง ถ้าสามารถดัดแปลงได้อย่างเช่น นาคชื่อว่า กิตติ ก็จะนำมาดัดแปลงเป็น กิตฺติวณฺโณ หรือวณฺณกิตฺโต เป็นต้น

๒. การตั้งชื่อตามวันเกิด ชื่อสำหรับวันเกิดแต่ละวันจะไม่เหมือนกัน อย่างเช่น ถ้านาคเกิดวันอาทิตย์ จะใช้สระ อะ อา อิ อี ไปตั้งชื่อและต้องเป็นอักขระหน่อยแต่ถ้าในทางโหราศาสตร์เขาจะให้เว้นอักษรที่เป็นกาลกิณี

- ในการสอนนาคเดี่ยวหรือหลายนาค ควรรู้จักการเปลี่ยนวิภัติ และการันต์ในคำที่ใช้ในกรรมวาจา
- การนับเวลาสำเร็จตุตถกรรมและการออกหนังสือสุทธิ การนับเวลานั้นจะนับตอนจบคำว่า **"โส ภาเสยฺย"** ในกรรมวาจาครั้งที่ ๓

สุดท้ายก็นาคที่พระอุปัชฌาย์ตามที่หนังสือวินัยมุขและกฎมหาเถรสมาคมว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ ข้อนี้จะบอกว่าเราจะต้องอบรมฝึกซ้อมอย่างไร แม้ท่านจะสอบผ่านความรู้เป็นพระอุปัชฌาย์แล้ว กระผมประสงค์อยากให้ท่านอ่านเสมอๆ ทั้งวินัยมุข และกฎมหาเถรสมาคมให้แม่นยำ เราจะได้ทำงานได้ถูกต้อง อย่าไปนึกว่าตัวเองนั้นสอบผ่านแล้ว แต่ต้องนึกว่าเราจะต้องทำหน้าที่อยู่เสมอ

บริขารหรือเครื่องบวชพระ บวชเณรนี้ การบวช บริขารที่ใช้ ถ้าเราให้บุคคลที่บวชนั้นประหยัดได้ยิ่งในเศรษฐกิจปัจจุบันยิ่งเป็นประโยชน์มาก วิธีประหยัดมีหลายอย่าง เช่น บาตร ควรเก็บบาตรไว้ พอใครจะบวชอีกก็ให้นำเอาออกมาใช้ไม่ต้องซื้อ บางวัดไม่เห็นค่าของสิ่งของนำบาตรไปซ้อนกันทำรังนกหรือไม่ก็ทำรังให้ไก่มาฟักไข่ บางวัดก็เอาบาตรไปแลกมีด เพราะเห็นว่ามีดมีค่ามากกว่าบาตร อาตมาคิดว่าควรเก็บบาตรไว้ให้ผู้อื่นที่บวช เราเป็นอุปัชฌาย์ แม้จะไม่ได้เป็นสมภาร แต่ก็มีบาตรเอาไว้แจกพระรูปอื่น อาตมาเก็บบาตรเอาไว้แจกผู้อื่นเสมอ ผู้ที่เพิ่งบวชมาพบอาตมา ก็จะบอกเขาว่าไม่ต้องซื้อบาตร ย่าม และตาลปัตร อีกทั้งปิ่นโต อาตมามีให้ไม่ต้องใช้เงินซื้อให้สิ้นเปลือง ตลอดจนสบง จีวร ก็อยากจะให้เก็บ

เอาไว้ รักษาทำความสะอาดให้ดี แล้วให้ผู้อื่นเอาไว้เป็นไตรอาศัยเพื่อจะได้ประหยัด แต่ชาวบ้านอาจมีความรู้สึกว่า ทำไมเราซื้อบาตร ซื้อปิ่นโตมาถวายแล้วไม่ได้บุญ หากเขานำไปบริจาค เรียนถวายไว้ว่าในเมืองไทยควรทำด้วย เพราะจะได้ประหยัด

เวลาเข้าในที่ประชุมสังฆกรรม พระอุปัชฌาย์นั่งอยู่ตรงกลาง จะต้องทำตัวให้ดูมีสง่า ควรหัดฝึกนั่งอย่าไปนั่งตามใจชอบ ควรนั่งให้ผู้อื่นเห็นว่าพระอุปัชฌาย์รูปนี้สง่า แต่ก็อย่าถึงกับขนาดนั่งวางท่าเต๊ะจุ๊ยนั้นมันสง่าเกินไป อาตมามีความเห็นว่าบุหรี่ไม่เหมาะกับพระหรือฆราวาส ถ้าเราเลิกได้มันก็ดี อย่างเช่นในหลวงท่านสูบบุหรี่ แต่เวลาออกแขกหรืออยู่ในที่ประชุม ท่านจะไม่สูบโดยเด็ดขาด

ในการถวายน้ำให้พระ ควรถวายก่อนหรือไม่ก็หลัง ไม่ควรถวายเวลาที่กำลังทำสังฆกรรม พระอุปัชฌาย์ควรทำตัวให้เป็นที่เคารพของผู้อุปสมบท

คำถาม ๑. มีพระรูปหนึ่งถามว่า **"พระผู้เป็นเจ้า"** กับ **"พระคุณเจ้า"** คำไหนใช้กับใคร บุคคลเช่นไร

คำตอบคือ คำทั้งสองคำยกย่องใช้ได้กับพระได้ทั่วไป แต่ **"พระคุณเจ้า"** ปกติจะเป็นฆราวาสพูดกับพระ เป็นคำสุภาพแทนคำอื่นได้

คำถาม ๒. การให้ศีล ๕ แก่ฆราวาสนั้น พระเถระบางรูปเมื่อให้ไตรสรณคมน์แล้ว ไม่ว่า "ติสรณคมนำ นิฏฐิตำ" ที่ว่าอย่างนั้นจะถูกหรือผิด เพราะเหตุใด

คำตอบคือ ไม่มีถูกและไม่มีผิด เป็นแต่เพียงบอกว่า จบสรณคมน์ ถ้าให้ศีล ๕ ถึงจะว่า ติสรณคมนำ นิฏฐิตำ แต่ถ้าให้ศีล ๘ จะไม่ว่า ติสรณคมนำ นิฏฐิตำ

คำถาม ๓. ในท้องถิ่นทุรกันดารแห่งหนึ่ง นายรีและนางรามีบุตรชายชื่อนายแรง แต่ไม่ได้ทำสูติบัตรหรือแจ้งเกิดนายแรงกับนายทะเบียนท้องที่ แต่นายรี นางราก็จดจำวันเกิดของลูกได้ ต่อมาเมื่อเจ้าหน้าที่จัดทำบัตรประชาชนนายแรงบอกกับเจ้าหน้าที่อำเภอว่าตนเกิดปีขาล เดือน ๑๑ อายุ ๒๐ ปี ฝ่ายเจ้าหน้าที่อำเภอก็ไม่เข้าใจว่าเดือน ๑๑ คือเดือนอะไร ก็เลยเขียนตามที่นายแรงบอก โดยเขียนว่า นายแรงเกิดวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๐๕ เพื่อตัดปัญหาความยุ่งยากเกี่ยวกับการคัดอายุของเจ้าหน้าที่ ต่อมานายแรงขอบวชโดยใช้หลักฐาน ของตนตามที่นายอำเภอเขียนให้ในบัตรประชาชน รวมอายุแล้วได้ ๒๐ ปีบวชได้ ถ้าคิดตามสูติบัตร แต่ถ้าคิดตามวัน เดือน ปีเกิดจริงที่พ่อแม่บอกจะมีอายุ ๑๙ ปี ๔ เดือน ยังบวชไม่ได้ แล้วจะถือเอาตามทะเบียนหรือเอาตามที่พ่อแม่มาเป็นหลักฐานในการบวช

คำตอบคือ ต้องถือเอาตามที่พ่อแม่จดไว้เป็นหลัก เพราะทะเบียนนั้นอาจจะผิดพลาดได้

อาตมาขออนุโมทนาท่านทั้งหลายและขอแสดงความยินดีที่ท่านทั้งหลายจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ทุกรูป และหวังว่าพระผู้เป็นเจ้าทุกรูปจะได้เป็น กำลังสำคัญในการรักษาพระศาสนาให้มั่นคง ขอให้เจริญงอกงามทุกรูปเทอญ

อบรมพระอุปัชฌาย์

ณ วัดสามพระยา วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๒๙

กระผมขอโอกาสพระเถรานุเถระทุกรูป ต้องขออภัยด้วยที่การบรรยายของกระผม ต้องสับกับพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ เจ้าคณะภาค ๑๕ ความจริงนั้นกระผม จะต้องบรรยายก่อน จะทำให้ท่านทั้งหลายต้องฟังสับสนไป ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่ากระผมมีภาระสอนนักเรียน ที่จริงทุกปีก็สอน ทีนี้ปีนี้ใกล้เวลาสอบของกระผมยังสอนไม่จบเหลืออีก ๒ ชั่วโมง ต้องสอนเพิ่มอีก ๒ ชั่วโมง จึงจะจบ สอนนักเรียนชั้น ม.ศ. ๖ อยู่ที่โรงเรียนราชินีข้างวัด เริ่มตั้งแต่ ๐๘.๓๐ น. เลิกจริงๆ ตอนนี้ ๑๐.๒๐ นาที ๒ ชั่วโมง กระผมก็ขอเขามาหน่อยหนึ่ง การสอนหนังสือนี้กระผมสอนมาเป็นเวลา ๒๐ กว่าปี แม้ไปอยู่ต่างประเทศ ระยะที่ไปอยู่มีพระมาช่วยสอนแทน กลับมากระผมก็มาสอนต่อ ถือว่าเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง

ระเบียบมหาเถรสมาคมที่กระผมจะบรรยายนี้ กระผมคิดว่าท่านพระอุปัชฌาย์ทุกรูปคง จะได้อ่านกันมาแล้ว ขอฝากนิด ขอทดสอบดูหน่อยครับ รูปไหนรูปใดที่ยังไม่เคยอ่านเลยยกมือหน่อยครับ ให้ชื่นใจ ยังไม่เคยอ่านระเบียบมหาเถรสมาคม องค์นี้อ่านมาก รับรองไม่เป็นไร ถ้าอ่านแล้วก็ไม่ต้องมีอะไรเรียบร้อยหมด เสียดายเมื่อคืนไม่ได้มาฟัง เมื่อคืนคุณสมัคร สุนทรเวช ได้มาบรรยายสถานการณ์บ้านเมืองปัจจุบัน ให้พระอุปัชฌาย์ฟัง ได้ทราบว่าหลายรูปไม่ได้อยู่ฟังน่าเสียดาย แต่ว่าไม่เป็นไรมีเทป วันนี้ พรุ่งนี้จะนำเทปมาถวายจะได้กลับไปนอนฟัง แล้วก็เทปที่เมื่อคืนบรรยายรู้สึกว่าเขาจะอัดไว้แต่ว่าจะถ่ายทอดกันอย่างไรไม่ทราบ

ระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดพิธีปฏิบัติในหน้าที่อุปัชฌาย์ พ.ศ. ๒๕๐๗ ระเบียบนี้มาจากไหน การทำงานนั้นต้องมีที่มาหรือที่เราเรียกกันว่ามูลฐาน ไม่ได้นึกว่าเรานึกเอาเอง คิดเอาเองแล้วก็ทำ นี่คือหลัก แม้ท่านจะเป็นพระอุปัชฌาย์ก็เหมือนกัน จะทำอะไร จะนึกอะไร นึกดูอย่างนี้ครูบาอาจารย์เคยกระทำไว้อย่างนี้เคยได้รับฝึกหัดไว้ อย่างนี้ได้พบแบบพบแผนไว้ เราต้องมีหลักที่มาที่ไป ถ้าหากว่าเราจะตั้งหลักตั้งเกณฑ์ขึ้น ก็ต้องมีกฎมีเกณฑ์ว่าคำนั้นมาจากไหน คำนี้มาจากไหนเหมือนอย่างถ้าท่านทั้งหลายได้ยินท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ท่านพูดว่าแบบแผน แบบอย่าง แบบฉบับ ท่านมีหลักที่มาที่ไปให้ท่านเห็นว่าที่ว่าอย่างนี้คืออะไร ไม่ใช่ว่ากระผมบอกข้อสอบท่าน แต่ว่าบอกว่าต้องมีหลักมีเกณฑ์ ระเบียบมหาเถรสมาคมจะออกได้ก็ต้องอาศัยกฎมหาเถรสมาคม ในการแต่งตั้งถอดถอนพระอุปัชฌาย์ กฎมหาเถรสมาคมนี้ใหญ่กว่าระเบียบมหาเถรสมาคม กฎมหาเถรสมาคมออกมาจากไหน ออกมาจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พุทธศักราช ๒๕๐๕ มาตรา ๑๘ นี่คือที่มาครับ แล้วพระราชบัญญัตินี้มาจากไหน พระราชบัญญัตินั้นมาจากกฎหมายรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญนั้นให้อำนาจในการปกครองราชอาณาจักร ให้สภาผู้แทนราษฎรออกกฎหมายสำหรับใช้บังคับผู้คนในบ้านเมืองได้ พระสงฆ์เราก็เป็นพลเมือง ไม่ใช่ว่าพระสงฆ์เรานั้นเป็นคนนอกเมือง เป็นคนในเมืองก็เป็นพลเมือง แต่เป็นพลเมืองที่ได้รับยกย่องพิเศษจึงมีกฎหมายคุ้มครองในการประพฤติปฏิบัติการประกอบพิธีกรรมของคณะสงฆ์ไว้ต่างหาก เรียกได้ว่าเราถือว่าพระพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาประจำชาติ

เมื่อท่านรู้ที่มาที่ไปแล้วก็ต้องถามอีกว่าการที่เรามาอบรม ฝึกซ้อม สอบความรู้พระอุปัชฌาย์นั้น คณะที่จัดการอบรมฝึกซ้อมคือเจ้าคณะภาคทั้งปวงนี้อาศัยอะไรก็อาศัยระเบียบมหาเถรสมาคมข้อนี้ล่ะครับ ในระเบียบมหาเถรสมาคมข้อนี้มีทั้งหมด ๔ หมวด มี ๙ ข้อ ท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิคุณ เจ้าคณะภาค ๑๕ ท่านว่าตั้งแต่ข้อ ๕ ไปถึงข้อ ๙ คือหมวด ๒, ๓, ๔ กระผมว่า หมวด ๑ หมวดเดียวในข้อความเบื้องต้น ข้อ ๑ ข้อ ๒ กล่าวถึงที่มาที่ไปของระเบียบ และข้อ ๑ กล่าวถึงที่มาของการบัญญัติระเบียบนี้ ข้อ ๒ กล่าวถึงการใช้ระเบียบ ระเบียบนี้เขาให้ใช้ตั้งแต่วันประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์เป็นต้นไป ระเบียบนี้ประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์เมื่อไร อยู่ข้างล่างที่เขาเรียกว่า ฟุตโน้ต คือที่เขามีขีดเส้นใต้ไว้บอกว่าระเบียบนี้ประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๗ เป็นอันว่าระเบียบนี้ใช้มานานแล้ว ตั้งแต่ใช้ระเบียบนี้มา ก็ได้มีการอบรมฝึกซ้อมพระอุปัชฌาย์ ปีนี้เป็นปีที่ ๒๑ ถ้าจะเรียกว่าท่านทั้งหลายนี้เป็นรุ่นที่ ๒๑ ก็เรียกได้

ความมุ่งหมายในการฝึกซ้อมอบรม สอบความรู้พระอุปัชฌาย์นั้น พระเถระที่ได้บรรยายมาแต่ต้นๆ โดยเฉพาะท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ก็ได้เน้นให้ท่านทั้งหลายได้ทราบแล้วว่ามุ่งที่จะให้พระอุปัชฌาย์เรานี้มีระเบียบประพฤติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตามระเบียบหรือกฎมหาเถรสมาคมหรือพระวินัย ให้เรายึดให้เป็นแนวเดียวกัน จริงอยู่พระวินัยนั้นบางทีเราก็มีความเห็นแตกต่างกันออกไป หรือข้อประพฤติปฏิบัติปลีกย่อยแต่ละภูมิภาค แต่ละครูบาอาจารย์ที่นำสืบๆ กันมานั้น อาจจะแตกต่างกันอยู่ แต่เราต้องการให้สาระสำคัญส่วนใหญ่ให้เป็นแบบฉบับเดียวกัน ไปที่ไหนก็เห็นว่าวิธีบวชของเรานี้เป็นอย่างนี้ ใครจะไปบวชเหนือบวชใต้ตะวันตกตะวันออก บวชได้เหมือนกันหมด ไม่ต้องคิดว่าเอไปถึงที่นี่ ที่นี่เขาบวชกันท่าไหนนะ ไปถึงที่โน่น ที่โน่นเขาบวชกันยังไงนะ ไม่ต้องกินแหนงแคลงใจหรือว่ามีข้อกังขาใดๆ

ในระเบียบหมวดที่ ๑ ข้อ ๓ กำหนดการฝึกซ้อมอบรมหรือสอบความรู้พระอุปัชฌาย์นั้นที่กระผมเรียนว่าโดยระเบียบข้อนี้ล่ะที่ทำให้เรามีการอบรมฝึกซ้อมพระอุปัชฌาย์ขึ้น เพื่อต้องการให้ผู้ที่เป็นพระอุปัชฌาย์นั้นได้มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ เพราะว่าพระอุปัชฌาย์เป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของคณะสงฆ์ ตำแหน่งอื่นๆ ที่เป็นตำแหน่งทางปกครองก็ดี หรือตำแหน่งทางการศึกษาอื่นใดก็ตาม ไม่สำคัญเท่าตำแหน่งของพระอุปัชฌาย์

ท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ในที่นี้ ที่กำลังจะเป็นพระอุปัชฌาย์นั้นก็เพราะเรามีอุปัชฌาย์มาแล้ว ถ้าเรา

ไม่มีอุปัชฌาย์ เราจะเป็นอุปัชฌาย์ไม่ได้ หมายความว่าการที่จะบวชเป็นพระภิกษุก็ตาม สามเณรก็ตาม ต้องมีพระอุปัชฌาย์ พระอุปัชฌาย์หากจะเปรียบก็แปลว่าเป็นผู้ให้กำเนิดพระภิกษุสามเณร พระอุปัชฌาย์จึงเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งในการคณะสงฆ์ เมื่อเรารู้ว่าเป็นคนสำคัญก็จำเป็นจะต้องสร้างฐานะของตนเองนั้นให้สำคัญขึ้นเหมือนคนที่จะเป็นพ่อเป็นแม่คน ไม่ใช่นึกว่าจะเป็นพ่อเป็นแม่ก็เป็นได้ ต้องเตรียม เตรียมว่าจะเป็นพ่อเขาจะทำยังไง เป็นแม่เขาทำยังไง มีลูกขึ้นมาเราจะเลี้ยงลูกยังไง พ่อแม่ที่เลี้ยงลูกนี้เกิดจากสายโลหิตอาจจะมีอะไรที่ดีต่อเนื่องกันมาได้ เราเลี้ยงมาแต่เล็กๆ ถึงกระนั้นก็ยังมีปัญหา เรานี้เอาลูกเขามาเลี้ยง มาจากต่างพันธุ์ต่างเหล่า แตกต่างกัน สูงบ้างต่ำบ้าง หยาบบ้าง ละเอียดบ้าง ไม่สม่ำเสมอกัน เราจะต้องปรับให้สม่ำเสมอกัน เหมือนอย่างที่กล่าวกันว่า พระสงฆ์นั้นเปรียบเหมือนดอกไม้ที่ต่างกอ ต่างพันธุ์ ต่างสี ต่างวรรณะ อาศัยนายช่างผู้ฉลาดจัดตกแต่งให้เป็นระเบียบสวยงาม

ข้อนี้เหมือนกับพระอุปัชฌาย์ทั้งหลาย ที่เราเป็นอุปัชฌาย์ เราก็จะต้องเป็นผู้จัดผู้แต่งพระภิกษุสามเณรคือนาคหรือผู้ที่เราจะให้บวชนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงกล่าวว่าพระอุปัชฌาย์นั้นเป็นบุคคลสำคัญ เราจะต้องเตรียมตัวให้ดีที่สุดในข้อนี้ ท่านกำหนดว่าจะต้องสอบอะไร จะต้องอบรมอะไร จะต้องฝึกหัดอะไร ฝึกซ้อมอะไร

ข้อ ๑ มีสามหน้าที่นะ หน้าที่นาค หน้าที่กรรมวาจา หน้าที่อุปัชฌาย์ หน้าที่นาคกับหน้าที่กรรมวาจานี่ไม่ใช่หน้าที่ท่านเสียล่ะนะ มันน่าจะเป็นหน้าที่เราต้องว่า แต่หน้าที่อุปัชฌาย์ แต่ทำไมต้องว่าหน้าที่ นาคด้วย ดังที่กระกระผมกล่าวไว้ข้างต้นว่าพระอุปัชฌาย์นั้นเป็นบุคคลสำคัญ หน้าที่อุปัชฌาย์นั้นจึงต้อง รอบรู้หมดทุกหน้าที่ ที่จริงท่านทั้งหลายได้เคยทำหน้าที่อุปัชฌาย์กันมาบ้างแล้ว แต่ไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์บวชจริงๆ อุปัชฌาย์ซ้อมนาค ใครที่เคยฝึกหัดคนที่จะบวช ฝึกหัดนาคก็ทำหน้าที่คล้ายๆ อุปัชฌาย์ กระผมนี้ทำหน้าที่ฝึกมาตั้งแต่เป็นเปรียญใหม่ๆ สมเด็จอาจารย์ว่าให้ไปฝึกไปสอนนาคแล้วเราก็นั่งเป็นกรรมการบวชนาคมานาน พระอันดับแต่เป็นกรรมการ กรรมวาจาเป็นกรรมการสอบสัมภาษณ์อุปัชฌาย์ เป็นประธาน ประธานกรรมการ การบวชก็คือการรับคนเข้าไปเป็นสมาชิกเปรียบดังนั้นนะเป็นสมาชิกในหมู่คณะของเรา ฉะนั้นเราก็ต้องฝึกคนที่ไปเข้าเป็นสมาชิกนี่ ต้องฝึกว่าเขาจะเข้ามาเป็นสมาชิกเรา เขาต้องทำตัวอย่างไร กิริยาท่าทางอย่างไร

ข้อ ๑ หน้าที่นาค หน้าที่นาคหรือเจ้านาคได้ฝึกการขานนาค นาคก็ทราบไปแล้วนะ ผู้ที่เตรียมตัวจะบวชที่เรียกกันว่านาค ทีนี้นาคเราจะต้องรู้ว่านาคจะต้องทำหน้าที่อะไรบ้าง ท่านทั้งหลายเคยเป็นนาคมาแล้วทราบหมด เคยเห็นนาคมาแล้ว ทราบดีว่านาคจะต้องทำอย่างไร

กระผมจะเล่าแต่เพียงเล็กๆ น้อยๆ ที่เห็นนาคแต่ละแห่ง บางแห่งนั้นให้คนที่จะบวชที่เรียกว่าเป็นนาคไปอยู่วัดเป็นเดือน แต่ก่อนนะ เดี๋ยวนี้ลดมา ก็มีไปอยู่ต้องไปตักน้ำ เทกระโถน ล้างบาตร ล้างชาม ปรนนิบัติพระสงฆ์เสียก่อน แล้วก็บางแห่งถึงกับว่าให้ออกบิณฑบาต ยังไม่ได้โกนผมนะ บางท่านยังไม่ได้โกนผมล่ะ สะพายบาตรตามพระตามเณรไปบิณฑบาตตามบ้าน ฝึกครับฝึกนาคก่อนที่จะบวช บาง

ท้องที่พอใครจะบวชโกนหัวเลยครับ โกนศีรษะหมด อยู่วัดเป็นนาคจริงๆ จะโกนศีรษะ เดี๋ยวนี้ก็ยังมีครับ กระผมเคยเห็นทางจังหวัดสุพรรณบุรี นี่เป็นเรื่องดีครับ แต่ว่าในเมืองในหมู่ที่คนเขาทำงานมากเราทำอย่างนั้นไม่ได้ เพราะคนเขาต้องประกอบอาชีพ ถึงอย่างนั้นเราก็จะต้องแนะนำผู้ที่จะบวชคือนาคน่ะให้เขามาฝึกหัด บอกให้ท่องหนังสือ ฝึกหัดกิริยามารยาท บอกขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้ที่จะบวชให้ฟังไว้บ้าง ไม่ใช่ปล่อยปละละเลย

ทีนี้ว่าถึงการขานนาค ก็คือการกล่าวคำขอบรรพชาอุปสมบท ตรงนี้ที่พระอุปัชฌาย์ทั้งหลายจะต้องช่วยกันเข้มงวดกวดขันจะต้องให้นาคท่องให้ได้ คำขานนาคไม่จำเป็นจริงๆ อย่าไปย่อหย่อน ต้องให้ท่องให้ได้ ถ้าท่องไม่ได้อย่าบวชให้ ถ้าเราตึงกันอย่างนี้จะทำให้การบวชนั้นมีคุณภาพขึ้น ให้คนเห็นความสำคัญของการบวช อย่าให้คนคิดว่ามีต้นเทียนก็บวชได้ อุปัชฌาย์องค์นี้ไม่มีอะไรหรอก ตั้งต้นเทียนไปเถอะเอาทั้งนั้น มีนะครับเป็นอุปัชฌาย์สักแต่ว่าบวช เมื่อคืนกระผมเพิ่งได้รับรายงานจากเจ้าคณะอำเภอเมืองนครปฐมว่ามีพระ เดี๋ยวนี้เขามีลัทธิใหม่ ลัทธิพรมน้ำมนต์ ถือบาตรองค์หนึ่งถือบาตรน้ำมนต์แล้วมีหญ้าคาสำหรับพรมน้ำมนต์เดินตามตลาด อีกองค์อยู่ข้างหลังถือบาตรเปล่า ไม่รับข้าวสาร รับแต่ปัจจัยเบาดี กระผมเห็นที่ข้างสถานีตำรวจพระราชวัง มีเณรด้วยสัก ๕-๖ รูป กระผมจะไปโรงเรียน ก็เลยไม่ทันสังเกตเห็นตำรวจนิมนต์เข้าไปคุย ก็บกพร่องอยู่ล่ะครับ เมื่อคืนเจ้าคณะอำเภอเมืองฯ รายงานว่าตำรวจเขานำไปให้ลาสิกขา นอกจากพรมน้ำมนต์เรี่ยไรแล้ว การกระทำอื่นอีก ปรากฏว่าอุปัชฌาย์อยู่แถวจังหวัดสระบุรี แล้วท่านก็บอกว่าอุปัชฌาย์รูปนี้มีบ่อยนัก เคยถูกจับมาบ่อย พระที่มีใบสุทธิสงฆ์ จะใบสุทธิสงฆ์จริงหรือปลอมไม่ทราบ อาจจะไปทำลายชื่อเสียงท่านก็ได้ อย่าเพิ่งไปลงโทษท่าน

แต่กระผมฝากไว้ด้วยว่าผู้ที่จะบวชนั้น กวดขันหน่อยเถอะครับ อย่านึกเกรงอกเกรงใจ พยายามใช้อคติธรรม ไม่ว่าจะเป็นอคติ อย่านึกว่าเป็นลูกเป็นหลาน เป็นคนนั้นคนนี้ น่าอันตรายครับ บวชคนน่ะบวชง่ายๆ ต้องรับผิดชอบครับ บวชแล้วต้องรับผิดชอบ

อีกเรื่องหนึ่งกระผมจะขอบอกนิดหน่อยก็คือว่าคนที่เจ็บป่วย ขอบวชรักษาตัวน่ะ พินิจพิเคราะห์กันหน่อย เมื่อวันก่อนไปประชุมที่โรงพยาบาลสงฆ์ ทางผู้อำนวยการรายงานว่า เดี๋ยวนี้มีพระบวชใหม่บวชได้วัน ๒ วัน ๕ วัน ๗ วัน มารักษาตัวกันชักจะหนาตาขึ้น แล้วรักษาบางโรคต้องใช้จ่ายมาก โรคที่ต้องถ่ายโลหิตสับเปลี่ยนต้องใช้แพทย์ที่อื่น บางทีต้องใช้เงินเป็นหมื่นๆ ถึง ๔ หมื่น ๕ หมื่น ซึ่งทางโรงพยาบาลก็พยายามจะสงเคราะห์ แต่ว่าเงินที่จะสงเคราะห์ประเภทนี้ไม่ค่อยมี ก็ถามว่าจะทำอย่างไรครับ ในเวลานี้พระท่านบวชมารักษาตัวแล้ว

กระผมขอให้ท่านพระอุปัชฌาย์ทั้งหลายช่วยกันด้วยครับ ว่าเราจะพิจารณาคนบวชดูด้วยบางทีท่านไม่ได้รับบวชหรอก เจ้าอาวาสรับบวชต้องถามต้องไถ่ดูหน่อย อย่าไปคิดว่าสมภารเขาจะรับรองแล้ว นี่คือความมั่นคงของพระศาสนา อยู่ที่ท่านทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ท่านก็บอกว่าเวลานี้ต้องมี ๓ สถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สถาบันพระศาสนานี้เป็นสถาบันสำคัญที่

เรามีอยู่ทั่วไปหมด กระจายอยู่ทั่วผืนแผ่นดินไทย ฉะนั้นเราจะต้องสร้างสถาบันของเราให้มั่นคงให้แข็งแรง อย่าไปนำผู้ที่อ่อนแอเข้ามาบวช จะเป็นการทำลายพระศาสนา

นอกจากผู้ที่เป็นโรคภัยไข้เจ็บแล้ว พวกนักบวชอาชีพ บวชแล้วสึกบวชแล้วสึกต้องถามด้วยโดยเฉพาะบวชเวลาผูกพัทธสีมา นาคหมู่ในวาระต่างๆ กัน บางรูปบวชผูกพัทธสีมา กระผมเคยพบมา ฝังลูกนิมิตเสร็จ ๒ วัน ๓ วัน เข้ามาเป็นอาจารย์เรี่ยไรในกรุงเทพฯ ซะแล้ว นี่ครับคือที่อุปัชฌาย์บวชไม่ได้พินิจพิเคราะห์ แทนที่จะเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่พระศาสนา กลับเป็นการทำลายพระศาสนา

คนเมาเหล้าติดเป็นสันดานอย่านึกว่าบวชเพื่อดัดสันดาน ท่านเห็นไหมว่าพระพุทธเจ้าท่านทรงกำหนดรูปลักษณะคนบวชไว้น่ะ วิเศษเหลือเกินโรคที่เห็นนะ ฟังกันดูน่ะพระพุทธเจ้าท่านพินิจนะครับ พินิจพิเคราะห์ถ้าเอาคนเป็นโรคเป็นลมเป็นใบ้ เป็นบ้ามาบวชเป็นไงครับ พระเราหมดท่าน่ะ เมื่อกระผมไปอยู่อเมริกาคราวก่อน สมัยนั้นเป็นสมัยที่ฮิปปี้กำลังเจริญ กำลังมากทีเดียว เกิดมีฮิปปี้ติดต่อมาจะมาขอบวช กระผมก็อยากจะเป็นอุปัชฌาย์ฝรั่ง มันโก้นะบวชอุปัชฌาย์ฝรั่ง ทำท่าทำทางจะเอาแล้ว เมาโมหะ มันเจริญขึ้นมาอยากจะดังนี่ อยากจะบวชฝรั่งก็มี ฝรั่งที่รู้จักกันมาคุยด้วย เขาบอกท่านอย่าไปบวชนะ พวกฮิปปี้พวกฝรั่งที่ไม่ดีนะ บวชแล้วแทนที่จะดี ไม่ดีนะ กระผมยังนึกขอบใจฝรั่งคนนี้เลยครับ แหมให้สติดีเขาบอกว่าคนพวกนี้สังคมอเมริกันเขารังเกียจ ถ้าท่านไปบวช กระผมจะดูถูกพระมากครับ ต่ำช้าไปเลยสิครับ โอ้โหกระผมนึกได้กระผมจำไว้แต่บัดนั้นเลยครับ นี่กระผมไปอยู่อเมริกามา ๗ ปีแล้ว กระผมไม่ได้บวชเลยครับ ยังไม่บวช บวชต้องให้นิ่มๆ

ท่านอาจารย์ชา วัดหนองป่าพง ท่านบวชฝรั่ง ฝรั่งของท่านที่เห็นแล้วน่ะครับ พวกเรานี่สู้ไม่ได้ครับ อาจารย์ชาเดินไปไม่เฉพาะในเมืองไทยนะ ไปอังกฤษ อาจารย์ชาไปทีหลัง พระฝรั่งลูกศิษย์ไปอยู่ที่โน่นก่อนแล้วมารับอาจารย์ชา พอเห็นอาจารย์ชา กราบกับพื้นเลยครับ กราบที่เท้าเลย ฝรั่งกราบพระไทยน่ะ พระอังกฤษกราบที่เท้า ฝรั่งตื่นเลยครับในเมืองไทยเรากราบอย่างนั้น ลูกศิษย์เรากราบนี่ สวยครับ

เรื่องกราบพระต้องสอนนาคให้กราบดีๆ ไม่ใช่สักแต่ว่ากราบแผล็บๆ กราบ นึกสิครับ บอกว่ากราบอย่างไร เราสอนให้กราบ กราบครั้งที่ ๑ ให้ท่านนึกอย่างไรบ้าง ไปบ้านเรารู้นี่ครับว่าทำบุญต้องกาย วาจา ใจ เวลากราบพระก็ต้องกาย วาจา ใจ ใจนึกหรือเปล่า กราบพระต้องว่าระลึกถึงพระคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ สามพระนี้รู้กันแล้วทั้งนั้น แล้วเราจึงจะว่าบทสวด อรหำ สมฺมา สมฺพุทฺโธ ภควา พุทฺธำ ภควนฺตำ อภิวาเทมิ ในใจ สอนนาคให้หัดกราบให้นิ่ง ไม่ใช่สักแต่กราบเสร็จ บางทีกราบไม่เป็นสับปะรดสับปะเรือ บวชเสร็จแล้วบางทีกราบแผละ แผละ แผละ เหมือนไม่ได้สอนมา แล้วเราจะไปสู้ใครเขา เมื่อกี้แจกหนังสือคาทอลิกใช่ไหม เวลานี้คาทอลิกก็กำลังโจมตีเรา พระคาทอลิกเขาหัด เขาฝึกมาก ลักษณะไม่เหมือนกันครับ เขาเป็นเณร สามเณรอะไร เขาบวชเพื่อฝึกหัดที่จะเป็นบาทหลวง เขาฝึกหัดนานแต่ไม่ค่อยมีคนบวช คนฝึกไปๆ กว่าจะบวชเหลือไม่เท่าไร ๕๐ เหลือ ๑๐ กว่าคน กระผมเคยพบ ไปดูอีกโรงเรียนหนึ่งเขาเล่าให้ฟัง เขาหัดคนเรียบร้อย อย่างนั้นของเราต้องหัดตั้งแต่คนครับ ของเรานี้เอาคนเข้ามาหัด ของ

เขาหัดคนแล้วบวช

ฉะนั้น เราฝึกคนเข้ามา เอาคนเข้ามาหัด ต้องหัดตั้งแต่เป็นนาค บวชเป็นพระแล้วต้องหัดเรื่อยๆ ขอฝากฉวายไว้ด้วยว่าฝึกนะครับ นาคเข้าบวชนั้นให้พิถีพิถัน และขานนาคต้องว่าให้ได้ คนขานนาคได้เท่ากับมีสมบัติ เราจะไปไหนต้องมีทุนรอน อย่างท่านจะมาอบรม ไม่ใช่ว่าเจ้าคณะภาคทั้งหลายจะอบรมได้ ต้องถามเจ้าคุณปรานีว่าท่านจะสามารถหาอาหารเลี้ยงได้ไหม องค์อื่นก็ไม่ได้ ต้องเจ้าคุณปรานีองค์นี้บารมีดี กับข้าวกับปลาเต็มหมด บอกเลี้ยงได้ก็เลี้ยง หลังฝึกอบรม

ที่วัดโพธิ์สมัยท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ท่านก็บอกว่าต้องว่าขานนาคได้ มีรายหนึ่งว่าไม่ได้ ท่านสอนให้ตั้งแต่ขอบวช ขอบรรพชา พอบวชเณรเสร็จท่านเสด็จกลับเลย ลุกไปท่องให้ได้ก่อนแล้วค่อยมาญัตติ งงหมดเจ้าภาพ ตั้งแต่วันนั้นมาเงียบเลยครับ เอาแค่คนเดียวเงียบหมด ลุกสักคนล่ะแต่ดูจังหวะให้ดี บางทีคนที่บวชตัวใหญ่เหมือนกันต้องคอยดูด้วยว่าขึ้นเลย ลือตั้งแต่วันนั้นมาไม่มีใครกล้าก็ท่องกัน ใครที่เป็นลูกพี่ก็ต้องซ้อมกันอย่างดี ต้องหัดอย่างนั้นนะครับ นี่กระผมเรียนว่าหน้าที่ของนาค

ทีนี้ขานนาคให้ว่าให้ได้ ช่วยกันหน่อยต้องสั่งแล้วสั่งอีก สั่งสมภารเจ้าวัดว่า กระผมไปรับอบรมมาจากวัดสามพระยา ถ้าท่องไม่ได้กระผมไม่บวช ๒๐๐-๓๐๐ รูป ตรึงไว้หมดไม่รู้บวชที่ไหน ทำให้ได้ครับ

ข้อ ๒ หน้าที่กรรมวาจา ก็คือการสวดนาคซึ่งพระอุปัชฌาย์ต้องทราบ ไม่ใช่ว่าเป็นอุปัชฌาย์เสร็จแล้วนั่งซดน้ำชา ให้ตรงกับคำว่าอุปัชฌาย์ ต้องคอยฟังด้วยว่ากรรมวาจาท่านสวดถูกไหม บางทีกรรมวาจาท่านก็เผลอ บางทีนาคก็เผลอ กระผมยกตัวอย่างกระผมเองก็เผลอ กระผมบวชและเป็นเปรียญแล้ว สมเด็จพระสังฆราชกับเจ้าคุณพระธรรมเสนานี เป็นคู่สวด สมเด็จพระวันรัต ติสฺสทตฺโต เป็นอุปัชฌาย์ กระผมบวชวัดบ้านนอกครับ ประตูโบสถ์มันเตี้ย กระผมมันคนสูง สมเด็จฯ ท่านพูดตาเณรนี่แกจะค้ำประตูโบสถ์เรอะ คนเขาหัวร่อกัน คู่สวดก็หัวร่อ สวดไปๆ กระผมก็เผลอสติเมื่อถามว่า มนุสฺโสสิ กระผมว่า นตฺถิ ภนฺเต คู่สวดก็ว่าไปอีก สมเด็จพระอุปัชฌาย์ท่านก็ร้อง ตานั่นไม่ใช่คนเรอะ กระผมไม่ใช่คนมาแต่เดิม มันเผลอได้ต้องคอยระวังครับ อุปัชฌาย์ต้องคอยระวังทุกอิริยาบถ จะทำอะไรก็ต้องดูว่าสวดถูกไหมในคำสวด กระผมว่าอุปัชฌาย์ก็ต้องฝึกคำสวดไปเรื่อยๆ อย่านึกว่าเป็นอุปัชฌาย์แล้วไม่ต้องสวด ต้องตรวจสอบพระที่เป็นกรรมวาจาที่ดี และกรรมวาจาที่จะสวดให้เพราะๆ หน่อย เสียงที่จะสวด ถ้าจะมีลูกศิษย์ที่จะเป็นกรรมวาจาต่อจากท่าน เพราะท่านจะเป็นอุปัชฌาย์แล้วหัด เสียงนี้มีส่วนสำคัญในการที่จะทำให้เกิดบุญเกิดกุศล สวดเพราะๆ ฟังแล้วมันชื่นใจ

เราฟังพระสวดมนต์ พระสวดพระอภิธรรมหรือพระสวดนาค อาจารย์แต่ก่อนๆ ท่านก็สวดกันเพราะเหลือเกิน ท่านคงได้ฟังพระอุบาลีท่านสวดให้ฟังไปแล้ว เพราะมีสุ้มเสียงมีทำนองที่เรียกว่ามีลีลาสวด อย่าใส่ทั้งดุ้นไม่เพราะ ค่อยๆ สวดให้สบายๆ คนฟังได้บุญ คือถ้าเราสวดสบายๆ จะเกื้อกูลสมาธิให้ผู้ฟัง แหมถ้าสวดอย่างนั้นน่าเลื่อมใส ไม่ใช่ สุณาตุเมภนฺเตสงฺโฆ... สวดเร็วๆ คนฟังแทบจะขาดใจเจ้าประคุณเอ๋ย จบๆ ซะทีเถอะ ขยับมึบๆ ๆ ๆ รีบๆ ให้จบจะรีบไปอีกวัดหนึ่ง จะเอาหลายวัด ควรจะ

สวดช้าๆ มีจังหวะจะโคนว่า สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ ที่กรรมวาจาต้องระวังหน่อย สวดให้ได้ทำนอง ซุ่มเสียงฝึกไว้ หน้าที่อุปัชฌาย์

หน้าที่อุปัชฌาย์นั้น เวลานั่งต้องสอนนาคต้องให้ได้ลำดับนาค นึกให้เห็น สอนนาคต้องสอนก่อนสอนอย่างไร ตั้งหลักมาเลยสอนนาคก็ที่นิยมกัน บอกอานิสงส์การบวช คือปลุกใจนาคให้ชุ่มชื่นยินดีที่จะบวช ฉันจะบวชนี่อานิสงส์ สำคัญดีเหลือเกินให้ดีอกดีใจ เรียกอานิสงส์

สอนให้ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง ให้รู้จักพระคุณของพระรัตนตรัย ถือว่าเป็นคำสอนที่เราต้องสอนให้รู้ว่าผู้ที่จะบวชนั้นเลิกพึ่งอย่างอื่น ต้องพึ่งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งเท่านั้น เพราะเราจะบวช พุทธ์ สรณ์ คจฺฉามิ ต้องซ้อมให้ยึดให้ได้ ทีนี้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จะพึ่งได้อย่างไร ไม่ใช่ไปยึดขายพระพุทธหรือบวชบอกหวย พรมน้ำมนต์ เป็นหมอดู ไม่ใช่อย่างนั้น หมายถึงว่าเราจะต้องแสดงว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ท่านดีอย่างไร คือพระคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระพุทธเจ้ามีคุณอย่างไร พระธรรมมีคุณอย่างไร พระสงฆ์มีคุณอย่างไร คุณอย่างนั้นเราได้ทำแล้วได้อะไรขึ้น นี่ครับหลักง่ายๆ

ต่อมาก็สอนกรรมฐาน สำหรับกรรมฐานนี้บางอาจารย์ท่านถือเคร่งครัดเหลือเกินถือว่าเป็นหลัก ทำไมต้องสอนกรรมฐาน เราอย่าไปคิดว่าให้ว่าตามแบบ ว่าตรงนี้ต้องว่ากรรมฐาน เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ, ตโจ ทนฺตา นขา โลมา เกสา ต้องให้รู้ว่าความมุ่งหมายของกรรมฐานนั้นเรื่องอะไร เดิมเขาสอนกรรมฐานตอนปลงผม เราอ่านตามบาลี ตามธรรมบทว่าไปสอนเรื่องปลงผม ก็บอกผมไม่ดีอย่างนั้น ไม่ดีอย่างนี้ ไอ้นั่นไม่ดี บางองค์พอมีดจรดผมสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ในบาลีในธรรมบทที่อ่านกัน แต่เดี๋ยวนี้กรรมฐาน ก็ต้องสอนก่อน เราสอนกรรมฐานกันเพื่อไปเป็นนาค ความมุ่งหมายนั้นก็เพื่อให้นาคไม่ฟุ้งซ่านเพราะคน บวชนี้ถ้าไม่เคยอยู่วัดแล้วมันพิลึกพิลั่น จะอยู่อย่างไร จะกินอย่างไร จะไปอย่างไร มันละความสุขสนุกสนาน มันเปลี่ยนแปลงชีวิต นักบวชต้องเรียบร้อย ก็สอนให้ภาวนา ถ้าให้ดีสอนภาวนาบอกว่าพอสวมอังสะแล้วก็ภาวนาเรื่อย เดินไปไหนภาวนา เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ ให้มีกรรมฐานจริงๆ ก็สอนกรรมฐานไป ให้ภาวนาไม่ต้องไปพะวงไปคิดอย่างอื่น ไม่ต้องวุ่นวาย อย่างนี้เขาเรียกสอนบริกรรม แล้วสอนบริกรรม เกสา โลมาบริกรรม มันไม่อยู่ สอนให้นึก ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ท่านสังเกตสิครับในเกสาโลมาอยู่ที่เห็น ได้มองได้หมด สัมผัสได้หมด ไม่นึกว่าหมด ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง มันสัมผัสได้ มองเห็นแล้วเอาจิตไปติด ย้ายมันเลยครับ ด้านบนย้ายเลยศีรษะ บอกพื้นได้ย้ายศีรษะย้ายออกไปนอกโบสถ์ ให้อยู่ที่ศีรษะ ยาวไปนี่อย่าให้เลยเล็บ เล็บมือเล็บเท้า นึกไปเลยอย่าให้มันเลยนะ ผม ขน เล็บ ฟัน ลึกเข้าไปเอา แต่ฟัน หนัง ทั่วตัว อีกอย่างสอนเป็นอสุภกรรมฐาน คือสอนปลงว่า ไม่งามอะไรอีก ที่สอนตามแบบเลย สุดท้ายเราจะเอาอย่างไรกัน แต่ก็ให้ภาวนาไว้เรื่อย สอนจากกรรมฐานเสร็จก็ให้ผ้า แนะนำไปว่าให้นุ่งผ้าข้างบนเหนือสะดือ ข้างล่างครึ่งแข้งลงไป ให้ห่มเป็นปริมณฑล มารับสมาทานศีล แนะนำไปจากให้ผ้า

เสร็จแล้ว ทำอะไรทีนี้หน้าที่อุปัชฌาย์ไม่ใช่หน้าที่กรรมวาจา หน้าที่อุปัชฌาย์ก็บอกนิสัย นิสัยคืออะไร คือตอนนี้แสดงว่าจะมาขอบวชขอเป็นพระ ขอมาอยู่ด้วย มามีสังวาสเสมอกัน มาอยู่รวมกันก็ต้องขอนิสัย เพราะอยู่รวมกันก็จะยกขึ้นเป็นพระ เราก็ต้องบอกนิสัย

บอกนิสัยเสร็จต่อไปก็บอกบริขาร บอกบริขารที่จะพึงใช้ ที่มีในตัวเสร็จแล้วก็เผดียงสงฆ์หรือที่บางทีเรียกว่าอปโลกน์ก็ได้ เสร็จแล้วบอกอังสะจบ นี่หน้าที่อุปัชฌาย์

ทีนี้หน้าที่ทั่วๆ ไปที่ต้องตรวจสอบ ตรวจสอบก็วัดสมบัติ คือ วัตถุสมบัติ สีมาสมบัติ ปริสสมบัติ วัตถุสมบัติคือผู้ที่บวชที่กระผมเรียนเบื้องต้นแล้วว่าให้คัดเลือกคนที่บวชไม่ใช่ว่าสักแต่ว่าบวชเป็นสำคัญนะ คนที่บวชต้องถือเป็นสำคัญถูกต้องตามพระวินัย ตามกฎมหาเถรสมาคม มีความประพฤติเรียบร้อย คัดคนบวชให้มันแจ๋วสิครับ ให้คนเขาไหว้เขาบูชา

กระผมขออนุญาตอีกนิดคือกระผมจะเล่าว่าคนที่บวชมีอยู่คนหนึ่ง โยมพ่อโยมแม่ช่วยเหลือวัดมาก ที่วัดไทยลอสแองเจลิส ขนาดว่ามาทำงานค้างคืน ค้างแรมจนสว่าง มีลูกคนจะบวช ลูกชายความจำไม่ดี ปัญญาอ่อนหน่อย ท่องหนังสือไป ๓ บรรทัดต้น พอต่อไปอีก ๕ บรรทัด บรรทัดต้นลืมแล้ว กระผมก็ไม่ยอมให้บวชเพราะเขาความจำสั้น พอบวชคนเขาไหว้เขาบูชา กระผมกลับมาก็อนุญาตท่านพระครูรูปหนึ่งว่าจะสงเคราะห์ก็แล้วแต่ท่าน ท่านก็บอกเขาท่องมานานแล้วก็บวชให้มีคนเขาไปวัด บอกว่าหนูไม่ค่อยอยากมาวัด ทำไมล่ะ กลัวจะต้องไหว้พระต้อย ไหว้ไม่สนิท พระต้อยแกไม่ค่อยเต็มร้อยนี่ครับ อย่าให้เขากลัวที่ต้องไหว้พระองค์นั้นครับ

สีมาสมบัติหมายถึงบวชในมีขอบเขตในการที่จะบวช ปริสสมบัติ กำหนดพระสงฆ์ให้อยู่ในสีมาสมบัติ พระต้องอยู่ในสีมา แล้วก็ระวังพระอย่าให้เข้ามาในพัทธสีมา ไม่ใช่มีสีมาอย่างเดียวพอ ต้องดูด้วยว่าจะมีพระเข้ามาไหม จะทำให้การบวชนี้วิบัติไปไหม ระวังด้วย ปริสสมบัติ จำนวนพระรู้สึกไม่ต้องห่วงอย่างน้อยที่สุดก็ต้อง ๑๐ รูป อย่าไปถือว่าเอาน้อย พูดแล้วอย่าไปถือว่าเป็นปัจจันตชนบท ในเมืองไทยเรานั้นควรจะถือว่าเป็นเมืองที่จะต้องใช้ตั้งแต่ ๑๐ รูปขึ้นไป

กรรมวาจาสมบัติ นั้นหมายถึงเราจะต้องคอยดูการสวดที่พระคู่สวด คอยตรวจสอบดูด้วยว่า ถูกไม่ถูก ลำดับขั้นตอนตั้งแต่ต้นไปจนกระทั่งจบ

อัฐบริขาร ทราบแล้วแต่ว่าที่ขาดไม่ได้ก็ดูเวลาสวดปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจีวรํ มีบาตรกับจีวรพร้อมหรือยัง ฉะนั้นสิ่งที่ขาดไม่ได้เลยคือผ้าไตรจีวรกับบาตร อื่นๆ ไม่เป็นไร แต่ถ้าสามารถมีได้เป็นดีและให้ใช้ได้นะครับ อย่านึกว่าเอาแค่นี้ก็พอ ให้ดี

อีกข้อหนึ่งสำหรับ ปตฺต หรือ จีวรํ ก็ตาม กระผมขอเรียนถวายไว้โดยเฉพาะบาตร ผู้ที่บวชแล้วกระผมอยากจะให้อุปัชฌาย์เก็บไว้ เก็บบาตรไว้แล้วองค์ไหนบวชก็แจกเขาไปครับอย่าเอาบาตรไปตั้งเรียงๆๆ ทิ้งเป็นแถวหมด บางทีสนิมก็ขึ้นน่าเสียดาย น่าสังเวชบาตรน่ะของวิเศษเป็นบริขารสำคัญเก็บรักษาไว้ใครบวชแจกบาตรเลยครับ ที่กุฏิกระผมใครมาบวช บาตร ปิ่นโต จาน ตาลปัตร ย่ามไม่ต้องซื้อ

หากต้องซื้อให้ถูกที่สุด อย่าไปให้คนซื้อของแพง ซื้อของมาทิ้งซื้อของไม่ใช้ ปิ่นโต ถ้ามีอุปัชฌาย์บอกไม่ต้องซื้อเอานี่ไป บางทีเรามีอุปัชฌาย์มีปิ่นโตมากๆ นะ ไม่ใช่ซื้อทิ้งๆ ไม่ใช่ซื้อตามแบบตามอย่างต้องกำหนดประหยัดด้วย เวลานี้เขานโยบายประหยัด ให้สอดคล้องกัน

จีวรก็เหมือนกันบางองค์ซักๆ เก็บๆ ไว้ เก็บไว้เผื่อว่าองค์ไหนบวชใช้ได้ใช้ไป ที่วัดไทยในอเมริกา กระผมเก็บไว้หมดครับ รีดๆ ๆ เก็บ บวชใหม่ก็บวชได้ อย่าใช้ให้เปลือง บางทีใช้ทิ้งๆ ขว้างๆ เสียดายหรือไม่อย่างนั้นก็ดูที่ไหนเขาอัตคัดแจกไป

การนับอายุตั้งฉายาท่านเจ้าคุณธรรมธีรราชมหามุนีท่านอธิบายดีกว่ากระผมมาก กระผมยังสู้ท่านไม่ได้ อธิบายเรียบร้อยแล้ว ตั้งฉายาก็คงจะไม่เป็นปัญหา

สวดนาคเดี่ยวนาคคู่ ฝึกกันมาแล้วโดยเฉพาะก็คือว่าการเปลี่ยนวิภัตติปัจจัยให้นาคคู่สวด อย่างไรนาคเดี่ยวสวดอย่างไรต้องไปหัดไว้แล้วจะมีปัญหาอยู่สำหรับว่าคำท้ายที่เป็นการันต์ถ้าเป็นโอไม่มีปัญหาครับ ถ้าเป็น อิ อี อุ อู ละยุ่งเชียว สำหรับอุปัชฌาย์ที่ไม่เป็นเปรียญ ถ้าเราเป็นอุปัชฌาย์ก็พยายามตั้งฉายาให้เป็นโอ กระผมอยากหยั่งว่าฉายาลงสระอิ บางทีเผลอเรื่อย วันก่อนกระผมลองซ้อมๆ ดู องค์หนึ่งก็ยังสวดว่า ปุณฺณสิรินา ใช้ว่าปุณฺณสิริ พระอุปัชฌาย์ก็ต้องเป็นปุณฺณสิรินา องค์นั้นเป็นปุณฺณสิเรนะอย่างนี้นะครับ มันอิอีอุอู ไปดู ไม่มีอะไรครับ มันเปลี่ยนมันคงที่ไว้ บางแห่งมันก็ถัดไปอุปัชฌาย์ก็ลงนาเรื่อย ถ้าเป็นอิอีสิรินา ครุนา อย่างนี้ล่ะครับ ไปดูเปลี่ยนแค่นิดหน่อยครับง่าย ถ้าไม่จำเป็นอย่าไปใส่

การนับเวลา นับเวลาที่สำเร็จทราบแล้วนับตรงไหนล่ะเป็นพระตอนไหน ธมฺมติสงฺฆสฺส หรืออะไร โส ภาเสยฺย ใช้ได้ นับดูเวลาเสร็จเมื่อไร นี่ก็หน้าที่ที่จะว่ากันทั่วๆ ไปหมดแล้ว เหลือออกใบสุทธิ ถ้าสมควรออกใบสุทธิเลย ท่านจะนำตัวไปเรี่ยไรที่ไหนจะจับได้ง่าย มีสุทธิ มีอุปัชฌาย์เสร็จ กระผมขอว่าอุปัชฌาย์ทุกรูปโปรดตั้งเมตตาจิต อย่าไปใส่ว่าค่านิมนต์ฉันอุปัชฌาย์ค่าสุทธิ ๑๐ บาท แหมสุทธิ ๑๐ บาทก็ต้องเอาด้วย แจกเลยครับ ช่วยเอาบุญแจกใบสุทธิไปนะ ใบสุทธินี่ต้องให้ทั้งพระทั้งเณร กระผมนี่ก็มีปัญหา คือในฐานะภาค ๑๔ กระผมอบรมนักเรียนบาลีก่อนสอบประโยค ๑, ๒ ถึงประโยค ๔ ประโยค ๕ ที่วัดไร่ขิง เป็นกันเมื่อวันที่ ๑๖ กำลังอบรม ปีนี้มี ๗๐๐ เกือบ ๘๐๐ รูป ซึ่งกระผมก็พูดในที่ประชุมว่า จะรับเฉพาะในภาคให้น้อยๆ ลงมาจะลด จะเปิดวันที่ ๑๕ จะเปิดรับเข้า ที่ท่านมาตั้งแต่ ๑๓-๑๔ ที่เขายังไม่เสร็จ ไม่ได้เตรียม ท่านเจ้าคุณรองภาคกระผมบอกอาหารก็จะไม่มีให้ฉันเหมือนกัน ไม่ได้เตรียม เผอิญมีข้าวสารอยู่บ้าง วัดเขาก็พอพร้อมพอให้ฉันได้ ไปแล้วตั้งไว้ก็ ๓๐-๔๐ จากระยอง ฉะเชิงเทรา ขอนแก่น เชียงใหม่ ที่ไปแรกๆ ไปจองที่ก่อน กระผมบอกปีหน้าต้องตรวจสุทธิกันแล้ว มากเกินไปแต่มีประชุมจังหวัดก็ดี รองจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด พระวิทยากรที่สอนก็หารือกันว่า เราจะเอาเฉพาะในภาคดีไหม มันมากเกินไป ก็บอกว่าถ้ามานี่เราควรจะทำอย่างไรจะไล่กลับหรือก็เห็นว่าถ้าเราอบรมเป็นการเกื้อกูลแก่การศึกษาภาษาบาลีก็ตกลงทำกัน สำหรับปัญหากระผมว่าเดี๋ยวช่วงสุดท้ายค่อยตอบ มีปัญหานิดหน่อยครับ ฉันข้าวซะก่อนนะครับ เท่าที่กระผมบรรยายมานี้ก็สำหรับในหมวดนี้ข้อ ๔ ก็ไม่มีอะไรแล้ว เดี๋ยวกระผมจะตอบปัญหา เอาเพียงว่าหยุดพักไว้ก่อนครับ พอครับ.

อบรมพระนวกะ วัดลาดปลาเค้า

ผมขอกราบพระเถรานุเถระและขออนุโมทนา อนุโมทนาคือแสดงความดีใจกับท่านทั้งหลาย ที่ได้มาร่วมงานวันนี้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่จะต้องมาประชุมกัน เป็นธรรมเนียมของคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองนครปฐม พอเข้าพรรษาแล้วก็มีการจัดประชุมพระ โดยมุ่งหมายเฉพาะพระบวชใหม่ ต่อมาก็นิมนต์พระเก่าด้วย เพราะบางทีจะต้องเป็นพี่เลี้ยงพระใหม่ จะได้ช่วยกันส่งเสริมพระบวชใหม่ให้ดีให้งามยิ่งขึ้นไป ทำต่อเนื่องกันมาเป็นเวลานาน ผมก็มีโอกาสมาบรรยายเสมอ

สมัยก่อนผมเป็นเจ้าคณะภาครับผิดชอบอยู่ทางนี้ผมก็มาหลังจากย้ายไปแล้วท่านพระครูเจ้าคณะอำเภอเมืองและกรรมการยังคิดถึงผม นิมนต์ผมมาอีก ซึ่งผมก็มีความยินดี การที่เรามาประชุมกัน ผมกล่าวว่าเป็นหน้าที่ หน้าที่อะไร เรามีหน้าที่อะไร ก็มีหน้าที่เป็นพระเป็นเณร พระเณรมีหน้าที่อะไร ก็มีหน้าที่พระหน้าที่เณร หน้าที่พระหน้าที่เณรก็คือว่าพระเณรเป็นพลเมือง เป็นพลเมืองของคณะสงฆ์ เจ้าคณะอำเภอหรือเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะตำบล ซึ่งเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อพวกเราที่บวช ท่านก็เห็นพ้องต้องกันว่าจะต้องมาประชุมรวมกัน

การประชุมรวมกันนี้ก่อให้เกิดกำลังขึ้น กำลังสำคัญก็คือ กำลังความสามัคคี ความสามัคคีคือความพร้อมเพรียง ท่านทั้งหลายจะเห็นกำลังที่เกิดขึ้น เกิดขึ้นด้วยอานุภาพ ด้วยบารมีของท่านทั้งหลาย เริ่มตั้งแต่มีที่นั่งพิเศษสำหรับท่าน ที่นั่งเกิดด้วยบุญ ที่ท่านนั่งได้ ต้องถือเป็นคนมีบุญมานั่ง ทำไมกล่าวว่าคนมีบุญ ก็เก้าอี้ท่านไม่ต้องยกสักตัว มาถึงก็มานั่งบุญมหาศาล กลับไปถึงวัดก็ไปบอกโยม ลูกชายโยมบุญหนักหนามีเก้าอี้ทิพย์อยู่ที่วัดลาดปลาเค้า ขึ้นไปบนนั่นและบางตัวคนไม่มีบุญนั่งไม่ได้ ต้องนั่งข้างล่างบนนี้อยู่ที่บุญนะ นั่นบุญน้อยต้องนั่งข้างล่าง นิมนต์เท่าไรๆ ขึ้นไม่ได้ ขึ้นไม่ได้จริงๆ เกี่ยวกับบุญ คนมีบุญขึ้นมานั่งตรงนี้ ตรงนี้ว่างเยอะแยะเลยสำหรับผู้มีบุญ ต้องรู้เป็นบุญนะท่าน ไม่ใช่ง่ายๆ นะ เพราะบุญต้องทำด้วยความตั้งใจ ต้องขยันขันแข็งไม่อย่างนั้นทำไม่ได้หรอก พอฝนตกนั้น ลองให้ฝนตกซิ เห็นชัดเจนเลย ผมไม่ได้ว่าท่านหรอก ผมรู้ว่าท่านไม่มีบุญก็ไม่อยากว่าท่าน ประเดี๋ยวจะตอบว่าใครไม่มีบุญ ผมมี เก้าอี้ทิพย์กัน ทิพย์อะไรข้างล่างเก้าอี้เหล็ก ข้างบนนี้เก้าอี้นวมเกือบทั้งนั้น นิ่ม ข้างล่างนั่นก็อาจจะเก้าอี้จริงก็ได้ ก็นั่งดังศิลาประหลาดใจ เก้าอี้พระอินทร์ต้องอาศัยความเป็นคนมีบุญ ประการแรกคือมีเก้าอี้ทิพย์ มีตึกนั่งไม่ใช่ว่านั่งร้อนก้น ศาลาหลังนี้ราคาเท่าไรวิมานเราไม่ใช่เล่นนะ มีไฟฟ้ามีพัดลมพร้อม

เมื่อกลางวันฉันภัตตาหารเป็นอย่างไร บรรดาเทพบุตรเทพธิดาพากันนำอาหารมาถวายท่านผู้มีบุญล้นเลย เขาว่าสุดมือเอื้อมกับข้าวกับปลามากเกิดด้วยบุญ ท่านพิจารณาซิบุญๆ ๆ อยู่ เล่าให้ฟังมีคนที่

ข้างวัด ประยูรวงศ์ ๒ คน เป็นลูกผู้หญิงทั้งคู่ ลูกสาวชอบทำบุญตักบาตร แม่ก็บ่นแม่เป็นคนขี้เหนียวแกน่ะไป ชอบพระซิตักบาตรเรื่อยทำบุญเรื่อย ลูกสาวก็มีศรัทธาจริงๆ วันหนึ่งมีไข่เค็ม แม่บอกว่าผ่า ๔ ซิลูกจะได้ ถวายได้ ๔ องค์ ลูกจะถวายองค์ละฟองแม่บอกว่าให้ผ่า ๔ กล้วยหอมก็ตัดครึ่งจะได้ไม่เปลือง ลูกสาวก็ไม่สบายใจ แม่อยากจะใส่ก็ให้แม่ใส่ แม่ทำบุญบ้างทำบุญวันเกิด ไข่ก็ผ่า ๔ กล้วยหอมก็ตัดครึ่งๆ ตักบาตร ต่อมาเขาบอกว่าแม่ตาย แต่ไม่ตายจริงคล้ายๆ สลบไป ฟื้นขึ้นมาก็เล่าให้ฟังว่า ตายไปแล้วเขาพาไปดูนรก ดูสวรรค์ ทีนี้ก็เขียนกันหน่อยซิ ท. เลียงพิบูลย์ เขาเขียนไว้มากเรื่องนี้ แต่ในเรื่องที่เขาเล่านี้ไม่ได้เขียน คือไปดูมากก็หิว เขาก็พาไปลานเพียบเลยอาหาร ส้มสุกลูกไม้อาหารต่างๆ น้ำท่าบริบูรณ์ เขียนชื่อไว้เสร็จ ชื่อลูกสาว แกก็ตรงรี่เข้าไป เขาห้ามบอกว่ากินไม่ได้ ลูกสาวฉันนั้นไม่ใช่ของท่าน ลูกสาวท่านคนละคน ลูกสาวเหมือนกันเคยอยู่ด้วยกัน ไปถึงอาหารพวกนั้น กินไม่ได้หายหมด แต่ไปดูชื่อของตัวไปเปิดเข้า มีไข่เค็มเสี้ยวหนึ่ง กล้วยหอมครึ่งหนึ่ง กินได้เท่านั้น แกบอกแกทำบุญไว้เท่านี้เหมือนกัน ทำบุญแค่นี้นั่งอยู่ในเต็นท์ไม่ได้ นั่งศาลาใหญ่ แขวะไปกันง่วงนอน ทำแค่นี้มีบุญเห็นง่ายๆ เพราะเรามีบุญ ภัตตาหารที่เห็นเพราะมีบุญ คนมีกรรมรับประทานอาหารดีๆ ไม่ได้ มีนะ ผมเห็นมากับตาที่วัดโพธิ์นุ่งกางเกงไปได้ คนที่ทานอาหารไม่ได้มี เช้าๆ ไปเก็บอาหารที่เขาทิ้งที่กองขยะ บูดๆ เน่าๆ กินเอากินเอาผมกลัวเป็นอหิวาต์ตาย เอาข้าวดีๆ มาให้กินตาเขียวเลย ไม่กิน ต้องกินอาหารที่ทิ้งในถังขยะ ตายผมกลัวตายกินได้ทุกวัน คนกินกรรม มีนะครับ

กรรม กรรมเวรอะไร เดี๋ยวถามเจ้าคุณศรีรัตนโมลี ท่านพลิกพระไตรปิฎกบ่อย อีกคนหนึ่งนุ่งกระดาษปูนซิเมนต์มีกระป๋องนมแบบเอาเชือกผูกแล้วตักน้ำอาบ ผมเห็นแล้วทุเรศจริงๆ ผมเห็นมาตั้งแต่เป็นเณร เอาเสื้อผ้ากางเกงดีๆ ตาสมบูรณ์ใช่ไหมเอาเสื้อผ้าดีๆ ไปนุ่งไม่ได้ ร้อนต้องนุ่งถุงกระดาษ ไม่ได้ทำบุญไว้ นานแล้วที่เจอพวกนี้ สังเกตซิในที่มากๆ คนจะมีอยู่

ฉะนั้น การที่ท่านเป็นคนมีบุญ มีอาหารทิพย์ มีของทิพย์รอ สำรับคาวหวานและมีผู้คนเป็นทิพย์ น้ำดื่มของทิพย์ทั้งนั้น เณรก็จะเอาหมอนทิพย์มาด้วย ชักเอนศีรษะลงไปมีหมอนทิพย์หรือ เทพธิดามารองหมอนไว้ หมอนทิพย์อยู่บนนี้ นั่งตรงๆ ไว้จะได้เป็นทิพย์ เราเห็นบุญชัดๆ ที่เรียนถวายก็เพื่อให้เราทั้งหลายนี้นึกถึงตัวเรา บุญอะไรที่คุ้มครองเรา อานุภาพอะไร อานุภาพแห่งศีล สีลเตเชน สีลานุภาเวน ด้วยเดชแห่งศีล ด้วยอำนาจศีล ผู้ที่มีศีลเท่านั้น เป็นผู้มีบุญของการรักษาศีล ท่านจะเห็นอานิสงส์ของบุญของศีลของธรรมตรงนี้

ถ้าหากว่าท่านลำดับภาพใหม่ตั้งแต่ท่านบวช ตั้งแต่ก่อนบวช ลำดับลึกลงไปเรื่อยๆ และเราจะมองเห็นลำดับๆ ท่านต้องเห็นในแง่ที่ว่าทำไมเป็นอย่างนี้ๆ ภาพออกมาท่านจะรู้สึกปีติใจ เราก็ไม่ใช่ เล่นบวชดูไม่ยาก มีเครื่องบวชมีอุปัชฌาย์อาจารย์บวชได้ แต่ที่จะบวชจริงๆ บวชได้ไหมและผู้ที่บวชต้องต่อสู้กับอารมณ์ต่างๆ เพราะเราจะต้องมาปฏิญาณตนว่าเราจะปฏิบัติตามข้อกติกาของพระของเณร คือต้องรักษาศีล ที่เรายอมมารักษา แสดงว่าเรากล้า ถ้าเป็นนักรบก็ไปรบชนะ ชนะกิเลส ชนะกิเลสคือความเป็นไป

ตามใจตัวเอง อย่างนั้นพระที่เคร่งครัด มีศีลที่เคร่งครัด คนเขานับถือนั่งอย่างนี้ พอเรานั่งไปเรื่อยไม่เอาใครถ้าเผลอเอาหน่อย อย่างนั้นเขาจับได้ พระที่เคร่งครัดมีระเบียบคนเขานับถือ พระวัดนี้เคร่งเหลือเกินท่านดีแต่บอกว่าอย่าไปอยู่เลยวัดนี้ สมภารไม่เอาไหน ลูกวัดก็ไม่เอาไหน ไม่ได้เรื่อง เมื่อโอลิมปิกก็เปิดมวยดูจนไม่ได้บิณฑบาต วัดไหนหรือเมื่อคืนดูฟุตบอลยังง่วงอยู่ ว่าเข้าไปนั่น

ถ้าหากว่าสมภารไม่เคร่งครัด ลูกวัดก็เลอะเทอะไม่เคร่งด้วยกันหมด ชาวบ้านก็ไม่สบายใจ วัดนั้นคนจะบวชก็เอาไปบวชไม่ไหว เขาชอบไปอยู่วัดที่เคร่งครัด วัดที่เคร่งครัดอยู่ดี ไม่ต้องเคร่งอะไรมาก ไม่ต้องทำอะไรมาก ดูตามสิกขาบทต่างๆ แล้วพยายามทำให้ดีที่สุด ก็อานิสงส์ ไม่ได้เกิดเฉพาะตอนเราบวชแต่ติดตัวท่านไป เพราะบุญที่ทำจะติดตัว เว้นแต่เราจะทำบาปมาบังบุญ ทำบาปบังบุญคือเรากำลังทำดีๆ และทำความไม่ดีก็บังบุญที่เรามีอยู่ ต้องระวัง ต้องทำบุญมากๆ ทำบุญบ่อยๆ

ในการที่เราบวช เขาจะบอกว่ามีบุญได้บุญ เราเองได้ด้วย บุญนี้ไปถึงญาติโยมด้วย พอเราทำไม่ดีบาปถึง เมื่อกี้ผมเทศน์ให้อุบาสกลูกศิษย์ท่านเจ้าคณะอำเภอเมืองฟัง คนที่ประกาศปาวๆ ๆ เขาชื่อนายเหว่า เป็นกัลยาณมิตร คนไม่มีความรู้ ธรรมะธรรมโมดีมาก แต่ชอบเล่นไฮโล ผมบอกว่าให้มาปฏิญาณต่อพระ ๘๐๐ องค์ ว่าจะเลิกเล่นไฮโล หายไปไหนก็ไม่รู้หรือไปเข้าวง ก็บอกว่าที่เราเล่น ทำลายครอบครัวภรรยาและลูกเท่ากับทำลายเขา ทำลายจิตใจเพื่อนฝูง ทำลายจิตใจพระ พระเห็นเข้าก็นึกว่าจะดี นึกแล้วก็เสียใจ ทำลายจิตใจ ถ้าเลิกได้คนเขาบอกว่าเขาดีเป็นกัลยาณมิตร ไม่ใช่ปาปมิตร เพื่อนที่ดี ถ้าอย่างนั้นคนต้องฝึกดีต้องฝึกเหมือนความขยัน ความขยันต้องฝึก

มีโคลงโลกนิติบทหนึ่ง แต่ก่อนผมก็แปลไม่ออก เขาบอกว่า ความเพียรเป็นอริแล้วเป็นมิตร คร้านเกียจเพื่อนสนิทร่วมไร้ วิชชาเฉกยาติดขมขื่น ประมาทเหมือนดับไต้ ชั่วรายฤาเห็น

ความเพียรเป็นอริแล้วเป็นมิตร ความเพียรคือความขยัน ความขยัน ความขันแข็ง ความเอาใจใส่ก็เป็นอริเป็นศัตรู เป็นอย่างไรนะ ผมก็ท่องไปอย่างนั้นไม่รู้เรื่อง จนกระทั่งเราเป็นอย่างนั้น อ๋อเป็นอย่างนั้นเอง จะท่องหนังสือต้องเอาใหญ่แล้วนักธรรม ผมเรียนบ้านนอกนะวัดนี้ผมเคยอยู่ วัดพระงามอำเภอเมือง ผมก็เคยอยู่ เขามาท่องหนังสือวัดพระงาม ปลุกนาฬิกาปลุกว่าจะตื่นขึ้นท่องหนังสือ ฝนตกปิดเลยไม่ต้องท่อง วันพรุ่งนี้ก็ท่องทัน ปิดแล้วนอนคิดไปเราว่าจะท่อง ว่าจะลุกขึ้นมาเอาให้ได้ก็ได้สลัดเหมือนเรามีศัตรู ความเพียรสู้กับความขี้เกียจ ขี้เกียจเป็นศัตรูเราไม่ใช่ความเพียร เราต้องสลัดเหมือนกับการต่อสู้ ขยันท่องได้แล้วจะโล่ง ไปโรงเรียนแล้วสบายและไปไหนอย่างสะดวก หนังสือท่องได้แล้วสบาย คร้านเปรียบเพื่อนสนิทร่วมไร้ ความเกียจคร้านเพื่อนเราอยู่กับเรา นอนก่อนซิ นั่งก่อนซิ ฟังเพลงหน่อยเอาอย่างนี้หน่อยสูบบุหรี่คุยหน่อยซิ ชวนเรื่อย เพื่อนรักสะกิดเรื่อย สะกิดใจ ยิ่งอยู่กับเราความเกียจคร้านเรายิ่งห่าง ห่างอะไร ห่างจากความดี

ระวัง ความเกียจคร้านเป็นเพื่อน คร้านเกียจเพื่อนสนิทร่วมไร้ ยิ่งอยู่กับเราๆ ยิ่งหมดท่า หมดคุณสมบัติหมดคุณงามความดี อย่างนั้นความขยันดี ถ้ามาท่านได้ความเพียรมานะ ได้ความขยัน จะอย่างไร

ก็ตามเราต้องชมว่าเรากล้าแล้ว กลับไปมีความภูมิใจแล้ว บอกโยมวันนี้สู้หนัก สู้อะไรล่ะ ก็จะไม่ไปซิโยม ถ้าไปแล้ว แหมกับข้าวพรึบเลย แต่กินไม่เท่าไร แต่มาได้ซิ ได้องค์พูดองค์นี้พูด ผมเล่าถวายว่าคือการที่เราบวช อานิสงส์ศีล ศีลเป็นแม่ของความดีทั้งหมด

พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้ สีลำ มาตุกำ ศีลเป็นแม่ ศีลเป็นเบื้องต้น ความดีความงามทั้งหมดต้องมีศีล ถ้าไม่มีศีลก็หมดท่า ท่านจะเก่งขนาดไหน เรียนหนังสือเก่งขนาดไหนไม่มีศีลก็หมดท่า ศีลอยู่ที่นี้ ศีลอยู่ที่ใจ ใจเหมือนหลอดภาพโทรทัศน์ก็ดี ภาพยนตร์ที่ฉายจะต้องมีจอ ฉายออกไปมีภาพออกมา คือ เห็นภาพที่จอตลอด บางคนมองไม่เห็นอะไรเป็นจอล่ะ กายกับวาจาเป็นจอ เณรทำท่าคอพับคอเอียงจอออก ไม่ได้ว่าเณรเพียงแต่ยกตัวอย่างให้ฟัง ทำท่าง่วงจะหลับให้ได้ ฉันแล้วก็นอนหน่อยแล้วกัน เคยวาจาก็เป็นจอ ผมพูดให้ท่านฟังเป็นจอภาพ เห็นใจท่านว่าองค์นี้ใจดี พูดต้องการให้ได้ดี เรารักผมว่าเอง ท่านอาจจะไม่ว่าก็ได้ พระบวชใหม่เคี่ยวหนักที่วัดโพธิ์ ผมตื่นตี ๔ ตี ๕ เหมือนกัน ทำวัตรเช้ามืด สวดมนต์เช้ามืดดีครับ พระเณรมีศีลเป็นที่รัก เป็นที่รักหมายถึงว่าคนเขาดูเราว่ามีศีล ตำรวจ ทหาร นักเรียนผู้คนที่มา มาด้วยศีลหมด มาดูพระท่านเรียบร้อย ดูพระท่านว่าง่ายไปง่าย พระครูทักษิณานุกิจ ไม่ใช่พระครูทักษิณานุประทาน รองเจ้าคณะอำเภอเมือง พอท่านประกาศขึ้นมาเร็ว แสดงว่าพระเราว่าง่ายสอนง่าย พอหยุดก็หยุด พอเช้าต้องรวดเร็ว ต้องมีระเบียบมีศีล เขามีศีล เรียบร้อย มีความเรียบร้อยช่วยมาก

ในวัดถ้ามีความเรียบร้อย พระเณรเรียบร้อยช่วยวัดมาก เป็นเสน่ห์กับวัด ทำให้วัดนี้ใครไปใครมา **"แหมวัดนี้ดีเหลือเกิน"** วัดที่ดีต้องมีระเบียบ เจ้าอาวาสมีระเบียบ ลูกวัดมีระเบียบ ทีนี้เราบวชจะทำอะไรล่ะถึงจะเป็นบุญมาก เราอยากได้บุญทำอะไร งานของพระมีมาก งานที่จะเป็นบุญ สิ่งที่ทำมาก เรียนหนังสือมีคงบอกแล้ว หรือเดี๋ยวเขาจะบอกว่าเรียนหนังสือ แล้วท่านจะถามว่าเรียนไปทำไม เรียนไปเพื่อรู้ซิ

ท่านทั้งหลาย พระพุทธศาสนาที่มีอายุยืนยาวนานมา ๒,๕๓๕ ปี โดยเฉพาะในเมืองไทย เขาถือเป็นเมืองพุทธไปทางไหนเหลืองอร่ามหมด ฝรั่งไปเขียนว่าเป็นดินแดนแห่งผ้ากาสาวพัสตร์ เราแปลกาสาวพัสตร์เขาแปลว่าสีเหลือง ดินแดนแห่งสีเหลือง ก็เพราะว่ามีพระที่บวชมาก แล้วก็บอกว่าพระพุทธศาสนาเจริญในประเทศไทย ทั้งโลกไม่มีที่ไหนเกินกว่าประเทศไทย ที่อื่นมีเหมือนกัน พระมากก็จริง แต่ไม่เหมือนเมืองไทย พระเมืองไทยเรียบร้อย ยิ่งอำเภอเมืองนครปฐมมองซิ นั่งกันเรียบเชียว คนไม่เห็นนึกว่าพระเป็นตุ๊กตา เหมือนพระปั้นไว้นั่ง คือความงามของพระ

ในประเทศอื่นผมไปบ้าง ไปมาหลายประเทศ พม่า ลังกา เขมร ลาว ผมไปดูทั้งนั้น สู้ไทยไม่ได้ คนที่อยู่บ้านเราเห็นพระบ้านเราบางทีกลุ้มใจ ทำไมหลวงพี่ทำไมเณรเป็นอย่างนั้น กลุ้มๆ ไปเห็นพระลาว พระเขมร พระลังกาเข้า จะบอกว่าพระบ้านเราดีจริงๆ วิเศษมีระเบียบเรียบร้อย พระลังกา พระเขมรเขาไม่มีการปกครอง ระบบการปกครองไม่เหมือนเรา พระก็เลยไม่ค่อยมีระเบียบ ของเรามีระเบียบมาก เขมรลาวใกล้ๆ กับไทย เพราะว่าพระลาว พระเขมรมาศึกษาจากเมืองไทย แล้วกลับไปอบรมคล้ายกันมากกว่านะอย่างนั้นระเบียบก็เป็นศีล

ที่ผมเรียนเมื่อกี้ว่าศีลอยู่ตรงนี้ คือเราบวชทำอะไร เรียนๆ ให้รู้ว่าพระเป็นอย่างไร ศาสนาคือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าคืออะไร ต้องเรียน อย่าไปคิดผมบวช ๓ เดือนพอ บวช ๓ เดือน บวชอะไรล่ะ บวชจำพรรษา ขอให้อยู่จำพรรษาให้ตีกลองย่ำค่ำกับตีระฆังพอแล้ว ไม่ใช่ต้องเรียนให้รู้สำคัญนะ

อย่างที่ ๒ บวชเพื่อฝึกตัวเองให้ดีขึ้น ที่ผมเรียนเมื่อกี้นี้ว่าพระเราดีที่สุด เพราะว่าโลกแคบไม่เหมือนแต่ก่อนโลกกว้าง คำว่าแคบกว้างในที่นี้หมายถึงว่าเดี๋ยวนี้สื่อเร็วมีเรื่องปุ๊บปั๊บรู้หมดเลย เขามาถ่ายโทรทัศน์ส่งไปอเมริกา ทั่วโลกมีดาวเทียมต่อไปหมด เหมือนเขาแข่งกีฬาที่สเปน เราเห็นได้ทันทีสดๆ ดี

ฉะนั้น การที่สื่อมวลชนทั้งหลายใกล้ชิดกับเรา ก็ทำให้การไปมาสื่อง่ายขึ้นไปอีก ถนนหนทางดี คนไปมาสะดวก สิ่งเหล่านี้ทำให้ลื่นไหลหมด อย่างนั้นพระเณรก็จำเป็นจะต้องปรับตัวให้ทันกับเหตุการณ์และทันสมัย ปัจจุบันนี้เขาเจริญขึ้นมาก เทคโนโลยีสมัยใหม่เกิด ไม่ใช่เจริญอะไร เจริญในศีลในธรรมคือต้องเคร่งครัดในการประพฤติปฏิบัติขึ้น คนเขาดูพระ ฉะนั้นเมื่อเรารู้ว่าคนดูเรา เราจะต้องแสดงให้เขาดูแสดงอะไรล่ะ แสดงให้เห็นว่าเราเป็นคนมีคุณภาพ เขาเชื่อว่าพระบวชดีนะ พระดีก็หมายถึงพระที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำกิจวัตรของวัด เช่น กวาดลานวัดทำความสะอาดวัด รักษาวัดให้สะอาดสำคัญ ความสะอาดทั้งหลายบาตรเรียบร้อย ถ้วยโถโอชามที่ชั้นเก็บเป็นระเบียบเรียบร้อยดี เป็นกิจวัตรของพระที่สำคัญ แล้วก็กวาดลานวัดต้องถือเป็นหน้าที่ ช่วยกันกวาดช่วยกันทำความสะอาด ท่องหนังสือสวดมนต์ ท่องหนังสือนักธรรม ต้องท่องๆ อยู่เรื่อยๆ

ผมมีนิทานประจำอยู่เรื่องหนึ่ง เรื่องท่องหนังสือสำหรับพระบวชใหม่ เผื่อบางรูปท่องหนังสือไม่ค่อยจำ ความหนักใจของพระบวชใหม่ก็คือ เวลาบวชแล้วเขานิมนต์สวดศพ สวดพระอภิธรรม แหมท่องไม่ค่อยได้ กุสลาวนไปวนมามีหลวงตาอยู่องค์หนึ่ง อาจารย์เล่าเผื่อใช้ได้ พระหลวงพี่ก็จำใช้ได้ หลวงตาองค์หนึ่งแกท่องไม่ค่อยได้ แกชอบสวดศพ สวดได้สตางค์ สมัยก่อนพระไปสวดศพต้องมีน้ำตาลทราย แต่ก่อนไม่ค่อยมีอะไรฉัน น้ำหวานๆ ไม่มี น้ำตาลทรายใส่น้ำชาคนๆ แหมชื่นใจ น้ำตาลทรายหายากครับ ผมเป็นเณรเป็นเด็กวัดน้ำตาลทรายหายาก เดี๋ยวนี้มีทำโรงน้ำตาลทรายในเมืองไทย หลวงตาองค์นี้ชอบนั่งอยู่ศาลาหน้าวัด ใครมาร้องห่มร้องไห้ เป็นอะไรโยม บอกว่าคนนั้นตายคนนี้ตาย โธ่โยมน่าสงสารแล้วจะอย่างไรเล่า ฉันจัดเองจัดข้าวของให้พระสวดก็รับอาสาเอง นิมนต์พระเอง ตอนนิมนต์ก็ ๑ ฉัน ๒, ๓, ๔ หลวงตาต้องหาพระที่เสียงดังๆ จำแม่นๆ ไปด้วย พระ ๓ องค์ทุกคราว เป็นที่รู้กันในวัดว่าหลวงตาองค์นี้หากินอย่างนี้ ท่านสวดไม่ได้แต่ท่านมีสูตรของท่าน ท่านจำไว้นะ สูตรหลวงตาองค์นี้ เขาสวด กุสลา... หลวงตาว่า ๓๐, ๓๒, ๓๐, ๓๒ จำไว้นะ สูตรกุสลา ๓๐, ๓๒ ขยับปากเยิบๆ ๆ เณรเอาได้เหมือนกันนะ อย่ามัวหลับ ๓๐, ๓๒ ทีนี้พระในวัดก็รู้หมด

วันหนึ่งพระในวัดก็นัดกันไว้ หลวงตาต้องเล่นเสียทีดัดหลังเสียที กินแรง ทั้งๆ ที่หลวงตานิมนต์แต่พระชักไม่ชอบ วันหนึ่งไปสวดหลวงตาคัดพระเสียงดัง แม่นหลักทุกคน รอบแรกปล่อยให้ ๓๐, ๓๒ ไปก่อน เฉยแล้วก็นั่งฉันน้ำตาลไป หลวงตาก็แหมท่านสวดดี ต่อไปผมต้องนิมนต์เรื่อยทุกคราวไม่อย่างนั้น

อย่างนี้ ยอพระหนุ่มๆ ด้วย อาศัยเสียงตอนขึ้น พอรอบ ๒ พระนัดกันเอานะ กุสลา...ดัง ๓๐, ๓๒ พระสะกิดปั๊บ ๓๐, ๓๒ หลวงตาองค์เดียว โยมครืนเลย โอยหลวงตาแทบจะแทรกแผ่นดิน เขียวเลยตา พระต่อไปไม่ได้ไปไหนเลยหลวงตา

พระหนุ่มๆ ไม่เป็นไรเราบวชใหม่ ๓๐, ๓๒ จำไว้ เดี๋ยวจะบอกว่าพูดทั้งทีไม่ได้อะไรกลับไป ได้สวดอภิธรรมกลับไปบทหนึ่งแล้ว ไปท่องหนังสืออิติปิโส ภควา ๓๐, ๓๒ ไม่เข้า กับกุศลาพอได้ คนแต่ก่อนก็ตั้งนิทานเล่า เล่าโน่นเล่านี่เรื่อย ทีนี้ท่องหนังสือสำคัญ ที่ผมอยากจะเรียนถวายก็คือทำวัตรเช้าสวดมนต์ ทำวัตรสวดมนต์นี่สำคัญมาก ทำวัตรเช้าทำวัตรเย็น ถ้าหากว่าวัดไหนมีทำวัตรเช้ามืดยิ่งดี

ผมเคยเป็นเณรเป็นเด็กวัดที่เรียนหนังสือ แหม กว่าจะตื่นได้ ท่านเอ๊ย ลำบากลำบน แต่ก็ชอบ เดี๋ยวนี้สวดมนต์เช้ามืดทุกวัน ติดเขาเรียกสร้างอุปนิสัย อยากจะให้สร้างด้วย สวดมนต์ไหว้พระ เป็นหน้าที่เรารักษาศีลเสร็จ ศีลเรียบร้อย ไม่ใช่นั่งๆ รักษาศีล เสร็จแล้วฉันก็รักษาศีล โยมถามทำไมไม่เรียนหนังสือ โยม...พระรักษาศีลก็พอแล้ว เพราะว่าศีลไม่ต้องไปทำอะไร อย่าไปทำอะไร พอฉันเสร็จก็นอน นอนก็ไม่ผิดศีล เถียงสมภารก็ไม่ได้ ผมทุบผมสอนมานะ สมภารจะทุบผมตาย นอน ผมเป็นไหมเล่า ปาราชิก สังฆาทิเสส ปาจิตตีย์ นิสสัคคิยปาจิตตีย์ อนิยต สักข้อเดียว ฉันไม่มี ฉันนอนเฉยๆ มีข้อไหนบ้างที่นอนเสีย มีหรือเปล่า ไม่มี ศีลไม่เสีย แต่ทำไม่ได้ ธรรมะไม่มี ศีลต้องมีธรรมซิ ต้องทำอย่างอื่นด้วย เราไม่ต้องสวดมนต์ไหว้พระ ผมบวชรักษาศีล ไม่ได้สวดมนต์ไหว้พระ ไม่ได้บวชเรียนหนังสือ เถียงๆ เดี๋ยวไล่ทุบจะโทษผมไม่ได้ ก็สอนอย่างดี แต่ว่าศีลนั้นต้องมีธรรมะ เหมือนกับบอกปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าสัตว์ ถ้าเว้นฆ่าสัตว์ต้องมีเมตตากรุณาเข้าไปแทนที่ ไม่อย่างนั้นจิตจะว่างนะ เว้นแต่ฆ่าสัตว์ก็มีเมตตากรุณา สงสารมัน รักมัน จะได้พ้นได้

เพราะฉะนั้น เราสวดมนต์ไหว้พระเป็นงานสำคัญของผู้บวช นอกจากรักษาศีล รักษาศาสนา เขาบอกว่าพวกเราบวช เพื่อสืบศาสนา พ่อแม่ว่าอย่างนั้น ลูกบวชได้สืบศาสนาสืบอายุจริงไหม ต้องบอกทันทีจริง เพราะว่าผู้ที่บวชมาแต่โบร่ำโบราณ ถึงปัจจุบันนี้ ทำให้เราเห็นพระตลอด ถ้าไม่มีคนบวชป่านนี้ไม่มีใครแล้ว แล้วของเรามีระบบดีนะ บวชสึกๆ เป็นอย่างไร ออกพรรษาสึก ออกพรรษา เสร็จแล้วบวชใหม่ ที่เหลือเก็บไว้เท่าที่เหลือ ถ้าพวกท่านอยู่หมด ปีหน้าไม่มีคนบวช บวชไม่ได้เต็มวัดหมด สึกทันทีนะออกพรรษาสึกผมไม่ว่า เตรียมหรือดูฤกษ์แล้ว เตรียมสั่งโยมตัดกางเกงแล้ว พอเข้าพรรษา ก็ ดูฤกษ์กับเสื้อผ้าหมดฤกษ์เสร็จแล้ว บอกสึกาเรียบร้อย ซึ่งไม่อย่างนั้นหรอก เรานั่นบวชสึกๆ เป็นระบบที่มองไม่ออก

เขาบอกว่าพระเมืองไทยมีเป็นแสนๆ นั่นในพรรษา ออกพรรษาไม่ถึง ที่วัดโพธิ์ บวชที ๓๐ - ๔๐ บวชไปๆ ร่อยหรอ พระบวช ๑๐ องค์ สึก ๑๑ องค์ ๑๒ องค์ เจ้าเก่าพลอยสึกด้วย เวลาหน้าสึก ชอบกลนะ ผมเป็นเณรจะสึกทุกปี พอหน้าพระบวชใหม่ สึกก็ซื้อกางเกงด้วย เขาไม่ให้สึกเขาห้ามสึกก็ อยากสึกแปลกเหมือนกัน บวชอยากบวช สึกอยากสึก อยากอย่างไรก็ตาม ระหว่างที่อยู่เราจะรักษาศาสนา

รักษาอายุก็ทดแทนไม่เห็นเหรอ เหมือนพัดลม พัดลมมี ๔ พัด แต่เหมือนมีพัดใบเต็ม หมุนไง หมุนเวียน ไม่มีช่องว่าง มาบวชเสร็จสึกหมดไม่มีบวชหรอก อย่าไปสึกบวชตัดตอนแล้วว่าง บวชแล้วสึกทดแทนไป ทดแทนกันมาเหมือนทหารในกองทัพ เกณฑ์รุ่นนั้นออกไปรุ่นนี้เข้ามารุ่นนั้นออกไป ก็กองทัพมีทหาร

ทีนี้จะมีอยู่ตรงว่าเราบวชแล้วเราช่วยกันเรียน เรียนแล้วสวดมนต์ไหว้พระ ผมจะเรียนเรื่องสวดมนต์ไหว้พระ เป็นการประกาศศาสนา เป็นการเผยแผ่ศาสนา การเผยแผ่ศาสนาไม่จำเป็นต้องเป็นเทศน์นะ เราได้สวดมนต์ไหว้พระเราก็เท่ากับประกาศศาสนา เผยแผ่ศาสนา ท่านลองยกตัวอย่างท่านเป็นฆราวาส ท่านเคยนึกไหมที่ไหนสวดมนต์ทำวัตรเช้าทำวัตรเย็น ทั้งในพรรษาทั้งว่ามื้อเช้ามื้อเย็น ท่านจะรู้สึกอย่างไร พระท่านลงโบสถ์ พระท่านสวดมนต์ เห็นพระสวดมนต์ก็บอกว่าพระท่านทำงานตามหน้าที่สำคัญ คนเห็นพระสวดมนต์ไหว้พระดีใจ เห็นพระนั่งดูมวยขยับปีกพรึบๆ ๆ ก็ดูซิที่วัดนี้ดูซิหมดท่าเลย เตะฟุตบอลก็ฮือ พรับๆ ๆ เพราะฉะนั้นพระต้องสวดมนต์ไหว้พระสำคัญ สวดมนต์ไหว้พระที่บ้านนอกนี้จบก็ลงตีระฆังแล้ว ตีระฆังสวดมนต์ไหว้พระ บางแห่งเขาใช้เครื่องขยายเสียงสดแล้ว

ผมไปเยี่ยมวัดในภาค ๓ ผมอยู่ที่โน้น ลพบุรี สิงห์บุรี วันหนึ่งผมวิ่งไปอำเภอลำนารายณ์ ผมวิ่งทางนั้นราวๆ ๔ โมง ๕ โมงเย็น พระแถวนั้นสวดมนต์ทำวัตรเย็น นอกพรรษานะแหมผมเป็นปลื้มใจว่าเออ เจ้าคณะจังหวัดดี เจ้าคณะผู้ปกครองดี พระเณรสวดมนต์ ทำวัตรเช้าทำวัตรเย็น วัดเจ้าคณะอำเภอก็สวด เจ้าคณะอำเภอเองก็สวด ผมเข้าไปหาเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะอำเภอก็ไม่รู้ผมเป็นใครตา ท่านไม่ค่อยดี หลวงพ่อไปไหน สวดมนต์ เอามาแต่ไหนเล่า ผมมาจากกรุงเทพ ผมเอาของมาถวายท่านหน่อย ท่านฟังผมคุยไป เอ๊ะ! เจ้าคณะภาคใช่ไหมลงทรุดเลย พอรู้ว่าเป็นเจ้าคณะภาคเข่าอ่อนและผมก็เยี่ยมมาเรื่อย มาวัดหนึ่งสวดเสียงดังผมเข้าไปดู ใส่เครื่องขยายเสียงสวดเลย ๑๐ กว่าองค์เณรหลายองค์พระ ๕ - ๖ องค์ แล้วเณรด้วยนั่งสวดกัน หัวหน้าขึ้นเครื่องขยายเสียงปาวๆ ผมก็นั่งฟังแหมปลื้มใจมีสตางค์ไปถวาย องค์ละร้อยๆ ถวายที่ท่านสวดมนต์ ถามว่าบวชกี่พรรษาแล้ว ผมเพิ่งบวชได้ ๓ เดือนกว่าๆ องค์ที่เป็นหัวหน้านะ แน่ะแล้วทำไมหลวงพ่อไม่แสดง ไปสวดมนต์ในบ้าน อือผมดีใจ บวช ๓ เดือนกว่าๆ เป็นหัวหน้าสวดมนต์ไม่ทิ้งนะ หลวงพ่อไม่อยู่ก็สวดมนต์กัน

สวดมนต์เอาตำราดูก็ได้นะ ถ้าท่องได้ท่อง ถ้าท่องไม่ได้อ่านแบบก่อน อ่านไปด้วยสวดมนต์เถอะ คนฟังพระสวดมนต์เย็นๆ สวดมนต์เช้าๆ ชาวบ้านเขาชื่นใจ ที่ผมฟังมาเลยชาวบ้านเขายินดีเหลือเกิน ผมไปอยู่อเมริกา ในพรรษาผมสวดมนต์วันละ ๔ หน ไม่มีงานอื่นทำ เช้ามืดตีห้า ตีห้าครึ่ง สวดมนต์ทีหนึ่ง และก็ ๗ โมงเช้า ๕ โมงเย็น ๒ ทุ่ม กลางคืน สวดมนต์เยอะ สวดกันใหญ่ สวดมนต์ ชาวบ้านเขาดีใจว่าพระท่านสวดมนต์ จะว่ามาอยู่พระขี้เกียจอย่างนั้นไม่ได้ พูดไม่ออก ท่านสวดมนต์กัน ไม่ใช่สวดมนต์อย่างเดียวฉันแล้ว ยถา สัพพี สัพพโร ฉันเพลแล้ว สัพพโร ฉันเช้า ยถา สัพพี ทุกวันๆ ชาวบ้านไม่ได้มาก็ชื่นใจ เขาก็นินทาพูดว่า พระฉันแล้ว ไม่สัพพี ไม่สัพพโร ไม่ให้พร ต้องสัพพี

สัพพโร ต้องเอาแล้วนะ ถ้าอย่างนั้นเวลาเราสวดมนต์ไหว้พระ เป็นว่าเรากำลังส่งบุญ ส่งบุญ

ให้โยมที่บวชเข้าใจไหมท่าน ส่งบุญไปสร้างตัวเราเป็นบุญแล้วส่งบุญให้โยมที่บวชเรา โยมบิดา โยมมารดา พี่น้องญาติมิตรสรรพสัตว์ทั้งหลาย เทวดาทั้งหมดจะได้บุญจากเราบวช เทวดารู้พระสวดมนต์ท่านรู้ว่าเทวดานั่งฟังซิ ทั้งหมดเทวดารู้ว่าท่านทั้งหลายมาก็ลงมากันเต็มหมดแล้ว เณรนี้หลับเทวดาก็รู้ว่าเณรนี้หลับเสียแล้ว เทวดาสงสาร จ้อยๆ ๆ ไม่หลับหรอกว่าไปอย่างนั้น เขารู้หมด เทวดารู้หมด เพราะฉะนั้นที่เราทำจารึกรู้หมด เข้าไปในใจหมด ทำวัดสวดมนต์เรารู้มุ่งหมายไปก่อนนะ งานเรามีศีล สมาธิ ปัญญา หลักศาสนาแล้วนะ ศีล สมาธิ ปัญญา เณรพระพุทธเจ้าสอนไว้

๑. สพฺพปาปสฺส อกรณํ ไม่ทำความชั่วทั้งหมด

๒. กุสลสฺสูปสมฺปทา ทำความดีให้เกิดขึ้น

๓. สจิตฺตปริโยทปนํ ชำระใจจิตให้หมดจดผ่องแผ้ว

หลักก็คือศีล สมาธิ ปัญญา ศีลที่เราบวช รักษาศีลดีแล้ว เมื่อสวดมนต์ศีลดีก็ดีขึ้นอีกศีล สีลํ ปริภาวิตํ สมาธิ อปฺปมาโณ ศีลที่เรารักษาอบรมดีแล้วสมาธิก็มีผลมาก เราสวดมนต์ไหว้พระศีลที่เรามีอยู่กับที่เลย นี่เพราะอะไร เพราะเราสวดมนต์ไหว้พระก็ไม่ผิดศีลไม่เป็นไร เสร็จแล้วก็เราสมาธิเกิดทำให้จิตตั้งมั่น เราเรียนพระไตรปิฎกเรียนคำสอนเลย เพราะจิตตั้งมั่นไปเรื่อยๆ สวดไปๆ ปัญญาเกิด ปัญญาเกิดเมื่อจำได้ ปัญญา ความรอบรู้ว่าจำอย่างนี้ ถ้าเราอบรมสะสมไว้มากๆ ปัญญาดีๆ จะเกิดเป็นความสว่างขึ้นๆ ในใจรู้อะไรไปมาก อย่างนั้นศีลเป็นเบื้องต้นของกรรมฐาน เป็นเบื้องต้นของชีวิตพระที่จะทำพระให้ดีที่สุด ต้องสวดมนต์ไหว้พระอบรมจิตของเราให้ดีด้วย

เรามีกายกับวาจาเป็นศีลนะ ศีลที่เราศึกษาสิกขาบททั้งหลาย ๒๒๗ อยู่ที่กายกับวาจา กายรู้ที่ตา วาจาทราบด้วยหู เณรหาวผมก็รู้ตาผมเห็น เณรเอาหัวพิงผมก็เห็น ตาเห็นผมสูงเทวดาดู เณรเอยเณรวันนี้แย่แล้วไม่ได้หลับไม่ได้นอน ชักเมื่อย ง่วงนอนเหรออย่าไปว่าเลยหลับไปเถอะ หลับไปก็ยิ้มไปสิ จะได้ไม่รู้ว่าหลับ หลับลืมตาเณรเอยหัดอย่างนั้นสิ ลืมตาหลับเรื่อย ครอกๆ ๆ ยิ้มไว้ พระครูโวธรรมมาจารย์วัดเพ่งดาวดึงส์ ครูโวท่านเป็นคนที่มีปฏิภาณดี แต่ก่อนไปไหนต้องไปเรือนะ ลงเรือท่าเตียนไปบ้านแพน แต่ในเรือไม่มีที่นอน ครูโวหาที่นอน เถ้าแก่ๆ ลงไหนล่ะ ลงบ้านแพน เออถึงแล้ว จะบอกให้นั่ง เถ้าแก่ยังไม่ถึงนะนอนต่อไปนะ เถ้าแก่ยังนอนต่อไปเถอะ พระฉิบหายเรียกเรื่อยเลย เถ้าแก่ไปเลยลุก ครูโวนอนตรงนั้น หาที่นอนทักเรื่อยบอกเรื่อย รอเถ้าแก่รำคาญลุกไปที่อื่นเลย ครูโวนอนตรงนั้น เลยหาที่นอนได้ หวังดีทำเลยนะ เณรหวังดีนะง่วงนอนเถอะเดี๋ยวจะบอกให้ถึงเวลา เออศีลเราสวดมนต์ มีศีลและมีสมาธิ จิตที่เราอ่านๆ สวดมนต์หมั่นเพียรคือสมาธิ จิตที่เป็นสมาธิเป็นจิตใหญ่ ดูหนังสือก็ได้นะ ผมให้สวดมนต์ดูหนังสือเลย

แต่ข้อสำคัญว่าต้องดูตัวอะไร นโม ตสฺส ภควโต อ่านหนังสือจิตอยู่ตรงนั้น ต้องการให้เกิดสมาธิแต่ที่ท่องได้เป็นสมบัติ วัดเผื่อไม่มีหนังสือ ถ้าหากว่าท่องไม่ได้หนังสือมี บางทีที่ปากเปล่าๆ นี้สวดไปไม่ได้รู้ว่าสวดอะไรนะ ตามเพลง นโม... เรื่อยเป็นเรดาร์เลย ส่ายไปส่ายมา สวดมนต์ต้องให้ดีๆ นะ นั่งตั้ง

ตัวตรง ตัวตรงเป็นบุญ หน้าตรงเป็นบุญ ตั้งใจสวดวาจาปากเป็นบุญ วาจา ถ้าพูดเรื่อย กาย วาจา ใจปาก เป็นบุญ แล้วใจก็ตั้งให้เป็นบุญ ต้องให้ได้อย่างนั้นน่ะ ไม่ใช่แต่ท่องสวดให้จบ แล้วสวดมนต์ต้องมีเสียง ให้ดีด้วย ต้องขยับเสียง อย่าไปตะโกนสวด นโม ตสฺส อวดเสียงไม่ได้ คนเป็นสมาธิ คนฟังเพลินๆ ต้องสวดเป็น สวดมนต์บ้านก็ดี สวดมนต์ที่ไหนก็ดี อย่าไปแหกปากสวด แหมบางคนสวดปากเบี้ยวปากบูด ชาวบ้านเห็นน่ากลัวจะตาย แหมเอาแน่องค์นี้ แต่ไม่ใช่พวกท่านนะ สวดเรื่อยๆ ให้นิ่มให้คนฟังแล้วเป็น สมาธิ เกิดเสียงสวดมนต์แล้วเป็นสมาธิ คนฟังให้เกิดสมาธิ ไม่ใช่คนฟังแล้วตกใจกลัว กลัวที่จะตาย บางองค์สวดแล้วถอนหายใจหนักๆ

ผมเคยมีเณร ผมไปอยู่วัดโพธิ์ใหม่ๆ มีเณรอยู่องค์สวด ผมนึกว่าลูกควายร้อง จริงๆ นะ ผมเรียก ลูกแหง่เหรอ โกรธผมจะตาย ตัวโตกว่าผมอีกจะเตะผมอีก คือผมเป็นคนปากไม่ค่อยสุขด้วย คือเวลา จะสวด พุทธังแงก ธรรมมังแงก แงกๆ ๆ เรื่อย เอ๊ะ องค์นี้แงกๆ ๆ ผมไปใหม่ๆ ผมก็ขันซิ คล้ายๆ ลูก ควายแฮะ สวดมนต์ต้อง นโม... เสียงเรียบๆ สบายๆ คนฟังก็เป็นสมาธิ คนฟังพระสวดมนต์คือ ฟังเสียง ที่พระสวดมนต์ไปตามบ้าน บุญอยู่ที่เขาฟังเสียง ถ้าพระไปกระโชกกระชากเอออะไรกัน นั่งหัวเราะ แก๊ะๆๆ ไม่ได้ ท่านเห็นพระจีนสวดกงเต๊กไหม พระจีนพระฝรั่ง เขาต้องมีเครื่องตีกริ่งกั้งสมาธินะ ไม่ใช่อย่างอื่น นะเป็นสมาธิ ผมไปนั่งวิเคราะห์ดู อ้อ แล้วเขาสวดเพราะององแงง..ไปหัวเราะไม่ได้ เขาเป็นสมาธิ พระ กงเต๊กเขาสวดอย่างนี้สมาธิ คาทอลิกสวดต้องใช้ออร์แกน ไปดูบทต้องมีเสียง เสียงบังคับ บังคับไม่ให้ จิตใจ พอเราจะคิดถึงเรื่องอื่นไปปะทะเสียงดนตรี แล้วอย่าไปบอกว่าพ่อตั้งวงอะไรนะ วงชาโด้ชาเด้อ สวดมนต์บ้านเรามีหน่อยวงเรากันเสียง ไม่ต้องตั้งวง พระพุทธต้องสวดเสียงเรื่อยๆ สวดดีๆ เพราะๆ แล้ว น่าฟังนะ

สวดมนต์นั้นต้องเรื่อยๆ อย่าไปกระแทกมากมายนะ ค่อยๆ สวด คือสวดมนต์ตั้งใจสวด บุญ อยู่ที่เราตั้งใจให้ดีนิ่ง ยากนะท่านนะ สวดไปสวดไปไม่รู้เขาสวดอะไรกัน สวดได้ไม่ล่มแต่ไม่รู้อะไร เพราะว่าจิตเสีย ต้องหัดจิตให้ดี ตั้งใจว่าไปเรื่อยๆ ให้สบาย ทีนี้สอนพระสวดมนต์ ผมก็จะกลับมาตรง กราบพระหน่อย กราบพระทำอย่างไรจะกราบพระ ให้รู้ว่าเรากราบท่าน กราบพระให้ กราบ ๓ ครั้ง เบญจางค ประดิษฐ์ กราบไปต้องให้ครบกาย วาจา ใจ สังเกตกราบเฉยๆ ปับๆ ๆ ก็ไม่เห็นมีอะไรก็นั่งแบบนี้ ได้อะไร ไม่มีอะไร เขามีบทไว้แล้วไง

ที่นั้นคือบทกราบพระล่ะ อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา พุทฺธำ ภควนฺตำ อภิวาเทมิ บทกราบพระ อย่างนั้นเราว่าในใจ ท่านหัดว่าในใจนะ ท่านไหว้ไปไหว้ไปท่านว่าดีเหมือนกันใจเรามีสมาธิ เกิดสัมผัส กับพระ แล้วไม่ต้องไปนั่งฟังเฉยๆ แต่ใช้อย่างนี้นะ ผมเสนอนะขึ้นนั่งไม่ต้องช้าอย่าไปช้า เขาจะบอกว่า เต๊ะท่ากราบช้ากว่าจะได้เสียที ขึ้นอรหำ....ว่าในใจให้ ธมฺโม สงฺโฆ สงฺฆำ นมามิ ธมฺมำ นมสฺสามิ ทุกทีลงไป ถึงพอดี ว่าในใจไม่ได้ออกเสียง เขาว่าเก็บๆ ไปเรื่อย เก็บไว้ในใจ ไม่อย่างนั้นเราก็กราบๆ ไปได้ เรื่อยๆ ได้บุญตรงกาย กายว่ากราบพระ วาจากับใจอาจจะไม่ทัน วาจาว่าในใจคือวาจา หัดกราบพระทั้งหมด เลย

อรหำ...ศีรษะลง ว่าเรื่อยเลย ว่าไปเรื่อยอย่างนั้น สฺวากฺขาโต...มือขึ้นเรื่อยๆ อย่างนี้ ลองทำดู บุญมหาศาล ใครทำได้ ผมไม่เคยไปบอกใครคือความลับนะ ครั้งนี้ปีนครั้งแรกที่อื่นบอกมาหลายทีแล้ว เดี๋ยวจะไปนึกภูมิใจว่าท่านรักเรามาบอกเราครั้งแรก ผมบอกว่าครั้งแรก วันนี้ครั้งแรก หัดกราบพระ ให้ถึงพระ ให้พระได้ชื่นใจเวลาเรากราบนะ กราบที่พระพุทธท่านพูดกับเรา

ท่านทั้งหลายเราบวชกันเพื่อถึงพระพุทธเจ้า เคยเห็นพระพุทธเจ้าไหม ไม่เคยแล้วพระพุทธเจ้าจริงหรือเปล่าชักสงสัย ถ้าพระพุทธเจ้าเป็นอย่างนี้จะนอนอย่างไร พระเกตุขึ้นมาก็คงติดมุม จะไหวเรอะ ชอบกลนะ นั่งคิดๆ ไปจะวุ่นใหญ่ คิดถึงพระไม่ได้ พระพูดนะ พระพุทธพูดนะ พระบุตรใหม่เขาเคยมีพระพุทธพูด เคยได้ยินไหม แต่ก่อนเขาลือว่าพระหนองแขม พระประธานลงไปกินปลาในสระผมเด็กๆ นะ วัดจำรูญ องค์นั้นนมัสสามิไปซะแล้วองค์นั้น ผมพูดเก่งพูดหลับได้ใช้ได้

ทีนี้ว่าถึงพระประธานพูด เขาว่าพระเรียนหนังสือ เรียนนักธรรมจบใหม่ๆ วันนั้นเรียนถึงพระอานนท์ พระอานนท์เป็นพุทธอนุชา พระนั้นชอบเป็นพระอานนท์ น่ารักพระอานนท์อยู่ใกล้ชิดพระพุทธเจ้า กลางคืนกลับมาวัดนอน แต่ก่อนไม่มีไฟฟ้านะ องค์นี้นอนในโบสถ์ นอนไปใจคิดถึงพระอานนท์ นอนไปกลางคืน ก็หรี่ตะเกียงไว้หน่อยๆ ฝนตกพรำๆ เสียงพระพุทธเจ้าเรียกพระอานนท์ อานนท์ๆ เฮ้อ ตื่นขึ้นมาเราไม่ได้หลับไม่ได้ฝัน อานนท์ๆ ใคร แหงนตะเกียงขึ้นดูใครมองหน้าหลวงพ่อก็เงียบ เราฝันท่าหรี่ตะเกียงนอน อานนท์พระประธานที่อยู่ข้างหลัง เปิดตะเกียงมาดู ปาดร้อง รู้จักปาดเขียดร้อง ออ อาๆ ๆ ฝนตก ไปยินเสียงอานนท์ๆ เป็นจริงๆ นะที่วัดลาดปลาเค้า

ผมเป็นเด็ก ผมเป็นเณรปีนั้น แต่ก่อนหอระฆังอยู่ตรงนี้นะ ตรงที่คนล้างชามเขากำลังทำป่าช้าก็อย่างนี้แต่ก่อนนี้กองฟอนกระดูกผีเยอะ มีต้นไผ่เผยมาอย่างนี้ รุงรังน่ากลัว พระครูพิพัฒน์สาธุกิจเป็นเด็กวัดรุ่นเดียวกับผม รู้แน่กุฏิอยู่ตรงโน้น หลวงพ่ออยู่กุฏิพระครูพิพัฒน์ตรงนี้ วันหนึ่งพระหนุ่มชื่อลุงธเนศ อะไรมาแล้วเหรออานนท์ คนเก่าๆ รู้นะ เดี๋ยวเขาจะว่าคนฟังลุงธเนศ บอกว่าหลวงพ่อ ท่านๆ เรียกหลวงพ่อว่าท่านๆ เสียงใครเรียกให้ช่วย ช่วยด้วยโวยๆ ไม่ใช่องค์เดียวนะ ทุกองค์ในวัด หลวงพ่อไปดูซิ ก็ออกไปทางนี้บ้าง ก็เสียงอยู่ตรงนี้ก็ไปตรงนี้บ้าง เดี๋ยวพระกลับมา บางเจอคนหน้าออกพรรษาแล้ว ข้าวสุกแล้วคนเฝ้าข้าวที่นา ไปบอกคนเฝ้านาเขาบอกว่าไม่มี อะไรนอนร้องเพลงกัน อะไรกัน ก่อนหน้านี้มีคนถูกงูกัดตาย เมื่อก่อนหลังป่าช้านี้ดูรกๆ นะ งูกัดตายเสีย รายตรงนี้ศาลาไม้ ผมยังเอากรรไกรคัดหมากมาคัดงัดปากมากรอกยา ผมก็เอาเท้าขึ้นจากร่องแล้วนะ กลัวผี นึกว่าผีงูกัดหลอก เสียงช่วยด้วยโวยๆ ฉึก ทัดๆ หลวงพี่ทัดอยู่มุมกุฏิมุมใกล้ๆ กับหอระฆัง ทัดเป็นคน กลัวผี ไปหาหลวงพ่อเจอแล้วๆ เราก็ตามเสียงกันมา ผมอยู่หลังก็ไม่เอาหน้าก็ไม่เอาระวังเรื่อย อย่างไรต้องเผ่นแล้วกู เสียงก็ยังดังช่วยด้วยโวยๆ หยิบไฟฉาย ฉายปั๊บไปบนต้นมะขาม หอระฆังมีต้นมะขาม อะไรรู้เปล่า ไก่ไม่สบาย นอนออยๆ ๆ หลับตาร้องออยๆ ๆ วิ่งลั่นทั้งวัดเลย วัดลาดปลาเค้า ออยๆ ๆ ได้ยิน ไปช่วยด้วย โบราณเขาเรียกว่าไก่เป็นหัด ไก่เป็นกระพื้อะไรพวกนี้โรคลง ออยๆ ๆ ได้ยินช่วยด้วยโวยๆ ได้ยินทั้งวัดเลย

ไม่ใช่องค์เดียว หลวงตาเทศน์ถึงเรื่องอะไร ว่าเรื่อยไปเลยพอแล้วเหนื่อย กราบพระให้ได้สวดมนต์ให้เก่ง ถ้าท่องได้ก็ดีแล้วติดไปถึงเป็นฆราวาสด้วย

โดยเฉพาะเป็นพระเป็นเณรไหว้พระสวดมนต์ได้โยมชอบ พระบวชใหม่เป็นแต่เพียงสัพพีได้ โยมนั่งอ้าปากหัวเราะยิ้มแฉ่ง เคล็ดลับของพระบวชใหม่คือพอสวดมนต์เสร็จ ต้องท่อง ยถา สัพพี ได้ พอโยมมาก็ยถาเลย พระบวชใหม่ผมองค์หนึ่ง ขิปฺปเมว อะไรลืมไปแล้วเมื่อวันสองวัน นึกถึงอะไรก็ไม่รู้ ผมพูดไปชอบกลอยู่ ต้องท่องได้พอสวดมนต์โยมดู ดูพระบวชใหม่พระลูกชาย เห็นพระลูกชายสวดมนต์ได้ก็ปลื้มใจ นั่งยิ้มเลยพระสวดมนต์ได้ แหมหารู้ไม่ว่าพระสวดบทใหม่รู้ได้บทเดียว บทที่โยมดูนั่น บทอื่นยังไม่ได้โยมเอย และที่ปากขยับๆ ก็ ๓๐, ๓๒ เท่านั้นเองโยม ต้องสวดมนต์ได้นะ สวดมนต์ได้นอกจากเป็นกุศลแก่ตัวเองแล้วก็เป็นกุศลแก่ศาสนา

ประการที่ ๑ ผลของการสวดมนต์ เป็นการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ การสวดมนต์เป็นการปูพื้นฐานที่เป็นกรรมฐาน เป็นการฝึกจิต

ประการที่ ๒ การสวดมนต์นั้น เป็นเหตุให้เราได้ท่องบ่น คำสอนพระพุทธเจ้าเขาเรียกว่า พุทธวจนะ ที่เป็นภาษาบาลีก็ได้บุญ ทุกคนจำคำสั่งสอนไว้ เท่ากับทรงบุญทรงศาสนาไว้

ประการที่ ๓ ทำให้เรารู้บทสวดมนต์จำได้ ไปสวดที่ไหนได้ สามารถที่จะตรึกนึกพิจารณาเรื่อย

ประการที่ ๔ คนที่ได้ยินได้ฟังปลาบปลื้มใจ

ประการที่ ๕ เสียงบทสวดมนต์ ทำความสุขให้แก่ผู้ได้ยินได้ฟัง

ยิ่งวัดไหนสวดมนต์ไหว้พระติดเครื่องขยายเสียง ยอมรู้ สวดมนต์ไหว้พระอย่างนี้ยิ่งดีใหญ่ แต่ขอประทานโทษนะ อย่าไปสมคบกับเจ้าอาวาสใส่เทปบันทึกเสียงไว้ เสร็จแล้วดูมวยเปิดเทปบันทึกเสียงเย้วๆ ๆ แหมพระสวดมนต์ตามเวลาแล้ว ไปดูที่ไหนเปิดดูทีวีทำไมสวดมนต์ได้ล่ะ อ้อ หลวงพี่เทปเลยใช้เทปสวดกัน ก็สวดได้เลย สวดมนต์ไหว้พระทุกวันดีไหม ดีมากไปสวรรค์ เพราะว่าจิตที่เรากำหนดอยู่นั้นเป็นจิตที่ดีที่สุด เป็นการรักษาศาสนา ผมพูดมาทั้งหมดเป้าหมายของผมก็คือว่า จะให้รู้ว่าเราที่บวชนี้เราบวชเป็นกำลังพระศาสนา เหมือนทหารที่ไปฝึกเขาเป็นรั้วของชาติ เอ๊ะ! เดี๋ยวก็ออก นั่นฝึกไว้ๆ เราพระเณรที่บวชนี้เป็นรั้วของพระศาสนา เป็นกำลังศาสนา จะได้สืบต่อไป จะนึกว่า ๓ วัน ๗ วัน ๓ เดือน ๑๐ ก็ตามเถอะ ต้องเรียนหนังสือสวดมนต์ไหว้พระให้ได้เป็นกำไร แล้วไปภาคภูมิใจสึกไปแหมได้บวชนะ ไม่ได้ว่างเลยลำบากจังเลย ถ้าสึกออกมาลำบากใช้ได้ บอกเฮ้ยวัดผมสบายพอบิณฑบาตกลับมาก็ครื้นเครงกันแล้ว อย่างนั้นหมดท่าเลย แล้วศาสนาก็ดีขึ้น ปัจจุบันนี้โลกแคบที่ผมว่า มีศาสนาอื่นเข้ามารุกรานเราแล้วยังมีคนอื่นรุกรานว่าเราทำอะไร เราจึงต้องทำงานกัน ท่านทั้งหลายที่บวชใหม่ก็ตามที บวชเก่าก็ตาม ช่วยกันเป็นกำลังของศาสนาให้ได้นะ

อีกข้อหนึ่งที่อยากเสนอแนะ ก็เมื่อกี้ท่านรองเจ้าคณะอำเภอบอกว่า บุหรี่ปลอดบุหรี่ บวชนี้

อธิษฐานที เลิกบุหรี่เสียทีใครสูบบุหรี่ถ้าเลิกได้วิเศษเลย เท่ากับท่านได้ช่วยตัวเอง ช่วยโยมและช่วยเศรษฐกิจตัวเองได้ ดีทุกอย่างนะ ฉะนั้นการที่เราจะดีได้ ศาสนาจะดีได้ วัดจะดีได้ต้องอยู่ที่พวกเรานะ ไม่ใช่สมภารดีองค์เดียว ต้นหมากรากไม้ดี โบสถ์วิหารดี ต้องอยู่ที่พระเณร ทุกรูปประพฤติปฏิบัติ ตั้งอยู่ในศีล ตั้งอยู่ในธรรม ธรรมก็คือ การสวดมนต์ไหว้พระกันตั้งใจปฏิบัติให้ดี ผมเรียนถวายไว้เพียงเท่านี้นะ ก็ขออนุโมทนาท่านทั้งหลายไว้ ณ ที่นี้ด้วยนะ ผมก็บอกอะไรไปหลายอย่าง อย่างน้อยที่สุด ๓๐, ๓๒ คงจำได้เอาบทเดียวก็พอแล้วคุ้ม ผมขออนุโมทนาท่านทั้งหลายทุกรูปนะ ที่ได้มาร่วมกันแสดงกายสามัคคีให้เกิดกำลังแก่พระศาสนา

ในโอกาสนี้ขอให้ท่านทั้งหลายตั้งกัลยาณจิต คือทำจิตใจงดงาม นึกถึงความดีที่เราตั้งใจปฏิบัตินี้แล้วแผ่ส่วนบุญนี้ไปถึงโยมบิดาโยมมารดา ท่านที่มีชีวิตอยู่ก็ตามที่ล่วงลับไปแล้วก็ตาม ตลอดทั้งบรรพบุรุษ ครูอาจารย์พี่น้องญาติมิตรสรรพสัตว์ทุกถ้วนหน้า ขอได้อนุโมทนาส่วนบุญนี้ ได้มีความสุขความเจริญโดยทั่วกัน ขอให้เทวดาอารักษ์ทั้งปวงจงได้อนุโมทนาสาธุการในส่วนบุญนี้ และได้ตั้งใจแผ่ส่วนบุญที่เราทำนี้ให้แก่ท่านผู้ที่ขวนขวายในการประชุมอบรม เริ่มตั้งแต่ท่านเจ้าคณะอำเภอเมือง พระเถรานุพระเถระทุกรูป ญาติโยมที่ถวายภัตตาหารก็ตาม ที่ช่วยด้วยกำลังก็ตาม ทุกท่านที่ช่วยให้เรามีความสุขในโอกาสนี้ ขอให้มีส่วนบุญที่เราได้กระทำนี้และมีความสุขความเจริญ เมื่อท่านทั้งหลายตั้งกุศลจิตอย่างนี้แล้ว ขอได้รับพรจากผมด้วย สาธุ.

โอวาทของพระธรรมราชานุวัตร

เนื่องในวันเปิดการอบรมนักเรียนบาลีก่อนสอบ ภาค ๓
ณ วัดพิกุลทอง อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี
วันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ.๒๕๓๔

กระผมขอโอกาส พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระพุทธวรญาณ พระมหาเถระ ณ ที่นี้ และนักศึกษาทุกรูป ท่านเจ้าคุณรองเจ้าคณะภาค

วันนี้เป็นวันมงคล เป็นวันดี ที่เราทั้งหลายได้มาประชุม ณ สถานที่แห่งนี้ ในนามของภาคเป็นปีที่ ๒ แต่ว่าที่ตรงนี้ มีการจัดการอบรมบาลีมาเป็นปีที่ ๑๓ แล้ว เริ่มมาแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๑ ซึ่งท่านเจ้าคุณพระราชสิงหคณาจารย์ (หลวงพ่อแพ) ได้เริ่มต้นจัดการอบรมนักเรียนบาลีก่อนสอบมาแล้ว เป็นส่วนของจังหวัดแต่ก็มีนักเรียนจากที่ต่างๆ สมัครมาเรียนมาศึกษากันมาก ดังที่เจ้าคุณรองภาคได้กล่าวมาแล้วนั้น การอบรมบาลีก่อนสอบนี้ กระผมเห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญแก่นักเรียนนักศึกษามาก นักศึกษามหาวิทยาลัยก่อนสอบก็มีการอบรมกัน มีการซักซ้อมกันเรียกว่า ติววิชา แต่เราใช้ว่า อบรมก่อนสอบ

ในการอบรมนักเรียนก่อนสอบนี้ กระผมมีความคิดมาจากการอบรมนักเรียนนักธรรมชั้นเอก คือ กระผมได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะภาค ๑๔ พ.ศ. ๒๕๑๖ ไปเยี่ยมวัดในเขตปกครอง ไปที่วัดคลองตัน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร มีพระรูปหนึ่งบอกว่า ท่านอยากเรียนนักธรรมชั้นเอก แต่ไม่มีครูสอน คำพูดประโยคนี้ทำให้ผมคิดถึงตัวเอง กระผมเป็นนักเรียนหัวเมืองเหมือนนักเรียนสิงห์บุรีนี่แหละ อยู่นครปฐม สอบนักธรรมโทได้อายุ ๑๔ -๑๕ เป็นนักเรียนนักธรรมเอกแต่ไม่มีครูสอน เราต้องท่องหนังสือเอง การที่เราท่องหนังสือเองไม่เหมือนกับมีครูแนะนำ เมื่อพระรูปนั้นพูดอย่างนี้ กระผมก็นำคำพูดของพระรูปนั้นมาปรารภในที่ประชุมเจ้าคณะจังหวัด ซึ่งระยะนั้นเรามีการประชุมกันเดือนละครั้ง

กระผมเสนอแนะแนวความคิดว่า เราน่าจะได้เปิดอบรมนักเรียนนักธรรมเอก แก่พระภิกษุสามเณรผู้ปรารถนาจะเรียนนักธรรมเอก เพราะแต่ละวัดนั้นมีนักเรียนนักธรรมเอก รูปหนึ่งบ้าง สองรูปบ้าง จะเปิดเรียนก็ไม่สะดวก ครูอาจารย์ไม่มี กระผมเสนอแนวความคิดว่า อยากให้เป็นโรงเรียนจังหวัด เพื่อจะระดมกำลัง ทั้งนักเรียน ทั้งครูบาอาจารย์ ให้นักเรียนมารวมกันที่เดียว แล้วก็จัดหาครูบาอาจารย์มาช่วยสอน เวลาก็กำหนดว่าควรจะเป็นวันโกนวันพระ เพราะว่าตามปกติในต่างจังหวัด พระที่เป็นนักธรรมโท จะต้องเป็นครูสอนนักธรรมตรีช่วยเจ้าอาวาส ถ้าหากว่าเราเปิดเฉพาะวันโกนวันพระ เว้นวันพระใหญ่คือวันพระที่ต้องทำสังฆกรรมเท่านั้น และก็นักเรียนนักธรรมโทนั้นเป็นครูแล้วไม่จำเป็นต้อง

เรียนรายละเอียด เป็นแต่เพียงว่าเราเสนอแนวความคิดให้แก่นักเรียนโดยที่ครูอาจารย์นั่นแหละว่า ตรงนี้ควรจะเป็นอย่างนั้น ตรงนั้นควรจะเป็นอย่างนี้ แล้วกำหนดชั่วโมง ก็น่าจะช่วยนักเรียนได้มาก ที่ประชุมเจ้าคณะจังหวัดต่างรับไปพิจารณาและจังหวัดท่านก็รับเปิดที่วัดกลางอ่างแก้ว ที่จังหวัดสมุทรสาคร เจ้าคณะจังหวัดรูปปัจจุบันนี้ ในสมัยนั้นท่านเป็นรองเจ้าคณะจังหวัดท่านก็รับเปิดที่วัดกลางอ่างแก้วที่จังหวัดสมุทรสาคร เป็นจังหวัดแรก จังหวัดอื่นๆ ก็ร่วมกันเปิดแต่เปลี่ยนวิธีแทนที่จะเปิดวันโกนวันพระตามแนวเดิมนั้น ซึ่งมีจังหวัดที่มีแนวความเดิมว่าควรจะเปิดก่อนสอบสัก ๑๕ วัน มีจังหวัดกาญจนบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม ก็เลยระดมกันเปิดก่อนสอบ บางจังหวัดเปิดอบรมนักธรรมโทเพิ่มเข้ามาด้วย ผลที่ออกคือนักธรรมชั้นเอกได้มากสถิติดีขึ้น นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจดี นี้เป็นความคิดที่กระตุ้นให้เกิดความคิดต่อไปว่า เราควรจะได้อบรมนักเรียนบาลีเช่นนี้บ้าง

ในปีนี้ พ.ศ. ๒๕๑๘ จึงได้เริ่มอบรมนักเรียนบาลีก่อนสอบ ในที่ประชุมเราได้พิจารณาว่าจะจัดทำที่ไหนและตกลงกันว่าทำกันที่วัดไร่ขิง เพราะการที่เราจะนำพระเณรมาอยู่กันมากๆ ต้องมีอุปการะหลายอย่าง สถานที่ อาหาร ปัจจัย เครื่องใช้สอย และผู้ที่บริหารท่านเจ้าคุณรองภาค ปัจจุบันคือท่านเจ้าคุณพระธรรมมหาวีรานุวัตร ท่านยินดีสนับสนุนให้ทำการอบรมกันที่วัดไร่ขิง วัดไร่ขิงมีพระศักดิ์สิทธิ์ มีคนบูชากันมาก ท่านมีรายได้ปีหนึ่ง ๑๐-๒๐ ล้าน ขอท่านอบรมพระเณร ก็พูดกับท่านว่า หลวงพ่อวัดไร่ขิงก็พระพุทธเจ้า พระเณรก็เป็นลูกพระพุทธเจ้าใช้ได้ไม่เป็นไร หลวงพ่อวัดไร่ขิงท่านยินดี ปีแรกนี้เราอบรมเฉพาะประโยค ๑-๒-๓-๔ เท่านั้น ประโยค ๕ ยังไม่อบรม ผลออกมานักเรียนสอบไล่ได้น่าชื่นใจ ก็ก้าวไปปีต่อไปถึงประโยค ๕ และนักเรียนที่อบรมจากวัดไร่ขิง ก็จบประโยค ๙ ที่มาในที่นี้ คือพระมหาโสภา เขมสรโณ จบประโยค ๙ จากการอบรมที่วัดไร่ขิง ตั้งแต่ ๑-๒-๓ มาเลย อยู่วัดพระงามที่ผมเคยอยู่มาแล้ว เดี๋ยวนี้เป็นเจ้าอาวาส วัดพระงาม เป็นครูสหศึกษาบาลี นครปฐม แล้วก็ไปเรียนปริญญาโทต่อในประเทศอินเดีย ตอนนี้กลับมา ผมก็เลยให้มาช่วย นี่ครับประโยค ๙ จากวัดไร่ขิง ยังมีอีกหลายรูปที่มาจากวัดไร่ขิง ที่มาช่วยในปีต่อมา ก็มีนักเรียนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ที่ทราบข่าวนี้นำภัตตาหารมาถวายเป็นเจ้าภาพทุกวันเต็มหมด นี่คือความเป็นมาของการอบรมนักเรียนบาลีก่อนสอบ

ในการอบรมนักเรียนบาลีก่อนสอบนี้ ไม่ได้หมายความว่าเรามาเรียนบาลี ผู้ที่มาเรียนนั้นต้องมีความรู้มาแล้ว โดยเฉพาะนักเรียนประโยค ๑ - ๒ ต้องมีพื้นฐานความรู้ที่ดี เพราะเราอบรม ๑๕ วัน เราไม่ใช่ว่ามาตั้งต้นใหม่ คือเป็นแต่เพียงสรุปแนะนำข้อใดตรงไหนนักเรียนควรจะสนใจ ส่วนประโยค ๓ - ๔ - ๕ เป็นผู้ที่มีแนวความรู้อยู่แล้ว ก็ไม่สู้จะลำบาก ฉะนั้นนักเรียนต้องมีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ เมื่อกระผมอยู่ภาค ๑๔ สมัยนั้นกลางคืน เดินดูนักเรียนดูหนังสือ ดีใจที่เห็นนักเรียนคร่ำเคร่งกันจริงๆ พอเลิกจากอบรม กลางคืนนั่งดูนั่งท่อง กระผมจำได้รูปหนึ่ง คือสามเณรสุพรรณ กระผมบอกว่ารูปนี้ต้องได้ถึง ๙ ประโยค ได้ประโยค ๙ ลาสิกขาไปแล้ว ชื่อพระมหาปัญญา วัดพลับพลาชัย ดังนั้น นักเรียนต้องเรียนจริงอย่านึกว่ามาฉันข้าวต้มหลวงพ่อแพ ต้องนึกว่ามาเอาความรู้จากหลวงพ่อ อย่านึกว่าหลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์

กินข้าวต้มแล้วสอบไล่ได้ ต้องนึกถึงว่าข้าวต้มหลวงพ่อแพ เป็นเลือดเป็นเนื้อที่จะทำให้เรามีความรู้เรื่องนี้ แต่ก่อนเราเข้าใจกันว่าเรียนภาษาบาลีนี้เป็นทางอับไม่มีทางไป แล้วเข้าใจว่าภาษาบาลีเป็นภาษาตาย กระผมเข้าใจเช่นนั้นด้วย ไม่ใช่ท่านเข้าใจเท่านั้น ไม่รู้จะเรียนไปทำไม กระผมไปประเทศพม่า พระพม่าพูดบาลี ชีพม่าพูดบาลี สมัยนี้เขาใช้คำว่าหน้าแตก ผมก็เกือบหน้าแตกกับชีพม่า คราวทำสังคายนากระผมตามสมเด็จพระสังฆราช ตอนนั้นเป็นสมเด็จพระวันรัต ไปในงานสังคายนา วันหนึ่งมีชีพม่า ๓-๔ คนมาถามผมจำแว่วๆ ว่า เสฺว ทานำ ทสฺสามิ ททามิ กระผมกำลังคิดศัพท์ว่า โน กหาปณานิ หรือคำว่า กหาปณานินตฺถิ อย่างไรนี่แหละ นึกไปว่าแม่ชีมาขอทาน บาลีกระผมไม่ค่อยกระดิกหู ก็บอกว่าไม่มีสตางค์ ได้คำว่า กหาปณานิ แล้วก็คิดว่า นตฺถิ จะเอาไปวางไว้ที่ไหน แต่พอได้ยินประโยคสำเร็จ เผอิญนึกได้ว่าแม่ชีเขานิมนต์ฉันเพลในวันพรุ่งนี้ เขาคงมาถามว่า พระที่จะไปฉันมีจำนวนเท่าไร เราเข้าใจว่าเขามาขอสตางค์เรา แม่ชีเขาเก่งภาษาบาลี ระวังเชียว

ฉะนั้น เราต้องศึกษาและพยายามฟังให้เข้าใจ ภาษาบาลียังไม่ตาย พระลังกาก็พูดภาษาบาลีเก่ง เรานั้นเก่งบาลีแต่ใบ้ ให้เขียนประโยคพอได้ แต่พูดไม่เอา ใบ้หมด แล้วไม่ใช่แต่ภาษาบาลี ภาษาอังกฤษก็ใบ้ ขอประทานโอกาส กระผมอยู่ที่อเมริกา คนอเมริกันเขาบอกว่าคนไทยเก่งภาษาอังกฤษ แต่เก่งแบบคนใบ้ คือพูดไม่ได้แต่เขียนหนังสือเก่ง ขอให้เขียนหนังสือเขียนประโยคเขียนได้แต่พูดไม่ได้ เพราะว่าเราไม่ค่อยได้พูดกัน ต้องพูดบ่อยๆ ฉะนั้นบาลีนั้นไม่ตายเป็นภาษาที่ใช้ได้ แต่เป็นภาษาที่ท่านทั้งหลายมีความหวังได้นะ จบประโยค ๙ ถวายปริญญาบัตรมีสิทธิ์ มีศักดิ์เท่าปริญญาตรี เรียนไปครับทางนี้ ในภาษาที่เราใช้นี้ภาษาที่ดีๆ นั้นมาจากภาษาบาลีสันสกฤตเสียเป็นส่วนมาก ถ้าเราเก่งภาษาบาลีจะช่วยให้เราเขียนภาษาไทยได้ดีขึ้น และที่เราเรียนภาษาบาลีนั้น ถ้าเราติดประโยค ติดการเดินหนังสือประโยคแบบบาลีนี้เวลาไปเขียนเรียงความนี้ดีกว่าคนอื่น แต่ว่าเราจะต้องคิดประโยคภาษาบาลีเวลาเรียงภาษาไทย ฝึกอย่างนั้นแหละเราเก่ง

ฉะนั้น การเรียนภาษาบาลีนี้ จะช่วยเราได้มากครับ ในการที่เราให้มีการอบรมก็เพื่อจะเพิ่มพูนความรู้นักเรียนประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง เพื่อให้นักเรียนมาพบปะกัน ระหว่างนักเรียนสำนักต่างๆ ไม่เฉพาะแต่ในภาค ๓ สี่จังหวัดเท่านั้น เรายังมีนักเรียนจากส่วนกลาง วัดปทุมคงคา ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี ซึ่งเป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่ ก็ส่งเสริมให้ลูกศิษย์ท่านมา ปีนี้มา ๒๐ รูป วัดชนะสงครามก็มี ผมสอบถามสถิติเขาบอกว่าเหนือสุดเชียงใหม่ ทางอีสานมาจากอุดรฯ ตะวันออกมาจากระยองใต้ประจวบฯ ที่เรามากันก็จะได้รู้จักคุ้นเคยกัน สืบไปวันข้างหน้าท่านเติบโตในพระพุทธศาสนา เป็นเจ้าคณะ เป็นพระสังฆาธิการ ก็จะได้มีความสัมพันธ์มีความคุ้นเคยกัน

เมื่อสักครู่ ท่านเจ้าคุณพระวิเชียรธรรมคุณาธาร หัวหน้ากองเลขานุการ ภาค ๓ แล้วก็เป็นหัวหน้าสงฆ์ วัดไทยลอสแองเจลิส รูปนี้ติดต่อกับท่านไว้ เผื่อไปพักผ่อนที่อเมริกา เราจะต้องฝึกตัวเองที่เจ้าคุณวิเชียรฯ ว่าถอดรองเท้า รองเท้านี้เรารัก เราอยากจะมี เรารักรองเท้าจริง รักแต่ในเวลาที่ใช้ เวลา

ไม่ใช้ก็ปล่อยมันไว้อย่างนั้น ปล่อยให้เขาเหยียบรองเท้า ปล่อยไว้ตามทางเดินทางขึ้นบันได ทางขึ้นทางลง ต้องถอดรองเท้าหลบสิครับ หลบไว้หน่อยเดียว อย่าปล่อยให้เขาเหยียบย่ำรองเท้าเรา ฉะนั้นใครที่ถอดรองเท้าขวางประตูต้องฝึกใหม่ กระผมก็เหมือนกันหลบทางต้นเสาโน่น กระผมถอดรองเท้าหลบประจำ เวลาฉันข้าวก็เหมือนกัน ต้องเรียบร้อย ท่านเจ้าคุณวิเชียรฯ ท่านบอกไปเมื่อกี้นี้ นั่ง ยืน เดินต้องเรียบร้อย ฝึกกัน ประชันกัน วัดไหนสำนักไหนต้องดู พระเณรที่เขาไหว้ อาหารที่เราฉัน ไม่ใช่ของหลวงพ่อแพเท่านั้น เป็นของชาวบ้านด้วย แต่ว่าบารมีหลวงพ่อ เพราะเขามั่นใจว่าหลวงพ่อแพเลี้ยงพระเณรดีๆ ไม่ใช่เกะกะ เพราะฉะนั้นห่มผ้าให้ดี ไม่ใช่นึกว่า โธ่! หลวงพ่อเอาคนปากคลองสานมาบวชหรือไง ดังนั้นต้องนุ่งห่มให้เรียบร้อย อย่าเดินเกะกะ หลวงพ่อแพรู้หมด เพราะฉะนั้นต้องฝึกด้วย ผ้าของเราที่คนเขาเห็นต้องเก็บให้เรียบร้อย ต้องประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ เพราะเวลานี้สงครามอิรักกำลังปิดบ่อน้ำมัน ใครได้รุ่นนี้บอกว่ารุ่นซัดดัม ต้องสอบให้ได้ คนเขาถามว่าสอบได้รุ่นไหน บอกรุ่นซัดดัม เพราะฉะนั้นต้องเอาชนะซัดดัมให้ได้ มิฉะนั้นสอบตกรุ่นซัดดัมไม่มีท่าเลย ท่านเข้าไปในที่นอนก็ให้เป็นระเบียบ อุปติสสปริพาชกที่เป็นอัครสาวก ที่ท่านบวชเพราะท่านไปแลเห็นพระอัสสชิท่านเรียบร้อย จะเดินเหินออกบิณฑบาตเรียบร้อย ไม่ใช่บิณฑบาตประเภทจรวด ถ้าเจอซองขาวๆ ละก็ฉับๆ ฉะนั้นในที่พักนี้อย่าให้คนเขาเห็นว่าเกะกะ เรามาวัดนี้ ดูหลวงพ่อท่านฝึกเณร ตีห้าลูกน้องพากันถือไม้กวาดกันแล้ว อย่านึกว่ามีพระเณรวัดนี้คอยกวาดแล้ว ทิ้งขยะอีกหน่อยท่านจะได้กุศล อย่าไปทำ ตื่นตอนเช้ารีบแย่งไม้กวาดท่านมาทำเสียบ้างก็ได้ อย่าเกรงใจ ออกกำลังบ้าง ตื่นแต่เช้า อย่ามานอนนึกว่า วันนี้เขาจะเลี้ยงอะไร รำพึงแต่กินอย่างเดียว

ฉะนั้น การอบรมนี้เราจะอบรมทั้งวิชาทั้งจรณะความประพฤติด้วย ถ้าหากขัดความรู้สึกของเราต้องขอโทษด้วย ต้องนึกว่าเป็นลาภอันวิเศษ มาไม่ผิดที่ อย่ามาบอกว่า แหมนึกว่าจะสบาย สิ่งที่ไม่บัญชามันต้องฝึก กระผมหวังว่า พวกท่านจะได้อาศัยกำไรกลับไปไม่ผิดหวัง จึงต้องขอให้พวกท่านที่เป็นนักเรียนร่วมมือกับครูอาจารย์ ครูบาอาจารย์นี้พร้อมหมด เดี๋ยวท่านเจ้าคุณวิเชียรฯ กับพระมหาสุรินทร์จะแนะนำว่าท่านรู้ไหมเป็นใคร? ถ้าท่านจะถามว่าแล้วผมจะได้อะไรที่มาอดตาหลับขับตานอน ได้บุญครับ ได้กุศลอย่างยิ่ง เพราะนี่เป็นการบูชาพระพุทธเจ้า เป็นการรักษาพระศาสนา กระผมขออนุโมทนาท่านทั้งหลายที่เป็นนักเรียนนักศึกษาที่สมัครมาอบรมที่นี่ ทำให้พระวิทยากรมีงานทำ ให้กระผมมีงานทำ

ในโอกาสนี้ กระผมก็ขออนุโมทนา พระเดชพระคุณพระพุทธวรญาณ และท่านเจ้าคุณพระราชสิงหคณาจารย์ (หลวงพ่อแพ) ท่านรองเจ้าคณะภาค พระสังฆาธิการและคณะวิทยากรทุกรูปที่มาร่วมพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ในวันนี้ ในโอกาสนี้ รตนตฺตยานุภาเวน รตนตฺตยเตชสา กระผมขออำนาจบารมีของหลวงพ่อโตวัดนี้ให้คุ้มครองให้นักเรียนทุกท่าน ทั้งพระวิทยากร พระสังฆาธิการทุกรูป เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ประสบผลสิ่งที่พึงปรารถนาทุกประการเทอญ

บัดนี้ เป็นเวลาอันมงคลแล้ว กระผมขอเปิดการอบรมบาลี ภาค ๓ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ขอให้งานนี้จงบรรลุผล เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เป็นสวัสดิมงคลแก่ทุกๆ ท่านเทอญ.

อบรมนักเรียนพณิชยการราชดำเนิน

พระเทพโสภณ : ขอบใจมาก นั่ง สวัสดีนักศึกษาทั้งหลายวันนี้เป็นวันมงคล ที่เธอได้มารับประกาศนียบัตร แสดงถึงการสำเร็จการศึกษา ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีกับเธอทุกคนด้วยและที่ดีใจมากก็คือว่าก่อนที่เธอจะจากโรงเรียนนี้ไป เพื่อประกอบอาชีพเธอยังยินดีที่จะเป็นคนดีต่อไป ด้วยการอาราธนาศีลเมื่อกี้ โดยปกติ ถ้าอาราธนาศีลเสร็จแล้วจะต้องให้ศีลทันที แต่นี่ดีใจมากก็ยังไม่ได้ให้ ดีใจกับพวกเธอและก็เห็นว่าเธอดีใจ อาราธนาศีลเมื่อกี้นั้นก็ขอให้ใช้เฉพาะวันนี้คราวเดียวแบบเมื่อกี้ ถ้าจากที่นี่ไปแล้วก็เปลี่ยนแปลงนิดหน่อย จะได้ถือเป็นผลสำเร็จ ที่ว่าไปนะดีแล้วไม่ใช่ไม่ดี ที่อยากจะให้เอาไว้ก็คือว่าปกติอาราธนาศีลเขาไม่ต้องตั้ง **นะโม** ก่อน เขาอาราธนาศีลเลย แต่เมื่อกี้หัวหน้าเขาอยากให้เธอได้ไหว้พระก่อน เลยว่า นะโม ดีแล้วแต่ไม่ต้องใช้อีกต่อไปนะ และก็ต่อไปนี้พวกเธอจะเป็นตัวเองไม่ต้องให้เขานำต้องเป็นผู้นำหมด เพราะต่อไปนายคนนี้ไม่ได้เป็นหัวหน้าแล้วเธอจะว่าได้เหรอ งั้นต่อไปนี้อาราธนาศีลเองหมดนั่งพนมมือ อาราธนาศีลพร้อมๆ กันทุกคน ไม่อย่างนั้นออกไม่ได้ วันนี้ไม่ให้กลับบ้าน พนมมือขึ้น มะยัง ภันเต ทันที

นักเรียน : มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ

พระเทพโสภณ : พนมมือให้ตรงกว่านี้หน่อยนะ เดี๋ยวศีลไม่ไป ตรงๆ ตัวตรงๆ ตัวงอไม่ได้ศีลไม่ชอบ ขยับให้ดี ศีลเป็นของดีวิเศษเราจะต้องตั้งใจรับพนมมือ นี้กายได้บุญแล้ว แล้วตั้งใจคอยว่าพระท่านว่าอะไร นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ ครั้ง) นี่ขอให้อาจารย์นะไม่ใช่ขอเอง ขอให้อาจารย์รับลูกศิษย์ไม่รับ เธอดีเหมือนกัน จะไปแล้วไหนๆ จะไปแล้วก็เลยขอศีลฝากไว้ให้อาจารย์ใช้ ไม่ใช่ความผิดนะดีที่อย่างนี้นะ ต้องบอกกันอีกนี่เป็นวิธีเรียน ไม่ต้องเสียใจ วันนี้เราจะกลับไปอย่างภาคภูมิใจ พนมมือไว้ แหมอุตส่าห์ให้ของขวัญอย่างดีกับอาจารย์นะ ขอศีลให้อาจารย์

วิธีอาราธนาศีลขอฝากไว้ด้วย เธอจากที่นี่ไปแล้วอย่าให้เสียชื่อพณิชยการราชดำเนิน ไปถึงบ้านมีงานอาราธนาศีลทันทีอย่าไปหนีไม่ต้องกลัว เวลาพระท่านให้ศีลท่านจะว่านะโมก่อน เธอต้องรับ พระท่านว่านะโมนี่ บางแห่งท่านก็ตั้งเสียงดังๆ พระโบราณไม่มีเครื่องขยายเสียง ท่านว่านะโมอย่างนี้ นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ พระหัวเมืองก็ยังมีนะ เวลาเรารับไม่ต้องโก่งคอสู้ท่านนะไม่ใช่เราต้องให้ท่านถึงท่าน ก็นะโม ตัสสะ จะกลายไปใหญ่ เราว่าธรรมดา ไม่ต้องว่าทำนอง นะโมนี่มีทำนอง เราว่าธรรมดาว่า นะโม ตัสสะ .... ๓ จบ คนมากๆ ต้องพยายามคลอเสียงให้พร้อมๆ กัน พนมมือนี่อย่าพึ่งเอาลงนะจ๊ะ จะไปทำอะไรกินเล่าจากที่นี่ไปแล้ว พนมมือยังไม่ได้เลย ซ้อมดูว่าลูกศิษย์

พณิชยการราชดำเนิน จะแกร่งไหม แกร่งต้องพนมมือให้กล้าหาญตรงๆ ไว้ พนมไปหน่อยอ่อน ทำเป็นไม้ปิ้งข้าวเกรียบไปได้แบไปทางโน้นทางนี้ ปิดทางโน้นทางนี้ พนมมืออย่างนี้ก็ได้ ให้มันดีๆ ไม่อย่างนั้นเราต้องยกย่องตัวเราเท่ากับยกย่องโรงเรียน เราทำดีโรงเรียนได้ดีตัวเราดีด้วย พนมมือดีๆ นะเสร็จแล้ว เวลาพนมมือทางกาย เขาเรียกว่ากายเป็นบุญ บุญต้อง ๓ กาย วาจา ใจ พนมมือกายเป็นบุญ ตั้งตัวตรงๆ กายเป็นบุญ ทีนี้ถ้าเราทำไม่ดีมันเป็นบาปดูมันรับศีลสิ เอาอย่างนี้อย่างกับขอส่วนบุญ บางทีเป็นคนปากแหว่งไม่เป็นบุญ งั้นอย่างนี้เป็นบุญคนเขาเห็น เออ นี่สำนักไหนเยี่ยมจริงลูกศิษย์ใคร พณิชยการราชดำเนินครับ เต็มภูมิเชียว เอ้..นี่อย่างนี้วัดไหนนะ วัดอะไรตรงนี้ นักเรียนวัดนาคกลาง ได้ยินว่าระฆังวัดนาคกลาง ไปซัดพระเข้าให้ อะไรๆ ไม่ดีลงพระหมด ถ้าดีๆ ก็พณิชยการราชดำเนิน อย่าไปซัดว่าวัดโพธิ์นะได้ยินนะน่าดูเลยเชียว เอาพนมมือดีๆ อย่างนี้นะเสร็จแล้ว ถ้าตั้งใจว่าปากเป็นบุญ คือปากเราบางทีเราพูดอย่างอื่นๆ ได้ตั้งมากมาย ว่านะโม ว่าศีล ๕ ไม่ได้นินทาเขา ร้อยแปดพันเก้านินทาได้เพลินดีแล้ว ก็ไอ้ที่ปากจะว่าใจมันต้องตั้งใจ เป็นบุญนะ เอาใหม่ มะยัง ภันเต ใหม่ ตั้งต้นใหม่ เมื่อกี้วอร์มซ้อมๆ ดู มะยัง ภันเตใหม่ พนมมือ มะยัง ภันเต

นักเรียน : มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ.....

พระเทพโสภณ : นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต .....

นักเรียน : นะโม ตัสสะ .....

พระเทพโสภณ : พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ...(นักเรียนว่าตาม) รับสาธุดังๆ มือลงได้ แหม! เมื่อย ทำอะไรกินแค่นี้ก็เมื่อย ท่านผู้เจริญทั้งหลาย บัดนี้เธอรับศีลไปแล้วนะ เอากลับไปบ้านด้วย วันนี้เป็นวันที่เราสำเร็จการศึกษา ที่จริงเราสำเร็จมาหลายวันแล้ว แต่วันนี้วันรับประกาศนียบัตร ได้รับประกาศนียบัตรเข้าไปมันโล่งใจ ดีใจเหลือเกิน พ่อแม่ญาติพี่น้องอยู่ที่บ้านเขาอยากดู ที่ว่าจบๆ มีอะไรที่เขาอยากดูที่เรามี เดี๋ยวกลับไปให้เขาดู ฉลองกันใหญ่ อย่าไปฉลองกลางทาง ประกาศนียบัตรหายเสียล่ะกลับไปให้ถึงบ้าน นักศึกษาทั้งหลายต้องภูมิใจด้วยว่าทางโรงเรียน ไม่ได้มอบแต่ประกาศนียบัตรความรู้เท่านั้นต้องการมอบความประพฤติที่ดีไปด้วย ให้เธอนำความดีกลับไปให้พ่อแม่ด้วย จึงได้นิมนต์พระมาให้ข้อแนะนำ

เมื่อกี้เรารับพรจากท่านอาจารย์ผู้อำนวยการ จากครูบาอาจารย์แล้ว ตอนนี้ก็รับศีลจากพระ คนเขาต้องการขอศีลขอพร แสดงว่าศีลพรนี่เป็นของดี เมื่อเราจะรับศีลรับพร ศีลรับไปแล้วเมื่อกี้รับพรและรับศีลแล้ว ครูบาอาจารย์อยากให้เรามีศีลด้วย เพราะศีลนี้เป็นที่วิเศษนัก ก่อนที่เราจะรับศีลกลับไปนี้ก็ต้องทำความเข้าใจกันก่อนว่าที่เรารับศีล ๕ นี่รับไปทำไม แล้วศีล ๕ มีอะไรบ้าง ก็จะต้องลำดับว่าศีล ๕ ว่าไปเมื่อกี้นะ เรามีอะไรบ้าง มี ๔ ตอน นะโม ตอนหนึ่ง พุทธัง ธัมมัง สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ตอนหนึ่ง และปาณา ถึงสุรา ตอนหนึ่ง ตอนท้ายที่เธอนั่งมองหน้ากันเลิ่กลั่กๆ ว่าจะเอาอย่างไรดี อิมานิ ปัญจะสิกขาปะทานิ พอถึงตรงนี้มองเชียว ตรงนี้จะเอาอย่างไรดี นานได้ยินที ๔ ตอน มีอะไรบ้าง เรียนไป

ด้วยวันนี้ก่อนจะกลับไปเอาประกาศนียบัตรไปฝากแม่ บอกนี่ได้ศีลมาฝากด้วย แต่ไม่ต้องไปบอกแม่พ่อนั่งให้เรียบร้อยนะดูประกาศนียบัตรแล้วเดี๋ยวรับศีลจากหนูด้วย อย่าไปกราบเสีย กราบดี ๆ ทำตัวตรงๆ นะ ว่านะโม ๓ จบนะ

นะโมนี้หมายถึงไหว้พระพุทธเจ้าเป็นบทบูชาครู เขาถือว่าเป็นนะจังงัง จะพูดกับใครว่านะโมไปก่อน คนจะเงียบฟังเรา เหมือนอย่างคราวพระท่านขึ้น นะโม ตัสสะ คนเงียบ นะโม แปลว่าความนอบน้อม ตัสสะ หมายถึงพระพุทธเจ้า นะโมนั้นในภาษาไทย เราใช้คำหนึ่งคำว่านมัสการ คือการยกนอบน้อมไหว้อย่างนี้ นมัสการหมายถึงการไหว้ นมัสการน้อมนอบพระพุทธเจ้า ตัสสะหมายถึงพระพุทธเจ้า พระองค์นั้น ภะคะวะโตไหว้พระคุณของพระพุทธเจ้า ๓ คุณนะ

พระคุณภะคะวะโตผู้ทรงจำแนกแจกธรรมเป็นพระกรุณาคุณ อะระหะโต ผู้ปราศจากกิเลส เป็นพระบริสุทธิคุณ สัมมาสัมพุทธัสสะ ผู้ตรัสรู้ชอบโดยพระองค์เอง เป็นพระปัญญาคุณ นะโมนั้นไหว้พระคุณพระพุทธเจ้า ๓ ประการ พุทธัง ธัมมัง สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ พระพุทธเจ้านั้น ท่านตรัสรู้จริง แต่ต้องมีพระธรรมและพระสงฆ์ด้วย เราจึงต้องถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง เรียกกันว่า สรณคมน์ สะระณะ แปลว่าที่พึ่งที่ระลึก อาคม แปลว่าถึง ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่ระลึกถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ท่านจะพึ่งได้อย่างไร เราไม่มีงานทำไปกราบพระพุทธ หลวงพ่อให้งานผมหน่อยสิ ไปกราบพระธรรม ไปกราบพระสงฆ์อย่างนั้นหรือไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้น เพราะพระพุทธศาสนาสอนไว้ว่า อตฺตา หิ อตฺโน นาโถ แปลว่าอะไร

นักเรียน : ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

พระเทพโสภณ : ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ไม่ต้องบอกเธอก็รู้หมดแล้วนะเก่งจริงๆ ทีนี้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง ท่านบอกว่าเราจะพึ่งท่านได้ เราต้องประพฤติข้อที่ควรประพฤติ ๕ ข้อ ที่เรียกว่าศีล ปาณา ถึงสุรา เป็นศีล ที่ศีลนี้แปลว่าปกติแปลว่าธรรมดานะ ศีลนี่ไม่ใช่ของแปลกประหลาดปกติอย่างไร คนทุกคนเกิดมารักชีวิต ไม่มีใครที่จะเกิดมาแล้วอยากจะตายเลย อยากจะมีชีวิตอยู่ต่อไป คนรักชีวิต

ประการที่ ๑ ก็สอนให้คนอย่าทำลายชีวิตกัน นี่เป็นข้อที่ ๑ เมื่อไม่ทำลายชีวิตก็ต้องมีเมตตากรุณาต่อกัน

ประการที่ ๒ สอนว่าคนมีชีวิตอยู่แล้วต้องมีสมบัติ อย่างข้าพเจ้าพอมาถึงทรัพย์ เขาก็มีสมบัติคือน้ำชาน้ำหวานมาให้แล้วมีสมบัตินี่เธอจะมาถึงเดินเข้ามาหยิบน้ำหวานไปดื่มไม่ได้นะ ตาข้าพเจ้ากลับเลย ยังไงนี่ของพระของเจ้าหวงแล้ว พอมาวางอย่างนี้ หวงแล้วพระท่านหวงแล้วนี่ของท่านเขาประเคนไว้แล้วและใครมาหยิบไป จะเป็นอาจารย์หยิบไปยืนดื่มอย่างนี้ พวกเธอก็ เอ๊ะอาจารย์นี่อย่างไร ดื่มของพระนี่แสดงว่ามีเจ้าของ ทุกคนหวงสมบัติ และไม่ใช่พึ่งเป็นนะ เป็นตั้งแต่เกิดนะเป็น เกิดมาก็หวงสมบัติแล้ว เอาลูกกุญแจ เอาดินสอปากกาไปให้เด็กเล็กๆ ไม่รู้ความมันเล่นๆ นะเล่นเสร็จมันไม่เอา ไม่คืนแล้วมัน

ยึดแล้ว คนอยากมีสมบัติเรื่อยๆ นี่เราก็ชักจะมีสมบัติมากขึ้นเรื่อยๆ นี่กระดาษแผ่นเมื่อกี้ ประกาศนียบัตรเป็นของเราแล้วกลับไปหวงแหนนี่เป็นสมบัติ พระพุทธเจ้าก็สอนว่าอย่าไปเอาของที่เจ้าของเขาไม่ให้ นี่คืออย่าไปลักขโมยเขา

ปัจจุบันเรามีปัญหาเรื่องนี้มาก ปัญหาเรื่องขโมย มีทุกวันปล้นจี้กัน นี่คือปัญหาที่เราจะต้องเอาไปช่วยกันแก้ไข โดยที่เราเป็นคนมีศีลเสียก่อน จะไปบอกว่า โอ๊ย..เขาไม่มีเราก็ต้องไม่มีบ้าง หรือปัญหาการคอรัปชั่นที่ได้ยินกันทุกวัน ตำรวจรีดไถ คนโน้นเป็นอย่างโน้น คนนี้เป็นอย่างนี้ มาจากขาดศีลข้อที่ ๒ นี้ งั้นเรารับข้อนี้ไปดีมาก หรือในบ้านเรา แม่กระเป๋าสตางค์แม่หายไปบ่อยๆ นี่ก็มาจากข้อนี้ งั้นกลับไปนี่เรามีศีลเสียนะ ท่านก็สอนต้องประกอบอาชีพโดยสุจริตโดยชอบ สัมมาอาชีวะ เราจะรักษาศีลข้อนี้ได้ต้องเป็นคนเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้อง ต่อไปนี้เริ่มทำงาน นักศึกษาอาจจะมีคำถามแล้วจะให้ผมไปทำอะไรนะ งานมีมากขอให้ตั้งใจทำเถอะ ถ้าไม่เลือกงานทำได้หมดทุกอย่าง ถ้าไม่มีไปที่วัดโพธิ์นะ จะให้กวาดวัด ไม่ต้องกลัวนะ งานมีแต่ขอให้ทำเถอะ งานอะไรก็ได้

ประการที่ ๓ คนรักชีวิต รักสมบัติแล้ว สมบัติที่มีอยู่อยากจะให้มีอยู่ต่อๆ ไปที่เราเรียกกันมรดก งั้นมรดกตรงนี้จะต้องให้ใครรักษาล่ะ ก็ต้องให้มีลูกออกมารักษา ลูกนั่นแหละเป็นทรัพย์สมบัติอย่างหนึ่ง เราเรียกกันว่าพืชพันธุ์ นั้นคนก็รักษาพันธุ์ เขาจึงจะต้องไปสัมพันธ์ให้มันปนกัน ต้องมีสามีต้องมีภรรยากันผู้เดียว อย่าให้คนอื่นมาเกี่ยวข้องเพื่อพันธุ์จะได้บริสุทธิ์ อย่างนั้นก็จะต้องมีกามสังวร ระวังในความใคร่ ระวังรักษาเนื้อรักษาตัวเราให้พืชพันธุ์ดีที่สุด ให้เป็นความภาคภูมิใจ

ประการที่ ๔ เป็นความผิดทางวาจาคือคำพูด ต่อไปนี้เราเป็นผู้ใหญ่ เป็นคนที่สำเร็จการศึกษาต้องพูดเป็น พูดเป็นคือพูดจริงอย่าพูดเท็จ คนเราไม่ชอบพูดเท็จ ชอบพูดคำจริง คำจริงๆ นี่หมายถึงว่ารู้อะไรจริง พูดจริงๆ ไม่จริงอย่าพูด

ประการที่ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัย คือสิ่งที่ทำให้มึนเมา รวมทั้งเฮโรอีน ยาม้ายาอะไรทั้งหมดมีสติอยู่เรื่อยๆ เท่านี้แหละเราเป็นคนสมบูรณ์ ศีล ๕ ข้อนี้เป็นมนุษยธรรม ธรรมะที่ทำให้เป็นคน

ส่วนคำช่วงท้าย อิมานิ ปัญจะ สิกขาปะทานิ นั้นเป็นผลของการปฏิบัติศีล เป็นผลของศีล ผู้ที่ทำมีศีลแล้ว สีเลนะ สุคะติง ยันติ คนจะไปสู่สุคติได้ก็เพราะศีล คือจะอยู่สบายหมายถึงไปโลกหน้าได้ก็เพราะศีล ไปโลกหน้าสบายไปสวรรค์นะ แต่ไม่ได้หมายถึงสวรรค์เมื่อตายไปแล้ว หมายถึงสวรรค์ในวันพรุ่งนี้ เราจะอยู่เป็นสุขก็เพราะเรามีศีล สีเลนะ โภคะสัมปะทา คนจะร่ำรวยก็เพราะศีล สีเลนะ นิพพุติง ยันติ คนจะไปสู่นิพพานก็เพราะศีล ศีลเป็นเบื้องต้นของความดีทั้งหมด นี่ฟังไปแล้วชักหลับไปเพราะศีลเหมือนกันนะ หลับเหรอ เพลินไหม ดีแล้ว นี่คือว่าถึงศีลให้ฟัง เมื่อกี้รับไปนะ แล้วเมื่อกี้ก็ขอร้องสักหน่อย ขอฝากศีลให้กลับไปบ้านเธอคิดว่าลำบากไหม จะเอาศีลกลับไปลำบากไหม

นักเรียน : ไม่ลำบาก

พระเทพโสภณ : แน่ใจหรือเปล่า

นักเรียน : แน่

พระเทพโสภณ : เอาปรบมือให้หน่อยซิ

พระเทพโสภณ : ขอบใจ ปรบมือให้พวกกันตื่น ไม่ใช่ดีใจอะไรหรอก เกรงพวกจะหลับ ตื่นหรือเปล่าข้างๆ ไม่ตื่นตบอีกเที่ยวหนึ่ง สงสัยเพื่อนเธอยังหลับอยู่กระมัง อย่างนี้นะฝากกลับไปนะเธอนะ อยากเป็นคนดีหรือเปล่านี่

นักเรียน : อยาก

พระเทพโสภณ : ต้องการมีงานทำไหม

นักเรียน : ต้องการ

พระเทพโสภณ : มุสาวาทา เวระมณี อย่าลืมนะ รับปากได้ไหม

นักเรียน : ได้

พระเทพโสภณ : กลางคืนนี่ใครอยากมีงานทำนะ อยากทำงานดี กลางคืนนอนทุกๆ คืน สวดศีล ๕ ด้วย ไหวไหม

นักเรียน : ไม่ไหว

พระเทพโสภณ : โถ แล้วจะทำอะไรกินลูกเอ๊ย สวดไม่ได้เหรอ

นักเรียน : ได้

พระเทพโสภณ : เพราะว่า ว่าไม่ได้ ที่ว่าเมื่อกี้ได้เพราะมวยหมู่ จะสวดก็ได้แต่ต้องให้พวกหนูไปอยู่มากคน จึงสวดกันได้ นี่ไปหานะ ศีล ๕ นะวิธีนอนกลางคืนนะเรานี่กลางวันอาจจะบกพร่องศีลโน่นนิดนี่หน่อย แต่กลางคืนนอนให้มีศีลนอน บ้านใครมีพระบูชา มีโต๊ะบูชาอย่างนี้ กราบที่พระ ๓ ครั้งแล้วว่า มะยัง ภันเต อย่างเมื่อกี้เสร็จแล้วก็ว่าศีลไป ไม่ใช่ต้อง มะยัง ภันเต เสร็จแล้วตัวเองก็หันมานั่งเป็นพระพุทธให้ศีลเองนะ เดี๋ยวออกไปรับเองไม่ต้องว่า มะยัง ภันเต แล้วว่านะโม นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต พุทธัง สะระณัง...ว่าเรื่อยไปถึงสุราเม อิมานิไม่ต้องว่า แต่อย่าย่อนะ นะโม ตัสสะ ๓ จบ พุทธัง ธัมมัง สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ...ปาณา อทินนา กาเม มุสา สุราเม สะมาทิยามิ อย่างย่อ และไม่ใช่ใช้ก๊อปปี้นะ ไม่ใช่ใช้กระดาษก๊อปปี้ที่พิมพ์ดีดนะไม่ใช้คืนนี้ว่าเต็มที่เชียว พรุ่งนี้กลับเสร็จ นะโม ๓ จบ หลวงพ่อนอกนั้นเหมือนคืนที่แล้วครับ สงสัยจะถูกบทนี้เสียมากกว่า

นักเรียนนักศึกษาทั้งหลายเธอทำได้นะกลางคืนเวลานอน เทวดาจะรักษาเพราะว่าเรามีมนุษยธรรม แล้วเราจะภูมิใจเหลือเกินว่าเราเป็นคนดี นอนมีศีล ตื่นไม่ค่อยแน่และก็นอนเธอไม่ผิดศีลแน่ เพราะไม่ใช่ว่านอนแล้ว ลุกขึ้นละเมอไปหยิบกระเป๋าแม่ แม่ถามทำไมนะละเมอ อย่าละเมอ ฝากไว้ให้เธอคิดไม่ต้องเชื่อ ถ้าดีใจอยากจะเป็นคนดีอยากมีงานทำเริ่มคืนนี้รับรองเธอหางานทำได้ไม่ยาก เพราะเทวดาจะแห่ล้อมเธอไปไหนเรื่อย เธอจะไปสมัครงานที่ไหนเขาก็รับ ที่ควรจะไปก็ที่บริษัทซัมมิทนะ เขายึดโรงกลั่นเป็นของรัฐแล้ว เราก็บอกว่าเอาเป็นของรัฐบาล ขอทำด้วยคนสิ ไปโน้นเลยนะ ไปไหนคนเขา

ห้อมล้อมทีเดียวนะ เทวดาห้อมล้อมเราเพราะเราเป็นคนมีศีล ต้องมีสัจจะ คืนนี้ลองสวดดูเอาจริงๆ ไม่ใช่ลองนะ ทำได้ไหมเธอว่า ไหวไหม เงียบจังเลย ทำได้ไหม

นักเรียน : ได้

พระเทพโสภณ : อ๋อท่านว่าเงียบเลยว่าได้ซะอย่างนั้นแหละ

พระเทพโสภณ : เอาประกาศนียบัตรไปอวด นัดแฟนมารอหน้าโรงเรียนแล้วไม่ผิดเลยนะ นัดเลี้ยงกันตรงท่าอะไร โถลูกเอ๊ย แฟนเขาก็ถามเมื่อไรจะจบ วันนี้จบแล้ว ชื่นใจเขาชื่นใจหรือเปล่า เดี๋ยวฉันน้ำชาหน่อยนะ ชื่นใจดีนะ ได้ประกาศนียบัตร อีกนิดหน่อยกะว่า ๔ โมงจบ มันจะ ๔ โมงแล้ว อีกสักนิดหน่อยนะ ขอแถมนิดหน่อยได้ไหม

นักเรียน : ได้

พระเทพโสภณ : ชื่นใจจริงๆ เลย พูดอย่างนี้เดี๋ยวพูดไม่จบเลย เมื่อกี้นี้ให้ศีลไปอย่าง ทีนี้ให้ความเจริญ คนได้ประกาศนียบัตรได้ความรู้นี่เขาถือว่าได้ยศ เป็นเกียรติยศ เรามีความรู้กลับไปนี่เขาถามว่ามีความรู้ ชั้นไหนนะ จบ มศ. ๖ แล้วภูมิใจแล้วทำไมเก่งอย่างนี้ เธอมีเงินเป็นแสนแล้วนะ คนมีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน กลับไปถามว่ามีเงินเท่าไร มีเป็นแสนแล้ว นี่ไงเช็คอยู่ที่ตัวนี่ไงนะ ใครบอกละ พระเทพโสภณบอก นี่ฉันรับรองมีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน มีเงินเป็นแสนแล้วเดินไปนี่เดินผึ่ง ออกไปแฟนมาบอกแสนหนึ่งแล้วเจอะแฟนก็แสน ถึงแม่มีแสนหนึ่งแล้ว มีที่ไหนเธอ ในแผ่นกระดาษ จริงๆ เป็นแต่เพียงรับรองว่าเรามีวิชา ตัวจริงๆ อยู่ที่เรา มีวิชาท่วมหัวเอาตัวไม่รอด อย่าไปถูกตรงนี้นะแสนนึงจบเลย จมน้ำด้วย

ฉะนั้น ที่อาจารย์ห่วงนะ อยากให้ได้ทั้งวิชาและมีทรัพย์กลับไปด้วย เอาตัวให้รอด วิชานี่เป็นความรู้ ต้องมีความประพฤติที่ดี ข้าพเจ้าบอกศีลนั้นเป็นส่วนของความประพฤติ ประพฤติดีพระคุณพระพุทธเจ้าบทหนึ่ง ที่เราเคยสวดกันนะ วิชชาจะระณะสัมปันโน นึกออกไหม แปลว่าพระพุทธเจ้านั้นถึงพร้อมด้วยความรู้ ด้วยความประพฤติด้วย เธอเก็บกลับไปมีวิชานี้เป็นยศ ที่เราจบนี่เป็นยศ ยศแปลว่าสิ่งที่พึงจะทราบกันทั่วไป ได้เกียรติยศกลับไป คนที่มียศต้องรักษาไว้นะ รักษายศไว้ได้แล้วจึงจะเจริญ ไม่ใช่กลับไปเอาประกาศนียบัตร เอาไปเที่ยวโชว์ โชว์ใส่กรอบดูไหว้ประกาศนียบัตรทุกวันๆ ไม่ได้ ต้องใช้ความรู้จากที่ได้จากประกาศนียบัตรนั้น ท่านบอกไว้มี ๗ ข้อจำนะ อุฏฐานะวะโต สะตีมะโต สุจิกัมมัสสะ นิสัมมการิโน สัญญูตัสสะ จะ ธัมมชีวิโน อัปปะมัตตัสสะ ยะโสภิวัฑฒะติ แปลว่าอะไร แปลได้หรือเปล่า เห็นนั่งฟังกันนึกว่าเก่ง มีอะไรจดไหม จดไว้หน่อย หรือไม่จดหรอก จดไว้วันนี้จดไว้เลย อย่าไปเขียนไว้ว่ายศจะเจริญ ประกาศนียบัตรเรานี่จะงอกงามแตกผลออกไปเป็นความเจริญนั้นต้องประกอบด้วยธรรมะ ๗ ประการ

๑. **ต้องเป็นคนขยัน ขยันหมายถึงอดทน** อุฏฐานะวะโต ต้องบอกต้องลุกขึ้นแต่เช้า ไม่ใช่ว่าวันนี้ได้ มศ.๖ กลับไปแล้วนอนตื่น โน่น ๑๐ โมงเช้า ต้องตื่นต้องขยันต้องว่องไว ต้องเข้มแข็งจะไปทำงาน

ที่ใดต้องตั้งใจทำงานไปแต่เช้ากลับตรงตามเวลา นี่อุฏฐานะวะโตต้องเป็นคนขยันขันแข็งมีความอดทน

๒. สะตีมะโต ต้องมีสติ ในที่นี้ต้องนึกเสมอว่าเราเป็นอะไร เรามีความรู้แล้วกลับไปบ้าน ต้องช่วยพ่อช่วยแม่ก่อน เราเป็นลูก เราเป็นพี่เราเป็นน้องต้องทำหน้าที่ให้ดี มีสติเสมอว่าเรามีความรู้ต้องทำตัวให้เป็นคนมีความรู้ ใช้ความรู้ให้ได้

๓. ทำงานหมดจดบริสุทธิ์ คือมีความซื่อสัตย์ในงานไม่คดไม่โกง จะทำอะไรทำตรงๆ อย่าทำคดทำโกง ข้อ ๓ นี้หมายถึงการงานที่สะอาดหมดจด ทำอะไรต้องทำให้หมดจดคือมีความสุจริต

๔. ต้องใคร่ครวญแล้วจึงทำ ทำอะไรต้องใคร่ครวญตรึกตรองให้ดี

๕. ต้องระวังกาย ระวังวาจา ระวังใจ ระวังอะไร ระวังมันจะเกิดความโลภ ความโกรธ ความหลงทำในสิ่งที่ถูก อย่าทำสิ่งที่ผิดแม้จะเป็นเงินเป็นทองมากมาย ที่เราควรจะได้แต่ไม่ควรได้ด้วยการคดโกงคอรัปชั่นอย่าทำ จะไปทำงานเอกชนก็ดี ทำงานภาครัฐบาลก็ดี ต้องทำให้เต็มที่ คือตรองดูทุกสิ่งทุกอย่างสำรวมระวังให้ดีอย่าไปนึกว่าบริษัทช่างมันเถอะโกงบริษัทมันจนบริษัทล้มมานักหนาแล้วเพราะพนักงานไม่ดีงั้นต้องทำงาน รักษาผลประโยชน์ให้ดีที่สุด ต้องระวังกาย ระวังวาจา ให้มีสุจริต

ประการที่ ๖. ต้องดำรงชีวิตอยู่โดยธรรม คือเลี้ยงชีวิตให้ถูกต้อง อย่าเลี้ยงชีวิตที่ผิด ถูกต้องคือต้องรู้ฐานะความเป็นอยู่เรา บ้านเรามีเงินมีทองเท่าไร พ่อแม่เป็นอย่างไร เวลานี้ข้าวของแพงควรจะใช้จะสอยอย่างไรต้องระวังด้วย ควรจะประหยัดหรือไม่ประหยัด จะทำอย่างไรจึงจะดี นี่ประการที่ ๕ ดำรงชีวิตอยู่โดยความถูกต้อง ข้อที่ ๖ หรือ ๗

นักเรียน : ข้อที่ ๗

ประการที่ ๗. เป็นคนไม่ประมาทคือมีสติ ไม่ประมาทคือรู้จักหน้าที่ เรามีหน้าที่เป็นอะไร เป็นผู้จบการศึกษา เป็นคนที่มีความรู้แล้วหน้าที่หนึ่งเป็นหน้าที่ลูก หน้าที่แม่ หน้าที่พ่อ หรือหน้าที่คนทำงานที่ไหน เป็นผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องรู้หน้าที่ หน้าที่คือรู้จักหน้าเรานะรู้จักหน้าเราตรงนี้ว่าหน้าเราเป็นอย่างไร คนเราหน้าเราหน้าหนึ่งเป็นได้หลายอย่าง นั่งอยู่นี่เธอเป็นอะไร เวลานี้เป็นอะไร นักเรียนหรือเปล่า จบแล้วนะจ๊ะเลิกแล้ว จะหมดอยู่แล้วยังเป็นนักเรียนอยู่กลับไปบ้านอยู่กับแม่เป็นอะไร

นักเรียน : ลูก
พระเทพโสภณ : อยู่กับพี่เป็น
นักเรียน : น้อง
พระเทพโสภณ : อยู่กับน้องเป็น
นักเรียน : พี่
พระเทพโสภณ : มันเป็นหน้าที่ เดินถนนเป็นอะไร เป็นคนเดินถนน นึกว่าเดินบนถนนเขาเรียกอืด เป็นคนเวลาเดินถนนเป็นคนหลายหน้าที่ แต่งตัวอย่างนี้ บางคนเป็นนักศึกษา เป็นนักเรียน เป็นลูกของพ่อของแม่ เป็นหลายอย่าง เป็นคนผู้หญิงเป็นคนผู้ชาย ต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุดตัวสุดท้ายสำคัญ

ที่สุดอย่างนี้ยศเจริญแน่ จบแล้วนะจบดีไหม เอาเรียนคาถาไปบทหนึ่ง เรียนคาถาบทพนมมือ ๗ ข้อ เมื่อกี้จดหรือเปล่าข้อที่หนึ่งอะไรนะ

นักเรียน : ขยัน

พระเทพโสภณ : ข้อที่ ๒ ข้อที่ ๓ ข้อที่ ๔ ข้อที่ ๕ ข้อที่ ๖ ข้อที่ ๗

นักเรียน : มีสติ ,...

พระเทพโสภณ : ย่องแย่ง พอได้นะ มวยหมู่พอไปได้เอาคาถานี้ไปบทหนึ่งด้วยบทนี้ขลังจริง ใครที่มีคนรักแล้วเขาจะรักยิ่งขึ้น ใครที่ยังไม่มีคนรักภาวนาให้คนรัก รับรองนะเธอยืนป้ายรถเมล์ภาวนาขนาดนี้ หนุ่มก็สาวแล สาวก็หนุ่มแล เดินเข้าไปทักเลยนะ ไม่ต้องห่วงนะว่าคาถานี้ มันแจ๋วทีเดียวถ้าไม่มีไปหาอาจารย์ที่วัดโพธิ์ได้ บอกเลยอาจารย์จะต้องเสกให้ พร้อมหรือยังพร้อมแล้วเตรียมว่า จะเรียนหรือไม่เรียนนี่

นักเรียน : เรียน

พระเทพโสภณ : วันนี้วันอะไร

นักเรียน : วันอังคาร

พระเทพโสภณ : อังคารจะได้หรือต้องรอวันพฤหัสค่อยมามั้ง จะมาโรงเรียนหรือเปล่า เลิกแล้วเหรอ หรือเอาวันนี้ เอาให้รางวัลไป พนมมือ เอาว่านะโม ๓ จบ พร้อมๆ กัน

นักเรียน : นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต .....

พระเทพโสภณ : อุอากะสะ อุอากะสะ อุอากะสะ นอนนาน งานน้อย ใช้บ่อย เงินหมด เงินมี หน้าสด เงินหมด หน้าแห้ง คาถาอย่าไปหัวเราะ นอนนาน งานน้อย ใช้บ่อย เงินหมด เงินมี หน้าสด เงินหมด หน้าแห้ง นอนนาน งานน้อย ใช้บ่อย เงินหมด เงินมีหน้าสด เงินหมด หน้าแห้ง ๓ หน เอาใหม่ ๓ หน

นักเรียน : นอนนาน งานน้อย ใช้บ่อย เงินหมด เงินมี หน้าสด เงินหมด หน้าแห้ง (๓ หน)

พระเทพโสภณ : จำไว้นะนี่ ไม่บอกใครนะเป็นความลับนะ นี่อย่าทำเป็นเล่นไป คนเขาเรียนคาถานี้ เวลานี้จบเป็นผู้อำนวยการชั้นพิเศษแล้ว ยังมาบอกเลยได้คาถาท่านนะ เดี๋ยวนี้ชั้นพิเศษแล้วเอาจบแล้ว อะไรเล่า ซ้อมคาถาใหญ่เลย พนมมือจบแล้ว อุอากะสะ ขึ้นต้นไว้นะแล้วว่านอนนาน งานน้อยนะ วิเศษจริงๆ นี่เธอนะ ที่บอกเมื่อกี้ เดี๋ยวหนุ่ม ไปยืนป้ายรถเมล์ว่าดูนอนนาน งานน้อย สาวบอกหมอนี่ขยันนี่สาวก็ลองไปยืนป้ายรถลองว่าสิคนเห็นทำตาเล็กตาน้อยยิ้มใหญ่เลย เขาว่าเราเป็นอะไรนะ

นักเรียน : บ้า

พระเทพโสภณ : ใครคนดีๆ หาว่าบ้า คาถานี้ อย่าเที่ยวไปว่าตามนั้นว่าในใจ แล้วกลางคืนก่อนจะนอนเธอสวดทุกคนนะ ตื่นเช้ามาก็ว่าอย่างนี้หางานได้เยอะเชียวไม่ต้องห่วงคาถานี้รับรองแน่ เอา

พนมมือจบแล้ว คาถานี้ดีๆ อย่าลืม เอาพนมมือจบแล้วนะพอแล้วพอหรือยังขอบใจ ข้าพเจ้าขอดีใจกับนักเรียนนักศึกษาอีกครั้งหนึ่งและคิดว่า ครูบาอาจารย์ทั้งหมดก็ปลื้มใจที่เธอสำเร็จแล้ว เธอเองก็ต้องขอบอกขอบใจรู้สึกในพระคุณของครูบาอาจารย์ทั้งหมดที่ให้ความรู้มา

ถ้าหากว่าทุกคนนี้สามารถใช้ความรู้นี้ไปดำรงชีวิตได้ มีความเจริญรุ่งเรือง ผู้ที่ดีใจนอกจากพ่อจากแม่เราแล้วนี่ครูบาอาจารย์ทุกคนท่านจะดีใจมาก ว่าแหมลูกศิษย์เราดีแล้วจะคุยด้วยความยิ้มแย้ม แจ่มใส ข้าพเจ้าเป็นครูที่มาที่นี่ทางโรงเรียนจะให้มาพูดบ่ายโมงข้าพเจ้าต่อรอง แล้วอยากมา จึงขอมาบ่าย ๓ โมง เพราะเป็นครูไปสอนนักเรียน ที่โรงเรียนสตรีมหาพฤฒารام หัวใจครูนี่อยากดูแต่ความเจริญของลูกศิษย์ งั้นเธอไปต้องประพฤติดีที่สุด เพราะดีนี่ทำดีนี่พ่อแม่เด็กพณิชยการราชดำเนินดีไปทำดีมันดีถึงครูบาอาจารย์ดีถึงโรงเรียน ถ้าทำไม่ดีโรงเรียนก็จมด้วย แหมโรงเรียนนี้มันสอนนักเรียนอย่างไร เพราะฉะนั้นฝากไว้ด้วยว่าไปทำตัวให้ดีที่สุดครูจะปลื้มใจ อาจารย์จะดีใจ โรงเรียนก็จะพลอยสูง คนก็จะรู้จักนับหน้าถือตา เธอได้เรียนมาตั้งใจเรียนจนสำเร็จ ตั้งใจฟังพระเทศน์ ตั้งใจปฏิญาณตนเมื่อกี้ทั้งหมดเป็นบุญหมดนะ บุญที่ทำนั้นไม่ต้องไปตักบาตรพระเท่านั้น ที่อาราธนาศีล ๕ ประพฤติดีนะเป็นบุญทุกวัน แม้ขณะนี้ผู้ที่ตั้งใจพนมมือเป็นบุญอยู่แล้วนะ เพราะฉะนั้นต่อไปนี้แผ่ส่วนบุญเสียก่อน ก่อนจะจากชั่วโมงนี้เป็นชั่วโมงสำคัญนะ ว่าตามนึกว่าวันนี้เราได้ทำบุญอย่างยิ่งนึกทำบุญ อย่าไปนึกว่าบุญต้องถวายของพระ บุญที่ตั้งใจฟัง ตั้งใจมาแต่ต้นตลอดเวลานี่ดีแล้ว นึกให้เห็นว่าเราได้ทำความดี

ต่อไปนี้แผ่ส่วนบุญว่าตาม อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย ข้าพเจ้าขอแผ่ส่วนบุญ คือความดี ที่ได้ศึกษาเล่าเรียน และประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ให้แก่คุณพ่อคุณแม่ ครูอาจารย์ บรรพบุรุษ ญาติมิตร สรรพสัตว์ทั้งหลาย เทพยดาอารักษ์ทั้งปวง เจ้ากรรมนายเวร เทพยดาผู้รักษาโรงเรียนนี้ ขอจงได้รับส่วนกุศลนี้และมีความสุขความเจริญ

ขอถวายบุญกุศลนี้แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์พระประมุขแห่งชาติ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ และพระราชธิดา ขอให้ทรงมีส่วนกุศลนี้ และทรงพระเกษมสำราญ ต่อจากนี้ให้ทุกๆ คนตั้งใจตั้งอธิษฐานไว้ในใจคนละ ๓ ข้อ หลับตานึกตั้งความปรารถนาแน่วแน่ ๓ ข้อ ข้าพเจ้าจะให้พรให้ศักดิ์สิทธิ์ทีเดียวแต่ต้องนึก คือทำจิตให้สงบแล้วนึกไว้เหมือนอย่างว่า ข้าพเจ้าตั้งใจส่งนี่จะต้องเปิดเครื่องรับ ๓ ข้อนะ นึกคนละ ๓ ข้อ พอให้สงบ พอตั้ง ๓ ข้อเสร็จแล้วภาวนา พุทโธ ภะคะวา เวลาให้พรหลับตาเสีย รตนตฺตยานุภาเวน....ขออานุภาพพระคุณพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆเจ้า อันเป็นพระรัตนตรัยที่พึ่งอย่างสูงสุด จงปกป้องคุ้มครองให้นักเรียนทุกคนจงปราศจาก สรรพทุกข์ สรรพภัย สรรพโรค สรรพเคราะห์ร้าย อุปัทวันตรายทั้งปวง ขอให้เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ อิจฺฉิตำ ปตฺถิตำ ตุมฺหำ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ เธอทั้งหลายตั้งความปรารถนาอย่างใดๆ ไว้ ขอความปรารถนานั้นจงสำเร็จ จงสำเร็จ จงสำเร็จทุกประการเทอญ

นักเรียน : สาธุ

อบรมนักเรียน โรงเรียนจังหวัดพิจิตร

เรื่อง พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา

นักเรียน และท่านสาธุชนทุกท่าน

ข้าพเจ้ารู้สึกมีความยินดียิ่ง ที่ได้มาที่โรงเรียนนี้ในสัปดาห์สำคัญที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้น พอผ่านประตูโรงเรียนเข้ามาก็ชุ่มชื่นใจ นักเรียนลองเดาซิ เห็นอะไรน่าชุ่มชื่นใจ เห็นต้นกะหล่ำปลีเขียวดี ไปไหนเห็นต้นไม้เขียวมันสบายใจ เห็นต้นไม้แห้งแล้งก็กลุ้มใจ ต้นไม้เขียวนี่มันแสดงหลายอย่าง แสดงถึงพื้นที่ที่มีน้ำดี แสดงถึงความเอาใจใส่ของคนที่ปลูกต้นไม้ แสดงถึงการรู้จักทะนุบำรุงรักษา แสดงให้เห็นถึงความอุตสาหะพยายามของคนที่ทำงาน ข้าพเจ้าเคยทำสวนครัว สมัยเป็นนักเรียนเด็กๆ ปลูกต้นหอมไม่ค่อยงามเหมือนอย่างนี้ เพราะขยันน้อยกว่าที่นี่ ที่นี่นักเรียนขยันมาก ปลูกต้นกะหล่ำ ปลูกต้นไม้หน้าโรงเรียนสวยสมกับที่เอาแปลงต้นไม้ไว้หน้าโรงเรียน

ก่อนที่จะฟังเรื่องพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ ก็อยากจะให้ศีลสักหน่อยหนึ่ง เพราะว่ามีศีลมาจากเมืองนอก เอ้าเธออาราธนาศีลพร้อมๆ กัน พนมมือ ลงมือได้ พวกเก่งแต่รับ ไม่เก่งขอ ขอซิ ขอศีลนะดังๆ เอาใหม่ มีเสียงขึ้นแล้ว ดังๆ กล้าหาญ มยं ภนฺเต... เก่งมาก ตบมือหน่อยซิ แต่กว่าจะได้เกือบแย่เหมือนกัน ศีลเป็นของดีมากนะ ศีลเป็นของวิเศษที่สุด งานไหนๆ ก็รับศีลกันหมด เห็นคนรับศีลมามาก คนอาราธนาศีลนี่ บางทีเราขาดแคลน ไปเกณฑ์แต่คนเฒ่าคนแก่รับศีล บางทีคนเฒ่าคนแก่ก็หวงอีก หวงตำแหน่ง ไม่ยอมให้เด็กๆ อาราธนาศีล ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ไปพบงานที่ไหนต้องเป็นคนอาราธนาศีล ซ้อมไว้เวลาอาราธนาศีล เข้มแข็ง กล้าหาญพนมมือสวยๆ หน่อย นั่งตรงๆ ทำความดีต้องตรงๆ อยากเห็นคนตรงๆ นั่งสวยๆ งามๆ ไปนั่งงอก่องอขิงจะตายมิตายแหล่อย่างนี้ แล้วก็เด็กผู้ชายก็อย่าคุยกัน นั่งตรงๆ ตั้งใจรับ ใครที่ไม่ได้ถือศาสนาพุทธ ไม่ต้องอาราธนานะ ลงมือได้พนมมือสูงๆ มยं ภนฺเต เข้มแข็งหน่อย มยं ภนฺเต... นโม...เก่งมากตบมือหน่อย กันเมื่อยมือพนมมือมานาน วันหลังถ้ารับศีลตามงานไม่ต้องตบมือนะจ๊ะ เดี๋ยวบอกรับศีลเสร็จต้องตบมือทุกที นี่เขาให้พูดเรื่องอะไร เขาปิดประกาศไว้หลายวันไม่ใช่หรือ เมื่อกี้อาจารย์ประกาศหรือเปล่าว่าเรื่องอะไร พระพุทธศาสนาในสหรัฐอเมริกา ขอบใจมาก

ประเทศสหรัฐอเมริกา ใครรู้จักบ้าง ยกมือซิ พวกที่ยกมือขอบใจ พวกที่ไม่ยกมือเพราะอะไร ไม่เคยได้ยินชื่อหรือ ได้เรียนประวัติศาสตร์ไหม ทำไมไม่รู้จัก รู้จักซิต้องกล้าพูด กล้าตอบ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาชื่ออะไร ใครตอบได้ยกมือ ขอบใจมาก คือที่ถามอยากดูความสนใจหน่อย ประเทศสหรัฐอเมริกาถือกันว่าเป็นประเทศที่เจริญ ร่ำรวย ประเทศอเมริการัฐหนึ่ง คือรัฐแคลิฟอร์เนีย ที่วัดไทยลอส-

แองเจอลิสไปอยู่ ที่ข้าพเจ้าไปอยู่นั้น รัฐนี้เขาว่ามีเนื้อที่โตพอกับประเทศไทย รัฐเดียว ถ้าจะเที่ยวสหรัฐอเมริกาซึ่งมีกว่า ๕๐ รัฐให้จบนี่ต้องใช้เวลาเป็นเดือน แต่เขาขับรถแล่นไปทั่วหมด ไปทุกหนทุกแห่งมีลักษณะคล้ายกันหมด การเดินทางไปสหรัฐอเมริกาจากประเทศไทย ปัจจุบันนี้ไปทางเครื่องบิน นิยมบินไปทางตะวันออก ไปทางประเทศญี่ปุ่นหรือทางมหาสมุทรแปซิฟิก มิฉะนั้นก็ไปทางยุโรปก็ไปได้ ไปทางมหาสมุทรแอตแลนติก มีสายการบินไปสหรัฐอเมริกาทุกวัน ก็ขอเชิญนักเรียนทุกคนที่นี่และครูบาอาจารย์ไปพร้อมๆ กันเลย เตรียมตัวนะ ก่อนจะไปเที่ยวก็รู้เรื่องนิดๆ หน่อยๆ ของอเมริกา

วิธีไปไม่ยากหรอก เบื้องต้นเราก็ขอหนังสือเดินทางที่เรียกภาษาฝรั่งว่าพาสปอร์ต ขอจากกระทรวงการต่างประเทศ เสร็จแล้วก็ไปขอวีซ่า คือขออนุญาตเข้าเมืองสหรัฐอเมริกา แต่ว่าสถานกงสุลอเมริกานั้นเขามีข้อแม้อยู่ว่า คนที่จะไปนั้นต้องสามารถแสดงหลักฐานว่า จะกลับมาอยู่ที่เมืองไทย คือเขาไม่ต้องการให้เราไปอยู่ที่นั่น ไปเพิ่มภาระแก่ประเทศเขา หรือไปทำมาหากินในประเทศนั้น แต่คนไทยก็ไปอยู่ที่นั่นมิใช่น้อย ที่อำเภอบางมูลนากนี้มีคนไปอยู่อเมริกา ใครมีญาติที่อยู่อเมริกา ยกมือซิ ไม่มีนะ ใครอยากไปอเมริกาบ้าง ยกมือ ยกนานๆ ซิ แข็งแรงหน่อยจะไป ขอบใจๆ ตั้งความหวัง แล้วอยากจะไปเร็วๆ ก็ถ่ายรูปส่งไปที่วัดโพธิ์ เวลาจะไปได้เอาไปก่อน ก็ยังดีรูปได้ไปเที่ยว ในสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่เจริญ เราถือว่าคนอเมริกันนี่เจริญ เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ที่ว่าอเมริการ่ำรวยนี่ เพราะว่าอเมริกานั้นเป็นประเทศที่มีบ่อทองคำ มีนักวิทยาศาสตร์ มีนักอะไรต่อนักอะไรมากมายก่ายกองเหลือเกิน เป็นประเทศที่ตั้งองค์การสหประชาชาติอยู่นั่น อเมริกาเป็นประเทศใหญ่ ใครๆ ก็อยากจะไปอเมริกา

สำหรับคนไทยเรา ก่อนที่เราจะรู้เรื่องพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนาของไทยที่ไปอเมริกานั้น ก็ต้องรู้เบื้องหลังของคนไทยที่ไปอเมริกาเสียก่อน แต่ก่อนนั้นคนที่จะไปอเมริกา จะต้องเป็นนักเรียนทุนของรัฐบาล คือเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาด สอบได้ทุนรัฐบาลส่งไปเรียน ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ คนไทยส่วนใหญ่จะไปเรียนทางยุโรป แต่หลังสงครามโลกมาแล้วจึงไปเรียนทางอเมริกา เพราะว่าหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ อเมริกาเป็นประเทศที่ได้รับความบอบช้ำจากสงครามโลกน้อยที่สุด และเป็นประเทศที่มีน้ำใจช่วยไทยให้รอดพ้นจากสัญญาสงบศึก ตอนสงครามโลกครั้งที่ ๒ หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในระยะต้นก็ยังเป็นผู้ที่ได้รับทุนจากรัฐบาลไปเรียน หรือผู้ที่มีกำลังสติปัญญาดีและมีเงินมีทองไปเรียนอเมริกาได้ ฉะนั้นผู้ที่ไปเรียนอเมริการะยะต้นเขาเรียกไปทุน ก.พ. ก.พ. ก็คือทุนของรัฐบาล แต่ในระยะหลัง หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อคนไปเรียนกันบ่อยๆ ผู้ที่ไปเห็นในอเมริกาแล้วรู้สึกว่าพอจะเป็นอยู่ได้ เพราะอเมริกานั้นมีระบบการทำงานที่แปลก เวลาเป็นเงินเป็นทอง ระบบของเขาเวลาเป็นเงินเป็นทอง หมายความว่า เขาจ่ายค่าแรงงานเป็นชั่วโมง อย่างปัจจุบันนี้อัตราขั้นต่ำชั่วโมงละ ๓.๗๕ เหรียญ ๑ ดอลลาร์แลกเปลี่ยนได้เท่าไหร่เธอ ใครตอบได้ ยกมือตอบ ๑ ดอลลาร์แลกได้เท่าไหร่ ใกล้ๆ ก็ได้มีรางวัล ใครตอบได้ยกมือ เชิญ ลุกยืนตอบ กี่บาทนะ กี่บาท ตอบใหม่

ดังๆ ๒๗ หรือ ออกมารับรางวัล ใกล้เคียง เท่าไหร่นะ ๒๖ บาทกว่าๆ ของเมื่อวานนี้ ออกมา

รับรางวัล เร็วๆ ต้องมีรางวัลแจก เดินให้สง่าผ่าเผย ใครบอกล่ะ เธอรู้มาจากไหน โทรทัศน์ หรือไม่ค่อยแน่ แบมือ ๒ มือ แจกทองม้วน ขออนุญาตให้กินในโรงเรียนได้ เสกมาตั้งแต่เช้า เสกในรถมา ยังอยู่อีกนะ

ที่ถามไปนั้น วัดความรอบรู้ วัดความใส่ใจของนักเรียน นักเรียนต้องเป็นคนรู้ ไม่ใช่รู้แต่บ้านเรา รู้ในบ้านเราเสร็จ ต้องรู้รอบตัวเราด้วย ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือพิมพ์ เพราะอาจจะเป็นประโยชน์วันหนึ่ง นี่คือการทำตัวให้ใกล้กรุงเทพฯ ให้ใกล้อเมริกาเข้าไป และเราจะเรียนอยู่เฉพาะที่ตรงบางมูลนาก ต้องรู้ไปถึงทั่วโลกหมดในทุกๆ ประเทศ โทรทัศน์ก็ออกข่าวทุกวันๆ มาถึงกันหมดแล้วเวลานี้ มันใกล้กันหมด อย่าทำตัวให้ไกล ข่าวทันโลก ข่าวรอบโลก ข่าวไกลโลก หมั่นดูหมั่นฟังด้วย ทีนี้ในระยะหลังตะกี้พูดถึงชั่วโมงละเท่าไหร่นะ ชั่วโมงเท่าไหร่ ๓ ดอลลาร์ ๗๕ เซ็นต์ ตีซะ ๔ ดอลลาร์ๆ ละ ๒๕ ก็พอ ๒๕ บาท ชั่วโมงละ ๑๐๐ บาท วันหนึ่งทำงาน ๘ ชั่วโมง ได้ ๘๐๐ บาท ทำ ๒ วันก็พอๆ กับเงินเดือนครูที่นี่แหละ ๒ วันเท่านั้นเอง นี่ธรรมดานะ ไปล้างชาม ถางหญ้า ถางอะไรที่วัดไทยนะ เราให้แม่ครัวทำงานมื้อละ เป็นมื้อกลางวันเช้า มื้อละ ๑๕ เหรียญ เธอคิด ๑๕ เหรียญเท่าไร ๓๐๐ กว่าบาทแล้วมื้อเดียวนะ ถ้า ๒ มื้อ ๓๐ เหรียญเท่าไร ๓๐ เหรียญก็คุ้มแล้ว เกือบพันบาทแล้วนะ ๓๐ เหรียญนี่คือที่วัดไทยนะ บอกไปเดี๋ยวครูจะออกจากที่นี่ไปเป็นแม่ครัวซะหมด นี่คือราคาขั้นต่ำ คนไทยที่ไปอยู่ในรุ่นแรกเมื่อหลังสงครามโลกแล้วนี่ตอนนั้นก็เป็นลูกจ้างเขาพอได้เงินเรียนหนังสือได้แทนที่จะใช้เงินที่บ้านกลับใช้เงินที่ได้จากแรงงานเหล่านั้นไปทำธุระอย่างอื่น ซื้อของใช้

ชีวิตคนในอเมริกาเป็นชีวิตผ่อนส่ง คือมีอะไรๆ ผ่อนส่งหมด มีรถยนต์ใช้ มีโทรทัศน์ดู มีตู้เย็น มีเครื่องที่อำนวยความสะดวกสารพัดในบ้าน แต่ต้องผ่อนส่ง การที่จะผ่อนส่งได้ต้องทำงานมีเงินแล้วก็ทางบริษัทที่จะให้ผ่อนส่งต้องตรวจดูว่าเรามีหลักฐานที่พอจะเชื่อถือและมีกำลังพอที่จะส่งได้ไหม เขาเรียกกันว่าเช็คเครดิต คนในอเมริกาเป็นคนที่เป็นหนี้กันทั้งนั้นแหละ และให้คนเป็นหนี้จะซื้ออะไรต้องเชื่อและผ่อนส่งจึงจะต้องมีราคา อย่างที่วัดไทยนี่ เราซื้อบ้านเพิ่มอีก ๔ หลัง เราก็ผ่อนส่ง เรามีเงินสดจะให้ แต่คณะกรรมการเขาบอกเราต้องผ่อนส่ง มิฉะนั้นวัดเราไม่มีเครดิต ในชีวิตต้องมีเครดิตด้วยการผ่อนส่ง เหมือนอย่างเมืองไทยเราที่กู้เงินนี่ ก็มีนักวิชาการ มีคนหลายคนพูดกันว่า ประเทศล่มจมและเราก็ไปใช้หนี้ต่างประเทศมาก ก็นั่งอ่านนั่งฟังเหมือนกัน ก็ไปดูในอเมริกาแล้วนี่ คนเราบางคน คนไทยนี่พอเงินเดือนออกชำระค่าบิลเกือบหมดแน่ะ ต้องผ่อนส่งหมด เราไม่มีเงินลงทุน แต่ถ้าเราสามารถได้เงินมาลงทุนแล้วทำคนให้มีงานขึ้น ทำฐานะทางการอุตสาหกรรมของเราให้ดีขึ้นนี่ มันก็น่าจะลงทุน น่าจะยืม ถ้ามีคนเขาให้ยืม คนจะให้ยืมเงินเขาต้องดู เราสามารถจะส่งคืนได้ไหม

ทีนี้เมื่อคนไทยไปอยู่มีชีวิตอย่างนั้นก็บอกเพื่อนฝูงให้ไปได้ ระยะหลัง ๆ คนไปไม่ใช่ ก.พ.เสียแล้ว เปลี่ยนใหม่ เปลี่ยนเป็นทุน พ.ก. รู้เลยนะ ทุน พ.ก. แปลว่าอะไรนะ ทุนบิดามารดา เขากลับกันหน่อยเดียว เขากลับเป็นภาษาพ่อขุนรามคำแหง ทุนพ่อกู ไม่ใช่ทุน ก.พ.แล้ว ทีนี้เป็นทุนเหล่านี้ คนไประยะหลัง ก็ไม่ได้หมายถึงคนที่ต้องมีสติปัญญาเลอเลิศกลับเป็นว่าคนไหนที่เข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ พอมีสตางค์

พ่อแม่ก็ส่งไปอเมริกา บางคนไปโดยที่ผ่อนส่งค่าเครื่องบินจากเมืองไทยก็มี สมัยก่อนไปเรือบินเขาอยากให้คนไปอเมริกา ยังไม่ค่อยมีคนนิยมไปเหมือนเดี๋ยวนี้ คนที่ไปอยู่ผ่อนส่งบินก่อนจ่ายทีหลัง ผ่อนส่งค่าเครื่องบิน ลูกศิษย์ของข้าพเจ้าซึ่งเป็นเพื่อนรุ่นพี่ของอาจารย์มนูที่นี่คนหนึ่งไปเรียนที่อเมริกา ผ่อนส่งเดี๋ยวนี้ยังอยู่ที่นั่น ผ่อนส่งค่าเครื่องบินไป ในการที่ไปอยู่และทำมาหากินได้ก็พาพวกไปหมด

เวลานี้คนที่ไปอยู่อเมริกานั้น ถ้าพูดได้ไปได้หมด ใบ้ๆ ก็ยังไปได้ บางคนเป็นห่วงว่าไปแล้วต้องเก่งภาษาอังกฤษ พูดภาษาอังกฤษได้ไม่จำเป็น สำหรับคนที่ไปทำงานที่นั่น ถ้าพูดภาษาไทยได้ทำงานได้หมด ไปอยู่ได้เลย คนไปอยู่มากขึ้น คนไทยเพิ่งจะทำมาหากินเป็นหลักเป็นฐาน หลังจาก พ.ศ. ๒๕๑๔ มาแล้ว ก่อนหน้านั้นเป็นลูกจ้าง จาก พ.ศ. ๒๕๑๔ คนไทยเริ่มประกอบอาชีพเป็นส่วนตัว ตั้งร้านอาหาร ตั้งร้านขายสินค้า ตั้งร้านขายเหล้า มีอาชีพทุกประเภทที่คนไทยทำที่นั่น จนกระทั่งเป็นลูกจ้างรัฐบาล เป็นนักวิทยาศาสตร์ ทำงานที่องค์การนาซ่าเกี่ยวกับอวกาศ คนไทยก็ทำงานในนั้น สูงสุดนะ มีทุกแห่งและคนไทยก็เป็นคนเก่ง ทีนี้จะถามว่าคนไทยมีเท่าไร เราประมาณไม่ได้ว่าคนไทยในอเมริกามีเท่าไร เขาสำรวจสำมโนประชากร เขาบอกคนไทยในอเมริกานั้นมีประมาณ ๔๐,๐๐๐ กว่าคน แต่สถิติของธนาคารชาติบอกว่าคนไทยส่งเงินกลับประเทศไทยอันดับ ๒ รองจากซาอุฯ คือปีละ ๒,๐๐๐ กว่าล้าน คือในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ เป็นเงิน ๒,๐๐๐ กว่าล้านบาท นั่นแสดงว่าคนไทยมีเงิน มีคนมากเฉพาะในนครลอสแองเจลีส เมืองที่วัดไทยลอสแองเจลิส ซึ่งข้าพเจ้าอยู่ที่นั่นมีร้านอาหารอย่างเดียว ๒๐๐ กว่าร้าน บางถนนมีติดๆ กันไปเลย ร้านอาหารไทย มีชื่ออะไรบ้างล่ะ โต้รุ่ง รสเด็ด แซบอีหลี มีหมด มีเกือบจะทุกชื่อ เจ้าพระยา สยาม เทพรส ชื่อมากจำชื่อไม่หวาดไหว นี่คือร้านอาหารไทยที่ในอเมริกา และมีอาหารพลุกพล่านไม่ใช่มีเฉพาะอาหารแบบกรุงเทพฯ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาคกลางก็มี

พระพุทธศาสนาของเรานั้น มี ๒ ฝ่าย คือพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน หรือที่เรียกว่า อาจาริยวาท ที่มีผู้ที่นับถือก็คือประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ทิเบต ญวน จีน เป็นผู้ที่อยู่ในอเมริกานาน จนกระทั่งมีเมืองจีนที่เราเคยได้ยิน คือ ไชน่าทาวน์ ที่ขึ้นชื่อลือชาก็ไชน่าทาวน์ที่เมืองซานฟรานซิสโก ในแคลิฟอร์เนียเหมือนกัน ในรัฐลอสแองเจลิสก็มี ไชน่าทาวน์ มีเมืองจีน ญี่ปุ่นก็ติดตามไปอีก คนจีน คนญี่ปุ่นไปก็เอาศาสนาไปด้วย ไปตั้งอยู่ในนั้น เมื่อมีศาสนาตั้งอยู่ในนั้น คนอเมริกาเองเป็นคนที่สนใจความรู้ทั่วไป สนใจศาสนาทุกศาสนาก็ศึกษาความรู้เรื่องพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธทางมหายานนั้น เป็นศาสนาที่มีปรัชญามาก เขาก็ศึกษาศาสนาทางมหายานหรือ อาจาริยวาท ส่วนพระพุทธศาสนาฝ่ายหีนยานหรือเถรวาท ซึ่งมีประเทศไทย ลังกา พม่า มอญ เขมร ลาว เป็นประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ประเทศที่มีพระออกไปอยู่ต่างประเทศมากก็คือประเทศศรีลังกา ประเทศศรีลังกามีพระไปอยู่เกือบทั่วโลก ไปอยู่แห่งละองค์สององค์ ในอเมริกา มีพระศรีลังกาอยู่ก่อนที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี.

ส่วนคนไทยเรานั้น เราเริ่มไปตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งในสมัยแรกนั้นเป็นแต่เพียงไปศึกษาความเป็นไปได้ที่จะตั้งวัด แต่ก็ตั้งไม่สำเร็จจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๑๔ ท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ วัดราษฎร์-

บำรุงชลบุรี ท่านเดินทางไปที่นครลอสแองเจอลิสแห่งนี้ และก็ไปพบกับคนไทยกลุ่มหนึ่ง มีคุณพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล ซึ่งจบปริญญาโทที่นั่น และทำธุรกิจอยู่ที่นั่นกับคณะก็ชักชวนกันตั้งวัด ซึ่งเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ ท่านก็สนับสนุนจึงเริ่มเป็นรูปเป็นร่างเป็นวัดไทยขึ้นมา แต่เรายังไม่จดทะเบียนเป็นวัด เวลานั้นจดทะเบียนเป็นศูนย์พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ตั้งเป็นศูนย์ขึ้นแล้วก็ซื้อบ้าน นิมนต์พระไปอยู่ แต่ในระยะเริ่มแรกเราไม่สามารถสร้างวัดได้ใน พ.ศ.๒๕๑๕ จึงนิมนต์พระไปอีกคณะหนึ่งมีพระมหาโสบิน โสปาโก วัดมหาธาตุ เป็นหัวหน้า มีจำนวน ๕ รูป ไปอยู่ที่ปัจจุบันนี้ คือที่เมืองนอร์ทฮอลลีวูด บ้านเลขที่ ๑๒๙๐๙ ถนนแคนทาร่า ตั้งเป็นวัดขึ้น ไปซื้อบ้านเขา ๒ หลัง หรือซื้อที่ดิน จัดอาณาบริเวณเป็นวัด เมื่อตั้งเป็นวัดก็เริ่มการก่อสร้าง

ในอเมริกานั้นการก่อสร้างเราไม่ได้ทำได้ตามใจชอบ สร้างวัดไม่เหมือนในเมืองไทย เรามีที่ดินแล้วเราก็จะสร้างวัดได้ เขามีเขตว่าตรงนั้นตรงนี้สร้างวัดได้ไม่ได้ เขตที่ตั้งวัดได้ต้องเขตที่เป็นที่ชุมชน อย่างสมมุติว่าตรงนี้มีโรงเรียนอยู่ ถ้าเราไปอยู่ตรงโน้นตรงกันข้าม อย่างวัดอะไรตรงนี้ วัดบางมูลนาก ตั้งวัดตรงนั้นได้ ที่วัดเราตรงนั้นได้เพราะฝั่งตรงข้ามที่มีโบสถ์ฝรั่งอยู่ และมุมโบสถ์เราตรงข้ามกับโบสถ์ฝรั่ง ทั้งๆ ที่เขตของเราเป็นเขตที่อยู่อาศัย แต่อาศัยโบสถ์ฝรั่งฝั่งโน้น เราสามารถขออนุญาตเปลี่ยนแปลงเขตเป็นที่ตั้งวัดได้ เขามีที่สำหรับชุมชนกับที่อยู่อาศัย ที่ชุมชนเขาเป็นที่ทำโรงเรียน ที่ทำตลาด ที่ทำวัดซึ่งเป็นที่คนไปมามากๆ ปัญหาของเขาคือสำคัญก็อยู่ที่ว่าการตั้งที่สำหรับให้คนไปอยู่มากนั้น จะต้องมีที่จอดรถเมืองนั้น เป็นเมืองมีรถยนต์ อย่างพวกเธอใครจะไปอเมริกาหัดขับรถยนต์ก่อนนะ ไปถึงต้องมีรถยนต์ขี่เด็กๆ ที่ไปนี่ ไปเดือนสองเดือนส่งรูปมาแล้ว ขับรถให้คนดูแล้ว พ่อแม่ก็แหมลูกไปไม่กี่เดือนมีรถยนต์แล้วต้องผ่อนส่ง เมืองนั้นเป็นเมืองที่ใช้รถยนต์มาก บ้านมีคน ๔-๕ คน ก็ต้องซื้อรถยนต์คนละคัน ไม่อย่างนั้นไปมาไม่ได้ รถเมล์ก็ลำบากมีน้อย รถใต้ดินไม่มี รถรางไม่มี มีรถเมล์ รถส่วนมากเป็นรถส่วนตัว ทั้งนั้น จึงมีรถมาก เราไปสร้างวัดที่นั่นก็มีปัญหาเรื่องเหล่านี้ จนกระทั่งมีปัญหามาถึงเมืองไทยไปว่าวัดไทยถูกฟ้องหรือบางคราวก็ว่าวัดไทยแพ้คดี วัดไทยถูกฝรั่งขับไล่ แล้วบางคราวก็บอกว่าวัดไทยชนะ ที่จริงไม่ใช่ฟ้องร้องเป็นเรื่องอะไรธรรมดาของฝรั่ง ถ้าจะตั้งอย่างนั้นมีปัญหาเขาก็ต้องร้องเรียน เขาใช้ภาษาฝรั่งว่า เฮียริ่ง เฮียริ่งแปลว่าไต่สวน คือเอาพวกที่ร้องกับเจ้าของที่ไปคุยกัน ไปสอบสวนกันว่าใครจะถูกใครจะผิด เป็นการรักษาสิทธิระหว่างกันและกัน ที่วัดไทยเราไปตั้งนั้นเขาให้ประโยชน์อะไรกับชุมชนไทย วัดเราที่ไปตั้งนั้นนักเรียนอยู่ที่นี่ เราอยู่วัด อยู่ใกล้วัด ใกล้โรงเรียนเราไม่มีวัด เราเดินไปทางไหนเราก็เห็นแต่วัดหมด เรามาคุยก็เฉยๆ แต่คนไทยที่ไปอยู่นั่น ไม่เห็นวัดไม่มีวัดมันว้าเหว่ เพราะเราไม่รู้จะไปชุมนุมกันที่ไหน วัดเป็นสถานที่ชุมชนเพราะมีบริเวณ สถานที่และมีพระให้คำแนะนำปรึกษา

เมื่อยังไม่มีวัดคนไทยรวมกลุ่มกันไม่เป็นก้อน รวมได้เป็นสมาคมแต่ไม่มาก ตอนตั้งวัดมีคนไทยอยู่ประมาณ ๗,๐๐๐ ถึง ๑๐,๐๐๐ เวลานี้เป็นหมื่นๆ วันอาทิตย์ปัจจุบันนี้นะ วันอาทิตย์มีคนอยู่ในวัดประมาณ ๕๐๐ คน ประมาณ ๑๐.๐๐ น. ถึง ๑๕.๐๐ น. นี่จะมีคนอยู่ในวัดประมาณ ๕๐๐ คน มีเด็ก

นักเรียนขนาดนี้ มีประมาณเกือบ ๒๐๐ คน คิดดูเถอะว่ามีคนมากขนาดไหน นี่วันอาทิตย์ธรรมดานะ ถ้ามีงานแต่ก่อนเรามีงานมีคนแน่นวัดเชียว เราเคยจัดตลาดนัดวันอาทิตย์ต้นเดือน มีแม่ค้ามาขายของ ๑๒๐ เจ้าเป็นอย่างต่ำ เคยถึง ๑๕๐ แสดงว่าคนมาขายของเป็นคนไทย จะมีคนญวนกับเม็กซิกันไม่กี่เจ้า นอกนั้นคนไทยทั้งหมด มีแม่ค้าขนาดนี้ คนขายของขนาดนี้ คนไทยขนาดไหน หนังสือพิมพ์ฝรั่งเขาเคยลงข่าวตอนที่เรายกช่อฟ้าวัดไทย พ.ศ.๒๕๒๖ บอกมีคนมาวัด ๓๐,๐๐๐ คน ซึ่งเราก็ไม่เชื่อว่าจะเป็นไปได้ ไปถามคนเขียนข่าวว่า คุณเอามาจากไหน ๓๐,๐๐๐ เขาบอกว่าคนไปๆ มาๆ ว่าอย่างนั้น เขาหมายถึงคนมาไม่อยู่ที่ มาแล้วกลับไปบ้าง เปลี่ยนกันไปเปลี่ยนกันมา ที่จริงคนของเรามาอยู่ มาแต่ไกลและที่พูดคนมามากๆ นี่เป็นพันเป็นร้อยไม่ใช่คนอยู่รอบๆ เหมือนอยู่รอบโรงเรียนเรา คนบางคนขับรถมาตั้ง ๒-๓ ชั่วโมงมาวัด ใกล้มีไกลมี อย่างไกลๆ ก็ ๓ ชั่วโมง ๔ ชั่วโมง ก็มาอยากมาวัดกัน ก็ถือว่าวัดนี่เป็นสถานที่ที่ให้ความอบอุ่นแก่คนที่ได้มาพบ และนี่คนมาทำอะไร เราก็อยากมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่นเรามีความสุข ถึงวันเกิดเป็นวันที่มีความสุขก็อยากจะมาทำบุญที่วัด ถึงคราวทุกข์ เช่นพ่อแม่ญาติพี่น้อง ถึงแก่กรรม บางทีอยู่ในเมืองไทยถึงแก่กรรมเขาก็ไปที่วัดไปวัดใกล้พระนี่ทำบุญให้ทานแม้จะตายที่เมืองไทย คนที่นั่นก็ทำบุญ หรือถึงคราวทำบุญวันตายของผู้ที่เคารพบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ครูบาอาจารย์ ก็ทำกันที่วัด นี่คือเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมและเราก็มีวิธีอย่างอื่น เช่น การบวชนาค พิธีวิสาขะ มาฆะ อาสาฬหะ แล้วมีพิธีกรรมทางวัฒนธรรม งานสงกรานต์เราถือเป็นงานวัฒนธรรม มีประกวดนางสงกรานต์ด้วยนะ นางสาวไทยคนหนึ่งที่มาจากลอสแองเจลิส เด็กนักเรียนวัดไทยนะ นางสาวสาวิณี ปะการะนัง คนนี้เป็นนักเรียนรุ่นแรก รุ่นต้นๆ ของโรงเรียนวัดไทย มารดาแต่งงานกับฝรั่ง เพราะไปตั้งแต่เล็กๆ แต่แรกพูดไทย ยังค่อยไม่ชัด พอเรียนที่นั่นไปช่วยทำงานที่วัด เขาชื่อเล่นๆ ว่า จ๊ะเอ๋ ก็เป็นคนหนึ่งที่จบจากวัดไทยเหมือนกัน

ทีนี้นอกจากนั้นแล้วเราก็มีงานสำหรับชาติ ได้แก่ งานวันเฉลิมพระชนมพรรษาในหลวง สมเด็จพระราชินี ทั้ง ๒ วันนี่เราจัดงาน มีงานใหญ่ และมีงานสำคัญคือรับบริจาคโลหิต กาชาดอเมริกาเขาเอารถใหญ่ๆ มารับบริจาคโลหิตที่วัด ปัจจุบันนี้งานหนึ่งต้องเอารถมา ๒ คัน มีพยาบาล มีเจ้าหน้าที่กาชาดอเมริกันร่วมกับสมาคมพยาบาลไทยจัดบริจาคโลหิต นครลอสแองเจลิส เป็นนครที่มีคนไทยอยู่หนาแน่นกว่าเมืองอื่นในโลกนี้นะ ไม่เฉพาะในอเมริกามีมาก ถ้านักเรียนดูจากป้ายเมื่อกี้ที่ให้อาจารย์เอามาติด เรามีหนังสือพิมพ์ที่เมืองนั้น ๕ ฉบับ หนังสือพิมพ์อเมริกานะ เห็นแล้วคิดว่าหนังสือพิมพ์ ไทยมี ๕ ฉบับ มีหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ยังมีหนังสือพิมพ์คนอื่นเล็กๆ อีกนะ อย่างที่เอามาหมดอีก ๒-๓ ฉบับ มีวิทยุภาษาไทย เมื่อก่อนเขามีทีวีภาษาไทยแต่อยู่ไม่ได้ โฆษณาไม่ไหว นี่ลอสแองเจลิสสภาพทั่วๆ ไปนะ

ทีนี้เราทำอะไรสำหรับพระพุทธศาสนา พระเราทำอะไรที่นั่น พระจำพรรษาที่นั่น กิจกรรมที่ทำเหมือนกับพระในเมืองไทย แต่มีกิจกรรมเพิ่มอีกอย่างหนึ่ง คือจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์นี้ เราเอาเด็กๆ มาสอนภาษาไทยแต่อบรมวิชาพุทธศาสนาบ้างเล็กๆ น้อยๆ อย่าง

เมื่อกี้ให้อาราธนาศีลนะ เด็กโรงเรียนวัดไทยทำได้นะเธอ ไปงานที่ไหนๆ มีทำบุญ สวดมนต์ไหว้พระตามบ้าน ถ้ามีเด็กวัดไทยเป็นนักเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้ออกมาแสดงได้เลย อาราธนาศีลได้ รับศีลได้เลย นั่งสมาธิได้ เป็นขนาดนั้น เด็กเหล่านั้นแต่ก่อนนี้ไม่ค่อยชอบพูดภาษาไทย พูดภาษาอังกฤษ เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจ จะไปโทษผู้ปกครองไม่ได้ หรือจะไปโทษใครไม่ได้ เป็นเพราะสิ่งแวดล้อม อย่างอยู่ที่นั่นวันแต่ละวันนี่ ภาษาฝรั่งทั้งนั้น ภาษาอเมริกัน ไปโรงเรียนก็อเมริกัน เพื่อนบ้านก็อเมริกัน ทีวีก็ภาษาอเมริกัน เด็กมันคุ้นกับภาษารับง่าย ไม่เหมือนผู้ใหญ่ ให้พูดภาษาไทยพูดยากพูดลำบาก เด็กบางคนก็ไม่อยากจะพูด พ่อแม่ก็เกณฑ์ให้พูด เกณฑ์ให้เรียน ดังนั้นเราก็ต้องจัดกิจกรรมเพิ่มเติม จัดให้มีงานมีการแสดง ที่วัดเรามีโรงเรียนนาฏศิลป์หัดรำละคร รำสวย เล่นโขนก็ได้นะ เล่นอังกะลุงได้ เล่นกลองยาวได้ เราหัดเด็กๆ ไว้หมด ดนตรีตอนนี้หัดซอเรียนนั่นแหละ และมีโรงเรียนแกะสลักผักผลไม้ให้เด็กๆ ดู มีการเตะตะกร้อ เด็กๆ ก็จะเป็น ไม่ช้าอาจจะส่งเซปักตะกร้อมาแข่งขันในเมืองไทยก็ได้นะเธอ ชิงแชมป์ได้ มีหมากรุก คือเรามีกิจกรรมแบบไทยๆ เพื่อให้คนที่มาวัด มารวมๆ กัน พาเด็กๆ มา

เราหวังไว้เด็กจะเก็บภาษา เก็บวัฒนธรรมให้เป็นไทยไว้ คือเราอยากจะสร้างชุมชนไทยให้คงความเป็นไทยไว้ ไม่ให้เป็นอเมริกันเต็มตัว ให้เป็นอเมริกันโดยที่เกิด แต่ให้มีความรู้สึกเป็นคนไทย ทำไมเราจึงทำ ไม่ใช่เราทำคนเดียว ชาติอื่นๆ เขาก็ทำ ญี่ปุ่นก็มี เกาหลีก็มี จีนก็มี ญี่ปุ่นก็ตั้งโรงเรียนญี่ปุ่น และแม่ญี่ปุ่นเขายังบอกว่าเขาก็มีปัญหาเรื่องลูกหลานญี่ปุ่นไม่อยากเรียนภาษาญี่ปุ่นเพราะมันมีเวลาเรียนเฉพาะวันอาทิตย์ ไม่ใช่ทุกวัน เราเรียนเฉพาะวันอาทิตย์ วันธรรมดาก็ไปเรียนธรรมดา นี้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ระยะหลังนี้เรามีเครื่องแบบ ถ้าเราดูจากภาพต้นๆ นักเรียนไม่มีเครื่องแบบ มีเครื่องแบบให้แต่งเครื่องแบบ แล้วก็จัดกิจกรรมเริ่มเรียนเวลาบ่ายโมง

ก่อนเข้าเรียนก็มีเด็กมาเข้าแถวร้องเพลงชาติ ร้องเพลงชาติเสร็จก็ปฏิญาณตน เราคนไทยใจกตัญญู รู้คุณชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มันเกิดในอเมริกา เราคนไทยเหมือนกัน เด็กคนหนึ่งเป็นลูกฝรั่ง แม่ไทย แม่เป็นแม่ครัวที่วัด ให้พูดไทยเท่าไรไม่พูด เขาบอกไม่เอาเขาเป็นอเมริกัน เราจับไปเรียนภาษาไทย เรียนเสร็จพูดไทยชัดกว่าคนไทย เพราะเด็กคนนี้มาวัด ฟังภาษาไทยอยู่เรื่อยๆ ฟังภาษาอยู่เรื่อยๆ ทำให้เด็กคนนี้พูดภาษาได้ชัดดีขึ้น นี่เราตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อหล่อหลอมเด็กไทยให้รู้ว่ายังเป็นเด็กไทยอยู่คือเด็กบางทีไม่อยากเป็นคนไทย อยากเป็นอเมริกัน เรื่องนี้เราจะไปโทษเด็กไม่ได้ มันเป็นสัญชาติญาณเหมือนกับคนที่เป็นลูกหลานจีน ที่เมืองนี้ไม่อยากเป็นคนจีน อยากเป็นคนไทย ไม่อยากพูดภาษาจีนกลัวเขาว่าเป็นลูกเจ๊ก แต่ว่าผู้ที่พูดจีนได้ ได้กำไรนะ ใครรู้ภาษาไหนต้องพูด ภาษานั้น โรงเรียนฝรั่งที่อเมริกาเขาสอนเด็กๆ ว่าให้ไปพูดภาษาพ่อภาษาแม่ด้วย บางทีก็บอกมายังผู้ปกครองว่า ให้สอนภาษาพ่อภาษาแม่แก่ลูกหลานด้วย อย่าไปใช้แต่ภาษาอเมริกัน เขาใจกว้างมาก อเมริกาเขาถือว่าทุกชาติเป็นอเมริกาหมด เรามองเห็นว่าเราต้องรักษาเด็กๆ ไทยที่เป็นคนไทยไว้ เราก็ตั้งโครงการชื่อโครงการรักเมืองไทย โครงการรักเมืองไทยเรามี ๒ โครงการ

โครงการหนึ่งก็ขอเชิญครูจากประเทศไทยไปสอนในฤดูร้อน ที่เราเรียกภาษาฝรั่งว่า Summer การหยุดเทอมใหญ่ของอเมริกาหยุด ๓ เดือน เริ่มแต่วันที่ ๑๖ มิถุนายน ไปถึง ๑๖ กันยายนเปิดเรียน มีเวลา ๓ เดือน เราลองเชิญครูจากเมืองไทยไปสอน สอน ๒ เดือน เด็กได้ความรู้ทางภาษาไทยดีขึ้น ปัจจุบันนี้เราขอเชิญคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปทำการวิจัย หลักสูตร การสอน การเรียนภาษาไทยที่วัดไทยและเชิญคณะครูไปทำการสอนร่วมกับครูกรุงเทพมหานคร ปีละ ๔ คน สอนภาษาไทยสำหรับเด็กไทยในภาคฤดูร้อนเป็นเวลา ๒ เดือน แล้วก็นี่เป็นโครงการหนึ่ง

อีกโครงการหนึ่งเราจะส่งเด็กจากเมืองโน้นกลับมาเที่ยวเมืองไทย เด็กที่โตที่โน้น หรือเด็กที่เกิดที่นั่นส่งให้กลับมาเที่ยวเมืองไทย ปีนี้เราส่งแล้ว ๑๒ คน เด็กที่ส่งมานี้เราศึกษาปัญหา ปัญหาเด็กที่อยู่ที่โน่นกับที่นี่มันมีปัญหาอย่างที่เราไม่ได้คิด ปัญหาที่ไม่ได้คิดสำหรับเด็กที่โน่นนะ เราก็ต้องคิดว่าเด็กมานี่มาประทับใจ เห็นเมืองไทยน่ารักน่าอยู่ พบพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ไม่ใช่เห็นแล้วกลัว มีเด็กคนหนึ่งมาเมืองไทย บอกไม่มาอีกแล้ว ถามทำไม มาวันแรกก็ร้องไห้ เรื่องอะไรรู้ไหมไปเข้าส้วม ขอโทษเถอะฝรั่งเขาเรียกส้วมโถ ที่นั่งสูงๆ นะ คนไทยมันนั่งยองๆ เด็กมันไม่เคยนั่งไม่ได้ ร้องไห้เลย นี่ปัญหาเล็กน้อยนะที่บางทีไม่ได้คิด เหมือนอย่างบางคนไปเมืองนอกหรือไปกรุงเทพฯ พบส้วมโถนั่งส้วมไม่ได้มีเหมือนกันเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ แต่ต้องคิดสำหรับเด็กๆ ที่มา ปีนี้เราคงจะมามากกว่านั้น ส่งมาเที่ยว บางทีอาจจะส่งมาเยี่ยมที่นี่บ้างก็ได้นะ ลองดูเด็กไทยบ้าง เพราะฉะนั้นเด็กที่อยู่ที่นั่น เราพยายามจะฝึกให้เป็นคนไทยมากๆ ขึ้น นี่คือเรื่องพระพุทธศาสนา

อาจจะมีคำถามว่าฝรั่งเขาสนใจไหม เรื่องพระพุทธศาสนา ฝรั่งเองเขานั้นเป็นคนที่มีความสนใจทุกศาสนาแต่จะมากหรือน้อย สำหรับวัดไทยเรานี้ส่วนใหญ่นั้นเป็นวัดเพื่อคนไทย คนไทยที่นั่นอยากจะมีวัด เรามีวัดไทยในสหรัฐอเมริกาเวลานี้ประมาณ ๒๐ กว่าวัด ทั่วอเมริกามีวัดเล็กวัดน้อยหลายแห่ง มีวัดใหญ่ๆ ที่เป็นหลักเป็นฐานอยู่ไม่กี่วัด นอกนั้นก็เพิ่งไปริเริ่มใหม่ เมืองไหนที่มีคนไทยอยู่ก็ไปตั้งวัดไทย ทีนี้เรื่องอาหาร นักเรียนจะทราบไหมว่ารับอาหารอะไร ไปนี่ต้องรับขนมปัง ทานได้ไหมขนมปังแฮมเบอเกอร์ได้ไหม เมื่อกี้มาฉันเพลที่บ้านท่านนายอำเภอ คุณนายนายอำเภอก็เป็นคนใจดี เห็นท่านไปอยู่ เมืองนอกนาน เตรียมกับข้าวไว้ฉัน เตรียมสะเดาน้ำปลาหวาน นั่งโต๊ะอาหารที่บ้านนายอำเภอ ดูอาหาร ทั้งหมดยังคิดว่าอยู่ในอเมริกาเลย หมายความว่ายังไงรู้ไหมเธอ อาหารในโต๊ะทั้งหมดนี่เหมือนฉันในวัดไทยหรือฉันที่บ้านคนไทยในอเมริกา รวมทั้งของหวานด้วยนะ คือมีทุกอย่าง สะเดาน้ำปลาหวานก็มี สะตอปลาร้าก็มี ไม่มีอยู่ ๒ อย่าง ลูกเงาะ กับมังคุด แต่ถ้าเงาะกระป๋องและมังคุดกระป๋องมี สดๆ ยังไม่มีเท่านั้นแหละ นอกนั้นมีหมด ฝอยทอง ทองหยิบ ทองหยอดเต็มไปหมด ตามไปเที่ยวทุกงาน หนีไปจากเมืองไทยไปถึงโน่นยังเจออีก ฝอยทอง ทองหยิบ ตามเรื่อยนึกว่าพระชอบ มีทุกงาน ฝอยทอง ทองหยิบ ขนมทุกอย่างนะ ไปร้านขายของ วันหนึ่งไปแล้วนึกหิวข้าวเย็น เขาทำน้ำพริกปลาทูใส่ถาด จานกระดาษมีผักน้ำพริกเสร็จที่ละ ๓ บาท เขาทำแกงขายขนาดนั้น ร้านข้าวแกงก็มี ข้าวแกงส่งปิ่นโต ข้าวแกงส่ง

ตามบ้านก็มี ที่วัดขายทุกอย่าง ก๋วยเตี๋ยวเรือ ก๋วยเตี๋ยวเป็ด ก๋วยเตี๋ยวไก่ กวยจั๊บ ข้าวเกรียบปากหม้อ ขนมสารพัดที่มีในเมืองไทยทำได้หมด ขนไปหมดแล้วนะจากเมืองไทยไม่ใช่ ข้าวเหนียวมะม่วงก็มี มะม่วงฝรั่ง ไม่ใช่มะม่วงไทย แล้วทุเรียนก็มี เพราะฉะนั้นไปที่นั่นไม่ต้องกลัว บางคนถามว่า อยู่เมืองนอกฉันขนมปังเพลินซิ ไม่ได้ฉัน ไปขอเขาฉันซิ ขนมปังนะ นานๆ บอกวันนี้เลี้ยงขนมปังทีเถอะ อยากฉันขนมปังบ้าง ฉันข้าวทั้งวัน เวลามันต่างกัน ระหว่างอเมริกากับเมืองไทยนะ นี่กี่โมง บ่าย ๒ โมง ๓๐ นาที ย้อนหลังไป ๓ ชั่วโมง ๑๒.๓๐ น เทียบหรือยัง เท่ากับเที่ยงวันสามสิบ ที่อเมริกา พระเพิ่งฉันเพลเสร็จ ถ้าอยู่โน่นก็เพิ่งฉันเพลเสร็จ ขอโทษ กลางคืนเที่ยงคืนครึ่ง ไม่ใช่กลางวันนะ เที่ยงคืนครึ่งมันตรงกันข้าม เวลาอเมริกานี่กับเมืองไทยตรงกันข้าม ถ้าอยู่ที่ชิคาโกเวลาปกติตรงกับเมืองไทย เวลานี้ก็บ่ายสองโมงสามสิบเท่ากัน ตรงกันข้าม ๑๔ ชั่วโมง แต่วิธีนับ นับย้อนกลับไปกลับมา หน้านี้ ๓ ชั่วโมง หน้าหนาว ๓ ชั่วโมง หน้าร้อน ๒ ชั่วโมง ไม่ค่อยตรงกัน ต้องเพิ่มเวลา ก็นี่เวลาที่มันเปลี่ยนแปลงไม่เหมือนกันนะ พระเหมือนกันจำพรรษาไม่ได้จำพรรษาหน้าฝน แต่เข้าพรรษาหน้าฝน เข้าพรรษาหน้าร้อนที่บอก Summer เราร้อนมาก ร้อนกว่าเมืองไทย

นี้คือเรื่องพระพุทธศาสนาสอนเด็กๆนี่ก็สอนเด็กนอกจากศาสนาแล้วเราสอนวัฒนธรรมประเพณีด้วย คนเราที่จะเป็นชาติ เป็นกลุ่มเป็นก้อนได้ต้องมีศาสนา มีวัฒนธรรม มีประเพณี เป็นแกนสำหรับหล่อหลอม ไม่ใช่เราทำเป็นชาติแรก ที่เราคิดทำนี้ มีชาติอื่นเขาทำแล้ว โดยเฉพาะก็คือยิว นักเรียนเคยได้ยินยิวไหม ประเทศอะไรยิว อิสราเอล พลเมืองเท่าไร กี่ล้าน อิสราเอล พลเมือง ๔-๕ ล้านคน มีสงครามกับอาหรับ ๑๕๐ ล้านคน สงคราม ๖ วัน อาหรับแพ้ ที่จริงนั้นยิวมีประมาณสัก ๒๐๐ ล้านคือเราหมายถึงอเมริกา ในประเทศอเมริกา คนยิวเป็นคนที่มีอิทธิพลมาก นักการเมือง นักการทูต นักวิทยาศาสตร์ นักการคลัง นักเศรษฐกิจ พ่อค้าวานิชใหญ่ ยิวเป็นเจ้าของธุรกิจมาก ฉะนั้นยิวจึงมีกำลังมีอิทธิพล ยิวเป็นประเทศที่ไม่มีแผ่นดินอยู่ ถูกขับไล่ออกจากปาเลสไตน์ไปเป็นพันปี ต้องระเหเร่ร่อนไปยังประเทศต่างๆ แต่ยิวยังคงความเป็นยิวอยู่ โดยอาศัยวัด อาศัยศาสนา ศาสนายิวนี่เขามีวัดเด็กๆ ทุกคนไปเรียนหนังสือ จากโรงเรียนแล้ว เรียนหนังสือภาษาฮีบรู ภาษายิว และเรียนวัฒนธรรมยิว เรียนความเป็นยิว เขาก็รักษา ความเป็นยิวไว้ได้ เพราะฉะนั้นชาติอื่นๆ ตอนนี้ก็เอาอย่างยิวหมด เพราะฉะนั้นเราก็ต้องรวมตัวของเรา นี้ถามว่าเรียนแล้วเขาจะกลับมาเมืองไทยไหม สงสัยไว้นะ เราไม่จำเป็นต้องให้เขากลับมานะ ให้เขาอยู่อเมริกาได้ แล้วให้เขาส่งเงินกลับมาบ้านเรา หาเงินกลับเข้าประเทศ เราไม่จำเป็นต้องเอาคนกลับมา เอาคนเขาอยู่ที่นั่น ถ้าหากว่ามีใครเก่งที่นั่นสักคนหนึ่ง เป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นนักการเมือง พวกนี้ก็ใช้ประโยชน์แก่ประเทศชาติได้บ้าง ฉะนั้นการที่รักษาคนไว้ที่นั่น รักษาไว้เป็นประโยชน์แก่ประเทศในอนาคต นี่เป็นความคิดที่เราคิดกันและเราคิดว่าเป็นอย่างนั้น

พระธรรมเทศนา
ในงานบำเพ็ญกุศลศพ

พระธรรมเทศนา อัปปมาทธรรมกถา

พระเทพโสภณ วัดพระเชตุพน
แสดงในงานบำเพ็ญกุศลศพ นายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล
ณ วัดไทย นครลอสแองเจลิส สหรัฐอเมริกา
วันอังคารที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๑๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
อปฺปมาโท อมตํ ปทํ ปมาโท มจฺจุโน ปทํ
อปฺปมตฺตา น มียนฺติ เย ปมตฺตา ยถา มตาติ ฯ

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนาในอัปปมาทธรรมกถา เพื่ออนุโมทนาในส่วนกุศลทักษิณานุปทาน กิจคือการบุญอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งเจ้าภาพวันนี้ มีสมาคมนักเรียนไทยในแคลิฟอร์เนียภาคใต้ คณะกรรมการสร้างวัดไทย คณะสงฆ์วัดไทย คณะสงฆ์ ณ สำนักวอชิงตัน ดี.ซี. และสมาคมพ่อค้าไทยลอสแองเจลิสได้ร่วมใจกันบำเพ็ญกุศลนี้ เพื่ออุทิศผลบุญให้แก่นายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล ประธานศูนย์พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ก็กิริยาที่คณะเจ้าภาพตลอดทั้งท่านสาธุชนทั้งปวง ได้มีกัลยาณจิตแสดงน้ำใจอาลัยระลึกถึง นายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล ตั้งแต่นายพูนศักดิ์ถึงแก่กรรมเมื่อคืนวันอาทิตย์เป็นลำดับมา ถ้าแม้นายพูนศักดิ์มีหูทิพย์ ตาทิพย์ สามารถทราบได้ คงจะมีความปีติยินดีและจะต้องขอบอกขอบใจเป็นอย่างมากทีเดียว

การตายของนายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุลนี้ ยังมีคนอีกหลายคนในที่นี้ที่ยังนึกว่าเป็นความฝันและก็อยากจะให้เป็นความฝันจริงๆ เพราะไม่อยากให้ตายนั่นเอง มีแต่คนพูดว่า ไม่ควรตาย ไม่น่าตาย ไม่นึกว่าจะต้องตาย สรุปแล้วล้วนแต่ยังไม่ต้องการให้ตายทั้งนั้น ผู้ที่พูดเช่นนี้ มิใช่ญาติพี่น้องหรือมิตรสหาย ผู้ที่คุ้นเคยเกี่ยวข้อง เป็นคนที่เรียกว่าคนอื่นหรือที่คนวงนอกทั้งนั้น เป็นคำพูดที่ออกจากน้ำใจจริงๆ คืนวันที่นายพูนศักดิ์ตาย ที่วัดได้ทราบข่าวเวลาตีสอง พระสงฆ์ทุกรูปตื่นขึ้นมานั่งปรับทุกข์กัน รู้สึกว่าต่างมืดมน มีแต่ปัญหาว่าทำไมจึงเป็นเช่นนี้ พอสว่างโทรศัพท์แทบไม่ขาดเสียง แต่ละท่านที่โทรศัพท์มาก็พูดแบบเดียวกันว่า ข่าวว่าคุณ พ. ตายจริงหรือ ทำไมตายเสียดายจริงๆ แล้วใครจะสร้างวัดต่อละทีนี้ คนดีๆ ไม่น่าจะตายเลย และก็จะต้องถามอีกว่า จะรดน้ำศพ จะตั้งศพที่ไหนเมื่อไร เมื่อวันรดน้ำศพผู้คนก็ไปกันมาก

หน้า แต่ละคนล้วนเต็มไปด้วยความโศก พิธีรดน้ำศพซึ่งมีท่านกงสุลไทยเป็นประธานทั้งๆ ที่คนเป็นจำนวนร้อยก็มีสภาพเหมือนไม่มีคน ทางวัดท่านมหาโสบินพร้อมด้วยพระสงฆ์ต่างช่วยกันเตรียมศาลาที่ตั้งศพ คุณอี๊ดและมารดาพร้อมด้วยเพื่อนๆ ก็มาเตรียมจัดดอกไม้ประดับบูชาศพ คืนวันแรกคนก็มากันจนไม่มีที่นั่ง คืนนี้มากยิ่งกว่าคืนก่อนอีก นี่แสดงถึงค่าแห่งความดีคือกุศลกรรมหรือบุญที่นายพูนศักดิ์ทำไว้ จึงทำให้ทุกๆ คนอดที่จะแสดงความเศร้าโศกอาลัยอาวรณ์มิได้ เราทั้งหลายยังมีความรู้สึกกันถึงเพียงนี้ คุณพ่อ คุณแม่ พี่น้อง ญาติมิตรทางเมืองไทยเล่าจะเป็นอย่างไร วันนี้นายเพียรศักดิ์ ซอโสตถิกุล พี่ชายและนางสาวสิรินทร ซอโสตถิกุล น้องสาวได้เดินทางมาที่นี่เพื่อรับศพกลับกรุงเทพฯ ท่านก็คงจะปลื้มใจแทนนายพูนศักดิ์ที่ได้รับเกียรติจากท่านทั้งหลาย

ความจริง ความตายเป็นเรื่องธรรมดา ผู้ที่เกิดมาต้องตายทุกคน ทั้งๆ ที่ทราบกันว่าความตายเป็นเรื่องธรรมดา แต่ก็ไม่มีใครอยากตาย ต่างอยากมีชีวิตยืนยาวอยู่นานๆ เพราะผู้ที่มีชีวิตอยู่สามารถจะสัมผัสกับสิ่งที่ต้องการได้ ชีวิตนอกจากเป็นที่รักของตนเองแล้ว ยังเป็นที่รักเป็นของหวงแหนของพ่อแม่พี่น้อง บุตรและภรรยาตลอดจนในแวดวงของผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือจะตายก็ขอให้ตายต่อเมื่อชีวิตนั้นทรุดโทรม คือแก่ชรานั่นแหละ ด้วยว่าคนหนุ่มคนสาวยังมีกำลังมีความสามารถที่จะใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ได้ จึงลงความเห็นกันว่ายังไม่ควรตาย ยิ่งผู้ที่เป็นเรี่ยวแรงเป็นกำลังสำคัญ เป็นผู้สร้างคุณประโยชน์แก่ส่วนรวมก็มีผู้ที่ไม่อยากให้ตายมากขึ้น เช่น นายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล ผู้ซึ่งเป็นความหวังของบิดามารดา ญาติพี่น้อง มิตรสหาย บุตรภรรยาและโดยเฉพาะคนไทยที่อยู่ที่นี่ซึ่งหวังกันว่า นายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญในการก่อสร้างวัดไทยขึ้นมาเป็นรูปเป็นร่างถึงเพียงนี้ จึงเป็นผู้ที่คนทั้งหลายไม่อยากให้ตาย แต่ก็ต้องตาย ไม่มีใครห้าม ไม่มีใครปกป้องได้ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ความตายไม่มีเครื่องหมาย คือไม่มีกำหนดแน่นอน ไม่มีใครจะรู้ได้ว่าความตายจะมีเมื่อนั่นเมื่อนี่ ทรงสอนให้มีสติกำหนดรู้ไว้เสมอว่าชีวิตเป็นอนิจจัง ไม่แน่นอน ทั้งทรงเตือนไว้มิให้ประมาท พึงรีบทำชีวิตให้เป็นประโยชน์

ก็แล ผู้ที่รู้ค่าแห่งความมีชีวิต ย่อมไม่ปล่อยเวลาให้ชีวิตสิ้นไปโดยเปล่าประโยชน์ คนฉลาดรีบเร่งสร้างชีวิตให้มีความสุขสมบูรณ์ อันผู้ที่จะมีความเป็นอยู่อย่างสุขสมบูรณ์ในปัจจุบันชาติได้ จะต้องเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตนตั้งอยู่ในหลักธรรม ๔ ประการ คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ต้องขยัน ไม่เกียจคร้าน มีความตั้งใจพากเพียรพยายาม มีอุตสาหะวิริยะไม่ย่อท้อ ตั้งหน้าบากบั่นประกอบกิจธุระหน้าที่โดยมิเห็นแก่ความเหนื่อยยาก การที่จะเป็นคนขยันได้ จะต้องทำลายศัตรูของความขยัน คือความเกียจคร้าน หรือความรู้สึกที่ตรงกันข้ามกับความขยันนั้นโดยใช้อุตสาหะวิริยะไม่หยุดยั้งจนเกิดเป็นความเพียรที่ปฏิบัติได้เนืองนิตย์อันเรียกว่าตบะ

อีกอย่างหนึ่ง ความเพียรนั้นพึงทราบว่าเป็นมิตรแท้ คือเป็นเพื่อนที่อำนวยคุณประโยชน์แก่เพื่อนอย่างมหาศาล เป็นเพื่อนที่ไม่ทอดทิ้งเพื่อน เป็นเพื่อนที่คอยปกป้องเพื่อน แต่ความเพียรในระยะเริ่มแรกจะสร้างความรู้สึกว่า เป็นเหมือนหนึ่งศัตรูที่ร้ายต่อความสุข ต่อเมื่อความเพียรเกิดขึ้นเป็นปกติแล้ว ย่อม

เป็นผลว่าความเพียรเป็นมิตร ส่วนความเกียจคร้านนั้น มีกิริยาลักษณะประหนึ่งว่า เป็นมิตรที่สนิทเป็นผู้ให้ความสุขสำราญ ชวนนอน ชวนเที่ยว ชวนเล่นสำมะเลเทเมานานาประการ ยิ่งเกียจคร้านเท่าไร ยิ่งพาให้ห่างเหินจากความสุขคุณงามความดีเท่านั้น ผลปรากฏก็คือทำลายล้างความหวังความประสงค์เสียสิ้น ดังโคลงโลกนิติบทหนึ่งว่า

ความเพียรเป็นอริแล้ว เป็นมิตร
คร้านเกียจเพื่อนสนิท ร่วมไร้
วิชาเลกยาติด ขมขื่น
ประมาทเหมือนดังไต้ ชั่วร้ายฤาเห็น

ก็แล เราทุกคนที่จากบ้านเกิดเมืองนอน จากพ่อแม่พี่น้องที่รักที่อบอุ่นมาอยู่ที่อเมริกานี้ เราจะเห็นได้ว่าประเทศนี้เจริญรุ่งเรืองเพียงไร ทำไมเขาจึงเจริญขึ้นมาได้ นอกจากทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ประชาชนพลเมืองของเขาทำงานกันอย่างไร เราจะเห็นว่าเวลาที่นี่เขามีค่า ทำงานได้ค่าแรงงานเป็นชั่วโมง แต่ละชั่วโมงที่ทำงานต้องทำงานจริงๆ มิใช่ทำไปหยุดไปหรือนั่งเล่นเจรจาเฮฮาคุยกัน มีผู้หญิงคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า ไปทำงานเป็นพนักงานต้อนรับที่โรงแรม ชั่วโมงละ ๓ เหรียญ (๖๐ บาท) วันละ ๘ ชั่วโมง วันหนึ่งได้ถึง ๔๘๐ บาท ไปทำอยู่ไม่ถึงเดือนต้องลาออก เธอบอกว่าจะมีคนมาหรือไม่มีคนมาก็ต้องยืนอยู่อย่างนั้นแหละนั่งไม่ได้ จะได้ชั่วเวลารับประทานอาหารกลางวัน ๓๐ นาที และ ๓๐ นาทีที่หยุดนั้นก็หักออกไม่คิดเงินให้ด้วย ที่เล่ามานี้เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงว่าทำงานต้องทำจริงๆ ต้องอดทนจึงจะทำงานสำเร็จ เราต้องนึกถึงความตั้งใจเดิมก่อนที่จะมาที่นี่ เราตั้งใจไว้อย่างไร ทุกคนคิดสู้มาทั้งนั้น นึกว่ามาที่นี่จะมีโอกาสขุดทองแน่ ผู้ที่ไม่ลืมความตั้งใจก็ประสบผลสำเร็จ จึงเห็นได้ว่าพวกเราสามารถมาศึกษาเล่าเรียน มาประกอบอาชีพกันเป็นหลักเป็นฐาน เมื่อ ๔ ปีก่อนเรายังเป็นลูกจ้างเขา เวลานี้คนไทยทำธุรกิจกันได้เองมากมายหลายอย่าง ร้านอาหาร หนังสือพิมพ์ การค้าขาย นับว่าเป็นผลที่น่าภาคภูมิใจและข้อที่น่าดีใจก็คือพบกับพวกเราที่เคยอยู่อเมริกานานๆที่เมืองไทยปรากฏว่าเป็นคนขยันเข้มแข็งเอางานเอาการกันเป็นส่วนมาก นี่แหละความขยัน ความเพียรช่วยสร้างฐานะ สร้างตัว พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนว่าชีวิตที่จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีความขยันเป็นเบื้องต้น

ประการที่ ๒ อุฏฐาตา วินฺทเต ธนํ คนขยันย่อมหาทรัพย์ได้ การรู้จักรักษาทรัพย์สมบัติ คนเราเมื่อขยันแล้ว ทรัพย์สินเงินทองก็ย่อมจะบังเกิดมีขึ้น จึงจำต้องรู้จักค่าของทรัพย์สมบัติที่เกิดขึ้นนั้นอันตนได้มาโดยยาก แม้บางคนจะมีความรู้สึกว่า เป็นของหาง่ายได้มาง่าย ก็พึงพิจารณาเทียบเคียงทบทวนดูความเป็นจริง เพราะการใช้จ่ายหรือทอดทิ้งทรัพย์สมบัตินั้นเป็นของง่าย พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่าตระกูลที่มั่งคั่งจะตั้งอยู่ไม่ได้เพราะเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. ไม่ค้นหาของที่หายไป
๒. ไม่ซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุด
๓. ไม่รู้จักประมาณในการใช้สอยทรัพย์สมบัติ
๔. ตั้งหญิงหรือชายที่ไม่มีศีลธรรมปกครองบ้านเรือน

โดยเฉพาะการเก็บหอมรอมริบเงินทองนั้น ท่านสอนให้เอาอย่างปลวกซึ่งคาบดินมาทีละน้อยๆ ก็ก่อเป็นจอมปลวกได้ หรือแมลงผึ้งนำน้ำหวานมาจากเกสรดอกไม้ก็สร้างรวงรังได้

ผู้ที่มาทำงานอยู่ที่นี่ ถ้าเปรียบเทียบรายได้กับที่บ้านเราแล้ว จะรู้สึกว่ามีรายได้ดี ถึงรายจ่ายจะสูงตามตัวก็ยังอยู่ในเกณฑ์ดี ถ้ารู้จักประหยัด ไม่ฟุ่งเฟ้อ ก็สามารถเก็บเงินได้เป็นกอบเป็นกำทีเดียว เป็นที่น่ายินดีที่มีผู้พยายามเก็บเงินกันมาก บางคนก็ส่งไปให้บิดามารดา บางคนก็ส่งกลับไปช่วยค่าเล่าเรียนน้อง บางคนก็ส่งกลับไปซื้อที่ดินสร้างบ้านสร้างเรือน นับว่าปฏิบัติถูกหลักธรรม น่าสรรเสริญ มีเด็กคนหนึ่งเป็นผู้หญิง ก็ไม่ใช่เล็ก โตแล้ว อายุเกือบ ๓๐ มาทำงานสองปีเก็บเงินไว้แสนกว่าบาท คนที่เก็บได้มากกว่านี้ยังมีอีก นี่เป็นตัวอย่างที่ดี ผู้ที่เก็บไม่ค่อยอยู่มักจะเผลอตัวไปบำรุงลาสเวกัส (เมืองการพนัน) หรือไปเลี้ยงม้ากันเสีย คนมีเงินมีทองพูดเสียงดัง คำพูดมีน้ำหนัก คนไม่มีเงินแม้จะเสียงดังก็เหมือนไม่มีเสียง ฉะนั้น เมื่อมีความขยันแล้ว พึงรักษาผลของความขยันไว้ คือรู้จักรักษาทรัพย์สมบัติจะได้เป็นหลักเป็นฐาน

ประการที่ ๓ คบคนดีเป็นเพื่อน ผู้ที่มีเงินเพื่อนฝูงก็มีมาก ใครๆ ก็อยากคบค้าสมาคมด้วย เพราะสามารถพึ่งพาอาศัยได้ เปรียบดอกไม้ที่มีผลดก ย่อมเป็นที่ชอบใจของนกทั้งหลาย ฉะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะพึงพิจารณาเลือกเฟ้นผู้ที่คบหาสมาคมเป็นมิตรเป็นสหายไว้เนื้อเชื่อใจ ลักษณะที่ดีนั้นมี ๔ อย่าง คือ

- มิตรที่คอยช่วยเหลือ
- มิตรที่ร่วมสุขร่วมทุกข์
- มิตรที่แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์
- มิตรที่มีความรักใคร่

หรือจะพิจารณาอย่างผิวเผินก็พิจารณาความประพฤติทาง กาย วาจา ใจ คนดีย่อมประพฤติสุจริต จะทำจะพูดจะคิดย่อมไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและไม่เดือดร้อนแก่ผู้อื่น ส่วนคนชั่วคือคนพาลนั้นท่านว่ามีพิษทั้งตัว จะทำจะพูดจะคิด จิตเต็มไปด้วยความชั่ว มุ่งจะให้ร้ายป้ายสีทำลายล้างผู้อื่น ยกตนข่มท่าน อวดตัวอยู่เป็นนิตย์ คบคนดีก็มีแต่จะส่งเสริมเพิ่มเติมให้เราดียิ่งๆ ขึ้น ถ้าคบคนชั่วก็จะพาให้พลอยตกต่ำระยำเลวร้ายลงไป โบราณจึงกล่าวเป็นคติว่า **"คบคนดีเป็นศรีแก่ตัว คบคนชั่วพาตัวอัปราชัย"** ดังนี้

ประการที่ ๔ รู้จักเลี้ยงชีวิตให้พอสมควร ชีวิตเรามิใช่จะเป็นอยู่เพียงชั่วครู่ชั่วยาม หรือมีแต่เราเพียงชีวิตเดียว เราจะต้องมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับเราอีกเช่นมีบิดา มารดา พี่น้อง ญาติมิตร ภรรยา สามี บุตรชายหญิงและหลานเหลน จึงต้องรู้จักประมาณในการใช้จ่ายเลี้ยงชีวิตให้พอเหมาะพอสมคือรู้จักจัดสรรปันส่วนทรัพย์ที่หามาได้นั้นจับจ่ายใช้สอยให้พอสมควรแก่รายได้ ได้แก่รู้จักตั้งงบประมาณทั้งรายรับรายจ่าย

เพราะเมื่อมีเงินมีทองและมีพวกพ้องเพื่อนฝูงแล้ว เพื่อนฝูงอาจชักจูงให้ใช้จ่ายไปแต่ในทางคบหาสมาคมกับเพื่อนเท่านั้น จนลืมภาระหน้าที่ภรรยาสามีบุตรธิดาของตัวเสีย ท่านสอนวิธีจัดงบประมาณไว้ว่า ให้แบ่งทรัพย์ออกเป็นสี่ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ นำไปใช้หนี้เก่า ได้แก่บำรุงเลี้ยงมารดาบิดาผู้อุปการะเรามาก่อนอันเปรียบด้วยเจ้าหนี้

ส่วนที่ ๒ นำไปให้เขากู้ คือสงเคราะห์บุตรธิดาหรือเก็บไว้เพื่อลูกซึ่งเปรียบดังผู้ขอกู้โดยธรรม

ส่วนที่ ๓ นำไปฝังไว้ ได้แก่การใช้จ่ายในส่วนที่เป็นกุศล ทำบุญให้ทาน สร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ เสียภาษีอากร

ส่วนที่ ๔ ทิ้งเหว คือการบริโภคใช้สอย ซึ่งมีใช้เท่าไร ไม่รู้จักพอ ต้องใช้ต้องจ่ายอยู่เป็นประจำ เหมือนทิ้งลงเหวไม่รู้จักเต็ม

ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักธรรมทั้งสี่ประการนี้ย่อมสามารถสร้างสรรค์ชีวิตให้พบกับความสำเร็จประโยชน์ได้เป็นปัจจุบัน แต่ก็เป็นเพียงเกื้อกูลให้เกิดความสุขในโลกนี้เท่านั้น จำต้องปฏิบัติหลักธรรมอีก ๔ ประการจึงจะเป็นหลักประกันชีวิตให้มั่นคงไปในอนาคต เปรียบเหมือนหลักธรรม ๔ ประการแรก พอกินแต่เพียงวันนี้ ส่วน ๔ ประการหลังสำหรับไว้กินวันพรุ่งนี้ อย่างที่โบราณสอนไว้ว่า **"หาไว้เผื่อแล้ง"** หลักธรรม ๔ ประการสำหรับอนาคต คือ

ประการที่ ๑ ต้องเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในการกระทำของตน ต้องเชื่อผลแห่งการกระทำนั้นๆ ว่าสิ่งที่เราทำดีย่อมให้ผลดี ถ้าทำไม่ดีผลก็ไม่ดี ถ้าเราขาดหลักความเชื่อมั่นเช่นนี้แล้ว อาจพาให้เราหลงผิดคิดผิดทำแต่เพียงให้ได้รับผลปัจจุบันเท่านั้น ไม่นึกถึงอนาคต เช่น เราขยันทำงานก็มีเงิน แต่ต้องขยันทำงานที่สุจริตเพราะถ้าเราขยันในทางทุจริต ได้ผลจริง แต่ได้เฉพาะหน้าก่อสร้างความเดือดร้อนในวันต่อๆ ไป เมื่อเราทราบว่าผลที่เกิดจากการกระทำที่ทุจริตไม่ดี เราก็จะระมัดระวังกระทำแต่ในทางที่สุจริต เหมือนคนชอบเล่นม้า นึกสนุกในวันนี้ หรือนึกว่าวันนี้จะได้จะเสียก็ช่างไม่เป็นไร แต่เมื่อประพฤติบ่อยๆ ก็ติด พาให้ยากจนเป็นที่ดูหมิ่นดูแคลนเป็นต้น

ประการที่ ๒ ประพฤติกาย วาจา เรียบร้อย คือตั้งอยู่ในสุจริตธรรม อย่างน้อยก็มีศีลห้าซึ่งจะช่วยเป็นหลักคุ้มครองให้เรารักษาทรัพย์สมบัติไว้ได้ ไม่ทำตนให้เป็นพิษเป็นภัยต่อผู้อื่น ต่อสังคม

ประการที่ ๓ รู้จักเสียสละ คือรู้จักเฉลี่ยทรัพย์สมบัติที่มีอยู่อุปการะอนุเคราะห์แก่ผู้อื่น เริ่มแต่คนในครอบครัว บิดามารดา บุตรธิดา ญาติพี่น้อง คนบ้านใกล้เรือนเคียง จนถึงบำเพ็ญสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

ประการที่ ๔ ต้องเป็นผู้มีปัญญา คือหมั่นศึกษาอยู่เสมอ การศึกษาหาความรู้เป็นเบื้องต้นที่จะให้เกิดสติปัญญา อย่านึกว่าแก่แล้ว เรียนจบแล้ว คนเราต้องเรียนกันไม่รู้จักจบ คนอเมริกันแม้อายุมากๆ เกษียณอายุแล้ว ยังเข้าโรงเรียนเรียนหนังสือ ไม่มีใครเรียนจบ นอกจากจะไม่เรียน เพราะวิชาความรู้ทางโลกเรียกว่าโลกียวิชา ต้องเรียนอยู่เสมอ ฝรั่งเรียนกันจนไปลงดวงจันทร์ก็ยังไม่จบ ผู้ที่จะเรียนจบจริงๆ ต้องเรียนโลกุตตรวิชา คือวิชาเป็นพระอรหันต์ หมดกิเลส เรียนจบอย่างแท้จริง คนฉลาดจึง ไม่ยอม

ปล่อยเวลาให้ล่วงไปโดยไร้ประโยชน์ อย่างน้อยที่สุดต้องฟังวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน

ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรม ๔ ประการนี้เพิ่มเติมไว้ เป็นอันประกันชีวิตอนาคตได้ ชีวิตของผู้ที่มีธรรมทั้ง ๔ ประการ ย่อมเป็นชีวิตที่บรรลุความสำเร็จสมบูรณ์ได้ ด้วยประการฉะนี้

นายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล กล่าวได้ว่า เป็นผู้ดำเนินตามหลักธรรมดังแสดงมาแล้วนั้น เป็นคนมีมานะพากเพียร แม้บิดามารดาจะมีทรัพย์ก็รู้จักค่าของทรัพย์ เลือกคบแต่คนดีเป็นเพื่อน ไม่ปล่อยชีวิตให้ฟุ้งเฟ้อ จะเห็นได้ว่าจากบิดามารดาไปศึกษาที่ฮ่องกง จบแล้วก็มาศึกษาต่อจบปริญญาโทที่อเมริกา หลังจากนั้นก็ได้มาประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน จนเราเรียกกันว่า เศรษฐีไทยคนหนึ่งในเมืองนี้ มีธุรกิจการค้าหลายอย่าง เป็นผู้ยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมประพฤติสุจริตธรรม รู้จักเสียสละ ศึกษาอยู่เนืองนิตย์ สิ่งที่ทุกคนในที่นี้จะลืมชื่อนายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล เสียมิได้ก็คือ ท่านผู้นี้ได้เป็นผู้นำในการสร้างวัดนี้จนมองเห็นความสำเร็จ

การสร้างวัดนี้เป็นความประสงค์ของคนไทยที่อยู่ที่นี้ซึ่งมีเป็นจำนวนหมื่นพวกเราริเริ่มกันมานานแล้ว แต่ก็ยังมิได้ก่อตัวเป็นรูปเป็นร่าง นายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล ได้อุทิศกำลังกายกำลังทรัพย์กำลังสติปัญญาทุ่มเททุกประการ เพื่อให้การสร้างวัดนี้สำเร็จ คืนวันที่สิ้นชีวิตก็ไปจัดงานเพื่อนำเงินสร้างวัดครั้งเสร็จงานก็พาคณะมารับประทานอาหาร จึงพลอยถูกเทพดาเชิญกลับไปเสียด้วย ความจริงนายพูนศักดิ์ตั้งใจจะเปิดใช้ศาลานี้ที่เสร็จเพียงแต่ชั้นล่างเป็นโรงเรียนสำหรับสอนลูกหลานคนไทยในเร็ววันนี้และคงมิได้คิดว่าจะต้องมาใช้เป็นที่ตั้งศพของตัวเองเป็นศพแรก เพราะความไม่เที่ยงของสังขาร จะอย่างไรก็ตาม ก็ควรกล่าวได้ว่าชั่วชีวิตอายุ ๓๕ ปี ของนายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล นับว่าเป็นอุดมชีวิต ทั้งนี้เพราะนายพูนศักดิ์ เป็นผู้มีสติรู้จักปฏิบัติตัว คือมีหน้าที่ รู้จักหน้าที่ ทำถูกหน้าที่ ชีวิตของผู้เช่นนี้แม้จะตายก็ชื่อว่าไม่ตาย เป็นชีวิตอมตะสมดังพระพุทธวจนะที่ยกไว้ข้างต้นว่า **อปฺปมาโท อมตํ ปทํ** ความไม่ประมาท เป็นทางแห่งความไม่ตาย **ปมาโท มจฺจุโน ปทํ** ความประมาท เป็นหนทางแห่งความตาย **อปฺปมตฺตา น มียนฺติ** ผู้ที่ไม่ประมาท แม้ตายแล้วก็ชื่อว่ายังไม่ตาย **เย ปมตฺตา ยถา มตา** ส่วนผู้ที่มีชีวิตเป็นอยู่ด้วยความประมาท แม้จะยังมีชีวิตอยู่ก็เหมือนคนตายแล้ว

คณะเจ้าภาพทั้งปวงที่ร่วมใจกันบำเพ็ญกุศลนี้ ก็ด้วยระลึกถึงคุณงามความดีของนายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล จะตายก็เพียงร่างกายเท่านั้น ส่วนความดีงามหาได้ตายไปไม่ ท่านทั้งหลายจึงได้ชื่อว่ามาบูชาความไม่ตายคืออัปปมาทธรรม อนึ่ง ขอทุกคนพึงช่วยกันร่วมน้ำใจรับมรดกอันมีค่ามหาศาล ที่นายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล ได้สร้างสมไว้คือวัดไทยวัดนี้ ขอท่านทั้งปวงพึงถือเป็นหน้าที่ในการที่จะต้องช่วยกันสร้างวัดนี้ให้สำเร็จ ซึ่งวิญญาณของนายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล จะปีติยินดีมากทีเดียว

อิมินา กตปุญฺเญน ขอบุญกุศลทั้งปวงที่ท่านทั้งหลายตั้งใจบำเพ็ญอุทิศนี้ จงสำเร็จเป็นทิพยสุข ทิพยสมบัติแก่นายพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล ในสัมปรายภพเทอญ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา อัตตสารธรรมกถา

พระเทพโสภณ วัดพระเชตุพน
แสดงในงานบำเพ็ญกุศลปัญญาสมวาร ศพ
นางแตงอ่อน นวารัตน์
ณ วัดโสมนัสวรวิหาร กรุงเทพมหานคร
วันอาทิตย์ที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ.๒๕๑๘

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

สทฺธาย สีเลน จ ยา ปวฑฺฒติ
ปญฺญาย จาเคน สุเตน จูภยํ
สา ตาทิสี สีลวตี อุปาสิกา
อาทียติ สารมิเธว อตฺตโนติฯ

บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนาในอัตตสารธรรมกถา เพื่ออนุโมทนาในส่วนกุศลทักษิณานุประทานกิจ คือการบำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งอาจารย์ดิเรก นวารัตน์ ผู้เป็นสามี พร้อมด้วยบุตรธิดาและญาติมิตร ได้มีน้ำจิตบำเพ็ญอุทิศให้แก่ นางแตงอ่อน นวารัตน์ ผู้เป็นภรรยา เนื่องในปัญญาสมวาร คือวันครบที่ ๕๐ นับแต่นางแตงอ่อน นวารัตน์ ถึงแก่กรรมมา ก็แลกิริยาที่อาจารย์ดิเรก นวารัตน์ พร้อมด้วยบุตรธิดาได้กระทำมา จำเดิมแต่นางแตงอ่อน นวารัตน์ ถึงแก่กรรมเป็นต้นมานั้น ถ้าแม้นางแตงอ่อน นวารัตน์ มีหูทิพย์ ตาทิพย์ ได้ทราบพฤติกรรมนั้นๆ ย่อมจะปีติโสมนัสภาคภูมิใจในการที่สามีและบุตรธิดา พร้อมด้วยญาติมิตรต่างได้แสดงญาติธรรมและมิตรธรรมต่อตน

ก็แล มนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ ล้วนต้องตกอยู่ในหลักความเป็นจริงเสมอเหมือนกันหมดทุกรูปทุกนาม ไม่ว่าจะมีความเป็นอยู่ฐานะอำนาจยศศักดิ์อัครฐานประการใด เมื่อเกิดมาแล้วก็ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติแล้วก็ตายดับลงในที่สุด มนุษย์ผู้ฉลาดทราบความเป็นจริงอย่างนี้ ย่อมขวนขวายสร้างสิ่งที่เป็นสาระแก่นสารสำหรับชีวิต เพื่อให้ชีวิตเป็นชีวิตที่มีกำไร ด้วยว่าการที่เกิดเป็นคนและการมีฐานะแตกต่างกันนั้น ก็อาศัยความดีในภพชาติก่อนๆ ได้ประกอบกุศลกรรมไว้ ผู้ที่มีความดีไว้

มาก กุศลกรรมดีนั้นๆ ก็ชักนำให้มีชีวิตสุขสบาย ผู้ที่ประกอบกุศลกรรมความดีน้อย ความสุขความสบายก็มีน้อย แต่ผู้ที่มีปัญญาย่อมไม่เคยรอรับแต่ผลของบุญกรรมเก่าในชาติก่อนเท่านั้น ย่อมพยายามสร้างสรรค์ชีวิตด้วยการหมั่นประพฤติดีเพิ่มเติมที่เรียกว่า**"อัตตสัมมาปณิธิ"** เพื่อให้เกิดความสวัสดีแก่ชีวิตในปัจจุบัน

นางแตงอ่อน นวารัตน์ เกิดมาในสกุลของผู้มีฐานะ บิดาเป็นแพทย์แผนโบราณที่มีชื่อ คือหมอคง นาควิสัย เมื่ออยู่ในสกุลก็ประพฤติตนตามแบบกุลสตรี ตั้งอยู่ในโอวาทของบิดามารดา ถึงในสมัยนั้นจะยังไม่นิยมให้ลูกผู้หญิงศึกษาเล่าเรียนดังเช่นในปัจจุบัน ก็พยายามเล่าเรียนศึกษาตามน้องๆ จนสามารถอ่านออกเขียนได้ ครั้นเมื่อออกเรือนแต่งงานมาอยู่กับอาจารย์ดิเรก นวารัตน์ ท่านก็แนะนำให้เรียนวิชาคำนวณ วิชาทำบัญชีและภาษาอังกฤษ เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ คือ แพทย์แผนโบราณและค้าขาย ซึ่งนางแตงอ่อน นวารัตน์ ก็ได้ตั้งใจศึกษาจนมีความรู้สมความประสงค์ของสามี ทั้งยังปรากฏว่าได้เป็นกำลังสำคัญในการช่วยสามีประกอบอาชีพ และยังเป็นมารดาที่คุ้มครองรักษาบุตรธิดาเป็นที่อุ่นอกอุ่นใจ

ในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชน ก็เป็นผู้มีจิตประกอบไปด้วยศรัทธา รักษาตนตั้งอยู่ในศีลธรรมของพระศาสนา ได้บริจาคเงินสร้างถาวรวัตถุและร่วมการกุศลตามโอกาส โดยเฉพาะที่วัดอนงคาราม ได้ปวารณาถวายข้าวสารปีละหนึ่งกระสอบ และรับเป็นเจ้าของกัณฑ์มหาชาติเป็นประจำ มิใช่จะบริจาคบำรุงแต่ในทางศาสนาเท่านั้น ยังมีจิตเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไปในผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก เช่น เมื่อได้ข่าวว่า เด็กทางภาคอีสานอดอาหาร ก็รีบส่งข้าวสารไปช่วย ปฏิปทาของนางแตงอ่อน นวารัตน์ ดังพรรณนามานี้ เป็นแต่เพียงกล่าวโดยย่อๆ เท่านั้น แต่ก็พอมองเห็นว่าเป็นผู้สร้างสาระแห่งชีวิตของตน สมเป็นอุบาสิกาตามหลักของพระพุทธศาสนา โดยพุทธวจนะประพันธคาถาที่ยกมาตั้งไว้ข้างต้นว่า

สทฺธาย สีเลน จ ยา ปวฑฺฒติ
ปญฺญาย จาเคน สุเตน จูภยํ
สา ตาทิสี สีลวตี อุปาสิกา
อาทียติ สารมิเธว อตฺตโนติ ฯ

สตรีผู้เจริญด้วยศรัทธา ศีล ปัญญา จาคะ สุตะ ประกอบด้วยศีลาจารวัตร มีจริยาสมบัติไม่แปรผัน เป็นอุบาสิกาเชื่อมั่นในพระคุณพระรัตนตรัย ย่อมถือเอาสาระแห่งตนในโลกนี้

พระพุทธภาษิตนี้ ทรงแสดงการถือสาระของตนว่าเป็นผลสำเร็จด้วยคุณธรรม มีศรัทธาเป็นต้น ความเชื่อประกอบด้วยเหตุผลในสิ่งที่ควรเชื่อ ชื่อว่าศรัทธา ศรัทธาความเชื่อแบ่งออกเป็น ๔ ประการ คือ **กัมมสัทธา** เชื่อกรรม **วิปากสัทธา** เชื่อผลแห่งกรรม **กัมมัสสกตาสัทธา** เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน **ตถาคตโพธิสัทธา** เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

สิ่งที่กระทำด้วย กาย วาจา ใจ พร้อมด้วยเจตนา ชื่อว่ากรรม ส่วนดีมีพื้นฐานมาแต่อโลภะ ความไม่โลภ อโทสะ ความไม่โกรธ อโมหะ ความไม่หลง เป็นกุศลกรรม ส่วนชั่วมีพื้นฐานรากตอมาแต่โลภะ

ความโลภ โทสะ ความโกรธ โมหะ ความหลง เป็นอกุศลธรรม กรรมทั้งสองประเภทนี้ เมื่อรวมกันมีกำลังและได้ช่องเมื่อใด ก็ย่อมให้ผลเมื่อนั้น กุศลกรรมให้ผลอันเป็นที่พึงใจ อกุศลกรรมให้ผลไม่เป็นที่พึงใจ เป็นไปตามมูลเหตุ ความหยั่งรู้กรรม คาดการณ์ล่วงหน้าว่าเป็นเหตุให้ผลแก่ผู้ทำเช่นนั้นๆ เป็นไปตามมูลเหตุแล้วเชื่อลง เหมือนแพทย์ผู้หยั่งรู้สมุฏฐานล่วงหน้าว่า จะให้เกิดความสำราญหรือเกิดโรคแก่ร่างกาย แล้วประกอบอุบายชักนำหรือบำบัดเสียที่ชื่อว่า **กัมมสัทธา** เชื่อกรรม

ผลเกิดแต่กรรมชื่อว่าวิบาก ที่พึงใจเป็นผลของกุศลกรรม ที่ไม่พึงใจเป็นผลของอกุศลกรรม ทั้งสองประเภทนี้ ส่งมูลเหตุของตนให้คนเห็นความหยั่งรู้ผลแล้วติดตามค้นหาต้นเหตุว่ามีมูลมาแต่กรรมอย่างนั้นๆ เหมือนแพทย์เห็นโรคตรวจพบสมุฏฐานแห่งโรคนั้น นี้ชื่อว่า **วิปากสัทธา** เชื่อผลแห่งกรรม

สรรพสัตว์ผู้มีกิเลสประจำทำกรรมอันใดลงด้วย กาย วาจา ใจ ก็ย่อมได้เสวยผลแห่งกรรมนั้น ทำชอบก็ได้เสวยผลอันดี ทำผิดก็ได้เสวยผลอันชั่ว กรรมนั้นย่อมจำแนกจัดแบ่งผู้ทำให้เป็นคนดีให้เป็นคนเลวทรามต่างๆ กัน ความหยั่งรู้ดังนี้และเชื่อลง ชื่อว่า **กัมมัสสกตาสัทธา** เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตนๆ

ความหยั่งรู้พระคุณแห่งพระพุทธเจ้ากับทั้งพระธรรมและพระสงฆ์และเชื่อลงในพระคุณนั้นๆ นี้ชื่อว่า **ตถาคตโพธิสัทธา** เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ศรัทธามีลักษณะและประเภทดังพรรณนามาฉะนี้ เป็นกุศลธรรมส่วนเจตสิก เมื่อเกิดขึ้นในจิตของผู้ใดแล้ว ก็ทำให้ผู้นั้นมั่นคงในกิจที่พึงกระทำ กำจัดโทษที่เป็นข้าศึกแห่งตน คือความไม่เชื่อถือและความเคลือบแคลงสงสัย อันเป็นเหตุไม่กล้าหาญและลังเลใจในที่จะทำกิจการนั้นๆ และเป็นพืชสำหรับเพาะให้เกิดผลคือคุณธรรม มีศีล เป็นต้น

ความรักษากาย วาจา ห้ามอาจารวิบัติ คือการประพฤติไม่งดงามทางกาย วาจา ชื่อว่าศีล คุณข้อนี้เป็นเครื่องประดับของสัปปุริสชน แม้เป็นธรรมจริยาเพียงกายกับวาจา ก็เป็นปฏิปทาอบรมใจให้ดำรงอยู่ในความดี จะรักษาให้คงที่เป็นบรรทัดอยู่ได้ก็ต้องอาศัยปัญญาเป็นพื้นและกำกับอยู่ แม้ปัญญาก็ต้องอาศัยศีลเป็นหลัก จึงจะดำเนินไปถูกต้องตามคลองธรรม เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสแก่โสณทัณฑพราหมณ์ว่า **สีลปริโธตา หิ พฺราหฺมณ ปญฺญา** ดูก่อนพราหมณ์ปัญญาบริสุทธิ์ได้เพราะศีล **ปญฺญาปริโธตํ สีลํ** ศีลก็บริสุทธิ์ได้เพราะปัญญา **ยตฺถ สีลํ ตตฺถ ปญฺญา** ศีลมีในที่ใด ปัญญาก็มีในที่นั้น **ยตฺถ ปญฺญา ตตฺถ สีลํ** ปัญญามีในที่ใด ศีลก็มีในที่นั้น **สีลวโต ปญฺญา** ปัญญาเป็นมรรคาของบุคคลผู้มีศีล **ปญฺญวโต สีลํ** ศีลก็เป็นปฏิปทาของบุคคลผู้มีปัญญา **สีลปญฺญาณญฺจ ปน โลกสฺมึ อคฺคมกฺขายติ** ศีลและปัญญานี้ บัณฑิตย่อมกล่าวว่าเป็นยอดในโลก

พระพุทธภาษิตนี้ ทรงแสดงศีลกับปัญญาเป็นคู่กัน อาศัยซึ่งกันและกันจึงบริสุทธิ์ได้ ย่อมบำรุงอัธยาศัยสมบัติให้ตั้งอยู่ในจาคะ ความเผื่อแผ่ด้วยเมตตากรุณา การบริจาคทรัพย์เป็นสาธารณทาน เช่นสร้างถาวรวัตถุ โรงเรียน โรงพยาบาล ถนนหนทาง ให้เป็นประโยชน์สุขแก่ชุมชน และเกื้อกูลพระพุทธศาสนาอุปถัมภ์ธรรมปฏิบัติจัดเข้าในคุณข้อนี้ เป็นบุญนิธิบำรุงใจของผู้บริจาคให้ชื่นบาน ว่าได้บำเพ็ญบุญที่

หลักฐานด้วยทรัพย์ของตนอันจัดเป็นจาคานุสสติกุศลสำหรับคำนึงในสมาธิภาวนาประการหนึ่ง สำเร็จด้วยปัญญาความรู้จักเหตุผลและปัญญา จะเจริญก็ได้เพราะอาศัย**สุตะคือการศึกษา**เป็นอาหาร จึงจะแตกฉานในอรรถธรรมได้ไพบูลย์ ความประพฤติให้สำเร็จสุขประโยชน์ทั้งภพนี้ภพหน้า คุณธรรมทั้ง ๕ ที่พรรณนามานี้ เป็นธรรมสามัคคีอุปถัมภ์กันและกัน **สุตสัมปทา** เป็นคุณเพาะปัญญาให้งอกงามไพบูลย์ อาศัยศรัทธาเป็นประธานชักนำให้อยู่ในกัลยาณธรรม สมบูรณ์ด้วยศีลาจารวัตร จัดเป็นศีลสัมปทา บำรุงเมตตากรุณาให้ไพบูลย์วัฒนา กล้าเฉลี่ยหรือเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเกื้อกูลเขาด้วยความเต็มใจ มุ่งธรรมคือความสมควรอย่างไรเป็นที่ตั้ง เป็นอันว่า ชีวิตของผู้นั้นเป็นอยู่เพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นด้วย เพราะฉะนั้น สมเด็จพระบรมศาสดาจึงตรัสว่า ผู้นั้นย่อมถือเอาสาระแห่งตนในโลกนี้ ดังนี้

นางแตงอ่อน นวารัตน์ ประพฤติตนตั้งอยู่ในกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติ จึงสมควรที่จะได้รับการบูชาสักการะยกย่องจากสามี บุตรธิดาและญาติมิตร ได้ทราบว่า อาจารย์ดิเรก นวารัตน์ ผู้เป็นสามีนั้น มิใช่จะแสดงความรักและประกาศยกย่องความดีของภรรยาด้วยการจัดตั้งศพบำเพ็ญกุศลเท่านั้น ยังได้ประกาศความดีของภรรยา ด้วยการตั้งใจสมาทานอุโบสถศีลจนตลอดชีวิต นับตั้งแต่นางแตงอ่อน นวารัตน์ ถึงแก่กรรมมา นับว่าบูชาความดีของภรรยาด้วยปฏิบัติบูชาอันเป็นการบูชาอย่างยิ่ง ควรแก่การอนุโมทนาสาธุการ

อิมินา ปุญฺญกมฺเมน ผลบุญกุศลที่อาจารย์ดิเรก นวารัตน์ สามี พร้อมด้วยบุตรธิดา และญาติมิตร ได้ตั้งใจบำเพ็ญนี้ จงสำเร็จเป็นทิพยสุข ทิพยสมบัติแก่นางแตงอ่อน นวารัตน์ สมความประสงค์ของคณะเจ้าภาพจงทุกประการ

รับประทานแสดงพระธรรมเทศนา ขอยุติด้วยเวลาเพียงเท่านี้

เอวฺ ก็มีด้วยประการฉะนี้ ฯ

พระธรรมเทศนา สาราณียธรรมกถา

พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท ป.ธ. ๖) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
ถวายในการเสด็จพระราชดำเนินบำเพ็ญพระราชกุศล ๑๐๐ วัน
พระราชทานศพนายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา
ณ ศาลาร้อยปี วัดเบญจมบพิตร
วันอังคารที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๓๔ เวลา ๑๖.๓๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
ฉยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สาราณียา ปิยกรณา ครุกรณา สงฺค
หาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สำวตฺตนฺตีติ ฯ.

ณ บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนาในสาราณียธรรมกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี อนุโมทนาในพระราชกุศลทักษิณานุประทานกิจ ซึ่งสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชกุศล ๑๐๐ วัน พระราชทานศพนายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ด้วยอำนาจพระราชหฤทัยที่เจริญด้วยกัลยาณธรรมและสังคหธรรม

ก็แล นายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นนานาประการ เป็นที่ประจักษ์แก่ข้าราชบริพารในราชสำนัก แม้ในอวสานกาลวาระสุดท้ายแห่งชีวิตนายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ป่วยด้วยโรคร้ายคือโรคมะเร็ง เมื่อความทราบถึงสมเด็จบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า ก็ทรงยิ่งเพิ่มพระมหากรุณาอีกเป็นทวีคูณ มีพระราชประสงค์จะทรงอนุเคราะห์บำบัดโรคนั้น อย่างน้อยที่สุดก็ให้บรรเทาความทุกข์ทรมาน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เข้ารักษาณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ มีหยูกยาหรือวิธีใดๆ ที่จะทรงอนุเคราะห์ได้ ก็โปรดให้นายแพทย์ดำเนินการรักษาพยาบาลอย่างเต็มความสามารถ ทั้งสมเด็จบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยม ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ตลอดทั้งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระราชธิดาทุกพระองค์ก็เสด็จไปทรงเยี่ยมเช่นเดียวกัน พระราชจริยาวัตรทั้งนั้น เป็นเสมือนทิพยโอสถชโลมดวงใจที่ริบหรี่ด้วยอาการแห่งโรคร้ายเบียดเบียน ให้ชุ่มชื่นอาจหาญด้วยเดชะแห่งพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม

ครั้นเมื่อนายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ต้องพ่ายแพ้ต่ออำนาจพญามัจจุราช ถึงแก่

อนิจกรรม สมเด็จบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการศพแล้วประกอบด้วยเครื่องราชอิสริยยศ เสด็จพระราชดำเนินบำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานมาตั้งแต่ต้น พระราชกัลยาณวัตรและสังคหธรรม ที่พระราชทานแก่นายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา นั้น หากนายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา สามารถทราบได้ คงจักมีความอิ่มเอิบใจและตั้งปณิธานความปรารถนาเป็นข้าฝ่าละอองธุลีพระบาทสนองพระเดชพระคุณทุกภพทุกชาติ หากไปอุบัติในเทวโลกหรือพรหมโลกก็คงจักตามปกป้องถวายพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลตลอดกาล อนึ่งพี่น้องญาติมิตรของนายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ย่อมจะซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ เป็นล้นพ้นอีกด้วย

ธรรมดามนุษย์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม ก็ย่อมจะเรียกร้องความปรารถนาความต้องการจากสังคมนั้นๆ ความปรารถนาความต้องการของแต่ละคนย่อมมีต่างๆ กัน ต่างจิตต่างใจ ทั้งนี้เกิดจากอุปนิสัยวาสนาบารมีสั่งสมอบรมกันมาทั้งในอดีตชาติปางก่อน และในปัจจุบันที่เห็นกันอยู่นี้ ณ โอกาสนี้จักกล่าวถึงความปรารถนาที่มีอยู่ในบุคคลโดยทั่วไป ๓ ประการ คือ ความปรารถนาที่ต้องการให้มีความระลึกถึงกัน ความปรารถนาที่ต้องการความรักระหว่างกัน และความปรารถนาความเคารพซึ่งกันและกัน เริ่มแต่คนที่ใกล้ชิด คือ บิดามารดากับบุตรธิดา พี่กับน้อง สามีกับภรรยา และอีกทั้งระหว่างมิตรสหายเพื่อนฝูง ผู้ปกครองกับผู้อยู่ในปกครอง จะเห็นได้จากกิริยาอาการที่จากกันไปแล้ว เมื่อกลับมาพบกัน ต่างก็แสดงความชื่นชมยินดี อันเป็นอาการที่แสดงถึงความระลึกถึงกัน มีความรักความเคารพต่อกันและกัน บางคนที่มีความปรารถนาให้คนอื่นระลึก รักตัวเคารพในตัว จึงเสาะแสวงหาสิ่งที่จะบันดาลให้มีคนระลึกถึง มีความรักความเคารพในตน แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จตามปรารถนาได้

พระพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของเราทั้งหลายทรงเป็นพระสัพพัญญูรู้แจ้งเห็นจริงในเหตุผลทั้งปวง ได้ทรงแสดงธรรมอันเป็นเหตุก่อให้เกิดความระลึกถึงกัน กระทำซึ่งความรัก ความเคารพระหว่างกัน เรียกว่า **สาราณียธรรม** ดังพระพุทธวจนะที่ได้ยกไว้เบื้องต้นว่า **ฉยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สาราณียา ปิยกรณา ครุกรณา สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สวตฺตนฺติ** ความว่า **ภิกฺขเว** ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายเหล่านี้ ๖ ประการ เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความระลึกถึงกัน กระทำซึ่งความรัก กระทำซึ่งความเคารพต่อกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันก็แลธรรมทั้ง ๖ ประการนั้นเป็นไฉน ธรรมทั้ง ๖ ประการนั้น จำแนกโดยใจความดังนี้คือ

๑. เมตตากายกรรม เข้าไปตั้งกายกรรมคือการกระทำทางกาย ได้แก่อากัปกิริยาที่ปรากฏทางกายอันมองเห็นด้วยสายตาประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือเว้นจากกายทุจริต ประกอบด้วยกายสุจริต

๒. เมตตาวจีกรรม เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้าและลับหลัง ได้แก่กิริยาวาจา คำพูดที่แสดงออกให้ทราบได้ด้วยโสตประสาท ด้วยจิตที่มีความปรารถนาดี เว้นจากวจีทุจริต ประกอบ

ด้วยวจีสุจริต

๓. เมตตามโนกรรม เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คิดพยาบาทจองเวร ไม่หลงผิด ได้แก่ เว้นจากมโนทุจริต ประกอบด้วยมโนสุจริต

๔. สาธารณโภคิตา แบ่งปันลาภที่ตนได้มาแล้วเพื่อประโยชน์ทั่วไป ไม่หวังไว้บริโภคใช้สอยจำเพาะผู้เดียว

๕. สีลสามัญญตา ความเป็นผู้มีศีลเสมอกัน ได้แก่ประพฤติตนอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจเพราะความประพฤติอันต่ำทราม

๖. ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิ คือปัญญาเห็นชอบร่วมกัน ไม่ถือเขาถือเรา เคารพในเหตุผลของกันและกัน

ธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ เป็นคุณค่าก่อให้เกิดความระลึกถึงกัน กระทำซึ่งความรักใคร่สนิทสนมกัน กระทำซึ่งความเคารพนับถือกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ยึดเหนี่ยวน้ำใจกันได้ เพื่อป้องกันความทะเลาะความวิวาทแก่งแย่งกัน เพื่อความพร้อมเพรียงร่วมมือกำลังกัน และเพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

นายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เป็นผู้ประกอบด้วยปุพเพกตปุญญตา คือความเป็นผู้มีบุญมาแต่ปางก่อน จึงถือกำเนิดในราชินิกุล สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เป็นพระญาติสนิทในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เป็นบุตรคนโตของหลวงจรัญสนิทวงศ์ และท่านผู้หญิงเยี่ยม เป็นผู้มีสติปัญญาดี จบมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เมื่ออายุเพียง ๑๒ ปี เป็นนักเรียนเตรียมอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นที่ ๑ แล้วได้เข้าศึกษาชั้นอุดมศึกษา ได้รับพระราชทานปริญญาบัตรแพทยศาสตร์บัณฑิตและเหรียญรางวัล แล้วเข้ารับราชการที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และมีโอกาสได้ลาไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา จบปริญญาโทแล้วยังได้อยู่ฝึกงาน เพิ่มพูนความรู้ความชำนาญแล้วจึงกลับมารับราชการในแผนกกุมารเวชศาสตร์คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ตั้งใจปฏิบัติภาระหน้าที่ จนได้รับแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์และหัวหน้าภาควิชากุมารเวชศาสตร์

ศาสตราจารย์นายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ได้ลาออกจากคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อมารับสนองพระเดชพระคุณเบื้องพระยุคลบาทในสำนักพระราชวัง ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เป็นแพทย์ประจำพระองค์ จนถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันอังคารที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๔ อายุ ๖๖ ปี กับ ๒๙ วัน

นายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา มีความตั้งใจรับสนองภาระหน้าที่ด้วยความจงรักภักดีอันล้นพ้น เป็นที่วางพระราชหฤทัยโดยสนิท ดวงจิตเต็มเปี่ยมด้วยความปรารถนาในอันจะน้อมเกล้าฯ ถวายความสุขให้ยิ่งๆ ขึ้นแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์ และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์

อนึ่ง นายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ยังมีน้ำใจต่อญาติพี่น้อง เอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา กาย วาจา ใจ เจริญด้วยเมตตาธรรม เป็นผู้มีความประพฤติเรียบง่าย ไม่มีเขาไม่มีเรา จึงเป็นที่รักเป็นที่เคารพเสมือนบิดาของผู้น้อย

นายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ตั้งอยู่ในสาราณียธรรมดังแสดงมาแล้วนั้น แม้จะทรงทราบว่าความตายเป็นธรรมดาของสังขาร แต่ก็ย่อมทรงอนุสรณ์ระลึกถึง จึงเสด็จพระราชดำเนินมาทรงบำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานแก่ศพนายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้

อิมินา กตปุญฺเญน ขออำนาจพระราชกุศลผลบุญที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าทรงบำเพ็ญนี้ จงสำเร็จเป็นสุขสมบัติแก่นายแพทย์ดนัย สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ในสัมปรายภพทุกประการ

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศนานี้ พระสงฆ์ ๔ รูปจะได้สวดธรรมกถา เพื่อถวายเป็นธัมมัสสวนมัยกุศลอีกส่วนหนึ่ง ณ บัดนี้

รับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนาโดยพระราชประสงค์ ขอยุติลงด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา กตัญญูกตเวทิตากถา

โดย พระเทพโสภณ วัดพระเชตุพน
ในงานบำเพ็ญกุศลศพ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์
ณ หอประชุมสงฆ์ วัดพระเชตุพนฯ
วันอาทิตย์ที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ.๒๕๒๐

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
ภูมิ เว สาธุรูปานำ กตญฺญูกตเวทิตาติ

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนาในกตัญญูกตเวทิตากถา เพื่อเป็นเครื่องอนุโมทนาในส่วนกุศลทักษิณานุประทานกิจในคืนนี้ ได้แก่การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งวันนี้คณะท่านเจ้าภาพคือคณะพระภิกษุนวกะเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๖ มีฝ่ายพระภิกษุคือ พระทวียุทธ และ พระสำเริง ฆราวาสมี ดร.เสริมลาภ วสุวัต เป็นต้น พร้อมด้วยคณะญาติมิตร ได้มาร่วมใจกันบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศถวายแด่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ เจ้าคณะภาค ๑๒ ซึ่งเคยเป็นพระอุปัชฌายะให้การบรรพชาอุปสมบท การที่คณะท่านเจ้าภาพได้มาระลึกถึงคุณูปการะเช่นนี้ นับว่าเป็นผู้มีน้ำใจอันดีงาม ระลึกถึงท่านผู้มีอุปการะคุณโดยเฉพาะ ถ้าจะกล่าวว่าพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์รุ่นแรกของพระภิกษุทั้งหมดซึ่งเป็นนวกะในวัดพระเชตุพนฯ ก็ว่าได้ เป็นเจ้าอาวาสสมัยแรกของภิกษุนวกะวัดพระเชตุพน ฯ ก็ได้ คือในระยะนั้นท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชมีพระชนม์อยู่แต่ประชวร ไม่สามารถจะปฏิบัติศาสนกิจได้ ได้มอบหมายให้พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ปฏิบัติหน้าที่แทนและได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในปลายปี พ.ศ.๒๕๑๖ นั้น ในระหว่างที่พระนวกะบวชอยู่ ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ก็ได้เป็นอาจารย์ให้การอบรมในการแนะนำสั่งสอน ตลอดระยะการที่บวชอยู่ได้เป็นการแสดงน้ำใจที่ระลึกถึงท่านความจริงท่านเจ้าประคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์นี้ แม้ว่าจะมิได้เป็นอุปัชฌายะ มิได้เป็นเจ้าอาวาส หรือเป็นครูบาอาจารย์อย่างใดก็ตาม พระเดชพระคุณท่านก็เป็นผู้ที่ควรแก่การยกย่องแก่ผู้ได้พบเห็น โดยที่พระเดชพระคุณท่านได้เป็นพระเถระซึ่งเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา

กล่าวเฉพาะในวัดพระเชตุพนฯ ท่านได้เป็นผู้หนึ่งที่ร่วมสร้างสรรค์วัดพระเชตุพนฯ ในด้านต่างๆ

ตลอดมา ในสมัยที่ท่านยังเป็นสามเณร เป็นพระภิกษุ ท่านก็ได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรที่ดีตลอดมา เมื่อท่านได้มีโอกาสมาช่วยงานวัดอันเป็นส่วนรวม ในสมัยที่ท่านเจ้าคุณสมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺตมหาเถร) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ท่านก็ได้เป็นกำลังสำคัญในท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระองค์นั้น ในการบูรณะปฏิสังขรณ์สังฆเสนาสนะ โดยเฉพาะในบริเวณพุทธาวาส คือทางฝั่งพระอุโบสถนั้น ผู้ที่มีอายุ ๓๐-๔๐ ปีผ่านมาแล้วและเคยมาวัดพระเชตุพนฯ นึกถึงภาพวัดนี้ในขณะนั้น จะเห็นว่าวัดพระเชตุพนฯ ในสมัยที่ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัตดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส กำลังอยู่ในสภาพทรุดโทรม ทั้งนี้เนื่องจากวัดกำลังขาดปัจจัย ในการที่จะดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ในเวลานั้นท่านเจ้าประคุณสมเด็จพุฒาจารย์ (เข้ม) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสอยู่ก็ชราแล้ว การบูรณะปฏิสังขรณ์ก็ลดลงไป ต่อมาเมื่อท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัตมาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ก็ได้ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เป็นพระเถระคู่บารมีรับสนองงาน งานที่เห็นทันตานั้นก็ได้แก่งานบูรณะปฏิสังขรณ์บริเวณพุทธาวาสดังกล่าวมาแล้ว ได้เริ่มการปรับปรุงตั้งแต่พื้นบริเวณทั้งหมด บางส่วนมีป่ารกรุงรัง เช่น ข้างพระวิหารพุทธไสยาสน์ เป็นต้น ปฏิสังขรณ์ยอดพระเจดีย์รอบไปหมด ซึ่งมี ๙๐ กว่าองค์ และปฏิสังขรณ์พระพุทธไสยาสน์ ซึ่งเวลานั้นก็ชำรุดทรุดโทรมมาก ต่อมาก็ได้ดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์มาเป็นลำดับๆ จนกระทั่งในสมัยท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริมหาเถร) ท่านก็ได้รับความไว้วางใจ ให้เป็นผู้บริหารงานในวัดสืบต่อมาเป็นลำดับ

ไม่เฉพาะแต่ด้านพุทธาวาสเท่านั้น ในด้านสังฆาวาส การก่อสร้าง การบูรณะปฏิสังขรณ์ก็สำเร็จด้วยสติปัญญากำลังความสามารถของท่านเจ้าประคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์โดยประการทั้งปวง ถ้าจะมองในวัดพระเชตุพนฯ ไม่ว่าส่วนไหนที่เป็นสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นในระยะ ๓๐ ปีที่ผ่านมานี้ สิ่งนั้นๆ ที่จะไม่ใช่ฝีมือ คือกำลังความสามารถ กำลังสติปัญญาของท่านเจ้าประคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์เห็นจะหาไม่ได้ นี่ในส่วนที่เป็นส่วนของวัดและเฉพาะที่เป็นส่วนของวัตถุซึ่งจะมองเห็นได้ในส่วนอื่นๆท่านก็ได้ให้การส่งเสริมการศึกษา แม้ว่าทางสำนักเรียนท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชจะได้มอบหมายหน้าที่ให้พระเถระ ให้การศึกษาแด่พระสงฆ์สามเณรในวัด ท่านเจ้าประคุณอุบาลีฯ ก็ส่งเสริมโดยการให้อุปการะแก่พระสงฆ์สามเณรที่มาอยู่ศึกษาเล่าเรียน

ในสมัยต่อมา เมื่อมีพระภิกษุนวกะบวชมากขึ้นๆ ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ท่านก็ปรารภว่า ที่พระนวกะบวชมากๆ และจะต้องไปเล่าเรียนศึกษาร่วมกับสามเณรหรือพระที่บวชอยู่เป็นประจำ ในด้านความรู้ซึ่งเป็นนวกภูมิ คือ นักธรรมชั้นตรี ย่อมไม่เหมาะแก่กาลสมัย ท่านเห็นควรที่จะให้พระนวกะมีที่ศึกษาแยกจากพระภิกษุสามเณร ซึ่งต้องการเรียนสอบไล่สนามหลวงเป็นคนละส่วน อีกประการหนึ่ง พระนวกะที่มาบวชก็เป็นผู้ที่มีพื้นความรู้มีสติปัญญามีอายุบ้าง การที่จะไปเรียนรวมกับสามเณร ท่านก็ยังมีความเห็นว่าจะไม่เหมาะกับวัยระหว่างกันเพราะความแตกต่างระหว่างกันในเรื่องของอายุ กำลังสติปัญญา ในเรื่องนี้ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ก็ได้มอบหมายให้ท่านเจ้าประคุณอุบาลีฯ

เป็นผู้อำนวยการศึกษาพระนวกะภูมิ คือพระนวกะภูมิโดยเฉพาะ ซึ่งได้รับสนองงานด้านการศึกษามาด้วยดี

ในด้านการเผยแพร่พระศาสนา ท่านก็ได้เป็นกำลังสำคัญ ที่กล่าวว่าได้เป็นกำลังสำคัญนั้น คือท่านได้เป็นผู้ริเริ่มในการจัดให้มีเทศน์เป็นปุจฉาวิสัชนาขึ้นในวัดพระเชตุพนฯ แต่ก่อนนั้นที่วัดนี้ ในวันพระคือวันธรรมสวนะ มีเทศน์กันตอนบ่าย สองกัณฑ์สามกัณฑ์ กลางคืนสองกัณฑ์สามกัณฑ์ เทศน์เป็นองค์เดียวในโบสถ์ และก็มีเทศน์เป็นของหลวงที่ศาลาการเปรียญ อุบาสก อุบาสิกาที่มาฟังเทศน์ ฟังไปๆ ก็สำเร็จกันเป็นอันมาก ลดน้อยลงไปกันเป็นลำดับๆ ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ท่านมีความดำริเห็นว่า การที่เทศน์โดยที่พระไปเทศน์ทีละรูปนั้น ทำให้ผู้ฟังเกิดความอิ่มในธรรมจนกระทั่งลดน้อยในการฟังลงไป จึงควรที่จะจัดเทศน์เสียใหม่ จึงได้จัดเทศน์เป็นปุจฉาวิสัชนาขึ้น ทั้งนี้ก็โดยความเห็นชอบของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺตมหาเถร) คือการเทศน์เป็นปุจฉาวิสัชนาที่กระทำกันนั้น ปรากฏว่าได้รับความนิยมจากผู้ฟังก็มาก ทำให้คนมาฟังเทศที่วัดเพิ่มขึ้น และทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังซึ่งเป็นความมุ่งหมายอย่างยิ่งที่ต้องการให้ผู้ที่มาวัดได้รับประโยชน์ ได้รับรสสติ ได้รับปัญญา

การเทศน์มหาชาติ ซึ่งเคยเทศน์เรียงลำดับกันก็จัดใหม่ จัดเป็นเทศน์มหาชาติทรงเครื่องขึ้นทีเดียวพร้อมกัน ๑๓ ธรรมาสน์เป็นวัดแรก แห่งแรกที่ทำขึ้น นี่ก็เป็นความดำริความคิดริเริ่มของท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ และก็ได้ดำเนินการติดต่อกันมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ท่านมักจะพูดเสมอว่า ท่านไม่ใช่พระนักเทศน์นักธรรม แต่ท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถในการที่จะจัดให้มีการเทศน์ขึ้นเช่นนี้ นับว่าท่านเป็นผู้ที่มีกำลังสำคัญในการประกาศพระศาสนา มิใช่แต่เท่านั้น ไม่ใช่ท่านเพียงแต่เทศน์เรื่องพระสูตรหรือแนะนำให้ญาติโยมรู้จักธรรมเพียงตื้นๆ ในส่วนที่เป็นธรรมะอันควรเป็นแนวปฏิบัติท่านก็ส่งเสริม เช่น ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติกรรมฐานขึ้นในวัดนี้ โดยอาราธนาพระอาจารย์ที่มีความรู้ทางกรรมฐานจากต่างวัดบ้าง ในวัดบ้าง เป็นผู้ให้ความรู้แก่ญาติโยม อุบาสก อุบาสิกา ในเวลาเย็นๆ ในวันธรรมสวนะ ในระยะหลังนี้ท่านยังได้อาราธนาพระอาจารย์เจือ โดยขอจากท่านเจ้าคุณพระเทพประสิทธิมุนี อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนา วัดมหาธาตุฯ มาประจำอยู่ที่วัด แสดงถึงอัธยาศัยในการที่ท่านเจ้าคุณต้องการที่จะให้การพระศาสนานั้นเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของผู้ที่ได้มาสัมผัสกับพระศาสนา

ในส่วนการปกครองนั้น ท่านเป็นนักการปกครองที่ได้รับการยกย่องในสมัยที่ยังไม่ได้เป็นเจ้าอาวาส ท่านก็ทำหน้าที่เหมือนเจ้าอาวาส รับหน้าที่ปกครองพระเณรแทนท่านเจ้าประคุณสมเด็จอาจารย์คือ สมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺตมหาเถร) และท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ปัญหาการปกครองต่างๆ ในวัดพระเชตุพน เมื่อเกิดมีขึ้นหรือเพื่อจะให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยท่านได้รับมอบหมายหน้าที่ให้รับสนองงานนี้เป็นลำดับมา นอกจากนี้ท่านยังมีคุณสมบัติที่สำคัญคือ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้ที่ยังไม่มีศรัทธา ผู้ที่มีศรัทธาแล้วก็ให้มีศรัทธายิ่งๆ ขึ้น ถ้าจะเรียกตามศัพท์

สมัยใหม่ ก็กล่าวได้ว่าท่านเป็นพระเถระที่มีหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเลิศ

แต่ก่อนโน้นที่วัดพระเชตุพน นี้มีคนรู้จักน้อย และผู้ที่อยู่ใกล้วัดบางทีก็ไม่สนใจวัด โดยที่ไม่สามารถจะเข้ามาติดต่อกับพระเถระรูปใดได้สนิท ตัวอย่างเช่นนายประยงค์ ตั้งตรงจิตร ไม่สามารถจะติดต่อกับผู้ใดได้โดยสนิทสนม แต่เมื่อท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์มารับสนองงานการบริหารวัด ท่านเป็นผู้ชักนำนายประยงค์ ตั้งตรงจิตร จนกระทั่งนายประยงค์มีศรัทธา บริจาคเงินให้วัดพระเชตุพน เป็นครั้งแรก ๕,๐๐๐ บาท ซึ่งสมัยนั้นเงิน ๕,๐๐๐ บาท ที่วัดพระเชตุพนฯ นี้ ยังไม่เคยมีและไม่เคยได้รับบริจาคจากใคร โดยที่ท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถบำรุงศรัทธา นายประยงค์มีศรัทธา จนกระทั่งรับในการที่จะบูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระพุทธไสยาสน์ โดยยอมรับว่าถ้าหากว่าการบูรณะปฏิสังขรณ์นี้ไม่สำเร็จ นายประยงค์จะบริจาคทรัพย์ทั้งหมด เวลานั้นเป็นเวลาสงคราม ทราบว่านายประยงค์ ตั้งตรงจิตร ซื้อทองคำแท่งไว้เตรียมการณ์ว่าถ้าขาดตกบกพร่องอย่างไร นายประยงค์จะเป็นคนบริจาคทั้งนั้น เวลานั้นจึงเข้าใจกันว่าการซ่อมแซมพระพุทธไสยาสน์ มีนายประยงค์นี่เองแหละเป็นกำลังส่งเสริมสำคัญที่ทำให้ทางวัดกล้าตัดสินใจดำเนินการและก็สำเร็จตามประสงค์ และก็มิได้หยุดเพียงเท่านั้น ท่านยังชักนำให้นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร ตระหนักถึงความสำคัญของวัดนี้ก็เป็นวัดใหญ่ เป็นพระอาราม มีสิ่งปลูกสร้างมาก การบูรณปฏิสังขรณ์ต้องมีร่ำไป จนเป็นเหตุให้นายประยงค์นี้มีความเลื่อมใสยิ่งขึ้น และกำลังมีความดำริสร้างความมั่นคงให้แก่วัดพระเชตุพน

นายประยงค์มีความเห็นว่า ที่วัดนี้ขาดผู้ส่งเสริมผู้สนับสนุน ก็เห็นจะมาจากเหตุหนึ่งคือ การที่วัดไม่มีโรงเรียนอยู่ในวัดทำให้ไม่มีศิษย์เก่า เวลานั้นวัดต่างๆ ที่ศิษย์เป็นสมาชิกสภา เป็นรัฐบาลต่างของบประมาณขอความช่วยเหลือ ได้รับงบประมาณไปซ่อมแซมวัด แต่ที่วัดพระเชตุพน นี้ กว่าจะได้แต่ละครั้งละคราวลำบากเหลือเกิน เพราะขาดศิษย์เก่า ขาดโรงเรียน ซึ่งเป็นกำลังขั้นพื้นฐาน นายประยงค์ได้บริจาคเงินประมาณ ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท สร้างโรงเรียนตั้งตรงจิตรขึ้น โรงเรียนที่สร้างขึ้นนี้แหละ นายประยงค์มีความต้องการที่จะให้เป็นผลประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงวัดนี้ในทางวัตถุด้วย ในทางวัตถุคือ ในทางเงินทองและกำลังคนที่จะเป็นกำลังของวัตถุ ก็ต้องยกให้เป็นความสามารถของท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ อีกเช่นเดียวกัน เท่าที่กล่าวมานี้เป็นเฉพาะภาพที่เราเห็นที่ท่านปฏิบัติหรือกระทำต่อวัดพระเชตุพนฯ ซึ่งก็เป็นส่วนใหญ่ๆ ที่มองเห็นอยู่ ในส่วนปลีกย่อยมีอีกมากมายนานาประการ

ในส่วนที่เป็นการคณะสงฆ์ ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเลขานุการตั้งแต่ยังมีอายุพรรษาน้อยๆ เริ่มจากการเป็นเลขานุการสมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺตมหาเถร) คือเป็นเลขานุการ เจ้าคณะมณฑล เป็นเลขานุการเจ้าคณะแขวงนอก เป็นเลขานุการผู้บัญชาคณะสงฆ์แทนองค์สมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเวลานั้นสมเด็จพระสังฆราชวัดสุทัศน์เทพวราราม ดำรงตำแหน่งและมีอายุพรรษามาก ต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นรองเจ้าคณะภาค เป็นเจ้าคณะภาค ตำแหน่งสุดท้ายเป็นเจ้าคณะภาค ๑๒ ปกครองจังหวัดปราจีนบุรี นครนายก ฉะเชิงเทรา ท่านก็ได้ทำนุบำรุงการคณะสงฆ์ในเขตปกครอง

ทั้งฝ่ายการปกครอง ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายการเผยแพร่ และฝ่ายการสาธารณูปการ คือการซ่อมแซมก่อสร้าง

ในวันสุดท้ายแห่งชีวิตคือเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๒๐ เป็นวันที่คณะศิษยานุศิษย์ร่วมใจกันทำบุญเฉลิมฉลองวันคล้ายวันเกิดของท่าน และในการที่ท่านหายอาพาธกลับจากโรงพยาบาลมาอยู่วัดเป็นที่อบอุ่นของศิษยานุศิษย์ พระสงฆ์สามเณร ในวันนั้นท่านมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ในฐานะเจ้าคณะภาค คือเจ้าอาวาสวัดตระแง่ อำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี มาปรารภกับท่านว่า มีราษฎรอพยพจากชายแดนหลบภัยจากเขมรเข้ามาอยู่วัดใกล้ๆ วัดท่าน และวัดอื่นประมาณ ๑,๐๐๐ คน ทำให้ขาดแคลนเรื่องอาหาร โดยเฉพาะเรื่องข้าวสาร ท่านเจ้าอาวาสอยากจะได้ข้าวสารสัก ๕๐ กระสอบ ท่านจึงบอกบุญศิษยานุศิษย์ ผู้ที่เคารพนับถือ ผู้ที่มาในงานให้ร่วมการกุศลบริจาคข้าวสาร ซึ่งวันนั้นก็มีผู้ทำบุญเรื่องข้าวสาร ท่านขอ ๕๐ กระสอบ ได้ถึง ๗๐-๘๐ กระสอบ ตอนกลางคืนคุณประยูร เชื้อสาย ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่านและทำงานอยู่กรมที่ดิน เวลากลางคืนก็มาปฏิบัติท่าน คืนวันนั้นประมาณ ๔ ทุ่ม หลังจากท่านสรงน้ำเสร็จแล้ว คุณประยูรก็ยังอ่านรายชื่อผู้ที่บริจาคข้าวสารให้ท่านฟัง และก็รู้สึกท่านมีความปีติยินดี ตั้งความปรารถนาไว้ว่า วันที่ ๑๗-๑๘ สิงหาคม จะนำข้าวสารนี้ไปแจกแก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน ใจของท่านเต็มไปด้วยกุศล กังวลอยู่แต่ในงานในหน้าที่ที่จะช่วยผู้อื่น แต่จิตของท่านปีติยินดีที่ความปรารถนาของท่านสำเร็จ โดยที่ไม่มีใครนึกถึง ไม่มีใครคาดคิดไว้ จากนั้นเพียงไม่กี่นาที ท่านก็มรณภาพ ท่ามกลางดอกไม้ที่ศิษยานุศิษย์มาบูชามาถวายสักการะท่านในวันเกิด ท่ามกลางศิษย์ พระสงฆ์สามเณร พระเถระผู้ใหญ่และฝั่งขะโน้นท่ามกลางเสียงลิเก ภาพยนตร์ ซึ่งศิษย์ที่มีความปรารถนาดีนำมาเฉลิมฉลองในงานวันเกิดของท่าน

ท่านมรณภาพด้วยกิริยาที่ผู้มาเห็นแล้วว่าท่านมรณภาพด้วยใจที่เต็มไปด้วยความปีติคือ ใบหน้าท่านแสดงยิ้มแย้มแจ่มใส เท่าที่ได้แสดงมานี้ก็เพื่อให้ท่านทั้งหลายซึ่งอยู่ในที่นี้ ได้ฟื้นความจำ ซึ่งท่านทั้งหลายก็ซึมทราบกันดีแล้วว่า ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ได้ทำอะไรไว้บ้างแต่ในการในเวลาเช่นนี้ ถ้าได้นำมาแสดงอีกก็เป็นการทบทวนความจำ ฟื้นความจำเดิมๆ และก็ได้มองเห็นว่าในชีวิตของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ชั่วระยะเวลา ๗๐ ปีที่ผ่านมานี้ ท่านได้ประกอบประโยชน์เป็นคุณทั้งในส่วนตัวบุคคลแก่เราทุกๆ คน ที่เขามาพบเห็นมาอยู่ร่วมกับท่านหรือได้มาร่วมงานกับท่าน และจะได้เห็นว่าท่านได้ทำประโยชน์นี้ ไม่เฉพาะแต่ส่วนตัวบุคคล ในส่วนวัดอันเป็นส่วนรวมเฉพาะ คือวัดพระเชตุพนฯ นี้ ท่านได้บำเพ็ญกรณียกิจเป็นอย่างยิ่ง ในส่วนรวมคือพระศาสนา ท่านได้ชื่อว่าเป็นศาสนทายาท ผู้สืบศาสนาที่ดี ได้เป็นกำลังที่ดี ชาติก็ได้รับประโยชน์จากท่าน เป็นอันว่าชีวิตของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีนั้นเป็นชีวิตที่ให้ประโยชน์เกินกว่าค่าของชีวิต ผู้ที่ได้กระทำคุณประโยชน์อย่างนี้ เมื่อเรามาระลึกถึงท่านเท่ากับว่าเรานึกถึงความดีของท่านเก็บไว้ในใจ ได้นึกถึงความดีของท่านผู้ที่มีความดี ใจของเราก็ดีด้วย เราลองมาดูดวงใจของเราว่า ถ้าเรานึกถึงความดีของผู้อื่นแล้ว แล้วเราดีใจในความดีของท่านนั้น จิตใจเราผ่องใส มีความเป็นสุข ท่านจึงเรียกว่าเป็นบุญ แปลว่าเต็ม แปลว่าอิ่ม แปลว่าชำระ ได้เป็นบุญ คือชำระใจให้หมด

ความเศร้าหมอง ความกังวล ทำให้เกิดความอิ่มอกอิ่มใจเป็นปีติขึ้น แต่หากว่าเรานึกแล้วไปในทางตรงกันข้าม ที่มองไม่เห็นความดีของท่าน จิตของเราก็จะบกพร่อง จิตที่บกพร่องก็เป็นจิตที่เป็นบาป มีแต่ความเศร้าหมองเป็นอกุศล คือความไม่ดีไม่งามก็พลอยเกิดขึ้นตาม

คณะเจ้าภาพซึ่งบวชเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๖ ทั้งพระสงฆ์และฆราวาส ตลอดทั้งญาติและมิตรร่วมใจกันเป็นเจ้าภาพในวันนี้ ได้ชื่อว่าเป็นผู้ตรึก เป็นผู้นึกถึงความดี ที่ท่านกล่าวว่าตรึกนึกถึงความดี ก็โดยที่นึกได้ว่า ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ เป็นบุพการีชนแห่งเรา เป็นผู้มีอุปการะได้ช่วยเหลือเรามาก่อน แม้ว่าการช่วยเหลือนั้นจะเป็นทางตรงก็ตาม ทางอ้อมก็ตาม ทางตรงได้แก่การที่ท่านได้สงเคราะห์อนุเคราะห์ให้การอบรมแนะนำสั่งสอน สงเคราะห์ด้วยปัจจัย ๔ มีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ให้ที่อยู่อาศัย หรือยารักษาโรค เป็นการสงเคราะห์ด้วยอามิส หรือสงเคราะห์ด้วยธรรมะคือการอบรมบ่มนิสัยให้เราดีขึ้น แม้ว่าจะไม่ได้ให้โดยตรงอย่างนี้ แต่สิ่งที่ท่านให้โดยความอ้อม คือการที่ได้กระทำตนให้เป็นประโยชน์แก่พระศาสนา แก่ชาติ สังคมที่เป็นมาแล้วอันเป็นอดีตนั้น ก็เป็นส่วนหนึ่ง เช่นอุปการะแก่เขานี้ เป็นการช่วยเหลือทางอ้อมเหมือนกัน เมื่อเราระลึกอย่างนี้ นึกได้ถึงความดีของท่าน ท่านว่าเป็นคนมีน้ำใจ ภาษาบาลีท่านว่ากตัญญู คือการรู้อุปการะ การรู้อุปการะคนนี้แม้จะเป็นความดีอยู่ในดวงใจ ก็ยังไม่สามารถให้คนดีอิ่มเอมใจได้ ผู้ที่มีคุณธรรม มีความดีก็อดที่จะประกาศความดีของผู้ที่มีความดีให้คนอื่นรู้ไม่ได้ ดังเช่นบิดามารดาต่อบุตรธิดา บิดามารดาได้ชื่อว่าเป็นบุพการีชนของบุตรธิดา ลูก ก็ต้องประกาศความดีของพ่อและแม่ ศิษย์ก็ต้องประกาศความดีของครูบาอาจารย์ อุบาสก อุบาสิกา ประกาศความดีของพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ การประกาศความดีนี้เรียกว่า กตเวที วิธีประกาศความดีนี้ประการหนึ่ง คือด้วยการบูชาด้วยสิ่งของเป็นอามิสบูชา เป็นการที่ลูกๆ ปฏิบัติพ่อแม่ ด้วยการให้ข้าวให้น้ำ ให้เงินดาวน์เงินเดือน ให้ความเป็นอยู่อย่างสุขสบายแก่พ่อแม่นี้เป็นส่วนอามิสบูชา การประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของท่านเป็นปฏิบัติบูชา

การที่คณะพระภิกษุนวกะ พ.ศ.๒๕๑๖ มากระทำนี้ กระทำทั้งอามิสบูชาด้วย ทั้งปฏิบัติบูชาด้วย ผู้มีน้ำใจอย่างนี้ จึงได้ชื่อว่าเป็นกตัญญูกตเวทีต่อบุคคล คนที่จะมีกตัญญูกตเวทีบุคคลได้ ก็ต้องอาศัยสติสัมปชัญญะเป็นอุปการธรรม คือมีสติระลึกได้ มีสัมปชัญญะคือความรู้ตัว คือถ้าปัญญามองเห็นคุณเห็น ประโยชน์ ถ้าขาดสติสัมปชัญญะไป ถูกโมหะครอบงำ ก็มองไม่เห็นความดี ผู้ที่ไม่เห็นความดีของคนนั้น ก็มีชื่อเรียกตรงกันข้ามว่า อกตัญญู อกตัญญูนั้นก็ต้องอาศัยสติสัมปชัญญะกับโมหะ คนอกตัญญูมองไม่เห็น คุณของผู้มีคุณ ก็มีอยู่ไม่เฉพาะเราๆ ท่านทั้งหลายที่เป็นปุถุชน แม้แต่พระพุทธเจ้าซึ่งเป็นพระบรมศาสดา ก็ยังมีคนอกตัญญูและไม่ได้ประกาศความอกตัญญูมาในชาติที่เป็นพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์เคยแสดงประวัติในอดีตคือผู้ที่อกตัญญูมาตลอด โดยเฉพาะพระเทวทัตที่เป็นคนอกตัญญูต่อพระพุทธองค์ ประกาศเป็นศัตรูต่อพระพุทธเจ้า พระเทวทัตที่ประกาศตัวเป็นศัตรู ไม่ได้ประกาศเฉพาะตนเท่านั้น ยังชักชวนคนอื่นให้อกตัญญูสืบๆ ไปด้วย เช่น ไปชักชวนพระเจ้าอชาตศัตรูราชกุมารซึ่งเป็นพระ

ราชโอรสพระเจ้าพิมพิสาร ให้กระทำปิตุฆาตคือฆ่าพ่อยึดราชสมบัติ นี่เพราะความอกตัญญูของบุคคลเดียว คือพระเทวทัตต้องการความเป็นใหญ่ มูลเหตุที่พระเทวทัตจะอกตัญญูต่อพระพุทธเจ้านั้นก็เพราะความอยากใหญ่

พระเทวทัตเมื่อบวชแล้ว ท่านกล่าวว่าบำเพ็ญเพียรได้โลกิยฌานในเวลานั้น เมื่อมีคนมาวัดก็มักจะถามหาพระอื่นๆ เช่น พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระอานนท์ เป็นต้น ไม่มีใครถามหาพระเทวทัต พระเทวทัตเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจว่าเราก็เป็นหนึ่ง เป็นเชื้อพระวงศ์ เป็นผู้มีโลกิยฌาน มีความรู้ความสามารถเหมือนกัน ทำไมไม่มีคนถามหา และคนที่มาหาก็นำลาภสักการะคือนำดอกไม้ธูปเทียน นำข้าวของมาถวายพระเถระเหล่านั้น ความที่พระเทวทัตอยากใหญ่ ถ้าเป็นสมัยปัจจุบันก็อยากดัง จึงไปทูลพระพุทธเจ้า ขอปกครองคณะสงฆ์ เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสห้าม พระเทวทัตก็ไม่ฟัง ผลสุดท้ายพระเทวทัตประกาศตนจากคณะสงฆ์ ชักชวนพระที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ให้เป็นสมัครพรรคพวก พาพระเหล่านั้นไปทำอุโบสถสังฆกรรมแยกออกไปต่างหาก ทำให้พระพุทธเจ้าโปรดให้พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ ไปชักชวนแนะนำพระเหล่านั้นให้กลับใจ บางรูปก็มีความเข้าใจถูกกลับมา บางรูปก็ยังคงอยู่กับพระเทวทัต จนกระทั่งพระเทวทัตถูกแผ่นดินสูบ และพระเทวทัตได้แสดงฤทธิ์ไปแนะนำยุยงพระเจ้าอชาตศัตรู ปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสาร ซึ่งเป็นสมเด็จพระชนกอีก

ในคนอกตัญญูยังความพินาศไม่เฉพาะแก่ตนเท่านั้น ยังคนอื่นให้พินาศด้วย ส่วนคนที่มีความกตัญญูกตเวที เขามองคุณธรรมเล็กน้อยก็เห็นได้ ดังเช่นพระสารีบุตรได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้า พระสารีบุตรนั้นปกติเวลาท่านจำวัด กล่าวกันว่า ท่านหันศีรษะเหมือนเข็มทิศเห็นจะได้ จนกระทั่งพระนินทาขึ้น แล้วไม่ใช่นินทาเปล่า ฝากไปฟ้องพระพุทธเจ้าด้วย ฟ้องว่าพระสารีบุตรนี้ ถ้ายังจะไม่ละลัทธิเดิม ยังคงมีความผูกพันอยู่ในลัทธิศาสนาพราหมณ์ คือยังบูชาทิศอยู่ กลางคืนจะจำวัดต้องนอนไหว้ทิศต่างๆ พระพุทธเจ้าทรงสดับคำที่พระมากราบทูลก็ทรงทราบด้วยพระญาณทันที แต่เพื่อจะประกาศความดีของพระสารีบุตรให้ปรากฏ จึงถามข้อนี้กับพระสารีบุตรในที่ประชุมสงฆ์ พระสารีบุตรกราบทูลพระพุทธเจ้าว่าที่ข้าพระพุทธเจ้านอนหันศีรษะไปยังทิศต่างๆ นั้น มิใช่นับถือทิศ แต่เป็นด้วยเพราะความเคารพในพระอัสสชิ ซึ่งเป็นผู้บอกธรรมครั้งแรก เมื่อได้ข่าวว่าพระอัสสชิไปพักอยู่ทิศใด ข้าพระพุทธเจ้าก็นอนหันศีรษะไปทิศนั้นด้วยความเคารพในพระอัสสชิพระพุทธเจ้าประทานสาธุการว่าพระสารีบุตรเป็นผู้มีความรู้มีความกตัญญูประกาศความดีของผู้เป็นอาจารย์

พระสารีบุตรเป็นอัครสาวกฝ่ายขวา พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นผู้เลิศในทางปัญญา แต่ไม่มีโมหะ ไม่มีความลืมตัวว่าเก่ง ว่าสามารถดีกว่าผู้อื่น ยังเคารพครู เคารพอาจารย์ ซึ่งบอกธรรมเพียงสั่งสอนประโยคสองประโยค แต่พระสารีบุตรถือว่า พระอัสสชินั้นเป็นผู้เปิดทางพระนิพพานให้แก่ท่าน อีกเรื่องหนึ่งเมื่อราธพราหมณ์ปรารถนาจะบวช โดยที่เป็นคนยากจนและเป็นพราหมณ์มาก่อน พระทั้งหลายก็ไม่ได้บวชให้ ตั้งข้อรังเกียจว่าเป็นคนแก่ จะเป็นผลเสียหายแก่พระศาสนา พระพุทธเจ้าพบศรัทธา

ของราธพราหมณ์ว่า อยากบวชจริงๆ ในตอนที่ประทานพระโอวาทในเวลาพลบค่ำ ก็มีรับสั่งถามพระสงฆ์ในที่ประชุมทั้งหมดว่า ใครยังระลึกถึงอุปการคุณของราธพราหมณ์ได้บ้าง พระสารีบุตรกราบทูลทันทีว่า ราธพราหมณ์นี้เคยถวายข้าวแก่ข้าพระพุทธเจ้าเพียงทัพพีเดียว พระพุทธเจ้าประทานสาธุการว่าพระสารีบุตรเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีอย่างสูง แม้ข้าวทัพพีเดียวก็นึกได้ แสดงให้เห็นว่าพระสารีบุตรซึ่งเป็นพระอัครสาวก แม้เป็นผู้มีปัญญา ก็ยังมีความกตัญญูกตเวทีอย่างนี้

การที่คณะท่านทั้งหลายมากระทำนี้ ได้ชื่อว่าปฏิบัติตามปฏิปทาของพระพุทธเจ้าด้วย ของพระอริยสาวกด้วย คือมาแสดงความกตัญญูกตเวทีให้ปรากฏ อันความกตัญญูกตเวทีนั้นดังที่กล่าวมาแล้วต้องอาศัยสติสัมปชัญญะ พิจารณาให้ถ่องแท้ ถ้าหากว่าบุคคลใดมาปล่อยให้ลาภสักการะ ทิฏฐิมานะเข้ามาขวางอยู่ในดวงใจ โดยมีโมหะเป็นเครื่องกำบังแล้ว ก็จะทำให้มองไม่เห็นความดีของผู้ที่มีความดี

การแสดงความกตัญญูกตเวที นอกจากแสดงต่อบุคคลแล้ว ก็แสดงต่อสถานที่แสดงต่อตนเอง ผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีจึงกล่าวว่าเป็นผู้สร้างภูมิ คือพื้นฐานความดีไว้ในดวงจิต ดังมีพุทธภาษิตที่ยกไว้ข้างต้นว่า **ภูมิ เว สาธุรูปานำ กตญ่ญูกตเวทิตา** ความกตัญญูกตเวทีเป็นพื้น เป็นภูมิของคนดีทั้งหลายด้วยประการฉะนี้

อิมินา กตปุญเญน ขออานุภาพกุศลผลบุญที่คณะศิษยานุศิษย์เป็นเจ้าภาพได้ตั้งใจบำเพ็ญ ด้วยความกตัญญูกตเวที จงสำเร็จเป็นทิพยสุข ทิพยสมบัติแก่ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ในสัมปรายภพ สมความประสงค์ของคณะท่านเจ้าภาพจงทุกประการ และขออานิสงส์แห่งความกตัญญูกตเวทีนี้จงปกปักรักษาท่านทั้งปวง ให้ปราศจากสรรพทุกข์ สรรพภัย สรรพโรค อุปัทวันตราย ขอให้เจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ประสบสิ่งที่พึงปรารถนาจงทุกประการรับประทานแสดงพระธรรมเทศนาโดยประสงค์ ขอยุติลงคงไว้ด้วยเวลาเพียงเท่านี้ **เอวำ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา เมตตานิสังสกถา

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน พระโพธิสังวรเถร วัดโพธิ์นิมิตร
วันจันทร์ที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๕ เวลา ๑๐.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
เมตฺตาย ภิกฺขเว เจโตวิมุตฺติยา อาเสวิตาย ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย
วตฺถุกตาย อนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุสมารทฺธาย เอกาทสานิสํสา ปาฏิกงฺขาติฯ

ณ บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในเมตตานิสังสกถา ฉลองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี อนุโมทนาในพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ซึ่งสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์บำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน พระราชทานศพพระโพธิสังวรเถร อดีตเจ้าอาวาสวัดโพธิ์นิมิตร ด้วยพระราชหฤทัยที่ทรงประกอบด้วยพระราชศรัทธาในพระมหาเถระผู้บำเพ็ญคุณานุคุณประโยชน์ในพระพุทธศาสนา

ก็แล เมื่อพระโพธิสังวรเถรมรณภาพ ความทราบถึงสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ก็ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์บำเพ็ญพระราชกุศลสวดอภิธรรมเป็นเวลา ๗ วัน อันพระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้ หากพระโพธิสังวรเถร มีโอกาสได้รับทราบ คงจักมีความปีติโสมนัสถวายอนุโมทนา

อนึ่ง คณะวัดโพธิ์นิมิตรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ตลอดทั้งศิษยานุศิษย์และผู้มีความเคารพในพระโพธิสังวรเถร ต่างมีความซาบซึ้งสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

พระพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย แม้เสด็จดับขันธปรินิพพานไปนานถึง ๒,๕๓๕ ปีแล้ว พระพุทธองค์ก็คงยังเป็นที่รักเป็นที่เคารพอย่างยิ่งของพุทธบริษัททั่วทั้งโลก เคยมีคำถามเป็นปัญหาว่า พระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ หรือหัวข้อนั้น ธรรมข้อใดเป็นธรรมที่เป็นเบื้องต้นหรือเบื้องแรกแห่งธรรมคืออาทิธรรมที่เกิดพระธรรม ๘๔,๐๐๐ นั้นคืออะไร แล้วก็ยุติกันว่าเมตตาธรรมเป็นอาทิธรรม คือเป็นข้อต้นแห่งธรรมทั้งปวง แต่ก็ยังมีเสียงโต้แย้งขึ้นมาอีกว่า หากเมตตา

ธรรมเป็นอาทิธรรมแล้ว ไฉนในพระคุณ ๓ ประการ จึงมิได้กล่าวถึงเมตตา แต่กล่าวถึงพระกรุณาคุณ ก็มีคำชี้แจงความสงสัยนั้นว่า พระกรุณาคุณนั้นย่อมมีพระเมตตาคุณอยู่ในดวงใจก่อนแล้ว แม้จะมิได้ปรากฏเป็นหัวข้อ แต่ก็มีความรู้สึกประกอบด้วยเมตตาเป็นพื้นใจ

เมตตา คือ ความรักปรารถนาความสุขให้เกิดขึ้น คำว่ามิตรไมตรีก็มีความหมายเดียวกับคำว่าเมตตา ศัตรูของเมตตาคือความโกรธอันมีโทสะเป็นรากเหง้า ความโกรธเมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมครอบงำจิตให้ตกต่ำ จิตย่อมกำเริบเดือดร้อนในบุคคลที่ตนโกรธ เมื่อไม่สามารถจะทำร้ายเขาได้ ก็ย่อมพยาบาทอาฆาตจองเวร จิตเดือดร้อนกระสับกระส่ายหาความสงบสุขมิได้

บุคคลผู้ปรารถนาความรักและความสุขในตนจึงควรเจริญเมตตาให้เกิดขึ้น วิธีเจริญเมตตาจะต้องแผ่เมตตาในตนเองบ่อยๆ ว่า ขอให้เรามีความสุข ไม่มีความทุกข์ หรือขอให้เราอย่ามีเวรมีภัย ไม่มีความเบียดเบียน ไม่มีความทุกข์ มีความสุขปกครองตนเอง เมื่อจิตของตนเองมีเมตตาเกิดขึ้นแล้ว เมตตานั้นก็แผ่ออกไปยังบุคคลอื่น สัตว์อื่น ทำให้มองเห็นว่าเรารักสุขเกลียดทุกข์ คนอื่นก็ย่อมรักสุขเกลียดทุกข์เช่นเดียวกัน พระพุทธเจ้าจึงตรัสถึงอานิสงส์แห่งเมตตาไว้ในเมตตสูตร ความว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติที่บุคคลฝึกหัดอบรม ทำให้มีมาก ทำให้เป็นไป ทำเป็นเหมือนสิ่งของ ตั้งมั่นไว้เนืองๆ สะสมไว้และเจริญเสมอๆ พึงหวังอานิสงส์ ๑๑ ประการคือ นอนหลับมีความสุข ตื่นอยู่ก็มีความสุข นอนหลับไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นที่รักของอมนุษย์ เทวดารักษา ไฟ ยาพิษ หรือศัตราวุธย่อมไม่แผ้วพาน จิตตั้งมั่นเร็ว สีหน้าผ่องใส ไม่หลงทำกาลกิริยา เมื่อยังไม่บรรลุคุณธรรมอันยิ่งกว่าย่อมเข้าถึงพรหมโลก ดังนี้”

พระโพธิสังวรเถร เป็นพระมหาเถระที่เจริญด้วยอาทิธรรมคือเมตตา ตามรอยพระยุคลบาทพระพุทธองค์ จิตประกอบด้วยเมตตา ยิ้มแย้มงดงามด้วยอากัปกิริยากายวาจาอยู่ตลอดเวลา มีประวัติพึงทราบโดยสังเขป ดังนี้

นามเดิม ฑูรย์ นามสกุล รัตนวราภรณ์ เกิดเมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๔๓ ตรงกับวันอาทิตย์ แรม ๘ ค่ำ ปีจอ ณ บ้านหมู่ที่ ๖ ตำบลตลิ่งชัน อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โยมบิดาชื่อเกียรติ โยมมารดาชื่อฉัตร

ศึกษาความรู้สามัญจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ ณ โรงเรียนประจำจังหวัดสุพรรณบุรี เมื่ออายุ ๑๕ ปี เมื่อออกจากโรงเรียนแล้ว ช่วยงานโยมบิดามารดาระยะหนึ่ง มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงบรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดสุวรรณภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๐ อายุ ๑๗ ปี แล้วเข้ามาศึกษานักธรรมบาลีต่อ ณ สำนักวัดอนงคาราม จังหวัดธนบุรี อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๓ ณ วัดอนงคาราม อำเภอคลองสาน จังหวัดธนบุรี พระโพธิวงศาจารย์ (สมเด็จพระพุฒาจารย์ นวม พุทฺธสโร) เป็นพระอุปัชฌาย์

พระโพธิสังวรเถร เป็นผู้มีศีลาจารวัตรงดงามตั้งแต่เป็นสามเณร เมื่ออุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว

ได้มาจำพรรษา ณ วัดโพธิ์นิมิตร จึงได้รับสมณศักดิ์เป็นพระสมุห์ ฐานานุกรมในพระครูโพธิไพโรจน์ (บาง) เจ้าอาวาสวัดโพธิ์นิมิตร เมื่อพระครูไพโรจน์ (บาง) มรณภาพ ทางคณะสงฆ์จึงแต่งตั้งให้พระสมุห์ฑูรย์ พรรษา ๑๓ เป็นคณะกรรมการรักษาการเจ้าอาวาส เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๖

ขณะที่เป็นคณะกรรมการฯ นั้นก็ทำหน้าที่เจ้าอาวาส บริหารงานวัดเป็นเวลา ๗ ปี จึงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิ์นิมิตร พระอารามหลวง เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๙๓

เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสแล้ว ก็ปฏิบัติหน้าที่เริ่มงานแรกก็คือตัดถนนซอยโพธิ์นิมิตร จากถนนใหญ่เข้ามาวัด เพื่อความสะดวกในการสัญจรไปมาซึ่งปรากฏอยู่ ณ ปัจจุบันนี้ พร้อมด้วยสาธารณูปโภค คือ ไฟฟ้า น้ำประปา งานก่อสร้างซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ได้กระทำมาตลอดทุกปี กล่าวได้ว่า ถาวรวัตถุสถานวัดโพธิ์นิมิตรที่เห็นในปัจจุบันนี้ทั้งวัด โดยพระโพธิสังวรเถรทั้งนั้น

งานด้านการศึกษาของพระภิกษุสามเณร แต่เดิมพระภิกษุสามเณรต่างต้องออกไปศึกษาเล่าเรียนในสำนักเรียนวัดต่างๆ พระโพธิสังวรเถรเริ่มจัดการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๙๔ ระยะแรกที่เป็นเจ้าอาวาสจนได้รับอนุมัติให้ตั้งเป็นสำนักเรียน มีพระภิกษุสามเณรเป็นนักธรรมและเปรียญเป็นจำนวนมาก

ในส่วนการศึกษาสามัญสำหรับเด็ก พระโพธิสังวรเถรได้เป็นผู้อบรมนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์-นิมิตรมาตั้งแต่พรรษาแรก โดยที่เป็นผู้ที่มีความฉลาดในการแสดงธรรม มีวาจาไพเราะ แนะนำเด็กๆ ให้มีศรัทธา ต่อมาเมื่อเด็กนักเรียนเพิ่มมากขึ้นก็จัดสร้างอาคารโรงเรียนขึ้นใหม่เป็นตึก ๓ ชั้น อนุเคราะห์การต่างๆ แก่โรงเรียนตลอดมา

นอกจากที่วัดโพธิ์นิมิตรแล้ว พระโพธิสังวรเถรยังได้ไปทำนุบำรุงวัดที่ชาติภูมิบ้านเกิด คือวัดสกุณปักษี อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี เริ่มแต่ตัดถนนเข้าวัด สร้างอุโบสถ โรงเรียน ฌาปนสถาน เป็นต้น ทั้งยังอุปถัมภ์ให้วัดสกุณปักษีตั้งโรงเรียนปริยัติธรรมสามัญเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียน มีพระภิกษุสามเณรนักเรียน

พระโพธิสังวรเถรเป็นผู้ตั้งมั่นในคุณธรรมอันประเสริฐก็คือ มีความกตัญญูกตเวที โดยเฉพาะสมเด็จพระวันรัต (แดง) ซึ่งเป็นผู้สร้างวัดโพธิ์นิมิตร ได้ยกย่องหล่อรูปสร้างศาลาประดิษฐานถือเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์

โดยที่พระโพธิสังวรเถรปฏิบัติหน้าที่ด้วยดี จึงได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์วิสามัญในฐานะเป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๙๖ เมื่อเป็นเจ้าอาวาสปีแรก พ.ศ.๒๕๒๓ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะแขวงตลาดพลู พ.ศ.๒๕๒๔ เป็นเจ้าคณะแขวงบางยี่เรือ

พระโพธิสังวรเถรได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูไพโรจน์วุฒิคุณ แล้วเลื่อนขึ้นเป็นพระราชาคณะที่ พระโพธิวรคุณ และเลื่อนเป็นพระราชาคณะวิสามัญฝ่ายวิปัสสนาธุระที่ พระโพธิสังวรเถร

พระโพธิสังวรเถรมีคุณพิเศษ เป็นพระนักพัฒนามองการณ์ไกล เป็นผู้เสียสละ ไม่สะสม ยินดีในการบริจาค เป็นผู้อ่อนน้อมด้วยกาย วาจา ใจ ต่อผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ไม่มีกิริยากาย

วาจากระด้าง นอบน้อม ถ่อมตน เจรจาไพเราะน่าสนทนา กิจวัตรที่สำคัญก็คือการสวดมนต์ไหว้พระ ซึ่งถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ทุกคืนจะต้องสวดมนต์เป็นชั่วโมง

คุณสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ พระโพธิสังวรเถรเจริญพรหมวิหารธรรมเป็นกรรมฐาน มีเมตตาเป็นอารมณ์เบื้องต้น จึงได้รับยกย่องเป็นเกจิอาจารย์สำคัญรูปหนึ่ง ในพิธีพุทธาภิเษกสำคัญๆ ทางราชการและวัดต่างๆ จะต้องอาราธนาไปทุกแห่ง ส่วนตัวก็สร้างพระเครื่องและเหรียญต่างๆ เป็นที่ศรัทธาของผู้เลื่อมใสเป็นจำนวนมาก

พระโพธิสังวรเถรเป็นพระมหาเถระรูปหนึ่งของสังฆมณฑล เจริญด้วยอายุ ๘๒ ปี ๖๒ พรรษา ปฏิปทาเสมือนต้นโพธิ์ใหญ่ให้ความร่วมเย็นแก่ผู้ที่พักพิง เป็นที่อาศัยแก่สกุณชาตินกนานาชนิด แม้จะมรณภาพแล้ว แต่อานิสงส์คือเมตตาบารมีที่บำเพ็ญไว้ยังคงให้ความร่มเย็นอบอุ่นใจ คงความเป็นปูชนียบุคคลแห่งศิษยานุศิษย์ไปตลอดภาล

อิมินา กตปุญฺเญน ขออำนาจพระราชกุศลทักษิณานุประทานนี้ จงสำเร็จสุขสมบัติแด่พระโพธิสังวรเถร ในสัมปรายภพทุกประการ

รับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนา ขอยุติด้วยประการฉะนั้น ขอถวายพระพร

พระธรรมเทศนา อัปปมาทธรรมกถา

แสดงโดย พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน เจ้าคณะภาค ๓
เนื่องในงานบำเพ็ญกุศลศพนางขาไน้ แซ่โค้ว
ณ โรงเรียนสุขุมาลธัมมุทิส วัดพระเชตุพนฯ
วันเสาร์ที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๕
เวลา ๑๙.๓๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
หนฺททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว วยธมฺมา สงฺขารา
อปฺปมาเทน สมฺปาเทถาติ ฯ

บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนา อนุโมทนาในส่วนกุศลทักษิณานุประทานกิจ ได้แก่การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยคณะท่านเจ้าภาพ มีคุณพ่อหยุ่งเซง แซ่จิว ผู้เป็นสามีเป็นประธาน พร้อมด้วยบุตรชายสะใภ้ บุตรสาว เขย และหลานๆ ตลอดทั้งท่านที่เป็นมิตร ร่วมใจกันทำบุญอุทิศให้แก่คุณแม่ขาไน้ แซ่โค้ว เนื่องในการทำบุญปรารภสัตตมวารคือทำบุญ ๗ วัน การที่ท่านทั้งหลายได้แสดงน้ำใจต่อผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว โดยได้อัญเชิญศพมาตั้งประดิษฐาน ประดับประดาด้วยดอกไม้ของหอม ทำการสักการบูชาโดยประการต่างๆ ทั้งยังได้มีญาติมิตรมาร่วมทำการสักการบูชา ยิ่งกว่านั้นยังได้บำเพ็ญกุศลตามประเพณีนิยมทางพระพุทธศาสนา การกระทำทั้งหมดนี้ ถ้าแม้ว่าคุณแม่ขาไน้ แซ่โค้ว ท่านทราบได้ ท่านจะต้องดีใจที่เห็นลูกๆ ทุกคน หลานๆ และท่านทั้งหลายได้แสดงน้ำใจต่อท่านในโอกาสนี้นั้น

อนึ่ง คุณแม่ขาไน้ แซ่โค้ว นับว่าเป็นผู้มีบุญ ในคราวถึงแก่กรรมนี้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยานิวัฒนา ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพวงมาลา มาวางไว้หน้าศพ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้มีน้ำพระทัยเสด็จกรุณามาเยี่ยมในการศพนี้ด้วย นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณและเป็นพระกรุณาอย่างยิ่ง เป็นเกียรติแก่ศพคุณแม่ขาไน้ และเป็นเกียรติแก่บุตรธิดา เขย สะใภ้ ทุกๆ ท่านด้วย

การกระทำทั้งหมดที่บุตรธิดาได้ทำนี้ ด้วยความระลึกถึงพระคุณของมารดา ผู้ที่นึกถึงพระคุณของมารดานี้ ได้รับการยกย่องในพระพุทธศาสนาว่าเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที การกตัญญูกตเวทีนี้เป็น

คุณธรรมพิเศษ คือเป็นคุณธรรมที่ทำให้เห็นว่าเป็นคนดีหรือเป็นคนไม่ดีได้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า **นิมิตฺตํ สาธุรูปานำ กตญฺญูกตเวทิตา** ความเป็นผู้กตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายของคนดี **ภูมิ เว สาธุรูปานำ กตญฺญูกตเวทิตา** ความเป็นผู้กตัญญูกตเวที เป็นภูมิของคนดี

ดังนั้น การที่ท่านทั้งหลายผู้เป็นเจ้าภาพ ได้แสดงน้ำใจในโอกาสอันสำคัญนี้ จึงได้ชื่อว่าเป็นการประกาศความดีของคุณแม่ขาไน้ ประการหนึ่ง และเป็นการประกาศความดีของตนเองว่าตนเป็นลูกที่ดี เป็นผู้มีน้ำใจดี คือมีพื้นของดวงใจที่งดงาม ควรแก่การยกย่องสรรเสริญ พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเรานั้น เราท่านทั้งหลายได้เคารพนับถือ พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานมาแล้วเป็นเวลา ๒,๕๓๕ ปี ไม่มีใครเคยเห็นว่าพระพุทธเจ้ามีรูปลักษณะเป็นอย่างไร แต่เมื่อมีการสร้างเป็นพระพุทธรูปขึ้น จะเป็นโลหะก็ดี เป็นปูน เป็นดินก็ดีหรือจะเป็นภาพวาด ภาพเขียนก็ดี เราต่างรับยกย่องว่านั่นเป็นภาพพระพุทธเจ้า เราได้ทำความเคารพ ทำการสักการะนอบน้อมบูชาด้วยใจที่นึกถึงความดีของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็เป็นคนธรรมดา เหมือนกับคนทั่ว ๆ ไป แต่ว่าพระพุทธเจ้ามีอะไรพิเศษ เป็นเหตุให้เราเคารพบูชา

กล่าวตามพุทธประวัติ พระพุทธเจ้านั้นทรงละสถานะอันสำคัญโดยย่อ ๓ ประการ คือ

ประการที่ ๑ พระพุทธเจ้าทรงสมบูรณ์ในทางสังคม

ประการที่ ๒ ทรงสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจ

ประการที่ ๓ ทรงสมบูรณ์ในทางการเมือง

คำว่า สมบูรณ์ ในที่นี้หมายถึงว่าพระพุทธเจ้านั้นทรงเป็นคนธรรมดา มีพระราชชนก พระราชชนนี ประสูติเหมือนคนธรรมดาประสูติ ไม่ใช่เป็นศาสดาที่แปลกประหลาด มีญาติ มีพี่น้อง ได้รับความยกย่องนับถือ มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ในทางเศรษฐกิจ พระองค์ทรงเป็นโอรสของกษัตริย์ จึงไม่ต้องกล่าวถึงว่า จะไม่มีฐานะทางเศรษฐกิจ ส่วนทางการเมืองนั้น พระพุทธเจ้าย่อมจะได้รับรัชทายาท คือเป็นพระมหากษัตริย์ในอนาคตอย่างแน่นอน และก็ไม่ใช่เป็นพระเจ้าแผ่นดิน หรือเป็นพระมหากษัตริย์ธรรมดา แต่เป็นถึงพระเจ้าจักรพรรดิ ยังได้รับคำทำนายเช่นนี้ เราจะเลือกฐานะอย่างไร

พระพุทธเจ้าเป็นพระมหาบุรุษ คือเป็นบุคคลที่ยิ่งใหญ่ในโลก ทรงมองเห็นความเป็นอยู่ในโลกว่าเต็มไปด้วยความทุกข์ ทุกข์ที่เห็นนั้น คือทุกข์ที่เกิดในตัวเราเอง ได้แก่ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย มองเห็นว่าเป็นทุกข์เป็นภัยที่ร้ายแรง ไม่สามารถจะหลบหลีกได้ จึงทรงพิจารณาดูว่า เราจะหลีกความแก่ความเจ็บความตายได้อย่างไร เมื่อทรงเห็นเพศแห่งสมณะคือนักบวชว่าจะเป็นทางที่จะให้เกิดความสุขความสงบได้ พ้นจากความทุกข์ คือความแก่ ความเจ็บ ความตายได้ พระพุทธเจ้าของเราก็ทรงตัดสินพระทัย เมื่อพระองค์มีพระชนม์ ๒๙ พรรษา มีพระโอรส วันประสูติพระโอรส ทรงพิจารณาความทุกข์ที่เกิดแต่การเกิด ว่าความเกิดนั้นเป็นทุกข์ขึ้นมาอีก เมื่อตัดสินพระทัยบวชแล้ว ได้ทรงแสวงหาโมกขธรรมคือธรรมที่จะเกิดความหลุดพ้นอยู่เป็นเวลา ๖ ปี จึงได้ตรัสรู้ ประกาศพระองค์เป็นศาสดาจารย์เอกในโลก ธรรมที่พระองค์ตรัสรู้นั้นเป็นที่ทราบกันว่า อริยสัจ ๔

อริยสัจ ๔ ก็คือ ธรรมที่กล่าวถึงเหตุถึงผลต่อเนื่องกัน พระองค์ตรัสรู้ ประกาศพระองค์เป็นศาสดาจารย์เอกในโลก ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย คือ ตัดความโกรธไปได้ หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าของเราก็ได้เสด็จไปเทศนาโปรดเริ่มตั้งแต่ปัญจวัคคีย์เป็นต้นไป จนกระทั่งมีพระชนม์ ๘๐ พรรษา พระพุทธเจ้าจึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานนั้นได้มีพระพุทธวาจาเป็นพระดำรัสครั้งสุดท้ายดังที่ยกไว้ข้างต้นว่า **หนฺททานิ ภิกขเว อามนฺตยามิ โว** ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า **วยธมฺมา สงฺขารา** สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมเป็นธรรมดา **อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ** เธอทั้งหลายจงทำหน้าที่ให้ดีด้วยความไม่ประมาท

ในพระพุทธวจนะนี้มีข้อความสำคัญเป็นตอนๆ ตอนแรกทรงเตือนว่าสังขารทั้งหลายมีความเสื่อมเป็นธรรมดา เป็นการเตือนสติพุทธสาวกที่ประชุมอยู่ ณ ที่นั้นในบัดนั้นด้วยว่า แม้พระองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว ก็ต้องถือว่านี่เป็นธรรมดาของสังขาร ว่าสังขารนั้นมีความเสื่อมเป็นธรรมดา คำว่าสังขารในที่นี้ย่อมหมายถึงสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้น คือสรรพสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ จะเป็นมนุษย์ก็ดี สัตว์ก็ดี หรือสิ่งของอื่น ชื่อว่าสังขารทั้งหมด แต่ในที่นี้หมายถึง สังขาร คือร่างกายเรา คนเราเกิดมาทั้งร่างกายต้องมีความเสื่อม ข้อนี้ย่อมเป็นที่ประจักษ์แจ้งแก่เราท่านทั้งหลาย ว่าสังขารทั้งหลายเสื่อมเป็นธรรมดา เกิดตั้งอยู่แล้วก็ต้องเสื่อมไป สิ่งที่พระองค์ตรัสว่าเราจะต้องระมัดระวังให้ดี เมื่อทราบว่าสังขารเสื่อม ก็คือ **อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ** แปลว่า เธอทั้งหลายจงทำความดีให้สมบูรณ์ ด้วยความไม่ประมาท ในที่นี้ก็คือทำตนให้เป็นคนมีสติ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ความไม่ประมาทคำนี้เป็นที่ทราบกันเสมอๆ คำว่าประมาทกับไม่ประมาทได้ยินกันเรื่อยๆ แต่ความประมาทหรือไม่ประมาทนี้คืออะไร ท่านก็แก้ไว้ว่าความไม่ประมาทคือ ความไม่อยู่ปราศจากสติ

การไม่อยู่ปราศจากสติ คืออะไร ก็ต้องพิจารณาดูว่าต้องมีสติระลึกถึงเราทุกเวลา การที่จะมีสตินึกถึงตัวเองทุกเวลา ย่อมหมายถึงว่า คนเรามีหน้าที่ด้วยกันทุกคน มีหน้าที่ตั้งแต่เราจุติมาอยู่ครรภ์ของมารดา พอเรามาอยู่ในครรภ์ เราก็เป็นลูกที่อยู่ในครรภ์เป็นลำดับๆ มา จนกระทั่งเราคลอดออกมา เมื่อเราคลอดออกมาแล้ว ก็มีหน้าที่เรื่อยมา เหมือนในปัจจุบันนี้ต่างคนต่างมีหน้าที่

หน้าที่นั้น เราหมายกันว่า เป็นหน้าที่การงาน แต่ถ้าหากว่าหมายถึงเป็นหน้าที่การงาน จะเป็นหน้าที่ดีกว่า คำว่าหน้าที่ที่จะต้องไม่ประมาทนั้น น่าจะต้องกลับกัน หน้าที่ก็คือที่หน้า ที่หน้าก็คือเดี๋ยวนี้ เดี๋ยวนี้คืออะไร เดี๋ยวนี้คือปัจจุบัน ปัจจุบันเรามีหน้าที่อย่างไร คือเดี๋ยวนี้ ทุกลมหายใจเข้าออก เราเป็นอะไร เราทำอะไร ถ้าเรารู้อยู่เราจะทำงานได้ดี เหมือนเวลานี้พระเทศน์ มีหน้าที่เทศน์ ท่านทั้งหลายมีหน้าที่ฟังพระเทศน์ ต่างคนต่างทำหน้าที่ ถ้าพระเทศน์นานเกินไป ก็ผิดหน้าที่ ต้องทำให้ถูกหน้าที่ เพราะฉะนั้นหน้าที่ที่สำคัญ หน้าที่คือที่หน้า เดี๋ยวนี้ต้องทำให้ดีที่สุด ผู้ที่ทำหน้าที่ที่ดีที่สุด จัดว่าเป็นคนไม่ประมาท การไม่ประมาท ท่านจัดไว้ว่าความไม่ประมาทนั้นให้ตั้งอยู่ในสถานะ ๔ ประการ คือ

๑. ระมัดระวังความชั่วที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เกิดขึ้นอีก

๒. ระมัดระวังความดีที่มีอยู่แล้วไม่ให้เสื่อมถอยไป

๓. ระมัดระวังความชั่วที่ยังไม่เกิด อย่าให้เกิดขึ้น

๔. ระมัดระวังความดีที่ยังไม่มี พยายามสร้างความดีให้มียิ่งๆ ขึ้นไป

ก็มี ๒ อย่าง คือ ความชั่วกับความดี ความชั่วกับความดีนี้ ท่านสอนว่า ความชั่วต้องละ ความดีต้องเจริญ ทำความดีให้มากๆ ไว้ ทีนี้การทำความชั่วกับความดีนี้ไปเก็บไว้ที่ไหน ความดีกับความชั่วเก็บไว้ได้ ไปทำที่ไหน ต้องถามว่าทำที่ไหน แล้วจึงจะหาที่เก็บได้ ความดีกับความชั่วในพระพุทธศาสนาสอนว่า เกิดกับตัวเราเอง ตัวเรานั้นสร้างความดี ก็ได้ สร้างความชั่วก็ได้ สิ่งที่สร้างนั้นเรียกว่ากรรม กรรมคือการกระทำของแต่ละบุคคลๆ นั้นเหละ เราทำ ๒ อย่าง ดีอย่างหนึ่งไม่ดีอย่างหนึ่ง ทีนี้ทำด้วยอะไร ทำด้วยกาย วาจาและใจ ๓ อย่าง ที่นี้จะทำให้เกิดความดีหรือไม่ดีได้ ความดีทางกาย ย่อมหมายถึงการประพฤติดีทางกาย จึงจะเรียกว่า กายสุจริต ความดีทางวาจา หมายถึงความดีทางคำพูด เรียกว่า วจีสุจริต ความดีทางใจ ก็หมายถึง ความคิดเป็น เรียกว่า มโนสุจริต ความคิดในใจนี้สำคัญ คือใจนี้ท่านเปรียบเหมือนหลอดภาพ กายกับวาจาเหมือนจอภาพโทรทัศน์ นั่นแหละที่มีภาพเห็นนั่นมีหลอดภาพ ถ้าใจคิดอย่างไรก็ออกมาทางกาย ทางวาจา ดังนั้น กายกับวาจาหรือใจที่คิดทั้งหมดไปเก็บไว้ที่ใจ ในใจเราเก็บไว้หมดความดีหรือความไม่ดี เพราะฉะนั้นเราต้องพยายาม ถ้าเราเก็บความดีไว้ เราก็มีแต่ความชื่นชมยินดี เราเก็บความไม่ดีไว้ ใจเราก็หม่นหมองไม่เป็นสุข เหมือนว่า เราเก็บความอิจฉาริษยาไว้ ความอิจฉาริษยาเผาเราเรื่อย เผาทุกลมหายใจเข้าออก ถ้าตื่นขึ้นมาก็เผาก่อน จะหลับก็เผา บางทีนอนยังเผาในใจ แล้วเราทำความดี ดีใจใครเขาได้ดีเราก็ดีใจด้วย คราวเขาได้ยศ ได้รับเกียรติยศเราดีใจด้วย เราก็จะมีแต่ความสุขใจ คราวเขาดีอย่างไรเราดีด้วยได้กำไร นี่เป็นตัวอย่าง เพราะฉะนั้นการที่ความดีหรือความชั่วนั้นเกิดในตัวเราเองไม่ใช่คนอื่น นี่พระพุทธเจ้าสอนไม่มีใครแก้ได้ การกระทำที่เรียกว่ากรรมนั้น เป็นสมบัติของตัวเรานั่นคือความไม่ประมาทในการทำหน้าที่

คุณแม่ขาไน้ แซ่โค้ว ท่านเป็นคนมีบุญดังกล่าวไว้แล้วข้างต้น ท่านได้แต่งงานกับคุณพ่อหยุ่งเซงแซ่จิว จากเมืองจีนมาอยู่เมืองไทย สามีของท่านได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้เชี่ยวชาญในภาษาจีน มาอยู่เมืองไทยทำงานระยะแรกเป็นลูกจ้าง ต่อมาก็ทำธุรกิจค้าขายส่วนตัว เมื่อเห็นว่าไม่เหมาะสมกับอุปนิสัยก็เปลี่ยนอาชีพไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเป็นคอมประโดของธนาคารและทำงานอื่นๆ เป็นหลักเป็นฐาน ส่วนคุณแม่ขาไน้ มาเป็นแม่บ้านจริงๆ ท่านไม่ได้ทำงาน แต่ว่ามีหน้าที่ในการเลี้ยงดูลูกๆ มีลูกชาย ๓ คน ลูกสาว ๗ คน ลูกทั้ง ๑๐ คนของท่านนี้ ท่านเลี้ยงมาด้วยความทะนุถนอมด้วยความเป็นห่วงและความหวังหวังที่จะเห็นลูกชาย ลูกสาวมีความเจริญก้าวหน้าในวันข้างหน้า ลูกชายก็อยากให้มีลูกสะใภ้ดีๆ ลูกสาวก็อยากให้มีเขยดีๆ เมื่อมีสะใภ้มีเขยแล้ว ก็อยากให้มีหลานๆ ดีๆ อีก ท่านมองอนาคตของลูกๆ ด้วยความชื่นชมยินดี ลูกของท่านทั้ง ๑๐ คน เป็นหลักฐานเป็นความปลื้มใจของคุณแม่ขาไน้

และลูกหลานของท่านนั้น นอกจากกล่าวได้ว่า ต่างคนต่างมีความกตัญญูต่อคุณพ่อคุณแม่ ใน

ระยะหลังบั้นปลายของชีวิต คุณแม่ขาไน้ ท่านช่วยตัวเองลำบาก ลูกๆ ก็ไปปรนนิบัติดูแลท่านตลอดเวลา ในยามเจ็บไข้ได้ป่วยก็แวะเวียนไปเสมอๆ แสดงให้เห็นน้ำใจของลูกของท่านได้ดีโดยเฉพาะคุณหญิงวรรณา สิริวัฒนภักดี ได้รับพระราชทานเป็นคุณหญิง ยังความปลาบปลื้มให้แก่คุณแม่ขาไน้เป็นอย่างยิ่ง ดีใจว่าลูกสาวได้ดี และมีลูกเขยดี ก็คือ คุณเจริญ สิริวัฒนภักดี ทั้ง ๒ ท่านได้บำเพ็ญประโยชน์ สาธารณประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง จนกระทั่งเป็นที่รู้จัก คุณเจริญ ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาฯ นับว่าเป็นเกียรติแก่คุณแม่ขาไน้ แซ่โค้ว เป็นอย่างยิ่ง

คุณแม่ขาไน้ ท่านเลี้ยงลูกได้ดี ด้วยประการฉะนี้จะกล่าวว่า ท่านเป็นคนมีบุญอีกประการหนึ่ง ก็คือว่า ท่านมีสามีดี สามีท่านเป็นคนดี ดีจริงๆ เป็นผู้ที่ปกครองอบรมลูกหลาน ปล่อยอำนาจในการปกครองไว้ให้แก่ภรรยาให้ดูแลเลี้ยงลูกเลี้ยงหลานตลอดมา

คุณแม่ขาไน้ฯ ได้ปฏิบัติหน้าที่ของแม่ ทำหน้าที่ของแม่ก็เพราะใจของแม่มีความดีอยู่ในหัวใจ คนที่มีความดีในหัวใจนี้ จึงทำงานให้ดีได้ และท่านเป็นคนมีบุญ ถ้าจะกล่าวโดยสรุปก็คือ มีลูกดีด้วยกันทั้งหมด ท่านมีสามีดี มีลูกดีและที่สำคัญ ลูกชายก็ดี ลูกสาวก็ดี มีเขย สะใภ้ อยู่ครบบริบูรณ์ทุกคนแสดงให้เห็นว่าท่านเป็นคนมีบุญ และบุญที่สำคัญก็คือลูกๆ ทุกคนพร้อมทั้งหลานด้วย มีความรัก ความปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อท่านมีชีวิตอยู่ก็ตาม ล่วงลับแล้วก็ตาม ทุกคนเป็นพี่เป็นน้อง มีความรักใคร่สนิทสนมยกย่องระหว่างกันและกัน แม้แต่หลานๆ ทุกคนก็ต่างพึ่งพาอาศัยกัน แสดงให้เห็นว่าเป็นเลือดของคุณแม่คนเดียวกัน เชื่อว่าเป็นคนมีบุญเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ก็เพราะว่าจิตใจของแม่ดี ให้ความดีแก่ทุกๆ คนเสมอเหมือนกัน ความดีที่เกิดแต่จิตใจนี้นั้น ทำให้จิตใจเป็นสุข คุณพ่อหยุ่งเซง แซ่จิว ท่านมีคำกลอนเป็นภาษาจีนคำหนึ่ง แล้วก็เขียนเป็นภาษาไทยไว้ว่า

“จงทำใจให้เป็นเช่นนาดี *จะหว่านไถสักหมื่นปีไม่มีสิ้น*
ความดีนี้หรือคือทรัพย์สิน *ชีวินสิ้นความดียังมีเหลือ”*

ท่านพูดเรื่อย พบอาตมาท่านก็พูดสุภาษิตนี้เรื่อย จงทำใจให้เป็นเช่นนาดี จะหว่านไถสักหมื่นปีไม่มีสิ้น ท่านบอกว่าทำใจให้เหมือนนาดี นาที่ดีจะต้องมีดินดี ดินดีต้องมีปุ๋ย มีน้ำ จะหว่านไถ จะปลูกข้าวกล้า ปลูกพืชผลไม้ใดๆ **หมื่นปีความดีในดินนั้นไม่หมดเหมือนจิตใจคน ความดีนี้หรือคือทรัพย์สิน ความดีหมายถึงความดีในใจนั้นเป็นทรัพย์ เป็นทรัพย์ไม่หมดไม่สิ้นอยู่ในใจ แม้ชีวิตสิ้นไปแล้วความดีก็ยังมีอยู่ เพราะความดีนั้นยังเหลืออยู่ให้โลกได้ชื่นชม** คุณแม่ขาไน้ท่านมีจิตใจดี ท่านถึงแก่กรรมไปแล้วความดีของท่านก็ปรากฏในในหัวใจของลูกชาย ลูกสาว ลูกเขย ลูกสะใภ้ ตลอดทั้งผู้เกี่ยวข้อง วงศาคณาญาติ ต่างได้รับน้ำใจจากท่าน พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเราตรัสว่า ผู้ที่มีความดี เป็นคนที่ไม่ประมาท ไม่ประมาททำหน้าที่ที่ดี คือเป็นผู้ที่ทำหน้าที่โดยสมบูรณ์ ผู้ที่ทำหน้าที่ดี คือคนไม่ประมาท นั้นก็หมายถึงคนที่มีน้ำใจดี มีใจประกอบด้วยความดี ผู้ที่ไม่ประมาทแม้จะตายไปแล้วก็ชื่อว่ามีชีวิตอยู่ ดังมีพุทธภาษิตตรัสไว้ว่า **อปฺปมาโท อมตํ ปทํ** ความไม่ประมาทเป็นหนทางแห่งความไม่ตาย **ปมาโท มจฺ**

จุโน ปทำ ความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย **อปฺปมตฺตา น มียนฺ** คนที่ไม่ประมาทแม้ตายแล้วก็ชื่อว่ายังเป็นคนมีชีวิตอยู่ **เย ปมตฺตา ยถา มตา** ส่วนคนที่ประมาทแม้ยังมีชีวิตอยู่ก็เหมือนคนตายแล้ว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงนิพนธ์ไว้ในกฤษณาสอนน้องว่า

พฤษภกายร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตย์ทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา
ความดีก็ปรากฏ กฤติยศฦๅชา
ความชั่วก็นินทา ทุรยศยินขจร

แสดงพระธรรมเทศนาโดยสมควรแก่เวลาเพียงเท่านี้

อิมินา กตปุญฺเญน ขออำนาจกุศลผลบุญที่คณะท่านเจ้าภาพมีคุณหญิงวรรณา สิริวัฒนภักดี คุณเจริญ สิริวัฒนภักดี พร้อมด้วยพี่และน้อง หลานๆ และญาติมิตร ได้บำเพ็ญทั้งปวงนี้ จงสำเร็จเป็นทิพยสุข ทิพยสมบัติแก่คุณแม่ขาไน้ แซ่โค้ว ในสัมปรายภพสมความประสงค์จงทุกประการ แสดงพระธรรมเทศนาโดยประสงค์ขอยุติลงด้วยเวลาเพียงเท่านี้ **เอวำ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา สาราณียธรรมกถา

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน
แสดงในการบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร
ฯพณฯ อภัย จันทวิมล
อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
ณ ศาลากวีนิรมิต วัดเทพศิรินทราวาส
วันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ.๒๕๓๖ เวลา ๑๙.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
ฉยิเม ภิกฺขเว สาราณียา ธมฺมา ปิยกรณา ครุกรณา
สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สวตฺตนฺตีติฯ

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนาในสาราณียธรรมกถา อนุโมทนาในกุศลทักษิณานุประทานกิจ ได้แก่การทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว คณะเจ้าภาพในคืนนี้ มีคณะลูกเสือแห่งชาติ สโมสรลูกเสือวิสามัญ คณะครูโรงเรียนอนุบาลทั่วราชอาณาจักร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงและเพื่อนธรรมศาสตร์ ได้ร่วมใจกันเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศให้แก่ท่านอภัย จันทวิมล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ การที่ท่านทั้งหลายได้กระทำ ณ บัดนี้นั้น นับว่าเป็นการประกาศยกย่องความงามของบุคคลผู้มีความดี แสดงความเคารพ แสดงความยกย่องต่อท่านผู้ถึงอนิจกรรมไปแล้ว ย่อมเป็นอุดมมงคล ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมงคลสูตรว่า **ปูชา จ ปูชนียานำ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมำ** การบูชายกย่องบุคคลที่ควรบูชา เป็นอุดมมงคลให้เกิดความเจริญอย่างสูงสุด ดังนี้ อนึ่ง วันนี้เป็นวันคำรบเจ็ด จำเดิมตั้งแต่ท่านอภัย จันทวิมล ถึงแก่อนิจกรรมเป็นต้นมา เจ้าภาพมีคุณหญิงทองก้อน ผู้เป็นภริยา พร้อมด้วยบุตรธิดา ญาติมิตรและท่านที่เคารพนับถือ ก็ได้บำเพ็ญกุศลสัตตมวาร ๗ วันตามประเพณีนิยม ตั้งแต่ตอนกลางวันตลอดมาถึงขณะนี้จึงให้มีพระธรรมเทศนาอีก การกระทำทั้งหมดนี้ หากท่านอภัย จันทวิมลทราบ ท่านจะต้องมีความยินดีและอนุโมทนาในน้ำใจท่านทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง

พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเรานั้น บัดนี้เสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้วเป็นเวลา ๒,๕๓๖ ปี เราทั้งหลายยังเคารพ ยังกราบไหว้ ยังบูชายกย่องว่าพระพุทธเจ้าเป็นพระบรมศาสดาคือเป็น

บรมครู พระพุทธเจ้าที่กราบไหว้ยกย่องบูชาว่าเป็นบรมครูนั้น เราทั้งหลายไม่เคยเห็นพระพุทธเจ้าว่ามีรูปร่างเป็นอย่างไร แต่ว่าจะเป็นพระพุทธรูปหรือมีผู้ให้ความสำคัญว่า นี้เป็นรูปพระพุทธเจ้า เป็นเครื่องหมายแทนพระพุทธเจ้า เราทั้งหลายต่างก็เคารพกราบไหว้ด้วยความสนิทใจ ไม่ได้เกิดความตะขิดตะขวงว่านี้เป็นวัตถุ นี้เป็นดิน นี้เป็นกระดาษ นึกอย่างเดียวว่านี่เป็นพระพุทธเจ้านั้น ทรงพระคุณอันยิ่งใหญ่ พระคุณของพระพุทธเจ้ากล่าวกันว่า ไม่สามารถจะพรรณนาให้จบสิ้นได้ นักปราชญ์ได้สรุปพระคุณของพระพุทธเจ้าไว้ ๓ ประการ คือ

พระคุณข้อที่ ๑ พระปัญญาคุณ พระพุทธเจ้าทรงมีปัญญาล้ำเลิศ ไม่มีผู้อื่นมีปัญญาเสมอเหมือน ปัญญาที่กล่าวกันว่าล้ำเลิศนั้นเรียกว่า โลกุตตรปัญญา คือปัญญาเหนือชาวโลก ปัญญาที่เรามีกันทุกวันนี้เรียกว่าโลกียปัญญา ปัญญาสำหรับอยู่ในโลก ปัญญาที่เป็นโลกียะ เป็นความรู้ยังไม่จบไม่สิ้นจะเห็นได้ว่าปัจจุบันมนุษย์ไปอวกาศ มีปัญญาก้าวไกลไปมาก ถึงกระนั้นความรู้เหล่านี้ก็ยังไม่จบไม่สิ้น ต้องค้นคว้าทดลองกันต่อไป พระพุทธเจ้าทรงรู้แจ้งโลก ที่สำคัญคือรู้แจ้งโลกียะ ความเป็นไปในโลก โลกที่สำคัญได้แก่ตัวเรานี้ ทรงเห็นความทุกข์ที่เกิดจากตัวเรา จึงทรงค้นคว้าจนทรงบรรลุถึงเหตุผลแล้ว ทำลายความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ปัญญาตรงนี้จึงกล่าวกันว่าเป็นปัญญาเหนือชาวโลก คือโลกุตตรปัญญา

พระคุณข้อที่ ๒ ก็คือ เมื่อทรงมีปัญญาเช่นนั้นก็ทำให้พระทัยบริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสทั้งปวง

พระคุณข้อที่ ๓ ทรงมีพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณแล้ว ยังมีพระมหากรุณาคุณ คือมีน้ำพระทัยรักและสงสารปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นได้รับความรู้และความสุข ได้เสด็จสั่งสอนเวไนยสัตว์ ตั้งแต่ตรัสรู้ จนกระทั่งวันเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานก็ยังมีพระกรุณาเทศน์โปรดสุภัททปริพาชกเป็นคนสุดท้าย

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมไว้เป็นนานาประการ แม้พระองค์จะทรงโลกุตตรปัญญา แต่ก็ทรงสั่งสอนให้คนมีโลกียปัญญา ไม่ได้หมายความว่าพระพุทธเจ้าของเราสอนให้คนพ้นจากโลกเท่านั้น หากว่าคนอยู่ในโลกนี้ ทรงสั่งสอนให้ผู้ที่อยู่ในโลกนั้นประพฤติปฏิบัติในทางที่ดี ทรงสั่งสอนนานาประการเรียกว่าโลกียธรรม ในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้น มีคำสอนที่ทรงแสดงเหตุก่อให้เกิดความระลึกถึงกันเรียกว่า สาราณียธรรม ดังที่ยกไว้เบื้องต้นว่า **ฉยิเม ภิกฺขเว สาราณิยา ธมฺมา** แปลเป็นใจความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๖ ประการ อันเป็นเหตุให้เกิดความระลึกถึงกัน เป็นเหตุให้กระทำซึ่งความรักซึ่งความเคารพระหว่างกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรม ๖ ประการนั้นเป็นไฉน ธรรม ๖ ประการนั้น คือ

๑. เมตตากายกรรม การกระทำทางกาย ประกอบด้วยเมตตา
๒. เมตตาวจีกรรม คำพูดที่ประกอบด้วยเมตตา
๓. เมตตามโนกรรม ใจคิดที่ประกอบด้วยเมตตา
๔. สาธารณโภคิตา จำแนกแจกจ่ายสิ่งที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ทั่วไป

๕. สีลสามัญญตา ความเป็นผู้มีศีล คือพฤติกรรมทางกายวาจาเสมอกัน

๖. ทิฏฐิสามัญญตา ความเป็นผู้มีทิฏฐิคือความเห็นเสมอกัน

ธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดความระลึกถึงซึ่งกันและกัน ความกระทำซึ่งความเคารพระหว่างกันและกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ช่วยเหลือ เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ ท่านสาธุชนทั้งหลายได้สดับแล้วก็รำลึกได้ว่า ทั้ง ๖ ประการนี้มีในตัวเรา แต่จะมากน้อยเพียงใดก็ต้องวัดดูเอง

เมตตากายกรรมก็ดี เมตตาวจีกรรมก็ดี เมตตามโนกรรมก็ดี ได้แก่กิริยาทางกาย ทางวาจา และใจที่เป็นไปเพื่อความรัก ความปรารถนาดีต่อกันและกัน กิริยากายได้แก่การแสดงออกทางกายซึ่งมองเห็นด้วยดวงตา กิริยาวาจา ซึ่งแสดงออกทางถ้อยคำที่จะทราบด้วยหู กิริยาที่แสดงทางใจนั้นย่อมแสดงออกทางกายกับวาจา ถึงไม่แสดงออกก็ย่อมอยู่ในจิตใจของผู้นั้น สาธารณโภคิตา การแบ่งปันสิ่งที่มีเพื่อผู้อื่น เป็นการสงเคราะห์ที่ช่วยเหลือแก่กันและกัน สีลสามัญญตา ความเป็นผู้มีศีลเสมอกัน ในที่นี้ศีลหมายถึงระเบียบตั้งแต่ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมายข้อบังคับและศีลคำสั่งสอนในศาสนา สำหรับบ่มกายวาจาให้งดงาม ทุกคนจะต้องปรับตนเองให้มีความประพฤติในทางกายวาจาให้เสมอ ให้เหมือนกัน คือตั้งอยู่ในระเบียบเดียวกัน ทิฏฐิสามัญญตา ความเป็นผู้มีทิฏฐิ โดยศัพท์เข้าใจกันว่าเป็นความหมายในทางที่ดี แต่ศัพท์ทางศาสนา คำว่าทิฏฐิเป็นคำกลางๆ ถ้าเป็นความคิดเห็นที่ดีเรียกว่า สัมมาทิฏฐิ ถ้าเป็นความคิดเห็นไม่ถูกต้องเรียกว่ามิจฉาทิฏฐิ ทิฏฐิคือความเห็นนี้เป็นปัญญา ปัญญาถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำรงชีวิต สำหรับความเป็นอยู่ทั้งในส่วนตัว ในส่วนทุกคนที่มีระหว่างกัน และในส่วนรวม การที่จะสร้างทิฏฐิให้เสมอกันนั้นก็ได้แก่การยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้ที่ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นคนอื่นเราเรียกกันว่าเป็นคนเจ้าทิฏฐิ คนที่ได้ฟังความคิดเห็นของคนอื่นแล้ว ถ้าดี ถ้าชอบก็ยกย่องส่งเสริม ดังนี้เรียกว่าปรับความคิดเห็นหรือมีทิฏฐิเสมอกัน ก็อยู่ด้วยกันเป็นสุข ทำให้เกิดความระลึกถึงซึ่งกันและกัน เกิดความรักความเคารพต่อกัน

ท่านอภัย จันทวิมล นับว่าเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง เป็นผู้ที่มีชีวประวัติควรจะเป็นแบบฉบับที่ดี ท่านที่รู้จักย่อมรับรองว่าท่านอภัย จันทวิมล นี้ท่านเป็นสุภาพบุรุษ ในส่วนตัวท่านก็ดี ในส่วนราชการก็ดี ท่านจะทำหน้าที่ดีที่สุด ในส่วนตัวท่านเป็นคนรักพี่รักน้อง เคารพพี่เคารพน้อง ท่านเคยไปทำบุญที่วัดพระเชตุพนฯ เป็นประจำปี เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ที่ผ่านมานี้ ท่านก็ไปทำ พี่ท่านไป น้องท่านไป ท่านยกย่องพี่น้องมีความรักลูก รักหลาน ในส่วนครอบครัวท่านก็ยกย่องคุณหญิงผู้เป็นศรีภริยา ในส่วนบุตรธิดาท่านก็มีความรักบุตรธิดา ส่งเสริมโดยประการต่างๆ ในส่วนวงศาคณาญาติ นับว่าท่านได้สงเคราะห์ญาติ เป็นญาติที่ดี

ในส่วนราชการ ท่านอภัย จันทวิมล รับราชการตั้งแต่สำเร็จการศึกษา ตั้งแต่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ เป็นครู เป็นเลขานุการกรม เป็นอธิบดีในกระทรวงศึกษาธิการอย่างน้อย ๓ กรม และได้ดำรงตำแหน่งเป็นปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นรัฐมนตรี

ช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวได้ว่าท่านเป็นนักการศึกษาที่ได้เดินตามลำดับแต่ชั้นต้นจนกระทั่งสูงสุด คือการคุมนโยบายการศึกษาของชาติ นอกจากนั้นท่านยังเป็นผู้ที่ก่อกำเนิดลูกเสือแห่งชาติ ความจริงลูกเสือมีมานานแล้ว แต่ระยะหนึ่งลูกเสือต้องซบเซาไป หลังสงครามท่านอภัย จันทวิมลได้เป็นผู้หนึ่งในการฟื้นฟูลูกเสือนี้ให้มีชีวิตชีวา มีกิจกรรมขึ้น โดยท่านคำนึงถึงว่า การลูกเสือนั้นเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะอบรมบ่มเพาะนิสัยของเยาวชน โดยเฉพาะนักเรียน ให้นักเรียนเหล่านั้นมีกิจกรรมเพื่อเป็นที่พึ่งตนเองด้วย เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วย และที่สำคัญท่านต้องการที่จะให้ลูกเสือนี้ได้ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี เป็นกำลังของประเทศชาติท่านทุ่มเทกำลังกายสติปัญญาทุกประการ เพื่อให้การลูกเสือได้ดำเนินไปด้วยดีจนกระทั่งได้เป็นสมาชิกองค์การลูกเสือแห่งโลก และท่านแต่งเครื่องแบบลูกเสือด้วยความภาคภูมิใจ แม้วัยของท่านจะเจริญ แต่ท่านก็ยังแต่งเครื่องแบบลูกเสือ แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความจริงใจในการทำงาน ในการปฏิบัติหน้าที่จึงได้รับความเคารพ ได้รับความยกย่อง ได้รับความไว้วางใจเป็นลำดับๆ มา

องค์พยานความดีที่สำคัญคือว่าตั้งแต่ข่าวถึงอนิจกรรมของท่านแพร่กระจายไปนั้นได้มีผู้มาบำเพ็ญกุศล มาร่วมในงานศพนี้คืนละเป็นจำนวนมากๆ โดยเฉพาะที่ท่านคงจะภูมิใจก็คือตั้งแต่ท่านถึงอนิจกรรมมีลูกเสือมายืนเป็นเกียรติ ให้เกียรติท่านตั้งแต่ต้น และลูกเสือได้มาทำหน้าที่ช่วยบริการในงานนี้ด้วยดีตลอดมา โดยเฉพาะวันนี้ ผู้แทนลูกเสือมากันเกือบหมด ถ้าหากว่าท่านทราบท่านจะต้องปลื้มใจมาก อีกประการหนึ่งที่เป็นประกาศนียบัตรรับรองความดีของท่านก็คือ ท่านผู้เป็นครูเป็นอาจารย์ เป็นผู้บังคับบัญชาของท่าน ได้แก่ท่านหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้มาร่วมงานศพตั้งแต่วันแรก เป็นประธานในการพระราชทานน้ำอาบศพ คืนนี้ทั้งๆ ที่ท่านเจริญอายุ ท่านก็ยังมาโดยรถเข็น มาด้วยความรัก ด้วยความระลึกถึงว่าลูกศิษย์ผู้นี้ได้ประพฤติดีปฏิบัติดีและบำเพ็ญหน้าที่ดี ท่านจึงมีน้ำใจมาในงานบำเพ็ญกุศลตั้งแต่วันแรก และมีโอกาสท่านจะมาเรื่อยๆ แม้ท่านทั้งหลายก็คงจะวัดน้ำใจท่านเองว่า ท่านมาด้วยความระลึกถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เคยร่วมกับท่านมาด้วยความรัก ความเคารพ

ท่านอภัย จันทวิมล ที่เราระลึก เรารัก เราเคารพนั้น ท่านประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในหลักสาราณียธรรมทั้ง ๖ ประการ ที่แสดงมาแล้วข้างต้น หากได้น้อมรำลึกถึงกิริยากาย กิริยาวาจา ตลอดถึงน้ำใจท่าน จะเห็นได้ว่าท่านอภัย จันทวิมล กาย วาจา ใจ ท่านประกอบด้วยเมตตา ท่านเป็นผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในส่วนที่จะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้ ท่านเป็นคนเคารพในระเบียบข้อบังคับการปฏิบัติ มีอะไรต้องให้ถูกต้อง มีคราวหนึ่งอาตมามีความจำเป็นจะต้องเชิญท่านไปเป็นประธานวางศิลาฤกษ์โรงเรียนที่จังหวัดนครปฐม ท่านมีความยินดีบอกว่าจะไป แต่เจ้าคุณต้องบอกเจ้าเมืองเสียก่อน ทั้งๆ ที่เป็นรัฐมนตรี แสดงว่าท่านเคารพระเบียบข้อบังคับ สิ่งที่ควรจะปฏิบัติ ท่านได้ทำหน้าที่เป็นคนที่รักษาระเบียบ รักษากฎหมาย รักษาศีลของพระพุทธเจ้าด้วย ทิฏฐิสามัญญตา ความคิดของท่านแม้ท่านจะเป็นนักเรียนนอก สำเร็จปริญญาโทเนติบัณฑิตอังกฤษ ได้รับความยกย่องจากผู้นั้น ผู้นี้ แต่ท่านก็ฟังความเห็นที่ที่ประชุม เป็นผู้

ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นแม้เป็นผู้น้อย ผู้ที่มีความคิดความอ่านที่ดีท่านยกย่อง แสดงว่าท่านตั้งอยู่ด้วยหลักสาราณียธรรม

ท่านเป็นผู้มีน้ำใจ ได้ประพฤติปฏิบัติตนทำหน้าที่จนกระทั่งวันสุดท้ายก่อนที่จะถึงอนิจกรรม คือวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ.๒๕๓๖ ท่านยังทำหน้าที่ประธานชมรมข้าราชการครูอาวุโส กระทรวงศึกษาธิการ ที่มี อักษรย่อว่า ช.อ.ศ. นำคณะไปรดน้ำท่านผู้มีอายุในฐานะเป็นประธานชมรม กลับมาตอนกลางคืนท่านก็ถึงแก่กรรมในคืนวันนั้น แสดงให้เห็นว่าท่านผู้นี้เป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติสมควรแก่การที่จะระลึกถึง เป็นที่รักเป็นที่เคารพ โดยเจริญในธรรมของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า สาราณียธรรม ดังแสดงมาพอสมควรแก่เวลาเพียงเท่านี้

อิมินา กตปุญฺเญน ขออำนาจกุศลผลบุญที่คณะท่านเจ้าภาพ มีคณะลูกเสือแห่งชาติ สโมสรลูกเสือวิสามัญ คณะโรงเรียนอนุบาลทั่วราชอาณาจักร ชมรม ศ.อ.ศ.อ. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตลอดทั้งสาธุชนทั้งหลาย ญาติมิตร คุณหญิงทองก้อน ภริยา พร้อมด้วยบุตรธิดา ได้บำเพ็ญมาทั้งปวงนี้ จงสำเร็จเป็นทิพยสุข ทิพยสมบัติแก่ท่านอภัย จันทวิมล ในสัมปรายภพสมความประสงค์จงทุกประการ

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศนานี้ พระสงฆ์จตุวรรค ๔ รูป จะได้สวดธรรมกถาเพื่อให้ท่านทั้งหลายได้สดับเป็นอานิสงส์อีกส่วนหนึ่งก็มี ณ บัดนี้ **เอวं** ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา มรณภยกถา

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน
ถวายในการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
บำเพ็ญพระราชกุศล ๑๐๐ วัน พระราชทานศพ
นายประกอบ หุตะสิงห์ ป.จ., ม.ป.ช., ม.ว.ม. องคมนตรี
ณ ศาลาบัณรศภาค วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร
วันศุกร์ที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๓๗ เวลา ๑๐.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
ผลานมิว ปกฺกานำ ปาโต ปตนโต ภยำ
เอวำ ชาตาน มจฺจานำ นิจฺจำ มรณโต ภยนฺติ ฯ

ณ บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาในมรณภยกถา สนองพระเดชพระคุณประดับพระปัญญาบารมี ในการที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชกุศล ๑๐๐ วัน พระราชทานศพ นายประกอบ หุตะสิงห์ ป.จ., ม.ป.ช.,ม.ว.ม. องคมนตรี ด้วยพระราชหฤทัยที่ทรงเจริญด้วยพระราชกัลยาณธรรมและพระราชสังคหธรรม

ก็แล สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้มีพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นต่อ นายประกอบ หุตะสิงห์ องคมนตรี นับตั้งแต่ป่วยเป็นต้นมา จนถึงแก่อนิจกรรม ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องประกอบเกียรติยศแก่ศพ ได้พระราชทานการบำเพ็ญพระราชกุศลทั้งปวง หากนายประกอบ หุตะสิงห์ องคมนตรี จะพึงมีโอกาสรับอนุโมทนา คงจักมีความปีติโสมนัสเป็นอย่างยิ่ง ทั้งจักตั้งปณิธานขอรับสนองพระเดชพระคุณทุกภพทุกชาติ ถ้าจักอุบัติในเทวโลก พรหมโลก ก็คงจักเฝ้าติดตามถวายพระอภิบาลทุกโอกาส

อนึ่ง ท่านผู้หญิงชวนชื่น หุตะสิงห์ ศรีภริยา พร้อมด้วยบุตรธิดา ตลอดจนพี่น้องญาติมิตร ผู้ที่เคารพนับถือ นายประกอบ หุตะสิงห์ ย่อมจะมีความภาคภูมิใจ สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ และเทิดทูนพระมหากรุณานี้ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ถวายความจงรักภักดีตลอดกาลนาน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ทรงเป็นพระสัพพัญญู คือรู้แจ้งเห็นจริงในสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ศาสนธรรมคือธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์นั้น ได้

ตรัสเทศนาสั่งสอน เพื่อให้บุคคลได้รู้ได้เห็นตามความเป็นจริง ในธรรมที่ควรรู้ควรเห็นทั้งหลาย คือสัจจะความจริง โดยเหตุและผลที่เป็นไปในทุกคน ทั้งที่เป็นส่วนตัวและทั้งที่เป็นส่วนรวม ผู้ที่ตั้งใจปฏิบัติตามศาสนธรรมคำสั่งสอนนั้นๆ ย่อมได้รับประโยชน์เป็นความพ้นทุกข์ หรือเป็นความสุขตามภูมิชั้นของกำลังแห่งการปฏิบัตินั้นๆ อันสัจจธรรมความเป็นจริงตามเหตุและผล ที่เป็นไปในคนทุกคนนั้น เช่นทรงสั่งสอนให้รู้จักว่าผลทั้งหลายที่ได้รับ ย่อมสืบเนื่องมาแต่เหตุ เหตุที่จะทำให้เกิดผลนั้น บุคคลอาจที่จะกระทำให้มีขึ้นได้ เมื่อกระทำเหตุดีก็จะได้รับผลดี เมื่อประกอบเหตุที่ชั่วก็ย่อมจะได้รับผลที่ชั่ว มีความทุกข์ความเดือดร้อนต่างๆ

ส่วนเหตุที่ดี ได้แก่การตั้งใจประกอบกรรมดี ก็จะได้ผลเป็นความสุข ก็ได้แก่กรรมคือการงานที่ดีต่างๆ กรรมคือการงานนั้น คือการกระทำทางกาย เรียกว่า กายกรรม ทางวาจา เรียกว่า วจีกรรม ทางใจเรียกว่า มโนกรรม กายวาจาใจเป็นของตนเอง กรรมการกระทำดี เรียกว่าบุญบ้าง เรียกว่ากุศลบ้าง ย่อมอำนวยให้ผลเป็นเครื่องเกื้อกูลสุขประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

ส่วนเหตุที่ชั่ว ก็ได้แก่กรรมที่ชั่ว ซึ่งเมื่อบุคคลกระทำ ก็จะเป็นเหตุให้ประสบความทุกข์ความเดือดร้อน กรรมชั่วนี้เรียกว่า บาปบ้าง อกุศลบ้าง กรรมดังกล่าวมานี้จะเป็นส่วนดีก็ตาม ส่วนชั่วก็ตาม ย่อมเกิดจากการกระทำ เมื่อกระทำจึงเกิดเป็นกรรมขึ้นมา เมื่อกระทำดีก็ย่อมเป็นผลกรรมดี เมื่อกระทำชั่ว ก็เป็นผลกรรมชั่ว

เพราะฉะนั้น บุคคลจึงสามารถที่จะเลือกได้ว่า จะกระทำกรรมดี หรือจะกระทำกรรมชั่ว เพราะการกระทำนั้นอยู่ในอำนาจของตนเอง ซึ่งเป็นผู้กระทำ แต่ว่าเมื่อกระทำลงไปแล้ว กรรมเองเป็นผู้ให้ผลดี ผลชั่ว ผู้กระทำจะเลือกผลเองไม่ได้ เช่นกระทำกรรมชั่วจะเลือกผลดี หรือกระทำกรรมดีจะให้ผลเป็นชั่วไม่ได้ คนทุกคนเป็นผู้มีอำนาจที่เลือกกระทำกรรม จะทำกรรมดีก็ได้ จะทำกรรมชั่วก็ได้ ดังนี้เป็นสัจจะ แต่ก็มีคนเป็นอันมากมักจะปฏิบัติฝืนสัจจะ กล่าวคือ อยากได้ผลดี ไม่ต้องการผลชั่ว แต่ว่าไม่อยากจะกระทำความดี ละความชั่วเท่าไร กลับอยากจะทำความชั่ว ไม่ทำความดีเสียเป็นอันมาก และมักพิพากษาตัดสินการกระทำของตนเองว่าถูกว่าชอบ ความจริงการกระทำคือกรรมนั้น พระพุทธองค์ทรงเทศนาเป็นหลักแห่งคำสั่งสอน ปรากฏในโอวาทปาติโมกข์ว่า **สพฺพปาปสฺส อกรณ์** การไม่กระทำความชั่วทั้งปวง **กุสลสฺสูปสมฺปทา** การยังกุศลคือความดีให้เกิดขึ้น **สจิตฺตปริโยทปน์** การชำระจิตให้ผ่องแผ้ว **เอต์ พุทฺธานสาสน์** นั่นแหละ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

พุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระพุทธศาสนา จะต้องสร้างศรัทธา ความเชื่อ มีความเชื่อพระปัญญาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า จะต้องมีความมั่นใจในคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ว่าเป็นความจริง บุญกับบาปหรือกุศล-ความดี อกุศล-ความชั่วนั้น ย่อมให้ผลทั้งในปัจจุบันนี้ และยังจะติดตามไปในปรภพเบื้องหน้า ดังเช่นเราทั้งหลายที่เกิดมานี้ มีบุญและบาปติดตัวกันมา จึงมีความผิดแผกแตกต่างกัน

พระพุทธองค์จึงตรัสเตือนมิให้ประมาทในชีวิต เพราะชีวิตของผู้ที่อุบัติเกิดมาในโลกนี้ เมื่อมีความ

เกิดขึ้นเป็นต้น ก็ต้องมีความดับเป็นที่สุด ดังพระพุทธภาษิตในมหาปรินิพพานสูตรว่า สพฺเพเหว ปิเยหิ **มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว อญฺญถาภาโว** บรรดาสัตว์สังขารเป็นที่รัก เป็นที่ซึมซาบใจทั้งปวงทั้งนั้น ย่อมเป็นไปต่างๆ มีความพลัดพราก มีความเป็นอย่างอื่น ไม่คงทนถาวรยั่งยืนอยู่ได้ตามใจประสงค์ ยนฺตํ **ภูตํ สงฺขตํ ปโลภธมฺมํ** ของสิ่งใด มีเกิด มีเป็น มีปัจจัยประชุมแต่งขึ้นแล้ว ย่อมมีความแตกดับไปเป็นธรรมดา ชีวิตทุกชีวิตจึงประสบพบกับภัยธรรมชาติที่ติดตามกับความเกิด คือ ภัยความแก่ ภัยความเจ็บ ภัยความตาย ซึ่งไม่มีผู้ใดจะหลบหลีกหนีให้พ้นไปได้ สมเด็จพระบรมโลกนาถผู้ทรงเป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ได้ตรัสไว้ดังที่ยกไว้ ณ เบื้องต้นว่า **ผลานมิว ปกฺกานำ ปาโต ปตนโต ภยำ** เป็นอาทิ ความว่าผลไม้ที่สุกแล้ว ย่อมมีภัยมาถึง เพราะจะต้องตกหล่นในเวลาเช้า ฉันใด สัตว์ผู้มีความเกิดแล้ว ก็ย่อมจักมีภัยมาถึง เพราะมรณะ ความตายเป็นเที่ยงแท้ ดังนี้

ฉะนั้น บัณฑิตชนเมื่อทราบอย่างนี้ พึงสะสมสร้างสมกุศลกรรม เพื่อผลทั้งในภพปัจจุบันและปรภพเบื้องหน้า ด้วยประการฉะนี้

นายประกอบ หุตะสิงห์ เป็นผู้หนึ่งที่ชื่อว่า มีปุพเพกตปุญญตา มีบุญซึ่งสะสมไว้ในชาติปางก่อนนำมาเกิด เกิดในสกุลที่ท่านบิดามีบรรดาศักดิ์ คือพระยาสรรพกิจเกษตร (เกียรติ หุตะสิงห์) มารดาคือคุณหญิงสรรพกิจเกษตร (ศวง หุตะสิงห์) เจริญด้วยรูปสมบัติ ได้ศึกษาวิชากฎหมายและเศรษฐกิจ ที่ประเทศเยอรมนี สำเร็จปริญญา ดร. ศึกษาวิชากฎหมายสำเร็จ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง เข้ารับราชการในกระทรวงยุติธรรม เริ่มแต่ตำแหน่งตุลาการวิสามัญ จนกระทั่งเป็นประธานศาลฎีกา รองนายกรัฐมนตรี และยังเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้เป็นองคมนตรี ซึ่งนายประกอบ หุตะสิงห์ ก็ได้ตั้งใจสนองพระเดชพระคุณพระมหากรุณาฯ จนวินาทีสุดท้ายของชีวิต ทั้งนี้นับเป็นส่วนแห่งอัตตสัมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบ ถูกต้องตามกาลเทศะ จนประสบผลไพบูลย์ เป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูลและลูกหลาน แลยังมีส่วนที่นายประกอบ หุตะสิงห์ สร้างสมเป็นสมบัติภายใน ในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชน ได้ปฏิบัติตนงดงามด้วยกัลยาณธรรม เป็นญาติสนิทของพระพุทธศาสนา คือได้ให้บุตรทั้ง ๓ คน ได้บรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา และที่สำคัญก็คือรู้จักสร้างที่พึ่งให้แก่ตน เจริญภาวนากรรมฐานเนืองนิตย์จนจิตคุ้นเคยกับการภาวนา

นายประกอบ หุตะสิงห์ เป็นบัณฑิตของพระพุทธศาสนา ทราบอนาคตของชีวิตจะต้องเป็นอย่างไร แม้เรือนร่างจะถูกทุกขเวทนาบีบคั้นเพียงไร ก็วางสังขารได้ มิได้แสดงอาการทุกขเวทนาให้เป็นที่หนักใจแก่ผู้เฝ้าพยาบาล และนายแพทย์ผู้รักษา เคยปรารภกับท่านผู้หญิงชวนชื่น ศรีภริยา และบุตรว่า ประกอบมี ๒ ประกอบ ประกอบหนึ่งนอนเจ็บปวดอยู่บนเตียง อีกประกอบหนึ่งโปร่งสบาย ยิ้มแย้มแจ่มใส อันเป็นอาการแสดงของจิตที่เจริญอยู่ในกรรมฐานแนบแน่น จนถอดกายทิพย์ออกมาได้ นับว่าเป็นบุญลาภอย่างยิ่งที่นายประกอบ หุตะสิงห์ สร้างกุศลผลบุญไว้ในดวงจิตเรียกว่ามีบุญในตัว ผู้ที่มีจิตเลื่อมใส ยึดมั่นในพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ แม้เพียงชั่วขณะจิต ก็สามารถไปอุบัติในสรวงสวรรค์ได้ เช่น

มัฏฐกุณฑลีเทพบุตร ซึ่งไม่เคยให้ทานรักษาศีล ขณะที่นอนป่วยหนัก มือก็ยกไม่ได้ เหลือบเห็นพระพุทธองค์เพียงแวบเดียว ก็มีศรัทธาเลื่อมใส ครั้นสิ้นชีวิตก็ไปเกิดในเทวโลกมีวิมานทอง นายประกอบ หุตะสิงห์ มีศรัทธาตั้งมั่นในพระรัตนตรัย มีภาวะจิตสงบอยู่ในอารมณ์กรรมฐาน เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง พึงหวังสุคติภพได้ มีพระพุทธวจนะตรัสไว้ว่า **จิตฺเต อสงฺกิลิฏฺเฐ สุคติ ปาฏิกงฺขา** เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง พึงหมายถึงสุคติได้ด้วยประการฉะนี้

อิมินา กตปุญฺเญน ขอพระราชกุศลทักษิณานุปทานทั้งปวงที่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ทรงบำเพ็ญพระราชทานแก่นายประกอบ หุตะสิงห์ จงสัมฤทธิผลดังพระราชประสงค์ทุกประการ

รับพระราชทานถวายวิสัชนาพระธรรมเทศนาพอสมควรแก่เวลา **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

ขอถวายพระพร

พระธรรมเทศนา พระอภิธรรมปิฎก คัมภีร์ยมกปกรณ์

แสดงโดย พระธรรมราชานุวัตร
วัดพระเชตุพนวิมังคลาราม
เจ้าภาพ
- ครอบครัวรุจิรวงศ์
- บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ จักรวาลทรัสต์ จำกัด
- บริษัท สหพันธ์จักรวาล จำกัด
- นายประเวศน์ โตวรรณะสูตร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
เยเกจิ กุสลา ธมฺมา สพฺเพ เต กุสลมูลา ฯ
เย วา ปน กุสลมูลา สพฺเพ เต ธมฺมา กุสลา ฯ
เยเกจิ กุสลา ธมฺมา สพฺเพ เต กุสลมูเลน เอกมูลา ฯ
เย วา ปน กุสลมูเลน เอกมูลา สพฺเพ เต ธมฺมา กุสลาติ ฯ

บัดนี้ จักได้แสดงพระธรรมเทศนาในพระอภิธรรมเจ็ด คัมภีร์ที่ ๖ ชื่อว่า ยมกปกรณ์ คืนนี้เป็นคืนที่ ๖ ที่ท่านเจ้าภาพได้นำศพของคุณเล็งเลิศ ใบหยก มาตั้งสวดพระอภิธรรม คืนที่ ๖ นี้ คณะท่านเจ้าภาพคือ ครอบครัวรุจิรวงศ์ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์จักรวาลทรัสต์จำกัด บริษัท สหพันธ์จักรวาล จำกัด คุณประเวศน์ โตวรรณะสูตร และคุณบุญ บัวสุวรรณ ได้ร่วมกันเป็นเจ้าภาพ เพื่อจะบำเพ็ญกุศลทั้งปวงนี้อุทิศให้แก่ดวงวิญญาณของคุณเล็งเลิศ ใบหยก ตามที่คณะท่านเจ้าภาพมาระลึกถึงคุณเล็งเลิศในฐานะคนที่คุ้นเคยกัน สนิทสนมกันและเคยสนุกสนานเคยร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา หรือผู้ที่เป็นญาติเป็นมิตรของเรา บัดนี้ท่านได้ล่วงลับไปแล้ว เราได้ทำหน้าที่ของเราคือแสดงความเป็นญาติเป็นมิตร จิตใจนี้ย่อมชุ่มชื่นย่อมมีความภาคภูมิใจในการที่เราได้ทำหน้าที่ แม้ภรรยา บุตรธิดาหรือท่านที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วก็พลอยดีอกดีใจไปด้วยที่ท่านเจ้าภาพได้ระลึกถึงเฉพาะคุณเล็งเลิศ ใบหยก ที่ล่วงลับไปแล้ว ถ้าหากว่าท่านมารู้มาเห็น ท่านก็ดีใจอย่างยิ่งที่ทุกคนให้เกียรติแก่ท่าน ระลึกถึงท่าน ทำบุญอุทิศให้ท่าน

คุณเล็งเลิศ ใบหยก นับว่าเป็นนักธุรกิจคนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อวงการธุรกิจในประเทศไทย ท่านผู้นี้โดยชีวิตส่วนตัวของท่าน นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีชีวิตพอที่จะเป็นแบบอย่างได้โดยอาศัยบุญที่ทำไว้ใน

ชาติก่อน ท่านมีรูปร่างสมส่วนงดงาม มีความรู้ความประพฤติดี นี่เป็นบุญที่ได้สะสมมา จะต้องระลึกไปทางที่ชอบที่ควร คือประพฤติดีปฏิบัติชอบที่เรียกว่าเป็นสัมมา อันนี้เป็นเหตุให้ท่านได้ทำหน้าที่ต่างๆ ได้ด้วยดี ในส่วนตัวหรือในฐานะที่เป็นส่วนเฉพาะบุคคล ท่านก็เป็นคนที่ได้กระทำความดีโดยมีครอบครัวที่ดี และภรรยาดี มีลูกสาว ลูกชายที่มีการศึกษาดี ได้มีงานมีการเป็นหลักแหล่งเป็นฐานะ ท่านได้ใช้ชีวิตของท่านให้เป็นประโยชน์แก่ครอบครัว และครอบครัวของท่านก็เป็นครอบครัวที่น่ายกย่องสรรเสริญ จะทำอะไรก็เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่ทราบอย่างนี้ก็โดยที่คุณเล็งเลิศ ใบหยก ตอนที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านก็เกี่ยวข้องกับวัดพระเชตุพน ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นเจ้าอาวาส สมัยก่อนโน้นวัดพระเชตุพนฯ มีทุนน้อยที่จะทำนุบำรุงรักษาวัด ทางวัดจัดงานประจำปี ก็ได้เชิญท่านผู้มีเกียรติมีฐานะหลายท่านร่วมเป็นกรรมการผู้จัดงาน ในคณะกรรมการนั้น คุณเล็งเลิศ ใบหยก ได้เป็นกรรมการผู้หนึ่งที่เรียกว่าช่วยจัดงานวัดพระเชตุพน ตลอดมา ผลการจัดงานวัดพระเชตุพน ที่คุณเล็งเลิศ ใบหยก เป็นกรรมการนั้นเป็นเหตุให้วัดได้ตั้งส่วนอุทิศโบสถ์พระพุทธยอดฟ้า ในพระบรมราชูปถัมภ์ขึ้น จนกระทั่งในสมัยต่อมาวัดพระเชตุพน ได้ทำนุบำรุงปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างทั้งปวง ดังที่ท่านได้ไปวัดพระเชตุพน ในระยะ ๒-๓ ปีที่ผ่านมานี้ จะกล่าวได้ว่า คุณเล็งเลิศ ใบหยก นี้มีส่วนในการสะสมไว้ให้เจริญ และยังมีส่วนอีกคือตลอดระยะเวลาเข้าพรรษา คุณเล็งเลิศ ใบหยก ไปทำบุญที่วัดพร้อมกับภรรยาคือครูวันเพ็ญ ใบหยก และลูกๆ ทุกคน ที่ยังเรียนในมัธยมและประถมไปทำบุญถวายอาหารเช้าแด่พระสงฆ์สามเณรทุก วันอาทิตย์ในเวลาเข้าพรรษาตลอดเวลา ๓ เดือน ประมาณ ๖๐-๗๐ องค์ และไม่ได้เอ่ยเฉพาะวัดพระ เชตุพน เท่านั้น ท่านยังเป็นผู้ขวนขวายในทางบำเพ็ญกุศลบำรุงพระพุทธศาสนา วัดวาอารามเป็นจำนวน มาก แม้ว่าท่านจะรักษาตัวอยู่ต่างประเทศ เมื่อมีพระสงฆ์แวะเวียนไปที่นั่น ท่านก็ทำบุญ และกลางคืนนอนก็สวดมนต์ไหว้พระ มีพระพุทธรูปประจำอยู่ที่พักของท่าน ท่านก็ได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชน เป็นนักธุรกิจในสังคมและส่วนรวม เป็นอันว่าท่านเป็นนักธุรกิจผู้หนึ่งที่ทำงานให้แก่ประเทศชาติ โดยที่ไม่ได้ผลในระยะแรกๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทีเดียวในเวลาต่อมา อันเป็นที่รู้กันอยู่ นอกจากนั้นท่านก็ได้ทำหน้าที่ให้เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน

ในต่างประเทศ ท่านเป็นผู้แทนประธานกีฬาติดต่อกับประเทศต่างๆ ในระยะที่ท่านได้พักรักษาตัวอยู่ต่างประเทศ ท่านก็ยังทำหน้าที่เป็นประธานกีฬาต่างๆ จากประเทศนี้ไปประเทศนั้นจนได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เหรียญยกย่องสรรเสริญจากในที่นั้นๆ ความดีงามของคุณเล็งเลิศ ใบหยก ท่านที่เป็นมิตรเป็นญาติท่านที่คุ้นเคยย่อมจะยอมรับโดยทั่วกัน ความดีนั้นเป็นปรากฏ จึงได้รับเหรียญยศ ได้รับพระราชทานเครื่องอิสริยาภรณ์ ในตอนที่ท่านถึงแก่กรรมนี้ จึงได้รับพระบรมราชานุเคราะห์โปรดเกล้าฯ ให้นำศพติดเครื่องประกอบงานศพประดิษฐานเป็นเกียรติยศ ผู้ที่กระทำความดีที่ได้อย่างนี้ก็เพราะท่านได้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า คือผู้ที่มีแต่ความจริงใจ เป็นผู้มีความกล้าหาญ ผู้ที่ทำได้ดีถูกต้องตาม ดังนี้ ย่อมได้รับการสรรเสริญในตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ แม้ล่วงลับไปแล้วก็ยังมีผู้สรรเสริญ พระพุทธเจ้า

ตรัสไว้ว่า ผู้ปฏิบัติดีถูกต้องซึ่งเรียกว่า ธรรมจารี อยู่ในโลกนี้ย่อมได้รับการสรรเสริญ การที่ท่านทั้งหลายได้บำเพ็ญกุศลนี้ จึงได้ชื่อว่าท่านทั้งหลายได้ประกอบหน้าที่ที่ดี ควรแก่การอนุโมทนาสาธุการ

พระอภิธรรมนั้นมีเจ็ดคัมภีร์ แต่ที่จะแสดงนี้เป็นคัมภีร์ที่ ๖ เรียกว่า **ยมก ธรรมที่เป็นคู่ๆ** คำว่ายมกนั้น ถ้าจะแปลตามที่เราเข้าใจกันง่ายๆ ก็แปลว่า คู่กัน เป็นคู่กัน ยมก ก็แปลว่า คู่ ภาษาไทยเราก็เอาไปใช้เรียกว่า ไม้ยมก ในยมกนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมที่เป็นคู่กัน สิ่งที่เป็นคู่กันนี้รู้สึกว่าเป็นธรรมดาทั่วไป เช่นบาปบุญของคู่กัน กุศลอกุศล สิ่งที่เป็นคุณเป็นโทษ สิ่งที่เป็นประโยชน์ไม่เป็นประโยชน์ เป็นของคู่กัน สุขทุกข์ ความเจริญความเสื่อม เป็นของคู่กันประจำโลก

ยมกนี้แปลว่าคู่ เรียกว่าแปลอย่างที่รู้กันทั่วๆ ไป แต่ว่าท่านยังแปลหลายนัย ยมก นอกจากจะแปลว่าเป็นคู่กันแล้ว ยังแปลว่า ก้าวล่วงวิสัยของพญายมเสียอีกด้วย ท่านแยกศัพท์ไว้มาก **"ยะ"** คำนั้นท่านแยกไปว่าเป็น **ยมะ** แปลว่า พญายม **"กมะ"** แปลว่า ก้าวล่วงวิสัย หมายความว่า ยมก สามารถที่จะทำบุคคลให้ก้าวล่วงวิสัยของพญายมได้ ก็หมายความว่าไม่ต้องไปพบพญายมนั่นเอง ถ้าใครสามารถรู้ยมก ยมกคืออะไร เราจะว่ากันต่อไป แล้วก็ไม่ต้องพบกับพญายม คือไม่ต้องตกนรก ทีนี้เมื่อตรงกันข้าม ถ้าใครไม่รู้ยมกก็อาจจะต้องไปพบกับพญายม ท่านก็แปลไว้เหมือนกัน บางทีท่านก็แปลไว้อีกหลายนัย เช่น แปลว่า เป็นเครื่องบรรลุถึงพระนิพพานบ้าง เป็นเครื่องรู้พระปรมัตถธรรมบ้าง หรือว่าเป็นเครื่องก้าวล่วงวิจิกิจฉาความสงสัยบ้าง แต่ว่าที่เรารู้กันทั่วไปนั้นก็คือยมก แปลว่าคู่กัน

ยมกนี้ท่านแสดงไว้ ๑๐ ยมกคือ **มูลยมก** ท่านก็แสดงถึงข้อมูล ๓ คือ กุศลมูล อกุศลมูล และอัพยากตมูล **ขันธยมก** ก็แสดงถึงขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ **อายตนยมก** ท่านก็แสดงถึงอายตนะ ๑๒ **ธาตุยมก** ท่านแสดงถึงธาตุ ๑๘ **สัจจยมก** ท่านก็แสดงถึงอริยสัจ ๔ **สังขารยมก** ท่านก็หมายถึงสังขารคือกายสังขาร วจีสังขาร จิตตสังขาร **อนุสัยยมก** ท่านก็แสดงถึงอนุสัย ๗ **จิตตยมก** ท่านก็แสดงถึงจิต ๘๙ ดวง **ธรรมยมก** ท่านแสดงถึงธรรมคือ กุศลธรรม อกุศลธรรม และอัพยากต-ธรรม อินทรีย์ ๒๒ นี้เป็นหัวข้อที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงยมก ๑๐ ยมก

จะแสดงเฉพาะหัวข้อที่พระท่านยกขึ้นสวดเท่านั้น ในมูลยมกคู่แรก คำถามแรกถามว่า **เยเกจิ กุสลา ธมฺมา สพฺเพ เต กุสลมูลาติ** แปลว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งเป็นกุศล ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดเป็นกุศลมูล คือเป็นมูลแห่งกุศลใช่ไหม ท่านตอบไว้ว่า กุศลมูลมี ๓ เท่านั้น กุศลธรรมที่เหลือไม่ใช่กุศลมูล อธิบายว่า กุศลธรรมนั้น ได้แก่กุศลจิต ๒๑ ดวงและกุศลเจตสิก ๓๘ ดวง กุศลมูลนั้นได้แก่กุศลเจตสิก ๓ ดวงเท่านั้นคือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ กุศลจิตและกุศลเจตสิกที่เหลือไม่ใช่กุศลมูล

คำถามหลังถามว่า **เย วา ปน กุสลมูลา สพฺเพ เต ธมฺมา กุสลาติ** แปลว่า ก็หรือว่าธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งเป็นกุศลมูล คือเป็นมูลแห่งกุศล ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดเป็นกุศลใช่ไหม ท่านตอบว่า **อามนฺตา** แปลว่า ใช่ เพราะอโลภะ อโทสะ อโมหะ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นกุศลมูลนั้นเป็นเจตสิก เป็นส่วนหนึ่งของกุศลทั้งหมด เพราะฉะนั้นจึงเป็นกุศลด้วย

ในมูลยมกคู่ที่สอง คำถามแรกคือ **เย เกจิ กุสลา ธมฺมา สพฺเพ เต กุสลมูเลน เอกมูลาติ** แปลว่า ธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งเป็นกุศล ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดมีลูกเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลใช่ไหม ท่านวิสัชนาว่า อามนฺตา แปลว่าใช่ อธิบายว่า กุศลธรรมทั้งหมดเกิดขึ้นได้เพราะอาศัยกุศลมูล ๓ แม้กุศลมูลทั้ง ๓ นั้นแต่ละอย่างเกิดได้ก็ต้องอาศัยกุศลมูล กุศลมูลที่เหลือเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้กุศลธรรมทั้งหมด ทั้งกุศลจิตและกุศลเจตสิก ต่างก็มีมูลเป็นอันเดียวกับกุศลมูลคือมี อโลภะ อโทสะ อโมหะเป็นมูล

คำถามหลังว่า **เย วา ปน กุสลมูเลน เอกมูลา สพฺเพ เต ธมฺมา กุสลาติ** แปลว่า ก็หรือว่าธรรมเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูล ธรรมเหล่านั้นทั้งหมดเป็นกุศลใช่ไหม ท่านตอบว่า รูปที่มีกุศลเป็นสมุฏฐาน มีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูล แต่ไม่ใช่กุศล กุศลมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูลด้วย เป็นกุศลด้วย คำตอบนี้อธิบายว่า ขณะที่กุศลเกิดขึ้นนั้น มีทั้งกุศลจิตและกุศลเจตสิกเกิดพร้อมกัน นอกจากนั้นบางภูมิอย่างภูมิมนุษย์เราเป็นต้น ยังมีรูปเกิดขึ้นพร้อมกันด้วย เป็นต้นว่า ขณะนี้ท่านกำลังนั่งประนมมือฟังธรรม จิตขณะนี้เป็นกุศล อาการที่ประนมมืออยู่นั้นเป็นรูปที่เกิดจากกุศลเป็นสมุฏฐาน แต่ได้กล่าวไว้แต่แรกแล้วว่ากุศลทั้งหมดมีกุศลมูลเป็นเหตุให้เกิดขึ้นเมื่อรูปที่มีกุศลเป็นสมุฏฐานเกิดขึ้นจากกุศล รูปนั้นก็ต้องมีกุศลมูลเป็นเหตุให้เกิดขึ้นด้วย แต่รูปไม่ใช่กุศล คือไม่ใช่ทั้งกุศลจิตและกุศลเจตสิก เพียงแต่มีอโลภะ อโทสะ อโมหะ เป็นมูลเป็นเหตุเช่นเดียวกับกุศลจิตและกุศลเจตสิกเท่านั้น ด้วยเหตุนั้นรูปที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน จึงมีมูลเป็นอันเดียวกันกับกุศลมูล แต่ไม่ใช่กุศล กุศลทั้งหมดเท่านั้นที่มีมูลเป็นอันเดียวกับกุศลมูล และเป็นกุศลด้วย

รวมความว่า ที่พระสวดนั้นได้แก่กุศลกับกุศลมูลนั่นเอง กุศลนั้นได้แก่ทั้งกุศลจิตและกุศลเจตสิก กุศลมูลนั้นได้แก่ อโลภะ อโทสะ อโมหะ เป็นตัวกุศล คือเป็นกุศล เป็นกุศลมูลคือเป็นเหตุให้เกิดกุศลทั้งหลาย หมายความว่า ความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลงนี้เพียงแต่เราเกิดกุศลทั้งหลาย ดังที่ท่านแสดงว่า **อโลโภ ทานเหตุ** ความไม่โลภเป็นเหตุให้เกิดทาน คือเป็นเหตุให้บำเพ็ญทานได้ **อโทโส สีลเหตุ** ความไม่ประทุษร้าย หรือความไม่โกรธเป็นเหตุให้รักษาศีลได้ **อโมโห ภาวนาเหตุ** ความไม่หลง คือความรู้จริง ไม่เข้าใจผิด เป็นเหตุให้เจริญภาวนาได้ ก็ได้ความว่าผู้ใดเมื่อมีกุศล ๓ ประการนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็เป็นเหตุที่จะให้บำเพ็ญกุศลอื่น ๆ ฉะนั้นกุศลอื่น ๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องเกิดขึ้นจากอโลภะ อโทสะ อโมหะนั้นๆ กระทำใดๆ ถ้าทำไปด้วยความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลงแล้ว การกระทำนั้นถือว่าเป็นกุศลทั้งนั้น หรือเรียกว่าเป็นบุญ มีผลเป็นความสุข ตรงกันข้ามถ้าการกระทำใดๆ ทำไปด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง การกระทำนั้นๆ ถือว่าเป็นอกุศลทั้งนั้น คือเป็นบาปมีผลเป็นทุกข์

ฉะนั้น ถ้าเราอยากจะรู้ว่าการกระทำของเรานี้ เป็นบุญหรือเป็นบาป เป็นกุศลหรือเป็นอกุศล ขอให้นึกถึงเหตุที่เราทำ ให้นึกถึงมูล ก็คือรากเหง้าหรือต้นตอที่จะเกิดความดีความชั่ว ว่าที่เราทำไปนั้นทำไปด้วยความโลภหรือทำไปด้วยความไม่โลภ ถ้าทำไปด้วยความไม่โลภต้องเป็นบุญ เป็นกุศลแน่ แต่ถ้าทำไปด้วยความโลภ ก็ต้องเป็นบาป หรือทำไปด้วยความโกรธ ความหลง ก็ต้องเป็นบาปหรือเป็น

อกุศล แต่ถ้าทำไปด้วยความไม่ประทุษร้าย ไม่โกรธ ไม่หลง ก็ต้องเป็นบุญแน่ ตัดสินได้เลย ไม่ต้องไปถามใคร ถามตัวเราได้ เพราะหลักมีอยู่อย่างนี้

ฉะนั้น ยมกที่ท่านแสดงนี้ก็คือแสดงถึงอโลภะ อโทสะ อโมหะ ซึ่งเป็นตัวกุศลแล้วก็เป็นกุศลมูล เป็นเหตุให้เกิดกุศล ฉะนั้น ผู้ใดสามารถทำใจให้เป็นอโลภะ อโทสะ อโมหะ คือไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เป็นบุญอยู่ในตัวแล้ว ก็ทำบุญได้สะดวก ทีนี้ทำอย่างไรเราจึงจะสามารถบรรเทาโลภะ โทสะ โมหะได้ โลภะนี้จะค่อยยังชั่ว โทสะลำบากมาก เพราะการที่จะตัดโทสะได้เด็ดขาด ท่านว่าต้องถึงขั้นพระอนาคามี แม้แต่อริยบุคคลพระโสดาบันก็ยังมี แต่ว่ายังไม่เป็นพยาบาทเท่านั้น จึงตัดยากมาก สิ่งใดที่จะละได้ต้องเห็นโทษเสียก่อน ถ้าเห็นโทษเราเลิกได้ละได้ ถ้ายังไม่เห็นแล้วยังเลิกไม่ได้ละไม่ได้ เช่นเราจะไม่ให้มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ว่าความโลภ ความโกรธ ความหลงนี้ให้โทษอะไรบ้าง เวลาที่เราโลภ เราโกรธ เราหลง เป็นอย่างไรบ้าง ลองนึกดูถึงของความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลงว่าเราไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลงเป็นอย่างไรบ้าง ถ้าเราเทียบเคียงกันด้วยจิตใจเป็นธรรมก็จะเห็นว่าเวลาที่เรามีโลภ มีโกรธ มีหลง ใจไม่สงบ ถ้าโลภเกิด จะเอาให้ได้ หาวิถีทางต่างๆ วุ่นวายอยู่ในใจ ไม่สงบ แล้วถ้ายิ่งโกรธยิ่งไปกันใหญ่ เท่ากับจุดไฟเข้าไว้ในหัวใจ จึงได้มีคำกล่าวของท่านเจ้าคุณพระศาสนโสภณ (แจ่ม) ว่า

โกรธเขาเราก็ร้อนนอนไม่หลับ
แต่เขากลับเป็นสุขสนุกสนาน
เราลงโทษตัวเราไม่เข้าการ
จงคิดอ่านกลับตนเป็นคนเย็น

คือว่า ถ้าเราเกิดโทสะขึ้นมา โทษทั้งนั้น เริ่มตั้งแต่ใจไม่สบาย ใจร้อน เท่ากับมีไฟอยู่ในใจ แล้วธรรมดาของไฟถ้าเกิดขึ้นบ้านไหน ต้องไหม้บ้านนั้นก่อน ถ้ามันไม่ไหม้บ้านนั้นดับเสียที่บ้านนั้นก็ไม่ไปไหม้ที่บ้านอื่น รวมความว่า ไฟเกิดที่ไหนก็ต้องไหม้ที่นั้นก่อน แล้วจึงจะลามไปไหม้ที่อื่น ไฟคือโทสะก็แบบเดียวกัน เกิดที่ผู้ใดต้องไหม้ที่ตัวผู้นั้นก่อน ไฟไหม้ที่จิตใจแล้วถึงลามไปไหม้ครอบครัว เช่น เกิดที่ภริยา ก็เอะอะเอาสามี เกิดที่สามีก็มาไหม้ภริยาแล้วไม่มีความสุข ให้นึกถึงโทษของโมหะ เราทำอะไรด้วยความไม่รู้ ทำด้วยความเข้าใจผิด ไม่มีผลดีเหมือนคนตาบอด ถ้าเราเห็นโทษของความโลภ โกรธ หลง จนชัดเจนแน่ใจแล้วว่าไม่มีผลดีเลย ให้เราระลึกถึงคุณของความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เราก็จะบรรเทาความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ วิธีที่จะแก้ก็คือให้ทานไว้เสมอๆ หัดให้ทาน ถ้าเราให้เองยังให้ไม่ได้ให้หัดทำจิตใจให้ยินดีในทานคนอื่น บางคนตัวเองไม่ให้ พอไปเห็นคนอื่นให้ นึกเสียดาย เสียอีกแล้วทั้งๆ ที่ไม่ใช่ของตนเอง คนอื่นเขาให้กลับไปเสียดายอีก อย่างนี้ยังลำบากมาก ยังให้ทานยาก ถ้าแหมคนอื่นเขาให้ รู้สึกชื่นชมยินดีกับเขา เขาอุตส่าห์ทำได้ขออนุโมทนา จะเป็นเครื่องเหนี่ยวโน้มน้ำใจ เราให้ยินดีในทานขึ้นได้บ้าง เราต้องพยายามอย่างนั้น

นี้ก็ใกล้ได้เวลาแล้ว ฉะนั้นขอยุติไว้เพียงเท่านี้ก่อน ขออำนาจกุศลบุญทั้งปวงนี้จงสำเร็จแก่คุณ

เล็งเลิศ ใบหยก พร้อมด้วยคณะท่านเจ้าภาพทุกประการ ในอวสานนี้จะได้สวดพระบาลีขอท่านทั้งหลาย จงตั้งใจฟังเป็นกุศลอีกส่วนหนึ่ง

ได้แสดงพระธรรมเทศนาโดยสมควรแก่เวลา ขอยุติเพียงเท่านี้

พระธรรมเทศนา ปณฺฑิตกถา

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน
แสดงในงานบำเพ็ญกุศล สัตตมวาร ศพ
นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล
ณ ศาลากวีนิรมิต วัดเทพศิรินทราวาส
วันศุกร์ที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๑ เวลา ๑๙.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
อปฺปมตฺโต อุโภ อตฺเถ อธิคณฺหาติ ปณฺฑิโต
ทิฏฺเฐ ธมฺเม จ โย อตโถ โย จตฺโถ สมฺปรายิโก
อตฺถาภิสมยา ธีโร ปณฺฑิโตติ ปวุจฺจตีติฯ

ณ บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนาว่าด้วยความเป็นบัณฑิต อนุโมทนาในกุศลทักษิณานุปทานกิจ ซึ่งคณะเจ้าภาพ คือคณะแพทย์รุ่นที่ ๖๐ แห่งคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มี พล.ต.ท.โกมินทร์ กาญจนกุล ประธานรุ่นเป็นประธาน พร้อมด้วยบุตรธิดา และญาติมิตร ได้ร่วมใจกันบำเพ็ญกุศลอุทิศให้แก่นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล เนื่องในการบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร คือเป็นงานครบเจ็ดวัน ตั้งแต่ถึงอนิจกรรมเป็นต้นมา ก็แลการที่นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล ถึงแก่อนิจกรรมนั้น ได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานน้ำอาบศพ และโกศทอง พร้อมด้วยเครื่องประดับประกอบเกียรติยศทุกประการ นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ และเป็นเกียรติแก่นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล ตลอดทั้งบุตรธิดา ญาติมิตร โดยทั่วกัน

นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล หรือคุณหมอประเมินนั้นอายุ ๙๓ ปี จัดว่าเป็นผู้ที่มีอายุอยู่ในเรือนร้อย จะอย่างไรก็ตาม เราจะพิจารณาเห็นความจริงว่าความตายนั้นเป็นสมบัติของคนทุกคน แม้จะมีอายุยืนยาวไปเท่าไรก็ต้องตาย หลีกหนีไม่พ้น ทั้งนี้เป็นกฎธรรมชาติ คือความเกิดเป็นเบื้องต้น ความตายเป็นที่สุด มีปัญหาว่า ความเกิดและความตายอะไรเกิดก่อนกัน น่าจะตอบได้ว่า ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย เกิดมาพร้อมกัน เพราะเมื่อเกิดขึ้นมาความแก่ก็ตามมา ความเจ็บ ความตาย ก็ติดตามมาพร้อมกับความเกิด ต่างแต่ว่าจะพิจารณาเห็นอาการที่ปรากฏชัดเจนหรือไม่ ดังนั้น ความเกิด ความแก่

ความเจ็บ และความตาย จึงเป็นกระบวนการเกี่ยวเนื่องกัน จะอย่างไรก็ตาม ทั้งๆ ที่ทราบกันดีว่า ความตายเป็นธรรมดา แต่เมื่อนายแพทย์ประเมิน จันทวิมล ถึงแก่อนิจกรรมเช่นนี้ ย่อมเป็นที่อาลัยอาวรณ์ โศกเศร้าเสียใจของผู้ที่มีความรักความผูกพันกันมาโดยเฉพาะผู้ที่ใกล้ชิด คือบุตรธิดา และหลานๆ ตลอดทั้งผู้ที่เป็นญาติเป็นมิตร ต่างจึงได้ทำบุญบำเพ็ญกุศลมาเป็นลำดับๆ ตามประเพณีนิยม เพื่อน้อมรำลึกถึงความดีงามของท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว แม้ท่านผู้เป็นมิตรสหายของลูกหลานก็ร่วมใจกันบำเพ็ญกุศลด้วย ทั้งนี้เพื่อประกาศความดีของท่านผู้ล่วงลับไปนั้น อันเป็นส่วนแห่งกตัญญูกตเวทิตาธรรม ควรแก่การยกย่อง ควรแก่การภาคภูมิใจ ด้วยประการทั้งปวง

ความกตัญญูกตเวทีนั้นเป็นคุณสมบัติพิเศษ อันเป็นเหตุเชิดชูบุคคลผู้มีความกตัญญูกตเวทีว่าเป็นคนดี เพราะความกตัญญูกตเวทีในดวงใจ เกิดขึ้นในดวงใจบุคคลใด บุคคลนั้นย่อมมีแต่ความอิ่มเอิบชื่นชมต่อตัวเอง ตรงกันข้ามกับความอกตัญญู ไม่รู้คุณ หากจะนึกถึงตัวเอง เช่น ผู้ที่เป็นลูกนึกถึงความดีของพ่อแม่ มองเห็นพ่อแม่ว่าเป็นผู้มีพระคุณ ท่านจะมีชีวิตอยู่หรือล่วงลับไปแล้วก็ตาม เราจะพูดถึงท่านด้วยความอิ่มเอิบใจ ส่วนคนที่มีใจอคติน้อยเนื้อต่ำใจต่อบิดามารดาจะโดยประการใดก็ตาม เมื่อนึกถึง พูดถึงบิดามารดา ความคับแค้นน้อยเนื้อต่ำใจก็เกิดขึ้น จิตใจก็ไม่มีความอิ่มเอิบ จะทำอะไรก็ไม่มีความเจริญงอกงาม สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาแห่งเราทั้งหลายตรัสไว้ว่า **ภูมิ เว สาธุรูปานำ กตญฺญูกตเวทิตา** ความกตัญญูกตเวทีเป็นพื้นฐานของคนดีทั้งหลาย ดังนี้

นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล จัดเป็นผู้หนึ่งที่ชื่อว่ามีบุญ พระบรมศาสดาตรัสไว้ว่าเป็นผู้มี **"ปุพฺเพกตปุญฺญตา"** คือมีบุญที่สร้างสมไว้มาแต่อดีตชาติ เริ่มตั้งแต่ที่ท่านถือกำเนิด ท่านก็เกิดในตระกูลคหบดี ของคุณปู่เหม็ง คุณย่าวรรณ พี่น้องของท่าน ๖ คน ผู้ชาย ๕ ผู้หญิง ๑ ในส่วนของผู้ชายทั้งหมดได้ศึกษาเล่าเรียนและรับราชการมีตำแหน่งเป็นผู้บริหารทุกๆ ท่าน เว้นแต่ท่านที่เป็นผู้หญิงคนเดียวอยู่ดูแลน้องๆ บ้านเดิมท่านเกิดที่จังหวัดจันทบุรี เมื่อ ๙๓ ปีก่อนโน้น จังหวัดจันทบุรีห่างไกลจากกรุงเทพฯ ผู้ที่อยู่จังหวัดจันทบุรีต้องมาเรือ ต้องค้างแรมในเรือกว่าจะมาถึงกรุงเทพฯ ได้ ท่านทั้งหลายลองนึกดูว่าลำบากเพียงใด มาแล้วได้มาเล่าเรียนศึกษาต่อตามลำดับๆ นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล สำเร็จแพทย์ที่ศิริราชพยาบาล ได้รับราชการเป็นแพทย์สำรองและก็เป็นแพทย์ประจำที่ต่างๆ เรื่อยมา จนกระทั่งตำแหน่งสูงสุด เป็นรองอธิบดีกรมอนามัย การที่ท่านสามารถศึกษาเล่าเรียนได้อย่างนี้ก็ชื่อว่ามีบุญ คือมีสติปัญญาดีเกิดมาดี และยังทำตนเป็นคนดี คือเป็นผู้มีความขยันเอาใจใส่ในการศึกษาเล่าเรียน จบการศึกษาเล่าเรียนแล้ว ก็เอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความเข้มแข็ง ด้วยวิริยอุตสาหะ ตั้งใจทำงานจริงๆ ขณะทำงานก็พยายามศึกษาปัญหาต่างๆ ในหน้าที่ที่ทำงานนั้น โดยเฉพาะกล่าวกันว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในเรื่องโรคติดต่อ โรคติดต่อร้ายแรง

นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล เป็นผู้หนึ่งที่เอาใจใส่ศึกษาการรักษาพยาบาลป้องกันโรคนั้น จนกระทั่งกรมควบคุมโรคติดต่อ สร้างห้องปฏิบัติงานให้เป็นเกียรติแก่ท่าน ในฐานะที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถเรื่องโรคติดต่อ ชื่อว่าห้อง**นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล** อันเป็นการประกาศความรู้ความสามารถ

อันเป็นคุณความดีของท่าน ท่านเป็นผู้ปฏิบัติราชการดี ในสมัยที่ยังมีบรรดาศักดิ์ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น **"ขุนประเมินวิมลเวชช์"** ท่านจึงเป็นที่เคารพ เป็นที่รักของผู้ร่วมงานตลอดมา

ในส่วนตัวท่านเป็นผู้หนึ่งในตระกูลจันทวิมล ที่เป็นผู้รักพี่น้อง รักลูกรักหลาน ตระกูลจันทวิมลมีอัฐิของผู้ใหญ่บรรจุไว้ที่วัดพระเชตุพนฯ มีกำหนดนัดหมายในผู้ร่วมตระกูลทุกวันที่ ๖ เมษายน ไปร่วมบำเพ็ญกุศลกันเป็นประจำ นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล ท่านไปเป็นประจำเกือบไม่ได้ขาด ปีนี้ไม่เห็นท่านทราบว่าไม่ค่อยสบายและต่อมาได้ข่าวว่าท่านถึงแก่อนิจกรรม ชีวิตของท่านโดยสังเขป ที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าท่านเป็นผู้มีบุญที่ทำไว้ก่อน ที่ทำในปัจจุบัน เป็นคนไม่ประมาท รู้ว่ามีบุญเก่าแล้ว ก็สร้างบุญใหม่ขึ้น ที่พระเรียกว่า **"อตฺตสมฺมาปณิธิ"** คือตั้งตนไว้ดี คนเราบางคนมัวเมา เกิดมาดีแต่ทำตัวไม่ดีก็ตกต่ำ ผู้ที่ไม่ประมาทตั้งตนไว้โดยชอบ ประกอบตนอยู่ในสุจริตธรรม คือประพฤติดีประพฤติชอบ ด้วยกาย วาจา ใจ ก็ย่อมเป็นผู้ได้รับความยกย่องสรรเสริญว่าเป็นคนฉลาดที่เรียกว่าเป็น **"บัณฑิต"**

ยิ่งกว่านั้น นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล ท่านสร้างสมบัติในปัจจุบันคือการสร้างสมบัติ สร้างตำแหน่งหน้าที่ด้วยดี ดังที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้นและท่านได้เกื้อกูลอนุเคราะห์ต่อบุตรธิดาให้ได้ศึกษาเล่าเรียนอบรมให้ตั้งอยู่ในคุณคือความดีสม่ำเสมอ บุตรธิดาของท่านทุกๆ คนจึงเจริญเป็นหลักเป็นฐานมั่นคงเป็นแพทย์และหน้าที่อื่นๆ ในส่วนตัวท่าน ท่านยังได้สร้างสมบัติสำหรับอนาคต ได้แก่บำเพ็ญกุศลทั้งส่วนบำรุงพระพุทธศาสนาและสาธารณประโยชน์ คนเราเกิดมามีบุญมาแล้ว ต้องเตรียมสะสมนำบุญกลับไปด้วย ถ้าเราไม่สะสมบุญ ไม่เตรียมบุญกลับไป เราก็ต้องนำบาปไป มีผู้กล่าวว่าคนเราที่เกิดมาในโลกเหมือนไปตลาดเพื่อซื้อสินค้า ถ้าซื้อของที่มีประโยชน์ทำให้ได้กำไรก็แปลว่าดีชีวิตมีกำไร แต่ถ้าเราทำสิ่งที่ไม่ได้กำไรเราก็ขาดทุน เราทำบุญก็เพิ่มกำไร เราไม่ทำบุญเป็นบาปก็ขาดทุน

นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล สะสมบุญคือความดีมาโดยตลอด ในวาระสุดท้ายของชีวิตทราบว่าหลานชายซึ่งไปปฏิบัติกรรมฐานมาแล้ว ได้มานั่งสวดมนต์ พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ให้ท่านฟัง และท่านก็เหมือนทำปากสวดมนต์ตามไปด้วย จิตที่ท่านได้รับรู้ตรงนี้ถือว่าเป็นจิตที่ดีที่ประเสริฐ ท่านประคองจิตของท่านเตรียมตัวไปปรโลกได้อย่างดี โบราณมักจะคอยสอนให้เตรียมตัวเตรียมใจ ที่เรียกว่าบอกทางคนที่จะถึงแก่กรรม เรียกว่า บอกทางพระอรหัง ใครที่ใกล้จะสิ้นใจ จะมีคนมากระซิบข้างหูว่า อรหังให้นึกถึงพระอรหันต์ บางคนบาปบังนึกไม่ออก ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้ใจแน่วแน่สร้างคตินิมิตที่จะไปสู่สุคติ ผู้ที่ได้ตรึกภาวนานึกในใจ ในพระคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ จิตย่อมผ่องใส ผู้ที่จิตใจผ่องใสไม่เศร้าหมองหวังได้ว่า ได้ไปสู่สุคติ ดังที่พระพุทธเจ้ากล่าวไว้ว่า **"จิตฺเต อสงฺกิลิฏฺเฐ สุคติ ปาฏิกงฺขา"** เมื่อจิตใจไม่เศร้าหมองเป็นอันว่าไปสู่สุคติได้

นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล ประคองจิตอยู่ในบุญ คืออยู่ในภาวนากุศล ตามที่ทราบว่าได้สังเกตพฤติกรรมของตอนสุดท้ายเป็นอย่างนั้น ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติไม่ประมาทคือมีสติ เป็นคนที่ไม่เลินเล่อมีหน้าที่อย่างไรทำหน้าที่นั้นด้วยดี คนที่ไม่ประมาทในกาลทั้งสองคือในปัจจุบัน ในอนาคตย่อมได้ประโยชน์ทั้งปัจจุบันและอนาคต คนที่รู้ประโยชน์ทั้งปัจจุบันและอนาคต ชื่อว่าเป็นคนฉลาด ฉลาดที่รู้ปัจจุบัน คือ

ชีวิตปัจจุบันเราจะดีอย่างไร พระพุทธเจ้าสอนว่าชีวิตปัจจุบันนั้นต้องปฏิบัติตาม “ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์” ได้แก่ประโยชน์ที่สำเร็จในปัจจุบัน ๔ ประการ

- เป็นคนที่มีความขยันหมั่นเพียร วิริยะอุตสาหะ ไม่ทอดทิ้งท้อถอยในการประกอบกิจกรรมหรือหน้าที่ต่างๆ
- รู้จักรักษาสมบัติอันเนื่องมาจาก ข้อ ๑
- กัลยาณมิตตตา มีเพื่อน และครอบครัวที่ดี
- สมชีวิตา เป็นผู้มีความเป็นอยู่เสมอต้นเสมอปลาย

ผู้ที่บำเพ็ญตนอย่างนี้เรียกว่า **“ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์”** ปัจจุบันคือวันนี้ ได้เฉพาะวันนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนว่าต้องเผื่อพรุ่งนี้ด้วย หมายความว่าต้องทำไว้เผื่อข้างหน้าด้วย เรียกว่า **“สัมปรายิกัตถประโยชน์”** ๔ ข้อ

- **ศรัทธา** มีความเชื่อมั่นในตนเอง ความเชื่อมั่นในการกระทำทาง กาย วาจา ใจ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
- **ศีล** ประพฤติเป็นปรกติ รักษากาย วาจาให้เรียบร้อย
- **จาคะ** ต้องรู้จักเสียสละคือรู้จักใช้ทรัพย์มีแล้วก็ให้ ให้เพื่อบูชาคุณบิดามารดา บำรุงพระพุทธศาสนาบูชาพระพุทธเจ้า เสียภาษีอากร บูชาแผ่นดินที่อยู่อาศัย ให้เพื่อสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ญาติมิตร และผู้อื่น
- **ปัญญา** จะต้องสะสมความรอบรู้เป็นขั้นๆ ไป ความรู้ที่สำคัญคือ ต้องนึกให้ถึงว่าคนเรามีธรรมดาที่ต้องประสบ คือเกิด แก่ เจ็บ และตาย เมื่อเจ็บรู้ว่าเจ็บ เมื่อแก่รู้ว่าแก่ เตรียมตัวว่าต้องตาย นี่เป็นปัญญา ข้อที่สำคัญที่ทุกๆ คนต้องพิจารณาเสมอๆ

ผู้ที่ได้รู้ถึงข้อวัตรปฏิบัติในประโยชน์ทั้งปัจจุบันและสัมปรายภพ กล่าวว่าเป็นผู้บรรลุประโยชน์ทั้ง ๒ ประการ พระพุทธเจ้ากล่าวว่าบุคคลนั้นเป็นคนฉลาด เป็นบัณฑิต คือคนฉลาดที่ไม่ประมาท ย่อมถือเอาประโยชน์ทั้งสอง คือประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและในสัมปรายภพ ผู้ที่บรรลุประโยชน์ทั้ง ๒ ประการ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นบัณฑิต ดังพระพุทธภาษิตข้างต้นนั้น

นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล เป็นบัณฑิตทางการศึกษา เป็นผู้ฉลาด มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ในการดำรงชีวิต แต่ท่านผู้นี้ได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิตตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะบรรลุในประโยชน์ทั้งสองประการดังกล่าวมาแล้ว

อิมินา กตปุญเญน ขอกุศลผลบุญที่คณะเจ้าภาพ พร้อมด้วยบุตรธิดาและญาติมิตร ตั้งใจบำเพ็ญอุทิศนี้ จงสำเร็จเป็นทิพยสุข ทิพยสมบัติ แก่นายแพทย์ประเมิน จันทวิมล ในสัมปรายภพ สมความประสงค์ทุกประการ แสดงพระธรรมเทศนาโดยประสงค์ขอยุติลงด้วยเวลาเพียงเท่านี้ เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา เรื่อง ความไม่ประมาท

บำเพ็ญกุศล ดอกเตอร์โกวิท กรพิพัฒน์

(๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๔)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

หนฺททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถาติ ฯ

ณ บัดนี้จักรับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนาในพระพุทธปัจฉิมวาจากถา อนุโมทนาการที่สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ บำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน ศพดอกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ แก่ภรรยาและบุตรธิดาตลอดทั้งวงศาคณาญาติมิตรสหาย ข้าราชการในกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งยังจัดจารึกอยู่ในดวงใจของทุกคนตลอดกาลนิรันดร

หากดอกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ จะสามารถหยั่งทราบด้วยญาณวิถีทางใดทางหนึ่ง ก็คงจะกราบถวายบังคมอนุโมทนาสาธุการ ก็แลสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เมื่อทรงทราบว่าดอกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ กราบถวายบังคมถึงแก่อนิจกรรม ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานน้ำอาบศพ โกศทอง ๑๒ เหลี่ยม พร้อมด้วยเครื่องประกอบเกียรติยศ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์สวดพระอภิธรรม ๗ คืน และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จฯ เป็นองค์ประธานพระราชทานน้ำอาบศพ นับเป็นพระกรุณาอย่างสูงสุด ทั้งยังได้พระราชทานพวงมาลาของสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าทั้ง ๒ พระองค์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สมเด็จพระราชธิดา นับเป็นเกียรติแก่ดอกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ และแก่ภรรยา บุตรธิดา ตลอดทั้งวงศาคณาญาติ เป็นอย่างยิ่ง การถึงแก่อนิจกรรมของดอกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์นั้น ย่อมยังความเศร้าโศกเสียใจอย่างยิ่ง ให้เกิดแก่ภรรยา บุตรธิดา ตลอดจนทั้งวงศาคณาญาติมิตร ตลอดทั้งผู้ที่เคยคบและคุ้นเคยเคารพนับถือ และยังเป็นการสูญเสียอย่างใหญ่หลวงในวงการศึกษา นับว่าได้สูญเสียนักการศึกษาคนสำคัญ ผู้วางพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษาของประเทศด้วย

ดอกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ ถือกำเนิดที่บ้านตำบลสาวชะโงก อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา บิดามารดาเป็นเกษตรกร เริ่มการศึกษาชั้นประถมที่วัด และชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนเบญจมรังสิต จังหวัด

ฉะเชิงเทรา ต่อมาศึกษาวิชาครูประกาศนียบัตร ที่เรียกว่าครู ว. ที่จังหวัดปราจีนบุรี ประโยคครูมูลหรือครู ป. โรงเรียนฝึกหัดครูสมุทรสงคราม แล้วเข้ารับราชการครั้งแรกเป็นครูโรงเรียนวัดแหลมใต้ ทั้งยังศึกษาวิชาครูด้วยตนเอง สามารถสอบครูพิเศษประถม คป. ด้วยความที่เป็นครูที่ขยันขันแข็ง รักความเป็นครู ศึกษาเพิ่มความรู้ภาษาอังกฤษแก่ตนเอง จึงได้รับทุนยูเนสโก ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา สำเร็จปริญญาโท กลับมาเป็นครูที่โรงเรียนวัดแหลมใต้ ต่อมาได้เลื่อนขึ้นไปเป็นครูใหญ่โรงเรียนวัดเทพนิมิต ดอกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ ได้นำความรู้ที่ศึกษาจากสหรัฐอเมริกา มาใช้ปรับการเรียนการสอนให้เหมาะต่อสถานภาพของท้องถิ่น จึงได้รับพิจารณาเลื่อนขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นศึกษานิเทศก์ ขณะเดียวกันก็ยังศึกษาด้วยตนเอง สอบวิชาครูพิเศษมัธยม พม.ด็อกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ เป็นผู้ไม่อิ่มในการศึกษาและการทำงาน จึงได้รับการส่งเสริมให้ไปศึกษาต่อปริญญาเอก ณ สหรัฐอเมริกาอีกครั้งหนึ่ง

ที่กล่าวประวัติการศึกษามานี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าดอกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ เป็นเด็กนักเรียนโรงเรียนประชาบาล โรงเรียนวัด สามารถเพิ่มความรู้ด้วยการศึกษาด้วยตนเองตลอดเวลา มิใช่เป็นผู้ให้การศึกษาแก่ผู้อื่นเท่านั้น ยังเป็นผู้เพิ่มการศึกษาแก่ตนเองอีกด้วย ขณะที่ป่วยอยู่ที่โรงพยาบาลได้เล่าให้ผู้เยี่ยมฟังว่า ตอนยังเด็กต้องไปดูงิ้วกับเตี่ยเป็นประจำ เพราะเตี่ยชอบงิ้ว งิ้วเล่นเรื่องอะไร ท่านรู้หมด เพราะเป็นคนชอบอ่านหนังสือมาก ท่านยังเล่าถึงการเลี้ยงปลา เป็ด ไก่ ที่ชอบมาตั้งแต่เป็นเด็กๆ อีกด้วย ทั้งนี้ก็ด้วยด็อกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ มีจิต**อิทธิบาทธรรม**อยู่ในดวงใจ คือมี**ฉันทะ**ใส่ใจในการศึกษา ในการ เล่าเรียน เอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ **วิริยะ**มีความขยันอดทนต่องานในหน้าที่นั้นๆ ทั้งส่วนตนและส่วนรวม **จิตตะ**เอาใจใส่ไม่ทอดทิ้ง ติดตามงานที่กระทำ **วิมังสา** พิจารณาตรวจตราการกระทำนั้นๆ ให้เข้าใจให้รู้จนถึง แก่นของการงาน จึงได้รับความเจริญก้าวหน้าในการงานมาเป็นลำดับ ด็อกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ เป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง เมื่อได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่ราชการตำแหน่งใดๆ ก็ปฏิบัติงานในตำแหน่งนั้นๆ เต็มกำลังสติปัญญา พร้อมทั้งมีวิจารณญาณริเริ่มคิดอ่านสร้างสรรค์ พัฒนาหน่วยงานนั้นให้เจริญก้าวหน้า ดังจะยกมาพรรณนาโดยสังเขป

เมื่อครั้งเป็นหัวหน้ากองการศึกษาผู้ใหญ่ ได้ริเริ่มโครงการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ แบบไทยๆ โดยให้ชาวบ้านที่เข้าเรียนรู้ รู้จักคิดรู้จักแก้ปัญหา เรียกว่า**แผนคิดเป็น** จนกระทั่ง**องค์การยูเนสโกยอมรับและนำไปใช้ มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษทับศัพท์ว่าคิดเป็น** และโครงการส่งเสริมการอ่านหนังสือประจำหมู่บ้านเป็นต้น ในตำแหน่งอธิบดีกรมวิชาการ ก็ได้จัดปรับหลักสูตรมุ่งเน้นให้เด็กเรียนแบบคิดเป็นทำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ชีวิตและสังคม มิใช่เรียนเพื่อประกาศนียบัตรเท่านั้น ครั้นมารับตำแหน่งอธิบดีกรมสามัญศึกษา ก็กำหนดทิศทางการศึกษาของนักเรียนวัยนี้ไว้หลากหลาย มุ่งเฉพาะนักเรียนว่าเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา ให้การเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น รู้จักคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาได้ ด็อกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ เห็นความสำคัญทางการศึกษาที่สามารถนำมาใช้จริงๆ การทำงานรวมเป็นกลุ่มเป็นหมู่คณะ ท่านกล่าวสรรเสริญผู้บริหารของกรมสามัญศึกษา ว่าเป็นครูอย่าไปติด

หัวโขน ความจริงนั่นเป็นสิ่งสมมุติเท่านั้น ที่จริงอยู่ที่ตัวเรา ถ้าตัวเรามีดีไม่ต้องเบ่งรัศมี รัศมีออกมาเองแล้วสบายด้วย ถ้าคนเป็นใหญ่เป็นโตวางท่าวางกล้ามนั่นแหละลำบาก ตำแหน่งสุดท้ายคือ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ท่านได้พยายามสร้างความสำคัญของการศึกษา ให้เป็นรากฐานหลักที่จะสร้างความเจริญมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ ต้องการให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย รักการเรียน การอ่านหนังสือ เป็นต้นแบบของทุกๆ คน การรับราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละและปรับตนในทันกับเหตุการณ์ เป็นผู้มีความอดทนเป็นอย่างยิ่ง มีความเสียสละ มีความจริงใจ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เป็นลำดับๆ มา สูงสุดได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ มหาวชิรมงกุฎ มหาปถมาภรณ์ช้างเผือก และตติยจุลจอมเกล้าพิเศษ นับเป็นเกียรติแก่ด๊อกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ พร้อมทั้งครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง

ดอกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์จะรักการทำงานในหน้าที่เพียงใดก็ตาม ก็ยังนึกถึงภูมิลำเนาเดิมตั้งแต่ครั้งยังเป็นศึกษานิเทศก์ พ.ศ.๒๕๑๕ ได้ซื้อที่ดินกว่า ๑๐๐ ตารางวาที่บ้านข้างๆ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยนำที่ดินนั้นจำนองธนาคาร เพราะไม่มีเงินพอจะซื้อบ้าน ปลูกบ้าน ๒ ชั้น ข้างหน้าเป็นร้านค้า ด้านหลังและชั้นบนเป็นที่อยู่อาศัยของมารดาและพี่สาว เริ่มขายข้าวแกง ต่อมาเพิ่มเป็นขายน้ำมะพร้าวอ่อน กาแฟและของอื่นๆ ตั้งชื่อว่าร้านนายก๊วก ซึ่งไม่มีความหมายใดๆ เพียงแต่ต้องการให้ฟังแล้วแปลกหู เป็นร้านแรก ต่อมาเมื่อร้านค้าขายเจริญขึ้น ก็เปิดร้านนายก๊วกที่ ๒ ขึ้นที่บางปะกง โดยทำเป็นบริษัทหุ้นส่วนชวนพี่น้องตลอดทั้งท่านที่เคารพนับถือครูบาอาจารย์เป็นหุ้นส่วน ร้านที่บางปะกงเจริญก็เปิดร้านนายก๊วก ๓ ขึ้นที่ถนนสายมีนบุรี แสดงให้เห็นความสำเร็จของปรัชญาการศึกษาที่ว่า **คิดเป็นทำเป็น**

ด๊อกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ เป็นผู้ที่มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย แม้จะมีตำแหน่งหน้าที่สูงส่งขนาดไหน ก็คงเหมือนเดิม คือมีหลักธรรมที่เรียกว่า**สมานัตตตา** ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย กล่าวกันว่าด็อกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ เป็นผู้ไม่มีวันเกิด ไม่เคยฉลองวันเกิด ทั้งประตูหลังบ้านก็ปิดสนิท ภรรยานั่นแหละเป็นผู้ปิดเอง สมัยที่ยังรับราชการอยู่วันขึ้นปีใหม่ มีผู้นำสิ่งของดอกไม้มาแสดงน้ำใจ คารวะ ณ ที่ทำงาน ท่านก็ทั้งแบ่งปันแจกจ่ายไปในหมู่ข้าราชการหรือนำไปถวายพระ

พระพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ครั้นเมื่อพระองค์ทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนามีบริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกามั่นคงแล้ว จึงประกาศวันเสด็จดับขันธ์ปรินิพาน ณ วันเพ็ญกลางเดือน ๖ ก่อนพุทธศก ๑ ปี ก่อนแต่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ได้มีพระดำรัสครั้งสุดท้ายเป็นพระพุทธปัจฉิมวาจาว่า **หนฺททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิโว วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถาติฯ แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลาย จงอย่าติด ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด** พระพุทธวาจานี้ท่านสาธุชนทั้งหลายย่อมได้สดับอยู่เนืองนิตย์ ก็พระพุทธดำรัสนี้บัณฑิตกล่าวว่า ทรงประมวลคำสั่งสอนตลอดเวลา ๔๕ พรรษาไว้เท่านี้ อธิบายโดยสังเขป พระพุทธปัจฉิมวาจานี้แบ่งออกเป็น ๒ ตอนคือ ตอนแรก ทรงเตือนให้พระ

ภิกษุให้พุทธสาวก...ทั้งปวง....ได้เข้าใจความเป็นจริงว่า สังขารคือสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงจะเป็นมนุษย์ สัตว์หรือ ต้นไม้ บ้านเรือนอะไรก็ตาม เมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมต้องเสื่อมไปตามกาลเวลา ไม่มีอะไรมั่นคงถาวร แม้แต่ พระพุทธองค์เองก็จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ทั้งนี้เพื่อให้พุทธสาวกได้บรรเทาความเศร้าโศกเสียใจ อาลัยอาวรณ์ ส่วนตอนที่ ๒ ทรงเตือนให้ปฏิบัติภารกิจของตนด้วยความไม่ประมาท **ความไม่ประมาทถือว่าเป็นยอดคำสั่งสอนทั้งหมด** ความไม่ประมาทคือความเป็นคนมีสติ จะทำจะพูดจะคิดต้องมีสติควบคุมอยู่ทุก ขณะคนมีสติคือผู้ที่รู้จักตัวเอง ได้แก่ การรู้จักหน้าที่ของคน

คนทุกคนต่างคนต่างมีหน้าที่ มีหน้าที่ต่างๆ กัน มีหน้าที่เริ่มมาตั้งแต่ถือกำเนิดขึ้นมาในท้องของมารดา และคนแต่ละคนก็มีคนละหลายๆ หน้าที่ ส่วนหน้าที่ที่เหมือนกันคือ หน้าที่เป็นคน เป็นเพศชาย เพศหญิง เป็นบิดา มารดา บุตร ธิดา สามี ภรรยา พี่ น้อง นี่เป็นหน้าที่ส่วนเฉพาะ ยังมีหน้าที่ในงานออกไปอีกมากมาย เพื่อจำกัดคำว่าหน้าที่ ว่าคืออะไร เพียงกลับคำเท่านั้น พอเข้าใจว่า คำว่าหน้าที่นั้นก็คือที่หน้า ที่หน้าคือเดี๋ยวนี้ได้แก่ปัจจุบัน คุณเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เขียนเป็นโคลงไว้ว่า

หน้าที่อยู่ที่หน้า ทุกคน
ที่อยู่เฉพาะหน้าตน สติรู้
ที่ห่างที่ไกลยล อย่าเพ่ง
หน้าที่ที่หน้าสู้ สงบไว้ระวังเสมอ

ด็อกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งถึงแก่อนิจกรรมแล้วนั้น ได้เจริญในหน้าที่การงานตั้งแต่ขั้นแรก จนถึงรับตำแหน่งสูงสุดในหมู่ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ กระทั่งเกษียณอายุราชการ เมื่อเกษียณอายุราชการแล้ว ท่านก็ยังไม่ได้ปล่อยชีวิตให้ชีวิตเกษียณไปด้วย โดยพิจารณาเห็นว่าอายุของท่านจะล่วงไปๆ โดยเปล่าประโยชน์ จึงรับหน้าที่ปฏิบัติงานในฐานะเป็นพลเมืองดี คิดและทำโครงการต่างๆ เช่น เป็นที่ปรึกษาสมัยด็อกเตอร์พิจิต รัตตกุล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และการปลูกต้นกล้วยแทนต้นไม้ ขณะป่วยอยู่โรงพยาบาลก็มิได้ทอดอาลัยในชีวิต คงอ่านหนังสือคิดอ่านโครงการตลอดจนเกษียณอายุจริงๆ ในฐานะสามีและบิดาก็มีหน้าที่ด้วยดี ตลอดทั้งญาติมิตรก็เช่นเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่าด็อกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ เป็นผู้เจริญอยู่อัปปมาทธรรม มีสติสำหรับตนเองตลอดเวลา ยากที่จะกล่าวนินทาได้ เมื่อถึงแก่กรรมจึงได้รับการยกย่อง ได้รับความอุปถัมภ์ช่วยเหลือจากข้าราชการโดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ มีด็อกเตอร์กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา อธิบดีกรมสามัญศึกษา เป็นต้น และยังมีญาติมิตร และท่านที่คุ้นเคยเป็นจำนวนมาก ได้มาร่วมงานบำเพ็ญกุศลศพคับคั่งทุกคืนตลอด ๗ วัน ก็แลผู้ไม่ประมาทเช่นนี้ แม้ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว ก็ชื่อว่ายังไม่ตาย

ดังพระพุทธภาษิตตรัสไว้ว่า **อปฺปมตฺตา น มิยฺยนฺติ** ผู้ที่ไม่ประมาท แม้ตายแล้วก็ชื่อยังไม่ตาย

เย ปมตฺตา ยถามตา ส่วนคนประมาทแม้ยังมีชีวิตอยู่ ก็เหมือนคนตายแล้ว

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส นิพนธ์ไว้ในกฤษณาสอนน้องว่า

พฤษภกาษร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา
ความดีก็ปรากฏ กิตติยศฦๅชา
ความชั่วก็นินทา ทุรยศยินขจร

ด็อกเตอร์โกวิท วรพิพัฒน์ เราทั้งหลายสำคัญว่าท่านนั้นถึงแก่อนิจกรรมแล้ว แต่ด็อกเตอร์โกวิทยังสถิตอยู่ในดวงใจของเราทั้งหลายตลอดกาลนาน ชื่อว่าเป็นผู้ยังไม่ตาย มีความดีประดับไว้ในโลกด้วยประการฉะนี้ รับพระราชทานถวายพระธรรมเทศนาพอสมควรแก่เวลาเพียงเท่านี้ เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้ ขอถวายพระพร

พระธรรมเทศนา
ปาฐกถาธรรม

พระธรรมเทศนา ติรตนกถา

พระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ (กมล โกวิโท ป. ๖) วัดพระเชตุพน
แสดง ณ สถานีวิทยุศึกษา
วันอาทิตย์ที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๒ เวลา ๑๖.๐๕ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
อรญฺเญ รุกฺขมูเล วา สุญฺญาคาเร ว ภิกฺขโว
อนุสฺสเรถ สมฺพุทฺธํ ภยํ ตุมฺหากํ โน สิยา ฯ เป ฯ
เอวมฺพุทฺธํ สรนฺตานํ ธมฺมํ สงฺฆญฺจ ภิกฺขโว
ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา โลมหํสํ น เหสฺสตีติ ฯ

บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนาในติรตนกถา เพื่อเป็นเครื่องเพิ่มพูนปัญญา คือความรอบรู้ และเป็นเครื่องประคับประคองสติ คือความระลึกได้ ให้มียิ่งๆ ขึ้น แก่นักเรียนและสาธุชนผู้ใคร่ความสุขความเจริญทั้งหลาย โดยสมควรแก่เวลา

ทุกๆ คนคงเคยได้ยินคำว่า **"พระรัตนตรัย"** ซึ่งเวลาให้ศีลให้พรมักกล่าวอ้างพระคุณพระรัตนตรัยมาประสิทธิ์ประสาท และเคยได้ปฏิญญาณตนขอยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งมาแล้ว คือเวลาก่อนจะรับศีลเราก็กล่าวคำว่า **พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ** แปลว่า ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง นี้แหละที่เราเรียกว่า **"พระรัตนตรัย"**

"รัตน" แปลว่า **"แก้ว"** **"ตรัย"** แปลว่า **"สาม"** รวมความว่ารัตนตรัย คือ แก้วสามดวง หรือแก้วสามประการ แก้วหรือรัตนะเป็นของมีค่ามากมาแต่โบราณกาล และได้รับยกย่องเชิดชูว่าเป็นเครื่องประดับชั้นสูง เช่น แก้วที่เป็นเพชรเพียงเม็ดเล็กๆ ก็มีราคานับแสนนับล้าน ผู้มีเครื่องเพชรประดับตกแต่งย่อมแสดงถึงฐานะอันมั่นคง เป็นการเพิ่มความเชื่อถือให้แก่ตน

ตำนานทางภาษาบาลีท่านกล่าวถึงแก้ว ๙ ชนิด ที่ถือว่าเป็นของมีค่าและเป็นสิริมงคลแก่ผู้เป็นเจ้าของซึ่งเรียกกันว่า นวรัตน์ คือ

๑. วชิรํ เพชร สีงามบริสุทธิ์ดุจน้ำใส
๒. รตฺตํ ทับทิม สีแดงอ่อนดังเม็ดทับทิมสุก

๓. อินฺทนีลํ แก้วมรกต สีเขียวดังปีกแมลงทับ
๔. เวฬุริยํ ไพฑูรย์ สีเหลืองเลื่อมพรายเหมือนดอกทรึก แสงพราวดังพระอาทิตย์แรกขึ้น
๕. รตฺตกาพมิสฺสกํ แก้วโกเมน สีแดงก่ำ คือแดงดำเจือกัน
๖. โอทาตปีตมิสฺสกํ แก้วเพทาย สีขาวเหลืองเจือกัน
๗. นีลํ นิล สีดังดอกอัญชัญ
๘. ปุสฺสราคํ บุษราคัม สีเหลืองเลื่อมดำ ดังสีหางปลาสลาดหรือหลังปู
๙. มุตฺตาหารํ มุกดาหาร สีดังหอยมุกอันเลื่อมพราย

ตำราของไทยเราเรียกว่า แก้วเนาวรัตน์ ผู้รู้ผูกเป็นถ้อยคำสัมผัสกันดังนี้ เพชรดี, มณีแดง,เขียวใสแสงมรกต, เหลืองสดใสบุษราคัม, แดงแก่ก่ำโกเมนเอก, สีหมอกเมฆนิลกาพ, มุกดาหารหมอกมัว, แดงสลัวเพทาย, สังวาลย์สายไพฑูรย์, ที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องแสดงว่ารัตนะหรือแก้ว ได้รับการยกย่องจากสังคมมาก เพราะเป็นของมีราคาและหาได้ยาก

การที่เปรียบพระพุทธเจ้าว่าเป็นแก้วดวงหนึ่ง พระธรรมเป็นแก้วดวงหนึ่ง และพระสงฆ์เป็นแก้วดวงหนึ่งนั้น เป็นการแสดงเปรียบเทียบให้เห็นคุณค่าอันสูงสุด ไม่มีอย่างอื่นจะเสมอเหมือนได้ แต่กล่าวโดยคุณสมบัติแล้วรัตนะหรือแก้วอันเป็นเพชรนิลจินดาเหล่านั้น มีค่าไม่คงที่ย่อมเสื่อมสลายได้ เช่นแตกร้าวเป็นต้น ต้องรักษากันอย่างทะนุถนอม ส่วนพระคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ เป็นสมบัติมีค่าคงที่ ฉะนั้นจึงเป็นของวิเศษยิ่งกว่าบรรดารัตนะทั้งปวงทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกนี้

พระพุทธเจ้าทรงพระคุณ กล่าวโดยย่อมี ๓ ประการ คือ

๑. พระปัญญาคุณ ได้แก่การที่ทรงมีพระปรีชา สามารถหยั่งรู้ถึงเหตุผลตามความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ ในโลก ผิดกว่าสามัญชนคนธรรมดาที่มักมองกันแต่เพียงผลเท่านั้น
๒. พระวิสุทธิคุณ ทรงเป็นผู้มีพระทัยบริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสความเศร้าทั้งสิ้น
๓. พระกรุณาธิคุณ ทรงมีพระทัยเต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก ความสงสาร หวังจักทรงช่วยให้สรรพสัตว์พ้นจากความทุกข์ มีชีวิตเป็นอยู่โดยปกติสุขทุกถ้วนหน้า

ฉะนั้น เมื่อพระองค์ตรัสรู้แล้วจึงได้เสด็จจาริกไปตามบ้านเมืองต่างๆ เพื่อสั่งสอนมหาชนให้บรรลุความสุขดังที่ทรงปรารถนา

พระธรรมนั้น ได้แก่คำสั่งสอนอันประกอบด้วยเหตุผลคงที่ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงค้นคว้าเป็นความจริงมาแล้ว และนำมาสั่งสอน ข้อใดที่ว่าให้ผลดีหรือชั่วแก่ผู้ปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติตามพระธรรมแล้วพระธรรมย่อมรักษามิให้ตกไปในที่ชั่ว

พระสงฆ์ คือหมู่สาวกผู้ที่ได้เล่าเรียนศึกษาพระพุทธวจนะของพระพุทธเจ้า แล้วออกบวชประพฤติปฏิบัติตามคำสอนนั้น และได้แนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นได้กระทำตาม โดยปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง

พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ มีคุณดังแสดงมานี้ จึงชื่อว่ามีค่ายิ่งกว่ารัตนะทั้งปวง หรือ

จะประมาณราคาก็มิได้

อีกประการหนึ่ง กล่าวกันว่าผู้ที่มีเนาวรัตน์คือเพชรนิลจินดาเป็นต้นประดับตกแต่งร่างกาย ชื่อว่าย่อมเป็นผู้มีคุณสมบัติมีค่าสำหรับเสริมสร้างเรือนร่างให้งดงามยิ่งขึ้น และเป็นสิริมงคลอย่างประเสริฐ พระรัตนตรัยนั้น ผู้ใดได้น้อมนำพระคุณไปไว้เป็นเครื่องประดับใจแล้ว ย่อมบังเกิดความสุขใจ มิต้องคอยเป็นทุกข์ระแวดระวังรักษา โจรผู้ร้ายก็ไม่สามารถจะนำไปได้ พระรัตนตรัยจึงชื่อว่าเป็นเครื่องประดับที่งามกว่า เครื่องประดับทั้งปวง

การที่จะนำพระรัตนตรัยไปประดับนั้น ก็ไม่เป็นการยากหรือต้องสิ้นเปลืองเงินทองแลกเปลี่ยนประการใด เพียงแต่การระลึกถึงพระคุณอยู่เสมอ ๆ แล้วน้อมใจน้อมกาย ปฏิบัติตามพระคุณนั้นๆ ก็สามารถปกป้องสรรพอุปัทวันตรายได้ มีเรื่องเล่าไว้ใน**ธชัคคสูตร**ว่า

ในการสงครามระหว่างเทวดากับอสูรนั้น พระอินทร์ได้สั่งเทวดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ว่า ถ้าเกิดความกลัว ความหวาดสะดุ้งหรือขนพองสยองเกล้า พึงแลดูชายธงของเรา ถ้าไม่หาย ก็ให้แลดูชายธงของ ท้าวปชาบดี ท้าววรุณและท้าวอีสานตามลำดับ พระพุทธเจ้าตรัสว่า การที่เทวดาแลดูชายธงพระอินทร์เป็นต้นนั้น ความกลัว ความหวาดสะดุ้งหรือขนพองสยองเกล้า ย่อมหายบ้าง ไม่หายบ้าง เพราะเทพดาผู้ใหญ่นั้นๆ ยังเป็นผู้มีกิเลส มีความกลัว ความหวาดสดุ้ง และยังเป็นผู้หนี แต้ถ้าระลึกถึงพระพุทธเจ้าหรือพระธรรม และพระสงฆ์แล้ว ย่อมปราศจากความกลัว ความหวาดสะดุ้ง และขนพองสยองเกล้าได้ เพราะพระพุทธเจ้าทรงปราศจากกิเลส ไม่กลัว ไม่หวาดสะดุ้งและไม่ต้องหลบหนี

ฉะนั้นจึงตรัสสอนพระภิกษุ ทั้งหลายดังนิคมคาถาที่ยกไว้เบื้องต้นว่า อรญฺเญ รุกฺขมูเลวา สุญฺญาคาเร วา ภิกฺขโว แปลเป็นใจความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเมื่อท่านทั้งหลายอยู่ในป่า หรือใต้รุกขมูล หรือในเรือนเปล่า พึงระลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธะ ภัยจะไม่พึงมีแก่ท่านทั้งหลาย

ถ้าท่านทั้งหลายไม่ระลึกถึงพระพุทธะซึ่งเป็นใหญ่กว่าโลก ประเสริฐกว่านรชน ทีนั้นพึงระลึกถึงพระธรรมอันเป็นเครื่องนำออกที่เราแสดงไว้ดีแล้ว ถ้าท่านทั้งหลายไม่ระลึกถึงพระธรรมอันเป็นเครื่องนำออกที่เราแสดงไว้ดีแล้ว ทีนั้นพึงระลึกถึงพระสงฆ์ ซึ่งเป็นบุญเขตของโลก ไม่มีเขตอื่นยิ่งกว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อท่านทั้งหลายมาระลึกถึงพระพุทธะและพระธรรมและพระสงฆ์อยู่อย่างนี้ ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี จักไม่มีฯ

ฉะนั้น ขอให้นักเรียนทั้งหลายและสาธุชนผู้หวังความสุขความเจริญแก่ตน พึงเป็นผู้มีสติระลึกถึงพระคุณพระรัตนตรัยอยู่เสมอ ในวันหนึ่งๆ อย่างน้อยระลึกสักครั้งหนึ่งในเวลาก่อนจะนอนก็ยังดี ระลึกถึงพระคุณพระพุทธเจ้าสวดมนต์บทอิติปิโส ภควา พระธรรมบทสวากขาโต พระสงฆ์บทสุปฏิปนฺโน ถ้ามีโอกาสจะเพิ่มสวดเวลาตื่นนอนเข้าอีกสักครั้ง ก็จะยิ่งดีมาก ผู้สวดมนต์เป็นนิตย์สติจะมั่นคง จะหลับหรือตื่นย่อมมีใจแช่มชื่น เพราะจิตของเราได้ยึดถือรัตนะอันวิเศษไว้เป็นที่พึ่งที่ระลึกแล้ว ดังแสดงมาด้วยประการฉะนี้ ฯ

พระธรรมเทศนา วันกรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ
หล่อพระรูป ในวันคล้ายวันประสูติ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๖

ในรายการ **"พุทธประทีป"** ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก เมื่อเช้าวันเสาร์ที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๐๖ ร.อ. สุพจน์ โพธิสว่าง ผู้ดำเนินรายการได้จัดให้เป็นรายการวันคล้ายวันประสูติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ณ วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ โดยมี หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิกุล หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช และนายเหม เวชกร เป็นผู้อภิปราย พระรัตนเวที วัดพระเชตุพน เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย

พระรัตนเวที : ขอความสุขความเจริญจงมีแก่สาธุชนทั้งหลายโดยทั่วกัน เนื่องด้วยวันที่ ๑๑ ธันวาคมนี้ เป็นวันคล้ายวันประสูติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทางวัดพระเชตุพนฯ ร่วมกับชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้เคยจัดงานเป็นที่ระลึกเรียกกันว่า **"วันกรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ"** ทั้งนี้ก็โดยที่พระองค์ท่านเป็นผู้ที่ได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์ มิใช่แต่ทางคณะสงฆ์เท่านั้น แต่เป็นประโยชน์แก่ชาติ และส่วนรวม คือประชาชนโดยทั่วๆ ไป ในฐานะที่ทรงเป็นกวีเอกพระองค์หนึ่ง

แต่เนื่องจากปีนี้เป็นปีพิเศษ ซึ่งทางวัดและทางชุมนุมภาษาไทยดำริจะได้หล่อพระรูปของพระองค์ท่านขึ้นประดิษฐานไว้เป็นที่สักการบูชา จึงได้จัดงานเป็นพิเศษขึ้น และในการนี้ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัตเจ้าอาวาสก็ได้เชิญท่านผู้ทรงคุณวุฒิ และท่านผู้มีเกียรติคณะหนึ่งเป็นกรรมการ เพื่อดำเนินการ คือมีพลเอกประภาส จารุเสถียร อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นประธานกรรมการ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิกุล นายเกรียง เอี่ยมสกุล นายดำรง ชลวิจารณ์ พันเอกเฉลิม สุทธิรักษ์ นายนิรันดร์ นวมารค นายเขียน ยิ้มศิริ และนายเหม เวชกร เป็นกรรมการ ทั้งนี้เพื่อให้คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาดำเนินการในการหล่อพระรูป เพื่อเป็นพระเกียรติสืบต่อไป

เพื่อที่จะให้สาธุชนทั้งหลายได้ทราบพระเกียรติประวัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสในงานนี้ เพื่อจะได้รำลึกเป็นอนุสติเป็นคุณงามความดีที่ระลึกถึงท่านผู้มีพระคุณ ดังนี้ก็จะเป็นบุญเป็นกุศลด้วยและเป็นทางให้เจริญสติปัญญา แล้วก็เป็นทางเจริญในทางปฏิบัติที่ดีต่อไป

อาตมภาพได้เชิญท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ๓ ท่าน ดังที่ได้แจ้งให้ทราบแล้ว หรือเป็นที่รู้จักกับบรรดาท่านสาธุชน เป็นอันดีมาร่วมรายการ เพื่อจะได้ทราบว่าสมเด็จพระมหาสมณเจ้าพระองค์นี้มีพระเกียรติอย่างไร เพราะอาตมาเองก็ต้องขอประทานโอกาส โดยตัวเองก็เป็นพระแบบบ้านนอกก็ยังไม่ค่อยทราบ

อะไรนัก อยากจะให้ท่านอาจารย์สุมนชาติ เล่าถึงพระประวัติของพระองค์ท่านในตอนนี้ด้วย เจริญพร

ม.ร.ว. สุมนชาติ สวัสดิกุล : สวัสดีครับ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงเป็นพระราชวงศ์ผู้ใหญ่ในจักรีบรมมหาราชวงศ์นี้ประการหนึ่ง นอกจากนั้นก็ยังได้เป็นใหญ่ในวงการคณะสงฆ์ไทย ทรงเป็นรัตนกวีของชาติ ได้ทรงพระนิพนธ์หนังสือไว้มากมายและหนังสือเหล่านี้ก็มีคุณค่าทางอักษรศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าได้ใช้เรียนในโรงเรียนตั้งแต่ชั้นต้นขึ้นมาจนชั้นมหาวิทยาลัย พระนิพนธ์ของพระองค์มีมากมาย แล้วแต่ละเรื่องก็ได้รับการยกย่องจากวงการหนังสือไทยเป็นอย่างดี นอกจากนั้นพระองค์ยังได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ เป็นที่เคารพกันอยู่ในวงการนักหนังสือ นักอักษรศาสตร์โดยทั่วไป เป็นที่เคารพของพระมหากษัตริย์ทุกรัชกาล

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้เป็นตำแหน่งอธิบดีสงฆ์ในวัดพระเชตุพนฯ ด้วย ที่สำคัญนอกจากหนังสือที่ได้ทรงพระนิพนธ์ไว้นั้น ก็มีตำหนักอันเป็นที่ประทับตั้งแต่ยังมีพระชนม์อยู่ ในตำหนักก็มีเครื่องตกแต่งเรียบร้อย มีพระอัฐิประดิษฐานอยู่ในท้องพระโรง นับว่าเป็นที่อยู่หรือจะเรียกว่าเป็นบ้านกวีแห่งเดียวที่มีอยู่ในเมืองไทยโดยสมบูรณ์ นอกจากนั้นก็มีอัฐิตั้งไว้สำหรับบูชา ที่สำคัญก็คือการที่เราจะมีสถานที่เช่นนี้ไว้สำหรับให้นักเรียนได้ศึกษาประวัติหรือเรื่องราวของกวีเช่นนี้ย่อมเป็นสิ่งที่มีค่าอย่างยิ่งในนานาประเทศก็ย่อมนับถือสถานที่เช่นนี้

ในเมืองไทยผมรู้สึกมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ทางวัดพระเชตุพนฯ ได้เห็นความสำคัญในข้อนี้ ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ตำหนักนี้ให้งดงามสมกับเป็นที่ที่จะศึกษาพระประวัติของกวีเอกของชาติได้ และเนื่องด้วยการที่ได้ซ่อมได้บูรณปฏิสังขรณ์ตำหนักนี้ขึ้นไว้แล้วนี้ ทางชุมนุมภาษาไทยคณะ อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงเห็นว่าสมควรจะได้จัดให้มีการสดุดีพระเกียรติของพระองค์เป็นการประจำปี จึงได้เลือกเอาวันที่ ๑๑ ธันวาคมของทุก ๆ ปี ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๓ เป็นต้นมา เป็นวันฉลอง คือเป็นวันบำเพ็ญกุศลถวาย ในการที่ได้บำเพ็ญกุศลถวายนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงเคารพสมเด็จพระมหาสมณเจ้าพระองค์นี้อยู่ และทรงสนพระราชหฤทัยในวิชาการด้านภาษาเป็นอย่างยิ่ง ก็ทรงรับอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ คือเสด็จพระราชดำเนินมาประทับเป็นประธานในงานบำเพ็ญ กุศลถวายนี้ทุกปีตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๓ เป็นต้นมา ในปีใดที่ไม่ได้ประทับอยู่ในพระนคร ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็เสด็จแทนพระองค์ในงานนี้

แต่สำหรับในปีนี้ก็จะได้จัดเป็นงานขึ้น ๒ วันคือในวันที่ ๑๐ และ ๑๑ ธันวาคม เริ่มตั้งแต่เวลา ๙ นาฬิกาเลยทีเดียว ตั้งแต่ ๙ นาฬิกาเราก็เปิดตำหนักให้นักเรียนและประชาชนเข้าถวายนมัสการพระอัฐิ เข้าชมบริเวณพระตำหนัก เข้าชมห้องบรรทม ห้องทรงพระอักษร ได้ศึกษาเรื่องราวของพระองค์และนอกจากนั้นเนื่องด้วยวัดพระเชตุพน นี้เป็นวัดที่สำคัญมากวัดหนึ่ง แล้วก็มีอยู่ในหลักสูตรของชั้น ม.ศ.๔ ชั้น ม.ศ.๕ หรือชั้นเตรียมอุดม เพราะฉะนั้นทางชุมนุมภาษาไทยและวัดพระเชตุพน จึงร่วมกันจัดให้

มีผู้นำบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียนที่สนใจ นักเรียนจะมากันเป็นหมู่ๆ หรืออย่างไร เราก็จัดกันเป็นหมู่มีพระสงฆ์และผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้นำให้ชมตลอด ในวันที่ ๑๐ ก็ตั้งแต่เช้าจนเย็น ในวันที่ ๑๑ ก็ตั้งแต่เช้าจน ๑๑ นาฬิกา

ในปีนี้ได้มีพิเศษอย่างที่ท่านเจ้าคุณรัตนเวทีท่านกล่าวแล้ว คือมีการหล่อพระรูปสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตฯ ขึ้นด้วย การหล่อพระรูปนี้ก็เพื่อจะได้เอาไว้เป็นที่สักการะ ตั้งไว้ที่ในตำหนัก ในเรื่องการหล่อพระรูปนี้คณะกรรมการหล่อพระรูปรู้สึกหนักใจอยู่บ้าง เพราะว่าในสมัยนั้นรูปถ่ายยังไม่มีจำเป็นที่จะต้องคิดทำขึ้นในการทำพระรูปนี้คณะกรรมการก็ได้พิจารณาดูอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว ผมคิดว่าหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช จะเล่าเรื่องพระรูปนี้ให้ท่านทั้งหลายฟังได้เป็นอย่างดี

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช : เกี่ยวกับเรื่องพระรูปผมเห็นว่าเจ้าคุณรัตนเวทีและคุณเหม เห็นจะเล่าดีกว่า แต่ว่าเมื่อจะให้ผมพูดอะไร ผมก็อยากจะขอเสริมที่อาจารย์สุมนชาติได้กล่าวมาแล้ว คือในระหว่างที่นั่งฟังอาจารย์สุมนชาติบรรยายพระประวัติกรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ อย่างละเอียดบังเกิดความคิดขึ้น ๒ - ๓ ประการ ซึ่งรู้สึกว่าน่าคิดน่าสนใจ ก็อยากจะขอแต่เพียงเสริมไว้ก่อน

กรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เป็นพระอนุชาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แล้วเป็นที่รู้จักว่าทรงเป็นกวี ในที่นี้เราก็พอจะมองเห็น เพราะเหตุว่าความจริง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกนั้น นอกจากจะทรงเป็นนักรบแล้วยังทรงเป็นกวีอีกด้วย ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องราวต่างๆ ไว้มาก เพราะฉะนั้นพระราชโอรสคือพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้าฯ ก็ดี กรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ ก็ดี ย่อมจะต้องทรงเป็นกวีชั้นเยี่ยมเหมือนกัน นอกจากนั้นพระนามก็เป็นที่น่าสนใจ เพราะว่า พระนามเมื่อประสูตินั้นสมเด็จพระชนกได้พระราชทานว่าพระองค์เจ้าวาสุกรี เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องแปลกครับ เพราะเหตุว่าเจ้านายในพระบรมราชวงศ์จักรีนี้ ถ้ามีพระนามเป็นนาคละก็โดยมากมักจะบวชแทบทุกองค์ทีเดียว บวชในพระศาสนาแล้วไม่สึก คืออุทิศพระองค์ให้แก่พระศาสนา องค์แรกคือพระองค์เจ้าวาสุกรีก็แปลว่านาค แล้วเรารู้จักกันต่อมา สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสก็มีพระนามว่า มนุสสนาคมานพ ก็มีนาคอยู่ในพระนาม ตลอดจนกระทั่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ พระนามเมื่อก่อนทรงผนวชก็คือหม่อมเจ้าภุชงค์ ก็นาคอีก ถูกไหมเจ้าคุณ? คือว่าถ้าชื่อนาคล่ะ เป็นไม่ได้ล่ะไม่สึก เป็นเรื่องแปลกของพระราชวงศ์นี้ ผมยังจับต้นสายปลายเหตุไม่ถูก นั่นน่ะอย่างหนึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจ

เมื่อกี้อาจารย์สุมนชาติ ได้พูดถึงตำหนักของกรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ ที่วัดพระเชตุพนฯ เรื่องนี้ผมอยากจะขอเสริมว่า ตำหนักนี้เป็นที่ที่น่าสนใจมาก เพราะมีลักษณะหลายอย่างรวมอยู่ เป็นที่ที่เราควรจะศึกษาหาความรู้ได้มาก ฐานะแรกของตำหนักนั้นเป็นกุฏิพระไม่มีข้อสงสัย เพราะกรมสมเด็จพระปรมาฯ ทรงอยู่ในเพศบรรพชิตอยู่ในวัดพระเชตุพนฯ ก็ต้องมีลักษณะหรือมีฐานะเป็นกุฏิพระอย่างแน่นอน

ฐานะที่ ๒ ก็คือเป็นบ้านของกวี ซึ่งเราสามารถรักษาไว้ได้แห่งเดียวในประเทศไทย กวีเมืองไทย

ก็ไม่ใช่มีคนเดียว แต่ว่ากวีเอกอื่น เช่น สุนทรภู่ก็ดี คนอื่นๆ ก็ดี บ้านช่องอยู่ที่ไหน เราไม่สามารถจะสืบสาวได้ ถึงรู้ก็เลา ๆ แต่ตัวบ้านก็สูญหายไปแล้ว ในต่างประเทศนั้นบ้านของกวีเอก เขารักษาไว้เป็นอนุสรณ์ของเราในประเทศไทยดูเหมือนจะมีแห่งเดียว ที่เป็นที่อยู่ของกวีเอกที่เรายังคงรักษาไว้ได้ คือที่ตำหนักกรมสมเด็จพระปรมา ฯ ที่วัดพระเชตุพน

ในฐานะที่ ๓ ที่น่าสนใจก็คือว่านอกจากจะเป็นกุฏิพระ เป็นบ้าน ของกวีเอกแล้วก็เป็นวังเจ้า ถูกแบบแผนโบราณเพราะมีท้องพระโรง มีตำหนักที่ประทับ เพราะนอกจากจะทรงอยู่ในเพศบรรพชิตทรงเป็นกวีแล้ว กรมสมเด็จพระปรมาฯ ก็เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ด้วยเหตุนี้ที่ประทับก็ต้องปลูกกันตามแบบแผนในสมัยนั้นคือจะต้องมีตำหนักที่ประทับต้องมีท้องพระโรงสำหรับเสด็จออกให้คนเฝ้า นี่เป็นธรรมเนียมของการสร้างวังเจ้านายชั้นพระเจ้าลูกเธอในสมัยโบราณ เพราะฉะนั้นไม่ว่าเราจะสนใจในขนบธรรมเนียมในการกวีหรือแม้แต่อย่างอื่น ตลอดจนสนใจในพระศาสนาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมในทางศาสนา เราได้ครบที่ตำหนักกรมสมเด็จพระปรมาฯ นี้ เพราะฉะนั้นผมรู้สึกว่าเป็นสถานที่ๆ ควรจะรักษาไว้ด้วยดี แล้วก็ควรจะได้ร่วมมือกันทั่วไปในการรักษานั้น สิ่งที่จะได้ปรากฏในตำหนักกรมสมเด็จพระปรมาฯ ก็ควรจะเป็นพระรูป อาจารย์สุมนชาติได้ขอให้ผมพูดถึงเรื่อง พระรูปเมื่อตะกี้นี้ ก็อยากจะขอเริ่มพูดเรื่องพระรูปก่อน

ขึ้นต้นก็ขอบอกตรงๆ ว่าการสร้างพระรูปนี้ก็เป็นธรรมดา ต้องสร้างจากมโนธรรม เพราะเหตุว่ากรมสมเด็จพระปรมาฯ สิ้นพระชนม์มา ๑๑๐ ปี ตอนนั้นถึงหากจะมีกล้องถ่ายรูปอยู่บ้างในโลกก็เห็นจะยังไม่ถึงเมืองไทย ก็เป็นอันว่าภาพถ่ายกรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ เห็นจะไม่มี ยิ่งกว่านั้นการเขียนภาพในสมัยนั้นก็ไม่นิยมกัน แล้วโดยเฉพาะเมื่อทรงอยู่ในเพศบรรพชิตอาจจะทรงรังเกียจไม่ได้ให้ใครผู้ใดเขียนภาพไว้ การสร้างพระรูปครั้งนี้ก็เกิดจากมโนธรรมของทางวัดพระเชตุพนฯ อาศัยความร่วมมือของคุณเหม เวชกร ผมอยากจะเรียนถามเจ้าคุณให้เจ้าคุณบรรยายดีกว่าว่าสร้างขึ้นมาอย่างไร อะไรมาเป็นหลักในการสร้างพระรูปกรมสมเด็จพระปรมาฯ

พระรัตนเวที : เรื่องการสร้างพระรูปนี้ทางวัดดำริกันมาหลายปี เพราะว่าโดยปกติแล้วที่ตำหนักสมเด็จฯ กรมพระปรมานุชิตฯ นี้เราเปิดให้นักเรียนและประชาชนเข้านมัสการเสมอ เฉพาะนักเรียนปีหนึ่งๆ ที่เข้าชมวัดพระเชตุพนฯ มีเป็นจำนวนหมื่น สมเด็จฯท่านทรงเป็นกวี เมื่อนักเรียนไปนมัสการพระอัฐิก็อยากจะเห็นพระรูปมักจะถามว่าพระรูปท่านอยู่ที่ไหน ก็เห็นใจนักเรียนว่า พระอัฐินั้นนักเรียนเข้าไม่ถึง จะได้เห็นแต่รูปทรงสัณฐานภายนอกของโกศบรรจุพระอัฐิอะไรอย่างนี้ อยากจะเห็นพระองค์ที่ทรงเป็นกวีว่าท่านมีพระรูปลักษณะอย่างไร ทีนี้ทางวัดเลยดำริว่าจะสร้างพระรูป แต่ไม่ทราบว่าจะสร้างอย่างไรก็คิดกันมานาน สำหรับในปีนี้ก็มีผู้รบเร้าหนักๆ ขึ้น เราก็ปรึกษากับทางชุมนุมภาษาไทยคือ อาจารย์หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ ท่านบอกว่าควรจะสร้างได้ เมื่อจะสร้างก็ปรึกษากันว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะสร้างขึ้นมาได้ในเมื่อไม่มีรูปถ่าย นึกถึงว่าเวลานี้มีผู้ที่จะสร้างรูปพระองค์ขึ้นมาก่อนได้คือ คุณเหม เวชกร ซึ่งเป็น

จิตกรเอกที่มีชื่อเสียงของประเทศ ก็เลยเชิญคุณเหมมาขอให้ออกแบบพระรูป คุณเหมลองเขียนๆ ออกมาเป็นรูปนี้ สักครู่จะได้ทราบกันว่าทำไมจึงเขียนอย่างนี้ เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้ทราบว่าการเขียนพระรูปขึ้นมานี้ เขียนอย่างไร อาตมาขอเชิญคุณเหม เวชกร ช่วยอธิบายด้วย

นายเหม เวชกร : เท่าที่ได้สร้างเป็นภาพขึ้นมาได้นี้ ก็ได้ยึดหลักมาจากพระประวัติของท่านอย่างหนึ่งแล้วก็พระอุปนิสัยของท่าน ได้พยายามตั้งใจจริงๆ แล้วก็รวบรวมเอาอะไรๆ หลายๆ อย่างที่นึกว่าจะเป็นอย่างนั้นให้เป็นภาพขึ้นมา ท่านเป็นพระราชโอรสของรัชกาลที่ ๑ ก็จะต้องมีเค้าอยู่บ้าง แต่ว่าจะมีเค้าเหมือนรัชกาลที่ ๑ ทีเดียวนั้นย่อมไม่ได้ ทางไทยถือว่าอาภัพจะต้องไปเหมือนข้างพระชนนี ทีนี้กระผมก็ไม่ทราบว่าพระชนนีมีเค้าอย่างไร คือจะต้องใช้ความรู้สึกนึกคิดเอาเอง แล้วก็รวบรวมเอาเค้ามาจากรัชกาลที่ ๒ บ้าง ที่ ๓ บ้าง ที่ ๔ บ้างอะไรอย่างนี้ ซึ่งอยู่ในเลือดเนื้อเชื้อไขก็จะต้องมีอะไรละม้ายๆ กันอยู่บ้าง เพราะฉะนั้นรูปหน้าส่วนนอกนั้นคือรัชกาลที่ ๑ คางก็ยังเป็นรัชกาลที่ ๑ ปากเป็นรัชกาลที่ ๓ จมูกเป็นรัชกาลที่ ๒ ระหว่างตากับคิ้วเป็นรัชกาลที่ ๔ คือรวมๆ กันอยู่อย่างนี้ แล้วที่นี้ที่จะต้องใส่พระนิสัยลงไปก็เพราะว่าท่านเป็นนักปราชญ์นั้นหนึ่ง แล้วก็ไม่มีความเป็นนักรบอยู่เลย เพราะท่านบวชมาตั้งแต่อายุน้อย จึงมีพระนิสัยอ่อนโยน แล้วเมตตาปรานีอยู่ในเค้าหน้านั้น นี่แหละที่กระผมได้หลักมาพอทำได้ หลักมาพอได้อยู่แค่นี้ก็สุดความสามารถ เพราะไม่รู้ไม่เห็นมาก่อนเลยว่าจะเป็นอย่างไร

พระรัตนเวที : ที่นี้อาตมาอยากจะต่อไปอีกว่า เมื่อคุณเหม เวชกร ให้ภาพมาอย่างนี้ ทางวัดก็ได้เชิญช่างมาปรึกษาหารือให้ลองปั้นดู ช่างก็คือนายช่างหุ่นบ้านช่างหล่อ แล้วก็มีช่างปั้นชื่อนายมนตรีก็ลงมือปั้นพระรูปตอนบนก่อนคือตอนพระเศียร ที่นี้อยากให้คุณคึกฤทธิ์ช่วยอธิบายต่อไปอีกสักหน่อยว่าการที่เห็นพระรูปนี้แล้วรู้สึกเป็นอย่างไรบ้างเพราะว่าท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้ช่วยสนับสนุนแล้วก็ให้ความเห็นในเรื่องพระรูปว่าควรจะเป็นอย่างไร เพราะว่าเราก็ไม่แน่ใจนัก ทางวัดเองก็วิตกโดยเฉพาะท่านเจ้าประคุณสมเด็จเจ้าอาวาสวิตกนักว่า ถ้าทำไปไม่เหมาะจะเป็นที่ติเตียนเพราะว่าพระองค์ทรงเป็นที่เคารพสักการะของมหาชนก็อยากจะให้คุณชายช่วยอธิบายบ้างตอนนี้

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช : ผมก็เห็นว่าเหมือนแหละครับ

พระรัตนเวที : ที่ว่าเหมือนเป็นอย่างไร เจริญพร

ม.ร.ว. คึกฤธิ์ ปราโมช : คือทุกคนไม่เคยเห็นกรมสมเด็จพระปรมาฯ ทั้งนั้นคือประการแรกที่ผมว่าเหมือนแล้วใครว่าไม่เหมือน คนที่ว่าไม่เหมือนดูเหมือนจะต้องมีเหตุผลดีกว่าผม ที่ผมว่าเหมือนก็อย่างที่คุณเหมได้กล่าวมาแล้ว คือว่าเมื่อกรมสมเด็จพระปรมาฯ ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าโลกเป็นธรรมดาคนเรา พ่อกับลูกจะต้องมีประพิมประพายละม้ายคล้ายคลึงกัน ใบหน้าหรือวงพระพักตร์นั้นแสดงให้เห็นชัดว่าเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก นอกจากนั้นมีส่วนละม้ายคล้ายคลึงพระบาทสมเด็จพุทธเลิศหล้าฯ เพราะทรงเป็นกวีด้วยกันแล้วก็เป็นพี่น้องกัน อย่างนี้ก็มองเห็นได้ชัด สำหรับพระโอษฐ์กับพระเนตรนั้นผมเพิ่งทราบตามที่คุณเหมบอกว่าเป็น

พระโอษฐ์ของรัชกาลที่ ๓ พระเนตรของรัชกาลที่ ๔ นี่ก็เพิ่งทราบแต่ว่าเมื่อรวมกันแล้วผมรู้สึกว่าเป็นพระรูป ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกทางใจที่ทำให้น้อมระลึกถึงกรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ นั้นได้ ความจริงรูปทุกอย่างก็เป็นของสมมติ แม้แต่ภาพถ่ายนั้นส่วนมากก็ไม่เหมือนกับตัวจริง จะว่าเหมือนสนิทน่ะไม่มีอะไรเหมือนภาพถ่ายไปถ่ายตามร้านนั้นคนถ่ายเขาก็แต่งให้เสียมาก ผมเองก็พิจารณาดูเสมอ บางทีคนอื่นเขามาถ่ายภาพแล้วเอาภาพถ่ายมาดูกับตัวจริงจะเห็นว่าไม่เหมือนเป็นอันขาด อะไรที่เขาไม่ต้องการเขาก็ลบออกได้ อะไรที่เขาต้องการเขาก็เติมเอาได้ เพราะฉะนั้นภาพถ่ายเองมันก็ไม่เหมือนอยู่แล้ว ภาพปั้นภาพเขียนภาพอะไรถ้าว่ากันไปจะให้เหมือนสนิทมันเหมือนไปไม่ได้ แต่ว่าข้อสำคัญนั้นในขณะที่เราดูภาพเราเกิดความรู้สึกเป็นคนๆ นั้นหรือไม่ ภาพถ่ายก็ดี ภาพปั้นก็ดี ภาพเขียนก็ดี เมื่อดูแล้วรู้สึกขึ้นในใจว่ามีลักษณะของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของภาพหรือเป็นหุ่นของภาพได้ตรงตามใจเราแล้วละก็ ผมเห็นว่าเหมือนพระรูปปั้นของกรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ ที่วัดพระเชตุพนฯ นั้นเมื่อผมไปพบเป็นครั้งแรกก็ตรงกับความรู้สึกในใจของผมที่เคยนึกถึงสมเด็จพระมหาสมณเจ้าพระองค์นั้นทรงเป็นขัตติยะ คุณเหมบอกว่าท่านไม่ใช่นักรบ ผมไม่เชื่อหรอก บวชก็บวชเถอะ แต่งเรื่องรบกันทั้งนั้นแหละ ทรงเป็นกวี แล้วก็ทรงเป็นบรรพชิต พระวรกายก็เป็นกายในลักษณะบรรพชิตอย่างที่ว่างามละครับ คือว่าคชาพี ฤาษีผอม ถึงจะงาม อย่างเจ้าคุณนี่แหละถ้าอ้วนก็ไม่งามหรอก บวชแล้วต้องผอมหน่อย อย่างนี้มีครบตรงกับความเข้าใจผมทุกอย่าง ผมถึงได้ว่าเหมือน นอกจากนั้นก็ไม่ทราบว่าจะพูดอะไรอีก

พระรัตนเวที : นี่เป็นพระรูปปั้นที่ปั้นขึ้นหุ่นเสร็จเรียบร้อยทั้งพระองค์ ทีนี้ลักษณะท่านผู้ชมจะเห็นว่าตามปกติลักษณะพระที่ปั้นๆ กันที่พระหัตถ์หรือที่มือถ้าไม่ใช่ไม่สมาธิก็คล้ายๆ ล้อพระพุทธเจ้าแต่องค์นี้แปลกกว่าเขา ทีนี้อยากจะให้อาจารย์สุมนชาติช่วยอธิบายด้วยว่า ทำไมจึงเอาลักษณะอย่างนี้ เพราะอาจารย์ก็เป็นกรรมการ

ม.ร.ว. สุมนชาติ สวัสดิกุล : ก็อยากจะให้เป็นคนธรรมดาครับ คือว่าเราไม่ได้ทำเป็นพระรูป ท่านเป็นพระที่บวชอยู่ แล้วก็ตามลักษณะนี้ เราไม่ได้คิดขึ้นเอง ลักษณะนี้เราไปพิจารณาดูพระรูปของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส วัดบวรนิเวศวิหาร ในท่อนล่างก็พยายามเลียนแบบนั้นมา แล้วมาปรับปรุงจัดให้เป็นรูปอย่างนี้ คือมีแบบทั้งนั้น ทั้งพระพักตร์ ทั้งทุกสิ่งทุกอย่าง เราไม่ได้คิดขึ้นโดยลำพัง

ม.ร.ว. สุมนชาติ สวัสดิกุล : ที่จริงหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์นี้ก็เป็นพระญาติใกล้ชิดกว่าคนอื่นนะครับ

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช : ถ้านับกันท่านก็เป็นทวดผม

พระรัตนเวที : หลวงปู่ทวดหรือหลวงพ่อทวด

ม.ร.ว. คึกฤทิธ์ ปราโมช : สมเด็จหลวงพ่อทวดเลยครับ ของผมนะครับ ผมก็มีสิทธิที่จะว่ารูปนี้เหมือน

พระรัตนเวที : ในการหล่อพระรูปนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเททองหล่อพระรูปในวันที่ ๑๑ ธันวาคม เวลา ๑๖ นาฬิกา นอกจากการหล่อพระรูปแล้ว ในการนี้ยังจะมีการหล่อเหรียญสำหรับเพื่อนักเรียนหรือท่านผู้ที่สนใจอยากจะได้ไปบูชาให้เด็กๆ ห้อยคอ หรือจะห้อยคอเองเพื่อเป็นสิริมงคล ทางคณะกรรมการก็ได้สร้างแบบเหรียญขึ้นโดยให้ทางกองกษาปณ์เป็นผู้ทำเป็นเหรียญทองแดง เหรียญนี้จะได้เข้าพิธีปลุกเสกพร้อมกับการหล่อพระรูป คือว่านอกจากหล่อเหรียญแล้วยังมีหล่อพระกริ่งอีก ซึ่งเป็นพระพุทธรูปเหรียญที่สำเร็จแล้วก็จะเป็นเหรียญบรอนซ์ทองคล้ายๆ กับสตางค์ห้าสิบสตางค์ ด้านหน้าด้านหลังก็เหมือนกัน เหรียญจะต้องเอาเข้าพิธี คือเราจะร่วมพิธีสวดภาณวาร แล้วก็พุทธาภิเศกตั้งแต่ วันที่ ๑๐ เวลา ๕ โมงเย็น ทั้งนี้จะได้หล่อพระกริ่ง ขอให้คุณชายช่วยอธิบายพระกริ่งเสียหน่อย

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช : อ้าวพระกริ่งปรมาจะหล่อเฉพาะ มีจำนวนเท่ากับจำนวนปีนับตั้งแต่ปีที่ประสูติมา รวมถึงวันนี้ก็เป็น ๑๗๓ ปี แปลว่าพระกริ่งปรมาจะมีเพียง ๑๗๓ องค์เท่านั้นในโลก รับรองว่าไม่น้อยกว่านั้นไม่มากกว่านั้น ผมก็เอาไว้แล้วเหมือนกันตามกำลังทรัพย์องค์ละ ๑,๐๐๐ บาท หล่อด้วยนวโลหะ ถ้าพูดถึงการที่มีจำนวนจำกัด แล้วก็มีรูปพรรณสัณฐานลักษณะงดงามมาก เป็นฝีมือช่างอย่างสูง ผมรู้สึกว่าปลื้มใจที่ได้มีโอกาสจองไว้ ยังเปิดให้จองอยู่อีกหรือเปล่าครับ?

พระรัตนเวที : ยังเปิดให้จอง เวลานี้มีผู้จองไว้ประมาณ ๕๐ องค์

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช : เราก็พูดกันแล้วมากมาย ทีนี้ถามหน่อยเถอะ ได้เงินไปแล้วจะเอาไปทำอะไรครับ?

พระรัตนเวที : เงินก็ตั้งใจไว้ว่าจะเอาไปเป็นทุนสำหรับบูรณะตำหนักหรือรักษาพระตำหนักต่อไป พระตำหนักสมเด็จฯ นี้แต่ก่อน ถ้าคุณชายจำได้จะรู้สึกว่าพระตำหนักนี้ทรุดโทรมเหลือเกิน ที่วัดได้ซ่อมแซมไปแล้วก็เจียดเงินมาจากเงินรายได้ประจำปีเอามาซ่อมแซม แล้วลองคิดต่อไปว่าถ้าต่อไปนี้ไม่มีเงินหรือถ้าทางวัดขาดรายได้ประจำปีเราจะทำอย่างไร ก็คิดหาทุนขึ้นไว้ ถ้าได้ก็จะทำเป็นทุนไว้สำหรับรักษาตำหนักต่อไป

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช : ผมขออนุโมทนาครับ เพราะเหตุว่าก็อย่างที่ผมได้กล่าวกับท่านผู้ชมมาแล้วว่าความจำเป็นที่จะต้องรักษาตำหนักกรมสมเด็จพระปรมาฯ นั้นมีอย่างไร เพราะมีฐานะหลายอย่างเหลือเกินที่จำเป็นจะต้องรักษาไว้ เมื่อทราบว่าทางวัดได้ดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อจะหาทุนรอนที่จะรักษาตำหนักนั้นไว้ให้คงอยู่ตลอดไปสำหรับประโยชน์ของคนไทยเรา ผมก็รู้สึกยินดีอนุโมทนา คือนอกจากจะได้พระกริ่งที่มีค่าหายากแล้ว ก็ปลื้มใจที่ว่าเงินที่บริจาคทำบุญไปนั้น ยังจะนำไปใช้จ่ายในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งในทางศาสนาในทางประวัติวรรณคดีของบ้างเมืองของเรา มีประโยชน์หลายทางเหลือเกิน ได้บุญเห็นผลอัมภทันตาเลย

ม.ร.ว. สุมนชาติ สวัสดิกุล : นอกจากนั้นเหรียญนี่ก็จะให้แก่ผู้ที่บริจาคตั้งแต่ ๕ บาทขึ้นไป

สำหรับได้เอาไปเอาสายสร้อยคล้องแล้วแขวนคอ ก็งามดีสำหรับเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ได้

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช : เดี๋ยว - ขอประทานโทษ - ผมอยากจะเรียนถามท่านครับ คือทั้งพระกริ่งและเหรียญนี่จะเข้าพิธีปลุกเสกพร้อมกัน แล้วทีนี้พอจะเปิดเผยรายนามพระอาจารย์ที่จะมานั่งปรกได้บ้างไหมครับ สำคัญอยู่ตรงนี้

พระรัตนเวที : หลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอม นครปฐม แล้วก็จะนิมนต์หลวงพ่อเต๋ วัดสามง่าม นครปฐม ท่านเจ้าคุณโพธิวรคุณ วัดโพธิ์นิมิต พระอาจารย์ผ่อง วัดสามปลื้ม นอกจากนี้ยังมีอีกหลายท่าน เช่น หลวงพ่อเมืองลำปาง ก็จะไปนิมนต์ท่านมานั่งเพื่อปรกพุทธาภิเศก พิธีพุทธาภิเศกนี้ เราจะสวดตั้งแต่วันที่ ๑๗ นี้ก็สวดภาณวารเรื่อยไปจนกระทั่งสว่าง พอตอนเช้าพระฉันเสร็จก็สวดพุทธาภิเษกต่อไปอีกจนถึงเวลาเสด็จพระราชดำเนิน พระอาจารย์ก็นั่งปรกไปเรื่อยปลุกเสกสวดไปเรื่อยเพื่อให้เป็นสิริมงคล

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช : แล้วก็เสด็จ ฯ มาทรงเททอง ทรงใส่ทองคำลงในเบ้าใช่ไหมครับ ?

พระรัตนเวที : ทรงใส่ทองคำลงในเบ้าด้วยพระหัตถ์ทีเดียว

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช : ก็ยิ่งน่าเลื่อมใสขึ้นไปอีก

ต่อจากนั้นก็ฉายภาพยนตร์ให้เห็นภายในบริเวณวัดพระเชตุพนฯ ตำหนักวาสุกรี การปั้นพระรูกรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ ตามที่นายเหม เวชกร ได้ออกแบบ ตลอดจนการประชุมเกี่ยวกับการจัดงานวันกรมสมเด็จพระปรมนุชิตฯ ในวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๖

บัดนี้มีผู้จองพระกริ่งปรมาจำนวน ๑๗๓ องค์ไว้ทั้งหมดแล้ว

หมายเหตุ ในพิธีหล่อพระรูปนี้ คณะกรรมการ ได้หล่อพระพุทธรูปกริ่งและสร้างเหรียญ ดังนี้

- พระกริ่งปรมา จำนวน ๑๗๓ องค์ ๆ ละ ๑,๐๐๐ บาท มีผู้บูชาไปหมดแล้ว
- เหรียญวาสุกรี (พระรูปสมเด็จฯ) บรอนซ์ทองขนาดเหรียญสลึง และสองสลึง สำหรับผู้ทำบุญ ๕ - ๑๐ บาท
- เหรียญวาสุกรี ขนาดเหรียญสลึง ทองคำ สำหรับผู้ทำบุญ ๓๐๐ บาท
- พระกริ่งวาสุกรี (เป็นพระรูปสมเด็จฯ แบบรูปหล่อ) ๙๙๙ องค์ๆ ละ ๑๐๐ บาท ยังมีอีกเล็กน้อย

เมื่อทำพิธีนั่งปรกบริกรรมในพิธีหล่อพระรูปแล้ว ยังได้มีพิธีพุทธาภิเศก เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๗ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ (ก่อนมาฆบูชา ๑ วัน)

ขุนภักดีรสธรรม

พระธรรมเทศนา ธัมมัสสวนกถา

พระรัตนเวที วัดพระเชตุพน
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ เวลา ๑๘.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
สุตฺวา จ โข ภิกฺขเว อริยสาวโก อกุสลํ ปชหติ กุสลํ ภาเวติ
สาวชฺชํ ปชหติ อนวชฺชํ ภาเวติ สุทฺธมตฺตานํ ปริหรตีติ ฯ

บัดนี้จักแสดงพระธรรมเทศนาในมงคลสูตรข้อที่ ๒๖ ว่าด้วยการฟังธรรมตามกาลเป็นอุดมมงคล เป็นการสืบอนุสนธิพระธรรมเทศนาที่ได้แสดงไว้แล้วในวันธรรมสวนะก่อนๆ เพื่อเป็นเครื่องประดับปัญญา ความรอบรู้ ประคับประคองสติความระลึกได้ และเพิ่มพูนศรัทธาปสาทะความเสื่อมใสแห่งสาธุชนให้ยิ่งๆ ขึ้นไป โดยสมควรแก่เวลา

วันนี้ เป็นวันอาสาฬหบูชา วันพระกลางเดือน ๘ พรุ่งนี้ก็จะเป็นวันวัสสูปนายิกา คือวันเข้าพรรษา ก็แลภายในพรรษานี้ พุทธศาสนิกชนย่อมยินดีในการสดับฟังพระธรรมเทศนาเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นประเพณีนิยมที่สืบเนื่องมาแต่โบราณกาล คือบางท่านก็ฟังเทศน์ทุกวันตลอดไตรมาส บางท่านก็ตั้งใจฟังเฉพาะวันพระทุกวันตลอด ๓ เดือน ผู้ที่มีศรัทธามาก ก็เข้าวัดรักษาศีลอุโบสถเพิ่มพูนบุญกุศลให้ทวีมากขึ้นแล้วแต่เป็นกรณียกิจอนุโมทนาสาธุการ ก็แต่ว่าการฟังธรรมนั้นมิใช่เฉพาะว่าจะได้บุญ เป็นพิเศษในเทศกาลเข้าพรรษาเท่านั้น ผู้สดับฟังย่อมได้รับผลานิสงส์ทุกกาลทุกโอกาส

มนุษย์เราทุกคนต่างมีอายตนะเครื่องติดต่อกับสิ่งภายนอกคือ ตาสำหรับติดต่อดูรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายรับการสัมผัส ใจรับอารมณ์ต่างๆ ในอายตนะเครื่องติดต่อทั้ง ๖ อย่างนี้ ตากับหู เป็นอวัยวะที่ต้องมีหน้าที่รับติดต่ออยู่ตลอดเวลา แล้วส่งต่อไปยังอวัยวะอื่นๆ เพื่อกรองอีกครั้งหนึ่ง เปรียบเหมือนผู้รับข่าว แล้วส่งให้เจ้าหน้าที่กรองข่าวฉะนั้น หู ซึ่งมีหน้าที่ฟังนั้น ต้องฟังให้ดี ถ้าฟังไม่ดีก็เรียกกันว่า หูหาเรื่อง การฟังจึงเป็นมูลฐานสำคัญอย่างหนึ่ง ความเป็นไปของโลกในปัจจุบันนี้ บังคับให้คนต้องศึกษาแสวงหาความรอบรู้เพื่อความสวัสดีในการดำรงชีวิต ผู้รักความเจริญจึงต้องใส่ใจในการอ่านหนังสือต่างๆ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ประจำวัน และฟังข่าววิทยุ การอ่านหนังสือก็ดี การฟังวิทยุก็ดี มีทั้งเรื่องดีและไม่ดี จึงก่อให้เกิดอารมณ์รัก อารมณ์ชัง เป็นเหตุให้กิเลสคือความโลภ โกรธ หลง เพิ่มพูนขึ้น

พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาเมื่อทรงตอบปัญหากับเทวดาถึงเหตุแห่งความเจริญอย่างยิ่งสำหรับชีวิต จึงตรัสการฟังธรรมว่าเป็นอุดมมงคลประการหนึ่ง

กุศลเจตนาอันบังเกิดขึ้นทำลายเสียซึ่งความฟุ้งซ่านเป็นต้นแล้วดำรงจิตให้ใคร่อยู่แต่ในประโยชน์ ทั้งสดับพระธรรมโดยเคารพ ชื่อว่า ธรรมสวนะ การสดับพระธรรม คำว่าพระธรรมนั้นมีปริยายเป็นเอนกประการ ที่ประสงค์ในที่นี้ก็คือสวากขาตธรรม อันสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสชอบแล้ว เป็นกุศลปักษ์ฝ่ายข้างดีซึ่งให้ธรรมจารีประสบอิฏฐผลวิบากสุข เป็นสันทิฏฐิกะเห็นผลแห่งการประพฤติธรรมนั้นได้ด้วยตนเอง ไม่จำเป็นต้องมีบุคคลอื่นมาชี้แจงบอกเล่า เป็นกาลิก คือให้ผลไม่นิยมกาลฤดู ปฏิบัติคราวใดผลย่อมเกิดได้โดยทันที เป็นเอหิปัสสิกะ อาจท้าหรือชวนคนอื่นให้ดูได้ เป็นโอปนยิกะ คืออาจนำเข้ามาไว้ในหัวใจเป็นนิตยกาล เป็นปัจจัตตัง คือวิญญูชนทราบได้เฉพาะนี้จัดเป็นธรรมอันควรฟังอย่างหนึ่ง ธรรมนั้นเป็นของมีอยู่โดยธรรมชาติ ไม่มีผู้แสดงก็เหมือนของที่คว่ำอยู่ ยากที่จะแพร่หลายทั่วสกลโลกได้ พระพุทธเจ้าทรงวิจารณปัญญาค้นหาสิ้นกาลช้านาน เมื่อพระญาณปรีชาแก่กล้าแล้ว ทรงตรัสรู้พระธรรมโดยลำพังพระองค์ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเพราะเหตุนี้ ในบุรพภาค ทรงทอดอาลัยไม่ทรงดำริจะสอนบรรดาสาวกเพราะทรงเห็นว่า สัตว์ทั้งหลายต้องมีธรรมวิจัยจริงๆ จึงจะรู้ได้ตลอดไปในสรรพธรรม แต่หากทรงพระกรุณาในสรรพสัตว์ผู้มีปัญญาสุขุมก็มีอยู่ในอปรภาค จึงทรงแสดงแก่พระสาวกแลพระสาวกที่เรียกว่าอนุพุทธนั้น ได้เที่ยวจาริกประกาศพระธรรมในนานาประเทศ ประชาชนได้บรรลุมรรคผลมีจำนวนมาก ปัจฉิมชนที่เป็นพุทธมามกะได้นิยมการฟังธรรมเป็นอาจิณ มูลเหตุเป็นมาอย่างนี้ การฟังธรรมจึงเป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชน

หลักแห่งธัมมัสสวนะนั้นอยู่ที่มีธรรมคารวะประกอบ เมื่อไม่มีธรรมคารวะ ยากที่บุคคลจะตั้งใจสดับพระธรรมได้ คารวะต่อพระธรรมนั้น คือมีเจตนาฟังโดยตั้งใจใน ๓ กาล เบื้องต้นก่อนแต่จะฟัง ขณะฟังอยู่ แลเมื่อฟังเสร็จแล้ว มีจิตปรารภถึงธรรมด้วยความเสื่อมใสขณะนั้นๆ ชื่อว่า ปุพพเจตนา, สวนะ, เจตนา, อปราปรเจตนา ความมีเจตนาในพระธรรมเป็นธรรมคารวะนี้ ย่อมห้ามความฟุ้งซ่านวิตกวิจารแลความท้อถอยเสียได้ด้วยขณะฟัง เมื่อปล่อยจิตไปในอารมณ์ต่างๆ นึกถึงเรื่องอื่นนอกจากธรรมอันแสดงอยู่เฉพาะหน้า การฟังธรรมก็ย่อมจำธรรมอะไรไม่ได้ แม้ได้บ้างก็เป็นบางท่อนบางตอน ตกๆ หล่นๆ นี้อาศัยความฟุ้งซ่านเป็นสมุฏฐาน แม้ฟังอยู่แต่ท้อถอยนึกเบื่อหน่าย จิตย่อมไม่มุ่งต่อพระธรรม การฟังก็ไม่ได้ผลอันใด นี้อาศัยความท้อถอย เมื่อมีธรรมคารวะแล้ว ปสาทะย่อมเกิดในลำดับ ธรรมกามตาคือความใคร่ในธรรมมีกำลังกล้า ความตั้งใจฟังแลความพินิจธรรมก็อุบัติในกาลต่อๆ ไป สมด้วยเทศนานัยซึ่งสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ ในปังกีสูตรว่า

"สทฺธาชาโต อุปสงฺกมติ อุปสงฺกมิตฺวา ปยิรุปาสติ" เป็นอาทิ ความว่า บุคคลมีความเชื่อเกิดแล้วย่อมเข้าใกล้ ครั้นแล้วจึงเข้านั่งใกล้ เมื่อนั่งใกล้ย่อมเงี่ยโสตฟังคำสอน เป็นผู้เงี่ยโสตลงแล้วก็ฟังธรรม ครั้นฟังแล้วก็ทรงจำทรงธรรมไว้ได้ ย่อมพิจารณาเนื้อความของธรรมะที่ตนทรงจำไว้ได้ เมื่อวิจารณ์อรรถ

อยู่ธรรมก็ทนความเพ่งไม่ไหว เพราะธรรมทนความเพ่งไม่ไหวย่อมเกิดฉันทะ แล้วเกิดอุตสาหะ แล้วเลือกสรรเริ่มความเพียร เมื่อเริ่มอยู่ ย่อมทำปรมัตถสัจจให้แจ้งด้วยนามกายแล แทงตลอดปรมัตถสัจจนั้นด้วยปัญญา ดังนี้

พระสูตรนี้ขณะจิตของผู้สดับธรรมย่อมเปลี่ยนแรงขึ้นโดยลำดับกาลจนวิจารณ์เห็นผลแห่งธรรมะได้โดยถ่องแท้ กิเลสคือความฟุ้งซ่านกับความท้อถอยมีกำลังเพลาลง ธรรมปีติมีกำลังกล้าหาญจิตฝักใฝ่อยู่แต่ในธรรมอันตนสดับนั้น ชื่อว่าเกิดเจตสิกสุขในมโนทวาร มีพุทธบรรหารว่า **"ธมฺมปีติ สุขํ เสติ"** ผู้ได้ปีติในธรรมย่อมอยู่สบาย ธรรมสวนะนอกจากได้ธรรมปีติ ยังได้สุตมยปัญญา แลภาวนามยปัญญาอีกด้วย ปัญญานั้นอุบัติได้ด้วยวุฑฒิธรรม ๔ ประการ อันสมเด็จพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า

"จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ธมฺมา ปญฺญาวุฑฺฒิยา สำวตฺตนฺติ" เป็นอาทิ ความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายเป็นไปเพื่อความงอกงามแห่งปัญญาเหล่านี้มี ๔ คือ การเสวนะกับท่านสัปบุรุษ ๑ การฟังคำสอนของท่าน ๑ มนสิการคำสั่งสอนนั้น ๑ ปฏิบัติธรรมอันอนุรูปแก่ธรรม ๑ เหล่านี้เป็นไปเพื่อความงอกงามแห่งปัญญา ดังนี้ ฯ

อาศัยพุทธภาษิตนี้เป็นเครื่องสาธก ธรรมสวนะจึงมีมูลมาจากเสวนะกับท่านสัตบุรุษ แลเป็นเหตุแห่งการปฏิบัติธรรม ฉะนั้นกัลยาณชนที่เป็นผู้มีกาย วาจาเรียบร้อยอัธยาศัยสุภาพ เป็นผู้สมควรอันบุคคลจะพึงเสวนะยิ่งกว่าอสัตบุรุษ แม้เพียงแต่นั่งร่วมนอนร่วมกับท่านสัตบุรุษ ก็ยังให้เกิดความสบายแลปสังสาทิคุณทุกเมื่อ สมด้วยพุทธภาษิตว่า **ธีโร จ สุขสำวาโส** นักปราชญ์ก็มีการอยู่ร่วมนำมาซึ่งความสบายฉะนี้ฯ สัตบุรุษเมื่อบุคคลใดเสวนะ ย่อมแนะนำแต่สิ่งที่ควร เลือกสรรความประพฤติดีมาสั่งสอน ชี้หลักแห่งการประพฤติดีแลประพฤติเสียหาย เหตุนั้นจึงควรสดับโอวาทแลอนุสาสนีของท่าน คำสั่งสอนนั้นเมื่อได้สดับแล้ว ต้องรู้จักเลือกเฟ้นด้วยโยนิโสนมสิการ คัดความเสียส่วนธรรมให้ออกจากดวงจิต แล้วมาปฏิบัติประพฤติธรรมเท่าภูมิที่ตนจะปฏิบัติได้ เมื่อชินต่อการปฏิบัติในธรรม ความสอบสวนธรรมนั้นก็แตกฉาน เป็นอันได้ปัญญาความฉลาดยิ่งขึ้น นี้อาศัยธรรมสวนะเป็นมูลเหตุ สมด้วยพุทธภาษิตว่า

"สุสฺสูสำ ลภเต ปญฺญำ" ผู้ตั้งใจสดับย่อมได้ปัญญา ดังนี้ อันบุคคลในโลกถ้าหากไร้การศึกษาการสดับ การอบรมแล้ว ชีวิตแม้มีอยู่ก็ชื่อว่าหาค่ามิได้ เพราะคดีโลกคดีธรรมทั้งสิ้น จำเป็นที่มนุษย์ทั้งหลายต้องรู้ให้ทั่วถึง เมื่อไม่รู้ก็เพราะขาดการสดับนับว่าเป็นบุคคลทำประโยชน์อันใดให้เป็นหลักแก่โลกไม่ได้ แม้วัยย่างเข้าเป็นวุฑฒบุคคล วัยนั้นก็ชื่อว่าเป็นหมัน เหตุนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า **"อปฺปสฺสุตายำ ปุริโส พลิพทฺโทว ชีรติ"** ชายได้ฟังน้อยย่อมแก่เปล่าเหมือนโคพลิพัท ดังนี้

ธรรมสวนะเป็นหน้าที่ของมนุษย์อันแท้จริง ตั้งแต่แรกประถมวัยถือได้คำสอนจากบุพการี ที่สุดถึงปัจฉิมวัยก็ยังต้องอาศัยการสดับธรรมอยู่ทุกเมื่อ เพราะสิ่งทั้งหลายในโลกนั้นยิ่งพยายามค้นหาด้วยหมั่นสดับก็ย่อมเพิ่มความรู้ความฉลาดยิ่งขึ้นการสดับจากสำนักผู้อื่นชื่อว่าถ่ายความรู้จากผู้นั้นมาจดจำเข้าไว้เก็บมารวมไว้ได้มากเท่าใด ชื่อว่าเป็นมูลแห่งสัมมาปฏิบัติเท่านั้น เหตุนี้จึงแสดงอานิสังสคุณธรรมสวนะ

ไว้ในพระบาลีว่า

"ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสังสา ธมฺมสฺสวเน" เป็นอาทิ ความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อานิสังสคุณในการสดับธรรมเหล่านี้มี ๕ ประการคือ ผู้ฟังได้ฟังธรรมที่ยังไม่เคยฟัง ๑ ชำระสิ่งที่ฟังแล้วอันคลาดเคลื่อนให้ถูกต้อง ๑ กำจัดความสงสัยเสียได้ ๑ ทำความเห็นที่คดให้ตรง ๑ ผู้ฟังนั้นมีจิตเลื่อมใส ๑ ห้าประการเหล่านี้แหละภิกษุทั้งหลาย เป็นอานิสงส์ในการฟังธรรม ดังนี้ ฯ

ธรรมสวนะมีคุณานุภาพให้เกิดวิจารณปัญญาโดยปริยายแลนิปปริยายฉะนี้ ย่อมเป็นบุญกิริยาวัตถุที่สาธุชนควรประพฤติเป็นอาจิณวัตรเพราะเป็นเครื่องประหารอันธการความมืดให้สิ้นไป ทั้งให้เกิดอาโลกแสงสว่างในธรรม ให้เกิดเวสารัชชความกล้าประหารเสียได้ซึ่งนิวรณธรรมคืออุทธัจจกุกกุจจะ ความฟุ้งซ่านแลบรรเทาวิตก เป็นต้น มีจิตมั่นคงในพระธรรมชื่อว่าสุตบุคคล เป็นเหตุให้ละความชั่วประพฤติความดี สมด้วยพระบาลีใน**นคโรปมสูตร** ซึ่งได้ยกเป็นนิกเขปบทว่า

"สุตฺวา จ โข ภิกฺขเว อริยสาวโก" เป็นอาทิ ความว่า ภิกษุทั้งหลาย พระอริยสาวกผู้สดับ แลละอกุศล อบรมกุศล ละกรรมมีโทษ อบรมกรรมอันหาโทษมิได้ บริหารตนให้บริสุทธิ์ ฉะนี้ฯ

อกุศลเป็นบาปธรรมมีวิบากอันเผ็ดร้อน ไม่ทำให้เกิดอัสสาทะในเวลากระทำแล้ว ผู้ดับรู้สึกกลัวโทษเช่นนั้นแล มาอบรมกุศล ชำระส่วนมีโทษประกอบสิ่งปราศจากโทษ บริหารตนให้ห่างไกลจากอกุศลแลสาวัชชกรรม เป็นผู้มีไตรทวารอันบริสุทธิ์โดยปริยายแลนิปปริยาย ทั้งนี้ก็ด้วยอำนาจสุตะการสดับ เมื่อตั้งใจสดับ ปัญญาย่อมเจริญในลำดับ ปัญญานั้นแลประหารกรรมฝ่ายกาฬปักษ์ให้ถึงความบริสุทธิ์ สมด้วยพุทธภาษิตว่า **"ปญฺญาย ปริสุชฺฌติ"** บุคคลย่อมบริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา นี้ใช่แต่เท่านั้น ธรรมสวนะยังนับว่าเป็นอนุตตริยะ ชื่อว่าสวนานุตตริย การสดับอย่างสูง เป็นปทัฏฐานแห่งคุณประการอื่น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วใน**อนุตตริยสูตร**ว่า

"โย จ โข ภิกฺขเว ตถาคตสฺส วา ฯลฯ อิทำ วุจฺจติ ภิกฺขเว สวนานุตฺริยำ" ความว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลใดแลมีความเชื่อมั่นแล้ว มีความรักตั้งมั่นแล้ว ดำเนินไปส่วนเดียว เป็นผู้เลื่อมใสยิ่งแล้ว ย่อมไปเพื่อฟังธรรมของพระพุทธเจ้า ของสาวกของพระเจ้า บรรดาการฟัง การฟังนี้เป็นการฟังเยี่ยมยอด ภิกษุทั้งหลาย ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ของสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงความโศก แลความร่ำไร เพื่อดับความทุกข์ แลความโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ฯลฯ นี้เราเรียกว่าสวนานุตตริยะ ดังนี้

ธรรมสวนะเป็นอนุตตริยะ ในพระสูตรนี้ ก็โดยเป็นมรรคาให้ถึงความบริสุทธิ์แลเกิดความปีติไม่เป็นไปเพื่อความฟุ้งซ่าน แลวิตกในกามในการเบียดเบียน เป็นต้น ดีกว่าการฟังสัททารมณ์อย่างอื่นซึ่ง ให้เกิดอุทธัจจะแลวิตกในอารมณ์นั้นๆ มีแต่จะให้เกิดความรื่นเริงอาจหาญในธรรมขึ้นทุกเมื่อ สัปปุริสชน ย่อมสรรเสริญว่าเป็นพหุสูต ผู้ทรงธรรมมีปัญญามาก สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแล้วใน**อัปปสุตสูตร**ว่า

"พหุสฺสุต ธมฺมธรำ สปฺปญฺญำ พุทฺธสาวกำ ฯลฯ พฺรหฺมุนาปิ ปสำสิโต"

“ท่านผู้พหุสูตทรงธรรม มีปัญญาเป็นพุทธสาวก ใครเล่าจะควรนินทา เหมือนทองชมพูชุบทั้งแท่ง แม้เทพเจ้าย่อมสรรเสริญท่าน แม้ท่านนอนพรหมก็สรรเสริญแล้ว ดังนี้ ฯ

ในมงคลสูตร ยกย่องการสดับธรรมว่าเป็นมงคลอันอุดม แก่ผู้สดับในกาลที่ฟังแล้วว่า **“กาเลน ธมฺมสฺสวนำ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมำ”**

การฟังธรรมโดยการนั้นเป็นมงคลอันสูงสุด แลเป็นธรรมรสของผู้สดับดีกว่ารสทั้งหลายบรรดามีในโลก เพราะให้เกิดความชุ่มชื่นในภายในทุกกาลทุกสมัย รสสามัญว่าให้ซาบซ่านเลี้ยงอวัยวะ แลรู้ได้ด้วยชิวหาประสาท. ส่วนธรรมรสนั้นเป็นปัจจัยให้มีสติปัญญาแลอัตตสัมมาปณิธิ มีพุทธภาษิตยกย่องว่า **“สพฺพรสำ ธมฺมรโส ชินาติ”** ธรรมรสทั้งปวงฉะนี้ฯ

เพราะฉะนั้น การสดับธรรมอันเป็นที่ตั้งของการบำเพ็ญบุญชนิด ๑ นี้ เป็นบุญกิริยาวัตถุอันควรแก่ สาธุชนทั้งหลาย เพราะให้เกิดอานิสังสคุณเป็นอเนกประการเป็นมรรคา ให้บรรลุอิฏฐวิบากมนุผลทุกสมัย ฉะนี้ฯ

พระธรรมเทศนา อุตฺตานคมฺภีรปริสากถา

พระราชโมลี วัดพระเชตุพน พระนคร
ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๒ เวลา ๑๖.๐๕ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
เทฺวมา ภิกฺขเว ปริสา กตมา เทฺว
อุตฺตานา จ ปริสา คมฺภีรา จ ปริสาติฯ

บัดนี้ จักรับประทานแสดงพระธรรมเทศนาในอุตตานคัมภีร์ปริสากถา ว่าด้วยบริษัทตื้นและลึก เพื่อเป็นเครื่องประดับปัญญาความรอบรู้และเป็นเครื่องประคองสติให้เกิดความระลึกได้โดยสมควรแก่เวลา

อันว่ามวลมนุษย์ที่เกิดมาในโลกนี้ ย่อมมีย่อมเป็นต่างๆ กัน บางพวกบางหมู่แม้จะเป็นญาติสายโลหิตเดียวกัน เป็นพี่เป็นน้องร่วมบิดามารดา ถึงอย่างนั้นก็ย่อมมีความผิดแผกแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ก็เพราะความต้องการมีคนละอย่างด้วยอำนาจบุญกรรมที่ประกอบไว้ในชาติก่อนและที่การกระทำในปัจจุบันไม่เสมอกัน ก็กรรมที่บุคคลประพฤติปฏิบัตินั้นนั่นแหละเป็นเครื่องแสดงถึงตนเอง เหตุดังนั้น พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาจึงทรงแสดงถึงบริษัทที่ตื้นและลึก ตามนัยแห่งพระพุทธวจนะที่ยกไว้เบื้องต้นว่า

เทฺวมา ภิกฺขเว ปริสา กตมา เทฺว อุตฺตานา จ ปริสา คมฺภีรา จ ปริสา ดังนี้ เป็นต้น แปลความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บริษัทมีอยู่ ๒ จำพวกคือ บริษัทตื้น ๑ บริษัทลึก ๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็บริษัทตื้นเป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลายบริษัทใดในพระธรรมวินัยนี้ มีภิกษุฟุ้งซ่าน อวดตัว มีจิตกวัดแกว่ง ปากกล้า พูดจาเลอะเทอะ มีสติหลงลืม ขาดสัมปชัญญะ มีจิตไม่มั่นคง คิดผิด ไม่สำรวมอินทรีย์ บริษัทเช่นนี้เรียกว่า บริษัทตื้น ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บริษัทใดในพระธรรมวินัยนี้ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่อวดตัว มีจิตไม่กวัดแกว่ง ปากไม่กล้า ไม่พูดจาเลอะเทอะ ตั้งสติมั่น มีสัมปชัญญะ มีจิตเป็นเอกัคคตา สำรวมอินทรีย์ บริษัทเช่นนี้เรียกว่าบริษัทลึก ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บริษัทสองประเภทนี้แล บรรดาบริษัททั้งสองนี้ บริษัทลึกเป็นเลิศ

คำว่าบริษัท เป็นคำแสดงถึงบุคคลที่รวมกันหลายคน เช่นพุทธบริษัทหมายถึง ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก

อุบาสิกา คำว่าตื้นหมายถึง อาการที่หวั่นไหวง่าย เหมือนน้ำตื้นย่อมขุ่นมัวง่าย คำว่าลึก หมายถึง ความเป็นผู้มั่นคง เหมือนน้ำลึก ย่อมมองเห็นเป็นน้ำใสสะอาดเป็นนิตย์ ความในพกสูตรนี้ทรงสอน ภิกษุ บริษัทถึงอย่างนั้น อุบาสก อุบาสิกา ผู้ใฝ่ธรรมจะอาศัยเป็นปฏิปทาประพฤติปฏิบัติก็ได้

อธิบายความพอเป็นแนวแห่งการประพฤติปฏิบัติดังนี้บุคคลที่เรียกว่าคนตื้นนั้นมีอาการแสดงถึง ๑๐ ประการคือ

๑. **เป็นผู้ที่มีอารมณ์ฟุ้งซ่าน** ได้แก่ ผู้ที่มีความคิดเพ้อฝัน อย่างที่เรียกว่าสร้างวิมานในอากาศ มัวสาละวนคิดแต่อย่างโน้นอย่างนี้ สุดแต่พอใจอย่างใดก็คิดสร้างภาพไปอย่างนั้น เห็นว่าการคิดฟุ้งเฟ้อเช่นนั้นเป็นเหตุให้เกิดความสุข มิได้ปฏิบัติหน้าที่การงานของตนให้ถูกต้องบริบูรณ์ ขาดการควบคุมอารมณ์

๒. **เป็นผู้ที่อวดตัว** ได้แก่ การชอบตนเองโดยเข้าใจว่า เป็นความดีความเด่น ทั้งๆ ที่ไม่มีคุณธรรมอันใดเป็นสาระแก่นสาร เหมือนไม้อ้อที่หาแก่นมิได้ แต่พุ่งยอดชูลำขึ้นสู่อากาศ ฉะนั้น

๓. **มีจิตกวัดแกว่ง** คือไม่สามารถจะฝึกจิตให้หยุดอยู่กับอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งได้ ชอบคิดอย่างโน้นคิดอย่างนี้ มีอะไรกระทบเข้าก็สั่นสะเทือนไปตาม ไม่มีที่เกี่ยวเกาะ เหมือนว่าวที่กระทบลมส่ายไปส่ายมา ฉะนั้น

๔. **ปากกล้า** ได้แก่ความเป็นผู้ชอบแสดงคารมอวดฝีปาก พูดจาระรานมิได้เลือกกาละเทศะบุคคล เข้าทำนองว่า กล้านักมักบิ่น อันหมายถึงมีดพร้าที่คมกล้าย่อมบิ่นง่าย

๕. **พูดจาเลอะเทอะ** คือนึกจะพูดอะไรก็พูด และชอบพูดเสียด้วย ที่เรียกกันว่า พูดมาก ผู้ที่พูดมากๆ โดยขาดความไตร่ตรองนั้น คำพูดนั้นย่อมทำลายผู้พูดให้ขาดความเชื่อถือ

๖. **มีสติหลงลืม** หมายถึง การขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ธรรมดาของคนที่มองเห็นกันอยู่ก็ว่าเป็นผู้ที่มีสติด้วยกันทั้งนั้น คนที่สติหลงลืม เราก็เรียกกันว่าเป็นคนบ้า แท้จริงคนดีๆ ที่ว่ามีสตินั้น ถ้าพิจารณาโดยลึกซึ้งจะเห็นว่าบ้าเสียยิ่งกว่าผู้เสียจริตเสียอีก เพราะคนหลงลืมสตินั้น ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เช่นเด็กนักเรียน มีหน้าที่ที่จะต้องเสาะแสวงหาวิชาความรู้ ถึงคราวเรียนกลับไม่ใส่ใจ ผลัดเมื่อนั่นเมื่อนี่ ขณะนี้เป็นภาคแรกของการเรียน ก็มักจะรอต่อเมื่อถึงภาคสองภาคสาม ใกล้ๆ เวลาสอบไล่จึงท่องบ่นดูตำรา อย่างนี้แหละเรียกว่าขาดสติ ถ้าผู้ใหญ่ขาดสติ ก็ไม่ปฏิบัติหน้าที่ที่ตนจำต้องปฏิบัติเช่นสามีภรรยาซึ่งมีหน้าที่ต่อกัน บางคราวสามีก็ทอดทิ้งภรรยาเสียชั่วครู่ชั่วยาม บางทีภรรยาก็ละเลยต่อสามี จึงเกิดการวิวาทบาดหมางกันขึ้น และเช่นคนขับรถยนต์บางคันขับรถแซงกัน แข่งกัน ซึ่งขณะขับรถก็รู้ตัวว่ากำลังแซงหรือแข่งคนอื่น อันเป็นสาเหตุให้เกิดอุบัติเหตุ ถ้าลดความเก่งหรือยอมช้าสักนิดเดียวจึงจะเรียกว่ามีสติ คนมีสติหลงลืมก็เหมือนรถที่ไม่มีพวงมาลัยสำหรับบังคับ ฉะนั้น

๗. **ไม่มีสัมปชัญญะ** คือความเป็นผู้รู้รับผิดชอบ จะทำอะไรก็ทำไป มิได้มีความพยายามที่จะพิจารณาไตร่ตรองทำให้ดีให้งามให้ยิ่งๆ ขึ้นไป ขาดความระมัดระวังที่ดี คนเราจะระวังตัวให้ดีได้ จะต้องรู้ตัวอยู่เสมอว่าเราเป็นอะไรและควรทำอะไรสัมปชัญญะจึงเปรียบเหมือนห้ามล้อที่คอยป้องกันมิให้รถแล่น

ออกนอกทาง ฉะนั้น

๘. **มีจิตไม่ตั้งมั่น** คือมีจิตดิ้นรนกระสับกระส่าย จะทำอะไรก็ไม่มีความแน่นอนใจ ขาดความเด็ดขาดมักถูกอารมณ์ต่างๆ ยื้อแย่งไปมา เพราะขาดความฝึกหัดข่มจิต ท่านจึงเปรียบจิตของคนว่า มีอาการเหมือนเด็กทารก คือไม่อยู่เป็นสุข ฉะนั้น

๙. **คิดผิด** ได้แก่ความคิดไม่ถูกทำนองคลองธรรม เหมือนว่าควรจะไปทางขวา แต่ก็กลับแยกไปทางซ้าย ถือแต่อารมณ์ของตนเป็นใหญ่

๑๐. **ไม่สำรวมอินทรีย์** คือไม่ระมัดระวังสิ่งที่เป็นใหญ่ในตัว ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกสุขทุกข์ดีชั่ว ได้แก่ ตา หู จมูก ปาก ลิ้น กาย ใจ เช่นตา มีความเป็นใหญ่ในการดูรูป ก็ปล่อยให้กระทบรูปต่างๆ แล้วก็เกิดความรู้สึกตามความพอใจ ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ได้ดูได้เห็นนั้น มิได้ระมัดระวังให้รูปนั้นเกาะติดอยู่กับตา เป็นต้น จึงเกิดอาการสูงๆ ต่ำๆ ต่างๆ นานาตามความต้องการแห่งตน

ทั้ง ๑๐ ประการนี้มีแก่ผู้ใด ผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนตื้น เช่น คนที่มีจิตฟุ้งซ่านย่อมแสดงอาการให้ปรากฏให้ชัดเจน มีอารมณ์อยู่ผิวๆ เผินเท่านั้น ผู้อื่นย่อมทราบถึงสภาวะของคนนั้นๆ ได้ดี ก็แลใน ๑๐ ประการนี้ ถ้าจะแยกออกเป็น ๓ ทาง ก็ได้แก่ กาย วาจา ใจ ข้อ ๑๐ การสำรวจอินทรีย์จัดเป็นฝ่ายกายทวาร ข้อ ๔ - ๕ ปากกล้าพูดจาเลอะเทอะเป็นวจีทวาร นอกนั้นเป็นส่วนของมโนทวาร

ส่วนบุคคลที่เรียกว่าเป็นลึกนั้นมีนัยตรงกันข้าม คือ สำรวมกายกับวาจามิให้ตื้นด้วยการรักษาศีล มีศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๒๒๗ จะทำจะพูดก็มีสติอยู่ทุกขณะ บุคคลที่รักษาศีลอยู่เป็นนิตย์เท่านั้นกิเลสก็มิกำเริบให้ปรากฏทางกายกับวาจา เพียงเท่านี้ก็ยังพาให้มองให้เป็นคนลึกได้ คงจะสังเกตได้จากคนที่รักษาศีลสำรวมกายวาจาก็ยังเห็นความงดงามน่าดูน่าชม หรือเช่นพระภิกษุผู้เคร่งครัดในข้อวัตรปฏิบัติ สิกขาวินัย ย่อมได้รับความเคารพนับถือเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส แต่ถ้าได้สำรวจระวังจิตมั่นคงก็ยิ่งส่องให้งามยิ่งขึ้น

การที่จะฝึกจิตนั้นจะต้องเจริญสมาธิภาวนา ฝึกจิตให้ตั้งมั่นในอารมณ์อันไม่ก่อให้กิเลสกำเริบ และบรรเทาทำลายกิเลสให้เบาบางโดยการเจริญสมถกรรมฐานซึ่งมีอารมณ์ ๔๐ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้ายังมิสามารถจะเจริญกรรมฐานได้ทันทีจะเริ่มแต่การฝึกสวดมนต์ไหว้พระทุกๆ คืนก่อนจะนอนก็นับว่าเป็นการริเริ่มที่ดี อันการสวดมนต์ไหว้พระนั้นย่อมช่วยให้จิตเบาจากอารมณ์ที่ครอบงำอยู่ได้ชั่วขณะ ผู้ที่สวดมนต์ไหว้พระอยู่เป็นประจำจึงมีความรู้สึกปลอดโปร่งมีจิตใจสบาย และถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นเวลานอนก็หัดตั้งจิตกำหนดไว้กับลมหายใจ ป้องกันมิให้นอนคิดนอนฝันเป็นแบบพายเรือในอ่าง วิธีตั้งจิตไว้กับลมหายใจนั้นก็คือกำหนดให้รู้ว่าหายใจเข้าเมื่อหายใจเข้า รู้ว่าหายใจออกเมื่อหายใจออก พยายามข่มจิตให้คอยรับทราบอาการของการหายใจ หรือจะนำพุทธคุณมาบริกรรมกำกับสักบทหนึ่ง เช่น ภาวนา พุท หายใจเข้า โธ หายใจออก ก็ได้ หรือจะ ภาวนา สัมมา อะระหัง หรือ สัมพุทโธ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ทำให้จิตจับยึดไว้ได้โดยมิก่อให้เกิดกิเลสกำเริบเท่านั้น ก็แลเมื่อฝึกให้เกิดสมาธิโดยเจริญ

สมถกรรมฐานแล้ว เพื่อให้จิตมีอารมณ์กิเลสเป็นอย่างเดียวที่เรียกว่า เอกัคคตารมณ์ พึงจำเริญวิปัสสนากรรมฐานเพื่อเพิ่มพูนให้เกิดปัญญา อันจะรู้แจ้งเห็นจริงในสภาวธรรมต่อไป

บุคคลผู้ได้รักษาศีลสำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย เจริญสมาธิและภาวนาโดยลำดับ จิตจะตั้งมั่น มีสติสัมปชัญญะ มีความคิดที่ถูกต้อง มีจิตเป็นเอกัคคตารมณ์ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นคนลึก เช่นนี้ พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นผู้เลิศ ด้วยประการฉะนี้....

พระธรรมเทศนา กุญฺชโรปมกถา

พระเทพโสภณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์
วันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๑๗ เวลา ๐๘.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
อปฺปมาทรตา โหถ สจิตฺตมนุรกฺขถ
ทุคฺคา อุทฺธรถตฺตานํ ปงฺเก สนฺโนว กุญฺชโรติ ฯ

บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนาใน **กุญชโรปมกถา** เพื่อเป็นเครื่องประดับปัญญาความรอบรู้ และเป็นเครื่องประคับประคองสติ คือ ความระลึกได้ ให้สำเร็จประโยชน์แก่สาธุชนผู้ยินดีในการสดับฟังธรรมโดยสมควรแก่เวลา

วันนี้เป็นวันธัมมัสสวนะ วันพระขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ เหลือเวลาอีกวันพระเดียวก็จะออกพรรษาแล้ว ท่านสาธุชนผู้ใฝ่ใจในธรรมปฏิบัติ ซึ่งได้ตั้งสัตย์อธิษฐานจิตในการบำเพ็ญกุศลกรรมในระหว่างกาลเข้าพรรษานี้ คงจะมีความปีติยินดีที่สามารถรักษาความดีงามอันเป็นเงาประจำตัวได้มาจวนจะตลอดพรรษาอีกพรรษาหนึ่งแล้ว และคงจะได้สำรวจตรวจสอบตนเองเพื่อเพิ่มพูนอัปปมาทธรรมอีกส่วนหนึ่ง จึงขออนุโมทนาสาธุการไว้ ณ โอกาสนี้

ก็แล บรรดาสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ สิ่งที่เป็นที่รักของคนนั้น จะมีสิ่งอื่นเสมอด้วยตนไม่มี ถ้าเราไม่รักตัวเองแล้ว จักไม่รู้จักรักคนอื่นสิ่งอื่นเลยทีเดียว แต่เพราะเรารักตัวเรา เราจึงรักคนอื่นและสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้องกับตัวเรา หรือที่เป็นประโยชน์แก่ตัวเรา จะเห็นได้ว่าในเวลาที่มีทุกข์ มีภัยอันตรายเกิดขึ้น จะต้องนึกถึงตัวเองก่อนสิ่งใดๆ คือ คิดช่วยตัวให้พ้นทุกข์ให้ปราศจากภัยอันตรายก่อน แล้วจึงนึกถึงคนอื่นสิ่งอื่นในภายหลัง ความรักตัวยิ่งกว่าสิ่งอื่นนี้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองแก่คนทุกคน ตลอดทั้งสรรพสัตว์ที่มีชีวิตทั่วไป พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า **นตฺถิ อตฺตสมํ เปมํ** ไม่มีความรักอื่นเสมอด้วยตน ดังนี้

เมื่อตนเป็นที่รักของตนยิ่งกว่าสิ่งใดๆ ในโลกแล้ว ทุกคนควรทำตนให้เป็นผู้มีความสามารถช่วยตนเองได้ อย่างที่เรียกว่า ตนเป็นที่พึ่งของตน ถ้าไม่สามารถช่วยตนเองได้ ก็ชื่อว่าตกอยู่ในห้วงแห่งทุกข์ในห้วงแห่งภัยอันตราย ไม่อาจเอาตัวรอดไปได้ เพราะฉะนั้น จึงควรเห็นว่า คนที่รักตัว แต่ถ้าไม่สามารถช่วยตัวเองแล้วก็เท่ากับไม่รักตัวนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ทุกคนจะต้องพยายามทำตน

ให้มีความสามารถช่วยตัวเองได้ **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ** ตนนั่นแลเป็นที่พึ่งของตน

อันบุคคลผู้จะทำตนให้มีความสามารถช่วยตนเองได้นั้น จะต้องอาศัยคุณธรรมภายในตนเองเป็นกำลังช่วย ๓ ประการ คือ ความไม่ประมาท ๑ ความคุมใจของตนให้อยู่ในอำนาจ ๑ ความพยายาม ให้ติดต่อกันเนืองนิตย์ คือ ความไม่เกียจคร้าน ๑ เพราะว่าถ้าประมาทไม่รู้ค่าของเวลาเสียแล้ว มัวเพลินเล่นเพลินสนุกเสีย ไม่รีบทำงานที่ควรทำ เวลาก็ล่วงไปหมดไปเปล่า โดยไม่ได้ประโยชน์อะไร เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่สามารถจะช่วยตนให้พ้นจากหล่ม คือ ความโง่เขลา ความยากจน ความเสื่อม และความชั่ว มีแต่จะจมลง และติดแน่นถอนไม่ขึ้น เพราะฉะนั้น พระพุทธองค์จึงทรงสอนไว้ว่า

อปฺปมาทรตา โหถ สจิตฺตมนุรกฺขถ
ทุคฺคา อุทฺธรถตฺตานํ ปงฺเก สนฺโนว กุญฺชโร

ท่านทั้งหลาย จงยินดีในความไม่ประมาท จงตามรักษาจิตของตน จงถอนตนขึ้นจากหล่ม เหมือนช้างที่ตกหล่ม ถอนตนขึ้นจากหล่ม ฉะนั้น ความโง่เขลา เปรียบดังหล่ม เพราะบุคคลผู้โง่เขลาไม่รู้ทางเสื่อมทางเจริญของตนและของหมู่คณะก็ไม่สามารถรักษาตนให้พ้นจากความเสื่อม และไม่สามารถประกอบการเพื่อช่วยตนให้ถึงความเจริญได้ แม้ตนเองก็ยังช่วยให้ถึงความเจริญไม่ได้ จักสามารถช่วยหมู่คณะของตนให้เจริญได้อย่างไร เพราะเหตุนี้ความโง่เขลา จึงเป็นเหตุแห่งความเสื่อม เป็นเหตุแห่งความยากจน และเป็นเหตุแห่งความติดอยู่ในห้วงทุกข์ ด้วยเหตุนี้ โลกจึงต้องการความฉลาด และต้องการคนฉลาด ความโง่เขลาจึงเปรียบเหมือนหล่ม

ความยากจนก็เปรียบเหมือนหล่มอีกประการหนึ่ง เพราะบุคคลผู้ยากจนขาดกำลังทรัพย์เป็นเครื่องบำรุงตนและผู้ที่ตนควรบำรุงให้เป็นสุขและขาดกำลังทรัพย์ที่จะเป็นต้นทุนสำหรับก่อสร้างความเจริญให้แก่ตน เช่น ในการแสวงหาความรู้ความฉลาด หรือในการแสวงหาเกียรติยศ ซึ่งต้องอาศัยทรัพย์เป็นต้นทุน คนยากจนไม่มีโอกาสจะทำได้จึงเท่ากับติดอยู่ในหล่ม ถอนไม่ขึ้น

ความชั่ว คือ ความประพฤติเสียทางกาย ทางวาจาและทางใจ เช่น ความเกียจคร้าน ความเป็นนักเลง การทำมาหากินผิดศีลธรรม ผิดกฎหมาย ความเห็นผิดจากคลองธรรมเหล่านี้ แต่ละอย่างเปรียบเหมือนหล่ม ผู้ใดมีความชั่วเหล่านี้อยู่ในตน ผู้นั้นไม่มีความเจริญมีแต่บ่ายหน้าไปสู่ความเสื่อมความล่มจม และทำผู้อื่นหมู่คณะตลอดถึงประเทศชาติให้พลอยเสื่อมไปด้วย เพราะคนเกียจคร้านไม่ประกอบการที่ควรประกอบ เช่น ไม่ศึกษาหาความรู้ ก็โง่เขลา ไม่ประกอบการทำกิน ก็ยากจน เป็นนักเลงต่างๆ เช่น เป็นนักเลงสุรา ก็ผลาญทรัพย์และทำลายสุขภาพ อนามัย ตลอดถึงกำลังปัญญาของตนให้ทรามลง และเป็นคนขาดสติ ไม่มียางอายทำความชั่วได้ต่างๆ ถึงความเสียชื่อเสียง เป็นนักเลงการพนัน หมกมุ่นกับการพนัน ไม่ทำมาหากิน ทรัพย์เก่าก็ร่อยหรอหมดไป ทรัพย์ใหม่ก็ไม่เกิดขึ้น แม้ทรัพย์ที่เป็นผลของการพนันจะเกิดขึ้นบ้าง ก็ต้องใช้จ่ายเป็นเครื่องหว่านล้อมป้องกันตัวหมดสิ้นไป ในที่สุดก็ถึงความล่มจมและไม่ใช่จะเสื่อมแต่ตัวเองเท่านั้น ยังชักพาผู้อื่นที่โง่เขลาเห็นแก่จะได้ให้พลอยล่มจมวอดวายไปตามกัน ผู้เป็น

นักเลงการพนัน ชื่อว่าประพฤติผิดธรรมของพระศาสนา และประพฤติผิดกฎหมายบ้านเมือง ผิดทั้งทางโลกและทางธรรม ฝ่ายผู้ทำมาหากินผิดศีลธรรมและผิดกฎหมาย เช่น หากินในทางโจรกรรม แย่งเอาทรัพย์ที่เขาหามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงโดยสุจริต หรือฉ้อโกงเอาด้วยอุบาย หรือโดยซึ่งหน้าด้วยการข่มขู่ เป็นการหากินโดยอาการทารุณโหดร้ายเบียดเบียนเพื่อนร่วมชาติผู้สุจริตให้ได้รับความเดือดร้อนน้ำตาตก ความเห็นผิดจากคลองธรรม เช่น เห็นว่าบุญบาปไม่มีนำให้ประพฤติชั่ว เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ได้ในทุกทาง คนเห็นผิดจากคลองธรรมมีอยู่ แม้ไม่มากเพียงหมู่ละคนเท่านั้น จักนำความเดือดร้อนยุ่งยากแก่ประชาชนผู้อยู่ร่วมหมู่กันไม่มีที่สุด เพราะเมื่อเขาเห็นว่าไม่มีบาปแล้ว จักไม่นึกเกรงบาปกรรมย่อมทำได้ทุกอย่างตามที่เขาพอใจ จะเบียดเบียนใครหรือใครจะเดือดร้อนไม่ต้องคำนึงถึง เมื่อเป็นเช่นนี้จักหาความสงบสุขไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น ความชั่วทั้งปวงมีความเกียจคร้าน เป็นต้น จึงนับว่าเป็นทางเสื่อมโดยส่วนเดียว ผู้มีความเกียจคร้าน เป็นต้น จึงเท่ากับติดอยู่ในหล่มแห่งความเสื่อม

บุคคลจะถอนตนขึ้นจากหล่ม คือ ความโง่เขลา ความยากจน ความเสื่อม ความทุกข์ และความชั่วทั้งปวงได้ ก็เพราะตั้งตนไว้ในคุณธรรม ๓ ประการ คือ ความไม่ประมาท ความตามรักษาจิตของตน และความพยายาม

ความไม่ประมาทนั้น ได้แก่ความไม่นอนใจในกิจการที่ควรทำ โดยใจความคือความไม่เลินเล่อไม่ลืมตัวเป็นธรรมมีอุปการะมาก บุคคลผู้ไม่ประมาทย่อมมีความขะมักเขม้น ไม่วางใจเสียว่าไม่เป็นไร รีบเร่งทำการที่ควรทำให้สำเร็จลุล่วงไป เช่น เอาใจใส่ในการศึกษาหาความรู้ใส่ตน ทำตนให้เป็นคนฉลาดขึ้น ไม่ปล่อยตนให้เป็นคนงมงายไม่ทันสมัย ทำตนให้เป็นผู้มีความสามารถควรแก่การงาน อันเป็นหน้าที่ของตนอยู่เสมอ เห็นการใดเป็นเหตุแห่งความเสื่อม รีบบำบัดป้องกันแก้ไข ปิดทางเสื่อมเสียมิให้มีโอกาสเกิดขึ้นได้ ใส่ใจสังเกตกำหนดหมายอยู่เสมอว่าความยากจนและความทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่ตนหรือแก่คนอื่นนั้นเกิดเพราะเหตุใดแล้ว ระมัดระวังไม่กระทำเหตุนั้น เป็นการตัดต้นเหตุเสีย ความชั่วทั้งปวงเป็นเหตุแห่งความยากจน เป็นเหตุแห่งความเสื่อม และเป็นเหตุแห่งความทุกข์ร้อนทั้งมวล ผู้ไม่ประมาทย่อมระมัดระวังไม่กระทำความชั่วแม้เล็กน้อย เมื่อมาปฏิบัติบำเพ็ญตนได้ดังนี้ ย่อมบรรลุผลดี คือ เป็นคนมีความรู้กว้างขวาง เป็นคนฉลาด มีความสามารถในกิจการเจริญด้วยทรัพย์เกียรติยศ เป็นที่นับถือยกย่องของประชุมชน พ้นจากทุกข์ยากเดือดร้อน มีแต่สุขสำราญ

ความนอนใจทอดธุระก็ดี ความปล่อยใจไปตามกิเลส เช่น ความใคร่ก็ดี เป็นอาการของความประมาท ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อความไม่ประมาท เพราะฉะนั้น จึงต้องตามรักษาจิตของตนไว้ อย่าปล่อยให้ตกอยู่ในความประมาท

อันธรรมดาจิตที่บุคคลไม่ควบคุม ย่อมไหลไปตามอำนาจกิเลส เป็นเหตุให้เพลิดเพลินพลุ่งพล่านท้อแท้ มัวเมา เพราะความดีใจบ้าง เพราะความขัดใจบ้าง เพราะความติดขัดบ้าง เพราะความขลาดบ้าง เพราะความหลงบ้าง จึงนำบุคคลให้ประมาทกระทำผิดทาง คือ ให้ทำการที่ไม่ควรทำบ้าง ให้ละเว้นการที่

ควรทำบ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมประสพความเสื่อมคลาดจากความเจริญ เพราะฉะนั้นจะปล่อยจิตไปตามอำเภอใจไม่ได้ ต้องระวังรักษา

วิธีรักษาจิตนั้น ต้องเอาใจใส่พิจารณาตรวจดูจิตของตนอยู่เสมอ ให้รู้ว่าในขณะนี้จิตของเราเป็นอย่างไร ถ้าเห็นว่าเพลิดเพลินติดอยู่ในอารมณ์ที่ใคร่ เช่น ติดในความสุขเกินไป เป็นเหตุให้เฉื่อยชาไม่ขวนขวายเพื่อทำความดีให้ก้าวหน้า ต้องปราบปรามจิตให้สำนึกรู้ว่า ความเพลิดเพลินเช่นนั้น เป็นทางเสื่อมจากความสุขความเจริญในภายหน้า เพราะความเพลิดเพลินเป็นอาการของความประมาท ถ้าเห็นว่าจิตของตนพลุ่งพล่าน เพราะความขัดใจต่างๆ เป็นทางให้ทำผิดพลาดเสียหาย เพราะความผลุนผลันด้วยอำนาจโทสะ ต้องสะกดจิตไว้ให้อยู่ในอำนาจด้วยความยับยั้ง และเตือนใจตัวเองให้สำนึกรู้ว่า ความพลุ่งพล่านเพราะความขัดใจต่างๆ นั้น เป็นการเปิดเผยความอ่อนแอของตน เพียงแต่ประสพสิ่งที่ไม่พอใจเข้าเท่านั้น ก็แสดงความวิการน่าเกลียดออกมาให้ปรากฏ เป็นการน่าอายที่เป็นคนใจเบาไม่หนักแน่น ถ้าถูกศัตรูใช้อุบายยั่วให้โกรธเสียก่อน เพื่อให้หน้ามืดขาดความยั้งคิดก็จะเสียทีแก่ศัตรู เมื่อมาพิจารณาเตือนใจตนเองจนเกิดความสำนึกรู้โทษของความพลุ่งพล่านอย่างนี้ จักรู้จักสะกดจิตของตนไว้ได้ ในเมื่อประสบอารมณ์ที่ชั่วร้าย ไม่ผลุนผลันด้วยอำนาจโทสะ คนที่ทำความเสียร้ายแรงเพราะลุอำนาจโทสะ ต้องเสียใจในภายหลังมีอยู่เป็นอันมาก ข้อนี้ก็ควรสำนึก เพื่อระวังตัวเองมิให้ต้องประสพผลเช่นนั้น

ถ้าพิจารณาเห็นว่าจิตของตนท้อแท้คิดจะละเลิกความเพียรเสีย ต้องใช้อุบายปลุกใจให้เกิดความอาจหาญอุตสาหะ ไม่หยั้นต่อความยากลำบาก เช่น นึกถึงคนอื่นที่เขาทำการงานที่ยากลำบากให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ว่าเขาก็เป็นคนเหมือนเรา การใดที่ทำง่ายไม่ต้องต่อสู้กับอุปสรรค ไม่ใช้ความฉลาดในอุบาย การนั้นไม่วิเศษอะไร คนที่ทำการเช่นนั้นสำเร็จ ก็ไม่ใช่คนวิเศษอัศจรรย์อะไร ผู้ที่ทำงานที่คนอื่นไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ต่างหากเป็นคนอัศจรรย์ แม้เราจะไม่ใช่คนที่มีความสามารถชั้นวิเศษ เพียงแต่ทัดเทียมกับคนที่มีความสามารถขนาดธรรมดา ไม่เลวกว่าเขาก็ยังดี นี้เป็นอุบายปลุกใจประการหนึ่ง ซึ่งสามารถปลดเปลื้องความท้อแท้แห่งจิตเสียได้

ถ้าพิจารณาเห็นว่า จิตมัวเมาเพราะหลงใหลในลาภ ยศ สรรเสริญ สุขหรือเพราะหมกมุ่นกังวลในความเสื่อมลาภ อัปยศ นินทา ทุกข์ ก็ต้องบรรเทาเสียด้วยการสอนใจของตัวเอง ให้สำนึกรู้ความจริงว่าความเจริญกับความเสื่อมแห่งลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เป็นของคู่กันหมุนเวียนอยู่ในโลก คือ ชุมนุมชนผู้ใดทำเหตุแห่งความเจริญ ผู้นั้นก็เจริญ ผู้ใดทำเหตุแห่งความเสื่อม ผู้นั้นก็เสื่อม ไม่ควรมัวเมาหมกมุ่นเพราะความเจริญหรือความเสื่อม ควรระวังป้องกันเหตุแห่งความเสื่อมอย่าให้เกิดขึ้น และพยายามทำเหตุแห่งความเจริญให้เพิ่มขึ้นอยู่เสมอ ก็ไม่มีทางเสื่อม แม้ความมัวเมาหมกมุ่นในความเจริญที่เกิดขึ้นแล้ว ก็เป็นเหตุแห่งความเสื่อมด้วย เพราะเป็นอาการที่ประมาททอดธุระ ละความเพียร

เมื่อมาพิจารณาอย่างนี้ จักทราบความจริงว่า ความเจริญกับความเสื่อมเป็นของคู่กัน ย่อมเกิดแต่เหตุซึ่งตนเองเป็นผู้ก่อขึ้นไม่ใช่เกิดเอง เมื่อทราบความจริงแล้ว จักสร้างเมาหายหมกมุ่น จักไม่

ประมาทและบำเพ็ญเพียรไม่ท้อถอย เพื่อปิดทางเสื่อม เปิดทางให้ความเจริญหลั่งไหลมาสู่ตน ความมัวเมาเป็นโทษร้ายแรงและมักเกิดขึ้นโดย ไม่รู้ตัว จึงต้องคอยระวังบรรเทาปลดเปลื้องอยู่เสมอ ด้วยหมั่นพิจารณาตรวจดูตัวเองดังกล่าวแล้ว การปฏิบัติควบคุมจิตของตนด้วยอุบายวิธี มีการปราบปรามมิให้เพลิดเพลินติดอยู่ในสุข เป็นต้น ชื่อว่าการตามรักษาจิตของตนมิให้ตกอยู่ในความประมาท

เมื่อรักษาประคองจิตให้ยินดีในความไม่ประมาทดังกล่าวแล้ว ย่อมเกิดความอาจหาญและพากเพียร เพื่อถอนตนขึ้นจากหล่ม คือ ความโง่เขลา และความยากจน เป็นต้น ความกล้าหาญไม่ขยั้นครั่นคร้ามต่ออุปสรรคและภัยอันตราย ความพยายาม คือ ความไม่ยอมหยุดอยู่เพราะความติดขัด ความอุตสาหะ คือ ความไม่ท้อถอย เพราะความยากลำบาก ความอดทนต่อเย็นร้อน ความบากบั่นก้าวหน้าไม่ยอมถอย ความตั้งใจมุ่งมั่นความสำเร็จเป็นเบื้องหน้า ไม่ทอดทิ้งเสียกลางคัน เหล่านี้ทั้งหมดเป็นลักษณะของความเพียร เป็นกำลังพยุงใจให้แข็งแรง ลุถึงความสำเร็จผลคือความเจริญที่ตนมุ่งมาดปรารถนา

บุคคลผู้ไม่ประมาท ตามรักษาจิตของตนให้ยินดีในความไม่ประมาท และมีความกล้าหาญพากเพียรบริบูรณ์อยู่ในตนแล้ว ย่อมสามารถช่วยตนเองให้พ้นจากความโง่เขลา ความยากจนและความทุกข์ ลุถึงความสวัสดี คือ ได้รับความสำเร็จแห่งชีวิตทั้งในโลกนี้และโลกหน้า และถ้าวาสนาบารมีแก่กล้าก็จะสามารถยกตนให้พ้นจากสังสารวัฏ บรรลุอมตมหานิพพานได้ เปรียบเหมือนช้างตกหล่มแล้วพยายามใช้เรี่ยวแรงของตนถอนตนขึ้นจากหล่มได้ฉะนั้น เพราะฉะนั้นสาธุชนผู้หวังความเจริญแก่ตน จึงสมควรตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ระวังรักษาจิต ของตน อย่าให้เพลิดเพลินมัวเมาในสิ่งที่ให้โทษ เพื่อทำตนให้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ ตามโอวาทของพระ บรมศาสดาจารย์ ดังพรรณนามาด้วยประการฉะนี้

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา การสั่งสมความสุข

พระเทพโสภณ ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร
วันเสาร์ที่ ๙ เมษายน พ.ศ.๒๕๒๖ เวลา ๑๐.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโยติ ฯ

บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนา เพื่อเป็นเครื่องประดับปัญญาเพิ่มพูนความรู้และเป็นเครื่องประคับประคองสติ คือ ความระลึกได้ ให้เกิดแก่ท่านทั้งหลายในที่นี้ ซึ่งมีท่านปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน การที่คณะข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีเทศน์ประจำเดือนหมุนเวียนกันมา ครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๖ ความคิดดังนี้เป็นที่น่าอนุโมทนา เพราะเป็นความคิดที่ทวนกระแสอยู่ ก็คือว่า โดยปกติคนเรามักจะอยู่สบาย ๆ การไปฟังเทศน์ซึ่งต้องไปวัดโน้นวัดนี้เป็นความลำบาก ซึ่งทวนความรู้สึก ท่านที่มาทั้งหมดนี้เป็นผู้ที่กล้าทวนกระแส จึงมาฟังเทศน์

ที่จริงท่านทั้งหลายเป็นผู้มีความรู้ ถ้าจะพูดในสำนวนพระก็ว่า เป็นผู้ที่แตกฉานในพระไตรปิฎก เพราะกระทรวงศึกษาธิการเป็นกระทรวงครู เป็นผู้ที่มีความรู้ในการแนะนำสั่งสอน เป็นกระทรวงหลัก นอกเหนือจากการสร้างครู กระทรวงศึกษาธิการถือเป็นกระทรวงพื้นฐานในการสร้างเด็กๆ เสริมสร้างปัญญาของผู้คน คนจะเป็นอย่างไรอยู่ที่กระทรวงนี้ เป็นกระทรวงที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ จะเปรียบเทียบวรรณะ ก็เป็นวรรณะพราหมณ์ คือเป็นผู้สั่งสอน ไม่น่าจะมีเรื่องอะไรที่จะต้องเทศน์สั่งสอน แต่ที่ท่านทั้งหลายกล้าเสียสละจัดให้มีเทศน์เวียนกันไปตามคำสอนของพระพุทธเจ้าของเราก็ดี ศาสดาอื่นๆ ก็ดีที่มีอยู่ในโลกนี้

ถ้าเราพิจารณาดูให้ดีแล้วเห็นได้ว่า บรรดาศาสนาต่างๆ นั้น บรรดาศาสนิกชนของศาสนานั้นๆ จะต้องไปปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งสอน ๗ วันครั้งหนึ่ง ส่วนผู้ที่มีศีลในพุทธศาสนาอย่างพระ ๑๕ วันต้องฟังพระปาติโมกข์ครั้งหนึ่ง น่าจะสันนิษฐานได้ว่า คนเรานั้นตลอดเวลาที่เราทำงานก็ดี เราอยู่บ้านก็ดี ประกอบกิจการงานใดๆ ก็ดี เต็มไปด้วยอารมณ์ต่างๆ ถ้าเราไปวัดปฏิบัติตามคำสั่งสอน ก็จะสามารถเกิดความสงบได้พิจารณานึกถึงตนเองได้ หรือบางทีเราไม่เป็นตัวของตัวเอง อย่างท่านทั้งหลายที่อยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะท่านที่ทำหน้าที่ทางการศึกษา ฤดูนี้เป็นฤดูที่วุ่นวายเกี่ยวกับการฝากเด็กเข้าโรงเรียน

คนนั้นก็อยากจะรู้จักคนนี้ คนนี้ก็อยากจะรู้จักคนนั้น ถ้าหากเราได้ออกไปสงบในวัดวาอารามต่างๆ เสียก็จะทำให้เรานี้พบกับความสบายสักระยะหนึ่ง

การที่ท่านทั้งหลายมาฟังการแสดงธรรมในวันนี้ จึงกล่าวได้ว่า เป็นผู้ที่ทวนกระแสขึ้นมา เรื่องที่จะเทศน์วันนี้นั้นก็เลยเป็นอันจนว่าไม่รู้จะเทศน์เรื่องอะไร น่าจะจบกันเพียงเท่านี้ก็ได้ เพราะท่านรู้กันแล้ว แต่ก็อยากจะเทศน์เล่าเรื่องให้ฟัง อาตมาถูกเกณฑ์ให้ไปดูแลวัดไทยในลอสแองเจลิส มีประมาณการว่ามีคนไทยอยู่ถึง ๗ หมื่นถึงแสนคน เฉพาะร้านอาหารเป็นร้อยๆ ร้าน ถ้าหากท่านได้ไปที่วัดไทยก็อาจคิดว่าท่านอยู่ในเมืองไทยก็ได้ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชเสด็จไป รับสั่งว่า **"ไม่นึกว่าจะอยู่ในเมืองนอก นึกว่าอยู่เมืองไทย"** มีคนไทยอยู่ทุกระดับเหมือนกับยกเมืองไทยไปไว้ที่นั่น

คนไทยที่มีความรู้ระดับปริญญาตรี โท เอก คิดไปมีนักต่อนัก อย่างในวัดมีปริญญาเอก ช่วยกันแบกโต๊ะ แบกเก้าอี้ ช่วยกันทำการงาน บางท่านก็เป็นคนได้รับการศึกษาเล่าเรียนดี มีความรู้ในเรื่องศาสนาดีพอสมควร บางท่านก็เข้าใจ รู้อย่างที่เข้าใจ มีคำถามเรื่องบุญ-บาป อยากจะเห็นบุญเห็นบาปว่าเป็นอย่างไร เราท่านทั้งหลายในที่นี้ก็รู้ เราอยากจะได้บุญ มาฟังเทศน์ก็เป็นบุญ แต่เราจะรู้หรือว่าบุญหรือบาปเป็นอย่างไรที่จริงแล้ว บุญกับบาป ๒ คำนี้ช่วยรักษาสังคมได้ดีทีเดียว เราฝึกเด็กตั้งแต่เล็กๆ สมมุติเด็กทำดี ก็ว่าได้บุญ ยกมือไหว้พระก็เป็นบุญ เด็กจะทำอะไรไม่ดี เราก็บอกว่าบาป เพียงบุญกับบาป สังคมฝึกคนให้ตั้งจิตอยู่ในความดี ละวางความชั่ว ถึงกระนั้นคนก็ยังเคลือบแคลงสงสัยว่า บุญเป็นอย่างไร บาปเป็นอย่างไร

ท่านทั้งหลายที่อยู่ในที่นี้ คงจะตอบได้เพราะท่านอยู่ใกล้ชิดกับวัด ใกล้ชิดกับพระศาสนาและเป็นผู้สั่งสอน ที่อาตมาเล่าก็เล่าจากที่ไปพบเห็นคนเมืองนอก เวลาเขามานั่งทำบุญ จะกรวดน้ำ ถามว่าก่อนที่เราจะนึกถึง บุญที่เราจะกรวดน้ำ การกรวดน้ำไม่ได้หมายความว่า เอาน้ำรินลงไปในถ้วยเฉยๆ ต้องนึกถึงด้วยว่า มีบุญอย่างไรนึกออกจากใจเราว่า วันนี้เราทำบุญอะไรบ้าง ลองถามเขาดู เขาบอกว่าถวายอาหารพระ ถวายของพระ ได้บุญจากถวายอาหารพระ นี่เป็นธรรมดาเราทุกคน บอกไปทำบุญก็คิดว่าเป็นการไปบริจาค พอบอกให้ไปทำบุญก็เสียวแล้ว เมื่อเราคิดได้เพียงเท่านี้ บุญก็อยู่เพียงเราคิด

ที่จริงการทำบุญด้วยการบริจาคนั้นเป็นเพียงวัตถุที่เห็นง่าย ทำง่าย สมมติท่านจะเลี้ยงพระ ๑,๐๐๐ องค์ เลี้ยงไม่ยาก ชวนคนมาช่วยกันเลี้ยงพระ เลี้ยงง่าย เมื่อท่านมีศรัทธา ทำภัตตาหารมามาก คือ การบริจาคนี้เป็นบุญเบื้องต้น ทีนี้บุญที่ทำขึ้นอยู่กับตัวเรายังมองไม่เห็น ก็อธิบายให้เขาฟังว่า เมื่อสักครู่ก่อนจะมีการถวายภัตตาหารพระ เรามีการอาราธนาศีลมีสมาทานศีล นั้นก็เป็นบุญ เขาก็บอกว่าไม่ใช่บุญนั่นเป็นศีล บุญต้องถวายของพระ นี่เป็นความเชื่อของเขาอย่างนั้น จึงต้องอธิบายให้เขาฟังว่าเริ่มตั้งแต่อาราธนาศีลก็เป็นบุญ การอาราธนาต้องอาราธนาไปพร้อมๆ กันทั้งหมด ไม่ใช่ให้ผู้นำอาราธนาศีลแล้วคนอื่นก็ว่าตาม ที่ทำอย่างนี้ก็เป็นพรของสมเด็จพระสังฆราชท่านเสด็จครั้งแรกรับสั่งว่า การอาราธนาศีลขอให้อาราธนาพร้อมๆ กัน ที่จริงเราอาราธนากันได้ทุกคน ขอให้ฝึกบ่อยๆ ส่วนมากตามงานจะขาดคนอาราธนาศีล ยิ่งทิดที่สึกๆ ไปแล้ว บางคนหนีเลย กลัวศีลเสียด้วย

การอาราธนาศีลเป็นเบื้องต้นของพิธีกรรมทางศาสนา ต้องอธิบายให้เขาฟังว่าได้บุญตรงอาราธนาศีลได้ ถ้าเรานั่งฟังเฉยๆ ก็ได้บุญ แต่ถ้าอาราธนาเองได้ด้วยก็จะเป็นการเพิ่มบุญขึ้นไปอีก ในงานทั่วๆ ไป ธรรมดาๆ ไม่ใช่งานพิธี อย่างวันนี้เป็นเทศน์ธรรมดาไม่ใช่พิธี เป็นเทศน์ปกติ วันนี้เหมือนกับเทศน์งานวัดก็ลองให้อาราธนาศีล เป็นการสอบดูว่าได้ไหม ได้สังเกตให้คะแนนดูแล้ว บางคนก็ว่าได้ บางคนก็ดุ่มๆ ไปพอได้เป็นมวยหมู่ ยังได้ไม่เลว ที่กล่าวมานี้ก็ต้องการให้คนเห็นว่า ศีลนี้เป็นบุญตัวแล้วเป็นบุญใกล้ตัว เป็นบุญติดตัว ศีลเป็นบุญชั้น ๒ ไม่ใช่ชั้น ๑ ทานเป็นบุญชั้น ๓ เป็นบุญนอกกายไปอีก ศีลเป็นบุญติดตัว คืออยู่กับกาย กับวาจา เรื่องรับศีลก็มีปัญหา คือบางคนไม่กล้ารับกลัวศีล ส่วนมากเป็นผู้ชาย กลัวว่ารับไปแล้วจะไปพบเพื่อนชักชวนกันไปอาจทำให้ศีลด่างพร้อย

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ท่านไปที่วัดไทยฯ ก็ให้ท่านไปพูดกับชาวบ้าน ท่านว่ามาวัดก็พูดเรื่องธรรมะ ช่วยพูดให้ชาวบ้านรักษาศีล ๕ ท่านก็อธิบายว่า ศีล ๕ นั้น ผมก็รักษาอยู่เรื่อยมา แต่ก็ดื่มบ้างเหมือนกัน เวลารักษาศีลผมก็มี แต่เวลาดื่มผมก็มีแบ่งได้ ท่านบอกว่าไม่ดื่มแล้วกินข้าวไม่ลง ศีลนั้น ท่านรักษาได้ อย่างเช่นเวลานี้ท่านนั่งอยู่ที่นี่ ขณะนี้ก็มีศีล ๕ ครบบริบูรณ์ด้วยกันทุกคน ปลื้มใจได้ว่าวันนี้เรามีศีล พอออกไปจากนี้ พลั้งบ้าง เผลอบ้าง แต่เราก็ยังมีศีลอยู่ข้อนั้นบ้างยังไม่หมดไป เพราะศีลนั้นเรารักษากันเท่าที่เพียงเราปฏิบัติได้

ศีลรักษากายและวาจาเรียกว่าคุมกายกับวาจา กายนั้นแลเห็นได้ด้วยดวงตา วาจานั้นฟังได้ด้วยหู ทั้ง ๒ อย่างควบคู่กันไปเป็นลักษณะของศีล ก็เลยบอกเขาที่อเมริกานั้น สอนเขาทุกคน โดยเฉพาะคนที่แต่งงานและผู้หญิงที่มีครรภ์ สามีภรรยาที่อยู่ด้วยกัน กลางคืนเวลานอน ควรสวดศีล ๕ ตั้งแต่ นะโม ไตรสรณคมน์ทุกคืนๆ ก็เป็นที่น่าดีใจที่มีคนปฏิบัติตามหลายคน และเขาเหล่านั้นก็บอกว่า ก่อนนอนสวดศีล ๕ พอตอนคลอดลูกนั้น คลอดง่าย ลูกเกิดมาว่านอนสอนง่าย อาตมาบอกแล้วว่า สวดศีล ๕ ก่อนนอนกลางคืนเราไม่มีทางผิดศีล นอกจากเผลอไปนอนกับคนอื่นก็พลาดได้ ถ้านอนอยู่ที่บ้านไม่ผิดศีลแน่ ก่อนนอนให้อาราธนาศีลทุกคืน แล้วก็ว่าศีล ๕ ไปทุกคืนไม่ต้องรอพระ ไม่จำเป็นต้องปลุกคนทั้งบ้านขึ้นมารับศีลจากเรา นอนสวดมนต์อย่างอื่นแล้วก็สวดศีล ๕ ทุกคืนๆ เป็นอันว่าเวลานอนเรามีศีล ๕ แน่ๆ ศีล ๕ นี้เป็นมนุษย์ธรรม เทวดารักษา เรานอนสวดศีล ๕ เทวดาก็คุ้มครอง มีผู้ปฏิบัติตามบ้าง ไม่ปฏิบัติตามบ้าง ก็พยายามแนะนำถึงเรื่องศีล

เรื่องศีลเสร็จก็มาถึงเรื่องการจะอบรมจิตใจให้ดี เพราะใจสำคัญที่สุด บุญอยู่ที่จิตใจด้วย วาจาอยู่ภายนอก จิตใจอยู่ภายใน วาจาคนรู้แต่จิตคนไม่รู้ บางทีคำพูดคำจาท่าทางดี แต่ใจไม่ค่อยเรียบร้อย ใจไม่เรียบร้อยก็เป็นทุกข์ ก็ไม่ค่อยจะเป็นบุญ ใจต้องสบาย โล่งใจ โปร่งใจ ยกตัวอย่าง เรื่องบุญนั้นมีอยู่ ๒ ข้อ ซึ่งบางทีเรานึกว่าไม่เป็นบุญ คือ ปัตติทานมัย กับปัตตานุโมทนามัย ในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐

ปัตติทานมัย การให้ส่วนบุญ มักอธิบายมาก เรากรวดน้ำ ตั้งปัตติทานมัยคือ กรวดน้ำนั้นคือบุญ ไม่ใช่ส่วนบุญ คือเราสามารถให้บุญคนอื่น ที่จริงกรวดน้ำเป็นบุญเพื่อให้คนอื่น ทีนี้บุญอย่างไรให้เพื่อคน

เป็น คือบุญที่เราให้ความดีคนอื่นได้ แนะให้เขาทำดี มีอะไรดีบอกคนอื่นอย่างที่คนเขาบอกบุญ เช่น คนชวนทำบุญ บอกบุญให้สร้างโบสถ์ สร้างวิหาร คนบอกให้ประพฤติความดี ทำความดี ให้ร่ำเรียนหนังสือ อย่างนี้ถือเป็นปัตติทานมัย บุญสำเร็จได้ด้วยการให้ ส่วนบุญส่วนปัตตานุโมทนามัย หมายถึง บุญที่เราดีใจกับความดีของคนอื่น

คนเรานั้นคนอื่นดี บางทีเราทนไม่ได้ ทนไม่ได้เพราะเกิดความอิจฉาริษยา ความอิจฉาริษยาเกิดขึ้นก็มีการกระทำออกมา บางทีก็ไปพูดนินทา ตั้งแง่ตั้งงอน ในบ้านก็อิจฉาริษยา เช่น ในบ้านเดียวกันแม่ชมน้อง พี่ก็อิจฉาน้อง แม่ซื้อของให้พี่ น้องไม่ได้ก็อิจฉา ความอิจฉาเป็นมาตั้งแต่เด็ก เราสังเกตในบ้านของเราใครมีลูก ถ้าลูกอิจฉากันก็คือเดือดร้อน ซื้อหาของมาต้องให้เท่าๆ กัน อย่างนี้แสดงว่าเราทำใจไม่ได้ เห็นใครดีเกิดอิจฉาทนไม่ไหว บางทีออกมาเป็นหนังสือ เป็นบัตรสนเท่ห์ คนที่อิจฉาริษยา ความรู้สึกมันเผาตัวเอง เกิดร้อนรุ่มไปนินทาคนอื่น ลองดูคนเวลานินทาคนอื่นหน้าตาเป็นอย่างไร หน้างอไปงอมา ตาเหลือกถลน ถ้ามีกระจกลองให้ส่องดู บอกว่านี่แหละเกิดจากการนินทา ทำให้จิตใจไม่สบาย นอนไม่เป็นสุขนอนไม่สบาย จิตใจไม่ปกติ บางคนถึงกับนอนสวดมนต์ พุทธังบรรลัยจักร ธัมมังบรรลัยจักร สังฆังบรรลัยจักร ให้มันฉิบหายบรรลัยจักรไม่รู้ว่าเรื่องอะไร

การที่คนไปอิจฉาริษยา ทำให้จิตใจร้อนรุ่ม ไม่เป็นสุข บางคนทำดียังไม่ถึงดี อยากดีตัดสินความดีตัวเอง ว่าเราต้องเป็นอย่างนั้น ต้องดีอย่างนี้ ต้องวิเศษอย่างโน้น นึกว่าตัวเองดีคนเดียวตั้งตัวว่าดีแล้ว คนอื่นก็ดีด้วยไม่ได้ ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยเหมือนกัน ก็บอกให้เขาฟังว่า ปัตตานุโมทนามัยนี่สำคัญที่วัดนั้น นายกสมาคมมีมาก จะเดินชนกัน สมาคมทั้งนั้นมีแต่นายก ยกจริงๆ นายกท่านยกโต๊ะ ยกเก้าอี้ ไม่ใช่นายกธรรมดาๆ บางท่านก็จิตใจผิดปกติ ก็เลยถือโอกาสแนะนำว่า ปัตตานุโมทนามัยเป็นบุญสำคัญ ทำให้จิตใจเราสบาย หัดไว้ คือพูดความดีนั้นพูดง่าย พูดแล้วเบาใจ สังเกตดูพูดความไม่ดีของคนอื่น บางทีเราคิดว่าสบาย เพราะกว่าจะพูดให้เห็นว่าคนอื่นไม่ดีนั้น ต้องทำหน้าทำตา แต่งหน้า ว่าหน้าเขาเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ถ้าพูดว่าเขาดี คำเดียวก็หมดเรื่องไป คนนั้นเขาดี พอบอกว่าดี ใจก็เป็นสุข เพราะใจเราเก็บความสุขความทุกข์ไว้ สุขทุกข์อยู่ที่หัวใจ ถ้าหากใจดีเสียอย่าง จะพูดก็ดี จะทำก็ดี จะคิดก็ดี ถ้าใจไม่ดี จะพูดจะทำก็ไม่ดี

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า คนที่มีจิตใจไม่ดี กายไม่ดี วาจาไม่ดี เหมือนกับวัวเทียมเกวียน ไม่มีความรู้สึก แอกอยู่บนบ่าหนัก เดินหน้าไปก้มหน้าลากไป ถอยหลังก็ถูกเกวียนกระทบ แต่จิตใจที่ดีมันจะเบา ไปไหนสบาย อยากเห็นอะไร มีแสงบอกมีเงาบอก คนทำดีเขาจึงบอกว่า มีแสงมีเงามีลักษณะ อธิบายให้ญาติโยมฟังว่า บุญสำคัญตรงที่จิต ทำอย่างไรจิตของเราจะสบาย จะเป็นบุญได้ เขาจึงได้ให้หัดจิต หัดสวดมนต์ไหว้พระ สวดศีล ๕ เป็นการภาวนาเป็นการอบรมจิตใจไปในตัว แล้วแนะนำเรื่องอื่นๆ อีก

อย่างเวลานอนนั้นอย่าไปนอนกับคนอื่น อย่าไปนอนกับสิ่งอื่น อย่าไปนอนกับเจ้าหนี้ ลูกหนี้

อย่าไปนอนกับหวย นึกถึงคนโน้นนึกถึงคนนี้ ไปนึกถึงคนอื่นไม่นึกถึงตัวเอง หวยนั้นมีแต่หนี้ ทีนี้นอนกับตัวเองนั้นนอนอย่างไร เวลานอนนั้น เรากลับจากการทำงานเหนื่อยๆ พักใจเสีย ตัวเราพัก แต่จิตใจไม่ได้พัก เหมือนเช่นขับรถ เหยียบเบรกให้รถหยุด แต่ไม่ได้ดับเครื่อง ตัวก็ยังอุ่นอยู่อย่างนั้น วิธีดับเครื่องก็นอนสบายๆ นอนอย่างไรก็ได้ จะนึกอะไรก็นึกเสียอย่างหนึ่ง อย่าไปนึกเรื่องที่ทำให้เกิดกิเลสกำเริบ ให้ใจมันโลภ มันโกรธ มันหลง บอกว่าให้ภาวนาบ่อยๆ พุทธคุณสักบทหนึ่ง หายใจเข้าพุท หายใจออกโธ หรือนัยหนึ่งหายใจเข้าหนึ่ง หายใจออกสอง นอนกำหนดลมหายใจ หายใจเข้าภาวนาพุทธหายใจเอาสติตามไปด้วย หายใจเข้าไปถึงท้องเป็นพุท หายใจออกเป็นโธ ท้องยุบ ให้มันหายไปด้วย เรานั่งเจริญภาวนาไม่ต้องให้สำเร็จไปเห็นนรก เห็นสวรรค์ เห็นหวย เอาแค่ให้จิตใจสงบอยู่กับตัว

ถ้าทำได้อย่างนั้น ความเหน็ดเหนื่อยจะเบา เพราะจิตมันได้พัก จิตอยู่กับอารมณ์เดียวคืออารมณ์ที่เป็นสุข คนที่ทำภาวนาเขาบอกว่า ทำบุญให้กับตนเอง เล่าให้ฟังอีกว่า มีคนหนึ่งคือคุณหญิงวิจิตร กุลวานิช ท่านเจ็บป่วยอยู่โรงพยาบาลจุฬาฯ ในฐานะที่ท่านเคยอุปการะทั้งในทางส่วนตัวและส่วนของวัดและท่านเป็นผู้ที่เคารพนับถือในเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช ได้ไปเยี่ยมและคิดอยู่ในใจว่าคุณหญิงคงจะลำบากใจเพราะเคยไปที่บ้าน คุณหญิงมีสมบัติ มีข้าวของมาก บ้านตึกบ้านช่องก็น่าอยู่มีต้นหมากรากไม้ ท่านคงจะนึกห่วงใยอะไรอยู่บ้าง ก็เลยบอกกับท่านว่า เวลาไม่สบายให้ทำจิตใจให้ดีภาวนาไปอย่างที่สอนๆ นี้แหละ ท่านก็ยกมือขึ้นไหว้ขอบคุณ บอกว่าดิฉันทำอยู่แล้ว

ท่านก็เล่าว่าที่ท่านทำนี้เพราะท่านเคยไปหาอาจารย์ท่านหนึ่ง อาจารย์ท่านนี้บอกกับคุณหญิงว่าไม่ได้ทำบุญให้ตัวเองเลย คุณหญิงบอกว่า ดิฉันทำมาเรื่อย บวชพระทอดกฐิน ทอดผ้าป่า อาจารย์ท่านก็ว่านั่นแหละไม่ได้ทำ คุณหญิงบอกว่าดิฉันทำเองนะ ทำด้วยเงินด้วยทองของดิฉันเอง อาจารย์ท่านก็ว่านั่นแหละไม่ได้ทำ ที่ทำนั้นทำให้คนอื่น มันเพียงแต่ทำให้สมบัติลดลงไป ส่วนตัวเองยังไม่ได้ทำบุญให้ตัวเองก็ได้แก่การภาวนา การภาวนาเป็นบุญติดตัวเรา ใครขโมยไม่ได้ เป็นสุขที่ตัวเราฉะนั้น ถ้าเราจะเก็บบุญ สะสมบุญ ก็ต้องภาวนาด้วย ไม่ใช่ภาวนาตอนจะตาย เริ่มภาวนาได้ตั้งแต่ตอนนี้เป็นต้นไป คุณหญิงท่านก็บอกว่า ตั้งแต่นั้นมาดิฉันก็ภาวนาเรื่อยมา บางทีนั่งภาวนาเป็นชั่วโมง นอนก็ภาวนาตลอด เล่าให้ฟังได้ดังนี้

เราจะทำบุญอย่าคิดว่าบุญคือการถวายของพระ หรือที่เราบริจาค ต้องเป็นบุญที่ทำติดตัวเราด้วย บุญที่ทำจิตใจให้สำรวม รักษาศีลเจริญภาวนา การภาวนาเป็นการอบรมจิตใจให้ดีขึ้นที่เล่ามานี้เพื่อให้ท่านทั้งหลายได้ฟังว่า คนในต่างประเทศก็อยากได้บุญเหมือนกัน เพราะบุญมีเป็นเหตุให้เกิดความสุข ใจเรานั้นเหมือนกับหีบเก็บของ ถ้าเราเก็บแต่ของไม่ดี มีของเน่า เปิดออกมาก็ไม่มีความชุ่มชื่นใจ เห็นแล้วไม่มีค่าอะไร ถ้าจิตใจเป็นหีบที่เก็บแต่เครื่องเพชรพลอย นิลจินดาอยู่คนเดียวเปิดออกดูก็สบายใจ เห็นพลอย เพชร นิล ก็มั่นใจว่ายังมีของเป็นทุนอยู่ เหมือนกับจิตเรา ถ้าเราคิดดี เก็บความดี นึกเมื่อไรก็ปลื้มใจเมื่อนั้น พระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า **สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโย** “การสะสมบุญเป็นเหตุนำมาซึ่งความสุข”

อาตมาแสดง มานี้เป็นเพียงการเล่าเรื่องให้ฟังคิดว่าท่านทั้งหลายมีพร้อมอยู่แล้ว และคิดว่าในหีบของท่านคงจะเต็มไปด้วยเพชรนิลจินดา ทำให้เป็นที่ชื่นชมยินดี ทั้งกลางวันกลางคืน

อาตมาแสดงพระธรรมเทศนาพอสมควรแก่เวลา ขอยุติเพียงเท่านี้ ในที่สุดแห่งธรรมเทศนานี้ ขอเชิญชวนตั้งจิตใจให้สงบ น้อมลำลึกถึงบุญที่ทำในวันนี้จะเป็นด้วยกายก็ดี ด้วยวาจาก็ดี ด้วยใจก็ดี บุญที่ทำด้วยการบริจาค บุญที่ทำด้วยการรักษาศีล บุญด้วยการทำใจให้สงบ ซึ่งเป็นทาน ศีล ภาวนา เป็นกุศล จงตั้งใจอุทิศส่วนบุญนี้ ให้แก่บิดามารดา ญาติมิตร บรรพบุรุษ ครูอาจารย์สรรพสัตว์ทุกถ้วนหน้า เทพยดาอารักษ์ทุกหมู่เหล่า เจ้ากรรมนายเวร ให้ได้รับส่วนกุศลทั่วกัน และขอให้ท่านทั้งหลายพึงตั้งใจรับพรจากอาตมา ซึ่งจะตั้งใจอำนวยพรอีกส่วนหนึ่งด้วย

นตฺถิ เม สรณำ อญฺญำ พุทฺโธ เม สรณำ วรำ
ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งของเราอย่างประเสริฐเลิศล้น
นตฺถิ เม สรณำ อญฺญำ ธมฺโม เม สรณำ วรำ
ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี พระธรรมเจ้าเป็นที่พึ่งของเราอย่างประเสริฐเลิศล้น
นตฺถิ เม สรณำ อญฺญำ สงฺโฆ เม สรณำ วรำ
ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี พระสังฆเจ้าเป็นที่พึ่งของเราอย่างประเสริฐเลิศล้น

ด้วยอำนาจสัจจวาจานี้ ขอความสวัสดี คือ ความเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ จงมีแก่ท่านทั้งหลาย ซึ่งมีท่านปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธาน จงทุกประการ การแสดงพระธรรมเทศนาขอยุติด้วยเวลาเพียงเท่านี้

เอวำ ก็มีด้วยประการฉะนี้.

พระธรรมเทศนา พระในบ้าน

อาตมภาพในนามคณะสงฆ์วัดไทยฯ ขออนุโมทนาที่เธอได้มาบำเพ็ญกุศล เนื่องในโอกาสคล้ายวันเกิดการทำบุญเป็นการสร้างเหตุให้เกิดความสุขโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำบุญเนื่องในโอกาสคล้ายวันเกิดทำให้เราคิดถึงชีวิตของเราเอง จะบอกว่าเป็นการทำบุญเพื่อฉลองชัยชนะแห่งชีวิตของเราก็คงไม่ผิดนัก

ชีวิตคนเราในรอบปีที่ผ่านมานั้น มองเผิน ๆ อาจจะคิดว่ามันราบรื่นก็ได้ แต่โดยแท้จริงแล้วชีวิตเต็มไปด้วยการต่อสู้ ต้องฟันฝ่าอุปสรรคนานาประการ เพียงแต่ว่าเราไม่รู้สึกว่าเป็นการต่อสู้เท่านั้น เพราะชีวิตในช่วงแต่ละวันนั้นดำเนินไปตามปกติ เช่น ตื่นขึ้นมาตอนเช้าก็ขับรถไปทำงาน ขณะที่ทำงานหากมีข้อขัดข้องเกิดขึ้นมา เราก็สามารถแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ เราก็เลยไม่รู้ว่า นั่นคือการต่อสู้ แต่ยามใดที่มีเหตุการณ์พิเศษ ตกทุกข์ได้ยาก ประสบความแร้นแค้นกว่าจะผ่านพ้นเอาตัวรอดมาได้ ก็เรียกว่าแทบเลือดตากระเด็นอะไรทำนองนั้น เมื่อนั้นแหละเราจึงจะรู้ว่าชีวิตคือการต่อสู้

การที่เรามีชีวิตอยู่รอดปลอดภัยมาได้ในรอบปีหนึ่งๆ นั้น จะถือว่าเป็นชัยชนะของเราก็คงไม่เกินความเป็นจริงไปนัก เมื่อได้มาทำบุญสร้างกุศลคือความดีสะสมไว้ ก็เปรียบเสมือนว่าเราได้สะสมเสบียงไว้สำหรับการเดินทางไกลในวันข้างหน้านั่นเอง

คนเราเกิดมา ร่างกายย่อมเจริญเติบโตไปตามธรรมชาติ เราเห็นเด็กๆ เจริญเติบโต เรารู้สึกดีใจกับเด็กซึ่งในอนาคตเด็กๆ พวกนี้จะสืบทอดภาระ ความรับผิดชอบสังคมต่อจากคนรุ่นเรา พวกเขาจะเป็นกำลังอันสำคัญของชาติ เราจึงดีใจที่เห็นพวกเขาเติบโตไปตามวัย แต่พอหันมามองดูตัวเราเองบ้าง เรากลับไม่อยากให้มันเจริญเติบโต อยากให้มันเล็กวันเล็กคืน คือกลัวความแก่ว่างั้นเถอะ สิ่งที่แรกๆ เราเห็นว่าดี แต่พอมันเปลี่ยนแปลง ก็กลายเป็นสิ่งไม่ดีไป อย่างนี้เขาเรียกว่า **"หลงวัย"** โบราณว่า หลงวัยลืมแก่ หลงเมียลืมแม่ เพราะฉะนั้น เราต้องรู้เท่าทันต่อสภาพเป็นจริงที่ดำรงอยู่ ด้วยว่าสรรพสิ่งย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

พระพุทธเจ้าท่านว่าไว้อย่างนี้ คือ สรรพสิ่งในโลกนี้ตกอยู่ในลักษณะ ๓ ประการ คือ

๑. มีความเกิดขึ้นเป็นเบื้องต้น (อุปฺปาโท ปญฺญายติ)

๒. ดำรงอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง (ฐิตสฺส อญฺญถตฺติ ปญฺญายติ) และ

๓. มีความเสื่อมสลายไปในที่สุด (วโย ปญฺญายติ)

เมื่อเรารู้เท่าทันต่อสภาพความเป็นจริงอย่างนี้แล้ว ก็จะเห็นว่าร่างกายที่เราเคยคิดอย่างภาคภูมิใจว่าสวยอย่างนั้น งามอย่างนี้ แท้จริงแล้ว เป็นเพียงภาพมายา หลอกให้หลงงมงาย เป็นของชั่วคราวเท่านั้นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ การหันเข้าหาความดีที่ยั่งยืน จึงจะทำให้ชีวิตของเราเป็นแก่นสาร เพิ่มคุณค่า

ให้แก่ตนเองนั่นคือการบ่มเพาะธรรมให้เกิดมีขึ้นในจิตใจของเรา ด้วยการประพฤติดีปฏิบัติชอบตามครรลองของบรรพบุรุษเรา

การที่เธอได้มาบำเพ็ญกุศลเนื่องในโอกาสคล้ายวันเกิดอย่างนี้ ทำให้มองย้อนไปหาสาเหตุได้ไม่ยากนัก คือพ่อแม่ ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดแก่เรานั่นเอง หากไม่มีพ่อ ไม่มีแม่ เธอก็คงไม่มีโอกาสได้มานั่งพนมมือฟังพระเทศน์อย่างนี้หรอก พ่อแม่จึงเป็นบุคคลแรกที่เราจะต้องทำความดีตอบแทนท่าน พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่าพ่อแม่เป็น **"อาหุไนยัคคิ"** คือเป็นบุคคลที่ควรบูชาด้วยการเอาใจใส่ และให้ความเคารพนับถือตามสมควรแก่ฐานะ

อีกประการหนึ่ง การเอาใจใส่เลี้ยงดูพ่อแม่นี้ท่านกล่าวว่า เป็นมงคลอันสูงสุด เพราะพ่อแม่นั้นท่านเปรียบเหมือนพระในบ้าน ด้วยพ่อแม่ได้เสียสละให้แก่เราอย่างมากมาย เฝ้าทะนุถนอมกล่อมเกลาเลี้ยงเรามาจนเติบโตใหญ่ ไม่เคยท้อแท้แม้จะได้รับความเหนื่อยยากเพียงใดก็ตาม พ่อแม่นั้นให้ความรักความเมตตาต่อลูกอย่างไม่ขาดสาย พ่อแม่บางคนแม้ลูกหลานจะแต่งงานแต่งการแยกบ้านไปแล้ว ก็ตามไปดูแลสุขทุกข์ของลูกๆ อีก นี่คือความรักของพ่อแม่ละ

ด้วยเหตุนี้ การที่เธอมาทำบุญวันเกิด ซึ่งนอกจากจะเปรียบเสมือนการฉลองชัยชนะให้แก่ตัวเองแล้วยังถือว่าเป็นการทำบุญพิเศษอีกด้วย บุญพิเศษในที่นี้ก็คือการเลี้ยงตอบแทนพ่อแม่นั่นเอง ข้อนี้เป็นธรรมที่ผู้เป็นลูกทุกคนต้องเอาใจใส่อยู่ตลอดเวลา เลี้ยงพระที่วัดแล้ว ต้องเลี้ยงพระที่บ้านด้วย ความจริงพ่อแม่ท่านไม่ได้หวังจะได้รับสิ่งตอบแทนจากลูกๆ แต่อย่างใดเลย แต่เราก็ต้องให้ท่านเพื่อที่ท่านจะได้ชื่นใจ ดีใจที่รู้สึกว่าลูกๆ ยังเอาใจใส่ท่านอยู่ เราเลี้ยงพระ เลี้ยงเพื่อนฝูงตั้งมากมาย หมดเปลืองไปไม่รู้จักเท่าไร ก็ต้องเลี้ยงพระที่บ้านด้วย แต่ในฐานะที่เราอาศัยอยู่ในต่างประเทศ ทำอย่างไรจึงจะเลี้ยงพระที่บ้านได้ เอาอย่างนี้นะ ส่งเงินไปให้ท่านสัก ๒๐ - ๓๐ เหรียญ แล้วเขียนจดหมายบอกไปด้วย ว่าวันนี้เป็นวันเกิดผม ผมส่งเงินมาให้คุณพ่อคุณแม่เพื่อจะได้ใช้จ่ายตามที่ต้องการ อย่างนี้เท่านั้นแหละท่านก็ชื่นใจภูมิใจแล้ว ชื่นใจที่รู้สึกว่า ลูกเขาคิดถึงเรานะ อะไรทำนองนั้น

เมื่อสองปีที่แล้ว ตอนที่อาตมากลับไปเมืองไทย ใกล้ๆ กับวันขึ้นปีใหม่ ลูกสาวของนายห้างสหพัฒนพิบูล เทียม โชควัฒนา ทำบุญเนื่องในโอกาสเปิดโรงงานทอผ้าใหม่ นิมนต์อาตมาไปฉันด้วย ฉันเสร็จแล้วก็เลยเทศน์ให้เขาฟัง บอกว่าอย่ามัวแต่เลี้ยงเพื่อนฝูงจนเพลินนะ ไปเลี้ยงพระที่บ้านบ้าง ก็อธิบายให้เขาฟังคล้ายๆ กับตอนนี้แหละ ยังไม่ทันข้ามปีใหม่เลย นายห้างเทียมโทรมาหาอาตมาบอกว่าท่านไปเทศน์มายังไง ลูกสาวผมเขาตกอกตกใจ ไปหาแม่เขาแต่เช้า กราบขอพรแม่แล้วเอาเงินให้แม่หมื่นหนึ่ง แม่เขาดีใจจนน้ำหูน้ำตาไหลไปหมดแล้ว

นี่แหละความชื่นอกชื่นใจของพ่อแม่ละ โดยปกติแล้ว เงินหมื่นสำหรับพวกเศรษฐีแล้วไม่ค่อยจะมีความหมายเท่าไรนัก แต่เมื่อได้รับจากลูก มันกลับมีคุณค่าอย่างมหาศาล เพราะฉะนั้น การบำรุงเลี้ยงดู

ตอบแทนพ่อแม่ซึ่งเปรียบเทียบพระในบ้าน จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้เป็นลูกอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป ผู้ที่เป็นลูกพึงปฏิบัติต่อพ่อแม่ตามหลักธรรมดังต่อไปนี้

๑. ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว ก็ต้องเลี้ยงท่านตอบ

๒. ช่วยทำธุรกิจการงานของท่าน

๓. ดำรงวงศ์สกุล

๔. ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท

๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงปกป้องคุ้มครอง ให้เธอมีความสุขความเจริญตลอดไป.

พระธรรมเทศนา บุญภายนอกกับบุญภายใน

ญาติโยมสาธุชนทั้งหลาย

อาตมภาพในนามคณะสงฆ์วัดไทยฯ ขออนุโมทนาที่ญาติโยมทั้งหลายมีศรัทธา กล่าวคำปฏิญาณขอรักษาอุโบสถศีลในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาคือวันวิสาขบูชาอันเป็นวันประสูติ ตรัสรู้และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ซึ่งเวียนมาบรรจบอีกครั้งในวันนี้ โดยปกติแล้วเรามักจะจัดกันในวันเสาร์หรืออาทิตย์เพื่อให้สะดวกแก่ท่านทั้งหลายจะได้มีโอกาสมาบำเพ็ญบุญกุศลโดยพร้อมเพรียงกัน

สำหรับปีนี้ วันวิสาขบูชาตรงกับวันอาทิตย์พอดี จึงนับว่าเป็น **"โอกาสพิเศษ"** อีกครั้งหนึ่งของพวกเราซึ่งแม้จะมาอยู่ในถิ่นที่ไม่ใช่ดินแดนแห่งผ้ากาสาวพัสตร์ก็ยังได้ทำบุญอันพิเศษ ได้จัดพิธีน้อมรำลึกถึงพระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เนื่องในวันสำคัญต่างๆ ดังเช่นที่ท่านทั้งหลายได้กระทำกันในวันนี้ เป็นต้น

การที่ท่านทั้งหลายมารักษาศีล ๕ ก็ดี ศีล ๘ หรือศีลอุโบสถก็ดี จัดว่าเป็นการบำเพ็ญกุศลอย่างหนึ่ง เรียกว่า ศีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี มีระเบียบวินัย แม้แต่การตักบาตรเมื่อตอนเช้านี้ก็เป็นการทำบุญอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทานให้ปันสิ่งของ และจิตคิดจะให้ที่เรียกว่า เจตนา เราก็ทำได้แล้ว แต่ก็เป็นกุศลอย่างยิ่ง เพราะทานมัยนั้นเป็นหลักการสำหรับบรรเทาความโลภ กำจัดความโลภให้หมดไป เป็นคุณธรรมเบื้องต้นของความดี

แม้แต่ในบารมี ๑๐ ทัศที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญมาแต่อดีตก่อนที่จะบังเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ แล้วเสด็จออกผนวช จนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงบำเพ็ญทานบารมีเป็นเบื้องต้น แล้วจึงทรงบำเพ็ญบารมีอื่นๆ เช่น ศีลบารมี เนกขัมบารมี เป็นต้น โดยลำดับ เพราะเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับกำจัดกิเลสขั้นหยาบดังที่กล่าวมาแล้ว

ส่วนศีลบารมี หรือศีลมัย คือการรักษาศีลนั้นเป็นบุญติดตัวเราอยู่กับเรา คืออยู่ที่กายและวาจา ที่ท่านทั้งหลายมารักษาศีลนี้ก็คือการสำรวมกายวาจาให้เรียบร้อยนั่นเองให้อยู่ในองค์ของศีล ไม่ว่าจะเป็นศีล ๕ หรือศีลอุโบสถก็ตาม การรักษาศีลนี้ไม่ต้องลงทุนมากเป็นแต่เพียงว่า เราระมัดระวังกายกับวาจาเท่านั้นก็เป็นอันว่าใช้ได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะต้องระมัดระวังมากขึ้นไปกว่านี้อีกประการหนึ่งซึ่งสำคัญมากก็คือ ระมัดระวังใจของท่านทั้งหลาย ให้ใจมีสติอยู่เสมอและไม่ประมาท เพราะการรักษาศีลให้สมบูรณ์ได้นั้น ท่านทั้งหลายต้องมีสติคอยควบคุมจิตใจไม่ให้ไหลไปสู่กิเลสฝ่ายต่ำ ซึ่งจะแสดงออกทางกายและวาจา

เมื่อท่านทั้งหลายทำได้ดังนี้ ศีลมัย ก็จะสมบูรณ์ ทำให้ตัวท่านมีความงดงามทั้งกายวาจา แต่คนมีศีลไม่ได้หมายถึงว่าท่านต้องเดินตัวตรงๆ เดินตัวลีบๆ หรือนั่งเฉยๆ ไม่พูดไม่จาดอกนะ ทำได้ตามปกติ

แต่ทำด้วยความเป็นผู้มีสติ รู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่าเรากำลังรักษาศีล ในลักษณะเช่นนี้ถือได้ว่า เรารักษาศีลได้บริสุทธิ์ บริบูรณ์จะได้รับอานิสงส์คือประโยชน์ ๓ ประการ ดังที่พระท่านแสดงไว้ตอนท้ายเมื่อให้ศีลว่า

- **สีเลน สุคตึ ยนฺติ** ไปสู่สุคติได้ก็เพราะศีล
- **สีเลน โภคสมฺปทา** ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขด้วยศีล
- **สีเลน นิพฺพุตึ ยนฺติ** บรรลุพระนิพพานได้ก็เพราะศีล

ด้วยเหตุนี้การรักษาศีลจึงเป็นเรื่องที่ท่านทั้งหลายพึงบำเพ็ญให้เกิดให้มากขึ้น แม้จะรักษาได้เพียงเล็กๆ น้อยๆ ชั่วเวลานิดๆ หน่อย ก็นับว่าเป็นกุศล ยิ่งรักษาให้มากได้เท่าไรยิ่งดีมากขึ้นเท่านั้น คนโบราณท่านกล่าวไว้ว่าถ้ารักษาศีลได้เพียงชั่วช้างกระดิกหูงูแลบลิ้น ก็จะได้บุญมาก ถ้าพยายามรักษาได้มากๆ ก็ยิ่งเป็นกุศลมากยิ่งขึ้น

บ่อเกิดแห่งบุญกุศลอีกอย่างหนึ่งคือ ภาวนามัย ได้แก่การเจริญภาวนาอบรมจิตใจ วางใจของเราให้สงบ อย่างเช่นเราสวดมนต์ไหว้พระ จิตของเราก็สงบเป็นภาวนาไปด้วย ทำใจให้ว่าง ให้ยึดแต่อารมณ์เดียว ซึ่งไม่ทำให้จิตมันฟูหรือลุกโพลงขึ้น หมายถึงว่าจิตของเราหยุดนิ่ง โดยปกติแล้วจิตของคนเราไม่นิ่ง ไม่วางเฉย มักมีอะไรเข้ามาแทรกแซงอยู่เสมอ เหมือนเมื่อสักครู่นี้ อาตมาให้ศีลไป จิตมันไม่ค่อยว่าง ขึ้นต้นผิดๆ ถูกๆ กังวลอยู่ตรงโน้นกังวลอยู่ตรงนี้ ก็ถ้าจิตไม่กังวลจะทำอะไรก็ไม่ผิด เพราะฉะนั้นเมื่อต้องการให้จิตไม่มีกังวล ก็ต้องทำภาวนาเข้าไว้ ไม่ว่าจะเป็นเวลา ยืน เดิน นั่ง หรือนอน ภาวนาได้ทั้งนั้น ภาวนาอะไรก็ได้ เพียงไม่ให้คำภาวนานั้นกำเริบด้วยกิเลสเท่านั้น เช่น ซื้อล็อตเตอรี่แล้วหวังรวยใหญ่ คิดอะไรเรื่อยเปื่อยไป จะซื้อรถยนต์ใหม่ ซื้อบ้านใหม่จะขึ้นเรือบิน กลับไปเที่ยวเมืองไทยอะไรทำนองนี้ หรือนำเอาชื่อของคนที่เราเกลียดมาภาวนา เป็นต้น

ถ้าภาวนาอย่างนี้ จิตก็จะไม่สงบ จิตไม่นิ่ง แทนที่จะเป็นกุศลกลับกลายเป็นบาป ตกนรกหมกไหม้เป็นทวีคูณ ท่านทั้งหลายต้องภาวนาพระคุณความดีของพระพุทธเจ้า เช่นภาวนาว่า สัมมาอะระหัง หรือพุทโธ ดังที่เราเคยฝึกกัน หรือจะภาวนากำหนดอิริยาบถอย่างที่ท่านเจ้าคุณเทพสิทธิมุนี วัดมหาธาตุฯ ท่านสอนไว้ก็ได้ หรือจะนั่งสวดมนต์ไปเรื่อยๆ สวดอิติปิโส ๑๐๘ จบก็ได้เช่นเดียวกัน บทสวดมนต์นี้ท่านกล่าวว่าเป็นองค์ของภาวนา

ข้อนี้นับว่าเป็นบุญในตัว คืออยู่ในหัวใจของเรา บุญที่อยู่ในจิตนี้ เราเก็บไว้ได้นาน เก็บไว้ในใจทำให้ใจเราอิ่มเอิบ ฉะนั้นท่านทั้งหลายมาทำบุญในวันนี้ ตักบาตรก็ดี รักษาศีลก็ดี นับว่าบุญนั้นได้อยู่ในใจของท่านแล้ว อาตมาขอเชิญชวนท่านทั้งหลายอุทิศบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญนี้ ถวายเป็นพุทธบูชานี้ด้วย

สุดท้ายนี้ อาตมภาพขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ขอพระบารมีพระพุทธนรเทพศาสดา หลวงพ่อพระพุทธชินบพิตร หลวงพ่อพระแก้วศักดิ์สิทธิ์ และบุญกุศลทั้งหลายทั้งปวงที่ท่านได้บำเพ็ญในวันนี้ จงปกป้องคุ้มครอง ให้ท่านทั้งหลายเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ตลอดกาลนาน

พระธรรมเทศนา กฐินเพื่อสังคม

วันนี้เป็นวันทำบุญใหญ่ เริ่มตั้งแต่เช้า เราได้ทำบุญออกพรรษาตักบาตรเทโว เสร็จแล้วถวายบังคม พระบรมรูปสมเด็จพระปิยมหาราช รัชกาลที่ ๕ ทำบุญอุทิศให้แก่ คุณพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล ผู้ริเริ่มสร้างวัดไทยฯ ซึ่งเราได้ทำมาเป็นประจำทุกปี

บุญสุดท้ายทีท่านทั้งหลายร่วมกันบำเพ็ญในวันนี้ ถือว่าเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของงานและจะมีผลแก่ลูกหลานของเราที่มีต่อไปในอนาคต นั่นคือการทอดผ้ากฐินและผ้าป่า การทอดกฐินเป็นการทำบุญที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ มีเรื่องโดยย่อว่า สมัยที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ในวัดเชตวัน นครสาวัตถี มีภิกษุชาวเมืองปาฐา ๓๐ รูปเดินทางจากเมืองปาฐาเพื่อไปเฝ้าพระพุทธองค์ เมื่อมาถึงเมืองสาเกตอันเป็นเมืองในระหว่างทางก็พอดีเป็นเวลาเข้าพรรษา ก็เลยจำพรรษาอยู่ที่นั่น ครั้นออกพรรษาแล้วก็รีบเดินทางต่อไป เฝ้าพระพุทธเจ้า ซึ่งเวลานั้นยังไม่สิ้นฤดูฝน น้ำยังท่วมอยู่ตามพื้นที่ที่ผ่านไป ภิกษุเหล่านั้นจึงมีจีวรและสบงเปียกชุ่มไปด้วยน้ำเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าทั้งๆ ที่มีผ้าเปียกอย่างนั้น

พระสมัยนั้นยังไม่มีผ้าไตรจีวรซึ่งมีผู้ศรัทธาถวายมากเหมือนกับเดี๋ยวนี้ ท่านมีเพียงสบง (ผ้านุ่ง) จีวร (ผ้าห่ม) และสังฆาฏิ (ผ้าพาด) รวมเป็นสามผืนเท่านั้น สมเด็จพระบรมศาสดาทรงทราบ เห็นว่าเป็นเรื่องลำบาก จึงมีพระบรมพุทธานุญาตให้ภิกษุเหล่านั้นรับผ้ากฐินได้ตั้งแต่ออกพรรษาไปแล้ว เป็นเวลาหนึ่งเดือน จึงถือเป็นประเพณีปฏิบัติสืบมาจนทุกวันนี้

คำว่า **"ผ้ากฐิน"** คือผ้าจีวรที่ภิกษุใช้ไม้สะดึงขึงผ้าให้ตึงก่อน แล้วจึงเย็บ เพราะสมัยนั้นช่างเย็บยังไม่ชำนาญ ทั้งเครื่องไม้เครื่องมือไม่พร้อมเหมือนสมัยนี้ การเย็บจีวรจึงถือเป็นงานใหญ่ต้องประชุมช่วยกันทำจึงจะสำเร็จ ผ้าจีวรนี้ออกแบบโดยพระอานนท์ด้วยการเลียนแบบจากคันนาของชาวมคธคั่นเป็นท่อนๆ เรียกว่า **"กระทง"** ถ้าคลี่จีวรออกไปจะเห็นจีวรของพระนี้มีลายเป็นกระทงๆ และนับว่าพระอานนท์เป็นนักออกแบบที่เยี่ยมที่สุดในโลก เพราะแบบของพระอานนท์ใช้มาสองพันปีแล้วก็ยังทันสมัยอยู่ ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลย แต่แบบเสื้อของโยมนี่เปลี่ยนกันทุกวัน ซึ่งพระพุทธเจ้าเองก็เคยประทับเป็นประธานในการทำจีวรทรงสนเข็มด้วยพระองค์เอง ขณะที่พระสาวกรูปอื่นๆ เช่น พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระอานนท์ เป็นต้น ช่วยกันขึงไม้สะดึง ตัดเย็บอะไรทำนองนี้ พระในสมัยก่อนจึงต้องรู้จักเย็บ รู้จักย้อม รู้จักเนา รู้จักเลือกผ้าที่จะนำมาทำเป็นจีวรได้

การที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระรับกฐินได้นี้ ก็เพื่อชะลอการเดินทางออกไปประกาศศาสนาตามหมู่บ้านน้อยใหญ่นั่นเอง และทรงบอกไว้ว่า พระที่รับกฐินแล้วจะได้รับอานิสงส์ ๕ ข้อ คือ เข้าบ้าน

ได้โดยไม่ต้องลาภิกษุด้วยกัน เดินทางโดยไม่ต้องเอาไตรจีวรไปด้วย ฉันอาหารล้อมวงได้ เก็บจีวรที่ไม่ต้องการใช้ไว้ได้ และข้อสุดท้ายคือ ลาภที่เกิดขึ้นเป็นของภิกษุผู้จำพรรษาในวันนั้น อานิสงส์นี้มีระยะเวลา ๔ เดือนนับแต่รับกฐินแล้ว

การทอดกฐินนี้ก็มีจำกัดเวลาด้วยเหมือนกัน คือทอดได้เดือนเดียวตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ พระที่จะรับกฐินได้ก็ต้องอยู่จำพรรษาครบ ๓ เดือนในวัดนั้น และต้องทำเป็นสังฆกรรม คือมอบให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นผู้กรานกฐิน ดังที่ท่านทั้งหลายได้ฟังไปเมื่อสักครู่นี้ใช่ว่ารูปนี้จะเป็นเจ้าของ โดยพลการก็หาไม่ นอกจากนั้นวัดหนึ่งๆ จะรับกฐินได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น

ดังนั้น การทอดกฐินจึงจัดเป็นกาลทาน เป็นการทำบุญที่ได้กุศลมาก เพราะโอกาสทำได้ยากไม่เหมือนการทำบุญอย่างอื่นซึ่งนึกจะทำเวลาใดก็ได้ ต้องทำให้ถูกกับเวลาที่กำหนดไว้ หากพลาดก็หมดโอกาส อย่างไรก็ตาม อาตมาคิดว่า ความยิ่งใหญ่ของงานนี้อยู่ที่วัตถุประสงค์ คือการรวบรวมจตุปัจจัยทั้งหมดไว้สำหรับสร้างโรงเรียนวันอาทิตย์ให้เด็กๆ ของเรา ท่านทั้งหลายคงจะเห็นแล้วเมื่อเช้านี้เด็กๆ ถวายบังคมพระบรมรูปอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยงดงาม ผู้คนตบมือกันเกรียวกราวน่าปลื้มใจเหลือเกิน และตอนที่รับศีลก็เหมือนกันญาติโยมอาราธนาศีลได้ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา แต่พวกเด็กๆ อาราธนาศีลรับศีลเสียงใสแจ๋วฟังแล้วชื่นใจจริงๆ นี่แหละคือผลที่เราร่วมกันสร้างโรงเรียนไว้สำหรับพวกเขาละ

มักมีคนพูดอยู่เสมอๆ ว่าเรามีวัดกันไว้ทำไม? บางคนก็พูดว่า สร้างแต่วัตถุ ทำไมไม่หันมาสร้างคนสร้างจิตใจกันบ้าง อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องอธิบายกันยืดยาวสำหรับผู้ที่ไม่เข้าใจข้อเท็จจริง การสร้างวัตถุโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างโรงเรียนนี้ไม่ใช่เรื่องสนุกเลย พระทุกรูปท่านไม่สนุก อาตมาเองก็ไม่สนุก แต่เราจำเป็นต้องสร้าง เพราะเด็กเหล่านี้เป็นลูกหลานเรา เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของพระพุทธเจ้า เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของคนไทย เป็นสมบัติที่เราต้องช่วยกันรักษาไว้ เพื่อเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีในอนาคต

นี่คือเหตุผลที่เราต้องสร้างวัตถุก่อน เพื่อเป็นรากฐานรองรับการสร้างคนและสร้างจิตใจอย่างเป็นขั้นตอน

ข้อนี้ก็น่าดีใจว่ามีผู้หลักผู้ใหญ่ในเมืองไทยท่านเห็นประโยชน์ เห็นความสำคัญของเรา เมื่อปีที่แล้ว พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบกได้นำกฐินมาทอดเพื่อเตรียมจะสร้างโรงเรียน ทั้งนี้โดยการริเริ่มไว้ของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ เสนาธิการทหารบกคนปัจจุบัน ซึ่งท่านมาที่นี่เห็นว่าเด็กๆ และคนไทยมีมากก็เลยมาริเริ่มไว้ ซึ่งเราก็ยังสร้างไม่ได้เพราะขั้นตอนมันมีมากเหลือเกิน ดังที่ท่านทั้งหลายทราบกันดีอยู่แล้ว แต่บัดนี้เราสร้างได้แล้ว ภายใน ๖ เดือนข้างหน้านี้ เราอาจจะต้องลงมือกัน เราจะมีโรงเรียนสำหรับอบรมลูกหลานของเราแน่นอน

อย่างไรก็ตาม งานนี้นอกจากจะมีกฐินแล้ว ยังมีการทอดผ้าป่าอีกด้วย โดยคุณโอพาร บุญรักษ์กับคณะ เป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินการร่วมกับท่านกงสุลใหญ่อีกส่วนเป็นผ้าป่า ๑๐๘ กอง ผ้าป่านี้ต่างกับกฐินตรงที่ว่าไม่จำกัดเวลาทอดกันได้ตลอดปี วัตถุประสงค์ก็คล้ายๆ กับกฐิน โดยเฉพาะงานนี้ก็เพื่อรวบรวม

จตุปัจจัยสร้างโรงเรียนวันอาทิตย์ให้ลูกหลานเราดังที่กล่าวมาแล้ว

ในนามคณะสงฆ์วัดไทยฯ ขออนุโมทนาท่านสาธุชนทั้งหลายไว้ ณ โอกาสนี้ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ขอบารมีพระพุทธนรเทพศาสดา หลวงพ่อพระพุทธชินบพิตร หลวงพ่อพระแก้วศักดิ์สิทธิ์ และบุญกุศลทั้งหลายที่ท่านได้บำเพ็ญในวันนี้ จงปกป้องคุ้มครองให้ท่านทั้งหลายพร้อมด้วยบริวารเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ประสบอิฐผลคือลาภ ยศ สรรเสริญ สุข จงทุกประการ

อนึ่ง ท่านทั้งหลายตั้งความปรารถนาใดๆ ไว้ ขอความปรารถนานั้นๆ จงสำเร็จทุกประการ เทอญ

พระธรรมเทศนา คุณธรรมในการทำงานและการอยู่ร่วมกัน

พระเทพโสภณ

ท่านประธานโครงการ และท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

อาตมภาพขออนุโมทนาท่านทั้งหลาย ที่มีน้ำใจอันงามเสียสละในการที่จะไปทำประโยชน์ให้แก่ลูกหลานไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา นับว่าท่านทั้งหลายได้เสียสละอย่างสูง คือเสียสละความสุขส่วนตัวและความก้าวหน้าในช่วงชีวิตอันสำคัญของท่าน ไปทำงานให้การศึกษาอบรมแก่เด็กไทยที่นั่น ผลงานของท่านทั้งหลายจะต้องจารึกไว้เป็นเกียรติประวัติสำหรับคนไทยในแอล.เอจึงหวังว่าท่านทั้งหลายจะได้ความภาคภูมิใจในการเสียสละเพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่ดังกล่าว

สำหรับเรื่องที่จะบรรยายในวันนี้ ความจริงคิดว่าไม่น่าจะมีอะไรที่จะต้องพูดกันอีกแล้ววันนี้ อาตมภาพคิดว่าท่านทั้งหลายคงจะพร้อมแล้ว สำหรับการอยู่ร่วมกันเป็นเวลาร่วม ๓ เดือน ที่วัดไทยฯ แต่เมื่อให้โอกาสแก่อาตมภาพ ก็จะขอเวลาพูดนิดหน่อย อย่าคิดว่าเป็นการอบรมหรือแนะนำอะไรเลย ขอให้ถือว่าเป็นการคุยกันในเรื่องทั่วๆ ไป เล่าสู่กันฟังประสาคนใกล้ชิดที่จะต้องร่วมงานกันต่อไปเท่านั้นเอง

เบื้องแรกนี้ ก็อยากจะทราบว่า (ขอโทษ อาจเป็นเรื่องส่วนตัวนิดหน่อย) คุณครูที่จะเดินทางไปอเมริกา เพื่อทำหน้าที่ตามเป้าหมายของโครงการนั้น มีใครบ้างที่อยู่คนเดียวมาตลอด หมายถึงอยู่คนเดียว ไม่มีพ่อไม่มีแม่ ไม่มีญาติพี่น้อง อยู่คนเดียวโดดๆ ไม่เคยร่วมงานกับใคร ไม่เคยมีเพื่อนฝูงมาก่อน ไหนยกมือหน่อยซิ มีใครบ้าง ไม่มี ถ้ามีคงต้องเป็นฤาษีแน่ๆ

การอยู่ร่วมกันนี้มีมาตั้งแต่เกิดเลยก็ว่าได้ แรกๆ ก็อยู่ร่วมกับบิดามารดา กับพี่น้องและญาติมิตร มาทำงานเป็นครูต้องอยู่ร่วมกันกับนักเรียน สัมพันธ์กับผู้ร่วมงานที่เดียวกัน โดยเฉพาะตั้งแต่วันที่ ๑ พฤษภาคมนี้ ท่านทั้งหลายร่วมกลุ่มกันมานานพอสมควรทีเดียว กว่าที่จะได้เดินทางไปสหรัฐอเมริกา คิดว่าท่านทั้งหลายคงได้รับประสบการณ์หรือคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันบ้างแล้วไม่มากก็น้อย อาจไม่จำเป็นต้องพูดอะไรกันอีกก็ได้

การอยู่ร่วมกันนั้น เราเรียกว่า **"สังคม"** สังคม คือ การอยู่ร่วมกันตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของพวกเรานั้น ท่านมิได้สอนให้เราไปนิพพานอย่างเดียวเท่านั้น หากยังสอนให้อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุขอีกด้วย ในแวดวงวิชาการยอมรับกันว่า พระพุทธองค์ทรงเป็นนักสังคมวิทยาที่อยู่เหนือยุคสมัย คำสอนเกี่ยวกับสังคมของพระพุทธเจ้า แม้กาลเวลาจะล่วงเลยมาถึง ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว ก็ยังใช้ได้เหมาะสมกับยุคสมัยอยู่เสมอ

ประการสำคัญ พระพุทธองค์มิได้สอนรวมๆ กันไป หากแต่ยังทรงแยกแยะ ชี้ถึงแนวปฏิบัติ

เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นระบบ มีความเหมาะสมกับระดับชั้น ซึ่งทรงนำเอาคุณธรรมมาเป็นเกณฑ์ในการจัดระดับของบุคคล ยกตัวอย่างให้เห็นชัด ๆ เช่น ทรงสอนเรื่องทิศ ๖ คือ ทิศเบื้องหน้าได้แก่บิดามารดา ทิศเบื้องขวาได้แก่ครูบาอาจารย์ ทิศเบื้องซ้ายได้แก่มิตรสหาย ทิศเบื้องหลังได้แก่สามีภรรยา ทิศเบื้องบนได้แก่สมณชีพราหมณ์ และทิศเบื้องล่าง ได้แก่ คนใช้ หรือหมู่ผู้ใช้แรงงาน

บุคคลเหล่านี้ เราในฐานะคนกลางต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วยอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ พระพุทธองค์ได้แยกแยะข้อที่ควรปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้ไว้พร้อมมูล เช่น ข้อปฏิบัติต่อทิศเบื้องหน้า คือ บิดา มารดา ผู้เป็นทายาทนอกจากจะรับทรัพย์สมบัติและวงศ์ตระกูลมารักษาสืบต่อแล้ว จะต้องรับเอาหน้าที่และคุณธรรมต่างๆ มาปฏิบัติดังนี้

๑. เมื่อท่านเลี้ยงเรามาแล้ว ก็เลี้ยงท่านตอบ

๒. ช่วยทำธุรกิจการงานของท่าน

๓. ดำรงวงศ์ตระกูล

๔. ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท

๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

บุคคลระดับอื่นๆ พระพุทธองค์ก็ทรงชี้แจงไว้ชัดเจน หากปฏิบัติตามนี้ปัญหาต่างๆ ก็จะคลี่คลายไปในที่สุด การที่ท่านทั้งหลายอาสาสมัครไปสอนภาษาและวัฒนธรรมไทยให้แก่เด็กไทยในสหรัฐอเมริกา เราไปในฐานะเป็นครู เราก็มีลูกศิษย์ ครูจะทำหน้าที่อย่างไร ลูกศิษย์จะทำหน้าที่อย่างไร และเราก็ไปกันหลายคน ทุกคนก็จะอยู่ในฐานะเพื่อน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงานหรืออะไรก็ตาม ข้อที่จะพึงปฏิบัติต่อเพื่อนพระพุทธองค์ก็ทรงแยกแยะไว้ชัดเจนแล้ว ในที่นี้ไม่ขอพูดถึงรายละเอียด เพราะท่านทั้งหลายคงศึกษามาเป็นอย่างดีแล้ว

อีกประการหนึ่ง ท่านทั้งหลายที่จะไปทำหน้าที่ของครูนี้ ก่อนอื่นต้องทำใจตัวเองให้ยอมรับว่าเราเป็นอาสาสมัคร หมายความว่า เรารับอาสาที่จะไปทำงานนี้ด้วยความสมัครใจ เต็มใจพอที่จะไปทำหน้าที่ของ **"แม่พิมพ์"** ที่ดี ข้อนี้อาตมาคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญอันดับแรกทีเดียว เพราะถ้าไปด้วยความเกรงใจหรือด้วยเป้าหมายอื่นใด นอกเหนือจากหน้าที่ครูอาสาสมัครแล้ว ก็จะทำให้เป้าหมายของโครงการนี้เบี่ยงเบนไป จนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

จริงอยู่ การทำงานตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ย่อมต้องมีความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป ข้อนี้ถือว่าเป็นความเจริญ เพราะถ้ามีแต่คล้อยตามหรือมีความเห็นไปในทางแนวเดียวกันแล้ว ก็จะไม่เกิดแนวความคิดไม่เกิดสติปัญญาขึ้นมาแต่อย่างใด การขัดแย้งกันนั้นถือว่าเป็นส่วนเสริมสร้างงานต่างๆ ให้ก้าวหน้าขึ้น อันนี้หมายถึงการขัดแย้งกันด้วยเหตุผล หาข้อสรุปที่ดีที่สุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้

เพราะฉะนั้น การขัดแย้งทางความคิดจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าตกใจแต่อย่างใด โดยเฉพาะท่านทั้งหลายในที่นี้ต่างก็เป็นบัณฑิตด้วยกันทั้งนั้น คำว่า **"บัณฑิต"** ตามความหมายในทางพุทธศาสนาหมาย

ถึงผู้ที่เป็นอยู่ด้วยปัญญา คือ รู้วันนี้ วันพรุ่งนี้ รู้สุดยอด

เมื่อสักครู่นี้ตั้งคำถามไว้ว่าเรามีเป้าหมายว่าครู อาสาสมัครที่จะไปทำงานสอนภาษาและวัฒนธรรมไทยแก่เด็กไทยในสหรัฐอเมริกา ซึ่งตอนนี้ท่านกำลังศึกษาและสัมมนากันอยู่ ในเรื่องการสอนภาษาและวัฒนธรรมไทยในสหรัฐอเมริกานี้ เคยมีอาจารย์บางท่านได้ไปสัมผัสมาก่อนแล้วชุดแรกมี รศ. ประภาศรี สีหอำไพ รศ. ไขสิริ ปราโมช ณ อยุธยา และ ศ. สมุน อมรวิวัฒน์ สำหรับ ศ. สมุน ท่านไม่ได้สอนเสียทีเดียว เป็นที่ปรึกษาและแก้ปัญหา ผู้ที่ลงสอนด้วยตนเองก็คือ รศ. ประภาศรี และรศ. ไขสิริ ซึ่งท่านอาจจะพูดให้ท่านทั้งหลายฟังเรื่องการสอนภาษาและวัฒนธรรมไทยในวัดไทยลอสแองเจลิสมาบ้างแล้วว่า มีความแตกต่างระหว่างเด็กที่นั่นกับเด็กในประเทศไทย คนละลักษณะกันเลย ในวันแรกที่ รศ. ประภาศรี สอนนั้นต้องหัวเราะกับเด็ก พอสอนถึงศีรษะ ลูกศิษย์ก็เอามือมาจับศีรษะของอาจารย์ นี่ถ้าอยู่เมืองไทยจับไม่ได้ แต่ในอเมริกาเด็กจับได้ แสดงว่าอาจารย์ได้ยอมรับปรับตัวทันเข้ากับเด็กได้ เพราะทราบว่าภาพของเด็กที่นั่นเป็นอย่างนั้น

ในเมืองไทยเรานั้น สอนให้เด็กมีความเคารพในคุณครู ไม่จับศีรษะครู แต่เด็กในสหรัฐอเมริกาจะมีลักษณะตรงกันข้าม เป็นเด็กที่ซน บางคนเราต้องใส่ชื่อไว้ในบัญชีเด็กที่สุด ในปีก่อนๆ นั้นมีนายสู้ ตอนนี้นายสู้โตแล้ว ไม่สู้แล้ว ปีที่ผ่านมาดูเหมือนจะเป็นนายเอกภาพ คือชอบโหนห้อยทุกอย่าง เพราะฉะนั้นเราต้องรู้ถึงความแตกต่างของเด็กด้วย

สำหรับวัดไทยฯ แม้แต่พระที่ไปปฏิบัติศาสนกิจยังต้องปรับตัวให้เข้ากับเด็ก เป็นเพื่อนกับเด็กได้ในบางครั้ง ตอนกลางวันพอทานข้าวเสร็จแล้ว บนโบสถ์จะเต็มไปด้วยเด็ก หกคะเมนตีลังกา แสดงโขนสามโรงทีเดียว พระกล่าวเตือนว่า **"อย่าเล่นบนนี้นะ"** เด็กๆ ก็กล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า **"ครับๆ"** หลังจากนั้นจะหยุดสักพัก ก็กลับมาเล่นใหม่เขาจะสนุกสนาน เพราะฉะนั้นเราก็ต้องทนกับเด็กๆ เหล่านี้อย่างมาก

เด็กไทยในสหรัฐอเมริกาคล้ายคลึงกับเด็กจีนในประเทศไทย มีความรู้สึกว่าเราอยู่ในอเมริกาต้องพูดภาษาฝรั่ง แต่ความจริงไม่เป็นอย่างนั้น ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมเพราะสิ่งแวดล้อมจะบังคับคนเหล่านั้นต้องพูดภาษานั้นเรื่อยไป อาตมภาพมีหลานอยู่ ๒ คน อาจารย์ที่ไปแล้วคงจะทราบ คือลูกคุณซุปเปอร์ เขาอยู่โรงเรียนสอนภาษาอังกฤษ ถามอยู่เรื่อยว่า What"s your name? ถามเป็นภาษาอังกฤษทั้งวัน เราต้องเข้าใจว่า การเรียนการสอนที่นั่นเป็นภาษาอังกฤษ ทีวีเป็นภาษาอังกฤษ หนังสือหรือพูดคุยกับเพื่อนบ้านก็เป็นภาษาอังกฤษ เพราะฉะนั้นเด็กที่นั่นจะคุ้นเคยกับภาษาอังกฤษ เราเข้าไปสอนในโรงเรียนบางทีก็กลายเป็นว่า เราพูดภาษาไทยคนเดียว เด็กเหล่านั้นจะพูด จะถาม จะตอบ ก็พูดแต่ภาษาอังกฤษ หรือบางครั้งพูดกับเราจะพูดเป็นภาษาไทย แต่กับเพื่อนๆ เขาจะพูดภาษาอังกฤษ

ดังนั้น เราจะต้องรู้ว่าเขาเป็นอย่างนี้ เราจะต้องใช้ความพยายามให้เด็กเหล่านั้นรู้จักภาษาและวัฒนธรรมไทยให้มากที่สุด โดยที่เด็กเหล่านั้นไม่รู้ว่าเขากำลังรับจากเรา นี่คือศิลปะที่ครูทั้งหลายจะต้องเตรียมไปใช้ หรือทำอย่างไรจะให้เด็กเหล่านั้นรู้จักภาษาและวัฒนธรรมไทยฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกให้ได้ นี่

คือที่เราจะพบจากเด็ก

การอยู่ร่วมกันสำหรับคณะครูที่จะไปสอนที่วัดไทยลอสแองเจลิส เราพักร่วมกัน แต่ที่อื่นๆ นั้น อาจจะต้องแยกย้ายหรือพักร่วมกันกับผู้ปกครองบ้าง อย่างไรก็ตาม คงจะคล้ายๆ กันว่าเมื่อเราอยู่สถานที่นั้นเราจะต้องทำอะไรบ้าง สำหรับที่วัดไทยลอสแองเจลิสนั้น เราเตรียมที่พักไว้แล้วเป็นกุฏิ ๒ หลัง เรียกว่า กุฏิ ๓ และกุฏิ ๔ คณะครูมี ๑๕ คน ส่วนกุฏิ ๖ ถ้าหากไม่มีแขกในระหว่างนั้นเราอาจจะขยายให้มาพักหรือทำงานในกุฏินี้ได้ สำหรับกุฏิ ๖นี้ ต้องขอไว้หลังหนึ่ง สำหรับใครไปใครมาจะได้พักอาศัย ซึ่งช่วงนี้เป็นช่วงหน้าร้อน มักจะมีคนผ่านไปผ่านมาเสมอ บางครั้งมีคนไปขอพัก บางทีเราก็ต้องปฏิเสธเพราะมีผู้บอกจองไว้ล่วงหน้าแล้ว แต่ทุกคนมีสิทธิ์ไปพักผ่อนได้ ถ้าผ่านไปทำธุระที่ลอสแองเจลิส แต่ต้องติดต่อกันมาก่อนนานๆ

กุฏิ ๖ นี้ รับคนได้น้อยและอยู่ได้ชั่วคราว อย่างที่กล่าวในตอนต้นว่า มีคนผ่านไปผ่านมาเสมอ ก่อนที่คณะครูจะไปถึง ยังมีพักอยู่แล้วเป็นคณะจาก San Fancisco มาประมาณ ๒๐-๓๐ คน มาขอพัก ๓ หลัง ถ้าหากมีโอกาสเรายินดีให้คนพัก แม้ท่านทั้งหลายเดินทางผ่านแอล.เอ ก็ไปพักได้ เรายินดีต้อนรับเลี้ยงรับรองอย่างดี คือมีข้าวมีอาหารเลี้ยงอย่างดี แต่มีข้อแม้อย่างเดียว ต้องทานข้าวกับไข่ ที่วัดมีไข่ทานมาก

อย่างไรก็ตาม คณะครูที่สอนที่วัดไทยฯ จะพักอยู่ที่เดียวกันร่วม ๓ เดือน นับว่านานพอสมควร เราจะต้องคิดอยู่เสมอว่าจะอยู่ร่วมกันอย่างไร คนเรานั้นถ้าไม่ได้เดินทางด้วยกัน ค้างคืนด้วยกัน ก็จะไม่ทราบถึงชีวิตจิตใจ หรือความเอื้ออารีต่อกัน เมื่ออยู่กันนาน ๆ ก็จะมีรากมีกิ่ง มีก้าน กิเลสมันชักแสดงออก จึงต้องพยายามกลบไว้ให้ดี เคยคบกันอย่างไรก็ต้องเป็นอย่างนั้นไปเรื่อย ๆ จงพยายามคิดไว้ในใจตลอดไปว่า **"คับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก"** หรือที่คับอยู่กันได้ อย่าไปคับใจในนั้นก็แล้วกัน คับใจก็ต้องว่าคับใจ คับใจมันยากเกินไป เราเอาใจไปเท่าไรเหลือแค่นั้น พอถึงใจมันโตขึ้นอยู่ไม่ได้ อย่าทำให้มันคับจนกระทั่งไม่สามารถอยู่ในที่ตรงนั้นได้ ก็ใช้ได้

ใจในที่นี้ คือ จิต จิตคืออัตตา อัตตาคือตัวเรา ตัวเราไม่ควรเอาไปด้วย เพราะถ้าเอาไป แล้วจะทำให้ใหญ่ เกิดความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง เมื่อตัวเราใหญ่ขึ้น คือ ไปแล้วมันใหญ่ขึ้นเราก็อยู่ไม่ได้ เพราะฉะนั้นถ้าทุกคนคิดอย่างเดียวกันว่า เราไปสอนหนังสือ เราเป็นอาสาสมัคร สามารถเป็นอยู่ได้โดยง่าย อยู่ที่ไหนก็ได้ นอนที่ไหนก็ได้ อย่างนี้เป็นต้น อาตมาคิดว่า ปัญหาอันเกิดจากการอยู่ร่วมกันคงลดน้อยลงไปมากทีเดียว หากวาดภาพไว้ว่าที่อยู่จะต้องเป็นอย่างนั้น ที่นอนจะต้องเป็นอย่างนี้ ต้องสะอาด สวยงาม ติดผ้าม่านสีสวยสลับลายดอกไม้อะไรทำนองนั้น อย่างนี้ก็อยู่ยาก ไปถึงแล้วไม่เป็นดังที่คิดไว้ ใจมันตก ซึ่งจะส่งผลให้ปัญหาอื่นๆ ตามติดมาได้ไม่มากก็น้อย

โดยจุดมุ่งหมายที่ว่า เราเพียงไปสอนหนังสือ ไปทำงานร่วมกันเป็นทีม อยู่ด้วยกัน กินด้วยกัน นอนด้วยกัน แม้จะไม่อาจหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง แต่ก็มีหนทางผ่อนหนักให้เป็นเบาได้ ยกตัวอย่างง่ายๆ

เช่นเรื่องห้องน้ำ บ้านฝรั่งเขามีห้องน้ำไว้อย่างน้อย ๒ ห้อง เมื่ออยู่ร่วมกันหลายคน เราก็ไม่สามารถใช้ได้ตามสะดวก จึงต้องจัดตารางหรือวางแผนล่วงหน้าไว้ก่อน อาจจะใช้วิธีสังเกตหรืออะไรก็แล้วแต่ คนอื่นใช้ห้องน้ำเวลาไหน เราควรจะใช้เมื่อไร เราเคยใช้ห้องน้ำนานเป็นชั่วโมง ก็พยายามลดลงให้เหลือครึ่งชั่วโมงอย่างนี้เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว เราก็ต้องรู้จักรักษาความสะอาดของห้องน้ำด้วย ไม่ใช่ว่าใช้เสร็จแล้วก็ปล่อยให้ห้องน้ำเต็มไปด้วยรอยคราบสกปรก ซึ่งจะเป็นที่รังเกียจของคนที่มาใช้ต่อไป แม้แต่อาตมาเองเวลาไปพักตามโรงแรมก็ต้องทำความสะอาด เพราะอายเขาถ้าจะทิ้งความสกปรกไว้อย่างนั้น

เรื่องห้องน้ำนี้ อาตมาทำตั้งแต่ยังเป็นสามเณรอยู่ที่วัดโพธิ์ เมื่อไปอยู่ที่วัดไทย (แอล.เอ.) ก็ทำทุกอย่าง พระสงฆ์ที่อยู่ที่นั่นท่านไม่เคยอยู่นิ่งเลยนะ ห้องน้ำก็ต้องล้างเอง แม้แต่ห้องน้ำของญาติโยมก็ทำได้ เวลาทำก็พยายามไม่ให้ใครเห็น ถ้าญาติโยมบังเอิญมาพบเข้ามักจะอุทานว่า **“ท่านเจ้าคุณ ไปล้างห้องน้ำทำไม ?”** ก็บอกเขาไปว่า **“ต้องการบุญ”** เวลาทำงานอย่างนี้ ต้องนึกว่าเป็นบุญเป็นโชคดีที่ได้ทำความสะอาดห้องน้ำ ถ้าไปนึกว่า **“ใครกัน ใช้ห้องน้ำแล้วไม่รู้จักล้าง ปล่อยให้สกปรก”** เราก็ขาดทุน ต้องทำใจชื่นชม ไม่บ่น แต่คนอื่นก็ไม่ควรจะคิดว่า เขาชอบทำความสะอาดห้องน้ำก็ดีแล้ว เราไม่ต้องทำปล่อยให้เขาได้บุญไปคนเดียว อะไรอย่างนี้

ข้อสำคัญการล้างห้องน้ำหรืองานในบ้านอื่นใดก็ตาม ไม่ควรถือว่าเป็นงานของผู้หญิงเท่านั้น ผู้ชายก็ต้องทำด้วยเหมือนกัน อเมริกาเป็นประเทศประชาธิปไตย ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน จึงต้องทำงานได้ทุกอย่างไม่ควรเกี่ยงว่านี่คืองานของผู้หญิง นั่นงานของผู้ชาย ซึ่งเป็นความคิดที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นอย่างยิ่ง ต่อไปเป็นเรื่องห้องนอน เราต้องดูแลจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย อย่าคิดว่าเย็นจะมานอนอีกยังไม่ต้องเก็บก็ได้ เพราะที่โน่น (แอล.เอ.) จะมีผู้ปกครองไปเยี่ยมอยู่เสมอ เมื่อทำแล้วไม่ต้องไปดูคนอื่น หรือคอยค่อนขอดเขาว่าไม่เก็บที่นอน ผ้าปูที่นอนวัดจัดให้ ๒ ชุด เพื่อจะได้เปลี่ยนซัก เรามีเครื่องซักผ้า

ส่วนเรื่องอาหาร เดิมให้ครูมารับปิ่นโตจากแม่ครัว ต่อมาให้ทำกันเองตามใจชอบ เพราะได้รับประทานอาหารที่ถูกใจ มีครูคนหนึ่งทำอาหารเก่ง เพื่อนก็ยกให้ทำ ทำไปตลอด ๓ เดือน คนทำเก่งก็ไม่มีอารมณ์จะทำเหมือนกัน เรื่องอย่างนี้ต้องช่วยกันทำจะปล่อยให้เป็นหน้าที่ของคนใดคนหนึ่งไม่ได้ ตลาดที่โน่นมีอาหารเหมือนเมืองไทยทุกอย่าง ขอให้ผลัดเปลี่ยนเวียนกันทำ เวลาทำใช้แค่ ๒ คนก็พอ ถ้าทำทั้ง ๑๕ คน เดี๋ยวจะไม่ได้กิน ครูผู้ชายก็ต้องช่วยทำด้วย แม้แต่ล้างจาน ขอให้ถือว่าเราทำงานด้วยกันกินด้วยกัน ล้างถ้วยล้างชามก็ต้องช่วยกัน

เวลารับประทานอาหาร ควรรับประทานด้วยกัน แล้วก็คุยกันในที่รับประทาน มีอะไรจะได้ปรึกษาหารือกัน การรับประทานอาหารพร้อมกัน เป็นการสร้างสามัคคีธรรมได้ส่วนหนึ่งเหมือนกัน ช่วยให้ประหยัดเวลา พระก็ฉันพร้อมกันเวลา ๗ โมงครึ่ง และเวลา ๑๑ โมง พระอยู่แยกกันหลายกุฏิก็มาฉันพร้อมกันในที่เดียวกัน บ้านพักครูมีเพียง ๒ หลัง ถ้ารับประทานอาหารพร้อมกันได้ก็จะดีมาก อย่าให้เหมือนว่าอยู่คนละฟากฟ้ารับประทานด้วยกันไม่ได้ บางวันต้องไปอยู่บ้านผู้ปกครอง บ้านกรรมการวัด เช่นที่วัด

พุทธานุสรณ์ เป็นต้น ก็ขอให้เขาระลึกถึงเราว่า ปีหน้าขอให้คณะครุศาสตร์ส่งครูมาอีก ส่งครูอย่างนี้มาอีก มิใช่ให้เขาพูดว่าปีหน้าคณะครุศาสตร์ไม่ต้องมาแล้ว

เมื่ออยู่ด้วยกันเกิดมีปัญหาขึ้น ขอให้กลับมาพิจารณาเป้าหมายใหม่ เป้าหมายของเราคือครูอาสาสมัครสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย อย่าไปตั้งเป้าหมายว่า เรามาสร้างชื่อเสียงให้แก่ตัวเอง อย่าเอาดีคนเดียว แต่ทำให้ดีที่สุด ไม่เหยียบย่ำคนอื่น ถ้าใครเขาทำดีก็ยกย่อง ยิ่งคนที่เป็นหัวหน้าต้องยกย่องความดีของลูกน้องให้ปรากฏ อาตมาอยู่ที่นั่น ๑๐ ปี เห็นว่าพระเก่งทุกรูป อาตมามิได้เป็นคนเก่งเลย เราต้องยกย่องพวกเราเอง พี่ยกย่องน้อง น้องยกย่องพี่ แต่อย่าไปยกกันให้มากนัก วัดอื่นๆ ก็เหมือนกัน มิใช่วัดไทยฯ แห่งเดียว

อีกประการหนึ่ง อย่าไปตั้งจุดมุ่งหมายว่า จะให้ผู้ปกครองคนนั้นนิยมเรา รักเรา ถ้าไปเพ่งเล็งตรงนั้นจะทำให้เรา **"ล้ำหน้า"** อยากมีชื่อเสียง ผลงานต่างหากที่จะบ่งบอกชื่อเสียงและยกย่องเราเอง ผู้ปกครอง ลูกศิษย์จะคอยดูว่าคณะครุศาสตร์มาทำอะไร

เพราะฉะนั้น เราต้องตั้งใจทำหน้าที่ของเราให้ดีที่สุด ถ้าทำดีที่สุดแล้วแม้จะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ก็จะไม่เป็นสิ่งที่น่าวิตก เคยมีบางคนว่าอาตมาไม่คบกับคนยากจน คบแต่เศรษฐี บางทีอาตมาคุยกับคนจนอยู่เศรษฐีก็โกรธ พอพูดกับเศรษฐี คนจนก็โกรธ ถ้าเขาว่าเราไม่ดี เราต้องดูตัวเราเองก่อนว่า เราไม่ดีตรงไหน เราบกพร่องอย่างไรบ้าง ถ้าเราไม่ดีจริงเราต้องแก้ไขตัวเอง พยายามแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ประวัตินางวิสาขาเมื่อตอนแต่งงาน พ่อแม่ได้สั่งสอนเรื่องสำคัญ คือ **"ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า"** พวกเรายังมิได้แต่งงาน แต่อนุโลมใช้ได้ เรื่องดีไปบอกเขาได้ แต่อย่าไปบอกเรื่องที่จะทำให้เขาทะเลาะกัน อย่าบอกเรื่องที่จะนำความเสียหายสู่กลุ่มของเราผู้ปกครองเองที่เขาสนิทสนมบางทีเขาอยากจะรู้ว่าเราอยู่กันอย่างไร มีอะไรที่เขาพอจะช่วยได้หรือเปล่า ถามอย่างนั้นถามอย่างนี้ ถ้าครูเล่าความในออกไปก็จะเป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมา เรื่องส่วนตัวของแต่ละบุคคลอย่านำมาวิพากษ์วิจารณ์กัน ควรถือส่วนรวมเป็นสำคัญ อย่าให้ผลกระทบส่วนตัว ทำให้ชื่อเสียงของส่วนรวมเสีย

บางทีเราไปกังวลถึงการกระทำของคนอื่นจนกระทั่งลืมตัวเอง เราต้องมองตัวเราเองก่อน มีอะไรต้องพูดกัน อย่าเก็บสั่งสมไว้ มันจะกลายเป็นการผูกโกรธ มีผลเสียหายในระยะยาว หากมีความเห็นไม่ตรงกัน ขอให้พูดกันตกลงกันในแง่วิชาความรู้ ยุติกันด้วยการฟังเสียงข้างมาก พิจารณาสิ่งที่เขาปฏิบัติมาแล้ว อย่าไปคิดว่าต้องฟังความเห็นของฉัน ฉันเป็นหัวหน้า ฉันมีสิทธิ์ ขอให้คิดว่าเราทำงานร่วมกันเป็นทีม หัวหน้าเป็นผู้คุมเหมือนกับทีมฟุตบอลฉะนั้น

ที่วัดไทยฯ เราตั้งเป้าหมายที่จะดึงเด็กให้เข้าวัด ให้มาอยู่กับเราให้มากขึ้น เมื่อเด็กมาวัดเราก็สร้างความเป็นไทยให้แก่เด็กได้ เรามุ่งที่จะรักษาทรัพยากรเหล่านี้ให้มีความรู้สึกเป็นไทยคณะครุศาสตร์เห็นชอบและสนับสนุนโครงการนี้ เราลงทุนลงแรงทำกัน อย่างศาสตราจารย์สมุน อมรวิวัฒน์ ได้ช่วยทำงานให้มากมายมหาศาล เพราะท่านมีจุดมุ่งหมายที่จะรักษาทรัพยากรบุคคลเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นเราจึงต้อง

พยายามรักษาน้ำใจเด็กเหล่านั้น แต่มิใช่ตามใจเด็กจนกระทั่งเสียเด็ก ต้องรักษาเด็กเหล่านั้น รวมทั้งผู้ปกครองให้มีความเป็นไทยมากที่สุด

ทั้งหมดที่พูดมานี้ เป็นเพียงตัวอย่างเท่านั้นเอง ยังมีอีกหลากหลายของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่นั่นตลอดเวลาการเรียนการสอน ซึ่งคุณครูทั้งหลายต้องร่วมแรงร่วมใจกันอย่างแข็งขัน เพื่อแก้ไขให้ลุล่วงไปด้วยดีโดยหวังประโยชน์แก่ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง อย่างไรก็ตาม บางเรื่องเป็นเหตุการณ์เฉพาะหน้า ต้องอาศัยไหวพริบและประสบการณ์ส่วนตัวเข้าแก้ไข ซึ่งอาตมามั่นใจว่า คงไม่เหลือบ่ากว่าแรงสำหรับคุณครูทั้งหลายอย่างแน่นอน โดยเฉพาะคุณครูทั้งหลายมีเป้าหมายร่วมกันอยู่แล้ว มันก็ยิ่งจะก่อให้เกิดพลังกายและกำลังใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาตมาไม่เป็นห่วงในเรื่องนี้เลย

เอาละ พอสมควรแก่เวลาแล้ว อาตมาขอยุติไว้เพียงแค่นี้ก่อน ขอถือโอกาสนี้ อวยพรให้คุณครูทั้งหลายเดินทางไปสหรัฐอเมริกาด้วยสวัสดิภาพเทอญฯ

หมายเหตุ : บทความเรื่องนี้เรียบเรียงจากปาฐกถาในที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อการสอนภาษาไทยและวัฒนธรรมไทยในสหรัฐอเมริกา ของหน่วยจัดการศึกษานอกโรงเรียน ประเภทบุคคลภายนอก คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือ **"ดวงประทีป"** ปีที่ ๑๕ ฉบับวันที่ ๓ - ๕ เดือน มีนาคม-พฤษภาคม และฉบับที่ ๖ - ๘ เดือนมิถุนายน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๒

* ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมราชานุวัตร
* ในอุโบสถศาลาวัดไทยฯ ได้ประดิษฐ์พระพุทธมณีรัตนปฏิมากรจำลองไว้ ๑ องค์ ชาวแอล.เอ. เรียกว่า **"หลวงพ่อแก้ว"** ต่างพากันกราบไหว้บนขอให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา และได้รับความสำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา และได้รับความสำเร็จเป็นส่วนใหญ่จึงแก้บนด้วยไข่ไก่เป็นจำนวนครั้งละมากๆ และมีผู้มาบูชาไปรับประทานกันด้วยเรียกว่า "ไข่หลวงพ่อแก้ว"

พระธรรมเทศนา อเวรกถา

พระเทพโสภณ วัดพระเชตุพน
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพุธที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๐ (วันธรรมสวนะขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๗)
เวลา ๘.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
น หิ เวเรน อเวรานิ สมฺมนฺตีธ กุทาจนำ
อเวเรน จ สมฺมนฺติ เอส ธมฺโม สนนฺตโนติ ฯ

บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนาในอเวรกถา พรรณนาถึงการไม่ผูกเวร เพื่อเป็นเครื่องเพิ่มพูนกุศลบุญราศรี ประดับปัญญาบารมี และประคับประคองสติให้มั่นคง อันจักเป็นส่วนดำรงชีวิตให้ดำเนินไปโดยปรกติสุขสืบต่อไป

วันนี้ เป็นวันธรรมสวนะ คือเป็นวันฟังธรรม ผู้ที่มีโอกาสก็ย่อมจะบริจาคทานทำบุญตักบาตร และรักษาศีล ๕ ศีล ๘ สวดมนต์ไหว้พระบำเพ็ญภาวนา ตามกำลังศรัทธาอีกด้วย ซึ่งล้วนแต่เป็นส่วนสร้างสมบุญกุศลให้เพิ่มทวีในตนยิ่ง ๆ ขึ้น ส่วนผู้ที่มีศรัทธาสดับฟังพระธรรมเทศนาทางวิทยุเช่นนี้ ก็ย่อมสำเร็จประโยชน์ในการอบรมบ่มปัญญาให้รู้จักละสิ่งที่ควรละ เจริญเพิ่มพูนสิ่งที่ควรเจริญเพิ่มพูน

ก็หมู่มนุษย์เราที่อยู่ร่วมกัน เรียกว่า สังคม หากอยู่รวมกันน้อยๆ ก็เป็นครอบครัว เป็นหมู่บ้าน อยู่รวมกันมากก็ขยายอาณาบริเวณกว้างออกไปเป็นอำเภอ จังหวัด จนถึงเป็นประเทศ สังคมแต่ละสังคมที่มีมนุษย์อยู่รวมกันแม้เพียงสองคน ก็ย่อมจะต้องมีปัญหา สังคมเล็กก็มีปัญหาน้อย สังคมใหญ่ก็มีปัญหามากเป็นเงาตามตัว ปัญหาสำคัญก็คือความต้องการในปัจจัยเครื่องดำรงชีพ นอกจากปัจจัยที่จำเป็น ๔ ประการ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ อีกมากมายที่มนุษย์ต้องการมีไว้เพื่ออำนวยความสะดวกสบาย จนเลยเป็นปัจจัยฟุ่มเฟือย หรือปัจจัยประดับบารมี ให้ผู้อื่นเห็นว่าดีว่างามเป็นสง่าน่าเกรงขาม ผู้ที่ยังไม่มีก็อยากจะมี ผู้ที่มีแล้วก็อยากมีให้มากยิ่งๆ ขึ้นไป จึงเป็นเหตุให้เกิดการแก่งแย่งแข่งดี ก่อให้เกิดการเบียดเบียนแก่กันและกันขึ้น จนถึงละเลยศีลธรรม คุณธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม

ในปัญหาต่างๆ นั้น มีปัญหาที่ควรจักพิจารณาเป็นการเฉพาะหน้า ก็คือข่าวต่างๆ ที่ปรากฏทางสื่อสารมวลชน คือ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ในขณะนี้ก็คือข่าวการประทุษร้ายทำอันตรายชีวิต ดูดั่งชีวิตแต่ละคนนั้นเสมือนผักปลา ไม่มีราคาค่างวดแต่ประการใด สังคมมนุษย์กำลังจะกลับกลายเป็นสังคมสัตว์ป่า น่าหวาดกลัว ทั้งที่เจ้าหน้าที่บ้านเมือง ก็ได้ร่วมกันกำจัดปัดเป่า ด้วยการป้องกันปราบปรามอย่างรวดเร็วแข็งขัน ข่าวการทำอันตรายมุ่งหมายต่อชีวิตก็ยังมีเสมอ หากพิจารณาสาเหตุแห่งการประทุษร้ายต่อชีวิตนั้นๆ แล้ว จะเห็นได้ว่าเกิดแต่อำนาจกิเลสฝ่ายต่ำครอบงำจิตใจให้เห็นผิดเป็นชอบ เพราะความโลภความอยากได้ในทรัพย์ของผู้อื่น ก็เพราะความอาฆาตมาดร้าย จองเวรจองกรรมและด้วยโมหะความหลงผิดคิดผิด จิตใจจึงวิปริตเห็นชีวิตของฝ่ายตรงข้ามเป็นเหมือนหนี้สินที่ต้องปลดเปลื้อง

คนเรากว่าจะเกิดมาเป็นคนมีชีวิตอยู่ได้ จะต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาตินานาประการ เมื่อมีชีวิตแล้วก็ยังต้องต่อสู้เพื่อการดำรงอยู่ของชีวิตให้ยืนยาวนาน ต่างคนต่างจึงรักและหวงแหนชีวิตเป็นอย่างยิ่ง การที่จะมาทำลายล้างชีวิตผู้อื่นด้วยอำนาจแห่งกิเลสนั้น ย่อมเป็นบาปกรรมอันร้ายแรง ไม่ควรจักประพฤติปฏิบัติเพราะจักเป็นเวรกรรมต่อเนื่องกันสืบต่อไปไม่รู้จักจบสิ้น ข้อนี้มีอุทาหรณ์ตัวอย่างแต่ครั้งพุทธกาลซึ่งพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลายทรงแสดงไว้ดังนี้

สมัยเมื่อพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลายยังทรงพระชนม์อยู่ ขณะที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดพุทธบริษัท ณ เชตวันมหาวิหาร ที่ท่านอนาถบิณฑิตเศรษฐีสร้างถวายในนครสาวัตถี มีสตรีคนหนึ่งวิ่งกระหืดกระหอบอุ้มเด็กวิ่งเข้ามาท่ามกลางพุทธบริษัท แล้ววางเด็กนั้นไว้แทบพระยุคลบาท พลางกราบทูลถวายเด็กนั้น และขอให้พระพุทธเจ้าทรงประทานชีวิตให้แก่เด็กด้วย ขณะเดียวกันนั้นก็มีนางยักษิณีไล่ตามติดมา แต่ไม่สามารถเข้าไปข้างในได้ นางยักษิณียิ่งแสดงความโกรธกระโดดโลดเต้นอยู่นอกพระวิหาร

พระพุทธองค์จึงทรงโปรดให้พระอานนท์พุทธอุปัฏฐากไปนำนางยักษิณีเข้ามาในพระวิหาร สตรีนั้นเมื่อเห็น นางยักษิณีก็กราบทูลด้วยอาการอันกลัวอันตรายว่า **"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นางยักษิณีมาแล้ว"** พระพุทธเจ้าผู้พระบรมศาสดาทรงตรัสปลอบสตรีกุลธิดานั้นมิให้สะดุ้งกลัว และตรัสกับนางยักษิณีซึ่งมา ยืนอยู่ด้วยความโกรธให้ระงับการจองเวรเสีย เพราะทั้งสองได้จองเวรกันมาหลายภพหลายชาติ

คือในอดีตชาตินั้น สตรีผู้นี้ได้เป็นภรรยาของบุตรกุฎุมพีชาวนาผู้มีฐานะดีผู้หนึ่ง แต่นางเป็นหญิงหมันไม่มีบุตร ในครั้งนั้นถือกันว่า ธรรมดาสกุลที่ไม่มีบุตรย่อมไม่เจริญ มารดาของบุตรกุฎุมพีนั้นได้แสดงความประสงค์จะจัดหาหญิงอื่นมาให้เป็นภรรยาอีก ส่วนภรรยาทราบเช่นนั้นก็เห็นว่าถ้ามารดาไปหาหญิงที่ไม่ถูกชะตากับตนมา ก็ย่อมอยู่กันไม่เป็นสุข นางจึงไปหากุลธิดาที่ตนพอใจมาให้เป็นภรรยาน้อยของสามีเสียเอง ครั้นแล้วภรรยาผู้เป็นหมันก็เกิดความวิกตกกังวลว่า หากกุลธิดาผู้เป็นภรรยาน้อยมีบุตรจะเป็นหญิงหรือชาย ทรัพย์สมบัติก็จะตกเป็นของนางทั้งหมด เพราะความโลภในทรัพย์สมบัติ ภรรยาหลวงจึงคิดกำจัดทารกที่เกิดในครรภ์ของภรรยาน้อย ด้วยการให้รับประทานยาที่ทำลายทารกตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ถึง ๒ ครั้ง ครั้นภรรยาน้อยทราบเหตุเช่นนั้น พอตั้งครรภ์ครั้งที่ ๓ จึงมิได้บอกแก่ภรรยาหลวง ครั้นเมื่อครรภ์

ปรากฏ ภรรยาหลวงจึงโกรธมาก พอได้โอกาสก็ให้รับประทานยาทำลายทารกอีก ครานี้ทารกแท้งนอนขวางในครรภ์ ภรรยาน้อยต้องทนทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ก่อนที่นางจะถึงแก่ความตาย จิตตั้งความปรารถนาด้วยอำนาจของโทสะความโกรธแค้น ขอให้นางได้ไปเกิดเป็นยักษิณี เพื่อจะได้กินลูกของภรรยาหลวงในชาติหน้า

ครั้นภรรยาน้อยตายแล้ว ได้ไปเกิดเป็นนางแมวในบ้านนั้นเอง ส่วนภรรยาหลวงก็ถูกสามีทุบตีจนถึงแก่ความตายเช่นเดียวกัน แล้วไปเกิดเป็นแม่ไก่ในบ้านเดียวกัน ต่อมาพอแม่ไก่ตกฟองไข่ นางแมวก็กินไข่เสียถึง ๓ ครั้ง แม่ไก่ก็ทำความปรารถนาขอให้ไปเกิด แล้วกินลูกของนางแมวในภพต่อไปบ้าง

ครั้นแม่ไก่ตายก็ไปเกิดเป็นแม่เสือลายเหลือง ส่วนนางแมวไปเกิดเป็นแม่เนื้อ ต่อมาเมื่อคลอดลูก แม่เสือเหลืองก็ได้กินลูกเนื้อถึง ๓ ครั้งเหมือนกัน แม่เนื้อจึงตั้งความปรารถนาไว้ขอให้ไปเกิดแล้วกินลูกของแม่เสือเหลืองในภพต่อไป ครั้นตายไปแล้วจึงเกิดเป็นยักษิณี ส่วนแม่เสือเหลืองก็ได้ไปเกิดเป็นกุลธิดาลูกสาวในตระกูลแห่งเมืองสาวัตถี

ครั้นกาลต่อมาเพื่อกุลธิดาแต่งงาน พอคลอดบุตรนางยักษิณีก็จำแลงตัวเป็นเพื่อนหญิงมาเยี่ยม พอได้โอกาสก็จับทารกกินเสียดังนี้ถึง ๒ ครั้ง พอครั้งที่ ๓ นางกุลธิดาจึงขอให้สามีนำกลับไปคลอดที่บ้านเดิมของนาง เพื่อหนีนางยักษิณี แต่ถึงกระนั้นด้วยกำลังแห่งเวร นางยักษิณีก็ติดตามไปพบนางกุลธิดา ในขณะที่กำลังให้นมลูกระหว่างการเดินทางกลับมาเรือนของตน นางกุลธิดาพอเห็นนางยักษินีมาก็ร้องบอกอันตรายแก่สามี แล้วอุ้มลูกน้อยวิ่งเข้าไปท่ามกลางพุทธบริษัทในวิหารเชตวัน

พระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย ผู้ทรงเป็นสัพพัญญูล่วงรู้เหตุการณ์ทั้งปวง ได้ทรงตรัสกับนางทั้งสอง หากมิได้มาพบพระพุทธองค์ในวันนี้ เวรของนางทั้งสองก็จะอยู่ชั่วกัปชั่วกัลป์เหมือนงูกับพังพอน หมีกับไม้และกากับนกเค้า เพราะเวรย่อมระงับได้ด้วยการไม่จองเวรเท่านั้น จึงตรัสเป็นพระพุทธภาษิตดังที่ได้ยกไว้ ณ เบื้องต้นว่า

น หิ เวเรน อเวรานิ เป็นต้น แปลเป็นใจความว่า **ตั้งแต่ไหนแต่ไรมาในโลกนี้ เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร แต่ย่อมระงับได้ด้วยความไม่มีเวร ธรรมข้อนี้เป็นของเก่าแก่**

อธิบายความในพระพุทธภาษิตนี้ว่า คำว่า **เวร** หมายถึง ความผูกโกรธ ตามรูปศัพท์แปลว่าธรรมชาติที่เป็นไปโดยอาการอันน่าเกลียด ก็ได้แก่ความแค้นความผูกใจเจ็บ คือถ้อยคำที่พูดกันว่า ความพยาบาทอาฆาตจองเวร อันเกิดแต่ความโกรธ มีโทสะเป็นอกุศลมูลนั่นเอง

ก็แล ผู้ที่ผูกความโกรธไว้ว่า ผู้โน้นได้ด่าเรา ผู้นี้ได้ตีเรา ผู้นั้นชนะเรา ผู้โน้นได้ลักของของเราดังนี้ ยิ่งคิดถึงนึกถึงเท่าไร ความโกรธความแค้นก็ยิ่งเพิ่มพูนขึ้นเท่านั้น เหมือนคนขับเกวียนขันธูปเกวียนด้วยชะเนาะ ยิ่งขันก็ยิ่งรัดแน่น หรือดุจชาวประมงห่อปลาเน่าด้วยใบหญ้าคา กลิ่นปลาเน่าก็จับติดใบหญ้าคานั้น

อีกประการหนึ่ง คนที่ด่าตอบคนที่ด่าอยู่ หรือประหัตประหารตอบคนที่ประหัตประหารอยู่ ย่อม

ไม่อาจยังเวรให้ระงับด้วยเวรได้ แต่ยิ่งจะเพิ่มพูนเวรนั้นให้ยิ่งขึ้นไป เหมือนคนล้างสถานที่ที่เปรอะเปื้อนด้วยของไม่สะอาด มีอุจจาระปัสสาวะ เป็นต้น ด้วยน้ำเน่าสกปรกไม่ใสสะอาด ก็ย่อมไม่สามารถทำสถานที่ที่นั้นให้หมดจดปราศจากกลิ่นเหม็นได้ แต่กลับจะเพิ่มความเหม็นมากขึ้นกว่าเก่าอีก

แต่เวรย่อมระงับได้ด้วยความไม่มีเวรนั้น ได้แก่ การที่บุคคลไม่ผูกความโกรธ คือ คำด่าเป็นต้น เป็นที่ด้วยอำนาจการไม่นึกถึงและการไม่กระทำไว้ในใจ ด้วยการพิจารณาเห็นเป็นกรรมอย่างนี้ว่า มิใช่ความผิดของใครๆ แต่คงจักเคยด่าเขามาแล้วในชาติก่อน คงจักประหัตประหารเขามาแล้วในภพเก่า คงจักเคยโกงเขามาก่อน คงจักเคยลักขโมยข่มขู่ช่วงชิงทรัพย์สมบัติเขามาแต่ภพชาติก่อนๆ มิใช่ความคิดของเขา เราจึงได้รับผลตอบไม่เป็นที่น่าปรารถนา ดังนี้ แม้เวรจะเกิดขึ้นเพราะความประมาทก็ย่อมสามารถระงับได้ด้วยการไม่ผูกเวร ดุจไฟที่ไม่มีเชื้อ เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปเอง ฉะนั้น

อีกประการหนึ่ง เหมือนการล้างสถานที่ที่สกปรกด้วยน้ำที่ใสสะอาด สถานที่ที่นั้นย่อมหมดจดไม่มีกลิ่นเหม็น เวรก็ย่อมสงบระงับด้วยความไม่จองเวรต่อกัน ด้วยน้ำคือขันติและเมตตา

ขันติ คือความอดทน อดกลั้น รู้จักข่มอารมณ์อันจักเป็นเหตุให้ก่อเวร ด้วยการพิจารณาถึงความเป็นจริง ยอมรับสภาวะที่ถูกต้อง

เมตตา ได้แก่ อารมณ์ที่ประกอบด้วยความรักปรารถนาความสุขแก่ผู้อื่น คือมองเขาในแง่ดี นำความดีของเขามาพิจารณา หรือด้วยการเจริญเมตตาภาวนาว่า สพฺเพ สตฺตา อเวรา โหนฺตุ ขอสรรพสัตว์ทั้งหลายจงอย่ามีเวรมีภัย อย่าเบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย ขอจงเป็นผู้มีความสุข รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งปวงเถิด หรือจะภาวนาด้วยคำสั้นๆ ที่นิยมกันว่า อโหสิ อโหสิ ซึ่งหมายรู้กันเองว่าเป็นอโหสิกรรม คือ ยกเลิกการกระทำต่อกัน

ธรรม คือ ความสงบระงับเวรด้วยความไม่มีเวรนี้ ได้ชื่อเป็นของเก่า เพราะเป็นปฏิปทาทางดำเนินแห่งพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระอรหันตขีณาสพทุกพระองค์ ซึ่งถือประพฤติปฏิบัติกันมาแล้ว

ก็แล เราทั้งหลายเป็นพุทธสาวก เป็นพุทธมามกะ ผู้นับถือพระพุทธศาสนา มีศรัทธาเลื่อมใสในพระคุณพระรัตนตรัยเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับอัญเชิญพระพุทธรูปห้อยติดตัวกันไปคนละหลายๆ องค์ จึงมิควรอัญเชิญแต่รูปพระพุทธไปเท่านั้น แต่ต้องอัญเชิญพระธรรมคือคำสั่งสอนที่ได้ทรงโปรดเทศนาไว้ประดับประดาจิตใจ เพื่อให้เกิดความผาสุกแก่ชีวิตของตน ครอบครัว ตลอดทั้งสังคม พึงหมั่นชำระจิตด้วยน้ำคือขันติ และเมตตาอยู่เนืองนิตย์ ก็จะกำจัดพิษร้ายคือการจองเวร ระงับการประหัตประหารทำอันตรายต่อกัน สร้างสรรค์ชีวิตให้ดำเนินไปสู่สันติสุขได้โดยประการทั้งปวง ด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา โรงพยาบาลสงฆ์ครบรอบปีที่ ๓๗

โดย พระเทพโสภณ

วันเสาร์ที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๓๑

บัดนี้จะแสดงพระธรรมเทศนาในอัตถกุศลตากถา เพื่อเป็นเครื่องประดับปัญญาความรอบรู้และเป็นเครื่องค้ำชูสติ ความระลึกได้ อันเป็นส่วนเพิ่มพูน ธัมมัสสวนมัยกุศล คือบุญที่เกิดแต่การฟังธรรมอีกโสตหนึ่ง แก่ท่านสาธุชนทั้งปวง ในวันธัมมัสสวนะคือวันฟังธรรมของผู้นับถือพระพุทธศาสนา ตามที่สมเด็จพระบรมศาสดาของเราทั้งหลายทรงบัญญัติไว้ ผู้ที่ได้ฟังธรรมะในกาลเช่นนี้ ย่อมได้รับอุดมมงคลเหตุแห่งความสุข ความเจริญอย่างสูงสุดอีกด้วย

ก็แลมนุษย์เราที่เกิดมาในโลกนี้ ย่อมรู้เห็นสิ่งที่เป็นธรรมดาตามธรรมดาที่เกิดขึ้น เป็นต้นว่าความเกิด ความดับของสังขาร แต่ผู้ที่มิได้ประมาทในชีวิต ย่อมรู้จักคิดที่จะดำเนินชีวิตที่เป็นอยู่ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนและผู้อื่น คือเมื่อตนเองสามารถตั้งตนได้แล้ว ก็บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ความดำริในอันที่จะบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นนั้น เริ่มแต่ในขอบเขตจำกัดวงแคบๆ ก่อน ระหว่างสามีกับภรรยา บิดามารดากับบุตรธิดา พี่น้องญาติมิตร ขยายวงกว้างออกไปยังหมู่บ้าน ตำบล ตลอดไปถึงประเทศชาติ ตามกำลังอัธยาศัยของผู้นั้น เรียกว่าบำเพ็ญสังคหกิจ นับว่าเป็นเครื่องอุปถัมภ์บำรุงโลกให้มีความสุขสมบูรณ์ ไม่คับแค้นโกรธเคือง เป็นการกระทำที่บัณฑิตมีพระพุทธเจ้า เป็นต้น ทรงสรรเสริญ

อันการบำเพ็ญสังคหกิจ คือการมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำการช่วยเหลือผู้อื่นนั้น ย่อมยังจิตใจของตนให้ชุ่มชื่น อิ่มเอิบ จึงเป็นกรณียกิจซึ่งบัณฑิตผู้ฉลาดในประโยชน์ควรกระทำ ความเป็นผู้ฉลาดในประโยชน์นั้น ชื่อว่าอัตถกุศลตา เป็นต้นเค้าแห่งกิจที่เป็นประโยชน์ทั้งปวง กิจที่เป็นประโยชน์นั้นมีมากมายนานาประการ กล่าวโดยสรุปสำคัญนั้นก็มี ๒ ประการ คือกิจที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ประการหนึ่ง และกิจที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ประการหนึ่ง

กิจที่เป็นประโยชน์นี้แม้พระอริยเจ้าบรรลุบทอันระงับแล้ว คือถึงซึ่งฝั่งพระนิพพานตัดกิเลสได้เด็ดขาด จิตใจมิได้เกาะเกี่ยวด้วยอำนาจกิเลส มีความรักเป็นต้น ในบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ยังกระทำกิจที่เป็นประโยชน์นั้น จึงไม่จำต้องกล่าวถึงโลกียชนคนธรรมดา ที่ยังวนเวียนอยู่ในโลก มีความผูกพันอยู่กับคนที่รักตลอดทั้งหมู่คณะ เพราะฉะนั้นผู้ที่กระทำกิจอันเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อตนเองและผู้อื่น จึงชื่อว่าเป็นผู้ดำเนินเจริญรอยตามปฏิปทาของพระอริยเจ้า ทำชีวิตของตนให้มีประโยชน์ ไม่ว่างเปล่า ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า **อโมฆ์ ตสฺส ชีวิตๆ** ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้นั้น ไม่เปล่าจากประโยชน์ ดังนี้

อัตถกุศลตา ความเป็นผู้ฉลาดในประโยชน์ เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งสนับสนุนบุคคลให้บำเพ็ญกิจที่มีประโยชน์ ตามปฏิปทาของพระอริยเจ้า ชื่อว่าเป็นอัตถกุศลบุคคล ก็แลอัตถกุศลบุคคล คือบุคคลผู้ฉลาดในประโยชน์นั้น ย่อมจะต้องประกอบด้วยคุณธรรมมีความกล้าหาญเป็นต้น เป็นกำลังส่งเสริมการบำเพ็ญประโยชน์ สำเร็จลุล่วงได้ ปรากฏดังพระพุทธวจนะประพันธ์แต่คาถาที่แสดงไว้ ณ เบื้องต้นว่า

กรณียมตฺถกุสเลน ยนฺตำ สนฺตำ ปทำ อภิสเมจฺจ สกฺโก อชู จ สุหุชู จ สุวโจ จสฺส มุทุ อนติมานี

แปลว่า กิจอันใดซึ่งพระอริยเจ้าบรรลุบทอันระงับกระทำแล้ว กิจอันนั้นอันบุคคลผู้ฉลาดในประโยชน์ควรกระทำ บุคคลนั้นต้องเป็นคนกล้าหาญ ซื่อสัตย์ ซื่อตรง ว่าง่าย อ่อนโยนและเป็นคนไม่ดูหมิ่นคนอื่น

อธิบายความว่า บุคคลผู้ฉลาดในประโยชน์ จำต้องประกอบด้วยคุณธรรม ๖ ประการ คือ

สกฺกตฺตำ	ความเป็นผู้กล้าหาญ ๑
อุชุตา	ความเป็นคนซื่อสัตย์ ๑
สุหุชุตา	ความเป็นผู้ซื่อตรง ๑
โสวจสฺสตา	ความเป็นคนว่าง่าย ๑
มุทิตา	ความเป็นผู้อ่อนโยน ๑
อนติมานิตา	ความเป็นคนไม่ดูหมิ่นคนอื่น ๑

ความเป็นผู้ไม่หวาดหวั่นต่ออุปสรรคอันตรายต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นขัดขวางการทำงานของตน มองเห็นปัญหานั้นๆ เป็นเรื่องธรรมดา มุ่งพ้นคือความสำเร็จประโยชน์เป็นใหญ่ ด้วยการใช้วิจารณปัญญาตรวจตราโดยรอบคอบแล้ว เห็นว่าไม่ผิดพลาด ตั้งใจกระทำโดยเด็ดขาด ด้วยความจริงใจไม่โลเลสงสัย ทั้งกล้าต่อสู้กับความยากลำบาก ชื่อว่าความเป็นผู้กล้าหาญ บุคคลผู้มีคุณธรรมเช่นนี้ เมื่อประกอบกรณียกิจน้อยใหญ่อย่างใดอย่างหนึ่งแล้วย่อมสามารถกระทำให้สำเร็จได้เป็นอย่างดีหากมีตำแหน่งหน้าที่เป็นหัวหน้าหมู่ หัวหน้าคณะ ก็ย่อมจะนำหมู่คณะไปสู่ความเจริญ ยังหมู่คณะนั้น ให้มีความอบอุ่น มั่นใจไม่ว้าเหว่ บุคคลผู้กล้าหาญจึงเป็นที่นิยมชมชอบแห่งชุมชน สมดังนิพนธ์ภาษิตว่า อุกฺกตฺเถ สูรมิจฺฉนฺติ ในการที่สลักสำคัญ คนทั้งหลายย่อมต้องการคนกล้าหาญ เพราะบุคคลผู้กล้าหาญสามารถนำหมู่นำคณะไปสู่ความเจริญพ้นจากอันตรายต่างๆ ได้ สมควรเป็นประมุขผู้บริหารหมู่คณะ

บุคคลผู้กล้าหาญนั้นแม้จะเป็นผู้มีสมรรถภาพทำงานให้สำเร็จได้ ก็ต้องเป็นผู้ซื่อสัตย์ ไม่คดโกงเอารัดเอาเปรียบหมู่คณะ จึงจะเป็นที่ไว้วางใจได้สนิท หากเป็นคนเห็นแก่ได้ คดโกงก็อาจกลับจะเป็นภัยอันตรายร้ายแรง เพราะจะนำความกล้าหาญไปใช้ในทางที่ผิด ทำงานเอารัดเอาเปรียบ หรือคิดคดต่อมิตรอันวิสัยของคนซื่อสัตย์ ย่อมเป็นผู้รู้จักความดี คือคุณของผู้อื่น ไม่ทำการลบหลู่ดูหมิ่น มีความจงรักภักดีต่อผู้มีพระคุณ ไม่คิดคดทรยศต่อมิตร เพราะน้ำจิตนับถือและรักใคร่ ด้วยนึกถึงพระคุณความดีที่มีต่อกัน ทั้งไม่คดโกงต่อใครๆ แม้จะเป็นผู้ที่ไม่รู้จักมักคุ้น ไม่มีคุณความดีต่อกัน ซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น แต่คนซื่อสัตย์นั้นอาจทำการงานในฐานะเป็นคนกลางโดยไม่ยุติธรรมได้ เพราะหวังจะช่วยผู้อื่นซึ่ง

เป็นที่รัก เป็นที่นับถือ หรือเพราะความสงสาร เชื่อคนง่ายด้วยความเป็นคนหูเบา เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะทำให้คนทั้งหลายเสื่อมความนิยมนับถือในตน เพราะฉะนั้นบุคคลผู้กล้าหาญ ซื่อสัตย์จำต้องเป็นคนซื่อตรงอีกด้วย

บุคคลผู้ซื่อตรงก็คือเป็นคนเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงเพราะความรัก ความชัง ความขลาดกลัวและความโง่ หลง งมงาย ได้แก่เป็นคนตรงต่อธรรมะไม่ผิดธรรม คนในโลกมีอยู่โดยมาก ที่มักยกนิสัยใจคอของ ตนเองขึ้นเปรียบเทียบกับคนอื่นว่าเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ถ้าตนเป็นคนซื่อตรง ก็เข้าใจว่าคนอื่นซื่อตรงเหมือนกัน แต่ถ้าตนเป็นคนคดโกงหรือมีอคติลำเอียง ก็นึกว่าคนอื่นเป็นเช่นนั้น การยกตัวขึ้นเปรียบเทียบ โดยนัยนี้ ไม่ถูกวิถีทางธรรม เพราะคนในโลกมีนิสัยใจคอแตกต่างกัน เป็นคนซื่อตรงก็มี เป็นคนคดคนโกงลำเอียงก็มี ที่เป็นคนพูดจริงก็มี เป็นคนพูดเท็จก็มี มิใช่มีแต่ประเภทใดประเภทหนึ่งเท่านั้น

ส่วนหลักธรรมดาสามัญทั่วไปนั้น คือความรักสุข เกลียดสุข เป็นข้อที่ควรยกขึ้นเปรียบเทียบได้ไม่มีทางผิด ฉะนั้นผู้กล้าหาญ ซื่อสัตย์ เป็นคนซื่อตรง เมื่อดำรงตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้ปกครองนำหมู่นำคณะ ได้ทราบถึงอัธยาศัยและความประพฤติของชนทั้งหลาย ซึ่งมีต่างๆ กัน ก็ย่อมสามารถรู้เท่าทันบุคคลทุกชนิด อาจประกอบกิจของผู้เป็นใหญ่ โดยเที่ยงธรรม นำหมู่นำคณะไปสู่ความรุ่งเรืองเจริญไพบูลย์ มีชื่อเสียงเกียรติคุณเพราะความเป็นผู้ซื่อตรง มีความเที่ยงธรรม ชื่อว่าเป็นธรรมเครื่องเจริญเกียรติยศสมดังพระพุทธพจน์ภาษิตว่า **ฉนฺท โทสา ภยา โมหา โย ธมฺมํ นาติวตฺตติ ตสฺส ยโส สุกฺกเขว จนฺทิมา** ผู้ใดไม่ประพฤติล่วงธรรม เพราะความรักความชัง ความขลาดกลัว ความโง่งมงาย ยศของผู้นั้นย่อมเต็มเปี่ยม เหมือนดวงจันทร์ในข้างขึ้น ฉะนั้น

ความเป็นผู้กล้าหาญ เป็นคุณาลังการตบแต่งบุคคลให้เป็นผู้สามารถในการบำเพ็ญประโยชน์ก็จริงแล แต่หากว่าบุคคลนั้นเป็นคนมีความเชื่อมั่นตนเองเกินไป ก็อาจทำการงานบกพร่องพลาดพลั้งได้ เพราะฉะนั้นจำเป็นต้องเป็นคนว่าง่าย คือฟังเสียงผู้อื่นบ้าง เพื่อช่วยให้เกิดสติปัญญา ความรอบคอบไม่พลาดพลั้ง ทั้งเพื่อเป็นทางสมานสามัคคีในหมู่ชนผู้ร่วมงาน ความเป็นผู้ว่าง่ายนี้ ดูเหมือนจะเป็นข้อปฏิบัติสำหรับผู้น้อยเพื่อให้ผู้ใหญ่มีเมตตากรุณา แต่ความเป็นจริงมิใช่เช่นนั้น เป็นคุณธรรมสำหรับคนทุกคน ผู้ที่เสมอกันหรือผู้ใหญ่กว่าก็จำต้องประพฤติ เพราะเมื่อมิตรสหายหรือผู้น้อย ตักเตือนทักท้วงในข้อที่ถูกที่ควร ก็ควรฟังและแก้ไขกระทำตาม มิฉะนั้นจะเป็นทางเสื่อมมิตตธรรมหรือคลายความเคารพนับถือ เพราะความเป็นคนเก่งคนเดียวของตนเอง ฉะนั้นคนที่ความเป็นผู้ว่าง่าย เช่นนั้นเป็นปฏิปทาของคนทุกชั้น เป็นเครื่องป้องกันความพลาดพลั้งบกพร่อง และรักษาความปรองดองของหมู่คณะ คนผู้ร่วมงาน

อันบุคคลผู้กล้าหาญซื่อสัตย์ซื่อตรงเป็นผู้ว่าง่ายก็จำต้องเป็นผู้มีอัธยาศัยอ่อนโยนไม่แข็งกระด้าง อวดดี อวดวิเศษ ทั้งต้องไม่ดูหมิ่นผู้อื่นด้วยประการใดๆ ความเป็นคนอ่อนโยน ชวนให้น่ารักและนับถือของคนทั่วไป ความไม่ดูหมิ่นคนอื่น มอบความไว้วางใจในกิจการแก่ผู้ที่สมควรให้ เป็นเครื่องรักษาน้ำใจ

ของผู้ร่วมงาน ให้จงรักและกลมเกลียว ไม่บาดหมาง ทำเป็นทางที่ทำตนให้เจริญขึ้น โดยเป็นลำดับไม่ล้าหลัง บุคคลที่จะล้าหลังกว่าเพื่อน ก็เพราะความทะนงตน ดูหมิ่นผู้อื่นว่าสู้ตนไม่ได้ แล้วละความพยายามเสีย จึงเป็นเหตุมิให้มีความเจริญ ความดียิ่งขึ้นไป

บุคคลผู้ฉลาดในประโยชน์ ต้องเป็นผู้กล้าหาญเด็ดขาด จึงสามารถทำงานให้สำเร็จ ต้องเป็นคนซื่อสัตย์ จึงจะเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจของคนทุกชั้น ต้องเป็นคนเที่ยงตรง เที่ยงธรรมไม่ลำเอียง จึงจะเป็นที่ยกย่องนับถือของประชุมชน ต้องเป็นคนว่าง่าย ไม่อวดดี ถือรั้น จึงจะทำอะไรไม่บกพร่องผิดพลาด และรักษาความปรองดองในหมู่ผู้ร่วมการงานไว้ได้ ต้องเป็นคนอ่อนโยน ไม่แข็งกระด้าง จึงจะเป็นที่รักใคร่นับถือของคนทั่วไป ต้องเป็นคนไม่ดูถูกดูหมิ่นคนอื่น จึงจะไม่บาดหมางวิวาทกับใครๆ และทำตนให้ดีขึ้นโดยลำดับ

อัตถกุศลตา ความเป็นผู้ฉลาดในประโยชน์ ประกอบด้วยคุณธรรมทั้ง ๖ ประการ ดังพรรณนามาแล้วนั้น เป็นเหตุเสริมสร้างสมรรถภาพให้เป็นผู้มีความสามารถในการประกอบภารกิจทั้งปวง เป็นที่ไว้วางใจ เป็นที่ยกย่องเพิ่มความสามัคคี เป็นผู้มีประโยชน์แก่ชุมชน เชิดชูตนให้เด่นด้วยเกียรติยศและคุณงามความดี โดยนัยที่แสดงมานี้ สาธุชนผู้สดับแล้ว ย่อมสามารถใช้วิจารณปัญญาตรวจตราตนเองและผู้อื่นในฐานะเป็นหัวหน้า เป็นประมุขแห่งชุมชน ว่าตนหรือผู้ที่เป็นผู้นำชุมชนนั้นสมบูรณ์ หรือบกพร่อง ย่อหย่อนด้วยคุณธรรมประการใดบ้าง หากบกพร่องส่วนตนก็พึงเพิ่มพูนให้มีขึ้น ครั้นสมบูรณ์อยู่แล้ว ก็จงรักษาไว้ด้วยดี ส่วนผู้อื่นก็พึงพิจารณาว่าควรจะเกี่ยวข้อง หรือหลีกเร้น หรือตักเตือนด้วยพรหมวิหารธรรม ก็จะสำเร็จประโยชน์สุขดังพรรณนามา ด้วยประการฉะนี้

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา อุโปสถกถา

พระเทพโสภณ วัดพระเชตุพน
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันศุกร์ วันธรรมสวนะ ที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ เวลา ๐๘.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
ตสฺมา หิ นารี จ นโร จ สีลวา อฏฺฐงฺคุเปตํ อุปวสฺสุโปสถํ ปุญฺญานิ
กตฺวาน สุขุทฺรยานิ อนินฺทิตานิ สคฺคมฺเปนฺติ ฐานนฺติฯ

บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนา ในอุโปสถกถา ว่าด้วยการรักษาศีลอุโบสถ เพื่อประคับประคองสติ คือความระลึกได้ ปัญญา ความรอบรู้ ให้ตั้งอยู่ในตนและเพื่อเป็นเครื่องเพิ่มพูนกุศลศรัทธาในพระคุณพระรัตนตรัย ยังจิตให้อิ่มเอิบ ผ่องใสในธรรมปฏิบัติ พอสมควรแก่เวลา

วันนี้ เป็นวันธรรมสวนะ คือเป็นวันฟังเทศน์ฟังธรรม ซึ่งนิยมเรียกว่า วันพระ ได้แก่เป็นวันดี วันมงคลอันประเสริฐ พระพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ตรัสไว้ในมงคลสูตรว่า **กาเลน ธมฺมสฺสวนํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** การฟังธรรมตามกาลโอกาส ย่อมเป็นอุดมมงคลสูงสุด ดังนี้

วันพระวันนี้ นับว่าเป็นวันพระแรกในพรรษาปี พ.ศ. ๒๕๓๑ โดยปกติในเทศกาลเข้าพรรษา พุทธศาสนิกชนนิยมบำเพ็ญเพิ่มกุศลกันต่างๆ เป็นพิเศษ เช่น ทำบุญตักบาตรตอนเช้า นำภัตตาหารไปถวายพระสงฆ์สามเณรตอนเพล เป็นการถวายอนุเคราะห์ภัตตาหารแก่พระภิกษุสามเณร ในโอกาสที่มีพระสงฆ์สามเณรอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากตลอด ๓ เดือน ท่านมีศรัทธาที่จะบำเพ็ญกุศลให้ยิ่งๆ ขึ้นไป นอกจากทำบุญตักบาตรถวายปัจจัย ๔ แก่พระภิกษุสงฆ์แล้ว ยังสมาทานถือศีล ฟังธรรมกันตลอดพรรษา จัดว่าได้ทำบุญครบทั้ง ๓ ประการคือ ทาน ศีล ภาวนา

ในฤดูกาลเข้าพรรษานี้ พุทธสาวก อุบาสก อุบาสิกา ยังมีกรณียกิจ คือ การบำเพ็ญกุศลที่พึงกระทำ อันเป็นที่นิยมกันมาแต่โบราณ ได้แก่การตั้งใจรักษาศีลอุโบสถทุกวันพระตลอดพรรษา บางท่านไม่สามารถ จะรักษาตลอดพรรษาได้ ก็ตั้งความปรารถนารักษาเฉพาะวันพระใหญ่ๆ คือวันพระกลางเดือน และวัน พระสิ้นเดือน และบางท่านแม้ไม่มีโอกาสที่จะรักษาศีลอุโบสถได้ ก็ยังมีศรัทธารักษาศีล ๕ อันล้วนแต่เป็นบุญกุศลที่ควรภาคภูมิใจและปีติยินดี ในการที่ได้สะสมอริยทรัพย์ไว้ ควรแก่การอนุโมทนาสาธุการ

การรักษาศีลอุโบสถ เป็นการอบรมกาย วาจา และใจ ฝึกหัดดัดนิสัยสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นภายในตน ก่อให้เกิดคุณประโยชน์โสตถิผลไพศาล ยิ่งกว่าทรัพย์สฤงคารแก้วแหวนเงินทองที่มองเห็นอยู่รอบๆ ตัว การรักษาศีลอุโบสถ เป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติรักษาได้โดยไม่ยากด้วยความสงบเย็นใจ ซึ่งอำนวยความสุขกายสุขใจเป็นปัจจุบันทันตาเห็น พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ตรัสสรรเสริญไว้เป็นอเนกประการ การรักษาศีลอุโบสถจึงเป็นพื้นฐานแห่งกุศลธรรมความดีเบื้องต้น สำหรับเป็นที่รองรับกุศลธรรมชั้นสูงๆ คือ สมาธิและปัญญา เสมือนผืนแผ่นดินที่มีรสดินดี มีน้ำหล่อเลี้ยงให้ชุ่มชื่น เหมาะแก่การปลูกหว่านพืชพันธุ์ธัญชาติต่างๆ

วันพระคือวันธรรมสวนะซึ่งเป็นวันรักษาศีลอุโบสถ บางทีก็เรียกกันว่า วันอุโบสถ ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล อนาถบิณฑิกเศรษฐี ซึ่งเป็นอุบาสกที่มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธองค์ยิ่งนัก เป็นผู้สร้างวัดเชตวันมหาวิหาร ในเมืองสาวัตถี กล่าวกันว่าเป็นผู้เคร่งครัดในวันอุโบสถ เมื่อถึงวันอุโบสถได้สั่งให้คนในบ้านแม้แต่ทารกก็ให้รักษาอุโบสถด้วย

คำว่า **อุโบสถ** แปลว่า การเข้าอยู่ การอยู่รักษา การอยู่ประจำ เป็นวิธีการอยู่ประจำที่เตรียมตัวตั้งใจอยู่รักษา ก็คือการอยู่รักษาศีล หรืออยู่จำศีล โดยมีการอดอาหารในเวลาวิกาลเป็นหลักสำคัญ อีกประการหนึ่ง การรักษาศีลอุโบสถนั้น จัดว่าเป็นเนกขัมมะ เพราะเป็นการประพฤติพรหมจรรย์ ผู้รักษาศีลอุโบสถย่อมปรารถนาฝึกจิตใจ ทรมานตน ฝึกฝนสำรวมอินทรีย์ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงปรารภแก่อุบาสกชาวเมืองสาวัตถีที่พากันรักษาศีลอุโบสถประมาณ ๕๐๐ คน ณ พระวิหารเชตวัน ตรัสว่า ท่านทั้งหลายพากันกระทำความดี ขึ้นชื่อว่าอุโบสถนี้เป็นวงศ์ของบัณฑิตมาแต่โบราณกาล เพราะบัณฑิตในโบราณนั้น พากันอยู่จำรักษาอุโบสถ เพื่อข่มกิเลสมีราคะ เป็นต้น แล้วทรงนำอดีตนิทานมาตรัสเล่าไว้ ซึ่งจะแสดงโดยสังเขป ดังนี้

ในอดีตกาล ณ ประเทศหิมพานต์ ดาบสผู้หนึ่ง มีมานะ หยิ่งด้วยชาติตระกูล ด้วยอำนาจมานะดาบสนั้นไม่สามารถบำเพ็ญเพียรให้ฌานบังเกิดขึ้นได้ ครั้นวันหนึ่ง ดาบสผู้นั้นคิดได้ว่า เมื่อมานะของเรานี้เพิ่มพูนขึ้นๆ ก็มีแต่จักนำเราไปสู่นรก ถ้าข่มมานะไม่ได้ ณ บัดนี้ เราจักไม่ไปหาผลาผลไม้มาขบเคี้ยวบริโภค คิดแล้วจึงสมาทานอุโบสถนั่งข่มมานะอยู่

ฝ่ายนกแขกเต้า ถูกเหยี่ยวจับนกแขกเต้าตัวเมียไปกิน จึงจับเจ่าคำนึงถึงด้วยความเร่าร้อนด้วยราคะแผดเผาแล้วคิดไว้ว่า ถ้าเราข่มราคะนี้มิได้ ณ บัดนี้ เราจักไม่ออกไปหาอาหาร จึงไปหาท่านดาบสขอสมาทานอุโบสถ แล้วนอนข่มราคะอยู่ ณ สถานที่ด้านหนึ่งใกล้อาศรม

งูตัวหนึ่ง เกิดความโกรธมาก เพราะถูกวัวเหยียบ และทำลายจอมปลวกที่ตนอยู่อาศัย แต่คิดไว้ว่า ถ้าเราข่มความโกรธนี้มิได้ ณ บัดนี้ จักไม่ไปหาอาหาร จึงตรงไปยังอาศรม สมาทานอุโบสถ แล้วนอนข่มความโกรธอยู่

สุนัขจิ้งจอกมีความโลภมากเข้าไปกินซากช้างที่ตายแล้ว และติดอยู่ในท้องช้างเป็นเวลานาน

ครั้นออกมาได้ ก็คิดว่า ถ้าเราข่มความโลภมิได้ ณ บัดนี้ เราจะไม่ไปหาอาหารอีก จึงไปยังอาศรม สมาทานอุโบสถแล้วนอนข่มความโลภอยู่

หมีตัวหนึ่ง พเนจรเข้ามาใกล้หมู่บ้าน เพราะความอยากเกินตัว ถูกชาวบ้านเอาธนูและท่อนไม้เป็นต้นไล่ต้อนรุมล้อมทุบตีทิ่มแทงจนหัวแตกเลือดไหลโทรม แต่หนีรอดออกมาได้ คิดได้ว่า ความทุกข์ครั้งนี้ เกิดขึ้นเพราะเราโลภอยากได้เกินตัว ถ้าเราข่มความโลภเกินตัวนี้มิได้ ณ บัดนี้ เราจักไม่ออกไปหาอาหาร แล้วไปยังอาศรม สมาทานอุโบสถ แล้วนอนข่มความปรารถนาเกินตัวของตนอยู่

ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า อุโบสถมีองค์ ๘ เป็นพรหมจรรย์ ที่บุคคลเราพึงอยู่จำรักษาด้วยมุ่งฝึกจิตหัดทรมานตนเอง เพื่อข่มบาปคือความชั่ว ซึ่งพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสแก่อุบาสก ๕๐๐ ท่าน ดังกล่าวข้างต้น

การรักษาอุโบสถ คือการรักษาศีลโดยถือเอาการอดอาหารเป็นหลักสำคัญ มีผู้รักษาอุโบสถปฏิบัติตัวแตกต่างกัน พระพุทธองค์จึงตรัสถึงวิธีรักษาอุโบสถ แก่นางวิสาขามหาอุบาสิกา ว่า

ดูก่อนวิสาขา อุโบสถนี้ มีอยู่ ๓ อย่าง คืออะไรบ้าง ๓ อย่าง คือ โคปาลกะอุโบสถ ได้แก่ อุโบสถแบบคนเลี้ยงวัว ๑ นิคัณฐะอุโบสถ ได้แก่อุโบสถแบบสมณะจำพวกนิครนถ์ ๑ อริยะอุโบสถ ได้แก่ อุโบสถแบบอริยะ ๑ แล้วตรัสต่อไปว่า

ดูก่อนวิสาขา อันอุโบสถแบบคนเลี้ยงวัว มีอยู่อย่างไร ดูก่อนวิสาขา ธรรมดาคนเลี้ยงวัวที่รับจ้างเลี้ยงวัวโดยรับค่าจ้างประจำวัน ครั้นนำฝูงวัวมาส่งคืนเจ้าของในตอนเย็นแล้ว กลับบ้านกินอาหาร ก็ตรึกตรองอยู่ว่า วันนี้ได้ต้อนฝูงวัวเที่ยวไปในถิ่นประเทศแห่งโน้น และแห่งโน้น และต้อนไปกินน้ำ ณ ถิ่นประเทศแห่งโน้น และแห่งโน้นแล้ว ในวันพรุ่งนี้ ฝูงวัวจักเที่ยวไปในถิ่นประเทศแห่งโน้นและแห่งโน้น และจักไปกินน้ำ ณ ถิ่นประเทศแห่งโน้นและแห่งโน้น นี้ฉันใด ดูก่อนวิสาขา บุคคลบางคนในโลกนี้ที่เป็นผู้รักษาอุโบสถ ก็เหมือนกันฉันนั้นแล เขา (อยู่รักษาอุโบสถแล้ว) ตรึกตรองอยู่ว่า วันนี้ฉันกินของขบเคี้ยวชนิดนี้และชนิดนี้แล้ว ฉันบริโภคอาหารชนิดนี้และชนิดนี้แล้ว ในวันพรุ่งนี้ (หมดเขตอยู่รักษาอุโบสถแล้ว) ฉันจะกินของขบเคี้ยวชนิดนี้และชนิดนี้จะบริโภคอาหารชนิดนี้และชนิดนี้ บุคคลผู้นั้นทำให้วัน (อุโบสถ) ล่วงไปด้วยความคิด (ถึงเรื่องกิน) เป็นโลภะประกอบด้วยอภิชฌา

ดูก่อนวิสาขา อุโบสถแบบ คนเลี้ยงวัว (มีความตรึกตรองไม่บริสุทธิ์) มีอยู่อย่างนี้แล ดูก่อนวิสาขา อุโบสถแบบคนเลี้ยงวัว ที่บุคคลอยู่รักษาดังกล่าวนี้แล ไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก ไม่มีความรุ่งเรืองมาก ไม่มีผลแพร่หลายมาก

ดูก่อนวิสาขา อันอุโบสถแบบสมณะจำพวกนิครนถ์ มีอยู่อย่างไร ดูก่อนวิสาขา สมณะนิกายหนึ่งชื่อว่านิครนถ์มีอยู่ สมณะนิครนถ์เหล่านั้นชักชวนสาวกอย่างนี้ว่า นี่แน่ ท่านผู้เจริญ ท่านจงวางทัณฑะ (ทัณฑะ แปลว่า ท่อนไม้ ในที่นี้หมายถึงไม่ทำร้าย) ในสัตว์ทั้งหลายที่อยู่พันหนึ่งร้อยโยชน์ไปในทิศตะวันออก (หมายถึงว่าสัตว์ที่อยู่ภายในร้อยโยชน์เข้ามา ทำร้ายได้) ท่านจงวางทัณฑะในสัตว์ทั้งหลาย ที่

อยู่พันหนึ่งร้อยโยชน์ไปในทิศตะวันตก ท่านจงวางทัณฑะในสัตว์ทั้งหลาย ที่อยู่พันหนึ่งร้อยโยชน์ไปในทิศเหนือ ท่านจงวางทัณฑะในสัตว์ทั้งหลายที่อยู่พันหนึ่งร้อยโยชน์ไปในทิศใต้ สมณะนิครนถ์เหล่านั้น ชักชวน (สาวก) เพื่อเมตตา เพื่อกรุณาแก่สัตว์บางพวกชักชวนเพื่อมิให้เมตตา เพื่อมิให้กรุณาแก่สัตว์บางพวก ด้วยประการฉะนี้ ครั้นในวันอุโบสถนั้น สมณะนิครนถ์เหล่านั้น ก็ชักชวนสาวกอย่างนี้ว่า นี่แน่ท่านผู้เจริญ ท่านจงเปลื้องผ้าทั้งปวงทิ้งเสีย แล้วจงกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าไม่มีความกังวลในเรื่องใดๆ ของใครๆ ข้าพเจ้าไม่มีความห่วงใยในสิ่งใดๆ ของข้าพเจ้า ณ ที่ ไหนๆ อนึ่งเล่า ในสมัยใด (เช่นในวันอุโบสถ) เขาควรจะชักชวนไปในทางสัจจะ แต่ในสมัยนั้น สมณะนิครนถ์เหล่านั้น กลับชักชวนไปในทางมุสาวาท

ดูก่อนวิสาขา อุโบสถแบบสมณะนิครนถ์มีอยู่อย่างนี้แล อุโบสถแบบสมณะนิครนถ์ที่บุคคลอยู่จำรักษาดังกล่าวนี้แล ไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก ไม่มีความรุ่งเรืองมาก ไม่มีผลแพร่หลายมาก ซึ่งพระอรรถกถาจารย์อธิบายเพิ่มเติมว่า อุโบสถแบบนี้ไม่มีผล ไม่มีอานิสงส์เลย

ครั้นแล้ว พระพุทธเจ้าทรงตรัสต่อไปถึงอุโบสถแบบอริยะ ที่มีผลมาก มีอานิสงส์มาก ว่า อฏฺฐงฺคสมนฺนาคโต โข วิสาขา อุโปสโถ ดูก่อนวิสาขา อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล องค์อุโบสถ ๘ ประการ ที่เป็นพระพุทธบัญญัตินั้น มีอะไรบ้าง ท่านกล่าวเป็นคาถา

(อินทร์วงศ์ ฉันท์) ไว้ใน**อุโบสถสูตร**ว่า

ปาณำ น หเน น จาทินฺนมาทิเย
มุสา น ภาเส น จ มชฺชโป สิยา
อพฺรหฺมจริยา วิรเมยฺย เมถุนา
รตฺตึ น ภุญฺเชยฺย วิกาลโภชนำ
มาลำ น ธาเร น จ คนฺธมาจเร
มญฺเจ ฉมายำ ว สเยถ สนฺถเต
เอตญฺหิ อฏฺฐงฺคิกมาหุโปสถำ
พุทฺเธน ทุกฺขนฺตคุนา ปกาสิตำ ฯ

แปลว่า ไม่ควรฆ่าสัตว์ ๑ ไม่ควรถือเอาของที่เขามิได้ให้ ๑ ไม่ควรพูดเท็จ ๑ ไม่ควรดื่มน้ำเมา ๑ ควรเว้นจากเมถุน อันเป็นความประพฤติ ไม่ประเสริฐ ๑ ไม่ควรบริโภคอาหารในเวลากลางคืน และไม่ควรใช้ของหอม ๑ ควรนอนบนเตียงนอนที่สมควร หรือบนที่ปูลาด ณ พื้นดิน ๑ ปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า นี้แลคืออุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่พระพุทธเจ้าผู้ทรงบรรลุถึงที่สุดแห่งทุกข์ ได้ทรงประกาศไว้

องค์อุโบสถ ๘ ประการนี้ เห็นได้ว่าทรงบัญญัติโดยการนำเอาอาหารมารวมไว้เป็นองค์หนึ่งด้วย แต่ทรงบัญญัติให้อดเฉพาะในเวลาวิกาล เพื่อมิให้ทรมานมากนัก แต่ตอนท้าย เราสมาทานโดยปฏิญญา

ว่าขอรับอุโบสถที่เป็นพุทธบัญญัติ และท่านผู้ให้ศีลกล่าวกำชับในตอนท้าย ให้รักษาอย่างอุโบสถโดย มีคำว่า **"อุโปสถวเสน"** เพราะมิใช่เป็นเพียงศีล ๘ โปรดพิจารณาต่อไป

การอยู่จำรักษาศีลอุโบสถ ประกอบด้วยองค์ ๘ ดังกล่าวนี้ เป็นอุโบสถพระพุทธบัญญัติ ทรงตรัสเรียกว่า อุโบสถแบบอริยะ คฤหัสถ์หญิงชายผู้มีศรัทธาจะรักษาศีลอุโบสถ จะรักษาอยู่ที่บ้านหรือที่วัดก็ได้ ข้อสำคัญก็คือ ต้องเป็นสถานที่สงบ ปราศจากเสียงรบกวนก่อความรำคาญใจ โดยเฉพาะในสถานที่ที่มีบ้านคนอยู่กันมาก อาจมีเสียงวิทยุ โทรทัศน์ ก่อความรำคาญให้เกิดขึ้นได้ จึงควรหาสถานที่สงบสงัด เหมือนพระราชามหาสุทัสสนะทรงโสรจสรงพระเศียร แล้วเสด็จขึ้น ณ ปราสาทชั้นบนทรงรักษาอุโบสถ แล้วจักรรัตนทิพย์ก็มาปรากฏ ดังนี้

อานิสงส์แห่งอุโบสถศีล กล่าวคือ ผู้รักษาอุโบสถศีล ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล หากปรารถนามนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ ก็ย่อมได้โดยไม่ยากนัก อีกอย่างหนึ่งศีลนี้ เปรียบดุจบันไดสำหรับก้าวขึ้นสู่ภูมิอันสูง ดังมีคำกล่าวไว้ว่า **สคคาโรหณโสปาณ์ อณณ์ สีลสม์ กุโต** บันไดสำหรับก้าวขึ้นสู่สวรรค์ หรือประตูที่จะไปสู่เมืองแก้ว คือพระอมตมหานิพพาน อย่างอื่นที่ไหนจักเสมอด้วยศีล

ตสฺมา หิ นารี จ นโร จ สีลวา
อฏฺฐงฺคุเปตํ อุปวสฺสุโปสถํ
ปุญฺญานิ กตฺวาน สุขุทฺรยานิ
อนินฺทิตานิ สคฺคมเปนฺติ ฐานํ ฯ

เพราะฉะนั้นแล หญิงก็ดี ชายก็ดี ผู้มีศีล อยู่จำรักษา อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ แล้ว ทำบุญทั้งหลายมีสุขเป็นผลกำไร ไม่มีผู้ใดนินทาได้ ย่อมเข้าถึงสถานสวรรค์

รับประทานแสดงพระธรรมเทศนา ในอุโบสถกถา พอสมควรแก่เวลาเพียงเท่านี้

เอวํ ก็มี ด้วย ประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา จิตฺตภาวนากถา

พระเทพโสภณ วัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันธรรมสวนะ พฤหัสบดีที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๒ เวลา ๐๘.๐๐น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
สุปฺปพุทฺธํ ปพุชฺฌนฺติ สทา โคตมสาวกา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ นิจฺจํ พุทฺธคตา สตีติ ฯ

ณ บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนา ใน**จิตตภาวนากถา** ว่าด้วยการอบรมจิต เพื่อเป็นข้อคิดสำหรับพินิจพิจารณาให้เกิดสติความระลึกได้และปัญญาความรอบรู้ อันจะเพิ่มพูนทศบารมีแก่สาธุชนทั้งหลายโดยสมควรแก่เวลา

วันนี้ เป็นวันธรรมสวนะ คือวันพระ วันพระอุโบสถ ซึ่งพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ทรงกำหนดให้อุบาสก อุบาสิกาบำเพ็ญทาน รักษาศีล สมาทานอุโบสถและฟังพระธรรมเทศนา ซึ่งพุทธศาสนิกชนเรา ก็ได้ยึดถือประพฤติปฏิบัติเป็นประเพณีสืบเนื่องกันมาแต่โบราณกาลคือพอถึงวันพระก็ทำบุญตักบาตรกันตอนเช้า ผู้ที่มีเวลาก็หาโอกาสไปทำบุญที่วัด รักษาศีล ๕ ศีล ๘ ตามกำลังศรัทธา ฟังพระธรรมเทศนา ทำวัตรสวดมนต์ สำหรับผู้ที่มีศรัทธาที่อยู่รักษาศีลอุโบสถตลอดวันหนึ่งก็มีมิใช่น้อย โดยเฉพาะในเทศกาลเข้าพรรษา ก็นิยมประพฤติปฏิบัติให้ยิ่งขึ้นเป็นพิเศษ อนึ่งเล่า เวลาขณะนี้ ก็นับว่าเป็นอุดมมงคล โดยเหตุที่ได้บำเพ็ญกุศลสมาทานศีล ฟังพระธรรมเทศนา จึงเป็นส่วนที่เพิ่มความปีติยินดีชื่นชม ในชีวิตที่เจริญด้วยคุณธรรม อันควรแก่การแซ่ซ้องอนุโมทนาสาธุการทั้งหมู่มนุษย์และเทพยดาทั้งปวง

ก็ธรรมดาของมนุษย์ทุกผู้คนย่อมมีความรักความหวงแหนตัวเอง ปรารถนาความเป็นผู้ที่มีชีวิตที่มีความสุขความเจริญยิ่งๆ ขึ้น ชีวิตของมนุษย์ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๒ ประการ คือ กายกับจิต กายเป็นรูปธรรมต้องมีปัจจัย ๔ เป็นส่วนสำคัญในการบำรุงบำเรอให้กายมีความสุข นอกจากนั้นยังมีปัจจัยที่

เป็นบริวารอีกนานาประการ จิตนั้นเป็นนามธรรม แต่มีชื่อเท่านั้น แม้จะได้อาศัยกายหรือปัจจัยวัตถุเนื่องด้วยกายให้เกิดความอิ่มเอิบใจก็ยังไม่เพียงพอ เพราะไม่สามารถจะยังจิตนั้นให้อิ่มเอมได้ เช่นผู้ที่แต่งกายด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์ที่งดงาม ก็แสดงความสุขใจ เพียงชั่วครู่ชั่วยาม โดยเหตุที่จิตเป็นส่วนสำคัญของชีวิต พระบรมธรรมสามิสรพระพุทธเจ้าของเรา จึงทรงเทศนาสั่งสอนพุทธสาวกให้หมั่นฝึกฝนอบรมจิต เรียกว่าจิตตภาวนา เพราะจิตที่ฝึกฝนอบรมดีแล้ว ย่อมคุ้มครองปกป้องตนเองให้ปราศจากทุกข์ภัย และนำความสุขมาให้โดยประการทั้งปวง พุทธศาสนิกชนแต่โบราณกาลมา จึงนิยมอบรมลูกหลานตั้งแต่เล็กๆ ให้รู้จักสวดมนต์ไหว้พระ น้อมรำลึกถึงในพระคุณพระรัตนตรัยเป็นต้น เริ่มแต่สอนให้สวดนโมก่อน แล้วก็พระคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

เมื่อสมัยที่พระพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย ยังทรงพระชนม์อยู่ ได้มีเรื่องอัศจรรย์ที่ เด็กน้อยคนหนึ่งกล่าวประกาศเพียงคำว่า นโม พุทธัสสะ เท่านั้นก็คุ้มครองตนเองให้ปลอดภัยอันตรายได้ ดังมีเรื่องปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ขุททกนิกาย ว่า

สมัยนั้นในนครราชคฤห์ มีเด็กสองคนเป็นเพื่อนเล่นกัน คนหนึ่งเป็นสัมมาทิฏฐิ คือเป็นผู้ที่มีความเห็นชอบนับถือพระพุทธศาสนา อีกคนหนึ่งเป็นมิจฉาทิฏฐิ นับถือพวกเดียรถีย์ เวลาเล่นขลุบ เด็กชายสัมมาว่า นโม พุทธัสสะ ก่อนแล้วจึงเล่น ก็ได้รับชัยชนะ ส่วนเด็กชายมิจฉานั้นก็กล่าวถึงศาสดาของตนบ้าง แต่ก็ไม่เคยมีชัยชนะ ก็เลยเกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธคุณ เปลี่ยนมาเจริญพุทธานุสติ ด้วยความมั่นใจ

อยู่มาวันหนึ่ง เด็กชายมิจฉานั้นได้ไปสู่ป่ากับบิดา จอดเกวียนไว้ใกล้ป่าช้า ปล่อยโคให้ไปกินหญ้ากินน้ำ ครั้นบิดากับเด็กชายมิจฉาไปเก็บฟืนกลับมาบรรทุกเกวียนแล้ว ไม่เห็นวัวก็เข้าใจว่า วัวคงกลับบ้าน บิดาจึงให้เด็กชายมิจฉาอยู่เฝ้าเกวียน ส่วนตนกลับไปบ้านเพื่อจะนำวัวกลับมา ครั้นไปถึงบ้านเวลาใกล้พลบค่ำประตูเมืองปิด ไม่สามารถนำวัวออกมาได้ เด็กชายมิจฉาเห็นบิดายังไม่กลับมาก็เข้าไปนอนหลับใต้ท้องเกวียน กล่าวกันว่าสมัยนั้นมีอมนุษย์มากมายที่อาศัยอยู่ตามป่าช้า อมนุษย์ตนหนึ่งซึ่งเป็นพาลเห็นเด็กอยู่ลำพังคนเดียว ก็จะจับเด็กเคี้ยวกินเป็นอาหาร ถึงแม้เพื่อนอมนุษย์อีกตนหนึ่งซึ่งเป็นสัมมาทิฏฐิกล่าวห้ามปราม ก็ไม่ยอมเชื่อฟัง ครั้นอมนุษย์พาลนั้นเข้าไปฉุดกระชากเท้าเด็กใต้ท้องเกวียน พอเด็กนั้นรู้สึกตัวก็กล่าวว่า นโม พุทธัสสะ เพียงเท่านั้นเอง อมนุษย์พาลนั้นก็กลัวเดชพระพุทธคุณยืนตัวสั่นงันงกตกอกตกใจ อมนุษย์สัมมาทิฏฐิจึงทำโทษให้เพื่อนผู้เป็นพาลไปหาอาหารมาเลี้ยงเด็ก ส่วนตนยืนเฝ้ารักษาเด็กอยู่ที่เกวียนนั้น อมนุษย์พาลอยู่นั้นก็แฝงร่างเข้าไปในพระราชวัง ยกถาดทองคำอันเต็มไปด้วยโภชนะเครื่องเสวยของพระราชามาให้เด็กนั้นรับประทานโดยที่ทั้งสองอมนุษย์แปลงร่างต่างบิดามารดาคอยปรนนิบัติดูแลรักษาอยู่จนสว่าง

ในพระราชวังเกิดความโกลาหล ถาดทองคำเครื่องเสวยได้หายไปอย่างไม่มีร่องรอย เจ้าหน้าที่สั่งให้ปิดประตูเมืองตรวจค้นทุกตรอกซอกมุมก็มิได้พบ จึงให้ตรวจค้นไปยังภายนอกพระนคร เจ้าหน้าที่

ก็พบถาดทองคำที่เด็กน้อยอยู่ใต้เกวียน จึงจับกุมเด็กน้อยไปเฝ้าพระราชา ครั้งพระราชาทรงสอบถาม เด็กน้อยนั้นก็กราบทูลว่าบิดามารดานำมาให้เมื่อคืน ฝ่ายบิดามารดาก็กราบทูลปฏิเสธ พระราชาทอดพระเนตรถาดทองคำนั้น ก็ปรากฏจารึกเล่าพฤติการณ์ทั้งปวงที่อมนุษย์ทั้งสองได้กระทำไว้ และได้อธิษฐานให้พระราชาเท่านั้นทอดพระเนตรเห็นจารึกนั้น

สมเด็จพระราชาทรงเห็นเป็นอัศจรรย์ในพระพุทธคุณ จึงนำเด็กนั้นไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ พระวิหารเชตวัน กราบทูลถามว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เป็นไปได้หรือหนอแลที่พุทธานุสติเท่านั้น สามารถปกป้องคุ้มครองรักษาเด็กน้อยนี้ได้ หรือว่าธัมมานุสติ ก็ได้พระบรมศาสดา จึงตรัสว่า

ดูก่อนมหาราช พุทธานุสติ เท่านั้น ปกป้องคุ้มครองรักษาไม่ได้ จิตที่ฝึกฝนอบรมไว้ดีแล้ว ๖ ประการ จึงจะสามารถปกป้องคุ้มครองรักษาได้ดีกว่าการปกป้องคุ้มครองรักษาด้วยประการอื่น ไม่ว่าจะเป็นเวทมนตร์คาถา หรือโอสถยาวิเศษอื่นใดทั้งสิ้นแล้ว ทรงตรัสคาถา ดังที่ยกไว้ข้างต้นว่า **สุปฺปพุทฺธ ปพุชฺฌนฺติ สทา โคตสาวกา** เป็นต้น แปลว่า ผู้ที่มีสติระลึกถึงพระพุทธเจ้าตลอดทั้งกลางวันกลางคืน ย่อมตื่น ตื่นด้วยดีตลอดกาลทุกเมื่อ ชื่อว่าเป็นสาวกขององค์พระโคตมพุทธเจ้า ดังนี้เป็นต้น

อธิบายความในพระคาถานั้น โดยสังเขปดังนี้ จิตนั้นโดยธรรมชาติสะอาดบริสุทธิ์ดุจน้ำฝนกลางอากาศ แต่จิตนั้นเมื่อกระทบกิเลสก็เปลี่ยนไปตามอารมณ์อำนาจกิเลสนั้นเหมือนน้ำที่เจือปนด้วยฝุ่นละออง ก็ย่อมหมองหม่นขุ่นมัว ผิดไปจากธรรมชาติเดิม การฝึกฝนอบรมจิตให้เจริญในคุณธรรมสูงขึ้นเป็นลำดับๆ นั้น พึงฝึกฝนอบรมด้วยฐานะ ๖ ประการ คือ

๑. สติ น้อมระลึกถึงพระพุทธเจ้าตลอดเวลา ด้วยการเจริญพระพุทธคุณ คือบทอิติปิโส ภควา ฯลฯ แล้วตรึกในพระพุทธคุณนั้นโดยสังเขป คือ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระกรุณาคุณ โดยปัญญาน้อมพระคุณนั้นเข้ามาในตัวเรา คือพยายามประพฤติปฏิบัติตามพระพุทธปฏิปทานั้น

๒. สติ น้อมระลึกถึงพระธรรม ด้วยการเจริญพระธรรมคุณ สวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม แล้วหยั่งจิตให้ตรึกลงไปในพระธรรมคุณนั้น ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา

๓. สติ น้อมระลึกถึงพระสงฆ์ ด้วยการเจริญพระสังฆคุณ สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ แล้วยังจิตให้ตรึกลงไปในพระสังฆคุณนั้น ได้แก่ความเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเพื่อความรู้ยิ่ง ปฏิบัติชอบธรรม

๔. สติ น้อมระลึกไปในกายของตน ด้วยการพิจารณาถึงกายอันประกอบด้วยอาการ ๓๒ ตั้งขึ้นด้วยธาตุ ๔ หรือการอยู่ป่าช้า ๙

๕. สติ น้อมระลึก ยินดีในความไม่เบียดเบียน แผ่ความกรุณาให้กระจายออกไปทั่วทุกทิศ ด้วยการเจริญไว้เป็นนิตย์ว่า ขอให้สัตว์ทั้งหลายจงพ้นทุกข์ ดังนี้

๖. สติ น้อมระลึกไปในความรักปรารถนาความสุขให้เกิดแก่สัตว์ทั้งหลาย แผ่เมตตาออกทั่วทุกสารทิศ ทำความไว้ในใจว่า ขอให้สัตว์ทั้งหลายอย่ามีเวรมีภัย อย่าเบียดเบียนซึ่งกันและกัน จงอยู่เป็น

สุขเป็นสุขทุกถ้วนหน้า ดังนี้

วิถีการอบรมจิต ๖ ประการ ดังกล่าวมาแล้วนี้ ข้อสำคัญก็คือความเป็นผู้มีสตินั่นเองเมื่อสติน้อมระลึกถึงคุณธรรมอันดีงาม เช่น พุทธคุณ เป็นต้น จิตของผู้นั้นก็ย่อมเจริญงอกงาม จิตที่เจริญงอกงามนั้นย่อมมีกำลังปกป้องคุ้มครองสรรพภัยอันตราย ก่อให้เกิดความสุขความเจริญได้ พุทธศาสนิกชนผู้มีปัญญาพึงพิจารณา ดังพรรณนามาด้วยประการฉะนี้

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา สงฺฆทานกถา

พระเทพโสภณ วัดพระเชตุพน
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันธรรมสวนะ ที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๓ เวลา ๐๘.๐๐ น

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
โย สีลวา สีลวนฺเตสุ ททาติ
ทานํ ธมฺเมน ลทฺธํ สุปสนฺนจิตฺโต
อภิสทฺทหํ กมฺมผลํ อุฬารํ
ตํ เว ทานํ วิปุลผลนฺติ พฺรูมีติ ฯ

ณ บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนา ในสังฆทานกถา กล่าวพรรณนาถึงการทำบุญถวายสังฆทาน เพื่อเป็นเครื่องเพิ่มพูนปัญญาบารมี อันเป็นกุศลบุญราศีให้บังเกิดมีแก่สาธุชนทั้งหลาย โดยสมควรแก่เวลา

วันนี้ เป็นวันธรรมสวนะ วันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ กลางเดือน ๑๐ นับเป็นวันธรรมสวนะที่ ๘ ในฤดูกาลเข้าพรรษา ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ นี้ ประเพณีนิยมสืบต่อมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ได้ทรงบัญญัติให้วันพระเช่นนี้เป็นวันรักษาอุโบสถศีล บำเพ็ญทาน และสดับฟังพระธรรมเทศนาของพุทธบริษัท อุบาสก อุบาสิกา ก็แลท่านผู้มีศรัทธาที่กำหนดไว้ในใจว่าจะทำบุญตักบาตร รักษาศีล ฟังเทศน์ ตลอดไตรมาสคือตลอดพรรษาก็มี หรือบางท่านมีศรัทธาแต่ไม่มีโอกาส ก็ตั้งใจเพิ่มพูนบุญกุศลอย่างใดอย่างหนึ่งตามกำลังก็มี และก็มีผู้ศรัทธามิใช่น้อยที่นิยมสมาทานรับศีล ฟังเทศน์ทางวิทยุนี้ จะอย่างไรก็ตาม การที่พุทธศาสนิกชนได้บำเพ็ญตนในบุญกิริยา คือ บริจาคทาน รักษาศีล และสดับฟังพระเทศนา หรือสวดมนต์ไหว้พระอันเป็นส่วนภาวนามัย ทั้งสามอย่างหรืออย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ล้วนแต่เป็นส่วนกุศลผลบุญที่พึงจดจำ จารึก ฝังลงไว้ในแผ่นทองคือดวงหทัย อันจักก่อให้เกิดความชื่นชม ปีติยินดีแก่ตนเองทุกวันเวลา ควรแก่การอนุโมทนาสาธุการยิ่งนัก

ก็แลบุญกิริยา เหตุเป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญทั้ง ๓ ประการ คือ การบำเพ็ญทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนานั้น ปัจจุบันนี้มีผู้นิยมทำบุญกันอย่างหนึ่ง ถึงกับมีการจัดจำหน่ายขึ้นตามร้านตลาด เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประสงค์จะทำบุญนั้น คือ การถวายสังฆทาน ความจริงประเพณีการทำบุญ

ถวายสังฆทานนี้ มิใช่เพิ่งจะมานิยมกันในปัจจุบันเท่านั้น แต่พุทธศาสนิกชนได้กระทำกันมาแต่ครั้งโบราณกาลแล้วต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน และคงจะยังสืบต่อกันไปในอนาคตกาล ซึ่งจะเห็นได้ในการทำบุญประจำวันพระ หรือในเทศกาลของวัด พุทธศาสนิกชนจะนำภัตตาหารมาถวายพระสงฆ์สามเณร ก่อนแต่จะถวายภัตตาหาร ก็กล่าวคำถวายเป็นสังฆทานทุกครั้ง แม้ในการทำบุญต่างๆ ก็นิยมถวายภัตตาหารเป็นสังฆทานก่อนเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ก็โดยถือปฏิบัติต่อๆ กันมาว่า การถวายเป็นสังฆทานนั้นได้บุญมาก ณ โอกาสนี้ จึงใคร่จักพรรณนาถึงการทำบุญถวายสังฆทาน เพื่อเพิ่มพูนศรัทธาแก่ท่านพุทธศาสนิกชนให้ยิ่งๆ ขึ้น

คำว่า สังฆทาน นั้น แยกศัพท์เป็น สังฆะ แปลว่า สงฆ์ หมายถึงหมู่คณะ

คำว่า ทาน นั้นหมายถึงการถวายสิ่งของที่ควรถวายแก่สงฆ์ ได้แก่ ปัจจัย ๔ มีอาหาร เป็นต้น รวมความว่า การถวายของที่ควรถวายแก่สงฆ์นั้น คือ ต้องไม่เจาะจงผู้รับ จะเป็นพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งก็ได้ แม้จะมอบให้สามเณรเป็นผู้รับ ก็ชื่อว่าเป็นสังฆทาน ผู้ที่จะรับสังฆทานนั้นจะรูปเดียว หรือหลายรูปก็ได้ ตามกำลังศรัทธา หากถวายจำกัดผู้รับ เรียกว่า ปาฏิบุคลิกทาน ซึ่งมักจะกล่าวกันว่าทำบุญบุคลิก

การถวายสังฆทาน ตามที่พรรณนามาแล้วนั้น นิยมถือปฏิบัติกันในเวลาถวายภัตตาหาร จึงจดจำกันเป็นข้อปฏิบัติว่า การถวายสังฆทานต้องมีอาหารเป็นปัจจัยสำคัญ กล่าวโดยสรุปในการทำบุญถวายสังฆทานนั้น คือ

๑. ปรารถนาอาหารเป็นปัจจัยหลัก จะเป็นอาหารสด คือ อาหารที่จะพึงฉันได้ในวันนั้น หรืออาหารแห้ง เช่น ข้าวสาร เป็นต้น ก็ได้

๒. ไม่เจาะจงผู้รับ คือ ต้องทำไว้ในใจว่าจะถวายแก่สงฆ์ จะเป็นพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งก็ได้

๓. การทำบุญถวายสังฆทาน ย่อมทำได้ทุกโอกาส จะเนื่องในวันเกิด ขึ้นปีใหม่ หรือทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ใดผู้หนึ่งก็ได้

ความจริง การถวายสิ่งของอื่นๆ แก่สงฆ์แม้อย่างอื่น ย่อมเชื่อว่า เป็นสังฆทานทั้งนั้น แต่การที่นิยมกันว่าการทำบุญถวายสังฆทาน ย่อมได้อานิสงส์เป็นบุญกุศลมากนั้น ก็โดยเหตุที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ ใน**ทักขิณาวิภังคสูตร** เรื่องที่พระนางปชาบดีโคตมีถวายผ้าใหม่ ดังจะแสดงโดยสังเขป ดังนี้

ณ กาลสมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย เสด็จไปทรงโปรดพระเจ้าสุทโธทนะ พระพุทธบิดา ณ กรุงกบิลพัสดุ์ ประทับอยู่ ณ พระวิหารนิโครธาราม พระนางปชาบดีโคตมี ทรงถือผ้าห่ม คู่หนึ่งเข้าไปจะทูลถวาย ได้กราบทูลว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญผ้าใหม่คู่นี้ หม่อมฉันกรอด้าย ทอผ้าเอง ตั้งใจอุทิศพระผู้มีพระภาคเจ้า ขอพระองค์ทรงโปรดอนุเคราะห์รับผ้าใหม่คู่นี้ด้วยเถิด”

พระพุทธองค์ตรัสว่า **“ดูก่อนโคตมี พระนางจงถวายแก่สงฆ์เถิด เมื่อถวายแก่สงฆ์แล้ว จักเป็นอันบูชาทั้งพระตถาคตและพระสงฆ์”** พระนางปชาบดีโคตมี ได้ทรงกราบทูลความตั้งพระทัยอีก ๒

ครั้ง พระพุทธองค์ก็คงตรัสให้ถวายแก่สงฆ์อีกเช่นเดียวกัน

ครั้งนั้นพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากได้กราบทูลอ้อนวอนว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์ได้ทรงโปรดรับผ้าใหม่ทั้งคู่ของพระนางปชาบดีโคตมีเถิด พระนางเป็นผู้มีอุปการะมาก เป็นพระมาตุจฉาผู้ทรงบำรุงเลี้ยง ประทานพระขีรรสน้ำนมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อพระพุทธชนนีสวรรคตแล้วได้โปรดให้พระองค์ทรงดื่มเต้าพระถัน ก็เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงมีอุปการะมากแก่พระนางแล้ว พระนางทรงอาศัยพระผู้มีพระภาคเจ้า จะทรงถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ จะทรงงดเว้นจากเบญจเวรวิรัติ มีปาณาติบาต เป็นต้น แล้วทรงประกอบด้วยความเลื่อมใส ไม่หวั่นไหวในพระรัตนตรัย สิ้นความสงสัยใน อริยสัจ ๔ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคเจ้า ก็จักทรงมีอุปการะมากแก่พระนางปชาบดีโคตมี

สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสแก่พระอานนท์ว่า “การที่อาศัยบุคคลแล้วประกอบกุศลกรรมกระทำความดีมีความเป็นผู้เข้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะนั้น ตถาคตไม่กล่าวว่า เพียงการทำสามีจิกรรมกราบไหว้ หรือการให้ปัจจัย ๔ มีจีวรเป็นต้นนั้น เป็นการแสดงการตอบแทนบุคคลนั้นด้วยดี และพระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงถึงอานิสงส์การถวายทาน ๒ อย่าง คือ ปาฏิบุคลิกทาน การถวายทานเฉพาะ บุคคลนั้นมี ๑๔ อย่าง คือ บุคคลให้ทานในสัตว์เดียรฉาน พึงรับผลทักษิณาได้ร้อยเท่า ในปุถุชนผู้มีศีล ได้แสนเท่า ในบุคคลภายนอกผู้ปราศจากความกำหนัดในกามได้แสนโกฏิเท่า ผู้ปฏิบัติเพื่อทำโสดาปัตติมรรค ให้แจ้ง พึงหวังผลทักษิณาจะนับจะประมาณมิได้ จึงไม่ต้องกล่าวถึงถวายทานในพระอริยบุคคล จนถึงสาวก ของตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์ ตลอดไปจนถึงพระปัจเจกพุทธเจ้า และในพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่นเราตถาคต แต่เราตถาคตไม่กล่าวว่า ปาฏิบุคลิกทาน มีผลมากกว่าทักษิณาที่ถึงแล้วในสงฆ์โดยปริยายไรๆ เลย อธิบายความว่าพระพุทธองค์ตรัสยกย่องว่าการถวายทักษิณาแก่สงฆ์ คือ สังฆทานนั้น มี ผลมากกว่าการถวายให้เจาะจงแก่บุคคล

อนึ่ง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังตรัสถึงผลผลานิสงส์ที่ความแตกต่างกัน ก็เพราะความบริสุทธิ์แห่งทักษิณา ๔ ประการว่า ดูก่อนอานนท์ ก็ความบริสุทธิ์แห่งทักษิณานี้มี ๔ อย่าง คือ ทักษิณาบางอย่างบริสุทธิ์ฝ่ายทายก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก ๑ ทักษิณาบางอย่าง บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก ๑ ทักษิณาบางอย่างไม่บริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายกและปฏิคาหก ๑ ทักษิณาบางอย่างบริสุทธิ์ทั้งฝ่ายทายกและปฏิคาหก

อธิบายความว่า คำว่า **“ทายก”** หมายถึง **“ผู้ให้”** คำว่า **“ปฏิคาหก”** หมายถึง **“ผู้รับ”** ทายกเป็นผู้มีศีล มีธรรมอันงาม ปฏิคาหก เป็นผู้ทุศีล มีธรรมอันลามกชื่อว่าทักษิณาบริสุทธิ์ฝ่ายทายก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก

ทายกเป็นผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก ปฏิคาหกเป็นผู้มีศีล มีธรรมอันงาม ชื่อว่าบริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหก ไม่บริสุทธิ์ฝ่ายทายก

ทายกเป็นผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก ปฏิคาหกก็เป็นผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก ชื่อว่าฝ่ายทายกก็ไม่บริสุทธิ์ ฝ่ายปฏิคาหกก็ไม่บริสุทธิ์

ก็แล ทายกเป็นผู้มีศีล มีธรรมอันงาม ปฏิคาหกเป็นผู้มีศีล มีธรรมอันงาม อย่างนี้แล ชื่อว่าบริสุทธิ์ทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งฝ่ายทายกและฝ่ายปฏิคาหก

พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแสดงความบริสุทธิ์แห่งทักษิณาทั้ง ๔ อย่างนั้นแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ ดังที่ยกไว้ข้างต้นบทหนึ่งว่า **โย สีลวา สีลวนฺเตส ททาติ** เป็นต้น แปลความว่า

๑. ผู้ใดมีศีล ได้ของมาโดยชอบธรรม มีจิตเลื่อมใสเชื่อกรรมและผลแห่งกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคนทุศีล ทักษิณาของผู้นั้นชื่อว่า บริสุทธิ์ฝ่ายทายก ฯ

๒. ผู้ใดทุศีล ได้ของมาโดยไม่เป็นธรรม มีจิตไม่เลื่อมใส ไม่เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคนมีศีล ทักษิณาของผู้นั้นชื่อว่า บริสุทธิ์ฝ่ายปฏิคาหกฯ

๓. ผู้ใดทุศีล ได้ของมาโดยไม่เป็นธรรม มีจิตเลื่อมใส เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคนทุศีล เราไม่กล่าวทานของผู้นั้นว่า มีผลไพบูลย์ฯ

๔. ผู้ใดมีศีล ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใสดี เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในคนมีศีล เรากล่าวว่า ทานของผู้นั้นแลว่า มีผลไพบูลย์ฯ

๕. ผู้ใดปราศจากราคะแล้วได้ของมาโดยธรรมมีจิตเลื่อมใสดี เชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างยิ่ง ให้ทานในผู้ปราศจากราคะ ทานของผู้นั้นนั่นแล เลิศกว่าอามิสทานทั้งหลายฯ

การทำบุญถวายสังฆทาน ซึ่งเป็นที่นิยมกันนั้น ก็คือการถวายเป็นของสงฆ์ คือ ให้แก่หมู่คณะ หากผู้ที่ขาดแคลนจะได้บริโภคใช้สอยตามกาลและโอกาส แม้การถวายนั้น จะถวายแต่พระภิกษุเพียงรูปเดียว หรือถวายแก่สามเณร หากตั้งกุศลจิตมุ่งหมายแก่สงฆ์เป็นสำคัญก็ชื่อว่าเป็นสังฆทานโดยแท้ แต่ทักษิณานั้นๆ จะผลานิสงส์ไพบูลย์ได้ก็โดยความบริสุทธิ์ อย่างน้อยที่สุดก็ทั้งผู้ให้และผู้รับ จะต้องเป็นผู้มีศีล ได้ของมาโดยธรรม มีจิตเลื่อมใส เชื่อกรรมและผลแห่งกรรมอย่างยิ่ง และผู้รับเป็นผู้มีศีล ย่อมมีผลผลานิสงส์อันไพบูลย์ ดังพรรณนามาด้วยประการฉะนี้

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้.

พระธรรมเทศนา สีลานุสฺสติกถา

พระเทพโสภณ (กมล โกวิโท)
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร

บัดนี้ จะแสดงพระธรรมเทศนาใน**สีลานุสสติกถา** กล่าวถึงการระลึกนึกถึงศีลเป็นอารมณ์ เพื่อให้เกิดความชื่นชมยินดี เพิ่มพูนปัญญาบารมี แก่สาธุชนผู้มีศรัทธาในการประพฤติปฏิบัติธรรม โดยสมควรแก่เวลา

วันนี้เป็นวันธรรมสวนะ คือวันฟังธรรม เรียกว่า วันพระ วันอุโบสถอันเป็นวันที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดให้พุทธศาสนิกชนบำเพ็ญกุศล บริจาค ทาน รักษาศีล ฟังธรรม สวดมนต์ไหว้พระ หรือเจริญธรรมภาวนา เป็นกาลพิเศษ โดยเหตุที่เดือนหนึ่งมีเพียง ๔ วันเท่านั้น ผู้ที่มีศรัทธาบำเพ็ญกุศลดังกล่าวแล้วในวันนี้ ชื่อว่าได้เป็นผู้บูชาสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยการบูชาอย่างยอดเยี่ยมคือปฏิบัติบูชา

ก็แลการรักษาศีล เป็นบุญกิริยาประการหนึ่งซึ่งนิยมประพฤติปฏิบัติกันในวันอุโบสถ ผู้ที่มีศรัทธารักษาศีล ๕ ก็มี รักษาศีล ๘ ก็มี แท้จริงศีลนั้นมีคุณมีผลานิสงส์ทั้งปัจจุบันทั้งในภพชาติภายหน้า และยังเสริมส่งให้สำเร็จถึงปรมัตถประโยชน์ คือพระนิพพาน ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติสมาทานศีล เมื่อระลึกนึกถึงศีล ย่อมเกิดเป็นบุญคือภาวนามัย อันเป็นอารมณ์แห่งสมถกรรมฐานในอนุสติ ๑๐ ประการ เรียกว่าสีลานุสสติ ปรากฏดังบาลีวจนะข้างต้นว่า **สีลานุสสติ ภาเวตุกาเมน ปน รโหคเตน** เป็นต้น แปลว่า ต้องการเจริญสีลานุสสติ พึงอยู่ในสถาบันสงัดเร้นลับ แล้วระลึกนึกถึงศีลของตน ด้วยสามารถแห่งคุณมีความไม่เป็นท่าน เป็นต้น อย่างนี้ว่า น่ายินดีหนอ ศีลของเราชื่อว่าไม่เป็นท่อน ไม่ทะลุ ไม่ด่าง ไม่พร้อย เป็นไทนักปราชญ์ยกย่อง อันกิเลสไม่เกลือกกลั้ว เป็นไปเพื่อสมาธิ ดังนี้ เป็นต้น

อธิบายว่า คำว่าศีลนั้นก็คือธรรมมีเจตนาเป็นอาทิ ของบุคคลผู้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์เป็นต้น หรือของผู้บำเพ็ญวัตรปฏิบัติ สมดังที่พระสารีบุตรเถรเจ้ากล่าวไว้ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทาว่า ศีล คืออะไร **เจตนา สีลํ** เจตนาความตั้งใจชื่อว่าศีล **เจตสิกํ สีลํ** เจตสิก คืออารมณ์ที่เกิดกับใจที่งดเว้นชื่อว่าศีล **สංวโร สีลํ** ความสำรวมชื่อว่าศีล **อวีติกฺกโม สีลํ** ความไม่ล่วงละเมิดชื่อว่าศีล ดังนี้

เมื่อกล่าวโดยเนื้อความ ศีล หมายถึงปกติ คือสมาทานแลทรงไว้ซึ่งกุศลธรรม เป็นประโยชน์สูงสุด เป็นเบื้องต้น เยือกเย็นควรสร้องเสพ ศีลมีความปกติเป็นลักษณะ มีการกำจัดความเป็นผู้ทุศีลเป็นกิจมีความสะอาด กาย วาจา เป็น เครื่องปรากฏ มีหิริ ความละอายบาป โอตตัปปะ ความกลัวบาป

เมื่อจะกล่าวถึงอานิสงส์ ผู้ที่มีศีลย่อมได้รับคุณเป็นอเนกประการ มีความไม่เดือดร้อน เป็นต้น สมดังที่สมเด็จพระบรมทศพลตรัสไว้ว่า **อวิปฺปฏิสารตฺถานิ โข ปนานนฺท กุสลานิ สีลานิ อวิปฺปฏิสารานิสํสานิ** ดูก่อนอานนท์ ก็ศีลที่ดี มีความไม่ต้องเดือดร้อนเป็นผล เป็นอานิสงส์ แลทรงแสดงไว้อีกว่า **ปุญฺจิเม ภิกฺขเว คหปตโย อานิสฺสา สีลวโต สีลสมฺปทาย** ดูก่อนคฤหบดี ผู้มีศีลย่อมได้อานิสงส์ ๕ ประการคือ ย่อมประสบโภคสมบัติกองใหญ่ ๑ ย่อมมีกิตติศัพท์ความดีเป็นที่เลื่องลือ ๑ เมื่อเข้าสู่หมู่ชน ย่อมเป็นผู้แกล้วกล้าไม่ต้องเก้อเขิน ๑ เป็นผู้ไม่หลงในคราวถึงกาลกิริยา ๑ นอกจากนี้ยังทรงแสดงอานิสงส์แห่งศีลไว้ในอื่นๆ อีกมาก

ก็แล ศีลนั้นจะเศร้าหมอง ก็เพราะลาภยศ เป็นต้นเป็นเหตุ และเมถุนสังโยค ๗ ประการ ความที่ศีลบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่ขาด ไม่เศร้าหมอง ก็เพราะเห็นโทษในศีลวิบัติ และเห็นอานิสงส์แห่งศีลสมบัติ

อนุสติ คือการระลึกนึกถึงศีลที่เกิดขึ้น ก็เพราะปรารภถึงศีลผู้ต้องการจะเจริญสีลานุสสติ พึงเลือกหาที่สงัด แล้วพึงระลึกนึกถึงศีลของตนตามภูมิที่เป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิต ด้วยสามารถแห่งคุณ มีความที่ศีลไม่เป็นท่อนเป็นต้น จนให้เกิดปสาทะศรัทธาเลื่อมใสอย่างนี้ว่า น่ายินดีหนอ ศีลของเราไม่เป็นท่อน คือไม่ขาดแม้สักข้อ ๑ เหมือนผ้าชายขาดๆ ไม่ทะลุ คือไม่สลายในท่ามกลางแม้สักข้อ ๑ เหมือนผ้าที่ขาดกลางผืน ไม่ด่าง คือไม่ทำลายโดยลำดับ ๒ - ๓ ข้อ เหมือนแม่โคด่างๆ ไม่พร้อย คือไม่ทำลายในระหว่าง เหมือนแม่โคด่างพร้อยเป็นจุดๆ อีกอย่างหนึ่ง ศีลนั้นชื่อว่าไม่เป็นท่อน ไม่ทะลุ ไม่ด่าง ไม่พร้อย เพราะไม่ถูกเมถุนสังโยค ๗ ประการ แลบาปธรรมมีโทสะความโกรธ อุปมาทะ ความผูกโกรธ เป็นต้น เข้าไปกระทบกระทั่ง ศีลของเราชื่อว่าเป็นไท คือไม่เป็นทาสของตัณหา นักปราชญ์ยกย่อง เพราะเป็นคุณที่วิญญูชนมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นทรงสรรเสริญ ไม่เกลือกกลั้วเพราะตัณหาและทิฏฐิไม่แตะต้องแล้ว ชื่อว่าเป็นไปเพื่อสมาธิ เพราะยังอุปจารสมาธิหรืออัปปนาสมาธิ และสมาธิที่ประกอบด้วยมรรคผลให้เป็นไป ดังนี้

ผู้ที่เจริญกรรมฐาน ระลึกนึกถึงศีลของตนแล้ว จิตจักไม่งงวยด้วยราคะ ไม่งุ่นง่านด้วยโทสะ ไม่งมงายด้วยโมหะ ปรารภเฉพาะแต่ศีลตรงไป องค์ฌานย่อมปรากฏ ในขณะเดียวกันแก่ผู้ที่ข่มนิวรณ์ไว้ได้ อนึ่ง ผู้ที่หมั่นเจริญสีลานุสสติระลึกนึกถึงศีลอยู่เป็นนิตย์ ย่อมถึงคุณมีความเป็นผู้ไพบูลย์ด้วยคุณมีศรัทธาเป็นต้น มีความอิ่มเอมใจเป็นอันมาก เมื่อยังไม่บรรลุคุณอันยิ่งขึ้นไปย่อมเป็นผู้มีสุคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้า

ดังเรื่องพ่อค้า ๗๐๐ คน ที่แล่นสำเภาไปในมหาสมุทร สำเภาแตกกลางทะเล ต่างพากันกลัวตาย ร้องไห้บนบานเทพยดา เว้นแต่ชายคนหนึ่ง ระลึกถึงทานและศีลของตนที่ได้สมาทานไว้ตั้งแต่วันลงเรือสำเภา หาได้กลัวตาย แสดงกิริยากระสับกระส่ายเช่นนั้นไม่ คนทั้งหลายเห็นเป็นอัศจรรย์แปลกประหลาด จึงเข้าไปไต่ถาม ทราบความว่าเขานึกถึงศีลของตน จึงต่างพากันขอรับศีลจากชายนั้นบ้าง ชายนั้นได้สอนให้รับศีลแบ่งเป็นหมวดๆ ละ ๑๐๐ คน เริ่มต้นแต่หมวดแรก หนึ่งร้อยคนยืนรับศีลอยู่ขณะที่น้ำถึงข้อเท้า จนถึงร้อยที่เจ็ด ยืนรับศีลในขณะที่น้ำทะเลพอจะเข้าปาก ทุกๆ คนต่างพากันระลึกมั่นอยู่ในศีลของตน เมื่อทำกาลกิริยาแล้ว ก็ได้ไปสู่สุคติเกิดเป็นเทพยดาล้อมกันเป็นหมู่ใหญ่ มีชื่อว่า **“สตุลฺลปกายิกาเทพยดา”**

เพราะเหตุที่เกิดในสุคติด้วยยกธรรมของสัตบุรุษขึ้นกล่าวด้วยสามารถแห่งการสมาทาน ดังนี้

ตสฺมา หเว อปฺปมาทํ กยิราถ สุเมธโส
เอวํ มหานุภาวาย สีลานุสฺสติยา สทา.

เพราะเหตุนี้นั้นแล ผู้มีปัญญาดี พึงทำความไม่ประมาทในสีลานุสสติ ซึ่งมีอานุภาพมากอย่างนี้ ในกาลทุกเมื่อ รับประทานแสดงพระธรรมเทศนา พอสมควรแก่เวลาด้วยประการฉะนี้

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา
ประวัติพระพุทธสารสาสน์นฤมิตร มหิทธานุภาพมงคล

พระพุทธปฏิมาประธานประจำพุทธสถานกรมการทหารสื่อสาร
พระธรรมราชานุวัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ และเจ้าคณะภาค ๓

เจริญพรท่านเจ้ากรมการทหารสื่อสาร และท่านสาธุชนทั้งหลาย

โอกาสนี้นับว่าเป็นเวลาที่เป็นมงคล ที่จะก่อให้เกิดความสุขความเจริญ เพราะเป็นเวลาที่ท่านทั้งหลายได้ประกอบกุศลกรรมร่วมกัน คือไหว้พระ รับศีล สวดมนต์และมาร่วมกันรับมอบพระพุทธรูปประจำกรมการทหารสื่อสาร ก่อนที่จะทำพิธีมอบพระพุทธรูป อาตมาขอกล่าวถึงความเป็นมาที่จะนำพระพุทธรูปมามอบให้ เพื่อเป็นประวัติสืบไปในเบื้องหน้า เมื่อมีใครสอบถามก็จะได้ทราบความเป็นมาอย่างไร

ก่อนอื่นก็ต้องขอทบทวนความเดิมในส่วนตัวสักเล็กน้อย อาตมาได้มีความคุ้นเคยกับกรมการทหารสื่อสารมานาน นับตั้งแต่ท่านพลตรีสุภชัย สุรวรรธนะ เป็นเจ้ากรมการทหารสื่อสาร เหตุที่จะมีความคุ้นเคยก็เนื่องมาจาก พันเอกสาลี่ ปาละกูล ขณะนั้นเป็นหัวหน้าสถานีวิทยุ วปถ. ได้ปรารภว่า สถานีวิทยุน่าจะมีรายการทางศาสนา สถานีวิทยุของประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงของประเทศไทยเขามีรายการทางศาสนากัน เช่น เวลาเช้าๆ มีรายการสวดมนต์และรายการธรรมะ จึงอยากจะให้สถานีวิทยุ วปถ. มีรายการเช่นนั้นบ้าง

พันโทสุพจน์ โพธิ์สว่าง อนุศาสนาจารย์กรมการทหารสื่อสาร ขณะนั้นมียศเป็นร้อยโท ได้ไปหารือกับอาตมาในฐานะเลขาธิการสภาพระธรรมกถึกวัดพระเชตุพนฯ จึงมีความเห็นร่วมกันว่า จะจัดรายการธรรมะทางสถานีวิทยุในวันอาทิตย์ เป็นรายการสนทนาธรรม เรียกว่า “รายการธรรมวาที” เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ต่อมาก็เปลี่ยนเป็นรายการเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ถือว่าเป็นรายการธรรมะรายการแรกของสถานีวิทยุที่ทำต่อเนื่องกันมาจนถึงทุกวันนี้

ฉะนั้นกรมการทหารสื่อสารจึงมีความเกี่ยวข้องกับวัดพระเชตุพน และมีความเคารพในท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) สมเด็จพระสังฆราช พันเอกสาลี่ ปาละกูล อุปสมบทจำพรรษาที่วัดพระเชตุพน และพลโทเฉลิม สุทธิรักษ์ ขณะนั้นดำรง ตำแหน่งรองเจ้ากรมการทหารสื่อสาร มียศเป็นพันเอกก็ไปอุปสมบทที่วัดพระเชตุพนฯ และยังมีรายการธรรมะอีกรายการหนึ่งที่จัดแพร่ภาพทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ คือรายการ “พุทธประทีป” ซึ่งแต่เดิมจัดในวันเสาร์ เพื่อที่จะไม่ให้ตรงกันกับรายการเทศน์ทางสถานีวิทยุ วปถ. เพราะว่าสถานีวิทยุ วปถ. ถ่ายทอดไปเกือบจะทั่วประเทศ

พระสงฆ์ที่ท่านมาเทศน์ที่สถานีวิทยุ วปถ. และผู้ฟังในต่างจังหวัด ต่างมีจดหมายหรือพูดให้พระสงฆ์ฟังเสมอว่าประชาชนนิยมฟังรายการเทศน์ทางสถานีวิทยุ วปถ. มาก สำหรับรายการ “พุทธประทีป” จัดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๕ และยังจัดสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

สาเหตุที่นำพระพุทธรูปมามอบให้แก่กรมการทหารสื่อสาร ก็เนื่องมาจากท่านเจ้ากรมการทหารสื่อสาร (พลตรีวิจิตร จุณภาต) มอบหมายให้อนุศาสนาจารย์กรมการทหารสื่อสาร (พันตรีสุนทร ปิ่นทองดี) ไปปรารภกับอาตมาว่า อยากจะสร้างพระพุทธรูปไว้เป็นที่สักการบูชา เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ข้าราชการทหาร ลูกจ้างและครอบครัว อาตมาจึงให้อนุศาสนาจารย์ช่วยเรียนให้ท่านเจ้ากรมการทหารสื่อสารทราบว่า อาตมามีพระพุทธรูปที่มีความงดงามมากอยู่องค์หนึ่ง ซึ่งคุณบงกช ปัทมะสุนทรและญาติได้สร้างถวายไว้เป็นพุทธบูชา อยากจะมอบให้แก่กรมการทหารสื่อสาร เป็นพระปางมารวิชัย คำว่าปาง คือท่าของพระพุทธรูปท่านั่งขัดสมาธิ มือขวาวางทับมือซ้าย เรียกว่าพระปางสมาธิ พระพุทธรูปองค์นี้เรียกว่าพระพุทธรูปปางมารวิชัย มารวิชัยแปลว่าชนะมาร

พระพุทธรูปปางประจำวันเกิดมีทั้งหมด ๙ ปาง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสทรงคิดได้ถึง ๓๐ กว่าปาง สำหรับ ๙ ปางเป็นพระ พุทธรูปปางใหญ่ พระปางใหญ่ที่เป็นพระประจำวันนี้

อาตมาเคยเขียนเรื่องพระประจำวัน เหตุที่เขียนก็คือเมื่อก่อนนี้ที่วัดพระเชตุพนฯ มีงานประจำปีจะมีการถ่ายภาพพระพุทธรูปตามวิหารทิศต่างๆ ลงพิมพ์ในหนังสือ พบว่าวิหารต่างๆ มีพระพุทธรูปอยู่ ๔ ทิศ มีพระพุทธรูปปางมารวิชัยอยู่ทางทิศตะวันออก เรียกว่า พระปางตรัสรู้และวิหารทิศอื่นมีพระปางโปรดปัญจวัคคีย์ พระปางนาคปรก และพระปางป่าเลไลย์ ส่วนอีกองค์หนึ่งอยู่ด้านหลังพระพุทธรูปปางมารวิชัยเป็นพระพุทธรูปยืน ที่องค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ก็มีพระพุทธรูปปางมารวิชัยประดิษฐานอยู่ที่ทิศตะวันออกเช่นเดียวกัน และที่อื่นๆ ก็คล้ายๆ กันอย่างนี้

อาตมาเกิดความสงสัยว่า ทำไมถึงสร้างพระพุทธรูป ๕ ปางนี้ประจำทิศ และเพราะเหตุไรพระพุทธรูปปางนาคปรกจึงเป็นพระประจำวันเสาร์ สอบถามพระเถระและผู้รู้ต่างๆ มากมาย ท่านผู้เป็นโหราจารย์ทั้งหลาย ที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องโหราศาสตร์ เช่นโหรหลวง คือพระราชครูท่านก็ตอบว่าไม่ทราบรายละเอียดเหมือนกัน ทราบแต่เพียงที่ครูอาจารย์ได้ว่าไว้อย่างนั้น เพราะเรื่องพระพุทธรูปประจำวันน่าจะเป็นเรื่องของพราหมณ์ ไปเรียนถามท่านเจ้าคุณพระภัทรมุนี (อิ๋น ป.ธ. ๙) วัดทองนพคุณ ซึ่งเป็นพระเถระผู้คงแก่เรียนและมีความเชี่ยวชาญเรื่องโหราศาสตร์มาก ยกย่องกันว่าเป็นที่ ๒ รองจากท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อยู่ ญาโณทยะ) สมเด็จพระสังฆราช วัดสระเกศ ท่านก็ตอบว่าไม่ทราบเหมือนกัน และแนะนำให้ไปกราบเรียนถามสมเด็จพระสังฆราช วัดสระเกศ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ นี้ได้ทรงเมตตาอธิบายว่าปางนั้นหมายถึงอะไร ปางนี้หมายถึงอะไร สุดท้ายพระเกตุ ท่านบอกว่าพระเกตุ หมายถึงเลข ๙ เป็นพระที่สำคัญ คือเป็นยอดพระต้องเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย พระปางชนะมาร

พระพุทธรูปประจำโบสถ์ คือพระประธานประจำวัดต่างๆ ทั่วไปจะมี ๒ ปาง คือ ปางสมาธิกับปางมารวิชัย ว่ากันมาว่า ถ้าพระประธานของวัดใดเป็นพระปางสมาธิ เจ้าอาวาสวัดนั้นใจดี ถ้าพระประธานของวัดใด เป็นพระปางมารวิชัย เจ้าอาวาสวัดนั้นมักดุ เพราะฉะนั้นใครจะไปหาเจ้าอาวาสวัดไหนก็ให้ไปดูพระประธานก่อน พระประธานในพระอุโบสถวัดพระเชตุพนฯ เป็นพระปางสมาธิ มีพระประธานปางนาคปรก อยู่วัดหนึ่ง คือวัดเศวตฉัตร ส่วนวัดเสาธงทอง จังหวัดลพบุรีเป็นพระประธานยืน

อาตมาชอบสร้างพระ เพราะมีโยมคนหนึ่ง ซึ่งมีอายุมากแล้วอยู่ที่จังหวัดนครปฐมเล่าให้ฟังว่าชอบสร้างพระ เมื่อเจ็บป่วยได้สร้างพระแล้วทำให้สุขภาพร่างกายและจิตใจมีความสุขสบายดี ส่วนอาตมภาพ เมื่อมีโอกาสก็จะสร้างพระมอบให้กับคนที่เขาอยากจะได้ไปบูชา เมื่อไปอยู่ที่วัดไทยลอสแองเจลีส ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ.๒๕๒๒ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ ขณะที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้ไปเยี่ยมวัดไทยลอสแอลเจลีส เห็นพระประธานในอุโบสถแล้วท่านบอกว่าพระประธานองค์เล็กเกินไป พลเอกพร ธนภูมิ เลขาฯ ของท่านนายกฯ เรียนว่า ท่านนายกฯ สร้างพระประธานถวายนะครับ ท่านนายกฯ รับเป็นเจ้าภาพสร้างพระประธานถวายวัดไทยลอสแอลเจลีส ในระหว่างนั้นอาตมาคิดว่าจะสร้างพระปาง สมาธิน่าจะดีเพราะว่าแลดูแล้วท่านนั่งศูนย์ตรงดี เมื่อฝรั่งเห็นพระปางสมาธิก็น่าจะทำให้เกิดความสงบ

วันหนึ่งมีอาจารย์ท่านหนึ่งทราบว่าสามารถพูดกับเทวดาได้ก็เลยเชิญท่านมาคุย ก่อนจะคุยก็ทดสอบก่อนว่าเชื่อถือได้หรือไม่ ปรากฏว่าเชื่อถือได้ จึงถามข้อความคิดเห็นว่าควรจะสร้างพระประธานของวัดไทยลอสแองเจลีสปางไหนดี คิดว่าท่านคงบอกว่าปางสมาธิ ท่านกลับบอกว่าทำไมอาจารย์ไม่สร้างพระปางประทานพร อาตมายกมือทำท่าให้ท่านดูท่านก็บอกว่าปางนี้แหละดี พระประธานของวัดไทยฯ จึงเป็นพระปางประทานพร เขาอธิบายว่าอย่างนี้ พระปางสมาธิอาจารย์จะสร้างก็ได้ แต่วัดของอาจารย์จะเงียบ เพราะพระปางสมาธิเทวดาที่เป็นฝ่ายสมถะจะมาอยู่รักษา

แต่ถ้าเป็นพระปางประทานพรเทวดาทุกฝ่ายจะมาอยู่รักษาและวัดของอาจารย์จะสร้างอะไรก็สำเร็จทั้งหมด อาตมาฟังแล้วคิดว่าก็ดีเหมือนกัน พระปางประทานพรนี้ฝรั่งเห็นเขาบอกว่าเป็นพระพุทธรูปปางโอเค. ก็เลยเรียกว่าหลวงพ่อ โอเค. ก็แปลก พอตกลงใจว่าจะสร้างพระปางประทานพร ติดต่อท่านนายกรัฐมนตรีเรียบร้อย ช่างปั้นเรียบร้อย กราบทูลเชิญเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเททองเรียบร้อย ภายใน ๗ วัน พอเททองได้มีคนมาขอนำพระไป ๒ - ๓ ราย นำไปถึงวัด สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นหมดทุกอย่างเรียบร้อย โอเค.จริงๆ

ส่วนพระปางมารวิชัยนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เล่าให้อาตมาฟังว่าในหลวงทรงโปรด เมื่อตอนที่จะทรงสร้างพระพุทธรูปไปประจำจังหวัดต่างๆ ก็มีผู้มากราบทูลว่า ควรจะสร้างพระพุทธรูปปางนั้นปางนี้ ในหลวงทรงรับสั่งว่า พระปางมารวิชัยเป็นพระพัฒนาก็เลยทรงสร้างพระพุทธรูปมารวิชัยไว้ประจำจังหวัดต่างๆ พระพุทธรูปปางมารวิชัยเป็นปางที่พระพุทธเจ้าก่อนที่จะตรัสรู้ ทรงประทับอยู่ใต้ต้นโพธิ์ประทับนั่งขัดสมาธิ คือนั่งสมาธิอยู่ ได้มีพญามารมาผจญขับไล่พระพุทธเจ้าให้ลุกจากบัลลังก์ เมื่อก่อนนี้ก็สงสัย

ว่าพญามารมาไล่พระพุทธเจ้าทำไม และเมื่อพญามารมาขับไล่พระพุทธเจ้าก็น่าจะเสด็จหนีไป พระพุทธเจ้าตรัสว่าจะไม่เสด็จหนีไปไหน ที่ตรงนี้เป็นที่ของเรา พญามารก็บอกว่าให้ลุกไป พระพุทธเจ้าตรัสว่าไม่ไป พระพุทธเจ้าไม่ทรงลุกจากบัลลังก์ตรงนั้นก็เพราะว่าพระองค์ทรงมีพระปฏิญาณว่า ตราบใดที่ยังไม่สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงแม้เลือดเนื้อจะเหือดแห้งก็จะไม่ลุกจากตรงนั้น ถือว่าเป็นสัจจอธิษฐาน ถ้าเสด็จลุกจากตรงนั้นก็ถือว่าทรงพ่ายแพ้ต่อพญามาร พญามารได้ยกกองทัพมีช้าง ม้าและกำลังพลมากมาย ซึ่งจะหาดูได้จากภาพจิตรกรรมฝาผนังในที่ต่างๆ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นที่ของเรา เราจะไม่ลุกไป พญามาร ถามว่ามีอะไรเป็นสักขีพยาน พระพุทธเจ้าทรงชี้พระหัตถ์ลงที่ธรณีคือชี้พระหัตถ์ลงที่แผ่นดินว่า เราได้บำเพ็ญ บารมีมาสิ้นภพสิ้นชาติไม่ใช่น้อย หวังเพื่อที่จะสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พญามารก็บอกว่าอย่ามา กล่าวอย่างนี้เลย คือหาว่าพระพุทธเจ้ากล่าวเท็จ

ตามตำนานว่าแม่พระธรณีขึ้นมาจากแผ่นดินและรับรอง ว่าพระพุทธเจ้าได้บำเพ็ญบารมีมาจริง พญามารโกรธแม่ธรณีว่ามารับรองสมอ้างดีนัก ชี้หน้าหาว่านางธรณี มากล่าวคำเท็จให้หาพยานหลักฐานมาแสดง แม่พระธรณีก็สยายผมมวยแล้วบีบเอาน้ำออกมาจนท่วมกระทั่งพญามารยอมแพ้ ถ้าในโบสถ์เขาจะมีข้างหนึ่งเป็นรูปดอกบัวนั้นแหละคือน้ำท่วม ปูปลามาไล่กัดพญามารจนพญามารต้องยอมแพ้ ขณะนี้แม่พระธรณีก็ยังบีบผมมวยอยู่ที่มุมสนามหลวงแต่ว่าน้ำชักจะแห้งในปีนี้นี้เป็นคำอธิบายแบบบุคคลาธิษฐาน

ความเป็นจริงก็คือว่าในพระทัยของพระพุทธเจ้า สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ถอดความว่าพญามารน่าจะหมายถึงกิเลส คือความคิดของพระพุทธเจ้าตอนที่จะสำเร็จกิเลสคือราคะ โทสะ โมหะ ทำให้พระองค์นึกถึงความสุขสำราญในปราสาทราชวังแต่ครั้งหลัง ทรงนึกถึงพระนางพิมพา นึกถึงราชสมบัติ นึกถึงความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิใหญ่โตซึ่งมารุมล้อม และแล้วพระองค์ก็ทรงตัดพระทัยโดยเด็ดขาด ยกพระหัตถ์ว่าเรา ได้บำเพ็ญบารมีมาอย่างนี้ น้ำพระทัยก็เปรียบเสมือนแม่พระธรณีคือแผ่นดิน ชนะมารก็บอกว่าทรงชนะมารด้วยบารมี ๑๐ ทัศ ซึ่งมีทานบารมีเป็นใหญ่ ในบทสวดมนต์แปลที่เราใช้สวดกันอธิบายว่า "ปางเมื่อพระองค์ปรมพุทธฯ" ในบทถวายพรพระ พระพุทธเจ้าทรงชนะพญามารที่มีมือตั้งพันมือด้วยทานบารมีคือการบริจาค

ฉะนั้นพระพุทธรูปปางมารวิชัยจึงถือว่าเป็นพระชนะมาร แต่ก็มีบางคนเรียกว่าพระสะดุ้งมาร หมายความว่ามารผจญ พระพุทธเจ้าทรงสะดุ้ง ยกพระหัตถ์ ขึ้นพอนึกได้จึงเอาพระหัตถ์วางลงเป็นสมาธิ ซึ่งอธิบายไปคนละแบบ แต่นักปราชญ์ให้ความเห็นว่าพูดอย่างนั้นไม่ได้ พระพุทธเจ้าต้องไม่สะดุ้งแต่ว่าทรงชี้แผ่นดิน ทรงเอาแผ่นดินเป็นพยาน

ฉะนั้นพระพุทธรูป องค์นี้เป็นพระปางชนะมาร ศิลปะแบบสุโขทัย คำว่าสุโขทัยแปลว่าทำให้เกิดความสุข ซึ่งมาจากคำว่า "สุขะ กับ อุทยะ" แปลว่าทำให้เกิดความสุขขึ้น พระพุทธรูปที่เป็นที่นิยมมีหลายปาง คือหลายแบบ เมื่อตอนที่จะสร้างพระประธานประจำวัดไทยลอสแองเจลีส อาตมาคิดว่าจะสร้างพระพุทธรูปแบบปรมาณู คือไปอยู่ประเทศสหรัฐอเมริกาต้องทันสมัยหน่อย คือสร้างพระแบบสมัยปรมาณู คอมพิวเตอร์เลยจะขอให้ท่านช่วยออกแบบพระพุทธรูปให้โดยไม่อิงรูปแบบของพระในสมัยไหนเลย

เช่นไม่อิงสมัยอู่ทอง เชียงแสนและสุโขทัย อาจารย์ที่สามารถนั่งทางในได้ ท่านนั่งดูแล้วบอกว่า พระพุทธรูปสมัยใหม่ตามที่คิดจะสร้างจะเป็นพระวัตถุนิยม ท่านอาจารย์ต้องสร้างพระศิลปะแบบสุโขทัยจึงจะดีและทำให้มีความสุข อาตมาจึงจะสร้างพระประธานของวัดไทยลอสแองเจลีสเป็นศิลปะแบบสุโขทัย ไม่ใช่พระสมัยแบบปรมาณูอย่างที่คิดไว้ พระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระที่มีความงดงามมาก ท่านผู้สร้างได้เอามาถวายอาตมาแล้ว แจ้งความประสงค์ว่า แล้วแต่อาตมาจะเห็นชอบให้ไปประดิษฐาน ณ ที่ไหน อาตมาจึงบอกกับอนุศาสนาจารย์ กรมการทหารสื่อสารว่าพระพุทธรูปองค์นี้งามมาก อยากจะมอบให้กับกรมการทหารสื่อสารเพราะมีความคุ้นเคยกัน ถ้าได้ไปก็จะเป็นสิริมงคลแก่กรมการทหารสื่อสาร

ต่อมาอาตมามาทราบว่าท่านเจ้ากรม การทหารสื่อสารชอบใจและยินดีที่จะรับพระพุทธรูปองค์นี้ ก็ผลัดกับท่านมานานว่าจะมากระทำพิธีมอบพระพุทธรูปให้เป็นทางการ วันนี้เป็นวันฤกษ์งามยามดี ปีนี้วันพฤหัสบดีเป็นวันธงชัย พระพุทธรูปองค์นี้ ได้ผ่านพิธีพุทธาภิเษกมามาก อาตมาได้นำท่านประดิษฐานไว้ในพระตำหนักวาสุกรีวัดพระเชตุพน พระสงฆ์ สวดมนต์ทำวัตรเช้ามืดตลอดทั้งพรรษาและยังมีพระเถระเกจิอาจารย์หลายรูปที่ท่านมานั่งปลุกเสกพระพิมพ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรม พระปรมานุชิตชิโนรส ที่อาตมาจัดทำถวายก็จะขอให้พระเถระเกจิอาจารย์แผ่เมตตาปลุกเสกพระพุทธรูปองค์นี้เป็นประจำถ้าจะพูดถึงความศักดิ์สิทธิ์แล้วเทวดาคงจะมาประจำอยู่มาก แต่ว่าเทวดาจริงๆ ก็คือ ตัวเราเอง ต้องสร้างตัวเราให้เป็นเทวดาด้วยเทวดาถึงจะช่วยเรา ธรรมะที่ทำให้เป็นเทวดา คือหิริ ความละอายต่อความชั่ว โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาปอกุศล ๒ อย่างนี้เป็นเทวธรรม คนที่ปฏิบัติธรรมะ สองประการนี้ได้ก็เป็นเทวดา

การที่คนเราจะมีความละอายต่อความชั่วและเกรงกลัวต่อบาปอกุศลได้ จะต้องมีกรอบสำหรับปฏิบัติ พระพุทธเจ้าทรงวางกรอบไว้สำหรับปฏิบัติเป็นแม่บทของชีวิต หรือแม่บทของความดีก็คือศีลห้า ศีลห้า ถือว่าเป็นแม่บทของชีวิต คนโบราณท่านฉลาดที่กำหนดให้รับศีลห้าก่อนที่จะทำบุญ รับไปๆ กลายเป็นพิธีกรรมคือจำเป็นต้องรับเป็นพิธี ที่จริงถ้าเราตั้งใจสมาทานถือศีล อย่านึกว่าศีลเป็นของหนัก ศีลห้าเป็นของเบาสบายมากเป็นบุญข้อสำคัญ เรียกว่าเป็นบุญติดตัวคืออยู่ที่กายวาจาของเรา

ที่กล่าวว่าศีลห้าเป็น แม่บทของชีวิต พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"สีลัง มาตุกัง"** ศีลเป็นแม่ของความดี คนจะดีแสนดีถ้าขาดศีลแล้ว ก็หมดดี จะร่ำรวยมีอำนาจวาสนามากต้องมีศีล เมื่อมีศีลแล้วจะอยู่ในฐานะใดก็เป็นคนดี ศีลห้าเป็นแม่บท ของชีวิตทำให้ชีวิตเรามีความศักดิ์สิทธิ์ กลางคืนเวลาก่อนนอน ถ้าได้สวดศีลห้า เริ่มตั้งแต่ว่าบท อาราธนาศีล คือ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ จบ)

มยं ภนฺเต วิสุं วิสุं รกฺขณตฺถาย, ติสรเณน สห, ปญฺจ สีลานิ ยาจาม ฯ

ทุติยมฺปิ มยं ภนฺเต วิสุं วิสุं รกฺขณตฺถาย, ติสรเณน สห, ปญฺจ สีลานิ ยาจาม ฯ

ตติยมฺปิ มยं ภนฺเต วิสุं วิสุं รกฺขณตฺถาย, ติสรเณน สห, ปญฺจ สีลานิ ยาจาม ฯ

แล้วว่าศีล ๕ สวดทุกคืนเทวดาจะรักษา หรืออย่างน้อยตอนนอนเราก็มีศีล ๕ อย่างสมบูรณ์ทุกวัน ก็จะทำให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข พระพุทธรูปที่เรานับถือและกราบไหว้บูชา ถือว่าเราได้ไหว้

พระคุณของพระพุทธเจ้า เช่นคำว่า นโม แปลว่าความนอบน้อมนมัสการ ตสฺส ภควโต หมายถึงพระพุทธเจ้า ภควโต เป็นพระมหากรุณาคุณ อรหโต เป็นพระบริสุทธิคุณ สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส เป็นพระปัญญาคุณ เวลากราบ พระให้นึกตรึกในใจให้ดี ไหว้พระต้องไหว้ให้ถึงพระแล้วพระก็จะช่วยให้เรามีความสุข ถ้าเพียงแต่กราบอย่างเดียวไม่ได้นึกตรึกในใจให้ถึงพระแล้ว พระก็จะไม่สามารถช่วยเราได้ พระคือตัวเราที่ช่วยตัวเราเอง อย่างน้อยก็ช่วยให้เราเบาใจ เพราะฉะนั้นพระพุทธรูปที่มอบไว้ให้บูชานี้ ขอให้บูชาอย่างนี้คือ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ จบ)
อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, พุทธำ ภควนฺตำ อภิวาเทมิ (กราบ)
สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมฺมำ นมสฺสามิ (กราบ)
สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สงฺฆำ นมามิ (กราบ)

จิตของท่านจะมีความสงบสุข พระพุทธรูปจะมีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะเรากราบไหว้บูชาน้อมนำเอาพระคุณของท่านมาประพฤติปฏิบัติ อย่าขอให้ท่านช่วย โดยที่เราไม่ได้กระทำความดีอะไรเลย เราต้องช่วยตัวเราก่อน ด้วยการประกอบกรรมดี แล้วพระก็จะช่วยให้ท่านสมความปรารถนา อย่าเข้าใจว่าอาตมาเอาพระศักดิ์สิทธิ์มาให้ แล้วก็จะทำให้ทุกคนมีความสุข ได้รับการเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งทุกคน ทุกคนจะสมความปรารถนาตามบุญวาสนาของแต่ละคนที่ได้สั่งสมอบรมมา

สำหรับพระพุทธรูปองค์นี้ อาตมาพิจารณาแล้วเห็นว่าขอถวายพระนามท่านว่า **"พระพุทธสารสาสน์นฤมิตร มหิทธานุภาพมงคล"** เป็นสองตอนเรียกง่าย ๆ ว่า **"พระพุทธสารสาสน์นฤมิตร"** สาระแปลว่าแก่นสาร สาสน์แปลว่า ศาสนาก็ได้ แปลว่าข่าวก็ได้ นฤมิตรแปลว่าสร้าง แปลรวมว่าพระพุทธรูปซึ่งเป็นที่สักการะของผู้สร้างข่าวที่เป็นมงคลหรือสร้างศาสนาที่เป็นสาระ สร้างคำสอนที่เป็นสาระ เป็นพระพุทธรูป ที่มีอานุภาพอันยิ่งใหญ่นำมาซึ่งความเป็นสิริมงคล คือความสุขความเจริญ

การมอบก็จะขอหลั่งน้ำลงบนมือของท่านเจ้ากรมการทหารสื่อสาร เหมือนกับพระเวสสันดรมอบช้างให้ ขอเชิญท่านเจ้ากรมได้กรุณารับและเชิญท่านสาธุชนในที่ประชุมนี้พร้อมใจกันประนมมือขึ้นตั้งจิตอธิษฐาน อาราธนาพระพุทธสารสาสน์นฤมิตร สถิตอยู่ ณ กรมการทหารสื่อสารและอยู่กับตัวท่านทุกคน ใครอยากได้อะไรก็ให้อธิษฐานพร้อมทั้งภาวนาว่า "พุทฺโธ ภควา" พุทฺโธ แปลว่า รู้ ตื่น เบิกบาน ภควา แปลว่ามีโชค ขอให้ทุกคนตั้งใจรับ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
สุทินนัง วต เม ทานัง อาสวกฺขยาวหำ โหตุ อนาคเต กาเล
สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ สพฺพโรโค วินสฺสตุ มา เต ภวตฺวนฺตราโย สุขี ทีฆายุโก ภว อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจำ วุฑฺฒาปจายิโน จตฺตาโร ธมฺโม วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขำ พลำ ฯ

พระธรรมเทศนา ปูชนียกถา

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
แสดง ณ วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันธรรมสวนะ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๒
วันจันทร์ที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๖

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
ปูชา จ ปูชนียานำ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมำ ฯ

ณ บัดนี้ จักแสดง ความระลึกได้ให้บังเกิดแก่สาธุชนทั้งหลายโดยสมควรแก่เวลา

วันนี้เป็นพระ เป็นวันฟังธรรม เรียกว่าวันธรรมสวนะ เป็นวันอุโบสถ คือวันที่พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ทรงกำหนดให้อุบาสก อุบาสิการักษาอุโบสถศีล ศีล ๘ หรือจะมีศรัทธารักษาศีล ๕ ก็เป็นการดี ทำบุญตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระ วันนี้จึงเป็นวันอุดมมงคลโดยนัยแห่งพระพุทธวจนะในมงคลสูตรว่า **กาเลน ธมฺมสฺสวนำ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมำ** การฟังธรรมตามกำหนดเวลาเป็นอุดมมงคล ก่อให้เกิดความปีติยินดี อิ่มอกอิ่มใจ ดังนี้

อนึ่ง วันนี้ ยังเป็นวันนับเนื่องในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัฐบาล คณะสงฆ์และปวงชนชาวไทย ได้จัดงานเฉลิมฉลองเป็นการใหญ่ทั่วประเทศ แม้คนไทยที่อยู่ในต่างประเทศก็เช่นเดียวกัน เริ่มแต่ประดับธงทิว ประดับไฟ ประกาศพระราชกรณียกิจนานาประการ ร่วมมือร่วมใจกันบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เช่น การปลูกต้นไม้ ปลูกป่า มีมหรสพสมโภช ส่วนพิธีกรรมในพระพุทธศาสนา ส่วนกลางจัดงานปฏิบัติธรรมขึ้นที่พุทธมณฑล มีพระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาเป็นจำนวนมากไปชุมนุมกันสวดมนต์ไหว้พระ เจริญสมาธิภาวนา ทำบุญตักบาตร ปล่อยโคกระบือตามวัดวาอารามต่างๆ ภาคเอกชน ก็จัดพิธีบำเพ็ญกุศลต่างๆ เช่น จัดการอุปสมบท อุบาสกอุบาสิกานุ่งขาวห่มขาวรักษาศีล ๘ ถือบวช เรียกว่าเนกขัมมจารี ส่วนผู้อยู่ทางบ้านก็มิได้ละโอกาส ตั้งใจสมาทานศีล ๕ ศีล ๘ สวดมนต์ภาวนาน้อมถวายเป็นพระราชกุศล สื่อมวลชน หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ก็เผยแพร่ถ่ายทอดพระราชกรณียกิจ และงานเฉลิมฉลองนี้โดยทั่วกัน ชาวต่างประเทศมิใช่น้อยที่คอยมาชมงานเฉลิมพระชนมพรรษา อันถือว่าเป็นวันชาติของไทย การกระทำทั้งปวงแม้จะมิใช่พระราชประสงค์ แต่

ก็ไม่สามารถจะปิดกั้นน้ำใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความจงรักภักดีของพสกนิกรได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นองค์พระประมุขที่มีพระมหากรุณาธิคุณยิ่งใหญ่ มีน้ำพระราชหฤทัยเอื้ออาทรต่อความทุกข์สุขของอาณาประชาราษฎร์ทุกหมู่เหล่า ตั้งแต่ในเมืองหลวงถึงชาวเขา ตัวอย่างเช่น การแก้ปัญหาการจราจรในกรุงเทพฯ ก็มีพระราชดำริพระราชทานโครงการพร้อมทั้งเงินจำนวน หนึ่งสำหรับเป็นปัจจัยแก้ปัญหาเบื้องต้น ทำให้การจราจรคลี่คลายไปได้ด้วยดี จึงมีชาวต่างประเทศเคยเขียนสดุดีว่า **"พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์"** ซึ่งเป็นความจริงที่คงไม่มีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดในโลก ที่ต้องทรงตรากตรำพระวรกายโดยมิได้ทรงย่อท้อเหน็ดเหนื่อยต่อความ ยากลำบากนานัปการ เพราะทรงยอมรับว่า **"หากทุกข์ของประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนสาหัสเพียงใด ก็ทรงโทมนัสดุจปานกันฉันนั้น"** พระองค์ทรงทุ่มเทพระวรกาย พระสติปัญญา พระกำลังอย่างยิ่งยวดโดยมิเคยแสดงให้เห็นถึงความเหน็ดเหนื่อย หรือท้อแท้ท้อถ้อยในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมประชาชน

พระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขของราษฎร แรกเริ่มโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๙๕ สืบเนื่องจากการเสด็จไปทรงเยี่ยมราษฎรทั่วประเทศ ทรงทราบความทุกข์สุขของประชาชน จึงได้ทรงแสวงหาวิธีที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน จุดกำเนิดแรกโครงการเนื่องมาจากพระราชดำริ เริ่มขึ้น ณ หมู่บ้านห้วยมงคล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โครงการสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน นับจากนั้นมาโครงการพัฒนาต่างๆ ก็เริ่มทยอยเพิ่มมากขึ้นเรื่อยมา โดยเป็นหลักพึ่งตนเอง ตามพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า **"เราจะช่วยเหลือเขา เพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้"**

โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ เกิดจากการที่พระองค์ ได้พระราชทานข้อแนะนำและแนวพระราชดำริให้เอกชนไปดำเนินการโดยใช้ทรัพยากรด้านกำลังเงิน วิชาการและบุคลากร รวมทั้งการติดตามผลงานอย่างต่อเนื่อง โดยภาคเอกชน หลายโครงการที่เป็นที่รู้จักกันดี อาทิ

- โครงการสารานุกรมไทย สำหรับเยาวชน
- โครงการพจนานุกรม
- โครงการพัฒนาหมู่บ้านสหกรณ์ดินแดง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งดำเนินการ โดยสโมสรโรตารีแห่งประเทศไทย เป็นต้น

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในปัจจุบัน การดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นทุกปีด้วยวิริยะอุตสาหะแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงอุทิศเวลาเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรตามท้องถิ่นทุรกันดารทั่วทั้งประเทศในปีหนึ่งประมาณถึง ๒๐๐ วัน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยแท้ เมื่อทรงพบปัญหาที่เกิดจากความทุกข์ยากของประชาชนและทรงค้นหาวิธีการบรรเทาทุกข์ได้ ก็ทรงพระราชทานพระราชดำริให้ฝ่ายวิชาการรับไป

พิจารณาอย่างรอบคอบ หากเห็นว่าเหมาะสมจึงดำเนินการตามพระราชดำริได้ พระองค์ได้มีพระราชดำรัสอยู่เสมอว่า พระราชดำริของพระองค์เป็นเพียงข้อเสนอแนะเท่านั้น เมื่อฝ่ายรัฐได้ทราบแล้วก็ควรศึกษาวิเคราะห์พิจารณากลั่นกรองเสียก่อนตามหลักวิชาการ เมื่อมีความเป็นไปได้สูงและเกิดประโยชน์คุ้มค่าและเห็นสมควรทำประการใดก็เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาตัดสินใจเองหากวิเคราะห์แล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมก็ล้มเลิกได้

ตั้งแต่เริ่มโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจนถึงสิ้นปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๓๖ มีจำนวน ๒,๐๖๓ โครงการ ในจำนวนนี้ ๑,๒๔๕ โครงการอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้น เพื่อรองรับสนองพระราชดำริให้เกิดผลสมบูรณ์ โดยมีการประสานงานสอดคล้องสนับสนุนซึ่งกันและกัน ระหว่างหน่วยงานที่อำนวยประโยชน์งานตามพระราชดำริให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ในบรรดาโครงการเหล่านี้อาจแยกออกได้เป็น ๘ กลุ่มลักษณะงาน คือ

๑. การพัฒนาแหล่งน้ำ
๒. การเกษตร
๓. ด้านสิ่งแวดล้อม
๔. ด้านสาธารณสุข
๕. การส่งเสริมอาชีพ
๖. การคมนาคม/สื่อสาร
๗. ด้านสวัสดิการสังคม
๘. โครงการอื่นนอกเหนือจากนี้ยังมีอีกมากมาย

หลักการอันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ พึ่งตนเอง โดยทำให้ชุมชนย่อยมีความแข็งแรงด้วยตนเองเสียก่อน แล้วจึงขยายผลไปสู่สังคมภายนอก พระองค์ทรงใช้คำว่า **"การระเบิดจากข้างใน"** เป็นแนวทางการทำงาน ตามหลักการนี้ ตัวอย่างโครงการที่ดำเนินการให้คนพึ่งตนเองได้ โครงการธนาคารข้าว โครงการธนาคารโค-กระบือ โครงการ **"หุบกระพง"** ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

แก้ไขความเดือดร้อนเฉพาะหน้าที่มีมากอย่างฉุกเฉิน เป็นการช่วยเหลือปัญหาเฉพาะหน้าฉุกเฉินที่รอช้ามิได้ อาจเกิดความเสียหายหากช่วยเหลือได้ไม่ทันท่วงที เช่น การทำฝนหลวงตามพระราชดำริเพื่อบรรเทาภัยแล้ง ที่อาจทำให้พืชผักผลไม้เสียหาย หรือเฉาตายได้

เพื่อส่งเสริมความรู้และเทคนิควิชาการสมัยใหม่ที่เหมาะสม ทรงเห็นว่าควรที่จะสร้างเสริมที่ชาวบ้านในชนบทยังขาดแคลนและมีความต้องการแท้จริงที่จะนำไปประกอบอาชีพ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมี **"ตัวอย่างของความสำเร็จ"** และเป็นที่ซึ่งราษฎรสามารถ

เรียนรู้ตัวอย่างและนำไปปฏิบัติได้ด้วยตัวเอง จึงพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ขึ้นในทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อใช้เป็นสถานที่ศึกษาทดลอง วิจัย และแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านต่างๆที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องที่ รวมทั้งให้เป็นศูนย์เบ็ดเสร็จทางด้านบริการแก่ประชาชน (one stop service) จากส่วนราชการต่างๆ ที่มาประจำอยู่ ณ ศูนย์แห่งนี้อีกด้วย

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรงตระหนักถึงปัญหานี้ยิ่งนัก จนเป็นที่ซาบซึ้งแก่ปวงเหล่าชาวไทยถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงปริวิตก ห่วงใยอนาทรยิ่งนัก ที่จะทำการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีสภาวะเอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเพิ่มพูนการพัฒนาด้านการเกษตรให้มีประสิทธิภาพสูง

แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเจริญพระชนมพรรษามากเพียงใด ก็มิได้ทรงหยุดยั้งที่จะเสด็จออกรับฟังทุกข์ของราษฎรมาค้นหาวิธีการช่วยเหลือพสกนิกรพระองค์อย่างสม่ำเสมอมาเกือบ๕๐ ปีแล้ว นับเป็นเวลายาวนานยิ่งนัก ที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขของปวงชนชาวไทย จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นบุญของเหล่าอาณาประชาราษฎร์ยิ่งนัก ที่เกิดมามีพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระเมตตากรุณาต่อประชาชนอันมิอาจหาได้จากที่ใดในโลกนี้

พระราชกรณียกิจทั้งปวงที่แสดงมาโดยสังเขปนี้ แสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณ ที่พระราชทานแก่พสกนิกรทุกถ้วนหน้า จึงทรงเป็นที่รักเป็นที่เคารพยิ่งกว่าบิดามารดา ปานประหนึ่งพระองค์เสด็จประทับอยู่ในดวงใจของประชาชนทุกเพศทุกวัย จะเสด็จพระราชดำเนินไปยังสถานที่แห่งหนตำบลใดก็มีผู้มาคอยเฝ้ารับเสด็จอยู่เนืองแน่น มีทรัพย์สินสิ่งของอย่างใดเป็นของที่มีค่าก็น้อมเกล้าฯ ทูนถวายอย่างเต็มใจ

การที่ประชาชนชาวไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศจัดกิจกรรมต่าง ๆ น้อมถวายเป็นพระราชสักการะ เป็นพระราชกุศลในวันเฉลิมพระชนมพรรษานี้ ย่อมเป็นการแสดงความจงรักภักดีและชื่อว่าเป็นการบูชากถาที่ควรบูชา นับเป็นอุดมมงคลอย่างยิ่ง

การบูชามี ๒ อย่าง คือ การบูชาด้วยสิ่งของ ชื่อว่าอามิสบูชา ส่วนการประพฤติปฏิบัติชอบ เช่น การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การรักษาศีลเจริญภาวนา สวดมนต์ไหว้พระ น้อมถวายเป็นพระราชกุศล ชื่อว่าปฏิบัติบูชา ในการบูชาทั้งสองนั้น พระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าปฏิบัติบูชา เป็นการบูชาอย่างยอดเยี่ยม มีผลมีอานิสงส์มาก ก็แลสาธุชนพสกนิกร ผู้มีความจงรักภักดีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยการ แสดงออกโดยอามิสบูชานานาประการในมหามงคลนี้ พึงตั้งใจประพฤติปฏิบัติตนเองสนองพระมหากรุณาธิคุณในกิจการต่างๆ เช่น การแก้ปัญหาจราจร การปลูกต้นไม้ การแพทย์ การอนามัย การประกอบ อาชีพ ตั้งอยู่ในสุจริตธรรม แล้วจะได้ชื่อว่าได้บูชาสักการะด้วยการบูชาอย่างยอดเยี่ยม

ผู้ที่ได้บูชาบุคคลที่ควรบูชา มีผลมีอานิสงส์มาก เริ่มแต่มีความสุขใจ จิตใจผ่องใส มีสติสัมปชัญญะ

ไม่ประมาท สามารถคุ้มครองให้พ้นจากอุปสรรคนานาประการ ย่อมได้รับความยกย่องจากบัณฑิตชน เจริญด้วยจตุพิธพรคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ

ในอวสานแห่งพระธรรมเทศนานี้ ขอเชิญท่านทั้งหลายพึงวางจิตให้สงบ แล้วตั้งใจอาราธนาพระคุณพระรัตนตรัย ถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทีฆายุโก โหตุ มหาราชา ขอพระราชาผู้ทรงพระคุณอันยิ่งใหญ่ จงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชชนนี และพระราชโอรส พระราชธิดาทุกพระองค์เทอญ

รับประทานแสดงพระธรรมเทศนา พอสมควรแก่เวลาเพียงเท่านี้

เอวं ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา วิสาขบูชา

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์
วันธรรมสวนะ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖
วันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๘ เวลา ๐๘.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
กาโลยนฺเต มหาวีร อุปฺปชฺช มาตุกุจฺฉิยํ
สเทวกํ ตารยนฺโต พุชฺฌสฺสุ อมตํ ปทนฺติ ฯ

ณ บัดนี้จักแสดงพระธรรมเทศนา ในวิสาขบูชากถา เพื่อเพิ่มพูนศรัทธา ปสาทะความเชื่อความเลื่อมใสในพระคุณพระรัตนตรัย และประดับสติเจริญปัญญาบารมี แก่ท่านสาธุชนผู้ตั้งใจสดับฟังพระธรรมเทศนา โดยสมควรแก่เวลา

วันธรรมสวนะ วันพระวันนี้ เป็นวันสำคัญวันหนึ่งของพระพุทธศาสนา เป็นวันเพ็ญพระจันทร์ เต็มดวงอยู่ในหมู่ดวงดาวชื่อวิสาขะ เรียกว่าวันวิสาขปุรณมี อันพุทธศาสนิกชนทั่วโลก พากันรำลึกถึงวันประสูติ วันตรัสรู้ และวันเสด็จดับขันธปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นวันที่น่าอัศจรรย์ เพราะต่างปีกันแต่เป็นวันเดือนเดียวตรงกัน สมกับเป็นพระมหาบุรุษผู้เป็นพระบรมศาสดาของโลก

โอกาสนี้ จึงใคร่ขอนำพุทธประวัติโดยสังเขปมาพรรณนา เพื่อให้ท่านทั้งหลายได้น้อมรำลึกถึงพระพุทธองค์ผู้ทรงเป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ก็แลในคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถา สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส สถิต ณ วัดพระเชตุพนฯ ทรงรจนาไว้ในกาลเสด็จลงสู่พระครรภ์ของพระพุทธองค์ด้วยพระโวหารอันไพเราะบางตอนว่า

"ในกาลนั้น เป็นวันอาสาฬหปุรณมีเพ็ญเดือน ๘ พระนางเจ้าสิริมหามายาเทวี ในเพลาเช้าทรงโสรจสรงพระสุคนโธทก แล้วทรงบริจาคมหาทานด้วยพระราชทรัพย์นับได้ ๔ แสน ทรงขัตติยนารีราชภูษิตเสวยปณีตโภชนาหาร แล้วทรงอธิษฐานสมาทานอุโบสถศีล เสด็จเข้าสู่สิริครรภ์อันประดับด้วยสรรพอลังการ ทรงไสยาสน์เหนือพระแท่นสิริไสยาสน์ หยั่งลงสู่นิทรารมณ์ ในเพลาราตรีปัจจุสสมัย ทรงพระสุบินนิมิตเป็นอาทิดังนี้นั้น

พระนางสิริมหามายาทรงพระครรภ์อยู่ถ้วนทศมาสสิบเดือนบริบูรณ์แล้ว ทรงปรารถนาจะเสด็จไปสู่นครเทวทหะอันเป็นชาติภูมิแห่งพระองค์ จึงกราบทูลลาพระราชสามี

ครั้นเสด็จไปถึงป่ารังชื่อว่าลุมพินีวัน ซึ่งอยู่ในระหว่างพระนครกรุงกบิลพัสดุ์และกรุงเทวทหะ วันนั้นเป็นวันวิสาขปุรณมี กลางเดือน ๖ ก่อนพุทธศก ๘๐ ปี พระโพธิสัตว์เจ้าก็ประสูติ ดังนี้

ครั้นประสูติได้ ๕ วัน สมเด็จบรมกษัตริย์สุทโธทนมหาราชทรงโปรดให้เชิญพราหมณ์ผู้จบไตรเพท ๑๐๘ คน มาบริโภคซึ่งมธุปายาส แล้วทรงพิจารณาเลือกสรรพราหมณาจารย์ ๘ คน ผู้ทรงคุณวิทยาประเสริฐกว่าหมู่พราหมณ์ทั้งนั้น ให้พิจารณาพระลักษณะ

พระโพธิสัตว์ พราหมณ์ ๗ คนแรก มีรามพราหมณ์ เป็นต้น พิจารณาพระลักษณะแล้ว จึงยกนิ้วขึ้นสองนิ้วทูลทำนายว่า พระราชกุมารกอปรด้วยลักษณะมหาบุรุษ ๓๒ ประการ จะมีคติเป็นสอง คือ ถ้าสถิตอยู่ในฆราวาส จักเป็นพระเจ้าบรมจักรพรรดิ หากออกทรงบรรพชาจะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บรมศาสดาเอกในโลก แต่โกณฑัญญพราหมณ์ผู้เดียวหนุ่มกว่าพราหมณ์ทั้งนั้น มีกฤษดาภินิหารปัญญามาก ยกนิ้วขึ้นเพียงนิ้วเดียว แล้วทำนายว่า พระราชกุมารทรงบริบูรณ์ด้วยมหาบุรุษลักษณะดังนี้ เหตุซึ่งจะสถิตในฆราวาสนั้น บมิได้มีจะออกทรงบรรพชา แล้วได้ตรัสรู้เป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่แท้ หาสงสัยมิได้

สมเด็จพระเจ้าสุทโธทนมหาราชจึงตรัสถามว่า ราชบุตรแห่งเราจะเห็นซึ่งสิ่งใดจึงจะออกบรรพชา พราหมณ์ทั้งนั้นกราบทูลว่า จะเห็นซึ่งนิมิต ๔ ประการ คือ คนแก่ ๑ คนเจ็บ ๑ คนตาย ๑ นักบวช ๑ จึงจะสละราชสมบัติออกบรรพชา สมเด็จบรมกษัตริย์จึงตรัสสั่งอมาตย์ตั้งราชบุรุษให้คอยระวังรักษามิให้คน ๔ ประเภทนั้นเข้ามาสู่ทัศนวิสัยอันพระราชกุมารจะทัศนาเห็นได้ ด้วยมีพระราชหฤทัยปรารถนาจะชมพระราชกุมารเป็นบรมจักรพรรดิ เสวยสมบัติเป็นอิศราธิบดีใหญ่ยิ่งกว่ามหาทวีปทั้ง ๔ แล้วพราหมณ์ทั้งปวงจึงถวายพระนามพระโพธิสัตว์สองพระนามคือ พระอังคีรัสราชกุมาร เพราะมีพระรัศมีโอภาสจากพระสรีรกาย พระนามหนึ่ง พระสิทธัตถราชกุมาร เพราะทรงสำเร็จประโยชน์ทุกประการ พระนามหนึ่ง ในพระนามหลังนี้ เป็นพระนามที่ทราบกันแพร่หลาย ส่วนพระนางสิริมหามายาราชเทวี ครั้นประสูติพระโอรสแล้ว ๗ วัน ก็ทิวงคตไปจุติอุบัติในดุสิตเทวโลกตามประเพณีพุทธมารดา

ก็แลพระเจ้าสุทโธทนมหาราชทรงปรารถนาให้พระราชกุมารสิทธัตถะสถิตอยู่ในฆราวาสวิสัย ทรงให้จัดสรรสตรีล้วนแต่มีทรวดทรงรูปร่างงดงามเป็นบริวาร เมื่อพระราชกุมารเจริญพระชนมพรรษาได้ ๗ ขวบ ทรงเห็นว่าธรรมดาทารกมีอายุ ๗ ปี พอใจในการเล่นน้ำ ก็ทรงโปรดให้ขุดสระโบกขรณีขึ้น ครั้นพระชนมายุเจริญได้ ๑๖ พรรษา ก็ทรงโปรดให้สร้างปราสาทตามฤดูกาลขึ้น ๓ หลัง แล้วสมเด็จพระเจ้าสุทโธทนมหาราชทรงราชาภิเษกพระมหาบุรุษให้เสวยราชสมบัติ ตั้งพระนางพิมพาเทวีเป็นพระอัครมเหสี

เมื่อสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์มีพระชนม์ ๒๙ พรรษา พระบารมีที่สั่งสมมาแก่กล้า จึงวันหนึ่งเสด็จประพาสพระราชอุทยาน ได้ทอดพระเนตรเห็นเทวทูตทั้ง ๔ ซึ่งเทพยดาบันดาลให้มีขึ้น คือ คน

แก่ คนเจ็บ คนตาย ทรงพิจารณาเห็นว่า แม้เราจะต้องเป็นเช่นนี้ ต่อเมื่อทอดพระเนตรเห็นบรรพชิตนักบวช ก็มีพระราชหฤทัยปิติยินดีว่า สมณเพศนี้จะเป็นทางนำเราไปให้หลุดพ้นจากทุกข์นั้นได้

เมื่อทรงสดับข่าวว่า พระนางพิมพาประสูติพระโอรสก็มีพระอุทานว่า ราหุลำ ชาตำ ราหุลำ ชาตำ แปลว่า บ่วงเกิดแล้ว ดังนี้ คำว่าราหุลจึงเป็นพระนามพระโอรส แล้วทรงปลงพระทัยเด็ดเดี่ยว ณ บัดนั้นว่า จำจะต้องตัดบ่วงเสียแต่บัดนี้ จึงในคืนวันนั้นพระมหาบุรุษเจ้าได้เสด็จออกบรรพชา โดยทรงม้ากัณฐกะมีนายฉันนะเป็นสหายเท่านั้น เสด็จถึงฝั่งแม่น้ำอโนมานที ทรงเปลื้องเครื่องทรงออกหมดมอบให้นายฉันนะนำกลับพระมหานคร พระองค์ทรงอธิษฐานเพศบรรพชาทรงมีเพียงผ้านุ่ง ผ้าห่มและบาตรเท่านั้นเป็นบริขาร สละแล้วซึ่งราชสมบัติบริการทั้งปวง แล้วเสด็จแสวงหาโมกขธรรม ได้ไปศึกษาในสำนักอาฬารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส รามบุตร ทรงเห็นว่ามิใช่ทางแห่งโมกขธรรม จึงทรงบำเพ็ญเพียรด้วยการบำเพ็ญทุกรกิริยา อันเป็นการทรมานพระกายที่กระทำได้ยากอย่างยิ่ง จนเกือบจะสิ้นพระชนม์ แล้วทรงพิจารณาเห็นว่าการกระทำเช่นนั้นมิใช่ทางหลุดพ้น จึงได้กลับมาเสวยพระกระยาหาร แล้วบำเพ็ญเพียรทางจิต พิจารณาเห็นว่า กายกับจิตจำต้องอาศัยซึ่งกันและกัน และในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ก่อนพุทธศก ๔๕ ปี เวลารุ่งอรุณก็ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ นับแต่กาลเสด็จออกบรรพชาเป็นเวลา ๖ ปี

ครั้นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ก็มีพระหฤทัยเต็มไปด้วยพระมหากรุณาปรารถนาจะให้ผู้อื่นได้ดื่มอมฤตรสพ้นจากทุกข์วัฏสงสาร ได้เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวันนครพาราณสี ในวันเพ็ญอาสาฬหปุรณมี ทรงแสดงธรรมจักกัปปวัตตนสูตรอันเป็นปฐมเทศนา พระโกณฑัญญะได้รับแสงสว่าง มีดวงตาเห็นธรรม ยังพระสังฆรัตนะให้บังเกิดขึ้นครบองค์พระรัตนตรัย

ต่อแต่นั้นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลายก็เสด็จไปเทศนาสั่งสอนชนทุกชั้นวรรณะ ตั้งแต่พระยามหากษัตริย์ ลงไปจนถึงคนทุคตะเข็ญใจ ผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใสทั้งชายหญิงก็ออกบวชเป็นพระภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี บ้างก็ประกาศตนเป็นอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งต่างก็ได้บรรลุมรรคผลกันตามอุปนิสัยวาสนาบารมี เมื่อทรงประดิษฐานบริษัททั้งสี่ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา มั่นคงแล้ว สมเด็จพระผู้ดั่งดวงประทีปแก้วก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ พระนครกุสินารา เมื่อวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ก่อนพุทธศก ๑ ปี

พระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน วันเพ็ญกลางเดือน ๖ เป็นวันเดือนเดียวกันต่างแต่ปีเท่านั้น แม้ปัจจุบันเสด็จดับขันธปรินิพพานมา ณ บัดนี้ เป็นเวลา ๒๕๓๘ ปี ก็ยังคงได้รับความเคารพนับถือจากพุทธศาสนิกชนทั่วโลก ทั้งนี้นอกจากพระคุณอันล้ำเลิศด้วยพระธรรมคำสั่งสอนอันเป็นสัจธรรมแล้ว หากพิเคราะห์ในพุทธประวัติแล้ว จะเห็นว่าพระองค์ทรงเป็นพระบรมศาสดาที่มีพระประวัติอันงดงามควรแก่การเคารพบูชา พิจารณาโดยพระฐานะสำคัญ ๓ ประการ คือ พระฐานะทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง

พระฐานะทางสังคม พระองค์ทรงเป็นมนุษย์ธรรมดา มีพระชนก พระชนนี พระมเหสี พระราชโอรส ทรงมีพระสติปัญญาเฉลียวฉลาดมาแต่ยังทรงพระเยาว์ มองเห็นความทุกข์แล้วทรงแสวงหาความพ้นทุกข์ และเสด็จดับขันธปรินิพพานเมื่อพระชนมายุ ๘๐ ปี ตามปกติธรรมดา หากพระองค์มิได้มีพระชนนี หรือมิได้มีพระมเหสี พระราชโอรส ก็อาจจะถูกผู้อื่นกล่าวว่า พระองค์เป็นผู้ไม่สมบูรณ์ในทางสังคม

ประการที่ ๒ พระฐานะทางเศรษฐกิจนั้น มิต้องกล่าวถึง เพราะพระองค์เป็นพระโอรสของกษัตริย์ ย่อมพรั่งพร้อมด้วยทรัพย์สมบัตินานาประการ มิได้เป็นคนขัดสนแต่ประการใด

ประการที่ ๓ พระ ฐานะทางการเมืองนั้นย่อมทรงให้เห็นว่า พระองค์นั้นทรงเป็นนักเสียสละอย่างยิ่งใหญ่ ทรงปรารถนาความหลุดพ้นจากทุกข์ หากมิได้เสด็จออกบรรพชา ย่อมจะต้องครองสิริราชสมบัติ ทั้งมิใช่ครองสิริราชสมบัติ เฉพาะกรุงกบิลพัสดุ์เท่านั้น เพราะพระองค์ได้รับพยากรณ์ว่า จักทรงเป็นพระบรมจักรพรรดิครอบครอง มหาสมุทรทั้ง ๔ เป็นขอบเขตอีกด้วย จึงจะเห็นได้ว่า พระบรมศาสดาของเราทั้งหลายเป็นศาสดาที่ยิ่งใหญ่ และประการสำคัญก็คือพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เป็นสัจธรรม ที่สามารถพิสูจน์ได้ทุกกาลเวลา แม้ในโลกปัจจุบันนี้

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จอุบัติมาในโลกนี้ทรงบรรลุอมตบท แล้วยังมนุษย์และเทวดาให้ข้ามพ้นโอฆสงสาร สมดังทวยเทพเทวาในดุสิตเทวโลกกราบทูลอาราธนาพระองค์ เมื่อครั้งเป็นสันตดุสิตเทพบุตรให้เสด็จจุติมายังมนุษยโลก ดังบทพระคาถาที่อัญเชิญไว้ข้างต้นว่า **กาโลยนฺเต มหาวีร อุปฺปชฺช มาตุกุจฺฉิยํ** เป็นอาทิ ความว่า ข้าแต่พระมหาวีระผู้แกล้วกล้า เวลานี้เป็นเวลาสมควรแล้ว ขออัญเชิญพระองค์ เสด็จลงจุติสู่พระครรภ์ของพระมารดา ขอพระองค์ตรัสรู้อมตบท ยังมนุษยโลกและเทวโลกให้ข้ามพ้นวัฏสงสาร ดังนี้

วันนี้ เป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนิกชนทั่วโลก ซึ่งต่างพากันทำการสักการบูชา รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณเรียกว่า วันวิสาขบูชา

การบูชามี ๒ อย่าง คือ อามิสบูชา ได้แก่การบูชาด้วยสิ่งของ เช่น ดอกไม้ ของหอม ธูปเทียน การตกแต่งประดับธงประดับไฟตามอาคารบ้านเรือน ทำบุญตักบาตร บริจาคทานต่างๆ หรือบริจาคโลหิตก็เป็นอามิสบูชา ในการประดับประดาตกแต่งธงนั้น ผู้ที่จะประดับประดาตกแต่งธง พึงตั้งใจถวายเป็นสักการบูชา จะทำให้จิตใจของผู้ที่ได้ประพฤติปฏิบัติกระทำนั้นเพิ่มพูนกุศลผลบุญให้ยิ่งๆ ขึ้นไป ส่วนปฏิบัติบูชา คือ การประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอน เช่น การรักษาศีล ฟังเทศน์ เจริญกรรมฐาน ผู้ที่มีโอกาสควรไปเวียนเทียนตามวัด หรือปูชนียสถานแห่งใดแห่งหนึ่ง การที่ได้มีโอกาสไปเวียนเทียนยังวัดแห่งใดแห่งหนึ่งนั้น เป็นการประกาศตนเองว่าเป็นพุทธศาสนิกชน เป็นการยกย่องพระพุทธศาสนาที่เรานับถือว่า เป็นศาสนา เป็นสรณะแห่งตน การที่เสียสละเช่นนั้นจึงมิใช่มีผลมีอานิสงส์เฉพาะตนเท่านั้น ยังมีผลอานิสงส์เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงยิ่งๆ ขึ้นไป ผู้ที่ได้ทำการสักการบูชาในวันสำคัญเช่นนี้ ย่อมเกิด

ความปีติยินดีมีความสุขใจ เป็นอุดมมงคลอันล้ำเลิศ

อนึ่ง เมื่อทำการสักการบูชาอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น แม้ไม่สามารถจะไปตามวัดหรือปูชนียสถานได้ อยู่ที่บ้าน อยู่ที่อาคารแห่งใดแห่งหนึ่ง ก็ควรจะทำการบูชาโดยตั้งใจนำดอกไม้ ธูปเทียน หรือยกมือขึ้น ๑๐ นิ้ว ตั้งใจแสดงความเคารพนึกในใจว่าวันนี้เป็นวันสำคัญคือวันวิสาขบูชา ขอน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จิตที่ติดอยู่เพียงเท่านี้ จิตนั้นก็เป็นจิตที่เป็นกุศลใหญ่ หากจะมีโอกาสสมาทานศีล รักษาศีล ๕ ศีล ๘ หรือสวดมนต์ไหว้พระ เจริญกรรมฐานนั่งภาวนาอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ที่บ้าน ก็ชื่อว่าเป็นการบูชาด้วยเช่นเดียวกัน

อนึ่ง เมื่อต้องการสักการบูชา หรือบำเพ็ญกุศลอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว พึงตั้งใจแผ่ส่วนบุญนั้นไปให้แก่บิดามารดา บรรพบุรุษ ครูอาจารย์ พี่น้อง ญาติมิตร สรรพสัตว์ทุกถ้วนหน้า เทพยดาอารักษ์ทุกหมู่เหล่า ตลอดทั้งเจ้ากรรมนายเวร เพื่อให้ได้รับส่วนบุญส่วนกุศลที่เราทำการสักการบูชาในวันนี้ แล้วพึงตั้งจิตอธิษฐานให้เกิดความสุขความสวัสดีตามที่เราปรารถนา

อีกประการหนึ่ง ปีนี้ เป็นปีมหามงคลคือปีที่รัฐบาลประกาศให้มีการเฉลิมฉลองการเสวยสิริราชสมบัติ ๕๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สาธุชนเมื่อได้ทำการบูชาในวันวิสาขบูชาอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว พึงน้อมใจรำลึกถึงกุศลผลบุญที่ได้ประพฤติปฏิบัตินั้น แล้วตั้งใจถวายพระราชกุศลนั้นเป็นพระพรชัยมงคล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรง เจริญในสิริราชสมบัติ มีชนมายุยิ่งยืนนาน การที่เราท่านทั้งหลายได้กระทำการบูชา การสักการะ การแผ่ส่วนกุศลใดๆ ในวันนี้นั้น ชื่อว่าท่านทั้งหลายได้กระทำการเป็นอุดมมงคล คือได้บูชาบุคคลที่ควรบูชา **ปูชา จ ปูชนียานำ** การบูชาบุคคลที่ควรบูชา เป็นอุดมมงคลอีกประการหนึ่ง จิตของเราที่น้อมรำลึกถึงพระคุณนั้น ย่อมเป็นกตัญญูกตเวทิตาธรรม เป็นอุดมมงคลอีกประการหนึ่ง ดังพรรณนาด้วยประการฉะนี้

เอวำ ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา เรื่อง “ที่พึ่งชีวิต”

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันธรรมสวนะที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๙ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
ปุญฺญญฺเจ ปุริโส กยิรา กยิราเถนํ ปุนปฺปุนํ
ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ สุโข ปุญฺญสฺส อุจฺจโยติ ฯ

ณ บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนา เรื่องที่พึ่งชีวิต เพื่อเพิ่มพูนศรัทธาปสาทะ ประดับปัญญาบารมีแก่สาธุชนทั้งหลาย โดยสมควรแก่เวลา

วันนี้ เป็นวันธรรมสวนะ คือวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ โดยปกติวันนี้จะเป็นวันวิสาขบูชา ซึ่งพุทธศาสนิกชนทั่วโลก นิยมว่าเป็นวันสำคัญแห่งพระพุทธศาสนา แต่ปีนี้มีอธิกมาส คือเพิ่มเดือน ๘ เป็นเดือน ๘ สองครั้ง ที่เรียกกันว่า แปดหน้า แปดหลัง วันวิสาขบูชา จึงเลื่อนไปอีกหนึ่งเดือน ได้แก่ วันกลางเดือน ๗ เช่นเดียวกับวันมาฆบูชา ซึ่งเลื่อนเป็นวันกลางเดือน ๔ ที่ผ่านมาแล้ว

วันธรรมสวนะ คือวันพระ นับเป็นวันสำคัญวันหนึ่ง ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาแห่งเราทั้งหลายทรงบัญญัติให้เป็นวันบำเพ็ญทาน รักษาศีล ฟังเทศน์ เจริญภาวนา สวดมนต์ไหว้พระ ซึ่งพุทธศาสนิกชนได้ปฏิบัติต่อเนื่องกันมาแต่โบราณกาล ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงของโลกได้วิวัฒนาการไปรวดเร็ว ผู้ที่ไม่มีโอกาสจะไปวัดได้ หรือผู้ที่ใคร่ต่อธรรมปฏิบัติ ก็สามารถสมาทานศีลฟังเทศน์ทางสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์ได้ ซึ่งย่อมอำนวยประโยชน์สำเร็จเป็นสุขสมบัติได้ดังปรารถนา

อันชีวิตคือความเป็นอยู่ของมนุษย์ชาติที่เกิดมาในสังสารในโลกนี้ ย่อมปรารถนาสิ่งยึดเหนี่ยวอันเป็นเครื่องนำพาชีวิตให้มีความสุขความเจริญ บิดามารดาผู้ก่อกำเนิดบุตรธิดา ต่างสรรหาสรรพสิ่งที่จะให้บุตรธิดายึดเหนี่ยวเป็นที่พึ่ง จึงได้นำคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า คือ พระพุทธศาสนามาอบรมบ่มจิตใจสร้างอุปนิสัยวาสนาบารมีให้แก่ลูกๆ ตั้งแต่อ้อนแต่ออกยังไม่รู้ความ คำสั่งสอนอันเป็นเบื้องต้นมีเพียงสองคำเท่านั้น พระพุทธวจนะสองคำนั้น ขยายออกได้ถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ได้แก่ คำว่า

บุญ กับ บาป

บิดามารดา ญาติผู้ใหญ่ ปู่ ย่า ตา ยาย ตลอดทั้ง พี่ ป้า น้า อา จะบอกลูกสอนหลานตั้งแต่ยังไม่รู้ความ เช่น สอนให้ยกมือไหว้พระ พร้อมทั้งบอกว่า **เป็นบุญ** ห้ามปรามมิให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดีบอกว่า **เป็นบาป** คำว่า บุญกับบาป จึงเกาะติดเป็นอุปนิสัยต่อเนื่องกันมา จนเป็นที่ซึมซาบกันดีว่า บุญ คือความดีงาม ให้ผลเป็นความสุข บาป คือความชั่ว ให้ผลเป็นความทุกข์

เราทุกคนจึงปรารถนาความเป็นคนมีบุญ ความเจริญคนมีบุญนั้นย่อมมีนานาประการ เช่น คนรูปร่างสวยงาม ก็เรียกว่าคนมีบุญ คนร่ำรวย คนมีสติปัญญาดีเฉลียวฉลาด ก็เป็นคนมีบุญตลอดไปถึงคนที่มีบิดามารดาดี มีพี่น้อง มีเพื่อนฝูงต่างๆ เหล่านี้ล้วนกล่าวได้ว่า เป็นคนมีบุญทั้งนั้น ต่างแต่จะมีบุญมากน้อยเพียงใด แม้ที่เราเกิดมาเป็นคน ก็ชื่อว่า มีบุญนำมาเกิดเหมือนกัน

คำว่า บุญ นี้ย่อมทราบกันดีแล้วว่า เป็นนามธรรม มีแต่ชื่อเท่านั้น มิได้มีรูปร่าง ต้นเหตุที่เกิดของบุญ เรียกว่า บุญญสมุทัย มีอยู่ ๓ ประการ คือ อโลภะ ความไม่โลภ ๑ อโทสะ ความไม่โกรธ ๑ อโมหะ ความไม่หลง ๑ การทำบุญ จะทำอย่างไรก็ตาม ต้องทำโดยมีเจตนาความตั้งใจ เพื่อลดความโลภของตนให้น้อย เบาบางลงจนถึงหมดสิ้นก็ดี เพื่อลดความโกรธให้ลดน้อย เบาบางลงจนถึงหมดสิ้นก็ดี เพื่อลดความหลงงมงาย คือความรู้ไม่จริง รู้ผิดๆ ถูกๆ หรือไม่รู้เลยแล้วอบรมเพาะบ่มให้เกิดสติปัญญาความรอบรู้ อันเป็นคุณธรรม บรรเทาความหลง และให้เกิดวิชชา ที่เป็นเหตุข้อปฏิบัติให้ถึงความสิ้นทุกข์ได้ในที่สุดก็ดี รวมเรียกว่า บุญญสมุทัย ต้นเหตุแห่งบุญ เปรียบดั่งรากเหง้า อันจะทำให้บุญเกิดขึ้น บุญกิริยาวัตถุ วิธีทำบุญ แยกออกอย่างย่อมี ๓ ประการ คือ ทานมัย บุญที่เกิดด้วยการบริจาคทาน การให้ ๑ สีลมัย บุญที่เกิดด้วยความประพฤติเรียบร้อยดีงาม ได้แก่ การรักษาศีล ๑ ภาวนามัย บุญที่เกิดด้วยเพาะบ่มอบรมจิตให้เกิดมี เกิดเป็นขึ้น คือ การบำเพ็ญเพียรเจริญภาวนา สวดมนต์ไหว้พระ ๑

ทาน คือ การให้ ที่ท่านกำหนดเป็นกิริยาบุญ การทำบุญข้อแรก เรียกว่า ทานมัย คือ บุญที่เกิดด้วยการบริจาคทานนั้น เพราะทานคือการให้เป็นเหตุกำจัดโลภะ ความโลภ คือความอยากได้ ได้แก่ กิริยาที่กำจัดความตระหนี่ที่มีประจำอยู่ในจิตใจของผู้ที่ยังเป็นปุถุชน ฉะนั้น ผู้ที่มีเจตนาความตั้งใจบริจาคให้สรรพวัสดุสิ่งของของตนที่มีอยู่แก่ผู้อื่น จะเป็นการให้เพื่อบูชาพระคุณ เช่น บุตรธิดา ให้เพื่อบูชาบิดามารดา หรือการให้เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ เช่น ญาติมิตร หรือผู้ประสบเคราะห์กรรมภัยพิบัติ เป็นต้น การให้การบริจาคด้วยความตั้งใจ เป็นการแสดงออกถึงน้ำใจอันดีงาม ด้วยความเสียสละของที่รักของที่หวงแหน อันน่าจะเสียสละได้ยาก ฉะนั้น ทานคือการให้จึงเป็นบุญ เพราะกำจัดความอยากได้ความตระหนี่เหนียวแน่นที่ฝังซ่อนอยู่ในหัวใจของปุถุชน เป็นการชำระจิตใจของผู้ให้นั้นให้เกิดความบริสุทธิ์กว่าเดิม อนึ่ง เพื่อจะกำหนดจดจำไว้ง่าย การให้นั้นเป็นบุญนอกตัว เพราะการให้เป็นการบริจาควัตถุพัสดุสิ่งของที่มองเห็นรูปธรรม และการให้ยังเป็นการทำบุญที่สามารถทำได้โดยง่าย เป็นที่นิยมกันโดยทั่วไป

กิริยาบุญข้อที่ ๒ คือ การทำบุญที่เกิดด้วยความประพฤติเรียบร้อยด้วยกายและวาจา ได้แก่

การรักษาศีลเรียกว่า สีลมัย บุญที่เกิดด้วยการรักษาศีล

ศีล คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย เริ่มแต่การประพฤติปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีและกฎหมายข้อบังคับของบ้านเมือง จนถึงศีลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่ศีล ๕ เป็นต้นไป ผู้มีศีลโดยประพฤติตนเรียบร้อย ดีงาม เว้นการกระทำ การพูดที่เป็นทุจริต กระทำแต่ความสุจริตทั้งต่อหน้าและลับหลังของคนทั้งหลาย จึงชื่อว่าไม่ทำตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนอย่างแท้จริง

อันเป็นการยากที่ผู้ที่ยังเป็นปุถุชนจะประพฤติปฏิบัติได้ครบถ้วน เพราะการอยู่รวมกัน ต้องมีการติดต่อกันด้วยการงานบ้าง เรื่องอื่นๆ บ้าง รวมทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของกันและกันบ้าง ทั้งนี้เพราะอัธยาศัยใจคอของแต่ละคนไม่เหมือนกัน คือเป็นคนสุภาพ นุ่มนวล เรียบร้อยก็ดี เป็นผู้หยาบคายร้ายกาจ กักขพะก็ดี ฉะนั้นความประพฤติทางกาย วาจา ของผู้อื่นที่สำแดงความชั่วร้ายก็ดี นิสัยที่เขาแสดงจนปรากฏแก่เราด้วยการมุ่งเอารัดเอาเปรียบต่อเราก็ดี ด้วยการมุ่งเอาเปรียบเห็นแก่ตัวเองอันส่อให้เห็นชัดว่าเขามุ่งร้าย ไม่ได้มีความปรารถนาดี เป็นต้นก็ดี ย่อมให้เกิดความขัดเคืองโกรธแค้น ผู้ที่ถูกมุ่งร้ายไม่ปรารถนาดี จึงเกิดการตอบโต้ด้วยวิธีชั่ว เช่น ด่าว่าบ้าง ประทุษร้ายตอบสนองบ้าง หรือกระทำความพินาศให้เกิดแก่ผู้นั้นให้สาสมยิ่งกว่าที่เขาได้ทำบ้าง แต่เรายังสามารถคุมจิตใจ รักษาคุณความดีไว้ได้ ไม่ปล่อยตัวปล่อยใจ กระทำความชั่วเช่นนั้น เพราะมีสติยับยั้งใจตนเองไว้ได้ โดยอานุภาพของศีลประการหนึ่ง จึงชื่อว่าเป็นบุญ เพราะคุ้มครองผู้มีศีลให้ประพฤติตนเรียบร้อย งาม ไม่ให้ประพฤติชั่วหยาบคายทั้งกายและวาจา นอกจากนั้น ยังเป็นเหตุให้เกิดความสงบกาย สงบวาจาเป็นปกติ อันจะเป็นทางให้เกิดความสงบใจต่อไป

ฉะนั้น ศีล จึงเป็นคุณความดีที่ควรปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติตนเป็นคนมีศีล รักษาศีลให้เคร่งครัด มั่นคง ย่อมเป็นบุคคลที่ควรได้รับความยกย่อง เป็นที่เคารพนับถือของสาธุชนคนดี และยังชื่อว่า เป็นผู้รู้จักรักษาตนเองมิให้ต้องเกิดความเดือดร้อน อนึ่ง ศีลนั้น เพื่อจดจำง่ายๆ เรียกว่าบุญติดตัว ได้แก่ติดอยู่ที่กาย วาจา และศีลที่กายทราบได้ด้วยจักษุประสาท คือดวงตา ศีลที่วาจาทราบด้วยโสตประสาท คือหู ผู้มีศีลก็คือผู้ทำตนมิให้ขัดหูขวางตาผู้อื่นนั่นเอง ศีลจึงเป็นกิริยาบุญ คือการทำด้วยกิริยากาย วาจา เป็นบุญติดตัวประการหนึ่ง

กิริยาบุญข้อที่ ๓ คือ บุญที่เกิดด้วยการอบรมจิตใจ ให้เกิดความสงบ เรียกว่า ภาวนามัย เริ่มแต่การสวดมนต์ไหว้พระ เช่น การที่พ่อแม่สอนลูกก่อนจะนอนให้ว่า “นะโม” ๓ จบ อันเป็นการสร้างอุปนิสัยแต่ยังเด็กเล็ก ล้วนเป็นส่วนฝึกจิตใจให้สงบทั้งนั้น ภาวนาสูงขึ้นไปด้วยการเจริญกัมมัฏฐาน คือ สมถกัมมัฏฐาน หรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน เพื่อบรรเทาโลภะ ความโลภ ความขึ้งเคียดเกลียดชัง รวมทั้งมุ่งประทุษร้ายผู้อื่น อันเป็นเหตุหนึ่งที่ช่วยมิให้ต้องเดือดร้อนใจได้แล้ว และลดละความคิดเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ลำดับจากนั้นจิตใจก็น้อมไปในความสงบ

การบำเพ็ญสมถกัมมัฏฐาน เพื่อให้เกิดความสงบใจระงับกิเลสมิให้กำเริบ การบำเพ็ญวิปัสสนา

กัมมัฏฐาน เพื่อให้เกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริง ทำลายจิตที่ฟุ้งซ่าน ขจัดความหลงงมงายให้เบาบางจนถึงหมดสิ้นกิเลสจึงเป็นบุญ เพราะอำนวยสุขสมบัติให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ภาวนามัย จึงเป็นกิริยาบุญที่เกิดขึ้นในจิตใจ เพื่อจำง่ายๆ ก็เรียกว่า บุญในตัว

การทำบุญ โดยเฉพาะการบริจาคทาน เพื่อให้บังเกิดบุญอันไพศาล จักต้องทำบุญในเนื้อนาบุญที่เรียกว่า บุญเขต เปรียบเหมือนชาวนาผู้ฉลาด ย่อมทำนาในพื้นที่เป็นดินดี เมื่อหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าวลงไปแล้ว ต้นข้าวย่อมงอกงามบังเกิดผลสมความปรารถนา การทำบุญทำทานก็จำเป็นต้องทำในเนื้อนาบุญที่ดีคือบุญเขต ซึ่งมีประเภทแตกต่างกัน จะยกตัวอย่างมาแสดงโดยสังเขป เช่น บิดามารดา เป็นบุญเขตของบุตรธิดา ครูอาจารย์ เป็นเขตของศิษย์ พระสงฆ์ เป็นบุญเขตของพุทธศาสนิกชน เป็นต้น แต่บุญเขตในเรื่องการทำบุญโดยเฉพาะพระสงฆ์นั้น หมายถึงท่านผู้ปฏิบัติดีตามปฏิปทาของพระอริยเจ้า อันชื่อว่า สุปฏิบัติ ปฏิบัติตรง อันชื่อว่า อุชุปฏิบัติ ปฏิบัติถูกต้อง อันชื่อว่า ญายปฏิบัติ และปฏิบัติชอบ อันชื่อว่า สามีจิปฏิบัติ ท่านผู้ปฏิบัติดังแสดงมาแล้วนั้น จัดว่าเป็นเนื้อนาบุญของชาวโลกอย่างแท้จริง เพราะทานที่บริจาคแล้วแก่ท่านเช่นนั้น ย่อมมีผลอันไพศาลแก่ผู้ทำบุญนั้น

ผลของบุญ เรียกว่า บุญวิบาก ก็ได้แก่ความสุข คือ ความอิ่มเอิบใจ ทั้งในภพนี้และปรภพโลกเบื้องหน้า ดังจะนำเรื่อง ลาชเทพธิดา มาแสดงเป็นอุทาหรณ์ ดังนี้

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของเราทั้งหลายเมื่อครั้งที่เสด็จประทับอยู่ ณ มหาวิหารเชตวัน ทรงตรัสถึงนางลาชเทพธิดาว่า คราวที่พระมหากัสสปพุทธสาวกสำคัญเข้าฌานอยู่ในถ้ำปิปผลิคูหา ในวันคำรบ ๗ ออกจากฌานสมาบัติแล้ว ปรากฏเห็นหญิงซึ่งรักษานาข้าวสาลีคนหนึ่ง เด็ดรวงข้างสาลีทำข้าวตอกอยู่เป็นผู้มีศรัทธา จึงไปบิณฑบาตยืนอยู่ที่ใกล้นาข้าวสาลีนั้น กุลธิดาพอเห็นพระเถระเท่านั้น ก็มีจิตศรัทธาเลื่อมใสบังเกิดปีติความอิ่มเอิบใจ ตักบาตรด้วยข้าวตอกแล้วกราบไหว้ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ตั้งความปรารถนาขอเป็นผู้มีส่วนแห่งธรรมของพระเถรกัสสปนั้น แล้วกุลธิดานั้นเดินทางกลับบ้านพลางนึกถึงการตักบาตรด้วยข้าวตอกนั้นด้วยความปีติยินดี ขณะที่นางเดินอยู่บนคันนาถูกงูพิษร้ายกัดนางล้มลงที่ตรงนี้นั่นเอง ขณะมีจิตที่เต็มด้วยความเลื่อมใส ทำกาลกิริยาถึงแก่กรรมแล้วไปเกิดในวิมานทองประมาณ ๓๐ โยชน์ ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ประดับด้วยเครื่องอลังการทุกอย่างเหมือนหลับแล้วตื่น นางเทพธิดานั้นนุ่งผ้าทิพย์ประมาณ ๑๒ ศอกผืนหนึ่ง ห่มผืนหนึ่ง ห้อมล้อมด้วยเทพอัปสรประมาณพันองค์ ประตูวิมานประดับด้วยขันทองคำเต็มด้วยข้าวตอกทองคำห้อยเป็นระย้า ชื่อว่า ลาชเทพธิดา แปลว่า เทพธิดาข้าวตอก

ลาชเทพธิดานั้น พิจารณาถึงบุพกรรมที่นำมาเกิดในวิมานนั้น เห็นว่าตนทำบุญ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น จึงลงไปปัดกวาดกุฏิที่พักอยู่ของพระมหากัสสป ถูกพระมหากัสสปเถระเจ้าขับไล่มิให้ มาปฏิบัติเช่นนั้น นางเทพธิดานั้นเสียใจเหาะขึ้นบนอากาศพนมมือร้องไห้

พระพุทธองค์ทรงสดับเสียงนั้นแล้ว ทรงแผ่พระรัศมีดุจดั่งประทับอยู่ในที่เฉพาะหน้าเทพธิดา

นั้นตรัสว่า “เทวธิดา การทำความสังวรระวัง เป็นหน้าที่ของพระมหากัสสปบุตรของเรา” แต่การกำหนดว่านี้เป็นประโยชน์ของเราแล้วมุ่ง กระทำแต่บุญย่อมเป็นภาระของผู้มีความต้องการบุญ เพราะการทำบุญเป็นเหตุให้เกิดความสุขทั้งในภพนี้และภพหน้า แล้วทรงแสดงธรรมดังที่ยกไว้เบื้องต้นว่า **ปุญฺญญฺเจ ปุริโส กยิรา กยิราเถนํ** เป็นอาทิ แปลว่า ถ้าบุรุษพึงทำซึ่งบุญไซร้ พึงทำบุญนี้บ่อยๆ พึงทำความพอใจในบุญนั้นเพราะว่าความสะสมบุญ ทำให้เกิดความสุข

บุญ จึงเป็นที่พึ่งของชีวิตทั้งในภพปัจจุบัน และยังติดตามไปยังปรภพเบื้องหน้า ดังพระพุทธวจนะว่า **ปุญฺญานิ ปรโลกสฺมึ ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินํ** บุญทั้งหลาย ย่อมเป็นที่พึ่งของสัตว์มีชีวิตทั้งหลายทั้งในโลกนี้และโลกหน้า บัณฑิตผู้มีปัญญาทราบความดังนี้ พึงขวนขวายในการทำบุญบริจาคทาน รักษาศีล เจริญภาวนา สวดมนต์ไหว้พระ สะสมบุญไว้เนืองนิตย์เพื่อเป็นที่พึ่งของชีวิตด้วยประการฉะนี้

ในที่สุดแห่งพระธรรมเทศนานี้ เนื่องในมหามงคล สมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ขอเชิญชวนสาธุชนทั้งหลายพึงตั้งใจน้อมถวายกุศลผลบุญ เป็นราชสักการะ ทีฆายุโก โหตุ ขอให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระชนมายุยิ่งยืนนาน รับประทานแสดงพระธรรมเทศนาโดยประสงค์ ขอยุติลงด้วยประการฉะนี้

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา สุทฺธิอสุทฺธิกถา

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์
วันศุกร์ที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๐ วันธรรมสวนะ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
อตฺตนา ว กตํ ปาปํ อตฺตนา สงฺกิสิสฺสติ
อตฺตนา อกตํ ปาปํ อตฺตนา ว วิสุชฺฌติ
สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ นาญฺโญ อญฺญํ วิโสธเยติฯ

ณ บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนา ในสุทธิอสุทธิกถา ว่าด้วยเรื่องความบริสุทธิ์และความไม่บริสุทธิ์ เป็นเรื่องเฉพาะตัว เพื่อเป็นเครื่องเจริญปสาทศรัทธา เพิ่มพูนปัญญาบารมี แก่สาธุชนผู้ยินดีในการฟังธรรม โดยสมควรแก่เวลา

วันนี้ เป็นวันธรรมสวนะ คือวันฟังธรรมของอุบาสกอุบาสิกาตลอดทั้งสาธุชนทั้งปวง ตามที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของเราทั้งหลายทรงบัญญัติไว้ พุทธศาสนิกชนจึงต่างพากันไปยังวัดวาอารามที่ใกล้บ้านเพื่อทำบุญตักบาตร รักษาศีล และฟังเทศน์ หรือสวดมนต์ไหว้พระ ส่วนผู้ที่มีภารกิจไม่สามารถจะไปวัดได้ ก็สมาทานศีลฟังพระธรรมเทศนาทางวิทยุกระจายเสียงนี้ การกระทำทั้งปวงนี้ ชื่อว่าเป็นการบูชาสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยปฏิบัติบูชา อันเป็นการบูชาอย่างยอดเยี่ยม ย่อมเป็นอุดมมงคลอันสูงสุด ยังจิตใจของตนให้มีความปีติอิ่มเอิบในบุญกิริยา เช่นนี้

ก็แล วันธรรมสวนะ วันพระ วันนี้เป็นวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นวันสิ้นสุดฤดูฝน เป็นวันสุดท้ายแห่งเทศกาลทำบุญทอดกฐิน ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ครบเวลา ๑ เดือน หากวัดที่ยังมิได้รับผ้ากฐิน สาธุชนผู้มีศรัทธาคงจะรีบจัดหาผ้ากฐิน ซึ่งเป็นผ้าไตรจีวรเพียงไตรเดียว หรือเพียงผ้าผืนใดผืนหนึ่ง จะเป็นผ้าสบง จีวร หรือผ้าสังฆาฏิผืนเดียว ก็ไปทอดเป็นผ้ากฐินได้ในวันนี้ การทอดกฐินรีบด่วนเช่นนี้ เรียกว่าจุลกฐิน แปลว่า กฐินเพียงเล็กน้อย พระภิกษุผู้ได้รับผ้ากฐินก็ย่อมได้รับอานิสงส์เต็มที่ อันจุลกฐินปัจจุบันกลายเป็นงานใหญ่ เพราะสาธุชนผู้มีศรัทธาทำคล้ายกับการทอดกฐินในวันสุดท้ายแห่งกาลทอดกฐินฉะนั้น

วันพระกลางเดือน ๑๒ หรือวันเพ็ญกลางเดือนนี้ ยังมีประเพณีพิเศษที่พุทธศาสนิกชนนิยมกระทำกันมาตั้งแต่โบร่ำโบราณ คือ พิธีลอยกระทง กลางเดือน ๑๒ สมัยก่อนเป็นเดือนที่น้ำเต็มเปี่ยมตามแม่น้ำลำคลอง ตลอดทั้งทุ่งนา สระในวัดต่างๆ ดอกบัวบานรับแสงจันทร์ งดงามพาจิตใจให้เบิกบาน พิธีลอยกระทงนี้ก็เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ปรากฏตามในหนังสือ พระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ว่า

“แต่ครั้นเมื่อพระเจ้าแผ่นดินทรงนับถือพระพุทธศาสนาก็กล่าวว่า บูชาพระบรมสารีริกธาตุพระจุฬามณีในดาวดึงสพิภพ และบูชาพระพุทธบาท ซึ่งปรากฏอยู่ ณ หาดทรายเรียกว่า นัมมทานที เป็นที่ฝูงนาคทั้งปวงสักการบูชาอยู่”

ก็แล ประเพณีนี้สืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ปรากฏหลักฐานในหนังสือเรื่องนางนพมาศ พระสนมเอกพระร่วงเจ้าตอนหนึ่งว่า

“ครั้นวันเพ็ญเดือน ๑๒ ข้าน้อยก็กระทำโคมลอย คิดตกแต่งให้งามประหลาดกว่าโคมพระสนมกำนัลทั้งปวง จึงเลือกผกาเกสรต่างๆ มาประดับเป็นรูปกระมุท กลีบบานรับแสงจันทร์ใหญ่ประมาณเท่ากงระแทะ ล้วนแต่พรรณดอกไม้ซ้อนสีสลับให้เห็นเป็นลวดลาย ครั้นเวลาพลบค่ำสมเด็จพระร่วงเจ้าทรงเสด็จลงพระที่นั่งชลพิมาน พร้อมด้วยพระอัครชายา พระบรมวงศ์และพระสนมกำนัลนางท้าวชาวชะแม่ทั้งปวง พราหมณ์ก็ถวายเสียงสังข์อันเป็นมงคล ชาวพนักงานก็ชักสายโคมชัย โคมประเทียบบริวารขึ้นพร้อมกัน เพื่อจะให้ทรงพระราชอุทิศสักการะพระจุฬามณี ครั้นถึงโคมของข้าน้อย สมเด็จพระร่วงเจ้าทรงทอดพระเนตรพลางตรัสชมว่า โคมลอยอย่างนี้งามประหลาด ยังหาเคยมีไม่ เป็นโคมของผู้ใดคิดทำ ข้าน้อยก็กราบบังคมทูลว่า ข้าพระองค์สำคัญใจคิดเห็นว่าเป็นนักขัตฤกษ์วันเพ็ญ เดือน ๑๒ พระจันทร์ก็เต็มดวง ปราศจากเมฆหมอกมลทิน อันว่าดอกกระมุทนี้มักจะบานรับแสงจันทร์ ผิดกว่าพรรณดอกไม้อื่น ข้าพระองค์ได้กระทำโคมลอยดอกกระมุท ซึ่งบังเกิดมีอยู่ยังนัมมทานที อันเป็นที่พระบรมพระพุทธบาทประดิษฐานอยู่ และมีประทีปเปรียงเจือด้วยไขข้อพระโค ถวายในการทรงพระอุทิศครั้งนี้ ด้วยจะให้ถูกต้องสมกับนักขัตฤกษ์ วันเพ็ญ เดือน ๑๒”

ตามข้อความที่กล่าวมานั้นแสดงให้เห็นถึงความมุ่งหมายในพิธีลอยกระทงว่าเป็นงานนักขัตฤกษ์ คืองานรื่นเริงในฤดูกาลที่น้ำปลายฤดูฝนกำลังเต็มตามแม่น้ำลำคลอง พฤกษาชาติที่เกิดในน้ำมีต้นบัวนานาชนิดเป็นต้น กำลังชูดอกทอดไปเป็นทัศนียภาพอันงามตาน่ารื่นรมย์ จึงได้จัดแต่งกระทงประดับประดาด้วยดอกไม้มีสีหลากหลาย มีธูปเทียนประทีปโคมไฟสว่างไสว แล้วตั้งกุศลจิตรำลึกถึงพระคุณพระพุทธเจ้าพระบรมศาสดา อธิษฐานบูชาพระบาทของพระองค์ ณ หาดทรายแม่น้ำนัมมทา

ก็แลพระบาทของพระพุทธเจ้านั้น จะไม่ปรากฏเป็นรอยโดยทั่วไป นอกจากทรงอธิษฐานให้ปรากฏเท่านั้น ดังปรากฏในเรื่องสามาวดี ในอรรถกถาธรรมบท ตอนหนึ่งว่า

ในแคว้นกุรุ พราหมณ์ตระกูลหนึ่ง ชื่อเหมือนกันทั้งบิดามารดาและบุตรสาว คือ พราหมณ์ผู้

บิดาชื่อมาคันทิยะ นางพราหมณีผู้มารดาชื่อมาคันทิยา ลูกสาวชื่อมาคันทิยา ลูกสาวมาคันทิยา เป็นสตรีมีรูปร่างหน้าตางดงามกว่าสตรีอื่น ๆ ที่อายุรุ่นราวคราวเดียวกันในเมืองนั้น มีชายหนุ่มฐานะดีมาสู่ขอ บิดามารดาก็เห็นไม่สมควรจะยกให้ วันหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นอุปนิสัย วาสนาบารมีของพราหมณ์และนางพราหมณีว่าจะได้บรรลุมรรคผล จึงเสด็จไปโปรดประทับยืนใกล้กองไฟบูชานอกบ้านของพราหมณ์ พราหมณ์ออกไปบูชาไฟเห็นพระพุทธองค์ก็มีความพอใจเป็นอย่างยิ่ง กราบทูลถวายลูกสาวแล้ว ขอให้ประทับรออยู่ก่อน พราหมณ์รีบกลับเข้าไปในบ้านดีอกดีใจ บอกภรรยาว่า พบชายที่คู่ควรแก่ลูกสาวแล้ว ให้ภรรยารีบแต่งตัวมาคันทิยาลูกสาวแล้วพาไปยังกองไฟนั้น ครั้นไปถึงไม่เห็นพระพุทธองค์ แต่เห็นรอยพระบาท ณ ตรงที่ประทับยืนอยู่ก่อนนั้น ก็แล ธรรมดารอยพระบาทพระพุทธเจ้าจะไม่ปรากฏ ณ ที่ใดๆ เว้นแต่จะทรงอธิษฐานไว้เท่านั้น และก็จะมีผู้มองเห็นเฉพาะแต่ที่ทรงมีพระพุทธประสงค์

นางพราหมณีเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในการทำนายลักษณะ เมื่อพิจารณารอยพระพุทธบาทแล้วจึงกล่าวถึงตำราทายลักษณะรอยเท้าว่ามี ๔ ประเภท ประการที่ ๑ รอยเท้ากระโหย่ง คือเว้าตรงกลาง เป็นคนราคะจริต รักสวยรักงาม ประเภทที่ ๒ รอยเท้าที่หนักตรงส้น เป็นคนโทสะจริต ชอบโกรธ ประเภทที่ ๓ รอยเท้าหนักทางปลายเท้า เป็นคนโมหจริต ชอบคิดผิดหลงผิด ประเภทที่ ๔ รอยเท้าเสมอกันหมด เป็นผู้ที่ปราศจากกิเลสทั้งสิ้น เหมือนบ้านไม่มีหลังคาแล้ว โดยตำรานี้นางพราหมณีจึงบอกกับมาคันทิยพราหมณ์สามีว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้ปราศจากกิเลสแล้ว ไม่ทรงปรารถนาบุตรสาวของตน

อันรอยพระบาทของพระพุทธเจ้าที่ริมฝั่งแม่น้ำนัมมทานั้น จึงเป็นรอยพระบาทที่ทรงอธิษฐานไว้เพื่อสาธุชนทั้งหลาย ก็แลการลอยกระทงนั้น ก่อนจะลอยกระทง ก็ประกอบพิธีบูชาก่อน ส่วนใหญ่จะมีพิธีในวัดแล้วแห่กระทงไปลอยตามแม่น้ำลำคลอง หรือลอยในสระวัด กระทงของแต่ละคนต่างก็ตกแต่งประดับประดากัน บางแห่งก็มีการประกวดกระทง ประกวดนางนพมาศ การลอยกระทงจึงเป็นวัฒนธรรมประเพณีประจำชาติอย่างหนึ่งด้วย แม้คนไทยที่อยู่ต่างประเทศ เช่นที่วัดไทยลอสแองเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ก็จัดงานลอยกระทงขึ้นเช่นเดียวกัน

การลอยกระทงตามประทีป โดยตั้งใจระลึกถึงพระคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จะบังเกิดผลานิสงส์ผลบุญก่อให้เกิดความสุขความเจริญอันยิ่งใหญ่

อนึ่ง ปัจจุบัน เป็นเวลาที่เศรษฐกิจรัดตัว ดังที่ทราบอยู่ทั่วกันแล้ว การจัดตกแต่งกระทงหรือจัดพิธีลอยกระทง พึงกระทำโดยประหยัด เช่นเดียวกับการดำรงชีวิต จะต้องคำนึงถึงยามข้าวยากหมากแพง หากทุกคนช่วยกันประหยัด ลดการใช้จ่ายคนละ ๕ เปอร์เซ็นต์ หรือ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ก็จะช่วยประเทศชาติได้มิใช่น้อย แม้จะปรับเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ ก็ยังต้องร่วมมือร่วมใจกันต่อไปอีก จนกว่าเศรษฐกิจจะดีขึ้น

อันการลอยกระทงนั้น มีบางคนคิดว่าเป็นการลอยบาป หมายถึงว่า บาป คือ การกระทำความไม่ดี ความชั่ว ทางกาย วาจา และใจ ที่กระทำไว้แล้ว ขอให้อยู่ในกระทงนั้น แล้วลอยไปในน้ำบาปกรรม

ก็จะเป็นอันสิ้นสุด ความคิดเช่นนี้ เป็นความเข้าใจผิด เพราะบาปนั้นไม่มีใครสามารถที่จะลบล้างให้ได้ บาปอยู่ที่ใจ มิได้อยู่ที่ร่างกายจึงจะชำระล้างได้ หรือบุญก็เช่นเดียวกัน ก็ไม่มีใครมาสร้างให้ได้ บุญบาปผู้ใดก่อกรรมทำไว้ การกระทำนั้นย่อมตกไปเป็นของผู้นั้น

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของเราทั้งหลายตรัสไว้ ดังยกไว้เบื้องต้นว่า **อตฺตนาว กตำ ปาปำ** เป็นอาทิ แปลว่า ผู้ใดทำบาปด้วยตัวเอง ผู้นั้นย่อมเศร้าหมองเอง ผู้ได้มิได้ทำบาปด้วยตนเอง ผู้นั้นก็ย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์ด้วยตนเอง ความบริสุทธิ์ ความไม่บริสุทธิ์ เป็นกรรม การกระทำเฉพาะตน ผู้อื่นจะทำให้ผู้อื่นให้บริสุทธิ์มิได้

ฉะนั้นสาธุชนทั้งหลาย พึงตั้งใจกระทำบุญ และเว้นจากการทำบาป อย่าหลงเข้าใจผิดว่าบาปคือความชั่วนั้นล้างได้ เช่นเดียวกับการที่หลอกผู้อื่นว่า ผู้ที่ตายไปแล้ว มีอิทธิฤทธิ์ฟื้นขึ้นมาได้ฉะนั้น การกระทำทั้งหมดเรียกว่ากรรม เป็นสมบัติของตนเอง ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ความบริสุทธิ์ ความไม่บริสุทธิ์ เป็นกรรมเฉพาะตน ด้วยประการฉะนี้.

พระธรรมเทศนา สาธารณวตฺถุทานกถา

พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท) ป.ธ.๖ วัดพระเชตุพน
แสดง ณ สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์
วันธรรมสวนะ เสาร์ที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑ เวลา ๘.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
อารามโรปา วนโรปา เย ชนา เสตุการกา
ปปญฺจ อุทปานญฺจ เย ททนฺติ อุปสฺสยํ
เตสํ ทิวา จ รตฺโต จ สทา ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ
ธมฺมฏฺฐา สีลสมฺปนฺนา เต ชนา สคฺคคามิโนติ ฯ

บัดนี้จักแสดงพระธรรมเทศนาในสาธารณวัตถุทานกถา เพื่อเพิ่มพูนกำลังปสาทศรัทธาแห่งสาธุชนทั้งหลาย ให้มีจิตใจอิ่มเอิบในการประพฤติปฏิบัติธรรม อันจักนำให้เกิดความสุขความเจริญ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เปลื้องปลดกิเลสอาสวะให้เบาบาง เสริมสร้างปัญญาบารมีให้ภิยโยมากยิ่งๆ ขึ้น โดยสมควรแก่เวลา

วันนี้ เป็นวันธรรมสวนะ วันพระแรม ๑๔ ค่ำ สิ้นเดือน ๕ เป็นวันหนึ่งที่พระพุทธเจ้าพระบรมศาสดาแห่งเราทั้งหลาย ทรงกำหนดให้เป็นวันฟังธรรม สาธุชนผู้หวังในประโยชน์สูข จึงละเว้นกิจน้อยใหญ่ ทำบุญตักบาตร รักษาศีล ฟังพระธรรมเทศนาตามโอกาสเช่นนี้ นับเป็นอุดมมงคลโดยนัยแห่งพระพุทธวจนะในมงคลสูตรว่า **กาเลน ธมฺมสฺสวนํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ** การฟังธรรมตามกาลเวลา เป็นอุดมมงคล ให้เกิดความสุขความเจริญดังนี้

ก็แลมนุษยชาติที่อุบัติเกิดมาในโลกนี้ ย่อมจะต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ เริ่มต้นแต่ครอบครัว หมู่บ้าน ไปตลอดถึงเป็นประเทศชาติ ปัจจัยที่จำเป็นสำหรับหล่อเลี้ยงชีวิตของแต่ละบุคคล ก็คือปัจจัย ๔ ได้แก่ อาหาร ผ้านุ่งผ้าห่ม บ้านเรือนที่อยู่อาศัย และหยูกยารักษาโรคเมื่อคราวเจ็บไข้ได้ป่วย ครั้นอยู่รวมกันเพิ่มมากขึ้น ก็ย่อมมีปัญหาต่าง ๆ ติดตามมา ขึ้นชื่อว่ามนุษย์ย่อมเป็นผู้ฉลาดมีสติปัญญาสามารถรู้จักแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องต่าง ๆ เป็นผู้มีอัธยาศัยน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ บ้างก็เป็นนายกะ คือ เป็นผู้นำในการประกอบประโยชน์สุขแก่สาธารณชน

พระพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย เมื่อคราวที่ประทับอยู่ในกูฏาคาร เมืองเวสาลี ทรง

แสดงพระธรรมเทศนาแก่เจ้าลิจฉวี พระนามว่ามหาลิ ถึงปฏิปทาของท้าวสักกรินทร์เทวราช หรือพระอินทร์ ผู้ทรงเป็นจอมเทพเจ้าแห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ได้สร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ทั่วไป ความโดยสังเขปว่า

เจ้าลิจฉวีมหาลิ เมืองเวสาลี ทรงสดับพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับท้าวสักกเทวราช ใน**สักกปัญห-สูตร**แล้ว ทรงดำริว่า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกล่าวถึงสมบัติของพระอินทร์ไว้มากมาย พระพุทธองค์ทรงเคยเห็นมาแล้วหรือ หรือทรงรู้จักกับท้าวสักกะดังนี้ ครั้นมีโอกาสเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงได้ทรงกราบทูลถาม พระพุทธเจ้าตรัสว่า เราเห็นท้าวสักกเทวราชมาแล้ว ก็ยิ่งเพิ่มความกังขาสงสัย กราบทูลถามว่า ท้าวสักกะที่ว่านั้นน่าจะเป็นท้าวสักกะปลอม เพราะท้าวสักกะนั้นยากที่บุคคลจะเห็นได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า เรารู้จักทั้งตัวท้าวสักกเทวราช ทั้งธรรมที่จะทำให้เป็นท้าวสักกะ แล้วทรงแสดงถึงพระนามของท้าวสักกเทวราชซึ่งมีถึง ๗ พระนาม คือพระนามว่า ท้าวมฆวานเพราะเมื่อเป็นมนุษย์ชื่อว่ามฆมานพ พระนามว่า ท้าวปุรินททะ เพราะให้ทานก่อน ท้าวสักกะ เพราะให้ทานโดยเคารพ ท้าววาสวะ เพราะให้ที่พักอาศัย ท้าวสหัสสักขะ หรือท้าวสหัสนัย เพราะทรงดำริหรือมองเห็นเรื่องต่างๆ ได้ตั้งพันเรื่องในขณะเดียวกัน เหมือนมีดวงตาพันดวง เรียกว่า ท้าวพันตา ท้าวสุชัมบดี เพราะมีปชาบดีนามว่า สุชาดาเทพอสุรกัญญา ท้าวเทวานมินทะ เพราะทรงมีอิสริยยศเป็นจอมแห่งเทพทั้งปวงในสวรรค์ดาวดึงส์ หรือที่เรียกกันว่า พระอินทร์

ครั้นแล้วพระพุทธองค์ยังได้ทรงแสดงวัตตบท คือ ธรรมะที่เป็นทางดำเนินปฏิบัติให้เข้าถึงความเป็นพระอินทร์ ๗ ประการ ได้แก่ พึงเป็นผู้เลี้ยงดูมารดาบิดาตลอดชีวิต ๑ พึงเป็นผู้อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต ๑ พึงเป็นผู้พูดจาไพเราะอ่อนหวานตลอดชีวิต ๑ พึงเป็นผู้ไม่พูดส่อเสียดยุยงให้เกิดความแตกร้าวกันตลอดชีวิต ๑ พึงเป็นผู้มีจิตปราศจากมลทิน คือความตระหนี่ ยินดีในการบริจาคทานตลอดชีวิต ๑ พึงเป็นผู้กล่าวคำสัตย์พูดความจริงตลอดชีวิต ๑ พึงเป็นผู้ครอบงำเก็บความโกรธ คือความไม่รู้จักโกรธตลอดชีวิต ๑ วัตตบทธรรมทั้ง ๗ ประการนี้ ท้าวสักกเทวราช เมื่อครั้งเกิดเป็นมนุษย์ได้ยึดถือเป็นข้อวัตรปฏิบัติอย่างสมบูรณ์มาแล้ว

พระพุทธเจ้า พระบรมศาสดาแห่งเราทั้งหลาย ยังได้ทรงนำอดีตนิทานของพระอินทร์ เมื่อครั้งเป็นมฆมานพ มาแสดงแก่เจ้าลิจฉวีโดยพิสดาร แต่จะแสดง ณ โอกาสนี้เพียงสังเขป ดังนี้

ในอดีตกาล มฆมานพ เกิดในบ้านอจลคาม แคว้นมคธ เวลาที่ไปทำงานในหมู่บ้าน ยืนอยู่ที่พื้นที่เป็นหลุมเป็นบ่อไม่ราบเรียบ ก็คุ้ยดินคุ้ยฝุ่นด้วยปลายเท้าย่ำเหยียบให้ราบเรียบเป็นรมณียสถานน่ายืนน่านั่ง พอมีคนมาเห็นที่ดีที่งามเช่นนั้น ก็ผลักมฆมานพออกไป แล้วไปยืนแทนที่ มฆมานพก็ไม่โกรธ ย้ายไปทำที่อื่นต่อไป ก็ยังมีคนมาแทนที่เช่นนั้นเรื่อยๆ มฆมานพมิได้ถือโทษโกรธเคือง มีแต่เพิ่มความสุขใจชื่นชมยินดีในการที่สถานที่นั้นๆ เป็นที่พอใจของผู้อื่น

ต่อมามฆมานพมองเห็นคุณประโยชน์ในพื้นที่ที่เป็น รมณียสถานเช่นนั้น ก็นำจอบมาถากถางเป็นลานกว้างใหญ่ ให้ผู้คนมายืนมานั่งมาเล่น พักผ่อน พอฤดูหนาวก็ก่อไฟให้อบอุ่น ถึงฤดูร้อนก็ให้น้ำ

ให้ชุ่มเย็น มฆมานพคิดว่า รมณียสถานเป็นที่ต้องการของคนทุกคน แต่หนทางไปมาระหว่างหมู่บ้านยังไม่มีความสะดวก จึงเริ่มแผ้วถางต้นหญ้าต้นไม้ ปรับพื้นเป็นถนนหนทางให้ควรแก่ทางสัญจร มีเพื่อนบ้านคนหนึ่งเห็นการกระทำของมฆมานพ ก็ไต่ถามว่าทำอะไร มฆมานพตอบว่าสร้างทางไปสวรรค์ เพื่อนบ้านคนนั้น ก็ขอช่วยทำทางไปสวรรค์ด้วย แล้วก็มีเพื่อนหนุ่มๆ มาร่วมมือกันเพิ่มขึ้นๆ ถึง ๓๓ คน สร้างถนนไปได้ ๒ - ๓ โยชน์ ปรากฏว่านายบ้านผู้ปกครองหมู่บ้านเห็นว่าการกระทำเช่นนั้น ตนมิได้รับผลประโยชน์ ก็ห้ามมิให้กระทำ ชักชวนให้ไปหาเนื้อหาปลา ทำสุราต้มเหล้ามาดื่มกันสนุกเฮฮา เพื่อให้ชีวิตเพลิดเพลิน

ดูเถิดท่านสาธุชนทั้งหลายนายบ้านผู้ปกครองมีความริษยาตาร้อนไม่ส่งเสริมคนที่ทำคุณประโยชน์ มิหนำซ้ำยังชักชวนให้ทำชีวิตให้สูญเปล่านั้น มีมาแต่โบราณกาลทีเดียว แต่มฆมานพกับสหาย ๓๓ คน มิได้เชื่อฟัง คงมุ่งหน้าทำเพื่อประโยชน์สาธารณะต่อไป จนนายบ้านทนไม่ได้ไปเฝ้าพระราชา กราบทูลใส่ความร้ายแก่มฆมานพกับสหาย ๓๓ คน จนพระราชารับสั่งให้ลงโทษประหารชีวิตด้วยประการต่างๆ มฆมานพกับสหายต่างก็มิได้ถือโทษโกรธเคือง แผ่เมตตาจิตไปถึงพระราชาและคนเหล่านั้น ปลอดจากราชภัยต่างๆ พระราชาทรงประหลาดพระทัย ครั้นทรงทราบความเป็นจริง ก็ทรงยกย่องมฆมานพกับสหายตั้งให้เป็นนายบ้านแทน มฆมานพแม้พระราชาทรงโปรดปรานก็มิได้ประมาท คงตั้งมั่นในการสร้างสมกระทำสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ต่อไป คือสร้างศาลาสำหรับเป็นที่พักของคนเดินทาง ภรรยาของมฆมานพก็สร้างสระน้ำ สวนดอกไม้ เป็นต้น มฆมานพบำเพ็ญธรรมะคือวัตตบท ๗ ประการสมบูรณ์ตลอดชีวิต จึงไปบังเกิดเป็นท้าวสักกเทวราชพร้อมด้วยสหายดังนี้

สาธุชนทั้งหลาย ท่านคงจะมีความโสมนัสปีติยินดีที่ได้ทราบข่าวทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดทางคู่ขนานลอยฟ้า ถนนบรมราชชนนี เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑ เวลา ๑๗.๓๐ น. ทางคู่ขนานลอยฟ้า หรือที่เรียกว่าถนนลอยฟ้านี้ เป็นโครงการตามพระราชดำริ เพื่อแก้ไขการจราจรที่หนาแน่นและคับคั่ง บริเวณสี่แยกอรุณอัมรินทร์ สี่แยกบรมราชชนนี และสี่แยกสิรินธร เป็นโครงการยกระดับขนาน ๔ ช่องจราจร เริ่มจากทางแยกอรุณอัมรินทร์ ไปจนถึงพุทธมณฑลสาย ๒ รวมระยะทาง ๑๓.๕ กิโลเมตร เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๓๘ และเปิดการจราจร เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑ ดังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วนั้น ปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางของประเทศนั้น มีรถนานาประเภท วิ่งไปวิ่งมาเพิ่มจำนวนขึ้นวันละมิใช่น้อย การจราจรจึงเป็นปัญหาใหญ่ที่บั่นทอนเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยต่อปัญหาการจราจรในกรุงเทพมหานครเป็นอย่างยิ่ง ได้ทรงคิดค้นและทรงศึกษาแนวทางแก้ปัญหาการจราจรอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ด้วยพระปรีชาญาณ พระวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล โครงการตามพระราชดำริที่พระราชทานเพื่อแก้ไขปัญหาจราจรที่สำคัญ ได้แก่ โครงการก่อสร้างถนนรัชดาภิเษก โครงการก่อสร้างปรับปรุงถนนเชิงสะพานพระปิ่นเกล้า หน้ากรมประชาสัมพันธ์เดิม โครงการก่อสร้างถนนเชื่อมระหว่างถนนพระราม ๙ กับถนนเทียมร่วมมิตร โครงการ

ขยายสะพานผ่านฟ้าลีลาศ และโครงการอื่นๆ อีก รอบกรุงเทพมหานคร ตลอดออกไปยังรอบนอก เช่น โครงการถนนในจตุรทิศ เป็นต้น มิใช่เฉพาะแต่ทรงแก้ไขปัญหาการจราจรเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีน้ำพระราชหฤทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ ทรงแนะนำแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ของประชาชนและประเทศชาตินานาประการมาโดยตลอด เช่น การอนุรักษ์ป่ารักษาต้นไม้ ปลูกต้นไม้ การเกษตร การประกอบอาชีพ และอื่นๆ อีก สุดที่จะพรรณนาได้

สาธุชนพสกนิกร ผู้ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ ย่อมซึมซาบในน้ำพระราชหฤทัยแล้วมีความชื่นชมยินดีอนุโมทนาสาธุการ แม้ทวยเทพเทวาอารักษ์ทุกหมู่เหล่าก็คงจะอนุโมทนายินดีโดยทั่วกัน ดังนั้น วันที่ ๕ พฤษภาคม เป็นวันฉัตรมงคล ขอให้สาธุชนทั้งหลาย พึงตั้งจิตอธิษฐาน ถวายพระพรชัยมงคล แล้วพิจารณาช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆ สนองพระราชปฏิปทานั้นๆ ที่ทรงบำเพ็ญเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน

อันการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อให้แก่สาธารณชนนั้น เช่น การปลูกสวนดอกไม้มีผล ปลูกต้นไม้ใหญ่น้อยมีร่มเงาสำหรับพักร้อน สร้างสะพานสำหรับการคมนาคมไปมา หรือใช้ลงตักน้ำดื่ม อาบน้ำชำระกาย สร้างประปาและสระบ่อน้ำที่เก็บขังน้ำ สร้างที่พักอาศัย โรงเรียน โรงพยาบาล กุฏิ ศาลา โบสถ์ วิหาร ผู้ที่ให้สิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ ชื่อว่า เป็นนิพัทธภาคี คือ ผู้ให้ย่อมได้รับผลผลานิสงส์เนืองนิตย์ สม ดังพุทธภาษิตใน**วนโรปมสูตร** สคาถวรรค สังยุต ตนิกาย ที่ยกไว้ ณ เบื้องต้นว่า

อารามโรปา วนโรปา เย ชนา เสตุการกา
ปปญฺจ อุทปานญฺจ เย ททนฺติ อุปสฺสยํ
เตสํ ทิวา จ รตฺโต จ สทา ปุญฺญํ ปวฑฺฒติ
ธมฺมฏฺฐา สีลสมฺปนฺนา เต ชนา สคฺคคามิโนติ ฯ

แปลว่า ชนเหล่าใดปลูกสร้างสวนไม้ดอกไม้ใบผลไม้ ปลูกต้นไม้ใหญ่คือปลูกป่า สร้างสะพานสำหรับความสะดวกแก่มหาชน ซึ่งจักได้อาศัยลงดื่มลงอาบน้ำและเดินข้ามไปมา สร้างประปา สร้างบ่อที่เก็บน้ำ และสร้างที่พักอาศัยชนิดใดชนิดหนึ่ง ตลอดจนถนนหนทาง บุญกุศลย่อมเจริญแก่ชนเหล่านั้น ตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน และชนเหล่านั้นเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในธรรม ถึงพร้อมด้วยศีล จักเป็นผู้ไปสู่สวรรค์ ณ เบื้องหน้า

อธิบายความว่า ผู้ที่บำเพ็ญประโยชน์ให้แก่คนทั่วไป ย่อมได้บุญตลอดเวลา ทั้งกลางวันและกลางคืน ผู้ที่ได้อาศัยต้นไม้มีความสุขความสบาย ผู้นั้นก็ได้บุญมีความสุขความอิ่มเอิบใจในปัจจุบันนี้ หากจากโลกนี้ก็ย่อมจะไปสู่สวรรค์เสวยสุขสมบัติ สาธุชนผู้หวังความสุขทั้งปัจจุบันและภายภาคหน้าพึงพิจารณาให้สิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ ดังเช่นท้าวสักกเทวราช หรือมฆมานพ หรือดังพระราชปฏิปทาแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บุญก็จักหลั่งไหลความสุขความเจริญ ความอิ่มเอิบใจก็จักมีแก่ตนเองตลอดกาลเวลานาน ดังพรรณนามาด้วยประการฉะนี้

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา สารทกถา

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันธรรมสวนะเสาร์ที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๒ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เวลา ๘.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ
ปญฺญํ นปฺปมชฺเชยฺย สจฺจมนุรกฺเขยฺย
จาคมนุพฺรูเหยฺเย สนฺติเมว สุสิกฺเขยฺยาติ ฯ

ณ บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนาในสารทกถา กล่าวถึงการทำบุญในเทศกาลสารทไทย เพื่อเพิ่มพูนศรัทธาปสาทะ ความเชื่อความเลื่อมใส อันเป็นปัจจัยให้เจริญกำลังสติปัญญา แก่สาธุชนทั้งหลายผู้มีจิตใจตั้งอยู่ในฝ่ายธรรมปฏิบัติ อันคุณส่วนกำจัดปัดเป่ากิเลส ความหม่นหมองให้ผ่องใส พอสมควรแก่เวลา

วันนี้ เป็นวันพระ แรม ๑๕ ค่ำ สิ้นเดือน ๑๐ เป็นเทศกาลสารทไทย ต่อแต่นี้ไปอีก ๑๕ วัน ก็จะถึงวันออกพรรษา ประเพณีการทำบุญวันสารทไทย ทำบุญสองวันคือ วันพระแรม ๑๕ ค่ำวันนี้ และวันพรุ่งนี้วันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ อีกหนึ่งวัน แต่บางท้องถิ่นก็มีศรัทธาทำบุญสามวันสี่วันก็มี ธรรมดาการทำบุญใหญ่ๆ นิยมทำกันในวันพระกลางเดือนขึ้น ๑๕ ค่ำ แต่มีพิเศษอยู่สองวันทำบุญวันพระสิ้นเดือนแรม ๑๕ ค่ำ ได้แก่วันสารทไทย วันพระสิ้นเดือน ๑๐ และวันตรุษไทยวันพระแรม ๑๕ ค่ำ สิ้นเดือน ๔ ทั้งนี้ ด้วยประเพณีสมัยโบราณนับเดือน ๕ เป็นต้นปีใหม่วันตรุษเป็นวันสิ้นปี จึงทำบุญวันสิ้นเดือน ๔ แรม ๑๕ ค่ำ แล้วทำบุญขึ้นปีใหม่วันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ติดต่อกัน

ส่วนสารทไทยนั้น เป็นการทำบุญครบ ๖ เดือน กึ่งกลางปี ในหนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกล่าวถึงการทำบุญสารทไทยไว้ในพระราชพิธีเดือน ๑๐ ว่า “สารทซึ่งเป็นนักขัตฤกษ์เป็นที่นิยมของคนทั้งปวงทั่วไปว่า เป็นสมัยที่จะได้ทำบุญเมื่อปี เดือน วัน คืนล่วงมาถึงกึ่งกลางรอบ ด้วยเหตุว่า เราถือเอากำหนดพระอาทิตย์ลงไปที่สุดทางใต้กลับขึ้นมาเหนือกึ่งกลางปีเป็นต้นปี ครั้นเมื่อพระอาทิตย์ขึ้นไปเหนือจนสุดทางจะกลับลงมาทางใต้มาถึงกึ่งกลางก็เป็นอันพอบรรจบกึ่งปี ซึ่งไม่ทำการพระราชกุศลในกลางเดือนเหมือนกาลอื่นๆ เช่น ลอยประทีปเป็นต้น ก็เพราะกำหนดที่จะถึงหกเดือนไปอยู่ในปลายเดือน ๑๐ ต้นเดือน ๑๑ เหมือนกับปีใหม่ก็อยู่ใน

ปลายเดือน ๔ ต้นเดือน ๕ ฉะนั้น”

อีกอย่างหนึ่งคำว่า สารทกาล แปลว่า ฤดูใบผลิแตกใบอ่อน หรือแต่กาลก่อนเป็นฤดูที่ข้าวกำลังท้องชาวนาก็นำข้าวนั้นทำข้าวยาคูไปถวายพระ ในพระราชนิพนธ์หนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนที่กล่าวมาแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนิพนธ์ไว้อีกตอนว่า

“ในคัมภีร์ธรรมบทแห่งหนึ่ง มาในคัมภีร์มโนรถบุรณีอีกแห่งหนึ่ง เป็นเรื่องเดียวกัน ว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงบุรพชาติของพระอัญญาโกณฑัญญะที่ได้บำเพ็ญกุศลและปรารถนาที่จะตรัสรู้พระอรหัตผลวิมุตติก่อนชนทั้งปวง ให้พระภิกษุทั้งหลายฟัง ว่าเมื่อพระพุทธวิปัสสีได้อุบัติในโลก กุฎุมพิกะสองพี่น้อง คนหนึ่งชื่อมหากาฬ คนหนึ่งชื่อจุลกาฬ หว่านข้าวสาลีลงในนาใหญ่แห่งเดียวกัน ภายหลังจุลกาฬน้องชายไปที่นาข้าวสาลีซึ่งกำลังท้อง ผ่าเมล็ดข้าวออกเคี้ยวกินเห็นว่า มีรสร่อยหวาน จึงมีความปรารถนาที่จะทำทานข้าวสาลีที่กำลังท้องนั้นแก่พระสงฆ์ จึงไปบอกแก่พี่ชายตามความประสงค์ พี่ชายจึงว่าแต่ก่อนก็ไม่เห็นใครเคยทำมา ต่อไปภายหน้าก็คงจะไม่มีผู้ใดทำ อย่าทำเลยข้าวจะเสียเปล่า จุลกาฬไม่ฟังอ้อนวอนอยู่บ่อยๆ พี่ชายจึงว่า ถ้าเช่นนั้นก็ให้ปันนาออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเป็นของเรา ส่วนหนึ่งเป็นของเจ้า ส่วนของเจ้านั้นตามแต่จะทำเถิด

จุลกาฬก็ยอมแบ่งที่นาเป็นสองส่วน แล้วจึงหาคนมาช่วยกันเก็บข้าวในนาส่วนของตัว ผ่าเมล็ดข้าวซึ่งกำลังท้อง ให้ต้มด้วยน้ำนมสดล้วนไม่เจือน้ำท่า แล้วเจือเนยใส น้ำผึ้ง น้ำตาลกรวด เป็นต้น ถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ครั้นเสร็จการภัตกิจ จึงทูลความปรารถนาแด่พระพุทธเจ้าว่า คัพภสาลีทานนี้จงเป็นเหตุให้ข้าพเจ้าบรรลุธรรมวิเศษก่อนชนทั้งปวง

ครั้นเมื่อจุลกาฬถวายทานแด่พระภิกษุสงฆ์แล้วไปดูนา ก็เห็นดาดาษไปด้วยรวงข้าวสาลี เหมือนคนผูกไว้เป็นช่อๆ ก็ให้เจริญความปีติยิ่งขึ้น ครั้นเมื่อเมล็ดข้าวควรจะเป็นข้าวเม่า ก็ให้ข้าวเม่าเป็นทานอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเกี่ยวข้าวอีกครั้งหนึ่ง เมื่อทำเขน็ด คือตะบิดฟางเป็นเชือกสำหรับมัดฟ่อนอีกครั้งหนึ่ง เมื่อทำฟ่อน อีกครั้งหนึ่งเมื่อขนข้าวไว้ในลานอีกครั้งหนึ่ง เมื่อนวดข้าวอีกครั้งหนึ่ง เมื่อรวมเมล็ดข้าวอีกครั้งหนึ่ง เมื่อขนขึ้นฉางอีกครั้งหนึ่ง จึงเป็นอันได้ทำทานใน ฤดูข้าวกล้าอันหนึ่งถึง ๙ ครั้ง ข้าวในนาจุลกาฬก็ได้บริบูรณ์ ยิ่งขึ้นมิได้บกพร่องไป

จุลกาฬซึ่งมาเป็น พระโกณฑัญญะ ได้ทำทานเป็นการใหญ่อีก ครั้งหนึ่งถึง ๗ วัน เมื่อพระปทุมุตตระได้อุบัติในโลกนี้ ก็มีความปรารถนาอย่างเดียวกับที่ได้ปรารถนาไว้แต่ก่อน เพราะฉะนั้น พระอัญญาโกณฑัญญะจึงได้ตรัสรู้เป็นองค์พระอรหันต์ก่อนพุทธสาวกทั้งปวง มีเรื่องราวที่ได้กล่าวถึงถวายข้าวอ่อนเป็นทานแก่พระสงฆ์ ให้ผลเป็นทิฏฐธรรมเวทนียมีมาในพระอรรถกถา ดังนี้”

การทำบุญสารทจึงเป็นการทำบุญอันปรารภถึงกาลเวลาที่ล่วงมาถึงกลางปี หรือเป็นการทำบุญที่ปรารถนาถึงต้นข้าวในนาเริ่มออกรวง ประเพณีทำบุญในเทศกาลนี้ ก็คงเหมือนการทำบุญตามปรกติ ได้แก่ สมาทานศีล ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ตักบาตร ฟังเทศน์ จะมีแตกต่างเป็นพิเศษก็คือ เทศกาลสารทไทย ชาวบ้านจะต้องทำขนมหวานอย่างหนึ่งเรียกว่า กระยาสารท แปลว่าขนมที่ทำขึ้นในเทศกาลสารท

กระยาสารททำด้วยถั่วงา ข้าวเม่า ข้าวตอก กวนด้วยน้ำตาล ทำเป็นแผ่นแบ่งเป็นชิ้นๆ หรือกวนแล้วตักไว้ในภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่ง เก็บไว้รับประทานได้นาน ชาวบ้านรับประทานไปถึงออกพรรษาก็มี

ท่านสาธุชนได้สดับฟังเรื่องความเป็นมาของเทศกาลสารทไทยมาแล้ว คงจะพิจารณาเห็นว่าประเพณีต่างๆ ที่สืบต่อกันมาได้ตลอดระยะเวลายาวนาน ก็ด้วยพุทธศาสนิกชนมีหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ฝังแน่นอยู่ในดวงใจถ่ายทอดต่อเนื่องมาจากบรรพบุรุษ คือธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ อันเป็นคุณธรรมภายในที่จำต้องสะสมอบรมไว้เนืองนิตย์ จะเป็นเสมือนมิตร ชักนำตนให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี คุ้มครองรักษาตนรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีสำหรับเป็นมรดกแก่ลูกหลานต่อไปตลอดกาล คืออธิษฐานธรรมที่อัญเชิญพระพุทธภาษิตลิขิตไว้ ณ เมื่อแรกว่า **ปญฺญํ นปฺปมชฺเชยฺย** เป็นอาทิ แปลว่า บุคคลไม่ควรประมาทปัญญา พึงระวังรักษาความสัจจ์ พึงเพิ่มพูนจาคะ พึงรักษาความสงบ ถ้ากล่าวเฉพาะหลักธรรมได้ข้อธรรม ๔ ประการ คือ ปัญญา ๑ สัจจะ ๑ จาคะ ๑ สันติ ความสงบ ๑ จะอธิบายโดยสังเขปดังนี้

ปัญญาข้อที่ ๑ นั้นได้แก่ความรอบรู้สิ่งที่ควรรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรม ก็สิ่งที่ควรรู้นั้นมีมากมายหลากหลาย ยากจะกล่าวพรรณนาให้หมดสิ้นได้ แต่เมื่อแสดงอย่างย่นย่อแล้วคงเหลือ ๒ ประการคือ เหตุแห่งความเสื่อม ๑ เหตุแห่งความเจริญ ๑ สองอย่างนี้เป็นสิ่งที่ควรรอบรู้ยิ่งนัก เพราะบุคคลจะประสบความเสื่อมหรือบรรลุถึงความเจริญ ก็เพราะรู้เหตุทั้งสองประการนี้ ที่เป็น

ส่วนคดีโลก ได้แก่ความฉลาดรอบรู้ศิลปวิทยาต่างๆ เริ่มแต่การศึกษา การประกอบอาชีพนานาประการ การทำมาค้าขาย ทำไร่ทำนา และการทำราชการเป็นต้น ซึ่งเป็นเหตุให้เจริญผล คือทำทรัพย์สมบัติ อิสริยยศ บริวารยศ ให้เกิดแก่ตนได้ คล้ายกับเก็บแก้วสารพัดนึกไว้ในตัว ส่วนคดีธรรม ได้แก่ปัญญาที่ปรารถนาเห็นตามความเป็นจริงของเบญจขันธ์อันตกแต่งด้วยธาตุ ๔ มีวิญญาณครอง มีชีวิตเป็นเครื่องเลี้ยงรักษาให้เคลื่อนไหวกาย วาจาได้ รู้นึก รู้คิด เหมือนตุ๊กตาที่ไขลานไว้ มองให้เห็นไตรลักษณะ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จนพาตนให้หลุดพ้น จากบ่วงมาร บรรลุอมตปรินิพพาน

หลักธรรมข้อที่ ๒ สัจจะ ความจริงใจ แยกประเภทมี ๖ ประเภท จริงวาจา ๑ จริงสมมติ ๑ จริงตามความเป็นจริง ๑ จริงปรมัตถ์ ๑ จริงอริยสัจจะ ๑ จริงพระนิพพาน ๑

จริงวาจาที่ ๑ คือจะพูดอะไรก็พูดให้จริง คำไหนเป็นคำนั้นไม่มีคำสอง พูดแต่สิ่งที่มีจริง เป็นจริง รู้จริง เห็นจริง ต้องนึกไว้เสมอว่า ก่อนจะพูดเราเป็นนายคำพูด พูดแล้วคำพูดเป็นนายเรา

จริงสมมติที่ ๒ นั้นคือ สมมติว่าสัตว์ว่าบุคคล และบรรดาสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีชื่อเรียกอย่างนั้นอย่างนี้ล้วนแต่สมมติขึ้นทั้งนั้น โดยเฉพาะเบญจขันธ์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เสมอเหมือนกันหมด แล้วสมมติว่ามนุษย์จริง ยังมีส่วนกรรมจำแนกให้แตกต่างกันเป็นหญิงเป็นชาย เป็นพ่อค้าแม่ค้า ชาวนาชาวสวนข้าราชการ ตำรวจ ทหาร มีหน้าที่ต่าง ๆ กัน เรียกว่า สมมติสัจจะ จริงตามความเป็นจริงที่ ๓ นั้น คือ กายกับจิตนี้ ไม่เที่ยงจริง เป็นทุกข์ทนยากจริง เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนจริง จริงปรมัตถ์ที่ ๔ นั้น คือ ตัวตนสัตว์บุคคลเราเขาไม่มีจริง มีแต่ขันธ์ ธาตุ อายตนะ นามรูป พึงพิจารณาเห็น

ปรมัตถสัจจะตรงกันข้ามกับสมมติสัจจะแล้วพึงถอนทิฏฐิมานะ และตัณหาอุปาทาน เปรียบโลกเหมือนละครลิเกผู้กำกับการแสดงย่อมสมมติให้คนนั้นเป็นพระเอก นางเอก คนนี้เป็นผู้ร้าย ผู้ที่ได้รับสมมติต้องแสดงให้สมบทบาทสมหน้าที่ ผู้ชมก็ยกย่องชมเชยว่าแสดงดีฉันใด มนุษย์ทั้งหลายในโลกนี้ก็ฉันนั้น กรรมย่อมสมมติให้ต่างๆ กัน เริ่มแต่เป็นสามีภรรยา เป็นลูก เป็นพี่เป็นน้อง ขยายออกไปจนถึงตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นรัฐมนตรีซึ่งจำต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามที่ได้รับสมมติไว้เหมือนคำที่พูดกันว่า สวมหัวโขน อย่าสำคัญตนผิดแล้วปฏิบัติหน้าที่ในทางมิชอบ ต้องรู้ว่านั่นเป็นสมมติสัจจะที่อยู่ในปรมัตถสัจจะ คือความจริงที่เป็นจริง

จริงอริยสัจจะที่ ๕ คือ ขันธ์ ธาตุ อายตนะ ที่เกิดขึ้นเป็นทุกข์จริง ตัณหาเป็นเหตุพาให้เกิดทุกข์จริง นิพพานเป็นธรรมชาติดับทุกข์ได้จริง มรรคมีองค์แปดประการ มีสัมมาทิฏฐิเป็นต้น เป็นทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์จริง

นิพพานที่ ๖ นั้น คือ สังขาร นามรูปดับหมด เป็นธรรมพ้นจากทุกข์เป็นอย่างยิ่ง ความจริงดังกล่าวมาแล้วทั้งปวงนั้น แต่ละอย่างล้วนประเสริฐอย่างยิ่งในโลก สจฺเจน กิตฺตึ ปปฺโปติ คนจะได้รับเกียรติยศชื่อเสียงก็ด้วยความสัตย์ดังนี้

จาคะข้อที่ ๓ นั้น ได้แก่การบริจาค แบ่งออกเป็น ๒ ข้อ คือ พหิทธาจาคะ การสละภายนอก ได้แก่สิ่งของต่างๆ เช่น อาหารเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ตลอดจนทรัพย์สินเงินทองอื่นๆ เพื่อเป็นบุญเป็นทานอันเป็นสมบัตินอกตัว อีกอย่างหนึ่งได้แก่ อัชฌัตติกจาคะ การสละภายใน คือสละกิเลส ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะอันเป็นเสมือนข้าศึกที่คอยก่อกวนทำอันตรายอยู่เนืองนิตย์ จำต้องสะสมกำลังต่อต้านข้าศึกนั้นด้วยกำลังทาน กำลังศีล กำลังภาวนา

ข้อที่ ๔ สันติหรืออุปสมะ แปลว่า ความสงบ คือต้องพยายามสงบกาย วาจา ใจ ฝึกหัดปฏิบัติกาย วาจา ใจ มิให้เบียดเบียนผู้อื่น เริ่มด้วยรักษาศีล ๕ เจริญพรหมวิหารธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา จนถึงเจริญสมถวิปัสสนากรรมฐาน สร้างที่อันมั่นคงให้แก่จิต

อธิษฐานธรรม คือ ธรรมที่พึงตั้งไว้ในใจ ๔ ประการ ได้แก่ เมื่อบุคคลไม่ประมาทปัญญามาอบรมความรอบรู้สิ่งที่ควรรู้ตามความเป็นจริงแล้ว พึงพยายามรักษาสัจจะความจริงอย่าละเลยความจริงพึงเพิ่มพูนจาคะ คือสละสิ่งที่เป็นศัตรูแก่ความจริงใจ แล้วจิตใจย่อมสงบระงับ จนสามารถบรรลุผลคือความสุข

การทำบุญสารทที่สาธุชนได้ประพฤติปฏิบัติสืบๆ ต่อกันมา จึงเป็นวิธีหนึ่งในการสร้างอธิษฐานธรรมสำหรับตน อันเป็นผลให้ได้รับความอิ่มในบุญ คือ ความสุข ด้วยประการฉะนี้

รตฺนตฺยานุภาเวน รตฺนตฺยเตชสา ขอพระเดชานุภาพแห่งพระคุณพระรัตนตรัย จงปกป้องคุ้มครองให้ท่านสาธุชนทั้งหลาย จงเจริญด้วยจตุรพิธพร อายุ วรรณะ สุขะ พละ ประสบอิฏฐผลที่พึงปรารถนาจงทุกประการเทอญ

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา สมาธิภาวนากถา

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน
แสดง ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันธรรมสวนะ อังคารที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓
ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ เวลา ๘.๐๐ น.

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทธสฺส ฯ
สมาธิ ภิกฺขเว ภาเวถ สมาหิโต ยถาภูตํ ปชานาตีติ ฯ

ณ บัดนี้ จักแสดงพระธรรมเทศนาในสมาธิภาวนากถา ว่าด้วยการเจริญสมาธิ เพื่อเป็นเครื่องประดับปัญญาความรอบรู้ ประคับประคองสติ คือความระลึกได้ แก่ท่านสาธุชนผู้ใคร่ในธรรมปฏิบัติ อันเป็นส่วนกำจัดขัดเกลาดวงจิตที่เศร้าหมอง ยังความผ่องแผ้วให้เกิดขึ้นในดวงใจ โดยสมควรแก่เวลา

วันนี้ เป็นวันธรรมสวนะ คือ วันพระ ปกตินิยมแห่งพุทธบริษัทผู้ยินดีในบุญสมบัติ ด้วยการบริจาคทาน รักษาศีล และสดับฟังธรรมเทศนา สวดมนต์ไหว้พระ เจริญภาวนา เป็นการประพฤติปฏิบัติตามพระบรมพุทธานุศาสนี แห่งสมเด็จพระองค์พระชินศรีบรมศาสดา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแห่งเราทั้งปวง ด้วยดวงใจอันอิ่มเอมชุ่มชื่น ด้วยปฏิบัติบูชาเป็นอุดมมงคลยิ่งแล

ก็แล มนุษย์ทุกคนในสากลโลกนี้ มีส่วนสำคัญอยู่ ๒ ประการคือ กายกับจิต กายนั้นเป็นรูปธรรม มีรูปร่าง สามารถสัมผัสถูกต้องได้ ดำรงอยู่ได้ด้วยอาหารมีข้าวปลา ผักหญ้า เป็นต้น เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงให้เจริญเติบโต ทรงชีวิตให้คงอยู่ได้ ส่วนจิตนั้น เป็นนามธรรมมีแต่ชื่อเท่านั้น มิได้ปรากฏรูปร่าง หากจะมีคำถามว่า ก็จิตกับหัวใจนั้นเป็นคำๆ เดียวกันมิใช่หรือ แล้วหัวใจของคนเรานั้นมีรูปสัณฐานคล้ายดอกบัวตูม โตเท่ากำปั้นของเจ้าของ ตั้งอยู่ใต้ราวนมด้านซ้าย สามารถคลำดูอาการเต้นของหัวใจได้อีกด้วย ไฉนเล่าจึงกล่าวว่าจิตไม่มีรูปร่าง

วิสัชนาว่า คำว่าจิตกับหัวใจนั้น จะกล่าวว่าเป็นคำๆ เดียวกันก็ใช่ จะกล่าวว่าต่างกันก็ใช่ ภาษาที่สื่อความหมายพูดจากันนั้น จิตเป็นภาษาบาลี หัวใจเป็นภาษาไทย บางคราวก็ใช้ความหมายอย่างเดียวกัน ความจริงหัวใจที่กล่าวถึงนั้นเป็นหัวใจเนื้อเป็นรูปธรรม ภาษาบาลี เรียกว่า หทยวัตถุ หรือหทัย มีหน้าที่สูบฉีดโลหิตไปหล่อเลี้ยงร่างกาย หากหัวใจนั้นหยุดเต้น ชีวิตก็สิ้นสุด หยุดเพียงนั้น ส่วนจิตนั้นไม่มี

รูปร่างอาศัยอยู่ทั่วสรรพางค์กาย ตั้งแต่ศีรษะถึงปลายเท้า เรียกว่าวิญญาณก็ได้ เครื่องสื่อสารสำหรับติดต่อเรียกว่า อายตนะภายใน ๖ ประการ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ส่วนเครื่องสื่อสารสำหรับรับการติดต่อเรียกว่า อายตนะภายนอกมี ๖ ประการเท่ากัน ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ จิตนั้นเป็นศูนย์กลางรับอารมณ์ต่างๆ มีศักดิ์เป็นใหญ่จึงเรียกว่าหัวใจ เป็นนามธรรม

เหมือนคำว่าหัวใจของคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ จิตหรือ หัวใจจึงต้องควบคุมหล่อเลี้ยงด้วยธรรมที่เป็นนามธรรม

การฝึกหัดกายกับวาจานั้น สามารถฝึกหัดให้เป็นรูปแบบที่เหมือนหล่อหลอมให้เป็นต่างๆ กันได้ ส่วนจิตนั้นไม่มีเรือนร่างฝึกยาก โดดดิ้น รักษายาก ควบคุมห้ามปรามลำบาก เพราะไม่มีรูปร่าง ทั้งยังเป็นศูนย์กลางในการเก็บอารมณ์นานาประการ ย่อมเป็นไปตามกระแสที่กระทบ เช่น ตาเห็นรูป ถ้าดี ถูกใจ ก็ชื่นชมยินดี เกาะติดกับความต้องการรูปนั้นๆ ถ้าไม่ถูกใจ ก็กระทบจิตใจให้น้อยเนื้อต่ำใจ คับแค้นโกรธเคือง อิจฉา พยาบาท ธรรมดาจิตย่อมกวัดแกว่งเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของอารมณ์นั้น แล้วเกิดเป็นนิวรณ์ คอยห้ามจิตมิให้สร้างคุณงามความดี คือบุญกุศล ซึ่งสมเด็จพระทศพลบรมครูผู้รู้ยิ่งเห็นจริงของเราทั้งหลาย ตรัสชื่อว่า **นิวรณธรรม** มี ๕ ประการ ได้แก่ **กามฉันทะ** ความพอใจในความอยากได้ อยากมี ในวัตถุสิ่งของต่างๆ ตลอดทั้งรูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้น เกิดแต่โลภะ ราคะประการ ๑ **พยาปาทะ** ความผูกพยาบาทอาฆาตจองเวร จองกรรม อันเกิดมาแต่กระแสโทสะ ๑ **ถีนมิทธะ** ความเกียจ คร้าน ง่วง เหงาหาวนอน น้อยเนื้อต่ำใจ เบื่อหน่าย เพราะอนิฏฐารมณ์ ๑ **อุทธัจจกุกกุจจะ** ความฟุ้งซ่าน เห่อเหิม ด้วยคลื่นอิฏฐารมณ์ ๑ วิจิกิจฉา ความสงสัยลังเลใจ ไม่แน่นอนด้วยอำนาจของโมหะ ๑

ท่านสาธุชนทั้งหลาย ผู้สนใจในธรรมปฏิบัติ หมายขจัดสังกิเลสอันเป็นเหตุมิให้บรรลุถึงคุณคือความดีงามดังประสงค์ได้ จำต้องฝึกจิตให้ตั้งมั่น มิให้แปรผันไปตามอำนาจกระแสกิเลส ที่เป็นเหตุก่อกวนเสมอๆ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้ว่า **จิตฺตสฺส ทมโถ สาธุ** การฝึกจิตได้เป็นเหตุให้เกิดความสำเร็จ **จิตฺตํ ทนฺตํ สุขาวหํ** จิตที่ฝึกฝนไว้แล้ว ย่อมนำความสุขมาให้ ดังนี้

ก็แล การฝึกจิตซึ่งเป็นนามธรรมมีแต่ชื่อ ไม่มีเรือนร่างนั้น ก็จำต้องสร้างหลักธรรมเป็นเครื่องชักนำจิตให้ตั้งมั่น สมเด็จพระจอมธรรม ตรัสหลักธรรมนั้น เรียกว่า **ปธาน** ความเพียร มี ๔ ประการ คือ **๑. สังวรปธาน** เพียรระวังป้องกันมิให้อกุศลโทษ ความโลภ ความโกรธ ความหลง มิให้เกิดขึ้นทางกาย วาจา ใจ **๒. ปหานปธาน** เพียรละอกุศลนั้นที่มีอยู่แล้ว **๓. ภาวนาปธาน** เพียรก่อสร้างกุศล ทาน ศีล ภาวนา ให้เกิดให้มีขึ้นเพื่อปกป้อง โลภะ โทสะ โมหะ **๔. อนุรักขนาปธาน** เพียรรักษากุศลนั้นมิให้เสื่อมไป

ปธาน ความเพียรทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นหลักสำคัญในการประพฤติปฏิบัติเพื่อละอกุศลกรรม เจริญกุศลกรรม ดังนั้นบุคคลผู้ประกอบความเพียร จะต้องมีสติสัมปชัญญะคอยกำกับจิตใจไว้เพื่อมิให้ความเพียรนั้นดำเนินไปทางผิดพลาด ปัจจัยกำกับจิตให้ตั้งอยู่ในสติสัมปชัญญะ ได้แก่ สมาธิ จิตจะตั้ง

มั่นได้ จำจะต้องอบรมบ่มจิตให้มั่นคง เกาะเกี่ยวอยู่ในอารมณ์ที่ตั้งอยู่ในกุศลธรรม เรียกว่า ภาวนา ได้แก่ การเจริญกรรมฐานนั่นเอง ภาวนา แปลว่า ทำให้มี ทำให้เป็น ทำให้เกิด เรียกการเจริญ การอบรม การบ่มจิต เช่น ไม่เคยเจริญภาวนา ไม่เคยปฏิบัติกรรมฐาน ก็ต้องอบรมฝึกภาวนาให้มี ให้เป็น ให้เกิดขึ้น ให้ได้

ภาวนา มี ๒ อย่าง คือ สมถภาวนา ภาวนาที่ทำใจให้สงบ ๑ วิปัสสนาภาวนา ภาวนาที่ใช้ปัญญาให้เห็นแจ้งความจริง ๑ ในภาวนาทั้งสองอย่างนั้นยังมีวิธีภาวนาต่างๆ ออกไปอีก เช่น สมถภาวนา มีอารมณ์ถึง ๔๐ ประการ วิปัสสนาภาวนา พิจารณาถึงจิต เจตสิก รูป นิพพาน ที่เป็นไปในตัวเรา

ท่านสาธุชนผู้มีศรัทธา จะฝึกการเจริญภาวนานั้น จะต้องเริ่มฝึกตนยกจิตให้ห่างจากกิเลส ความวุ่นวายด้วยการสมาทานรักษาศีล ๕ ก่อน แล้วสวดมนต์ไหว้พระ อันเป็นบุรพภาคเบื้องต้น เป็นบุรพบท คือทางเดินเบื้องแรกของจิตใจ ให้ปลอดโปร่งความกังวล ความจริงเราทั้งหลายก็ฝึกตนยกจิตกันอยู่เป็นประจำ เช่น ในโอกาสที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลต่างๆ ก็สมาทานรับศีล ฟังพระสวดมนต์ ฟังเทศน์ สวดมนต์ไหว้พระ เป็นต้น โดยจะต้องกำหนดจิตใจให้จดจ่อในอารมณ์นั้นๆ เช่น ขณะนี้รับศีลอุโบสถมาแล้ว กำลังฟังเทศน์ ซึ่งจะต้องตั้งใจฟัง จึงจะทราบข้อความที่แสดงนั้นๆ คำว่าตั้งใจบอกให้รู้ว่า ใจหากไม่ตั้งให้ดี คงจะล้ม อันหมายถึงจิตที่คิดนึกตกไปในอารมณ์อื่นๆ

ท่านสาธุชน ยังมีการภาวนาอีกอย่างหนึ่งที่นิยมปฏิบัติกันเป็นพื้นฐานเบื้องต้น ในการเจริญภาวนา หรือการเจริญกรรมฐาน ได้แก่ การแผ่เมตตา

เมตตา คือความสนิทสนาม ความรักใคร่ที่ไม่เจือด้วยราคะ ได้แก่ อาการปรารถนาความสุข ความเจริญต่อผู้อื่น เป็นภาวะของจิตที่มีเยื่อใยไมตรี ปราศจากความอาฆาต พยาบาท ขึ้งแค้น โกรธเคือง เมตตาแสดงอาการทางกายด้วยกิริยาท่าทางงดงาม ใบหน้าสายตาแช่มชื่น แสดงออกทางวาจาด้วยถ้อยคำไพเราะ น่ารัก น่าสนทนา น่าฟัง อันเป็นการแสดงถึงดวงจิตที่อิ่มเอิบที่เต็มด้วยความปรารถนาดี เมตตาเป็นวิหารธรรม คือเป็นที่อยู่ของจิตใจ ทำให้จิตใจเยือกเย็นสงบ มีความสุข หากจิตใจขาดเมตตาธรรมก็จะมีความเดือดร้อน ทำให้เกิดความคิดโกรธแค้นขัดเคือง ความคิดเบียดเบียน อิจฉาริษยา เป็นที่สะสมบ่มความทุกข์อยู่ในใจ เมตตา เป็นธรรมข้อแรกในพรหมวิหารธรรม คือเป็นคุณธรรมของบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ซึ่งเป็นหัวหน้าหมู่คณะ ผู้มีเมตตาเป็นคุณธรรมก็เป็นเสมือนเทพยดาชั้นพรหมโลก

เมตตา เป็นธรรมชาติที่มีอยู่ในดวงใจของคนทุกคน นอกจากตนเองจะมีเมตตาอยู่แล้ว ก็ยังต้องการจะได้รับเมตตาจากผู้อื่นอีก คือปรารถนาดีต่อผู้อื่นแล้ว ก็ต้องการให้ผู้อื่นมีความรักปรารถนาดีต่อตนเอง ผู้มีเมตตาจึงจำต้องแผ่เมตตาไปยังผู้อื่น สัตว์อื่นเสมอๆ เหมือนผู้ต้องการกำลังกาย ก็ต้องออกกำลังกายเสมอ วิธีเมตตาก็คือการมองคนในแง่ดี เหมือนมารดาบิดาเอ็นดูบุตรธิดา หรือนึกถึงตัวเองรักความสุข เกลียดความทุกข์ ผู้อื่นก็เหมือนเช่นเรา ดังคำโบราณว่า อกเขาอกเรา เมื่อตรึกอยู่เช่นนี้เสมอๆ เมตตาก็จะเพิ่มทวีขึ้น จะรู้ความสุข ความสงบก็เกิดขึ้น ระงับความเดือดร้อน ความขัดเคืองชิงชัง

การแผ่เมตตามีสองอย่าง คือ แผ่เมตตาไปเจาะจงผู้ที่อยู่ใกล้ชิดอย่างหนึ่ง แผ่เมตตาออกไป

วงแคบของตน เฉพาะหมู่คณะของตนเท่านั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้แผ่เมตตากว้างออกไป

คำ แผ่เมตตา เป็นภาษาบาลี เฉพาะตนเอง ว่า อเวโร อพฺยาปชฺโฌ สุขี อตฺตานำ ปริหรามิ แปลว่า เราไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่พยาบาท มีความสุข รักษาตนให้คงอยู่ แผ่เมตตาไปยังผู้อื่นว่า สพฺเพ สตฺตา อเวรา โหนตุ ขอสรรพสัตว์ทั้งหลาย อย่ามีเวร มีภัยต่อกันเลย ดังนี้เป็นต้น

เมตตาเปรียบเหมือนน้ำที่จะดับไฟที่เผาใจ เปลี่ยนศัตรูให้เป็นมิตร พึงแผ่เมตตาออกไปทุกทิศ ปรับจิตให้ปราศจากความพยาบาทจองเวรและให้บริสุทธิ์จากราคะสิเนหาด้วย เพราะราคะสิเนหาเป็นศัตรูที่ใกล้ของเมตตา ส่วนความพยาบาท จองเวรเป็นศัตรูที่ห่างของเมตตา

เมื่อทุกคนมีเมตตาต่อกัน ก็ย่อมจะอยู่กันอย่างมีความสุข สมเด็จพระบรมโลกเชษฐ์ ตรัสไว้ว่า **โลโกปตฺถมฺภิกา เมตฺตา** เมตตาเป็นธรรมอุปถัมภ์ ค้ำจุนโลก แม้กรุณา มุทิตา อุเบกขา พรหมวิหารธรรม ๓ ประการนี้ ก็ย่อมมีเมตตาเป็นพื้นฐาน

ผู้เจริญเมตตาภาวนาอยู่เป็นนิตย์ ย่อมมีจิตตั้งมั่นรอบรู้ความเป็นจริงได้ สมดังพระพุทธภาษิตที่ยกไว้เบื้องต้นว่า **สมาธิ ภิกฺขเว ภาเวถ สมาหิโต ยถาภูตำ ปชานาติ** แปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลายเธอพึงเจริญสมาธิ บุคคลผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้เห็นสภาวะตามความเป็นจริงดังนี้ เมตตาจึงเป็นธรรมสำคัญที่ควรเจริญภาวนาเสมอๆ เป็นนิตย์ เพื่อให้จิตเกิดสมาธิ ความตั้งมั่น ดังนี้

รับประทานแสดงพระธรรมเทศนา พอสมควรแก่เวลา

เอวำ ก็มีด้วยประการฉะนี้

พระธรรมเทศนา ร่มโพธิ์ใบบุญ

วันที่ ๑๙ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓

ขอความดีงามจงมีแก่ท่านสาธุชนทุกท่าน

สวัสดีตอนเช้า เช้าวันนี้เป็นการเริ่มรายการที่ข้าพเจ้ามีโอกาสมาคุยกับท่านสาธุชนทั้งหลาย ตั้งชื่อรายการนี้ว่า ร่มโพธิ์ใบบุญ ท่านฟังดูแล้วก็คงเข้าใจความหมาย ว่าร่มโพธิ์คืออะไร ใบบุญคืออะไร แต่เพื่อให้กระชับความเข้า ก็จะขออธิบายให้ฟังสักเล็กน้อย คำว่าร่มโพธิ์ ก็หมายถึงต้นโพธิ์ ต้นโพธิ์เป็นไม้สำคัญ คือ เป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเรา ตรัสรู้ที่ใต้ต้นโพธิ์ เมื่อก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี ตรงนี้ท่านสาธุชนต้องกำหนดว่าพุทธศักราชคือ พ.ศ. ตั้งขึ้นเมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ๑ ปี เรียกว่า พ.ศ. ๑

เมื่อ พ.ศ. เริ่มตอนที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จขันธปรินิพพานแล้ว เมื่อจะกล่าวถึงว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้เมื่อไร ก็จะกล่าวว่าตรัสรู้ก่อน พ.ศ. ๔๕ ปี ถอยหลังไป พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ เมื่อมีพระชนม์ ๓๕ พรรษา ทรงเทศนาสั่งสอนประกาศศาสนาอยู่เป็นเวลา ๔๕ ปี มีพระชนมายุ ๘๐ จึงเสด็จดับขันธปรินิพพาน เมื่อพูดถึงต้นโพธิ์ตรัสรู้จึงกล่าวว่า พระพุทธเจ้าตรัสรู้ใต้ต้นโพธิ์ ก่อน พ.ศ. ๔๕ ปี นี่เป็นหลักต้นโพธิ์เป็นไม้สำคัญ แม้พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พุทธศาสนิกชนเราก็ยังเคารพต้นโพธิ์อยู่

ต้นโพธิ์ในเมืองไทยเรามีมาก วัดต่างๆ จะมีต้นโพธิ์ในวัด บางวัดก็ได้ต้นโพธิ์มาจากลูกโพธิ์ หรือเมล็ดต้นโพธิ์จากพุทธคยามาเพาะ แล้วก็ปลูก บางวัดก็ได้กิ่งโพธิ์ตรัสรู้มาจากพุทธคยา หรือจากลังกา ที่วัดโพธิ์ วัดพระเชตุพนฯ มีต้นหนึ่ง เรียกกันว่าโพธิ์ลังกา เป็นโพธิ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ ได้มาจากประเทศศรีลังกา เรียกกันว่าโพธิ์ลังกา อยู่ข้างทิศใต้ของพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ ก็ตอนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ประกอบพระราชพิธีสมมงคล พระชนมายุเท่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทางฝ่ายรัฐบาลได้ประกาศการเฉลิมฉลองกรุงเทพมหานคร เพื่อจัดพิธีเฉลิมฉลองในมหามงคลนั้น มีพิธีสืบชะตาแบบเมืองเหนือ และก็แห่ไม้จากวังสราญรมย์มาค้ำต้นโพธิ์ที่วัดพระเชตุพนฯ ไม้ค้ำโพธิ์ยังอยู่

ที่กล่าวว่าร่มโพธิ์คือว่า หมายถึงว่า เราอยู่ในร่มของคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โพธิ แปลว่า “ตรัสรู้” หรือ “ปัญญา” ผู้ที่อยู่ในร่มคำสั่งสอน หมายถึงว่าประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนพระพุทธเจ้าจนเกิดความร่มเย็นเป็นสุข ความร่มเย็นเป็นสุขของหัวใจ นี่เกิดจากการประพฤติดีปฏิบัติชอบ คำว่า “ใบบุญ” ก็คือหมายถึงว่า “บุญกุศล” ที่เปรียบเหมือนใบ ใบต้นโพธิ์หรือใบโพธิ์ หรือจะเปรียบว่า ใบ

บุญนั้นก็คือบุญ ที่มีใบหรือเราอยู่ใต้ร่มโพธิ์ ร่มก็คือใต้ร่มใบบุญ เพราะว่าบุญนั้นทำให้เกิดความสุข ทุกๆ คนปรารถนาเป็นคนมีบุญ เมื่อเป็นคนมีบุญก็เป็นผู้ที่มีความสุข ความสุขนั้นเป็นชื่อของบุญ แต่บุญนั้นเราได้ยินได้ฟังกันเสมอๆ เป็นคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า

ท่านสาธุชนทั้งหลาย พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย เป็นศาสนาประจำชีวิตจิตใจเรา หรือเป็นศาสนาประจำหัวใจเรา เราได้รับคำสั่งสอนจากบรรพบุรุษมาตั้งแต่อ้อนแต่ออก น่าสรรเสริญบรรพบุรุษของเรานั้นเป็นผู้ฉลาด สามารถนำคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงประกาศไว้เป็นเวลา ๔๕ ปี มีคำสั่งสอนที่พระโบราณจารย์ท่านรวบรวมไว้ถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ หรือ ๘๔,๐๐๐ หัวข้อ เป็นพระไตรปิฎก มี ๓ ปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก หรือที่เรียกกันว่า พระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม เป็นพระไตรปิฎกย่อลงมาเหลือ ๒ ก็คือ คำว่า “ศีลธรรม” หรือ วินัยกับธรรม

ศีล เป็นคำสั่งสอนที่ขอให้งดเว้น ไม่กระทำ เพราะว่ากระทำแล้วทำให้เกิดความบกพร่อง คือเป็นความไม่ดีไม่งาม เราเรียกกันว่าความชั่ว ความผิด ส่วนธรรมะเป็นเครื่องอบรมบ่มจิตใจ สร้างนิสัยให้ดีขึ้น ถ้าจะพูดว่าธรรมะหรือศีลธรรม หรือวินัยกับธรรมะ บางทีก็จำยาก ไม่ค่อยเข้าใจ โบราณท่านสอนดีสอนคำสอน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ไว้ ๒ คำ

ท่านสาธุชนลองเดาซิว่า ๒ คำ คืออะไร ? ๒ คำแท้ๆ ไม่ได้หมายถึงคำว่าศีลธรรม ไม่ได้หมายความว่าธรรมวินัย ต้อง ๒ คำ ๒ คำที่พูดแล้วเข้าใจ และก็เป็นคำที่เราได้รับคำสั่งสอนอบรมมาแต่อ้อนแต่ออก ท่านสาธุชนทั้งหลายเดาถูกไหม (ลองเดาเช้าๆ คิดดู เช้าๆ นี่ดี ตื่นเช้าดี) ๒ คำก็คือคำว่า “บุญ” กับ “บาป” บุญบาปนี้ เราได้ยินกันมาแต่เล็กแต่น้อย ตั้งแต่เรายังไม่เดียงสา พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา มักจะคอยบอกเราเรื่อย ทำอย่างนั้นเป็นบุญ ทำอย่างนี้เป็นบาป เช่น จับมือเราให้ไหว้พระสาธุพระซะลูกได้บุญ อย่าทำอย่างนั้นเป็นบาป อย่าทำอย่างนี้ไม่ดีบาป

บุญ กับ บาปขยายความไปเป็น ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ๒ คำนี้พระพุทธเจ้าเทศน์อยู่เป็นเวลา ๔๕ ปี เพราะบุญกับบาปเป็นชั้นๆ เห็นง่ายๆ ต่อไปละเอียดๆ จนละเอียดสูงสุด เช่นเดียวกับบาปนั้นคุณบุญกับบาปต้องบอกไว้นะ บอกลูกบอกหลาน สร้างบุญเถอะ อย่าสร้างบาป ระวังบาป บาปมันเกิดทั้งกาย ทั้งวาจา และใจ บุญก็เกิดที่กาย วาจา และใจ ไปจับวงรวมบุญที่ใจ

ฉะนั้น ร่มโพธิ์ใบบุญ ใบบุญก็หมายถึงว่า บุญที่ตรงข้ามกับบาป ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ใบบุญ ถ้าอยู่ใต้ใบบุญก็เหมือนอยู่บ้านใต้ใบโพธิ์ ทำให้เกิดความสุข เช้าวันนี้ตื่นกันเช้าๆ ก็มีความสุข ท่านสาธุชนทั้งหลาย การตื่นแต่เช้า เป็นโอกาสดี พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนข้อปฏิบัติที่เกิดความสำเร็จ ความเจริญในชีวิตของแต่ละคน ทรงสั่งสอนเรื่องการตื่นแต่เช้าไว้หลายแห่ง ที่สำคัญทรงสั่งสอนไว้ในวิธีที่จะทำประโยชน์ในปัจจุบัน คือว่าทำอย่างไรปัจจุบันนี้เราจะมีประโยชน์สำเร็จ คือ สำเร็จประโยชน์ เช่นว่านักเรียนจะศึกษาเล่าเรียนจนสำเร็จ ผู้ที่ทำมาค้าขาย จะค้าขายอย่างไรจึงจะดี คนทำไร่ไถนาตลอดถึง

ข้าราชการ หรือทำงานห้างร้านอะไรก็ตาม ทำอย่างไรเราจึงจะประสบความสำเร็จ ทำอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตเรา ทรงสอนไว้ว่า

ข้อแรก ต้องตื่นแต่เช้า คนตื่นแต่เช้าก็คือคนขยัน ยิ่งระยะนี้เด็กนักเรียนใกล้จะสอบ บางแห่งก็กำลังสอบ ชั้นมัธยมปลายกำลังสอบ มัธยมต้น ชั้นประถม ใกล้เวลาจะสอบ หรือคนที่ทำงานทำการ ลองนึกว่าตื่นแต่เช้าดีอย่างไร ที่พระพุทธเจ้าสอนให้ตื่นแต่เช้านี่ พระพุทธองค์ก็ตื่นแต่เช้า พระพุทธเจ้าทรงมีหน้าที่ ที่เรียกว่าพุทธกิจคือทำงาน มีอยู่ ๕ อย่าง อะไรบ้าง มีเป็นคำภาษาบาลี ให้เป็นหลักฐานหน่อย **ปุพฺพณฺเห ปิณฺฑปาตญฺจ** ...เช้า เช่น ท่านออกโปรดสัตว์ ก็คือ บิณฑบาต **สายณฺเห ธมฺมเทสนำ** เวลาเย็นทรงแสดงธรรมโปรดประชาชน **ปโทเส ภิกฺขุโอวาทำ** เวลาค่ำทรงประทานคำสั่งสอนแก่พระภิกษุ ที่เรียกว่าทรงประทานโอวาท **อฑฺฒรตฺเต เทวปณฺหนำ** เวลาเที่ยงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา **ปจฺจูสฺเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนำ** เวลารุ่งสว่างหรือใกล้รุ่งทรงตรวจดูสรรพสัตว์ที่จะเข้าในข่ายคือพระญาณครบ ๕ ข้อ

ข้อแรก ปุพฺพณฺเห ปิณฺฑปาตญฺจ ตอนเช้าเสด็จออกบิณฑบาต คือ โปรดสัตว์ ข้อสุดท้าย ปจฺจูสฺเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนำ ตอนรุ่งใกล้รุ่ง ถึงจวนสว่าง ก็หมายถึงว่าทรงตื่นแต่เช้า มืดเชียว ตอนเช้ามืดนี้ก็ทรงเข้าพระญาณ คือตอนเช้ามืดนี้ยังไม่ถือว่าเป็นวันใหม่ ทางพุทธศาสนา วันขึ้นวันใหม่ต้องตอนเช้า พระอาทิตย์เริ่มขึ้นมา มีส่องสว่าง เขาว่าถ้าหากว่าดูลายมือเห็นน่ะใช้ได้ หรือดูใบไม้อ่อนๆ นั่นแหละเป็นเวลาเช้า สมัยก่อนดูลายมือก็ดูใบไม้ ไม่ได้หมายความว่า เช้าอย่างที่พระอาทิตย์ขึ้นมาแล้ว ตื่นแต่เช้ามืด แต่ยังไม่ถือว่าเป็นวันใหม่ เช้ามืดยังเป็นวันเก่าอยู่

ฉะนั้น ที่กล่าวว่าเป็นอันดับที่ ๕ นั่น คือพุทธเจ้าทรงตรวจดูสรรพสัตว์จะเป็นเช้ามืด ยังเป็นวันเก่า เหมือนอย่างวันนี้ ตอนเช้ามืด ยังไม่สว่างถือเป็นวันเก่าไม่ใช่วันใหม่ แสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าก็ทรงตื่นแต่เช้า ตั้งแต่เช้ามืด พอสว่างก็เสด็จออกบิณฑบาต โปรดสัตว์ ตื่นเช้าจึงถือว่าเป็นคนมีกำไร

วันนี้ถ้ามีใจ มีกำไรตื่นขึ้นเช้า ได้ยินคำว่า **"ร่มโพธิ์ใบบุญ"** ทราบว่าร่มโพธิ์คืออะไร ใบบุญคืออะไร รวมความก็คือว่า ร่มโพธิ์ใบบุญนั้นหมายถึงการที่เราอยู่ในร่มคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ใบบุญก็คือบุญนั้นปกป้องแสงแดดและปกป้องอันตรายต่างๆ นำความสุขคือใบบุญมาให้แก่เรา

รายการร่มโพธิ์ใบบุญ เช้าวันนี้ขอฝากไว้ให้ท่านสาธุชน เก็บไว้ในใจ เหมือนเก็บความสุข เก็บทรัพย์สมบัติไว้ แล้วท่านจะมีความสุขใจ ถึงเวลาที่ท่านจะทำกิจการงานอื่นๆ แล้ว หรือฟังไปทำไป ก็เป็นบุญเป็นกุศล สำหรับวันนี้ก็ขอแจกร่มโพธิ์ใบบุญไว้ เก็บไว้ในหัวใจ เก็บไว้ในตัว ตัวเราคือใจ ก็คือเก็บความสุขไว้ สวัสดี

ศุภมัสดุ ขอความดีงามจงมีแก่ท่านสาธุชนทุกท่าน ร่มโพธิ์ใบบุญท่านฟังแล้วเมื่อวานนี้ ว่าพระธรรมราชานุวัตร หรือหลวงเตี่ยท่านมาพูดแต่เช้า เทศน์ให้ฟัง ไม่ได้เทศน์หรอก บรรยายธรรมะหรือกล่าวธรรมะ สนทนาธรรมะ สนทนาสิ่งที่เป็นประโยชน์เช้าๆ แก่ท่านสาธุชนทุกท่าน เมื่อวานนี้ พูดถึงการ

ตื่นแต่เช้าเป็นเหตุให้เราได้รับความสำเร็จในชีวิต เป็นทางแห่งความเจริญ

คนไม่ตื่นเช้าเกิดอะไรขึ้นหรือ ลองสังเกตดูตื่นสายกับตื่นเช้าต่างกันอย่างไร คนตื่นเช้านี่มีกำไร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ ไปเทศน์อบรมประชาชนที่จังหวัดหนองคาย สกลนคร นครพนม เขาเล่าถึงผู้ที่อพยพเข้ามา ญวนอพยพจากแดนโน้น ญวนมีความยากลำบากเกิดสงครามในบ้านในเมืองเขาอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองไทย ส่วนมากก็อยู่ทางแถบภาคอีสาน เล่ากันว่าแต่ก่อนนี้คนตื่นเช้าคือคนจีน พ่อค้าตื่นขึ้นมาซื้อสินค้าแล้วก็นำสินค้าออกขาย

เมื่อญวนเข้ามา เขาบอกคนญวนตื่นเช้ากว่าคนจีนอีก พ่อค้าจีนตื่นขึ้นแล้วรอรับสินค้าจากชาวบ้านมาส่งมาขายให้ที่ร้าน แต่ชาวญวนออกจากบ้านไปรับซื้อสินค้าตามทางไว้ล่วงหน้าอีก เขาว่าอย่างนี้ คนตื่นแต่เช้า เมื่อตื่นแต่เช้า คนแสวงหาประโยชน์ได้ง่าย

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ตื่นแต่เช้าในทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ที่กล่าวถึงว่าคนที่เราจะได้ประโยชน์ปัจจุบันนี่ต้องตื่นเช้า ครั้นตื่นแล้วจะนอนฟังวิทยุก็ได้ เปิดวิทยุไป กวาดบ้านถูเรือน หุงข้าวหุงปลาทำกับข้าวก็ได้ฟังไป ฟังให้เป็นคติให้เป็นข้อคิด แล้วตื่นแต่เช้ามีเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท เล่ากันว่ามีพราหมณ์คนหนึ่งได้ยินได้ฟังว่าพระพุทธเจ้าทรงมีปัญญา เทศนาไพเราะ ผู้ที่ได้ฟังพระพุทธเจ้าเทศน์ดื่มด่ำเหลือเกิน สละทรัพย์สมบัติบูชาธรรมะ สละตัวเองออกบวชตามพระพุทธเจ้า ถ้าไม่ได้บวชก็ประกาศตนเป็นอุบาสก ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง รักษาศีลเจริญธรรมะ

ถ้าพระพุทธเจ้าไปเทศน์ ไปแสดงธรรมที่ไหนแล้วคนพากันไปมืดฟ้ามัวฝน นั่งฟังกันแน่นขนัดเทียว แล้วก็เวลาพระพุทธเจ้าประทับนั่งแสดงธรรม ผู้ที่ไปเฝ้าฟังธรรมะ มองไปเหมือนกับพระพุทธเจ้าทรงเทศน์ให้ตนเองฟัง หรือทรงมองเฉพาะเรา ใครๆ ก็คิดว่าพระพุทธเจ้าทรงโปรดเราทั้งนั้น ผู้คนเป็นพันเป็นหมื่นมองท่านคิดเหมือนกันหมด ตรงนี้ก็เปรียบว่าพุทธเจ้า ทรงมีน้ำพระทัยประกอบด้วยเมตตากรุณาอย่างล้นเหลือ ทรงเมตตาก็ คือ มีความรัก ปรารถนาความสุขให้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ไม่ได้เลือกว่าคนนั้นเป็นใคร มีฐานะเป็นอย่างไร สม่ำเสมอกันหมด

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมะไพเราะน่าฟัง ฟังแล้วไม่รู้จักอิ่มนั่งฟังได้ พราหมณ์คนนี้ได้ฟังแต่กิตติศัพท์เขาสรรเสริญพระพุทธเจ้า ว่าทรงแสดงอะไรๆ เขาว่าดีหมด ไม่เห็นเคยตรัสถึงเรื่องไม่ดี เรื่องความพินาศ เรื่องความเสื่อมเสียเลย จึงเกิดความเข้าใจผิด ว่าพระพุทธเจ้าคงจะรู้แต่เรื่องดีๆ เรื่องไม่ดีไม่รู้เรื่อง แกก็คิดดีเหมือนกัน

วันหนึ่งไปเฝ้าพระพุทธเจ้าที่พระวิหารเชตวันก็คือวัดเชตวันที่ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างถวายไปถึงก็ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ข้าแต่พระสมณโคดม จะพูดเฉยๆ ว่าท่านสมณโคดม คำว่า สมณโคดม เป็นคำที่พราหมณ์หรือผู้นับถือศาสนาอื่นเรียกพระพุทธเจ้า แทนที่จะทูลว่าข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หรือข้าแต่พระองค์ทรงผู้ทรงเป็นที่พึ่งไม่ใช่เช่นนั้น พูดกับพระพุทธเจ้าด้วยคำเสมอกัน เหมือนกับว่าเรียกเพื่อนกัน ดูก่อนท่านสมณโคดม สมณะ คือนักบวชโคดม คือต้นตระกูลของพระพุทธเจ้าโคตมโคตร ก็เหมือนกับ

พูดว่าแซ่ คนแซ่นั้นแซ่นี้ คือตระกูลนามสกุลคนนั้นคนนี้ ไม่ได้แสดงอาการเคารพ แต่เขาพูดธรรมดา และก็ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ได้ยินว่าพระสมณโคดมพูดแต่เรื่องดีๆ ก็คือเทศน์แต่เรื่องดีๆ ไม่เคยพูดเรื่องที่เสื่อมเสีย หรือเหตุที่จะทำให้เกิดพินาศ

พระพุทธเจ้าทรงเป็นพระสัพพัญญู ทรงรู้ความต้องการของพราหมณ์นั้น ทรงเข้าใจว่าพราหมณ์นั้นต้องการอะไร จึงตรัสกับพราหมณ์ว่า พราหมณ์เรารู้ทั้งสิ่งที่จะทำให้เป็นประโยชน์และสิ่งที่เป็นโทษ คือรู้ทั้งความเจริญ และความเสื่อม ความพินาศ ว่าพราหมณ์นั้นมีอะไรขอฟังหน่อย พระพุทธเจ้าก็ตรัส ความว่า พราหมณ์เหตุ ๖ ประการที่เป็นเหตุที่จะทำให้เกิดความเสื่อม คือความพินาศแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติ คืออะไรบ้าง อย่างเป็นภาษาบาลีขึ้นต้นว่า อุสฺสูรเสยฺยํ อาลสฺยํ จณฺฑิกฺกํ ทีฆโสตฺติยํ เอกสฺสทฺธานคมนํ ปรทารูปเสวนํ อุสฺสูรเสยฺญ์ คนนอนตื่นสาย อาลสฺยํ คนเกียจคร้าน ทีฆโสตฺติยํ การผลัดวันประกันพรุ่ง จณฺฑิกฺกํ คนที่โหดร้าย ผู้ที่เดินทางไกลคนเดียวเป็นข้อที่ ๕ ข้อที่ ๖ คนที่คบชู้ภรรยาสามีผู้อื่น ๖ ข้อนี้แลเป็นทางแห่งความเสื่อม เป็นทางแห่งความพินาศ เป็นทางแห่งความตกต่ำแก่ตัวเอง

ท่านสาธุชนทั้งหลาย พระพุทธดำรัสอย่างนี้มีอะไรบ้าง เอาเฉพาะเรื่องตื่นแต่เช้า ตรัสว่าการนอนตื่นสายเป็นข้อต้นที่ทำให้เกิดความเสื่อมความพินาศ อุสฺสูรเสยฺยํ นอนตื่นสาย บางทีพระอาทิตย์ขึ้นยังไม่ตื่นเลย ขาดทุนเขา สมมติว่าไปซื้อของในตลาด ตลาดเขาเปิดแต่เช้า คนที่ไปก่อน ก็ไปซื้อสินค้าที่ดีๆ ของที่ถูกใจไว้ คนไปสายก็เป็นของที่เหลือ ไปก่อนกำไร ไปสายขาดทุน คนที่ทำไร่ไถนาตื่นแต่เช้า จูงวัวจูงควายไปรับ ไปกินหญ้า กินน้ำ ไปดายหญ้า ดูแลต้นข้าว ต้นหมากรากไม้ในนา ในไร่ ในสวน เขามีโอกาสทำงานรับแสงอาทิตย์ชุ่มชื่น

ลูกศิษย์อยู่ที่กุฏิคนหนึ่ง ชื่อนายเจริญ เช้ากว่าจะตื่นปลุกกันแล้วปลุกกันอีก ปลุกให้ตื่น บางทีตื่นแล้วยังแอบนอนต่ออีก อ่อนใจ ต้องปลุกทุกวัน อธิบายเท่าไรๆ ติดความง่วงเหงาหาวนอน ติดเป็นนิสัย ต่อมากลับไปอยู่ที่บ้าน แม่พ่อบังคับให้ตื่นแต่เช้ามืด ให้ไปนา นำวัวไปกินหญ้าไปดูนาที่กำลังข้าวกล้าเจริญงอกงาม และกำจัดพืชอะไรอย่างไรไปแต่เช้า สายไม่ได้ ก็ไปกินข้าวที่นา ไม่ได้กลับมากินข้าวที่บ้าน ไม่ตื่น แล้วก็ทั้งพ่อทั้งแม่แหละว่ากันเป็นประจำ คำหนึ่งที่ไม่เกี่ยวด้วย บอกอย่านอนเหมือนอยู่ที่วัดนะ ว่าไปนั่นสิ ถูกด้วย ถูกประจานด้วย อย่านอนอย่างอยู่ที่วัดนะ นอนสบายว่าอย่างนั้น

ที่จริงกลับไปบ้านควรจะนอนสบาย กลับอยู่ที่วัดนอนสบายกว่าอยู่บ้าน นอนตื่นสายแล้วก็บอกแหม! ท่าน นอนตื่นเช้านี่ดีจริงๆ อากาศตอนเช้ามันสดชื่น จะทำงานทำการดูกระปรี้กระเปร่า เขาเกิดเห็นความดีความงามตอนเช้า ตอนที่เราบอก แกไม่รู้หรอกเพราะอยู่ที่วัด วัดโพธิ์นี่ก็ไม่มีอะไร ตื่นขึ้นมาก็ดูแลกวาดพื้นลานในวัด หน้ากุฏิ เสร็จแล้วก็เตรียมจัดภัตตาหารถวายพระสงฆ์สามเณร จัดสถานที่ เช่นเครื่องใช้ไม้สอย ถ้วย จาน ชาม กระโถน น้ำ ไม่มีอะไรก็แค่นี้ ก็บอกทำไปเดี๋ยวเดียวเสร็จ

ไปอยู่บ้านแม่ไม่ยอม พ่อไม่ยอม ต้องตื่นแต่เช้า หนำซ้ำยังบอกจะเอาอย่างอยู่วัดไม่ได้นะ กระเทือนถึงอาจารย์ผู้ปกครอง อาจารย์ผู้ปกครองก็ปล่อยให้ลูกหลานนอนเรื่อยเขาคงจะว่าอย่างนั้น

เขาว่าอย่างนั้นก็ตามใจเขา น่าจะจริงอย่างเขาว่า นอนตื่นสายนี่ประการแรก

ประการที่ ๒ ความเกียจคร้าน การนอนตื่นสายก็คือคนขี้คร้าน ที่เรียกว่าขี้เกียจ นอนบิดไปบิดมาเหมือนเด็กนักเรียนบางคนที่กุฏินั่นแหละ ตั้งนาฬิกาปลุกตี ๕ เสียงนาฬิกาดังกริ๊งๆๆ ก็นึก เจ้าลูกศิษย์คนนี้ดีนะ ตั้งนาฬิกาปลุกแต่ตี ๕ เดี๋ยวนาฬิกาเงียบดับ ก็ดูว่า เอ๊ะ เจ้าหมอนี่จะตื่นไปอาบน้ำมั้ง ไปทำอะไร พอตอนสายๆ ถาม นี่เราปลุกนาฬิกาแต่เช้ามืดจะตื่นขึ้นไปไหนหรือ เขาหัวเราะ แหะๆ นอนต่อครับ เอ้า ! แล้วปลุกนาฬิกาทำไม เขาบอกว่า ที่ปลุกนาฬิกานั้นตั้งใจไว้ว่าจะตื่นแต่เช้า นี่ใกล้เวลาจะสอบแล้ว ตั้งใจจะดูหนังสือ แต่วันนี้นึกได้ว่าพรุ่งนี้วันเสาร์ มะรืนวันอาทิตย์ ไม่ต้องตื่นเช้า พลิกตัวไปพลิกตัวมา นอนต่ออีกหน่อยเถอะ หลับต่อไป ไม่ตื่นเสียอย่างนั้นแหละ นึกแก้ตัวอย่างนั้นนึกแก้ตัวอย่างนี้ นี่แหละนอนตื่นสาย อุสฺสูรเสยฺยํ ก็มาจากความเกียจคร้าน อาลสฺยํ เกียจคร้าน ขี้เกียจ ไม่อยากตื่น

คนหนึ่งไม่ตื่นแต่เช้าก็เพราะเป็นคนนอนตื่นสาย คนเกียจคร้าน กิจการหนึ่งก็คือความเพียร ได้แก่ ความพยายาม ความหมั่นขยันนี่ลดลงไป การงานที่จะสำเร็จได้ คือการศึกษาเล่าเรียนที่จะประสบผลสำเร็จก็ต้องมีความเพียรนี้เป็นกำลังสำคัญ จะมีเฉพาะความต้องการหรือความพอใจที่เราจะประกอบการงานนั้นๆ ให้สำเร็จ หรือว่าจะเรียนให้สำเร็จ ตั้งใจอยากจะร่ำจะรวยอยากจะขายของได้ดี จะทำไร่ไถนาให้ได้มรรคได้ผล หรือจะเรียนสอบไล่ได้ ทั้งหมดนี่เป็นแต่เพียงว่าอยากได้อยากให้สำเร็จ เขาเรียกว่า “ฉันทะ” เป็นเบื้องต้นของอิทธิบาท

แต่มีแต่ฉันทะอย่างเดียว เราไม่มีความเพียรไม่สำเร็จ ต้องมีวิริยะข้อที่ ๒ คือความเพียรความตั้งใจ วิริยะต้องเพิ่มจิตตะคือความเอาใจใส่ มีจิตใจจดจ่อกับการงานที่นั่น ที่จะทำนั้นๆ สุดท้ายต้องมีวิมังสา คือ มีปัญญา ได้แก่ ทำงานด้วยความพินิจพิจารณา อะไรไม่ดีละเว้นเสีย อะไรดีก็ทำเพิ่มขึ้น ความเพียรจึงจะส่งผลให้สำเร็จ ถ้าความเพียรต่ำก็พวกเดียวกับความเกียจคร้าน นอนตื่นสายนั่นเอง ความพินาศความฉิบหายที่จะมีต่อชีวิตของคนแต่ละคนหรือการงานแต่ละอย่าง ๓ ประการนี้เป็นพรรคพวกเดียวกัน การที่เราแสวงหาความสุข ความสบายก็ต้องเป็นคนที่ตื่นแต่เช้า ตื่นแต่เช้านั่นแหละเราจะพบความสุข ความสุขก็คือบุญ

ท่านสาธุชนฟังดังนี้แล้ว คิดดู พิจารณาดู พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอะไรต่ออะไรนี่ไม่ได้หมายความว่าของวิเศษมาจากไหนนะ ทรงรวบรวมความเป็นอยู่ การกระทำของเราในชีวิตประจำวันนี่แหละมาเป็นหมวดเป็นหมู่แล้วก็ทรงสั่งสอน สำหรับคนที่อยู่ในปัจจุบันด้วย คนที่ต้องการจะหาความสุขที่สูงยิ่งๆ ขึ้นไปก็ขอให้ปฏิบัติสูงขึ้นไปจนกระทั่งละกิเลสเป็นพระอรหันต์ได้ นั่นแหละเราจะพบกับบุญ ความร่มเย็นเป็นสุข ร่มโพธิ์ใบบุญก็คือการที่เราสะสมความสุขไว้ในใจ คือ ทำให้เราร่มเย็นเย็นเป็นสุข มีบุญส่งเสริมเราให้มีความสุขยิ่งๆ ขึ้นไป รายการร่มโพธิ์ใบบุญวันนี้ขอยุติเพียงเท่านี้ สวัสดี

พระธรรมเทศนา หน้าที่ของบิดามารดาและบุตรธิดา

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน
รายการดอกบัวพุทธบารมี
วันศุกร์ที่ ๒๑ เดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๔๓

ศุภมัสดุ ขอความดีงามจงมีแก่ท่านสาธุชน เมื่อวานนี้ในรายการดอกบัวพุทธบารมีได้กล่าวถึงเรื่องครอบครัว ว่าครอบครัวนี้เป็นหลักสำคัญ สำหรับชุมชนและประเทศชาติ เพราะเป็นที่เกิดของบุคคลแต่ละคน เป็นที่อบรมสั่งสอนด้วย และได้พูดถึงหน้าที่ของบิดามารดาคือพ่อแม่และบุตรธิดา ซึ่งจะต้องมีหน้าที่ต่อกัน ก่อนที่จะบรรยายต่อไป ก็จะนำหน้าที่บิดามารดากับหน้าที่บุตรธิดานี่ว่าทั้ง ๒ ฝ่าย มีหน้าที่กันอย่างไร ที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ใน **สิงคาโลวาทสูตร** มาให้ท่านฟังเสียก่อน

หน้าที่ของบิดามารดา

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. หาภรรยาที่สมควรให้ ต้องรวมถึง ไม่ต้องหาสามีให้ภรรยา ดูสามีด้วย เพราะว่านี่สอนสิงคาลามาณพเป็นผู้ชาย
๕. มอบทรัพย์มรดกให้ในสมัย

หน้าที่ของบุตรธิดา

๑. ท่านได้เลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
๒. ทำกิจการงานของท่าน
๓. ดำรงวงศ์สกุล
๔. ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดก
๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

ท่านสาธุชนทั้งหลายท่านฟังหน้าที่ของทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายที่เป็นพ่อเป็นแม่ กับฝ่ายที่เป็นลูก นึกออกไหมว่ามีหน้าที่อะไรบ้าง

ท่านฟังแล้วย้อนนึกถึงตัวเอง นึกถึงตัวเราเหมือนอย่างข้าพเจ้าก็ต้องนึกถึงตัวของข้าพเจ้าเองว่าเรานี่แหละ มีหน้าที่แน่หน้าที่หนึ่ง คือหน้าที่ที่เป็นลูก เราต้องเป็นลูกทุกคนนะที่เกิดมาแล้วต้องมีพ่อมีแม่ เราเป็นลูกเท่านั้นแหละหน้าที่เป็นลูกแต่หน้าที่ที่เราจะเป็นพ่อเป็นแม่บางท่านอาจจะยังไม่ได้เป็น ในหน้าที่ที่เราเป็นลูกนี้ เราย้อนนึกไปถึงว่าเมื่อเราเด็กๆ คือตั้งแต่เราเกิดมา บิดามารดาของเรา นึกดูหน้าที่ของบิดามารดาว่าท่านได้ทำหน้าที่เหมือนที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ไหม ซึ่งเราทุกคนจะต้องยอมรับ ว่าพ่อแม่ของเราท่านได้ทำเหมือนที่พระพุทธเจ้าสอนไม่มีผิด แล้วเราก็ได้ปฏิบัติตามคำพระพุทธเจ้าสอนเหมือนกัน แต่ว่าจะครบทั้ง ๕ ข้อหรือไม่ยังไม่ค่อยแน่ บางทีก็ครบ บางทีก็ขาดเป็นธรรมดา อย่างไรก็ตามที่พระพุทธเจ้านำมากล่าวไว้ในที่นี้นั้น ก็ไม่ได้เป็นเรื่องอะไรหรอก ธรรมดา ที่กล่าวว่าธรรมดาก็เพราะว่าเราจะเห็นได้ว่าคนที่เป็นพ่อเป็นแม่ทุกชาติทุกภาษาจะต้องเลี้ยงดูลูกอย่างนี้ แต่หน้าที่ลูกนั้นไม่ค่อยแน่ เพราะบางชาติลูกเขาปล่อยเลยไม่ดูแลพ่อแม่มีนะ แล้วจะเล่าให้ฟังทีหลัง

ทีนี้ที่กล่าวว่า พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนนั้น ก็รวบรวมพฤติกรรมคือการกระทำของคนที่เป็นพ่อเป็นแม่ ซึ่งได้กระทำกันมา นำมารวมไว้เป็นหมวดเป็นหมู่ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนแล้วผู้ที่เป็นลูกจะได้ภูมิใจว่าภาพของแม่ที่เป็นพ่อเป็นแม่ของเรานั้นท่านทำภาพของความเป็นพ่อเป็นแม่ไว้อย่างดีเยี่ยมทีเดียว ย้อนกลับไปหน่อยว่า ดีเยี่ยมอย่างไร

ข้อ ๑. หน้าที่ของพ่อแม่ ห้ามไม่ให้ลูกทำความชั่ว ข้อนี้สำคัญมาก พ่อแม่ที่ปรารถนาความเจริญของลูกแล้วท่านจะคอยระมัดระวัง ดูแลลูกตั้งแต่เกิดมา ฝึกให้ตั้งอยู่ในความดีควบคู่กันเสร็จ ไม่ได้หมายความว่าคอยห้ามไม่ให้ทำชั่วอย่างเดียว แต่ฝึกเรื่อยฝึกให้ตั้งอยู่ในความดี ตั้งแต่เล็กแต่น้อย ดูเรื่อยแม้กระทั่งเราเติบใหญ่พ่อแม่ก็ยังไม่วายห่วง นี่แต่เล็กแต่น้อย เราลองคิดดูว่าห้ามไม่ให้กระทำความชั่วทำอย่างไร สอนให้ทำความดี ทำอย่างไร

ทั้ง ๒ ข้อนี้ ท่านสาธุชนอย่าไปวิตกว่าจะต้องห้ามไม่ให้กระทำความชั่วก่อน แล้วสอนให้ตั้งอยู่ในความดีทีหลัง ไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้น ทำไปพร้อมๆ กัน บางคราวอาจจะสอนให้เรื่องทำดีเพราะเรายังไม่ได้ทำชั่ว บางครั้งเราทำความชั่วรีบบอกกล่าว แต่พึงสังเกตว่าที่พระพุทธเจ้าทรงนำเรื่องห้ามไม่ให้กระทำความชั่วไว้ในบทต้น ก็เพื่อต้องการให้คนที่เป็นพ่อเป็นแม่นั้นระมัดระวังลูกประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเพื่อต้องการให้ผู้ที่เป็นลูกเข้าใจพ่อเข้าใจแม่ ว่าพ่อแม่มีความรักเราขนาดไหน ท่านจึงปกป้องเราเรื่องความไม่ดีก่อน ให้เน้นความไม่ดีเป็นเรื่องสำคัญ นี่ต้องนึกถึงพระคุณของพ่อแม่ พระพุทธเจ้าไม่ได้นำอะไรมาเลย นำสิ่งที่ผู้ที่เป็นพ่อเป็นแม่ได้กระทำต่อลูกๆ ด้วยความรักด้วยความห่วงใย แต่เรื่องความดีก็ฝึกไปพร้อมกัน ไม่ได้หมายความว่า รอห้ามกระทำความชั่วเสียก่อน แล้วสอนเรื่องกระทำความดีที่จริงทั้ง ๒ ข้อนี้ทำพร้อมกัน แต่ทรงเน้นเรื่องการห้ามไม่ให้กระทำความชั่วไว้เป็นเบื้องต้น

อย่างเวลานี้ พ่อแม่มักจะคอยดูแลลูกป้องกัน กลัวว่าลูกจะไปประพฤติไม่ดี ในชนบทคือหัวเมืองก็คงไม่มีปัญหามาก แต่เดี๋ยวนี้เขาก็มากเหมือนกัน มันระบาดไปแล้วก็คือยาเสพติดที่เขาเรียกว่ายาบ้า คนที่ห่วงที่สุดคือคนเป็นพ่อเป็นแม่ เท่าที่พบมาพ่อแม่จะหนักใจกลัวว่าลูกไปคบคนไม่ดี กลัวว่าลูกจะไปติดยาบ้า ยาม้า วิธีติดมันง่าย และก็ถ้าหากว่าคนไม่ค่อยสมาคมคบค้ากับคนที่ไม่ดีมันก็ยาก ไม่ติดหรอก ติดง่ายคือว่า มักจะให้ลอง บางทีก็บอกว่าถ้าไม่ติดยาพวกนี้ ก็ไม่ใช่คนเต็มคนว่าอย่างนั้น คนเต็มคนต้องรู้ทุกเรื่อง พอติดปั๊บเท่านั้นแหละหมดแล้ว ไม่ใช่เป็นคนสิ หมดท่าเลย หมดราคา พ่อแม่ห่วงๆ จริงๆ ยังไม่เคยได้ยินว่าคุณพ่อคุณแม่คนไหนที่ส่งเสริมให้ลูกติดยาเสพติด ไม่เคยได้ยิน คอยแต่ป้องกันแล้วก็กลัวลูกไปคบกับคนไม่ดี เพื่อนไม่ดีจะล่อจะหลอกให้ทดลอง ให้ผ่านดูลองดู ลองแล้วก็เลิกยาก เขาเรียกว่ายาเสพติด หมายความว่าไปแตะต้องมันแล้วติดเลย ข้อนี้แหละเราจะเห็นพระคุณของพระพุทธเจ้า พระองค์ท่านทรงเน้นเรื่องนี้เป็นข้อแรกทีเดียวอันดับต้น

และท่านสาธุชน ก็คงจะนึกเห็นภาพของคุณพ่อคุณแม่เมื่อเราเด็กๆ แม้สมัยโน้นไม่มียาเสพติดอย่างนี้ ท่านก็ระวังอย่างอื่น ระวังกิริยามารยาท ระวังการกระทำของเรา ไม่ให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ตัวเอง ไม่เป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้อื่น แต่ก็สอนในการทำความดี เช่น สอนให้ยกมือไหว้พระ นี่เห็นชัดเจน เด็กเล็กๆ ยังไม่เดียงสา มือยังไม่แข็ง เห็นพระจับมือสองมือประสานกัน สาธุ สาธุพระซะลูก พูดอยู่บ่อย ๆ ลูกก็จำได้ว่าพระเหลือง ๆ นี่ต้องไหว้ จนกระทั่งเขาเล่ากันว่า เด็ก ๆ บางคนเห็นคนใส่เสื้อเหลืองแล้วสาธุเลยนึกว่าพระ บางทีไปเห็นต้นกล้วยใบตองเหลืองๆ ยกมือไหว้ เอ้า นึกว่าพระ แกจำได้ว่าสีเหลืองๆ แต่ก็เป็นส่วนดีให้เด็กนึกถึงพระเสียก่อน ก็คือฝึกลูกให้ตั้งอยู่ในความดี

อีกเรื่องหนึ่งที่พ่อแม่ปัจจุบันห่วง ก็คือลูกที่โตๆ แล้วไปเรียนหนังสือในเมือง ในจังหวัดก็ดี ในเมืองในกรุงเทพฯ ก็ดี ไปเรียนหนังสือ หรือลูกของคนที่อยู่ในกรุงเทพฯ พ่อแม่มีภารกิจต้องทำมาหากินทำงานหาเงินสำหรับให้ลูกศึกษาเล่าเรียน บางทีไม่ทันได้ดู ลูกไปมั่วสุมกับเพื่อนที่ไม่ดี เพื่อนที่ไม่ดีก็คือเพื่อนที่ไม่เรียนหนังสือ เพื่อนที่ใช้เงินพ่อแม่โดยไม่นึกถึงหัวอกหัวใจของพ่อแม่ ไปมั่วสุมกัน ในที่ต่างๆ ไปมั่วสุมยาเสพติด ไม่ใช่เท่านั้น มั่วสุมกันในสถานเริงรมย์ กินเหล้าเมายา เริ่มตั้งแต่ดื่มเบียร์เล็กๆ น้อยๆ แล้วดื่มโน้นดื่มนี่ ซึ่งลูกๆ แอบทำแล้ว กลับบ้านกลับจากโรงเรียนตามเวลา แต่หนักๆ เข้าเลยเวลา หนักเข้าไปค้างบ้านเพื่อนแล้ว ถามว่าไปทำไม ไปทำการบ้านบ้าง ทำกิจกรรมกับเพื่อนบ้าง ทำให้เกิดการกระทำผิดต่างๆ เช่น พูดเท็จกับพ่อกับแม่ พ่อแม่จึงคอยระมัดระวังลูกมาก ฉะนั้นการที่พ่อแม่ดูแลตรงนี้ ลูกๆ ทุกคนจะต้องกราบจะต้องไหว้ว่าเป็นพระคุณของแม่เหลือเกิน

ทั้งพ่อทั้งแม่ที่ดุที่เฆี่ยนตี ต้องถือว่าท่านทำด้วยความรัก ทำเพื่อให้เรามีความดีหล่อหลอมเรา การดุการว่าของพ่อแม่รวมไปทั้งการเฆี่ยนการตีบางครั้งบางคราว ไม่ใช่ว่าท่านอยากเฆี่ยนอยากตี จำเป็นจำใจเหลือเกิน มันอดไม่ได้ ภาษิตโบราณเขามักเปรียบพ่อแม่เหมือนช่างปั้นหม้อ ท่านสาธุชนผู้ฟังบางท่านเคยแต่ใช้หม้อสมัยใหม่ หม้ออะลูมิเนียม หม้อสแตนเลส หรือหม้อหุงข้าวที่ปัจจุบันใช้กัน ไม่ใช่ใช้หม้อ

ดิน แต่ถ้าท่านใช้หม้อดินก็ต้องนึกไปอีกว่า หม้อดินเวลาปั้นหม้อเขามีเครื่องปั้นหม้อ รูปทรงจะต้องไปทุบไปตบให้มันเป็นรูปทรงให้ดี มีภาษิตโลกนิติที่จารึกอยู่ที่ศาลาหน้ามณฑปวัดโพธิ์ วัดโพธิ์เขาเป็นวัดเจ้าตำรา มีตำรับตำรามาก

มีภาษิตบทหนึ่งซึ่งมีภาษาบาลีหรือว่า

น ภิชฺเชตุ กุมฺภกาโร
โสเภตุ กุมฺภ ฆฏติ
น ขีเปตุง อปาเยสุ
สิสฺสานำ วุฑฺฒิการณา

หมายถึงว่าถึงอาจารย์กับศิษย์ก็ใช้ได้ พ่อแม่กับลูกก็เหมือนกันว่า

ช่างหม้อตีหม้อใช่ ตีฉาน แตกนา
ตีแต่งเอางามงาน ชอบใช้
ดุจศิษย์กับอาจารย์ ตีสั่ง สอนแฮ
ตีใช่ตีจักให้ สู่ห้องอบาย

ก็หมายความว่า พ่อแม่หรือครูบาอาจารย์ที่สั่งสอนลูกศิษย์ ต้องดุด่าว่ากล่าวหรือเฆี่ยนตีบ้าง สมัยก่อนครูต้องเฆี่ยนตีลูกศิษย์ เดี๋ยวนี้ตีไม่ได้ ครูจะไปตีลูกศิษย์ไม่ได้ เหมือนช่างปั้นหม้อ หม้อดินต้องทุบต้องตี ตีให้รูปทรงมันสวยงาม พ่อแม่จะดุจะด่าว่ากล่าวลูกนี่ต้องการให้ลูกดี

ฉะนั้น หน้าที่ของพ่อแม่ ท่านจึงต้องคอยดูคอยแลเราจนกว่าเราจะมีความรู้สึกรับผิดชอบ มีสติสัมปชัญญะได้ แต่เด็กสมัยนี้ ส่วนใหญ่จะรู้สึกว่าเป็นคนที่มีสติสัมปชัญญะดี รู้อะไรผิด อะไรถูก อะไรไม่ดี ได้รับทราบจากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์ที่ออกข่าว เช่น ข่าวคนเสพยาบ้า คนติดยาบ้า บ้าจริงๆ บ้าจนกระทั่งไม่รู้ใครเป็นใคร บางทีแม่ของตัวเองก็ทำร้าย ลูกตัวเองก็เอามาขู่จะฆ่าสารเพสารพัด ฤทธิ์ของยาบ้าที่ทำให้เด็กๆ ที่ได้มองได้เห็นโทษของยาเสพติดเหมือนกัน นั้นก็คุณพ่อคุณแม่ห่วงลูกห่วงด้วยความรักเหมือนช่างปั้นหม้อ ฉะนั้นลูกๆ ต้องนึก พ่อแม่นี่ช่างปั้นหม้อ จะตีจะดุอะไร เคยสอนเด็กๆ ว่าเวลาคุณพ่อคุณแม่ท่านดุท่านว่า ต้องนึกว่าท่านรัก กราบบูชาท่านเสีย บูชาไม่ได้หมายถึงว่าไปจุดธูปเทียนไหว้ อาจจะถูกตีซ้ำเข้าว่า นึกว่าข้าตายหรือไงเอาดอกไม้ธูปเทียนมาบูชากราบท่าน กราบงามๆ ขอบพระคุณที่ท่านสั่งสอนเรา

เมื่อก่อนนี้ท่านเจ้าคุณสมเด็จฯ ป๋า เมื่อยังทรงพระชนม์อยู่ ก็มีสามเณรที่ท่านนำมาอุปการะไว้มากร่วม ๑๐ กว่ารูป ธรรมดาเณรก็ซนอย่างโน้นอย่างนี้ วันหนึ่งไม่ทราบว่าสามเณรไปทำผิดอะไรก็ไม่รู้ เจ้าคุณสมเด็จฯ ป๋าเรียกเณรมาหมดแล้วไม่ไต่สวนด้วยว่าใครผิดถูก สมเด็จฯป๋าท่านมีวิธีปกครอง วิธีอบรมอย่างหนึ่ง แต่เอาอย่างท่านไม่ได้นะ มาถึงเฆี่ยนหมดทุกรูป เจ้าคุณสมเด็จฯป๋าท่านเฆี่ยนสามเณร บางคนตาแดง ใครตาแดงร้องไห้แล้วล่ะหนักมือทีเดียว มีสามเณรองค์หนึ่ง ชื่อสามเณรภักดี เวลาจะเข้าไป

ให้ท่านเฒี่ยนกราบ ๓ ครั้ง แล้วก็นอนคว่ำ สมเด็จฯป๋าเห็นสามเณรกราบ อื้ม..ออกไปก่อน อานิสงส์กราบยังไม่ถูกเฒี่ยน พอเฒี่ยนคนอื่นเสร็จก็เฒี่ยนต่อเฒี่ยนใหม่ เฒี่ยนสามเณรภักดีไป

พอเฒี่ยนเสร็จสามเณรภักดีก็กราบอีก ข้าพเจ้าเห็น ก็ถามเณรกราบทำไม สามเณรพูดเพราะดีท่านหวังดีครับ ท่านเฒี่ยนท่านตีด้วยความรัก รู้สึกอย่างนี้ใช้ได้ ฉะนั้นลูกๆ อย่าไปน้อยเนื้อต่ำใจ พ่อแม่ว่ากล่าวตักเตือนไปน้อยเนื้อต่ำใจแล้วประพฤติไม่ดี บางทีท่านอาจจะว่ากล่าวตักเตือนไม่ถูกต้องก็ได้ แต่ว่าอย่างไรก็ตาม เราต้องนึกว่าท่านรัก ผิดพลาดอะไรก็ต้องให้อภัยท่าน ทราบว่าท่านรักเรา

ฉะนั้นหน้าที่ครอบครัวพ่อแม่เป็นหลักสำคัญในการที่จะตั้งหลักตั้งฐานทำครอบครัวให้มีความสุข ลูกๆ ต้องถือว่าเป็นมรดก คือ เป็นผู้สืบทอดวงศ์ตระกูลก็จะต้องคอยเชื่อฟังพ่อแม่ นี่หน้าที่พ่อแม่ข้อแรก คือ ห้ามให้กระทำความชั่ว และแนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี

และมาถึงข้อที่ ๓ ให้การศึกษา พ่อแม่บางคนไม่ได้เรียนหนังสือด้วย แต่อยากให้ลูกเรียนหนังสือ บอกไม่อยากให้โง่เหมือนพ่อเหมือนแม่ พ่อแม่รักลูกจริงๆ ไม่อยากให้ลูกโง่ อยากให้ลูกฉลาด มีอนาคตดี หรือสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ก็ให้ลูกเรียนหนังสือ แต่ว่าเราให้ลูกเรียนจะต้องสังเกตดูด้วยว่าลูกนี้มีความตั้งอกตั้งใจไหม ยุคนี้เขาเรียกเป็นยุคเศรษฐกิจรัดตัว พ่อแม่ต้องทำมาหากินในเมืองหรือในหัวเมืองบางแห่งที่ทำงานอุตสาหกรรมหรือทำงานที่กินเงินเดือน พ่อแม่ต้องออกแต่เช้าเพื่อไปทำงาน ก็ให้ลูกไปโรงเรียน เย็นกลับมาก็อ่อนเพลียไม่ค่อยดูแลลูกเหมือนกัน

ในชนบทที่ทำไร่ไถนาก็เกือบๆ จะเหมือนกัน เดี๋ยวนี้ต้องทำงานกันมาก แข่งกับเวลาเพื่อจะหาเงินมาจับจ่ายใช้สอย สิ่งที่จะใช้สอยก็มาก แต่ก่อนนี้รู้สึกว่ายังไงๆ ก็พออยู่ได้ เดี๋ยวนี้ไม่ได้เสียแล้ว จะยกตัวอย่างให้ฟัง สมัยข้าพเจ้าเป็นเด็กที่บ้านใช้น้ำมันก๊าด ปี๊บหนึ่งเป็นเดือน กลางคืนนอนหลับดับตะเกียงก็หมดเรื่อง ค่ำๆ จุดตะเกียงดวงเดียว อ่านหนังสือดูหนังสืออยู่ที่บ้าน อยู่ที่วัดก็ใช้ตะเกียงแค่นั้นแหละ เดี๋ยวนี้ไม่ใช้ตะเกียง ไฟฟ้าเจริญทั่วไปหมด น้อยแห่งที่จะไม่มีไฟฟ้า ข้าพเจ้าไปหัวบ้านหัวเมืองออกไปที่ทุรกันดาร นึกว่าแถวนี้จะไม่มีไฟฟ้าใช้ เปล่า มีไฟฟ้าสว่างไสวหมด ชาวบ้านมีไฟฟ้าใช้ แม้จะไม่ทั่วถึงก็มากทีเดียว

ไฟฟ้าไปถึงแล้วอะไรตามมาด้วยล่ะ ที่บอกว่าจะต้องพยายามหาเงินมาใช้จ่าย นอกจากจะมีไฟให้แสงสว่างแล้ว ก็จะต้องมีพัดลมสักหน่อยหนึ่งเผื่อร้อน ไม่ต้องใช้พัดมือ พัดใบตาล พัดตอกอย่างแต่ก่อนแล้ว มีพัดลมไม่พอ ต้องมีโทรทัศน์สักเครื่องหนึ่ง ได้ฟังข่าวดูเรื่องดูราวต่างๆ ก็เป็นดีนะ โทรทัศน์ดีทำให้คนมีความเข้าใจความรู้สถานการณ์ได้สม่ำเสมอ สำหรับวิทยุก็ต้องใช้ถ่านหรือวิทยุที่ใช้ไฟฟ้าก็มี แต่ว่าปกติส่วนมากจะใช้ถ่าน ไม่พอต้องมีตู้เย็นสักใบหนึ่ง ไปกันไกลเสียแล้ว

เล็กๆ น้อยๆ เฉพาะเพียงไฟฟ้าค่าไฟเท่านั้น ไม่มีตู้เย็น ไม่มีพัดลม มีแต่ไฟฟ้าแสงสว่างต้องใช้เงิน แต่ว่าโทรทัศน์รู้สึกเป็นเรื่องจำเป็น ใครๆ ก็อยากจะมีโทรทัศน์ไว้ผ่อนคลายอารมณ์ แล้วได้ดูเรื่องดูราวก็ต้องใช้เงิน ฉะนั้นพ่อแม่ก็ไม่ค่อยมีเวลา

นึกว่าคนทำไร่ไถนาจะว่าง เดี๋ยวนี้ไม่ว่าง การทำนานี่ ๒ ครั้ง บางแห่ง ๓ ครั้ง ว่างจากนาต้องทำพืชอย่างอื่นชดเชย ต้องปลูกผักปลูกหญ้า คนทำสวนครัวก็ต้องรดน้ำ พรวนดิน ให้ปุ๋ยสารพัดจิปาถะ ล้วนแต่มีบทบาทเข้ามาเพื่อเงิน เกี่ยวกับเงินทั้งนั้น ฉะนั้นก็ไม่ค่อยมีเวลาดูแลลูก นี่ปัจจัยสำคัญ ฉะนั้นจะต้องให้เวลาแก่ลูกด้วย ให้การศึกษา ไม่ได้หมายความว่ามีโรงเรียนให้เรียน มีหนังสือให้เรียน มีเงินให้ค่าเทอม มีเงินให้ไปโรงเรียน เท่านั้นไม่พอ ต้องคอยดูแลเอาใจใส่ ถามบ้างเป็นอย่างไร เรียนเป็นอย่างไร เทอมนี้ วันนี้เรียนเรื่องนั้นเรื่องนี้ ครูใจดีครูดุเข้าใจไหม มีความใส่ใจนี่คือพ่อแม่ให้ลูกเรียนหนังสือ อย่าไปปล่อยแต่ให้เรียนอย่างเดียว ต้องดูและเอาใจใส่ด้วย

ข้าพเจ้ามีลูกมาก ไม่ได้มีลูกว่าเป็นพ่อเป็นแม่ แต่ก็เป็นลูก ลูกหลวงเตี่ย อยู่ที่กุฏิมีคนเขามาฝากให้เรียนหนังสือ ถามเรื่อย ขนาดถามเสมอๆ ยังรอดไปมากเหมือนกัน บางคนไม่เอาเรื่อง สมัยก่อนมีเด็กคนหนึ่ง แม่เอามาฝาก แม่คุ้นเคยกันมาก มาฝากให้หลวงพี่ดูแลด้วย เรียกหลวงพี่อย่างดี ให้ไปเรียนหนังสือ เรียนไปรษณีย์ ๑ ป.ณ. อยู่ตรงสะพานพุทธ เช้ารับประทานข้าวเสร็จแล้วสะพายหนังสือไป หิ้วกระเป๋าหนังสือไป ถึงเวลาเย็นกลับทุกวัน เอ้อ..เจ้านี่เอาใจใส่เรียนดีนะ ปรากฏว่าทั้งปีไม่ได้ไปโรงเรียนหรอก นี่ลอดตาช้าง ไม่รู้จะว่าอย่างไร ลูกศิษย์นะ ดังนั้นอย่างนี้ต้องคอยดูแลหน่อย พ่อแม่ต้องดูแต่ว่าอย่าไปจู้จี้ อย่าไปบ่น อย่าไปเอาตามใจเราเกินไป แต่ว่าไม่ใช่ปล่อยเกินเช่นเดียวกันกับเด็กๆ ในการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญมากต้องให้ แต่ไม่อย่างน้อยที่สุดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ขั้นประถมศึกษา และต้องให้เด็กอ่านหนังสือออก ไม่ใช่จบ ป.๖ แล้วอ่านไม่ออก

วิธีที่ดีคือให้ลูกช่วยเขียนจดหมายบ้าง ให้ทำบัญชีบ้าง ให้ทำอะไรบ้างหัดทำ ให้ลูกทำให้งานเขาก็ภูมิใจ และก็ต้องขะมักเขม้นคอยดูแลด้วย นี่หน้าที่ของพ่อแม่สำหรับลูกวัยเล็กๆ พอโตขึ้นพระพุทธเจ้ายังสอนไว้ว่าต้องหาภรรยาให้ ท่านสอนสิงคาลมาณพ แต่ว่าหมายถึงสามีด้วย ดูเรื่องครอบครัว ต้องดูคนที่จะเป็นสามีภรรยา ดูคู่ครองให้ลูก แต่สมัยใหม่นี้เขาเลือกกันเอง ชอบพอรักใคร่ดูอัธยาศัยกัน แต่ถึงอย่างไรต้องให้พ่อแม่ได้รู้ พามาให้คุณพ่อคุณแม่รู้จัก ท่านจะได้ช่วยกำหนดดูว่าหน้าตาอัธยาศัยจะไปกันได้ไหม มีปัญหาไหม ให้พ่อแม่รับรู้ จึงจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในครอบครัว

ข้อที่ ๕ มอบทรัพย์ให้ในสมัย หมายถึงว่าให้ทรัพย์มรดก เช่น แต่งงานให้ทรัพย์สินเงินทองไปเป็นเครื่องยังชีวิต ตั้งบ้าน ตั้งครอบครัวใหม่ หรือถ้าท่านมีเงินมีทองพอสมควรที่จะแบ่งปันก็ทำเป็นมรดกไว้ เมื่อถึงแก่กรรมแล้วก็จะให้เป็นทรัพย์มรดก พ่อแม่มีเงินมีทองเก็บไว้นี่เก็บไว้ให้ลูกนะ เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าเก็บไว้ให้ลูก ไม่ได้หมายความว่าจะต้องใช้ไปจนตลอดหมดหรอก แต่ว่าลูกอย่าไปใช้เสียกระทั่งท่านยังให้ไม่มาก ใช้จนหมด เขาเรียกผลาญ ผลาญเงินผลาญทอง

มีเด็กคนหนึ่งไปถามแม่ แม่เหน็ดเหนื่อยทั้งพ่อทั้งแม่หาไปทำไม แม่ก็บอก ก็หาไว้ให้เธอสิ เดี๋ยวพ่อแม่แก่เฒ่าแล้วเธอไม่ทำอะไรก็จะได้มีเงินมีทองใช้ กราบนะที่ไหนได้ไปใช้เสียหมดแล้ว เงินทองที่พ่อแม่เก็บวางซ่อนไว้ เอาไปใช้เสียแล้ว เงินหายถาม เอ๊ะ..เงินไปไหน ผมไปใช้เอง ทำไมล่ะ ก็เห็นบอกว่าเก็บ

ไว้ให้ผม ผมก็เลยใช้เลยแม่จะได้เห็นทันตา มีเหมือนกันลูกอย่างนี้ ระวังนะอย่าไปทำอย่างนั้น ประพฤติตัวให้ดี

นี่หน้าที่พ่อแม่ เราดูสิพ่อแม่เราทำอย่างนี้ไหม ถูกต้องไหม แล้วเราค่อยมาหาดูหน้าที่ของลูก หน้าที่ของลูกก็ ๕ ข้อเหมือนกัน เมื่อวานได้พูดไปข้อหนึ่งแล้ว คือ ข้อว่าได้เลี้ยงท่านมาแล้วก็เลี้ยงท่านตอบ ทีนี้ก็เรื่องเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่เป็นเรื่องใหญ่ ถ้าท่านสังเกตหน้าที่ของพ่อแม่ ไม่ต้องบังคับว่าพ่อแม่ต้องเลี้ยงลูก แต่มีคำว่าลูกต้องเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ นึกให้ดีพ่อแม่คือสายเลือด ลูกคือสายเลือดของท่าน เราทุกคนเป็นสายเลือดของพ่อแม่ ท่านไม่ทิ้งเรา ไม่ทิ้งลูก รักลูก อยากมีลูก พ่อแม่อยากมีลูก อาจจะมีพิเศษบ้างแต่เป็นแสนเป็นล้านถึงจะมีสักรายสองราย

โดยปกติแล้วพ่อแม่ต้องการมีลูกไว้ชื่นชม ดังนั้นท่านเลี้ยงของท่าน ทีนี้ลูก บางทีลูกคนเดียวยังทิ้งพ่อทิ้งแม่ และหลายๆ คนก็มี มีมากคนเกี่ยงเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่เหมือนกัน บางคนพ่อแม่ลำบากๆ แต่ลูกสุขสบายเชิดหน้าชูตาในสังคม ขับรถไปโน่นไปนี่อยู่อย่างเป็นสุข พาลูกพาเมียไปเที่ยวไปกิน ทิ้งพ่อทิ้งแม่ บางคนพ่อนอนเจ็บอยู่ไม่ได้สนใจหรอก พาลูกพาเมียไปออกงานไปที่โน่นที่นี่ ไปพักร้อนออกสังคม นึกว่าพ่ออยู่กับพยาบาล อยู่กับคนใช้ อยู่กับคนโน้นคนนี้เขาดูไปเถอะ ขาดน้ำใจ หรือจะรอทีรอให้ท่านตายแล้วทำบุญอุทิศไปให้ ฉะนั้นอย่าดูแลพ่อแม่ที่ยังมีชีวิตอยู่ เหมือนดูแลพระ พ่อแม่จะอย่างไรก็ตามต้องถือว่าเป็นพ่อเป็นแม่ กราบไหว้บูชาเสีย ชีวิตเรานี้มีอยู่เป็นชีวิตก็เพราะมีพ่อมีแม่

ท่านผู้ใหญ่ผู้หนึ่งเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ ไม่ใช่ผู้ใหญ่อย่างอื่น ไม่ใช่ผู้ใหญ่บ้าน เป็นข้าราชการผู้ใหญ่ ท่านก็ผ่านงานผ่านการมามากแล้ว วันหนึ่งพบกับท่าน ท่านปรารภถึงคุณแม่ของท่าน อายุ ๘๐ ปี หรือ ๘๔ ปี ท่านจะไปงานทำบุญอายุแม่ ท่านบอกไม่รู้จะเอาอะไรไปให้แม่ เพราะว่าแม่ผมมีหมดแล้ว อยากได้อะไรมีหมด ก็เลยนึกอยากจะหาพระพุทธรูปสักองค์หนึ่งไปให้แม่ แต่เป็นพระที่มาจากวัดที่มีคนเขารู้จักมากๆ ว่าอย่างนั้น แล้วท่านก็บอกว่าท่านมีพระองค์หนึ่งที่ท่านรักมาก ที่พระอุปัชฌาย์ให้ไว้ เป็นพระจำลองประจำวัดนั้น บอกองค์นี้หวงแหนเหลือเกินส่วนตัวท่านนี่

ข้าพเจ้าก็เลยบอกท่านว่า ท่าน องค์นี้แหละนำไปให้คุณแม่ ท่านมองหน้าเหมือนกับว่าเราไปพรากของรักจากหัวใจท่าน เห็นท่านมองหน้าอย่างนั้นก็อธิบายให้ท่านฟังว่า ท่าน ที่ท่านมาเป็นถึงทุกวันนี้ แม่นะ แม่คนนี้แหละ แม่คนที่จะมีอายุ ๘๐ หรือ ๘๔ ปี คนนี้นะคนนี้เอง แล้วที่ท่านให้ท่านให้หมดทุกอย่างตั้งแต่เล็กไม่ได้คิดว่าเป็นของท่านเลย คิดอย่างเดียวให้ลูก คราวนี้วันสำคัญให้สิ่งที่ท่านรักสิ แล้วไม่อย่าไปคิดว่ามีนะ แม่ได้จากลูกคือได้จากน้ำใจ อยากได้น้ำใจจากลูก แม้เป็นเฟื้องเป็นสลึงแม่ก็อิ่มใจว่าลูกเขาเอาเงินมาให้ ไว้คุยกับคนอื่น ฉะนั้นวันเกิดนี่ท่านนำพระพุทธรูปนี้ไปด้วย มีเงินไปให้คุณแม่สักก้อนหนึ่งตามที่ท่านมีน้ำใจ มีผ้านุ่งผ้าห่ม อย่างน้อยผ้าเช็ดตัวผืนหนึ่ง น้ำอบน้ำหอมไปสรงน้ำท่าน ไปอาบน้ำท่าน ไปรดน้ำท่าน แล้วก็มีผลหมากรากไม้หรือขนมข้าวต้มอะไรที่ท่านชอบ เอาไปให้ดี เอาไปแล้วไปกราบขอบคุณแม่ที่เลี้ยงมา กราบให้นะไม่ใช่ยกให้เฉยๆ แม่จะดีใจที่ได้จากลูก ดีใจแล้วท่านเป็นผู้ใหญ่ แม่ก็ปลื้มใจ โอย

เป็นใหญ่เป็นโตลูกยังคิดถึงเรา ท่านทำเถอะ ท่านนั่งน้ำตาซึม รับปากแข็งแรง แล้วผมจะทำตามหลวงเตี่ยว่า โอย ท่านทำอย่างนี้

อาตมา ข้าพเจ้าพูดกับท่าน อาตมาขออนุโมทนาท่านที่ท่านรักแม่จริงๆ บอกกับท่านผู้ที่กล่าวถึงนี้ ข้าพเจ้าพูดก็นึกถึงด้วยว่าข้าพเจ้าเองนึกถึงโยมแม่โยมมารดา โยมมารดาข้าพเจ้าเป็นคนบ้านนอก อ่านหนังสือไม่ออก เลี้ยงลูกมาเป็นถึงเจ้าคุณ เวลาข้าพเจ้าจะได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ ครั้งไรต้องเอาโยมแม่มานั่งอยู่ด้วย แล้วเตรียมไว้น้ำหอม ผ้านุ่ง ผ้าห่มให้ท่าน ให้ก่อนได้แต่เพื่อจะประกาศความดีของท่าน และให้คนอื่นเขาได้ทำตามก็ทำต่อหน้าคนมากๆ บางครั้งบางคราวคนอื่นเขาจะได้นึกถึงว่า เออ ท่านเจ้าคุณท่านยังระลึกถึงโยมแม่ท่าน ให้คนนึกถึงเป็นตัวอย่าง แล้วก็นึกถึงตอนที่บางทีไปบ้าน สมัยบวชใหม่ๆ ไปบวชเณรบวชพระไปจากกรุงเทพฯ ไปบ้านต้องไปค้างที่บ้าน

จริงๆ บ้านข้าพเจ้าไม่ไกลจากวัดที่อยู่ในเมืองหรอก รถยนต์วิ่งสัก ๑๐ นาทีก็ถึง แต่ว่าสมัยก่อนไม่ใช่นั้นนะ ต้องเดิน รถเมล์เข้าไปถึงบ้านวันละเที่ยว ไม่งั้นต้องออกมารอถนนใหญ่ ฉะนั้นนานๆ ไปบ้านไปจากกรุงเทพฯ นี่แวะนอนที่บ้าน โยมจะลุกแต่เช้าเชียว ทำกับข้าวให้เณรให้พระฉัน และก็ถ้าไปนอนไปฉันที่นั่นท่านดีใจ กระวีกระวาดทีเดียวดีใจ ที่ไปนอนไปฉันที่นั่น ที่จริงกลับไปฉันที่วัดที่เคยอยู่อาศัยก็ได้ แต่ว่าเพื่อให้โยมท่านดีใจและก็ท่านได้ทำอะไรที่ท่านอยากจะทำให้เรา นี่น้ำใจของแม่เป็นอย่างนี้ แล้วเป็นห่วงเป็นใย ไปทีไรก็ต้องสอน ท่านระวังให้ดีเชียว ทำอะไรให้ดีนะ ต้องคอยเตือน นึกถึงพ่อแม่ มีพ่อแม่ท่านอีกท่านหนึ่ง เป็นนักการเมืองระดับนายกรัฐมนตรี พ่อตอนยังอยู่ ไปหาพ่อทีไรพ่อต้องสอนเรื่อย ให้สติลูกเรื่อย พ่อแม่นึกว่าลูกยังเด็ก ๆ ระมัดระวังลูกตลอดเวลา ดังนั้นก็เราต้องคอยเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ อย่าทิ้งนะ อย่าทิ้งพ่อแม่

ข้อที่ ๒ ทำกิจของท่าน คำว่าทำกิจในที่นี้ก็คือ งานการที่ทำช่วยท่านทำ หมายถึงว่าเราโตขึ้น ไม่ได้หมายถึงเราออกเรือนไปแล้วนะ เราโตขึ้นมีงาน มีการอะไรที่ท่านจะทำ เริ่มตั้งแต่ถ้าเป็นผู้หญิง ผู้ชายก็ได้ หุงข้าวแทนท่าน ทำกับข้าวแทนท่าน ไปซื้อข้าวซื้อของ ทำไร่ทำนาที่พ่อแม่เคยทำเราช่วยทำ เบาใจนะ ท่านสบายใจภูมิใจที่มีลูกนึกถึง อย่างข้าพเจ้านี่เลี้ยงลูกศิษย์เด็กๆ อยู่หลายคน เด็กมันช่วยงาน ช่วยล้างถ้วยล้างชาม เก็บกวาด ก็รู้สึก เออ..ดีนะ ดีใจที่เราไม่ต้องทำ เด็กช่วยทำ

ข้าพเจ้าทอดกฐิน จัดงานทอดละ คนอื่นจองบ้าง จองเองบ้าง ไปร่วมงานทอดกฐินเขาจากวัดโพธิ์ไปวัดลาดปลาเค้า อำเภอเมือง จ.นครปฐม ทอดกฐินมาร่วมกับเขาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๑ มาถึงทุกวันนี้ พ.ศ. ๒๕๓๒ ก็ทอดปีนี้ก็ไปกับเขา แต่ก่อนตัวเองทำแรกๆ ปีแรกๆ ตื่นเช้าเชียวต้องไปคอยดูรถ ต้องปักธง จัดให้คนขึ้น อำนวยความสะดวกผู้ที่จะไปทอดกฐิน เดี๋ยวนี้ลูกศิษย์ทำหมด มันเตรียมการ เตรียมตั้ง ๓-๔ วัน เตรียมหมด ธงทิวที่จะปักรถ อาหารที่จะเลี้ยงคนมาอะไรสารพัดสารเพ เราออกไปทีเดียวเวลารถเคลื่อนนี่เบาใจ ยังนึกว่าพ่อแม่มีลูกช่วยทำอย่างนี้พ่อแม่ก็เบาใจ เป็นแต่เพียงลูกนี่ พ่อแม่รับประทานอาหารเสร็จ คอยล้างชามท่าน ตักน้ำให้ท่านรับประทาน พ่อแม่ดีใจแล้วนะ ว่าพึ่งได้แล้วมันช่วยเราแล้ว ฉะนั้น

ทำงานทำการอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน ช่วยกัน แม้เราจะไปอยู่ต่างบ้านต่างเรือน แต่มีโอกาสกิจการอันใดที่พอจะชดเชยช่วยเหลือพ่อแม่ได้ช่วยกันเถอะ เราก็จะได้กุศลหรือบุญ พ่อแม่ก็ปลื้มใจนะ ให้พรให้ลูก

ข้อที่ ๓ ประพฤติตนดำรงวงศ์ตระกูล ข้อนี้สัมพันธ์กับข้อที่ ๓ ในหน้าที่ของลูก ให้การศึกษาเล่าเรียน คือ ท่านให้เราศึกษาเล่าเรียน ต้องการให้ท่านรักษาวงศ์ตระกูล เราเรียนดีๆ ประพฤติดีๆ พ่อแม่ก็มีเกียรติยศ วงศ์ตระกูลที่มีอยู่ก็จะคงอยู่และเป็นที่เลื่องลือว่าลูกคนนั้น หลานคนนี้ นามสกุลอย่างนั้นอย่างนี้ยังมีอยู่ ปรากฏอยู่เชียว ไม่สูญหายแล้ว มันอยู่ที่ลูกประพฤติดี

แล้วก็ลูกกับพ่อแม่นี่น้ำหนักต่างกันนะ ลูกน้ำหนักมาก พ่อเบา เบามากหมายถึงอย่างนี้ พ่อแม่ดีจะเป็นชาวไร่ชาวนา เป็นข้าราชการ เป็นครูบาอาจารย์ เป็นนายทหาร ตำรวจยศใหญ่แค่ไหนก็ตาม ท่านตัวท่านเหมือนเบาลอยขึ้นมาแล้ว คนเขายกย่องเชิดชูบูชา เคารพนับถือรักใคร่ แต่ถ้ามีลูกไม่ดี ไม่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน แล้วก็ประพฤติตัวไม่ดี ว่าง่ายๆ ถ้าลูกไปติดยาบ้า ยาม้าละ หล่นปุ๊บทีเดียว ดึงพ่อแม่ลงมาติดดินเลยนะ ตกต่ำ เขาดูถูกดูสิ แหมดีอย่างนี้ดูแลลูกไม่ได้ หมดท่าเลย

เพราะฉะนั้น การที่จะดำรงวงศ์ตระกูลนั้นมี ๒ ประการ ประการหนึ่ง คือต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ลูกๆ ที่กำลังเรียนหนังสือต้องตั้งใจเรียน เมื่อเราเรียนแล้วเราก็จะมีงานมีการทำที่ดี ประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นแหล่งได้ เมื่อเรามีอาชีพเป็นหลักเป็นแหล่ง ก็ชื่อว่าเราได้ช่วยรักษาวงศ์ตระกูล ถ้าเรายิ่งทำงานเป็นหลักเป็นแหล่ง เป็นเงินเป็นทองมากขึ้น เราก็ยิ่งมีเกียรติยศชื่อเสียง เชิดชูวงศ์ตระกูล อีกประการหนึ่งก็คือ การประพฤติปฏิบัติดีของเรา ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติดีเชิดชูพ่อ เชิดชูแม่ทำพ่อแม่ให้มีเกียรติยศชื่อเสียงด้วย ฉะนั้นหน้าที่ข้อที่ ๓ นี้ เราจะต้องมาจากการศึกษาดีและก็การประพฤติดีด้วย

ข้อที่ ๔ รักษาทรัพย์มรดก ประพฤติตนให้เป็นคนรับทรัพย์มรดก คือ รักษาทรัพย์มรดกที่ท่านหาไว้ ทรัพย์มรดกที่ท่านหาไว้มันจะอยู่ได้ เราต้องรักษานะ ไม่ได้หมายความว่า มันจะอยู่เฉยๆ ประพฤติรักษาทรัพย์มรดกอย่างไร คือเราต้องรู้จักค่าของทรัพย์มรดก ดังนั้นที่พ่อแม่หาไว้ไม่ใช่ว่าท่านให้มาใช้หมด คือท่านอยากให้เราไว้เก็บไว้นานๆ ไว้รักษาวงศ์ตระกูลด้วยไง ถึงลูกถึงหลานให้ความเป็นอยู่ของลูกหลานที่ดีขึ้น ลูกหลานก็คือลูกของเรา งั้นการที่ทรัพย์มรดกอยู่ได้นี่ต้องอาศัยเราเป็นคนประพฤติดี ประพฤติดีหมายถึงว่าเป็นคนขยัน เป็นคนรู้จักรักเงินเก็บเงินใช้จ่ายเงิน คบคนดีเป็นเพื่อน ใช้จ่ายแต่พอสมควร นี่คือวิธีรักษาทรัพย์มรดก

ข้อที่ ๕ นี้ เขาบอกว่า เมื่อท่านตายแล้วทำบุญอุทิศไปให้ มีลูกบางคนบอกว่าไม่เป็นไรข้ออื่นๆ ผมยังไม่ทำไม่มีเวลา ก็รอๆ ว่าเมื่อท่านตายล่ะผมทำบุญใหญ่เลยครับ มีแกงมีเจิงนะ พอมีสตางค์ให้ว่าอย่างนั้นตอนตาย ทำให้อย่างดีทีเดียว เพื่อให้คนอื่นเขารู้ว่าเราทำศพให้พ่อให้แม่ ก็ได้เหมือนกันล่ะได้ข้อเดียว ไม่เต็มที่ ฉะนั้นเราทุกคนต้องนึกพ่อแม่ตายนั่นเป็นครั้งสุดท้าย อย่ารอเมื่อตาย แล้วไม่ใช่ทำเมื่อตายครั้งเดียว ถ้าท่านตายไปแล้วก็ต้องทำบุญอุทิศให้เสมอๆ อย่างสงกรานต์เขาทำบุญอุทิศให้แก่บรรพบุรุษนี่คือวิธีที่พระพุทธเจ้าสอนไว้

ท่านสาธุชนทั้งหลาย ครอบครัวที่จะมีความสุขมั่นคง นอกจากสามีภรรยาก็กลับมาเป็นพ่อเป็นแม่ เพราะสามีภรรยานั้นมีลูก มีลูกก็มีพ่อแม่ หน้าที่ที่จะต้องเลี้ยงลูกเป็นอย่างไร ฉะนั้นพระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า การบำรุงเลี้ยงพ่อแม่เป็นอุดมมงคล และก็การสงเคราะห์ลูกดูแลลูกก็อุดมมงคล

ก่อนที่จะยุติรายการวันนี้ มีข่าวดี ข่าวเป็นมงคลที่จะแจ้งให้ท่านทราบ พรุ่งนี้วันเสาร์ที่ ๒๒ เมษายน จะมีพิธีฉลองมหาเจดีย์ธรรมกาย ที่วัดพระธรรมกาย คลองสาม จ.ปทุมธานี วัดที่มีชื่อเสียงโด่งดัง ปีที่แล้วมาเกือบทั้งปี วัดพระธรรมกายขึ้นหน้า ๑ มีข่าวเกือบทุกวัน มีข่าวเท่ากับโฆษณานะ เวลานี้มหาเจดีย์ธรรมกาย ใกล้จะเสร็จแล้ว จะเปิดพิธีฉลองเป็นครั้งแรก ได้ทราบว่าจะมีการฉลองถึง ๓ ครั้ง ครั้งนี้เป็นครั้งแรก

เมื่อคืนพบกับท่านนายทหารอากาศ นายพลเอกชัยทัศน์ ท่านบอกว่า แหม! หลวงเตี่ยอัศจรรย์นะครับ ผมไปดูแล้ว ท่านสร้างได้ ขณะที่คนติเตียนว่ากล่าวท่านเสียๆ หายๆ ไปดูแล้วท่านจะเอาไปไหนที่ท่านสร้างๆ ไว้นี่ ไว้เป็นสมบัติของศาสนา เป็นสมบัติของชาติครับ ผมไปแน่ พรุ่งนี้ผมไปแน่ หมายถึงว่าวันเสาร์นะ โอ ข้าพเจ้าก็ไปดูมาก่อนเหมือนกันเมื่อวานซืนนี้ ที่ไปดูก็นึกในใจว่าท่านจะฉลองเจดีย์ทำไมอย่างไรของท่าน อยากจะไปดูการเตรียมงาน เพราะว่าเคยไปงานของท่านแล้ว คนเป็นหมื่นเป็นแสนนี่เงียบเรียบร้อยเชียว ไปดูท่าน โอ้โฮ น่าดู ต้องไปดูนะ จะบอกว่าเป็นอย่างไรนี่ก็สุดที่จะพรรณนา ไปดูแต่เพียงแผนงานที่วางไว้นี่ เราก็นึก โอ้โฮ เป็นขนาดเป็นเสนาธิการนี่วางแผนเรียบร้อยเชียว ทำกันเต็มที่เลย เชิญท่านไปชมแล้วท่านจะปลื้มใจ

ขอสรรพมงคลจงมีแก่ท่านสาธุชนทุกท่าน สวัสดี

พระธรรมเทศนา วิสาขบูชาวันสำคัญของโลก

พระธรรมราชานุวัตร
รายการดอกบัวพุทธบารมี วิทยุ ๑ ป.ณ.
วันอาทิตย์ที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓

ศุภมัสดุ ขอความสุขกายสุขใจ จงมีแก่ท่านสาธุชน ทุกท่าน วันนี้มีข่าวดี อ่านหนังสือพิมพ์เมื่อวานนี้ มีฉบับเดียวหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ลงข่าวว่าในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติครั้งที่ ๕๔ เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ องค์การสหประชาชาติได้ลงมติให้ยกวันวิสาขบูชาเป็นวันสำคัญของโลก ซึ่งถือว่าเป็นวันสำคัญสากลของสหประชาชาติ

เนื่องจากพุทธศาสนิกชนทั่วโลกได้กระทำพิธีในวันวิสาขบูชา โดยที่ถือว่าเป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และเสด็จดับขันธปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็นับว่าเป็นที่น่ายินดี เป็นที่น่าภาคภูมิใจสำหรับพุทธศาสนิกชน ที่องค์การสหประชาชาติได้ยกวันนี้เป็นวันสำคัญ เท่ากับเป็นการยกย่องพระพุทธศาสนา ยกย่องพระพุทธเจ้าให้เห็นว่าพุทธศาสนา หรือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีส่วนสำคัญ ก็ขอแจ้งให้ท่านทั้งหลายดีใจด้วย

วันนี้ เป็นวันคุ้มครองโลก ที่วัดพระธรรมกายจะมีพิธีฉลองมหาธรรมกายเจดีย์ครั้งที่ ๑ ณ สภาธรรมกายสากลหลังใหม่ สภาธรรมกายสากลหลังใหม่นี้ เขาบอกว่ามีขนาดเท่ากับ ๒ สนามหลวง คือเท่าหนึ่งเพิ่มเท่าหนึ่งของสนามหลวง ใหญ่ ใหญ่ไม่ใช่เล่น สนามหลวงเราก็กว้างใหญ่แล้ว ซึ่งจะรองรับพุทธศาสนิกชนเป็นเรือนแสน จะมีคนมาที่ไหนเป็นแสน นึกในใจ ต้องลองไปดู

วันนี้ทางสหประชาชาติเขาถือเป็นวันคุ้มครองโลกด้วย เป็นวันสำคัญในวันที่ ๒๒ เมษายน มีกำหนดการตอน ๘ โมง ๔๐ ถึง ๙ โมง สาธุชนร่วมสวดมนต์ทำวัตรเช้า พิธีกรสร้างบรรยากาศ ๙ โมง ๓๐ ท่านเจ้าคุณพระราชภาวนาวิสุทธิ์ หรือท่านเจ้าคุณพระธัมมชโย ที่มีชื่อเสียงเอิกเกริกด้วยกัน ผ่านมาได้ปีหนึ่ง ลงข่าวกันเรื่อย ลงรูปหนังสือพิมพ์โฆษณาใหญ่ ประธานสงฆ์และคณะสงฆ์เดินทางมาถึงศูนย์กลางพิธี นำบูชาพระรัตนตรัย นำนั่งสมาธิ นำกล่าวคำอธิษฐานประธานฉลองมหาธรรมกายเจดีย์ อาราธนาศีล ๕ กล่าวคำถวายสังฆทาน เวลา ๑๑ โมง ๑๕ นาที ก็เสร็จพิธีภาคเช้า

ภาคบ่าย ก็จะมีพิธีสัมภาษณ์ความภูมิใจของผู้ร่วมสถาปนามหาธรรมกายเจดีย์ ที่ความภาคภูมิใจก็ต้องไปดู ว่ามหาเจดีย์เขาใหญ่ขนาดไหน ทำไมจึงภาคภูมิใจ บางที่ได้เล่าไว้เมื่อวานนี้ พลอากาศเอกชัยทัต ซึ่งท่านเป็นนายทหารอากาศเกษียณอายุแล้ว ท่านพูดด้วยความภาคภูมิใจว่า ผมภูมิใจจริง ว่าสิ่ง

นี้จะเป็นสมบัติของแผ่นดิน เป็นสมบัติของชาวพุทธ เป็นการยืนยันให้เห็นว่าพุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาที่สำคัญ มีผู้ถอดจิตใจมาเป็นวัตถุ คือ เราจะบอกว่าเราเลื่อมใสศรัทธาขนาดไหน บอกไม่ได้ ต้องมีวัตถุเป็นหลักฐาน

ตรงนี้ อาจจะมีผู้แย้งว่า เอ๊ะ! ทำไมไปเอาวัตถุมาเป็นหลักฐานเล่า ต้องศาสนธรรมคำสั่งสอนสิ ศาสนธรรมคำสั่งสอนนั้นเป็นหลักใหญ่ ผู้ที่ได้ปฏิบัติธรรมะของพระพุทธเจ้าถึงใจแล้วสร้างวัตถุได้ เสียสละหมด

ในสมัยพุทธกาลยังจะเห็นร่องรอยวัตถุ ศาสนวัตถุ พระพุทธเจ้าเมื่อครั้งแรกที่เสด็จไปสู่เมืองราชคฤห์พักใต้ต้นตาล พระเจ้าพิมพิสารฟังเทศน์เท่านั้นสร้างวัดเวฬุวันให้ นั่นคือศาสนธรรมเข้าไปในพระทัยของพระเจ้าพิมพิสารพอได้ธรรมะแล้วอยากจะบริจาคให้สิ่งที่จะเป็นประจักษ์ว่าได้บูชาพระพุทธเจ้าสร้างวัดให้

ชาวบ้านอนาถบิณฑิกเศรษฐี สร้างวัดเชตวัน ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีเดิมท่านไม่ได้ชื่ออนาถบิณฑิกะ ท่านชื่อสุทัตตะ แปลว่าท่านให้ทานคนยากคนจน อนาถะ แปลว่า คนจน คนไม่มีที่พึ่ง มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์มาก ศรัทธาเต็มเปี่ยม อยากแสดงออกมา ท่านมีเงินเป็นเศรษฐี จะทำอะไรให้รู้ว่าเราเลื่อมใสนักหนา ให้เหมือนในใจที่เราเลื่อมใส คิดสร้างวัดถวายพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าท่านไม่ได้ไปสร้างเอง เห็นที่ที่เหมาะคือสวนของเจ้าเชต เจ้าเชตมีสวนใหญ่กว้างและตรงนั้นเหมาะเป็นที่ไปมา เขาเรียกโคจรคาม ที่พระสงฆ์ที่อยู่จำพรรษานั้น จำอยู่ในนั้นแล้วสามารถจะออกบิณฑบาตได้ตามบ้านต่างๆ ไปขอซื้อที่สวนเจ้าเชต เจ้าเชตว่าอย่างไรทราบไหม เจ้าเชตไม่ใช่เล่นหนักหนาทีเดียว พูดเป็นผู้ไม่ขายที่ดินหมั่นไส้ คงจะหมั่นไส้อนาถบิณฑิกเศรษฐี ท่านเศรษฐีมีเงินมีทองมากหรือ จะซื้อที่ถวายพระ น่าจะเยาะเย้ยอย่างนี้ ไม่อยากขาย ท่านคงไม่ได้นับถือพุทธศาสนา เจ้าเชตเอาสิเศรษฐี อยากจะได้เท่าไร เอาเงินมาปูสิ ปูเท่าไรให้เอาไปเถอะ

อนาถบิณฑิกเศรษฐีศรัทธามาก สั่งคนเอารถขนเงินออกจากห้องเก็บเงิน คลังเก็บเงิน ไม่ใช่ออกจากธนาคาร ปูมาตลอดเรื่อยเชียว หมดทั้งพื้นที่ของสวน เจ้าเชตตกใจ ...เก็บเงินตายเลยมากมาย ท่านรวยจริงๆ เสียดาย ว่าจักต้องร่วมการกุศลด้วยตอนนี้ชักเลื่อมใสแล้ว ก็บอกกับอนาถบิณฑิกเศรษฐีว่าตรงปากประตูเข้านั้นไม่ขาย จะร่วมทำบุญด้วย อนาถบิณฑิกเศรษฐี เอาสิทำบุญก็เอา แต่ขอให้เขียนชื่อตรงนี้ว่า สวนเจ้าเชต

ท่านสาธุชนเคยได้ยินพระท่านเทศน์หรือพระสวดมนต์ สาวัตถิยัง เชตวเน อนาถบิณฑิกัสสะ อาราเม แปลว่า วัดของอนาถบิณฑิกเศรษฐีที่สวนเจ้าเชต สวนเจ้าเชตซึ่งวัดของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เจ้าเชตขอหน่อย ขอชื่อไว้ แล้วตรงนั้นไม่ต้องเสียสตางค์ อนาถบิณฑิกเศรษฐีใจพุทธ ใจพุทธคือใจพุทธศาสนิกชนรู้เลย ไม่ได้หวงความดี เอาเถอะนิดหน่อยเขาอยากจะทำบุญด้วยก็ให้ พูดถึงว่าคนมีศรัทธา

ยังมีอีก นางวิสาขามหาอุบาสิกา ขนาดสละเครื่องแต่งตัวลดามหาประสาธน์ ซึ่งในโลกมีคน ๒ คนเท่านั้นมีเครื่องประดับขนาดนี้ ก็มากมายอะไรต่ออะไรเต็มไปหมด เขาก็ประดับนกยูงลำแพนวนศีรษะสวยงามมาก นางวิสาขาก็ถวายสร้างวัด คือคนที่มีศรัทธา สร้างวัดกันทั้งนั้น

ก็กลับมาถึงวัดพระธรรมกายก็มีคนพูด วัดพระธรรมกายสร้างทำไมใหญ่โต ทำอะไรกัน ที่ดิน ๒,๕๐๐ ไร่ นึกดูเถอะขนาดไหน เคยคุยกับพระที่วัดพระธรรมกาย บอกแต่เดิมจะสร้างศาลาฟังธรรมเล็กๆ เป็นโรงจากโรงแฝก คนมากเขาขยายเรื่อยๆไม่พอสักที จากร้อยเป็นพัน จากพันเป็นหมื่น จากหมื่นเป็นหลายๆ หมื่น ไปเหยียบแสน ก็มีคำถามว่า เอ๊ะ! ทำไมคนหลั่งไหลไปที่นั่น ท่านต้องมีดีสิ ถ้าไม่มีดีคนไม่ไป เดี๋ยวจะหาว่าเชียร์วัดธรรมกาย เชียร์พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาต้องมีคำสอนที่ดี คนต้องได้รับคำสั่งสอนที่ดี ไม่ใช่หลงใหล ต้องดี

เอาเถอะไปดูก็แล้วกัน วันนี้ท่านทำบุญแต่เช้าแล้ว บ่ายๆ นี้ก็มีพิธีอีก แล้วกลางคืนจะมีจุดพลุจุดไฟอะไรของท่านมากมาย ประมาณเห็นว่าจะมีพระมาสามสี่หมื่นรูป อาจจะถึงห้าหมื่นรูป พระ ๑๐๐, ๕๐๐ ก็ย่ำแย่แล้ว ก็ ๕๐,๐๐๐ หมื่น ผู้คนเรือนแสนขึ้นไป ที่เล่าให้ฟังเล็กน้อย เมื่อวานนี้พระท่านวางแผนกันดีเหลือเกิน ไปดูแล้วสงสัยถามท่านว่า คนมากๆ อย่างนี้จะเอาอาหารที่ไหนมาเลี้ยงเขา น้ำที่ไหนจะให้เขารับประทาน ห้องน้ำที่ไหน ปรากฏว่าเขาเตรียมพร้อมหมดแล้ว บอกไม่อั้น สู้ไม่อั้น ทั้งห้องน้ำทั้งน้ำรับประทาน อาหารมีหมด

ถามถึงครัวที่จะทำอาหาร ที่จะหุงข้าว เขาบอกไม่ต้องแล้ว เดี๋ยวนี้หลวงเตี่ย มีอาหารสำเร็จรูป อาหารกระป๋อง มีข้าวสุกกระป๋อง มีแกงเสร็จเปิดแล้วรับประทานได้เลย ใครต้องการร้อนก็อุ่นเอาหน่อย ถ้าไม่ต้องการร้อนธรรมดาก็ทานได้ มีกับแกงในกระป๋องเสร็จ เอ! จะต้องไปขออาหารกระป๋องฉันสักหน่อย คงจะดีเหมือนกัน คงจะเข้าท่าดี อาหารกระป๋อง

เคยไปที่ฮ่องกง เขาเปิดวัดพระเจ้าหมื่นองค์ ภาษาฝรั่งเขาเรียก Ten Thousand Buddha พระเจ้าหมื่นองค์ จีนเขานิยมอย่างหนึ่งคือต้องสร้างพระพุทธรูปหมื่นองค์ ที่ฮ่องกงมี ที่ไต้หวันมี ในอเมริกาก็มีวัดหนึ่ง ปรากฏว่าท่านองค์นี้แหละ ท่านรูปนี้สร้างไว้แห่งหนึ่ง มรณภาพไปแล้ว เคยไปวัดที่อเมริกาอยู่ตรงซานฟานซิสโกด้วย วัดที่ฮ่องกงเขาเลี้ยงพระเลี้ยงคนหมื่นคน นั่งนึกนั่งคิดดูว่าเขาจะเลี้ยงอย่างไร อาราธนาท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชวัดราชบพิธฯ เสด็จไปด้วย พระสงฆ์ไทยไปหลายรูป อาตมาไปด้วย เขานิมนต์ไป

ไปเห็นวิธีเขาถวายภัตตาหารเพลพระ มีพิเศษถวายพระเกียรติท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราชวัดราชบพิธฯ มีสำรับจัดให้ นอกนั้นเหมือนกันหมด ถวายข้าวกล่องโฟม แล้วมีอาหารถ้วยเดียว ถ้วยหนึ่งมีทุกรส หวาน เผ็ด เค็ม อยู่ในนั้นเสร็จ ดูไปก็คือแกงเปรี้ยวหวาน มีสับปะรด มีพริกหยวกพอฉัน ก็เออ เขาทำดี ยังนึกในใจว่าทำอย่างนี้เลี้ยงสักทีเถอะ แต่บ้านเราถ้าเลี้ยงอย่างนี้ไม่ได้ โกรธกันตาย หมดๆ หมดศักดิ์ศรีแล้วต้องกับข้าวมากๆ แต่เขาเลี้ยงอย่างนั้นแล้วมีของหวานมีผลไม้เสร็จ เลี้ยง

กันได้

วัดพระธรรมกายท่านเป็นข้าวกระป๋อง กระป๋องละ ๑๐ กว่าบาท เกือบ ๒๐ บาท แสนคน ท่านมีเครือข่ายการทำงานที่ดี ฟังจากที่วางแผนดู ก็น่าจะไปดู อยากจะไปสังเกตดูว่าท่านทำอย่างไร จึงทำได้สำเร็จ ก็อานุภาพคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็เลยเป็นเรื่องของวัดพระธรรมกายไป ก็อยากจะให้ท่านไปดูกลางคืนเขาว่าแสงสีดี ยังมีอะไรๆ อัศจรรย์อีกมากทีเดียวในนั้น

ต่อไปนี้ก็ต้องพูดเรื่องที่คั่งค้างไว้ คือเรื่องของครอบครัว ให้ความสำคัญแก่สามีภรรยา ซึ่งเป็นเริ่มต้นของครอบครัว แล้วก็มาเกิดเป็นพ่อแม่ลูกซึ่งสามีภรรยามีลูก ก็จะต้องทำหน้าที่ซึ่งกันและกัน และก็จะต้องขยายต่อไปอีก คือมีคนเกี่ยวข้อง คือ เราอยู่คนเดียวไม่ได้ จะอยู่เฉพาะพ่อแม่ลูกไม่ได้ ทิศเบื้องหน้าบิดามารดา ทิศเบื้องหลัง สามีหรือภรรยา ตรงข้ามอยู่ ข้างซ้าย ข้างขวาต้องมีอีก ข้างขวาเป็นครูอาจารย์ ข้างซ้ายเพื่อน ไม่ได้หมายความว่าเราจะมีครูอาจารย์ก่อน หรือไม่ได้หมายความว่าเราจะมีเพื่อนก่อน ทั้ง ๒ อย่างนี้ อาจจะมีในระยะไล่เลี่ยกันได้ จะเกิดพร้อมกันหรืออาจจะอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดก่อน น่าจะเพื่อนมีก่อน เด็กๆ ก็มีเพื่อน ไม่ใช่ไม่มีเพื่อน ต้องมีเพื่อนก่อน ดังนั้นเพื่อนเด็กๆ ก็ต้องถือว่าสำคัญ เพราะเด็กเล่นคนเดียว อยู่คนเดียวมันเหงา

ฉะนั้น ครอบครัวที่มีต้องมีลูก ๒ คนค่อยยังชั่วหน่อย มีเพื่อนเล่น แล้วถ้าเราเป็นเด็กๆ เรามีพี่มีน้อง เราจะนึกได้ว่าเล็กๆ เราเล่นกัน ระหว่างพี่น้อง สนุกสนาน มีเพื่อน เพราะผู้ใหญ่เขาไปทำงานกันก็เหลือแต่เด็กๆ เมื่อสมัยที่ไปอเมริกานานแล้ว คนไทยเอาลูกไป ลูกที่อยู่เมืองไทยเอาไปอยู่เมืองนอกด้วย ไปได้สัก ๓-๔ เดือน ไปพบกันเข้า ถามเป็นอย่างไรอเมริกาดีไหม นึกเดาคำตอบว่าเด็กต้องชอบใจมากมาอยู่เมืองอเมริกา อะไรสวยๆ งามๆ มีอะไรใหญ่โต มี Disney land มี Universal คงจะดีใจ

ตรงกันข้าม เด็กบอกว่าไม่ชอบ ถามทำไม คิดถึงเมืองไทย คิดทำไม คิดอย่างไร ไม่มีเพื่อนเล่น ฟังแล้วนึกในใจที่นี้เพื่อนสำคัญ เพื่อนเล่นเด็กๆ คิดถึง อยู่ไม่มีเพื่อนเล่นเงียบเหงา จะเล่นกับพ่อแม่ พ่อแม่ก็ไม่ค่อยเล่นอะไรกับเรา เพราะท่านคนใหญ่แล้ว อาจจะมีธุระปะปังไปโน่นมา ก็ไม่มีคนรุ่นราวคราวเดียวที่จะเล่นหัวกัน เพื่อนก็สำคัญ คนไม่มีเพื่อนแค่บอกว่าหมดใช่ไหม คนไม่มีเพื่อนเหมือนคนอยู่กลางป่า อยู่คนเดียว ต้องมีเพื่อนเพราะว่าเป็นทิศเบื้องซ้าย และครูบาอาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา ครูบาอาจารย์ถือว่าสำคัญ เพื่อนมือซ้าย ครูบาอาจารย์มือขวา คนเรามี ๒ มือ สำคัญทั้ง ๒ มือ

มือที่ถนัดมือขวาโดยทั่วไป แต่บางคนถนัดมือซ้าย นี้ก็ในมือซ้ายมือขวาครูบาอาจารย์เขาจัดอันดับยกขึ้นเทียบเท่าอันดับพ่อแม่ ถึงกับมีการพูดกันว่าครูบาอาจารย์คือพ่อแม่คนที่ ๒ และครูอาจารย์นี้พิเศษ จะเป็นผู้หญิง เป็นผู้ชาย เป็นเหมือนพ่อเหมือนแม่ ในคนเดียวกัน ไม่ใช่เป็นแต่ครูอย่างเดียว ทำหน้าที่พ่อแม่ให้เด็กๆ ด้วย

ท่านสาธุชนทั้งหลาย ครูอาจารย์ได้รับเกียรติ ยกย่องมากไม่ใช่ธรรมดา เพราะอะไร เพราะว่าพอลูกเราโตขึ้นก็ส่งไปโรงเรียน ครูสอนให้มีปัญญาอ่านหนังสือ สามารถเขียนหนังสือและพูดคำที่ดีๆ ได้

เขาอ่านหนังสือไป ทำอะไรไป เขารู้จักคิด รู้จักทำ เขาสอนให้รู้จักคิดรู้จักทำ เมื่อสอนให้รู้จักคิดรู้จักทำ ก็สอนให้มีความเข้าใจในความเป็นอยู่ ไม่ใช่เท่านั้น ยังมีหน้าที่คืออบรมสั่งสอนลูก ดูแลลูกของเราให้เสมือนว่าเป็นลูกท่าน คือ เป็นลูกครู คุณครูก็เลยมีลูกคือลูกศิษย์ เขาเรียกกันลูกศิษย์เหมือนกับลูก ครูส่วนใหญ่มีน้ำใจ รักเด็กๆ รักลูกรักหลานเหมือนลูกเหมือนหลานให้ความรู้ที่ดีดังนั้นครูบาอาจารย์จึงถือว่าเป็นคนสำคัญต่อจากพ่อแม่ ดังนั้น ในวันครอบครัวต้องไปนึกถึงครูบาอาจารย์ด้วย

เรามาดูหน้าที่ของครูอาจารย์ว่าท่านมีหน้าที่ต่อลูกศิษย์อย่างไร ก็มี ๕ ข้อเท่ากัน เหมือนกัน

คือ ๑. แนะนำดี

๒.ให้เรียนดี

๓. บอกศิลปะให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง

๔. ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง

๕. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย

ลูกศิษย์ก็มีหน้าที่ปฏิบัติอาจารย์ ๕ ข้อ

๑. ด้วยลุกขึ้นยืนรับ

๒. ด้วยเข้าไปยืนคอยรับใช้

๓. ด้วยเชื่อฟัง

๔. ด้วยอุปัฏฐาก

๕. ด้วยเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

ท่านผู้ฟังจะต้องทำความเข้าใจก่อน ว่าคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านี้ เมื่อ ๒,๕๐๐ ปีที่ล่วงแล้วมาที่ครูอาจารย์กับลูกศิษย์ ๒,๕๐๐ ปีล่วงมาแล้ว ก็หมายถึงครูบาอาจารย์ที่มีในประเทศชมพูทวีป อินเดีย หรือประเทศอื่นๆ ในชมพูทวีป เช่น อินเดีย ปากีสถาน อะไรพวกนั้นแหละ

สมัยก่อนการไปเรียนหนังสือที่เราได้ยินบ่อยๆ ก็เมืองทิศาปาโมกข์ คนที่ไปเรียนหนังสือกับอาจารย์ไปอยู่ในสำนักของอาจารย์ ก็เหมือนอยู่วัด อาจารย์ทิศาปาโมกข์ของอาจารย์ที่เป็นหัวหน้า เป็นใหญ่ในทิศในส่วนต่างๆ หรืออาจารย์ที่เก่งๆ มีชื่อมีเสียง ลูกศิษย์ต้องไปอยู่ที่นั่น ทุกชนชั้นวรรณะแม้แต่ลูกของกษัตริย์ ลูกของเศรษฐี ลูกของคนมีคนจนอะไรไปเรียนกันที่นั่นทั้งนั้น คนไปเรียนจะต้องไปอยู่กับอาจารย์ อาจารย์มีลูกศิษย์มากเลย อาจารย์ที่ดีต้องมีหน้าที่ ๕ อย่าง ซึ่งจะเป็นที่เคารพนับถือของศิษย์ แล้วศิษย์ก็ต้องไปด้วย ไปพบไปหา ใครๆ ก็อยากเป็นลูกศิษย์ อาจารย์ดีใครก็อยากเป็นลูกศิษย์ ลูกศิษย์ เมื่อได้รับอุปถัมภ์ค้ำจุนจากอาจารย์ดีๆ ก็ย่อมต้องแสดงความรักความเคารพอาจารย์เป็นธรรมดา ในหน้าที่ของอาจารย์ อาจารย์ที่ดี ต้องมีหน้าที่อย่างไร

๑. แนะนำดี ไม่ได้สอนให้ทำความชั่วเหมือนพ่อแม่ แนะนำดี หน้าที่ของครู ซึ่งเรานำมาใช้ใน

ปัจจุบันได้ แม้จะไม่ได้ไปอยู่ในสำนักเหมือนแต่ก่อน เราก็นำมาใช้ได้ว่า ผู้ที่เป็นครูจะต้องตั้งใจแนำลูกศิษย์ในทางที่ดี ในทางที่ดี ในทางวิชาความรู้ ในทางปฏิบัติต้องแนะนำให้ ๒ อย่าง คือ แนะนำความรู้อย่างหนึ่ง แนะนำกิริยามารยาทที่ควรประพฤติปฏิบัติอย่างหนึ่ง เพื่อให้พร้อมกันทั้ง ๒ อย่าง เหมือนคำว่า วิชชาจรณะสัมปันโน ผู้สมบูรณ์ด้วยความรู้ ด้วยความประพฤติ ฉะนั้นการแนะนำที่ดีต้องแนะนำความรู้ความ ประพฤติให้สม่ำเสมอกัน มีความรู้แต่ความประพฤติไม่ดีก็ใช้ไม่ได้ มีความประพฤติดีๆ แต่ว่าความรู้ไม่ดียังใช้ได้ ต้องอาศัยความรู้ดูเห็นด้วยจึงจะเด่นขึ้นมาให้ดี

ฉะนั้นครูบาอาจารย์ต้องเรียนแนะนำให้เรียนในทางที่ดี คือ นอกจากจะให้เรียนวิชาความรู้แล้วต้องคอยแนะนำสั่งสอนในข้อวัตรกับปฏิบัติ คือข้อที่ประพฤติให้ลูกศิษย์ดีด้วยเรียนที่ดี อาจารย์ก็ต้องมีความรู้เต็มที่ ความรู้ที่จะบอกเขา

ข้อที่ ๒. แนะนำดี ให้เรียนดี ก็หมายถึงให้เรียนความรู้ ความประพฤติที่กล่าวข้างต้น

ข้อที่ ๓. บอกศิลปะให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง ที่ว่าบอกศิลปะให้สิ้นเชิงไม่ปิดบังอำพรางนั้นก็หมายความว่า มีความรู้เท่าไรต้องสอนเต็มที่สอนให้หมด ไม่ขยักไว้ บางแห่งก็ต้องปิดบังไว้หน่อย หมอยาใครไปเรียนไม่บอกยาหมดหรอก ลดส่วนโน้น ลดส่วนนี้ ไม่ค่อยเต็ม กลัวเขาจะไปทำแล้วก็เราขายไม่ได้ ข้อนี้ก็คือว่าต้องให้บอกความรู้ ศิลปะข้อแง่คิดต่างๆ ในข้อวิชานั้นๆ ที่จะพึงรู้พึงได้ให้หมดเช่นเดียว ไม่ปิดบังอำพราง ไม่ใช่ว่าให้รู้แค่นี้ กลัวจะสู้โบราณาอาจารย์บางพวกกลัวศิษย์จะสู้ศึก ศิษย์สู้ครู ไม่บอกหมด แม้วิชาเพลงอาวุธ เพลงที่เป็นไม้ตายบางเพลงไม่บอก ถ้าหากว่าลูกศิษย์อกตัญญูไม่รู้คุณมาต่อสู้ก็สู้ได้

หรือในเรื่องหยูกยา เขาว่าหมอยาลดส่วน อาจจะลดน้ำหนักลงไป หรืออาจจะลดตัวยาก็ได้ อย่างนี้อย่างนี้ไม่ถูก ต้องบอกหมด จารึกที่วัดโพธิ์ เขามีจารึกตำรายา เล่ากันว่าผู้ที่จะมาบอกตำรายา สมัยนั้นรัชกาลที่ ๓ พระองค์ต้องโปรดให้พวกนักปราชญ์ราชบัณฑิตมาประชุม พวกนี้มีความรู้แขนงต่างๆ นำเอาตำรามาเปิดเผยกัน แล้วก็จารึกลงในแผ่นศิลาประดับไว้ตามต้นเสารายรอบนอก ตำรายานี้เขาบอกต้องเปิดเผยหมดปิดไม่ได้

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแม่กองงานสำหรับดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะ เพื่อให้มีประโยชน์จริงๆ เขาจึงบอกว่าวัดโพธิ์เป็นวัดมหาวิทยาลัย เจ้าอาวาสเขาเรียก อธิบดีสงฆ์ ไม่ได้เป็นเจ้าอาวาสอย่างเดียวเป็นอธิบดี เป็นใหญ่ หมายถึงวัดที่มีโครงสร้างทางมหาวิทยาลัย วัดโพธิ์ไม่ใช่โครงสร้างตัวมหาวิทยาลัยทีเดียว ยาที่จะมาให้ คนเขียนต้องเขียนด้วยความบริสุทธิ์ใจ ถวายพระเจ้าแผ่นดิน จะไปยักย้ายอย่างไรไม่ได้ ต้องสาบานกัน มิฉะนั้นจะเป็นโทษกับผู้บริโภค ฉะนั้นครูจะต้องหมดเลย ความรู้ศิลปวิทยาต่างๆ ศิลปะหมายถึงความชำนาญในสิ่งที่ชำนาญที่การ ความรู้ก็หมายถึงวิชาความรู้ให้ดีให้หมด

ข้อที่ ๔ ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง ที่เขาบอกว่าครูต้องชูศิษย์ และศิษย์ก็ต้องชูครู การยกย่องก็หมายถึงว่าพูดในแง่ดีของลูกศิษย์ ไม่ได้หมายความว่าครูไปเที่ยวประจานลูกศิษย์ว่าไม่ดีอย่างนั้น ไม่ดีอย่างนี้ ประจานไม่ได้ ประจานเท่ากับประจานตัวเอง ครูต้องยกย่องลูกศิษย์ ยิ่งในหมู่เพื่อนฝูงลูกศิษย์

ต้องบอกศิษย์เราดีอย่างนั้น ขยันอย่างนี้ ศิษย์ที่ขยันขันแข็งที่ตั้งใจปรนนิบัติอาจารย์ก็จะมีความภาคภูมิใจในทางตรงกันข้ามถ้าศิษย์ไม่ดี ไม่มีอะไรที่ควรจะยกย่อง จะไปยกย่องอย่างไรได้ ครูก็เคยถามเหมือนกัน มีวิธีหนึ่งก็คือว่านิ่งเสีย

ข้อที่ ๕ ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย ข้อนี้หมายความว่า ผู้ที่จะเป็นครูบาอาจารย์เมื่อได้ทราบว่าศิษย์ไปอยู่ที่ไหน มีความเดือดร้อนอย่างไร พอจะช่วยแนะนำ ช่วยตักเตือนอย่างไรได้ หรือจะช่วยด้วยประการอื่น อาตมาเห็นแจ้งชัดเจนในเรื่องนี้มีอยู่ว่า มีลูกศิษย์ไปอยู่ที่จังหวัดแห่งหนึ่งไกล โทรศัพท์มาบอกว่าเขามีความทุกข์ เดือดร้อนอย่างนั้นๆ เล่าความเป็นไปให้ฟัง ไม่รู้จะไปพึ่งใคร นึกถึงอาจารย์ได้จึงโทรศัพท์มาหา ค้นหาเบอร์โทรศัพท์ด้วย ไม่เคยพบหน้าค่าตาแต่เขาบอกเป็นลูกศิษย์อยู่โรงเรียนนั้น รุ่นนั้นๆ อ้างข้อเท็จจริงถูก ก็แนะนำว่าให้ทำอย่างไร และก็ให้ไปหาใครที่พอจะช่วยเหลือได้ ก็นึกถึงว่าเป็นหน้าที่ของครู ป้องกันลูกศิษย์จะไปทิศใดแห่งใด ก็ให้ได้รับความเป็นไปโดยสะดวกพอสมควร ป้องกันสรรพสิ่งทั้งหลาย เท่าที่จะอำนวยได้ ไม่ได้หมายความว่าเราจะช่วยได้หมด แต่ถ้าสามารถทำได้ดี

แต่ก่อนในสมัยโบราณ เราจะเห็นว่าอาจารย์ที่เรียนจากทิศาปาโมกข์ไป ท่านจะฟังข่าวลูกศิษย์ของท่านเรื่อย แต่ถ้ามีโอกาสท่านก็ช่วยเหลือ คำสั่งสอนนี้ เป็นคำสั่งสอนเมื่อ ๒,๕๐๐ ปีที่แล้ว ปัจจุบันจะต้องปรับเปลี่ยนไปว่าคนที่เป็นครูบาอาจารย์ ควรจะทำอะไรบ้าง บางทีลูกศิษย์ไปอยู่ต่างประเทศคนละแดน สุดที่เราจะป้องกันอย่างอื่นก็ให้สติได้เหมือนกัน แต่ว่าเค้าโครงเดิมยังใช้ได้ โครงทั้ง ๕ ข้อ แม้จะไม่หมดหรือทำไม่ได้สมบูรณ์ แต่ว่าดีที่สุดก็ใช้ได้แล้ว

กลับมาใหม่ กลับมาหาหน้าที่ศิษย์ อาตมานำหน้าที่ของครูบาอาจารย์มาให้ดูก่อน แล้วก็ไปดูหน้าที่ของคนที่เป็นลูกศิษย์ ก็มี ๕ ข้อเท่ากัน

ข้อ ๑. ด้วยลุกขึ้นยืนรับ ลุกขึ้นยืนรับหมายความว่า เห็นครูเดินมาลุกขึ้นยืนเป็นการแสดงความเคารพ ตรงนี้ต้องนึกย้อนกลับไปถึงเมื่อ ๒,๕๐๐ ปีที่แล้ว ว่าเขาเรียนหนังสือกันอย่างไร เขาไปเรียนในสำนักอาจารย์ อาจารย์จะมีที่อยู่ ลูกศิษย์จะมีที่อยู่ แล้วลูกศิษย์อาจจะไปเรียนตามต้นไม้ ต้นไร่ หรือตามหุบเขา ตามถ้ำอะไรก็ตาม อาจารย์คงจะเดินไปตรวจ ไปดูลูกศิษย์คนนั้นเรียนไปถึงไหน อะไรทำนองนี้

เมื่อเห็นอาจารย์เดินมา ลูกศิษย์ต้องยืนลุกขึ้นแสดงความเคารพ ต้อนรับท่านเผื่อท่านมีอะไรจะซักถาม ไม่ใช่หลบหนี ถ้าหากว่าปัจจุบันนี้ พบอาจารย์ หยุดยืนแสดงความเคารพ ยกมือไหว้ หรือคำนับหรือทำอย่างใดอย่างหนึ่งแสดงความเคารพ ก็เป็นอย่างเดียวกัน คำว่าลุกขึ้นยืนรับหมายถึงการแสดงความเคารพ เคารพความเป็นครู หรือในที่บางอย่างอาจจะยกมือไหว้แล้วทักทาย สวัสดีครับอาจารย์ก็แสดงความเคารพเหมือนกัน

อาตมาไปงานหลายงาน ภูมิใจที่มีลูกศิษย์เข้ามาทัก ที่เรานึก ข้อนี้คงจะตรงกัน ลูกศิษย์มาทักไม่ทักธรรมดา อาตมาเป็นพระด้วย เคยเป็นครูสอนเขาด้วย เมื่อคืนก่อนก็พบ เมื่อคืนก็พบ เมื่อคืนพบนักเรียนศึกษานารี บอกไม่พบอาจารย์ตั้งนานแล้ว อาจารย์ก็ยังเหมือนเดิมว่าอย่างนั้น พบทีไรว่าไม่แก่

ที่จริงเรามันแก่ไปมาก ไม่แก่อย่างไรได้เล่า เขานึกว่าไม่แก่ คือการแสดงความเคารพในข้อนี้

ข้อที่ ๒. ด้วยเข้าไปยืนคอยรับใช้ ท่านผู้ฟังจะต้องพึงกำหนดไว้ว่า คำสอนนี้เป็นคำสอนเมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปีดังที่กล่าวไว้แล้ว เด็กหรือศิษย์ที่ไปเรียนก็ไปเรียนอยู่ในสำนักของอาจารย์ อาจารย์จะทำอะไร เวลาที่สมควรลูกศิษย์ต้องไปคอยยืนรับใช้ เหมือนอย่างอาตมาต้องมีเด็กคอยอยู่ใกล้ๆ เผื่อมีงาน มีการ มีแขกไปใครมา จะได้ช่วยกันเชิญแขกบ้าง หาน้ำให้แขกรับประทานบ้าง แสดงที่หรือผู้ที่มาต้องการอะไร ก็ช่วยเหลือเราได้ บางครั้งบางคราวอาจจะช่วยหยิบ ช่วยทำในสิ่งที่ผ่อนแรงเรา

ถ้าจะไปว่าตรงกับหน้าที่ของพ่อแม่ที่ลูกจะต้องพึงทำก็ข้อที่ ๒ ว่า ช่วยทำการกิจการงานของท่าน นั้นลูกช่วยพ่อแม่ทำงาน นี้คอยไปช่วยครู ยืนคอยรับใช้ คือว่าเผื่อท่านจะขอความช่วยเหลืออะไรบ้าง แต่สำหรับครูปัจจุบันนี้ไม่ใช่ นอกจากพระ อาจจะมียังมีรูปแบบอยู่อย่างนี้ มีลูกศิษย์คอยดูแล ประเคน ข้าว ประเคนของ ตักน้ำตักท่าให้ฉัน แต่ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ตามโรงเรียนเดี๋ยวนี้ ไม่ใช่เด็กไปคอยรับใช้หรอก กลับบ้านกัน ต่างคนต่างมีบ้านอยู่ แต่ว่าถ้าครูมีโอกาสจะไหว้วาน ก็ไปช่วยท่านไม่ใช่รับใช้ ก็ใช้ได้ คือ ต้องปรับเปลี่ยนไปตามสถา

ข้อที่ ๓. ด้วยการเชื่อฟัง ข้อนี้น่าจะเป็นหลักมากกว่า การเชื่อฟังมี ๒ อย่าง อย่างหนึ่งคือ เชื่อฟังในเรื่องวิชาการ ท่านสั่งสอนอะไรต้องตั้งใจฟัง ไม่ใช่เชื่อฟังอย่างเดียว ต้องตั้งใจฟัง ฟังว่าครูท่าน สอนเรื่องอะไร เรื่องนี้เป็นอะไรบ้าง แล้วเราก็ต้องคอยดูว่าความรู้ที่ท่านสอนวันนั้น เราสามารถที่จะทำ ตามอย่างไรได้ หรือว่าทดลองดู แต่ว่าต้องในทางที่ดี คือทางความรู้

อีกอย่างหนึ่งก็ทางความประพฤติ ธรรมดาครูไม่ได้ให้ความรู้ทางวิชาการอย่างเดียว ต้องสั่งสอน เรื่องความประพฤติด้วย จึงจะสมบูรณ์ เหมือนพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนความรู้ ความประพฤติ พระพุทธเจ้า มีพระคุณบทหนึ่งว่า วิชชาจรณสัมปันโน สมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติ ครูที่ดีจะต้องดูแล พฤติกรรมของลูกศิษย์ด้วย ว่าลูกศิษย์คนนั้นคนนี้มีพฤติกรรม การกระทำอย่างไร เราจะช่วยแก้ไขอย่างไร บ้าง ทั้งพฤติกรรมทั่วไป พฤติกรรมส่วนตัว

สำหรับอาตมา ขอโทษหน่อยว่าตัวเองเป็นครู เป็นครูมานานชอบเป็นครู ที่พูดเรื่องครูได้ก็ เพราะว่าตัวเองเป็นครูมา ชอบเป็นครูมาตั้งแต่เด็กๆ เมื่อบวชเณรอยู่วัดพระงาม อำเภอเมือง จังหวัด นครปฐม ตอนนั้นอายุ ๑๓ ขวบเริ่มบวช ๑๓ ขวบกว่า ๑๔ ขวบสอนเด็กแล้ว สอนตอนไหน ตอนเวลา หยุดเทอม เด็กลูกศิษย์วัดว่างๆ จับมานั่งเรียนหนังสือ เราจบประถม ๕ ตอนนั้น เอาเด็กมาสอน เด็ก ประถมต้นๆ ให้เด็กนั่งอ่านหนังสือ อ่านหนังสือก็ดูแลเด็กด้วย ให้มันนั่งอย่างไรจึงจะดี พูดอย่างไรจึงดี อ่านอย่างไรดี ดูทั้งความรู้ ความประพฤติไปในตัวเสร็จ และเก็บด้วย ไม่ใช่ธรรมดา

เด็กคนไหนได้เงินได้ทองมา ถ้าใช้สุรุ่ยสุร่ายมาเก็บไว้ แต่ไม่เก็บเอง เก็บในห้องหลวงพ่อวางไว้ ถ้าจะใช้บอกจะไปเอามาให้ คอยดูแลเขา เด็กบางคนไปหยิบของพระของเจ้า เราก็อบรม บอกให้รู้ว่าถ้า ของเราหายเป็นอย่างไร หรือเราทำอย่างนี้ไม่ดี ถ้าคนอื่นทำเราเป็นอย่างไร ก็อบรมเขาเสร็จเลยเหมือน กัน เคยเป็นตั้งแต่เป็นเณร ก็มาอยู่กรุงเทพฯ ใหม่ๆ ไม่ได้สอนใคร เพราะกรุงเทพฯใหญ่เหลือเกิน

เด็กวัดก็ไม่ค่อยมี มีก็อยู่เก่า แล้วเขาเก่งกว่าเรา อยู่ไปๆ ชักมีความคิดที่จะอบรมเด็ก เคยให้อบรมลูกศิษย์วัดเป็นคนอบรมเอง นานหลายปี เด็กเก่าๆ เดี๋ยวนี้เจริญเติบโตหลายคน อย่างพูดถึงว่าได้รับการอบรมจากอาตมามี และเป็นครูสอนโรงเรียน อาตมาก็จะต้องคอยดูพฤติกรรมของเด็ก เราเป็นครูโรงเรียนทั้งนักเรียนหญิง นักเรียนชาย อะไรที่ควรจะเสริมพฤติกรรมของเขาให้ดี นอกจากความรู้แล้ว เราก็ต้องทำ เช่น เด็กนักเรียนนั่งไม่เรียบร้อย ตัวงอ หลังงอ ก็บอกให้ฟังว่าอยากให้นั่งตัวตรงๆ แนะนำบอกโทษให้เห็นด้วยว่า คนหลังงอหลังโก่งไม่สวยหรอก ใครเห็นก็ไม่มีความสง่า งดงาม ต้องหัดนั่งตัวให้ตรงๆ เรื่องนี้อาตมาพร่ำสอนมาก สอนอบรมเสมอๆ เผลอไม่ได้ เผลอหลังงอเชียว นั่งตามสบาย ก็บอกต้องฝึก ฝึกนั่งอย่านั่งตามสบาย คือเราเคยเห็น คนที่นั่งตามสบาย เป็นผู้ใหญ่บางคนเหยียดเท้า เหยียดอะไร ต้องหัด หัดให้อยู่ในระเบียบ ฝึกได้จะงาม อย่างนี้ต้องฝึกทั้งกิริยา มารยาท

เด็กบางคนนั่ง ชอบโยกโต๊ะ มีโต๊ะอยู่ข้างหน้าสักโต๊ะหนึ่งโยกไปโยกมา อย่างนี้เราถือว่าไม่ตั้งใจ ไม่เชื่อฟังก็บอกการโยกโต๊ะอาจจะมาจากสันดานเก่า สันดานหมายถึงสิ่งที่เราประพฤติปฏิบัติมาในชาติก่อนที่มันติดมา ติดมาจากของเดิมเขาว่า กล้าพูดกันสนุกๆ ไม่ได้ว่าให้เด็กเสียหาย เพราะว่าคำว่าสันดานนี้ภาษาพระท่านมี ท่านถือว่าเป็นของดั้งเดิมติดมา แต่เราก็มีวิธีไม่ได้บอกให้เด็กว่าให้หยุด...เฉยๆ แล้วต้องมีอะไรมาแก้เธอได้ เด็กโยกโต๊ะไป โยกโต๊ะมา นั่งโยกก็บอกว่าเธอที่สงสัยชาติก่อนเป็นคนแจวเรือจ้าง คนแจวเรือจ้างต้องโยกเรื่อย โยกแจว เด็กก็สนุกที่ปรียบเขาเหมือนคนแจวเรือจ้าง บอกเกิดมายังเอาอุปนิสัยเก่าคือติดตัวมาเอามาโยกโต๊ะ นึกว่าเรือจ้าง ก็หยุดได้

บางคนชอบเขย่าเท้า นั่งเขย่าจิกๆๆๆ มันไม่สง่า บอกให้หยุด หยุดได้ จะเล่าให้ฟังว่าเคยมีพระองค์หนึ่งเขย่าเท้าอย่างนี้ อาตมานั่งใกล้ๆ กดลงไปเพื่อจะให้หยุด ไม่หยุดเขย่า เขย่าอีก ก็บอกว่าเป็นจ๊อกกี้เก่า เป็นม้าแข่ง ม้าแข่งเก่าพอ ที่เรากดให้หยุดมันเขย่าใหญ่ เพราะนึกว่าจ๊อกกี้เร่งให้มันจะเอาเข้าชัย ก็หัวเราะกันสนุกสนาน คือวิธีที่เราจะให้เด็กเชื่อฟังต้องมีวิธีด้วยกับลูกศิษย์ ครูไม่ใช่ว่าสั่งเป็นทหารต้องอย่างนั้นไม่ได้ เด็กต้องมีเหตุมีผลเหมือนกัน ต้องเล่าถึงว่าเด็กจะเชื่อฟังครู จะบีบบังคับทีเดียวไม่ได้ ต้องมีเหตุมีผล แล้วเขาจะฟัง ในเรื่องความประพฤติ ปฏิบัติจะต้องคอยสังเกต

ทั้งๆ ที่อาตมาอยู่วัด อาตมาก็เก็บพฤติกรรมของลูกศิษย์บ้าง พฤติกรรมของคนอื่นๆ ที่ได้ยินได้ฟังมา ไปคอยดูแลนักเรียนที่อยู่ในห้องเรียนที่เป็นลูกศิษย์เรา ก็นำเรื่องส่วนตัวมาเล่า เพราะประสบการณ์ส่วนตัวมีอย่างนี้ ดังนั้นการที่เด็กจะเชื่อฟังอยู่ที่เด็กต้องตั้งใจ ต้องมองเห็นความดี ความหวังดีของคุณครู แต่ว่าระวังอย่าไปเชื่อฟังครูที่สอนในทางไม่ดี มีเหมือนกัน มีครูแนะนำลูกศิษย์ในทางที่ไม่ดี เคยพบแนะนำอะไร เวลาเลิกเรียนแล้วชวนเด็กไปดื่มสุรา ไปนั่งกินเหล้ากับเด็ก ก็หมดท่าเท่านั้นเอง ครูอย่างนี้ไม่ต้องเชื่อฟัง ครูบางคนชวนเด็กเล่นการพนัน เป็นเจ้ามือเสียเอง อย่างนี้เรียกว่าหลอกเด็ก ในข้อนี้อย่าไปนึกทึกทักว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้จึงถูก ต้องระวังด้วยว่าอย่าไปเชื่อ โดยที่ครูคนนั้นขาดมโนธรรม คือคุณธรรมทางจิตใจที่ขาดความเป็นครูที่ดีมีเหมือนกัน อย่าไปเชื่อฟัง มองไปนานๆ ต้องดูว่าครูคนนั้นหวังดีไหม

แม้จนกระทั่งครูที่สอนให้เราสูบบุหรี่ ครูสูบบุหรี่ เอ้า เอาไปมวนหนึ่งหัดสูบเสียบ้างสิ จะได้เข้าสังคมได้ ว่าไปนั่น ครูอย่างนี้ไม่ได้ อย่าไปเชื่อฟัง หรือครูเดี๋ยวนี้ครูมีเหน็บยาบ้า ยาม้าให้เราต้องระวังอีก หมายถึงว่าเชื่อฟัง ก็ต้องคัดเลือกดูไว้ด้วย

ข้อที่ ๔. ด้วยอุปัฏฐาก อุปัฏฐาก คือ บำรุง หมายถึงว่าบำรุงด้วยปัจจัย ๔ อะไรคือปัจจัย ๔ ท่านผู้ฟังคงตอบถูกหมดแล้ว ไม่ต้องอธิบาย คือ มีอาหารที่ให้ท่าน เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อุปัฏฐากท่านด้วยปัจจัย ๔ แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องให้หมดทุกอย่าง แล้วแต่ว่าเรามีจะให้

สมัยเก่า เมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปี บอกให้ฟังมาก ลูกศิษย์ต้องไปอยู่ในสำนักของครูบาอาจารย์ เหมือนเด็กสมัยก่อนไปอยู่วัด เดี๋ยวนี้ก็ยังมี แต่บ้านนอกหาลูกศิษย์ยากเหมือนกัน เด็กวัดไม่ค่อยมี ถามพระแล้วว่าหาเด็กยาก ไอ้ที่ไม่มีก็เพราะว่าเศรษฐกิจดี พ่อแม่ต้องการแรงงานเด็กช่วยงานที่บ้าน หรือว่าเด็กมีโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนมาก จึงไม่มีโอกาสที่จะว่าง จะอยู่กับพ่อกับแม่ พ่อแม่ก็ได้อาศัยพึ่งพาดูแลบ้านบ้าง ดูแลน้องบ้าง ช่วยงานอื่นบ้าง

สมัยก่อนนี้ มีลูกมากหลายคนนำไปฝากวัด ไม่มีปัญญาที่จะส่งลูกเรียนหนังสือ นำไปฝากวัด ฝากพระ เดี๋ยวนี้คงมีแต่ในกรุงเทพฯ ที่เด็กต่างจังหวัดเข้ามาเรียน ก็มาอยู่กับพระ ทีนี้เรื่องของการอุปัฏฐากก็คือมีอะไรที่พอจะช่วยได้ เช่น มีข้าวปลาอาหาร หรือหน้านี้มะม่วง เอามะม่วงไปให้ครูบ้าง ครูได้รับเล็กๆ น้อยๆ จากลูกศิษย์ มันได้น้ำใจ นิดเดียวเป็นน้ำใจ ทำให้ครูมีกำลังใจ คืออุปัฏฐาก

ข้อสุดท้าย ด้วยการเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ คำว่าโดยเคารพคือให้น้ำหนัก ให้การเชื่อฟัง เหมือนอย่างที่กล่าวมาเบื้องต้น คือต้องตั้งใจเรียน การตั้งใจเรียนคือการเคารพ เคารพก็คือตั้งใจว่าเราจะต้องเรียนหนังสือ ที่เราเรียนไม่ค่อยรู้เรื่อง ไม่ค่อยตั้งใจเรียน ทุกวิชาครูตั้งใจให้เราต้องตั้งใจเรียน มีศิษย์ดีครูก็ดีใจ ศิษย์มีครูดี ศิษย์ก็ภูมิใจ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว เพราะว่าในครอบครัวที่จะดีเป็นสุข ก็อยู่ที่ครูบาอาจารย์มีส่วนช่วยดูแลลูกในครอบครัวของเรา ให้ตั้งอยู่ในทำนองครองธรรมที่ถูกต้อง ให้มีการศึกษาที่ดีสมกับที่ครอบครัวเราจะได้มีความสุข เป็นเรื่องของครอบครัว คือ ไม่ได้หมายความเฉพาะพ่อ แม่ ลูก มันเกี่ยวไปทั้งครูบาอาจารย์ เพื่อนฝูงหมดทีเดียว

ทีนี้เราจะต้องนึกเสมอว่าคนทุกคนมีครู ครูเหมือนพ่อเหมือนแม่ แต่ครูก็ต้องมีความรู้สึกว่าเราต้องรับผิดชอบลูกหลานของเขา ซึ่งเป็นลูกศิษย์เหมือนลูกของเรา ถ้านึกอย่างนี้ได้ละก็ เราสบายใจ อาตมานึกเสมอเด็กที่อยู่กับอาตมา อาตมาจะต้องพร่ำสอน ตักเตือน แต่ว่าไม่ได้ทุกเวลา เพราะเราก็มีกิจภาระอื่นๆ แต่พยายามเอาใจใส่ นึกว่าพ่อแม่เขาไว้ใจเรา มาอยู่กับเรา เราก็ต้องดูแลเขาด้วย ตัวเองเป็นอาจารย์และก็เคยเป็นลูกศิษย์ แต่อาตมาก็ตั้งใจปฏิบัติอาจารย์มาแล้ว ฉะนั้นทั้ง ๒ หน้าที่นี้เราเคยเป็น ก็เลยพูดให้ท่านทั้งหลายได้คิด ท่านจะเป็นครูบาอาจารย์หรือไม่ก็ตาม แต่ท่านได้ฟังแล้วอาจจะได้คติเหมือนกัน ในการที่จะเลี้ยงลูก หรือว่าทำอย่างไรให้ครอบครัวเรามีความสุข

สำหรับวันนี้ ก็ขอยุติเพียงเท่านี้ วัดพระธรรมกายเขามีงานมาแล้วตั้งแต่เช้า ตอนบ่ายๆ นี้ไปก็ได้ กลางคืนเขาจะมีงานอีก รายการดอกบัวพุทธบารมีก็ขอยุติเพียงเท่านี้ ขอสรรพมงคลจงมีแก่ท่านสาธุชน

พระธรรมเทศนา
บวชสามเณรภาคฤดูร้อน/อาหารสำหรับผู้สูงอายุ

พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน
วันที่ ๒๒ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓

ศุภมัสดุ ขอความดีงาม จงมีแก่ท่านสาธุชนทุกท่าน

รายการนี้ได้นำบันทึกเสียงที่ไปบรรยายในที่ประชุมเจ้าอาวาสหนกลางที่สถานฝึกอบรม ที่อำเภอปากท่อ มาให้ท่านฟัง และเมื่อวันพุธที่ผ่านมานี้ ไปบรรยายที่สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เห็นว่าพอจะมีประโยชน์ก็เลยนำมาบรรยายให้ฟัง เมื่อวานนี้เป็นแถบบันทึกเสียง

วันนี้จะขอนำเรื่องที่เป็นปัจจุบันมาบรรยายให้ท่านฟังบ้าง เรื่องที่เป็นปัจจุบันคือ ระยะนี้มีผู้มีวิริยะอุตสาหะร่วมใจกันจัดบวชเณรภาคฤดูร้อนหลายแห่ง เมื่อ ๒ - ๓ วันก่อน วัดเทพชัยมงคล ที่อำเภอพัฒนานิคม ลพบุรี นำเณร ๒๐ กว่ารูป มาถวายสักการะคืนที่ผ่านมา พระมหาสุวัฒน์ จากจังหวัดชัยนาทก็นำอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นเณรภาคฤดูร้อน ดีใจที่พระสงฆ์เห็นความสำคัญของเด็กๆ ปรารถนาที่จะช่วยให้เด็กๆ ได้มีสติปัญญาดีขึ้น เท่ากับว่ายกย่องเด็กๆ การที่จะมีการบวชเณรภาคฤดูร้อน ตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไป ปัญหาไม่ใช่น้อยนะ หลายเรื่อง

ที่วัดพระเชตุพนฯ เอง วันนี้เมื่อตอนเช้าก็บวชเณร ๘๕ รูป เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวันพระราชสมภพวันที่ ๒ เมษายน ที่ผ่านมา เด็กๆ เหล่านี้เป็นเด็กชายแดน อยู่ที่โรงเรียนของตำรวจตระเวนชายแดน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานอุปการะ พอจบชั้น ม.๒ จะขึ้น ม.๓ ก็นำเข้ามากรุงเทพฯ รับการอบรมจากคณะคุรุศาสตร์ จุฬาฯ และก็มาบวชเป็นสามเณรที่วัดพระเชตุพนฯ

เรื่องบวชเณร เพิ่งมาทำเมื่อสัก ๕ ปีที่แล้ว ปีนี้เป็นปีที่ ๖ รวมนักเรียนทั้งหมดก็ประมาณเกือบๆ ๕๐๐-๖๐๐ รูปแล้ว ปีนี้มาก ๘๐ กว่ารูป ปีก่อนๆ ก็ ๕๐ ขึ้นไป ๕๐, ๖๐, ๗๐ เป็นโรงเรียนของตำรวจตระเวนชายแดนที่เรียกว่า ตชด. ซึ่งเป็นเสมือนพ่อ เหมือนแม่ อบรมลูกหลานเขาแล้วก็นำมาบวช บวช ที่วัดโพธิ์ แต่แล้วไปจำพรรษาที่วัดอัมพวัน สิงห์บุรี ฝากหลวงพ่อจรัญท่านช่วยอบรมสั่งสอนอีกทีหนึ่ง

การบวชเณรภาคฤดูร้อนก็มีที่อื่นๆ อีก ทุกๆ ปี ที่บอกว่าต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะ อดทนมาก ต้องมีศรัทธาจึงทำได้สำเร็จ มีศรัทธาหมายถึงว่า มีความตั้งใจในการที่จะสงเคราะห์เยาวชน คือเด็กๆ ในภาคฤดูร้อนให้มีโอกาสมาบ่ม คืออบรมความดี บางทีหยุดเรียนแล้วไม่รู้จะไปไหน ก็เป็นปัญหา ฉะนั้น

ศรัทธาคำนี้สำคัญมาก ศรัทธาสำคัญก็ผู้ที่เป็นเจ้าสำนัก คือ วัดที่จะรองรับการบวชสามเณร ต้องมีความตั้งใจจริงๆ บวชเณรที่กำลังกล่าวนี้ก็หมายถึงบวชเณรหมู่มากๆ ที่เรียกว่าบวชภาคฤดูร้อน ตั้งแต่ ๒๐-๓๐ รูปขึ้นไป มากๆ เป็น ๑๐๐ รูปนะ

ที่วัดพระธรรมกายบวชเมื่อเร็วๆ นี้ ๒,๐๐๐ กว่ารูป ต้องมีพระที่เป็นวิทยากรคอยให้คำแนะนำอบรมด้วย พระที่เป็นวิทยากรต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเด็ก เด็กๆ ที่บวชนี่ปัญหามาก แต่ถ้าเข้าใจแล้วไม่มีปัญหา สำคัญนี่น่ะจะเล่าให้ฟังมีปัญหาอย่างไร จะเล่าเรื่องตัวหลักเสียก่อน กลับไปคืออาหาร มากรูปด้วยกันที่จริงไม่ต้องกลัวอด ถ้ามีสามเณรมากๆ อาหารสำหรับฉันพอได้ พอมีผู้มีศรัทธา ถึงอย่างไรก็ต้องระมัดระวัง บางแห่งบางท้องที่ลำบากเรื่องอาหาร แต่ส่วนใหญ่ทั่วๆ ไปแล้วเรื่องอาหารพอใช้ได้ทีเดียว สามเณรออกบิณฑบาต เณรบวชใหม่ๆ น่ารัก ไปมากๆ คนเขานิยมกันตักบาตรให้

ประการที่ ๔ ที่อยู่ที่อาศัย ต้องมีพอที่จะรองรับ ที่อยู่ที่อาศัยสำคัญก็คือว่าต้องป้องกันยุงได้ สำคัญมาก และก็ให้มีอากาศถ่ายเท ที่เมื่อกี้พูดถึงว่ามีปัญหาเกี่ยวกับเด็กๆ คือธรรมชาติของเด็กๆ กำลังเจริญเติบโต ร่างกายต้องการความเข้มแข็ง เด็กอยู่นิ่งไม่ได้ มันต้องโดดไปโดดมา ที่เราเรียกว่าซุกซน ต้องซนเป็นธรรมดา มันกำลังเจริญเติบโต ฝึกร่างกายแข้งขาให้แข็งแรง เป็นธรรมชาติของเด็ก พูดโดยผู้ที่ดูแลเรื่องเด็กๆ ต้องมีความใจลึกๆ ด้วย บางคนอยากให้เด็กๆ เป็นเหมือนผ้าพับไว้ ให้นิ่งให้สบาย มันนิ่งแต่เราต้องมีเวลาให้ออกกำลังบ้าง อย่าปล่อยจนกระทั่งนิ่งไม่เจริญเติบโต

ที่บวชวันนี้ ๘๐ กว่ารูป แล้วก็มาจากที่ต่างๆ กัน ทั่วประเทศของ ตชด. หลายจังหวัด แต่ละรูปแต่ละคนก็แตกต่างกัน อาศัยที่เป็นนักเรียนที่มีการศึกษา คือได้เรียนมาถึง ม.๒ แล้ว กำลังจะขึ้น ม.๓ สามารถที่จะรู้จักรับผิดชอบได้ สำหรับปีนี้ก็แปลก คือ นักเรียนที่จะบวชนี้ เข้ารับการอบรมที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาก่อน ทุก ๆ ปีบวชแล้วจึงไปเข้าอบรม ปีนี้อบรมก่อน ก็เลยบวชล่าช้าไปหน่อย ผู้ที่ได้รับการอบรมในศูนย์กลาง จะทำให้เรามีระเบียบขึ้น คือ ฝึกระเบียบได้แล้ว เด็กๆ ต่างคนต่างมาความรู้สึกความต้องการก็แตกต่างกันไป ต้องปรับระดับความรู้ความเข้าใจ

อย่างที่วัดพระเชตุพนฯ เป็นต้น แรกคือเป็นด่านแรก เราจับบวชเสร็จแล้วก็ส่งไปวัดอัมพวันอบรมต่อ ถวายหลวงพ่อจรัญ ต้องใช้วิทยากรมาก ๘๐ กว่ารูป เดิม ๘๖ แล้วลดลงไปสัก ๓ รูป หรือ ๒ รูป ก็มีผู้ที่มีศรัทธาขอบวชด้วย คือเด็กนักเรียนคนหนึ่งมาวัดพระเชตุพนฯ พบกับพระคุยๆ กับพระ บอกแม่ขอบวชด้วย ศรัทธามันเกิดแป๊บเดียวขอบวช ดีเหลือเกินแล้วก็ไปชวนเพื่อนมาบวชอีกคนหนึ่ง ขอเข้าโครงการด้วย ก็เลยขออนุญาตทางโครงการบรรพชาสามเณรถวายพระราชกุศล สมเด็จพระเทพรัตนราช-สุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพิ่มอีก ๒ คน ในว่าจะมีเด็กประมาณสัก ๘๗ คน

นี่บวชมา ๖ รุ่น ก็ ๕๐๐ กว่าคน ๖ ปี ที่กล่าวว่าต้องมีวิทยากรมาก อย่างวันวานนี้ตอนบ่าย ๒ โมง ทำพิธีโกนผม ต้องมีพระเณรช่วยกันหลายรูป ไม่เช่นนั้นก็จะค่ำไปหน่อย ก็มีเจ้าหน้าที่ที่จะอบรม

เจ้าหน้าที่จะดูเรื่องที่พัก เจ้าหน้าที่ดูเรื่องอาหาร เจ้าหน้าที่ดูเรื่องพิธีกรรมเพิ่มเข้าไป นี่เล่าถึงที่บวชสามเณร คือวัดพระเชตุพนฯ มองเห็นตัวปัญหา เห็นวิธีดำเนินงาน อย่างเมื่อตอนเช้าเด็กตื่นแต่เช้า ตี ๕ ตื่นเสร็จแล้ว ๗ โมงรับประทานอาหารเช้า สร็จก็ทำธุระกิจส่วนตัว แต่งเนื้อ แต่งตัว นุ่งผ้าขาว ใส่เสื้อขาวเป็นนาคเต็มที่ ฝึกให้เป็นระเบียบไปกว่านี้

พอประมาณ ๘ โมงกว่าๆ ก็เริ่มพิธี เริ่มตั้งแต่ทำพิธีเวียนโบสถ์ ๓ รอบ ฉะนั้นการแห่นาคเวียนโบสถ์ก็มีปัญหาเหมือนกัน ไม่มีปัญหาอะไรมากมาย บางแห่งเขาไม่นิยมว่าไปเวียนโบสถ์ทำไม ก็เข้าพรวดพราดไปเลยก็ได้ บางแห่งมีดนตรีประโคม ประโคมไปโครมคราม คือ วัดพระเชตุพนฯ สมัยก่อนมีมาก แห่นาคกันเพราะเอิกเกริก มีแห่ช้าง แห่ม้ากัน เอาช้างมาแห่ ม้ามาแห่ มีคนแห่กันใหญ่ แล้วก็เครื่องดนตรีก็นอกจากแตรวง ก็มีเถิดเทิงคือกองยาว มีร้องมีรำกัน ยิ่งหลายๆ นาคก็อึกทึกรอบโบสถ์นี่เต็มไปหมด

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯป๋า คือ สมเด็จพระสังฆราช ทรงพิจารณาเห็นว่าที่แห่กันมากๆ คือแข่งกัน สิ้นเปลืองโดยใช่เหตุประการหนึ่ง ประการที่ ๒ ในกรุงเทพฯ นี่แห่มาจากบ้าน มาตั้งไกลถึงปากคลองตลาดหรือท่าเตียนก็พอแล้ว กีดขวางการจราจร ถ้ายิ่งเป็นเดี๋ยวนี้ รถคงติดกันแน่นขนัดล่ะ มีห้ามมาตั้ง ๔๐-๕๐ ปีแล้ว ท่านเจ้าประคุณสมเด็จก็เลยค่อยๆ ห้าม ท่านแนะนำว่าอย่าแห่กันเอิกเกริกเลย เพราะบางทีบวชหลายคน นาคบนโบสถ์ยังบวชอยู่ ข้างล่างตีกลองโครมๆๆ ต้องตีให้ดังโน่น

ทีนี้ถ้าหากในต่างจังหวัดนี่ก็ดี การแห่นาคเป็นการแสดงความชื่นชมยินดี แสดงออกของจิตใจว่าดีใจ เขาเรียกว่าอนุโมทนา แล้วก็ชวนคนอื่นให้ดีใจด้วย ถ้าหากว่าเห็นคนเขาแห่นาค เห็นนาคให้ยกมือขึ้นบอก สาธุ อนุโมทนาด้วย ไม่ต้องให้เจ้าภาพเห็น ไม่ต้องให้นาคเห็น ไม่ต้องให้ใครเห็น เราเห็นเองสาธุเอง เห็นเองหมายถึงว่าเราจะต้องนึกทีเดียว ว่าการบวชเณรนี่ดี เราจะได้มีโอกาสอนุโมทนา คือ ดีใจด้วย ได้บุญแล้ว ถ้าไม่ดีใจด้วย จิตมันขุ่นมัว สมมติว่าไปเห็นเขาแห่นาค น่าสงสารวัดนี้บวชเณรกันทำไมไม่รู้เขาว่าอย่างงั้นก็ว่าไม่ดีเลยนะ ต้องว่าดี อนุโมทนา คือ ดีใจด้วย การดีใจเป็นกุศลใหญ่ เกิดบุญ คนรู้จักทำบุญนิดเดียวก็รู้บุญ

เมื่อเรารู้บุญก็ต้องหัดทำบุญ จะเล่าถึงเรื่องว่า เป็นภาระหนัก สำหรับบวชเณรอยู่ที่เมืองไทย อาตมาจะมีผู้มาบวชเป็นสามเณรบ้างเล็กๆ น้อยๆ แต่บวชหมู่ใหญ่ๆ ไม่มี ครั้งที่ไปอยู่ที่อเมริกา แต่ก่อนเรายังไม่ได้มีโครงการนำคณะครูไปสอนภาคฤดูร้อน เด็กหยุดยาวเขาเรียกซัมเมอร์ หยุด ๓ เดือน แต่ก่อนนั้นหยุดตั้งแต่ราวๆ กลางเดือนมิถุนา ไปเปิดเอากลางเดือนหรือต้นเดือนกันยา ๓ เดือน คือ มิถุนา กรกฎา สิงหา กันยา ๓ เดือน เขาหยุดยาวถึงโน่นที่อเมริกา

แต่ว่าเดี๋ยวนี้เขาเปลี่ยนใหม่แล้ว เปลี่ยนทั้งปี เขาเรียก ราวเยียร์ หมายถึงว่าเรียนตลอดปี ก็คงหยุด ๑๐ วัน ๑๕ วัน เหมือนหยุดเทอมเล็กๆ แต่ไม่ได้ ๓-๔ เดือนเหมือนแต่ก่อนแล้ว คือเขาหยุดไม่

เหมือนกัน ที่นครลอสแองแจลิสมีเขตโน่นเขตนี่ เขาก็ต้องโหวตกัน วิธีโหวตเขาโหวตกันเลือกวันเลือกตั้ง มีอะไรเขาใส่มาเป็นคำถามหมด ไม่ได้หมายความว่ายกมือกันธรรมดา เขาต้องไปลงบัตรกันทุกอย่าง ต้องทำตามความเห็นประชาชน อย่างที่ว่าเด็กจะให้หยุดตามเดิม คือหยุดทียาว ๓ เดือน หรือจะหยุดแบบที่กล่าวคือว่า หยุดระยะสั้นๆ เรียนตลอดปี

มีบางเมืองบางอำเภอ ก็แล้วแต่อำเภอ บางเมืองก็ยินดีที่จะหยุดอย่างที่ว่า คือแบบใหม่ หยุดเพียง ๑๐ วัน ๑๕ วัน อะไรก็สอนหนังสือไปเรื่อยๆ ยังมีที่หยุด ๓ เดือนน้อย ทีนี้เล่าถึงตรงนี้ก็บอกว่าแต่ก่อนยังไม่มีภาคฤดูร้อน จัดบวชเองจัดให้สวดทำภาคฤดูร้อนเอง คือ วัดไทยฯ พ.ศ. ๒๕๒๔ เริ่มบวชให้เด็กภาคฤดูร้อนคือวัดไทยแอลเอ ๑๐ กว่ารูป ก็สนุกดีเหมือนกัน เด็กๆ ซนจริงๆ ไม่หลับไม่นอน ทำโน่นทำนี่ไม่หยุดเลย

พระรูปหนึ่งไปจากกรุงเทพฯ หารือท่านว่าเราจะบวชภาคฤดูร้อน มีเด็กๆ ที่จะบวช ๑๒ คน ให้ท่านซึ่งเคยเป็นคนอบรม คอยดูแลเป็นพี่เลี้ยงเณรควบคุมด้วย ท่านพระครูรูปนี้ไปจากเมืองไทย ไปอยู่ด้วยที่วัดไทยแอลเอ ท่านบอกสบายมากครับ ๑๒ คนเท่านั้น ที่เมืองไทยผมดูแลนักเรียน ๑๐๐ กว่ารูป นี่ ๑๐ กว่าคนไม่มีอะไร พอบวชแล้วอยู่ได้ ๓ วันเท่านั้นเอง ท่านพระครูรูปนี้นอนคลุมโปงปวดหัวบอกว่าเด็กที่นี่ทำไมซนอย่างนี้เขาว่าอย่างนั้น ที่จริงก็ไม่ซนมาก แต่ว่าเป็นวิสัยของเด็กที่อยู่ในประเทศอเมริกาเขาอบรมกันมาดี

ขอโทษหน่อยที่ต้องเล่าเด็กที่โน่น เขาจึงเล่าถึงว่าเขาให้การอบรมมาแปลก คือ ให้เด็กรู้จักเสรีภาพในการเป็นอยู่ไม่มีการบังคับเด็ก แล้วแต่เด็กจะทำอะไร พ่อแม่เองก็เป็นแต่เพียงคอยดู และก็แนะนำ เราจะไปดุ ไปเอ็ดเด็กๆ ไม่ได้ เขาถือเป็นเรื่องเสียหาย เป็นเรื่องที่ทำให้เด็กกลัว ที่วัดไทยฯ สมัยแรกๆ ตอนที่อาตมาไปอยู่ สร้างน้ำพุบริเวณรอบน้ำพุก็มีหินกรวดเอาโรยๆ ไว้ให้สวย

วันเสาร์ วันอาทิตย์เด็กๆ มากับพ่อกับแม่ มาโรงเรียนเสร็จก็วิ่งซนโน่น ซนนี่ ไปเก็บก้อนกรวดโยนใส่กระถางน้ำพุ แม่นั่งดูเฉย เราไปเห็นเข้า ถามว่าใครเอาก้อนกรวดมา คนไหนเอามา คนนั้นไปเก็บมาคืนที่ พ่อแม่เขาก็เฉย ไม่ว่าอะไร แต่เขาไม่ว่าตอนเด็กซน ก็ให้ความเป็นอิสระกันมาก เมื่ออาตมาสร้างโรงเรียน ก็อยากจะดูว่า โรงเรียนของอเมริกา ที่มีเด็กเล็กๆ ไปเรียนหนังสือ โต๊ะ เก้าอี้ เป็นอย่างไร อยากจะไปขอดูตัวอย่างเขา โรงเรียนใกล้ๆ วัดไทยฯ นี่เหมือนกับโรงเรียนเทศบาลบ้านเราหรือโรงเรียนประชาบาล ไปถึงก็ขอดูชั้นเด็กเล็กๆ พอเข้าไปดู เจ้าประคุณเอ๊ย โต๊ะ เก้าอี้เลื่อนไม่ได้ อยู่กับที่แน่นหนาหนักเลย

เคยเห็นที่เมืองไทย โรงเรียนอนุบาลเขามีโต๊ะ เก้าอี้สวยๆ เล็กๆ ให้เด็กนั่งเรียน ให้เด็กสนใจที่โน่นเป็นเก้าอี้ใหญ่ๆ หนักๆ ถามว่าทำไมทำอย่างนี้ เขาบอกว่าสำหรับให้เด็กกระทืบกันได้ หนักนี่กระทืบได้มันโดดไปโน่นไปนี่ พูดอย่างนี้มองไม่เห็นภาพ ขณะนี้กำลังอบรมครูอาสาสมัครที่จะไปสอนภาษา

วัฒนธรรมไทยที่วัดต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา ที่วัดไทยแอลเอไปกัน ๑๕ คน ๒๐ คนนั้นครู ไปอยู่ประจำปี ๕ คน ต้องอบรมกัน ทำอย่างนี้ทุกปี เคยไปบรรยายให้ฟังว่าเด็กที่โน่นซนอย่างโน้น ซนอย่างนี้ ครูที่ไปกันมา ก็บอกตอนที่หลวงเตี่ยว่านั้นมองไม่เห็นภาพ ว่าซนขนาดไหน ไปถึงโน่นหมดเชียว ตำราที่ดูไว้ ที่นี่ไม่เหมือนกันหรอก ยิ่งกว่านั้นอีก

เด็กที่โน่น เขาหัดมาดี จะเล่าเรื่องเขาหัดเรื่องเสรีภาพความสม่ำเสมอกัน ตอนที่อยู่ที่โน่น ขอโทษหน่อย ที่ว่าในเรื่องเอาเด็กอเมริกามาคุย ก็หมายความว่าจะเอาประสบการณ์ที่โน่น มาเล่าสู่กันฟังหน่อยหนึ่ง แต่ว่า เราจะเอาอย่างเขาไม่ได้ คนละบ้าน คนละเมือง คนละที่ เว้นแต่ฟังไว้ประดับความรู้ นี่ต้องเล่าให้ครูที่ไปสอนนักเรียนภาคฤดูร้อน ฟังว่าเด็กเป็นอย่างไรๆ พฤติกรรมเด็ก แล้วจะแก้อย่างไร

คราวหนึ่งไปสวดมนต์ฉันเพล ก็เหมือนอย่างเมืองไทย คนไทยที่โน่นก็สวดมนต์ ทำบุญบ้านฉันเพล แต่วันนั้นขึ้นบ้านใหม่ เจิมบ้านก็มีแป้งกระแจะก็เจิมบ้าน เจิมบ้านเสร็จก็เรียกลูกชายเจ้าของบ้านมา ลูกชายเขากำลังเล่นกับเพื่อน ๆ ก็เด็กผู้หญิงของฝรั่ง เป็นเด็กฝรั่งเป็นผู้หญิง พอเรียกมาเพื่อนก็มาดูด้วย อาตมาก็เจิม เจิมหน้าผากเด็กผู้ชาย ลูกเจ้าของบ้าน พอเจิมเสร็จ เพื่อนซึ่งเป็นลูกฝรั่ง ลูกอเมริกันก็ยื่นหน้าเข้ามา ให้เราเจิมบ้าง ก็บอกว่าเจิมไม่ได้หรอก ทำมือทำไม้ว่าเจิมไม่ได้ ท่านทราบไหมว่าเขาว่าอย่างไร เขาถลึงตาดูอย่างไม่พอใจถอยหลังเชียว เปล่งเสียงออกมาเชียว Don't fare ว่าอย่างนั้น บอกไม่แฟร์ ไม่เสมอกันแล้ว ไม่เท่ากัน ดูสิ นี่คือเขาสอนเรื่องเสรีภาพ

นี่ก็สอนเรื่องป้องกันตัวเอง ระมัดระวังตัว มีอีกมีตัวอย่าง เด็กไม่โตนะ ๔ ขวบ ๕ ขวบ เท่านั้น หลานอาตมาเองมาวัด ฝาแฝดมันก็ซน ท่านพระมหารวม ซึ่งท่านไปประจำอยู่ที่นั่นตอนนั้น พระมหารวมกำลังถือมีดจะไปทำอะไรไม่ทราบ พบเด็กหลานชายกำลังซน ก็ยกมีดขึ้นขู่ว่า ซนไปเถอะเดี๋ยวฆ่านะ ขู่ว่าอย่างนั้น แทนที่จะร้องไห้หรือวิ่งหนี กลับถามท่านว่า ฆ่าจริงหรือเปล่า เหมือนกับว่ามันก็ล้อเล่นพระ แต่ไม่ล้อเล่นมันถามจริงๆ ท่านมหารวมน่ะล้อเล่น ก็คุยอีก ฆ่าจริงๆ ซิ เด็กก็ถามจริงนะ เอ้า อย่างนั้นบอกอีกจริง แล้วท่านมหารวมก็ไปทำงานอื่น

อีกสักครู่เดียวตำรวจโทรศัพท์มาถาม ท่านผู้ฟังก็อาจจะสนใจว่าใครไปบอกตำรวจ เราเป็นตำรวจจึงรู้ว่าวัดนี้โทรศัพท์เท่าไร เขาบอกว่าถ้าโทรศัพท์ไปหาตำรวจ ตำรวจจะรู้เลยว่าโทรจากที่ไหน เลขที่เท่าไร ทางพระที่ท่านอยู่ที่นั่นก็รับสาย ตำรวจก็ถามว่าที่นี่มีอะไร เป็นอะไร ก็บอกว่าเป็นวัด เขาถามมีอะไรหรือ ตำรวจก็บอกเมื่อกี้มีเด็กโทรศัพท์ไปบอกมีคนจะฆ่าเขา เป็นเรื่องใหญ่สิ เป็นเรื่องทีเดียว พระก็บอกเปล่าไม่มีอะไร เด็กซนพระท่านล้อเด็กเล่น ตำรวจบอกจริงนะ จริงก็เลยยุติไป

ตั้งแต่นั้นไม่มีใครล้อเด็กขนาดอย่างนั้น เขาบอกว่าเขาสอนกันไว้ Call nine one one โทร ๙๑๑ บ้านเราก็ ๑๙๑ ที่นั่นก็ ๙๑๑ หมุน ๙๑๑ บอกไปเลยตำรวจก็จะมา อย่าไปพูดเล่นๆ กับเด็กเขาไม่กลัว เขาพึ่งตำรวจทีเดียว เพียงโทร Call nine one one ตำรวจเร็ว เขาถือเป็นอันตราย คราวหนึ่งนี่เกิดที่บ้าน

เกี่ยวกับหลานอาตมาอีกแหละ ไปอยู่บ้านเขา กลางคืนจะโทรศัพท์กลับเมืองไทยมันว่าต้องกด ๐๐๑๑ หรือ ๙ เอ่อ ๐๑๑ อะไรทำนองนี้ กลางคืนนายคนนี้เขาไม่กล้าเปิดไฟมันมืด ก็จิ้มเรื่อยไป จิ้มเลข ๐ เป็นตัว ๙ แล้วก็ ๑๑ สักครู่เดียว ตำรวจมาล้อมเต็มบ้านเลย เขาถามมีอะไรเกิดขึ้น มีคนโทรไป ๙๑๑ เจ้าของบ้านเขาบอกไม่มีอะไร เขากดผิดไป ตำรวจก็ไม่ยอม ไม่ฟัง ถามมีใครอยู่บ้าง ไม่ให้ขยับเขยื้อน เห็นคนเดินให้หยุดหมด เขาเรียก Stop ให้หยุดไว้ ขอเข้าดูในบ้าน ก็บอกไม่มีอะไร บอกนายคนนี้เขาหมุนเลขผิดไป เขาจะหมุน ๐๑๑ ทีนี้มันมืดก็เลยไปคลำไปจุด ๙๑๑ Call nine one one (๙๑๑) ไม่เชื่อ ขอดูทุกห้อง ประมาณเที่ยงคืนแล้วมั้ง ก็เจอแต่คนนอนหลับสิ คนทำงานกลับมาเหนื่อย นี่ตำรวจเขาเร็วนะ ๙๑๑ เหมือนเรา ๑๙๑

ทีนี้เด็กๆ ที่บวชที่ว่าซน เขาชอบเล่นกัน อาตมาก็บอกเด็ก วันเสาร์ วันอาทิตย์คนเขามาทำบุญเณรอย่างวิ่งกัน อย่าซน ๑๒ รูป ตัวเล็กๆ ครับๆๆ ไม่ซนหรอก เผลอเดี๋ยวเดียวเอาแล้ววิ่ง ซน วิธีแก้ต้องหางานให้ทำ อาตมาคิด เด็กพวกนี้ชอบซนต้องให้ออกกำลังกาย ก็ให้กวาดลานวัด มีรถเข็น ให้เขาเข็นขยะไปเท โอย สนุกสนานกันใหญ่ กวาดลานวัด ดายหญ้า อะไรก็ไม่รู้จิปาถะตั้งใจทำนะ ดีเหมือนกัน จนกระทั่งไม่มีขยะจะให้ขน มีปัญหาอีกแล้ว นี่ก็คือ เด็กที่นั่น เรารู้จักหางานให้ทำแล้วให้เกิดประโยชน์ด้วย เด็กจะภาคภูมิใจ

การบรรพชาสามเณรปัจจัยสำคัญก็สำคัญตรงนี้ แต่ในบ้านเราค่อยยังชั่ว เพราะว่าเด็กๆ ลูกหลานเราที่บวชนี่รู้จักพระ รู้จักศาสนามาก่อน เคยเห็นว่าผู้ที่บวชจะต้องทำอย่างไร และจะต้องเป็นอยู่อย่างไร ฉะนั้นคนที่อยู่ที่นี่จึงไม่มีปัญหา ส่วนคนในต่างประเทศ ไม่เคยเห็นพระ ไม่เคยเห็นศาสนาก็เลยซักหงุดหงิดเหมือนกัน หมายถึงผู้ที่เกิดที่นั่นแล้วก็เจริญเติบโตที่นั่น แต่คนที่ไปจากเมืองไทยยังไม่รู้ ยังไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี นั้นก็ต้องอบรมสั่งสอนกันไป จนกว่าจะพบว่าดีอย่างไร

วันนี้ตั้งใจไว้ว่าจะพูดถึงเรื่องผู้สูงอายุ ว่าปีนี้เป็นปีที่ดูแลผู้สูงอายุ เคยพูดมาครั้งหนึ่งแล้ว เผอิญมาประจวบกับมีการบวชเณรเพื่อถวายพระราชกุศลสมเด็จฯ สยามบรมราชกุมารีในวันนี้ ก็เลยเอาเรื่องเณรมาพูดไปเสียเพลินเทียว กลับมาเถอะมาพูดถึงเรื่องผู้สูงอายุบ้าง การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เขาว่าไว้เลย เรื่องซึ่งก็พิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ที่องค์การสหประชาชาติประกาศให้เป็นปีสากล ว่าด้วยผู้สูงอายุ หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมความรู้เรื่องอาหารสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะร่างกายปกติ และอาหารเฉพาะโรคที่พบบ่อย ซึ่งเป็นอาหารในท้องถิ่นของคนแต่ละภาคของประเทศไทย เพื่อให้ผู้สูงอายุ ครอบครัว รวมทั้งผู้ดูแลได้มีความรู้และความสามารถเลือกอาหารบริโภคที่เหมาะสมกับตัวเองและครอบครัว อันจะเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้สูงอายุต่อไป

การเปลี่ยนแปลงในวัยของคนที่สูงอายุวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจ ตรงนี้ต้องยอมรับว่า เรานี่เปลี่ยนแปลง ร่างกายมาถึงอายุ ๖๐-๗๐ มันเสื่อมนะ ใช้มานาน รถยนต์เครื่อง

ใช้ไม้สอยก็เสื่อม ถ้าดูง่าย ๆ ก็รถยนต์นี่เสื่อม หรือเราใช้มันมานาน ต้องยอมรับความเป็นจริง อย่าฝืน อาตมารู้ตัวเอง ใครเขาทักเรื่อย หลวงเตี่ยยังหนุ่ม ๆ ฟังไปเถอะ ลืมไม่ได้ลืมตัวว่าหนุ่มไม่ได้แล้ว แต่ไม่แก่นะ สูงอายุ

จิตใจก็เหมือนกันเปลี่ยนแปลง ที่เปลี่ยนแปลงร่างกายนี่ เราจะต้องดู ตา หู ฟัน ตาก็ต้องเปลี่ยนแปลง หูก็เปลี่ยนแปลง ฟันสำหรับบดอาหาร ของเก่าๆ ก็ชักร่อยหรอไป น้อยคนที่จะมีฟันเดิมอยู่ แต่ก็ยังดียังมีฟันปัจจุบันที่เขามีฟันใหม่ให้ แต่ก็ตาก็ยังพอแก้ได้ ต้องคอยรักษาตาด้วย เรื่องจิตใจนี้ คนสูงอายุมักจะสำคัญตัวเองว่าเราเกิดมาก่อน รู้มาดี ไม่ยอมโง่ จิตใจคนเมื่อสูงอายุไม่ยอมโง่ ลำบากต้องยอมโง่ ยอมรับความเป็นจริง ว่าปัจจุบันนี่เจริญขึ้น อะไรก็เจริญ เรานี่มันดีตอนที่สมัยเรา สมัยนี้เขาเปลี่ยนแปลงไปมาก มานึกถึงเราตอนเป็นเด็กๆ เราเห็นพระ เห็นคนแก่ก็นึกว่า โธ่เอ๋ย คนแก่นี่งุ่มง่ามๆ ไม่เหมือนเราเลย จ๊อกๆๆๆ ได้ เอาแล้วต้องนึกเหมือนเราตอนหนุ่มๆ นะ เรามองคนสูงอายุเป็นคนที่เหมือนกับว่าไม่ทันการณ์ เดี๋ยวนี้เราก็เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน

คนหนุ่มๆ เด็กกว่าเราก็มอง เราว่าเป็นคนโบราณไป ฉะนั้นจิตใจเราต้องยอมรับสภาพนี้ ต้องปรับจิตให้ดี การปรับจิตใจให้ดีก็ต้องปรับด้วยธรรมะซึ่งสำคัญมาก สภาพร่างกายเสื่อมลงตามอายุขัย แต่บางคนอาจมีการเปลี่ยนแปลงก่อนวัยอันสมควร ที่เป็นดังนี้เนื่องจากได้รับสารอาหารไม่เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย วัยสูงอายุมีความต้องการอาหารเช่นเดียวกับวัยอื่นๆ แต่ต่างกันในลักษณะและปริมาณ ความต้องการอาหารที่ให้กำลังงานจะน้อยลง

อาหารเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวันที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี ต้องจำไว้อาหารที่สำคัญ เพราะว่าพระพุทธเจ้าตรัสไว้ **ในสามเณรปัญหา** มีถามว่า เอกนฺนาม กึ อะไรชื่อว่า หนึ่ง ปัญหาที่ว่าอะไรชื่อว่า หนึ่ง หรือเป็นเอกนี่ พระพุทธเจ้าตรัสว่า **สพฺเพ สตฺตา อาหารฐิติกา** สรรพสัตว์ทั้งหลายดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยอาหาร ในเอกสารที่กล่าวถึงอาหารสำหรับผู้สูงอายุจึงถือว่าเป็นเอกสารที่มีคุณค่า เขาเล่าไว้ดีมาก การกินอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ และการออกกำลังกายที่เหมาะสม ตลอดจนมีการพักผ่อนที่เพียงพอ จะทำให้ร่างกายแข็งแรง มีจิตใจร่าเริงสดใส สามารถยืดระยะเวลาแห่งความชราได้ยาวนาน สำคัญ อาหาร การพักผ่อน การออกกำลังกาย ๓ อย่าง

อาหาร การออกกำลังกาย การพักผ่อน ต้องทำให้พอเหมาะพอสมจะทำให้ร่างกายแข็งแรง มีจิตใจร่าเริงสดใส สำคัญ จิตใจต้องทำให้ร่าเริงสดใสด้วย อาหารสำหรับผู้สูงอายุแบ่งออกตามอาหารหลัก ๕ หมู่ดังนี้

หมู่ที่ ๑ อาหารจำพวกเนื้อสัตว์ต่างๆ นม ไข่ ถั่ว เนื้อสัตว์ ที่เหมาะกับผู้สูงอายุคือเนื้อปลา แต่ควรเลือกก้างออกให้หมด หากผู้สูงอายุต้องการกินเนื้อสัตว์ชนิดอื่น ควรสับให้ละเอียดหรือต้มเปื่อยเพื่อสะดวกต่อการเคี้ยว ต้องตั้งคำถามนะ ทำไมจึงกล่าวว่าเนื้อปลานี่เหมาะสำหรับผู้สูงอายุ ก็เพราะว่า

เนื้อปลาน่ะย่อยง่าย ท่านที่รับประทานปลารู้สึกว่าเนื้อปลาย่อยง่าย มันเคี้ยวง่ายๆ ไม่ลำบาก เนื้อหมู เนื้อเป็ด เนื้อไก่ เป็นก้อนแข็ง แล้วก็เนื้อวัว เนื้อควายแข็งทั้งนั้น สู้เนื้อปลาไม่ได้ หากมีโอกาสรับประทานเนื้อปลามากๆ หน่อย

ไข่ ผู้สูงอายุควรกินไข่สัปดาห์ละ ๓ ฟอง ส่วนไข่ขาวกินได้ไม่จำกัดจำนวน เพราะในไข่ขาวไม่มีไขมัน อย่าทานมาก ไม่เหมือนหนุ่มๆ นะ หนุ่มๆ สาวๆ ทานไข่มากได้ เดี๋ยวนี้คนก็ระวังกันมาก และก็ไข่ขาวกินได้ไม่จำกัดจำนวน ไข่แดงที่ห้าม เพราะว่ามันมีไขมัน ต้องระวังไข่แดง

เคยเล่าถึงพระดีองค์หนึ่ง ชื่อ หลวงตาอุ่ม หรือสิบตำรวจเอกอุ่ม ใจคง ที่เล่าให้ฟังนั้น ไข่แดงท่านฉันแต่ไข่ขาวขอโทษ ไข่เค็มไม่ใช่ไข่แดง ไข่เค็มท่านฉันไข่ขาว ไข่แดงไม่ฉัน นานๆ จึงจะฉันไข่แดงสักที ฉันไข่ขาวทีละนิดๆ

ทีนี้ นม เป็นอาหารที่ผู้สูงอายุควรดื่มประมาณวันละ ๑ แก้ว แต่บางคนอาจทำให้ท้องเสียได้ อาจเปลี่ยนเป็นนมถั่วเหลืองแทน นี่อาหารหมวดที่ ๑ ได้แก่ นม ไข่ ถั่ว เนื้อสัตว์

หมวดที่ ๒ อาหาร ข้าว แป้ง และน้ำตาล รวมทั้งเผือกและมันเป็นอาหารที่ให้กำลังงาน ถ้ากินมากเกินไปจะสะสมในสภาพของไขมัน ผู้สูงอายุควรกินในปริมาณที่พอเหมาะ เช่น ข้าวมื้อละ ๑ จาน ปริมาณ ๒ ทัพพี ควรลดการปริมาณการกินอาหารหมู่นี้ เพราะความต้องการกำลังงานในผู้สูงอายุลดลง หากกินมากเกินไปจะทำให้อ้วน และน้ำตาลในเลือดสูงด้วย

หมวดที่ ๓ ผัก ได้แก่ผักใบเขียว เช่น ผักบุ้ง คะน้า ตำลึง และผักที่มีสีเหลืองหรือแดง เป็นอาหารที่ผู้สูงอายุเลือกกินได้ค่อนข้างมาก ช่วยทำให้ร่างกายแข็งแรง ท้องไม่ผูกและไม่อ้วน

หมวดที่ ๔ ผลไม้ต่างๆ ผู้สูงอายุเลือกรับประทานได้ทุกชนิด ยกเว้นผลไม้ที่มีรสหวานจัด เช่น ทุเรียน ลำไย ขนุน น้อยหน่า เพราะจะทำให้อ้วน และระดับน้ำตาลในเลือดสูงได้

หมวดที่ ๕ อาหารไขมัน แบ่งออกเป็นไขมันอิ่มตัว และไขมันไม่อิ่มตัว ไขมันอิ่มตัว เช่น ไขมันจากสัตว์และจากน้ำมันปาล์ม น้ำมันมะพร้าว ไขมันไม่อิ่มตัว เช่น น้ำมันรำข้าว น้ำมันถั่วเหลือง ไขมันเป็นอาหารที่ให้พลังงานแก่ร่างกาย ช่วยในการดูดซึมวิตามินบางชนิด ผู้สูงอายุควรใช้น้ำมันพืชในการปรุงอาหาร เช่น น้ำมันถั่วเหลือง น้ำมันรำข้าว หลีกเลี่ยงน้ำมันจากสัตว์ น้ำมันปาล์ม และน้ำมันมะพร้าว เพราะจะทำให้เป็นโรคไขมันในเลือดสูงได้ สำคัญมากนะไขมันในเลือดสูง

หลักการบริโภคอาหารสำหรับผู้สูงอายุ (๑) กินอาหารให้เพียงพอกับความต้องการของร่างกาย คือ กินอาหารครบ ๕ หมวด ๕ หมู่ (๒) ให้น้ำหนักอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน กินครั้งละน้อย ๆ แต่บ่อยครั้ง ๔-๕ มื้อ และหลีกเลี่ยงอาหารที่ทำให้เกิดแก๊สและท้องผูก (๓) ลักษณะอาหารต้องอ่อน นุ่ม เปื่อย ยุ่ย สะดวกต่อการเคี้ยวและย่อยง่าย (๔) ควรกินอาหารที่สุกใหม่ๆ ไม่ควรกินอาหารรสจัด หรือของหมักดอง คนแก่ๆ ชอบนะของหมักดอง เปรี้ยวๆ หน่อย ผักกาดดอง เขาห้ามไม่ควรจะกิน (๖) ควรกินอาหารประเภท

ผัก ผลไม้เป็นประจำ จะช่วยให้ท้องไม่ผูก (๗) งดดื่มชา กาแฟ สุรา และงดสูบบุหรี่ทุกชนิด เพราะจะทำให้เกิดโทษต่อร่างกาย (๘) ดื่มน้ำสะอาดให้เพียงพอ ประมาณ ๖-๘ แก้วต่อวัน เพื่อช่วยให้ระบบขับถ่ายสะดวกขึ้น (๙) ควรออกกำลังกายให้เหมาะสมกับตัวเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงไม่อ่อนเพลีย

อาหารที่มีประโยชน์และเหมาะสมกับผู้สูงอายุปกติ

๑. ข้าวสุกหุงนิ่ม ๆ ข้าวต้มกับ ข้าวต้มเครื่อง โจ๊ก นี่ดี

๒. แกง เช่น แกงส้ม แกงคั่ว แกงเลียง ต้มให้ผักและเนื้อนุ่ม ต้มยำ แกงจืดหมูสับกับผักนุ่มๆ เช่น ผักตำลึง หรือผักกาดขาว ฟัก

๓. น้ำพริกต่างๆ เช่น น้ำพริกปลาทู ผักต้ม ถูกกันดี ตำรานี่ถูกกัน

๔. เนื้อสัตว์ต่างๆ เช่น หมู ไก่ ตับ เนื้อ ต้องทำให้นุ่มๆ ปลานึ่ง ปลาทอดไม่กรอบ ปลาทอดต้องไม่กรอบเสียด้วยนะ

๕. ไข่ ไข่เจียว ใช้น้ำมันน้อย ไข่ต้ม ไข่ดาว ไข่ตุ๋น

๖. ผักต่างๆ กินได้ไม่จำกัดจำนวน แต่ควรล้างให้สะอาด ก่อนนำมาประกอบอาหาร

๗. ผลไม้ต่างๆ เช่น กล้วย ส้ม มะละกอ

๘. ไขมัน ควรใช้ไขมันจากพืช เช่น น้ำมันถั่วเหลือง น้ำมันรำข้าว ปรุงอาหาร

๙. เครื่องดื่ม น้ำขิง น้ำมะตูม น้ำส้มคั้น น้ำนมพร่องมันเนย หรือ น้ำนมถั่วเหลือง นี่ก็เป็นเครื่องดื่มที่หาง่าย ไม่ว่าจะเป็นน้ำขิง น้ำมะตูม น้ำส้มคั้น

อาตมาก็มีน้ำส้มคั้นทุกวัน ดูจากรายการอาหารที่มีประโยชน์ รู้สึกว่าจะถูกกันอยู่หลายอย่าง เช้าๆ ฉันข้าวต้ม ข้าวต้มกับ แล้วแกงก็ถูกใจแกงส้ม แกงคั่ว แกงเลียง แต่คั่วไม่ค่อยฉัน มีไขมัน แกงส้ม แกงเลียง น้ำพริกก็ชอบ น้ำพริกปลาทูด้วยนะ ผักต้ม มะเขือต้มนี่ฉันประจำ

อาหารที่ผู้สูงอายุไม่ควรกินต้องรู้ไว้ด้วย

๑. อาหารจำพวกข้าว แป้ง และน้ำตาล ควรกินให้น้อยลง เพราะจะทำให้อ้วน ตรงนี้ไม่ค่อยถูกกัน ชอบหวานๆ ก็ต้องให้น้อยลง ไม่ควรกินข้าวที่ขัดสีจนขาวเกินไป และข้าวที่นำมาประกอบอาหารที่เพิ่มกะทิและไขมัน เช่น ข้าวขาหมู ข้าวมันไก่ ข้าวเหนียวน้ำกะทิทุเรียน ตรงนี้ไม่ค่อยดี ข้าวเหนียวมะม่วง แหม! หน้านี้อดยากจริงๆ ขนมเชื่อมต่างๆ ที่ใช้น้ำตาลจำนวนมาก เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ข้าวเหนียวแดง กระยาสารท ของเชื่อมต่างๆ ทุเรียนกวน

๒. อาหารจำพวกเนื้อสัตว์ไม่ควรกิน เนื้อสัตว์ติดมัน หนังสัตว์ต่างๆ เนื้อสัตว์ที่ย่อยยาก เช่น หนังไก่ทอด ขาหมู หมู ๓ ชั้น ไข่แดง

๓. อาหารจำพวกไขมันสูง ที่ผู้สูงอายุไม่ควรกิน ได้แก่ น้ำมันหมู น้ำมันจากไก่ น้ำมันมะพร้าว

และปาล์ม ของทอดต่างๆ เช่น กล้วยทอด ปาท่องโก๋ อาหารชุบแป้งทอด อาหารและขนมใส่กะทิ เช่น แกงเผ็ด กล้วยบวชชี กล้วยบวชชีก็อย่าทานน้ำ ทานแต่กล้วยก็พอได้ แต่หวาน ผลไม้ที่มีรสหวานจัด เช่น ทุเรียน มะม่วงสุก ละมุด กล้วยหอม ลำไย น้อยหน่า ขนุน หน้านี้มะม่วงเยอะเสียด้วย ต้องระวัง อย่าทานมะม่วงสุกมาก ทุเรียนนี่หน้าทุเรียน แหมของอร่อยๆ ของชอบทั้งนั้น ต้องระวัง อย่างตามใจลิ้น นึกถึงสุขภาพอนามัยตัวเอง

พระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า **โภชเน มตฺตญฺญุตา** ควรรู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร ดังนั้นที่เสนอไว้ก็ลองๆ คิดดู อะไรที่ควรจะลด หรืองดได้ก็ลดลงไป อะไรที่ควรจะเสริมก็ดีขึ้น รสจัดๆ ไม่เหมาะกับคนสูงอายุ ควรทานอาหารรสจืดๆ หน่อยก็จะดีขึ้น

ท่านสาธุชนทั้งหลาย เรื่องอาหารสำหรับผู้สูงอายุนี้ ก็พึงพิจารณาเป็นหลักทั่วๆ ไป บางคนก็มาก บางคนก็น้อย แต่อย่างไรก็ตาม นึกถึงพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนไว้ว่า **โภชเน มตฺตญฺญุตา** รู้จักประมาณในการบริโภค ก็คือว่า**รู้จักประมาณในการกินทั้งนั้นแหละ** ขอสรรพมงคล จงมีแก่ท่านสาธุชนทุกท่าน

โอวาท พิธีมุทิตาสักการะ เปรียญธรรม ๙ ประโยค ปี พ.ศ. ๒๕๔๓

วันอาทิตย์ที่ ๖ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ณ วัดพระธรรมกาย จ.ปทุมธานี

ขอโอกาสพระมหาเถระ และพระเถรานุเถระทุกรูป ขอเจริญพรท่านคณิน บุญสุวรรณ ผู้แทนคณะอุบาสก อุบาสิกา และท่านอุบาสก อุบาสิกา กัลยาณมิตรทุกท่าน วันนี้นับว่าเป็นวันมหามงคลของท่านทั้งหลาย ที่ได้มาร่วมแสดงความยินดี ที่เรียกกันว่ามุทิตาต่อท่านพระภิกษุผู้สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค และอุบาสิกาอีก ๑๑ ท่าน

ขอแสดงความยินดีต่อท่านพระมหาทุกรูป ที่ได้รับมุทิตาสักการะในโอกาสนี้ และขอแสดงความยินดีต่อคณะอุบาสิกา ๑๐ ท่าน อีก ๑ ท่าน คืออุบาสิกาที่ไม่ได้เป็นแม่ชี การที่ท่านทั้งหลายได้รับการยกย่องอย่างยิ่งใหญ่นั้น ก็โดยที่คณะวัดพระธรรมกาย โดยท่านเจ้าคุณพระราชภาวนาวิสุทธิ์ คณะสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา และกัลยาณมิตรทั้งหลาย มองเห็นความสำคัญ ที่ท่านทั้งหลายได้เจริญด้วย วิริยะอุตสาหะในการศึกษาเล่าเรียน จนกระทั่งบรรลุถึงขั้นสูงสุด เรียกกันว่าเปรียญเอกอุ เอกอุ หมายถึงเอกอุดม เอกสูงสุดเปรียญธรรม ๙ ประโยค

การที่ท่านจบเปรียญธรรม ๙ ประโยคนั้น เป็นเบื้องต้น ยังจะต้องมีภาระสำคัญต่อจากนั้นไปอีก ก็คือภาระในการที่ท่านจะต้องนำความรู้นั้นๆ ไปแสดงแก่พระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา กล่าวคือ พุทธบริษัท บอกธรรมะนั้นๆ ต่อท่านเหล่านั้น และยังจะต้องหมั่นสาธยายพุทธวจนะ ตลอดถึงการที่ต้องเพ่งพินิจประพฤติปฏิบัติ ตามพระพุทธวจนะที่ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนไว้แล้ว นั่นจึงจะเป็นผลสำคัญที่จะเป็นคุณเป็นประโยชน์ ทั้งส่วนตนและส่วนพระศาสนา

ความดีใจของท่านทั้งหลายนั้น มิใช่แต่เพียงท่านเท่านั้นเอง ท่านยังเห็นว่ามีสาธุชนเป็นจำนวนมาก ต่างชื่นชมยินดีในความสำเร็จนี้ ภาษาบาลีเป็นภาษาสำคัญอย่างไร ผู้แทนพระมหา ๙ ประโยค ซึ่งกล่าวจบไปเมื่อสักครู่นั่นก็ดี หรือเพลงสรรเสริญคำภาษาบาลีที่จบไปหลายครั้งก็ดี บอกให้ท่านทั้งหลายทราบแล้วว่า ภาษาบาลีนั้นสำคัญอย่างไร แต่สิ่งที่ท่านทั้งหลายอาจจะไม่ทราบก็คือ เนื้อหาเพลงที่จบไป ผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์ ผู้ที่ประพันธ์นั้นคือใคร

จะบอกชื่อท่านก็เกรงว่าจะถูกข้อกล่าวหาอีกสักข้อหนึ่ง ในฐานะที่เป็นพระแต่งเพลง ไม่บอกท่านทั้งหลายคงจะอึดอัดใจ ว่าพูดแล้วทำไมไม่บอก ไม่น่าจะพูดเลย จะบอกดีหรือไม่บอกดี ก็องค์นั้นแหละเดี๋ยวบอกชื่อท่านเลย ว่าท่านชื่อธัมมชโย ฟังเพลงแล้วจับหัวใจ ปรบมืออีกทีหนึ่ง

ท่ามกลางมรสุมที่รุมล้อมเข้ามาในวัดพระธรรมกาย โดยเฉพาะท่านเจ้าคุณพระราชภาวนาวิสุทธิ์พ่วงด้วยเจ้าคุณภาวนาวิริยคุณ ตลอดทั้งพระสงฆ์สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ชาวกัลยาณมิตร แต่มรสุมเหล่านั้นไม่สามารถที่จะต้านทานศรัทธาคือความเชื่อ ปสาทะความเลื่อมใส ที่ท่านทั้งหลายมีในพระรัตนตรัย

ได้ ต่างยึดมั่นในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ได้กระทำภาระใดๆ ที่กระทำไว้แต่ก่อนไม่ได้หยุดยั้ง มิหนำซ้ำยังกระทำต่อไปเรื่อย ๆ

ท่านทั้งหลายก็คงจะภูมิใจ ที่มีท่านผู้นำ ซึ่งพาท่านทั้งหลายฝ่ามรสุมไป โดยมิได้เกรงภัยใดๆ เนื่องจากการกระทำนั้น มองเห็นว่าเป็นไปชอบโดยพระธรรมวินัย ภาษาบาลี ที่สำคัญที่ท่านทั้งหลาย ได้ทราบว่าเป็นภาษาเหมือนเพชรน้ำหนึ่ง มีคำเดียว ประโยคเดียว ชิตัง เม ชิตัง เม ชิตัง เม (สาธุ) แปลได้นะไม่ต้องแปลให้ฟัง ภาวนาไว้เท่านั้นแหละ อยู่ได้

ขออนุโมทนา ท่านประธาน ท่านสาธุชน อุบาสก อุบาสิกา กัลยาณมิตร และพระสงฆ์พระเถรานุเถระ ที่มากันเป็นเรือนแสนในวันนี้ ที่มีน้ำใจอันงาม มาร่วมการแสดงมุทิตาสักการะ ก่อนที่จะจบวันนี้ ถือว่าเป็นวันสันติภาพโลก ซึ่งวัดพระธรรมกาย ยกย่องว่าเป็นวันสำคัญวันหนึ่ง จึงขอโอกาสพระมหาเถระ พระเถรานุเถระ พระสงฆ์ สามเณรทุกรูป ตลอดทั้งท่านมหา ๙ ประโยค ทั้ง ๖๓ รูป อุบาสก อุบาสิกา กัลยาณมิตรทั้งหลาย ขอเวลา ๑ นาที ให้ท่านนั่งสมาธิอธิษฐานขอให้โลกนี้ประสบสันติสุข ประสบสันติภาพ ตลอดกาลชั่วนิรันดร ขอเชิญท่านทั้งหลาย นั่งสงบจิต ๑ นาที

ขออนุโมทนา ขอเชิญชวนท่านทั้งหลาย น้อมใจระลึกถึงบุญกิริยา สัมมาปฏิบัติ ที่ท่านทั้งหลายได้ประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นไปในโอกาสนี้ อันนับว่าเป็นบุญเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ ตั้งใจกลั่นกรองใจให้ผ่องใสด้วยบุญนั้นๆ ทำใจให้ใสในบุญ กลั่นใจกลั่นบุญให้ดี แล้วน้อมใจถวายบุญกุศลนั้นเป็นพระราชกุศล แด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งจะมีในวันที่ ๑๒ สิงหาคมนี้ ขอให้ทรงพระเจริญ

และขอให้ท่านทั้งหลาย น้อมใจถวายบุญกุศลนี้ แด่พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระมงคลเทพมุนี หลวงพ่อสด (วัดปากน้ำ) ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชชาธรรมกาย ขอให้หลวงพ่อได้อนุโมทนาบุญกุศลทั้งปวงนี้ แล้วตั้งใจแผ่ส่วนบุญนี้ ไปยังบิดามารดา บรรพบุรุษ ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ พี่น้องญาติมิตร สรรพสัตว์ทุกถ้วนหน้า เทพยดาอารักษ์ทุกหมู่เหล่า ตลอดทั้งผู้ที่เป็นเวรเป็นกรรม ตั้งตนเป็นศัตรูทั้งปวง ขอให้ได้มีส่วนบุญกุศลนี้ และมีความสุขความเจริญโดยทั่วกัน เมื่อท่านทั้งหลาย ตั้งใจแผ่ส่วนบุญดังนี้แล้ว จิตใจย่อมจะผ่องแผ้ว ด้วยบุญอันยิ่งๆ ขึ้นไป

ณ โอกาสนี้ ขออาราธนาพระคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอบารมีพระธรรมกาย ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ ที่นี้ และบารมีหลวงพ่อวัดปากน้ำ พร้อมทั้งบุญกุศลทั้งปวงนี้ จงคุ้มครองปกป้องรักษาให้ท่าน มหาผู้ได้รับมุทิตาสักการะทุกรูป ตลอดทั้งอุบาสิกาทุกท่าน คณะสงฆ์วัดพระธรรมกาย มีท่านเจ้าคุณพระราชภาวนาวิสุทธิ์เป็นประธาน ตลอดทั้งอุบาสก อุบาสิกา สาธุชนทั้งหลาย กัลยาณมิตรทุกๆ ท่าน จงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ ท่านปรารถนาสิ่งใด ประสงค์สิ่งใด ขอสิ่งนั้นๆ จงสำเร็จสมความประสงค์ เอวํ โหตุ เอวํ โหตุ เอวํ โหตุ ขอความปรารถนาของท่าน จงสำเร็จ จงสำเร็จ จงสำเร็จ จงทุกประการทุกท่าน เทอญ

พระธรรมเทศนา แม่

พระธรรมราชานุวัตร
ณ วัดดอนเมือง กรุงเทพฯ
วันที่ ๓๑ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๓

พระรัตนโมลี

ยังมาไม่ถึง ในเทศกาลเข้าพรรษา เป็นเวลาที่เราจะหาความสงบในทางจิตใจกันเป็นส่วนมาก เช้าทำบุญตักบาตรทุกวันพระ ก็มีเทศน์ การฟังเทศน์นั้นก็ต้องเป็นระเบียบแบบแผน มีกฎ มีเกณฑ์ รักษาลีลาในของการเทศน์โดยเฉพาะนั้นเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ หรือผ่อนคลายความเครียดของญาติโยมของคนที่สนใจที่จะฟังเรื่องธรรมะ ตอนค่ำเราถึงจัดให้มีการแสดงปาฐกถาธรรม การจัดเรื่องอย่างนี้ญาติโยมทั้งหลายคงจะจำได้

เราเริ่มการปาฐกถาแบบนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ แต่ก่อนจัดที่โรงเรียนปริยัติธรรม บางทีคนมาถึง ๑๐๐-๒๐๐ สถานที่ไม่พอ ไม่มีที่นั่ง บางคนต้องมายืนข้างหลัง แต่ว่าเป็นเรื่องใหม่ ของที่วัดเราก็ว่าได้ แต่ที่อื่นเขาจัดกันมานาน โดยเฉพาะผู้ที่ให้กำเนิดในการปาฐกถาธรรมนั้นรู้สึกจะเป็นสำนักอบรมสงฆ์วัดสามพระยาที่บางขุนพรหม ศาลาอบรมสงฆ์ที่นั่นจุพระได้ประมาณ ๓,๐๐๐ กว่าองค์

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๒ อาตมาเป็นพระลูกวัดอยู่ที่นี่ ไปเข้าอบรมอยู่ที่นั่นเดือนหนึ่ง ปีหนึ่ง ๑๕ วัน ไปเข้าอบรมอยู่ที่วัดนั้นถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ปิดประชุม การจัดการบรรยายหรือการปาฐกถาธรรมที่นั่น จัดกันเป็นล่ำเป็นสัน จอมพล ป. เป็นนายกรัฐมนตรีให้การสนับสนุนเต็มที่ พระที่เข้าประชุมเป็นปกติอยู่นั่นถึง ๕๐๐ กว่า ประชุม ๑๕ วัน ที่ประชุมปีแรกนั้นไปนั่งที่ศาลาประชุมนั้นมุงด้วยจาก เหมือนกับโรงควายตามแบบบ้านนอก ที่นั่งใช้กระดานแผ่นเดียว กระดานแบบเขาทำฝาบ้าน ทำเป็นโต๊ะยาวๆ โต๊ะหนึ่งนั่งถึง ๑๐ องค์ วันไหนถ้าฝนตกหลังคารั่ว พระหลบกันแบบลูกน้องศาลพระกาฬทีเดียว

ความสะดวกสบายนั้นไม่ต้องพูดถึง อาตมาได้รับความรู้จากที่นั่น โยมคิดดูก็แล้วกี่ปี ๙๒ ถึง ๒๕๐๐ เขาเรียกว่ากึ่งศตวรรษ ต้องไปกินไปนอนอยู่ที่วัดนั้น ๒ องค์ กับพระมหาแฉล้ม ค้างอยู่ที่วัด วันไหนวันโกนวันพระก็ได้กลับมาที่วัดเราครั้งหนึ่ง ที่ต้องไปทนลำบากนั้นเพราะว่า ทางคณะสงฆ์มีความมุ่งหมายให้พระเรามีความรู้ ความฉลาด เทศน์เป็น สวดเป็น พูดเป็น ปีแรกที่อาตมาไปเข้าอบรมอยู่กับพระมหาแฉล้มเข้าปีแรกนั้นก็บวชแล้วได้สัก ๓ พรรษา ๔ - ๕ พรรษา ดูแล้วก็เรื่องระเบียบ อะไรของพระ ถึงแม้จะบวชหลายพรรษาเป็นนักธรรมชั้นเอก บางสิ่งบางอย่างเรายังไม่เข้าใจ ยังไม่รู้เรื่องพอ ต้องไปฝึก ต้องไปหัด

ซึ่งผิดกับพระในยุคปัจจุบันนี้ขาดความอดทน

อาตมาไปนั่งอบรมอยู่ที่นั่น คิดดูก็แล้วกัน วันหนึ่งเข้า ๒ โมงเช้า เลิก ๑๐ โมงครึ่ง ฉันเพลเสร็จบ่ายโมงเข้าอีก เลิก ๔ โมงเย็น ๕ โมงเย็น ยังจำได้ติดตา ๑๐ กว่าปี หรือกี่ปีตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ ต้องไปทำอะไรเป็นระเบียบ ให้เข้ารูปเข้ารอยของสำนักอบรม เวลาฉัน เขาให้นั่งโต๊ะฉันวงละ ๘ องค์ โต๊ะละ ๘ องค์ พระมีทุกภาค ภาคเหนือ ภาคใต้ ตะวันออก ตะวันตก ไปรวมประชุมกันอยู่ที่นั่น

เวลาฉันข้าวบางทีมีปัญหา อาหารที่ประจำ น้ำพริกปลาทูนี่ขาดไม่ได้ แล้วก็แกง ไม่รู้ว่าเขาเรียกแกงอะไรก็ไม่รู้ แกงต้มยำ หรือแกงอะไร ที่นั่นจะหุงข้าวเป็นกระทะใหญ่ๆ วันละ ๕-๖ กระทะ คดข้าวเสร็จแล้วเขาเหลือ เหลือข้าวไว้ให้ไหม้ เขาเรียกข้าวไหม้ ติดก้นกะทะ แล้วเวลานั้นไม่รู้เขาเรียกอะไรเหมือนกัน เขาเรียกทำข้าวตัง แม่ครัวเขาเก่งมากทั้งผู้หญิงผู้ชาย จะทำข้าวตังเอาน้ำมันหมูไปละเลงเอาน้ำตาลไปโรยมีรสมีชาติ เสร็จแล้วตัดเป็นแผ่นๆ ตัดเป็นแผ่น มาหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ แล้วเอามาทำแกง ของที่ฉันกันอยู่เป็นประจำนั้น แต่ละวันก็น้ำพริกปลาทูนี่ขาดไม่ได้ บรรทุกรถมาจากสมุทรสาครเป็นรถ ๆ หมู่ญาติโยมดีใจเหลือเกินได้มาเลี้ยงพระทั่วประเทศเป็นจำนวนพัน พระผู้หลักผู้ใหญ่ก็ไม่ใช่น้อย

ตอนหลังทางสำนักอบรมเห็นว่าผู้หลักผู้ใหญ่ท่านให้ความสนใจ จอมพล ป. พิบูลสงคราม คณะรัฐมนตรีในครั้งนั้นมาดู มาเห็นพระมาอบรม เห็นพระมาฉัน เกิดศรัทธาอย่างแรงกล้า บางวันมาถวายอาหารพิเศษ อาตมาฉันรวมกัน ๘ องค์ บางครั้งพรรษายังน้อยอยู่ในขณะนั้น รู้สึกจะ ๓ พรรษา หรือ ๕ พรรษา บางทีเจอพระผู้ใหญ่พรรษามากๆ ๑๐ พรรษา ๒๐ พรรษา ท่านมาอบรม บางครั้งฉันข้าวไปนี่โดนดุท่านดุเลย เพราะที่โต๊ะฉันนั้นจะมีปลาทูในราว ๑๐ ตัว เกินอยู่ ๒ ตัว กะให้องค์ละตัว ยังนึกฉิวและน้อยใจไม่หาย ปลาทู ๑๐ ตัวเขากะให้ฉันองค์ละตัว เอาปลาทูวางไว้น้ำพริกถ้วยหนึ่ง ผักไม่ต้องพูดถึงกัน มีบ้างไม่มีบ้าง

ที่ท่านดุตอนนั้น ท่านฉันปลาเสร็จแล้วเหลือหัวปลาทูไว้ให้เรา เหลือหัวปลาทูไว้ ท่านบอกว่าหัวปลาทูนี่อร่อยนะ เล่าอย่างนี้เหมือนกับเล่าให้ญาติโยมได้รู้เรื่องพระเรื่องคนนั้น ถ้าเป็นการเห็นแก่ตัวแล้ว เป็นเรื่องที่ลำบากเหมือนกัน บางทีท่านดุเอา ถูกดุเกือบทุกวัน จนกระทั่งเขาแยกเอาภาคกลางอยู่ส่วนหนึ่ง ภาคอีสานอยู่ส่วนหนึ่ง ภาคใต้อยู่ส่วนหนึ่งไม่รวมกัน

เอ้าหลวงเตี่ยมาพอดี ...เรื่องเล่าประกอบนิดหน่อย ว่าที่เราเปิดการอบรมหรือการแสดงปาฐกถาธรรมอย่างนี้ ก็เพื่อเป็นการผ่อนคลายหรือคลายเครียด ที่ฟังธรรมะตอนเช้าบางทีก็เป็นเรื่องหนักๆ ตอนบ่ายก็เรื่องหนัก ถ้าฟังปาฐกถาแล้วก็ฟังกันตามสบาย นั่งอย่างไรก็ได้ ไม่ต้องพนมมือก็ได้ปล่อยอารมณ์ตามสบายๆ ก็อย่าลืมอารมณ์ ๑๐ ประการ อนุสติ ๑๐ อารมณ์ ที่ควรระลึก เราจะต้องได้ธรรมะไปบ้าง อารมณ์ที่ควรระลึก ๑๐ ประการที่เรียกว่าอนุสติ หลวงเตี่ยมาแล้วให้นั่ง นั่งพัก ๓ นาที อยากมาช้า อ้างว่ารถติดที่ไหนๆ ก็ติดทั้งนั้น ไปเมืองจีนด้วยกัน ๑๕ วัน เมืองจีนนั้นรถไม่ติด ไปนอนกันอยู่ตั้งแต่ฮ่องกง กวางเจา ซัวเภา หลายเมือง หลวงเตี่ยเป็นพระตัวอย่างในโลกที่ คนทั่วประเทศรู้จักมากที่สุด และก็มี

ลูกศิษย์ลูกหามากที่สุด นอกจากท่านสอนธรรมะแล้ว ยังสอนในมหาวิทยาลัย ลูกศิษย์ลูกหาก็มีมาก อายุหลวงเตี่ย ๗๘ ปีเดียวกัน

ขณะนี้ เป็นเวลาอันสมควรที่จะแสดงปาฐกถาธรรมได้แล้ว ขออาราธนาหลวงเตี่ย ท่านเจ้าคุณธรรมราชานุวัตร วัดโพธิ์ท่าเตียนขึ้นแสดงปาฐกถาธรรมได้ ขอนิมนต์ครับ

พระธรรมราชานุวัตร

ขอโอกาสพระเถรานุเถระ ขอเจริญพรอุบาสก อุบาสิกาทุกท่าน ขอให้มีความสุข ความเจริญทุกๆ คน นั่งสบายๆ

นึกตั้งแต่ก่อนเข้าพรรษา ว่าปีนี้เขาจะนิมนต์มาวัดดอนเมืองอีกหรือเปล่า พอนึกว่านิมนต์ไปล่ะมันชื่นใจ มาปีก่อนติดใจโยมมาก มีญาติโยมมารักษาศีล ค้างคืนที่วัด หรือบางคนก็มาฟังเทศน์ฟังธรรมในฤดูเข้าพรรษา ที่ว่าดีใจนี่เห็นโยมอยู่วัดเวลาเข้าพรรษา บอกถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ว่าญาติโยมทั้งหมดนี่รับรอง รับรองว่าคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นคำสอนที่เราปฏิบัติแล้ว ก่อให้เกิดความสุขได้ เหมือนดูพระดูเณรที่สนใจมาบวช มาเล่าเรียนและก็ขยันในการฟัง เป็นเหตุให้เกิดความสุขใจ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ชาติไทยคือตัวเราทุกคนนะ จำตัวเราทุกคน องค์พระประมุขของชาติ ตั้งแต่ไหนแต่ไรมายกย่องพระพุทธศาสนา

เจ้าพระยาตากสินหรือพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงคิดกลอนไว้ จำไม่ถนัดขึ้นต้นอันตัวกูชื่อพระยาตากพอทุกข์ยากลำบากต่อสู้อะไรมานี่เพื่อต้องการถวายแผ่นดินนี้ให้เป็นของพระพุทธเจ้า พระยาตากท่านถวายไปเลยนะ แผ่นดินนี้ของพระศาสนา พระพุทธยอดฟ้าฯ ก็บอกว่า จะยอยกอุปถัมภกพระพุทธศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ก็ทรงเคร่งครัดในพุทธศาสนา เจริญกรรมฐานเป็นประจำ จึงอนุโมทนาที่ญาติโยมทั้งหลายได้มารักษาศีลฟังธรรมในเทศกาลเข้าพรรษา สมกับท่านเจ้าคุณรัตนโมลีท่านสร้างศาลาไว้ใหญ่เชียว ถ้าสร้างศาลาไว้ใหญ่ไม่มีคนล่ะ หมดท่าเลย

ท่านเจ้าคุณท่านเป็นผู้ที่มีอัธยาศัยน้ำใจกว้างขวาง สร้างวัดนี้จากวัดเล็กๆ จนกระทั่งเป็นพระอารามหลวง ยกตัวท่านขึ้นมาเองด้วยการสร้างวัด แล้วทางคณะสงฆ์ก็ให้ท่านเป็นเจ้าคณะเขต ท่านได้รับยกย่องเป็นพระราชาคณะ เข้าประตูมาถึง เอ้า! ประดับธงเห็นพระบรมสาทิสลักษณ์ คือรูปสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โอ! นี่เขาจะถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๑๒ สิงหา เป็นวันแม่ โดยที่กำหนดกันว่าเป็นวันที่ยกย่องสตรีเพศแม่ของแผ่นดิน และแม่ที่เราเกิดทั้ง ๒ คน เรามีแม่ ๒ ชั้น

ญาติโยมที่นั่งอยู่นี่เป็นแม่ส่วนใหญ่ บางคนเป็นลูก ยกย่องแม่ แม่สำคัญนะ ถ้าไม่มีแม่ละก็ ไม่มีพระรัตนโมลี นะโยมนะ พระรัตนโมลีนี่เพราะมีแม่ และก็ไม่มีพระธรรมราชานุวัตร ไม่มีหลวงเตี่ยด้วย หลวงเตี่ยก็มีแม่ อาตมานึกถึงแม่ นึกถึงโยม นึกมากๆ นึกถึงความลำบากของคนที่เป็นแม่ เด็กๆ ไม่รู้

ว่าแม่มีภาระหนักขนาดไหน พระที่บวชบางรูปน่าสรรเสริญบวชด้วยความรักแม่ แม่อยากเห็นผ้าเหลืองลูกบวชตามใจแม่ ภูมิใจนะพระ ที่บวชให้แม่ แม่ชื่นใจลูกบวช แม่มีภาระหนักขนาดไหนที่ว่านึกถึงแม่เป็นเด็กๆ อาตมาก็ไม่เคยนึกถึงแม่เท่าไร แต่ว่ารักแม่ นึกถึงอานิสงส์ที่ปรนนิบัติแม่มีอยู่อย่างหนึ่งคือ นวดเหยียบๆ ให้โยมผู้หญิง เหยียบให้แม่ โยมแม่อาตมา ขอโทษหน่อย ตรงท้องนี่เป็นอะไร เป็นลูกดาน เช้าๆ ให้ไปเหยียบ จำได้เอาส้นกดลงไป เวลาเหยียบ นึกเลยนะนึกเต็มใจ ไม่ได้ขี้เกียจขี้คร้าน อยากให้แม่สบายเหยียบอย่างดี จนกว่าแม่จะบอกว่าพอแล้ว นึกอานิสงส์ข้อนี้ โอ้โห! เหลือหลาย

พระ จำไว้ด้วยนะ ทำให้แม่อานิสงส์เหลือหลาย ต้องทำให้ดีๆ อานิสงส์อย่างไร ตอนนี้ไปไหนมีคนนวดให้ แปลกนะ คนรู้จักกันนี้นวดก็ไม่ค่อยแปลก แต่นี่มีญี่ปุ่นคนหนึ่งมานวดให้อาตมา ๘ ปีแล้ว เป็นคนมีสตางค์ เป็นวิศวกรสร้างทางรถไฟ มาเที่ยววัดโพธิ์ ที่วัดโพธิ์มีโรงเรียนหมอนวด ไปดูโรงเรียนหมอนวดเสร็จ พบกับหลานสาว ซึ่งเขาเป็นผู้จัดการ เขาบอกหลวงอาท่านชอบนวด พากันมาที่กุฏิก็ปูเสื่อปูสาดลงนอนนวดกลางลาน เขาไม่ได้นวดเขาใช้ดัด ชั่วโมงหนึ่ง พอดัดเสร็จเขาไม่ได้เอาสตุ้งสตางค์ อาตมาก็ “ยถา สัพพี ฯ สัพพโร” ให้ เขาก็ชอบพระให้พรกัน มาขอนวดทุกสัปดาห์ๆ ละวัน ๒ วันก็ได้ แต่เราขอวันเดียว ปีหนึ่งมา ๖ เดือน เขาหนีหนาวจากญี่ปุ่นมา เกษียณแล้วมีอายุ แล้วก็พอมาถึง มาวันนี้พรุ่งนี้ต้องไปแล้วไปวัดโพธิ์ มาบอกจะนวด เมื่อกำหนดตารางหมดเลย แล้วก็มีของมาให้ด้วย มาจากญี่ปุ่นต้อง ซื้อโน่นซื้อนี่มาให้

อาตมาก็มีผลไม้ให้เขา เขามาก็เตรียมผลไม้ไป เขาบอกผลไม้ที่หลวงเตี่ยให้อร่อยกว่าตลาด เพราะคนที่เขามาถวายหลวงเตี่ยต้องของดีๆ ทั้งนั้น อาตมาก็นึก เอ๊ะ! ทำไมญี่ปุ่นมานวด ๘ ปี ถ้ามาปีใหม่นี่ปีที่ ๙ พอทางโน้นไม่หนาวเขาก็กลับไปแล้ว เคยให้คนพาไปเลี้ยง บอกพาไปเลี้ยงให้ที ไปถึงเขาเลี้ยงให้กลายเป็นเขาเป็นคนเลี้ยงให้ ไม่ยอมให้ใครเลี้ยง มาเช่าอยู่ที่แถวใบหยก เช่าห้องไว้ห้องหนึ่งตลอดกาล แล้วเวลาอาตมาจะไปไหนมาไหน ถ้ารู้เขาเอาสตางค์มาถวาย ไปอเมริกาถวายดอลลาร์มา ๒๐๐ ดอลลาร์ มีสตางค์ให้ เราก็ไม่ได้ให้อะไร ก็นึกอานิสงส์ นึกทบทวนว่า ทำไมนวดเหยียบให้โยม (แม่) อานิสงส์เยอะ

เรานึกถึงโยมเห็นใจ แม่นี่โอ้ยหนักหนานะ บ้านอาตมาจนนะอย่าไปบอกใคร ที่จริงเผลอพูดไปอย่างนั้นเอง ไม่ค่อยบอกใครว่าจน พูดเป็นเศรษฐีเรื่อย โยมมีลูก ๗ คน อยู่นครปฐม อาตมาเกิดมาตอนนั้นจนๆ จริงๆ บ้าน เราทำนา ทำไร่คู่กัน นาก็ทำสำหรับข้าวรับประทานเอง ปีที่แล้งๆ ทำนาไม่ได้ โยมต้องไปทำขนมจีนและขนมถ้วยไปแลกข้าวของชาวนาคนไทย อาตมาเป็นจีน เตี่ยเป็นจีน แม่ก็ผสมจีนไทย ทีนี้ชาวนาต่อไปอีกหน่อยเป็นชาวบ้าน ชาวนาคนไทยนี่ทำนากัน มีข้าว ไปแลกปลายข้าวเขามา ทำขนมจีน ทำขนมถ้วยหาบไปแลกชาวบ้าน

อาตมาจำได้ สงสารโยมกลับจากโรงเรียน โยมตำขนมจีน สมัยก่อนไม่อย่างนี้ โยมต้องถือตะเกียงแล้วใช้ครกไม้ สากไม้ตำ อาตมาไปยืนส่องตะเกียงให้โยม ส่องไปนึกเรื่อย เราตั้งใจทำจริงๆ ไม่ได้เกียจคร้าน ไม่ได้เพราะความจำเป็น หรือความเห็นว่าเรา เห็นใจพ่อแม่ช่วยทำ กว่าจะได้ข้าวมารับประทานมื้อๆ หนึ่ง

ลำบากลำบน แล้วพวกเรายังภูมิใจว่าพี่น้องทุกคนไม่งอตีนงอเท้ากัน ไม่งอตีนงอมือ หาวิธีว่าจะหาเงินมาอย่างไรที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ เคยไปรับจ้างหักข้าวฟ่อน ถ้าโยมที่เคยอยู่หัวเมืองจะรู้ว่ามีข้าวฟ่อน สมัยก่อนเขามีข้าวเกี่ยวๆ แล้วมัดเป็นฟ่อนๆ ไว้ ก็ไปรับจ้างเขาหาบ ๒ หาบ ได้สตางค์หนึ่ง อาตมาหาบได้หาบเดียวจะตายเสียให้ได้เชียว ตัวใหญ่ไม่ใช่ตัวเล็กหรอก เป็นเด็กตัวใหญ่ หาบเดียวไม่ไหว

มีพี่สาวแฝดกัน เป็นพี่สาวฝาแฝด พี่สาวหาบได้ทั้งคืนจึงกลับกัน อาตมาได้ครึ่งสตางค์ ลำบากจริงๆ แต่เขาสนุกไม่ได้ร้องห่มร้องไห้ ใครเขาว่าก็มันหาบไม่ไหวจริงๆ จึงนึกเลย ถ้าตอนหาบ หาบไปนะกลัวฟ้าผ่า คนมีบุญจะเป็นเจ้าคุณธรรมขืนหาบไปฟ้าจะผ่าเอาสิ นี่ไม่หาบก็บุญแล้วนะ เหมือนมักกะโทไง มักกะโทน่ะทำงานหนักฟ้าผ่าคุยเองเลยนี่ แต่ว่าไม่หาบ พี่ชาย ๓ คน ออกจากบ้านไปสมุทรสาครไปนาเกลือ ไปรับจ้างหาบเกลือเขา ตอนโยมเสียนั่งเล่าของเก่าๆ พี่ชายเขาบอกว่า ไปหาบเกลือไม่มีรองเท้านะ ใช้กาบหมากแทน โอ้โห! มันเจ็บมันแสบไปเลย พี่ภูมิใจว่าพี่น้องทุกคนพยายามจะช่วยตัวเองให้รอด เดี๋ยวนี้ต้องเดินขบวนแล้ว ไม่ได้ต้องไปเดินขบวนร้องให้รัฐบาลเลี้ยง แต่ก่อนเป็นอย่างนั้นนะ

นึกถึงโยม เวลาไปตลาด กลับมาลงรถ รถตำบลเข้ามา ไปเกาะหาบแม่ ซื้อขนมอะไรมา อยากได้ขนมอย่างเดียว อยากกินขนมเด็กๆ นึกถึงเดี๋ยวนี้ อยากกินขนม แม่ซื้อขนมอะไรมา เกาะหาบมาเลยเชียว ลูกหลายคน ซื้อขนมอะไรโยม ขนมถ้วยฟู อ้อย กล้วยไข่ ประจำแค่นี้ กล้วยหอมนานๆ ซื้อทีแพง กล้วยไข่ถูกหน่อย ขนมถ้วยฟู อ้อย ซื้อมาทีมีปัญหาทุกที แย่งขนมถ้วยฟูกัน มันไม่น่ามีปัญหา แย่งสีชมพู สีขาว สีเขียว อะไรก็แย่งกันไปหมด ได้กินอย่างนั้นจะเอาสีอย่างนี้ ทะเลาะกัน อ้อย ก็อยากได้โคนอ้อย ปลายอ้อยไม่กินวุ่นเลย ขอโทษด้วย โยมอาตมาก็ว่า ซื้อมาให้มันแดกก็ยังกัดกันอีกสบายเลย กัดกันทุกที นึกถึงแม่ โอ้โห! แม่นี่น้ำใจประเสริฐจริงๆ สำหรับอาตมานึกมาก บางคนขี้เกียจอย่าบอกใคร ขี้เกียจจริงๆ อาบน้ำเอาน้ำรดๆๆ เลิกกัน ใช้กะลาอาบน้ำ

ขนมผลไม้ไปให้แม่ แล้วให้พ่อให้แม่เหมือนถวายพระ ซื้อไปมากๆ มีสตางค์เท่าไรซื้อไป เวลาจะให้ยกให้ดีๆ กราบแม่ กราบพ่อ นี่ซื้อขนมมาให้ ซื้อเสื้อซื้อผ้ามาให้ เงินให้พ่อแม่ใช้ กราบให้เหมือนถวายพระ อย่าไปยืนเท้าสะเอวบอก แม่กินนะอย่าไปให้ใคร สตางค์ไม่อยากให้แม่ แม่ไปให้คนอื่นหมด บอกอย่าพูดเชียว ให้พ่อให้แม่นั้นเหมือนถวายพระ เขาว่าถวายท่านเจ้าคุณไปยืนเท้าเอว เจ้าคุณฉันนะหมดแล้วเจ้าคุณตายแน่ๆ ฉันไม่ลง ไม่ไหว ถวายท่านไป บอกให้พ่อให้แม่ต้องเหมือนถวายพระ ทำใจว่าเราบูชาพระคุณพ่อพระคุณแม่ แม่นี่ต้องให้ แม่เขาให้เรามานักหนาแล้ว อะไรๆ ให้หมด ทำไมเราให้ไม่ได้ ก็เทศน์แล้วแล้วไป

พอปีใหม่สัก ๓-๔ วัน นายห้างมหาเศรษฐีนะบ้านนี้ เขาว่าในบ้านคนทุกคนต้องมีของเขา นายห้างเทียม โชควัฒนา บริษัทสหพัฒนพิบูล มีบริษัทในเครือเกือบเป็น ๑๐๐ บริษัทมั้ง ลูกสาวนายห้างนายห้างโทรศัพท์มาบอก เจ้าคุง เจ้าคุง แกพูดไม่ค่อยชัด เจ้าคุงไปเทศน์อาไรน่ะ ลูกผมมันโทรศัพท์ไปลูกมาบอกผม ลูกมันเอาสตางค์มาให้แม่มันหมื่นหนึ่ง บอกฟังเจ้าคุณเทศน์แล้วนอนไม่หลับ ต้องเอาสตางค์

มาให้แม่มันหมื่นหนึ่ง แม่มันดีใจ เอาเงินไปสร้างโรงพยาบาลหลวงปู่แหวน นึกว่าจะถวายท่านเจ้าคุณไม่ได้แล้วแบ่งเลย ไปสร้างโรงพยาบาลหลวงปู่แหวนแล้ว แม่ดีใจได้เงินเก็บไว้หมื่นหนึ่ง

อาตมาไปเรี่ยไรไปบอกบุญ สร้างกุฏิสร้างอะไร แสน สองแสน ห้าแสน พอไหม ต้องไปรับเองนะ ถ้าไปบอกเขาให้ต้องไปรับเอง ไปถึงพอไหมเจ้าคุง เราต้องพอทุกที ไม่เคยแถม แถมนี่ไม่ได้ บอกพอทุกที ขอเท่าไรเอาเท่านั้น ให้เราเป็นแสนๆ แต่ได้ลูกหมื่นเดียวดีใจ เราก็มาดู ทำไมดีใจ บอกเขาว่าที่เขาดีใจ ไม่ใช่ดีใจได้เงิน ดีใจได้น้ำใจจากลูก แล้วแม่ได้จากลูกนี่ปลื้มใจ วันแม่มีใครไปกราบร้องเพลงพระคุณของแม่ ร้องเพลงเถอะ เด็กๆ ร้องเพลง คนน้ำตาไหลหมด

อยู่ที่อเมริกาเขาจัดวันแม่เหมือนกัน พอร้องเพลงละร้องไห้กันทั้งผู้หลักผู้ใหญ่ เลยมาคิด แม่เขาเรียกมารดา มารดา ภาษาบาลีมาจากคำว่า “มาตุ” ทำไมจึงเรียกแม่ว่ามารดา ถ้าชนนี ชนนีก็แปลว่าที่เกิด แม่เรียกว่าชนนีเป็นที่เกิด เรียกว่ามารดาเป็นอย่างไร ถามลูกศิษย์เป็นเปรียญ ๙ ประโยค ว่า ท่านมารดาแปลว่าอย่างไร เขาไปค้นมาเลย มารดา คำนี้ มีคำอธิบายไว้ ๓ คำ

คำแรก มารดา แปลว่า เป็นผู้รักลูก ที่เป็นมารดาเพราะรักลูก แม่รักลูกสุดหัวใจ ก็มีเหมือนกันนะแม่ทิ้งลูก เมื่อเช้าก็เห็นหนังสือพิมพ์เขาบอกว่าหน้าตาน่าเอ็นดูลูกคน ที่เรียกว่ามารดาเพราะรักลูก

คำที่ ๒ ที่เรียกว่ามารดา เพราะเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองดูแลลูก

คำที่ ๓ ที่เรียกว่ามารดา เพราะให้นมลูก

๓ คำ ๑. เพราะรักลูก ๒. คุ้มครองดูแลลูก ๓. เพราะให้นมลูก

ท่านทั้งหลายที่เป็นแม่ คงนึกได้ว่าเรารักลูก คุ้มครองลูก ลูกเราจะผิดจะถูกต้องลูกเราก่อน เหมือนร้อยตำรวจเอกเฉลิม ต้องยกย่องนะเฉลิม ยกย่องพ่อรักลูก แต่ว่าไปยกย่องเลยไม่ได้ ยกย่องตรงว่ารักลูก แต่ว่าที่ลูกผิดไม่ได้ ยกย่องผิด ปกครอง ปกป้องคนผิด ปกป้องลูก แต่ไม่ได้ ลูกผิด การรักพ่อแม่นี่รักต้องรักให้ถูกด้วยนะ รักลูกให้ถูกทาง ความรักนี่สำคัญ

พระพุทธเจ้า ที่เรามากราบมาไหว้ ยอมรับกันว่าเป็นพระบรมศาสดา พระพุทธเจ้าท่านสอนอะไรไม่ได้เอาอย่างอื่นมาสอน เอาที่เราทำ ๆ ที่เราประพฤติปฏิบัติมาสอน แต่ว่าทรงรวบรวมเป็นหมวด เป็นหมู่เป็นขั้น เป็นตอนว่าจะต้องทำอย่างนั้น ๆ ให้ครบหมด ที่เราเรียกกันว่าหน้าที่ของพ่อแม่ หน้าที่ของลูก พระพุทธเจ้าสอนหน้าที่ที่เรียกว่าเหมือนทิศเบื้องหน้า ก็คือเกิดมาเราพบพ่อแม่ก่อน นี่หน้าที่ของพ่อแม่นี่

ประการที่ ๑. ห้ามไม่ให้กระทำความชั่ว นี่สำคัญ แม่ต้องคอยดูลูก อย่าให้กระทำความชั่ว ไม่ใช่ตามใจ ถ้าทำไม่ดีแล้วต้องปราบปราม ปราบ คือ เฆี่ยนตี ปราม คือ ว่ากล่าวปล่อยไม่ได้ มิฉะนั้นแล้วจะเสียใจได้ ต้องคอยดูแล

ประการที่ ๒. สอนให้ตั้งอยู่ในความดี จะเป็นหน้าที่พ่อแม่คอยสอนลูก เพราะลูกบางคน เราที่เคยเป็นลูก ที่เคยเป็นลูกมาแล้ว มีพ่อมีแม่เอือมระอา แม่จ้ำจี้จ้ำไชมากที่สุด บ่นมากที่สุด แต่นั่นเพราะความรัก พูดมากเท่าไรรักเท่านั้น ลูกทำไม่ได้อย่างใจ ลูกไม่เหมือนอย่างใจ มันเสียใจแค้นใจเจ็บ

อยู่นี่ แต่ใจแม่นั้นรักลูกมาก รักเรื่อย จะด่า จะลูกล่ะไม่มีความไม่ดีไว้ ไม่ถือว่าเป็นบาปนะ ไม่เป็นคำหยาบ แม่พ่อด่าลูกนี่

ในมงคลทีปนีเขามีเรื่องเล่า แม่ลูก ๒ คน แม่เลี้ยงลูกอยู่ ลูกอยากไปต่างเมือง ลาแม่ แม่บอกอย่าไปเลย มีลูกอยู่คนเดียวเท่านั้นแหละ อย่าไป ห้ามไม่ให้ไป ลูกจะไป ดื้อ แม่เลยบอกว่าไปขอให้ควายขวิดตายว่าอย่างนั้น ควายป่าขวิดตาย ไปเลยไป เข้าไปป่า ควายป่ามาเทียวงิ่งมาทำท่าจะขวิด แม่แช่งไว้จริงหรือ ยกมือขึ้นตั้งอธิษฐานสัจจะ ว่าที่แม่บอกว่าไปให้ควายขวิดตาย ที่จริงแม่พูดเท่านั้น ใจแม่ไม่ได้ตั้งใจให้เราตายถ้านี่เป็นความจริงขอให้ควายป่าหนีไป ควายหนี ตั้งสัจจบารมีไม่มีความจริงจากแม่ว่าต้องการให้ตาย คือ ต้องการเป็นแต่เพียงห้ามปรามลูก แล้วก็ความเสียใจ น้อยใจ แค้นใจ เขาว่าไปอย่างนั้นแหละ

จีน เขาไปเล่นงิ้ว เขามาแต่งเป็นงิ้วนะของจีน เขามีคนหนึ่งชื่อจำไม่ได้แล้ว อยู่กับแม่เหมือนกันเกะกะเกเร แม่ก็รักลูกเหลือเกิน คอยห้าม คอยปราม คอยใช้หนี้ใช้สินตลอดเวลา วันหนึ่งเจ้านายคนนี้ยังมีข้อดี ได้ข่าวว่ามีพระผู้วิเศษมาอยู่ทางภูเขาทางโน้น ว่าอย่างนั้น ไปลาแม่ บอกแม่ว่าจะไปหาพระวิเศษอยากจะร่ำรวย แม่บอกอย่าไปเลยลูก แม่ไม่มีใคร ตอนกลางคืนเจ้าเป็นอะไรไปแม่จะทำอย่างไร แม่มีพระวิเศษมาอย่างนี้จะไม่ให้ผมไปอย่างไร แม่ห้ามปรามไม่ยอม บอกไปแล้ว ไปหาพระ พบพระไหม

พระองค์นี้ท่านอยู่บนเขาที่ว่านี้ จีนนะ จีนเขาเล่าบอกว่า จะไปหาพระผู้วิเศษ พระบอก เธอดั้นด้นมาตั้งไกลเชียว ก็ในบ้านเราน่ะมีพระวิเศษอยู่แล้ว มีพระอะไรในบ้านที่วิเศษ ก็บอกกลับไปเถอะ กลับไปพบพระองค์นั้น เธออยากได้อะไรได้หมด สอนว่าอย่างนั้น อย่าเที่ยวไปดั้นด้นหาเลย บอกจะไปดูยังไม่มีใคร มีแต่แม่แก่ๆ อยู่คนเดียว ไม่ได้อะไรเลยเชียว มีบ้านยากจนแม่ไม่มีอะไรให้ สมบัติไม่มีนั่นแหละเธอกลับไปเถอะ มีพระอยู่ในบ้านแล้ว จะรู้ได้อย่างไร กลับไปนะไปเจอะพระวิเศษนั่น ใส่เสื้อกระดุมไว้ข้างหลัง ถ้าเป็นกระดุมอยู่ข้างหลังพระผู้วิเศษแล้ว ไปหาองค์นั้นแหละ องค์นั้นจะประสิทธิ์ประสาทให้ เขาไม่ใส่เสื้อเหมือนคนธรรมดา แล้วรองเท้าก็สับข้าง เขาใส่รองเท้าซ้ายขวาอย่างนี้ กลับเถอะ บอกอย่าไปหาองค์นั้นเลย ที่บอกองค์นั้นน่ะไปพบองค์ที่บ้าน องค์นั้นอย่าไปหาเลย องค์นั้นยังไม่มา กลับไปหาที่บ้านเถอะ

พอรู้ไม่มีองค์วิเศษยังไม่มา ก็กลับบ้าน กลับไปหาพระที่บ้านที่บอกวิเศษ นึกจะมีพระมาพักที่บ้านเราถ้ากลับบ้านมันดึก กลับมาดึกเลยเชียว มาถึงในบ้าน แม่ตามตะเกียงไว้หน่อยสว่าง นอนไม่หลับคิดถึงแต่ลูก พอลูกเรียกแม่ๆ ตกใจ ดีใจ ลูกกลับมาแล้ว ลุกขึ้นใส่เสื้อพรวดไปเลย เอากระดุมไว้กลับข้าง เอาหน้าไว้หลัง ใส่แตะเกี้ยะไปคนละข้าง

พอคนนี้ไปถึงบ้าน ไปมองเห็นแม่ นี่หรือพระของลูก กราบแม่ เป็นคนดีนะ พระท่านบอกกราบแม่แล้วต่อมาเป็นอย่างไร แม่ไปตักน้ำแม่ตกน้ำบ่อตาย แล้วไปเอากระดานที่แม่เหยียบตกน้ำมาทำเป็นรูป เป็นชื่อไว้บูชา เอาเป็นเรื่องสอนคน ว่าแม่คือพระในบ้าน ก็นึกถึงว่าแม่น่ะปกป้องรักลูก ให้นมลูก สมัยนี้เขาว่าแม่บางคนไม่ค่อยให้นมลูกหรอก แม่สมัยใหม่ ลูกก็ทานนมสำเร็จ นมวัว นมควายอะไร เขาบอกว่าจะ

เป็นวัว เป็นควายไปแล้ว

ในเมืองนอกกำลังมีสมาคมเชิญชวนให้แม่เลี้ยงลูกด้วยนม เมื่อ ๒-๓ วัน เขาลงหนังสือพิมพ์ว่า มีเป็นสมาคมชวนแม่ให้ลูกด้วยนม ว่านมของแม่นี้เป็นยาวิเศษบำรุงเลี้ยงกระดูก เลี้ยงสมองให้ดีอย่างนั้นที่ลูกรักน่ะดื่มนมแม่ วันแม่เป็นวันสำคัญ

พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย แม่เลี้ยงอยู่ ๕ วัน ทิวงคตไปเกิดอยู่สวรรค์ชั้นดุสิต เมื่อพระพุทธองค์ตรัสรู้แล้ว แสดงยมกปาฏิหาริย์ พิจารณาถึงพระพุทธเจ้าในปางก่อนว่าไปทำไมต้องไปเทศน์โปรดแม่ที่ไปจุติอยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิต แต่ไปไม่ถึง ไปถึงชั้นดาวดึงส์ เพราะถ้าขึ้นไปชั้นดุสิตเทวดาชั้นดาวดึงส์ขึ้นไม่ได้ แต่ถ้าอยู่ชั้นดาวดึงส์ ดุสิตลงมาได้ แล้วไปทูลเชิญพุทธมารดามา

เวลาจะเทศน์โปรดพุทธมารดาก็พิจารณาอีก ว่าจะเทศน์ธรรมะอะไรดีให้แม่ จึงจะคุ้มค่าน้ำนมก็ขีรธารา พระสูตร พระวินัย ไม่พอ ต้องเทศน์พระอภิธรรม จึงเทศน์พระอภิธรรมโปรดพุทธมารดาเป็นเวลา ๓ เดือน ๓ เดือนนี่เดี๋ยวเดียวนะ นั่งเทศน์นั่นน่ะ เพราะว่าวันหนึ่ง คืนหนึ่งของเทวโลก เท่ากับ ๑๐๐ ปีของมนุษย์ กลับลงมาวันออกพรรษา วันตักบาตรดาวดึงส์ นั่นคือระลึกถึงที่พระพุทธเจ้าเทศน์โปรดพุทธมารดา

ท่านสาธุชนทั้งหลาย ที่นำเรื่องแม่มาวันนี้ เพราะสะดุดตาวัดดอนเมือง ประดับประดาพระบรมสาทิสลักษณ์ เรามีแม่ แม่ที่ให้กำเนิด ให้น้ำนมเรา ที่เลี้ยงดูเรา ฉะนั้นแม่หนึ่งที่ต้องระลึกถึง แม้ท่านจะล่วงลับไปแล้ว ถึงวันแม่นึกถึงท่าน จะทำบุญอุทิศไปให้ท่านก็ได้ สวดมนต์ ภาวนา แผ่ส่วนบุญไปยังแม่ที่ล่วงลับไปแล้วได้ หรือมีเวลาสมาทานศีล ทำบุญตักบาตรอุทิศให้แม่ ถ้าล่วงลับไปแล้ว ผู้ที่แม่มียังมีชีวิตอยู่เก็บสตางค์ แบ่งสตางค์ที่มีอยู่ ด้วยน้ำพักน้ำแรง จะเป็นบาท ๒ บาท หรือจะไปซื้อกาแฟสักถ้วย ก๋วยเตี๋ยวสักชาม ผลไม้สักชิ้นหนึ่งนำไปบูชาให้แม่ เขานิยมให้ดอกมะลิ เราเพิ่มของด้วยให้แม่รับประทาน

ที่บอกว่าให้ไปให้มากๆ ถ้ามีกำลังเผื่อแม่ได้ให้คนโน้นคนนี้ ได้ไปทำบุญที่อื่น อาตมาพูด อาตมาเอาไปนะ แถมอีกนิดหนึ่งจะลงจะจบแล้ว แถมตัวเองหน่อยโฆษณาหน่อย อาตมาบวชมาอยู่กรุงเทพฯ ไม่ทันปีโยมผู้ชายเสีย เหลือโยมแม่ อาตมาไปอาบน้ำแม่ตอนเป็นเณร ที่ไปอาบน้ำแม่ ก็เจ้าคุณอาจารย์ เจ้าคุณพระบาลีคุณูปมาจารย์ ตอนนั้นท่านเป็นพระครูปลัด ท่านซื้อผ้านุ่ง ผ้าห่มไปให้โยมพ่อ โยมแม่ เตี่ยท่านตั้งแต่อยู่อ่างทอง ท่านพูดว่าไง ท่านจะเอามาจับมาดู อาตมาเห็นเราต้องทำให้โยมบ้าง เป็นเณรนะมีเงินไม่กี่ตังค์หรอก

มีโยมมาพักกุฏิพระ อาตมาดูที่หน้าต่างเห็น เอาผ้าอ่างหินอ่างศิลามาขาย ผ้าพื้นไปซื้อ ๒ บาท หรือ ๑๐ สลึงไม่รู้ ไปแอบซื้อ ขอซื้อผืนหนึ่งเก็บไว้ ไปบ้านชวนพี่ อาตมาเป็นน้องแหล เราเอาหลานไปด้วย เป็นอาบน้ำให้โยม เวลาอาบน้ำน่ะอาตมาทำเหมือนเอาจริงเอาจัง ให้พี่ไปตักน้ำมาหาบหนึ่งน้ำจริงๆ ตั้งกลางลานบ้าน แล้วก็ให้โยมนั่งเก้าอี้ บอกพี่ๆ อาตมา

พี่อาตมาก็ดีนะ ทำหมดทุกอย่างเป็นเณรนะ พี่ชายพี่สาวทำหมด นั่งตรงนี้กราบแม่ ๓ ที ยกผ้า

เหมือนจะบวชพระ โยมก็นั่งยิ้ม เราดีใจโยมนั่งยิ้ม เอาไปๆ โยมแม่โยมไปนั่งตรงโน้น เอ้าจริงๆ โยมหัวร่อชอบใจ จนกระทั่งโยมเสียอาตมาไปอาบทุกปี แล้วเอาของไปให้ต้องซื้อเยอะๆ ไม่ได้คิดจะไปให้ใครให้เงิน ให้ทอง ให้ไปแล้วไม่ต้องว่า ไม่ได้คิดว่าแกจะไปเลี้ยงใคร ให้ใครไม่ว่า แต่บอกว่าโยมอาตมาเอาของไปให้ เขาต้องเก็บไว้ส่วนหนึ่ง ไว้ตักบาตรพรุ่งนี้ อีกส่วนหนึ่งแจกลูกหลานรอบๆ บ้าน แล้วจึงเหลือรับประทาน แกทำอย่างนี้ มันแล้วแต่เอาเหอะให้แล้วแล้วไป เคยทำอย่างนั้น

ฉะนั้น ท่านที่พ่อแม่ยังอยู่ แม้จะโกรธพ่อโกรธแม่ก็เลิกเสียวันแม่นะ ไปขอขมาลาโทษเสีย อย่าไปเกลียด อย่าไปโกรธ แม่รักเรา พระก็เหมือนกัน ถึงวันแม่ ตั้งใจเรียนหนังสือให้โยมแม่ ตั้งใจสวดมนต์ไหว้พระ ให้แม่ชื่นใจว่าพระบวช เห็นพระลูกชายบวช พระไปเรียนหนังสือ พระสวดมนต์ได้ แม่ยิ้มนะ ได้ยิน พระสวดมนต์ ยะถา สัพพี ตายพระสวดแล้วไปนั่งจ้องดูพระลูกชายสวดมนต์ได้ ถ้าพระนั่งลูกชายนั่งเงียบ เอ สวดในใจหรือ แม่ไม่ได้ว่าอย่างนั้น ทำไมบวชตั้งหลายวันแล้วสวดไม่ได้แค่นี้ ดังนั้นพระบวชใหม่ต้องท่องหนังสือให้ได้

พอสอบนักธรรมตรีได้ โยมดีใจ พระเรียนหนังสือ วันนี้วันอุโบสถลงมามีโยม พระบวชใหม่อยู่กับอาตมา มาดูพระลูกชายลงโบสถ์ปาติโมกข์ปลื้มใจ พ่อแม่ปลื้มใจ ทั้งพระบวชใหม่ พระบวชเก่า อย่าลืมแม่ ถ้าแม่เสียชีวิตแล้วก็ซื้ออะไรมา เอาอะไรมาถวายท่านเจ้าคุณรัตนโมลีแทนแม่ได้ว่า แทนด้วยนั้นก็ใครที่พ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ไปกราบแม่ซะวันแม่ แม่ในชีวิตเราที่เป็นผู้ให้กำเนิด และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ยกย่องว่าเป็นแม่ของชาติ เพราะสมเด็จพระนางเจ้าฯ นั้นมีพระราชปฏิปทาน้อมไปเหมือนกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือนึกถึงประชาชน สิ่งที่เห็นเป็นรูปธรรมสำคัญที่สุด คือ ทรงตั้งโครงการศิลปาชีพ ต้องการให้คนที่ว่างงานในฤดูแล้ง มีอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ ไม่อยู่เปล่าๆ โครงการนี้กว้างขวาง

รัฐบาล ท่านพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีประกาศให้ ๑ หมู่บ้าน ๑ ผลิตภัณฑ์ ให้ทำกัน นี่แหละคือการเสริมพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งทำมาแต่เดิมเดี๋ยวมีอะไรต่ออะไรหมู่บ้านมากมายไปหัวเมืองมีแต่ผลิตออกมานี่คืองานที่เกิดจากพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

ฉะนั้น ก็ขอให้ทุกคน และพระสงฆ์ทุกรูปได้ปฏิบัติภารกิจถวายพระพร คือสมาทานศีล สวดมนต์ไหว้พระ ทำบุญตักบาตร แล้วตั้งใจถวายพระราชกุศลของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระเจริญด้วยพระชนมายุยิ่งยืนนาน หรือที่คาถาว่า ทีฆายุกา โหตุ มหาราชินี ขอสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงมีพระชนมายุยิ่งยืนนาน

ถ้าจะมีความสงสัย ว่าแล้วสมเด็จพระนางเจ้าฯ จะทรงทราบไหม ทราบทันทีนะ ตั้งแต่เราคิดจะทำแล้วเราทำ ทำแล้วสมเด็จพระนางเจ้าทรงทราบทุกขณะ ทรงทราบอย่างไร คือเรารู้ เราทำ คือเรานั่นแหละรู้ เรารู้คือพระนางเจ้ารู้ เหมือนเราไหว้พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้านิพพานไปตั้ง ๒,๕๔๕ ปี กราบไหว้ระลึก

ถึงพระคุณท่าน พระพุทธเจ้าทรงทราบก็คือเรารู้นั่นเอง

คืนวันนี้ไม่มีเรื่องอะไรมาก คือ เรื่องแม่ ท่านทั้งหลายที่เป็นแม่ ท่านที่เป็นลูกอย่างไรเราก็เป็นลูกทุกคนแหละ นึกถึงแม่ไว้ และนึกถึงพระมหากรุณาของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ แล้วเราจะมีความสุขใจ

ในโอกาสนี้ ขอเชิญชวนท่านทั้งหลาย รำลึกถึงกุศลผลบุญที่ได้บำเพ็ญเนื่องในวันพระวันนี้ ตั้งแต่เช้าจนบัดนี้ หรือ ณ ที่ใดที่หนึ่ง แล้วขอให้ตั้งใจแผ่ส่วนบุญนี้ไปยังบิดา มารดา บรรพบุรุษ ครูอาจารย์ พี่น้อง ญาติมิตร สรรพสัตว์ทุกถ้วนหน้า เทพยดาอารักษ์ทุกหมู่เหล่า ขอจงได้มีส่วนบุญนี้ และมีความสุขความเจริญ แผ่ส่วนบุญถวายอดีตเจ้าอาวาสวัดนี้ และผู้ที่ได้เสียสละสร้างวัดนี้ ตั้งแต่ต้นมาจนบัดนี้ และต่อไปในอนาคต ตลอดทั้งสรรพสัตว์ทั้งหลาย เทวดาอารักษ์ที่รักษาวัดนี้ ให้ได้มีส่วนบุญที่เราได้ทำนี้ และตั้งใจแผ่ส่วนบุญนี้บูชาพระคุณแม่ แม่ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ดี ล่วงลับแล้วก็ดี ขอจงมีส่วนบุญนี้ น้อมถวายบุญกุศลนี้เป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ขอให้ทรงมีส่วนบุญนี้และทรงพระเกษมสำราญ

เมื่อท่านทั้งหลายได้ตั้งใจถวายพระราชกุศล ตั้งใจแผ่ส่วนบุญดังนี้แล้ว พึงตั้งใจรับพรอีกส่วนหนึ่งดังนี้ นัตถิ เม สรณัง อัญญัง พุทโธ เม สรณัง วรัง ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งของเราอย่างประเสริฐเลิศล้น นัตถิ เม สรณัง อัญญัง ธัมโม เม สรณัง วรัง ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี พระธรรมเจ้าเป็นที่พึ่งของเราอย่างประเสริฐเลิศล้น นัตถิ เม สรณัง อัญญัง สังโฆ เม สรณัง วรัง ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี พระสงฆ์เจ้าเป็นที่พึ่งของเราอย่างประเสริฐเลิศล้น เอเตนะ สัจจวัชเชนะ โสตถิ ถิโว โหตุ สัพพทา ด้วยอำนาจวาจาอันเป็นสัจจะนี้ ขอความสุขสวัสดี เจริญด้วยจตุรพิธพร คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ และจงประสบอิทธิผลทั้งปวงแก่ท่านทั้งหลาย ทั้งบรรพชิต และอุบาสก อุบาสิกา มีท่านเจ้าคุณพระรัตนโมลีเจ้าอาวาสเป็นต้น ขอจงพ้นจากสรรพทุกข์ สรรพภัย สรรพโรค อุปัทวอันตรายทั้งปวง ประสบแต่ความสุขความเจริญ ตลอดกาลเป็นนิตย์ทุกเมื่อ เทอญ สาธุ สาธุ สาธุ

พระรัตนโมลี

หลวงเตี่ยได้ถอดหัวใจเรื่องแม่ มามอบให้แก่พวกเราทุกคนในวันนี้ เป็นเรื่องที่น่าอนุโมทนา และก็ซาบซึ้ง ขอเชิญผู้แทนสัก ๑ คน จากสำนักพระราชวัง ซึ่งอยู่กับราชินีมาถวายแจกันแก่หลวงเตี่ย เพราะเกี่ยวโยง เอาอย่างไรก็ลุกขึ้นมาเลย ญาติโยมจะได้รู้ว่ามีชาววังมาวันนี้ เขาทำงานอยู่กับราชินี การแสดงปาฐกถาในวันนี้จบลงแล้วในเพียงชั่วโมงเศษๆ สาระเนื้อความต่างๆ ท่านผู้ฟังทุกท่านคงจะได้รับรู้เข้าใจวันนี้ตามที่ท่านผู้เป็นองค์ปาฐกคือ หลวงเตี่ยได้พูดมาโดยตลอด เป็นเรื่องที่สอดคล้องเป็นเรื่องที่เราจะได้ปฏิบัติกันในวันที่ ๑๒ เป็นวันพระสมภพของพระราชินี

โอวาท พิธีมุทิตาสักการะ เปรียญธรรม ๙ ประโยค ปี ๒๕๔๔

วันอาทิตย์ที่ ๕ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ ณ วัดพระธรรมกาย จ.ปทุมธานี

ขอโอกาสพระมหาเถระ พระเถรานุเถระ พระสังฆาธิการ พระสงฆ์ สามเณรทุกรูป ขอเจริญพร ท่านประธานจัดงาน ท่านสาธุชนทุกท่าน (สาธุ)

วันนี้เป็นวันอุดมมงคล ทางมูลนิธิธรรมกาย และวัดพระธรรมกาย ชมรมพุทธศาสตร์สากล ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานโล่เกียรติยศถวายแก่ผู้ที่ควรแก่การยกย่อง ดังที่ปรากฏเมื่อสักครู่นี้แล้ว จึงขอเชิญชวนสาธุชนทั้งหลายพึงทำใจให้สงบและตั้งใจถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นปฐมขั้นแรก ณ บัดนี้

ทีฆายุโก โหตุ มหาราชา ขอสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า จงทรงพระเจริญ ด้วยพระชนมายุยิ่งยืนนาน ขอถวายพระพร

ท่านทั้งหลายคงดีใจ อิ่มใจ ที่ได้เห็นปรากฏการณ์อันเป็นมงคล คือ เป็นเหตุให้เกิดความสุขใจในวันนี้ ภาพที่เราเห็นตั้งแต่เช้าจนกระทั่งบัดนี้ จะประทับอยู่ในหัวใจของทุกๆ ท่าน โดยเฉพาะท่านมหานกกระจาบ ๕๗ รูป ซึ่งผู้แทนขึ้นมากล่าวถ้อยคำที่ไพเราะ เป็นปฏิญาณของท่านทั้งหลาย ที่จะร่วมใจกันทะนุบำรุงจรรโลงพระพุทธศาสนา ด้วยความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเปรียบเหมือนนกกระจาบไม่ยอมให้ติดอยู่ในร่างแห

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ความสามัคคีเป็นเหตุนำความสำเร็จ เป็นเหตุนำความสุข มาให้แก่หมู่คณะ คือผู้ที่อยู่ร่วมกัน งานครั้งนี้เป็นไปด้วยดี ด้วยน้ำใจอันงามของท่านสาธุชนทุกท่าน โดยมีพระเถรานุเถระ พระสงฆ์วัดพระธรรมกาย มีท่านเจ้าคุณพระราชภาวนาวิสุทธิ์ ท่านเจ้าคุณพระภาวนาวิริยคุณ เป็นประธาน ตลอดทั้งสาธุชนทุกท่านให้การสนับสนุน จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการทุกๆ ท่านไว้ด้วย (สาธุ)

วันนี้เป็นวันสำคัญ เป็นวันสมาธิโลกประการหนึ่ง เป็นวันที่เรามอบรางวัลให้แก่ผู้ชนะการประกวดธรรมะทางก้าวหน้าและเรื่องพระแท้ ประการหนึ่ง เป็นวันที่มอบพัดถวายแก่พระภิกษุผู้สำเร็จเปรียญธรรม ๙ ประโยค ประการหนึ่ง จึงเป็นวันที่ตรงกับวันสมาธิโลก ซึ่งจะมีในวันพรุ่งนี้ แต่เรามาจัดวันนี้ ก็ถือวันนี้เป็นสมาธิโลก

การกระทำทั้งหมดนี้ขอเชิญชวนท่านทั้งหลายได้น้อมใจรำลึกถึงบุญกิริยาสัมมาปฏิบัติทั้งปวงที่มีอยู่ในหัวใจของท่าน ที่กระทำด้วยกาย วาจา และใจ แล้วน้อมถวายพระพรแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งจะมีในวันที่ ๑๒ สิงหาคมนี้ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นประมุขในการนำความรู้ ความดีงามให้เกิดขึ้นแก่ประชาชน มีพระมหากรุณา

ยิ่งใหญ่ เสด็จออกตรวจดูความเป็นอยู่ของประชาชน ทรงแก้ปัญหา เช่น งานศิลปาชีพ เป็นต้น

การที่ยกย่องวันเฉลิมพระชนมพรรษาเป็นวันแม่เป็นวันที่สมควรอย่างยิ่งและเป็นเหตุให้เราทุกคนระลึกถึงพระคุณของแม่ด้วย ธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นธรรมะที่มีอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก เราจะอยู่ที่ไหนก็ตาม มีธรรมะหมด ต่างแต่ว่าเราไม่ได้กำหนดว่าตรงนั้นเป็นธรรมะส่วนนี้ ตรงนี้เป็นธรรมะส่วนนั้น แต่นั่นแหละคือธรรมะทั้งหมด ธรรมะก็เกิดจากธรรมชาติ

เป็นที่น่ายินดีว่าท่านนายกรัฐมนตรี พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ซึ่งท่านทั้งหลายคงจะได้ฟังท่านนายกได้พูดไว้หลายแห่ง กล่าวยกย่องคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ครั้งแรกกล่าวถึงว่าได้นำธรรมะที่ได้ศึกษาจากหลวงพ่อท่านเจ้าคุณท่านพุทธทาส มาเป็นหลักในการบริหารราชการ เมื่อเร็วๆ นี้ ในรายการโทรทัศน์รายการหนึ่ง ท่านก็กล่าวถึงธรรมะ ว่าธรรมะในพระพุทธศาสนานี่เป็นปรัชญาที่ยิ่งใหญ่ เราจะต้องทำความรู้ความเข้าใจและนำธรรมะนั้นมาใช้เป็นประโยชน์ให้ได้

ดังนั้น การที่เราท่านทั้งหลายได้มาประชุมกันเป็นจำนวนเรือนแสน ณ มหาสมาคมแห่งนี้ จึงชื่อว่าเราทั้งหลายได้นำธรรมะของพระพุทธเจ้ามาประพฤติปฏิบัติ ธรรมะที่เรานำมาปฏิบัติก็ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา นั่งเรียบร้อยเป็นศีลแล้ว ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นเรื่องที่เราได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังกันเสมอๆ ที่องค์การโลกกำหนดสมาธิขึ้นเป็นวันสำคัญนั้น ก็เพื่อให้เราทุกคนได้รำลึกว่า ความมั่นใจคือการตั้งใจ เป็นเหตุสำคัญที่จะทำให้คุณ คือศีลอยู่กับเรา และเป็นเหตุให้เกิดปัญญาสืบต่อไป

สมาธิเหมือนอยู่ตรงกลาง ดังนั้นวันสมาธิโลก จึงเป็นวันที่เราทั้งหลายควรจะละวางอารมณ์ที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้จิตใจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่งดงาม ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง วางอารมณ์เหล่านั้น แล้วเจริญทาน ศีล ภาวนา อันเป็นบุญกุศลสำคัญ เคยสมาธิตั้งมั่นจักได้เป็นกำลังสำหรับเราเอง เป็นกำลังสำหรับครอบครัว เป็นกำลังสำหรับชุมชน

ในโอกาสนี้ ขออนุโมทนาอีกครั้งหนึ่งแด่ท่านทั้งหลายทุกท่าน ที่มีส่วนร่วมกันแสดงความสามัคคี ความพร้อมเพรียงในงานนี้ และขอเชิญชวนท่านทั้งหลายรำลึกถึงกุศลผลบุญทั้งปวง ขออาราธนาพระคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอบารมีหลวงพ่อวัดปากน้ำ และบารมีของเราทั้งหลายที่ได้ประพฤติปฏิบัติตั้งใจถวายพระพรแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

ทีฆายุกา โหตุ มหาราชินี ขอถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน ทรงพระเกษมสำราญเป็นมิ่งขวัญของประชาชนสืบต่อไป ตลอดกาลนาน ขอถวายพระพร

โอกาสนี้ ขออาราธนาพระคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขออาราธนาบารมีหลวงพ่อวัดปากน้ำ จงเป็นกำลังปกป้องคุ้มครองให้ท่านทั้งหลาย ที่มีส่วนดำเนินงานครั้งนี้ให้เป็นไปอย่างสง่างามด้วยดี จงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ ท่านทั้งหลายปรารถนาสิ่งใด ประสงค์สิ่งใด ขอสิ่งนั้นๆ จงสำเร็จ จงสำเร็จ จงสำเร็จ ตามความประสงค์จงทุกประการทุกท่านเทอญ (สาธุ) ชิตัง เม ด้วย (สาธุ)

พระธรรมเทศนา ทำอย่างไรไม่จนมุม

พระธรรมราชานุวัตร
รายการ ธรรมะทำไม
วันศุกร์ที่ ๑ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๕

พิธีกร : ธรรมะ ทำไม สำหรับในเช้าวันนี้ เราได้รับความเมตตาจากพระธรรมราชานุวัตร หรือว่า หลวงเตี่ยจากวัดโพธิ์ท่าเตียนนะคะ จะมาพูดคุยหัวข้อธรรมะ ในหัวข้อเรื่อง **"ทำอย่างไรไม่จนมุม"** นมัสการค่ะ หลวงเตี่ยคะ

พระธรรมฯ : เจริญพร เช้าๆ นะ

พิธีกร : หัวข้อเรื่องน่าสนใจมากค่ะหลวงเตี่ยคะทำอย่างไรไม่จนมุมมุมที่ว่านี่มุมอะไรคะ

พระธรรมฯ : มุมสังเวียนมวยมั้ง คำว่าจนมุมนี่เป็นสำนวน โบราณเขาใช้จนมุมแล้ว แปลว่าไปไหนไม่ได้ทางตัน มวยไปถึงมุมแล้ว ถ้าหากว่าแก้ไม่ได้ คือ ไม่สามารถกระโดดตัวออกมาได้ละก็จน หรือบางทีก็ไปทางหมากรุก หมากรุกโบราณถ้าเขาว่าจนมุมละก็ออกไม่ได้ ก็หมายความว่าเดินต่อไปไม่ได้

พิธีกร : ก็คือเหมือนหลายๆ ชีวิตที่คิดว่าเดินต่อไปไม่ไหว เดินต่อไปไม่ได้

พระธรรมฯ : ใช่เวลานี้กำลังมีคนกำลังเข้าตาจน บางทีเขาเรียกเข้าตาจนนะ จนมุมนั่นเอง เข้าตา จนก็หมายถึงว่าไม่สามารถเดินไปได้ หรือไม่สามารถเดินไปได้ เวลานี้มีข่าวที่เราฟังแล้ว สลดใจและก็ไม่นึกว่าจะเป็นไป ได้แก่ข่าวคนที่ทำร้ายตัวเอง ทำร้ายตัวเองในที่นี้หมายถึงคนที่คิดฆ่าตัวตาย

พิธีกร : ทุกวันเลยนะคะ หลวงเตี่ยคะ

พระธรรมฯ : เมื่อคืนมีอีกเหรอ

พิธีกร : มีอีกค่ะ เมื่อวานก็มีอีก

พระธรรมฯ : ที่ไหนอีกล่ะ

พิธีกร : ที่คลองชักพระน่ะคะ เป็นตลาดน้ำคลองชักพระ ร้านก๋วยเตี๋ยวริมคลอง กระโดดไปพร้อมกับสุนัขคู่ใจ

พระธรรมฯ : ทำไมนะ ผู้หญิง ผู้ชาย

พิธีกร : ผู้หญิงค่ะ น้อยใจว่าที่บ้านชอบรังแกสุนัขที่รัก โดนตีอยู่เรื่อยอะไรอย่างนี้ค่ะ แต่เห็นทางบ้านบอกว่า แกสภาพทางด้านของสมองอะไรอย่าง ไม่ค่อยปกติด้วย

พระธรรมฯ : สมองไม่ปกติ จิตใจไม่ปกติก็เลยเห็นเป็นเรื่องสนุกไป ซึ่งไม่ถูกต้องนะ

พิธีกร : ก็บอกว่าร้องไห้เสียใจอะไรอย่างนี้น่ะค่ะ แม่ค้าก็ไม่คิดว่ากระโดดลงไป กำลัง

ขายก๋วยเตี๋ยวอยู่

พระธรรมฯ : เห็นจะต้องทำบุญใหญ่สักที เพราะว่าอย่างนี้โบราณเขาว่า ผีมันสิงนะ

พิธีกร : นักจิตวิทยาเขาบอกว่า

พระธรรมฯ : ยังๆ

พิธีกร : เขาบอกว่าเลียนแบบกัน

พระธรรมฯ : เลียนแบบใช่ เลียนแบบ แต่ว่าคนเก่าๆ นั่นเขา อย่างคนที่เขาตกน้ำตายน่ะ ที่ตกน้ำตาย มันถึงมีคนมาให้ตก ที่ผูกคอตายมีคนชวนเหมือนกัน

พิธีกร : เป็นความเชื่อนะคะ

พระธรรมฯ : เป็นความเชื่อ นั่นคือ ทำตามอย่างนั่นเอง ไม่มีอะไร

พิธีกร : อ๋อ ค่ะ คือไม่ จริงๆ แล้วคือไม่ใช่ผีชวน แต่ว่าเป็นเพราะว่าเป็นลัทธิเอาอย่าง

พระธรรมฯ : เอาอย่างกัน เห็นว่าเป็นทางแก้ปัญหาได้ พระพุทธเจ้าทรงตำหนิติเตียนมากผู้ที่ฆ่าตัวตาย ในพระวินัยที่ว่าพระที่ท่านเบื่อหน่ายชีวิต บำเพ็ญเพียรไปแล้วเห็นชีวิตเป็นทุกข์ มีแต่ความเกิดแก่เจ็บตาย มีแต่ความทุกข์ มีแต่ความวุ่นวาย พระท่านนึกว่าพอตายเสียก็คงจะสุข ก็ไปฆ่าตัวตาย ก็อาบัติไป อาบัติอย่างแรงเชียวเพราะเป็นโทษ ไม่ใช่ทางแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ทางแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ท่านจะแก้ทุกข์ ต้องพิจารณาเห็นทุกข์ว่าถอนทุกข์นั้นออก ถอนทุกข์ออกหมายความว่า ต้องแก้ด้วยปัญญา ปัญญา คือมองดูว่ามันจะไปทางไหนได้ อย่าแก้ด้วยความโง่เขลา เพราะที่เราฆ่าตัวตายนี่

พิธีกร : เหมือนผูกเชือกอย่างนี้ใช่ไหมคะหลวงเตี่ยคะ ต้องแก้ด้วยการแก้ปม ไม่ใช่ตัดเชือก

พระธรรมฯ : ไม่ใช่ตัดเชือก ไม่ใช่ดิ้นออกไปอีก ถ้าดิ้นออกไปอีกแล้ว มันจะต้องรับทุกข์ รับโทษต่อไปในอนาคต ไม่ได้หมายความว่าเราตายแล้วเราจะหมดเรื่องนะ มันอาจไปรับกรรม จะต้องได้รับกรรมข้างหน้าอีก ถ้าหากว่าตายไปแล้วมันหมดเรื่อง หมดหนี้ หนี้มันจะไม่ทวงอีกนะ อย่านึกว่าหนีหนี้ได้นะ ฉะนั้นปัญหาอยู่ที่คน

พิธีกร : คนอยู่หนักเลย

พระธรรมฯ : เออ คนนึกว่าทำไม ปัญหาเรื่องอะไรที่จะต้องไปทำร้ายตัวเอง ฆ่าตัวเอง ที่ฟังๆ นี่ ปัญหาที่ ๑ คือปัญหาเรื่องหนี้สิน ปัญหาที่ ๒ เรื่องความรัก ปัญหาที่ ๓ เรื่องความน้อยเนื้อต่ำใจที่ไม่ได้อย่างใจ ที่ฟังๆ นี่นะ หรือจะมีปัญหาอยู่ใกล้ๆ แค่นี้ บางคนมีหนี้สินมาก หนี้สินจะโดยชอบหรือไม่ชอบก็ตาม โดยเฉพาะที่เขาเรียกยุค IMF ระยะนี้ก็บอกว่าเริ่มดีขึ้นแล้ว เงินบาทชักแข็งตัวก็รู้สึกจะหายใจดี แต่บางคนเขาบอกว่าเวลานี้ดอกเบี้ยต่ำ ผู้ที่อาศัยดอกเบี้ยเป็นอยู่ก็จะวุ่น แต่เขาก็ทนกันได้

หรือคนที่มีความรัก ความรักไม่ได้อย่างใจ ก็ต้องนึกว่าไอ้ความรักนี่มันเกิดขึ้นเอง เราก็ตัดมันเองได้ อย่าไปปล่อยมันไป ไม่ได้หมายความมีอยู่แค่นั้นแหละ เห็นโลกแค่นั้นเองว่า มีแต่ไอ้ความรักนี่

มันต้องแน่นอน ไม่ใช่แน่นอน หรือคนที่น้อยเนื้อต่ำใจ ก็นึกว่าวันนี้ไม่ดี วันหน้ามันอาจจะดีได้ มีคนที่เป็น เอ่อ นักจิตวิทยาบอกว่าผิดปกตินี่มันความถูก คือบางคนโดยปกติคนนี่ ถ้ามีสติ มีสติหมายถึงว่ารู้ตัวเองอยู่เสมอ นี่จะไม่ทำลายชีวิต คนจะรักชีวิต ปกติมนุษย์ถ้ารักชีวิต คนบางคน โอย! นอนเจ็บจะแย่ยังถามว่า โอย! เจ็บอย่างนี้จะแย่อยู่จะอยู่ทำไม ตายเถอะ โอย! โกรธเลย คือ ยังมีความหวังว่าวันหนึ่งจะดีขึ้น ไม่ๆๆ ไม่จนมุมเหมือนกับจนมุมอย่างนี้

พระพุทธเจ้าสอน สอนให้พิจารณา นึกด้วยคนนี่เราก็มีสุข มีทุกข์อย่างนี้ นี่สอนว่าความทุกข์น่ะมันเกิดขึ้นตลอด หรือที่ว่าปัญหามันมีตลอด แต่เราก็ต้องค่อยๆ แก้ปัญหา ตะกี้ก็มีปัญหา ปัญหาว่าเมื่อไรเขาจะโทรมาซะทีนะ โทรมาแล้วจะพูดอะไรให้ญาติโยมฟัง ผู้ฟังจะได้ความคิดอะไรบ้าง นี่คือปัญหานะ แต่เราพูดไปๆ แล้วก็ เออ มันก็แก้ปัญหาไปเรื่อยๆ ปัญหาที่มันธรรมดานี่ประจำวันนี่เราแก้ได้ แต่ปัญหาที่มันปลูกขึ้นมาหรือเราไม่คิดว่าจะมี เราขาดสติแก้ไม่ทัน

พิธีกร : ก็อย่างนี้ค่ะ หลวงเตี่ยคะว่า ทำอย่างไรที่จะไม่ให้จนมุมอย่างในหัวข้อนี่ค่ะ คือเวลาที่เรามีความรู้สึกว่า เราจนแต้ม เราจนมุม เราทางตันแล้ว เราไม่มีใครเลยนี่นะคะ เราคนเดียวเลยแล้วมันจนมุมแล้วนี่ ในความรู้สึกอย่างนั้นนี่จะทำอย่างไรคะ

พระธรรมฯ : ปรึกษา จส.๑๐๐ รายการเช้าๆ นี่แหละ ธรรมะช่วยชีวิตเลยของเรานี่นะ

พิธีกร : ธรรมะ ทำไมนี่

พระธรรมฯ : ธรรมะ ทำไมนี่ ธรรมะช่วยได้ ปรึกษาพระ ปรึกษาใครไม่ได้มาปรึกษาหลวงเตี่ยนะ หลวงพ่อหลายองค์ที่ท่านสามารถช่วยได้ หลวงพ่อปัญญานันทะ วัดชลประทานท่านก็เก่งในการที่จะแก้ปัญหาให้ พระหลายๆ รูป ท่านพร้อมที่จะช่วยแก้ปัญหา เออหรือปรึกษากับทางที่เขามีนี่นะ

พิธีกร : ศูนย์ฮอตไลน์คลายเครียด

พระธรรมฯ : นั่นสิ คลายเคลียดเขามีนะ แต่เราต้องรู้ว่าธรรมดาเป็นธรรมดามันจะเป็นปัญหาเรื่องความเป็นหนี้สินมากก็ตาม ปัญหาเรื่องความรักก็ตาม ปัญหาเรื่องความไม่พอใจ เสียใจก็ตาม เราต้องหาเหตุของปัญหา ว่าปัญหานั้นอย่างไร

พิธีกร : นี่คือวิธีการใช่ไหมคะ

พระธรรมฯ : วิธีการ

พิธีกร : หาเหตุของปัญหา

พระธรรมฯ : ต้องหาเหตุของปัญหา แล้วเราก็ต้องว่า การแก้ปัญหาต้องแก้ได้ อย่านึกว่าแก้ไม่ได้ เอาตัวอย่างคนที่ต้องไปประสบทุกข์อย่างหนัก หรือเป็นหนี้เขานี่ บางทีล้มละลายนะ หาทางออกไม่ได้ ออกได้ ถ้าเรายังมีชีวิตอยู่เราแก้ได้ อย่าไปคิดว่าเราไปเสียแล้วนี่มันหมดหนี้ มันไม่หมด ไม่ได้หมายความว่าคนที่อยู่ข้างหลังจะต้องรับหนี้ต่างๆ ตัวเราเองนี่มันเป็นหนี้อยู่ในหัวใจ ความที่เป็นหนี้หัวใจมันติดต่อไปอีก แล้วอยู่เจ้าของหนี้เขาไม่โหดร้ายหรอก ไม่หมด เขาจะฟ้องร้องให้หมดก็หมดไป เหลือตัว

เรายังอยู่ เราอยู่ได้ แก้ได้ นึกว่าเราเกิดมาเราไม่มีอะไร

พิธีกร : ต้องคิดเอาไว้ว่าปัญหาทุกปัญหาสามารถแก้ได้

พระธรรมฯ : แก้ได้

พิธีกร : อย่าสร้างภาพอะไรให้มันน่ากลัวเกินไปอย่างนั้นใช่ไหมคะ

พระธรรมฯ : ใช่ พระพุทธเจ้าทรงสอนวิธีแก้ปัญหา ต้องสอนด้วยแก้ด้วยปัญญา คือต้องดู ต้องใช้ปัญญาก่อนว่าแก้ได้ ก็แล้วเกิดมาเราไม่มีอะไรนี่ สมบัติมันมาทุกอย่าง งั้นถ้าใครจะเอาอะไรเอาไป หรือตัวเรา หรือครอบครัวเราพยายามเลี้ยงกันต่อไป นี่พบหลายคนนะ พบคนที่ล้มละลายนี่ก็นึกจะต้องทำงานที่โน่น ทำงานที่นี่มันเป็นอย่างนั้นดี แม้จะเป็นขอทานก็อยู่ก่อนได้ ทำอย่างไรก็ทำก่อนได้

พิธีกร : ขอทานเขายังอยู่เลยนะคะ

พระธรรมฯ : ยังอยู่ได้ เราต้องแก้ปัญหาได้

พิธีกร : แต่มีบางคนนะคะ เขาบอกว่าเวลาที่อยู่ในสภาวะที่จนมุมนี่ จิตใจมันจะเกิดความรู้สึกท้อแท้ และก็หดหู่เศร้าหมองอะไรอย่างนี้นะคะ ท้อถอย ข้าวปลาก็ยังกินไม่ได้เลยอยู่ตลอดเวลา

พระธรรมฯ : ใช่ๆ ทุกข์หนัก ตรงนี้ทุกข์หนักนะ

พิธีกร : สลัดออกได้อย่างไรค่ะหลวงเตี่ยคะ

พระธรรมฯ : วิธีสลัดออกต้องนึกถึงตัวอย่างซึ่งคำสอนผู้รู้ ของพระพุทธเจ้าของนักปราชญ์ หรือนึกถึงตัวอย่างคนอื่นๆ นะ เคยพูดที่ จส.๑๐๐ นี่ครั้งหนึ่ง นานแล้วว่า เออ! ที่โบสถ์วัดโพธิ์เขามีเล่านิทานเรื่องตากับยาย ยายกับตาปลูกถั่วปลูกงาให้หลานเฝ้านะ เอ่อ หลานไม่ได้เฝ้าน่ะ ยายมายายด่าตามาตาตีนะ แทนที่เด็ก ๒ คนจะเสียอกเสียใจว่าแหม! มาใช้แต่หลาน นายจุกกับนายแกะ ๒ คนพี่น้องน่ะ คิดแก้ปัญหา จะแก้ไปก็จะจน ไม่มีจน ไม่ยอมจนนะ คือ ก็คิดแก้ปัญหาว่าทำอย่างไร กาจึงจะไม่มากินถั่วกินงา ก็นึก อ๋อ ต้องไปหานายพราน ให้นายพรานมายิงกา ไปถึงนายพราน นายพรานแทนที่จะช่วยเด็ก บอกไม่ใช่กงการอะไรของข้า แทนที่จะหมด ก็ถ้าหานายพรานไม่ได้แล้วนี่ เราไม่เอาแล้ว ไปหาใครก็ปล่อยตากับยายตีให้ตายก็แล้วกัน หรือจะหนีตากับยายไป หรือจะไปโดดน้ำ ไปโดดตึกอะไร เปล่า

นายจุกกับนายแกะก็คิดอีกว่า นายพรานไม่ช่วยเราต้องหาคนมา ทำให้นายพรานช่วยให้ได้ จะไปหาหนู ให้มันกัดสายธนูนายพราน หนูก็ว่าไม่ใช่กงการอะไรของข้า ก็หาไปเรื่อยนะ ๑๐ คน ๑๐ ที่แหนะ ๑๐ แห่ง ไม่ใช่กงการอะไรของข้า จนกระทั่งไปหาแมงหวี่ตัวเล็กๆ นี่แมงหวี่ช่วยได้ เอ่อ! แมงหวี่ช่วยได้ นี่แสดงให้เห็นว่าคนต้องมีความพยายามนี่ แก้ปัญหาได้ อย่านึกว่าสิ่งเล็กๆ น้อยมันแก้ไม่เป็น นิดเดียวแก้ทีละเล็กๆ น้อยๆ ก่อนสิ

พิธีกร : นี่บางคนอาจจะเคยฟังนิทานเรื่องนี้แต่ว่าไม่ได้คิดว่านี่คือเรื่องที่สอนให้เรามีความพยายามในการที่จะแก้ปัญหา หรือบางทียุคใหม่นี่เด็ก ๒ คนนั้นอาจจะมาคิดหาวิธีการ ที่จะสร้างหุ่นยนต์หรือว่าสร้างงานที่มันจะสามารถไล่นกไล่กาได้ เป็นความคิดสร้างสรรค์ไปอีกนะคะ “หลวงเตี่ย”

พระธรรมฯ : ใช่ นะก็คิดต่อไปได้นะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชนิพนธ์ **"มหาชนกชาดก"** พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดชาดกเรื่องนี้นะ เท่าที่อาตมาดูจากหนังสือพระราชนิพนธ์นี่ เห็นว่าพระองค์ทรงมุ่งหวังที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยความพยายาม ตามเนื้อเรื่องนี่ พระมหาชนกนี่ไปเรือ เรือแตก เป็นใครใครก็ตายหมด พระมหาชนกลอยเกาะกระดานแผ่นหนึ่งลอยอยู่ ๗ วันในแม่น้ำในมหาสมุทร ก็มีแม่นางมณีเมขลามาถาม มาอยู่บนในอากาศนะ ถามเป็นใคร เมื่อแลไม่เห็นฝั่งก็อุตส่าห์พยามยามว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร ท่านรู้อำนาจประโยชน์อะไรจึงพยายามว่ายน้ำอยู่อย่างนี้นักหนา

ว่าง่ายๆ ก็คือว่า มองไม่เห็นฝั่ง ว่ายน้ำอยู่ทำไม คนเขาตายไปหมดแล้วอยู่ทำไม ก็ไม่มี ทะเลมันกว้างใหญ่นะ แล้วว่ายตะเกียกตะกายอยู่อย่างนั้นน่ะ ฝั่งไม่รู้จะว่ายไปทางไหนเล่า พระโพธิสัตว์ คือพระมหาชนก ได้ตอบเทวดาว่า **"ดูก่อนเทวดา เราไตร่ตรองเห็นปฏิปทาแห่งโลก และอานิสงส์แห่งความเพียร เพราะฉะนั้น ถึงจะมองไม่เห็นฝั่ง เราก็ต้องพยายามว่ายอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร"** หมายความว่า คนที่เกิดมาในโลกนี่ต้องมีความพยายาม ถ้ายังมีชีวิตอยู่ เราแก้ได้ มีทางที่จะแก้ได้

พิธีกร : คิดไว้อย่างนี้เลยตลอดเวลา

พระธรรมฯ : ใช่... แก้ได้ ทุกคน พระพุทธเจ้าก็ทรงทำท่าจะจนมุม ก็ไม่จน พระโพธิสัตว์ซึ่งจะบำเพ็ญเพียรเป็นพระพุทธเจ้า ก็แก้ปัญหาด้วยไม่จนมุม อย่าทำตัวว่าหมดอะไรแล้ว ในเรื่องของความยากจน อย่างความรักนี่เราก็คิดว่าคนนี้เขาไม่รัก อยู่ต่อไปเลิก อย่าไปผูกใจว่านี่เป็นเรา นี่เป็นของเรา พระพุทธเจ้าสอนไว้ว่าที่ไหนมีรัก ที่นั่นมีทุกข์ เราก็นึกว่าเราไม่จนอยู่แค่นี้ คนนี้เขาไม่รัก เราก็อยู่คนเดียว เราได้เราสามารถทำมาหากินได้ไม่ต้องเกาะใครนะ ไม่ต้องเป็นชาวเกาะ อยู่อย่างนี้เขาอยู่กันเยอะแยะไป

หรือเราอาจจะคิดว่า วันหนึ่งข้างหน้าอาจจะมีคนที่รักเราจริงๆ กว่านี้ก็มี ต้องดีใจเสียแล้วว่าเขาไม่รักเราดีแล้ว เราจะได้ไม่เป็นทุกข์ ที่ดีอยู่กว่ารออยู่ข้างหน้านะ หรือน้อยเนื้อต่ำใจ เราก็ต้องพิจารณาว่าที่การกระทำของคนอื่นที่มีต่อเรานี่เขามีเหตุผลไหม มันดีไหม เราถูกหรือเราผิด ต้องยอมรับอย่ารับว่าเรา ถูกเรื่อยนะ ต้องนึกว่าบางทีเราก็ผิด บางทีผู้อื่นก็ผิด ถ้าเราผิดเราแก้ใหม่ ถ้าคนอื่นผิดเราก็อภัยให้ อย่างพ่อแม่ อย่างสมมติว่าพ่อแม่นะ ว่ากล่าวตักเตือน ต้องนึกยกมือไหว้นะ หลวงเตี่ยสอนนักเรียนบอกว่าพ่อแม่เป็นผู้มีพระคุณมาก พระพุทธเจ้าสอนว่า ท่านมีหน้าที่

๑. ต้องห้ามไม่ให้ลูกกระทำความชั่ว ถ้าได้ยินแม่ดุ แม่ว่า บ่น ต้องลุกยืนขึ้นไหว้ทีเดียว นี่ตรงตามที่พระพุทธเจ้าสอนเลย แม่สอน แม่คอยว่าเรานี่เพราะแม่ปฏิบัติตามคำพระพุทธเจ้า ยกมือไหว้พระพุทธเจ้า ยกมือไหว้คุณพ่อ คุณแม่ พี่ ป้า น้า อา ว่าท่านทั้งหลายเหล่านี้มีความปรารถนาดีต่อเราเหมือนพระพุทธเจ้าสอนจริงๆ แล้วพ่อแม่พี่น้อง พ่อแม่ผู้ที่ว่ากล่าวแนะนำเรานี่ เป็นคนที่บูชาพระพุทธเจ้าด้วยปฏิบัติบูชา ต้องยกมือไหว้ ๒ ชั้นนะ นึกให้มันเป็นอารมณ์ดีเสียสิ อย่าทำให้อารมณ์มันเสีย อย่าไปซ้ำเติมอารมณ์

พิธีกร : อย่างหลวงเตี่ยบอกนะคะ พิจารณาแล้วก็ ถ้าเราผิดเราก็รับผิด ถ้าเราถูก เราก็ให้อภัย มันก็เป็นดีไปทั้ง ๒ ข้อ ทั้งผิดและถูกน่ะนะคะ

พระธรรมฯ : เป็นหน้าที่ เราต้องดูเหตุผลนะ อย่างนี้เขาเรียกว่าทำแก้ปัญหา ตามอริยสัจ ไม่ได้หมายเอาอริยสัจ ไม่ได้หมายความสอนให้เราไปนิพพานอย่าเดียวนะ สอนให้อยู่ในโลกทุกวัน เรามีปัญหาทุกวัน ตื่นเช้า ขี้เกียจตื่นเช้า จะตื่นหรือยังนี่ เดี๋ยวจะไปบิณฑบาต ไปบิณฑบาตทางไหนดีนะ ไปบิณฑบาตไม่มีคนตักบาตร อย่ามาน้อยเนื้อต่ำใจ เอ้อ! ญาติโยมเดี๋ยวนี้ไม่เห็นพระสำคัญเสียแล้วไม่ตักบาตร กลับมาถึงวัดนอนคลุมโปงเฉยไม่ได้ เราก็ต้องพิจารณาดูว่า วันนี้โยมยังไม่ใส่ วันพรุ่งนี้ เอ่อ โยมอาจจะใส่ก็ได้ หรือไปทางโน้น ไปทางนี้ก็ได้นะ ต้องพิจารณาดู และก็หาทางคิด วิธีคิด คิดให้ดี มันอยู่ที่คิดด้วยนะมันสะสม ยิ่งคนเสียยิ่งคิดยิ่งเสียใจยิ่งคิด ทำใจให้เสียมันยิ่งเสียใจ มันทับถม พระท่านเรียกว่าต้องใช้ **"สัมมาสังกัปปะ"** สัมมาสังกัปปะ แปลว่า **"ดำริ หรือ คิด"** คิดให้ถูก สัมมาปัญญาจึงจะเดิน สัมมาทิฏฐิจึงเดินไปได้

พิธีกร : เพราะว่า ถ้าไปคิดซ้ำ คิดย้ำ คิดวนเวียน อันนั้นเป็นคิดที่ไม่ถูกต้องไม่ถูกทาง

พระธรรมฯ : โอโฮย เท่ากับดิ้นใหญ่ มันก็ผูกใหญ่ มันก็ยิ่งรัดไปใหญ่สิอย่างนั้น ต้องหาทางคิด ท่านก็คิด คิดดีคิดสนุกเสีย คิดดูโลกให้สนุก อยู่ต่อไปยังเยอะนะ เดี๋ยวนี้เขามีอินเตอร์เน็ตอะไรก็ดูไปเถอะ แล้วก็ดูว่าเดี๋ยวเขาจะมีการเลือกตั้ง ปาร์ตี้ลิสกันไหม เลือกตั้งใหม่ตามรัฐธรรมนูญจะเป็นอย่างไรอย่าไปวิตก

พิธีกร : ต้องอยู่พิสูจน์ตรงนี้ก่อน อย่าเพิ่งไปไหนคะ

พระธรรมฯ : ใช่ อย่าไปไหน ดูเลือกตั้งรัฐธรรมนูญใหม่ ที่ว่าดีนักหนาไม่รู้จะเป็นอย่างไรนะ เราจะได้ผู้แทนที่ไหนดี จะได้นายกคนไหนอีก ก็คิดเรื่อยไปแหละ สนุกสนานไป เอ่อ หนังสือพิมพ์ก็ดี ฟังวิทยุก็ดี ก็ต้องคิด อย่าไปตาม แหม! หลวงเตี่ยพูดนี่ก็คิด แต่เออมันดีนะ ต้องดูว่าท่านตั้งใจดีไหม และก็ต้องขอร้องสื่อ หนังสือพิมพ์ หรือวิทยุ หรือโทรทัศน์ จะสื่อข่าวตรงนี้ ออกไปนี่ ต้องพยายามนึกดูว่าข่าวนี้ ได้ก่อให้เกิดเป็นมลพิษ เป็นสิ่งแวดล้อมเป็นพิษกับคนอื่นไหม มันเป็นสิ่งแวดล้อมเหมือนกันนะ

พิธีกร : เป็นพิษทางใจ

พระธรรมฯ : พิษทางใจ คนเห็นแล้ว เออ! ดีนี่ทำอย่างนี้ก็ดีนะ เอาตัวรอด ไม่รอดนะ จะต้องเกิดเป็นกรรมไปผูกพันกันไปอีก ต้องใช้หนี้กันเยอะเชียว

พระธรรมฯ : เพราะฉะนั้น ก็อยากจะเชิญชวนท่านทั้งหลายที่กำลังจะจนมุมน่ะ เราออกมาได้รอดๆๆ มาให้ได้นะ อย่าให้จน เดินหมากรุกก็อย่าให้จน เรามี เขามีเม็ด มีโคนมีเบี้ย ต้องใช้ให้มีประโยชน์ เบี้ยก็ใช้ได้ หนีออกได้ อย่าดูถูกแมงหวี่ แมงหวี่ก็สามารถช่วยนายจุก นายแกะได้นะ เพราะฉะนั้น วิธีแก้นึกถึงคำสอนพระพุทธเจ้า ประการแรกนึกถึงไตรลักษณะ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ว่ามันไม่เที่ยงนะ

ชีวิตเราเคยเป็นอย่างนี้ อย่านึกว่ามันเที่ยง เคยมั่งมีอย่านึกว่ามั่งมี เคยมีคนรักอย่า นึกว่ามีคนรัก เคยได้รับความเอาใจใส่ ก็อย่านึกว่ามันจะมีคนเอาใจใส่ อย่างที่ว่าคนรักสุนัขนี่ เรารักสุนัขแล้วก็คนอื่นเขารังแกสุนัขเหมือนรังแกตัวเรา อย่าไปนึกอย่างนั้น นึกอย่างนี้แปลว่าดำริชอบ ใช้ปัญญา แก้ปัญหา ทุกคนมีปัญหา ไม่มีใครไม่มีปัญหา

เพราะฉะนั้น ถ้าเราใช้ปัญญาใช้ความคิดที่ถูกต้องเราแก้ปัญหาได้ อนิจจังแน่ๆ ไม่แน่ มันทุกข์ พระพุทธเจ้าสอนไว้ ทุกสิ่งทุกอย่างมันทุกข์ คือ ทนได้ยากและไม่ใช่ตัวตน อย่าไปยึดมั่น ถือมั่นว่านั่นเรา นั่นของเรา อย่านึกยึดมั่นว่าเราต้องรวยเป็นเศรษฐีเรื่อย อย่ายึดมั่นถือมั่นว่าความรักเป็นสิ่งสำคัญ เป็นพระเจ้า เป็นผู้บันดาลชีวิต ไม่ต้องนึก รักได้รักตัวเราก่อน อย่าไปรักคนอื่น รักตัวเรา อย่าแก้ปัญหาที่ทำลายตัวเรา แล้วก็นึกว่าที่เราบกพร่องน้อยเนื้อต่ำใจ ก็นึก มันไม่แน่หรอก มันไม่ เราไปยึดตัวตนว่าเรานี่ดี คนนั้น ดีอย่างนั้นดี เราไปยึดมั่น ถือมั่น ว่าเป็นเรา เป็นของเรา อย่ายึดมั่นถือมั่น

หรืออย่างเขาบอกว่า โบราณเขาสอนนะ คนเก่า **"จังเองจังมันไม่เที่ยง"** หรือก็ **"บอกบ่แน่หรอกนายนะ"** หรืออะไรก็ มันไม่แน่หรอกนาย นึกของเราไปเรื่อย จส.๑๐๐ เชื่อได้ บอก จส.๑๐๐ เถอะ ใครมีทุกข์ ใครจะกระโดดตึกโทรหา จส.๑๐๐ เสียก่อน แล้วเราจะมีความสุข

พิธีกร : วันนี้ต้องกราบขอบพระคุณหลวงเตี่ยเป็นอย่างสูงค่ะ ที่กรุณาให้เวลา ต ร ง นี้มาให้ความสว่างไสวในตอนเช้า ในช่วงของธรรมะทำไมนะคะ และก็โอกาสหน้านี้คงจะได้รบกวนหลวงเตี่ยอีกนะคะ

พระธรรมฯ : ขอบคุณมากนะ

พิธีกร : นมัสการค่ะ

พระธรรมฯ : และก็ขอให้ทุกๆ ท่านที่ฟัง นำไปคิดไปพิจารณา ถ้าเราสามารถแก้ปัญหาตัวเองได้ สบาย อย่านึกหนักใจ ทำตัวเองให้เบาที่สุด เช้าๆ ตื่นขึ้น เบาใจได้ สบายได้ ขอความสุขจงมีแก่ทุกๆ ท่าน และ จส.๑๐๐ ช่วยแก้ทุกข์ท่านได้นะ

พระธรรมเทศนา วันครอบครัว

พระธรรมราชานุวัตร
ออกรายการทางวิทยุ ๑ ป.ณ.รายการ ดอกบัวพุทธบารมี
ในโอกาส วันพระ วันพฤหัสบดีที่ ๘ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

เมื่อวันก่อนพูดถึงว่าในวันผู้สูงอายุ ว่าสงกรานต์เขาหมายถึงเทศกาลของผู้สูงอายุด้วย จะมีทั้งผู้สูงอายุและผู้ลูก ผู้สูงอายุบอกว่าหลวงเตี่ยพูดดี ทำให้คนสูงอายุไม่เหงา ก็เลยบอกว่าเหงาไม่เหงาอยู่ที่เรา คืออยู่ที่ลูกด้วย อยู่ที่คุณพ่อ คุณแม่ คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยายด้วย

ที่องค์การโลกเขาเป็นห่วงว่าคนสูงอายุเหงา ต้องหาอะไรไปให้ทำ มีกิจกรรม คนมีกิจกรรมแล้วไม่เหงาด้วย แล้วก็สมองไม่ฝ่อ ทำให้เป็นคนที่ร่าเริง อย่าไปท้อแท้ อย่าไปหนักใจเพราะว่าอายุเราห้ามกันไม่ได้ ถ้าเรายังมีชีวิตอยู่ก็อายุยังอยู่ เราจะไปให้สิ้นสุดอายุก็ไม่ได้ เป็นไปตามเงื่อนไข เงื่อนไขในที่นี้ทางพระพุทธศาสนาเราก็เป็นไปตามกรรม คือ การกระทำของเรา ทั้งในอดีตและปัจจุบันผสมกัน ซึ่งเราไม่สามารถจะรู้ได้ว่าเราจะได้ขนาดไหน เว้นไว้แต่ท่านที่ทรงฌานอภิญญา ท่านรู้ได้กำหนดได้

ยังมีอีก วันสงกรานต์ คือ เป็นวันสาธารณสุข สงกรานต์มีหลายเรื่อง วันผู้สูงอายุ วันสาธารณสุข วันครอบครัว จะว่าวันสาธารณสุขก่อน วันสาธารณสุขก็เชิญชวนให้คนที่อยู่ตามบ้าน ตามช่อง ตามที่ต่างๆ ให้ช่วยกันเก็บบ้านเก็บช่อง ปัดกวาดทำความสะอาด หรือทำความสะอาดในสถานที่รอบๆ เรา รอบบ้าน ถนนหนทาง

เรื่องวันสาธารณสุข ถ้าเราจะมองจากการกระทำ ก็จะต้องนึกถึงการกระทำของชาวจีน คนจีนก่อนตรุษจีนจะต้องกวาดบ้านถูเรือน ถ้าเป็นห้างร้านก็ทำความสะอาดขัดถูกันทีเดียว ตั้งแต่หน้าร้านจนก้นครัว ถ้วยชามล้างหมด ที่หลับที่นอน ปัดกวาดซักถูกันเป็นการใหญ่ หยากเยื่อหยากไย่ไม่มีล่ะ ตามบ้านก็เช่นกัน

ข้าพเจ้ามีโยมเป็นคนจีน ข้าพเจ้าก็เป็นลูกจีน ทำกันมา ก่อนจะตรุษจีนต้องทำความสะอาดบ้านช่อง ถูได้ถู ล้างได้ล้าง ขัดได้ขัด ทุกอย่างให้บ้านเรือนสะอาด จะต้อนรับคนที่จะมาก็คือต้อนตรุษจีน ต้อนรับปีใหม่นั่นเอง ปีใหม่ก็มีคนที่เป็นญาติเป็นมิตรเดินทางมาเยี่ยมเยือนกัน เวลาปีใหม่ ธรรมเนียมเขาอย่างนั้น

ข้าพเจ้าอยู่บ้านนอกอยู่ที่นครปฐม เวลาไปเยี่ยมเยือนเขา ไม่ได้ไปมือเปล่า คนจีนก็ต้องเอาส้มไปด้วย ส้มไป ๔ ผล ๒ ผล เอาไปบ้าน แล้วแต่ว่าจะเอาไปกี่ผล กล่าวคำอวยพรแล้วเอาส้มไปให้

ส้มเป็นความหมายทางมงคล แล้วเจ้าของบ้านเขาก็ให้ส้มกลับมาด้วย เราเป็นเด็กๆ คิดเอาเปรียบชาวบ้านเขาเอาส้มมาให้ เขาลูกโตหน่อยเราก็ให้ลูกเล็กไป บางคนเราให้ลูกโต แล้วแต่อารมณ์เราเหมือนกัน นึกๆ เราไม่ค่อยยุติธรรม แต่ต่อมาเราก็รู้สึกดีว่า เขามาต้องหาส้มดีๆ ให้เขา ดีๆ ขึ้นอีก คือจิตใจเหมือนกัน

ฉะนั้นวันสาธารณสุขเป็นวันที่เราจะต้องเก็บกวาดบ้านเรือนให้สะอาด หยากเยื่อหยากไย่ ฝุ่นละอองที่จับอยู่ตามตู้ ตามโต๊ะ ตามเตียงที่ต่างๆ ตลอดทั้งในครัวจัดระเบียบเสีย การจัดระเบียบเรื่องสาธารณสุข ไม่เฉพาะแต่บ้านเรา รอบบ้านที่เราเรียกกันว่าสิ่งแวดล้อมเดี๋ยวนี้ รอบๆ ต้องช่วยกันด้วย โดยเฉพาะที่เป็นที่สาธารณะ อย่านึกว่าเป็นที่ของคนอื่น ต้องนึกว่าที่ของเราด้วย เพราะเราก็ใช้ร่วมกัน มีที่ที่เราอยู่นี่ ที่สาธารณะหรือที่บ้านเรา ที่อยู่ตามหมู่บ้านหัวเมือง แล้วแต่ที่ไหนก็ตามเถอะ ช่วยกันรักษาความสะอาด

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า อาโรคยาปรมา ลาภา ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ แต่ก่อนนึกเป็นลาภได้อย่างไร ลาภ หมายถึง ที่เราจะต้องได้ สิ่งคนเขานิยมว่าถ้าถูกหวยและก็ถือว่าได้ลาภ มีคนเขามาให้เงิน ให้ทอง ให้เอาของ เขาเอาของมาให้โดยที่เราไม่คิดไม่ฝัน เป็นลาภแล้ว ถ้าของรับประทานเราก็เรียกว่าลาภปาก เมื่อวานนี้มีลาภปาก เขาเอาของมาให้รับประทาน

แต่ความไม่มีโรคภัยไข้เจ็บไม่น่าจะเป็นลาภ แต่ดูเข้าจริงๆ เป็นอย่างนั้นจริง ถ้าเราไม่เจ็บไม่ป่วยก็ไม่ต้องเสียเงิน เสียทอง ค่าหยูก ค่ายา ค่าหมอรักษา จิปาถะไม่ต้องเสีย ไม่เสียเท่ากับเป็นลาภแล้ว เรามีลาภอันหนึ่ง ไม่อย่างนั้นคิดแค่นี้เรามีลาภแล้ว คือ มีส่วนที่ได้เพราะเราไม่ต้องเสีย

ในโลกธรรม ๘ ประการ อิฏฐารมณ์ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ลาภนี้ตัวแรกเลย คนเราอยากมีลาภกันทั้งนั้น แต่ว่าเราไปนึกถึงแต่ส่วนที่เราจะได้ ได้มาโดยที่เราไม่คาดหวัง หรือได้เพิ่มขึ้นมา ถ้าเป็นของอยู่ปกติเราไม่ถือเป็นลาภ คิดให้ดีๆ เป็นลาภได้ ตลอดเวลาที่เราหายใจเข้าหายใจออก ประการแรกคือ ความไม่มีโรค ไม่มีโรคเป็นลาภแล้ว

ปัจจัยที่เราอาศัยดำรงชีวิตก็คืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ทั้ง ๔ อย่างนี้ เราต้องมีทุกคน เรามีอาหารรับประทาน มีเสื้อมีผ้าแต่งตัว มีบ้านสำหรับอยู่อาศัย ไม่เจ็บป่วยหรือเจ็บป่วยมียารักษาโรค ถ้าอย่างนี้เราก็จะมีลาภแล้ว แต่เราไม่เข้าใจนึกว่าลาภต้องเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง เช่น ได้พิเศษ อย่างที่กล่าวไว้ข้างต้น มีใครเขาพิเศษ โอ๊ะๆ มีลาภ ที่จริงเรามีลาภ เราได้ประจำ

สมมุติว่า เราไม่มีอาหารรับประทาน ไม่มีสตางค์ซื้อ หรือว่ามีสตางค์แต่ไม่มีที่ซื้อ อดอาหาร หรืออาหารที่ได้มาถูกคนอื่นเอาไปอย่างนี้คืออาการเสื่อมลาภ แม้แต่อาหารที่เราได้มาแล้วรับประทานไปก็เหมือนเสื่อมลาภ เสื่อมไปโดยสภาวะคือความเป็นจริงของเอง ดูง่ายๆ โลกธรรม ๘ เราต้องคิดกว้างๆ ต้องคิดให้ลึกๆ ให้ทั่วๆ ทุกมุม ทุกแง่ เราจะรู้สึกว่าเราอยู่กับโลกธรรมตลอดเวลา ได้ลาภเราก็เสื่อมลาภ ได้ยศก็เสื่อมยศ มีคนสรรเสริญ ก็มีคนนินทา มีสุขมีทุกข์ต้องปนกันไป

ถ้าอยากจะให้พ้น อย่างนั้นต้องปฏิบัติตน ดำเนินไปในมรรค ๘ คือปฏิบัติตามอริยสัจ ๔

จนกระทั่งจิตเราเบา ยกตัวขึ้นเหนือจากชาวโลก คือ ทำจิตให้เข้าสู่โลกุตตรภูมิ หรืออย่างไปสู่โลกุตตรภูมิ เว้นโลกิยภูมิ คือ ทางที่อยู่ในโลกเสีย เราจะได้รู้ว่าโลกธรรมคืออะไร อยู่กับเราโลกธรรม

ที่เล่ามานี้ก็พูดถึงเรื่องวันสาธารณสุข และพูดถึงว่าคนไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ นี่ก็วันสาธารณสุข ท่านคงได้ยินได้ฟังเรื่องทำอะไรบ้าง และคงกำหนดแล้ว ก็เป็นวันที่เราจะป้องกันไม่ให้โรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้นแก่ตัวเรา ส่วนรวม คนที่รู้จักหรือไม่รู้จัก เป็นการป้องกันไว้ งานของสาธารณสุข อย่าไปรอให้เป็นแล้วจึงมาปราบปราม ต้องป้องกันไว้ก่อน ในเรื่องของสาธารณสุขก็ขอฝากท่านไว้ให้ครบ ว่าวันสงกรานต์ยังมีอะไรๆ ในสงกรานต์อีก

ที่มีอีกข้อหนึ่ง เขาบอกวันสงกรานต์วันครอบครัว ท่านสาธุชนทั้งหลายครอบครัวนี้ต้องหมายถึงการที่มีคนอยู่ร่วมกัน ไม่ใช่อยู่คนเดียว คนอยู่ด้วยกัน ครอบครัวที่อยู่อาศัยแห่งเดียวกัน รับประทานด้วยกัน เป็นอยู่ด้วยกัน ถูกครอบกันหมด ทั้งบ้านทั้งครัวต้องดูแลกันหมด

ครอบครัวถ้าเราจะหมายถึงเบื้องต้นของครอบครัว ก็คือสามีกับภรรยา คือ สามีกับภรรยา นี้ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของครอบครัว สามีภรรยาก็จะมีลูก มีหลานออกไปอีก การที่จะอยู่ด้วยกัน เป็นครอบครัวอยู่ได้ จะ ๒ คนก็ตาม ๓ คน ๔ คน ๕ คน ๑๐ คนก็แล้วแต่ ผู้ที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน ทำอย่างไรครอบครัวเราจะเป็นครอบครัวที่น่ารัก ต้องตั้งคำถาม คนเขาสรรเสริญ บ้านนั้นเขาดี พี่น้องก็ดี บ้านนั้นสามีภรรยาเขาดีๆ รักกันจริง บ้านโน้นพ่อแม่ลูกเขาสนุกสนาน

ท่านสาธุชนทั้งหลาย ครอบครัวก็คงอย่างนี้ มีความรัก มีความสนุกสนาน ร่าเริงต่อกัน เรารู้สึกว่าบ้านเราเหมือนสวรรค์อยู่กันดี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีโอภาปราศรัย จะกินจะอยู่ก็สม่ำเสมอกัน ไม่มีเอารัดเอาเปรียบกัน เหมือนสวรรค์ มีบุญอยู่ร่วมกันดี บางทีเราก็มีบ้างครอบครัว เพียงสามีภรรยา ๒ คนเท่านั้น ไม่ไหวแล้ว ไม่เช้าก็เย็นต้องทะเลาะเบาะแว้งกัน ทนกันอยู่ไปอย่างนั้นแหละ ยิ่งมีลูกเล็กเด็กแดงสักคน ๒ คน ไปทะเลาะกันขึ้น ไม่ใช่ทั้ง ๒ คนเท่านั้นลามไปถึงลูกด้วย ลูกได้ยินทุกวันๆ เขาว่าเราไปสร้างความคิดให้กับเด็กๆ ให้ลูกเก็บ เขาเรียกซึมเข้าไป ซึมจำได้

บางคนในครอบครัวที่พ่อแม่มีปาก มีเสียง ทะเลาะกันเสมอๆ เขาว่าลูกจะก้าวร้าว หว้าเหว่ พึ่งพ่อพึ่งแม่ พ่อแม่ก็มัวแต่ทะเลาะกัน ลืมดูแลลูกไปกัน มีผลพวงเต็มไปหมดเลย ครอบครัวก็จึงถือเป็นหลัก หลักสำคัญสำหรับชุมชน ประเทศที่จะเป็นประเทศไม่ใช่ว่ามีแต่แผ่นดินเท่านั้น มีต้นไม้ มีตึกราม ต้องมีคน คนนั้นไม่ได้หมายความที่เอาคนเข้ามารวมๆ ก็เป็นคน เป็นคนในประเทศ ต้องเป็นคนที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี ต้องเป็นคนที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ช่วยกันทำ ช่วยกันรักษาจึงจะรวมเป็นประเทศเป็นหมู่บ้านได้

ครอบครัวที่ดี จะอยู่อย่างไรดีจึงจะมีความสุข ต้องตั้งคำถาม เริ่มแต่สามีภรรยา ๒ คน ก่อนท่านสาธุชนทั้งหลาย ท่านที่แต่งงานมีครอบครัวแล้ว คือคนแต่งงาน คนที่ยังไม่แต่งงาน เขาบอกยังไม่มีครอบครัว ที่จริงท่านก็เป็นครอบครัว คือ ครอบครัวเราอยู่กับพ่อกับแม่ กับพี่กับน้องก็เป็นครอบครัว บอก

ยังโสดอยู่ ไม่แต่งงานยังไม่มีครอบครัว อันนั้นเป็นครอบครัวส่วนตัว แต่เราต้องมีครอบครัวคือ พ่อ แม่ พี่ น้อง ที่อยู่กับเรา ลูกหลานที่อยู่กับเราก็เป็นครอบครัวเหมือนกัน ต้องเข้าใจคำว่าครอบครัว แต่ว่าความหมายของคำว่าครอบครัวคือคนที่อยู่รวมกัน แต่ละบ้านๆ

ขณะนี้เรามักจะมีคนที่อยู่กัน ๒ คน สามีภรรยาแต่งงานแล้วก็ออกไปอยู่ต่างหาก ไปสร้างบ้านสร้างเรือนอยู่ ถ้าหากอยู่ในชุมชนในเมืองก็ไปเช่าห้องเขาอยู่ คนมีฐานะหน่อยก็ไปซื้อบ้าน ซื้อหมู่บ้านอยู่อาศัยกันระหว่างสามีภรรยา เรียกว่าตั้งหลักครอบครัว ครอบครัวที่จะอยู่กินกันมีความสุข ท่านสาธุชนทั้งหลาย ท่านลองคิดดูว่าต้องมีอะไรบ้าง ต้องทำอย่างไร จะประพฤติปฏิบัติอย่างไรเราจึงจะถือว่าครอบครัวเรามีความสุข หรือจะมีคำถามว่า พระพุทธเจ้าที่ล่ำลือกันนักว่าเป็นศาสดาจารย์เอกในโลก รู้อะไรทุกอย่าง ทรงรู้วิธีที่จะอยู่ด้วยกันให้มีความสุขอย่างไรบ้าง ทรงรู้ไหม จะมีคนกล้าๆ ถามบ้างไหม

ตอบได้เต็มปากว่า พระพุทธเจ้าที่เรานับถือว่าเป็นพระบรมศาสดากราบไหว้กัน ทุกบ้านเรามีพุทธรูปประดิษฐานไว้เหนือศีรษะ กราบไหว้บูชากันยิ่งเวลาที่มีความทุกข์ใจ จะพึ่งใคร ต้องพึ่งพระพุทธเจ้า กราบไหว้พระพุทธรูป แล้วหลวงพ่อก็ให้พึ่งได้ด้วย ไปกราบไปไหว้ท่านรู้สึกสบายใจ ไปบ่นกับพระ บ่นกับพระพุทธรูปดี ท่านไม่ว่าอะไร ถ้าอยากให้ท่านยิ้ม เราก็ยิ้มด้วยกัน ถ้าอยากจะให้ท่านโกรธ เราก็โกรธใหญ่ อยากหาพวกกับท่าน เราก็ทำเป็นพวกกับท่าน

พระพุทธเจ้ามีสอนธรรมะสำหรับครอบครัว ธรรมะของครอบครัว ก็เป็นข้อประพฤติปฏิบัติที่เราทำกันนี้ ไม่ได้เป็นของแปลกหรือเป็นของวิเศษมาจากไหน ไม่ได้หมายความพระพุทธเจ้าท่านไปเอามาจากสวรรค์ ท่านเอาที่เราประพฤติปฏิบัติกัน แต่พระพุทธเจ้าทรงมาจัดเป็นหมวดเป็นหมู่ ว่าต้องทำนี้ๆ ทำอย่างเดียวไม่ได้ ทำอะไรบ้าง ธรรมะที่พระพุทธเจ้าสอนว่าเป็นธรรมะของครอบครัว เขาเรียกฆราวาสธรรม ธรรมะสำหรับผู้ครองเรือน ไม่มาก ๔ ข้อ ท่านสาธุชนบอกได้ ๔ ข้อก็สบายแล้ว มากกว่านี้ยังจำได้เลย ๔ ข้อละจำไม่ได้ ๔ ข้อก็สบาย ง่ายๆ ดังที่กล่าวแล้วว่าพระพุทธเจ้าก็นำธรรมะที่เราใช้ๆ กันอยู่ มาปรับปรุงแล้วก็มีธรรมะสนับสนุนไม่ใช่ข้อเดียว ถ้าประพฤติข้อนั้นแล้วต้องประพฤติข้อนี้ต่อไปด้วย จะต้องทำอย่างนั้นๆ คือธรรมะที่สำหรับครอบครัว ง่ายๆ นึกออกยัง ฆราวาสธรรมมีอะไรบ้าง

ถ้านึกไม่ออกจำไว้ จำเดี๋ยวลืม เตรียมจดใส่กระดาษไว้ แปะไว้ที่บ้าน ใกล้ๆ ตาใกล้ๆ หู อยู่กับเรานึกเสมอๆ ธรรมะที่เรียกว่าฆราวาสธรรมมี ๔ ข้อ

๑. สัจจะ ซื่อสัตย์ต่อกัน หรือสัจจะ แปลว่าความจริงใจก็ได้ ข้อแรก ข้อนี้สำคัญมาก คนต้องยอมรับความเป็นจริง การยอมรับความเป็นจริงก็คือการซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน รับความเป็นจริงเรื่องอะไร สามีกับภรรยา เราจะต้องยอมรับ ความเป็นสามี ความเป็นภรรยาของกันและกัน ไม่ได้หมายความว่าเราแต่งงานกันแล้ว ก็เป็นภรรยาสามีกันแล้ว แล้วจะไปเป็นภรรยาเป็นสามีคนอื่นอีกก็ได้ ไม่ได้ ต้องถือสัจจะข้อนี้ให้ดี ศีล ๕ กาเมสุมิจฉาจาราเวรมณี คือ ๕ กาเมสุ ให้ตรง อย่าไปประพฤติผิดในกามทั้งหลาย คือว่าอย่าไปเป็นชู้กัน คือข้อสำคัญ ยอมรับความเป็นสามีเป็นภรรยา เราก็ต้องให้เกียรติ ยกย่องสามี

ยกย่องภรรยา

การที่ยอมรับความเป็นสามีภรรยา พระพุทธเจ้าทรงแสดงหน้าที่ของสามี หน้าที่ภรรยาไว้ในเรื่องทิศ ๖ ทิศ ๖ ก็เป็นธรรมะสำหรับครอบครัว ก็ธรรมะที่เราจะต้องปฏิบัติกันระหว่างที่จะอยู่กันเป็นครอบเป็นครัว ความจริงที่สามีภรรยาจะต้องปฏิบัติต่อกัน ในทิศ ๖ เป็นทิศเบื้องหลัง พระพุทธเจ้าท่านทรงแสดงทิศ ๖ ทิศมีพ่อ แม่ไว้เป็นต้น แล้วจึงวนไปถึงสามีกับภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง ก็หมายความว่าอยู่ที่หลัง ที่นำมาว่าก่อนก็เพราะว่า เบื้องต้นของครอบครัวต้องมาจากสามีภรรยา แล้วจึงจะมีบุตรธิดามีลูกขึ้นมา

หน้าที่สามีภรรยา พระพุทธเจ้าตรัสไว้ เรียกว่าปัจฉิมทิศ คือ ทิศเบื้องหลัง ภรรยา สามีจะต้องบำรุงภรรยา คือ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อภรรยา ๕ ข้อ

๑. ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา

๒. ด้วยไม่ดูหมิ่น

๓. ด้วยไม่ประพฤติล่วงใจ

๔. ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้

๕. ด้วยให้เครื่องแต่งตัว

ท่านสาธุชนที่เป็นภรรยาเป็นสามีกัน ลองนึกดู ๕ ข้อนี้เป็นหน้าที่สามี ต้องปฏิบัติภรรยา ๕ ข้อ ทบทวนอีกทีหนึ่ง ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา ด้วยไม่ดูหมิ่น ด้วยไม่ประพฤติล่วงใจ ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้ ด้วยให้เครื่องแต่งตัว หน้าที่ของสามี ภรรยาก็มีหน้าที่ ที่จะพึงต่อสามี ๕ ประการเหมือนกัน

๑. จัดการงานดี

๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี

๓. ไม่ประพฤติล่วงใจ

๔. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาไว้ได้

๕. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง

ใครจะเป็นภรรยา หน้าที่นี้สำรวจดูสิว่าตรงไหม ๑. จัดการงานดี ๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี ๓. ไม่ประพฤติล่วงใจ ๔. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้ ๕. ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง ๕ ข้อ เท่าๆ กันแหละ ลองพิจารณาดู หน้าที่สามี หน้าที่ภรรยาเป็นอย่างไรกัน กลับมาทบทวนใหม่ ฟังไปก็ต้องทบทวนด้วย จะพูดจบไปๆ ก็ได้ อยากจะให้ทุกคนทบทวน แล้วก็นึกถึงตัวเรา อาจจะมองคนอื่นเป็นหลักก็ได้ ถ้านึกเราก็จะเห็นว่า อู้ พระพุทธเจ้าท่านวิเศษจริงๆ สมกับที่เรากราบ เราไหว้ เราบูชา เราอาจจะนึกถึงคุณของพระสงฆ์ ว่าพระสงฆ์ท่านอุตส่าห์ทรงจำนำมาบอก มาเล่า นึกถึงมาเรื่อย เก็บมาเรื่อย ว่าคำสั่งสอน นึกถึงคำสั่งสอนเป็นคำดี อีกสักครั้งหนึ่งสามีหน้าที่สามีที่จะต้องปฏิบัติต่อภรรยา ท่านใช้ศัพท์ไว้ดี บำรุง

สามีพึงบำรุงภรรยาด้วยสถาน ๕ ท่านใช้คำว่าบำรุง ๑. ด้วยยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยา ข้อนี้สำคัญๆ มาก ต้องยกย่องภรรยา แล้วก็ในหน้าที่ของภรรยา ไม่ต้องบอกว่ายกย่องสามี แต่ว่าให้ยกย่องภรรยาจำไว้ ท่านสุภาพบุรุษ ท่านที่เป็นสามี ท่านต้องจำให้ดี แสดงให้เห็นว่า สุภาพบุรุษคือผู้ที่เป็นสามีเผลอเก่ง บางทีนึกว่าตัวเป็นโสดด้วย ไม่ได้ยกย่องภรรยา พระพุทธเจ้าทรงว่าเป็นข้อต้นเลย ต้องยกย่องภรรยา สำคัญไปไหนก็ต้องบอก ใครแต่งงานแล้วต้องบอก ภรรยาชื่อตุ๊ก ชื่อติ๊ก อะไรก็ว่าไป คนนี้เป็นภรรยา อย่าไปลืมเชียว คือครอบครัว เบื้องต้น

ถ้ารู้จักยกย่องก็คือหมายความว่ารับรองความเป็นภรรยาของสามีนั่นเอง ว่าสตรีผู้นี้เป็นภรรยาของเรา ท่านสาธุชนที่เป็นสุภาพสตรี ได้ฟังตรงนี้ก็คงจะเพิ่มความเคารพ ความรัก ระลึกถึงพระพุทธเจ้ามากขึ้น และท่านต้องกราบพระพุทธเจ้า ไหว้พระพุทธเจ้าด้วย ว่าพระพุทธเจ้าช่างรู้จริงๆ ว่าแหมผู้ชายมักจะเผลอ มาบอกว่าพระพุทธเจ้าสอนข้อแรกเลย ต้องยกย่องความเป็นภรรยา คือข้อแรก ไม่อย่างนั้นพอแต่งงานเสร็จแล้วเผลอแล้ว หนุ่มเรื่อยไปไหนก็หนุ่มเรื่อย บอกภรรยาว่าเป็นน้องสาวบ้าง เป็นญาติบ้าง อะไรบ้างก็ไม่รู้ ไม่ได้ แล้วสตรีที่ได้รับยกย่องก็ภูมิใจ ว่าเขาเป็นภรรยาคนนี้ๆ เชียว ภูมิใจมาก

ข้อ ๒. ด้วยไม่ดูหมิ่น แต่งงานกันแล้วอย่าไปดูหมิ่นภรรยา ก่อนที่จะแต่งงานเราต้องศึกษา ผู้ที่จะเป็นภรรยาเรา เขาเป็นคนอย่างไร ฐานะ ความรู้ รูปร่างหรือที่เขาบอกว่าดูรูปร่าง ดูสติปัญญา ดูฐานะความเป็นอยู่ มีเงิน มีทอง ยากจนอย่างไร ต้องตรวจสอบดูก่อนเราชอบคนอย่างไร ไม่ใช่ว่ารักๆ กันแล้วพอแต่งงานเข้า ล้มเลิกเชียว รูปร่างบ้าง รูปร่างดี หาว่าไม่มีทรัพย์สมบัติบ้าง หรือว่ามีทรัพย์สมบัติเป็นคนโง่เง่าเต่าตุ่นอะไรไม่รู้ ความรู้ไม่ดี มีความรู้เล็กๆ น้อยๆ อะไร อย่าคิดอย่างนั้น อย่าดูหมิ่นภรรยา ต้องเห็นว่าคนที่เป็นภรรยาของเราวิเศษที่สุดแล้ว

ถ้าเราไปเกิดดูหมิ่นเขา หมดความสุข เขาเรียกว่าไปดูปมด้อย แต่จะดูหมิ่นก็เพราะว่ามองปมด้อยของสตรีที่เป็นภรรยา ดูปมด้อยตรงนี้ก็หมดสิ ความดี...แทนที่จะดีเหมือนอย่างที่ตอนเรารักกัน ว่าวิเศษวิโส คนเรานั้นจะรูปร่างก็ตาม สติปัญญาก็ตาม ฐานะความเป็นอยู่ก็ตาม แตกต่างกัน รูปร่างไม่ดีเราสามารถจะปรับปรุงได้ด้วยการที่ภรรยาของเรานั้นประพฤติปฏิบัติดี รูปร่างดีได้

ข้าพเจ้าเคยเห็นเด็กสาวคนหนึ่งซึ่งตอนนั้นจะนำไปเป็นครูสอนภาคฤดูร้อนที่วัดไทยลอสแองเจลิส มีผู้ฝากไว้เป็นลูกบุญธรรมจะให้ไปสอน โดยปกติข้าพเจ้าจะคิดคัดดู คนที่จะไปเป็นครูที่นั่นต้องมีรูปร่างหน้าตาดีพอสมควร เพราะเด็กๆ ชอบครูสวยๆ ครูไม่สวยไม่ฟัง เห็นคุณครูคนนี้เข้า พอเห็นรูปร่างไม่เห็นรูปร่างรับเขาไว้แล้ว รับฝากไว้ พอเห็นรูปร่างเข้าแหม ทำไมรูปครูรูปร่างอย่างไรไม่รู้ ไม่ค่อยถูกตาเหมือนนึกไม่สบายใจ แต่พอครูคนนี้ไปทำงานแล้ว กลับเป็นผลดี ทำงานดี จิตใจดี สวดมนต์ไหว้พระทุกวัน ทำความดีกลบรูปร่างไปได้ ฉะนั้นรูปร่างไม่ดี แต่เป็นคนที่มีความขยันขันแข็ง มีความรู้จักหน้าที่ เราเรียกคนนี้เป็นคู่เราไม่ต้องห่วง ไม่ต้องอายใคร

พวกรูปร่างดีพออายุมากๆ ไปก็หมดแล้ว ไม่ใช่ดีอยู่ตลอดไปหรอก เปลี่ยนแปลงไป แต่

ประพฤติดีเราชอบ พอแล้ว ถือว่าอย่าไปดูหมิ่น นอกจากไม่ควรดูหมิ่นตัวภรรยาแล้ว บิดามารดา ญาติพี่น้องของภรรยาก็อย่า ดูหมิ่น จะดีไม่ดีต้องเป็นญาติเราแล้ว อย่างไรเราต้องยกออกไปเสีย ใครจะพูดถึง จะไปช่วยซ้ำเติมดูหมิ่น ไม่ได้ไม่ดี เพราะว่าไหนๆ ถ้าเขาเป็นอย่างนี้เราไปดูหมิ่นเขาต้องดูหมิ่นตัวเรา หน้าที่พ่อสามี พ่อหนุ่มทั้งหลาย จะแต่งงานระวังให้ดี หรือท่านที่มีภรรยาแล้วต้องพยายามคิดถึงตอนเรารักให้ได้ อย่าไปปล่อยอารมณ์ตามใจชอบไม่ได้ เพราะคนเราเปลี่ยนแปลงเรื่อย

ข้อที่ ๓. ด้วยไม่ประพฤติล่วงใจ คราวนี้ก็คือว่าต้องรักษาศีล ๕ ในข้อที่ ๓ ให้เคร่งครัดเป็นของขวัญการแต่งงาน ภรรยาต้องการผู้ชายใจเดียว สามีก็ต้องการผู้หญิงที่เป็นใจเดียว ข้อนี้จะตรงกันทั้ง ๒ ฝ่าย พระพุทธเจ้าสอนข้อนี้ไว้ตั้ง ๒ ข้อ แล้วก็จะตรงกันข้อ ๓ ด้วยกัน ในหน้าที่ภรรยาก็ต้องไม่ประพฤติล่วงใจสามี ๓ ข้อ คราวนี้ต้องถือว่าเป็นหัวใจของครอบครัว ถ้ายังอยู่ด้วยกัน ยกย่องกันมี แต่ความสุขความเจริญ ถ้าเราทะเลาะกัน ความสุขไม่มี ความเจริญก็ไม่มี ความคิดไม่ตรงกัน ต้องนึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปรับตัวเองให้ได้

นี่คือข้อที่ ๔. สำหรับหน้าที่สามี ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้ ความเป็นใหญ่ในที่นี้ก็คือมอบหน้าที่แม่บ้าน ภรรยาเขาเรียกว่าแม่บ้าน แม่บ้านก็คือเป็นผู้มีความเป็นใหญ่ในครอบครัว ดูแลกิจการทั้งหมดในบ้าน ท่านหมายถึงว่ามีเงินมีทองต้องให้แม่บ้านเก็บ ให้เขาเป็นใหญ่ต้องให้เก็บ ให้เขารักษาไว้ ไม่อย่างนั้นแม้แต่เรามานึกไม่นอนไม่แน่ใจว่าภรรยาเราจะดีไม่ดี จะเก็บเองบ้างก็ได้ แต่จะต้องยกย่องให้ภรรยาเป็นหัวหน้าใหญ่ในการกิจการงานหุงข้าวต้มแกง กวาดบ้านถูเรือน แต่ไม่ได้หมายความว่าเขาเป็นใหญ่แล้วทำอยู่คนเดียวต้องช่วยกัน มีการงานอะไรก็ช่วยกันทำ

ยิ่งเราแยกไปอยู่ ๒ คน สามีภรรยา ภรรยาทำอะไร สามีก็ปล่อย เอ้า มอบความเป็นใหญ่ให้เธอตามพระพุทธเจ้าสอน เธอทำหมดเถอะ ในบ้านฉันไม่ต้องทำอะไร กินแล้วก็นอนนหนังสือ ฟังทีวีดูวิทยุพอแล้วว่าไปนั่น ไม่ได้ต้องช่วย เขาเป็นใหญ่เขาสั่งเราต้องทำด้วย ช่วยกันล้างถ้วยล้างชาม กวาดบ้านถูเรือน ซักเสื้อซักผ้าทุกอย่างต้องช่วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แต่ว่าให้ผู้หญิงเป็นคนจัด ผู้หญิงเขาจัดดี เขาช่างจัดเป็น จัดการงานบ้านดี

ข้อที่ ๕. ด้วยให้เครื่องแต่งตัว ก็เป็นข้อหนึ่งที่ผู้หญิงจะภูมิใจ ปกติผู้หญิงเขาชอบ ความสวยความงาม ต้องมีเสื้อมีผ้าผลัดเปลี่ยนไปเรื่อยแปลกๆ ตา หรืออาจจะหาซื้อเอง แต่สามีต้องมีน้ำใจ ไปพบเสื้อผ้าที่ไหนสวยงาม ฝากภรรยา เขาได้รับเครื่องแต่งตัวเขาจะภูมิใจ ว่าแหมเขาคิดถึงเรา หรือมิฉะนั้นเขาจะหาเครื่องแต่งตัวก็สนับสนุนเขา ทางนี้ต้องไม่เกิน อย่าให้เกินเลยไป ภรรยาคนไหนชอบแต่งตัวสามีแย่เลย อ้างคำหลวงเตี่ย ภรรยาเขาบอกหลวงเตี่ยท่านสอน ออกทางวิทยุ ๑ ป.ณ. รายการดอกบัวพุทธบารมี ว่าภรรยาจะแต่งตัวอย่างไรสามีต้องแต่งตามใจไม่ได้ ต้องดูฐานะของเราด้วย อย่าไปเอาตามใจชอบไม่ได้แล้ว ต้องดูว่าฐานะเรามีเงินมีทอง ในกระเป๋ามีเท่าไร ต้องรู้จักกระเป๋าตัวเราด้วย แล้วเราก็สบาย ไม่ใช่ว่าอ้างหลวงเตี่ย สามีจะมาพังกุฏิหลวงเตี่ย ยุดีนัก

คราวนี้หน้าที่ของภรรยาบ้าง ภรรยาต้องจัดการงานดี **ข้อ ๑. จัดการงานดี** หมายถึงต้องบริหารงานในบ้าน ที่หลับที่นอน อาหารการบริโภค ความสะอาดเรียบร้อย ต้องขยัน เพราะผู้หญิงเป็นคนมีนิสัยรักสวย รักงาม รู้จักจัดจักทำแล้ว ถ้าจะให้สามีช่วยบอกเขา อย่าไปปล่อยเฉยๆ คุณอยู่เฉยๆ เป็นเทวดาไม่ได้ และเดี๋ยวสามีจะเอาข้อนี้อ้างหน้าที่เธอ หลวงเตี่ยท่านว่าไว้ออกวิทยุไง จัดการงานดีหน้าที่ของภรรยา ฉันไม่เกี่ยว ฉันหน้าที่ภายนอก ให้เขาเป็นคนจัด แต่เราควรช่วยเขาทำ หลวงเตี่ยกำกับ ไม่ใช่ให้ผู้หญิงทำคนเดียว ต้องช่วยกันทำ เขาเป็นผู้นำ เราช่วยกันตามและสิ่งใดที่ไม่ถูกอกถูกใจ ก็ช่วยกันคิดช่วยกันทำปรึกษาหารือกัน อย่าทะเลาะกัน

ข้อที่ ๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี คือ สามีเขามีพี่ มีน้อง มีเพื่อน ที่ควรจะช่วยเหลือได้ช่วย อย่าช่วยแต่ญาติเรา ญาติเขาก็ต้องช่วยด้วย เขาจะได้ ภรรยาเราดี เห็นญาติเราเหมือน ญาติเขา เขามีความชื่นใจเบาใจ ข้อตรงกัน

ข้อที่ ๔. รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้ คือ สามีหาทรัพย์สมบัติมาให้ภรรยา ต้องเก็บไว้ มีความบริสุทธิ์ใจ บอกเขาว่าเก็บไว้ที่ไหน ไว้อย่างไร ให้สามีภูมิใจว่าภรรยาช่างเก็บ ช่างนำ อย่าเอาไปเล่นหวยหมด บางทีสามีให้เงินเท่าไรภรรยาแทงหวยหมด คิดแต่หวยอย่างไร หวยเขาว่า หมายถึงว่าสนุกสนานแต่ไม่ใช่สนุก เสียไป ๑๐๐ บาท เสียดาย คราวหน้าซื้อมา ๒๐๐ เพิ่ม คือจะเอาทุนคืน เพิ่มในทางลบหมดเลยตลอดเวลา ระวังอย่าไปคิดว่าเงินของสามีคือเงินของเรา เล่นหมด เล่นไพ่บ้าง เล่นหวยบ้าง เล่นอย่างอื่นบ้าง ต้องถือว่าเป็นเงินสำหรับความมั่นคงของครอบครัว อย่าให้กระเส็นกระสายไปที่อื่นเชียว

ข้อสุดท้าย **ขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง** อย่าขยันพูด ขยันเถียงอย่างเดียว ก็ฉันทำงานโน่น ทำงาน ครอบครัวเบื้องต้นก็คือสามีภรรยาสำคัญที่สุด ต้องรู้จักหน้าที่ พระพุทธเจ้าท่านสอนหน้าที่ไว้เป็นแนว ยังมีหน้าที่อื่นๆ อีก ที่จะต้องพึงทำพึงใช้ แต่นำแนวที่พระพุทธเจ้าสอนนี้มาไว้ใช้แล้ว ครอบครัวก็จะมีความสุข

คราวหน้าจะเล่าถึงหน้าที่พ่อแม่ในครอบครัวบ้าง อื่นๆ อีกพระพุทธเจ้าท่านแสดงไว้ดี ดีมากเป็นแต่เพียงข้อแรกว่าจะต้องมีความจริงใจต่อกัน ข้อที่ ๒ สัมพันธ์กับข้อแรก สำคัญด้วย ความจริงจะอยู่ได้ไม่ได้นึกจริงอย่างเดียว พระพุทธเจ้าบอกต้องมีธรรมะอื่นมาช่วยให้ความจริงอยู่ได้ ต้องมีธรรมะที่มาหล่อหลอมกันไว้

ข้อที่ ๒ "ทมะ" ท.ทหาร ม.ม้า สระอะ เป็นภาษาพระ หรือภาษาบาลี ทมะ แปลว่า ข่มจิต ข่มใจ ข่มอารมณ์ ทั้ง ๒ คน ทั้งสามีภรรยา ต้องรู้จักข่มใจ อย่าเอาแต่ใจตัวเอง จะนึก จะพูด จะทำ จะอะไรนึกถึงหัวใจของกันและกัน แล้วสิ่งที่จะต้องนึกไว้ประการแรกก็นึกถึงความรัก ตอนที่รักกัน ทำไมจึงรักกันได้ แล้วจึงมาแต่งงานกัน คนที่รักที่มาแต่งงานกัน ก่อนหน้าก่อนที่จะแต่งงาน ก็พิสูจน์ความจริงกันมาก่อน ทั้งผู้หญิงผู้ชายก่อนแต่งงานแสดงความไม่จริงมาก่อน คือดูลองใจกัน จริงๆ ไม่ใช่หลอกกัน ลองใจว่าใครจะจริงเราไหม

ผู้ชายซึ่งเป็นคนที่ใจป้ำ ผู้หญิงเขาว่าอย่างนั้น ก่อนแต่งงานใจสปอร์ตใจป้ำ ไปเที่ยวไหนไป ซื้ออะไรซื้อให้ตามใจทุกอย่าง เอาใจผู้หญิงคนนี้เราจะรักแล้ว เราไม่ดีอย่างไรก็ไม่ว่า จะโกรธนิดๆ หน่อยๆ ก็เอาเลิกกัน นึกว่างอนกันหน่อยๆ พอแล้ว ผู้หญิงก็เหมือนกัน พูดเพราะกับผู้ชายก่อนแต่งงานเจ้าคะ เจ้าขา อ้นขา อ้นครับ อะไรอย่างนี้ สมมุติเอา ไม่ใช่ว่าคนนั้นเป็นอย่างนั้น คนนี้เป็นอย่างนี้ดี หลุดที่ไม่ถูกใจพยายามกดใจเหลือเกิน

แต่งงานแล้วไม่อย่างนั้น แต่งงานแล้วชักตระหนี่ จะซื้อเครื่องแต่งตัวไม่ให้ซื้อแล้ว ซื้อทำไมมีตั้งมากมายแล้ว สาเหตุที่ครอบครัวไม่ดี สามีก็เหมือนกัน พอถูกภรรยาพูดไม่ดีก็ชักหัวเสีย ก่อนแต่งงานล่ะคะ ขา พี่ทานสิคะนั่นอร่อย อร่อยทำเอง พอแต่งงานแล้วพูดไม่เพราะเสียแล้ว จะกินหรือไม่กิน บางทีเผลอไป ขอโทษเถอะไม่กินแล้วให้หมาแดกเลย เอาอย่างนั้นเลย ไม่ไหวเลย ก่อนแต่งงานแสนจะเพราะพริ้งนี่อร่อย คือทำอย่างไรได้ต้องรู้จักข่ม ข่มใจ ข่มอารมณ์ อย่าเป็นคนเจ้าอารมณ์

หรือบางทีผิดสังเกตหน่อยก็หาว่าสามีไปตุกติกผู้หญิงอื่น หรือภรรยาพูดกับใครเข้าก็หาว่าภรรยานอกใจ ไม่ดูเหตุดูผล ต้องรู้จักข่มอารมณ์ที่เกิดจากความโลภ ความรักความใคร่ หรือความโกรธ ความเข้าใจผิด ต้องพยายามนับให้ดี นึกว่าธรรมดา คนอยู่ด้วยกันมากแล้วก็เป็นอย่างโน้นอย่างนี้ ต้องอยู่ด้วยกันเราจะต้องให้เกียรติแก่กัน และให้ความไว้วางใจ อย่าไปเอาแต่ใจเรา ต้องเอาใจเขามาใส่ใจเราด้วย ข้อที่ ๒ สำคัญ ต้องข่ม ไม่อย่างนั้นก็รักษาสัจจะไม่ได้ สัจจะต้องมีทมะ ต้องมีรู้จักข่มจิต ข่มใจ ข่มอารมณ์ อย่าเป็นคนเจ้าอารมณ์ จำให้ดี

หลวงเตี่ยบอกไว้ รักษาความจริง รู้จักข่มใจ อย่าเจ้าอารมณ์ ถ้าเจ้าอารมณ์แตกบ้านแตก และก็บางคนเจ้าอารมณ์ ส่วนมากจะเป็นสุภาพสตรี สามีไม่ค่อยกลับบ้านเพราะจู้จี้จุกจิกเกินไป กลับไปบ้านก็อย่างโน้นอย่างนี้ ใช้มากไปก็มี บ่นมากก็มี ซักมากก็มี อย่างนั้นอย่างนี้ ไม่อยากกลับบ้าน หมายถึงคนที่ทำงาน แต่ถ้าบ้านนอกคงไม่ค่อยมีเท่าไร ก็ไปทำไร่ทำนากันสนุกสนาน ครอบครัวต้องใช้ธรรมะพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ เพียง ๒ ข้อที่ฟังมาท่านจะต้องเพิ่มความเคารพ ความรัก ความนับถือพระพุทธเจ้าอีกมากว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นสัพพัญญู รู้จริงๆ และมิได้ทรงสอนให้คนไปนิพพาน คือ พ้นจากกิเลสอย่างเดียว สอนคนที่มีกิเลสคนที่ยังอยู่ในโลกให้รู้จักใช้กิเลส รู้จักอยู่กันให้ดี ให้รู้จักปรับชีวิต เขาเรียกว่ามีกระบวนการ

ฉะนั้น ธรรมะของพระพุทธเจ้าที่เราฟังเป็นข้อๆ ต้องคิด เหมือนคำว่าสัจจะ ความจริงใจ เราต้องคิดว่าความจริงใจอย่างไร เราชอบความจริงอย่างไร แล้วความจริงอยู่ได้อย่างไร เพราะว่ามีความไม่จริงเข้ามาปน ก็มีเรื่องโน่น เรื่องนี้มาแส่ส่อให้ว่าเป็นความไม่จริง ก็ต้องมีข้อที่ ๒ คือต้องมีรู้จักข่มใจไว้ อย่าเป็นคนเจ้าอารมณ์ ต้องเป็นคนหนักแน่น

ถ้าเราฟังธรรมะเฉพาะคำ ที่เขาเรียกทั้งดุ้นๆ ไม่ได้ขบ ไม่ได้เคี้ยวออกมา ไม่มีรส กินอ้อยทั้งท่อนมันไม่ได้อะไร เห็นอ้อยเข้าไม่รู้ว่ารสอ้อยเป็นอย่างไร ต้องเอาอ้อยมากัดมาเคี้ยวจึงมีรสหวาน คำสอนของพระพุทธเจ้าก็เช่นเดียวกัน ๒ ข้อ ยังไม่หมด ยังมีอีก เพราะว่ามี ๔ ข้อ

ในข้อ ๒ การข่มใจ จะข่มได้อย่างไร พระพุทธเจ้าก็สอนธรรมะเพิ่มอีกข้อหนึ่ง ก็คือ **"ขันติ"** ขันติ ได้แก่ ความอดทน สำคัญ ต้องอดทนต่อกิริยาท่าทาง อดทนต่อคำพูด อดทนได้ อดทนที่ใจ ใจต้องมีสติสัมปชัญญะคุมไว้ เหมือนเราอดทนทำการทำงาน อดทนต่อคำว่าร้ายป้ายสี คำอดทนสำคัญ

แหมกำลังจะเคี้ยวอ้อยให้อร่อย กำลังจะคั้นออกมาให้เป็นน้ำตาล ดื่มให้มีรสให้หวานก็หมดเวลาเสียแล้ว

รายการ **"ดอกบัวพุทธบารมี"** ว่าด้วยเรื่องวันครอบครัว สำหรับวันนี้ต้องขอยุติเพียงเท่านี้ ขอสรรพมงคลจงมีแก่ท่านทั้งหลาย สวัสดี

บทความทั่วไป

วิญญาณครู
พระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์ (กมล โกวิโท ป.)

ครู คำว่าครูใครๆ ก็รู้จัก เพราะทุกๆ คนโดยมากมีครู ครูนี้ได้รับเกียรติสูงเทียบกับวรรณพราหมณ์สมัยก่อน พระท่านกล่าวว่า **"ร่างกายที่ปราศจากวิญญาณ ก็เหมือนท่อนไม้ที่ถูกทอดทิ้งไว้ในป่า"** ครูที่ไม่มีวิญญาณ คือ ผู้เป็นครูขาดวิญญาณครูไปเสียแล้ว ครูจะมีความหมายอย่างไร เมื่อท่านอ่านเรื่อง **"วิญญาณครู"** นี้แล้ว จะเห็นว่าแก่วัดสักหน่อย แต่ท่านก็เขียนแจ่มแจ้ง เพราะวัดยังมีอะรดีๆ แฝงอยู่นั่นเอง เรื่องนี้ท่านสนใจอ่านให้จริงๆ แล้ว จะเกิด **"พลิกของคว่ำให้หงายขึ้น"** ทีเดียว ทั้งนี้จะเป็นเพราะท่านผู้เขียนเป็นครูมานานหรือแก่วัด อะไรก็ช่างเถอะ แต่อะไรเล่า? เป็น **"วิญญาณครู"**

"วิญญาณ" มีความหมายได้หลายอย่าง ความรู้แจ้ง ความรู้สึกตัว จิต ใจ สิ่งที่สิงอยู่ในตนทำให้เป็นบุคคลขึ้น เมื่อร่างกายเปื่อยเน่าแล้วเชื่อกันว่าอยู่ต่อไป

สิ่งใดมี **"วิญญาณ"** สิ่งนั้นเราเรียกว่า มีชีวิต เช่น คน สัตว์ สิ่งที่ไม่มีวิญญาณก็คือไม่มีชีวิต เช่น ซากศพ (คนที่ตายแล้ว) บ้านเรือน ต้นไม้ แผ่นดิน เป็นต้น

"ครู" มาจาก คุรุ แปลว่า หนัก เคารพ หมายความว่า เป็นผู้ทำหน้าที่อันหนัก ผู้เป็นที่เคารพแห่งศิษย์ ได้แก่ผู้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน

ครูเป็นผู้ได้รับเกียรติสูง เทียบได้กับวรรณพราหมณ์ในสมัยก่อน ครูเปรียบเหมือนพระจันทร์ ซึ่งสาดแสงให้แต่ความสดชื่นน่ารื่นรมย์ เป็นส่วนสร้างแต่พระคุณไม่มีพระเดช จึงเป็นผู้ควรเคารพ ครูต้องมีหน้าที่ฝึกสอนอบรม ต้องอดทนต่อความเหนื่อยกายเหนื่อยใจ ต้องเกี่ยวข้องกับหัวใจเป็นจำนวนสิบจำนวนร้อย การทำอะไรให้ถูกหัวใจหลายๆ ดวงนั้นย่อมไม่ได้ แม้แต่ของครูเพียงดวงเดียวก็เอาใจไม่ไหวอยู่แล้ว จึงชื่อว่าเป็นผู้ทำหน้าที่หนัก ครูเป็นผู้มีความหวังดี ให้แต่ความสุข ความดีของครูนั้น เป็นความดีนาน

คนทุกคนไม่ว่าจะมีตำแหน่งหน้าที่ใหญ่โตสักเพียงใด เขาเหล่านั้นล้วนอาศัยครูเป็นผู้ให้ความรู้ ทั้งนั้น **"ศิษย์มีครู เหมือนงูมีพิษ"** ฉะนั้น คนในโลกนี้จึงต้องมีครูทุกคน แต่คนที่จะพึงรู้อุปการคุณของครูหรือไม่นั้น เป็นอีกส่วนหนึ่งต่างหาก

การทำงานทุกอย่างจะเกิดเป็นผลสำเร็จหรือดีได้ ก็ต้องอาศัยที่ผู้ทำงานนั้นรู้จักหัวใจของงาน นักประพันธ์ที่ขีดเขียนอะไรๆ แล้วก็เป็น **"อมตะ"** หรือเป็นที่นิยมของผู้อ่าน เรามักกล่าวถึงเขาว่าเป็นคนที่มี **"พรสวรรค์"** ศิลปินชั้นดาราในวงการภาพยนตร์ ละคร ลิเก เป็นต้น แสดงแล้วสามารถดึงดูดคนดูสร้างความสนใจ เพราะเขาเหล่านั้นเข้าถึงหัวใจของศิลปะ บทบาทที่แสดงออกย่อมกลมกลืนเหมาะสม

กับเรื่องราวจึงตรึงใจคนดูให้เกิดความนิยม แต่ถ้าเข้าไม่ถึง **"หัวใจ"** แล้ว การแสดงบทบาทย่อมไม่สนิทสนม พาให้คนเบื่อหน่าย เช่น พระเอกจริงๆ แสดงเป็นผู้ร้ายก็ต้องเป็นผู้ร้ายจริงๆ อีกเหมือนกัน กิริยาอาการ ท่าทาง ท่วงที วาจา ต้องให้สมกับหน้าที่ แม้นักการศาสนาที่ประกาศตนเป็นศาสดา เช่นพระพุทธเจ้า พระเยซูคริสต์ หรือพระนบีมุฮัมมัด ที่ยอมอุทิศตนฟันฝ่าอุปสรรคกันมากมายก็มีความประสงค์เหมือนกัน คือ **"สันติสุข"** หรือนักการเมืองก็มีวิญญาณของนักการเมืองที่เราเรียกกันว่า **"อุดมคติ"** ที่ทั่วไปก็คือการสร้างความสุขให้แก่ประชาชนเป็นหลักยึดถือ เมื่อต่างวางแนวทางกันไว้แล้วก็เดินไปสู่แนวทางอันนั้น โดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคใดๆ นั่นหมายความว่า ต่างมีวิญญาณของตนๆ แล้ว

ครูก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่จะเป็นครูเขาได้นั้นต้องมี **"วิญญาณ"** คือ จิตใจ เป็นครูจริงๆ รู้สึกตัวว่าเป็นครู มีวิญญาณแห่งความเป็นครูสิงอยู่ในตัว ซึ่งต่างจากวิญญาณที่ประกอบให้เป็นสิ่งมีชีวิต มิใช่เป็นครูเพียงชื่อ ครูขอไปที ครูรับแต่อามิสหรือเพียงเพื่อเลี้ยงชีวิต อะไรทำนองนี้ อันจะทำให้ฐานะครูพลอยรับบาปกันไปด้วย

วิญญาณครูคืออะไร?

๑. ปัญญา ความรอบรู้

๒. บริสุทธิ์ ความหมดจด

๓. เมตตากรุณา ความรักความสงสาร

๓ ประการนี้เป็นองค์รวมกันสร้างให้เป็นวิญญาณครูที่เข้มแข็ง จะขาดเสียอย่างหนึ่งอย่างใดมิได้ ปัญญาความรอบรู้ เกิดขึ้น ๑. ฟัง ๒.คิด ๓. พินิจเพ่ง

ผู้ที่เป็นครูนั้นย่อมผ่านการศึกษามาแล้ว นี่ถือกันว่าเป็นทุนเดิม คือ ปัญญาที่มีอยู่ก่อน แต่ถ้าเราทะนงว่าเรามีความรู้เป็นครูอาจารย์ได้ มีปริญญาประกาศนียบัตรเป็นเกียรตินิยมพอแล้ว ความเป็นครูก็ขาดทุน เพราะเราใช้แต่ของเก่าไม่หาใหม่มาเพิ่มเข้าไว้ ของเก่าย่อมหมดไป มีนักปราชญ์เคยกล่าวไว้ว่า **"คนเรานั้นต้องเรียนกันจนตาย"** น่าคิดดีเหมือนกัน ผู้เขียนจำได้ว่าเมื่อเรียนหนังสือนั้น อ่านหนังสือ **"ตาดีมือแปแกไปนาตาขำ"** เรียกว่าหนังสือเล่มหนึ่งตอนต้น มาถึงเดี๋ยวนี้เปลี่ยนไปหลายเล่มแล้ว ถ้าเอาหนังสือตาดีมือแปนั้นเป็นแบบคงจอดกันแน่ ฉะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูต้องหาทางเพิ่มพูนความรู้ คือ ปัญญาอยู่เสมอๆ

ฟัง ทางเกิดปัญญาประการแรกนั้น หมายถึง การได้ยินทางหูและดูทางตา คือ สนใจเอาใจใส่ต่อเหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ หมั่นอ่านหนังสือทั้งที่เป็นของใหม่และเก่าครูจะหยุดนิ่งไม่ได้ มีเวลาแล้วต้องใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ อ่านตำรับตำราเสมอๆ ปัจจุบันนี้โลกเจริญขึ้นทุกวินาที ความเจริญนี้เองทำให้โลกเราแคบจะไปไหนมาไหนรวดเร็วสะดวกสบายผิดกับเมื่อก่อน จำเป็นที่ครูจะต้องหาความรู้ประดับตนและพิจารณานำไปถ่ายทอดแก่นักเรียน คนที่ได้ยินได้ฟังมาก ท่านเรียกว่า **"พหูสูต"** ถือกันว่าเป็นมงคลคือ ความเจริญประการหนึ่ง

คิด ฟังแล้วเห็นแล้ว ต้องคิดค้นคว้าหาเหตุผล การที่วิทยาศาสตร์เจริญมากที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้ ก็เพราะนักวิทยาศาสตร์ไม่ยอมหยุดนิ่ง เห็นอะไรฟังอะไรมาแล้ว ก็เก็บไปคิดวิจัยหาส่วนประกอบของสิ่งนั้น เช่น ท่านเซอร์ไอแซค นิวตัน นักวิทยาศาสตร์ผู้เรืองนามของโลก ซึ่งเป็นผู้ให้เหตุผลเรื่องความดึงดูดของโลก ก็เนื่องแต่เหตุเพียงนิดเดียวคือ วันหนึ่งขณะที่ท่านกำลังนั่งคิดค้นหาเหตุผลบางประการในทางวิทยาศาสตร์อยู่ใต้ต้นแอ๊ปเปิล บังเอิญแอ๊ปเปิลหล่นลงมาสู่พื้นดินแต่ทางเดียว ทำไมไม่ลอยขึ้นไปบนอากาศบ้างเล่า? ในที่สุดท่านก็ได้ค้นพบว่าโลกเรานี้มีความดึงดูด และได้ตั้งเป็นกฎขึ้นไว้หลายประการ ความจริง แอ๊ปเปิลก็ตกลงดินเสมอมานับแต่สมัยสร้างโลกมาแล้ว แต่ก็ไม่มีใครคิดต่างเห็นเป็นของธรรมดาไปหมด นี่ปัญญาเกิดจากการคิด

พินิจเพ่ง พินิจแปลว่า ตรวจตรา พิจารณา เพ่ง คือ จ้องดูตั้งใจจ้องดู มองดู เจาะดู ถือเอาความว่าตรวจตรา ตั้งใจให้แน่ๆ ฟัง ดู คิด แล้ว ต้องพิจารณาให้ถ้วนถี่ สิ่งใดที่ยังไม่เกิดขึ้น ต้องหาทางเพิ่มให้เกิดขึ้น เราเรียกว่าอบรมตัวเอง เป็นต้นว่า นำผลแห่งการปฏิบัติงานไปตรวจสอบ เช่นเราไปสอนนักเรียนกลับมาแล้ว วันนี้มีอะไรดีบ้าง? อะไรไม่ดีบ้าง? สอนนักเรียน นักเรียนรู้เรื่องไหม? ดุนักเรียนหรือเปล่า? ที่ดุว่าหรือทำโทษนักเรียนนั้นใครผิดกันแน่? และมีความสมควรหรือไม่? ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบตนของตนว่าสมควรเพียงใด คือ เพ่งพินิจตนเอง แล้วปรับปรุงให้เหมาะแก่กาละของตน และให้เข้ากับสภาวการณ์ **"ปัญญาย่อมมีแก่ผู้พินิจเพ่ง"**

ทั้ง ๓ ประการนี้ เป็นบ่อเกิดของปัญญา ผู้ที่ดำเนินการตามหลักนี้ ปัญญาย่อมเพิ่มพูนอยู่เสมอ เหมือนคนฉลาดรู้จักเก็บเงินไว้ครั้งละเล็กละน้อย ไม่ใช้จ่ายแต่อย่างเดียว เขาย่อมมีโอกาสเป็นเศรษฐีได้ฉันนั้น

เมื่อครูประกอบด้วยปัญญา หน้าที่ของครูย่อมไม่บกพร่อง มีความกล้าหาญต่อหน้าที่การงาน เหมือนคนที่ถือคบเพลิงที่ส่องแสงสว่าง ย่อมกล้าที่จะเดินฝ่าที่มืดๆ ได้ ท่านว่า **"ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก"** ครูจะได้ใช้ปัญญาแห่งตนเป็นประทีปพานักเรียนไปให้พ้นที่มืดได้ ปัญญาที่ได้จากการรู้แจ้งเห็นจริงนี้ จะสามารถช่วยครูให้ถ่ายทอดวิทยาการแก่นักเรียนให้เป็นคนฉลาด

บริสุทธิ์ ความหมดจด ผู้ประสงค์จะเป็นครูที่ดีนั้น ต้องเป็นผู้มีความหมดจดใสสะอาด คือไม่มีรอยด่างพร้อย เหมือนแม่พิมพ์ที่สมบูรณ์ดี เมื่อนำไปพิมพ์แล้วย่อมได้ภาพชัด ความบริสุทธิ์หมดจดนั้นก็อยู่ที่การงานที่ทำและความประพฤติปฏิบัติ มิใช่อยู่ที่สกุล ชาติ ยศศักดิ์ บริวาร หรือทรัพย์ การงานที่ทำนั้นมี ๓ ทาง ๑. กาย ๒. วาจา ๓. ใจ ระมัดระวังการทำทั้ง ๓ ประตูนี้ให้หมดจด ผลแห่งการปฏิบัติก็แสดงออกในด้านดี เมื่อผลออกดี ผู้รับก็ยอมได้รับของดีไป ครูเปรียบเหมือนช่างย้อมสี นักเรียนเปรียบเหมือนผ้าขาว ช่างย้อมสีต้องมีความรู้ว่าผ้าชนิดนี้ควรย้อมสักกี่ครั้ง ใส่สีเท่าไร น้ำเท่าไร ใช้น้ำร้อนหรือน้ำเย็น เวลาไหนย้อมแล้วสีไม่ตก ต้องกำหนดด้วยว่า ผ้าที่ย้อมแล้วนั้นย่อมถูกใจผู้ใช้ ขายได้ราคาดี เป็นที่นิยมในตลาด ถ้ามิฉะนั้น อาชีพของตนก็สั้นเข้า มิใช่ว่าเป็นช่างย้อมสีแล้ว มีผ้ามาย้อม มีคนมาจ้างก็

ย้อมเรื่อยๆ ไปดี หรือไม่ดีอย่างไรไม่ยอมรับรอง ครูก็เช่นเดียวกัน ต้องมีความรู้ดี ความประพฤติดีเป็นประการสำคัญ เพื่อให้นักเรียนผู้รับนั้นได้ถ่ายทอดสิ่งที่ดี วิชาความรู้ ก่อนที่ครูจะนำมาอธิบาย ต้องศึกษาให้รู้แน่พิจารณาให้ถ่องแท้ อย่าให้สิ่งที่แม้ตนเองก็เห็นว่าไม่หมดจดแก่นักเรียน สำหรับความประพฤติของครูที่แสดงออกทางกายวาจาก็เช่นเดียวกัน เฉพาะนักเรียนที่ยังเป็นเด็กย่อมสนใจ ดูครูเป็นแบบ อย่างแล้วทำการถ่ายแบบไปโดยไม่รู้ตัวกัน ดังนั้นทั้งความประพฤติและความรู้เราต้องหมั่นขัดล้างให้หมดจดอันเป็นประการสำคัญด้วย

เมตตากรุณา ความรักความสงสาร ข้อนี้เป็นประการสำคัญ ด้วยว่า ผู้มีวิชาความรู้ดี ก็ไม่สามารถบรรลุถึงความเป็นครูได้โดยแท้จริงได้ ครูต้องสร้างความรักต่อนักเรียน หวังที่จะเห็นนักเรียนมีความสุข สร้างความสงสาร หวังที่จะให้นักเรียนพ้นจากทุกข์ เมื่อเราตั้งความหวัง ๒ ประการนี้เป็นธงชัยไว้แล้ว การทำหน้าที่ของเราก็ย่อมดำเนินไปด้วยดี เพราะกระแสจิตที่เราส่งไปนั้นสม่ำเสมอทั่วกัน ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ปราศจากความลำเอียง มองเห็นนักเรียนเหมือนตัวครูเอง ตั้งใจสั่งสอนคนที่อ่อนปัญญา หาวิธีกำราบผู้ที่มีนิสัยไม่ค่อยดีแล้วให้ดียิ่งๆ ขึ้น ปกครองนักเรียนให้เสมอเหมือนกัน ไม่ตึงหรือหย่อนจนเกินไป ความรักความสงสารที่ครูมีอยู่นั้นก็จะเป็นเหตุให้โยงถึง ปัญญาและความบริสุทธิ์ คือครูจะต้องหมั่นปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับนักเรียนเสมอ ไม่ปล่อยไปตามยถากรรม

พระพุทธเจ้า ทรงมีปัญญาตรัสรู้ธรรมที่หาผู้สอนเสมอเหมือนมิได้ ทรงบริสุทธิ์หมดจดจากความเศร้าหมองทั้งปวง แม้ทั้ง ๒ ประการนี้ก็หาได้รับเกียรตินิยมว่า **"ครูผู้ยอดเยี่ยม คือบรมครู"** ได้ไม่ เพราะทั้งสองอย่างนั้นเป็นคุณสมบัติสำหรับส่วนพระองค์เท่านั้นข้อที่ทำให้พระองค์ทรงได้รับเกียรตินิยมอันสูงส่งมาจนบัดนี้นั้นก็ด้วยความรักความสงสารในสรรพสัตว์นั่นเอง เมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้แล้ว แทนที่จะเสวยความสุขที่ได้รับนั้นเฉพาะเพียงพระองค์ ตรงกันข้าม ทรงแผ่เมตตากรุณานี้ลงเป็นพื้นไปในสรรพสัตว์เหมือนกับชาวนาผู้ฉลาดจัดแจงพื้นที่นา แล้วพระองค์ก็สู้ทนความเหนื่อยยากความลำบากทั้งปวง เสด็จไปตามบ้านเมืองน้อย ทรงหว่านเมล็ดข้าวกล้าคือธรรมที่ทรงค้นคว้าได้ให้แก่คนทั่วไปโดยเหมาะแก่อุปนิสัย กว่าที่จะได้ผลเก็บเกี่ยวรวงทอง เพียงพอที่จะแจกจ่ายไปให้ประชาชนทั่วโลกได้บริโภคนั้น ก็ต้องพบกับคนหลายประเภท เช่น นักบวชเจ้าลัทธิ ผู้ตั้งตัวเป็นศัตรู คนโง่ คนมีปัญญา โจร พระราชา และพราหมณ์คฤหบดี แม้กระทั่งยาจกวณิพกคนเข็ญใจ มิได้เลือกชั้นวรรณะ ประสบอุปสรรคนานัปการ ถูกลอบทำร้าย เสียงนินทาด่าทอ อิจฉาริษยา แม้จะเหนื่อยยากและลำบากสักเพียงใด จะทรงคิดท้อสักนิดหนึ่งก็หามิได้ ทรงปฏิบัติหน้าที่อันแท้จริงของนักการศาสนาผู้ยิ่งยง จนถึงวินาทีสุดท้ายแห่งชีวิต มิใช่เพราะพระเมตตากรุณาหรือ? ข้าวกล้าที่พระองค์ทรงหว่านลงในพื้นนาที่ทรงสร้างไว้ดีนั้น ปัจจุบันนั้นยังเก็บเกี่ยวกันไม่หมด เสียงสรรเสริญพระคุณยังคงกึกก้องอยู่ ความรักความสงสารที่ทรงเกลี่ยเป็นพื้นอยู่นั้น กลับเป็นผลให้พระองค์ทรงดำรงอยู่ในความเป็นจอมศาสดาพระองค์หนึ่ง ทั้งนี้ พระองค์มี **"วิญญาณของนักการศาสนา"** อันแท้จริง ฉะนั้นประการสำคัญที่จะช่วยให้เป็นครูที่ดีได้นั้น ก็คือ ความรักความสงสารซึ่งครูต้องเกลี่ยลงไป

เป็นพื้นไว้ให้ดีด้วย ความเสียสละ และอดทนอันใหญ่ยิ่งจากใจจริงเพื่อผลคือพันธุ์ข้าวนั้นจะได้งอกงาม เป็นกำลังเกรียงไกรของชาติและพระศาสนา

สมบัติของครู คือ

๑. ทำตนให้ศิษย์รัก

๒. ทำตนให้เป็นที่เคารพนับถือ

๓. ตั้งใจสั่งสอนและอดทนต่อการที่จะต้องสั่งสอนซ้ำๆ อย่างนั้น

๔. อธิบายความให้ละเอียดลึกซึ้ง คือแจกแจงออกให้เห็นชัดเจน

๕. ไม่นำศิษย์ให้เรียนสิ่งที่ไม่ควรเรียน

หรือส่วนประกอบองค์สมบัติอื่นๆ ของครูที่เรียกว่าวิชาครูนั้น ครูจะมีได้ก็ต้องเป็นผู้มีวิญญาณของครูมาก่อน วิญญาณครูนั่นเอง จะเป็นกำลังส่งให้ครูเกิดคุณสมบัติอันสมบูรณ์ เป็นครูที่แท้จริงได้

พระพุทธเจ้าทรงบริบูรณ์ด้วยวิญญาณครูทั้ง ๓ ประการนี้ จึงได้รับเกียรตินิยม **"เป็นครูผู้ยอดเยี่ยมบรมศาสดา"** ได้รับยกย่องว่าเป็นครูของเทพยดาและมนุษย์ งานครูของพระองค์ผ่านการพิสูจน์มาได้ ๒,๔๙๖ ปีเศษแล้ว ผลงานของพระองค์แพร่หลายทั่วทุกทิศ ทรงยึดวิญญาณครูนั้นบำเพ็ญประโยชน์ด้วยความเสียสละอันยิ่งใหญ่ พระองค์โดยพระชาติเป็นกษัตริย์สมบูรณ์ด้วยสมบัติทั้งปวง แต่เมื่อเสด็จไป **"ศึกษาวิชาครู"** นั้นไม่มีอะไรเลย แม้เครื่องทรงก็เปลื้องให้นายฉันนะกลับ ทรงแต่ผ้าย้อมฝาด อาศัยวิญญาณครูนี้สร้าง **"ศาสนจักร"** อันไพศาล และเพราะความเป็นครูของพระองค์นั้น ปัจจุบันนี้ยังคงได้รับเกียรตินิยมอย่างหนาแน่น เป็นมหาเศรษฐีผู้ร่ำรวยด้วยสมบัตินานัปการ

พระท่านตรัสว่า **"ร่างกายที่ปราศจากวิญญาณก็เหมือนท่อนไม้ที่ถูกทอดทิ้งไว้ในป่า"** ซากศพของคนที่ตายแล้ว ย่อมเป็นของน่าเกลียดน่ากลัว แม้แต่คนที่รักใคร่กันอย่างสนิทก็ไม่กล้าเข้าใกล้ ก็เพราะเรือนร่างนั้นขาดวิญญาณ ดุจดังท่อนไม้ที่ใช้การไม่ได้แล้ว ผู้เป็นครูแต่เพียงตัวไม่มีจิตใจ

ผู้เขียนเคยพบเคยสนทนากับครูหลายคน รู้สึกว่าครูทุกคนเพียบพร้อมไปด้วยวิญญาณครู แม้จะไม่บริบูรณ์ทีเดียว ก็ชื่อว่ามีวิญญาณอยู่ ครูต้องมีความอดทนเพราะจำต้องผ่านอุปสรรคร้อยแปดพันเก้ากว่าจะพบจุดสำเร็จได้อย่างไรก็ตามครูต้องคิดเสมอว่าครูต้องเป็นครูที่ดีทำคุณประโยชน์ให้แก่นักเรียนจริงๆ หวังความเจริญรุ่งเรืองสำหรับเด็กในอนาคต เพื่อเป็นรากแก้วของชาติและศาสนาสืบไป ครูจะดีได้ก็เพราะอาศัยครูนี้รู้สึกตัวว่ามีวิญญาณของครู ข้าพเจ้าจึงขอฝากเป็นข้อคิดถ้าครูทุกคนที่แท้แล้ว มีวิญญาณครู ชาติประเทศก็จะเจริญรุ่งเรือง การทำงานในหน้าที่ก็จะบรรลุสมตามความมุ่งหมาย

นี่แหละวิญญาณ "ครู"

จากหนังสือสามเดือน พ.ศ.๒๔๙๕-๒๔๙๖

พระป่าเลไลยก์

พระพุทธปฏิมาปางนี้ จะเห็นเสมอๆ ที่ปูชนียสถานหรือวัดที่มีพระพุทธรูปมากๆ คงถือเป็นปางสำคัญ เพราะปรากฏว่าพระพุทธปฏิมาที่นิยมสร้างประดิษฐานนั้น มีปางตรัสรู้ ปฐมเทศนา นาคปรก นิพพาน และพระป่าเลไลยก์เท่านั้น ทั้งนี้ ด้วยมุ่งหมายจะให้ผู้ไปพบเห็นนมัสการกราบไหว้ ได้รำลึกถึงประวัตินั้นๆ แล้วอนุโลมยึดถือไว้เป็นทางประพฤติปฏิบัติ

ทางโหราศาสตร์ จัดพระป่าเลไลยก์เป็นพระปางใหญ่ เป็นพระพุทธปฏิมาประจำดาวพระเคราะห์ คือ พระราหูด้วยจึงน่าจะได้ศึกษาประวัติ

พระป่าเลไลยก์ สัญลักษณ์ คือ ประทับนั่งบนภูเขา ห้อยพระบาท พระหัตถ์ทั้งสองอยู่ที่พระเพลา หงายพระหัตถ์ขวา คว่ำพระหัตถ์ซ้าย มีช้างถวายคนทีน้ำอยู่ทางขวา ลิงถวายรวงผึ้งอยู่ทางซ้าย นับว่าเป็นพระปางสำคัญปางหนึ่ง ปรากฏว่าวัดที่มีพระพุทธปฏิมามากๆ หรือปูชนียสถานสำคัญๆ เช่น องค์พระปฐมเจดีย์ ก็มีพระพุทธปฏิมาปางนี้ ทางพิธีโหราศาสตร์จัดเป็นพระประจำราหู แต่ที่เรียกกันทั่วไปว่าพระป่าเลไลยก์เนื่องจากเรียกกันมาจนเพี้ยนไปจากของเดิม พระนามที่แท้นั้นคือ พระพุทธปาลิไลยก์หรือพระปาลิไลยก์ มีองค์ใหญ่และเก่ามากอยู่องค์หนึ่งที่วัดป่าเลไลยก์ จังหวัดสุพรรณบุรี ปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผนว่านางวันทองหรือนางพิมพ์คนสวยถึงกับแล้วต้องเอียงตัวจึงเข้าประตูได้

ตำนานพระพุทธปฏิมาปางนี้ที่มีช้างกับลิงเป็นเครื่องหมายนั้น เรื่องมีอยู่ว่าสมัยเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จจาริกเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีภิกษุ ๒ รูป คือ พระวินัยธรและพระธรรมกถึก เป็นอาจารย์มีพระลูกศิษย์รูปละ ๕๐๐ อยู่ที่วัดโฆสิต เมืองโกสัมพี ท่านอาจารย์ ๒ รูปนี้เกิดเรื่อง **"หักหน้า"** กันขึ้น จนถึงกับมีเรื่องวิวาทแตกแยกกันใหญ่ คือวันหนึ่ง ท่านอาจารย์พระธรรมกถึกไปส้วม เหลือน้ำสำหรับชำระไว้ในหม้อน้ำแล้วออกไป ท่านอาจารย์พระวินัยธรเข้าไปทีหลังพบเข้าจึงออกมาถาม ท่านอาจารย์พระธรรมกถึกก็รับว่าเป็นความจริง และสารภาพว่า ถ้าเป็นความผิดก็ขอกระทำคืนอาบัติ คือปฏิญาณว่าจะไม่ทำเช่นนั้นอีก ท่านอาจารย์วินัยธรก็บอกว่า ถ้าไม่ได้รู้หรือไม่มีเจตนาจะแกล้งทำแล้ว ก็ไม่เป็นอาบัติ

เรื่องของเรื่องน่าจะยุติกันเพียงเท่านี้ ท่านอาจารย์พระวินัยธรคงประสงค์จะอวดพระลูกศิษย์ของตนว่า **"ฉันนี่แหละแน่"** หรืออย่างไร จึงไปเล่าให้ลูกศิษย์ฟังว่าท่านอาจารย์พระธรรมกถึกเป็นครูบาอาจารย์มีลูกศิษย์ลูกหามาก แต่ต้องอาบัติก็ไม่รู้ ช่างไม่น่าเลย อะไรทำนองนี้ ลูกศิษย์ได้ฟังคงจะนึกไปว่า **"เออ อาจารย์ของเรานี่แน่มาก"** พอพบลูกศิษย์ท่านอาจารย์พระธรรมกถึกเข้า เห็นท่าจะ **"คุยเขื่อง**

และคุยข่ม" ได้กระมัง จึงพูดเป็นเชิงหักหน้าว่า พระอุปัชฌาย์ของพวกท่าน แม้ต้องอาบัติแล้วก็ไม่รู้ว่าเป็นอาบัติ ต้องให้อาจารย์ของพวกเราเตือน อะไรๆ อย่างนี้ ลูกศิษย์ท่านอาจารย์พระธรรมกถึกถูก **"สบประมาท"** อาจารย์เข้าก็ทนไม่ ไหวจึงไปถามอาจารย์ของตนดู ท่านอาจารย์พระธรรมกถึกรู้เรื่องก็เล่าให้ฟังและบอกว่า เมื่อก่อนท่านอาจารย์พระวินัยธรนี้บอกว่า ไม่เป็นอาบัติ เดี๋ยวนี้กลับพูดว่าเป็นอาบัติ ท่านอาจารย์พระวินัยธรนี้ชอบพูดมุสาวาท ลูกศิษย์ท่านอาจารย์พระธรรมกถึกทราบเช่นนั้น ค่าที่ถูกสบประมาทมาเป็นทุนอยู่แล้ว จึงไปต่อว่าลูกศิษย์ท่านพระอาจารย์วินัยธรว่า อาจารย์ท่านชอบกล่าวมุสาวาท แล้วทั้งสองฝ่ายก็เกิดทุ่มเถียงทะเลาะกันขึ้น ต่อมาท่านอาจารย์พระวินัยธรได้โอกาสจึงทำอุกเขปนียกรรม (ยกวัตร คือไม่ยอมพูด ฉัน นั่งร่วมด้วย) เพราะโทษไม่เห็นอาบัติของท่านอาจารย์พระธรรมกถึก

การทะเลาะกันนั้นลุกลามออกไปถึงชาวบ้านที่ถวายสำรับกับข้าว ผ้าสบงจีวร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคของพระภิกษุเหล่านั้น ต่างแยกเป็น ๒ ฝักสองฝ่าย แม้ภิกษุณีทั้งเทพยดาอารักษ์จนถึงเทพจำพวกพรหมที่ยังเป็นปุถุชนทั้งหมด แยกกันเป็น ๒ ฝ่ายทั้งนั้น โกลาหลกึกก้องไปถึงอกนิษฐพรหมทีเดียว

พระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องนี้แล้ว ทรงส่งข่าวไปถึง ๒ ครั้ง ขอให้พระภิกษุทั้งสองฝ่ายนั้นสมานสามัคคีกัน แต่ก็ไม่ได้รับผล ครั้งที่ ๓ ทรงสดับว่า พระสงฆ์แตกกันแล้ว จึงเสด็จไปสู่สำนักพระภิกษุเหล่านั้น แสดงโทษให้เห็นทั้ง ๒ ฝ่าย ทรงแนะนำให้ดีกัน ทรงบัญญัติสิกขาบทและระเบียบเพื่อความสามัคคีแห่งหมู่ภิกษุอีกหลายประการ ทรงชักนิทานชาดกซึ่งว่าถึงประโยชน์ และโทษแห่งความสามัคคีมาแสดงหลายเรื่อง พระภิกษุเมืองโกสัมพีทั้งสองฝ่ายนั้นก็ยังไม่ยอมรับฟัง ยังคง **"เบ่ง"** แข่งรัศมีกันอยู่เช่นเดิม

พระพุทธเจ้าเห็นไม่ได้เรื่อง ก็ทรงระอาพระทัย เบื่อหน่ายที่จะต้องอยู่คลุกคลีกับพระภิกษุผู้ว่ายากสอนยาก มีพระพุทธประสงค์จะเสด็จหลีกไปให้พ้น โดยลำพังแต่เพียงพระองค์เท่านั้น เสด็จจากพระนครโกสัมพีทรงไปสมาทานเอกจาริกวัตร คือการจาริกไปผู้เดียว ประทับอยู่ที่ป่าแห่งหนึ่งชื่อว่าปาลิไลยก์ หรือ ป่าเลไลยก์

ช้าง ณ ที่ป่านั้น พระพุทธองค์ได้รับการปรนนิบัติเป็นอย่างดีจากช้างเชือกหนึ่งซึ่งมีชื่อเหมือนป่านั้น คือ ชื่อปาลิไลยก์ ช้างปาลิไลยก์นี้หลีกออกจากโขลง เพราะเบื่อที่จะต้องปะปนกับช้างทั้งปวงโดยไม่ได้รับความสุข มาพบพระพุทธเจ้าเข้า คงเลื่อมใส เพราะมาอยู่องค์เดียวเหมือนกัน จึงไปเป็นลูกศิษย์ปรนนิบัติจัดทำที่บรรทม ที่ประทับ หาน้ำใช้ น้ำฉันถวาย ต้มน้ำให้สรง (วิธีต้มน้ำคือทำน้ำให้อุ่นใช้งวงจับไม้สีให้เป็นไฟแล้วใส่ในกองฟืนนำหินมาเผาจนร้อน ใช้ไม้งัดหินนั้นลงในแอ่งน้ำ) เก็บผลไม้มาถวาย เวลาพระพุทธเจ้าเสด็จบิณฑบาตตามหมู่บ้านก็ถือบาตรและจีวรไปส่งและคอยรับกลับ กลางคืนก็เดินตรวจดูมิให้สัตว์ร้ายทำอันตรายได้ เรื่องที่ช้างปรนนิบัติพระพุทธเจ้านี้ปรากฏว่ารู้กันทั่วชมพูทวีป ภายหลังเมื่อออกพรรษาแล้ว พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าเมือง ช้างมีความอาลัยอาวรณ์มากตามไปส่งเสด็จจนสุดเขตป่าแล้วยืนเพ่งดูพระพุทธเจ้าเสด็จไปจนลับสายตา เลยหัวใจแตกตายทั้งๆ ยืนอยู่ที่นั่น ท่านว่าได้ไปเกิด

เป็นเทพบุตรในวิมานทองบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ฉะนั้นภาพช้างจึงอยู่ในท่าหมอบชูงวงถวายคนที่น้ำซึ่งแสดงการเป็นผู้ปรนนิบัติโดยเคารพ

ลิงตัวนี้อยู่ในป่านั้นเหมือนกัน เห็นช้างปรนนิบัติพระพุทธเจ้าทุกๆ วัน ก็อยากจะทำความดีความชอบบ้าง แต่ก็ไม่รู้จะทำอะไร เพราะตนเป็นสัตว์เล็กจึงคอยหาโอกาสอยู่ วันหนึ่งไปพบรังผึ้งเข้ารวงหนึ่งไม่มีตัวผึ้งแก่ ชะรอยเจ้าของรังจะมัวไปหาเกสรดอกไม้ดื่มน้ำหวาน ลิงนึกกระหยิ่มดีใจที่จะได้ทำความชอบ จึงหักรวงผึ้งนั้นไปถวาย แล้วก็จ้องคอยดูว่าพระพุทธเจ้าจะทรงทำอย่างไร เมื่อเห็นว่าทรงรับถือไว้เฉยๆ ก็สงสัย เข้าไปจับกิ่งไม้รังผึ้งนั้นพลิกกลับไปกลับมาพิจารณาดูเห็นยังมีตัวอ่อนๆ อยู่ จึงได้เอาไปเขี่ยตัวอ่อนออกเสียแล้วเอากลับมาถวายใหม่ พระพุทธเจ้าทรงรับแล้วทรงเสวย ลิงก็ดีใจใหญ่ จนถึงกระโดดโลดเต้นวิ่งขึ้นต้นไม้โน้นต้นไม้นี้ไปตามแรง สุดท้ายไปเหยียบกิ่งไม้แห้งทั้งจับกิ่งแห้งอีกด้วยโดยไม่รู้ตัว จึงตกลงมาถูกตอตำตาย ค่าที่มีความเลื่อมใสพระพุทธเจ้ามากนั้น จึงไปเกิดในวิมานทองบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เหมือนกัน ฉะนั้นภาพลิงจึงอยู่ในท่าถวายรวงผึ้ง

กล่าวถึงทางเมืองโกสัมพี อุบาสกอุบาสิกาที่มิได้เป็นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปวัดไม่เห็นพระพุทธเจ้า สอบถามได้ความว่า เสด็จไปจำพรรษาที่ป่าปาลิไลยก์ เพราะภิกษุทั้ง ๒ ฝ่ายนั้นทะเลาะจนแตกสามัคคีกัน ทั้งไม่ยอมเชื่อฟังพระพุทธโอวาท จึงเห็นว่าพระ ๒ ฝ่ายนี้ **"เบ่ง"** เกินไปเสียแล้ว บวชในพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าแท้ๆ ดูซิ ยังไม่ยอมปฏิบัติตามพระพุทธโอวาทจึงนัดกันว่า ตราบใดที่ไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้า พวกเราจักไม่ให้ที่นั่งไม่ยอมทำความเคารพกราบไหว้ เป็นต้น จนถึงไม่ถวายอาหารบิณฑบาต พระภิกษุเหล่านั้นโดนไม้นี้เข้าก็เลยหมดท่า พลอยอดข้าวอดปลาเพราะชาวบ้านไม่ยอมใส่บาตร คือเวลาไปบิณฑบาตคงถูกถามว่าท่านเป็นฝ่ายไหนถ้าตอบว่าเป็นฝ่ายอาจารย์พระวินัยธรหรืออาจารย์พระธรรมกถึกแล้วเขาก็แสดงทีท่าให้รู้ว่า "กลับได้ นิมนต์กลับไปทะเลาะกันเถอะขอรับ จึงต้องซูบผอมไปตามๆ กัน" ผลสุดท้ายทนไม่ได้กี่วันก็ยอมจำนนต้องขอขมาโทษคืนดี ยอมสามัคคีกัน แล้วบอกให้ชาวบ้านเหล่านั้นทราบ และขอให้เขาปฏิบัติเหมือนเดิม ชาวบ้านตั้งเงื่อนไขให้ไปขอขมาโทษพระพุทธเจ้าเสียก่อน จึงจะยอมคืนดีด้วย พระภิกษุเหล่านั้นจะไปเฝ้าทูลขอขมาเวลานั้นก็ไม่ได้ เพราะเป็นเวลาระหว่างเข้าพรรษา จึงต้องทนต่อไปด้วยความลำบากยากยิ่งต่อไปอีกจนออกพรรษา

น่าคิดดีเหมือนกัน พระท่านจะทะเลาะวิวาทกันใหญ่โตได้ หรือจะดีกันนั้นชาวบ้านมีส่วนเป็นกำลังหนุนอยู่มาก ถ้าชาวบ้านไม่ช่วยหนุนท่านแล้วคงไม่กล้า **"อวดดีแน่"** ดังเรื่องนี้เป็นตัวอย่าง ฉะนั้นถ้าพระทะเลาะกันชาวบ้านอย่าได้ไปยอมเป็นพวกด้วยอันขาด ปล่อยท่าน ไม่ช้าก็เลิกไปเอง หรือถ้าเห็นว่าจะมากไปก็สไต๊รค์ท่านเสียบ้างอย่างชาวเมืองโกสัมพีคงดีแน่ วิธีนี้จะแก้ **"การเบ่ง"** กันได้ดีนัก กล่าวกันว่า ถ้ามี **"เรา"** แล้ว ต้องมี **"เขา"** **"เรา-เขา-มาพบกันเข้า"** ก็ต้องชิงดีกัน แล้วก็ป้ายสีกันเป็นธรรมดาเหลือเกิน ที่ไหนมีคนสองฝ่ายสองพวกที่นั่นยากจะหาความสงบได้

พอออกพรรษาแล้ว พระอานนท์เถระพุทธอุปัฏฐาก และพระสงฆ์ที่มาจากที่ต่างๆ อีกประมาณ

๕๐๐ ได้ไปเฝ้าแล้วทูลให้เสด็จกลับ พระพุทธเจ้าก็เสด็จกลับไปสู่เมืองสาวัตถี พระภิกษุชาวเมืองโกสัมพีรู้ข่าวก็พากันไปทูลขอขมาโทษที่เมืองสาวัตถี พระพุทธเจ้าจึงได้แสดงโทษแห่งการทะเลาะแตกแยกกันให้ฟัง ทรงสั่งสอนให้รู้จักการอดทนและสงบเสี่ยมต่อกัน

การที่นักปราชญ์ราชบัณฑิตนิยมให้สร้างพระปฏิมาปางนี้นั้น คงจะประสงค์ให้เป็นทิฏฐานุคติ คือ แบบอย่างแก่ผู้ไปกราบไหว้นมัสการ จะได้มีสติระลึกได้ว่า การทะเลาะวิวาทนั้นมีแต่โทษฝ่ายเดียว ไม่มีประโยชน์เลย พระพุทธเจ้าไม่ทรงสรรเสริญ มิหนำซ้ำยังหลีกไปเสียให้พ้นอีกด้วย เมื่อทราบถึงประวัติของเรื่องแล้ว ก็จะรู้ได้ว่าสาเหตุแห่งการแตกสามัคคีนั้น ไม่ได้มาจากเรื่องใหญ่โตเสียหายมากมายอะไร เรื่องเล็กๆ น้อยๆ แท้ๆ ผู้เป็นผู้หลักผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าหมู่คณะควรจักได้สำรวมระวัง อย่าได้ไปพูด **"หักกัน"** ให้ผู้น้อยหรือลูกศิษย์ลูกหาฟัง เพราะแม้การพูดออกไปนั้น ถึงจะไม่มีเจตนาร้าย ผู้น้อยไม่รู้เท่าทันสำคัญผิดไปว่า ผู้ใหญ่หรืออาจารย์ตนวิเศษกว่าผู้อื่นเข้า ก็จะเกิดการดูหมิ่นดูแคลนขึ้น ถ้าเป็นคนที่อยู่ร่วมกันด้วยแล้ว จะเป็นทางพาให้เสียการปกครอง ควรรู้จักควรไม่ควร และรู้จักการให้อภัยดังนี้

ตำราโหราศาสตร์กำหนดให้ผู้ที่พระราหูเสวยอายุ บูชาพระพุทธปาลิไลยก์หรือพระป่าเลไลยก์นี้ คงจะถือคล้อยตามตำนานของเรื่อง เทียบกับประวัติเดิมของพระราหู เพราะพระราหูเป็นพระเคราะห์ที่เข้ากับใครไม่ได้ เข้าที่ไหนเกิดเรื่องที่นั่น ไม่ยอมใคร ต้องอยู่ลำพังตนเองคล้ายกับพระพุทธองค์ที่ต้องเสด็จไปจำพรรษาอยู่ในป่าพระองค์เดียว และคงจะเป็นวิธีที่ให้ผู้ที่ถูกพระราหูเสวยอายุได้รู้จักระมัดระวังตนว่าต้องรู้จักอดทน ขณะที่อยู่ในระหว่างที่พระราหูเสวยอายุนี้ต้องสำรวมระวังกาย วาจา ใจ ให้มาก มีเรื่องอะไรพอจะหลีกได้ก็หลีกเสีย ดูพระพุทธเจ้าเป็นตัวอย่าง ทั้งๆ ที่พระพุทธเจ้าสามารถจะทำอะไรได้ ก็ยังต้องเสด็จหลีกไปจากเหตุการณ์อันไม่ดี ปล่อยให้เรื่องผ่านไปเสียแล้ว ก็จะกลับมาดีเอง

เรื่องการกำหนดพระพุทธปฏิมาปางต่างๆ ประจำเทวดาเสวยอายุนั้น ก่อนจะเขียนเรื่องนี้ได้พยายามค้นคว้าและสอบถามเหตุผลว่าทำไมจึงกำหนดปางนั้นๆได้รับความเมตตาจากพระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดสระเกศ ซึ่งเป็นที่เคารพยกย่องกันมากในวิชาโหราศาสตร์ พระคุณท่านได้อธิบายให้ฟังว่า ที่กำหนดไว้นั้นก็อนุโลมตามประวัติและพื้นเพเดิมของดาวพระเคราะห์นั้นๆ คือ

อาทิตย์ **หมายถึงไฟเป็นของร้อน** แต่จำต้องมีกันทุกๆ คน บูชาพระถวายเนตร พระปางก็เพ่งพระเนตรไม่กระพริบ ๗ จักษุถือกันว่าเป็นธาตุไฟ เมื่อบูชาไฟ หมายความว่าเรารู้จักใช้ไฟ ไฟก็ให้คุณ

จันทร์ **หมายถึงความสุข** บูชาพระห้ามญาติ คือตอนที่พระญาติของพระพุทธเจ้าฝ่ายศากยวงศ์และโกลิยวงศ์แย่งน้ำกันทำนา จนจะเกิดสงครามขึ้น เสด็จมาทรงห้าม ทำให้เกิดความสงบสุข

อังคาร **หมายถึงความโกรธ** จัดเป็นโทสจริต บูชาพระปางไสยาสน์ คือพระนอน ผู้ที่โกรธ

นั้น นอนเสียก็หายโกรธ ระงับโทสะได้ พระปางนี้ไม่มีความโกรธแล้ว

พุธ **หมายถึงรู้แล้วหรือตรัสรู้** เป็นศรัทธาจริต บอกถึงความเชื่อมั่น บูชาพระอุ้มบาตร พระพุทธเจ้าเสด็จไปบิณฑบาตที่ไหน ย่อมทรงพิจารณาผลได้เสียก่อน

พฤหัสบดี **หมายถึงหลักใจ** เป็นพุทธจริต ถือว่าเป็นครูหรือผู้หลักผู้ใหญ่ บูชาพระปางสมาธิ พระปางนี้ตั้งอกตั้งใจนั่ง มีสติทุกขณะ

ศุกร์ **หมายถึงความรัก ความอ่อนหวาน** จัดเป็นราคจริต บูชาพระรำพึง อันแสดงความเมตตากรุณาในหมู่สัตว์ ทรงรำพึงที่จะทรงเทศนาโปรด

เสาร์ **หมายถึงความทุกข์** เป็นวิตกจริต บูชาพระนาคปรก ตอนที่พระพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุขที่ควงไม้มุจลินท์หลังจากตรัสรู้แล้ว เกิดฝนตกหนักลมพัดกล้า พระยานาคมาขดขนดข้างที่ประทับนั่ง แผ่พังพานปกป้องมิให้ต้องพระวรกายแม้กระทั่งละอองฝนเป็นการช่วยให้พ้นจากความลำบาก อีกอย่างหนึ่งเสาร์เป็นนาคนาม ตรงกับพระปางนี้ที่มีพระยานาค

ราหู **หมายถึงไม่ยอมใคร** เป็นโมหจริต บูชาพระป่าเลไลยก์ ดังกล่าวมาแล้ว

เกตุ **หมายถึงว่าเป็นยอด** บูชาพระมารวิชัย แสดงว่าชนะหมดแล้วเป็นยอด ไม่มีผู้เสมอเหมือน

ผังการสร้างบริเวณพระอุโบสถวัดพระเชตุพน ตั้งพระอุโบสถไว้กลาง มีพระวิหารทิศประจำทั้ง ๔ ทิศ พระวิหารทิศเหนือ พระประธานคือพระพุทธปาลิไลยก์นี้ เป็นพระพุทธรูปองค์เดียวที่สร้างขึ้นเมื่อคราวที่ทรงสถาปนาวัดพระเชตุพนในรัชกาลที่ ๑ สูง ๘ ศอก ๑ คืบ ๕ นิ้ว ที่เรียกกันว่าพระป่าเลไลยก์นั้นคงจะเพี้ยนไป เพราะแผลงอักษร ลิ เป็น เล จึงฟังอักษรน่าเป็นเสียงต่ำ คำว่าป่าลิไลยก์ จึงฟังเป็นป่าเลไลยก์ไป โดยหมายถึงชื่อป่าที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ มีพระนามพระราชทานว่า

พระพุทธปาลิไลยก์ ภิรัตไตรวิเวก เอกจาริกสมาจาร วิมุตติญาณบพิตร

สำหรับประวัติของพระวิหารทิศเหนือนี้ มีแผ่นศิลาจารึกกล่าวไว้เป็นโคลงอย่างน่าฟัง

ไพหารอุดรด้านพระ ปาลี ไลยนา
เนานั่งเนินศิขรี บาทห้อย
กุญชรเชิดกุณฑี ธาเรศ แลฤๅ
รูปหนึ่งพานรน้อย เทอดผึ้งรวงถวาย ฯ

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงผู้ที่กำกับงานต่างๆ คือ มุขหน้าเขียนเรื่องจตุรภูมิ มุขหลังเขียนเรื่องธุดงค์ ๑๓ โดยฝีมือช่างกรมขวา หลวงราชเสวก เจ้ากรมซ้ายในพระราชวังบวรเป็นผู้กำกับการซ่อม หลวงเสน่ห์รักษาเป็นผู้ตรวจ

ปัจจุบันนี้ได้บูรณปฏิสังขรณ์ลงรักปิดทององค์พระปฏิมาใหม่ จ้างช่างซึ่งปิดทองพระพุทธไสยาสน์

เป็นผู้บูรณปฏิสังขรณ์ พระวิเชียรธรรมคุณาธาร (กมล กมโล) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้กำกับการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ สิ้นเงิน ๑๕,๐๐๐.๐๐ บาทเศษ จากเงินของผู้มีศรัทธาและเงินที่ได้จากงานยกฉัตรประจำพระวิหารทิศนั้น

ผู้ที่มีดวงชาตาเกี่ยวกับพระราหู หรือต้องกระทบกับพระราหูเช่นเมื่อคราวเกิดสุริยคราสวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๘ ว่ากันว่าพระราหูจะให้โทษ ถ้าประสงค์จะไปบูชาพระป่าเลไลยก์ที่พระวิหารนี้ก็ได้

จะเป็นพระเคราะห์องค์ไหนเสวยอายุก็ตามทีเถิด คุณและโทษที่จะเกิดมีนั้น ย่อมอยู่ที่การประพฤติปฏิบัติของตัวเราเองเป็นสำคัญ ไม่ควรทำอะไรโดยอารมณ์ที่เพียงแต่ผ่านวูบวาบเท่านั้น ยิ่งเป็นผู้ใหญ่ยิ่งต้องเพิ่มความรอบคอบ เพราะเรื่องเล็กถ้าผู้ใหญ่ทำเข้าก็กลายเป็น **“เรื่องใหญ่”** ได้

จากหนังสือสามเดือน พ.ศ.๒๔๙๘

วัดพระเชตุพน เมืองสวรรค์

พระครูปลัดธรรมจริยาวัฒน์

วัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร พระอารามหลวงชั้นเอก
ที่ตั้งปัจจุบัน เลขที่ ๒ ตำบลพระบรมมหาราชวัง อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร กรุงเทพฯ
เขตติดต่อ ทิศตะวันออก ถนนสนามชัย กองพันทหาร ร.๑ พัน ๔ ร.อ.
(มหาดเล็กรักษาพระองค์) กรมยกกระบัตร
ทิศตะวันตก ถนนนมหาราช กระทรวงสหกรณ์ ตลาดท่าเตียน
ทิศเหนือ ถนนท้ายวัง พระบรมมหาราชวัง
ทิศใต้ ถนนซอยแยกธาตุ กระทรวงเศรษฐการ
เนื้อที่ ที่ดินทั้งหมด ๕๐ ไร่ ๓๘ ตารางวา (สำรวจ พ.ศ. ๒๔๙๑)

อดีต วัดนี้เดิมชื่อว่าวัดโพธาราม เป็นวัดโบราณ สร้างในสมัยพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานี ในระหว่าง พ.ศ. ๒๒๓๑ - ๒๒๔๖ รัชกาลสมเด็จพระเพทราชา แต่ผู้ใดเป็นผู้สร้างไม่ปรากฏ เป็นวัดที่ราษฎรสร้างขึ้น อยู่ตำบลบางกอก ปากน้ำเจ้าพระยา เมืองธนบุรี ชาวบ้านเรียกกันว่า **"วัดโพธิ์"** มาถึงทุกวันนี้

สมัยธนบุรี พ.ศ. ๒๓๓๑ - ๒๓๓๒ เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสถาปนาเมืองธนบุรีเป็นพระมหานคร ทรงกำหนดเขตเมืองหลวงทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ในเขตกลางเมืองหลวง วัดโพธารามตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา จึงอยู่ในเขตพระมหานครด้วยและได้เป็นพระอารามหลวงมีพระราชาคณะปกครองตั้งแต่นั้นมา

สมัยกรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๓๒๕ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงปราบดาภิเษกขึ้นเสวยราชสมบัติ ทรงย้ายพระมหานครมาตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกฝั่งเดียวที่สร้างพระบรมมหาราชวัง มีวัดอยู่ใกล้ชิด ๒ วัดคือ วัดสลัก (วัดมหาธาตุ) อยู่ทิศเหนือ วัดโพธารามอยู่ที่ทิศใต้ จึงทรงสร้างวัดโพธาราม ในเวลาเดียวกันนั้นเป็นการใหญ่ เพื่อให้สมกับเป็นวัดใกล้ชิดกับพระบรมมหาราชวังเรียกว่าวัดวังหลวง พระราชทานนามว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน ทอดผ้าพระกฐิน ทอดพระเนตรเห็นถาวรวัสดุสังฆเสนาสนะที่สถาปนามาถึง ๓๐ ปีเศษชำรุดทรุดโทรมลงทั้งสิ้น จึงทรงพระราชดำริที่จะทรงปฏิสังขรณ์และสถาปนาขึ้นใหม่อีก ทรงโปรดให้พระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทแบ่งปันกันเป็นนายด้านในการต่างๆ เริ่มแต่ ปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๗๕ ในการบูรณะครั้งนี้ทรง

ขยายของเดิมที่มีอยู่ให้กว้างใหญ่บ้าง เปลี่ยนแปลง แก้ไขให้งดงามดีกว่าเดิมบ้าง เช่นพระอุโบสถเก่า เล็ก แคบขยายออกอีก พระวิหารทิศต่างๆ ต่อด้านหลังให้ยาวกว่าเดิม และการปฏิสังขรณ์คราวนี้คล้ายกับว่าประชุมช่างต่างๆ เพราะสิ่งก่อสร้างล้วนวิจิตรงดงาม บริบูรณ์ด้วยศิลปะอันประณีต

ผังการสร้าง จัดบริเวณเป็น ๒ ส่วน คือ ๑. พุทธาวาส ๒. สังฆาวาส

พุทธาวาส เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธปฏิมากรโดยเฉพาะ แบ่งเป็น ๒ บริเวณ คือ

บริเวณพระอุโบสถ ตั้งพระอุโบสถไว้กลาง มีพระวิหารประจำทิศใหญ่ ๔ ทิศ สร้างพระระเบียงนั้นสร้างแบบ **"ไม้สิบสอง"** พระวิหารทั้ง ๔ อัญเชิญพระพุทธรูปโบราณมาประดิษฐานเว้นแต่พระวิหารทิศเหนือเป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์หล่อขึ้นใหม่เมื่อสร้างวัดองค์เดียว พระระเบียงชั้นในประดิษฐานพระพุทธรูป ๑๕๐ องค์ ชั้นนอก ๒๔๔ องค์ พระพุทธรูปทั้งปวงนี้ล้วนแต่เป็นของเก่าจากเมืองสุโขทัย พิษณุโลก สวรรคโลก ลพบุรี กรุงเก่า ที่ชำรุดปรักหักพัง อัญเชิญมาปฏิสังขรณ์ให้บริบูรณ์ ตามเสาพระระเบียงจำหลักศิลาจารึกประเภทวรรณคดีต่างๆ คือ แบบแต่งฉันท์ โคลง กลอน กลบท ภายในลานพระอุโบสถสร้างพระมหาธาตุประจำมุมทั้ง ๔

ต่อจากพระระเบียงออกมา สร้างพระเจดีย์รายรอบพระอุโบสถสูง ๓ วา ๒ ศอก ๗๑ องค์ ฐานประดับศิลา องค์ประดับกระเบื้องเคลือบ

ตรงมุมทั้ง ๔ สร้างพระเจดีย์หมู่ละ ๕ องค์ทั้ง ๔ หมู่ พระเจดีย์ทั้ง ๙๑ องค์นี้ล้วนเป็นแบบไม้สิบสองทั้งนั้น และสร้างพระวิหารคด (คดเป็นแบบข้อศอก) อีกทั้ง ๔ มุม ประดิษฐานพระพุทธรูปต่างๆ เช่นเดียวกัน แม้กำแพงใหญ่เฉพาะตอนบริเวณพระอุโบสถนี้ ก็ทำย่อ **"ไม้สิบสอง"** เหมือนกัน

นอกจากนี้ ยังมีศาลารายรอบบริเวณรวม ๘ หลัง แต่รื้อเมื่อคราวบูรณปฏิสังขรณ์ใหญ่ เสียสองหลัง (ศาลารายรอบกำแพงทั้งหมดมี ๑๖ หลัง คงเหลือปัจจุบัน ๘ หลัง รื้อเมื่อสิ้นรัชกาลที่ ๕ เสีย ๗ หลัง) คงเหลือ ๖ หลัง เป็นศาลารายล้อมมหาเจดีย์ ๒ หลัง ภายในศาลาเดิมตั้งฤาษีดัดตน ปัจจุบันฤาษีดัดตนย้ายมาตั้งที่ภูเขาด้านใต้ ที่ต้นเสาจารึกตำรายาไทยต่างๆ ตลอดทั้งตำรามุฏ สมุฏฐานโรค ตำราเด็ก ตำราหมอนวด หน้าศาลามีกระถางปลูกต้นยาต่างๆ ที่หาได้ยากหรือไม่ค่อยมีผู้รู้จัก ปัจจุบันเปลี่ยนปลูกต้นตะโกและไม้อื่นๆ ไปเสียแล้ว

บริเวณพระวิหารพระพุทธไสยาสน์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสถาปนาพระมหาเจดีย์ ๑ องค์ ฐานกว้าง ๘ วา สูง ๘๒ ศอก บรรจุพระพุทธรูปศรีสรรเพชญดาญาณ ประดับกระเบื้องเคลือบสีเขียว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาขึ้นใหม่อีก ๒ องค์ คือ ทางด้านเหนือ องค์เดิมประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีขาว ทรงอุทิศถวายแด่พระบาทสมเด็จพระชนกาธิราช มีพระนามว่า พระมหาเจดีย์ดิลกธรรมกรกนิทาน อีกองค์หนึ่งอยู่ด้านใต้ ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลือง สำหรับเป็นส่วนแห่งองค์ มีพระนามว่า พระมหาเจดีย์มุนีบัตรบริขาร ส่วนอีกองค์หนึ่งซึ่งอยู่ด้านตะวันตก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถานถ่ายแบบจากเจดีย์ศรีสุโขทัย วัดสวนหลวง

สบสวรรค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จึงเป็นพระมหาเจดีย์ประจำ ๔ รัชกาล ต่อแต่นั้นมิได้สร้างอีกเลย

เรื่องการยุติสร้างเจดีย์ประจำรัชกาลในวัดพระเชตุพนนั้น ปรากฏในหนังสือพระราชวิจารณ์ฯ ว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใกล้จะสวรรคต ได้มีพระราชดำรัสว่า **"พระเจดีย์ที่วัดพระเชตุพนนั้น"** กลายเป็นใส่คะแนนพระเจ้าแผ่นดินไป จะใส่คะแนนอยู่เสมอจะไม่มีที่สร้าง ควรจะถือว่าพระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๔ พระองค์นั้น ท่านได้เห็นกันทั้ง ๔ พระองค์ จึงควรมีพระเจดีย์อยู่ด้วยกัน ต่อไปอย่าต้องสร้างทุกแผ่นดินเลย

จำนวนพระเจดีย์ทั้งหมด คือ เจดีย์รายรอบพระอุโบสถ ๗๓ องค์ เจดีย์ฐานเดียวหมู่ละ ๕ องค์ ๔ หมู่ ๒๐ องค์ พระมหาเจดีย์ ๔ องค์ รวม ๙๕ องค์ นับทั้งมหาธาตุรอบพระอุโบสถอีก ๔ องค์ เป็น ๙๙ องค์ นับเป็นวัดที่มีพระเจดีย์มากที่สุดแห่งหนึ่ง

รอบบริเวณพระมหาเจดีย์สร้างเป็นพระระเบียงประดิษฐานพระพุทธรูปยืน ฐานละ ๓ องค์ รวมทั้งสิ้น ๑๓๕ องค์ และจารึกวรรณคดีประเภทสุภาษิตสอนใจ เช่น โคลงโลกนิติ ฉันท์กฤษณาสอนน้อง เป็นต้น

พระวิหารน้อย หรือกรุ สำหรับเก็บพระพุทธรูป หรือพระธรรมของเก่าๆ ๒ หลังตรงกันข้าม คือ ด้านใต้และด้านเหนือของพระมหาเจดีย์ ข้างๆ พระวิหารน้อยที่หอระฆังข้างละหอประดับกระเบื้องเคลือบ

ต่อจากพระมหาเจดีย์ เป็นพระมณฑป สร้างเป็นหอพระธรรมสำหรับประดิษฐานพระไตรปิฎก ปัจจุบันยังมีตู้พระไตรปิฎกปรากฏอยู่ พระมณฑปนี้สร้างอย่างวิจิตรงดงามยิ่งนัก กระเบื้องเคลือบที่ประดับนั้นสีสดน่าดูน่าชมมาก นับเป็นสถาปัตยกรรมวิจิตรศิลป์ซึ่งหาที่อื่นเปรียบได้ยาก สองข้างระเบียงรอบพระมณฑปด้านเหนือเรียกสวนไม้ต่อ มีต้นโพธิ์ลังกา ๑ ต้น ปัจจุบันปลูกเป็นศาลาโรงธรรม ด้านใต้เป็นสระน้ำ เรียกว่า สระจระเข้

พระวิหารพระพุทธไสยาสน์ อยู่ด้านมุมกำแพงวัดทางทิศตะวันตกด้านเหนือ พระพุทธไสยาสน์ยาว ๑ เส้น ๓ วา ก่อด้วยอิฐ กรมหมื่นภูมินทรภักดี (พระองค์เจ้าลดาวัล) เป็นผู้กำกับการสร้าง เป็นฝีมือช่างสิบหมู่ของหลวง รอบฝ่าพระบาทจำบาทจำหลักภาพมงคล ๑๐๘ ประดับมุกพระพุทธไสยาสน์องค์ชมเชยฝีมือการก่อสร้างว่าประกอบด้วยลักษณะงามมาก สร้างในรัชกาลที่ ๓ ทางวัดเริ่มปฏิสังขรณ์ พ.ศ. ๒๔๘๘ คือลงรักปิดทองใหม่ทั้งองค์ ฐานชุกชีของเดิมชำรุด ซ่อมใหม่ ตามรูปเดิมและลงรักปิดทอง ช่อฟ้าใบระกาด้านตะวันตก ฟ้าผ่าริ้อลงทำใหม่ หน้าทิศตะวันตก ลงรักปิดทอง เสารอบนอกและบัวผนังพระวิหารปูนของเก่าผุพัง จัดซ่อมหล่อคอนกรีตถือปูน สิ้นเงินประมาณ ๑,๐๐๐,๐๐๐ (หนึ่งล้านบาท)

ศาลาการเปรียญ ประดิษฐานพระประธานเก่าของวัด พระนามว่าพระพุทธศาสดา เป็นพระปางสมาธิ ปกติเป็นที่แสดงเทศนาแก่พุทธบริษัท

นอกจากนี้มีภูเขา ตุ๊กตาจีน สัตว์จตุรบาท ต้นไม้อื่นๆ อีก สำหรับประดับประดา พระอารามให้

น่าดูน่าชม เป็นปูชนียสถานอันน่ารื่นรมย์

ประตูใหญ่มี ๑๖ ประตู เป็นประตูซุ้มทรงมงกุฎ ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบ ประตูทรงมงกุฎนี้นับว่าเป็นประตูชั้นเยี่ยม ประกอบด้วยศิลปะอันสูง

สังฆาวาส ที่อยู่พระสงฆ์สามเณรอยู่ทางด้านทิศใต้ ระหว่างพุทธาวาสกับ สังฆาวาส มีถนนพระเชตุพนผ่านกลาง จัดแบ่งเป็นคณะใหญ่ ๔ คณะ ปัจจุบันนี้รื้อคณะกุฏิเสีย ๑ คณะ สร้างเป็นโรงเรียนโดยทุนนายประยงค์ ตั้งตรงจิตร ห้างขายยาตราใบโพธิ์ คงเหลือ ๓ คณะ คือคณะเหนือ คณะกลาง คณะใต้ มีพระราชาคณะปกครอง และพระครูสัญญาบัตรเป็นผู้ช่วย สำหรับกุฏิพระราชาคณะนั้น เดิมสังเกตได้ที่มีหอไตรประจำ ตำหนักสมเด็จกรมพระปรมานุชิตชิโนรส อยู่คณะเหนือ ติดกับกุฏิเจ้าอาวาส

สรุปการสร้างพระอาราม ศิลปะการสร้างนี้ วางไว้เป็นระเบียบดีมาก นายช่าง หรือตำรับตำราต่างๆ ก็ล้วนแล้วแต่ผู้ชำนาญ ซึ่งเลือกสรรมาอย่างนี้แล้ว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์พิเศษ นอกจากเพื่อจารึกฝีมือการช่างของไทย ซึ่งมีสมรรถภาพสูง ส่งอีกก็คือทรงมุ่งหวังให้พระอารามนี้เป็นวิทยาลัยแห่งการศึกษาไปในตัว สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงไว้ในคำนำหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพนว่า

“เมื่อในสมัยรัชชกาลที่ ๓ มีการที่ทรงทราบ ทรงบุรณะ และทรงอุดหนุน การสร้างวัดมีจำนวนมาก ยิ่งกว่ารัชชกาลแต่ก่อนหรือมีภายหลังมา เพราะเหตุว่าตั้งแต่สถาปนาพระนครอมรรัตนโกสินทรเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชชกาลก่อนๆ ได้ทรงสถาปนาและทรงทำนุบำรุงวัตถุสถานและกิจการอย่างอื่นเจริญมาโดยลำดับ รัชชกาลที่ ๓ ถึงสมัยทรงบำรุงความเจริญส่วนจรรยา และวิชชาความรู้ อันอาศัยวัดเป็นศึกษาสถาน จึงทรงสถาปนาพระอารามเพื่อให้เจริญธรรมานุธรรมปฏิบัติและการศึกษาของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน อันนี้เป็นข้อสำคัญในพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็พระอารามทั้งหลายซึ่งทรงสถาปนานั้น วัดพระเชตุพนซึ่งสร้างเป็นอารามใหญ่ยิ่งกว่าวัดอื่นๆ มาแต่ในรัชชกาลที่ ๑ ถึง รัชชกาลที่ ๓ ชำรุดทรุดโทรมลง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงปฏิสังขรณ์ แต่ในการที่ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนมีพระราชประสงค์พิเศษอีกอย่างหนึ่งซึ่งจะให้เป็นแหล่งเล่าเรียนวิชชาความรู้ของมหาชนไม่เลือกชั้นบรรดาศักดิ์ ถ้าจะเรียกอย่างทุกวันนี้ก็คือจะให้เป็นมหาวิทยาลัย เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีการพิมพ์หนังสือไทยได้ การเล่าเรียนส่วนสามัญศึกษามีที่เรียนอยู่ตามวัดทั่วไป แต่ส่วนวิสามัญศึกษาอันจะเป็นวิชชาอาชีพของคนทั้งหลาย ยังศึกษาได้แต่ในสกุล ผู้อยู่นอกสกุลโดยเฉพาะที่เป็นพลเมืองชั้นสามัญไม่มีโอกาสที่จะเรียนได้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้รวบรวมเลือกสรรค์ ตำหรับตำราต่างๆ ซึ่งสมควรจะเล่าเรียนเป็นชั้นวิสามัญศึกษามาตรวจตราแก้ไขใช้ของเดิมบ้าง หรือประชุมผู้รู้หลักวิชชานั้นๆ ให้แต่งขึ้นใหม่บ้าง แล้วโปรดฯ ให้จารึกแผ่นสิลา ประดับไว้ในบริเวณวัดพระเชตุพน มีรูปเขียนและรูปปั้นประกอบกับตำรานั้นๆ โดยมาก เพื่อคนทั้งหลายไม่เลือกว่าตระกูลชั้นใดๆ ใครมีใจรักวิชชาอย่างใด ก็ให้สามารถเล่าเรียนได้จากสิลาจารึกที่วัด

พระเชตุพน เรื่องที่จารึกไว้ในวัดพระเชตุพนจึงมีหลายอย่าง ทั้งเป็นความรู้ส่วนวรรณคดี โบราณคดี และศาสตราคมต่างๆ เป็นอันมาก และได้เป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษามาดังพระราชประสงค์แต่ในรัชชกาลที่ ๓"

สำหรับศิลาจารึกมี ๘ หมวด คือ

๑.	หมวดประวัติ	จารึกประวัติการสร้างวัด ฯลฯ
๒.	หมวดพระพุทธศาสนา	จารึกเรื่องสาวกเอตทัคคะ ฯลฯ
๓.	หมวดตำรายา	จารึกเรื่องสมุฏฐานโรคและรักษาโรค
๔.	หมวดวรรณคดี	จารึกตำราฉันท์ ฯลฯ
๕.	หมวดสุภาษิต	จารึกฉันท์กฤษณาสอนน้อง ฯลฯ
๖.	หมวดทำเนียบ	จารึกทำเนียบหัวเมืองขึ้นกรุงสยาม ฯลฯ
๗.	หมวดประเพณี	จารึกริ้วกระบวนแห่กฐินพยุหยาตราทางสถลมารค
๘.	หมวดอนามัย	จารึกภาพฤาษีดัดตน

เมืองสวรรค์ พระอารามนี้ เป็นที่เชิดหน้าชูตาในทางสถาปัตยกรรมและวิจิตรศิลปของไทย สมกับคำว่า **"มหาวิทยาลัย"** มองความหมดจดแห่งศิลปะได้แง่ทุกมุม รัตนกวี **"สุนทรภู่"** ยอมยกให้ว่าเป็นเมืองสวรรค์ ถ้าได้เข้าไปเดินชมบริเวณแล้วปล่อยอารมณ์ บางทีก็เคลิ้มๆ ว่าเป็นสวรรค์เหมือนกัน สุนทรภู่ พรรณนาไว้ในนิราศพระแท่นดงรังว่า.....

"ในปีวอกนักษัตรอัฐศก ชะตาตกต้องไปในไพรสณฑ์
ลงนาวาหน้าวัดพระเชตุพน พี่ทุกข์ทนถอนใจครรไลจร
เหลืออาลัยเหลียวจะสั่งน้อง เฝ้ามองมองมุ่งเขม้นไม่เห็นสมร
เห็นวัดโพธิ์โสภาสถาพร สง่างอนงามพริ้งทุกสิ่งอัน
โอ้วัดโพธิ์เป็นวัดกษัตริย์สร้าง ไม่โรยร้างรุ่งเรืองดังเมืองสวรรค์"

พุทธศาสนิกชนย่อมได้รับความสั่งสอน ให้เผื่อแผ่เมตตาจิต และมีความปรานีสังเวช ไม่ชั่วแต่แก่ ผู้ที่ร่วมศาสนา ย่อมทั่วไปยังเวไนยสัตว์ทั้งหลายไม่ว่าศาสนาใดหรือลัทธิใด

จาก อัศวภาษิต พระราชนิพนธ์ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากหนังสือสามเดือน พ.ศ.๒๔๙๗

พระพุทธโลกนาถ

พระพุทธโลกนาถ *ราชมหาสมมติวงศ์*
องค์อนันตญาณสัพพัญญู *สยัมภูพุทธบพิตร*

"สามเดือนในเชตวัน" ปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้เล่าประวัติพระป่าเลไลยก์ซึ่งเป็นพระประธานประจำพระวิหารทิศเหนือ แห่งวัดพระเชตุพน พระป่าเลไลยก์องค์นี้ นับว่าเป็นพระพุทธปฏิมาที่หล่อและสร้างขึ้นใหม่เพียงองค์เดียว ในจำนวนพระพุทธปฏิมาจำนวนพัน และเป็นพระพุทธรูปหล่อที่ใหญ่ที่สุดในรัชกาลที่ ๑ อีกด้วย ความงามและพระลักษณะทั้งปวง ถือเป็นแบบอย่างของพระพุทธปฏิมาสมัยรัตนโกสินทร์ ได้เป็นอย่างดียิ่ง

ปีนี้ขอนำประวัติพระพุทธโลกนาถ ซึ่งประดิษฐานอยู่มุขหลังของพระวิหาร ทิศตะวันออกมาเล่าต่อไปอีก สำหรับพระวิหารทิศทั้ง ๔ ที่ตั้งอยู่รายล้อมพระอุโบสถวัดพระเชตุพน มีระเบียงแล่นเชื่อมติดต่อกัน เฉพาะพระวิหารทิศตะวันออกเท่านั้นที่มีมุขหลังด้วย ส่วนพระวิหารทิศเหนือ ใต้ ตะวันตก ต่อมุขหลังให้เหมือนกับพระวิหารทิศตะวันออกเมื่อคราวทรงปฏิสังขรณ์ใหญ่ในรัชกาลที่ ๓

พระพุทธโลกนาถนี้ กล่าวไว้ในศิลาจารึกเรื่องทรงสร้างวัดพระเชตุพนในรัชกาลที่ ๑ ซึ่งมีอยู่ในมุขหลังพระวิหารทิศตะวันออกว่า **"พระพุทธรูปยืนสูงยี่สิบศอก ทรงพระนามว่าพระโลกนาถศาสดาจารย์ ปรักหักพัง เชิญมาแต่วัดพระศรีสรรเพชญ์กรุงเก่า ปฏิสังขรณ์เสร็จแล้วเชิญประดิษฐานในพระวิหารทิศตะวันออก มุขหลัง บรรจุพระบรมธาตุด้วย"**

พระพุทธปฏิมาองค์นี้เป็นพระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีน่าจะเป็นพระพุทธรูปหล่อยืนที่สูงที่สุด แม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังไม่ปรากฏว่า มีพระพุทธรูปยืนหล่อด้วยโลหะ สูงเท่าพระพุทธโลกนาถที่วัดพระเชตุพน พระพุทธลักษณะงดงามสมสัดสมส่วนทุกประการ นับเป็นที่น่าอัศจรรย์เพราะการที่ปฏิมากรสามารถปั้นของใหญ่ได้สำเร็จงดงามเช่นนั้น

ทุกๆ ปีในวันเข้าพรรษา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จแทนพระองค์นำเครื่องสักการะและพุ่มเทียนไปถวาย ณ วัดพระเชตุพน ฯ คือ

๑. พระพุทธเทวปฏิมากร พระประธานในพระอุโบสถ
๒. พระพุทธโลกนาถ ในมุขหลังพระวิหารทิศตะวันออก
๓. พระพุทธไสยาสน์

๔. พระอัฐิสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ที่ตำหนักวาสุกรี

๕. เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ

พระพุทธปฏิมาประจำพระวิหารทิศองค์อื่นๆ ก็มิได้ทรงพระกรุณาให้ถวายพุ่มเทียน นอกจากพระพุทธโลกนาถเท่านั้น แสดงว่าเป็นพระพุทธปฏิมาองค์สำคัญองค์หนึ่ง

พระวิหารทิศตะวันออกนี้แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ ด้านหน้าประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย หรือเรียกว่าวัดเขาอิน พระเจ้าตรัสในควงไม้พระมหาโพธิ์หล่อด้วยนาก เดิมอยู่วัดเขาอิน เมืองสวรรคโลก ในคราวทรงปฏิสังขรณ์ใหญ่เมื่อรัชกาลที่ ๓ ผนังด้านหน้าโปรดให้เขียนภาพเรื่องปฐมสมโพธิตั้งแต่พระมหาภิเนษกรมณ์ จนถึงมารวิชัย เล่ากันว่าภาพเขียนเรื่องมารวิชัยนี้สวยงามมาก เป็นที่น่าเสียดายที่ลบไปเสียหมดแล้ว คงเหลือแต่แผ่นศิลาจารึกบอกเรื่องเท่านั้น ส่วนด้านหลังเขียนญาณ ๑๐ อศุภ ๑๐ ช่างเขียนวังหน้าทั้ง ๒ กรม หลวงราชานุรักษ์ เจ้ากรมองครักษ์ ฝ่ายขวาพระราชวังบวร กับหลวงชาญภูเบศร มหาดเล็กวังหน้า เป็นผู้กำกับการซ่อม ปรากฏตามคำโคลงจารึกว่า

เขียนในมหาภิเนกษ์ต้น จนมาร วิชัยแฮ
ญาณสิบสิบอศุภสถาน มุขท้าย
สัฏฐารสทสพลญาณ ใหญ่หนึ่ง เนานา
โลกนาถนามห่อนย้าย อยู่แท้แต่เพรง ฯ
หลวงราชานุรักษ์เจ้า กรมกระทำ วิหารแฮ
องครักษ์บวรวงงสดำ อีกท้ง
ชาญภูเบศร์ผู้กำ กับที่ หลวงเฮย
มหาดเล็กวงงน่าต้ง แต่งให้ดูงาน ฯ

ปางห้ามพระแก่นจันทร์ พระพุทธโลกนาถ เป็นพระพุทธรูปยืน พระกรขวาห้อยเหยียดตรงๆ ลงไปตามปกติ ยกพระกรซ้ายพระหัตถ์ตั้ง นิ้วพระหัตถ์ชี้ขึ้นเบื้องบน เหมือนปางห้ามญาติ ต่างแต่ยกพระหัตถ์ขวา-ซ้ายเท่านั้น (สังเกตดูภาพ) ผู้เขียนเคยถามนักเรียนที่มาชมและศึกษาวัดพระเชตุพน ส่วนมากจะว่าพระพุทธโลกนาถเป็นพระปางห้ามญาติเพราะมิได้สังเกตให้ถี่ถ้วนนั่นเอง เมื่อบอกว่าปางนี้เรียกว่าปางห้ามพระแก่นจันทร์ นักเรียนก็พากันแปลกใจด้วยไม่เคยได้ยินมาแต่ก่อน ความจริงปางห้ามพระแก่นจันทร์ ไม่ใช่เป็นพระปางใหญ่ คือปางที่ปรากฏเสมอๆ หรือที่เรียกว่าพระประจำวัน แต่พระพุทธโลกนาถเป็นพระหล่อที่สูงใหญ่ และประดิษฐานอยู่ในวัดสำคัญของกรุงศรีอยุธยานั่นเอง จึงได้เป็นพระพุทธรูปสำคัญประจำวัดพระเชตุพนองค์หนึ่งดังกล่าวแล้ว จนวัดพระเชตุพนได้ชื่อว่า **"เป็นกรุพระใหญ่"** คือมี พระนั่ง พระยืน พระนอน ล้วนองค์โตๆ ทั้งสิ้น ประวัติพระแก่นจันทร์และพระพุทธโลกนาถเท่าที่ได้ศึกษาจากคุณหลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญแห่งกรมศิลปากร ดังนี้

พระพุทธรูปท่ายืน เรียกว่า พระประทานอภัยเหมือนกันหมด พระกรข้างหนึ่งหรือสองข้างยื่น

ไปข้างหน้า พระหัตถ์ตั้ง นิ้วพระหัตถ์ชี้ขึ้นข้างบน มี ๓ แบบ หรือเรียกว่า ๓ ปาง

๑. ปางห้ามญาติ ท่าประทานอภัย คือ ยกพระกรขวาเพียงข้างเดียว พระหัตถ์ตั้ง นิ้วพระหัตถ์ชี้ขึ้นเบื้องบน ส่วนพระกรซ้ายห้อยลงไปตามปกติ หมายถึงตอนที่กษัตริย์ฝ่ายศากยวงศ์พระญาติข้างพระบิดา และกษัตริย์ฝ่ายโกลิยวงศ์พระญาติข้างมารดา เกิดวิวาทกันด้วยเรื่องแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณี จนเกือบจะเป็นสงคราม พระพุทธเจ้าเสด็จไประงับจึงเป็นท่ายกพระหัตถ์ขึ้นห้าม (ผู้เขียนได้เคยฟังว่ามีบางท่านเขียน **"ห้ามพยาธิ"** คือห้ามความเจ็บไข้ หมายถึงตอนที่ประชาชนเมืองไพสาลี เจ็บป่วยด้วยโรคร้ายถึงขนาดที่เรียกว่าห่าลงเมือง พระพุทธองค์เสด็จไประงับด้วยพระพุทธปริตร) จัดเป็นพระปางใหญ่สำหรับประจำผู้เกิดวันจันทร์

๒. ปางห้ามสมุทร ท่าประทานอภัย คือ ยกพระกรทั้งสองข้าง ตั้งพระหัตถ์ นิ้วพระหัตถ์ชี้ขึ้นเบื้องบน หมายถึงตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง ทรงทรมานอุรุเวลกัสสปซึ่งเป็นพี่ใหญ่ตั้งตนเป็นศาสดาจารย์ เจ้าลัทธิมีบริวาร ๕๐๐ อาศรมอยู่ต้นแม่น้ำคยา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปขอพักอาศัยได้จัดให้ไปพักในกระท่อมหลังหนึ่งที่น้ำท่วมขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ฉะนั้นเมื่อน้ำท่วมขึ้น จึงทรงให้น้ำนั้นลดลงไปด้วยอภินิหาร หรืออธิษฐานเตโชกสิณท่ายกพระกรทั้งคู่เป็นท่าแหวกน้ำ แม้ว่าจะมิใช่พระปางใหญ่ประจำวันเกิด แต่ก็มีปรากฏแพร่หลาย

๓. ปางห้ามพระแก่นจันทร์ ท่าประทานอภัย คือ ทรงยกพระกรซ้ายตั้งพระหัตถ์ นิ้วพระหัตถ์ชี้ข้างบน (ตรงข้ามกับปางห้ามญาติ) เรื่องมีอยู่ว่า เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จจากโลกมนุษย์ไม้จันทร์ขึ้นไปเทศนาโปรดพระพุทธมารดายังดาวดึงส์พิภพ เป็นเวลา ๓ เดือนนั้น พระเจ้าปเสนทิซึ่งเป็นพระสหาย และเลื่อมใสในพระองค์มาก ได้โปรดให้สร้างรูปของพระพุทธเจ้าด้วยไม้จันทน์ขึ้นองค์หนึ่ง และให้ประดิษฐานไว้ในที่ๆ พระพุทธเจ้าเคยเสด็จประทับ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากดาวดึงส์สวรรค์ พระพุทธรูปลุกขึ้นปฏิสันถารพระองค์ด้วยปาฏิหาริย์ แต่พระพุทธองค์ตรัสสั่งให้พระแก่นจันทร์กลับไปยังที่ประทับ เพื่อรักษาไว้เป็นตัวอย่างสำหรับพระพุทธรูปซึ่งมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสอาจต้องการจะสร้างขึ้นเมื่อพระองค์ได้เสด็จเข้าปรินิพพานไปแล้ว (เรื่องนี้นักพรตจีนนามว่าฟาเหียนได้บันทึกไว้ในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๐ แต่จะต้องเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นในชั้นหลัง เพราะว่าธรรมเนียมการสร้างพระพุทธรูปได้มีขึ้นเมื่อพระพุทธเจ้านิพพานแล้วตั้งหลายศตวรรษ)

พระพุทธโลกนาถองค์นี้ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยาทรงโปรดให้หล่อขึ้น จึงมีพระนามว่า **"โลกนาถ"** แล้วประดิษฐานไว้ในวัด ซึ่งเป็นพุทธาวาสในบริเวณพระบรมมหาราชวัง เช่นเดียวกับวัดพระศรีรัตนศาสดาราม รัชกาลต่อมาทรงสร้างพระศรีสรรเพ็ชญ์พระยืนสูง ๘ วา (ปัจจุบันอยู่ในเจดีย์ศรีสรรเพ็ชญ วัดพระเชตุพน) จึงชื่อว่าวัดศรีสรรเพชญ พระพุทธโลกนาถพระลักษณะคล้ายพระสุโขทัย เพราะสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเมื่อเป็นพระลูกหลวงได้เสด็จไปครองเมืองสุโขทัย ทรงโปรดพระลักษณะแบบสุโขทัย พระพุทธโลกนาถจึงมีอิทธิพลช่างสุโขทัยมาก

นอกจากจะเป็นพระพุทธรูปหล่อยืนที่สูงใหญ่แล้วยังนิยมกันว่าศักดิ์สิทธิในทางขอลูกอีกด้วย เล่ากันว่าคุณจอมแว่น ในรัชกาลที่ ๑ หรือที่เรียกกันว่า **"คุณเสือ"** เพราะท่านดุมาก เป็นชาวเวียงจันทร์ หรือเวียงเหนือ ได้เคยบูชาขอบุตร - ธิดา และถวายตุ๊กตาศลา ๑ คู่ ปัจจุบันยังติดอยู่ที่ผนังพระวิหาร เรื่องนี้คงมีผู้รู้จักมาก จึงมีโคลงศิลาจารึกในรัชกาล ๓ ว่า

รจนาสุดารัตน์แก้ว กุมารี หนึ่งฤๅ
เสนอธิบายบุตรี ลาภไซร้
บูชิตเชตชินศรี เฉลาฉลัก หินเฮย
บุญส่งจงลุได้ เสร็จด้วยดังถวิล ฯ
กุมารหนึ่งพึงฉลักตั้ง ติดผนัง
สถิตย์อยู่ทิศเบื้องหลัง พระไว้
คุณเสือสวาทหวัง แสวงบุตร ชายเฮย
เฉลยเหตุธิเบศร์ให้ สฤษดิ์แสร้งแต่งผลฯ

อนึ่ง ขณะนี้พระประธานประจำวิหารทิศทุกองค์ได้บูรณปฏิสังขรณ์ใหม่แล้ว ยังเหลือแต่พระพุทธโลกนาถเท่านั้น นายมานะ และคุณนายบุญล้อม ทีปสุวรรณ แห่งบริษัทเหรียญทอง พาหุรัด ได้มีศรัทธาถวายเงินจำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท ไว้เป็นทุนสำหรับปฏิสังขรณ์แล้วไม่แน่ว่าจะพอหรือไม่

พระพุทธโลกนาถ ถึงแม้จะมิใช่พระปางใหญ่ประจำวันเกิด แต่ก็เป็นพระพุทธปฏิมากรปางประทานอภัยเช่นเดียวกัน ผู้ที่ได้สักการบูชาพระโลกนาถแล้ว ย่อมประสพความสุขกายสบายใจความวุ่นวายใจอันเรียกว่ากิเลสหรือความทุกข์นั้น ส่วนมากเกิดจากความไม่รู้จักให้อภัยแก่กันและกัน ปล่อยให้ทิฏฐิและมานะมีอำนาจมากกว่า พระแก่นจันทร์แม้จะเป็นเพียงรูปที่ปฏิมากรสร้างขึ้นจากไม้หอมเท่านั้น แล้วประดิษฐานไว้ในที่ที่พระพุทธเจ้าเคยประทับ มีผู้สักการบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จถึงก็ลุกขึ้นต้อนรับ ไม่ถือสิทธิว่าเป็นที่ประทับของตัว และพระพุทธองค์ก็ทรงประทานอภัยอนุญาตให้พระแก่นจันทร์กลับไปยังที่ประทับนั้น

อย่างน้อยที่สุดถ้าผู้สักการบูชาระลึกถึงพระพุทธจริยาข้อนี้แล้ว หัด **"ประทานอภัย"** กันเสียบ้าง พระพุทธโลกนาถก็จะอยู่กับตัวและคุ้มครองให้มีความสุขได้ แต่ถ้าเราประทานอภัยไม่เป็น ต่อให้บูชาจนควันธูปกลบฟ้ามาลาดอกไม้ท่วมแผ่นดินพระพุทธโลกนาถก็ช่วยอะไรไม่ได้ เพราะองค์พระนั้นเป็นโลหะ.

ความสุขจงมีแด่ผู้รู้จัก **"ประทานอภัย"** เทอญ.ฯ

จาก อัศวภาษิต พระราชนิพนธ์ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จากหนังสือสามเดือน พ.ศ. ๒๔๙๗

พระพุทธเทวปฏิมากร

วัดพระเชตุพนมีพระพุทธรูปงามๆ จากหัวเมืองต่างๆ ประดิษฐานไว้เกือบทุกหนทุกแห่งในบริเวณพุทธาวาส ตามตำนานว่ามีทั้งหมด ๘๗๒ องค์ แต่องค์ที่เป็นพิเศษอัญเชิญประดิษฐานไว้เป็นพระประธานตามวิหาร ผู้เขียนเคยเล่าถึงประวัติพระประธานพระวิหารทิศมาบ้างแล้ว คราวนี้จะนำเรื่องพระประธานในพระอุโบสถมาเล่าต่อไป

พระอุโบสถคือสถานที่ประกอบสังฆกรรมแห่งพระสงฆ์ ถ้าเป็นวัดหลวงเรียกว่า**"พระอุโบสถ"** ถ้าเป็นวัดราษฎร์เรียกว่า **"อุโบสถ"** แต่นิยมเรียกกันสั้นๆ ว่า **"โบสถ์"** วัดหนึ่งมีโบสถ์ได้เพียงแห่งเดียว ส่วนวิหารนั้นจะมีสักกี่แห่งก็ได้ วัดพระเชตุพนมีพระวิหารหลายแห่ง ผู้ที่ไม่ทันสังเกตมักเข้าใจพระวิหารว่าเป็นพระอุโบสถเสมอ ผู้เขียนเคยถูกท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺต) พระอุปัชฌาย์ดุเพราะกราบเรียนพระวิหารพระนอนว่า **"โบสถ์พระนอน"** วิธีสังเกตง่ายๆ ก็คือ ถ้าเป็นโบสถ์ต้องมีสีมาโบสถ์บางวัดไม่ทำสีมาเป็นซุ้ม แต่สลักหรือตั้งติดอยู่กับผนังโบสถ์ ชวนให้ต้องเข้าใจผิดอยู่เหมือนกัน ต้องพิจารณาให้รอบคอบ

พระอุโบสถหลังเดิมเล็กกว่านี้ เมื่อรัชกาลที่ ๓ ทรงปฏิสังขรณ์ โปรดให้รื้อพระอุโบสถเก่าออกขยายให้ใหญ่กว่าเดิม ผนังพระอุโบสถเก่า คือที่เสาในประธานเดี๋ยวนี้ ตรงซุ้มสีมาเดิมเป็นเสาเฉลียงรอบนอก เสด็จวางรากพระอุโบสถ วันพฤหัสบดีขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๗๘ ปรากฏตามโคลงจารึกว่า

ที่ผนังเดิมตั้งราก รายเสา ในนา
ภายนอกวางเสาราย รอบห้อม
จุ่งถึงที่ลำเนา แนวนอก กำแพงเฮย
แห่งสิมาซุ้มล้อม หลากบรรพ์ ฯ

กาลลุวาระหลีกร้าย เรืองสวัสดิ์ ไชยนา
พฤหัศบดิ์สิบเอ็ดชาญ โชคใช้
สุกรปักษ์อัศวนักษัตร ศกหก แลเฮย
จิตรมาศได้พร้อม พฤฒิคุณ ฯ

กำแพงแก้วล้อมพระอุโบสถด้านนอกประดับศิลาลาย ฉลักเป็นรูปเขาไม้และรูปสัตว์ต่างๆ มีซุ้มประตู ๘ ซุ้มสีมา ๘ ฉลักด้วยหินเมืองชลบุรี ใบสีมาเป็นศิลาเมืองเขมร นอกประตูกำแพงแก้วหล่อรูป

สางแปลงแทนรูปสิงหนักไว้ ๒ ข้างประตู รวม ๑๖ รูป ชาลาระหว่างพระอุโบสถปูด้วยศิลาลายเกาะสีชังสลับดำบ้าง สังเกตว่าใช้หินภายในประเทศเป็นส่วนมากผนังรอบพระอุโบสถจำหลักภาพเรื่องรามเกียรติ์ลงในแผ่นศิลาติดไว้ คัดแต่ตอนที่เห็นว่าจะเขียนรูปภาพได้งาม มี ๑๕๔ ภาพ เรื่องจึงไม่ติดต่อกันเหมือนที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แต่ฝีมือจำหลักภาพนั้น งามวิจิตรยิ่งนัก มีผู้เอากระดาษว่าวมาทาบติดแล้วใช้สีถูลงที่กระดาษออกเป็นภาพเกือบคล้ายของจริง เช่นเด็กๆ ใช้กระดาษทาบสตางค์เอาดินสอถูข้างบนภาพ ที่ทำออกไปนั้นจำหน่ายราคาดีพอดู

บานประตูพระอุโบสถด้านนอกประดับมุกด์เป็นลายภาพเรื่องรามเกียรติ์เช่นเดียวกัน แต่ฝีมือช่างมุกและช่างประดับจัดว่างดงามน่าดูมาก ลายละเอียดเส้นเล็กเส้นน้อยเห็นชัดเจน ภาพอ่อนไหวเหมือนมีชีวิต เป็นเครื่องมุกที่ใหญ่ที่สุดในรัชกาลที่ ๓ ด้านในเขียนลายรดน้ำเป็นรูปพัดพระราชาคณะถานานุกรม เปรียญ ทั้งฝ่ายคามวาสี และอรัญวาสี ในกรุงและหัวเมือง ดังจารึกว่า

ใบทวารอุโบถสร้าง *โสภิต พ้นแฮ*
ภายนอกบานมุกด์ประดับ *ดื่นแพร้ว*
รามเรื่องรจเรขประกิจ *ประกอบภาพ เพริศพ่อ*
ในฉลุทองล้วนแล้ว *เลิศหลาย ฯ*
รูปตาลิปัตรตราบถ้วน *ถานา ศักดิ์นา*
ทกสำสงฆ์รายเรียง *รีตแจ้ง*
พุดตาลและสานเงา *งามแฉก ชาติแฮ*
กลมกลีบกระมลให้แสร้ง *สบสรรพ์ ฯ*
สำหรับยศแปลกรู้ *ราชา คณะเอย*
อีกพระครูเนืองนันต์ *เนกตั้ง*
บาเรียนและถานา *นุกรมหลาก หลายแฮ*
ในนอกกรุงถ้วนทั้ง *ทุกสถาน ฯ*

บานหน้าต่างด้านนอกจำหลักเป็นลายแก้วชิงดวง ปิดทองประดับกระจก ด้านในเขียนลายรดน้ำเป็นแบบตราเจ้าคณะสงฆ์

ผนังหว่างหน้าต่างเขียนภาพเรื่องพระสาวกซึ่งได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเลิศในทางต่างๆ เช่น พระสารีบุตรทรงยกย่องว่าเป็นเลิศกว่าพระสาวกที่มีปัญญาเป็นต้น เรียกว่า เป็นเอตทัคคะ มีศิลาลายฉลักเส้นปิดทองบอกเรื่องติดไว้ทุกห้อง ซึ่งเป็นเรื่องในอรรถกถาอังคุตรนิกาย ผนังตอนเหนือหน้าต่างขึ้นไป เขียนเรื่องพระมโหสถบัณฑิต ตอนพระพุทธเจ้าครั้งยังเป็นพระโพธิสัตว์ บำเพ็ญปัญญาบารมีในทศชาติๆ ที่ ๕ คอสองในประธานทั้ง ๒ ข้างเขียนภาพเรื่องเมืองสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช และสวรรค์ชั้นอื่นๆ

เสาในประธานมี ๑๖ เสา เขียนสีน้ำมันเป็นลายดอกไม้ก้านแย่งสลับนก เพดานเขียนสีน้ำมันเป็นดอกไม้ร่วง ไม้ดอก ไม้ผล หลายอย่าง หลังเพดานระหว่างในประธานแผ่แผ่นทองแดงปูไว้ตลอดข้างๆ มุงสังกะสีลูกฟูก สำหรับกันน้ำฝน หรือฝุ่นละออง

ฐานพระประธานรื้อทำใหม่ก่อเป็น ๓ ชั้น ชั้นบนคงตามแบบเดิมประดิษฐานพระประธาน ชั้น ๒ ประดิษฐานพระอัครสาวกของเก่าทั้ง ๒ องค์ ชั้น ๓ ประดิษฐานรูปพระอรหันต์ที่หล่อขึ้นใหม่ ๘ องค์ รวมพระสาวกเป็น ๑๐ องค์ ฐานทั้ง ๓ ชั้นปั้นเป็นลายกุดั่นรองสีแดงประดับกระจกปิดทอง หล่อรูปเทวดา ยักษ์ ครุฑ นั่งประนมมือ ด้วยดีบุกปิดทองเรียงรอบฐาน ในรัชกาลที่ ๔ ได้อัญเชิญพระบรมอัฐิรัชกาลที่ ๑ บรรจุไว้ที่ฐานชุกชีพระประธานส่วนหนึ่ง

พระพุทธเทวปฏิมากร พระประธานพระอุโบสถเป็นพระปางสมาธิ หน้าตัก ๕ ศอก ๑ คืบ ๔ นิ้ว สันนิษฐานว่าเป็นพระสมัยอยุธยาเดิมเป็นพระประธานอยู่วัดศาลาสี่หน้าปัจจุบันนี้เปลี่ยนเป็นวัดคูหาสวรรค์ อำเภอภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ โปรดให้อัญเชิญมาเป็นพระประธานแทนองค์เดิมซึ่งโปรดให้ประดิษฐานไว้ที่ศาลาการเปรียญ น่าสังเกตอยู่ว่าพระพุทธรูปที่โปรดให้อัญเชิญมาจากหัวเมืองต่างๆ เป็นจำนวนมากที่มีพระลักษณะงดงาม และพระองค์ใหญ่ขนาดเดียวกันกับพระประธานก็มีหลายองค์ เช่น พระประธานที่ประดิษฐานประจำวิหารทิศต่างๆ แต่ก็ไม่ทรงโปรด คงจะทรงมีพระราชประสงค์จะให้เป็นพระปางสมาธิเช่นองค์เดิมก็ได้ หรือจะทรงถือว่าวัดนี้ตั้งคู่กับพระบรมมหาราชวัง ซึ่งได้มีพระราชศรัทธาแรงกล้าสถาปนาขึ้นให้ใหญ่โต เป็นมงคลนิมิตอันประเสริฐ พระประธานควรเป็นปางสมาธิ อันแสดงความมั่นคงไม่หวั่นไหว เช่นกับที่เคยมีเรื่องในจดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี กล่าวถึงตอนเสด็จย้ายวังหลวงมาตั้งฝั่งนี้ ก่อนเสด็จเข้าพระบรมมหาราชวังเป็นปฐมฤกษ์ ทรงหยุดพระพักพลที่วัดโพธารามก่อนโดยทรงถือนิมิตว่าเมื่อพระพุทธองค์ทรงตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณชนะหมู่มารทั้งปวงประทับอยู่ที่ภายใต้ต้นโพธิ์โดยทรงถือมงคลนิมิตคำว่า **"โพ"** ก็ได้ ที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือพระแก้วมรกตก็ปางสมาธิ

แต่พระปฏิมากรองค์นี้นับว่ามีพระลักษณะสมส่วนงดงามเป็นพิเศษ จึงทรงถวายพระนามว่าพระพุทธเทวปฏิมากร แปลว่าเทวดาสร้าง

ห้าศอกคืบสี่นิ้ว มีประมาณ
หน้าตักพระประธาน ท่านไว้
อุโบสถซึ่งสิงสถาน สถิตที่ นี้นา
สิบรูปสาวกไหว้ แห่ห้อมแหนองค์ ฯ
ถวายชื่อรบือเกียรติก้อง กำจร
โดยอดีตสังหร เหตุอ้าง
พุทธเทวปฏิมากร ปรากฏ นามเอย
องค์อมรมาสร้าง สฤษฏ์ไว้แต่เพรง ฯ

ผู้เขียนอยู่วัดพระเชตุพนมานานปี พยายามสังเกตความงามของพระประธานซึ่งยกย่องว่ามนุษย์ธรรดาสร้างไม่ได้ เพิ่งพบความงามสมจริงเมื่อไม่นานมานี้เอง พระลักษณะ คือ รูปร่างสมกันทุกส่วน พระพักตร์หรือใบหน้าอันเป็นส่วนสำคัญ เป็นจุดเพ่งเล็งมากที่สุดเช่นพูดกันว่า **"หน้าตาน่าดู" "หน้าตาสวยดี"** หรือนำไปประกอบกับคำอย่างอื่น เช่นผู้มีคุณงามความดีว่า **"เป็นคนมีหน้ามีตา"** คนที่ออกจะเกินไปหรือคนมักอิจฉากันก็ว่า **"อยากได้หน้าได้ตา"** อะไรทำนองนี้ พระพักตร์พระพุทธปฏิมากรก็เช่นเดียวกัน มิใช่แต่ว่าจะเป็นพระพักตร์พระพุทธปฏิมากรเท่านั้น ต้องให้สัดส่วนงดงาม เคยได้ยินพูดถึงพระพุทธรูปกันเสมอๆ ว่า แหมพระองค์นี้ หน้าตาน่ากลัว หน้าบูดหน้าบึ้ง หน้ายิ้ม หน้าใจดี เป็นต้น

พระพุทธเทวปฏิมากร อยู่ในเกณฑ์ ลักษณะที่ส่วนต่างๆ บนใบหน้าพอเหมาะพอดีวงพักตร์ พระขนง พระนาสิก พระโอษฐ์ พระกัณฐ รับกันทุกส่วน เฉพาะพระเนตรเพิ่มพระลักษณะชวนให้มองเห็นอารมณ์ของพระได้ชัดเจน ทอดไปไม่ไกล ไม่ใกล้ เกินไป ผู้ที่ได้พิศอย่างถี่ถ้วนแล้ว ย่อมเกิดความศรัทธาซาบซึ้งบอกไม่ถูก ควรแก่การประดิษฐานไว้เป็นพระประธานประจำอารามโดยแท้

พระประธานเป็นพระประจำวัดประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ เท่ากับเป็นสมภารเจ้าวัด มีหน้าที่ควบคุมหมู่คณะ ถ้ามีพระลักษณะงามไม่ถึงพระพุทธปฏิมากรองค์อื่นๆ ในวัดเดียวกันแล้ว พระอุโบสถถึงจะเป็นสถานที่สำคัญ ก็คลายความศักดิ์สิทธิ์ไปได้ แต่ถ้างามยิ่งกว่าแล้วย่อมพาให้ดีไปตลอดทั้งวัด ผู้ที่เป็นหัวหน้าหมู่หัวหน้าคณะก็เช่นเดียวกัน แต่ถ้าประพฤติปฏิบัติตัวไม่งามสมกับหน้าที่ แม้เพียงผู้เดียวก็พาหมู่คณะให้เสื่อมได้ แต่ถ้าประพฤติปฏิบัติงานดี ย่อมนำหมู่คณะให้พบความเจริญเป็นที่พึ่งอันร่มเย็นสบายอกสบายใจแก่ผู้เข้าไปอาศัยได้

พระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ (กมล โกวิโท)

จากหนังสือสงกรานต์ พ.ศ.๒๕๐๐

พระนาคปรก

พระพุทธชินศรีมุนีนาถ อุรุคอาสนบัลลังก์
อุทธังทิศภาคยนาคปรก ดิลกภพบพิตร

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสร้างวัดโพธารามให้เป็นพระอารามใหญ่สำหรับพระนคร พระราชทานนามใหม่ว่าวัดพระเชตุพน ฯ นั้น ทรงสร้างพระอุโบสถมีพระระเบียงล้อมรอบเป็น ๒ ชั้น ประดิษฐานพระวิหารประจำทั้ง ๔ ทิศ แผนผังพระระเบียงนั้นโปรดให้ทำแบบย่อมุมไม้สิบสอง นับว่าเป็นแผนผังที่มีศิลปะน่าดูมากและยังทรงสร้างพระวิหารคดเป็นทำนองสกัดมุมไว้อีก แล้วโปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปที่หล่อด้วยโลหะ ซึ่งทอดทิ้งปรักหักพังอยู่ตามวัดทางหัวเมืองฝ่ายข้างเหนือนำมาบูรณปฏิสังขรณ์ประดิษฐานไว้ตามพระระเบียง พระวิหารทิศ และพระวิหารคด เฉพาะพระวิหารทิศนั้นทรงเลือกพระพุทธรูปที่เป็นสำคัญและมีพระลักษณะงามประดิษฐานเป็นพระประธาน ฉะนั้นวัดพระเชตุพนฯ จึงมีพระพุทธรูปที่สำคัญๆ ที่ควรจะศึกษาหลายองค์

ข้าพเจ้าเคยเขียนประวัติพระพุทธรูปที่วัดพระเชตุพน มาแล้ว ๓ องค์ คือ

๑. พระพุทธปาลิไลยก์ หรือที่เรียกกันว่า พระป่าเลไลยก์ ประดิษฐาน ณ พระวิหารทิศเหนือมุขหน้า พิมพ์ในหนังสือสามเดือนในเชตวัน ปี พ.ศ. ๒๔๙๘

๒. พระพุทธโลกนาถ หรือที่เรียกว่า พระโลกนาถ ประดิษฐาน ณ พระวิหารทิศตะวันออกมุขหลัง ลงพิมพ์ในหนังสือสามเดือนในเชตวัน ปี พ.ศ. ๒๔๙๙

๓. พระพุทธเทวปฏิมากร พระประธานประจำพระอุโบสถ ลงพิมพ์ในหนังสืองานนักขัตฤกษ์ประจำปี พ.ศ. ๒๕๐๐

สำหรับคราวนี้จะเขียนเรื่องพระประธานประจำพระวิหารทิศตะวันตกมุขหน้าพระวิหารทิศนี้สร้างในรัชกาลที่ ๑ มุขหลังเดิมสั้น รัชกาลที่ ๓ โปรดให้สร้างต่อเมื่อคราวทรงบูรณปฏิสังขรณ์เป็นการใหญ่ พระประธานที่ประดิษฐาน ณ มุขหลัง คงเป็นแต่เพียงพระใหญ่จึงไม่ปรากฏประวัติไว้อย่างไร

ส่วนมุขหน้าประดิษฐานพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยที่จัดว่างามองค์หนึ่ง ปางนาคปรก ประทับอยู่ภายใต้ต้นจิก อัญเชิญมาแต่เมืองสุโขทัย หน้าตักกว้าง ๕ ศอกคืบ ปรากฏตามโคลงจารึกว่า

ชินศรีชื่อชี้พระ นาคปรก
สถานสถิตทิศตก ท่านไว้
จิกแมกแจกกิ่งปก ปานฉัตร เฉลอมแฮ
เดิมสุโขทัยให้ อยู่รั้งหอเหม ฯ

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงโปรดให้อัญเชิญพระบรมธาตุในพระบรมมหาราชวัง ๔๑ พระองค์ และพระบรมธาตุซึ่งมาแต่เมืองน่าน ๒๓๕ พระองค์ สรงพระสุคนธวารีแล้วเชิญเสด็จเหนือพระยานุมาศ ให้ตั้งพลพยุหกระบวนแห่เป็นขนัด พร้อมด้วยเครื่องสูงแลราชวัตรฉัตรธงผ้าธงปฏากพิณพาทย์แตรสังข์ดุริยางค์ดนตรีประโคมแห่มา ณ วัดพระเชตุพน ทรงมีพระราชศรัทธาอุสาหะแรงกล้าเสด็จพระราชดำเนินมาทรงบรรจุพระบรมธาตุในพระบรมมหาราชวัง ๓๐ พระองค์ เข้าไว้ในองค์พระพุทธปฏิมากรนาคปรก ส่วนนอกนั้นอัญเชิญเข้าบรรจุในองค์พระพุทธชินราช (พระวิหารทิศใต้)

พื้นผนังกำแพงมุขหน้านี้โปรดให้เขียนเรื่องพระเกษธาตุ มุขหลังโปรดให้เขียนเรื่องพระพุทธบาท เมื่อรัชกาลที่ ๓ ทรงบูรณปฏิสังขรณ์โปรดให้ช่างเขียนช่างกรมซ้ายเขียนซ่อมใหม่ ดังปรากฏในโคลงจารึกว่า

ช่างเขียนกรมซ้ายซ่อม พื้นผนัง ในนา
เกษธาตุประกาศเรื่องรัง เรขล้วน
งานรบายฝ่ายมุขหลัง แลเลิศ แล้วพ่อ
พุทธบทปรากฏถ้วน แห่งห้าถิ่นเสถียร ฯ

เป็นที่น่าเสียดายยิ่งนักที่ภาพเขียนดังกล่าวแล้วนั้นได้ลบเลือนหายไปหมด ทั้งนี้ เพราะหลังจากพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ รัชกาลที่ ๓ ทรงบูรณปฏิสังขรณ์แล้ว ก็ไม่มีการซ่อมแซมใหญ่ๆ อีก คงมีบ้างเล็กๆ น้อย ประกอบกับไม่มีทุนหรืองบประมาณ สำหรับทำนุบำรุงรักษาไว้เป็นประจำ เมื่อกระเบื้องแตกหัก หลังคารั่ว จึงมิได้รีบจัดแจงซ่อมแซมแก้ไข น้ำฝนได้ชะล้างภาพเขียนฝีมืองามๆ สูญสิ้นไปอย่างน่าเสียดาย ต่อมาในรัชกาลที่ ๕ เมื่อมีการซ่อมใหญ่ จึงใช้น้ำปูนฉาบทาทับภาพเหล่านั้น คงมีอยู่แต่แผ่นศิลาจารึกบอกเรื่อง เช่นเรื่องพระพุทธบาทในมุขหลังมีจารึกติดไว้บนฝาผนังดังนี้

"สุวณฺณปพฺพเต คือพระพุทธบาทยอดเขาสัจพันธบรรพต มีเนื้อความในมัชฌิมนิกาย ปุณโณวาทสูตรว่า มีพาณิชสองคนพี่น้องอยู่ในสุนาปรันตปคามริมฝั่งสมุทร์ พี่ชายชื่อมหาบุญ น้องชื่อจุลบุญ ครั้งหนึ่งมหาบุญคุมเกวียน ๕๐๐ ไปค้าเมืองสาวัตถี ได้ฟังเทศนาในสำนักพระพุทธเจ้าก็บรรพชาเป็นภิกขุ ได้สำเร็จพระอรหัตต์ แล้วกลับไปสู่บ้านเทศนาสั่งสอนชาวบ้านปรันตปคามอันหยาบช้า ในเมื่อหมดพยศอันร้ายกาจแล้ว ผู้เป็นเจ้าก็เข้าอยู่ในถ้ำเขาอัมพหัฏฐบรรพต ฝ่ายจุลบุญผู้น้องก็ออกไปปฏิบัติเป็นนิตย์ ครั้งหนึ่งพาณิช ๕๐๐ ชาวบ้านปรันตปคามลงสำเภาจะไปค้าในประเทศอื่นเมื่อวันจะลงเรือไป พอจุลบุญมาณพนิมนต์พระมหาเถรมาฉัน ณ เรือน พาณิชทั้ง ๕๐๐ ก็ได้รับศีล ๕ ในสำนักผู้เป็นเจ้า

เรื่อง สุวณฺณปพฺพเต สิลาจารึก ๒ ใจความว่า เมื่อพาณิช ๕๐๐ รับศีลในสำนักพระมหาบุญเถร แล้วลงเรือไปในกลางมหาสมุทร์ ถึงเกาะแห่งหนึ่งเป็นป่าไม้จันทน์แดง ก็ตัดขนลงสำเภามาเป็นอันมาก เมื่อแล่นเรือมาปีศาจซึ่งสิงในเกาะนั้นตามมาทำอานุภาพในเรือต้องพายุหนักแล้วทำรูปอันพิภึกหลอกหลอนต่างๆ พาณิชทั้งปวงก็บนแก่เทพารักษ์ แต่น้องชายพระมหาเถรนั้นระลึกถึงพระผู้เป็นเจ้าให้มาช่วย พระมหาเถรก็เหาะมาลอยอยู่บนอากาศ หมู่อมนุษย์กลัวก็หนีไป แล้วพระมหาเถรก็บันดาลให้สำเภาแล่นมา

ถึงบ้านได้โดยสะดวก พาณิชทั้งปวงก็นับถือพระมหาเถรยิ่งนัก ถวายตัวเป็นโยมอุปฐากแก่พระผู้เป็นเจ้า

สุมนกูเฏ คือรอยพระพุทธบาทอันเหยียบไว้ยอดเขาสุมนกูฏในลังกาทวีป มีเนื้อความในสารสังคหะว่าเมื่อพระสัพพัญญูได้ตรัสแล้ว ๘ พระวสา พญามณีอักขิกนาคราชอยู่ ณ ปากน้ำกัลยาณีในเกาะลังกามาอาราธนาพระพุทธองค์กับพระอรหันต์ ๕๐๐ ไปสู่ลังกาทวีป ทรงเทศนาในมณฑปแก้วอันพญานาคนฤมิตไว้ ณ ที่ใกล้กัลยาณเจดีย์ริมฝั่งสมุทร์ แล้วพระองค์ก็เหยียบรอยพระบาทไว้

โยนกปุเร คือรอยพระพุทธบาท อันพระพุทธเจ้าทรงประดิษฐานไว้บนยอดเขารังรุ้ง แดนโยนกประเทศคือเมืองเชียงใหม่ ๑

นมฺมทายนทิยา คือพระพุทธบาททรงเหยียบไว้ ณ หาดทรายทองด้วยประโยชน์แก่พญานัมทายนาคราช อันกราบทูลอาราธนาไว้เป็นที่เจดีย์ถานตำบล ๑

ที่นี้ข้างบนเมืองโยนก คือเมืองเชียงใหม่ ข้างล่างเมืองภูกาม คือเมืองอังวะ และกษัตริย์ทั้งสองกับมหาชนทั้งสองประเทศ มานมัสการพระพุทธบาท ณ ยอดเขารังรุ้ง”

ในคราวทรงบูรณปฏิสังขรณ์ใหญ่ เมื่อรัชกาลที่ ๓ นั้น โปรดให้แบ่งงานตามความชำนาญ โดยมีหัวหน้ารับผิดชอบ ดังเช่นการเขียนซ่อมภาพก็เป็นหน้าที่ช่างเขียนช่างกรมซ้าย ส่วนการซ่อมตัวพระวิหารหลวงพิทักษ์นรินทร์ เจ้ากรมองครักษ์ฝ่ายซ้ายในพระราชวัง เป็นผู้กำกับการซ่อม นายจ่ายวดเป็นผู้ตรวจงาน

พนักงานวิหารสร้างซ่อม *เสร็จถวิล ราชฤๅ*
หลวงพิทักษ์นรินทร์ *หนึ่งผู้*
ฉลองบาทบวรวังยิน *ยศเลื่อง แลพ่อ*
องครักษ์ตระหนักนามรู้ *พี่เจ้ากรมเฉวียง ฯ*
จ่ายวดมหาดเล็กได้ *กำกับ*
การทุกสิ่งเสร็จสรรพ *สืบสร้าง*
โองการท่านบังคับ *คุมช่าง ฉลุนา*
คงแต่ดีชี้มล้าง *ชั่วใช้ใหม่เขียน ฯ*

รัชกาลที่ ๕ โปรดฯ ให้ปฏิสังขรณ์พระวิหารทิศ รวม ๒ ครั้ง คือ ครั้งแรกประมาณ พ.ศ. ๒๔๒๑ โปรดฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์ เป็นแม่กอง ส่วนมากซ่อมแต่เครื่องบน ปลดช่อฟ้าใบระกาลงหมด ไม้ตัวใดที่ผุเสียก็ทำใหม่ ไม้ตัวใดที่ยังคงใช้ได้คงใช้ต่อไปกะเทาะกระจกออกหมด ลงรักประดับกระจกใหม่

ครั้งที่ ๒ ประมาณ พ.ศ.๒๔๔๓ โปรดฯ ให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ตั้งเงินงบประมาณสำหรับปฏิสังขรณ์ประจำปีขึ้น ปีละ ๔๐,๐๐๐ บาท (สี่หมื่นบาท) (เงินงบประมาณส่วนนี้ถูกตัดเมื่อสมัยรัชกาลที่ ๗) และโปรดฯ ให้กระทรวงโยธาธิการเป็นเจ้าหน้าที่จัดการซ่อมพระวิหารทิศทั้ง ๔ หลัง เป็นระยะเวลาที่ต้องรีบซ่อมด้วย การซ่อมคราวนี้ก็คล้ายกับครั้งก่อน คือปลดช่อฟ้าใบระกาลงทั้งหมด ไม้ที่

ผุใช้การไม่ได้จัดการเปลี่ยนใหม่ ผนังที่ผุพังกะเทาะออก ถือปูนใหม่ ผนังด้านนอกทาน้ำปูนขาว ด้านในทาน้ำปูนสีเหลือง เพดาน ฝ้า ไขราน เชิงชาย ทาสีใหม่ หน้าบรรณ ทวยบัว ปลายเสา ซุ้มประตูหน้าต่างที่ชำรุดซ่อมใหม่และอาบรักไว้

รัชกาลที่ ๖ โปรดฯ ให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงจัดการเรื่องการปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุในบริเวณพระอุโบสถวัดพระเชตุพน จึงทรงตั้งพระราชาคณะเป็นกรรมการ ๔ รูป พ.ศ. ๒๔๖๗ คณะกรรมการได้จัดการปฏิสังขรณ์พระวิหารทิศทั้ง ๔ ปลดช่อฟ้าใบระกาลงมากะเทาะกระจกเก่าออกหมดลงรักประดับกระจกใหม่ ไม้เครื่องบนที่เสียเปลี่ยนใหม่ ไม้จันทันของเก่านั้นห่างมาก เพิ่มไม้จันทันขึ้นในระหว่างหลังคามุงกระเบื้องเคลือบเก่าทั้งสิ้น การปฏิสังขรณ์ยังไม่ทันแล้วก็สิ้นรัชกาลที่ ๖

รัชกาลที่ ๗ ได้ดำเนินการปฏิสังขรณ์ต่อ คือ ปิดทองประดับกระจกและเขียนภาพบานประตูหน้าซึ่งยังค้างอยู่จนเสร็จ และ พ.ศ.๒๔๗๔ รัฐบาลก็ตัดงบประมาณการปฏิสังขรณ์ปีละสี่หมื่นบาท เพื่อประหยัดรายจ่าย ตั้งแต่นั้นมาการปฏิสังขรณ์ก็ต้องหยุดชะงัก

พ.ศ. ๒๔๙๗ ทางวัดได้ทำการปฏิสังขรณ์พระวิหารทิศตะวันตกอีก แต่คราวนี้ทำการปฏิสังขรณ์เฉพาะองค์พระนาคปรกและฐาน คือ องค์พระขัดแล้วลงรักปิดทองใหม่ทั้งองค์ ปรากฏว่าที่องค์ตั้งแต่ตอนพระนาภีถึงพระอุระด้านหน้ามีแผ่นโลหะทองเหลืองหนาประมาณ ๒ เซ็นต์ทาบติดไว้

ฐานพระซึ่งเป็นรูปพระยานาคขดขนดเป็นบัลลังก์ ๔ ชั้น เดิมปั้นด้วยปูนขาว เสื่อมคุณภาพลอกลายเกล็ดพระยานาคเป็นแบบไว้ แล้วกะเทาะปูนขาวออก ทำใหม่ผูกเหล็กหล่อเป็นคอนกรีต ลายเกล็ดหล่อด้วยปูนซีเมนต์ประดับเช่นเดิม ลงรักปิดทองประดับกระจก ศีรษะพระยานาค ๗ เศียรทำด้วยไม้กะเทาะกระจกของเก่าออก ลงรักปิดทองประดับกระจกใหม่

ไม้มุจลินท์หรือต้นจิกนั้น ลำต้นแกนในทำด้วยไม้สัก หุ้มปูนขาวข้างนอก ปูนขาวแตกร้าวไม้สักผุใช้การไม่ได้ เอาออกหมด ใช้เหล็กพืดเป็นแผ่นหนา ๒ เซ็นต์ กว้าง ๔ นิ้ว ทำเป็นแกนกลางสำหรับยึดเศียรพระยานาคทั้ง ๗ เศียร แล้วผูกโครงเหล็กขนาด ๔ หุน หล่อคอนกรีตทำเป็นลำต้น กิ่งไม้จิกทำด้วยเหล็กใบเป็นทองแดงเคลือบสีเขียว ทำความสะอาดแล้วทาสีใหม่ ภูเขากะเทาะปูนผิวที่เสื่อมออกแล้วโบกปูนทับใหม่ทาสีคล้ายของเดิม และในคราวเดียวกันนี้ได้ลงรักปิดทองประดับกระจกโต๊ะหมู่บูชาหน้าพระนาคปรกด้วย

เงินสำหรับใช้จ่ายในการปฏิสังขรณ์ครั้งนี้คือ

๑. คุณนายผะอบ ณ นคร ๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท

๒. เงินจากการฉายภาพยนตร์ซึ่ง คุณมนตรี ตันธนะ จัดการสำหรับเป็นที่ระลึกแก่ คุณชุมแสง ตันธนะ ๑๕,๙๖๑.๐๐ บาท

๓. เงินวัดสมทบ ๖,๐๓๙.๐๐ บาท รวมเงิน ๔๒,๐๐๐.๐๐ บาท

กระจกสำหรับประดับเป็นของที่วัดซื้อไว้เดิม เท่าที่ใช้ไปประมาณราคา ๓,๐๐๐.๐๐ บาท คงเป็น

เงินทั้งสิ้น ๔๕,๐๐๐.๐๐ บาท

พระวิเชียรธรรมคุณาธารพระราชาคณะ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้อำนวยการซ่อม นายชุณห์ โชคดี เป็นช่างจัดการซ่อม เฉพาะทองคำเปลวสิ้นไปทั้งหมดประมาณ ๕๐,๐๐๐ แผ่น สิ้นเวลาซ่อมคราวนี้ ๒ ปีเศษ แล้วเสร็จ พ.ศ.๒๕๐๐

พระนามพระประธานประจำพระวิหารทิศนั้น แต่เดิมเรียกตามปางพระเท่านั้น เช่นปางเสด็จโปรดพระเบญจวัคคีย์ ปางพระนาคปรก ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ ทรงถวายพระนามเพิ่มใหม่ (เว้นแต่พระโลกนาถ) พระนาคปรก ก็ได้รับถวายพระนามใหม่ มีสร้อยเพิ่มยาวกว่าเดิม

เพิ่มพระลักษณะประกอบเป็นสร้อยพระนาม บอกเสร็จว่าพระพุทธเจ้าทรงมีพระยานาคเป็นบัลลังก์ที่ประทับนั่งทั้งส่วนข้างบนพระยานาคก็ยังแผ่พังพานปกป้องพระพุทธองค์อีกปรากฏพระนามดังนี้

พระพุทธชินศรีมุนีนาถ อุรุคอาสนบัลลังก์
อุทธังภาคย์นาคปรก ดิลกภพบพิตร

พระนาคปรก เป็นพระพุทธรูปที่จัดว่าเป็นพระปางใหญ่ และถือกันว่าเป็นพระประจำวันเสาร์ มักมีปรากฏอยู่ในปูชนียสถานทั่วๆ ไป

พระพุทธเจ้าเมื่อตรัสรู้แล้ว คงประทับเสวยวิมุตติสุข (คือความสุขเกิดแต่ความหลุดจากกิเลสและอาสวะทั้งปวง) ในที่ต่างๆ เป็นเวลา ๗ สัปดาห์คือ ๔๙ วันดังนี้

สัปดาห์ที่ ๑ ประทับอยู่ภายใต้ร่มพระมหาโพธิ์ที่ตรัสรู้
สัปดาห์ที่ ๒ ประทับ ณ ภายใต้ร่มไม้ไทร เรียกว่า “อชปาลนิโครธ”
สัปดาห์ที่ ๓ ประทับ ณ ภายใต้ร่มไม้จิก เรียกว่า “มุจจลินท์”
สัปดาห์ที่ ๔ ประทับ ณ ภายใต้ร่มเกต เรียกว่า “ราชายตนะ”
สัปดาห์ที่ ๕ เสด็จไปยืนจ้องพระเนตรดูพระมหาโพธิมิได้กระพริบพระเนตร เรียกว่า อนิมิสเจดีย์
สัปดาห์ที่ ๖ เสด็จจงกรม ณ ที่จงกรมซึ่งทรงเนรมิต เรียกว่า รัตนจงกรมเจดีย์
สัปดาห์ที่ ๗ เสด็จประทับนั่งขัดบัลลังก์ ณ เรือนแก้วที่เทวดาเนรมิต เรียกรัตนฆรเจดีย์

ต้นไม้จิก อยู่ทางทิศอาคเนย์แห่งต้นพระมหาโพธิ์ พระองค์เสด็จจากต้นไม้ไทรซึ่งตั้งอยู่ทางทิศบูรพาแห่งต้นมหาโพธิ์แล้วประทับนั่ง ณ ต้นไม้จิกนั้นสวยวิมุตติสุขอยู่ตลอดเวลา ๗ วัน ระหว่างนั้นฝนเจือลมหนาวตกพรำตลอดทั้งสัปดาห์พระยานาคชื่อมุจจลินท์ซึ่งอยู่ในสระโบกขรณีข้างๆ ต้นไม้จิกนั้นคิดว่าเพื่อป้องกันความหนาวความร้อนและเหลือบยุงริ้นไรเบียดเบียนก่อความเดือดร้อนต่อพระพุทธองค์จึงได้มาขดขนดวงรอบๆ พระวรกายพระพุทธองค์ ๗ รอบ แผ่พังพานใหญ่ปกเบื้องบนพระเศียร ภายในวงขนดนั้นประมาณเท่ากับห้องเรือนคลังในโลหะปราสาท พระพุทธเจ้าจึงเป็นเหมือนประทับนั่งอยู่ภายในปราสาทอันเงียบสงัด เมื่อฝนหายแล้วพระยานาคคลายขนดออก จำแลงเพศเป็นมานพมายืนเฝ้าพระพุทธองค์ทรงเปล่งอุทาน ณ ที่นี้ว่า

"ความสงัดเป็นความสุขของบุคคลผู้มีธรรมปรากฏแล้ว ผู้เห็นวิเวก (ความสงัดหรือทำด้วยดวงตาคือญาณ) (ความหยั่งรู้) ความไม่เบียดเบียนกัน มีความรักใคร่ปรารถนาความสุขซึ่งกันและกัน และความปราศจากกำหนัดคือล่วงกามเสียได้ด้วยประการทั้งปวง เป็นสุขในโลก ความนำอัสมิมานะคือถือตัวถือตนให้หมดสิ้นได้เป็นสุขอย่างยอดเยี่ยม"

พระปางนาคปรกที่มีอยู่นั้น ทำเป็นพระพุทธองค์ประทับนั่งเป็นขนดเป็นเสีย มิใช่อยู่ในวงขนดตามประวัติ ข้อนี้เห็นจะเป็นศิลปะของช่างแกะหรือช่างปั้น ช่างเขียน เพราะถ้าจะทำอย่างว่าก็จะไม่เห็นองค์พระ จุดที่สำคัญคือองค์พระจึงต้องให้ลอยเด่นชัด และเรื่องพระยานาคหรือนาคๆ ที่เข้าใจกันนั้นชอบกลอยู่ จะมีจริงหรือไม่ อาจมีก็ได้ แต่หายสาบสูญไปแล้วเช่นสัตว์บางอย่างที่เรียกว่าไดโนเสาร์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงมีมติว่า คงจะพรรนาเทียบเทวรูปปางนาคปกก็ได้ ด้วยมีศาสนาบางลัทธิในสมัยนั้นนิยมนับถือพระยานาคว่าเป็นสัตว์วิเศษที่บันดาลคุณและโทษได้ จึงนับถือยกย่องเคารพบูชากัน แม้พระพุทธประวัติบางตอนนอกจากนี้ก็ยังมีกล่าวเกี่ยวพันถึงเรื่องอำนาจอานุภาพของพระยานาค ที่พระพุทธองค์เสด็จไปทรมาน เช่น พระยาภุชงค์นาคราช หรือตอนไปทรมานชฎิล ๓ พี่น้อง ก็มีเรื่องพระยานาคอยู่ด้วย ถึงอย่างไรก็ดี ก็คงยังแสดงให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธความดีหรือชั่วที่เกิดจากการบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะหลักการของพระพุทธเจ้านั้นคือการกระทำของแต่ละบุคคลซึ่งเรียกว่า **"กรรม"** เท่านั้นเป็นผลที่จะเกิดขึ้นได้ อีกอย่างหนึ่งก็แสดงให้เห็นอานุภาพแห่งพระเมตตาบารมีคือความรักความหวังดีของพระพุทธองค์ จะเสด็จไปที่ใดศัตรูรู้ก็เป็นมิตรได้

พระปางนาคปรกนิยมประดิษฐานอยู่ทางทิศตะวันตก เปรียบเหมือนทิศเบื้องหลังในทิศ ๖ คงจะถือคำว่า **"ปรก"** นั้นกระมัง ว่าคอยปกป้องคุ้มครองด้านหลัง

ผู้เกิดวันเสาร์หรือผู้ที่เทวดาพระเสาร์เสวยอายุ นิยมบูชาพระปางนาคปรก เจ้าประคุณเจ้าคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์อธิบายว่า เสาร์หมายถึงความทุกข์ เป็นวิตกจริต บูชาพระปางนาคปรกก็เพื่อประสงค์ให้ปกป้องอันตรายภัยพิบัติเป็นการช่วยให้พ้นจากความยากลำบาก อีกอย่างหนึ่งเสาร์เป็นนาคนามตรงกับพระปางนี้ที่มีพระยานาค

ผู้เกิดวันเสาร์กล่าวกันว่า เป็นคนแข็งไม่ค่อยยอมใคร แข็งนั้นถ้าเป็นแข็งแรงคงดี แข็งกระด้างรู้สึกว่าไม่ค่อยเหมาะ แข็งนักมักหาอ่อนนักก็ไม่ไหว แข็งอ่อนๆ หรืออ่อนแข็งๆ คงดี การไม่ยอมใครนั้นส่วนมากเป็นเพราะความถือตัวมากไป เห็นตัวตนเหนือหรือวิเศษกว่าผู้อื่น เช่นนี้จึงมักไม่ยอมผู้อื่น มิใช่ยอมด้วยเหตุผล จึงอาจเป็นผลให้เจ้าตัวเป็นคนมีความทุกข์เป็นอารมณ์ บูชาพระปางนาคปรกนี้ ถ้าจะให้ปกป้องคุ้มครองตัวให้ประสพความสุขแล้วน่าจะได้ระลึกถึงพระพุทธอุทานที่กล่าวมาแล้วข้างต้นโดยเฉพาะข้อที่ว่า **"ความนำอัสมิมานะถือตัวถือตนให้หมดสิ้นได้เป็นความสุขอย่างยอดเยี่ยม"**

ทุกๆ คนมิใช่เฉพาะแต่คนที่เกิดวันเสาร์ คงจะยอมรับว่าความถือตัวตน หรือความไม่รู้จักยอมกันบ้างนั้น เป็นสาเหตุข้อหนึ่งที่ก่อให้เกิดความทุกข์ไม่สบายอกสบายใจ สร้างรอยร้าวให้เกิดขึ้นในครอบครัว

หมู่คณะ แม้ในวงการคณะสงฆ์ และประเทศชาติ ฉะนั้นผู้หวังความสุข ควรรู้จักคำว่า ยอมหรือแพ้บ้าง **“แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร”**

พระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ (กมล โกวิโท)
ตุลาคม ๒๕๐๐

ประกอบการเรียง
๑. หนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพน เล่ม ๑ - ๒
๒. หนังสือพระประวัติวัดพระเชตุพนฯ พระครูปลัดสัมพิพัตนพรหมจริยาจารย์ (บุญ)
๓. สมันตปาสาทิกา ตติยภาค
๔. พุทธประวัติ เล่ม ๑.
๕. พระวิเชียรธรรมคุณาธาร (กมล กมโล) และนายชุณห์ โชคดี

จากหนังสือสามเดือน พ.ศ.๒๕๐๐

พระโปรดปัญจวัคคีย์

(ภาพที่ ๔)

พระประธานประจำพระวิหารทิศใต้

พระพุทธชินราช *วโรวาทธรรมจักร*
อัครปฐมเทศนา *นราศภบพิตร*

พระโปรดปัญจวัคคีย์ พระประธานประจำพระวิหารทิศใต้เป็นพระปางมารวิชัยสมัยสุโขทัย หน้าตัก ๕ ศอก ๑ คืบ ๑ นิ้ว อัญเชิญมาแต่เมืองสุโขทัย แล้วโปรดฯ ให้หล่อรูปพระปัญจวัคคีย์ขึ้นใหม่ ประดิษฐานไว้ด้วย จึงเรียกว่าปางเสด็จเทศนาโปรดพระปัญจวัคคีย์หรือพระโปรดปัญจวัคคีย์ อันหมายถึงปางปฐมเทศนานั่นเอง (ปางปฐมเทศนานั้นยกพระหัตถ์ขึ้นเสมอพระอุระ กรีดนิ้วพระหัตถ์เป็นวงคล้ายจักร) สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงนิพนธ์เมื่อคราวทรงปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ ๓ ไว้ดังนี้

สุโขทัยธรรมราชผู้ *นามชิน ราชฤๅ*
สถิตวิหารทักษิณ *มุขหน้า*
ธรรมจักรแจกพรหมินทร์ *หมื่นภพ ผองเฮย*
เบญจพัคคีย์มีห้า *อยู่เฝ้าสดับแสดง ฯ*

ผนังมุขหน้าเขียนภาพตั้งแต่เทศนาธรรมจักรจนถึงธาตุอันตรธาน มุขหลังเขียนเรื่องฎีกาพาหุง ๘ บท ช่างกรม ช่างมหาดเล็ก มีโคลงพระนิพนธ์ว่า

ช่างวาดมหาดเล็กล้วน *ฉลุลักษณ์ ภาพพ่อ*
ปฐมแต่เทศน์ธรรมจักร *จวบเท้า*
ชินธาตุท่านทำลัก *ลาญล่วง แล้วเฮย*
บรรลุพระสาสน์เข้า *ขวบห้าพันประมวญฯ*
มุขหลังรังรักษ์แต้ม *ฎีกาพา หุงแฮ*
แปดบทรจนาปรา *กฏไว้*
โดยอรรถวัจนกถา *ธรรเมศ*
แสดงปราชญ์นรชาติได้ *เรื่องรู้ดูเขียน ฯ*

เข้าใจว่า รัชกาลที่ ๕ ทรงพระราชทานสร้อยพระนามเพิ่มใหม่ มีศิลาจารึกติดไว้ที่ฐานพระดังนี้

พระพุทธชินราช *วโรวาทธรรมจักร*
อัครปฐมเทศนา *นราศภบพิตร*

เป็นที่น่าเสียดายที่ภาพเขียนเหล่านี้ลบหมดแล้ว คงเหลือภาพเขียนในสมัยเก่าอยู่เพียงที่บาน

ประตูเท่านั้น เล่ากันว่า เมื่อสมัยปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ในรัชกาลที่ ๕ ภาพที่บานประตูเกือบถูกลบเขียนใหม่เหมือนกัน เผอิญสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงฯ เสด็จมาพบเข้า รับสั่งให้รักษาไว้ เพราะทรงเสียดายฝีมือเขียนอันมีอารมณ์ละเอียดอ่อน ซึ่งเป็นแบบศิลปะไทยแท้ ภาพนั้นเป็นภาพพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ถ้าพิศดูแล้วจะเห็นช้างนั้นคล้ายกับมีชีวิต ลายกนกที่องค์พระอินทร์สะดับพริ้วเสมือนต้องลม ประหนึ่งว่าเราอยู่ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ด้วย

การบูรณปฏิสังขรณ์ ในรัชกาลที่ ๓ โปรดฯ ให้เป็นหน้าที่หลวงกรรภยุบาทว์เจ้ากรมเป็นผู้กำกับการซ่อม จ่าจิตรนุกูล กรมมหาดเล็กเป็นผู้ตรวจ

หลวงกรรภยุบาทว์เจ้า กรมงาน เกณฑ์ฤๅ
ราชรักษ์ปรักษ์ขวาวิหาร ซ่อมสร้าง
จ่าจิตรนุกูลการ กำกับ อีกเอย
กรมมหาดราชวังอ้าง ชื่อตั้งสองตน ฯ

ภายในฐานพระบรรจุพระบรมธาตุซึ่งเชิญจากในพระราชวัง ๑๑ องค์ บรรจบกับพระบรมธาตุแต่เมืองน่าน ๖๐ องค์ และบรรจุธาตุพระอรหันต์ใส่โกศแก้วไว้ใต้ฐานพระปัญจวัคคีย์ ๑๘๖ องค์

คราวต่อมาปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ ๕ พร้อมกับพระวิหารทิศอื่นๆ ที่เคยกล่าวมาแล้วในเรื่องพระวิหารนั้นๆ จึงของดไว้ในที่นี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร เจ้าของห้างขายยาตราใบโพธิ์ ได้มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์เพื่อปฏิสังขรณ์องค์พระพุทธชินราช พระปัญจวัคคีย์ และฐานชุกชี โดยให้ช่างลงรักปิดทององค์พระปั้นลวดลายประดับฐานซึ่งลอกพิมพ์จากของเก่าแล้วลงรักปิดทองประดับกระจกเสียใหม่ นายชุณห์ โชคดี เป็นนายช่าง พระวิเชียรธรรมคุณาธาร เป็นผู้อำนวยการปฏิสังขรณ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งตระกูลตั้งตรงจิตร และได้ทำที่บรรจุอัฐิประจำตระกูลไว้ที่ผนังหลังองค์พระพุทธชินราชด้วย นอกจากนี้ยังได้จัดสร้างตู้สำหรับเก็บเครื่องสังฆพัสดุภัณฑ์ มีรายการดังนี้

๑. ลงรักปิดทององค์พระพุทธชินราช พระปัญจวัคคีย์และซ่อมฐานชุกชี	เงิน	๔๕,๐๐๐ บาท
๒. ลงรักปิดทององค์พระและพระอัครสาวก มุขหลังซ่อมฐานชุกชี	เงิน	๓๕,๐๐๐ บาท
๓. สร้างตู้สังฆพัสดุภัณฑ์ มุขหน้า	เงิน	๒๘,๗๐๐ บาท
๔. สร้างตู้สังฆพัสดุภัณฑ์ มุขหลัง	เงิน	๖๐,๕๐๐ บาท
๕. สร้างลูกกรงรอบฐานพระ มุขหน้า	เงิน	๒,๕๐๐ บาท
๖. สร้างลูกกรงรอบฐานพระ มุขหลัง	เงิน	๒,๐๐๐ บาท
๗. เตียงสำหรับพักผ่อน	เงิน	๗๐๐ บาท
	รวมเป็นเงิน	๑๗๔,๔๐๐ บาท

อนึ่ง นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร ผู้นี้ ได้อุทิศเงินสร้างถาวรวัตถุและสิ่งของเครื่องใช้ไว้ในวัดนี้เป็นจำนวนประมาณ ๔ ล้านบาท นับว่าเป็นกำลังค้ำจุนวัดในสมัยนี้อย่างดีเยี่ยม

พระปางนี้แม้จะมิได้จัดเป็นพระประจำวันเกิดในทางโหราศาสตร์เช่นองค์อื่นๆ ก็ถือว่าเป็นสำคัญปางหนึ่ง ซึ่งนิยมสร้างไว้ในปูชนียสถานใหญ่ๆ ทั่วๆ ไป ด้วยว่าเป็นตอนแสดงปฐมเทศนา อันเป็นเสมือนสังเวชนียสถานแห่งหนึ่ง (สังเวชนียสถานมี ๔ คือที่ ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และนิพพาน) มีตำนานสังเขปดังนี้

เมื่อพระพุทธองค์ตรัสรู้แล้ว ทรงเสวยวิมุตติสุขอยู่เป็นเวลา ๗ สัปดาห์ ต่อแต่นั้นก็ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณที่จะแสดงธรรม ทรงระลึกถึงอุทกดาบสกับอาฬารดาบสทั้งสองที่พระองค์เคยไปศึกษาด้วย ขณะนั้นก็สิ้นชีพเสียแล้วไม่ทรงเห็นใครที่สมควร นอกจากฤาษีปัญจวัคคีย์ทั้งห้า คือ พระโกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานาม และอัสสชิ ซึ่งได้ติดตามพระองค์มาตั้งแต่ออกทรงผนวช จนกระทั่งพระองค์เลิกบำเพ็ญทุกรกิริยาอันเป็นวิธีทรมานกายให้ลำบากเหน็ดเหนื่อยเปล่า แล้วกลับมาเสวยพระกระยาหารเพื่อบำเพ็ญเพียรทางใจ ฤาษีทั้ง ๕ ไม่พอใจอย่างยิ่ง โดยเข้าใจว่าพระมหาบุรุษอ่อนแอเวียนกลับไปเพื่อเป็นผู้มักมากในกามสุขอีก จึงได้หลีกไปยังป่า อิสิปตนมฤคทายวัน พระองค์ทรงเห็นอุปนิสัยของปัญจวัคคีย์ซึ่งมีความเชื่อมั่นในพระปัญญาธิคุณของพระองค์มาเป็นทุนเดิมแล้ว ว่าสามารถจะเข้าใจในสัจธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ได้ จึงเสด็จไปโปรดทีแรกปัญจวัคคีย์แสดงกิริยากระด้างกระเดื่อง เมื่อได้สดับพระปฏิญญาของพระพุทธองค์และฟังสัจจธรรม ที่เรียกว่าธัมจักกัปปวัตตนสูตรแล้ว ก็ได้รู้แจ้งเห็นจริง บรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด สังฆรัตนะก็อุบัติขึ้น ณ ที่นั้นเป็นแห่งแรก เมื่อวันเพ็ญอาสาฬหบุรณมีกลางเดือน ๘ แล้วจึงทรงสั่งให้ออกประกาศพระพุทธศาสนา จนแพร่หลายมาถึงทุกวันนี้

มีหลายๆ ท่านที่นิยมการสร้างตัวเองทางลัด เป็นคนใจเร็วด่วนได้อย่างไม่มีเหตุผล แล้วก็ต้องพลาดความหวังอย่างน่าเสียดาย จะทำอะไรก็ตาม ต้องสร้างพื้นหรือวางรากให้แข็งก่อนจะได้คงทน พระบรมศาสดาของเราทรงตั้งพระพุทธศาสนาเริ่มจากสาวกเพียง ๕ องค์ มีอายุอยู่มาได้ถึง ๒,๕๐๐ ปีเศษแล้ว เพราะพระองค์ทรงเลือกบุคคลที่สมควรเป็นพื้นฐานเสียก่อน มิได้เข้าใจว่าเป็น **"สัพพัญญู"** แล้วจะพูดหรือจะทำอะไรก็สำเร็จหมดทุกอย่าง เริ่มแต่น้อยไปหามาก สามารถแก้ข้อข้องใจของพระปัญจวัคคีย์ผู้เต็มไปด้วยความกังขาได้หมดสิ้นแจ่มแจ้ง จะทำอะไรต้องไม่ลืมกาลเทศะ

ความทุกข์นั้น ถ้าเก็บไว้ก็ยิ่งทุกข์ ครั้นจะระบายให้ผู้อื่นฟังก็ช่วยไม่ได้ ผู้มีทุกข์จึงมักจะไปปรับทุกข์กับสิ่งที่ยอมรับฟังไว้โดยส่วนเดียว เช่น ต้นไม้ ภูเขา หรือพระพุทธรูป ถ้าเราเป็นแต่เพียงกราบไหว้บูชาเพื่อจะขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นบันดาลให้ บางทีเราอาจจะทุกข์หนักยิ่งขึ้น ฉะนั้นผู้ปรารถนาจะขอให้พระพุทธปฏิมากรองค์นี้ช่วยให้พ้นทุกข์ พึงนำพระพุทธจริยามาเป็นแนวทางปฏิบัติ ย่อมจะบรรลุผลอันไพบูลย์ด้วยประการฉะนี้

จากหนังสือสามเดือน พ.ศ.๒๕๐๑

พระพุทธไสยาส

งานประจำปีวัดโพธิ์ ตั้งชื่อไว้เสียหรูหราว่า **"งานนักขัตฤกษ์นมัสการพระพุทธไสยาสน์ วัดพระเชตุพนฯ"** แต่คนทั่วๆ ไป คงเรียกกันว่างานประจำปีวัดโพธิ์อยู่นั่นเอง **"งานนักขัตฤกษ์"** หมายความว่าเป็นงานสนุกสนานตามฤดูกาล งานรื่นเริงประจำปีเป็นคำบาลี มีหลายเรื่องในตำนานพระพุทธศาสนากล่าวถึงงานนักขัตฤกษ์ เช่น เรื่องนางวิสาขา มหาอุบาสิกา ตอนเป็นสาวไปเที่ยวงานนักขัตฤกษ์ประจำปี พราหมณ์ของมิคารเศรษฐีบิดาของปุณณวัฒนกุมาร พบนางในงานนั้น หรือพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะตอนที่ยังเป็นหนุ่มเจ้าสำราญไปงานนักขัตฤกษ์เหมือนกัน เกิดความเบื่อหน่ายเพราะดูมหรสพจึงออกบวช

งานนักขัตฤกษ์ วัดโพธิ์แต่เดิมนั้น เป็นงานไหว้พระประจำปีเปิดพระวิหารตามทิศต่างๆ ให้คนเข้ามานมัสการทั่วไป เป็นงานออกร้านที่สนุกสนานงานใหญ่งานหนึ่ง มีต้นเดือนเมษายน งานประเพณีนั้นหยุดเสียนานปี เพราะการจัดงานขาดทุน ต่อมา พ.ศ. ๒๔๘๖ สมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺต มหาเถระ) ได้ดำริให้มีงานขึ้นอีก ชักชวนคนให้มาก่อพระเจดีย์ทรายไหว้พระนอนและเมื่อ พ. ศ. ๒๔๘๘ เริ่มการบรูณปฏิสังขรณ์องค์พระนอนเป็นการใหญ่ จึงถือเป็นงานไหว้พระนอนประจำปี และเลื่อนกำหนดงานมามีในเทศกาลสงกรานต์

ความจริงเรื่อง **"พระนอน"** นี้น่าจะเขียนแต่ต้นๆ แน่ก็มิได้เขียน เขียนแต่พระพุทธปฏิมากรสำคัญองค์อื่นๆ ทั้งนี้ก็เพราะว่า **"พระนอน"** เป็นพระองค์ใหญ่ที่น่าสนใจอยู่แล้ว องค์อื่น ๆ ถูกพระนอนท่านบังไม่ค่อยมีผู้รู้จัก ฉะนั้นจะเขียนเมื่อไรก็ได้เพราะมีผู้นิยมอยู่แล้ว

เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงสถาปนาพระอารามนี้ บริเวณข้างด้านตะวันตกเพียงเขตมหาเจดีย์ศรีสรรเพชญ์เท่านั้น ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดฯ ให้ขยายบริเวณออกไปทางทิศตะวันตกด้านเหนือ ที่ตรงนั้นเป็นวังของพระเจ้าน้องนางเธอพระองค์เจ้ากุ หรือที่เรียกกันว่าเจ้าครอกวัดโพธิ์ (ต่อมาได้สถาปนาเป็นกรมหลวงนรินทรเวที) ซึ่งขณะนั้นพระองค์เจ้ากุสิ้นพระชนม์แล้ว คงเป็นที่ประทับของพระโอรสคือกรมหมื่นนรินทรเทพ และกรมหมื่นนเรนทรบริรักษ์ โปรดฯ ให้ไปประทับวังที่สร้างใหม่ใกล้ประตูสะพานหัน

โปรดฯ ให้สร้างพระปางพระประทับบรรทม (พระนอน) ขึ้นที่ตรงบริเวณวังนั้น เพราะพระพุทธรูปปางที่สำคัญองค์อื่นๆ มีอยู่แล้ว ขาดแต่ปางบรรทมเท่านั้น พระพุทธปฏิมากรองค์นี้สร้างด้วยก่ออิฐถือปูน แล้วลงรักปิดทอง ยาว ๑ เส้น ๓ วา สูง ๑๕ เมตร เฉพาะพระพักตร์จากไรพระศก (ไรผม) ถึงพระหนุ (คาง) ยาว ๑๐ ศอก กว้าง ๕ ศอก ฝีมือช่างสิบหมู่ของหลวง

พระองค์เจ้าลดาวัล (ต่อมาได้สถาปนาเป็นกรมหมื่นภูมินทรภักดี) ทรงกำกับการสร้าง สร้าง

องค์พระก่อนแล้วจึงสร้างพระวิหารในภายหลัง พระวิหารสร้างลดมุข ๓ ชั้นอย่างพระอุโบสถ หลังคามุงกระเบื้องเคลือบสีขาบ พื้นในพื้นนอกและพื้นชานชาลาปูหินแขวงเมืองราชบุรี เพชรบุรี มีโคลงศิลาจารึกซึ่งสมเด็จฯ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงนิพนธ์โคลงชื่อ **"โตเล่นหาง"** ว่า

ทิศเหนือขยายย่านด้าน แดนใหม่ เพิ่มนา
นเรศร์เริ่มก่อกระแพงแสดง ดับนั้น
พุทธไสยาสน์ใหญ่ใส่ สมที ลานเฮย
ก่ออิฐปูนปั้นหั้น แห่งสถาน ฯ
วัดยาวเส้นได้ใส่ เศษสาม วาแฮ
ก่อพระมหาวิหารมาน มุขสร้าง
สวมพระระยะงามตาม แต่ที่ นั้นมา
อย่างโบสถ์โปรดสร้างอ้าง อาจทัน ฯ
มุงกระเบื้องบงชรอ่ำคล้ำ เคลือบสี ขาบเอย
ลดมุขสามชั้นสรรค์ เสร็จไสร้
ดาษพื้นทั่วที่มี หมดนอก ในนา
หินชาติแดงให้ใช้ ช่วงลาน ฯ
ศิลาเขาเขตแว่นแคว้น แขวงราช บุรีฤๅ
เพชรบุรีสถานปาน ไป่เพี้ยน
ชาลารดับดาษลาด หลายหมื่น แผ่นพ่อ
เต็มตระหลอดเทียรเทียร เทพผจง ฯ

พระพุทธบาทยาว ๕ เมตร สูง ๓ เมตร โปรดฯ ให้จำหลักมุกภาพมงคล ๑๐๘ ประดับที่พื้น ฝ่าพระบาท เพื่อให้ถูกต้องตามตำรามหาปุริสลักษณะ ฝีมือมุกนี้งามยิ่งนัก ถ้าจะดูความงามของพระนอนองค์นี้ ต้องยืนดูทางด้านพระพุทธบาท จะมองเห็นพระเกตุจดเพดาน พระพักตร์งามจับตาจับใจ เสมือน จะตรึงผู้ดูให้ติดอยู่กับที่ พระนอนองค์ใหญ่ที่มีขนาดใกล้เคียงกับพระนอนวัดโพธิ์มี ๒ องค์คือ พระนอน ที่วิหารเชิงเขาวังเพชรบุรีองค์หนึ่ง กับพระนอนจักรสีห์ที่สิงห์บุรีอีกองค์หนึ่ง แต่พระลักษณะความงามนั้นเปรียบกันไม่ได้เลย ฉะนั้นพระนอนวัดโพธิ์หรือพระพุทธไสยาสน์วัดพระเชตุพนจึงได้รับยกย่องว่า เป็นพระนอนองค์ใหญ่ที่มีความงามเป็นเอก

ผนังพระวิหารตอนบนหน้าต่างเขียนภาพจารึกเรื่องมหาวงศ์ ตอนล่างเชิงผนังหว่างหน้าต่างเขียนภาพจารึกเรื่องพระสาวิกาเอตทัคคะ ๑๓ พระองค์ อุบาสกเอตทัคคะ ๑๐ คน และอุบาสิกาเอตทัคคะ ๑๐ คน เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาเรื่องราวด้วยภาพ ฝีมือการเขียนภาพประณีตมิใช่น้อย เสียดายที่ลบเลือนไปมาก

อิริยาบถใหญ่ของมนุษย์มี ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ซึ่งถ้าสามารถเคลื่อนไหวโดยสม่ำเสมอได้ก็เป็นคุณอันวิเศษ ถ้ามากเกินไปอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่สู้ดี เช่น เดินมาก ยืนมาก นั่งมากหรือนอนมาก มักให้โทษ และการเคลื่อนไหวของอิริยาบถ ๔ ก็ยังมีต่างๆ กันอีก บางคนจะเดิน ยืน นั่ง นอน แลน่ารักไปทั้งนั้น แต่บางคนก็เกิดไปขวางๆ ตาผู้อื่นเข้า ไม่ว่าจะเป็นอิริยาบถไหน ดูเป็นที่ "เขม่น" ไปเสียหมด บางคนแม้ไม่เคยรู้จักกันเลยก็ยังถูกนินทาได้ เช่นว่า "หมอทีท่าแกเดินเบ่งๆ" หรือ "แม่นี่ดูยวนจริงๆ" อะไรเหล่านี้เป็นต้น ดังนั้นในทางพระพุทธศาสนาจึงสอน ให้ควบคุมสติอยู่ทุกอิริยาบถ สอนให้มีความสำรวมระวังอยู่ทุกขณะ เพื่อให้มีอิริยาบถที่งามต้องตา

อิริยาบถอื่น คือยืน เดิน และนั่ง ถ้าว่ากันไปแล้วก็ยังพอควบคุมได้ ด้วยยังมีความรู้สึกตัวอยู่ แต่อิริยาบถนอนนั้น ถ้าหลับเสียแล้ว การควบคุมก็ขาด อาการนอนก็เลยออกท่าออกทางต่างๆ ยิ่งในเวลาเดินทางไกล ทางรถไฟ ทางรถยนต์ หรือทางเรือเมล์ด้วยแล้ว มองแล้วถ้าไม่ขัน ก็ต้องสังเวช เฉพาะบนรถไฟ ถ้าคนโดยสารมากๆ ก็พิลึกพิลั่นคล้ายกับเป็ดไก่ที่ถูกเชือดคอแล้วกองๆ ไว้ คอตก คอห้อย บางทีนอนรวมกันมากๆ ก็มีเสียงเหมือนนอนกลางแม่น้ำเจ้าพระยาขณะที่เรือแล่นเต็มไปหมด สมัยพุทธกาลมีผู้ที่ออกบวชเพราะเห็นภาพนอนของหญิงสาวบริวาร เช่น พระยสกุลบุตร มีตำนานเล่าว่า "ยสกุลบุตรตื่นขึ้นเห็นหมู่บริวารนอนหลับ มีอาการวิกลต่างๆ ลางนางมีพิณตกอยู่ที่รักแร้ ลางนางมีตะโพนวางอยู่ข้างคอ ลางนางน้ำลายไหล ลางนางสยายผม ลางนางบ่นละเมอ ไม่ก่อให้เกิดความน่าดูน่าชมเช่นแต่ก่อนกลับ ปรากฏเป็นเหมือนซากศพที่ทิ้งอยู่ในป่าช้ามีความสลดใจเบื่อหน่าย ถึงกับออกอุทานว่า " ที่นี่วุ่นวายหนอ ที่นี่ขัดข้องหนอ" แล้วออกบวชเสีย

การนอนนั้นในบาลีมีอยู่ ๔ แบบคือ

๑. กามโภคเสยฺยา นอนอย่างผู้บริโภคกาม คือนอนตะแคงซ้าย เป็นการนอนของผู้มักมากในกามคุณ มีจิตพะวงฝักใฝ่แต่ในการที่จะบริโภคกามสุข

๒. เปตเสยฺยา นอนอย่างเปรต คือนอนหงาย คงจะเป็นการนอนของผู้ที่ไม่รู้จักอิ่มสมบัติมีอยู่เท่าใดไม่เพียงพอ หรือผู้ไม่สมหวังนอนเอามือก่ายหน้าผาก

๓. สีหเสยฺยา นอนแบบราชสีห์ คือนอนตะแคงขวาให้เท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย เป็นการนอนของผู้มีสติสัมปชัญญะตื่นง่าย ถูกอนามัย ธรรมดาราชสีห์นั้นย่อมนอนตะแคงขวาให้เท้าขวาเหลื่อมเท้าซ้าย เก็บหางไว้ระหว่างขาอ่อน เมื่อสะดุ้งตื่นแล้วยกศีรษะมองดูกายด้านหน้า เหลียวดูกายข้างหลัง เห็นส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายมิขยับเขยื้อนผิดปรกติอยู่ก็มีความสบายใจ

๔. ตถาคตเสยฺยา นอนแบบพระตถาคต คือ เข้าจตุตถฌานแล้วจึงนอน เป็นการนอนของพระอรหันต์หรือผู้มีฌานสมาบัติ

พระพุทธไสยาสน์ หรือพระนอนที่สร้างกันนั้น เป็นแบบสีหไสยาคือพระนอนตะแคงขวา แต่พระบาทนั้นนักปฏิมากรมักสร้างไม่เหมือนกันทีเดียว บางองค์ก็ถูกต้องตามตำนาน คือ พระบาทขวาเหมือน

กันทีเดียว บางองค์ก็เหยียดพระบาทเหมือนกัน เช่น พระนอนที่วัดโพธิ์นี้เป็นต้น เฉพาะองค์นี้ก็คงเป็นเพราะนักปฏิมากรต้องการอวดฝีมือมุกมากกว่า พระพุทธรูปปางนี้ หมายเอาตอนเสด็จดับขันธปรินิพพานที่พระพุทธองค์เสด็จถึงป่าสาลวัน เมืองกุสินารา แล้วตรัสสั่งพระอานนท์ให้แต่งตั้งปูลาดเตียงให้มีพระเศียร ณ ทิศอุดร ณ ระหว่างแห่งสาลพฤกษ์ แล้วพระองค์ก็ทรงสำเร็จสีหไสยาสน์ข้างเบื้องขวาตั้งพระบาทเหลื่อมด้วยพระบาท มีสติสัมปชัญญะ แต่มิได้หมายพระทัยในการที่จะเสด็จลุกขึ้นอีก เสด็จดับขันธปรินิพพานโดยสีหไสยาสน์นั่นเอง

พระนอน ถือกันว่าเป็นพระพุทธรูปประจำผู้ที่เกิดวันอังคาร ดาวอังคารเป็นเจ้าแห่งโทสจริต เป็นดาวดุ มีอำนาจเป็นกำลัง โหรมักทายดาวอังคารว่าหมายถึงทหารและตำรวจ แสดงความกล้าหาญเข้มแข็ง ผู้มีความโกรธ เกิดโทสะ ถ้านอนเสียแล้วอารมณ์โกรธก็ลดระงับลงได้ เพราะเวลานอนเหมือนกับหยุดเครื่องยนต์ที่กำลังร้อน เรื่องที่จะระเบิดก็ยุติได้

อีกอย่างหนึ่ง ถ้าผู้โกรธน้อมระลึกถึงพระพุทธองค์ได้ก็จะมีสติมองเห็นความสว่างด้วยปัญญาได้ว่าคนเราถึงจะเก่งกล้าสักเพียงใดก็ต้องตายทั้งนั้น แม้พระพุทธเจ้าผู้เป็นบรมศาสดายังต้องเสด็จเข้าสู่นิพพาน ก็จะเป็นเหตุให้โทสะลดได้ หรือมิฉะนั้นจะระลึกถึงพระพุทโธวาทอันเป็นปัจฉิมวาจาที่ว่า

"ดูก่อน พระภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราผู้พระตถาคตเตือนท่านทั้งหลายให้รู้ สังขารทั้งหลายมีความเสื่อม ความฉิบหาย ไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังกิจทั้งปวงอันเป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้บริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด"

ผู้นับถือพระพุทธปฏิมากรปางต่างๆ ประจำวันเกิด ถึงจะถูกตำหนิว่าเข้าไม่ถึงพุทธธรรมที่แท้ก็ตามทีเถิด เพราะจะอย่างไรก็ดีเพียงอิงๆ **"กระพี้"** ไว้ก็ยังดีกว่าที่เราเกาะอะไรไม่ได้เลย.

เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒ จากหนังสือย่อประวัติวัดพระเชตุพนพระพุทธรูปสำคัญ

จดหมาย...พระรัตนเวที

นาคาโฮเต็ล กรุงโรม

๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๑

เจริญพร ท่านอาจารย์ใหญ่

อาตมาเดินทางมาถึงยุโรปจนจะกลับแล้ว เพิ่งจะเขียนจดหมายส่งข่าวถึงท่านอาจารย์ตั้งใจไว้ว่าพอถึงยุโรปก็จะเขียนจดหมายส่งทันที รอแล้วรอเล่าจนถึงวันนี้ ฉบับนี้คงจะเป็นทั้งฉบับแรกและฉบับสุดท้ายเป็นแน่ ไม่ใช่ไม่มีเวลา มีเวลา แต่ที่มิได้เขียนนั้น นึกถึงเรื่องที่นักเรียนขอไปลงพิมพ์ในหนังสือของโรงเรียนซึ่งเขียนเสร็จเมื่อก่อนจะออกเดินทางไม่ถึงชั่วโมงรู้สึกว่าจะรีบร้อนไปหน่อย นั่งทบทวนอยู่ในระหว่างเดินทาง รู้สึกว่าคงจะเป็นเรื่องที่ทำให้เปลืองหน้ากระดาษเปล่าๆ เลยคิดว่าจะเขียนใหม่แล้วส่งไปกับจดหมาย แต่แล้วก็เขียนไม่สำเร็จ นี่แหละจดหมายถึงล่าช้า

เรื่องที่เขียนไว้แล้วนั้น ตั้งชื่อเรื่องเลื่อนมาจากภาพยนตร์เรื่องหนึ่งที่คนที่ไปดูมาแล้วชมกันว่าดีนักหนา คือเรื่อง **"แด่คุณครูด้วยดวงใจ"** ซึ่งอาตมาขออาศัยเพื่อจะเล่าเรื่องที่เห็นเมื่อวันทำพิธีส่งและรับอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนนี้ คือ อาจารย์บุญเจือ ไชยภัฏ ย้ายไปดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์เอกและรักษาการแทนอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสตรีวิทยา วันนั้นควรจะสนุกสนานร่าเริงยิ้มแย้มกัน แต่ทั้งอาจารย์และลูกศิษย์กลับมีใบหน้าชุ่มไปด้วยน้ำตา บางคนแม้ว่าจะใช้ผ้าเช็ดหน้าซับจนแห้งสนิท ก็ยังสังเกตเห็นริ้วรอยของน้ำตาได้อย่างฉนัด น้ำตาวันนั้นไหลออกมาจากห้วงลึกของดวงใจที่มีความรักและอาลัยท่านอาจารย์ใหญ่ที่กำลังจะจากไป เพราะท่านอาจารย์บุญเจือ ไชยภัฏ เป็นครูที่ทุ่มเทกำลังสติปัญญาทุกประการให้แก่งานในหน้าที่เกือบตลอด ๒๔ ชั่วโมง ทุ่มเทน้ำใจที่เต็มด้วยไมตรีให้แก่ครูและผู้ร่วมงาน และทุ่มเทความเมตตากรุณาให้แก่นักเรียนทุกคน แม้กระทั่งต้นหมากรากไม้ตึกอาคารจิปาถะในโรงเรียนคิดว่าคงได้รับน้ำใจจากท่านโดยทั่วถึง และทุกคนทุกฝ่ายต่างก็มีน้ำใจรับสนองเช่นเดียวกัน ความดีระหว่างกันจึงเป็นเกลียวสัมพันธ์ที่ผูกมัดน้ำใจกันไว้ได้ เสมือนหนึ่งน้ำประสานอันพิเศษที่เชื่อมดวงใจของทุกคนให้แนบสนิทจนเป็นดวงใจดวงเดียวกัน จนเมื่อพูดถึงโรงเรียนมหาพฤฒารามแล้ว ใครๆ ก็ยอมยกให้ **อันความดีนั้น จะดีแต่เพียงคนเดียวหรือฝ่ายเดียว ก็คงเป็นความดีเฉพาะส่วนเท่านั้น หามีกำลังอันใดไม่ ความดีต้องเป็นความดีที่ยอมให้ดีด้วยกันจึงจะบังเกิดเป็นพลังอันมหาศาล** ตั้งแต่วันนั้นจนวันนี้ถึงจะบินข้ามน้ำข้ามทะเลมา เมื่อนึกถึงแล้วยังจำได้ติดตาติดใจ ทั้งๆ ที่อาตมาไปถึงเมื่อพิธีเสร็จแล้ว ก็ยังเห็นคราบน้ำตาเหลืออยู่ อาตมาคิดว่าดีแต่ว่าท่านอาจารย์มานั่งแทนที่จึงเป็นความหวังที่ช่วยสะกดจิตสะกดใจกันไว้บ้าง มิฉะนั้นคงจะปล่อยเสียงโฮกันสนุกเป็นแน่

ตั้งใจจะเขียน **"แด่คุณครูด้วยดวงใจ"** จารึกไว้ในหนังสือปีนี้อย่างที่เล่ามา เขียนแล้วเขียนอีกก็ไม่ได้อย่างใจคิดจนนึกชังตัวเอง แต่พอได้สติระลึกถึงว่า น้ำใจที่บรรจุความดีกันไว้ทุกคนๆ คนละมากๆ เช่นนั้น ยากที่กำลังสติปัญญาอย่างอาตมาจะขีดเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้อื่นทราบได้ จึงเป็นต้องยุติและขอท่านอาจารย์กรุณาบอกนักเรียนให้เก็บเรื่องนั้นไว้ก่อน ส่วนเรื่องที่จะเขียนใหม่นั้น จะพยายามเขียนแล้วรีบส่งมา ถ้าไม่ทันก็แล้วไป

อาตมาเดินทางออกจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๑๑ เวลา ๐๘.๑๐ น. เครื่องบินที่โดยสารไปนั้นเป็นเครื่องบินเหมาลำพิเศษ มิใช่เครื่องบินเมล์ คล้ายกับรถยนต์นำเที่ยวที่เช่ากันพิเศษนั่นแหละ เป็นเครื่องบินไอพ่น ๔ เครื่องยนต์ มีที่นั่ง ๑๘๐ บริการต่างๆ ก็คล้ายเครื่องบินเมล์ มีผู้ร่วมไปในเที่ยวนั้นเพียง ๘๐ คน จึงนั่ง-นอนได้อย่างสบาย ส่วนคณะของอาตมาไปด้วยกับพระภิกษุ ๖ รูป ฆราวาส ๑๗ คน เครื่องบินแวะเติมเชื้อเพลิงที่เมืองบอมเบย์ อินเดีย ประมาณหนึ่งชั่วโมง แล้วก็เดินทางไปลงที่สนามบินอัมสเตอร์ดัม เนเธอร์แลนด์ ทีเดียว บินผ่านไปทางตะวันออกกลาง ไม่มีโอกาสมองดูแผ่นดินที่เรียกกันว่า **"ทะเลทราย"** พอบินผ่านถึงตรงนั้นรู้สึกว่าร้อนกว่าที่อื่น คล้ายกับว่ามีไอความร้อนสะท้อนขึ้นมาจากทะเลทราย หรือจะเป็นเพราะอุปาทานที่จำมาได้ว่า ทะเลทรายร้อนนักหนาก็ไม่ทราบ ถึงสนามบินอัมสเตอร์ดัม เวลา ๑๖.๐๐ น. (เวลาท้องถิ่น) คุณสุวรรณ ชวนิชกุล แห่งสุวรรณบริการซึ่งเป็นผู้จัดการในการเดินทางครั้งนี้ กับพระมหาสมบูรณ์ วัดพุทธปทีป มารับที่นั่น สนามบินใหญ่โต มีสะพานเลื่อนออกมารับผู้โดยสารถึงประตูเครื่องบินพอล้อเครื่องบินกระทบพื้นรู้สึกว่าหัวใจฟูเต็มด้วยความดีใจที่ได้มาเหยียบแผ่นดินยุโรป ความเจริญของยุโรปยั่วยุให้อยากรู้อยากเห็นมานานแล้ว นึกไม่ถึงว่าจะมีโชควาสนามายุโรป ได้ปล่อยใจให้ฟุ้งไปสักครู่หนึ่ง จึงระงับเสียด้วยพยายามคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดาเหมือนกับเมื่อครั้งเป็นเด็กเข้ามากรุงเทพฯ เมื่อ ๓๐ ปีก่อนโน้น เพราะระยะทางมายุโรปเวลานี้บินเพียง ๑๔ ชั่วโมงเท่านั้น คืนนั้นพักที่แกรนด์โฮเต็ล กรุงอัมสเตอร์ดัม เรื่องการพักที่โฮเต็ลนั้น ถ้าไม่อธิบายไว้ก็คงจะเป็นปมให้สงสัยที่บ้านเราถ้าพระไปพักโฮเต็ลหรือโรงแรมถือว่าไม่สมควร เพราะมีวัดอยู่ทุกหนทุกแห่ง ส่วนในต่างประเทศเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง จะพักที่อื่นก็ไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง ทั้งโฮเต็ลของเขาก็เป็นที่พักเดินทางที่มีห้องเป็นสัดส่วนดี พักอยู่ที่เมืองนี้ ๒ คืน

วันที่ ๒๒ ตุลาคม นั่งรถยนต์ไปโดยสารเครื่องบินที่เมืองออสเตนท์ ประเทศเบลเยียมข้ามทะเลไปลงที่เมืองเซ้าเอนด์ของอังกฤษ ใช้เวลาประมาณ ๓๐ นาที ที่อังกฤษพักอยู่ที่วัดพุทธปทีปเป็นเวลา ๔ คืน วัดพุทธปทีปเป็นวัดที่คนเมืองเราภูมิใจและสนใจกันมาก มีบางคนที่ผ่านมาแวะเยี่ยม พอเห็นวัดเข้าก็แสดงความหมดอาลัยหมดศรัทธา เพราะวัดในเมืองเราพอเห็นเข้าก็รู้ว่าเป็นวัด วัดพุทธปทีปเราซื้อบ้านที่เขาสร้างไว้แล้วมาทำเป็นวัด รูปร่างวัดก็เป็นบ้าน ผู้ที่มีความรู้สึกรังเกียจเช่นนั้น ก็ด้วยความเคยชินจนมีความเชื่อมั่นว่าวัดจะต้องเป็นวัดอย่างบ้านเรา ความจริงวัดอาจเปลี่ยนรูปลักษณะออกไปได้ ควรมีความเข้าใจว่าที่อยู่ของพระเราเรียกกันว่าวัดเหมือนกับที่อยู่ของเจ้านายที่เรียกกันว่าวัง อีกอย่าง

หนึ่งเป็นความจำเป็นที่เราจะไปเปลี่ยนแปลงอาคารบ้านเรือนของเขาตามใจชอบมิได้ ถึงจะเป็นของของเราก็ต้องได้รับอนุญาต อังกฤษเป็นเมืองเจ้าระเบียบ เขาจึงพูดกันว่าอังกฤษเมื่อก่อนเป็นอย่างไร เดี๋ยวนี้ก็คงเป็นอย่างนั้น ยิ่งการก่อสร้างได้ทราบว่าต้องทำให้เหมือนๆ กันจะดัดแปลงตามใจชอบเช่นวัดบ้านเราไม่ได้ ถ้าไปมัวยึดถือรูปอาคารแล้วเป็นอันทำอะไรไม่ได้

๒๖ ตุลาคม ข้ามกลับมาประเทศเบลเยี่ยม พัก ๑ คืน

๒๗-๒๘-๒๙ ตุลาคม พักที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

๓๐ ตุลาคม จากฝรั่งเศสไปพักลักเซมเบิกส์

ประเทศนี้เป็นเมืองเล็กจำได้ว่ามีพลเมืองประมาณแสนเศษเท่านั้นเอง ฟังชื่อเมืองเหมือนกับว่าอยู่ในเขตประเทศเยอรมัน แต่เป็นประเทศอิสระ ซึ่งเป็นกันชนระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมนี จึงต้องเขียนบรรยายไว้เล็กน้อย ต่างกว่าเบลเยี่ยมและฝรั่งเศสซึ่งรู้จักกันดี

๓๑ ตุลาคม พักที่เมืองแฟรงเฟริต ประเทศเยอรมนี

๑-๒ พฤศจิกายน พักที่เมืองซูริค และเมืองลูกาโน สวิตเซอร์แลนด์

๓ พฤศจิกายน พักที่เมืองเวนิส อิตาลี

๔ พฤศจิกายน เดินทางเข้ากรุงโรม พักที่นาคาโฮเต็ล ประเทศอิตาลี เป็นเมืองสุดท้ายปิดรายการเดินทาง วันนี้ได้ชมบริเวณกรุงโรม สำนักกรุงวาติกัน อิตาลีรู้สึกว่าเป็นเมืองที่มีอะไรเก่าๆ น่าดู

ตอนเดินทางจากเมืองเวนิสมากรุงโรม เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ นั้น พบฝรั่งขายแอปเปิลและลูกแพร์ข้างๆ ถนน คล้ายกับกองแตงโมที่รังสิต ผลโตๆ งามๆ น่ารับประทานบอกนายคนขับรถให้จอดรถแกไม่ยอมหยุดเพราะเป็นถนนสายใหญ่จะจอดรถตามใจชอบอย่างบ้านเราไม่ได้ เมื่อทนรบเร้าไม่ไหว จึงหาที่แวะจอดให้ซื้อกัน ราคาถูกดีจริง ตกผลละ ๔ - ๕๐ สตางค์ ถูกกว่าที่ในตลาดตั้งกว่าเท่าตัว รสชาติก็ไม่เลว นึกขำตรงที่เมืองฝรั่งก็มีขายผลไม้ข้างถนนเหมือนกัน คืนวันนั้นกว่าจะถึงโฮเต็ลนี้ก็เกือบสี่ทุ่ม ก่อนจะถึงโฮเต็ลเห็นแสงไฟฉายเครื่องบินสว่างจ้าตัดกันเป็นสองเส้น คนขับรถบอกว่ากำลังวิ่งเรียบกำแพงนครวาติกันซึ่งเป็นที่ประทับของโป๊ปประมุขศาสนาคริสต์ แถมยังอธิบายว่ากลางคืนเขาฉายไฟเป็นรูปไม้กางเขนอย่างที่เห็นกัน ฟังแล้วพากันตื่นเต้น แต่ตอนเช้าอาตมาเดินออกมาจะขึ้นรถไปชมเมืองเผอิญไปพบที่ที่เขาตั้งไฟฉายซึ่งเป็นการแสดงของกองทัพบกอิตาลี มีอาวุธต่างๆ ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ จึงทราบว่าถูก **"กดดำน้ำ"** เสียแล้ว เป็นธรรมดาของมัคคุเทศก์ชอบ **"ดำน้ำ"** บอกส่งเดช แสดงภูมิเรื่อยดีแต่ว่าเราพักที่นี่และได้ทราบความจริง มิฉะนั้นคงจะกลับไปคุยกันใหญ่ว่านครวาติกันมีแสงไฟฉายส่องตัดกันเป็นรูปไม้กางเขน คงเชยกันสนุกไปเลย

เดินทางผ่านยุโรปมา ๘ ประเทศ เป็นเวลากว่าสองสัปดาห์จะกลับวันที่ ๙ นี้แล้วจะหาเด็กหนุ่มๆ ไว้ผมยาวรุงรังอย่างในกรุงเทพฯ ที่ชักจะมีหนาตาขึ้นและลามเข้าไปในมหาวิทยาลัยแล้ว แม้ที่มหาวิทยาลัยฝรั่งเศสซึ่งเคยเป็นข่าวครึกโครมเมื่อคราวสไตร์ค์ก็มีน้อยคนจนเกือบพูดได้ว่าไม่มี และผู้หญิง

นุ่งกระโปรงสั้นๆ ก็เหมือนกัน นึกวาดภาพว่ายุโรปคงพบผู้หญิงนุ่งผ้าสั้นติดเอว เขียนหน้าวาดตาเป็นงิ้วมากมาย ก็อีกนั่นแหละแทบจะหาทำยาได้ยากจึงคิดว่าที่เด็กบางคนรับมาเป็นของโก้เก๋นั้นคงจะได้มาจากคนไม่กี่คนนั่นเอง การแต่งตัวเป็นการส่องถึงจิตใจและวัฒนธรรมของชาติ ถ้าเด็กมีความเข้าใจดีปัญหาที่พ่อแม่เดือดเนื้อร้อนใจถึงการแต่งตัวลูกคงจะเบามาก

ยังมีอีกอย่างหนึ่งที่ชอบใจมากก็คือคนในยุโรปเป็นนักอ่านหนังสือกัน เช้าวันหนึ่งนั่งรถไฟใต้ดินที่อังกฤษสังเกตเห็นว่าเขามีหนังสือพิมพ์ติดมือมาอ่านกันเกือบทุกคน หนังสือพิมพ์เป็นตำราโลกเล่มสำคัญที่สุดที่สร้างคนอ่านให้เป็นคนใหม่ทันเหตุการณ์อยู่เสมอ ผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์มีแต่กำไรทุกวัน บ้านเรายังมีคนอ่านหนังสือพิมพ์กันน้อย สถิติหนังสือพิมพ์ที่สูงยังไม่ถึงสองแสนฉบับต่อพลเมือง ๓๐ ล้านคน เฉพาะนักเรียนถ้ารักการอ่านหนังสือพิมพ์ ก็จะเป็นอุปกรณ์ช่วยการศึกษาและการสอนได้อย่างหนึ่ง

เขียนมายืดยาวคงจะเบื่ออ่านแล้ว เพราะท่านอาจารย์ก็เคยผ่านยุโรปมา จะกลายเป็นการนำมะพร้าวห้าวมาขายสวนไป ขอฝากความระลึกถึงมายังอาจารย์ ครูและนักเรียนทุกคน อีกไม่กี่วันก็จะพบกัน

ขอเจริญพร

พระรัตนเวที

เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชโมลี วันที่ ๕ ธ.ค. ๒๕๑๑

สังฆกรรม

พระรัตนเวที

ภาพปก **"สามเดือนในเชตวัน"** เล่มนี้ เป็นภาพการประชุมสงฆ์ทำสังฆกรรมในวันมหาปวารณา คือวันออกพรรษา โดยปกติวันพระกลางเดือน (ขึ้น ๑๕) ค่ำ และวันพระสิ้นเดือน (แรม ๑๔-๑๕ ค่ำ) พระภิกษุต้องประชุมทำสังฆกรรมที่เรียกกันว่าทำอุโบสถ คือฟังพระปาติโมกข์ ซึ่งเป็นข้อบัญญัติพระวินัย ๒๒๗ สิกขาบทมีพระภิกษุผู้ทรงพระปาติโมกข์ (ท่องจำได้) เป็นองค์สวด พระภิกษุนอกนั้นนั่งฟังโดยอาการเคารพ การสวดปาติโมกข์ครั้งหนึ่ง ต้องใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง แต่ในวันออกพรรษาทรงอนุญาตให้ทำปวารณาแทนได้ จึงเรียกวันมหาปวารณา

การทำปวารณา เป็นสังฆกรรมที่ต้องประกอบด้วยองค์สงฆ์คือ พระภิกษุตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไปเช่นเดียวกับการทำอุโบสถ เมื่อถึงวันปวารณา พระสังฆเถระเป็นผู้สวดประกาศญัตติกรรมบอกการกระทำปวารณา ในภาพปกนี้ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน สถิตบนธรรมาสน์ปาติโมกข์เพื่อสวดประกาศญัตติกรรม

เป็นธรรมเนียมของพระภิกษุเมื่อถึงฤดูฝนก็จะต้องอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งตามพุทธบัญญัติ เมื่อออกพรรษาแล้ว ก็ออกเดินทางไปยังที่ต่างๆ เมื่อครั้งพุทธกาลบางท่านก็ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า บางหมู่ก็ไปนมัสการเจดียสถาน บางคณะก็เข้าป่าหาที่วิเวกบำเพ็ญสมณธรรม บางท่านก็จาริกไปตามคามนิคมชนบทราชธานีเพื่อเทศนาโปรดประชาชน มีเรื่องเล่าถึงมูลเหตุของการทำปวารณาไว้ว่า

ครั้งหนึ่ง เมื่อถึงฤดูฝน พระภิกษุต่างเข้าอยู่ประจำพรรษากัน เมื่ออยู่รวมกันแล้วก็ตั้ง **"วัตร"** คือตั้งกติกาไว้ว่าตลอดพรรษานี้ เราจะไม่พูดกันเลย ผู้ใดพูดผู้นั้นเป็นผู้ผิดกติกา ตลอดพรรษาไม่พูดกันเลย พอออกพรรษาแล้วก็พากันเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ก็ตรัสถามถึงความเป็นอยู่ พระภิกษุคณะนั้นก็กราบทูลให้ทรงทราบ จึงทรงตำหนิว่า **"วัตร"** คือกติกาอย่างนั้นเป็นของคนใบ้ เรียกว่า **"มูควัตร"** ไม่ควรปฏิบัติต่อไป ผู้ที่อยู่ด้วยกันจำเป็นจะต้องคอยตักเตือนซึ่งกันและกันว่าสิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร แม้แต่ออกพรรษาและจะต้องเดินทางจากกันไปในที่ต่างๆ ก็ต้องตักเตือนกันได้ จึงทรงบัญญัติให้มีการกระทำปวารณาขึ้น การปวารณาก็คือ การอนุญาตให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกันตั้งแต่ผู้น้อยจนถึงผู้ใหญ่จึงเป็นสังฆกรรมที่สำคัญประการหนึ่ง

สังฆกรรม แปลว่า การกระทำของหมู่ กิจที่ต้องกระทำเป็นสังฆกรรมนั้นต้องประกอบด้วย พระภิกษุเป็นหมู่ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป คำว่าสงฆ์นั้น แปลว่าหมู่ หมายถึงพระภิกษุอย่างน้อย ๔ รูป มูลเหตุของ

สังฆกรรมนั้น เนื่องมาจากการบวชพระ

เมื่อพระพุทธเจ้าเทศน์โปรดปัญจวัคคีย์ครั้งแรกที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี เวลานี้เรียกว่าสารนาถนั้น โกญฑัญญะฤาษีซึ่งมีอาวุโส บังเกิดธรรมจักษุ คือ มีปัญญารู้แจ้งเห็นจริง ตามพระพุทธวจนะนั้นๆ จึงทูลขอบวช พระพุทธองค์ตรัสว่า ท่านจงเป็นพระภิกษุเถิด เราแสดงธรรมดีแล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อกระทำ (ให้สิ้น) ที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด การบวชแบบนี้เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา พระพุทธเจ้าทรงบวชโดยพระองค์เองเท่านั้น นับว่าเป็นวิธีในการเลือกบุคคลเข้ามาเป็นหมู่เป็นคณะที่ดี เพราะผู้เป็นหัวหน้าจะต้องพิถีพิถันถึงคุณสมบัติที่ดีจริงๆ หรือผู้ที่มีอุดมคติที่แน่นอนเป็นวิธีการปกครองแบบอัตตาธิปไตย หรือเอกาธิปไตย คือเป็นส่วนใหญ่ที่มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียว

ต่อมาเมื่อทรงส่งสาวกออกไปประกาศพระศาสนา มีผู้ศรัทธาเลื่อมใสขอบวชมากขึ้น ทั้งต่างบ้านต่างเมือง กว่าจะพาไปบวชที่พระพุทธเจ้าได้ก็เป็นความลำบาก พระพุทธเจ้าทรงเห็นประโยชน์ของการเผยแพร่พระศาสนา จึงทรงอนุญาตให้พระสาวกบวชเองได้ วิธีที่พระสาวกบวชนั้น เรียกว่า ติสรณคมนูปสัมปทา ปัจจุบันนี้เป็นวิธีบวชสามเณร การที่ทรงอนุญาตให้พระสาวกเป็นผู้รับบุคคลมาเข้าคณะได้นั้น เป็นการบริหารที่เรียกว่า กระจายอำนาจออกมาอีกชั้นหนึ่ง และพระศาสนาก็เจริญแพร่หลายรวดเร็วขึ้น พระสาวกผู้รับผิดชอบก็ต้องเป็นผู้รอบคอบในการที่จะบวชให้ใคร มิใช่ว่าเมื่อมีผู้มาขอบวชก็บวชให้ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นย่อมจะเป็นโทษมากกว่าคุณ ด้วยเห็นการบวชเป็นของง่าย การที่พระสาวกต่างเข้มงวดกวดขันคุณสมบัติของผู้บวชนี้ จึงเป็นเหตุที่ทรงบัญญัติการบวชให้เป็นสังฆกรรม คือมอบความรับผิดชอบแก่สงฆ์ คือหมู่คณะ

ณ เมืองราชคฤห์ อันเป็นมหานครแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารเป็นพระราชาธิบดี นับว่าเป็นแคว้นที่อุดมสมบรูณ์และเจริญรุ่งเรืองแคว้นหนึ่งในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงกำหนดแคว้นมคธนี้เป็นที่ประกาศพระศาสนาเป็นเมืองแรก และทรงบรรลุถึงเป้าหมายตามพุทธประสงค์ พระเกียรติของพระพุทธเจ้าแผ่ขจรไปทุกทิศานุทิศผู้ที่นับถือลัทธิศาสนาอื่นๆ ต่างพากันหันมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากเป็นประวัติการณ์ ศาสดาจารย์เจ้าลัทธิต่างๆ จึงตั้งตนเป็นศัตรูต่อพระพุทธศาสนา ในสมัยนั้นมีพราหมณ์ชราคนหนึ่ง ชื่อราธะ เป็นคนยากจน ลูกเมียก็ไม่ค่อยนับถือ ต่อมามีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงไปขอบวชกับพระภิกษุที่วัดเวฬุวัน ซึ่งเป็นวัดแห่งแรกที่พระเจ้าพิมพิสารทรงอุทิศป่าไม้ไผ่สร้างถวาย พระภิกษุที่ราธพราหมณ์ไปขอบวชต่างก็ตั้งข้อรังเกียจไม่ยอมบวชให้เห็นจะเป็นเพราะเป็นคนแก่กลัวว่าจะว่ายากสอนยากและเป็นคนอนาถา ถ้ารับบวชแล้วก็จะเป็นจุดอ่อนที่ลัทธิศาสนาอื่นๆ จะกล่าวตำหนิติเตียน (โจมตี) ได้ง่าย ว่าคนแก่ๆ ไม่มีจะกิน ไปบวชอาศัยพระพุทธศาสนาได้ ราธพราหมณ์เป็นผู้มีความเลื่อมใสอย่างจริงใจ จึงเฝ้าอ้อนวอนจนกระทั่งยอมตัวมาอยู่วัดรับใช้ปรนนิบัติพระ เพื่อจะให้ท่านเห็นใจ ก็ยังไม่ได้บวช วันหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จไปพบทอดพระเนตรเห็นราธพราหมณ์ซูบผอมมีอาการแสดงความทุกข์ก็ตรัสถาม ราธพราหมณ์จึงกราบทูลความประสงค์ให้ทรงทราบ เมื่อพระพุทธองค์

ทรงทราบเรื่องทั้งหมดอย่างนั้นก็มิได้ทรงประทานการบวชเช่นเดียวกัน ตรงนี้แหละเป็นจุดสำคัญ ที่ควรแสดงถึงพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้าอีกประการหนึ่ง ก็ใครๆ ที่มีศรัทธาเลื่อมใสทูลขอบวชก็ทรงบวชให้แต่เหตุไฉน จึงมิทรงกรุณาแก่ราธพราหมณ์โดยฉับพลัน ทั้งนี้เพราะพระพุทธเจ้าทรง ยอมฟังความคิดเห็นผู้อื่น เมื่อทรงทราบว่าพระภิกษุตั้งข้อรังเกียจไว้แล้ว ถึงจะทรงทราบศรัทธาอย่างยิ่ง ของราธพราหมณ์ก็ต้องรอเวลา และก็เป็นเพราะทรงมีพระมหากรุณาต่อราธพราหมณ์เป็นอย่างยิ่งอีก เช่นเดียวกัน เพราะถ้าทรงประทานการบวชโดยที่สาวกอื่นตั้งข้อรังเกียจอยู่ เมื่อบวชแล้วก็จะถูกรังเกียจทำนองว่า พระของพระพุทธองค์ก็ได้

พระพุทธเจ้า นำเรื่องราธพราหมณ์ชราขอบวชไปตรัสถามในที่ประชุมสงฆ์ว่าผู้ใดระลึกถึงอุปการคุณของพราหมณ์ชราผู้นั้นได้บ้าง พระอัครสาวกสารีบุตร กราบทูลว่าระลึกได้ ราธพราหมณ์เคยถวายข้าวทัพพีหนึ่ง ทรงประทานสาธุการและยกย่องพระสารีบุตรว่า เป็นผู้มีความกตัญญู ข้าวทัพพีเดียวก็นึกได้ ทรงมอบราธพราหมณ์ให้พระสารีบุตรเป็นผู้บวช แต่มิให้พระสารีบุตรรับผิดชอบในการบวชแต่องค์เดียว คือมิให้บวชแบบติสรณคมนูปสัมปทา ทรงบัญญัติการบวชใหม่ ให้พระสงฆ์รับผิดชอบร่วมกัน คือ วางมาตรฐาน การบวชเป็นคุณสมบัติไว้ ๓ ประการ คือ

๑. คุณสมบัติของผู้ขอบวช
๒. คุณสมบัติของผู้ที่เป็นผู้รับบวช
๓. สถานที่ที่จะทำพิธีบวช

การบวชนี้เรียกว่าญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา แปลว่า การบวชด้วยวิธีเสนอญัตติเป็นที่ ๔ ซึ่งเป็นแบบที่นำมาใช้ในการประชุมใหญ่ๆ เช่นการประชุมรัฐสภา คือตอนแรกจะต้องเสนอเป็นญัตติเสียก่อน เมื่อรับญัตติแล้ว พิจารณารับรองญัตตินั้นอีก ๓ วาระ จึงเป็นอันเสร็จพิธี การบวชวิธีนี้ต้องกำหนดจำนวนพระภิกษุในท้องถิ่นที่มีพระภิกษุน้อยต้องตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป ถ้ามีพระภิกษุมากต้อง ๑๐ รูปขึ้นไป พระภิกษุที่เข้าประชุมทั้งหมดเรียกว่าเป็นองค์สงฆ์ คือองค์ประชุมซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติผู้ที่ขอบวช ร่วมกันรับผิดชอบ การที่พระพุทธเจ้าทรงมอบความรับผิดชอบให้แก่สงฆ์เช่นนี้ ก็เป็นการให้อำนาจการปกครองโดยถือความเห็นชอบของหมู่เป็นใหญ่ ความเห็นจะต้องเป็นเอกฉันท์ด้วย จะเห็นว่าพระพุทธเจ้าทรงถือความเห็นของพระสาวกเป็นสำคัญ ถ้าจะทรงให้พระสารีบุตรบวชตามลำพังแล้ว พระภิกษุผู้อื่นก็จะติเตียนได้ว่า **"ข้าวทัพพีเดียวก็บวชได้"** หรือจะเรียกพระราธะว่า **"หลวงตาข้าวทัพพีเดียว"** การที่ทรงบัญญัติการบวชขึ้นเป็นสังฆกรรมในคราวนั้นพูดให้ทันสมัยก็ต้องว่า

"พระพุทธเจ้าทรงเป็นนักจิตวิทยาชั้นเอกเยี่ยมยอด" เพราะเป็นวิธีที่พระภิกษุทุกรูปจะปฏิเสธความรับผิดชอบมิได้

สังฆกรรม มีปฐมเหตุมาด้วยประการฉะนี้.

จากหนังสือสามเดือน พ.ศ.๒๕๑๑

แก่ดีกรี

พิมพ์ไทยอาทิตย์ คอลัมน์ ธรรมนอกธรรมาสน์
โดย พระราชโมลี วัดพระเชตุพน
วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๔

บ่ายวันนั้น เมื่อปลายฤดูฝนที่ผ่านมานี้เอง อากาศร้อนเหมือนหน้าแล้ง เจ้าสีหมอกกับเจ้าเสือหมาวัดสองเกลอซึ่งเคยกระโดดโลดไล่ที่ลานหน้ากุฏิ พอเหนื่อยก็หลบนอนที่ใต้ม้าหิน โคนต้นชงโค แต่วันนี้ขึ้นมานอนลิ้นห้อยหายใจสั่นอยู่ข้างตุ่มน้ำหน้ากุฏิ ข้าพเจ้าก็ต้องขอให้พัดลมช่วยระบายความร้อนเหมือนกัน ตั้งใจจะอ่านข่าวหนังสือพิมพ์ให้จบ ยังไม่ทันไรก็มีอาคันตุกะโผล่เข้ามา พร้อมกับเสียงทักว่า

"วันนี้ ไม่ไปสอนนักเรียนหรือครับ" แล้วยังเจ้าของเสียงก็นั่งที่เก้าอี้ด้วยความคุ้นเคย

"บ่ายนี้ว่าง มีตอนเช้าสองโมง แล้วก็เย็นอีกสองชั่วโมง น้ำดื่มที่นั่นจัดการเองตามสะดวก" วิธีรับแขกแบบใหม่ของข้าพเจ้า แขกต้องการดื่มน้ำต้องจัดการเอง

"ขอบคุณครับ มีเครื่องทำน้ำเย็นทันสมัยจริง"

"เครื่องเก่า หลานเขาเอามาให้ เขาว่าฉันน้ำขวดต้องมีเครื่องทำน้ำเย็นด้วย"

"น้ำประปาเป็นยังไงครับ" เขาถาม

"มันกร่อยไปหน่อย แต่ก่อนก็น้ำประปาทีนี้วันหนึ่งเห็นที่มันตกตะกอนจับก้นแล้วสีเหลือง เหมือนน้ำสนิม เขาว่าแถบนี้เป็นน้ำบาดาล พอดีมีผู้ปวารณาน้ำขวด ก็นึกว่าดีเหมือนกัน ป้องกันไส้ตันหรือกระเพาะทะลุ" ข้าพเจ้าแถมท้ายตามอารมณ์สนุก

"วันนี้ไม่ทำงานรึ" ข้าพเจ้าเปลี่ยนเรื่องถาม เขาสั่นหน้า แสดงอาการท้อแท้จนปรากฏชัดแล้วจึงพูดว่า "เดี๋ยวนี้ผมชักขยันน้อยเสียแล้ว"

"เอ้า ทำไมลดสตรีมเสียเล่า"

"ทำไปก็เหนื่อยเปล่า ไม่เห็นจะดีอะไร" เขายังตอบบอกความเหนื่อยหน่ายอย่างจริงใจ

"ไหนแต่ก่อน เจ้านายโปรดว่าขยันทำงาน เอาใจใส่ดี แล้วไปผิดเส้นอะไรมาล่ะ" ข้าพเจ้ากระทุ้ง

"ผิดฝาผิดตัวครับ แล้วไม่ใช่เพียงแต่ผมนะ เพื่อนอีกหลายคนเป็นโรคเดียวกับผมหมด"

"เอ เดี๋ยวนี้งานเขาขยายกันมาก เราก็เป็นคนทำงานมานาน ทำไมไม่พยายามปรับตัวเองให้ทันงานล่ะ" ข้าพเจ้าลองติงดู

"ท่านครับ" เขาหยุดหน่อยหนึ่ง เหมือนกับว่าจะกลืนความน้อยเนื้อต่ำใจอะไรที่สะอึกขึ้นมาเสียก่อน แล้วจึงพูดว่า "นายใหม่เขาแก่ดีกรี พวกผมก็เลยทำดีไม่ขึ้น"

"ยากอะไรเล่า รู้ว่าเขาชอบอย่างนั้น เราไม่กินก็หาไปให้เขากินก็สิ้นเรื่อง อย่าไปขัดคอคนเมาก็

แล้วกัน" ข้าพเจ้าตั้งตัวเป็นนักแก้ปัญหาชีวิต "ไม่ใช่" เขาปฏิเสธ พร้อมกับหัวเราะด้วยความขบขัน

"เอ้า! ก็ว่าแก่ดีกรี ก็ต้องแก้ด้วยดีกรี จึงจะแก้ตก เขาว่าอย่างนี้ อยู่กับนายขี้เหล้า ก็ต้องเมากะนาย อยู่กะนายขี้เล่นก็ต้องเล่นกะนาย อยู่กับนายขี้ล้อก็ต้องล้อกะนาย อยู่กะนายขี้โกงก็ต้องโกงกะนาย อยู่กับนายขี้เมื่อย ก็ต้องโกหกช่วยนาย"

"ท่านพูดอะไรก็ไม่รู้" เขาขัดจังหวะเมื่อเห็นว่าข้าพเจ้าชักจะเลยเถิดออกไปใหญ่แล้ว "ไม่ทราบนี่ฉันได้ยินเขาว่ามาก็ว่าไปยังงั้นแหละ ยิ่งร้อนๆ อย่างงั้นสมองเลยแล่นใหญ่" ข้าพเจ้าพยายามหาวิธีระบายความร้อนใน "ดีกรีที่ผมว่า ไม่ใช่หมายถึงดีกรีสุรายาเมาหรอกครับ" อาคันตุกะของข้าพเจ้าย้อนกลับมาตั้ง "จุดเดิม" อีกแล้ว

"ก็ฉันคุ้นแต่ ๒๘ ดีกรี ๓๐ ดีกรี อะไรเทือกนั้น แล้วดีกรีอะไรล่ะ" ข้าพเจ้าแกล้งวนเพื่อเปิดความร้อน

"ท่านอ่านหนังสือพิมพ์ อ่านเรื่องอะไรครับ"

"ก็อ่านเกือบทุกข่าว บทความ แจ้งความ อ่านทั้งนั้น วันหนึ่งตั้ง ๔-๕ ฉบับ" ข้าพเจ้าโวพลางชี้มือให้ดูกองหนังสือพิมพ์กองเบ้อเร่อที่หน้ากุฏิ

"ยังงั้นอ่านข่าวเรื่องที่เขาเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ให้กระทรวงผมหรือเปล่าล่ะครับ" นั่นแน่เจ้าของกระทรวง ข้าพเจ้านึกขำในใจ แต่มิได้ขัดคอ

คุณเป็นข้าราชการ เข้าขั้นจะเป็นหัวหน้ากองอยู่แล้ว ข้าพเจ้ามีความสนิทและคุ้นเคยอยู่มิใช่น้อย แต่ระยะหลังนี้ต้องห่างเหิน เพราะเขามีงานมากขึ้น และข้าพเจ้าก็มีงานเหมือนกัน คุณเป็นคนขยันเอาการเอางานดีทีเดียว เขาเคยคุยด้วยความภาคภูมิใจ ที่ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานชมเขาเสมอๆ ว่าเป็นคนขยัน ยังมีเพื่อนข้าราชการของเขาเคยยกย่องเขาว่า ถ้าอยู่ทำไร่ไถนาก็คงจะได้รับตำแหน่ง "คนขยันประจำตำบล" ทีเดียว พื้นความรู้ของเขาเคยเรียนมหาวิทยาลัย เกือบได้รับปริญญา อันที่จริงเขาเป็นคนขยันเรียน แต่ก็อย่างว่านั่นแหละ คนจะไม่ได้ปริญญาก็มีเหตุร้อยแปดพันเก้าเข้ามาขวางเสียจนได้ เมื่อโยนความผิดไปไหนไม่ได้ ก็ต้องว่า "ดวง" มาอย่างนี้จะโทษใคร หรือนึกเสียว่า "แล้วแต่บุญกรรมจะบันดาล" ถ้าเป็นปัจจุบันก็ต้องว่า "มันบ่แน่หรอกนาย"

"อ่านทั้งข่าว ทั้งบทวิจารณ์ทั้งนั้นแหละ" ข้าพเจ้ากระทุ้ง "จุดระเบิด" ทันที

"พบหรือเปล่าล่ะครับ นายผมตาเหล่" เขาพูดเหมือนจะมีความแค้นซ่อนอยู่ลึกในหัวใจ

"ไหน..ว่ายังไง มันเกี่ยวข้องกันมาอย่างไร ยังไม่เข้าใจเลย" ข้าพเจ้าอยากฟังความรู้สึกของ "เขา" เดี๋ยวนี้ขยันไม่มีความหมายคนทำงานเก่งก็ไม่มีความหมาย เขาต้องการคนมีปริญญา ปริญญาโท ปริญญาเอก เอาแต่ความรู้ความสามารถกัน พวกผมทำงานมานานๆ เขาก็ว่าเฉื่อยชา สมรรถภาพเสื่อมเลย "ถ่วง" เฉยเสีย เลื่อนชั้นข้ามตำแหน่งหน้าที่ ยิ่งเป็นลูกท่านหลานเธอ คนของเขาละก็ยังไงก็ช่าง หรือพวกมีดีกรี ป.จ.ห้อยเขาก็ชอบ คนที่แสดงความคิดเห็นขัดเขา ก็ถูกเพ่งเล็งว่าไม่ร่วมมือ คนดีต้อง

รู้จัก “ขอรับกระผม” เท่านั้น หรือไม่ก็ต้องไปอาสาถึงที่บ้านให้คุณหญิงเขาชี้นิ้วสั่งได้นั่นแหละคนเก่ง ไม่อย่างนั้นก็ต้องเป็นนักริเริ่มเสนอแผนเรื่อย ทำได้หรือไม่ได้ก็ช่าง เขียนแผนกันเกือบทุกวัน นี่ก็คนเก่ง เวลานี้ผมปล่อยให้เขาบ้ากัน อยากดูว่ามันจะเก่งแค่ไหน มันรำได้รำไป พวกผมไม่ตีฉิ่งตีฉาบเสียก็สิ้นเรื่อง รำคนเดียวเขาก็ต้องว่า “บ้า” เขาหัวเราะชอบใจอย่างแค้นๆ

“อ้อ นี่วางฉิ่งวางฉาบหลบมาที่นี่ละกระมัง จนบ่ายป่านนี้แล้วจึงยังไม่กลับทำงาน” ข้าพเจ้าเติมเชื้อลงอีก

“เบื่อครับ ผมกลับไปโต๊ะทำงานแล้ว มันท้อใจไม่รักงานเหมือนแต่ก่อน ผู้ใหญ่ทำงานตามอารมณ์ แต่นึกถึงเงินเดือนแล้วก็ละอายใจ มันเหมือนลูกจ้างที่ทำงานไม่คุ้มค่าเงิน กลุ้มๆ ก็เลยเดินเข้าวัดเพื่อให้ใจเย็นๆ เท่านั้นเอง” ถึงเขาจะน้อยเนื้อต่ำใจอย่างไร แต่ก็ยังมีความสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ นับว่าเป็นคนดีทีเดียว

“เออ.. เรานี่ก็ดีนะ หลบงานแล้วยังมีใจนึกถึงเจ้าของเงิน รู้จักอายที่ทำงานไม่คุ้มค่าเงิน ถ้าฉันมีสิทธิอำนาจเห็นจะต้องปูนบำเหน็จรางวัล ขึ้นเงินเดือนแน่ๆ ” ข้าพเจ้าและคุณต่างหัวเราะกัน

“จริงๆ นะครับ ในชีวิตทำงานของผม ผมมีความรู้สึกเช่นนั้นเสมอ นึกว่าเงินเดือนที่ได้รับแต่ละเดือนเราได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย มิได้ขาดตกเลย เราก็ต้องทำงานให้เต็มเหมือนกัน ผมเห็นผู้ที่ทำงานไม่เต็มเวลาแล้วก็นึกสงสาร สังเวชใจ นึกว่าถ้าเขาเป็นนายจ้าง มีลูกจ้างอย่างนี้จะรู้สึกอย่างไร บางคนเขาก็นึกว่างานหลวงต่างคนต่างทำ ไม่ต้องการให้คนอื่นมาวุ่นวาย สมุดลงเวลามาทำงาน หรือเวลากลับนั้น สอนคนให้มุสาง่ายๆ ยิ่งขึ้น เพราะจะลงเวลาอย่างไรก็ได้ ผลของมันก็คือเศษกระดาษหลอกผี ไม่ใช่หลอกคนเสียด้วยซ้ำ แต่ผมก็ปฏิบัติเฉพาะตัวเอง และพยายามเตือนเด็กๆ เท่านั้น มาถูก “เบี้ยว” จากเบื้องบน ผมก็เลยพลอยเบี้ยวไปบ้าง” เขาสารภาพความในใจ ซึ่งก็คงเป็นเช่นนั้น เพราะเท่าที่รู้จักชีวิตการทำงานของเขาเป็นประเภทคน “บ้างาน”

“เดี๋ยวนึกได้ ฉันมีตำราแก้โรคแก่ดีกรีเอาไปอ่านสักหน่อยซิ” ข้าพเจ้าลุกเข้าไปในห้องแล้วหยิบตำรามาปลอบใจเขา เพราะข้าพเจ้าคิดว่า อาการขนาดนี้จะเทศน์อย่างไรก็คงยังไม่ได้บรรลุแน่ๆ

“ในหลวงรัชกาลที่ ๖ ทรงพระราชนิพนธ์ หลักราชการ พิมพ์พระราชทานแจกข้าราชการ เมื่องานสงกรานต์ปี พ.ศ.๒๔๕๗ ตั้งแต่ฉันยังไม่ได้เกิด นี่ลองดูซิ ข้าพเจ้าส่งหนังสือซึ่งมีผู้พิมพ์แจกในงานศพให้เขาอ่าน

ข้อความ ในพระราชนิพนธ์ **“หลักราชการ”** นั้นดังนี้

“ในสมัยปัจจุบัน ใครๆ ก็ย่อมทราบกันอยู่แล้วว่า การศึกษาจำเริญขึ้นมากกว่าในเวลาก่อนนี้เป็นอันมาก และมีตำรับตำราสำหรับสอนศิลปะและวิทยาแทบทุกอย่าง เหตุฉะนี้ จึงทำให้คนบางจำพวกหลงไปว่า “รู้อะไรไม่สู้รู้วิชา” และด้วยความหลงอันนี้ จึงเลยทำให้หลงเลยนึกต่อไปว่า ไม่ว่าจะทำการในหน้าที่ใดๆ ข้อสำคัญมีอยู่อย่างเดียวแต่เพียงจะพยายามให้คะแนนมากๆ ทุกคราวที่สอบไล่ในโรงเรียนและให้

ได้ประกาศนียบัตรหลายๆ ใบ แล้วพอออกจากโรงเรียนก็เป็นอันจะไม่ต้องพยายามทำอะไรอีกต่อไป ทั้งลาภ ทั้งยศ ทั้งทรัพย์ จำจะต้องหลั่งมาไหลมาทีเดียว”

บุคคลจำพวกที่คิดเห็นว่าวิชาเป็นแก้วสารพัดนึกเช่นนี้ เมื่อเข้าทำการแล้วถ้าแม้นไม่ได้รับตำแหน่งอันสูงเพียงพอแก่ที่ตนตีราคาของตนไว้ และลาภยศทรัพย์หลั่งไหลมาไม่ทันใจ ก็บังเกิดความหลากใจ แล้วก็บังเกิดความไม่พอใจ เมื่อไม่พอใจแล้วก็บังเกิดความริษยา เมื่อเกิดความริษยาขึ้นแล้วก็หมดความสุข

แท้จริง บุคคลจำพวกนี้ลืมนึก หรือไม่เคยนึกทีเดียวว่า มีสุภาษิตโบราณท่านได้กล่าวไว้แล้วว่า วิชาท่วมหัวเอาตัวไม่รอด คำที่กล่าวไว้เช่นนี้ควรที่จะหวนคำนึงดูบ้างว่าท่านมุ่งหมายว่ากระไร ? ท่านย่อมมุ่งความว่า วิชานั้นเปรียบเหมือนเครื่องแต่งตัว ซึ่งใครมีทุนแล้วก็อาจจะหาแต่งได้เท่านั้น แต่ถึงแม้ว่าจะนุ่งหางหงส์ผัดหน้าใส่ชฎาทอง ถึงแม้ว่ารำไม่งาม เขาก็ไม่เลือกเอาเป็นตัวอิเหนาเป็นแน่ละ ถ้าคนเราต้องการแต่วิชาอย่างเดียวเป็นเครื่องนำไปสู่ความเป็นใหญ่ ป่านนี้พวกครูบาอาจารย์ทุกคน คงต้องเป็นคนใหญ่คนโตไปด้วยกันหมดแล้ว แต่แท้จริงศิษย์ที่ดีกว่าครูมีถมไป ซึ่งถ้าจะว่าไปแล้วไม่ควรที่จะเป็นไปได้ เพราะครูเป็นผู้สอนวิชาให้แก่ศิษย์ เหตุใดศิษย์จึงจะวิ่งไปดีกว่าครูเล่า ถ้าลองไตร่ตรองดูข้อนี้ให้ดี หน่อยจะเห็นได้ว่าไม่ใช่เพราะวิชาอย่างเดียวเสียแล้ว ต้องมีคุณวิเศษอื่นประกอบด้วยอีก คุณวิเศษเหล่านี้ จะขอพรรณนาแต่พอเป็นสังเขปดังต่อไปนี้

๑. ความสามารถ

คำว่าสามารถนั้นมีบางคนก็เข้าใจกว้างๆ บางคนก็เข้าใจแคบๆ อย่างที่แคบ คือใครทำการได้ดีเต็มความวิชาที่ได้เรียนรู้มาแล้ว ก็เรียกว่าเป็นคนที่มีความสามารถเสียแล้ว แต่แท้จริงควรจะใช้คำว่าชำนาญจะเหมาะกว่า เปรียบเหมือนช่างไม้ ช่างเหล็ก หรือช่างอะไรๆ ที่ทำงานดีๆ ก็หากล่าวไม่ว่าเขาสามารถ มักกล่าวแต่ว่าฝีมือดี และผู้ที่ขี่ม้าขับรถเก่งๆ ก็หากล่าวไม่ว่าเขาสามารถ กล่าวแต่ว่าเขาชำนาญ แต่ผู้ที่ได้รอบรู้วิทยาการอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว จะใช้ความรู้นั้นโดยอาการอันชำชองมักกล่าวกันว่าเขาสามารถ ซึ่งเป็นการส่งเสริมเกินกว่าที่ควรไปโดยแท้ อันที่จริงผู้ที่ได้เรียนการช่างไม้จนทำการในหน้าที่ของเราได้ดีทุกสถานที่แล้ว จะใช้ความรู้นั้นโดยอาการอันชำชองมักกล่าวกันว่าเขาสามารถ ซึ่งเป็นการส่งเสริมเกินกว่าที่ควรไปโดยแท้ อันที่จริงผู้ที่ได้เรียนการช่างไม้หน้าที่ของเขาได้ดีทุกสถานที่แล้ว ไม่เลวไปกว่าผู้ที่ได้เรียนกฎหมายจนว่าความได้นั้นเลย เป็นแต่ชำนาญการคนละอย่างเท่านั้น

แต่ถ้าจะแปลคำว่าสามารถให้กว้างออกไป ต้องแปลว่าสิ่งซึ่งกระทำให้ความเป็นใหญ่มีมาแต่ผู้ที่มีอยู่และจะแปลให้ดีกว่านี้ก็ยาก เพราะความสามารถ เป็นสิ่งที่มิได้อยู่ในตำรับตำราอันใด และจะสอนให้แก่กันก็หาได้ไม่ ย่อมจะเป็นสิ่งซึ่งบังเกิดขึ้นในตัวบุคคลเอง หาใช่เพราะขึ้นโดยหาคะแนนมากๆ ในเวลาสอบไล่ในโรงเรียน หรือโดยได้ประกาศนียบัตรหลายๆ ใบก็หามิได้ การแปลคำว่าสามารถแคบไปนั้นแหละทำให้เป็นเครื่องบำรุงความโทมนัสแห่งบุคคลบางจำพวกเป็นอันมาก คำว่าสามารถควรจะแปลเสียให้กว้างทีเดียวว่า “อาจจะทำการงานให้เป็นผลสำเร็จ ได้ดียิ่งกว่าผู้ที่มีโอกาสเท่าๆ กัน เช่นต่างว่า คน ๒ คน

ได้เรียนหนังสือโรงเรียนเดียวกันสอบไล่ได้ปานๆ กัน ได้ไปยุโรปด้วยกัน เรียนเท่าๆ กันอีก และกลับพร้อมกัน เข้ารับราชการพร้อมกัน ในหน้าที่คล้ายๆ กัน แต่ครั้นเมื่อทำงานแล้วคนหนึ่งรู้จักใช้วิชาของตนให้เหมาะแก่กาลเทศะและสมเหตุสมผล อีกคนหนึ่งต้องคอยให้นายชี้หนทางให้ทำก่อนจึงทำ เช่นนี้นับว่าคนที่หนึ่งเป็นผู้ที่มีความสามารถมากกว่าคนที่สอง"

ความสามารถนั้นแหละเป็นสิ่งซึ่งต้องการสำหรับคนที่จะใช้เป็นผู้บังคับบัญชาคน ไม่ว่าในหน้าที่ฝ่ายทหารหรือพลเรือน และเมื่อผู้ใหญ่เขาจะเลือกหาผู้บังคับบัญชาคน เขาย่อมจะเพ่งเล็งดูความสามารถมากกว่าภูมิวิชา (ถ้าเขาคิดถูก) แต่ผู้ใหญ่ที่หลงไปเพ่งเล็งแต่ภูมิวิชาเท่านั้นก็มี ซึ่งในไม่ช้าก็ต้องรู้สึกว่าคิดผิด เพราะผู้ที่มีวิชาแต่ไม่รู้จักใช้วิชานั้นให้เป็นประโยชน์จริงๆ ได้แล้ว ก็ไม่ผิดอะไรกับวานรซึ่งถือแก้วไว้ในมือ แต่จะรู้ราคาแห่งแก้วนั้นก็หามิได้

ดังนี้ ก็เป็นอันสรุปความได้แล้วว่า ความสามารถเป็นลักษณะอันดับ ๑ แห่งผู้บังคับบัญชาคน

๒. ความเพียร

ความเพียรเป็นคุณวิเศษซึ่งนักปราชญ์โบราณท่านสรรเสริญกันนัก จึงมีพุทธภาษิตปรากฏอยู่ว่า "ความเพียรเป็นเครื่องพาตนข้ามพ้นทุกข์" แต่ผู้มีวิชาสมัยใหม่นี้ ไม่รู้สึกคุณวิเศษแห่งความเพียรอีกเหมือนกัน เพราะเหตุที่มีความเชื่อมั่นเสียแล้วว่าวิชาอาจจะพาตนไปถึงไหนๆ ก็ได้ จึงไม่รู้สึกความจำเป็นที่จะต้องให้ความเพียร โดยมากก็มักจะกล่าวว่า "ความเพียรเราได้ใช้แล้ว เราจึงได้มีวิชาความรู้ได้ถึงปานนี้ ถ้าเราไม่ได้มีความเพียรมาแล้ว เรามิยังคงเป็นคนโง่อยู่อย่างเดิมหรือ?" คำกล่าวเช่นนี้เมื่อฟังดูเผินๆ และไม่ไตร่ตรองดูให้ดี บางทีก็หลงเห็นตามไปด้วย แต่แท้จริงที่กล่าวเช่นนั้นหาถูกไม่ การที่เรียนรู้วิชานั้นเพราะอุตสาหะพยายามโดยเฉพาะชั่วเล่นต่างหาก คือสู้กัดฟันทนลำบากเอาพักหนึ่ง พอให้สอบไล่ได้คะแนนสูงๆ เพื่อให้หวังจะได้หาความสุขในทางเกียจคร้านเท่านั้น ซึ่งจะเรียกว่าเพียรจริงไม่ได้ การวิ่งทางใกล้เพียง ๑๐๐ เมตร กับการวิ่งทางไกลตั้งกิโลเมตรขึ้นไป นักกีฬาเขาถือว่าผิดกันอย่างไร ความอุตสาหะเรียนจนเพียงพอได้สอบไล่ได้ กับการเพียรต่อไปแม้เมื่อออกจากโรงเรียนแล้ว ก็ผิดกันฉันนั้น

คำว่าเพียร แปลว่า กล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่อความยาก บากบั่นเพื่อจะข้ามความขัดข้องให้จงได้โดยใช้ความอุตสาหะวิริยภาพมิได้ลดหย่อน

เมื่อแปลคำว่าเพียรเช่นนี้แล้ว ก็จะแลเห็นได้เสียแล้วว่า การเพียรไม่ได้เกี่ยวแต่การมีวิชามากหรือน้อย และคนที่ไม่มีวิชาเลยก็อาจที่จะเป็นคนเพียรได้ และถ้าเป็นคนเพียรแล้ว บางทีก็อาจจะได้เปรียบผู้ที่มีวิชา แต่ขาดความเพียรนั้นได้เป็นแน่แท้

ความจริงมีอยู่เช่นนี้ แต่ผู้ที่ตีราคาตนว่าเป็นคนมีวิชา มักจะลืมคำนึงถึงข้อนี้ จึงไม่เข้าใจว่าเหตุใดผู้ที่มีวิชาน้อยกว่าตนจึงกลับได้ดีมากกว่า และลืมนึกไปว่า**วิชานั้น จะเป็นสมบัติโดยจำเพาะบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดหมู่หนึ่งหมู่ใดเท่านั้นก็หามิได้ วิชาความรู้ย่อมเป็นของกลางสำหรับโลก เป็นทรัพย์อันไม่มีเวลาสิ้นสุด และไม่มีผู้ใดในโลกนี้จะกล่าวได้เลยว่าเรียนวิชาจบหมดแล้ว** ผู้ที่เป็นนักปราชญ์แท้จริงไม่ว่าจะ

เป็นชนชาติ ใดภาษาใด ย่อมจะรู้สึกอยู่ว่าคนเรายิ่งเรียนรู้มากขึ้น ก็ยิ่งจะแลเห็นแจ่มแจ้งขึ้น ทุกทีว่าความรู้ของตนเองนั้นมีน้อยปานใด แต่ตรงกันข้ามผู้ที่โฆษณาภูมิความรู้ของตนอยู่เสมอ โดยเข้าใจว่าตนเป็นผู้ที่มีความรู้สูงนั่นแหละเป็นคนโง่โดยแท้ จึงไม่เข้าใจความจริงอย่างเช่นที่นักปราชญ์เขาเข้าใจกัน และอาศัยความเข้าใจผิดอันนั้นเองจึงมิได้ขวนขวาย มิได้สืบไป และด้วยเหตุนี้เองผู้ที่เขามิได้อวดรู้ เป็นแต่ตั้งความเพียร ให้สม่ำเสมอไป จึงมักเดินทันและแซงขึ้นหน้าผู้มีวิชาท่วมหัวเอาตัวไม่รอดไป

อนึ่ง ผู้ที่แสดงตนเป็นเพียรแล้ว ก็เหมือนแสดงให้ปรากฏว่า ถ้าแม้ได้รับมอบให้กระทำการในหน้าที่ใด ก็คงจะใช้อุตสาหะวิริยภาพโดยสม่ำเสมอเมื่อทำกิจการนั้น ให้บรรลุถึงซึ่งความสำเร็จด้วยดีลงได้ดังนี้ เมื่อผู้ใหญ่จะเลือกหาคนใช้ ในตำแหน่งผู้บังคับบัญชาคน จึงเพ่งเล็งหาคนเพียรมากกว่าคนที่มีแต่วิชาแต่เกียจคร้าน หาความบากบั่นอดทนมิได้

๓. ความไหวพริบ

ความไหวพริบเป็นลักษณะอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งต้องการสำหรับบุคคลที่จะใช้ในหน้าที่บังคับบัญชา ความไหวพริบเป็นสิ่งซึ่งบังเกิดมีขึ้นในนิสัยแห่งบุคคลเอง จะหาตำรับตำราใดสำหรับเรียนรู้ก็หามิได้ และยากที่จะสอนกันได้ จะได้ก็แต่เพียงแนะนำหนทางให้ฝึกฝนตนเองขึ้นเท่านั้น แต่ถ้าไม่มีพื้นเดิมอยู่แล้ว ถึงจะแนะนำก็หาเป็นผลดีจริงไม่

ความไหวพริบ แปลว่า "รู้จักสังเกตเห็นโดยไม่ต้องมีใครเตือนว่าเมื่อมีเหตุเช่นนั้นๆ จะต้องปฏิบัติการอย่างนั้นๆ เพื่อให้บังเกิดผลดีที่สุดแก่กิจการทั่วไป และรีบทำการอันเห็นควรนั้นโดยฉับพลันทันท่วงที"

ความไหวพริบนั้นจะเป็นเพราะมีวิชามากน้อยก็หามิได้ เหตุฉะนี้ผู้ที่มีวิชามากแต่บกพร่องในความไหวพริบแล้ว บางทีก็สู้คนที่มีวิชาน้อย แต่มีไหวพริบมากกว่าหาได้ไม่ คือถ้ามีเหตุซึ่งจำเป็นจะต้องทำการโดยทันทีทันควันจะมีเวลามาค้นตำรับตำราอะไรที่ไหน ต้องรีบปฏิบัติการไปให้ทันท่วงทีจึงจะไม่เสียการ

ผู้ที่จะใช้เป็นผู้บังคับบัญชาตน เหมือนเป็นผู้ต้องคิดแทนคนมากๆ คือจะเอาตัวรอดแต่โดยลำพังหาได้ไม่ ต้องพาคนในบังคับบัญชาของตนรอดพ้นไปได้ด้วย และอาจจะต้องใช้ความคิดเช่นนี้ โดยปัจจุบันทันด่วนด้วยบ่อยๆ เหตุฉะนี้ในการเลือกผู้บังคับบัญชาคนจึงต้องเพ่งเล็งดูความไหวพริบของบุคคลนั้นได้

๔. ความรู้เท่าถึงการณ์

คำว่า **"รู้เท่าไม่ถึงการณ์"** เขามักใช้เป็นคำติเตียนกันว่าเป็นความบกพร่อง เพราะฉะนั้นควรจะพิจารณาดูว่า ความรู้เท่าถึงการณ์นั้นแปลว่ากระไร ?

แปลว่า **"รู้จักปฏิบัติกิจการให้เหมาะด้วยประการทั้งปวง"** ที่จะเป็นเช่นนี้ได้ก็ต้องเป็นผู้ที่รู้จักเลือกว่าจะปฏิบัติการอย่างไรจึงจะเหมาะแก่เวลา และที่ให้สมเหตุสมผลจึงเป็นประโยชน์ดีที่สุด อันความคิดในทางการใดๆ ถึงแม้ว่าจะดีปานใดก็ตาม แต่ใช้ไม่เหมาะเวลา คือทำก่อนที่ถึงเวลาอันควร หรือภาย

หลังเวลาอันควรก็อาจที่จะไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควรได้รับ หรือกลับกลายเป็นผลร้ายไปได้เช่นต่างว่าเราคิดจะนำพลเดินไปทางหาดทรายอันหนึ่งซึ่งเป็นทางลัด ตัดไปถึงที่ซึ่งจะเอาชัยข้าศึกได้ ดังนั้นนับว่าเป็นความคิดอันดีโดยแท้ แต่ถ้าต่างว่าทางหาดนั้นเผอิญมีเวลาที่เดินได้สะดวกแต่ในขณะที่น้ำลงแห้งที่เดียวเท่านั้น ฉะนี้แม้เราเดินไปในขณะเมื่อน้ำยังมิทันลงมากพอหรือรั้งรอไปจนน้ำกลับขึ้นเสียใหม่อีกแล้ว ก็คงจะไปไม่ได้ หรือได้ก็แต่โดยต้องเสียสัมภาระบ้าง ดังนั้นนับว่าเลือกเวลาไม่เหมาะ ซึ่งแท้จริงเป็นความคิดดีนี้ไม่ตลอดไปได้ ส่วนการเลือกที่ให้เหมาะก็คล้ายๆ กัน เช่นจะคิดสร้างป้อมอย่างแน่นหนา และเต็มไปด้วยปืนหนักๆ ลงในที่ชายเลน ป้อมซึ่งแท้จริงเป็นของดีก็จะกลับกลายเป็นของที่ใช้ไม่ได้ไปดังนี้เป็นต้น

ความรู้เท่าถึงการณ์นี้ จะมีตำรับตำราหรือครูบาอาจารย์สั่งสอนได้ก็หาไม่ อย่างดีที่สุดที่พอจะศึกษาได้ก็แต่โดยอาศัยความอุตสาหะพากเพียรจดจำแบบอย่างของผู้อื่น ซึ่งเขาได้ปฏิบัติมาแล้ว ในเวลาและที่คล้ายคลึงกันเท่านั้น แต่ที่จะวางใจยึดถืออยู่แต่แบบแผนเท่านั้นก็ไม่ได้ เพราะถ้าหากว่าไปประสบเหตุการณ์ซึ่งมิได้มีอยู่ในแบบแผนแล้ว ก็จะจนใจไม่รู้ที่จะทำอย่างไรเสียอีก จึงเป็นอันต้องอาศัยความมีไหวพริบในตัวเองประกอบด้วยจึงจะเป็นผู้รู้เท่าถึงการณ์อย่างสมบูรณ์

๕. ความซื่อตรงต่อหน้าที่

ข้อนี้เป็นข้อสำคัญสำหรับคนทั่วไปทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อยและจะเป็นผู้สั่งหรือผู้รับคำสั่งก็เหมือนกัน เมื่อเป็นสิ่งสำคัญเช่นนี้แล้ว ก็เป็นที่น่าประหลาดใจที่สุด ที่ดูคนโดยมากเข้าใจข้อนี้น้อยเต็มที

ถ้าจะถามว่า ความซื่อตรงต่อหน้าที่แปลว่ากระไร บางทีจะได้รับคำตอบต่างๆ กันอย่างน่าอัศจรรย์ทีเดียว บางคนก็น่าจะตอบว่า ไปออฟฟิศทุกวัน ตรงตามเวลาไม่ขาดและไม่ช้า ซึ่งก็ต้องยอมรับว่าเป็นอันใช้ได้ส่วนหนึ่ง แต่จะต้องขอถามต่อไปว่า เมื่อไปถึงออฟฟิศแล้วนั้นไปทำอะไร? ถ้าเพียงแต่ไปนั่งสูบบุหรี่คุยกับเกลอถึงเรื่องเบ็ดเตล็ดต่างๆ มีนินทานายของตัวเอง หรือนินทาคนอื่นเป็นต้น หรืออ่านหนังสือพิมพ์หรือเขียนคอร์เรสปอนเดนซ์ ส่งไปลงหนังสือพิมพ์ด่าคนเล่น ดังนี้นับว่าไม่ใช่ซื่อตรงต่อหน้าที่ เพราะที่ออฟฟิศไม่ใช่ที่สำหรับไปนั่งคุยกับเพื่อนหรือสำหรับด่าคนเล่นที่ออฟฟิศเป็นที่สำหรับทำงานทำการ และถ้าไปออฟฟิศไม่ได้ทำงานแล้วก็เท่ากับมิได้ไป เพราะฉะนั้นถ้าจะยกเอาการไปออฟฟิศทุกวัน เป็นพยานแห่งความซื่อตรงต่อหน้าที่เพียงพอแล้วหาได้ไม่ ต้องประกอบกับไปทำงานเป็นประโยชน์โดยตรงตามหน้าที่ด้วยจึงจะใช้ได้

บางคนก็อาจจะตอบว่า "ซื่อตรงต่อหน้าที่ แปลว่า ไม่โกงเงินหลวง" ซึ่งนับว่าเป็นคำตอบที่ใช้ได้เหมือนกัน แต่จะรับรองว่าถูกต้องบริบูรณ์ยังไม่ได้อีกเพราะเป็นแต่เว้นจากการฉ้อโกงเท่านั้น จะถือเป็นว่าได้ทำการอะไรให้เป็นชิ้นเป็นอันไม่ได้ และถ้าจะถือเอาการเว้นจากการโกงเป็นความชอบแล้วก็จะมิต้องถือต่อไปด้วยหรือว่าการโกงนั้นเป็นของปกติ? จำจะต้องถือเช่นนั้น จึงจะยกความไม่โกงขึ้นเป็นความชอบได้ เพราะการทำความชอบต้องแปลว่า ทำดีผิดปกติ ก็อันที่จริงการที่ไม่โกงนั้น เพราะความละอายแก่บาปหรือกลัวบาป หรืออย่างต่ำลงไปอีกหน่อย ก็เพราะกลัวติดคุกต่างหาก

เพราะฉะนั้น การที่รักษาตัวของตัวจะเรียกว่าทำความชอบอย่างไร ต้องเรียกแต่ว่าประพฤติเสมอตัวอยู่เท่านั้น ถ้าจะตอบให้ดีที่สุดควรตอบว่า ความซื่อตรงต่อหน้าที่ คือตั้งใจกระทำกิจการซึ่งได้รับมอบให้เป็นหน้าที่ของตนนั้นโดยซื่อสัตย์สุจริต ใช้ความอุตสาหะวิริยภาพเต็มสติกำลังของตนด้วยความมุ่งหมายให้กิจการนั้นๆ บรรลุถึงซึ่งความสำเร็จโดยอาการอันงดงามที่สุดที่จะพึงมีหนทางจัดไปได้

ตามที่กล่าวมานี้ ดูก็ไม่สู้จะเป็นการยากเย็นอันใด แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีคนอยู่บางคนซึ่งไม่สามารถจะปฏิบัติเช่นนี้ได้ โดยมากมักเป็นเพราะที่ตีราคาแพงกว่าที่ผู้อื่นเขาตี เช่น เขามอบให้กวาดเฉลียง ถ้าจะตั้งใจกวาดไปให้ดีจริงๆ ก็จะได้ดี แต่นี้หาเป็นเช่นนั้นไม่ กลับเห็นไปเสียว่า ถ้าแม้นได้เลี้ยงชะมดก็จะดี แล้วก็เลยไปคิดฟุ้งซ่านแต่ในภาพเลี้ยงชะมด ที่มิใช่หน้าที่ ละทิ้งการกวาดซึ่งเป็นหน้าที่ของตนแท้ๆ นั้นเสียคราวนี้ ต่างว่าย้ายไปทำหน้าที่เลี้ยงชะมด ตามปรารถนาพอใจหรือ? เปล่าเลย ไพล่ไปคิดถึงการรดต้นไม้ ถ้าเปลี่ยนให้ไปทำการรดต้นไม้ ก็ไพล่คิดถึงการกวาดกระได ไชรูท่ออะไรต่ออะไรไปอีก บุคคลที่เป็นเช่นนี้เป็นตัวอย่างอันแท้แห่งผู้ไม่ซื่อตรงต่อหน้าที่ เปลืองสมองซึ่งเอาไปใช้ในสิ่งซึ่งไม่ใช่กิจของตนเลย ผู้ที่ซื่อตรงต่อหน้าที่แท้จริงแล้วถ้ารับมอบให้ทำการอะไรก็ต้องตั้งใจ ตั้งหน้าทำการอันนั้นไปอย่างดีที่สุด ปล่อยให้เป็นหน้าที่ผู้ใหญ่เขาวินิจฉัยว่าความสามารถจะเหมาะเพียงเท่านั้นหรือจะพอขยับเขยื้อนเลื่อนขึ้นไปทำงานในตำแหน่งที่สูงกว่านั้นขึ้นไปถ้าผู้ใดประพฤติให้ซื่อตรงต่อหน้าที่เช่นกล่าวมานั้นนับว่าเป็นผู้ควรวางใจให้ทำการในหน้าที่สำคัญได้ เพราะเชื่อได้ว่าหน้าที่อะไรที่มอบให้ทำคงไม่ละทิ้ง

๖. ความซื่อตรงต่อคนทั่วไป

ข้อนี้เป็นคุณวิเศษสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งทำให้เป็นที่นิยมแห่งชนทั่วไป เว้นแต่คนโง่จึงจะเห็นเป็นความโง่ และคนโกงเห็นเป็นโอกาสสำหรับโกง

คนเราไม่ว่าจะเป็นคนสำคัญปานใด ย่อมต้องอาศัยกำลังผู้อื่นในกิจการบางอย่าง จึงมีสุภาษิตโบราณ กล่าวไว้ว่า "ป่าพึ่งเสือ เรือพึ่งพาย นายพึ่งบ่าว เจ้าพึ่งข้า"

เมื่อความจำเป็นมีอยู่เช่นนี้แล้ว จึงต้องคำนึงว่าจะทำอย่างไร จึงจะได้ใช้กำลังของผู้อื่นนั้นโดยความเต็มใจของเขา?

วิธีที่บุคคลเลือกใช้นั้น ย่อมมีต่างๆ กันแล้วแต่สถิติของตนและผู้ที่ต้องการจะอาศัยกำลังจ้าง หรือเป็นสินบน หรือเป็นเครื่องล่อใจ หรือเป็นของกำนัลสุดแท้แต่ลักษณะแห่งบุคคลที่ต้องการกำลัง

ถ้าเป็นผู้มีอำนาจ และเป็นคนที่โง่หน่อย ก็ใช้แต่อำนาจและอาญาบังคับผู้น้อยให้ทำตามใจตน แต่ถ้าฉลาดหน่อยก็ใช้ยอ หรือล่อด้วยเปิดหนทางให้ได้รับประโยชน์พิเศษ

ถ้าเป็นผู้ถือตนว่ามีสติปัญญา ก็ใช้สติปัญญาหลอกลวงโดยอาการต่างๆ นี้คือแบบบุคคลจำพวกที่เรียกตนว่า "นักรู้การเมือง" (Politic) ซึ่งมักใช้วาจาและโวหารลวงให้ตายใจแล้วจึงจะใช้ผู้อื่นเป็นเครื่องมือ หรือลงที่สุดก็ "เต๊ย"

ถ้าเป็นผู้น้อยไม่มีทรัพย์ และอ่อนในความสามารถและต้องการกำลังช่วยเหลือของผู้ใหญ่ก็มัก

ใช้วิธีสอพลอ ซึ่งตามสมัยใหม่ชอบใช้เรียกกันว่า “ป.จ.” แต่ซึ่งแท้จริงไม่ตรงศัพท์เลย เพราะการประจบอาจจะกระทำได้โดยความตั้งใจซื่อตรง คือตั้งใจแสดงเพียงความอ่อนน้อมยอมอยู่ในถ้อยคำหรือให้ใช้สอย เพราะความภักดี ฉันข้ากับเจ้า บ่าวกับนาย บุตรกับบิดามารดา หรือศิษย์กับครู ดังนี้ จะปรับเอาความชั่วร้ายอย่างไร เป็นของธรรมดาต่างหาก แต่ส่วนการสอพลอนั้นมีความมุ่งหมายชั่วเป็นพื้นอยู่ คือรู้แล้วว่าความสามารถโดยลำพัง เมื่อความจริงเป็นอยู่เช่นนี้ และผู้ที่ได้เพราะสอพลอนั้น จะได้ดียั่งยืนอยู่ก็หามิได้ เพราะเมื่อความสามารถไม่พอกับหน้าที่แล้วก็คงจะทำการไปไม่ตลอดเป็นแน่แท้ ส่วนผู้ที่มักบ่นติเตียนคนสอพลอนั้น บางคนก็บ่นเพราะเกลียดชังคนที่ไม่ซื่อตรงจริงๆ แต่ถ้าคำบ่นนั้นมีอยู่ว่า เราเองมันสู้เขาไม่ได้ “เพราะเราไม่รู้จัก ป.จ.” เช่นนี้ไซร้ ต้องเข้าใจได้ทีเดียวว่าบ่นเพราะความริษยาและถ้าต้องริษยาแล้วก็แปลว่าขาดความเชื่อถือในความสามารถของตนเองเสียแล้วจึงรู้สึกว่าตนแพ้เปรียบคนสอพลอซึ่งดีแต่พูดเท่านั้น ก็เป็นอันว่าตนเองก็คงดีแต่พูดเท่านั้นเหมือนกัน และที่แค้นเคืองก็เพราะตนเองไม่มีโอกาสที่จะสอพลอได้บ้างเท่านั้น ผู้ที่มีความสามารถจริงเป็นคนดีจริงอย่างบริบูรณ์อยู่แล้วไม่ต้องการ อย่างไรๆ ก็คงต้องมีผู้แลเห็นความดี เพราะฉะนั้นการบ่นอิจฉาริษยาพวกสอพลอก็ไม่เป็นการจำเป็นอะไรเลย

ที่จริงหนทางที่ดีที่สุดที่จะดำเนินไป เพื่อให้เป็นที่นิยมแห่งคนทั้งหลายมีอยู่ คือความประพฤติซื่อตรงต่อคนทั่วไป รักษาตนให้เป็นคนควรเขาทั้งหลายจะเชื่อถือได้ โดยรักษาวาจาสัตย์ พูดอะไรเป็นไม่เหียนหันเปลี่ยนแปลงคำพูดไป เพื่อความสะดวกเฉพาะครั้งหนึ่งคราวหนึ่ง ไม่คิดเอาเปรียบใครโดยอาการอันเขาจะขันแข่งไม่ได้ ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่หาดีใส่ตัวหาชั่วใส่เขา เมื่อผู้ใดมีไมตรีต่อก็ตอบแทนด้วยไมตรีโดยสม่ำเสมอ ไม่ใช้ความรักใคร่ไมตรีซึ่งผู้อื่นมีแก่เรานั้น เพื่อเป็นเครื่องประหารเขาเองหรือใครๆ ทั้งสิ้น

ความประพฤติซื่อตรงต่อคนทั่วไปเช่นนี้ ปราชญ์ทุกชาติทุกภาษาย่อมยกย่องว่าเป็นคุณวิเศษอันหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะแห่งผู้เป็นใหญ่แท้จริง และถึงผู้ที่ยังอยู่ในตำแหน่งผู้น้อยถ้าประพฤติตนได้เช่นนี้ก็ย่อมจะเป็นศรีแก่ตน ทำให้คนนิยมรักใคร่ และให้ผู้ใหญ่เมตตากรุณาเป็นอันมากเหมือนกัน

๗. ความรู้จักนิสัยคน

ข้อนี้ เป็นข้อสำคัญสำหรับผู้ที่มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติกิจการติดต่อกับผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย

ถ้าเป็นผู้น้อย เป็นหน้าที่จะต้องศึกษาและสังเกตให้รู้นิสัยของผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของตน ต้องรู้ว่าความคิดความเห็นเป็นอย่างไร ชอบทำการงานอย่างไร ชอบหรือชังอะไร เมื่อทราบแล้วก็อาจที่จะวางความประพฤติและทางการงานของตนเอง ให้ต้องตามอัธยาศัยของผู้ใหญ่นั้นได้ ที่แนะนำเช่นนี้ไม่ใช่แปลว่าให้สอพลอเป็นแต่ให้ผ่อนผันให้เป็นการสะดวกที่สุดแก่การเท่านั้น การที่สอนนั้นไม่จำเป็นเลยแต่การที่จะอวดดี กระด้างกระเดื่อง เมื่อแสดงความฉลาดหรือสามารถของตนเองก็ไม่จำเป็นเหมือนกัน และหาใช่หนทางที่ปราชญ์สรรเสริญไม่ ตรงกันข้ามปราชญ์ย่อมสรรเสริญผู้ที่รู้จักเจียมตัวจึงได้จัดเอา “มัทวัง” เข้าไว้เป็นธรรมอันหนึ่งในธรรมทั้ง ๑๐ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินจะต้องทรงปฏิบัติเป็นนิจ ผู้ที่รู้จักอ่อนน้อม

ย่อมเป็นที่รักใคร่และเมตตาแห่งผู้ใหญ่และถ้าประพฤติตนเป็นคนอ่อนน้อมอยู่โดยปกติแล้ว ถึงว่าจะพูดจะทัดทานทักท้วงผู้ใหญ่บ้างในทางที่ถูก ผู้ใหญ่ก็โกรธไม่ได้เลย

ถ้าตนเป็นผู้ใหญ่ มีหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาคนมากๆ การรู้จักนิสัยคน ก็ยิ่งเป็นการจำเป็นยิ่งขึ้น เพราะคนเราไม่ใช่ฝูงแพะแกะซึ่งจะต้อนไปได้โดยใช้ร้อง “ฮุยๆ” หรือเอาไม้ไล่ตี บางคนก็ชอบขู่ บางคนก็ชอบปลอบ เพราะฉะนั้นจะใช้แต่ขู่อย่างเดียวหรืออย่างยออย่างเดียวหาได้ไม่

นิสัยของคนต่างชาติก็มีต่างกันเพราะฉะนั้นจะใช้บังคับบัญชาด้วยแบบแผนอย่างเดียวกันทั้งหมดหาเหมาะไม่ คนสมัยใหม่มักหลงในข้อนี้อยู่เป็นอันมาก และมักพอใจเอาแบบอย่างต่างประเทศมาใช้ในการบังคับบัญชาคนไทยตามที่เป็นมาแล้ว และยังเป็นอยู่เป็นอันมากข้างฝ่ายทหาร มักเอียงไปข้างแบบเยอรมัน คือคิดแต่จะเอาแต่อำนาจบังคับตะบันไป เพราะครูทหารบกเป็นเยอรมัน แต่คนเรามีนิสัยผิดกับเยอรมัน จึงไม่ชอบการถูกบังคับอย่างนั้น ชอบให้เอาใจบ้าง พูดกันดีๆ บ้าง ไม่ต้องดูอื่นไกลดูแต่บ่าวในบ้านก็พอแล้ว บ่าวไทยๆ เรารู้สึกตนว่าเป็นเพื่อนกับนายมากกว่าบ่าวฝรั่งเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นจึงหาคนไทยยอมเป็นลูกจ้างฝรั่งได้ยาก ก็แต่บ่าวในบ้านยังเห็นตัวเกือบเท่ากับนายเสียแล้ว ฉะนั้นพลทหารหรือจะยอมเห็นตัวเลวกว่านายทหาร ถ้าจะว่าไปด้วยชาติกำเนิด นายทหารหลายคนก็มิได้มีตระกูลสูงกว่าพลทหารเลย ที่ดีกว่าก็แต่ในส่วนวิชาซึ่งได้เรียนรู้มากกว่ากันเท่านั้น ความรู้สึกเช่นนี้ย่อมมีอยู่เป็นแน่นอนในใจแห่งคนไทยโดยมาก สมด้วยพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงไว้เป็นคำโคลงว่า

ฝูงชนกำเนิดคล้าย คลึงกัน
ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ แผกบ้าง
ความรู้อาจเรียนทัน กันหมด
ยกแต่ชั่วดี กระด้าง อ่อนแก้ ฤๅไหว

เมื่อความจริงเป็นอยู่เช่นนี้ ทางที่ดีที่สุดที่ผู้บังคับบัญชาทหารจะทำได้ คือ ต้องแสดงตนเป็นเพื่อนทหารและเป็นข้าราชการด้วยกันกับพลทหาร มีหน้าที่จะต้องทำราชการ อาศัยซึ่งกันและกัน ต่างกันแต่ด้วยตำแหน่งหน้าที่ คือหน้าที่นายทหารจะต้องใช้วิชาความรู้ เพื่อนำพลไปสู่ที่ชัยชนะ หน้าที่พลต้องตามไปและตั้งใจต่อสู้ราชศัตรูจนสุดกำลัง เพื่อหวังเอาชัยชนะ เมื่อต้องอาศัยซึ่งกันและกันอยู่เช่นนี้ การที่จะให้มีข้อบาดหมางหรือเกลียดชังซึ่งกันและกันหาควรไม่

แต่การที่จะใช้ความอะลุ้มจนเกินไปตามใจผู้น้อยทุกประการก็ใช้ไม่ได้เหมือนกัน ผู้ที่ใช้ความอะลุ้มมักเข้าใจว่า ถ้าทำเช่นนั้นคนจะรักใคร่มาก แท้จริงกลับกลายเป็นทำให้คนดูถูก และไม่ยำเกรง และเมื่อถึงเวลาที่จะบังคับจริงๆ บ้าง ก็เลยบังคับไม่ได้

การอะลุ้มมีอยู่ในหมู่พลเรือนมากกว่าทหาร เพราะในทางการพลเรือน ได้อังกฤษเป็นครูเป็นพื้น

และวิธีบังคับบัญชาการพลเรือนของอังกฤษ เขาใช้วิธีตามใจผู้น้อยมากอยู่ แต่ที่จริงของเราออกจะตามใจครูเกินไปเสียอีก จนการงานอะไรๆ แทบจะสำเร็จเด็ดขาดอยู่ที่ผู้น้อยทั้งสิ้น ผู้ใหญ่ข้างจะเกรงผู้น้อยมาก คอยแต่เงี่ยหูฟังผู้น้อยอยู่เสมอ ข้อนี้เองทำให้ผู้น้อยได้ใจเมื่อผู้ใหญ่สั่งหรือวางการอะไรที่ไม่พอใจแล้วก็ชอบนินทาว่าให้ หรือร้ายกว่านั้นเขียนหนังสือ "คอร์เรสปอนเดนซ์" ส่งไปโรงพิมพ์ว่าให้ในหนังสือพิมพ์ หรืออย่างเลวที่สุดทิ้งบัตรสนเท่ห์ว่าให้ดื้อๆ เหล่านี้ล้วนเป็นของที่เสียวินัยและแบบแผนในราชการทั้งสิ้น และเสื่อมเสียอำนาจและเกียรติยศของราชการ เปิดช่องให้ผู้อื่นเย้ยหยันหรือดูถูกได้ ทั้งทำให้เขาติเตียนได้ว่าไทยเราช่างไม่มีความปรองดองในหมู่กันเองเสียเลย

การที่ข้าราชการพลเรือนชั้นผู้น้อยระเริงใจ เข้าใจหน้าที่ของตนผิดได้ถึงปานนี้ ก็เพราะผู้ใหญ่ได้ใช้วิธีอะลุ้มเกินไปนั้นมาเสียช้านานแล้ว ถ้าได้ใช้การรักษาวินัยเสียบ้างตั้งแต่แรกแล้วก็จะไม่เป็นไปได้ถึงเพียงนี้ นี้ได้ไปถือเอาธรรมเนียมของอังกฤษ ซึ่งเหมาะแก่นิสัยของอังกฤษมาใช้กับคนไทยซึ่งไม่เหมาะกับนิสัยไทย จึงได้ไม่เรียบร้อย การยอมให้คนต่างคนมีความเห็นส่วนตัวได้นั้น เหมาะสำหรับนิสัยของอังกฤษ เพราะเขาเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะ ดังจะแสดงให้เห็นปรากฏได้ คือในขณะเมื่อบ้านเมืองเขาสงบศึก เขาแบ่งเป็น ๔ คณะ ต่างฝ่ายต่างกล่าวโทษและว่ากันต่างๆ แต่พอเมื่อเกิดสงครามขึ้นแล้วสิ เขาทิ้งความแก่งแย่งกันได้หมดราวกับปลิดทิ้ง ในเวลานี้ไม่มีก๊กไม่มีคณะมีแต่ชาติอังกฤษ ซึ่งคิดตรงกันหมด ส่วนไทยเรามีนิสัยผิดกับอังกฤษคิดเห็นไม่ได้อย่างเดียวกัน และเข้าใจไม่ได้ว่าการที่ทุ่มเถียงกันนั้นเขากระทำต่อเมื่อเป็นเวลาว่าง เข้าใจว่าเมื่อยอมให้แบ่งกันเป็นพวกแล้ว ก็แปลว่าเป็นอันแบ่งกันอยู่ตลอดเวลา และถึงแม้ชาติไทยเราจะถึงที่คับแค้นปานใด ก็คงยังจะอนุญาตให้ไทยต่อไทยเชือดคอกันได้ตามอำเภอใจบุคคลทั้งสิ้น เมื่อคราวเข้าใจผิดมีได้เช่นนี้แล้ว ก็เป็นเครื่องแสดงให้แลเห็นชัดอยู่ว่าการคะเนนิสัยคนผิด อาจที่จะให้ผลร้ายได้เป็นอันมาก

เหตุฉะนี้หวังใจว่า ต่อไปเบื้องหน้าผู้ที่มีหน้าที่บังคับบัญชา ทั้งฝ่ายทหารพลเรือน จะเอาใจใส่ในทางสังเกตและรู้จักนิสัยคนให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นมาแล้วเพราะเวลานี้ถึงเวลาแล้วที่จะรู้สึกทั่วกันว่าเมืองเราตกอยู่ในที่ลำบากยากยิ่งกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก จะปล่อยตามบุญตามกรรมไปเช่นแต่ก่อนหาได้ไม่

๘. ความรู้จักผ่อนผัน

ข้อนี้เป็นข้อสำคัญอันหนึ่ง ซึ่งปฏิบัติให้เหมาะได้ยากกว่าที่คาดหมาย เพราะฉะนั้นจึงมีผู้ปฏิบัติให้ดีจริงๆ ได้น้อย

คนโดยมากที่มีหน้าที่บังคับบัญชาคน ทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนมักเข้าใจคำว่าผ่อนผันนี้ผิดกันอยู่เป็น ๒ จำพวก คือ จำพวกหนึ่งเห็นว่าการผ่อนผัน เป็นสิ่งซึ่งจะทำให้เสียระเบียบทางการไป จึงไม่ยอมผ่อนผันเลย และแปลคำผ่อนผันว่า "เหลวไหล" เสียทีเดียว อีกจำพวกหนึ่งเห็นว่าการใดๆ ทั้งปวงควรจะคิดถึงความสะดวกแก่ตัวเองและบุคคลในบังคับบัญชาของตนเป็นที่ตั้ง จึงยอมผ่อนผันไปเสียทุกอย่างจนเสียทั้งวินัย ทั้งแบบแผนและหลักการทีเดียว ก็มีทั้ง ๒ จำพวกนี้เข้าใจผิดทั้ง ๒ จำพวก

จำพวก ๑ ซึ่งอ้างตนว่าเป็นคนเคร่งในทางรักษาระเบียบแบบแผนนั้น แท้จริงถ้าไตร่ตรองดูสักหน่อยคงจะต้องแลเห็นได้ว่า การที่จะไม่ผ่อนผันเสียเลยนั้นบางคราวอาจจะทำให้ตนได้ผลหย่อนไปหรือถึงแก่เสียการทีเดียวก็ได้ ดูแต่เถรตรงสิ การที่แกตั้งสัตย์ปฏิญาณไว้ว่าจะเดินให้ตรงเสมอไม่เลี้ยวเลยนั้น ที่จริงความตั้งใจของแกก็ดี แต่เพราะแกไม่ยอมผ่อนผันเลยพอแกเดินไปเจอะต้นตาลขวางอยู่กลางทาง และต้นตาลมันก็ไม่หลีกทางให้แก แกก็ปีนขึ้นไป จนต้องไปโหนโตงเตงเป็นลิงอยู่ และในที่สุดกว่าจะลงได้ ก็เป็นเหตุให้ควาญช้างต้องเสียช้างไปตัวหนึ่ง และคนหัวล้านต้องการ ๔ คน เพราะตาเถรตรงแกดื้อไม่ยอมหลีกต้นตาลต้นเดียวไม่ใช่หรือ? การที่แกจะเดินหลีกต้นตาลไปต้นเดียวเท่านั้นไม่เห็นจะเป็นการเสียหายมากมายอะไรเลย เพราะถ้ายังคงปรารถนาจะเดินตรงไปอีกก็ยังไปได้ การที่แกไม่ยอมหลีกจึงต้องตัดสินใจว่าแกดื้อเป็นเรื่องเลย เรื่องนิทานเถรตรงนี้เป็นตัวอย่างอันดีแห่งผู้ที่ไม่ยอมผ่อนผันและควรที่คนที่อวดตนอยู่ว่าเป็นถือระเบียบเคร่งนั้น จะกำหนดจดจำใส่ใจไว้บ้างจะดีกระมัง

หรือว่าจะเห็นเรื่องนิทานเถรตรงเป็นเรื่องเขาแต่งเล่นจะไม่พอใจถือเอาเป็นตัวอย่าง ก็ขอให้ลองนึกดูถึงทางการงานจริงๆ บ้างก็ได้ เช่นในตำรายุทธวิธี มีกำหนดไว้ว่า ในเวลาที่ยกเข้าโจมตีข้าศึก ในแนวรบขยายแถวระยะห่างจากกันเท่านั้นๆ ก็ถ้าต่างว่าที่มันไม่มีพอจะขยาย หรือถ้าขยายแล้ว จะไม่มีที่กำบังตัวทหาร จะไม่ผ่อนผันบ้าง ทหารมิถูกปืนตายเปล่าหมดหรือ ?

ข้างฝ่ายจำพวกที่ ๒ ซึ่งเห็นความผ่อนผันเป็นของสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นนั้น ก็เหมือนคนซื้อลา ในเรื่องนิทานอีสปปกรณัม ซึ่งเล่าเรื่องไว้ว่า ชายผู้หนึ่งไปซื้อลาได้แล้วให้ลูกชายขึ้นขี่ลาเดินไปบ้าน พบคนเดินสวนทางไปพูดกันว่า “ดูแน่ะ เด็กออกโตแล้วขึ้นไปขี่ลาปล่อยให้พ่อต้องเดินเหนื่อยอยู่ได้” พ่อก็ไล่ให้ลูกลงแล้วขึ้นขี่เอง พบคนสวนไปอีกเขาพูดกันว่า “ดูแน่ะ ตานั่นใจดำจริงๆ ปล่อยให้เด็กเดินไปได้ แกขี่ลาเสียคนเดียว” พ่อก็เรียกลูกขึ้นไปขี่ลาด้วย จนไปพบคนเดินสวนทางไปอีกเขาพูดว่า “ดูแน่ะ คนอะไรมิรู้ช่างมิรู้จักกรุณาแก่สัตว์เลย ลาตัวนิดเดียวดันขึ้นไปขี่อยู่ได้เป็น ๒ คน” ทั้งพ่อทั้งลูกเลยลงจากหลังลาช่วยกันหามลาไปบ้าน พอไปถึงบ้านคนเขาก็หัวเราะกันครืนร้องว่า “แน่ะ ดูไอ้บ้าคู่นี้ซิ เอาลาเป็นนาย” เรื่องนี้จะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นได้ว่าการผ่อนผันตะบันไปนั้นไม่มีผลดีอันใด และในที่สุดก็มีแต่ถูกเขาหัวเราะเยาะให้เท่านั้น

๙. ความมีหลักฐาน

ข้อนี้เป็นข้อซึ่งไม่น่าจะเข้าใจยาก แต่ดูก็มีคนเข้าใจน้อยหรือจะเป็นเพราะไม่ใคร่จะได้สนใจไตร่ตรองนักก็อาจจะเป็นได้ แท้จริงมีหลักฐานเป็นคุณวิเศษอันหนึ่ง ซึ่งจะเป็นเครื่องช่วยบุคคลให้ได้รับตำแหน่งหน้าที่อันมีความรับผิดชอบ และเมื่อได้รับแล้วจะเป็นเครื่องช่วยให้ได้มั่นคงอยู่ในตำแหน่งนั้นต่อไปอีกด้วย

คำว่ามีหลักฐานนี้คืออะไร?

บ้างก็แปลกันว่ามีเชื้อชาติสกุลสูง บ้างก็แปลกันว่ามีทรัพย์สมบัติสมบูรณ์ บ้างก็ว่ามีวิชาความรู้

พอที่จะเลี้ยงตัวได้

ก็ถ้าเช่นนี้ผู้ใดที่เจริญบกพร่องในสถานที่นั้นๆ มิเป็นอันไม่มีที่หวังได้หรือว่าจะเป็นผู้มีหลักฐาน? ไม่ใช่เช่นนั้นเลย จริงอยู่ชาติสกุลทรัพย์สมบัติและวิชาเป็นแต่เครื่องประกอบ เป็นอดิเรกลาภ และผู้ที่มีชาติสกุลสูงหรือผู้มีทรัพย์สมบัติ หรือมีวิชาแต่ถ้าไม่มีหลักฐานมั่นคงดีจริงๆ แล้วอาจจะต้องตกต่ำ หรือถึงแก่ความพินาศได้ ถ้าเช่นนั้นหลักฐานคืออะไรเล่า? ตอบได้เป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

(๑) มีบ้านเป็นที่สำนักมั่นคง คือไม่ใช่เที่ยวเกเรเกเสแอบซุกๆ ซ่อนๆ หรือเปลี่ยนย้ายจากที่โน่นไปที่นี่เป็นหลักลอย บ้านที่เป็นสำนักนั้น ถึงแม้ตนจะมิได้เป็นเจ้าของ ก็ไม่เป็นข้อเสื่อมเสียเกียรติยศอันใด จะอาศัยอยู่กับบิดามารดา หรือญาติผู้ใหญ่ หรือมูลนายอะไรก็ตาม แต่ต้องตั้งอยู่ให้เป็นที่เป็นทาง พอเมื่อมีความจำเป็นบังเกิดขึ้นก็ขอให้ตามพบเป็นพอแล้วถ้าไปเที่ยวระเหระหนอยู่แห่งโน้นบ้างแห่งนี้บ้าง ถึงแม้ว่าจะคุยว่าเป็นโสดแก่ตนไม่มีใครเป็นนายก็จริง แต่ต้องไม่ลืมว่าพวกคนจรจัดที่มันไปเที่ยวนอนอาศัยศาลาวัด มันก็เป็นโสดแก่ตนเหมือนกัน แต่ใครจะเรียกมันว่า เป็นคนมีหลักฐานบ้างหรือ?

(๒) มีครอบครัวอันมั่นคง คือมีภรรยาเป็นเนื้อเป็นตัว ซึ่งจะออกหน้าออกตาไปวัดไปวาได้ ไม่ใช่หญิงแพศยามาเลี้ยงไว้สำหรับความพอใจชั่วคราว และไม่ใช่มีเมียแต่ด้วยความมุ่งหมาย จะปอกลอกเอาทรัพย์สมบัติของหญิง แล้วละทิ้งไปหาใหม่ การมีเมียไม่ควรที่จะเห็นเป็นของง่ายๆ หรือสำหรับความพอใจชั่วคราวควรคิดหาผู้ที่จะได้เป็นคู่ชีวิตและฝากเหย้าเรือนเป็นหูเป็นตาแทนสามีในเมื่อสามีต้องไปทำการงาน ดังนี้จึงจะเรียกว่ามีครอบครัวเป็นหลักเป็นฐาน ผู้ที่มีภรรยาเป็นหลักฐานย่อมเป็นศรีแก่ตัว และเป็นที่น่าไว้วางใจ เพราะอย่างไรๆ ก็จำจะต้องนึกถึงบุตรภรรยานอกจากตนเอง จะประพฤติเหลวไหลไปก็ไม่สู้ถนัด แต่ผู้ที่มีเมียไม่เป็นหลักฐาน ย่อมมีแต่หนทางที่จะพากันไปสู่ความพินาศฉิบหายจึงไม่เป็นที่น่าไว้วางใจ

(๓) ตั้งตนไว้ในที่ชอบ คือไม่ประพฤติเป็นคนสำมะเลเทเมา สูบฝิ่น กินเหล้า หรือเป็นนักเลงเล่นเบี้ยและเล่นผู้หญิง ซึ่งล้วนเป็นอบายมุขบ่อเกิดแห่งความพินาศฉิบหายทั้งสิ้น ผู้ที่ประพฤติเป็นนักเลงต่างๆ มักพอใจอ้างว่าเอาอย่างฝรั่ง แต่จะต้องถามว่าฝรั่งอะไร ? เพราะฝรั่งมิใช่ดีทั้งหมดก็หามิได้ ถ้าฝรั่งเป็นคนดีทั้งหมดแล้ว ที่เมืองฝรั่งคงไม่ต้องมีคุกมีตาราง แต่นี่คุกตารางก็มีอยู่บริบูรณ์ทุกแห่งและไม่ใช่อยู่ว่างเปล่าด้วย มีนักโทษเต็มไปทุกแห่ง ถ้าใครเข้าใจว่าการอ้างเอาอย่างฝรั่งเป็นเครื่องแก้ตัวพอแล้วสำหรับจะประพฤติสำมะเลเทเมา ก็นับว่าเข้าใจผิดไม่เชื่อถามฝรั่งดีๆ เขาดูเถิด

ยกมากล่าวแต่ย่อพอเป็นสังเขปเท่านี้ก็เพียงพอแล้วและถ้าไตร่ตรองต่อไปสักนิดหน่อยก็จะเข้าใจว่าความมีหลักฐานนั้นคืออะไร และจะแลเห็นได้ว่าแท้จริงทุกๆ คนมีโอกาสเท่าๆ กันที่จะกระทำตนให้เป็นผู้มีหลักฐาน แต่ถ้าใครไม่ถือเอาโอกาสนั้นแล้ว แม้ว่าต้องเสียเปรียบผู้ที่เขาได้พยายามแล้วจะโทษใครไม่ได้เลยนอกจากตัวเอง

๑๐. ความจงรักภักดี

นี่เป็นคุณวิเศษอันหนึ่ง ซึ่งได้มีผู้อธิบายมามากแล้วเป็นอเนกประการ และด้วยนัยต่างๆ นานา

เพราะฉะนั้นในที่นี้ไม่จำเป็นต้องกล่าวให้ยืดยาว และถ้าจะกล่าวให้ยืดยาวไป ก็คงจะต้องซ้ำข้อความที่ใครๆ ได้กล่าวมาแล้วบ้าง แต่ครั้นจะไม่กล่าวถึงเสียทีเดียวก็จะเป็นการบกพร่องไป เพราะความจงรักภักดีย่อมเป็นคุณวิเศษอันหนึ่ง ซึ่งพึงแสวงหาในที่จะได้รับมอบให้กระทำการในหน้าที่ผู้บังคับบัญชาคนแล้ว ก็ยิ่งเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งขึ้น

ความจงรักภักดีแปลว่ากระไร ?

แปลว่า "ความยอมสละตนเพื่อประโยชน์แห่งท่าน" คือถึงแม้ว่าตนจะต้องได้รับความเดือดร้อน รำคาญ ระกำลำบาก หรือจนถึงสิ้นชีวิตเป็นที่สุดก็ยอมได้ทั้งสิ้น เพื่อมุ่งประโยชน์อันแท้จริงให้มีแก่ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ผู้ที่จะยอมเสียสละเช่นนี้ได้โดยมิได้รู้สึกเสียดายเลย ต้องเป็นผู้ที่ถึงแล้วซึ่งความรุ่งเรืองชั้นสูง จึงจะเข้าใจซึมซาบว่าตนเองนั้นแท้จริงเปรียบเสมือนปรมาณูผงก้อนเล็กนิดเดียว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งแห่งภูเขาใหญ่ อันเราสมมตินามเรียกว่าชาติ และถ้าชาติของเราแตกสลายไปเสียแล้ว ตัวเราผู้เป็นผงก้อนเดียวนั้น ก็จะต้องล่องลอยตามลมไป สุดแท้แต่ลมจะหอบไปตรงไหน เมื่อเข้าใจเช่นนี้โดยแน่ชัดแล้ว จึงจะเข้าใจได้ว่าแท้จริงราคาของตนนั้นที่มีอยู่แม้แต่เล็กน้อยปานใด ก็เพราะอาศัยเหตุที่ยังคงเป็นส่วนหนึ่งแห่งชาติ ซึ่งยังเป็นเอกราชไม่ต้องเป็นข้าใครเท่านั้น และเพื่อเหตุฉะนี้ ผู้ที่เข้าใจจริงแล้ว จึงไม่รู้สึกเลยว่าการเสียสละส่วนตัวใดๆ จะเป็นข้อความเป็นห่วงหวงแหนนี้เป็นความจงรักภักดีแท้จริง

และความจงรักภักดีแท้จริงนี้เอง คือความรักชาติ ซึ่งคนไทยสมัยใหม่พอใจพูดอยู่จนติดปาก แต่ซึ่งหาผู้เข้าใจซึมซาบจริงได้น้อยนัก

ข้อความแสดงคุณวิเศษ ๑๐ ประการ ซึ่งได้กล่าวมาแล้วนี้ได้กล่าวมาแต่โดยย่อพอเป็นเครื่องเตือนใจผู้ที่ตั้งหน้าที่จะทำการให้เป็นคุณประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองโดยแท้จริง ไม่ใช่รักชาติแต่ปาก

หวังใจว่า ข้อความที่แสดงมาแล้วนี้จะพอแสดงให้เห็นว่า แท้จริงผู้ที่จะเป็นใหญ่หรือมีตำแหน่งหน้าที่มั่นคงจริงแล้ว จะอาศัยแต่วิชาความรู้อย่างเดียวเท่านั้นหาพอไม่ และเพราะเหตุที่มีผู้มักเข้าใจผิดในข้อนี้ จึงมีผู้ที่ต้องรับความไม่พอใจอยู่บ้าง แต่ถ้าแม้ผู้อ่านหนังสือนี้ใช้วิจารณญาณไตร่ตรองให้ดีแล้ว หวังใจว่าจะเห็นจริงด้วย ตามความเห็นที่ได้แสดงมาข้างบนนี้ และเมื่อเข้าใจแล้วหวังใจว่าจะช่วยกันเพราะความเห็นใจทางที่ถูกที่ควรขึ้นบ้าง เชื่อว่าคงจะเป็นคุณประโยชน์แก่เราและท่านทั้งหลาย ผู้มีความมุ่งดีต่อชาติไทยอยู่ด้วยกันทุกคนนั้นเป็นแน่แท้ๆ

พัดยศ

พระรัตนเวที

ในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา หรือฉัตรมงคล นอกจากจะพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แด่พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการและผู้ที่บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่ประเทศแล้วยังได้ทรงตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์แก่พระเถรานุเถระ ผู้รับภาระธุระบริหารพระพุทธศาสนาอีกส่วนหนึ่งด้วย สมณศักดิ์ก็คือยศพระ มีพัดยศสำหรับบอกตำแหน่ง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชศรัทธาให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนได้ให้เขียนรูปพัดยศพระสมณศักดิ์ในสมัยนั้นไว้ที่บานประตูพระอุโบสถด้าน ในปัจจุบันนี้แม้พัดยศจะได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมไปบ้าง แต่ลักษณะส่วนใหญ่ก็คงไปเช่นเดิม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๓ แบบ คือ

๑. **พัดทรงพุ่มข้าวบิณฑ์** หรือเรียกกันว่า พัดใบสาเก ถ้าเป็นพัดชั้นพระราชาคณะจนถึงสมเด็จพระราชาคณะเป็นแฉกแบบใบสาเก (ถ้าเป็นพัดพระครูเจ้าคณะจังหวัด เป็นแฉกเปลวเพลิง ปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว)

๒. **พัดพุดตาน** (สมเด็จกรมพระยานริศฯ ตรัสว่าที่จริงเป็นดอกบัว ไม่ใช่ดอกพุดตาน) เป็นพัดประจำตำแหน่งพระครู และพระปลัดของพระราชาคณะสามัญ

๓. **พัดหน้านาง** เป็นพัดยศพระเปรียญตั้งแต่ ๓ ประโยค และพัดพระฐานานุกรมที่ต่ำกว่าเปรียญ และพัดหน้านางนี้เราจะเห็นพระถือในเวลาสวดมนต์ในงานทั่วไปซึ่งเป็นของชาวบ้านทำถวายพระด้วย เรียกว่า พัดรอง

สำหรับพัดยศนี้ใช้เฉพาะในงานพระราชพิธีหรือรัฐพิธีเท่านั้น จะใช้ในงานทั่วๆ ไปไม่ได้

เอวมฺเม สุตฺ ลำดับชั้นและรูปลักษณะพัดยศต่อไปนี้คัดจากหนังสือเรื่อง **"ตาลปัตร"** ของ ม.จ. หญิง ดวงจิตร จิตรพงศ์ ดังนี้

พัดยศที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้มีลักษณะต่างกันดังนี้

๑. พัดตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก

เป็นพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พื้นตาดเงินสลับลูกคั่นตาดทอง ปักดิ้นเลื่อมและทองแล่ง ใจกลางปักเป็นช่อใบเทศ ยอดงาเป็นฉัตรสามชั้น พัดเล่มนี้เป็นพัดประจำตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชอย่างธรรมดา แต่หากเป็นสกลมหาสังฆปริณายกที่จัดว่ามีวุฒิพิเศษ ก็อาจจะโปรดเกล้าฯ ให้ทำพัดยศที่มีเครื่องประดับงดงามมีเครื่องหมายแสดงวุฒินั้นขึ้นพระราชทาน ถือว่าเป็นการยกย่องเกียรติยศเพิ่มขึ้น

๒. พัดตำแหน่งสมเด็จพระราชาคณะ เจ้าคณะใหญ่ (ชั้นสุพรรณบัฏ) คือ

สมเด็จพระวันรัต
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
สมเด็จพระมหาวีรวงศ์
สมเด็จพระพุฒาจารย์

เป็นพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พื้นตาดเหลืองมีลูกคั่นสลับเป็นริ้วด้วยตาดน้ำเงินอ่อน และขาว ปักลายกนกด้วยดิ้นเลื่อมและทองแล่ง ใจกลางเป็นตาดเหลืองปักลายใบเทศ

๓. พัดตำแหน่งพระราชาคณะ เจ้าคณะรอง (ชั้นหิรัญบัฏ) คือ

พระพิมลธรรม
พระพรหมมุนี
พระธรรมวโรดม
พระสาสนโสภณ
พระอุบาลีคุณูปมาจารย์

เป็นพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พื้นโหมดเหลืองสลับริ้วลูกคั่นตาดสีแดง ขาว น้ำเงินอ่อน ปักลวดลาย ด้วยดิ้นเลื่อมและทองแล่ง ใจกลางเป็นโหมดเหลืองปักลายใบเทศ

๔. พัดตำแหน่งพระราชาคณะ เจ้ารองคณะ ฝ่ายอรัญวาสี

เป็นพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พื้นโหมดขาว คั่นริ้วแพรแดง ปักดิ้นเลื่อมและทองแล่ง ใจกลางโหมดเหลืองปักเป็นช่อใบเทศ

๕. พัดตำแหน่งพระราชาคณะชั้นธรรม ที่เป็นพระราชวงศ์

เป็นพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พื้นแพรต่วนเหลือง มีริ้วลูกคั่นชั้นนอกสีเขียว ชั้นในสีแดง ปักดิ้นเลื่อมใจกลางแพรสีเหลือง ปักเป็นลายใบเทศ

๖. พัดตำแหน่งพระราชาคณะชั้นธรรม

เดิมเป็นพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พื้นแพรต่างสี มีริ้วไหมทองเส้นหยาบคั่น ปักดิ้นเลื่อม และทองแล่งมีสีประจำตำแหน่งดังนี้

๑. พระธรรมเจดีย์ (พื้นพัดสีขาว)
๒. พระธรรมปาโมกข์ (พื้นพัดสีเหลือง)
๓. พระธรรมไตรโลกาจารย์ (พื้นพัดสีแดง)
๔. พระธรรมธีรราชมหามุนี (พื้นพัดสีดำ)
๕. พระธรรมราชานุวัตร (พื้นพัดสีเขียว)
๖. พระธรรมปิฎก (พื้นพัดสีชมพู)
๗. พระธรรมโกษาจารย์ (พื้นพัดสีม่วงอ่อน)

๘. พระธรรมดิลก (พื้นพัดสีน้ำเงินอ่อน)

๙. พระธรรมวราภรณ์ (พื้นพัดสีเหลือง)

พัดยศสำหรับตำแหน่งพระราชาคณะชั้นธรรมที่สร้างขึ้นใหม่ในปัจจุบันนี้ เป็นพื้นต่วนเหลือง มีริ้วตาดทองสลับเป็นลูกคั่น ปักดิ้นเลื่อมเหมือนกันหมดทุกตำแหน่ง

การที่สีพัดพระราชาคณะชั้นธรรมใช้สีต่างกันตามตำแหน่งนี้ แต่ก่อนท่านจะมีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งท่านผู้รู้เดากันว่าเป็นสีนพเคราะห์บ้าง สีอิฐทิศบ้าง คงจะเกี่ยวกับการปกครอง เช่นสีประจำกระทรวงบ้างล้วนแต่เป็นการเดายังไม่มีผู้ใดทราบเหตุผลแน่นอน

๗. พัดตำแหน่งพระราชาคณะชั้นเทพ

เป็นพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ รุ่นเก่าลายกระจังขอบนอกเป็นพื้นกำมะหยี่สีแดง ริ้วลูกคั่นเขียวสลับกับพื้นน้ำเงินแก่ ปักดิ้นเลื่อมทองแล่งและประดับพลอย

พัดสำหรับตำแหน่งพระราชาคณะชั้นเทพที่สร้างเป็นรุ่นใหม่ในปัจจุบันนี้ เปลี่ยนเป็นลายกระจังขอบนอกใช้พื้นกำมะหยี่สีม่วง ถัดไปเป็นพื้นกำมะหยี่สีเขียว คั่นด้วยกำมะหยี่สีแดงกับสีม่วง ใจกลางเป็นกำมะหยี่สีฟ้า ปักดิ้นเลื่อม แต่ในส่วนที่เคยประดับพลอยแม่แต่เดิม เปลี่ยนเป็นใช้ลูกแก้วประดับพัดยศแบบเก่าที่ยังคงมีเหลืออยู่ ก็ยังคงใช้พระราชทานปนกันไปโดยถือว่ามีศักดิ์เสมอกัน เพราะเหตุผลในการเปลี่ยนแปลงก็เพื่อความสะดวกในการหาของที่มีในตลาดและเพื่อการประหยัดเท่านั้น

ถ้าเป็นฝ่ายวิปัสสนาธุระ ใช้พื้นพัดเป็นสีขาวล้วน นอกนั้นเหมือนกัน

๘. พัดตำแหน่งพระราชาคณะชั้นราช

เป็นพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พื้นกำมะหยี่สลับสี ปักทองแล่ง ใจกลางหน้าราหูรุ่นเก่า กระจังขอบนอกเป็นพื้นกำมะหยี่สีเขียว วงในเป็นริ้วสีแดง ใจกลางสีเขียว มีขอบสีม่วง ที่ทำให้ในปัจจุบันนี้ กระจังขอบนอกเป็นพื้นกำมะหยี่สีแดงแก่ วงในเป็นริ้วสีเขียว สีน้ำเงิน สีแดงแก่ตามลำดับ ใจกลางเป็นสีเหลือง

ถ้าเป็นฝ่ายวิปัสสนาธุระ ใช้พื้นกำมะหยี่สีขาวล้วน นอกนั้นเหมือนกัน

๙. พัดพระราชาคณะสามัญ เปรียญ

เป็นพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พื้นกำมะหยี่สลับสี ปักดิ้นเลื่อม ใจกลางปักหน้าราหูใหญ่ กระจังขอบนอกสีแดงลายลูกคั่นสลับสีเขียว ม่วง เหลือง ใจกลางสีน้ำเงิน

ถ้าเป็นฝ่ายวิปัสสนาธุระ ใช้พื้นกำมะหยี่สีขาวล้วน นอกจากนั้นเหมือนกัน

๑๐. พระราชาคณะยก เทียบเปรียญ

เป็นพัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พื้นกำมะหยี่สลับสี ปักดิ้นเลื่อม ใจกลางปักหน้าราหูเล็ก สีที่ใช้นั้นกระจังขอบนอกสีแดง ลายลูกคั่นสีเขียว สีน้ำเงิน สีเหลือง ใจกลางสีน้ำเงิน

๑๑. พระราชาคณะฝ่ายวิปัสสนา

พัดหน้านาง พื้นงาสาน ขอบงา คาบตับงา

๑๒. พระราชาคณะยก

พัดแฉกทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พื้นกำมะหยี่สลับสี ปักดิ้นด้าน พื้นสีแดงสลับลูกคั่นเขียว ใจกลางหน้าราหูเล็ก

๑๓. พระครูเจ้าคณะจังหวัด ชั้นนอก

พัดเปลวเพลิง พื้นสักหลาดแดง กลางสลับสี ปักดิ้นด้าน พื้นสีแดงสลับลูกคั่นสีเขียว ใจกลางหน้าราหูเล็ก

๑๔. พระครูเจ้าคณะจังหวัด ชั้นโท

พัดเปลวเพลิง พื้นสักหลาดแดงล้วน ปักดิ้น

๑๕. พระครูปลัดของสมเด็จพระราชาคณะ

พัดพุดตาน พื้นกำมะหยี่เหลืองสลับกำมะหยี่แดง ลวดใหญ่ทองแล่ง ลวดเล็กปักดิ้นด้าน ลายปักดิ้นมันและเลื่อมเงิน

๑๖. พระครูปลัดของพระราชาคณะ เจ้าคณะรอง

พัดพุดตาน พื้นกำมะหยี่แดงสลับกำมะหยี่เลือง ลวดใหญ่ปักดิ้นมัน ลวดเล็กปักดิ้นด้าน ลายปักดิ้นมันและเลื่อมเงิน

๑๗. พระครูปลัดของพระราชาคณะชั้นธรรม

พัดพุดตาน พื้นกำมะหยี่น้ำเงินสลับกำมะหยี่แดง ลวดใหญ่ปักดิ้นด้าน ลวดเล็กปักดิ้นมัน ลายปักดิ้นมัน

๑๘. พระครูปลัดของพระราชาคณะชั้นเทพ

พัดพุดตาน พื้นสักหลาดม่วงสลับสักหลาดแดง ลวดใหญ่เล็กปักไหมทองถัก ลายปักดิ้นมัน ก้านลายปักดิ้นด้านและเลื่อมทอง

๑๙. พระครูปลัดของพระราชาคณะชั้นราช

พัดพุดตาน พื้นสักหลาดม่วงสลับสักหลาดแดง ลวดใหญ่เล็กปักไหมทองถัก ลายปักดิ้นมัน ก้านลายปักดิ้นด้านและเลื่อมทอง

๒๐. พระครูเจ้าอาวาส พระอารามหลวงชั้นเอก

พัดพุดตานใบใหญ่ พื้นกำมะหยี่สลับสีเขียวกับแดง ปักดิ้นเลื่อม ขอบลวดทอง

๒๑. พระครูเจ้าอาวาส พระอารามหลวงชั้นโท

พัดพุดตานใบกลาง พื้นกำมะหยี่สลับสีแดงขอบน้ำเงิน ปักดิ้นเลื่อม

๒๒.พระครูเจ้าอาวาส พระอารามหลวงชั้นตรี

พัดพุดตานใบเล็ก พื้นกำมะหยี่สลับสีแดงขอบเขียว ปักดิ้นเลื่อม

๒๓. พระครูกรรมการสงฆ์จังหวัด

พัดพุดตาน พื้นสักหลาดแดง กลางสลับสีน้ำเงินแดงและเขียว ปักดิ้นเลื่อม

๒๔. พระครูเจ้าคณะอำเภอชั้นนอก

พัดพุดตาน พื้นสักหลาดแดงล้วน ปักดิ้น

๒๕. พระครูวิปัสสนาในกรุง

พัดพุดตาน พื้นกำมะหยี่ขาว ปักดิ้นเลื่อม

๒๖. พระครูวิปัสสนาหัวเมือง

พัดพุดตาน พื้นสักหลาดขาว ปักดิ้น

๒๗. พระครูพิเศษ

พัดพุดตาน พื้นกำมะหยี่น้ำเงินปักไหมทอง กลางมีอักษรพระนาม จ.ป.ร. ใต้พระเกี้ยว

๒๘. พระครูฐานานุกรมและพระครูปริตร

พัดพุดตาน พื้นกำมะหยี่แดง ปักดิ้นเลื่อม (ชั้นเอกใบใหญ่ ชั้นโทใบเล็ก)

๒๙. พระครูเจ้าคณะอำเภอชั้นโท

พัดพุดตาน พื้นแพรแดง กลางขอบน้ำเงิน สลับเยียรบับ ปักดิ้น

๓๐. พระครูกรรมการสงฆ์อำเภอ

พัดพุดตาน พื้นแพรแดงล้วน ปักดิ้น

๓๑. พระครูวินัยธรและพระครูธรรมธร (ฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า)

พัดพุดตาน พื้นสักหลาดแดงล้วน ปักดิ้นเลื่อม ลายละเอียด

๓๒. พระครูวินัยธร และพระครูธรรมธร (ฐานานุกรมของเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะรองพระราชาคณะชั้นธรรมและชั้นเทพ)

พัดพุดตาน พื้นสักหลาดแดงล้วน ปักดิ้นเลื่อม ลายหยาบ

๓๓. พระครูคู่สวด (ฐานานุกรมของเจ้าคณะใหญ่และเจ้าคณะรอง)

พัดพุดตาน พื้นสักหลาดสลับสีเขียวกับแดง ปักดิ้นเลื่อม

๓๔. พระปลัด (ฐานานุกรมของพระราชาคณะสามัญ)

พัดพุดตาน ตามพื้นเยียรบับ สลับอัตลัด เขียวแดง

๓๕. พระครูรองคู่สวด (ฐานานุกรมของเจ้าคณะใหญ่)

พัดหน้านาง พื้นกำมะหยี่หักทองขวาง

๓๖. พระครูสงฆ์ (ฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราชเจ้าตลอดถึงของพระราชาคณะชั้นราช)

พัดหน้านาง พื้นกำมะหยี่แดงล้วน สำหรับฐานานุกรมของชั้นสมเด็จพระสังฆราชเจ้า เจ้าคณะใหญ่และเจ้าคณะรอง พื้นสักหลาดแดงล้วน สำหรับฐานานุกรมของพระราชาคณะชั้นธรรม ชั้นเทพ

และชั้นราช กระหนกและลวดปักไหมทอง ใบและดอกปักดิ้นเหมือนกันหมด

๓๗. พระครูสมุห์ (ฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ตลอดถึงของพระราชาคณะชั้นราช)

พัดหน้านาง พื้นอัตลัด สีแดงสลับดำ หรือม่วงอ่อนสลับม่วงแก่ ประดับเลื่อม ถ้าพระสมุห์ของพระราชาคณะสามัญและของพระครูเจ้าอาวาส ไม่ประดับเลื่อม

๓๘. พระครูใบฎีกา (ฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ตลอดถึงพระราชา คณะชั้นราช)

พัดหน้านาง พื้นอัตลัด สีดำสลับแดงหรือม่วงแก่สลับม่วงอ่อน ประดับเลื่อม ถ้าพระใบฎีกาของพระราชาคณะสามัญ และของพระครูเจ้าอาวาสไม่ประดับเลื่อม (พัดพระสมุห์กับพระครูใบฎีกานี้ ด้วยเหตุที่มีลายและดอกเลอะเทอะจึงมีฉายาเรียกกันว่าพัดตุ๊กแก)

พัดพระฐานานุกรมในปัจจุบันนี้มิได้สร้างใหม่แล้วเพื่อประหยัดที่ใช้อยู่ก็เป็นแต่ของเก่าที่มีอยู่แล้ว

จากหนังสือสามเดือน พ.ศ.๒๕๓๙.

หน้างาม

พระราชโมลี

หน้า . เป็นคำนาม หมายถึงส่วนของศีรษะตั้งแต่หน้าผากลงมาจดคาง

งาม เป็นคำวิเศษณ์ ว่าสวย ดี งดงาม งามงดก็ว่า

ทีนี้อยากจะตั้งปัญหาให้ตอบในใจว่า คนสวย คนงามนั้น เขาดูกันที่ไหน ขอโทษ หมายถึง สตรี โดยเฉพาะ เพราะสตรีที่มีรูปเป็นทรัพย์ ผู้หญิงที่เราว่าสวยๆ นั้น สูงต่ำ ดำ ขาว อ้วน ผอม หรือจะต้องมีสัดส่วนดังเช่นที่เขาว่านางงามจักรวาลคนใหม่ ๓๗-๒๔-๓๖ อะไรทำนองนั้น เรากำหนดวัดอะไรเป็นประการแรก

ประการแรกก็อยู่ที่หน้า ถ้าหน้าไม่สวยไม่งามแล้ว สัดส่วนผิวพรรณจะวิเศษอย่างไรก็ไม่เรียกว่าคนงาม คนสวยถึงจะผิวดำแต่หน้าคมขำ เราก็ยังชมว่าเก๋ เมื่อใบหน้าสวยแล้ว เราจึงพิจารณาส่วนสัดอื่นๆ ต่อไป จะอย่างไรก็ตาม ถ้าหน้างามก็มีภาษี ๕๐% ขึ้นไปแล้ว ฉะนั้น เราจึงมีคำพูดกันว่า **"หน้าตาไปวัดไปวาได้"**

ลักษณะหน้างามหรือหน้าสวย วงหน้า เป็นรูปไข่ (ต้องเป็นแบบรูปไข่ตั้ง มิใช่ไข่นอน) มิใช่แบบวงพระจันทร์ เพราะหน้าใครเหมือนพระจันทร์ก็คงกลมๆ เหมือนลูกฟุตบอล จะงามอย่างไร

ตา เป็นส่วนสำคัญรองมาจากวงหน้า ดวงตานั้น บอกให้รู้ถึงอุปนิสัยว่าเป็นคนดุ ขลาด ซื่อ จริง เท็จ อะไรๆ เสร็จ พระนางผุสดีในเรื่องเวสสันดรชาดกขอพรจากพระอินทร์ก็ขอให้มีดวงตางาม คือมีดวงตา เหมือนลูกเนื้อทราย เราหาลูกเนื้อทราย ดูกันลำบาก ลองเทียบดูกับลูกแมวเล็กๆ ก็ได้ ดวงตามันหยาดเยิ้มชวนให้น่าเอ็นดู แต่ดวงตาเยิ้มๆ นั้นมีผู้กระซิบว่าต้องระวังเหมือนกัน เดี๋ยวนี้เขามี "น้ำเชื่อม" สำหรับหยอดตาแล้ว

คิ้ว เป็นส่วนสำคัญสำหรับรับกับตา บางคนคิ้วหนา บางคนคิ้วบาง คิ้วงามนั้นเขาว่า **"คันขนงให้ก่งดังศรพระราม"** คือต้องเหมือนคันศรพระราม คันศรพระรามจริงๆ เป็นอย่างไรก็ไม่ทราบ นักปราชญ์บางท่านก็เลยบอกว่าดูเคียวเกี่ยวข้าวก็ได้ ปลายคิ้วต้องเรียวๆ (แต่ต้องตัดด้ามเคียวออกเสีย) แต่เดี๋ยวนี้ดูๆ ก็เห็นแต่คิ้วคันศรพระรามหรือเคียวเกี่ยวข้าวกันทั้งนั้น แต่ไม่สู้จะทนแดดทนฝนนัก

จมูก เขาบอกว่าลักษณะต่าง ๆ เหมือนกัน คนโง่ ฉลาด ตระหนี่ ดื้อ สังเกตได้จากจมูก จมูกงาม ท่านว่าจะต้องเหมือนจมูกสิงห์ จมูกสมัยใหม่ดัดได้เหมือนกัน

ปาก ริมฝีปากหนา พูดน้อย ริมฝีปากบาง ช่างพูด อะไรทำนองนี้ รูปปากต้องเหมือนกระจับ

ริมฝีปากแดงเหมือนตำลึงสุก แต่ทุกวันนี้มีตำลึงสุกมากต้องพิศนาน ๆ หน่อย

พื้นหน้า พื้นหน้าต้องราบเรียบ ไม่มีไฝฝ้า ผิวสนิท จะขาวหรือดำก็ตามที

ลักษณะส่วนต่างๆ ที่กล่าวมานี้เป็นส่วนสำคัญ ส่วนที่เป็นส่วนประกอบอย่างอื่นยังมีอีก แต่ความงามของเรือนร่างอวัยวะเช่นนี้ เป็นความงามโดยธรรมชาติ เราจะปั้นจะแต่งกันเองนั้นหาได้ไม่ ถึงจะทำได้ก็เพียงชั่วครั้งชั่วคราว ท่านกล่าวว่า ผู้ที่เกิดมามีรูปร่างลักษณะผิวพรรณแตกต่างกันนั้นเพราะบุญกรรมที่เราทำมาในชาติก่อนเป็นผู้ตบแต่ง ผู้ปราศจากศีลเบียดเบียนสัตว์อื่นให้เดือดร้อน รูปร่างก็ไม่น่าดู ผู้ที่รักษาศีล มีใจประกอบด้วยเมตตาเกิดมาก็มีรูปร่างลักษณะงดงาม

รูปร่างหรือเรือนหน้าที่กล่าวมาแล้วนั้น ถึงจะงามสักเพียงใด ก็คงมีอายุอยู่เพียงวัยหนุ่มวัยสาวเท่านั้น เมื่อมีอายุมากๆ ก็เปลี่ยนแปลงไป พระท่านว่า เป็นอนิจจัง ไม่เที่ยงแท้ หน้านี้เรียกว่า หน้านอก ดูได้ด้วยตาธรรมดา คือตาเนื้อ (มังสจักษุ) เรายังมีอีกหน้าหนึ่งคือหน้าใน หน้านี้ถ้างามแล้ว งามจริง คงทนถาวร สัมผัสด้วยตาเปล่าไม่ได้ รู้ได้ด้วยตาปัญญา (ปัญญาจักษุ) คือหน้าที่

หน้าที่คือกิจที่ควรทำ ต้องทำ วงแห่งกิจการที่เราควรทำกันเป็นประจำ คนทุกคนต่างมีหน้าที่กันทั้งนั้น ตั้งแต่เกิดมาเริ่มแต่หน้าที่เป็นลูก เป็นนักเรียน เป็นสามีภรรยา เป็นพ่อ เป็นแม่ โดยส่วนรวมก็คือมีหน้าที่เป็นพลเมือง ผู้ที่เป็นลูก ทำหน้าที่เป็นลูกโดยเรียบร้อย เป็นนักเรียนทำหน้าที่เป็นนักเรียนที่ดี ทุกคนรู้จักหน้าที่และทำงานในหน้าที่ได้ดี แม้รูปร่างลักษณะจะเป็นอย่างไร ก็ทำให้หน้างามขึ้นได้ เพราะใครก็อยากรู้จักกับคนดี คนไม่มีงานทำเราเรียกว่าคนไม่มีหน้าที่ คนมีหน้าที่แล้วไม่ทำ หน้าก็ไม่งาม

หน้างาม จากหน้าที่นี้ถ้าดีจริงแล้วงามออกไปเป็นกิโลๆ หน้ายื่นข้ามฟ้าข้ามทะเลไปทีเดียว

นักเรียนที่อยู่ทางปักษ์ใต้คงได้ยินชื่อ ท่านพ่อคล้าย (หลวงพ่อคล้าย) เมืองนครศรีธรรมราช พอรู้ข่าวว่าหลวงพ่อคล้ายท่านไปที่ไหน คนเป็นพากันไปหาเหมือนกับว่าที่ตรงนั้นลุ่ม เมื่อ ๓-๔ ปีมานี้ ที่วัดสุทัศน์มีงานยกช่อฟ้า นิมนต์ท่านมา ผู้ที่จะเข้าไปหาท่านต้องซื้อกระเบื้องหรือบัตรก่อน ถึงกระนั้นก็ต้องรอคิวกัน พ่อท่านคล้ายถ้าท่านมานั่งอยู่ที่สนามโรงเรียนนี้ เราก็จะนึกว่าแขกกะลิงค์มาขอทาน รูปร่างไม่น่าดูเลย ดำยังกับลงรักไว้ เท้าก็เสีย แต่เพราะปฏิบัติหน้าที่ดี คือมีเมตตาต่อคนทุกคนไม่เลือกชั้นวรรณะ ตั้งจิตปรารถนาดีให้ทั้งนั้น ความดีของท่านถึงกับน้ำหมากในปากก็ยังมีผู้ขอไปรับประทานกันได้

พระพุทธเจ้านิพพานมาแล้วถึง ๒,๕๐๐ ปีเศษ พวกเราก็ยังเคารพนับถือกราบไหว้บูชา ทั้งๆ ที่ไม่มีใครเคยเห็นหน้า จะเอาดินเอาปูนหรือโลหะต่างๆ มาหล่อมาปั้น ว่าเป็นรูปพระพุทธเจ้า

เราเกิดศรัทธาเคารพแล้ว บางทีพระพุทธรูปนั้นหล่อมาจากเศษถาดแตก ทัพพีหัก ลวดทองแดงเก่าๆ ซึ่งอยู่ที่บ้านเราไม่ใช้แล้วด้วยซ้ำไป เมื่ออยู่บ้านเราไม่เคยกราบไหว้ถาดแตก ทัพพีหัก พอหล่อเป็นรูปพระเราก็แสดงความเคารพได้สนิท ทั้งนี้ก็เพราะพระพุทธองค์ทรงปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นพระบรมครูได้เป็นยอดเยี่ยม ความประเสริฐของพระพุทธองค์นั้นจะสมมติอะไรขึ้นมาแทนพระพุทธองค์เราก็นับถือทั้งนั้น แม้ใครจะว่าศาสนาไหนดีกว่าเราก็ไม่ยอมเชื่อ

ผู้ที่ทำหน้าที่ของตนด้วยดี ผลที่ปรากฏเป็นเกียรติคุณคือความดี ที่เรียกกันว่าบารมี อันเป็นกำลังส่งให้ผู้นั้นเจริญยิ่งขึ้นไป ถ้าเราบกพร่องต่อหน้าที่ก็กลายเป็นอาสวะ คือความชั่ว เครื่องถ่วงความเจริญฉุดให้จมลงต่ำ เช่นนักเรียนเตรียมวิทยาศาสตร์ที่โรงเรียนนี้สอบได้เป็นที่หนึ่งทั้งประเทศ พอไปสอบเข้าคณะวิทยาศาสตร์เป็นที่หนึ่งอีก ทุกๆ คนต่างก็ดีใจด้วย ไม่มีใครอิจฉาเพราะเขาดีจริง ส่วนผู้ที่เกียจคร้านในการเรียน ประพฤติเป็นพาลเกเร ใครๆ ก็ทราบ ถ้าไปสอบได้พรรคพวกก็มักร้องอุทานเพราะความประพฤติไม่ดีนั้นมันถ่วงไม่ให้คนเชื่อ

หน้าที่จะดีได้ หน้าคนจะงามถาวร ต้องมีธรรมะเป็นของสำหรับประดับดวงหน้า มีอยู่ ๔ ประการ คือ

๑. ความจริง ถ้าเรามีความจริงเสียแล้ว ทำอะไรก็สำเร็จ เช่น เป็นลูกก็เป็นลูกจริง เห็นอกเห็นใจพ่อแม่ ช่วยผ่อนแรงผ่อนใจด้วยการช่วยการงานหรือประพฤติตนแต่ในทางที่ดี ไม่ทำตัวเป็นลูกหลอกหรือลูกลอกซึ่งคอยแต่จะโป้ปดพ่อแม่ แบแต่มือขอสตางค์ เป็นนักเรียนก็ตั้งใจเรียนจริงๆ อยู่ในโอวาทของครูบาอาจารย์ เหมือนกับที่เขาเรียกว่า ไม้จริง ก็คือไม้มีแก่น ราคาดี ใช้ได้นาน ดั่งนี้เป็นต้น

๒. การฝึกใจ ได้แก่รู้จักข่มอารมณ์ต่างๆ มีความอยากได้ ความมักโกรธ ความโมโหโทโสซึ่งมักจะผ่านมาเสมอ เช่น พ่อแม่ว่ากล่าวตักเตือนก็อย่าไปโกรธหรือน้อยใจ ต้องยับยั้งชั่งใจ พิจารณาดูความหวังดีของพ่อแม่ ให้เหมือนช้างสงคราม คือเมื่อได้รับฝึกดีแล้วเราก็สามารถจะเอาชนะศัตรูได้ ใจเรานั้นปรกติฝึกยาก ควบคุมลำบากมันมักดิ้นรนไปตามความพอใจ ต้องคอยจับมันไว้ ความฝึกจิตใจได้เป็นความดีอย่างยิ่ง

๓. ความอดทน คืออดทนต่อความเหนื่อยยากลำบากวันนี้สบายวันพรุ่งนี้เพราะเหตุปัจจุบันคือผลของอนาคต เช่น ขณะเป็นนักเรียนต้องขยันหมั่นเพียรอย่านึกว่าความเกียจคร้านนั้นสบาย ลงท้ายสอบไล่ก็สอบไม่ได้เสียเวลา ความอดทนเป็นเครื่องประดับที่มีราคายิ่งกว่าเครื่องประดับทั้งหลาย

๔. ความเสียสละ คนที่อยู่ด้วยกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ต้องรู้จักแบ่งปันให้แก่กันและกัน สังคมจะอยู่ได้โดยสงบ คือต้องเฉลี่ยความสุข มีแบ่งปันสิ่งของ เงินทอง แรงงาน เช่น ระหว่างพ่อแม่กับลูก ลูกกับพ่อแม่อันเป็นการเสียสละในครอบครัว ในส่วนรวม เช่น นักเรียนช่วยกันเสียสละแรงงาน รักษาความสะอาดเรียบร้อยของโรงเรียน เป็นต้น

ธรรมะทั้ง ๔ ประการนี้ ขยายออกไปได้รอบๆ ตัว ปรับเข้าได้ทุกสถานะ ผู้ที่มีหลักธรรมะทั้ง ๔ นี้สามารถสร้างหน้าที่ให้สมบูรณ์ได้ดี ยิ่งอันจะทำให้หน้างอกและงามได้ไกลๆ และอยู่ได้เป็นเวลานานๆ ความจริงเราทุกคนมีธรรมะดังกล่าวกันอยู่แล้วหากแต่ว่ามักจะไม่ค่อยเต็มฉะนั้นถ้าได้พิจารณาและเพิ่มเติมส่วนที่บกพร่องอีกคงจะประเสริฐอย่างยิ่ง

การที่นักเรียนนักศึกษา มาไหว้ครูกันในวันนี้ก็โดยระลึกถึงครูบาอาจารย์ว่าเป็นผู้ให้วิชาความรู้ทำให้เราเป็นคนฉลาดมีสติปัญญาเพิ่มขึ้น ย่อมเชื่อว่าทำหน้าที่ของนักเรียนจริง แม้จะเคยถูกครูบาอาจารย์

ดุว่าก็มิได้ถือโทษอันล้วนแต่อยู่ในหลักได้ชื่อว่าฝึกใจได้แล้ว อดทนต่อการประกอบพิธีนำดอกไม้ธูปเทียนมาบูชาพระคุณ ซึ่งธรรมะ ๔ ประการทั้งนั้น การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมได้รับคำสรรเสริญว่าเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที ผู้ที่ประกอบด้วยกตัญญูกตเวทิตานั้นเป็นเครื่องหมายของคนดี

ในหนังสือสามก๊ก วรรณคดีชั้น ม. ๓ นักเรียนเคยผ่านกันมาแล้ว ส่วนมากอยากจะเป็นขงเบ้ง เพราะมีปัญญา แต่ขงเบ้งตายแล้วก็เลื่องลือกันเพียงสติปัญญา ส่วนกวนอูนั้นตายแล้วเป็นเทพเจ้า ชาวจีนยกย่องบูชา เพราะเป็นคนซื่อมีความกตัญญู กตเวที แม้แต่ศัตรู ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ายกย่องพระสารีบุตร พระอัครสาวกฝ่ายขวาซึ่งเลิศด้วยปัญญาว่ามีความกตัญญูเป็นเลิศ เพราะพระสารีบุตรได้บรรลุธรรมะเบื้องต้นโดยพระอัสสชิเวลาจะจำวัดก็ต้องดูว่าพระอัสสชิอยู่ทางทิศไหนแล้วหันศีรษะไปทางทิศนั้นเพื่อแสดงคารวะต่อพระอัสสชิ ผู้ที่ปราศจากความกตัญญูกตเวทีลบหลู่คุณท่านก็มีผลตรงกันข้ามคือถูกสาปแช่ง เช่น พระเทวทัตเป็นต้น

ข้อสำคัญแห่งธรรมะที่แสดงในวันนี้ก็ต้องการจะให้นักเรียนได้ทำหน้าที่แห่งตนๆ ให้หน้างามรูปร่างหรือใบหน้าของเราจะเป็นอย่างไรนั้น เราแก้ไม่ได้ แต่ถ้าเรามีธรรมะ ๔ ประการดังแสดงมาแล้ว ก็สามารถแก้หน้าตาของเราให้งามได้และงามดียิ่งกว่าใบหน้าธรรมชาติอีก แต่จงระมัดระวังอย่าให้เป็น **“งามหน้า”**

จากเทศน์เรื่องหน้างาม พิธีไหว้ครู ร.ร.เตรียมอุดมศึกษา ๑๔ ก.ค. ๐๓ แถลงการณ์ สมาคมสำนักเชตุพน พ.ศ.๒๕๑๒.

น้ำใจ

โดย พระราชโมลี วัดพระเชตุพน ฯ

(จาก - ธรรมนอกธรรมาสน์ น.ส.พ. พิมพ์ไทยวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๑๓)

วันนั้นเป็นวันที่ ๒๙ พ.ศ. ๒๕๑๓ แน่นอนเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. เศษ จำไม่ได้ว่าเป็นเดือนอะไร พอเดาๆ ได้ว่าเป็นเดือนที่อยู่ในเทอมต้นของการศึกษา น่าประหลาดใจดีเหมือนกันที่จะจำอะไรๆ ได้แต่จำเดือนไม่ได้

วันนั้น เป็นวันที่ข้าพเจ้ามีชั่วโมงสอนตอนเช้าที่โรงเรียนศึกษานารี เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น. เมื่อเสร็จจากการสอนก็นั่งรถของโรงเรียนกลับมาวัด ระหว่างนี้รถข้ามมาฝั่งพระนครไม่ต้องรอคิวเหมือนตอน ๐๘.๐๐ น. จึงใช้เวลาประมาณ ๕ - ๖ นาทีเท่านั้น ถึงกุฏิประมาณ ๑๐.๐๐ น. เศษ ซึ่งคงไม่เกิน ๑๕ นาที อย่างแน่นอน พอวางย่ามลงที่อาสนะแล้วกำลังจะลดผ้าที่ห่มคลุมลงเป็นห่มลดไหล่ ธรรมเนียมพระภิกษุออกนอกวัดต้องห่มคลุมปิดไหล่ทั้งสองข้าง เมื่อเข้าวัดจะต้องลดผ้าลงจากไหล่ข้างขวาเรียกว่าห่มลดไหล่หรือห่มเฉียง ขณะที่กำลังจะลดผ้าลงนั้น ก็ได้ยินเสียงทักมาแต่นอกประตู พร้อมๆ กับเสียงหัวเราะว่า "วันนี้โชคดีจริงมาพบหลวงเตี่ยได้"

"อ้อ...สมปองไปไหนมา" ข้าพเจ้าทักตอบ เมื่อมองไปพบเจ้าของเสียง

"หนูมาเยี่ยมหลวงเตี่ย นี่พี่ที่ทำงานอยู่ด้วยกันค่ะ" สมปองแนะนำเพื่อนหญิงที่มาด้วย หลังจากที่เข้ามานั่งที่เก้าอี้รับแขกหน้ากุฏิ

"ขอบใจ ยินดีด้วย แล้วสมปองช่วยเป็นหน้าที่จัดหาน้ำเย็นมาเลี้ยงให้หน่อย" ข้าพเจ้าสั่งสมปองให้ทำหน้าที่ลูกศิษย์

สมปองยังเป็นสมปองเมื่อประมาณ ๑๐ ปีล่วงมาแล้ว คือ กุลีกุจอจัดหาแก้วหาน้ำมาถวายข้าพเจ้าแก้วหนึ่งก่อนแล้วจึงเป็นของเพื่อนและของเธอเอง อากัปกิริยาของสมปองถึงจะเป็นผู้ใหญ่แต่ก็ยังคงเส้นคงวาเหมือนเดิม

สมปอง มีความสนิทสนมคุ้นเคยและเคารพข้าพเจ้าเป็นพิเศษ เรียกข้าพเจ้าว่า **"หลวงเตี่ย"** ซึ่งก็ตำแหน่งหลวงพ่อนั่นแหละ คุณแม่ของสมปองมีความคุ้นเคยกันดี เรียกหลวงเตี่ยเหมือนสมปอง สมัยประมาณ ๑๐ ปี ก่อนโน้น สมปองเป็นนักเรียน พ.ต. ซึ่งตั้งอยู่ในวัด เวลาที่วัดมีงานสงกรานต์ประจำปีอันเป็นงานใหญ่ ๙ วัน ๙ คืน งานที่ต้องพึ่งกำลังผู้มีศรัทธาเป็นจำนวนมากเพื่อประหยัดรายจ่าย สมปองกับเพื่อนอีกคนหนึ่งได้อาสาสมัครมาช่วยงานแผนกเลี้ยงน้ำ เด็กทั้งสองนี้ทำงานดีมาก ใครๆ ก็ชมเชย

คือขยันขันแข็ง ตั้งใจทำงานไม่ละทิ้งงานไปหาความสนุกเพลิดเพลิน รู้จักรับผิดชอบหน้าตายิ้มแย้ม หน้าที่ของเธอคือต้องหิ้วกาน้ำเย็นใบโตๆ ไปแจกน้ำเจ้าหน้าที่ประจำประตูรอบวัด ซึ่งเป็นหนทางหลายกิโลเมตรทีเดียว เริ่มงานแต่ประมาณบ่าย ๔ โมงเย็นกว่าจะเลิกก็ห้าทุ่มสองยาม คืนหนึ่งต้องเดินแจก ๓-๔ รอบ เลิกแล้วก็เก็บแก้วมาล้างทำความสะอาดเสียอีก ที่น่ารักอีกอย่างก็คือ เธอแต่งเครื่องแบบนักเรียนมาทุกคืน ผลงานของเธอนั้นทำให้เป็นที่รู้คุ้นเคยกับพระเถระผู้ใหญ่ พระภิกษุสามเณรตลอดจนกรรมการผู้ที่มาช่วยวัดเป็นอย่างดี สำหรับข้าพเจ้ารู้สึกตัวว่ามีเมตตาต่อเด็กทั้งสองคนนั้นมากทีเดียว เพราะข้าพเจ้ารักคนที่ทำงานโดยไม่เลือกงาน งานเดินแจกน้ำบางคนเข้าใจว่าเป็นงานกุลี รังเกียจไม่ยอมทำ ความจริงงานทุกอย่างมีความสำคัญทั้งนั้น คนทำงานดีกว่าคนไม่มีงานทำ งานนั่นแหละจะช่วยเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ ค่าของคนอยู่ที่การทำงาน ผู้ที่มีงานทำจึงมีภาษีกว่าผู้มีตำแหน่งหน้าที่แล้วไม่ทำงาน หรือไม่มีงานทำ สมปองกับเพื่อนมาช่วยงานวัดตลอดเวลาเป็นนักเรียน ๓ ปี เมื่อออกจากโรงเรียนแล้วก็ไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนอยู่เสมอ โดยเฉพาะท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ เจ้าอาวาส เธอมีความเคารพนับถือมาก ทุกครั้งที่มาวัดจะต้องไปกราบนมัสการแสดงคารวะ ครอบครัวของสมปองมีฐานะพอมีกินมีใช้ บิดาทำงานเป็นพ่อครัวปรุงอาหารมารดาอยู่บ้าน มีน้องชายหนึ่งคน สมปองเป็นคนโชคดี พอออกจากฟอร์มนักเรียนก็เข้าทำงานราชการและไม่นานนักก็แต่งงาน เวลานี้มีลูก ๓ คน สมปองมีเงินเดือนเกือบ ๒,๐๐๐ สามีได้เงินเดือน ๒,๐๐๐ กว่า เธอแยกจากบิดามารดามาเช่าบ้านอยู่ต่างหาก ตอนหลังนี้นานๆ จึงจะมาวัด นี่คือ “ภูมิหลัง” อย่างย่อของสมปอง

“แล้วพ่อกับแม่อยู่กะใครล่ะ”

“มีญาติมาอาศัยอยู่ด้วยคนหนึ่ง”

“เธอพาลูกๆ ไปเยี่ยมบ้านบ้างหรือเปล่า”

“หนูก็ไปเสมอๆ แต่ตอนนี้ห่างไปหน่อย”

“ต้องหมั่นไปเยี่ยมนะ คนแก่จะได้ไม่ว้าเหว่ เห็นลูกเห็นหลานแล้วอบอุ่นใจ เป็นความสุขอย่างหนึ่งของคนมีอายุแล้วส่งเงินไปให้ใช้บ้างหรือเปล่าล่ะ”

“เวลาไปหนูก็ซื้อของไปฝาก แต่ไม่เคยให้เงิน” สมปองตอบยิ้มๆ

“อ้าวทำไมไม่ให้บ้างเล่า ๕ บาท ๑๐ บาท ก็ยังดี”

“โธ่ หลวงเตี่ย หนูเองก็ยังไม่ค่อยพอใช้เลย” เธอหัวเราะ เพื่อนก็คงนึกสนุกหัวเราะกันด้วย

“นี่ มาอีกแล้ว คนไหนก็คนนั้น ตอบเป็นแบบเดียวกันเลย แต่ยังไม่เต็มฟอร์ม ต้องต่ออีกว่าหนูไม่ขอก็เป็นบุญแล้ว” ตอนนี้เลยเป็นเรื่องขำขันหัวเราะกันครื้นเครงทีเดียว

“แต่ก่อนสมปองมีเงินเดือน ๖๐๐ ก็ไม่พอใช้ เดี๋ยวนี้มีเงินสองคนตั้ง ๔ พันเศษ เธอก็ยังพูดเหมือนเมื่อกินเงินเดือน ๖๐๐” ข้าพเจ้าตั้งโจทย์เลขให้ทบทวนใหม่

“หลวงเตี่ย เดี๋ยวนี้หนูต้องเลี้ยงลูกถึง ๓ คน ลูกเข้าโรงเรียนแล้ว ต้องเสียเงินจุกๆ จิกๆ แทบ

จะไม่ไหวอยู่แล้ว” เธอยกเหตุขึ้นมาหักล้างคำแย้งของข้าพเจ้าซึ่งก็น่าฟังทีเดียว

“ก็เธอมัวแต่เอาไปเลี้ยงลูกเสียมากมาย แล้วมาบ่นว่าไม่พอใช้นี่นา” ข้าพเจ้าแกล้งเย้าดูอารมณ์

“หนูไม่อยากให้ลูกลำบากเหมือนหนู อยากให้ลูกกินอิ่มนอนหลับเรียนหนังสือเก่งๆ จะได้สบาย” สมปองเปิดหัวใจแม่ออกมาทันที

“พุทโธ่ หัดให้ลูกอ่อนแอไม่มีนิสัยนักสู้เลย” ข้าพเจ้าแกล้งขัดอีก

“หลวงเตี่ย ลูกคนโตของหนูเรียนเก่งนะคะ เขาบอกว่าโตขึ้นจะเรียนหมอ ได้เงินก็จะให้แม่หมด คนกลางบอกว่าจะเป็นตำรวจ คนเล็กก็บอกว่าจะเป็นทหาร โอ๊ย...บางวันแกแข่งกันคุย หลวงเตี่ยคะพอลูกหนูโตก็สบายแล้ว” สมปองพูดอย่างภูมิอกภูมิใจ

“แล้วอย่าลืมหลวงเตี่ยนะ”

“สัญญาได้เลย ตอนนั้นหนูจะทำปิ่นโตให้ลูกมาส่งหลวงเตี่ยทุกวัน” สมปองพูดพลางหัวเราะพลาง เพื่อนของเธอและข้าพเจ้าหัวเราะพลอยสนุกไปด้วย

“สมปองแม่ของเธอเคยเล่าให้ฟังอย่างนี้เหมือนกัน” ข้าพเจ้าหยุดเพื่อสังเกตว่าสมปองจะพูดอย่างไร เมื่อเธอมองหน้าข้าพเจ้ามีกิริยาแสดงความสนใจอยากทราบต่อไปข้าพเจ้าจึงชวนเธอกลับไปในอดีต

“ตอนที่สมปองเป็นเด็กนักเรียน เวลาแม่เธอมาคุยกับฉัน แม่เธอชอบพูดเสมอๆ ว่า เขาบอกว่าเขาจะเลี้ยงแม่เอง พอเขามีเงินเดือนกินเขาก็ยกให้แม่หมด ยิ่งฉันชมสมปองว่าเป็นเด็กดีเรียบร้อย ขยันขันแข็ง ต่อไปข้างหน้าจะร่ำรวย แม่ของเธอก็หัวเราะชอบอกชอบใจและมักจะพูดว่า ใครๆ ก็บอกว่าจะได้พึ่งพาลูกคนนี้ แล้วนี่สมปองได้เลี้ยงพ่อแม่แล้วหรือยัง” ข้าพเจ้าตั้งปัญหาได้ตอนท้าย

“โธ่...หลวงเตี่ยก็ตอนนี้หนูต้องผ่อนส่งที่ดินอีกนี่คะ” เธอโต้ปัญหาของข้าพเจ้าด้วยความยิ้มแย้มขอความเห็นใจ

“เห็นใจ ทำไมฉันจะไม่เห็นใจเธอ แต่ฉันก็อดเห็นใจแม่เธอพ่อเธอไม่ได้ คิดดูซิมีลูก ๒ คน โตแล้วต่างคนต่างไปปล่อยพ่อกับแม่ไว้ตามลำพัง ถ้าเธออย่างกับน้องชายฉันคงไม่พูดเพราะน้องชายยังลืมตาอ้าปากไม่ได้” ข้าพเจ้าหยุดให้คิด สมปองนั่งมองข้าพเจ้า กิริยาของเธอจับได้ว่ากำลังรับฟังความเห็นของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงเสนอคำทบทวนต่อไป

“พ่อกับแม่ก็คงดีอกดีใจมาก่อนเหมือนสมปอง เพราะลูกนั้นเป็นความหวังของพ่อแม่ ลูกที่บอกพ่อบอกแม่ว่าจะเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ อยู่กับพ่อกับแม่ มีเงินเดือนเงินดาวก็ยกให้พ่อแม่หมดนั้นพูดด้วยใจจริงเป็นความรู้สึกของลูกที่มีความรักพ่อรักแม่เห็นใจพ่อแม่ **แต่ตอนนั้นใจของลูกมีความรักลึกซึ้งอยู่เฉพาะพ่อกับแม่เท่านั้น พอโตขึ้นเกิดมี “รักแทรก” เข้ามา แล้วก็มี “รักซ้อน” เพิ่มอีก จึงทำให้ลืม “รักเก่า” ที่สัญญาไว้แต่ก่อนเสีย”** ข้าพเจ้าเสริมท้ายให้ขำ เพื่อคลี่คลายอารมณ์หนักๆ สมปองกับเพื่อนเลยพากันหัวเราะเมื่อไม่มีคำโต้ตอบ ข้าพเจ้าเห็นทีควรจะรุกอีกจึงเทศน์ต่อ

“สมมติว่าอย่างนี้นะสมปอง ถ้ามีใครไปถามแม่เธอว่าเวลานี้ลูกสาวทำงานที่ไหน มีเงินเดือน

เท่าไร เธอคิดว่าแม่เธอจะตอบเขาว่าอย่างไร แม่เธอคงตอบว่า สมปองรับราชการมีเงินเดือน ๒,๐๐๐ สามีของเขาก็ได้ ๒,๐๐๐ กว่า ผู้ที่ถามก็จะพูดด้วยความภาคภูมิใจแทนแม่เธอว่า ป้าก็สบายซิคราวนี้ลูกกินเงินเดือนตั้ง ๔,๐๐๐ กว่า น่าอิจฉา สมปองลองคิดว่าถ้าอย่างนี้แม่เราจะตอบว่าอย่างไร" สมปองคงนั่งยิ้มฟังข้าพเจ้าดัง "ตุ๊กตา" เมื่อเธอไม่ตอบ ข้าพเจ้าก็ทำคะแนนต่อทันที

"แม่เธอจะตอบด้วยเสียงสะบัดว่า เขาซิสบายกัน ตั้งแต่มีเงินเดือนไม่เคยเห็นสักแดงเดียว อย่าไปพูดถึงเขาเลยกรรมของเรา อะไรๆ ทำนองนี้แหละซึ่งแม่จะพูดด้วยความน้อยเนื้อต่ำใจ นี่เป็นเรื่องสมมตินะ"

ระหว่างที่ข้าพเจ้าพูดนั้น สีหน้าของสมปองเปลี่ยนจากปกติ เธอก้มหน้ามือจับแก้วน้ำเลื่อนไปมา นัยน์ตาเริ่มแดงแล้วน้ำตาหยดออกมาโดยที่ไม่คิดว่าจะเป็นเช่นนั้น เธอหยิบผ้าเช็ดหน้าจากตักขึ้นซับน้ำตา เพื่อนของเธอก็มีอาการสงบนิ่งไปด้วย ข้าพเจ้ารู้สึกสงสารจึงรีบเปลี่ยนเรื่องใหม่

"อ้าว...ต้นไผ่ใบเหี่ยวเสียแล้ว" ทั้งสองมองตามข้าพเจ้าไป

"สมปองช่วยตักน้ำรดหน่อย พักนี้เด็กๆ ชักจะไม่ได้ความเสียแล้วต้นไม้จะตายหมด" สมปองลุกไปตักน้ำมาค่อยๆ รดที่กระถางต้นไผ่ และพูดกับเพื่อนว่า

"พี่...หลวงเตี่ยชอบเอาต้นอะไรไม่รู้มาปลูกในกระถางมะพร้าวก็ปลูกในกระถาง" แล้วก็หัวเราะกัน ข้าพเจ้าก็เลยอธิบายสรรพคุณต้นหมากรากไม้ที่ปลูกไว้ไปตามเพลง เพื่อให้สมปองเพลิดเพลินก่อน และพอเห็นว่าอารมณ์ดีขึ้นจึงวกเข้าเรื่องเดิมอีก

"เออนี่...จะสิ้นเดือนแล้วเงินเดือนออกเมื่อไหร่"

"วันนี้วันที่ ๒๙ ตอนบ่ายก็ออกแล้วค่ะ" เพื่อนของสมปองตอบ

"วันนี้ฤกษ์ดีพอเงินเดือนออกสมปองรีบเอาไปให้พ่อแม่สักร้อยหนึ่งนะเธอ ลูกๆ จะได้อยู่เย็นเป็นสุข เจริญรุ่งเรือง พ่อแม่เป็นพระของลูก ท่านจะได้ให้ศีลให้พร" ข้าพเจ้า "ยิงลูก" เข้าประตูทันที

"ตกลงค่ะ หนูเชื่อหลวงเตี่ย ตั้งแต่เดือนนี้ไป หนูก็สบายเรื่องผ่อนส่งที่ดินแล้วค่ะ"

"ขอบใจสมปองที่เป็นคนมีเหตุผล **ที่พูดมานั้นหลวงเตี่ยพูดด้วยความรัก อยากเห็นสมปองมีความสุขมากๆ ไม่มีใครจ้าง ไม่มีใครวานให้พูด แต่คำว่า "หลวงเตี่ย" บังคับให้ต้องพูด เพราะสมปองนับถือฉันยอมลงทุนขนาดเรียกว่า "หลวงเตี่ย" ฉันเห็นอะไรจะเป็นความดีงามแม้จะต้องเสี่ยงบ้างต้องทำ"**

"หนูต้องกราบขอบพระคุณหลวงเตี่ยต่างหากที่ช่วยเตือนหนู ความจริงหนูก็คิดถึงพ่อแม่เสมอๆ แต่มิได้คิดอย่างหลวงเตี่ยบอกหน่อยเดียวเท่านั้น"

"ดีแล้ว อย่าลืมนะ ต้องเอาไปให้วันนี้" ข้าพเจ้าย้ำอีก

"สัญญาค่ะ" สมปองตอบอย่างหนักแน่นและเต็มใจ ตอนนี้หน้าสดใสขึ้น หัวเราะอย่างสบายใจ

"ระวังหน่อยนะ เดี๋ยวแม่ไม่รับหรือพูดไม่น่าฟัง อย่าไปเสียใจ ท่านพูดไปอย่างนั้นเอง ยิ่งจู่ๆ ไม่นึกไม่ฝัน ลูกสาวนำเงินไป "ประเคน" ก็ต้องแปลกใจ ยังไงๆ ต้องยัดเยียดไว้ให้ได้นะ" ข้าพเจ้าเตือน

“ฉันเคยมาแล้วเวลาไปให้โยม โยมบอกเสมอๆ ให้เก็บไว้ มีแล้ว อะไรๆ ทำนองนี้ ฉันเริ่มให้มาตั้งแต่เป็นสามเณร ปีมาอยู่กรุงเทพฯ ใหม่ ตอนนั้นอายุ ๑๖ เท่านั้น ซื้อผ้านุ่งโจงกระเบนผืนละสิบสลึงไปอาบน้ำสงกรานต์ โยมบอกว่าอย่าซื้อมาเลยแต่ก็รับด้วยยิ้มแย้ม และยังอนุโมทนาให้ใครๆ ฟังอีกว่า ลูกชายซื้อให้ เท่านี้เราได้รับศีลรับพรชั้นเยี่ยมแล้ว”

“หนูไม่เคยส่งไปให้แม่เลย ตั้งแต่มีเงินเดือน” เพื่อนสมปองสารภาพออกมาบ้าง

“ยังงั้น วันนี้จัดแจงธนาณัติส่งไปเลย” ข้าพเจ้าแนะ

“แต่คุณแม่หนูเหลือกินเหลือใช้ บางเดือนหนูยังต้องขอท่านอีก” เธอกำลังจะเบี้ยว

“ถึงจะมีเงินมีทองเป็นเศรษฐี พ่อแม่ก็ยังยินดีที่จะเห็นเงินที่เป็นน้ำพักน้ำแรงของลูก คนอื่นให้หมื่นให้แสนไม่ดีใจเท่าเงินลูกบาทเดียว เหมือนผลไม้ที่เขาให้หรือซื้อเขา สู้ต้นที่เราปลูกนั่นเองไม่ได้

ความจริงมิใช่ท่านไม่มีอย่างพ่อแม่สมปอง ท่านเลี้ยงลูกมาได้เดี๋ยวนี้ท่านก็เป็นอยู่ได้ แต่อยากได้น้ำใจจากลูก นึกถึงตัวเราเอง เพียงแต่เราทำอะไรให้ใคร แล้วเขาพูดขอบใจขอบคุณคำเดียวเท่านั้น เรายังดีใจว่าเขารู้ว่าเราทำอะไรให้ นี่ท่านเลี้ยงมา ส่งเสียจนมีเงินเดือนเงินดาวแล้วหายต๋อม “หัวใจมันแห้ง”

“เอ...ถ้าจะจริง ตกลงหนูจะส่งเงินไปให้พ่อแม่บ้าง” เพื่อนของสมปองพลอย “เซ็นสัญญา” อีกคน

“ต้นไผ่ต้นนั้น อีกครู่คงจะฟื้นตัว มันเหี่ยวเพราะขาดน้ำ ถ้ามีน้ำชุ่มใบก็สดเขียวน่าดู เหมือนพ่อแม่ที่ขาดน้ำใจจากลูก ใจก็แห้งไม่ชุ่มชื่น ผู้ที่ให้น้ำใจแก่พ่อแม่ ย่อมเป็นอุดมมงคลและยังเป็นคุณธรรมที่จะทำให้เป็นพระอินทร์ จอมเทพแห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แม้จะยากจนเข็ญใจอย่างไร ก็ยังได้รับการยกย่องสรรเสริญ เป็นที่นับถือของคนทั่วไป ดีกว่าผู้ที่มีทรัพย์สมบัติมหาศาลมีสติปัญญาดี มีอำนาจวาสนา แต่ลืมพ่อแม่ เธอสองคนรับพยากรณ์ได้อนาคตจะไม่ตกต่ำ เพราะยังมีน้ำใจซื่อตรงต่อพ่อแม่” ข้าพเจ้าแสดงอานิสงส์และยังแถมตัวอย่างอีกหลายเรื่อง จนกระทั่งเด็กลูกศิษย์เข้ามานั่งพนมมือบอกว่า “ท่านครับนิมนต์ฉันเพลได้แล้วครับ” สมปองกับเพื่อนก็เลยขอลากลับ

จากหนังสือสามรส

ยายแก่

พระราชโมลี วัดพระเชตุพน

ทุกๆ วันพระเวลาเช้า จะเห็นผู้หญิงแก่สูงอายุถือดอกไม้ ธูปเทียน บางคนก็หิ้วถุงสิ่งของ บางคนก็ถือเป็นตะกร้าหมากหรือมิฉะนั้นเป็นอาหาร ต่างเดินสาวเท้าก้าวเข้าประตูวัด เมื่อพบปะระหว่างกันก็ทักทายปราศรัย หน้าตายิ้มแย้ม ถ้ามีเพื่อนคนไหนหายหน้าหายตาไปสักวันพระสองวันพระ ก็จะต้องสืบสาวราวเรื่องว่าเจ็บไข้ได้ป่วยกันอย่างไร ผู้ที่มีอารมณ์ขันสักหน่อย ถ้าได้สังเกตดูแล้วจะรู้สึกว่าเหมือนเด็กนักเรียน แต่เป็นนักเรียนรุ่น “เด็กน้อย” คือแก่มากนั่นเองจะอย่างไรก็ตาม ตราบใดที่เรายังเห็นภาพเช่นนี้ พึงมั่นใจได้ว่า พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังตั้งมั่น เป็นที่พึ่งอยู่แม้จะเป็นคนแก่คนเฒ่าก็ยังเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงคุณธรรมอันสูง อันแสดงถึงความภักดีต่อศาสนาและค่าของศาสนาโดยแท้ อันท่านทั้งปวง ดังกล่าวแล้วนั้นควรแก่การยกย่องสรรเสริญ แต่มีคนอีกมิใช่น้อยมองเห็นว่าเป็น “ยายแก่” ไป ความจริงยายแก่ถ้านึกให้ดีๆ ก็ว่าเขาว่าถูก แต่เป็นคำที่ฟังแล้ว เหมือนจะเป็นคำกดๆ คนแก่ลงมากกว่า ข้าพเจ้าได้ประสบมาเสมอๆ มีเรื่องๆ หนึ่งซึ่งเกิดมาสองสามปีแล้ว แต่ข้าพเจ้าก็ยังจดจำเค้าเรื่องนั้นได้ดีอยู่ ดังข้าพเจ้าจะขอเล่าดังต่อไปนี้

เย็นวันนั้น เป็นวันพระระหว่างเข้าพรรษา เวลาประมาณสี่โมงเย็น ฝนตกขาดเม็ดไปสักพักหนึ่งเดียว ความชุ่มชื้นไอฝนผสมกับอากาศในเวลาเย็น ทำให้มีความสดชื่นเป็นพิเศษ ข้าพเจ้านั่งอ่านหนังสือพิมพ์ที่เด็กมาส่งเมื่อสักครู่นั้น ดูหัวข้อข่าวหน้าแรกยังไม่ทันจบ เสียงรองเท้าส้นเหล็กกระทบพื้นกระชั้นชิดเข้ามา แสดงว่ากำลังจะมีแขกสตรีมาหา ซึ่งก็เดาไม่ผิด พอเสียงรองเท้ากระทบคั่นบันไดข้าพเจ้าก็เงยหน้ามอง พอดีกับแขกนั้นก็พาร่างพ้นธรณีประตูเข้ามา และก็เป็นแขกกันเอง ที่เคยไปมาอยู่เสมอๆ เธอทำคารวะแล้วนั่งที่เก้าอี้รับแขก เด็กของข้าพเจ้าก็ว่องไวได้การจัดน้ำเดินมาต้อนรับ ข้าพเจ้าทักทายปราศรัยไปตามท่วงทำนองของผู้คุ้นเคย เธอถามถึงเพื่อนเธอที่นัดพบกันที่นี่ เมื่อสนทนากันได้สักหน่อย เธอเปรยขึ้นว่า

“วันนี้วันพระหรือคะ เมื่อกี้เดินผ่านมาทางโบสถ์เห็นคนเฒ่าคนแก่เยอะแยะ” เมื่อข้าพเจ้าตอบรับแล้ว เธอก็หัวเราะพร้อมกับกล่าวเสริมต่อไปว่า “เห็นคนแก่แล้วรู้สึกสงสาร มาวัดสวดมนต์ก็สวดไปอย่างนั้น นะโมก็ไม่ทราบว่าแปลว่าอะไร ว่ากันเรื่อยไปเหมือนนกแก้วนกขุนทอง” ข้าพเจ้ารีบถามสวนไปทันที “ว่าอะไรนะอาจารย์” เธอเป็นอาจารย์อยู่ในวิทยาลัยแห่งหนึ่ง

“ยายแก่สวดมนต์นะซิคะ เหมือนนกแก้วนกขุนทอง ไม่รู้คำที่สวดนั้นแปลว่าอะไร”

ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องต่อความนี้ให้ยาวออกไป เธอมิใช่เป็นเพียงอาจารย์

เท่านั้น เธอยังเป็นสมาชิกเกี่ยวกับสมาคมพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่งด้วย ก็เมื่อเธอเป็นอาจารย์และมีส่วนสัมพันธ์กับศาสนาเช่นนั้น มีความเข้าใจเรื่องการสวดมนต์ไหว้พระดังนี้แล้ว คนอื่นๆ จะมิหมิ่นศาสนาหรือดูถูกคนเข้าวัดเข้าวากันยิ่งกว่านี้หรือ ข้าพเจ้าจึงพูดว่า "ขอโทษ อาตมาเห็นจะต้องขอเวลาคุยกับอาจารย์สักเล็กน้อยเสียแล้ววันนี้"

"ได้ซิคะ ดิฉันยินดีจะสนทนา" พร้อมกับหัวเราะ

"ขอโทษอย่าหาว่าไล่ภูมิเลย อยากทราบว่าคำว่า ศาสนา แปลว่าอะไร" ข้าพเจ้าตั้งคำถาม

"สอนไม่ให้คนทำชั่ว แต่ทำความดี" อาจารย์ตอบพร้อมกับหัวเราะเช่นเคย มิเช่นนั้น นั่นเป็นหลักศาสนา ศาสนาแปลว่าคำสั่งสอน เช่น ศาสนาพุทธก็คำสั่งสอนพระพุทธเจ้า ใช่ไหม"

อาจารย์ "ถูกแล้ว ไม่นึกว่าจะให้แปลอย่างนั้นนี่ค่ะ"

ข้าพเจ้า "ไม่เป็นไรหรอก ทีนี้อยากทราบว่าคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นท่านมีหลักหรือวิธีการสอนอย่างไร ตามความเข้าใจของอาจารย์"

อาจารย์ "อ๋อ ก็สอนไม่ให้คนทำความชั่ว ให้ทำแต่ความดีนะซิคะ"

ข้าพเจ้า "นั่นน่ะเป็นหลักคำสอน แต่ที่ถามนั้นหมายถึงหลักการดำเนินการสอน ที่ว่าเราจะสอนให้คนละความชั่ว แล้วทำความดีได้อย่างไร เหมือนครูสอนหนังสือหลักการก็ต้องการให้เด็กอ่านหนังสือออก แต่จะต้องมีวิธีการสำหรับสอนเด็กมิใช่หรือ"

อาจารย์นั่งหัวเราะ ไม่ตอบคำถามหรือต่อความ ข้าพเจ้าก็กล่าวต่อไปว่า "พระพุทธองค์ทรงวางวิธีการสอนไว้เป็น ๓ ชั้น เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ศีล คือการรักษากายวาจาให้เรียบร้อย เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการละความชั่ว ประพฤติความดี การรักษากายวาจา ท่านว่าเป็นการกำจัดกิเลสอย่างหยาบ เพราะการแสดงออกของกายวาจานั้น เห็นได้ด้วยนัยน์ตา ทราบด้วยหู คือรู้เห็นได้ง่าย ถ้าระวังกายวาจามิให้เบียดเบียนผู้อื่นได้ก็ชื่อว่าศีล เท่ากับชั้นประถมศึกษา สมาธิ การรักษาใจให้มั่นคง ก็เท่ากับชั้นมัธยมศึกษา คือ ชั้นกลาง ส่วนปัญญานั้น ก็ชั้นอุดมศึกษา ได้แก่สำเร็จปริญญานั่นแหละ แต่ปัญญาหรือปริญญาในพุทธศาสนา อันเป็นชั้นอุดมศึกษานั้น ต้องรู้ถึงเรื่องของสังขารตามความเป็นจริงสำเร็จเป็นพระอรหันต์"

อาจารย์ยังมีใบหน้ายิ้มแย้ม จะแสดงอาการยอมรับในการบางคราว ข้าพเจ้าเห็นว่าจะเป็นฝ่ายวิสัชนาเสียแต่ผู้เดียว จึงเปลี่ยนมาตั้งคำปุจฉาใหม่เพื่อหาจุด "นกแก้วนกขุนทอง" ต่อไป "จุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนานั้น สอนให้คนปฏิบัติเพื่อใคร"

อาจารย์ "ก็เพื่อตัวของเราเองซิค่ะ"

ข้าพเจ้า "ถูก ตัวเราอยู่ที่ไหน"

อาจารย์หัวเราะอย่างขบขันพร้อมกับกล่าวว่า "ขอโทษค่ะ นี่แหละตัวเรา ตั้งแต่ศีรษะ ถึงเท้า" ชี้มือประกอบ

ข้าพเจ้า "นั่นนะซี อยากทราบว่า ตรงไหนดี เรียกว่าตัวเรา เป็นศีรษะ หน้า ลำตัว ฯลฯ แต่จะ

ไม่พบ “ตัวเรา” ข้าพเจ้าจึงตอบแทนว่า **ตัวเราคือใจ”**

“ใจ หัวใจนะหรือคะ” อาจารย์กลับเป็นฝ่ายรุกขึ้นทันที เมื่อข้าพเจ้ายืนยันหนักแน่น อาจารย์ก็หัวเราะแสดงความขบขัน แล้วอธิบายให้ฟังว่า “ใจหรือหัวใจ ก็เป็นชื่อเฉพาะเหมือนกันมีลักษณะเหมือนก้อนเนื้อรูปร่างคล้ายดอกบัวตูม ขนาดเท่ากำปั้นของเจ้าของ มีห้อง ๔ ห้อง” ข้าพเจ้าเห็นว่ากำลังจะถูกอาจารย์ทวนสุขศึกษาเสียแล้วจึงกล่าวขึ้นว่า “ถูกแล้ว แต่คนละใจกับที่อาตมาว่า ใจหรือหัวใจนั้น หมายเป็น ๒ อย่าง เป็นรูปธรรม กับนามธรรม หัวใจเนื้ออย่างที่อาจารย์ว่านั้น คำพระเรียกว่า หทัยวัตถุ เป็นรูปธรรม สัมผัส ได้ด้วยตา ส่วนที่อาตมาว่านั้น เป็นนามธรรม เป็นเพียงแต่ชื่อไม่มีรูปร่างปรากฏ ที่เราเรียกว่า จิต”

อาจารย์ขัดคอทันทีเหมือนกัน “จิต ท่านก็ว่า จิต ซิคะ แต่ท่านว่าใจก็หมายถึงหัวใจจึงจะถูก”

ข้าพเจ้าหัวเราะฟัง เมื่ออาจารย์หยุดเพียงแค่นั้น จึงกล่าวแก้ว่า “จิต ภาษาไทยหมายถึงใจหรือหัวใจด้วยมิใช่หรือ อย่างที่พูดกันว่า “ใจฉันก็คิดถึงเขา” หรือที่เพลงเขาร้องว่า ผู้หญิงก็มีหัวใจ”

อาจารย์ “อ้าว ถ้าเช่นนั้น จิตหรือหัวใจจะเป็นตัวเราได้อย่างไร”

ข้าพเจ้าชี้ไปที่กระเป๋าใบงามของอาจารย์ แล้วถามว่า “นั่นของใคร”

“ของดิฉันเองค่ะ”

“ทำไม อาจารย์จึงว่าเป็นของอาจารย์”

“ก็เพราะดิฉันเป็นเจ้าของ ดิฉันถือของดิฉันมา”

“แล้วของในกระเป๋า เป็นของใคร”

“ของๆ ดิฉัน”

“แน่หรือ”

“แน่ซิคะ เอ ท่านนี่เห็นดิฉันเป็นยังไง พูดกันเรื่องนี้ กลับมาวุ่นเสียคนละเรื่องเสียแล้ว แพ้ก็บอกว่ายอมแพ้ก็แล้วกันซิคะ” ตอบอย่างอารมณ์เริ่มขุ่นๆ

“ยังก่อนอาจารย์ คุยกันอย่าเอาแพ้เอาชนะกันเลย นึกว่าวันนี้วันพระ ก็สนทนาธรรมกัน จะได้เป็นมงคล” ข้าพเจ้าหยุดทอดคำหน่อยหนึ่ง อาจารย์ยิ้มเหมือนว่าจะมีชัย ข้าพเจ้าจึงถามไปอีกว่า “กระเป๋าของในกระเป๋า อาจารย์ได้มาจากไหน”

“ดิฉันซื้อมาจากร้านเจ๊ก ไม่ได้หยิบยืมใครเขามาถือหรอกค่ะ” หางเสียงชักจะกระแทกๆ กับข้าพเจ้า

“สมมติว่า กระเป๋าหาย จะว่ายังไง”

“ท่านทราบไหมคะ กระเป๋าใบนี้มีค่าขนาดไหน พุธโธ่! หายก็แย่นะซิคะ”

“คงร้องไห้ เสียดาย เจ็บใจ จริงไหม”

“แน่ละซิคะ ของดิฉันๆ ก็ต้องเสียดาย ดิฉันมิใช่อย่างกับท่านจะได้ปลงตก” ท่าทางขึงขังจริงจัง

"ใครว่าละอาจารย์ ถ้าเป็นของอาตมาๆ ก็เสียดายเหมือนกัน บางทีอาจยิ่งกว่าอาจารย์ก็ได้ เมื่อวานนี้นายนั่นเขาทำแก้วแตกใบหนึ่ง อาตมายังจะเฆี่ยนเสียแล้ว" ข้าพเจ้าชี้ไปทางพยานคือ ลูกศิษย์ที่นั่งอ่านหนังสือพิมพ์อยู่อีกมุมหนึ่ง

"ก็แล้วท่านจะถามดิฉันทำไมล่ะคะ" อาจารย์คลายอารมณ์เครียดลง

"เดี๋ยวก่อน ทำใจเย็นๆ ไว้ก่อน สมมติอีกครั้ง ถ้ากระเป๋าหรือของในร้านเจ๊กหายล่ะ อาจารย์จะว่ายังไง อาตมามิใช่หมายความว่า อาจารย์ขโมยเขานะ หมายถึงว่า ของๆ เจ๊กหายเท่านั้น" ข้าพเจ้ากันความโกรธไว้เสียทันท่วงที

"ไม่ใช่ของดิฉัน ดิฉันจะต้องไปทุกข์ร้อนทำไมคะ"

"ก็อย่างว่านะซิ" ข้าพเจ้าเสริมท้าย แล้วจึงสาธยายต่อไปว่า "ความรู้สึกแตกต่างกัน ระหว่างกระเป๋าใบที่เป็นของอาจารย์ ก็เพราะอาจารย์เกิดมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของขึ้น โดยความยึดมั่นของจิตที่เรียกว่า อุปาทาน เมื่อกระเป๋านั้นหายจึงเกิดความเสียดาย เสียใจ เจ็บใจทั้งๆ ที่มันไม่ใช่ตัวเรา เราก็เจ็บได้ เหมือนร่างกายเราจะเป็นถูกมีดบาด หนามแทง เรารู้สึกเจ็บ ความจริงมิใช่เนื้อเจ็บ ที่มีอาการเจ็บปวดนั้น เพราะจิตใจ ถ้าไม่มีจิตใจ เนื้อนั้นแม้จะถูกหั่นถูกฟัน ก็ไม่มีความรู้สึก ฉะนั้น ตัวเราก็คือจิตนั้นเอง มิใช่อาตมาว่าเองหรอก พระพุทธองค์ตรัสไว้อย่างนั้น อาตมาทราบจากพระพุทธวจนะ"

ข้าพเจ้าหยุด เพื่อให้อาจารย์คัดค้านบ้าง แต่อาจารย์คงนั่งฟังและหัวเราะ ข้าพเจ้าจึงกล่าวต่อไปว่า **"คำสอนของพระพุทธเจ้านั้น ก็มุ่งหมายที่จะควบคุม "ตัวเรา" คือ จิตนั่นเป็นประการสำคัญ เพราะจิตนั้นไม่มีตัวตน มีที่อยู่คือร่างกายทั้งหมด มีสำนักงานกลางคือหัวใจ สภาพของจิตมักดิ้นรนกวัดแกว่ง ชั่วขณะหนึ่งคิดไปได้ร้อยแปดพันเก้า** เหมือนกับขณะนี้ อาจารย์อาจคิดถึงเพื่อนว่าทำไมนัดแล้วไม่มา หรือคิดถึงบ้าน คิดอะไรก็ได้ พร้อมกับการฟังสลับกันไป ทหารถูกบังคับให้อยู่ประจำกรมกองนักโทษขังไว้ในคุกหรือเรานั่งอยู่ที่นี้ แต่ในใจนั่นไม่อยู่กับเราเสมอไป มันท่องเที่ยวของมันไปตามความต้องการ ใจนี้เป็นหัวหน้าควบคุมส่วนต่างๆ ของร่างกาย กายจะเคลื่อนไหวปากจะพูด ล้วนใจเป็นผู้สั่งทั้งนั้น การรักษาศีล แม้จะเป็นการฝึกกายวาจาให้เรียบร้อย ก็ต้องอาศัยใจ การฝึกจิตควบคุมใจให้สงบนิ่งอยู่กับอารมณ์อย่างใด อย่างหนึ่งได้โดยไม่เบียดเบียนใคร นั่นแหละเป็นบุญเป็นกุศลวิเศษ การสวดมนต์ไหว้พระของยายแก่ตาม ศาลาวัด หรือการทำวัตรสวดมนต์ของพระ ตลอดจนกระทั่งประเพณีที่ ปู่ ย่า ตา ยาย สอนลูกสอนหลาน ก่อนนอนให้สวดมนต์เสียก่อน ว่าอะไรไม่ได้ นะโม ๓ จบ ก็ยังดี หรือที่โรงเรียนให้นักเรียนสวดมนต์ตอนเช้าๆ ก่อนเรียน ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นวิธีฝึกจิตให้เป็นสมาธิ คือวิธีควบคุมจิตนั่นเอง เพราะขณะสวดมนต์ผู้สวดจะได้ระลึกถึงคำที่สวด เช่นว่า นะโม ก็นึกถึง นะโม ปากว่า นะโม มือก็พนม ขณะนั้น กายวาจาไม่เป็นบาปแล้ว จิตใจที่นึกถึงนะโมได้ก็เป็นแต่บุญ เพราะใจเราจะหยุดคิดสิ่งที่ก่อให้เกิดความโลภ โกรธ หลง ได้ชั่วขณะหนึ่ง

ยายแก่สวดมนต์ไม่จำเป็นต้องแปลได้ เป็นบุญเป็นกุศลแล้ว อย่าว่าแต่สวดนะโมเลย เพียงแต่

หยิบดินขึ้นมาก้อนหนึ่งแล้ว ตาเพ่งก้อนดินปากว่าใจนึก “ดินๆ ๆ ๆ” ก็เป็นบุญได้ ท่านเรียกว่าสมถกรรมฐาน คือที่ตั้งใจให้สงบ เพราะขณะที่ใจนึกถึงดินก็ไม่ทำให้ความโลภ โกรธ หลง กำเริบ จิตจะนิ่งเฉย ข้อสำคัญอยู่ที่เราสามารถจะให้ใจของเราจับอยู่กับดินนั้นได้หรือไม่ จึงต้องทำบ่อยๆ ที่เรียกกันว่าภาวนา เป็นการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ เมื่อจิตเป็นสมาธิเกาะอยู่กับอารมณ์ๆ เดียวแล้ว จิตก็จะมีพลัง เหมือนเราอ่านหนังสือถ้าจะไม่วอกแวก เราจะรู้เรื่องราว จำได้ดี เด็กบางคนดูทีวีไป ท่องหนังสือไป หรือฟังเพลงพลางอ่านหนังสือพลาง ได้ผลเหมือนกันแต่ไม่ดี เพราะจิตต้องคอยแบ่งไปรับอารมณ์อื่นอีก

หลักการศึกษาของพระพุทธศาสนาแบ่งเป็น ๓ ชั้น ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างที่ว่ามาแล้วก็จริง แต่ไม่ได้หมายความว่าจะต้องเรียนจบศีลเสียก่อนแล้วจึงต่อมัธยมเสียก่อนแล้วจึงเลื่อนขึ้นชั้นสมาธิปัญญา ต่างกับการศึกษาของเราที่ต้องจบชั้นประถมเสียก่อนแล้วจึงต่อมัธยมได้ เพราะขณะสวดมนต์ภาวนาเราก็มีศีลได้โดยอัตโนมัติได้เหมือนกัน อีกอย่างหนึ่ง ขณะที่คนแก่ๆ สวดมนต์ นอกจากคนแก่จะได้บุญเองแล้ว เราก็ยังจะพลอยได้รับผลของบุญด้วย เช่นสมมติว่ามีคุณยายที่บ้านเป็นคนเจ้าอารมณ์บ่นจู้ๆ จี้ๆ พอคุณยายสวดมนต์ หรือพอถึงวันพระคุณยายไปวัด ลูกหลานก็สบายเหมือนกันมิใช่หรือ **ฉะนั้นการสวดมนต์ ถึงจะแปลไม่ออก หรือไม่ทราบความหมาย อาตมาก็ยังเห็นว่าเป็นบุญเป็นกุศลมากๆ ทีเดียว จะเปรียบเป็นนกแก้วนกขุนทองก็ไม่เสียอะไร เพราะนกที่สามารถเรียนภาษาคนได้ถึงจะไม่เข้าใจภาษาคนๆ ก็ยังเมตตา แต่ก็ไม่น่าเปรียบ เพราะฟังๆ ดูแล้วเหมือนหมิ่นน้ำใจคนแก่** การสวดมนต์ของยายแก่จึงไม่จำเป็นต้องแปลได้ อย่าว่าแต่ยายแก่เลย พระก็มีมิใช่น้อยที่แปลคำสวดมนต์ไม่ออก แต่วิธีการนั้นเป็นการศึกษาชั้นมัธยม อาตมามีความเห็นอย่างนี้

อาจารย์หัวเราะตอบว่า “วันนี้จะค่ำเสียแล้วซิคะ เสียดาย วันหน้าจะมาขอโต้ใหม่ “

“ไม่ขัดข้อง อาจารย์ลองไปตรองดูเสียก่อนแล้วเชิญมาสนทนาอีก” แล้วข้าพเจ้าก็เปลี่ยนเรื่องสนทนาอีกเล็กน้อย อีกสักครู่อาจารย์ก็อำลากลับ ก่อนจะก้าวพ้นประตู อาจารย์ยังเหลียวกลับมาสั่งว่า “แล้วจะโต้กับท่านใหม่นะคะ” พร้อมกับหัวเราะ เวลานั้นถึงจะไม่ค่ำก็เหมือนจะค่ำอยู่แล้ว ความมืดทวีขึ้นเพราะกลุ่มเมฆยังไม่ละไปจากท้องฟ้า เบื้องทิศตะวันตกนั้นยิ่งดำทะมึนก้อนใหญ่ เด็กวัดจับกลุ่มคุยกันที่ลานหน้ากุฏิมีทั้งเสียงถกเถียงและหัวเราะกันตามเรื่องตามราว

ข้าพเจ้าลุกขึ้นเปิดสวิตช์ไฟ เด็กคนหนึ่งกำลังรดน้ำต้นกล้วยไม้ มองดูกล้วยไม้แล้วความคิดย้อน กลับไปนึกถึงอาจารย์ผู้จากไปเมื่อสักครู่นี้อีก มองเห็นเสาไม้ที่ตั้งค้ำชานกุฏินึกเลยออกไปอีกไม้แก่ต้นนี้ จะเกิดเป็นแก่นมาทีเดียวก็หาไม่ ต้องมีกิ่งก้านเปลือก กระพี้ คำสอนของพระพุทธเจ้าก็คงเหมือนกัน พระพุทธวจนะล้วนเป็นสัจธรรมมีสาระเหมือนแก่นไม้ แต่การบรรลุถึงสัจธรรมนั้นก็จะต้องผ่านเปลือกกระพี้ มาก่อน เปลือกกระพี้ได้แก่คำสอนหรือพิธีกรรมอันเป็นอุบายเบื้องต้นนั้นมีนานัปการสุดแต่จะเหมาะแก่อุปนิสัย วาสนาบารมีของบุคคล อันจะว่าเปลือกกระพี้ต้นไม้ว่าไม่มีประโยชน์ไม่ได้ฉันใด พิธีกรรมการ ปฏิบัติบางอย่างทีเห็นว่ามิใช่สัจธรรมนั้น ก็ยังไม่บังควรจะตำหนิเช่นกันน่าจะต้องศึกษาให้

ทราบโดยถ่องแท้ มิฉะนั้นก็จะเหมือนกับอาจารย์ที่มองเห็นยายแก่มาวัดว่าเป็นนกแก้วนกขุนทอง

ข้าพเจ้าเขียนเรื่องยายแก่มาลงพิมพ์ในหนังสือนี้ มิได้เจตนาจะแกล้งยกขึ้นมาเพื่อข่มขู่ผู้ใด ถ้าอาจารย์ที่กล่าวถึงได้อ่านเรื่องนี้ ก็คงจะอภัยแก่ข้าพเจ้าเป็นแน่แท้ จุดประสงค์ที่สำคัญก็คือ ใคร่จะขอฝากเป็นแนวทางสำหรับผู้ศึกษาพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้มองดูพิธีกรรมต่างๆ ด้วยใจกว้างๆ พอสมควร.

พระราชโมลี

“หนูกลุ้มใจ เพราะโรค...”

โดย... พระราชโมลี วัดพระเชตุพน ฯ

จากธรรมนอกธรรมาสน์ น.ส.พ. พิมพ์ไทยวันอาทิตย์

๒๑ - ๒๘ มิถุนายน, ๕ - ๑๒ - ๑๙ - ๒๖ กรกฎาคม, ๒ - ๙ - ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

ถึงจะเป็นเขตฤดูฝน แต่ฝนไม่ตก อากาศก็ร้อนอบอ้าวพอการทีเดียวเมื่อไม่กี่วันมานี่เอง มิใช่นิยายปรัมปรา และก็ที่วัดโพธิ์ท่าเตียนนี่แหละ มิใช่สภาพดินฟ้าอากาศส่วนใดส่วนหนึ่งของโลกที่ไหน คือเมื่อต้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๓ ผ่านไปหยกๆ วันนั้น (อย่าไปค้นหาวันที่ให้เสียเวลาเลย เพราะมิใช่หลักฐานสำคัญอะไร) ประมาณบ่ายโมงเศษ อากาศร้อนอย่างว่านั่นเชียว แต่อีกนั่นแหละ อากาศร้อนอย่างไรก็พอหาทางผ่อนกันได้ พัดมือ พัดไฟฟ้า ช่วยเหลือได้ทั้งนั้น หรือจะเดินหลบไปนั่งที่โคนต้นไม้หน้ากุฏิ ส่วนร้อนใจนี่ซิร้อนเลยกำลังสองขึ้นไป มองดูเข็มนาฬิกาบ่ายโมง ๑๐ นาทีแล้ว พระนักเทศน์มีชื่อ ๒ รูป ที่นัดให้มาบันทึกเสียงบ่ายโมงตรงยังไม่เห็นมาเดี๋ยวเราก็จะไปโรงเรียน ข้าพเจ้านั่งกระสับกระส่ายด้วยความร้อนใจ เหมือนลิเก พอนึกบ่นในใจ ท่านทั้ง ๒ รูปก็เดินเข้ามาพร้อมๆ กัน โล่งอกไปทีค่อยรู้สึกว่าเย็นขึ้นมาหน่อย เมื่อทักทายและมอบธุระกันแล้ว ข้าพเจ้าก็จะเตรียมตัวออกไปโรงเรียน ยังมิทันลุกจากที่นั่ง อาคันตุกะสตรีผู้หนึ่งก็เดินผ่านประตูเข้ามาพอมองลักษณะกิริยาแล้วข้าพเจ้าก็เตรียมคำโต้ตอบไว้ในใจทันที พอเดินเข้ามาสักสองก้าวก็เหลียวชำเลืองขวาแล้วค่อยๆ เดินไปวางหนังสือและกระเป๋าลงที่ม้านั่งหินข้างประตู เสร็จแล้วนั่งพับเพียบเรียบร้อยลงกับพื้น พนมมือกราบอย่างงาม ๓ ครั้ง เธอคงไม่ทราบว่าข้าพเจ้ามีคำตอบอย่างสุภาพไว้สำหรับเธอแล้ว พระนักเทศน์ผู้ร่วมงานของข้าพเจ้าหยุดการสนทนาคงจะให้โอกาสข้าพเจ้าทักทายกับแขกสัญชาตญาณเจ้าของถิ่นสั่งให้ข้าพเจ้าเป็นฝ่ายทักทายขึ้นก่อน “สวัสดีหนูเชิญนั่งเก้าอี้ตัวโน้น” ข้าพเจ้าชี้บอกที่นั่งที่สมควรแก่เธอ

“หนูนั่งตรงนี้ ก็สบายดีแล้วค่ะ”

“พื้นไม่สะอาด หนู”

“ไม่เป็นไร ค่ะ”

เหลือบตาดูนาฬิกาบ่ายโมง ๒๐ นาทีแล้ว นายเสนาะขับรถโรงเรียนที่จะไปสอนก็มารอรับแล้ว ข้าพเจ้าจึงใคร่จะตอบคำถามของเธอให้จบเร็วๆ จึงถามเธอว่า “มีธุระอะไรที่จะให้ช่วยเหลือบ้าง” พอเธอจะตอบเด็กลูกศิษย์ผู้เคร่งต่อธรรมเนียมก็ยกน้ำมาเชื้อเชิญ ขัดจังหวะเสียอีก ความร้อนใจของข้าพเจ้าเลยถามขึ้นอีกครั้งว่า “มีอะไรหนู ฉันจะรีบออกไปโรงเรียน” เธอมองแล้วหลบตา ก้มหน้าหน่อย กิริยา

เธอบอกความกระดากอายซึ่งเป็นปกติวิสัย แต่ข้าพเจ้าเกือบจะลืมปกติเช่นนั้น ชักจะพาลไม่พอใจเอาเสียแล้ว ยังมิทันจะพูดอะไรอีก เธอก็สำรวมกิริยาเงยหน้าขึ้นบอกว่า “หนูมีเรื่องกลุ้มใจมากค่ะ อยากจะมาขอความช่วยเหลือจากท่าน”

ข้าพเจ้าอยากจะพูดอย่างนักเลงเสี่ยงโชคว่า “แทงหวยแม่นอย่างนี้ก็รวยไปนานแล้ว” หรือแบบนักทำนายโชคชะตาคุยว่า “แม่นยังกับตาเห็น” นึกจะโพล่งปากออกไปว่า “โรงเรียนเขาเปิดตั้งเดือนแล้ว ฉันจะช่วยอย่างไรละ” แต่ก็ยั้งปากไว้ได้ จึงย้อนถามอีกครั้งว่า “หนูมีเรื่องอะไรจึงกลุ้มใจ”

แทนที่ที่เธอจะตอบคำถามกลับก้มหน้า ทำอายๆ อีก นึกว่าเธอจะมาขอให้ช่วยฝากเข้าโรงเรียน จนเตรียมคำตอบไว้แล้ว ดูท่าจะผิดเสียแล้ว เลยทำให้ข้าพเจ้าเดาเรื่องของเธอใหม่และคิดว่าคงไม่ผิดแน่ เพราะเธอเป็นเด็กสาวซึ่งมักจะมีปัญหาอย่างว่าจึงพูดเป็นเชิงล้อขึ้นว่า “ทำไมเธอไม่ปรึกษาพี่ศิราณีหรือพี่ธิดาล่ะ”

“ใครคะ”

“ก็พี่ศิราณี พิมพ์ไทย พี่ธิดา เดลินิวส์ไงล่ะ เขาแก้ปัญหาหัวใจน่าฟังดี” พูดออกมาแล้วก็นึกขันตัวเอง เธอก็พลอยหัวเราะขำไปด้วย และยกมือขึ้นโบกปัดเป็นกิริยาบอกปฏิเสธ พร้อมทั้งพูดขึ้นว่า “ไม่ใช่ปัญหาอย่างนั้นค่ะ หนูกลุ้มใจเรื่องอื่น”

“อ้าว...ก็หนูไม่บอก บอกว่ากลุ้มใจมากๆ ฉันก็นึกว่ากลุ้มอย่างที่เขากลุ้มกันนะซิ”

“หนูบอกท่านตรงๆ ท่านจะได้ทราบว่าหนูกลุ้มเรื่องอะไร” พระภิกษุผู้นั่งอยู่รูปหนึ่งช่วยแนะนำขึ้น

“คือว่าหนูกลุ้มใจมากที่หนูเป็นโรค” เธอทอดจังหวะ “ถ้ามีทางจะช่วยเหลือได้ ก็จะช่วย” ข้าพเจ้าปลอบเพื่อมิให้เธอกระดากอาย แต่เธอก็ยังอึกอักอยู่ทำให้นึกสงสาร เมื่อเธอยังก้มหน้าอยู่ ข้าพเจ้าจึงต่อคำออกไปอีกว่า “มีเรื่องอะไรหนักใจอย่าเก็บไว้ในใจคนเดียว ต้องบอกคนอื่นให้ทราบบ้าง จะได้ช่วยเฉลี่ยน้ำหนัก เก็บไว้มากๆ เดี๋ยวจะระเบิด วิธีที่ดีก็ต้องนำความหนักใจไปแบ่งปันเพื่อนฝูงคนที่เรานับถือหรือถวายพระนี่แหละดี ว่ายังไง เป็นโรคอะไรบอกมาเถอะหนูไม่ต้องกลัว”

“หนูเป็นโรค...โรคขี้อิจฉาค่ะ” บอกแล้วเธอก็ยกมือขึ้นปิดปากหัวเราะขันตัวเอง

โรคของเธอทำให้ทุกคนพากันขบขัน แม้แต่เด็กลูกศิษย์ที่นั่งอ่านหนังสืออยู่อีกมุมหนึ่งก็ยังละสมาธิมาหัวเราะด้วย

“เป็นโรคอิจฉา” ข้าพเจ้าทวนคำ

“ค่ะ”

“แปลกดี โรคอิจฉา แล้วหนูทราบอย่างไรว่า เป็นโรคอิจฉา”

“ทราบค่ะ”

“รู้ตัวเองเหมือนกันหรือ”

“ค่ะ”

"เดี๋ยวก่อน หนูยังเป็นนักเรียนอยู่หรือเปล่า"

"หนูอยู่ปี ๔ มหาวิทยาลัยศิลปากรค่ะ"

"อ้าว...นี่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยแล้วหรือ นึกว่าเธอเพิ่งจบ ม.ศ. ๓ หรือ ม.ศ. ๕ เสียอีก" พระภิกษุผู้สหายทั้ง ๒ รูป ก็แสดงความประหลาดใจเช่นเดียวกับข้าพเจ้า

"แล้วทำไมเธอจึงมาหาฉันล่ะ" ข้าพเจ้ากลับย้อนสืบภูมิหลังของเธอเพราะแปลกใจที่เธอมาหาข้าพเจ้า

"ก็หนูเป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์นี่คะ"

"หนูจบ ม.ศ. ๕ โรงเรียนไหน"

"โรงเรียนศรี (สุริโยทัย) คะ"

"เออ...ขอโทษ ฉันจำไม่ได้จริงๆ แล้วหนูก็ไม่รายงานตัวเสียแต่ทีแรกฉันจะได้เทศน์ให้ฟังเสียเลย"

"ฉันต้องขอบใจหนูอย่างมากทีเดียวที่หนูระลึกถึงฉัน หนูต้องทราบว่า สิ่งที่อาจารย์ภาคภูมิใจที่สุดคือ การที่จะได้มีโอกาสช่วยศิษย์ในยามมีทุกข์มีร้อน สำหรับฉันแล้วรู้สึกว่า นี่แหละเป็นการแสดงความเคารพต่อฉัน" ข้าพเจ้าหยุด ยกแก้วน้ำเย็นขึ้นดื่ม ใจของข้าพเจ้าตอนนี้ ก็รู้สึกมีความอิ่มเอิบ

"หนูอิจฉาใครล่ะ" ข้าพเจ้าตั้งคำถาม

"ทุกๆ คนที่เขาดีกว่าหนูค่ะ" เธอตอบและหัวเราะเช่นเคย

"แปลกดีเหมือนกัน รู้ตัวว่าเป็นคนขี้อิจฉาแล้วทำไมไม่แก้ล่ะ"

"หนูไม่ทราบว่าจะแก้ยังไงนี่คะ หนูนึกถึงท่านเสมอ จำคำพูดของท่านเสมอ ตั้งแต่เมื่อครั้งหนูเรียนอยู่ ที่ท่านพูดเสมอๆ ว่า ท่านมิได้สอนเพื่อเป็นคะแนนสอบไล่ ศีลธรรมไม่มีคะแนน แต่เพื่อสำหรับสอบกับตัวเองตลอดชีวิต หนูกำลังจะเสียคะแนนแล้วค่ะ"

"ขอบใจที่ยังจำคำของฉันได้ เดี๋ยวก่อนเรื่องอิจฉาของหนูลองตอบฉันซิว่า เมื่อหนูอิจฉาเขาแล้วสบายไหม"

"ไม่สบายซิคะ หนูจึงเรียนท่านว่าหนูกลุ้มใจมาก ไม่มีความสบายใจเลยค่ะ"

"ถ้าอย่างงั้น ต่อไปนี้ หนูอิจฉาใหญ่ ใครดีกว่าอิจฉาให้หมด อยากอิจฉาๆ เสียให้พอ บางทีจะสบายใจ" ข้าพเจ้ายุเพื่อใช้วิธีหนามยอกเอาหนามบ่ง นึกว่าถ้าห้ามเธอทันที เธออาจจะผ่อนความรู้สึกไม่ได้ จึงต้องใช้วิธีแบบรับลูกบอลที่ถูกทุ่มมาเต็มแรง ถ้ายื่นแขนออกไปรอรับจะสะท้อนออก

"นี่ซิคะ หนูยิ่งอิจฉา ก็ยิ่งกลุ้ม อิจฉาแล้วไม่มีความสุขเลย จนหนูจะเป็นโรคประสาทอยู่แล้ว บางคราวอ่านหนังสือก็ไม่รู้เรื่อง" ใบหน้าของเธอตอนนี้บอกอารมณ์จริงใจออกมาด้วย

"สนุกดีนี่หนู" ข้าพเจ้าหาทางผ่อนอารมณ์เครียดของเธอ

แล้วจึงตั้งคำถามหาจุดเริ่มต้น "หนูอิจฉาใครมากที่สุดลองบอกมา"

"น้องหนูเองค่ะ" เธอตอบพร้อมกับหัวเราะ

"ดีนี่ อิจฉาน้อง แล้วเธอไปอิจฉาน้องทำไม"

"คุณพ่อคุณแม่ชอบให้อะไรๆ น้อง ซื้อของใหม่ๆ ให้เสมอ ส่วนหนูไม่เห็นมีใครสนใจค่ะ"

"อ้อ คุณพ่อคุณแม่ไม่สน..." ข้าพเจ้าย้ำด้วยสำนวนที่กำลังที่จะล้าสมัยอยู่แล้ว และข้าพเจ้ารำพึงเป็นเชิงถามอีกว่า "เอ ก็น้องหนู แล้วไปอิจฉาน้องไปทำไมกันล่ะ"

"นั่นนะซีคะ หนูจึงกลุ้มใจตัวเองมาก ทั้งๆ ที่ทราบแต่ก็อดใจไม่ไหว"

"เออ...เหมือนฉันเมื่อเป็นเด็ก" ข้าพเจ้าหยุด เพื่อดูกิริยาตอบของเธอ

เมื่อเธอแสดงความสนใจ จึงเริ่มขบวนการ "อิจฉา" กับเธอว่า "ฉันเป็นลูกฝาแฝด พี่สาวเป็นผู้หญิง เมื่อเล็กๆ คุณโยมซื้อกางเกงให้นุ่งก็ร้องไห้ ไม่ยอมนุ่ง จะต้องนุ่งผ้าซิ่นผู้หญิงเหมือนพี่สาว คุณโยมเลยต้องซื้อผ้าซิ่นให้ เดี๋ยวนี้นึกถึงแล้วยังขันตัวเอง ไม่ใช่เท่านั้นนะ ตอนโตเรียนชั้น ป. ๓ - ๔ แล้วฉันมีพี่เป็นผู้หญิงสองคน น้องคนหนึ่ง พวกพี่น้องที่เป็นผู้หญิง เวลาตรุษสงกรานต์เขาจะซื้อเครื่องแต่งตัวบ่อยๆ นอกจากเสื้อผ้าสีสวยๆ แล้วยังซื้อเข็มขัดเงิน ต่างหู สายสร้อยเครื่องประดับให้อีก ส่วนเราเป็นผู้ชายไม่เห็นใครเขาสนใจ กางเกงไปโรงเรียนเรียกกันว่าฟอร์มสีดำก็มีเพียง ๒ ตัว ตัวหนึ่งปะใบโพธิ์ รู้สึกว่าโก้เก๋ดีมีเสื้อลายๆ อยู่ ๒ ตัวเท่านั้น แต่ก่อนโรงเรียนประชาบาลยังไม่บังคับเครื่องแบบเหมือนเดี๋ยวนี้ เรามองเครื่องแต่งตัว เครื่องประดับพี่ๆ และน้องผู้หญิงแล้วน้อยใจจริงๆ พุทโธ่! ทำงาน เรารู้สึกว่าเราก็ทำเท่าๆ พวกผู้หญิง เพราะรุ่นๆ กัน ฉันน้อยใจ เสียใจจริง มองดูคุณโยมพี่ชายชั้นผู้ใหญ่ รู้ว่าเราไม่ได้รับความเป็นธรรม แต่ก็ไม่รู้ว่าจะพูดอย่างไร เวลาไปไหนมาไหน พวกผู้หญิงเขาแต่งตัวกันสวยๆ งามๆ เรามีอย่างดีก็เพียงฟอร์มนักเรียนเท่านั้นเอง เพิ่งมาคิดได้เมื่อโตว่า ผู้หญิงต้องแต่งตัวมากกว่าผู้ชายเพราะผู้หญิงมีความงามเป็นอาวุธ ส่วนผู้ชายมีความรู้เป็นอาวุธ ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ท่านจึงจัดสรรอาวุธให้ตามเพศ แล้วก็น้องผู้หญิงซึ่งเป็นคนเล็กก็ย่อมได้รับความรักความเอ็นดูมากกว่าพี่ๆ

ใครๆ ก็ทุ่มเทความรัก ความเอ็นดูไปให้น้อง ธรรมดาผู้ที่เป็นน้องก็รู้สึกว่าจะมีภาษีกว่าพี่ แต่ความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะตอนเราเป็นเด็กเรายังเล็ก เราก็ได้รับสมบัติความรักความเอ็นดูความเอาใจใส่จากพ่อแม่ พี่ป้าน้าอามาแล้วอย่างดี ซึ่งเรานึกไม่ได้ ลองคิดอย่างนี้ ลูกคนแรกใครๆ ก็โอ๋กัน แต่พอมีคนใหม่ คนแรกโตเขาก็ไปรวมโอ๋คนใหม่กันเป็นธรรมดาอย่างนี้

"เอ...ตอนเป็นเด็กๆ ผมก็เหมือนท่านเจ้าคุณ แล้วก็เด็กที่มีพี่น้องก็ดูว่าจะเหมือนๆ กันทั้งนั้น"

"อ้าว...ท่านพระครูก็เคยเป็นโรคอิจฉากันมา ท่านมหาล่ะครับ"

"เหมือนกันแหละครับ ผมเองเวลานี้ก็น้อยเสียเมื่อไร ต้องคอยปราบมันทุกวัน" ข้าพเจ้าสารภาพความจริงใจ

"ตอนที่ผมเริ่มหัดเทศน์ เคยฟังท่านพระครูอาจารย์ท่านเทศน์กับท่านมหารูปหนึ่ง ถึงตอนที่พญามารผจญพระพุทธเจ้า ท่านมหาท่านว่า พญามารอิจฉาพระพุทธเจ้ากลัวว่าพระองค์จะตรัสรู้ จึงมาแย่งชิงรัตนบัลลังก์ที่ประทับ ท่านพระครูอาจารย์ท่านแก้ว่า อิจฉานั่นนะดีนัก ช่วยให้คนได้ดีมามากแล้ว"

พระภิกษุอาคันตุกะรูปที่มีสมณศักดิ์เป็นพระครูพูดเหมือนขัดคอข้าพเจ้า

"เกิดมีอิจฉาขึ้นมาแล้ว ต่อไปหนูจะได้อิจฉาให้มากกว่านี้" ข้าพเจ้าฉวยโอกาสวางยาให้ลูกศิษย์ทันที

"ท่านอธิบายน่าฟังเรื่องอิจฉา" ท่านหยุดนิดหนึ่งแล้วก็เล่าต่อไปว่า "คือคนที่ถูกอิจฉา พอรู้ตัวว่าถูกอิจฉาก็ต้องระมัดระวังตัว และพยายามทำดียิ่งๆ ขึ้น เพราะรู้ว่ามีคนจะแข่งดีขึ้นมา ผลที่สุดคนที่ถูกอิจฉานะมีดีจนคนอิจฉาไม่รู้จะอิจฉาอย่างไร เพราะสู้เขาไม่ได้ ข้อสำคัญที่ต้องระวังก็คือ อย่าไปอิจฉาตอบเขาเท่านั้นเอง ดูแต่พระพุทธเจ้าถูกพญามารอิจฉาจนสำเร็จ เท่ากับพญามารเป็นตัวเร่งให้สำเร็จ ถ้าคิดว่าคนที่อิจฉาเป็นคนเพิ่มกำลังเรา เราก็สบายใจท่านว่าของท่านอย่างนี้" ท่านพระครูจบอย่างน่าฟัง

"แล้วคนที่อิจฉาเขาล่ะ เป็นอย่างไร" ข้าพเจ้าถาม

"อิจฉาก็มีดีเหมือนกัน หนูอิจฉามากซิจะได้ดีมากๆ" ข้าพเจ้ายุเธอ

"นี่หนูเป็นคนอิจฉาเองนี่ค่ะ มิใช่หนูถูกคนอื่นอิจฉา" เธอตอบพร้อมกับอาการหัวเราะเช่นเคย "จริงซินะ หนูไปอิจฉาเขาก็เลยให้เขาดีขึ้นไปใหญ่" ข้าพเจ้าหยุดเพื่อปล่อยช่องว่างให้คิดแล้วจึงรีบวางยาต่อไปว่า "เรื่องอิจฉาตาร้อนมีกันทุกคน สามีภรรยาก็ยังอิจฉากัน คอยปัดแข้งปัดขาเกรงคนอื่นจะได้ดี คนบางคนไม่รู้จักกันมาก่อนหรือรู้จักแต่ไม่เกี่ยวข้องกัน แต่พอเห็นเขาดีก็อดอิจฉาเขาไม่ได้อย่างน้อยที่สุดก็ต้องพูดให้เขาเสียหาย เมื่อคราวนางงามของเราไปเป็นนางงามจักรวาล ควรที่จะดีใจว่าเป็นเกียรติแก่ชาติเรา แต่ก็ยังมีคนที่ทนไม่ได้พูดทำนองที่ว่า ได้เป็นนางงามจักรวาลเพราะการเมือง คือพยายามพูดให้เห็นว่าเขาไม่งามจริงนั่นแหละ ซึ่งถ้าเราสามารถเปิดดูเนื้อแท้ของดวงใจของเขาได้ก็จะเห็น มีความอิจฉาริษยานี่แหละเป็นทุนพระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า อรติ โลกนาสิกา ความริษยาพาโลกให้ฉิบหาย หนูเคยได้ยินไหมล่ะ"

"เคยได้ยินเหมือนกันค่ะ พอนึกได้ค่ะ"

"เดี๋ยวก่อน ขอซ้อมความเข้าใจหน่อย อิจฉา กับริษยาที่เราพูดกันอยู่นี่น่ะเป็นพวกเดียวกันนะถ้าไปเคร่งศัพท์แสงเข้าก็จะแปลความหมายผิดไป"

"หนูเข้าใจค่ะ"

"ทีนี้ ที่ว่าความอิจฉาริษยาพาโลกหรือนำโลกให้พินาศฉิบหาย นั่นน่ะ ต้องเข้าใจความหมายเสียด้วย คำว่า โลก มิใช่หมายถึงลูกกลมๆ ผิวมะกรูดเท่านั้นนะ ในที่นี้ โลก หมายถึง ตัวเรา แต่ละคนก็นับเป็นแต่ละโลก ตัวเราก็เท่ากับโลกๆ หนึ่ง ฉะนั้น เมื่อเรามีความอิจฉาคือเห็นใครเขาดีทนอยู่ไม่ได้ ผลก็คือโลกตัวเรานั่นแหละที่พบจุดเสื่อม เราจึงต้องศึกษาถึงต้นเหตุว่า อิจฉามาจากไหน จึงจะจับเรื่องการรักษาพยาบาลได้" ข้าพเจ้าวางสำนวนเป็นนายแพทย์ใหญ่ ซึ่งแท้ที่จริงก็คือ นายแพทย์ประเภท "หมอร้านขายยา" นั่นเอง

เมื่อหมอวางยาคนอื่นๆ ก็พากันหยุดดูท่าทีของหมอข้าพเจ้าจึงแสดงต่อไปว่า "รากแก้วของอิจฉา

ก็คือ โทสะความคิดร้ายหรือความโกรธ ใครเขาดีทนไม่ได้ต้องคิดร้ายร่ำไป ความอิจฉาจะเกิดเพราะ

- เป็นวาสนาเก่ามาแต่ชาติก่อน
- เป็นคนตื้น ไม่ลึก
- ได้ยิน ได้ฟังมาน้อย
- ประจวบกับอารมณ์ที่ไม่ถูกใจ
- ใจผูกอาฆาต

๕ ประการนี่แหละ เป็นตัวนำอิจฉาให้สำแดงเดช" ข้าพเจ้าหยุดให้คิด "ท่านขุดรากอิจฉาขึ้นมาว่าแล้วประเดี๋ยวคุณก็หายกลุ้ม" ท่านพระครูฯ ซึ่งเป็นหมอร่วมกับข้าพเจ้า "วางยา" ด้วย ศิษย์ของข้าพเจ้ามีอาการยิ้มแย้มเหมือนคนไข้ ที่ฟังหมออธิบายถึงโรคร้ายแล้วมีความมั่นใจว่าคงจะหายจากโรคฉะนั้น แต่เธอก็ยังมีข้อสงสัยถามว่า

"ท่านอาจารย์ขา อิจฉาทำไมจึงเป็นวาสนาล่ะคะ คนที่มีวาสนานั้นเป็นคนมีบุญมิใช่หรือคะ"

"จริงอย่างหนูว่าเหมือนกัน" ข้าพเจ้าคล้อยรับก่อน "เขาใช้คำว่า วาสนานี้หมายในทางดีจึงพูดถึงผู้ที่มีความสุข มีทรัพย์สมบัติอำนาจราชศักดิ์ว่าเป็นคนมีวาสนา ส่วนคนที่อาภัพอับโชคก็รำพึงว่าเป็นคนวาสนาน้อย ไม่มีวาสนา ความจริงคำว่า "วาสนา" เป็นคำกลางๆ เมื่อเรานำไปใช้ในความที่ดีแล้วก็เลยเปลี่ยนไปเหมือนคำว่า "กรรม" ซึ่งแปลว่า การกระทำ มิใช่หมายความว่า ดี หรือ ชั่ว สุดแต่จะทำอย่างไร ถ้าดีก็เป็นกุศลกรรม ชั่วก็เป็นอกุศลกรรม แต่ความเข้าใจในภาษาที่ใช้มักจะหมายถึงความไม่ดี พูดถึงคนตกทุกข์ได้ยากว่า เป็นกรรมของสัตว์ อย่างนี้ความหมายก็เปลี่ยนไป **วาสนา แปลว่าการอยู่ ได้แก่สิ่งที่ฝังอยู่ในจิตใจ ความประพฤติที่เคยชิน วาสนาเก่าในชาติก่อนหมายถึงความเคยชินที่ติดมาแต่ชาติก่อน**

"แปลกนะคะ อิจฉาก็พลอยเป็นวาสนาเก่าติดมาในชาติก่อนเหมือนกัน" เธอเปรียบเหมือนจะแย้ง

"หนูสงสัยหรือ หนูคิดดูซิว่า ความอิจฉานี้ เกิดมาแต่เมื่อไร"

"จำไม่ได้ค่ะ ทราบแต่ว่าเวลานี้มีมากขึ้นทุกวัน"

"มีมาพร้อมกับหนูเกิด สังเกตเด็กเล็กๆ ยังอิจฉาเป็นเห็นใครดีกว่าไม่ได้ อย่างหนูก็ต้องอิจฉามาเรื่อยๆ เมื่อเราไม่ทราบวิธีแก้ โรคอิจฉาจึงเกาะจิตใจเพิ่มมากๆ ขึ้น จะยกตัวอย่างให้ฟัง ฉันเองเมื่อเป็นเด็กอยู่บ้านนอก ทานข้าวคลุกปลาทูอยู่เสมอๆ เดี๋ยวนี้ติดรสปลาทู คนไทยไปต่างประเทศขอให้ส่งพริก กะปิ น้ำปลาไป เพราะเราติดรสที่เคยชิน เด็กๆ รู้จักอยากได้ หวงแหนสิ่งของ โกรธ ร้องไห้ ล้วนแต่เป็นวาสนาที่ติดมาแต่ชาติก่อนทั้งสิ้น ซึ่งจำเป็นที่จะต้องพยายามขจัด คือ ขัดเกลาเพื่อให้ลดน้อยหรือมิให้มีเพิ่มมากขึ้น เพราะถ้าของเดิมมีอยู่แล้ว เพิ่มใหม่เข้ามาอีกก็อาการหนัก"

"อย่างหนูกระมังคะ" ศิษย์ผู้กลุ้มใจแสดงความเข้าใจเหมือนคนไข้ทราบอาการโรคของตัว ข้าพเจ้า

จึงรีบเสริมต่อไปว่า “คนอิจฉาซึ่งเป็นวาสนาเก่าติดมายังไม่พอเรายังหาเพิ่มอีกคือเป็นคนตื้นไม่ลึก หมายถึงมิได้ตริตรองให้รอบคอบ มองดูผิวเผิน อย่างหนูอิจฉาน้อง ถ้าหนูคิดให้ลึกซึ้งสักหน่อยจะรู้สึกว่าหนูได้รับสมบัติไม่น้อยหน้าน้อง หนูเรียนมหาวิทยาลัยแล้วน้องเรียนหรือยัง ยังใช่ไหม” เธอตอบรับด้วยการพยักหน้า “ปีหน้าหนูก็จบแล้ว มีปริญญาทำงานได้เงินเดือนเท่าไร หนูได้รับสมบัติคือวิชาที่พ่อแม่ให้แก่หนูนั้น วิชานี้จะตีราคาเท่านั้นเท่านี้มิได้ โบราณท่านจึงว่า “มีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน” หนูคิดดูซิว่าหนูกับน้องใครจะได้มากกว่ากัน วิชาเป็นอาภรณ์เครื่องตกแต่งที่ช่วยเสริมสวยให้สวยอยู่เสมอ เครื่องแต่งตัวเพชรนิลจินดาแต่งตัวแล้วก็สวยงามแต่ก็มิใช่ของเราที่แน่นอนเป็นอื่นได้ไม่ยาก ถ้าคิดให้ลึกๆ อย่างนี้หนูก็ต้องหันมาอิจฉาตัวเองเสียก็ได้ เธอฟังและแสดงกิริยารับเป็นครั้งคราว ข้าพเจ้าจึงอธิบายต่อไป

“ข้อที่ ๓ ที่ว่าได้ยินได้ฟังน้อย หมายถึงการศึกษาคืออ่านหนังสือ หรือฟังเรื่องราวต่างๆ น้อย โดยเฉพาะเรื่องธัมมะธัมโม ซึ่งเป็นข้อความถ้อยคำที่กระทบผลประโยชน์เราทั้งนั้น เพราะพระธรรมล้วนแต่สอนให้คนละกิเลส เรานึกว่ากิเลสดีก็เลยไม่อยากฟังธรรม การฟังต้องฟังเสมอๆ อย่างหนูพอพูดถึงวาสนาก็ชักสงสัยเสียแล้วถึงไม่ฟังเทศน์ก็หาหนังสือธัมมะธัมโมอ่านบ้างหรือหนังสืออะไรก็ได้แล้วเปรียบเทียบนึกคิดเอา เช่น ข่าวที่พี่น้องแย่งมรดกกัน อ่านแล้วคิด นั่นเพราะอะไร อิจฉากันหรือเปล่า”

“สำหรับข้อ ๔ เห็นจะไม่ต้องอธิบายก็ได้”

“ผมว่าอธิบายสักหน่อยดีกว่า” ท่านมหานักเทศน์ซึ่งนั่งฟังอยู่ตลอดมาออกความเห็น

“ก็ไม่มีอะไร ข้อนี้ มีอะไรไม่ถูกใจมากระทบก็ทำให้เกิดอิจฉาได้ เช่นพี่กับน้อง หรือเหมือนหนูนี่แหละ พอเห็นน้องได้อะไรมาก ตัวเองไม่ได้ก็มีความอิจฉา เพื่อนที่รักกันชอบพอกัน บางคราวเราไม่พอใจเขาพอรู้ว่าเขาได้ดีก็อดอิจฉาไม่ได้ยิ่งกว่านั้นคนที่เราเคารพนับถือแท้ๆก็ยังอดอิจฉาไม่ได้เพราะกลัวว่าจะได้มากกว่า จะมีชื่อเสียงดีกว่า จะมีคนยกย่องสรรเสริญกว่า จะสบายกว่า ทั้งๆ ที่เป็นอารมณ์ฝ่ายข้างดี แต่เมื่อมิได้เป็นของตัวก็เกิดเป็นอารมณ์กระทบใจ ส่วนอารมณ์ฝ่ายข้างร้ายจึงไม่ต้องอธิบาย อิจฉาเพราะความน้อยใจเท่านั้นเอง”

“จริงครับ บางทีคนที่เราชอบเรารักเคารพนับถือ ก็ยังอดอิจฉามารศรีท่านไม่ได้ นี่ถ้าไม่พูดก็นึกไม่ออก” ท่านพระครูแถมพกอีกเช่นเคย

“ใจผูกอาฆาต ข้อสุดท้ายก็ผูกใจเจ็บไว้ว่า เขาเคยว่าเรา เขาเคยโกรธเรา เขาเคยให้ร้าย หรือทำความเสื่อมให้แก่ญาติเพื่อนฝูง หรือคนที่เราเคารพนับถือ อะไรต่างๆ เหล่านี้ ซึ่งมักจะจำดีนัก ผู้ที่เรามีความเจ็บใจคือผูกอาฆาตไว้ เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เราต้องคอยอิจฉาเขาเรื่อยไป ถ้าเขาดีก็ต้องทำให้เลว ถ้าเขาเลวอยู่แล้ว ก็ซ้ำเติมให้หนักลงไปอีก คนที่เราผูกใจเจ็บไว้จะดีเลวอย่างไรต้องถูกเราอิจฉาให้เลวเสมอ นี่คือที่เกิดของความอิจฉา ๕ ข้อนี่แหละ” ระหว่างที่ข้าพเจ้าอธิบายศิษย์ ผู้พบความกลุ้มใจมาตั้งใจฟัง บางคราวก็แสดงกิริยารับ บางครั้งก็ยิ้มอย่างถูกใจ

“ทีนี้ คนที่อิจฉาเขานั้นมีท่าทางแสดงออกอย่างไรบ้าง หนูบอกดูซิว่าเวลาหนูอิจฉาน้อง หนูทำ

อย่างไรจึงจะให้เขาทราบว่าหนูอิจฉา" ข้าพเจ้าตั้งคำถามกับ "คนไข้"

"บอกไม่ถูกค่ะ ไม่ทราบว่าทำยังไงบ้าง"

"นึกๆ ดูหน่อย คงพอจะจำได้บ้าง นิดหน่อยก็พอ เอายังงี้ ท่าทางทำยังไง"

เธอนั่งคิด ก้มหน้ามีอารมณ์ขัน ข้าพเจ้าก็เห็นใจเหมือนกัน เพราะกิริยาไม่งามนั้นจะบอกมาอวดอย่างไรได้ แต่เมื่อขันอาสารับเป็น "หมอ" แล้วก็ต้องถามอาการให้ได้ ซึ่งจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยบรรเทา "โรค" ได้ ข้าพเจ้าจึงจับอาการขึ้นถามเสียเอง

"เคยเดินลงส้นไหม" เธอพยักหน้ารับ

"ค้อน มองดูด้วยหางตา บอกให้ทราบว่า หมั่นไส้" เธอหัวเราะ

"บางทีก็ทำตุปัดตุป่องกับคุณพ่อคุณแม่ซึ่งรักลูกลำเอียง"

"พูดกระแทกเสียง พูดกระแทกกระเทียบเปรียบเปรยพูดประชดประชัน" ข้าพเจ้าพยายามลำดับออกมาเป็นฉากๆ

"ทุกอย่างละครับ มีกิริยาท่าทางหรือคำพูดที่จะบอกให้ทราบว่าเราไม่พอใจอย่างไรละก็แสดงทุกอย่างละครับ" พระครูสรุปยอด

"นั่นแหละ แต่แรกมันก่อหวอดที่ใจก่อน พอใจเก็บไว้ไม่ไหวก็ระบายออกมา นี่เป็นเพียงแต่เจ้าตัวเขาเท่านั้นนะ ยังมีอีกต้องนำขี้อิจฉาของตัวไปเที่ยวทำไว้กับคนอื่นๆ อีก คือเมื่อพบกับใครก็เห็นว่าเมื่อเราพูดแล้วก็จะทำให้ผู้ที่เราอิจฉานั้นเสื่อมเสียได้ก็ต้องไม่เว้นโอกาสกันละที่เรียกกันว่า "ใส่ไฟ" "สวดยัด" "สวด" กันนั่นแหละ แล้วก็มิใช่สวดแต่เนื้อหา แถมระบายสีเสียเปรอะอีกด้วย นี่ตัวอิจฉาสำแดงเดชเป็นยังงี้ถูกไหม"

"มีส่วนเจ้าค่ะ" ตอบแล้วเธอก็หัวเราะ

"เมื่อเราทราบอาการโรค ลักษณะโรคอย่างนี้แล้ว ก็ต้องปรุงยาสำหรับระงับโรคต่อไป" ข้าพเจ้าใช้สำนวนหมอแล้วก็แสดงต่อไปว่า "หนูยังจำบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ข้อ ที่เคยให้ท่องได้ไหม"

"พอได้ค่ะ" แล้วเธอก็ว่าให้ฟังอย่างชัดถ้อยชัดคำเหมือนเมื่อ ๓ ปีก่อนโน้น พระนักเทศน์ ๒ รูป พากันชมว่า "เก่ง" ซึ่งข้าพเจ้ามีความภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

"ปัตตานุโมทนามัย แปลว่าอะไร"

"บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญค่ะ"

"อือ หนูยังเก่งดีมาก จำได้แม่นดี แล้วทำไม หนูไม่ใช้ล่ะ?"

"หนูใช้เสมอเหมือนกันค่ะ เวลามีใครเขามาบอกบุญหนูก็ทำไปเรื่อยตามกำลังศรัทธา อนุโมทนาเขาไปเสมอ"

"ปัตตานุโมทนามัย ใครเรี่ยไร ก็ทำบุญกับเขา" ข้าพเจ้าทวนความเข้าใจ เพื่อแสดงความไม่เข้าใจเพื่อให้เธอคิด เธอมองข้าพเจ้าเหมือนบอกว่าจะฟังต่อไป

"พูดถึงบุญ ก็ต้องเหวี่ยงไปที่วัดเสมอ การบริจาคให้ผู้ที่มาเรี่ยไรนั้นเป็นทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทานละกระมัง" ข้าพเจ้าเปรยเป็นคำถาม

"หนูคงพูดผิดนะค่ะ จำได้ว่าเวลาเรี่ยไร เขามักบอกว่าเชิญมาร่วมอนุโมทนาส่วนบุญ จึงนึกว่าเป็นปัตตานุโมทนามัย"

"เห็นใครเขาทำบุญเราดีใจด้วย หรือว่าเห็นเขามาบอกบุญ เราก็มีความยินดีในการกระทำของเขาที่เป็นผู้เสียสละนำข่าวบุญมาบอกเรา อย่างนี้เป็นปัตตานุโมทนา"

"แต่ต้องระวังนะหนู เวลานี้มีคนบางประเภท ชวนคนอื่นไปสวรรค์แต่ตัวเองเดินลงนรก พวกนี้มีบ่อยๆ เสียด้วย" ท่านพระครูพูดเตือนแล้วก็อธิบายต่อไปว่า "พวกหากินทางเรี่ยไร อ้างโน่น อ้างนี่ พูดเก่ง หนูต้องระวังเอาไว้ก่อน"

"ทำบุญต้องใช้ปัญญา ทั้งสติ ถ้าหลงบุญ ก็เท่ากับสนับสนุนคนชั่วให้กำเริบ" ข้าพเจ้าเสริม

"ส่วนมากหนูก็บริจาคในหมู่คนที่คุ้นเคยกันค่ะ"

"เมื่อกี้ ฉันบอกว่า ชอบเหวี่ยงบุญไปไว้ที่วัดนั้น นึกออกหรือยัง" ข้าพเจ้าหวนกลับเข้าประเด็นต่อ

"หนูยังไม่เข้าใจค่ะ"

"เออ...ฉันพูดเสมอเวลาสอน บอกว่า นึกว่าบุญต้องทำกับพระเท่านั้น บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ข้อที่หนูว่าเมื่อกี้นี้ เป็นบุญที่ทุกคนควรทำทุกลมหายใจเข้า-ออก อยากมีบุญ อยากมีความสุข แต่ไม่ทำบุญนี่แหละหนูจึงต้องกลุ้มใจ" ข้าพเจ้าหัวเราะเธอก็ขัน คงเกาถูกที่คันเข้าอีก

"คำว่า ปัตติ ส่วนบุญนั้น หมายถึงความดี ความสุขที่ได้รับอนุโมทนาส่วนบุญก็หมายความว่ายินดี หรือดีใจต่อผู้ที่ได้ดีหรือมีความสุข เช่น เพื่อนเราได้รับปริญญา เราก็แสดงความดีใจ แสดงมุทิตาจิตต่อกัน ถ้าเขาได้ดี เราไม่ยินดีหรือไม่พอใจ เราต้องสำรวจใจเราว่า ภายในใจเรารู้สึกอย่างไร ก็จะพบตัวอิจฉานอนหัวเราะอยู่ในดวงใจเรา แต่ปากมันปฏิเสธความจริงใจ"

ศิษย์ผู้พาความกลุ้มใจมาหัวเราะคิกคัก คงขันมากท่านพระครูกับท่านมหาสองรูปก็พากันหัวเราะ ท่านพระครูอุทานว่า "ตัวอิจฉานอนหัวเราะของท่านเจ้าคุณน่าฟังดี"

"ฉันมีเรื่องจะเล่าให้ฟัง เรื่องอิจฉานี่แหละ ไม่ใช่ใครลูกหลานฉันเอง หลานชายลูกพี่ชายบ้านเขาอยู่ใกล้ๆ บ้านโยม ฉันไปเยี่ยมโยมเห็นหลานชายยืนหน้าบูดหน้างอก็เรียกมาหาถามว่าเป็นอะไร แกไม่ตอบมิหนำซ้ำทำท่าตาแดงพาลจะร้องไห้เสียด้วย หลานอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นลูกผู้พี่บอกว่า เขาโกรธพ่อโกรธแม่ร้องไห้เสียใจว่าพ่อแม่ไม่รัก รักแต่พี่สาวเขาคนเดียวซื้ออะไรๆ ก็ซื้อให้แต่พี่ พี่สาวเขามีจักร มีวิทยุ มีสร้อย เขาไม่มีอะไร ฉันก็เลยบอกว่า พุทโธ่เท่านั้นเอง เสียอกเสียใจไปทำไมของแค่นั้น หลวงอาจะจัดการให้ ฉันถามหลานชายอายุเท่าไร เขาบอกว่า ๑๕ ถามพี่อายุเท่าไร เขาบอกว่า ๒๐ แล้วจึงบอกว่าถ้าเขาอายุ ๑๘ เมื่อไร ฉันจะให้พ่อแม่เขาหาจักร วิทยุ สร้อยให้ แต่จะมากกว่านี้ไม่ได้นะ

พอฉันให้สัญญารับรองดังนั้นพ่อหลานชายมีสีหน้าดีขึ้น แล้วฉันก็อธิบายให้เขาฟังว่า พี่สาวเขา

เกิดก่อนเราตั้ง ๕ ปี ถ้าเรามีอะไรๆ เท่าๆ กับพี่แล้วพี่เขาจะคิดอย่างไร หรือถ้าเราเป็นพี่เราจะน้อยใจไหมน้องเกิดทีหลังตั้งนานก็มีเท่ากับพี่ ตั้งแต่นั้นมาก็ยังไม่ได้ยินเขาเรียกร้องความเสมอภาคอีก นี่แหละหนูที่ว่าเป็นคนตื้น คือ ไม่คิดให้ลึกซึ้งเป็นอย่างนี้แหละนึกเอาแต่ได้เท่านั้น เห็นเขามีเราต้องมี เราต้องดีเราต้องเด่นกว่าเขา ใครดีกว่าเราก็ทนไม่ได้ เรื่องอิจฉากันระหว่างพี่น้องมีไม่น้อย ถ้าอิจฉาริษยากัน ตอนเด็กๆ อย่างหนูนี่ก็ไม่สู้กระไรนักตอนโตซิ สนุกใหญ่ คือ เวลาแบ่งสมบัติแบ่งมรดกกันคนโน้นมากคนนี้น้อย พ่อลำเอียงแม่ไม่ยุติธรรม ความอยากตัวเดียวแท้ๆ เอ...ที่พูดว่าอิจฉาๆ ก็จะถูกดีเหมือนกัน คนอิจฉาก็คือคนอยากได้ พออยากได้ก็เกิดความไม่พอใจ เป็นริษยาไป หรือ ยังไงครับ ท่านพระครู"

"ครับ อิจฉาก็ถูก แต่พี่น้องอิจฉากันเรื่องทรัพย์มรดกนี้ได้ยินหนาหูเชียว แล้วก็ไม่ใช่เรื่องเล็กเป็นเรื่องใหญ่โต นอกจากทะเลาะกันเองแล้ว ยังลามไปถึงพ่อแม่ คือ พลอยโกรธพ่อโกรธแม่ ถึงกับพ่อแม่เจ็บจะตายก็ไม่ยอมไปดู บางคนหนักถึงขนาดไม่เผาผีกันก็มี **เพราะอยากได้แล้วไม่ได้อย่างอยาก เลยลืมพระคุณของพ่อแม่ อิจฉาตัวเดียวเท่านั้นพาไปพบเพื่อนใหม่ชื่อ อกตัญญู จึงมองไม่เห็นความดีของผู้ให้กำเนิดแม้แต่น้อย**" ท่านพระครูแถมอย่างน่าฟัง

"หนูก็เคยเห็นมาหลายรายค่ะ แปลกเหมือนกันที่บางคนก็มีออกล้นเหลือ ก็ยังอยากมากอยู่นั้นแหละมีรายหนึ่งเป็นใหญ่เป็นโตมีตึกที่ดินทรัพย์สมบัติเท่าที่มีอยู่แล้วกินอีกสัก ๑๐ ชั่วชีวิตก็ไม่หมด พอสิ้นบุญพ่อก็แบ่งมรดกอีก ทั้งๆ ที่น้อง - พี่ อีกหลายคนเกือบจะเอาตัวไม่รอด"

"ทะเลยังมีเวลาเต็ม ความอยากไม่มีเวลาพอ แต่ก็ไม่ว่าหรอกจะอยากยังไงๆ ก็ตามใจ ขออย่างเดียวให้มีความพอสมควรบ้าง ต้องยึดหลักธรรมไว้จะได้ไม่เป็นที่ติฉินนินทา จะได้ไม่ลุกลามไปจนเป็นความริษยาขึ้น"

"นี่เป็นแต่ในระหว่างครอบครัว ถ้าเรื่องทำนองเดียวกันนี้ไปมีอยู่ที่ทำงานจะเป็นงานราชการ ห้าง-ร้าน ตลอดถึงงานของมหาวิทยาลัย โรงเรียนก็พาความวุ่นวายสับสนอลหม่านให้เกิดขึ้น คอยปัดแข้งปัดขาหาความใส่กัน นินทาเสียดสีจิปาถะ ทำงานก็ต้องระวังตัวกันแจ เสียเวลา เสียสมองถ้าไม่มีการอิจฉาริษยากันบ้านก็เป็นวิมาน ที่ทำงานก็เป็นสวรรค์

วิธีแก้ก็อย่างที่บอกมาแล้ว ต้องรู้จักยินดีในความดีของคนอื่นเป็นคนมีเหตุมีผล รู้จักคิดเห็นหรือได้ยินการกระทำของคนอื่น อย่างที่หนูพูดเมื่อกี้นี้แล้ว ก็วิจารณ์ดูว่าถูกต้องไหมดีหรือไม่ ถ้าเป็นเรา หรือถึงเวลาเราประสบเข้า เราจะแก้อย่างไรก็มีตัวอย่างที่ช่วยให้ได้สติปัญญามากมาย นี่เป็นวิธีใช้เหตุผล

"ส่วนการที่จะไม่ให้มีความอิจฉาริษยาเลยทีเดียวนั้นคนธรรมดาๆ อย่างเรานั้นไม่ได้ นอกจากจะข่มลงไว้เพื่อมิให้แสดงออกมาจนน่ารังเกียจ วิธีข่มเบื้องแรกต้องตั้งจิตแผ่เมตตาแผ่ความรักปรารถนาคนอื่นเป็นสุขโดยทั่วกัน คนที่เรารักเราต้องให้ดีให้เป็นอย่างไร เราต้องมีความรู้สึกต่อคนอื่นเช่นนั้น ใครที่ทุกข์ลำบากก็มีจิตสงสารช่วยเหลือไปตามกำลัง ผู้ที่ได้ดีเราก็ดีใจด้วย ถ้าหากว่าจะรักหรือสงสารหรือพลอยดีใจกับเขาไม่ได้ก็พยายามวางตัวเป็นกลางอย่าซ้ำเติม คิดถึงอกเขาอกเราไว้ อย่างหนู

ก็เอาใจหนูไปเป็นใจน้องบ้าง นี่ขอชมว่าหนูดีมาก ที่อิจฉาแล้วยังเก็บไว้ได้ กลุ้มใจแต่เพียงคนเดียวคุณพ่อ คุณแม่และน้อง ยังไม่ต้องเดือดร้อน"

"หนูรู้สึกสบายใจขึ้นมากทีเดียวค่ะ ฟังท่านเทศน์" ศิษย์ของข้าพเจ้าบอกสรรพคุณหมอ

"หนูเป็นนักศึกษา เรียกว่าเป็นคนชั้นนำ ต่อไปจะเป็นหัวหน้าหมู่หัวหน้าคณะ ต้องหนักแน่น ต้องมีน้ำใจ อย่าใจแคบ ดีใจด้วยที่หนูสบายใจ คงหายกลุ้มแล้วซินะ"

"ค่ะ หนูกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่กรุณา"

"ไม่เป็นไรหรอกฉันยินดีเพราะเป็นหน้าที่ อ้าว... นี่สองโมงแล้ว" ข้าพเจ้าพูดพลางเหลียวมองดูนาฬิกา

"เดี๋ยวลูกศิษย์คอยแย่" ท่านมหาเตือน

"รายนี้ไข้หนักต้องโปรดก่อน" ทุกคนหัวเราะชอบใจ

ความอิจฉาสำแดงเดชที่ไหน ย่อมพาให้มีแต่ความสับสนอลหม่านวุ่นวาย แม้ในพรรคการเมืองก็ต้องหายาระงับประสาท

อิจฉาที่ไหน ที่นั่น...พัง อยากดัง ทำไมอยากดัง อยากดัง ทำไมอยากดัง.

จากหนังสือสามรส

หัวคือเวที

พระราชโมลี วัดพระเชตุพน ฯ

จากหนังสือสมานมิตร โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๓

พุ่มต้นเข็มซึ่งผู้ที่ผ่านมาพบอดที่จะชมว่าเป็นพุ่มงามสะดุดตามิได้นั้นคงไม่มีใครสักกี่คนหรอกที่จะทราบถึง "ภูมิหลัง" ของพุ่มนั้น เพราะตั้งแต่เริ่มตั้งกอเล็กๆ ก็ตัดแต่งกันมาเรื่อยๆ แต่ก็มิได้ตัดแต่งให้คงเป็นพุ่มเล็กอยู่เท่าเดิมเท่านั้น เขาปล่อยให้มันเจริญเติบโตใหญ่ขึ้นตามธรรมชาติ คอยแต่งให้คงอยู่แต่เพียงเป็นรูปพุ่มอย่างเดิม ผู้ที่เคยเห็นเมื่อ ๑๐ ปีก่อนนั้นมาถึงเดี๋ยวนี้ก็ยังเห็นเป็นรูปพุ่มเก่าแต่ทว่าโตกว่าหลายเท่า ความเป็นอิสระของหมู่มนุษย์ก็เช่นเดียวกัน ถึงจะเจริญเติบโตไปอย่างไรก็จะต้องไม่ละทิ้งตัวของตัวเอง นั่นแหละจึงจะชื่อว่าเป็นผู้เจริญ ยิ่งโลกปัจจุบันที่ความเจริญทางวิทยาศาสตร์วิ่งออกไปนอกโลกแล้ว จนกระทั่งพามนุษย์ไปโลกพระจันทร์ได้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึด "หลัก" ไว้ให้มั่น มิฉะนั้นเราจะมองไม่เห็นตัวเรา

"ท่านครับ ผมขอแนะนำเพื่อนๆ ครับ" พ่อนาคซึ่งโกนผมนุ่งผ้าขาวสวมเสื้อเชิ้ตแขนยาวมีผ้าขาวสะไบเฉียงเรียบร้อย นำเพื่อนชาย ๓ คน หญิง ๒ คน มาให้รู้จักข้าพเจ้า พ่อนาคขานชื่อ-สกุลของทุกคนข้าพเจ้าจำได้เพียงชั่วบอกเสร็จเท่านั้น แต่จำแม่นอยู่ ๒-๓ คน คือผู้หญิงคนหนึ่ง ผู้ชาย ๒ คนที่พ่อนาคบอกว่าเรียนหนังสือเก่ง ผู้หญิงติดบอร์ด ม.ศ. ๕ เลขตัวเดียว คนนี้จำแม่นเพราะเห็นชื่อเธอในหนังสือพิมพ์มาก่อนผู้ชายสองคนก็ติดบอร์ดเหมือนกัน จำชื่อแม่นเพราะชอบความกล้าของเขา ข้าพเจ้าแสดงความยินดีได้รู้จักกับเขาและยังชมเชยถึงความรู้ความสามารถอีก เขาก็ช่างเจรจา พ่อนาคแนะนำเสร็จแล้วก็ขอตัวไปรับรองผู้ที่มาอนุโมทนาบุญของพ่อนาคทางอื่น ข้าพเจ้าเองก็มาช่วยต้อนรับเหมือนกันในฐานะเจ้าของที่ พอมาได้เพื่อนคุยที่ถูกคอเลยยืนสนทนากันกลางลานนั่นเอง สิ่งที่น่าสนใจสำหรับเด็กกลุ่มนี้ซึ่งเพิ่งพ้นความเป็นนักเรียนมานั้น นอกจากสติปัญญาที่ดีเด่นของเขาแล้วก็คือพ่อหนุ่มสองคนคะแนนดีนั้นเองทั้งๆ ที่เขาเพิ่งพ้นฟอร์มนักเรียนแต่ผมยาวปกคอราวกะว่าเพิ่งมาจากถ้ำหรือดงดิบ อ้อมิใช่ นั่นเป็นผมแบบใหม่ ซึ่งคงไม่มีใครคิดว่า "ชาวคลองสาน" เขาไว้กันมานานแล้วด้วยความรักสติปัญญาของเขาจึงมีความเมตตาที่อยากจะให้เขาเป็นคนที่น่ารัก เมื่อพูดกันเรื่องทั่วๆ ไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงเปรยขึ้นว่า "ผมยาวๆ อย่างนี้ สวยหรือยังไง"

ทั้ง ๕ คน หัวเราะเหมือนนัดกัน และก็มีเสียงตอบทันทีว่า "การที่เราไว้ผมอย่างนี้ แสดงว่าเราเป็นคนมีอิสระค่ะ" เชอรี่ชื่อเล่นๆ ของเด็กสาวคนที่ติดบอร์ดอันดับเลขตัวเดียวตอบแทนเพื่อนชายของเธอ

"อิสระอยู่ที่หัว ?" ข้าพเจ้าเน้นเป็นคำถาม

"แสดงว่าเราเป็นตัวของเราเอง มีความรับผิดชอบได้" นาย "อ้วน" ทรงผม "คลองสาน" เสริมขึ้น

"พวกเราเป็นนักการศึกษาค่ะ ไม่สนใจกับการแต่งตัว เพราะเราไม่มีเวลาค่ะ" เพื่อนหญิงอีกคนอรรถาธิบายเพิ่มเติม

"เออ....นานๆ จึงจะพบคนที่แสดงตัวยอมรับผิดชอบ มีแต่คนรับชอบ คนรับผิดหายากเหลือเกิน พวกเธอทุกคนช่วยกันจำหน้าคุณอ้วนของเธอไว้ด้วยนะ" ข้าพเจ้าพูดแล้วก็ตบไหล่นายอ้วน เพื่อนๆ พากันหัวเราะ แล้วข้าพเจ้าก็ชี้ไปทางเพื่อนหญิงว่า "นี้ นักการศึกษา"

"จริงๆ ค่ะ เราไม่มีเวลาไปยุ่งกับเรื่อง เล็กๆ น้อยๆ อย่างนี้เวลาสำหรับเรียนก็ไม่ค่อยพออยู่แล้ว" เชอรี่กล่าวรับรอง

"ฉันคิดว่าเรื่องใหญ่นั้นมาจากเล็ก" ข้าพเจ้าแย้ง แล้วตั้งคำถามว่า "ไว้ผมอย่างนี้สวยหรือยังไง ดูรุงๆ รังๆ"

เขาหัวเราะกันและคนหนึ่งก็ตอบขึ้นว่า "ขนาดนี้ยังเป็นเพียงส่วนน้อย ธรรมดานะครับ"

ฉันคิดว่า การไว้ผมนี้อยากเอาอย่างฝรั่งมากกว่า เท่าที่ฉันไปเห็นเมืองฝรั่งทั้งยุโรปและอเมริกา สังเกตการแต่งกายไว้ผมของเขาผู้หญิงนุ่งผ้าสั้นๆ นั้น ฝรั่งทั่วๆ ไปเขาไม่ถึงขนาดเราหรอก ที่ยุโรปฉันเห็นผู้หญิงนักเรียนไทยกลับนุ่งสั้นนำฝรั่งเสียอีก ผมก็เหมือนกันเด็กส่วนใหญ่เขาไม่ปล่อยกันหรอก นอกจากพวกที่ชอบทำตัวเป็นแบบ "ฮิปปี้" ฉันสังเกตมาก เพราะเมื่อตอนที่ฉันไปอเมริกา วันแรกก็สะดุดตาที่เห็นนักเรียนไทยหลายคนไว้ผมอย่างกับผู้หญิง

"อ้อ? ที่หนังสือพิมพ์ลงว่าท่านไปตัดผมนักเรียนไทยฮิปปี้ใช่ไหมคะ"

"เขาสมัครใจตัดเอง ฉันเป็นแต่เพียงชี้แจงเหตุผลให้เขาฟังเท่านั้น เมื่อเขาเห็นว่าเป็นเหตุผลที่ถูกที่ควร เขาก็เปลี่ยนความเข้าใจผิดเสีย ฉันเลยจัดการตัดผมให้เป็นสิริมงคล บอกเขาว่านึกว่าตัดผมไฟในอเมริกาก็แล้วกัน"

"เขาว่านักปรัชญากับคนบ้า เดินอยู่บนด้ายเส้นเดียวกัน คือถ้าทำ-พูด-คิดถูกก็เป็นนักปรัชญา ถ้าผิดก็คือคนบ้า ฉันมีเรื่องจะเล่าให้ฟัง นั่งลงกันก่อน" ข้าพเจ้าจะแสดงที่นั่ง แต่เขาก็สมัครใจยืนฟังต่อไป ข้าพเจ้าจึงเริ่มเรื่อง

"หลายปีมาแล้ว มีคนจันทบุรีอยู่ที่วัดนี้คนหนึ่ง ชื่อนายจวน แกมาขี่สามล้อ เป็นคนรูปร่างสูงใหญ่แข็งแรงต่อมาแกสติไม่ค่อยดี คืนวันหนึ่งแกกลับจากตลาด หิ้วกระป๋องกาแฟมาด้วย เวลานั้นประตูทางฝั่งโบสถ์ประตูใหญ่ปิดแล้วนายจวนแกก็วางกระป๋องกาแฟ ไว้ที่ข้างถนนแล้วปีนกำแพงเข้าไป มีพระสองรูปซึ่งอยู่ที่แท่นตรงประตูเห็นคนปีนกำแพงในเวลาวิกาล ท่านก็จับตาดู พอรู้ว่านายจวนก็ให้อภัยแล้วก็คอยดูกันต่อไปว่านายจวนจะทำอะไร นายจวนแกก็ไปถอดกลอนประตูเสร็จแล้วเธอลองคิดว่านายจวนแกจะออกทางไหน" ข้าพเจ้าหยุดเพื่อให้ผู้ร่วมวงสนทนาคิดเล่นๆ บ้าง แล้วก็ต่อไปว่า "แทนที่จะออกทาง

ประตู แกปีนกำแพงออก แล้วก็หิ้วกระป๋องกาแฟของแกเดินเข้ามาทางประตู พระท่านนึกขันจึงถามว่า ตาจวนเมื่อกี้ทำไมไม่ออกทางประตูแกตอบทันทีว่า "เข้าทางไหน ออกทางนั้น" เป็นยังไง บ้าหรือดี" ทุกคนต่างขันกันเป็นการใหญ่

"ความเป็นอิสระ คือเป็นตัวของตัวเอง เป็นของดี ฉันสอนนักเรียน ก็ย้ำอยู่ตรงนี้ โดยเฉพาะนักเรียนระดับ ม.ศ. ปลาย ซึ่งจะเข้ามหาวิทยาลัย ฉันพูดอยู่เสมอๆ ให้เป็นตัวของตัวเอง แม้คำพูดที่ฉันสอนก็ไม่ให้เชื่อ ฟังเท่านั้นพอฟังแล้วคิด ถ้ามีเหตุผลดีจึงเชื่อ การไตร่ตรองรู้จักเหตุรู้จักผลก็คือการเชื่อตัวเอง ฉันต้องการให้ทุกคนมีความมั่นใจในตัวของตัว เรามักจะพบผู้ที่ขาดความรับผิดชอบ อะไรๆ ก็พ่อแม่ครูอาจารย์บอกนี่แหละทำให้เราเจริญช้า ฉันจึงพอใจที่เธอบอกว่าเธอมีความเป็นอิสระ แต่ต้องระวังด้วยเพราะการมีอิสระที่ดีต้องมีปัญญามีสติกำกับ มิฉะนั้นจะเป็นความหลง อิสระคือเข้าใจผิด เวลาสอนนักเรียนต้องคอยแนะนำ เช่นนักเรียนหัวเราะก็บอกให้หัวเราะขบขันอย่างสุภาพ เพราะอารมณ์ขันช่วยไม่ให้เคร่งเครียดหรือง่วงนอน ถ้าปล่อยให้เฮฮาจนลั่นห้องก็หมดความงามต่อไปเด็กไปไหนก็ไม่รู้จักควรหรือไม่ควร เป็นการยั่วยุให้เป็นอันธพาลในปัญญาชนในวันข้างหน้าโดยไม่รู้ เป็นกิริยาไม่สุภาพ แม้จะเป็นเรื่องเล็กแต่นานเข้าก็จะโต" ข้าพเจ้าชักนิยายไปไกลแล้วจึงกลับมาใกล้ๆ "นักการศึกษา"

"การไว้ผมยาว มิใช่เป็นการแสดงคุณลักษณะของผู้มีปัญญาหรือแสดงความเป็นตัวของตัวเอง อิสระเสรีต้องมีขอบเขตจึงจะงดงามสังคมจึงจะอยู่กันด้วยความเป็นปกติสุข รัฐธรรมนูญให้สิทธิเสมอกัน ตามขอบเขตของกฎหมาย จริงอยู่การไว้ผมแต่งผมไม่ผิดกฎหมายข้อบังคับแต่อาจผิดธรรมนิยม คือ ประเพณีที่ดีงามของกลุ่มชน คือ สัญลักษณ์อย่างหนึ่งของชาติ

เธอโตแล้ว จะกำหนดอนาคตตัวเองเป็นตัวของตัวเองน่ารักน่านับถือมากทีเดียว แต่ต้องระวังไว้ด้วยว่าปัญญากับโมหะ คือความหลงผิดอยู่ใกล้กันเหมือนฝาแฝด เธอพูดว่าการไว้ผมเป็นการดูคุณลักษณะความเป็นตัวของตัวเองนั้น เธอคิดย้อนกลับไปหาเหตุดูทีว่าการไว้ผมแบบนี้เราได้มาแต่ไหน คิดขึ้นเองมีความรู้สึกของเราเอง หรือว่าเราเห็นตัวอย่างจากไหน ถ้าคิดให้รอบคอบอย่างนี้เธออาจทราบว่า แทนที่จะเป็นตัวของตัวเอง แต่กลับตกไปอยู่ในอำนาจของพวกที่ไว้ผมยาวโดยไม่รู้ตัว เหมือนเด็กเล็กๆ พอหยิบของใครมาเล่นก็หวงว่าเป็นของตัวเองการกระทำทุกอย่างเราก็เลียนแบบกันทั้งนั้น ที่ว่าเป็นคนมีปัญญาก็คือต้องดูแบบที่เหมาะแก่ตัวและคนอื่นก็เห็นงามด้วย ถ้าตัวว่างามอย่างเดียวเท่านั้นไม่พอ เพราะตัวเราคนเดียว คนอื่นที่เขาดูเราแสดงมีมากโดยเฉพาะพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้กำกับการแสดง ท่านต้องรับผิดชอบมาก เพราะคนดูไม่ติเฉพาะผู้แสดง จะก้าวร้าวไปถึงผู้กำกับการแสดงด้วย ฉันเคยได้ยินเสมอๆ ที่พ่อแม่แสดงความน้อยอกน้อยใจลูกที่ไม่อยู่ในโอวาทถ้อยคำ และจะลงท้ายว่า "เด็กสมัยนี้ยังไงชอบกล ที่ดีไม่ค่อยชอบ ชอบแต่ที่ไม่ดี" คนอื่นเขาก็พลอยดูหมิ่นพ่อแม่อีก ว่าปกครองลูกไม่เป็น ว่ากล่าวลูกไม่ได้ ทุกอย่างมีแบบเป็นของตัวเอง ถ้าพิมพ์แล้วไม่เหมือนแบบก็เลอะ เหมือนเราพิมพ์หนังสือเพียงแต่ตัวอักษรไม่ตรงบรรทัด สวยไหมดีไหม การที่จะเป็นอิสระตามใจชอบนั้นทำไม่ได้ทุกอย่าง ข้าพเจ้าเว้นระยะ

เพื่อให้นักการศึกษา แสดงความรู้สึกบ้าง แต่กิริยาของเขายังยินดีเป็นผู้ฟัง ข้าพเจ้าจึงสาธยายต่อ

"ดูนั่นซิ" ข้าพเจ้าชี้มือไปที่ประตู "นักการศึกษา" มองตามแล้วก็หันมามองข้าพเจ้า บอกอาการสงสัย ข้าพเจ้าบอกต่อไปว่า "แม้แต่อิฐ ปูน ไม้ ซึ่งไม่มีวิญญาณ มันก็บังคับให้เราขาดอิสระ ถ้าไม่ใช่อิฐปูนบังคับ ก็คนใช้ให้มันบังคับ ก็คนใช้ให้มันบังคับให้เราต้องเดินเข้าเดินออกทางช่องประตูนั้น ใครกลัวจะเสียอิสระก็เห็นจะต้องปีนกำแพงออก แล้วคนที่ปีนกำแพงออก ก็คือพรรคพวกนายจวน" "ผู้ประกาศตัวเป็นคนมีอิสระ" ต่างหัวเราะกันอย่างขำขัน

"คนเราจะดี ต้องมีขอบเขต จึงจะงาม การแต่งตัวเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของชาติ ชาติที่มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมเป็นของตัวก็แสดงถึงความเป็นอิสระในตัว บางคนชอบพูดถึงคนอเมริกัน ที่มีสิทธิเสรีภาพอย่างกว้างขวาง แต่งตัวตามสบายซึ่งก็ถูกต้อง แต่ควรศึกษาพื้นภูมิอเมริกาเสียก่อนว่าอเมริกาคือใครฉันไปเห็นอเมริกาแล้วจึงคิดว่าพอรู้จักบ้าง อเมริกานั้นไม่มีเชื้อชาติเป็นเอกเทศ คือหลายๆ เชื้อชาติรวมกันใครๆ ก็เป็นอเมริกาได้ เพราะอเมริกามีคนหลายชาติหลายภาษา จึงขาดวัฒนธรรมดั้งเดิม ต่างกับเราถึงจะเล็กแต่ก็ควรภูมิใจที่เราสืบเชื้อชาติกันมานานทีเดียว

ฉันคุยกับคนอเมริกัน เขาปรารภถึงนักเรียนไทยในอเมริกาว่าเขาดีใจที่เด็กๆ เราไปเรียนที่นั่นและมีความยินดีมาก ที่เห็นเด็กมีความขยันทำงานได้ทุกอย่าง แต่ไม่ค่อยชอบที่เป็นคนสุรุ่ยสุร่าย และมักจะลืมเวลาเรียนกัน เขาบอกว่าเขาเป็นคนอเมริกัน ก็อยากให้คนไทยทำตามอย่างอเมริกา แต่ต้องเป็นสิ่งที่ดีมิใช่เอาแต่อย่างไม่ดีไป เช่นการปล่อยตัวแบบฮิปปี้ ปล่อยผมรุงรัง ซึ่งเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยเท่านั้น ไม่น่าจะถือเป็นแบบที่ดีเลย ที่เขาว่าอย่างนี้" ข้าพเจ้าวางมือนายอ้วนคนนั้นด้วยเมตตา รู้สึกว่าเขาก็เป็นเด็กว่านอนสอนง่ายอยู่เหมือนกันโดยที่สังเกตว่าเขายอมรับฟังเหตุผล มิใช่แสดงท่าทีไม่พอใจ

"นักการศึกษาก็เช่นเดียวกัน" ข้าพเจ้าอธิบายต่อ "เธอว่าเป็นนักการศึกษา ไม่สนใจเรื่องการแต่งตัวนั้น ฉันดีใจอยากให้นักเรียนนักศึกษาอย่างนั้นมีมากๆเพราะชักจะหลงอยู่แต่เรื่องการแต่งตัวมากกว่าการเรียนเสียแล้ว"

"พวกผมถือเรื่องเรียนเป็นเรื่องใหญ่ครับ"

"ถูกต้องทีเดียว การเรียนสำคัญอย่างยิ่งสำหรับวันนี้ แต่ที่ว่าไม่เอาใจใส่เรื่องเครื่องแต่งตัวนั้นไม่ใช่ปล่อยอย่างนี้นะ คือ แต่งตัวอย่างสุภาพเรียบร้อยเท่านั้น เท่าที่แต่งกันมานี้ แต่งอย่างเอาใจใส่ทีเดียว เธอนึกทบทวนให้ดี ว่าเธอจงใจปล่อยจงใจไว้ผมอย่างนี้ไหม" เมื่อถูกถามเช่นนี้ เขาหัวเราะชอบใจ เมื่อข้าพเจ้าคะยั้นคะยอขอทราบความจริงใจ เขาก็สารภาพว่า "ตั้งใจครับ"

"ถ้าเธอไม่ตั้งใจ ผมจะไม่ออกมาเป็นทรวดทรงอย่างนี้ นี่แหละศีรษะเป็นที่แสดง เวลาเธอมองฉันก็มองหัวก่อน เพราะที่หัวมีหน้า หัวกับหน้าเป็นอวัยวะนำ เราจึงใช้คนที่เป็นผู้นำหมู่คณะว่า "หัวหน้า" หัวเป็นเวที คือเป็นที่แสดง เธออยากจะแสดงว่าเป็นคนมีอิสระ เป็นนักการศึกษา เลยใช้หัวแสดง" เขาหัวเราะกันอย่างถูกอกถูกใจ ยังไม่ทันจะจบเรื่อง ก็พอดีถึงเวลานาคจะบวชแล้ว เขาทั้งห้าก็ยกมือไหว้มา

ด้วยความเคารพกิริยาของเขาอ่อนน้อมน่ารัก แม้เดี๋ยวนี้บางครั้งข้าพเจ้าก็ยังต้องระลึกถึงเขา โดยเฉพาะเมื่อนึกถึงนักเรียนสวนกุหลาบ

ตอนที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวเกี่ยวกับอาจารย์ใหญ่ นักเรียนหลายคนกลุ้มใจ ที่ไปไหนๆ ก็มักถูกตั้งคำถามจากคนขับแท็กซี่ คนส่งหนังสือพิมพ์ พยาบาล นายแพทย์หลายอาชีพ ซึ่งแสดงความเห็นใจกับนักเรียนทั้งนั้น และที่เขาพูดเสียดแทงหัวใจก็คือ “นักเรียนไม่ทำอะไรบ้างหรือ” ความจริงนักเรียนสวนกุหลาบก็มีหัวใจ ซึ่งเกือบๆ จะถูกอารมณ์พากันไปอยู่แล้ว แต่แล้วก็มีสติมีเหตุผล คนบางคนเข้าใจว่า “ขู่นักเรียนอยู่” แต่จะมีใครทราบหรือไม่ว่านักเรียนสวนกุหลาบรักโรงเรียน รักครูบาอาจารย์ รัก...รัก...รัก.... “สวนกุหลาบ” เขาจึงก้มหน้า สงบนิ่ง.....

สมานมิตร.....สมานมิตร.....สมานมิตร.....

จากหนังสือสมานมิตร ร.ร.สวนกุหลาบวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๑๓

ฉันเข้าอู่ซ่อมเสียแล้ว

โดย พระราชโมลี วัดพระเชตุพน

จากธรรมนอกธรรมมาสน์ หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย
วันอาทิตย์ที่ ๓๐ สิงหาคม ๓-๖-๑๘-๒๓-๒๘ กันยายน, ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

"ฉัน" คราวนิมิใช่ใครอื่นไกลคือ ข้าพเจ้าเอง เวลานี้ต้องเข้าอู่ซ่อมเครื่อง ตามคำแนะนำของช่างทั้งๆ ที่ข้าพเจ้าเองก็ยังรู้สึกว่า เป็นแต่เพียงขัดๆ นิดหน่อยเท่านั้น แต่ "ช่าง" แนะนำเชิงบังคับว่า "ผมว่าจำเป็นต้องอยู่ครับ" ข้าพเจ้าจึงจำเป็นต้องเข้าอู่ซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนสีลมมีชื่อว่า "กรุงเทพคริสเตียน" เขียนมาเสียโก้เก๋ราวกะว่าเป็นคนเจ้าสำบัดสำนวน อันที่จริงก็คือว่า เวลานี้ข้าพเจ้าต้องเข้าพักเพื่อรักษาตัวที่โรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน ตั้งแต่เมื่อวันอังคารที่ ๒๕ สิงหาคมนี้

ร่างกายคนเราท่านเปรียบเหมือนเครื่องยนต์ เมื่อครั้งยังเป็นนักเรียนบาลีชั้นธรรมบทมีสำนวนบาลีสำหรับพระท่านทักทายเวลาพบกันเหมือนที่เราทักกันว่า "สบายดีหรือ" แต่ท่านทักกันว่า "เครื่องยนต์คือร่างกายซึ่งมีสี่ล้อ มีเก้าประตู ท่านยังพอออดทนได้ ยังพอให้เป็นไปได้หรือ?" องค์ที่ถูกทักก็ตอบว่า "ยังพอออดทนได้" สมัยนั้นเรียนแล้วก็อดขำไม่ได้ ที่ว่าร่างกายเป็นเครื่องยนต์มีสี่ล้อ เก้าประตู จริงของท่านและก็มิใช่ร่างกายเปรียบเหมือนเครื่องยนต์ ที่ถูกถ้าจะเปรียบต้องว่า เครื่องยนต์เหมือนร่างกาย เพราะร่างกายเราต้องเกิดก่อนเครื่องยนต์แน่ๆ มองดูร่างกายของเราเองที่เห็นอยู่ก็เรียบร้อย เพราะมีกระดูกผูกเป็นโครงรูปร่างแล้วหุ้มด้วยหนัง ธรรมชาติเป็นนายช่างจัดแต่งเสียเป็นส่วนสัดอย่างงดงาม แต่ภายในโครงกระดูกนั้น ระเกะระกะด้วยตับไตไส้กระเพาะอะไรต่ออะไรเยอะแยะ อันตัวของตัวเองก็ไม่ทราบว่ามีอะไรบ้าง เพราะมิใช่ช่างเครื่องก็เลยมิได้ศึกษา เหมือนเจ้าของรถยนต์ที่ขับได้เท่านั้นเอง ชิ้นส่วนต่างๆ ภายในร่างกายต่างทำงานกันวันยังค่ำคืนยังรุ่ง หยุดพักไม่ได้ อย่าว่าแต่หยุดพักเลย เพียงแต่ล่ากว่าปกติเท่านั้นก็ชักวุ่นเสียแล้ว วันแรกที่ข้าพเจ้าจะเข้าอู่หานายช่าง "คุณหมอ" ตรวจเครื่องเบาะๆ ก็บอกว่าสงสัยลำไส้จะสไตร์ค์ ไหง...เป็นยังงั้นไป

สี่ล้อ คือ มือสอง เท้าสอง ที่ว่านึกขำก็เพราะวาดภาพคนเหมือนรถสี่ล้อ เลยเห็นภาพคนคลานอย่างกับรถ จริงของท่าน ก่อนที่จะเดินได้ต้องเริ่มคลานมาก่อน คือ ต้องลงสี่ล้อจนคล่องแคล่วแล้วจึงทรงตัวตั้งสองล้อได้ เมื่อตั้งตัวใช้สองล้อได้ อีกสองล้อก็ยกขึ้นเหมือนเครื่องบินต้องใช้ล้อวิ่งไปก่อนพอบินขึ้นได้ก็เก็บล้อ แต่ล้อคนดีกว่าล้อเครื่องบินเพราะมิใช่ยกเก็บเฉยๆ แต่เอาไปใช้งานต่างๆ ได้

เขียนหนังสือนี้ก็ใช้ล้อหนึ่ง ไม่ต้องสองล้อ นึกๆ ดูก็สนุกดี

เก้าประตู คือ ตาสอง หูสอง จมูกสอง (ใครจะมีอย่างละข้างเดียวบ้าง เห็นจะต้องโทษช่างเก่า) ปากหนึ่ง ทางเบาหนึ่ง ทางหนักหนึ่ง

คำว่า พออดทนได้ พอให้เป็นไปได้นั้น ก็หมายความว่า ยังพอทนใช้การใช้งานได้เป็นปกติดีอยู่ คือเครื่องเคราเดินไม่ติดขัดนั่นเอง ถ้าเกิดเครื่องติดขัดเดินไม่ได้ ทนไม่ไหวก็เป็นไปไม่ได้ ใช้ไม่สะดวก

ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเครื่องยนต์เริ่มขัดข้องมาตั้งแต่เมื่อบ่ายวันเสาร์ที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ฉันอาหารเข้าไปแล้วรู้สึกว่าจะไม่ย่อย มีอาการเสียดขึ้นสองเส้นหลัง และตามชายโครง แต่มิใช่ท้องหรือลำไส้ ตอนกลางคืนเข้าทำหน้าที่ในที่ประชุม ได้สักครึ่งชั่วโมงก็ต้องขอตัวออกมา เด็กๆ ลูกศิษย์เห็นว่าไม่สบาย พอแกรู้อาการก็แสดงน้ำใจตั้งตัวเป็นหมอ นายคนหนึ่งหายาหอมมาให้ฉัน เราก็เป็นคนว่าง่ายฉันเข้าไป อีกคนหนึ่งเห็นว่ายังไม่สงบก็ไปค้นยาไล่ลมอะไรก็ไม่ทราบมารินให้ฉันอีก ก็ฉันเข้าไป ว่าลงไปสองขนานแล้วยังเฉย นายคนหนึ่งกดตรงยอดอก ได้การนายคนนี้มีฝีมือ พอกดทีเดียวอาเจียนออกมาทันทีเกือบครึ่งกระโถนแต่ก็ยังนึกอยากจะอาเจียนอีก ตอนนี้หมอทั้งหลายไม่ทราบว่าเป็นคนไหนจัดขวดน้ำร้อน กระเป๋าน้ำร้อนมาอิงหลัง นึกว่าจะทุเลา อาการก็ยังคงเดิม เจ้าหลานชายคนหนึ่งรินยากฤษณากลั่นมาครึ่งถ้วย บอกว่าดีแน่ อ้าว...ฉันอีก พอยาตกถึงท้อง คราวนี้อาเจียนใหญ่เกือบกระโถนปากแตร รู้สึกว่าโล่งไปมาก แต่อาการเสียดแน่นยังคงอยู่ นึกๆ เปรียบตัวเองเป็นเครื่องยนต์จริงๆ เวลารถยนต์เสียกลางทางไม่มีช่าง ใครๆ บอกว่าเป็นช่างจะเคาะ จะถอดเครื่อง ดูว่าจะพอใจทั้งนั้น เพราะเขามีน้ำใจ ข้าพเจ้าเวลานั้นก็เหมือนกัน พวกลูกศิษย์รุมกันเป็น “หมอ” สนุกไปเลย แต่ต้องระวังอย่าตามใจหมอมากนัก ปะเหมาะเคราะห์ร้ายเครื่องพัง

ความเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นทุกข์ประจำ ทุกข์นี้มีมาพร้อมกับการเกิดตอนที่อยู่ในท้องแม่ยังมองไม่เห็น พอคลอดออกมาก็ต้องผจญกับทุกข์ความเจ็บไข้ได้ป่วยนี้ไม่มากก็น้อย แต่มักจะกำหนดจดจำกันไม่ได้ ทั้งๆ ที่โตจำความได้รู้ผิดชอบแล้วก็เถอะ เวลาเจ็บป่วยร้องครวญคราง กลัวอย่างนี้ เข็ดอย่างโน้น จะไม่ทำอย่างนั้น ตั้งใจไว้ร้อยแปดพันเก้า พอหายเจ็บ ลืมหมด ลืมกระทั่งอาการเจ็บปวดทุกข์ทรมาน มิหนำซ้ำยิ่งหนักขึ้นไปเสียอีก สิ่งที่เคยคิดว่าจะไม่ทำกลับเปลี่ยนเป็นว่า “ช่างมัน เป็นอะไรเป็นกัน” เอาซิ เกิดกล้าได้กล้าเสียขึ้นมา

นี่เพราะโมหะ ความหลงผิด เข้าใจผิด คิดผิด รู้ผิด บังเกิดขึ้นมาหุ้มห่อปิดบังเสีย พอลิ้มรสสุขเข้าแม้หน่อยเดียวก็ลืมความทุกข์อันมหันต์เสียได้

คืนวันเสาร์ที่ ๒๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ลูกศิษย์ซึ่งมีน้ำใจ ตั้งตัวเป็นหมอช่วยกันรักษาพยาบาลจนอาเจียนออกมาได้นั้น อาการพะอืดพะอมค่อยทุเลา ยังคงแต่จุกเสียด เป็นอันว่าคืนนั้นจำวัด ห้อมล้อมไปด้วยบรรดาหมอเล็กหมอน้อยนอนเฝ้ากันเต็มหน้ากุฏิ รุ่งขึ้นเช้าวันอาทิตย์ อ่อนเพลียไม่อยากฉันอาหาร หลานสาวชื่อเล็กแต่ใจใหญ่ ทราบข่าวก็มาเยี่ยม แล้วเธอก็ “เข็น” หลวงอาให้ไปหาคุณหมอประสงค์

ชัยรัตน์ ที่บ้านบุคคโล

คุณหมอประสงค์ ถ่างตา ให้อ้าปาก แลบลิ้น แล้วก็เคาะอก เคาะท้อง ฟังหัวใจ ฟังปอด ฟังกระเพาะลำไส้แล้วก็บอกว่าวันจันทร์พรุ่งนี้อยากให้ไปตรวจที่โรงพยาบาล สงสัยลำไส้จะไม่ทำงาน คุณหมอสั่งยาเม็ด ๓ ชนิด ยาน้ำหนึ่งชนิด หลานสาวซึ่งเป็นผู้จัดการก็พากลับวัดแล้วเธอก็ไปจัดหาหยูกยา พร้อมทั้งอาหารเสร็จ เพลวันนั้นฉันได้แต่เพียงน้ำชาสักสองถ้วยชาเท่านั้น ตอนบ่ายต้องนอนพัก

ปกติข้าพเจ้าเคยเจ็บไข้แต่ไม่อ่อนเพลียเหมือนคราวนี้ ใครๆ ก็ว่าเป็นคนแข็งแรง เมื่อต้องมานอนอย่างนี้จึงนึกถึงคำโบราณที่เล่ามาแล้วนั้นว่า เครื่องยนต์คือร่างกายซึ่งมีสี่ล้อ เก้าประตู ตอนนี้ทำท่าจะอดทนไม่ได้ จะไม่ยอมเคลื่อนไหวเสียแล้ว

ล้อสองล้อ ที่เคยขับเคลื่อนได้ว่องไว ก็อ่อนกำลังอีก สองล้อที่เคยยกขวักไขว่ ก็พาลจะหยุดบ้างเหมือนกัน ครั้นมา “จอด” ปล่อยทอดล้อคู่ล่างยาวเหยียด ล้อคู่บนก็ปล่อยวางไปตามอารมณ์ เป็นอันว่าล้อสี่ล้อจะหยุดเสียแล้ว

ประตู ๙ ประตู ก็อีกนั่นแหละ เมื่อเกิดทุกขเวทนา คือ มีความรู้สึกไม่สบายขึ้นมามากเช่นนี้ นัยน์ตาที่เคยปิดเปิดได้ตามความต้องการคราวนี้อยากแต่จะปิด ไม่อยากดูไม่อยากมองอะไรปิดตายังไม่พอ หูสองข้างก็พลอยไม่เอาไหนกะเขาเหมือนกัน หูเคยหาเรื่องบ่อยๆ เกิดไม่เอาเรื่อง เสียงเด็กคุยกันเย้าหยอกกัน เสียงอะไรๆ ที่ได้ยินก็ไม่ใส่ใจทำเป็นไม่ได้ยิน จมูก ก็สักว่าลมหายใจผ่านเข้าออก ไม่อินังขังขอบกับกลิ่นต่างๆ ไปกันใหญ่แล้ว ปากไม่อยากกิน ไม่อยากพูด ส่วนประตูข้างล่าง ประตูเบาก็กะปริบกะปรอยเต็มที ประตูหนักปิดตายไม่ทำงานเอาดื้อๆ จะแค่นอย่างไรก็ไม่ยอม นอนนึกถึงเครื่องยนต์คราวชำรุดก็คิดได้ว่า เข้าทีเหมือนกัน คนเจ็บถ้าตา หู ไม่เอาเรื่องดูจะสบายดีสู้แต่ศึกข้างในด้านเดียว ถ้าตา หู ยังรับรู้เรื่องต่างๆ จะสร้างอารมณ์ที่ไม่พอใจขึ้นทับถมใจอีกไม่น้อย คนเจ็บ แต่ประตูตา หู ยังดีๆ ก็ควรพยายามปิดไว้บ้าง จะเพิ่มความเบาใจมิใช่น้อย

ตอนบ่าย คุณวิวัฒน์-คุณพูนศรี วังตาล พาหมอจีนมา “แมะ” ตรวจแล้วก็เจียดยามาให้ฉัน ตอนเย็น ยาจีน ยาฝรั่ง อาเจียนออกมาอีกรู้สึกสบายขึ้น คงนอนหลับแต่ไม่ปกติทีเดียว

วันจันทร์เช้า ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ สอบถามอาการแล้วแนะนำให้ไปนอนพักโรงพยาบาลสัก ๗ วัน นับว่าเป็นความเมตตาอย่างยิ่ง แต่ใจข้าพเจ้าคิดว่ายังไม่จำเป็น พอผู้จัดการ “หลานสาว” นำอาหารมาถวายฉันได้มากกว่าวานนี้ ทำท่าดีขึ้น แต่แล้วผู้จัดการเธอก็ทักว่า หลวงอาตาเหลืองคงเป็นโรคดีซ่าน ต้องไปหาหมออีกแล้วเขาก็ “เข็น” ไปพบกับคุณหมอประสงค์เช่นเคย คุณหมอถ่างตาดูแล้วก็แนะนำให้ไปโรงพยาบาลอีก กลับจากคุณหมอประสงค์ก็มีผู้นำหมอจีนมา “แมะ” ตรวจอีกรายหนึ่ง แล้วก็ฉันยาจีนอีกขนานหนึ่ง “เรือรั่ว ยากันใหญ่” ก็ยังไม่ยอมไปโรงพยาบาล ที่ยังไม่ไป มิใช่กลัวโรงพยาบาล แต่ประมาทว่าเป็นคนแข็งแรง คงไม่เป็นอะไรมากปะนิดยาหน่อยอย่างนี้ก็คงหายได้

วันอังคารที่ ๒๕ สิงหาคม วันนี้เป็นวันพระ มีผู้แวะมาที่กุฏิหลายคน มี พ.ต.ท.ประเสริฐ-คุณ

ทรงฉลวย วรกิจโภคาทร มาพบเข้าให้สติว่าไม่ควรประมาทเพราะมีผู้ใหญ่ของท่านเคยเข้าใจผิดว่า ตนแข็งแรง พอรู้สึกอ่อนเพลียก็ออกกำลังๆ วิ่งที่สนามหลวง ต้องส่งโรงพยาบาล แล้วก็ไปเลยไม่กลับ "ผู้จัดการ" เขาเลยผสม "เข็น" ไปเข้าอู่ที่โรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน ซึ่งเขาคุ้นเคยกับหมอที่นั่นหลายคน

ถึงโรงพยาบาลประมาณ ๑๐ น.เศษ ผู้จัดการนำไปพบคุณหมอหลุยส์ พอคุณหมอตรวจอาการเสร็จก็บอกว่า ต้องนอนพักที่โรงพยาบาล ขอผลัดเป็นวันรุ่งขึ้น คุณหมอก็บอกว่า "ผมว่าจำเป็นที่สุดที่จะต้องอยู่วันนี้" แล้วคุณหมอก็โทรศัพท์จองห้องทันที ผู้จัดการเขาก็หนุนว่า "อยู่ก็อยู่ หลวงอา" เป็นอันว่าต้องเข้า "อู่" แน่ ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยนอนโรงพยาบาลในตำแหน่งผู้ป่วย ก็ดีเหมือนกัน แล้วก็สั่งให้ไปเจาะเลือดตรวจปัสสาวะทันที ต่อจากนั้นก็ส่งไปห้อง ๕๒๒ พยาบาลมาบอกว่า อาหารเพลอาจช้าสักหน่อยแต่ไม่เกินเวลา วันนั้นเริ่มฉันอาหารคนป่วย คุณแดงบ้านวงเวียนใหญ่ตามไปส่งอาหารเพลด้วย ฉันเพลแล้ว ขออนุญาตพยาบาลกลับวัดก่อน กลับไปถึงโรงพยาบาลอีกครั้งเกือบห้าโมงเย็น ตอนทุ่มหนึ่งก็มีเจ้าหน้าที่มานำไปฉายเอกซเรย์ที่ช่วงอกกับช่วงท้อง กลับมาถึงห้อง พยาบาลก็มาบอกว่าคืนนี้หลังเที่ยงคืนไปแล้วห้ามฉันอะไรทั้งหมด ตอนเช้าจะเจาะเลือดไปตรวจอีกครั้งหนึ่ง

หมอบอกว่า เป็นโรคไวรัสลงตับ ต้องนอนเฉยๆ อย่าออกกำลัง เว้นอาหารประเภทไขมันให้ฉันน้ำผสมน้ำหวานมาก ๆ มียาให้ฉันหลังอาหารมื้อละ ๒ เม็ด ก่อนนอนมียาระบายให้อีกหนึ่งถ้วย คนอยู่โรงพยาบาลที่ดีก็ต้องปฏิบัติตามข้อแนะนำของแพทย์และพยาบาล ประโยชน์ที่ดีคือตัวผู้ป่วยเอง อาการไข้อย่างอื่นไม่มี โรงเรียนหยุดเทอมข้าพเจ้าก็เข้า "อู่" ซ่อมเครื่องยนต์ โรคของข้าพเจ้าคุณหมอให้กินแล้วก็นอนพักมากๆ เลยตั้งชื่อเรียกว่า โรคกิน...นอน

เขา "เข็น" เครื่องยนต์ข้าพเจ้าเข้าอู่ครบ ๗ วัน คุณหมอให้กลับมาพักที่วัดได้ตั้งแต่วันจันทร์ที่ ๓๑ สิงหาคม และให้กิน-นอนไปอีก ๑๐ วัน แล้วกลับไปตรวจอีก กลับถึงวัดอบอุ่นใจนักแล

การกิน เขียนให้เรียบร้อยก็ต้องว่า รับประทาน พูดสั้นๆ ว่า รับ หรือทาน การกินเป็นเรื่องสำคัญของชีวิต เพราะคนและสัตว์ทุกประเภท มีชีวิตอยู่ได้ด้วยอาหาร อาหารจึงได้ชื่อว่าเป็นเอก คือเป็นหนึ่งสำหรับสรรพสัตว์ยิ่งกว่าสิ่งอื่นใดทั้งสิ้น คนที่มีสุขภาพดีๆ ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ถ้ารับประทานไม่ได้ก็แสดงว่าเครื่องยนต์ คือ ร่างกายไม่สู้จะปกติ คนเจ็บ ถ้ายังรับประทานได้ ก็หมายความว่าอาการยังไม่หนักหนานัก และสิ่งที่จะต้องระมัดระวังเป็นเรื่องแรกของคนป่วยก็คืออาหาร คนสมัยก่อนหรือสมัยนี้ที่ยังยึดถือความเชื่อถือของคนโบราณจึงเคร่งครัดระมัดระวังอาหารคนเจ็บมาก เมื่อตอนข้าพเจ้ายังเป็นเด็กอยู่ที่บ้านนอก พอรู้สึกไม่สบายเป็นต้องรับประทานข้าวกับปลาแห้งเป็นประจำดูเหมือนว่าปลาแห้งคือปลาช่อนตากแห้งนี้เป็นอาหารชนิดเดียวที่รับประทานได้ไม่แสลงทุกโรค

โรคไวรัสลงตับ ถ้าผู้ป่วยรู้ตัวเร็วและรีบรักษาพยาบาล รู้จักระวังตัว อันตรายน้อย แต่โรคนี้มักชวนให้ประมาท อาการระยะแรกเบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ถ้าเป็นเด็ก ก็เข้าใจว่าคงเล่นมากเกินไป หรือเป็นโรคปวดหัวตัวร้อนเล็กๆ น้อย ถ้าผู้ใหญ่ก็คิดว่าทำงานไปคร่ำเครียดไม่ได้พักผ่อนบางคนรู้สึกอ่อนเพลีย

เข้าใจผิดไปออกกำลังเลยกำเริบใหญ่ก็มี โรคนี้กว่าจะรู้ตัวก็เมื่อตัวนัยน์ตาเหลือง คนที่เป็นมากๆ เนื้อตัวเหลืองหมด ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับโรคดีซ่าน แต่โรคนี้เรียกว่าโรคตับอักเสบ เป็นการอักเสบของเชื้อ ตับอาจเกิดได้จากเชื้อไวรัส แบคทีเรีย เชื้อรา พวกโปรโตซัว

อาการสำคัญที่ควรสังเกตนอกจากที่กล่าวมาแล้วนั้น คือ มึนซึม อืดอัดในท้อง คลื่นไส้ อาเจียน มีไข้ซึ่งอาจสูงถึง ๑๐๔ องศาฟาเรนไฮท์ รู้สึกเจ็บที่บริเวณตับ ในตอนต้นอาจมีท้องเดิน ต่อมาท้องจะผูก หลักในการกำจัดอาหารบำบัด คือ พยายามไม่ให้ตับทำงานมากและลดความพิการลง ตับซึ่งมีความพิการ อยู่แล้ว ทำหน้าที่ต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนพยายามส่งเสริมบำรุงทิชชูของตับ

ตับ เป็นอวัยวะที่สำคัญที่สุดอันหนึ่งเกี่ยวกับเมตทาโบลิซั่มของร่างกาย มีส่วนสำคัญในการ ออกซิเดชันของสารอาหารต่างๆ สารส่วนใหญ่ที่ผ่านผนังลำไส้นอกจากไขมันจะไหลเข้าเส้นโลหิตดำ และผ่านมาสู่ตับ มีน้ำหนักประมาณ ๒.๕ ถึง ๓.๐ % ของน้ำร่างกาย ตับมีหน้าที่สำคัญเช่นเก็บกรดไข มันที่เหลือใช้ ตับจะทำเป็นนิวทรัลแฟท เก็บไว้ใช้ต่อไป เก็บวิตามินบางชนิด เช่น วิตามิน บี ซี ดี อี เอ ตับจะเก็บไว้ พอที่จะให้แก่ร่างกายได้ถึงปีครึ่ง นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่สำคัญในการเปลี่ยน ทำลาย สร้าง อะไรต่ออะไร อีกหลายอย่าง ล้วนสำคัญๆ ทั้งนั้น

ข้าพเจ้าตั้งใจจะเขียนพอให้เห็นความสำคัญของตับ เปิดโภชนศาสตร์และโภชนาบำบัดของ ศาสตราจารย์อมรา จันทรภานนท์ ซึ่งคุณตุ๊กับคุณอ้วนเกรงว่าคนไข้คือข้าพเจ้าจะ “ดื้อ” จึงนำมาให้อ่าน ข้าพเจ้าก็ทำสำแดงเป็นผู้รู้เสีย ทั้งๆ ที่เขียนมาแล้วข้าพเจ้าก็หาได้รู้อะไรไม่ อายตัวเองเสียแล้ว

“สิบปากว่าไม่เท่าตาเดียวดู” เป็นภาษิตไทยโบราณ แต่ยังใช้ได้อย่างดีในยุคอวกาศ ใครเขาจะ บอกเล่าเก้าสิบอย่างไรสักสิบคน เราฟังแล้วก็นึกวาดภาพเป็นรูปต่างๆ เหมือนฝัน เขาเล่าให้ฟังคนหนึ่ง ก็วาดภาพไปอย่างหนึ่ง สิบคนก็ว่าไปสิบอย่าง

เมื่อคราวไปอเมริกา คุยกับผู้ที่ไปอยู่ที่นั่น มักจะบอกว่าภาพอเมริกาที่เคยฝันไว้อย่างสวยงาม เมื่อก่อนจะมานั้น ไม่เหมือนความจริงเพราะตามความรู้สึกนึกคิด ที่ได้ปะติดปะต่อมาจากคำเล่าลือ การ อ่านหนังสือพาให้ฝันเห็นอเมริกาเป็นทิพยวิมาน แต่พอไปถึงแล้วไม่เหมือนอย่างว่า และยังมีผู้ที่ต่อ ภาษิตนี้อย่างน่าฟังอีก “เขาว่าละก็ต้องเอาห้าหาร” ซึ่งเป็นคำเตือนใจมิให้เชื่อใครง่ายๆ ต้องนึกคิด ตรึกตรองเสียก่อน ถ้าจะไปดูให้เห็นกับตาตัวเองยิ่งดี

ยังมีต่อไปอีกตอนหนึ่งว่า “สิบตาดูไม่เหมือนมือเดียวคลำ” ซึ่งหมายความว่าถึงจะเห็นเขาทำ อะไรๆ ตั้ง ๑๐ครั้ง แต่ถ้าเรายังมิได้ลงมือทำเองก็ย่อมไม่ทราบความจริงที่แท้อีกนั่นแหละ เหมือนกับข้าพเจ้า เคยไปโรงพยาบาลเกือบจะทุกแห่งในกรุงเทพฯ ในฐานะเป็นผู้เยี่ยมคนป่วย แม้นอนโรงพยาบาลก็เคยแต่ นอนเฝ้าปฏิบัติท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ อาจารย์เมื่อคราวอาพาธ ส่วนการไปอยู่ไปนอนอย่างคนเจ็บนั้น คราวนี้เพิ่งเป็นครั้งแรก จึงเก็บสิ่งที่ได้รู้ได้เห็นมา “เทศน์” ซึ่งก็เป็นความเข้าใจและความรู้สึกของ ข้าพเจ้าเท่านั้น ซึ่งก็คงจะมีอะไร “เชย” อยู่ไม่น้อย

คนเจ็บมิใช่กินได้เท่านั้น ต้องนอนหลับด้วย เพราะถ้านอนไม่หลับจะพาลให้กินไม่ได้ ผู้ที่ไปเยี่ยมคนป่วย จึงมีประโยคคำถามที่คล้ายกันอยู่ประโยคหนึ่งว่า "อาการเป็นอย่างไร รับประทานได้ไหม นอนหลับไหม" ถ้าคนไข้บอกว่านอนไม่ค่อยหลับ ก็แสดงว่าอาการไม่สู้จะดี ฉะนั้นคนไข้ที่นอนไม่หลับหมอจึงต้องให้ยานอนหลับ เพราะการนอนหลับเป็นการพักผ่อนเต็มเครื่อง การหยุดทำงานต่างๆ แล้วนั่งๆ นอนๆ แต่ไม่หลับ เป็นการพักผ่อนครึ่งเดียว เหมือนรถยนต์ที่ห้ามล้อไว้แต่มิได้ดับเครื่อง การนอนหลับจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญอย่างหนึ่งของคนเจ็บ เพราะถ้าคนเจ็บนอนไม่หลับ คนไข้ควบคุมจิตของตัวเองไม่ได้ก็จะเกิดอารมณ์คิดฟุ้งซ่าน

สาเหตุที่ทำให้คนไข้นอนไม่หลับนั้น นอกจากอาการเจ็บป่วยก่อให้เกิดความทุกข์แล้ว จิตใจของคนไข้ก็ขาดความเป็นปกติ มักจะหงุดหงิด โกรธง่าย ใจน้อย บัตรคำสอนในภาคอาหารมื้อแรกที่ข้าพเจ้าได้รับบอกไว้ว่า

"จงอดกลั้นความโกรธไว้ และระงับความโทโสเสีย อย่าให้ใจเดือดร้อนมีแต่จะเป็นเหตุให้ทำการชั่วเท่านั้น" นับว่าเป็นการเตือนสติของคนเจ็บอย่างดี แต่คนไข้จะมีสติเข้าใจหรือไม่เท่านั้น ถึงจะเป็นคำสอนในคัมภีร์คริสเตียน ซึ่งก็ไม่ต่างจากคำสอนของพระพุทธเจ้า โทสะนั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นรากเหง้าแห่งความชั่วช้าประการหนึ่ง โทสะ เป็นกิเลสที่ก่อให้เกิดความเศร้าหมองในดวงจิต โทสะเป็นไฟเรียกว่า โทสัคคิไฟ และเป็นไฟที่เผาไหม้ชนิดเห็นได้อย่างชัดเจน **โทสะ เป็นไฟร้อน เมื่อโทสะจับเป็นอารมณ์ทำให้เกิดความน้อยใจเสียใจ ก็เป็นเหตุให้นอนไม่หลับได้ คนไข้ที่รักตัวเองปรารถนาที่จะให้อาการเจ็บป่วยหายวันหายคืนจึงพึงพยายามระงับโทสะเสียจะเป็นคุณพิเศษอย่างยิ่ง**

การที่คนไข้เป็นคนเจ้าอารมณ์หงุดหงิดง่าย ใจน้อยนั้น ย่อมเป็นเรื่องธรรมดาเพราะผู้ที่เจ็บป่วยเป็น ผู้ที่ถูกโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นนั้น บีบคั้นความรู้สึกเป็นทุนอยู่ จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่ทำการรักษาพยาบาลจะพึง เป็นผู้ผ่อนคลายอารมณ์ ปลุกปลอบคนไข้ให้คลายจากความวิตกกังวล ผู้พยาบาลคนไข้ที่อยู่เฝ้าปรนนิบัติ ใกล้ชิดก็คือลูกหลาน หรือญาติมิตร หรือพยาบาลพิเศษที่รับเฝ้าไข้ ไม่ว่าคนไข้จะอยู่ที่บ้านหรืออยู่ที่โรงพยาบาลผู้พยาบาลนับว่าเป็นผู้หนึ่งที่มีความสำคัญต่อคนไข้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงคุณสมบัติของ ผู้พยาบาลไข้ที่ดี และไม่ดีไว้ในปัญจกนิบาต อังคุตรนิกาย ดังนี้

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลายคนพยาบาลไข้ที่ประกอบด้วยธรรม ๕ อย่าง ไม่ควรที่จะพยาบาลคนไข้ คือ

๑. ไม่สามารถจะจัดยา
๒. ไม่รู้ของควรหรือของแสลง จัดนำของแสลงเข้าไปให้ นำของไม่แสลงออก
๓. เป็นผู้เห็นแก่อามิสไม่มีเมตตาจิต (คือเห็นแต่ได้เท่านั้น ขาดน้ำใจที่ดีงาม)
๔. รังเกียจที่จะนำไปทิ้งซึ่งอุจจาระ อาเจียน และเสมหะ
๕. ไม่สามารถที่จะชักจูงชี้แจง ปลุกใจ ปลอบใจคนไข้ด้วยธรรมกถา (ถ้อยคำที่น่าฟัง) เป็นครั้งคราว"

ส่วนคนพยาบาลไข้ที่ดีนั้นก็ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการตรงกันข้าม คือ

๑. รู้จักจัดยา

๒. รู้จักของควรรับประทาน หรือ ของแสลง

๓. มีเมตตาจิต คือ มีน้ำใจต่อคนไข้ ไม่คิดแต่จะได้เท่านั้น

๔. ไม่รังเกียจในการที่จัดทำความสะอาดต่อสิ่งสกปรก เช่น อุจจาระ ปัสสาวะ เป็นต้น

๕. รู้จักพูดจาเอาอกเอาใจ ปลุกปลอบคนไข้เป็นครั้งคราว

คนพยาบาลไข้ที่มิได้ร่ำเรียนศึกษาเรื่องการพยาบาลจึงจำต้องมีความเอาใจใส่ถึงวิธีที่จะต้องปฏิบัติต่อคนไข้เป็นพิเศษ ถ้าเป็นลูกหลานญาติมิตร ลูกศิษย์ลูกหาที่รู้ใจคนไข้ก็จะช่วยคนไข้ได้มาก ส่วนคนไข้ที่มีอาการหนัก ควรจะจัดหาพยาบาลพิเศษมาเฝ้าไข้ จะหาทั้งกลางวันกลางคืน หรือเฉพาะกลางคืนก็สุดแต่จะเหมาะจะควร หรือผู้ที่มีฐานะพอจะจัดหาพยาบาลพิเศษเป็นความสะดวกดี เพราะพยาบาลพิเศษเป็นผู้ร่ำเรียนและมีความชำนาญในการพยาบาลแล้ว แต่ก็ต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายสูงขึ้น

นอกจากคนพยาบาลไข้แล้ว คุณ (นาง) พยาบาลผู้ที่แต่งเครื่องแบบขาวสะอาดกลีบผ้าไม่รู้จักยับ ก็มีส่วนทำให้คนไข้นอนหลับหรือนอนไม่หลับเหมือนกัน คนไข้ที่มาอยู่โรงพยาบาลก็หวังว่า อยู่โรงพยาบาลใกล้หมอใกล้พยาบาลจะได้รับรักษาดูแลที่ดี คุณ (นาง) พยาบาลหน้าตายิ้มแย้ม ช่างพูดช่างเจรจา ถามโน่นถามนี่ คนไข้ต้องการอะไรที่พอจะช่วยเหลือ ที่ทำให้ไม่ได้ก็รู้จักชี้แจงให้คนไข้เข้าใจ หมั่นเอาใจใส่นิดๆ หน่อยเท่านี้แหละ คนไข้สบายใจรู้สึกว่าตัวมีความสำคัญยังมีผู้เอาใจใส่ เป็นทางช่วยผ่อนอารมณ์วิตกกังวนไปได้มาก ถ้าคุณ (นาง) พยาบาลทำหน้าบอกบุญไม่รับ แจกฎีกาไม่ได้ ทำอะไรก็ตามหน้าที่สักแต่ว่าทำ พูดจาก็ไม่มีน้ำมีนวล ไม่แสดงความเห็นอกเห็นใจคนไข้แม้เพียงกิริยาเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้นแหละก็ทำให้คนไข้หมดศรัทธาและเพิ่มอารมณ์ขึ้นง่ายๆ

คนไข้บางรายชอบเอาแต่ใจตัวเอง นึกว่ามาอยู่โรงพยาบาลแล้ว หมอและพยาบาลจะต้องเอาใจใส่แต่ตัวเท่านั้น มิได้นึกว่าหมอและพยาบาลยังมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลผู้อื่นอีก คนไข้บางคนมาอยู่โรงพยาบาลมีความกระตือรือร้น เห็นความเจ็บไข้ของตนเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องรีบดูแล เผอิญพยาบาลให้ความสนใจน้อยก็ไม่พอใจ กรณีที่หมอและพยาบาล ทำหน้าที่อย่างอื่นก็น่าให้อภัย บางคนเล่าว่าพอบอกหมอบอกพยาบาลก็เห็นเขาเฉยๆ บ้าง เออๆ ค่ะๆ อย่าง เสียไม่ได้บ้าง ยิ่งเป็นคนไข้ที่มีฐานะไม่ดีก็เลยพาลน้อยอกน้อยใจ หาว่าตนเป็นคนจนเป็นคนอนาถาไปเลย ความจริงถ้าหมอหรือพยาบาลเอาใจใส่เสียนิดเดียว เช่น พูดจาทักทาย สอบอาการตรวจเบื้องต้นเสียฉับพลัน แสดงความกระตือรือร้นเช่นนั้น ปัญหาต่างๆ ก็คงจะไม่มี แต่ก็อีกนั่นแหละ ว่าไปแล้วก็น่า จะเห็นใจหมอกับพยาบาลที่จำเจอยู่กับคนไข้ตลอดวัน ตลอดเดือน ตลอดปี รักษาพยาบาลให้แล้วยังจะต้องคอยเอาอกเอาใจอีก ก็รู้สึกว่าจะเกินสมควร อีกอย่างหนึ่ง หมอกับพยาบาลเป็นปุถุชนธรรมดายัง ไม่บรรลุอรหันต์ บางครั้งบางคราวก็ย่อมทนต่อกิเลสไม่ได้เหมือนกัน เมื่อเราเรียกร้องธรรมจากหมอและพยาบาลเราก็น่าจะต้องมีธรรมก่อนบ้าง

มีผู้ที่คุ้นเคยกันทักว่า ไปนอนโรงพยาบาลสัปดาห์เดียวทำไมมีเรื่องมาเล่ามากนักละ บอกเขาไปว่าก็เล่าเพียง กิน-นอน เท่านั้น ที่จริงอาทิตย์หนึ่งเท่านั้น มิใช่ประเดี๋ยวเดียว ชั่วเวลาที่เราคิดเราพูดประมาณ ๓-๔ นาที ก็หน้ากระดาษพิมพ์ดีดแล้ว ซึ่งที่แท้นั้นเขายอ แต่ถึงทราบว่ายอ ๆ ยังงั้นก็อด "บ้ายอ" ไม่ได้เหมือนกัน

การนอนหลับ ถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนไข้ นอกจากบุคคลและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีมูลเหตุที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ตัวคนไข้เอง ซึ่งจะต้องพยายามข่มใจระงับอารมณ์มิให้ฟุ้งซ่าน คนไข้ที่ต้องไปนอนโรงพยาบาลมักจะมีความวิตกกังวลต่างๆ นานา ไหนจะแปลกที่ที่เคยนอน ไม่ได้รับความสะดวกสบาย กลัวอย่างโน้นกลัวอย่างนี้ จนกระทั่งห้องนอน เตียงนอนก็กลัว เมื่อตอนที่ข้าพเจ้าไปนอนที่โรงพยาบาลทีแรกก็รู้สึกว่าห้องสะอาดเรียบร้อย อากาศโปร่งเงียบ ท่าทางสบายดี ชั่วแวบเดียวเกิดความรู้สึกว่า เอ...ห้องนี้ใครเคยมาตายบ้างหรือเปล่า นึกถึงเตียงที่นอน เอ๊ะ...เตียงนี้ต้องมีคนมานอนตายแล้ว เรามานอนบนเตียงคนตายเสียแล้ว พอคิดอย่างนี้เท่านั้น ชักเย็นสันหลังเอาทีเดียว หมอนที่นอน ผ้าปูที่นอน กำลังจะทำเป็นศัตรูหมดแล้ว นึกว่ามีคนมานอนตายเปรอะเปื้อนของสกปรกจากคนไข้อะไรต่ออะไรก็ไม่รู้ระดมกันมาใหญ่ เขาเล่าว่าคนไข้บางคนถึงกับต้องขนของกลับบ้านตอนดึก กลัวจะนอนไม่หลับ ยิ่งดึกยิ่งน่ากลัว

สำหรับข้าพเจ้า พอเกิดอารมณ์อย่างนั้น เผลอไปสักครู่ก็ตั้งสติได้ อาศัยที่เคยร่ำเรียนวิชาภาษาบาลีมา ทำให้นึกได้ว่าตอนเรียนหนังสือเคยพบพระพุทธดำรัสตรัสว่า สถานที่ที่ไม่มีสัตว์เคยตายไม่มี ไม่ว่าจะเป็นที่ตรงไหน แม้แต่ที่ที่เราอยู่ประจำก็เคยเป็นที่ตายของสรรพสัตว์มาแล้ว ห้องนอน เตียงนอนของโรงพยาบาลก็เหมือนกับโรงแรม ซึ่งเป็นที่พักชั่วคราวเท่านั้น ถึงจะมีคนมาเจ็บมาตาย เมื่อออกไปแล้วโรงพยาบาลเขาก็ต้องทำความสะอาดห้อง เครื่องใช้ไม้สอย มิใช่ว่ามาอยู่ห้องที่มี คนเคยตายเราจะพลอยตายตามเขาไปด้วย ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนถ้าจะตายตายได้ทุกแห่ง คนที่อยู่ในตึก ในบ้านตัวเอง มีญาติพี่น้องนั่งห้อมล้อมเฝ้าทั้งกลางวันกลางคืนยังไม่รอดพ้นความตายเลย สิ่งของคนตายเราก็เคยใช้มาแล้ว กำลังใช้สอยอยู่ก็มี เพราะที่อยู่ที่อาศัยอย่างกับกุฏิของข้าพเจ้า มิใช่สร้างขึ้นใหม่ เป็นของสร้างมาตั้งร้อยปีแล้ว ล้วนเป็นสมบัติคนตาย เขาแย่งกันสนุกสนาน ไม่เห็นเขากลัวกันเลย เมื่อเปลี่ยนความคิดใหม่อย่างนี้แล้วก็เลยเป็นเรื่องขันตัวเองไป

ส่วนคนไข้ที่มีทุกขเวทนา คือ มีความรู้สึกเจ็บปวด ผู้ที่เผลอสติมักจะพาลเพิ่มไข้ให้ตัวเอง มักจะเข้าใจเอาเองว่า เป็นมาก อาการหนัก ทำให้ยากแก่การรักษาพยาบาล คนไข้ต้องทำใจให้ดีๆ วางอารมณ์ คอยระงับจิตใจมิให้แปรปรวนไปตามทุกขเวทนา นึกถึงความจริงที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า "เรามีความเจ็บธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้" นึกไว้เสมอๆ แล้วเราก็จะเกิดความเข้าใจว่า เรื่องเจ็บเรื่องป่วยมันเป็นเรื่องธรรมดา อย่างนี้ก็เป็นวิธีจะช่วยระงับอารมณ์ได้

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ข้าพเจ้าเดินทางไปเทศน์กับหน่วยอบรมศีลธรรมข้าราชการและประชาชน

ที่จังหวัดยะลา เกิดเป็นไข้ขึ้น อนามัยจังหวัดซึ่งเป็นแพทย์ในคณะจัดยาให้ฉันฉีดยาให้ ก็ยังไม่หาย หน่วยต้องเคลื่อนย้ายไปเรื่อย เมื่อเริ่มเป็นไข้อยู่ที่อำเภอเมือง แล้วก็เดินทางไปอำเภอบันนังสะตา ข้าพเจ้ารู้สึกว่าพอไปได้ก็เดินทางไปด้วย เมื่อถึงกำหนดที่จะต้องเทศน์ก็เทศน์ คิดว่าจะไม่ให้โปรแกรมคลาดเคลื่อน ที่อำเภอบันนังสะตาเขาจัดที่พักให้รวมกันบนที่ว่าการอำเภอทั้งคณะข้าพเจ้ามีห้องหนึ่งต่างหาก ตอนกลางคืนศึกษาธิการจังหวัดมานอนด้วยเพื่อปรนนิบัติดูแลให้ความอนุเคราะห์แก่ข้าพเจ้า ไฟฟ้าก็ไม่มี จุดตะเกียงเจ้าพายุตลอดคืน โดยปรกติข้าพเจ้าหลับง่าย ชอบหลับเสียด้วย แต่คืนนั้นพยายามนอนเท่าไรๆ ก็ไม่หลับ ไม่รู้สึกง่วง หลับตานำเสียก่อนก็ไม่หลับ ตอนแรกยังมีเสียงคุยกันระหว่างผู้ร่วมคณะ พอดึกหน่อย ต่างคนต่างนอน ชักเงียบ ได้ยินเสียงตะเกียงเจ้าพายุที่จัดตามไว้ตอนมุขหน้า มีแสงสว่างรอดเข้าทางลูกกรงห้องข้าพเจ้า ชั่วประเดี๋ยวใจ ท่านศึกษาธิการจังหวัดปล่อยเสียงกรนออกมาฟังชัดเจนทีเดียว แล้วก็ได้ยินเสียงกรนจากห้องโน้นห้องนี้

คนหลับเหมือนดับเครื่องหนึ่งแล้วเปิดอีกเครื่องหนึ่ง เสียงกรนเป็นเสียงเครื่องหลับ ข้าพเจ้านอนไม่หลับเลยนอนฟังเสียงคนนอนหลับน่าสนุก นึกๆ ไปเหมือนเสียงเรือในมหาสมุทร ส่งเสียงแข่งกัน แต่ก็สนุกไปได้ชั่วครู่เท่านั้น ต่อจากนั้นก็เปลี่ยนอารมณ์ใหม่ คิดอะไรต่ออะไรไป แรกๆ ก็คิดดี หนักๆ เข้าล้วนแต่ความน้อยเนื้อต่ำใจ ตอนนี้เริ่มเป็นความทุกข์โทมนัสขึ้นมาทีเดียว จนชักจะกลุ้มเอาแล้ว พอได้สตินึกได้ว่า นี่ถ้าเราตายเวลานี้ต้องไปนรกแน่ๆ คิดถึงพุทธภาษิตที่เคยท่องเมื่อสมัยเป็นสามเณรเรียนนักธรรมเอกที่ว่า “จิตฺเต สงฺกิลิฏฺเฐ ทุคฺคติ ปาฏิกงฺขา” เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุคติ (อบายภูมิ) เป็นที่หวังได้ ทั้งที่ยังไม่ตายเพียงแต่คิดไม่ดีก็เป็นทุกข์ เท่ากับตกนรกทั้งเป็นแล้ว ทีนี้ก็เริ่มลำดับความรู้สึกใหม่ การกระทำของเราที่ผ่านๆ มาเหมือนกับภาพยนตร์ที่บันทึกลงในฟิล์ม ฟิล์มที่เก็บภาพประจำชีวิตของเราก็คือจิต จะดีหรือชั่ว จิตทำหน้าที่เก็บบันทึกไว้หมด พอเรากลุ้มใจ จิตก็ฉายภาพที่ช่วยเพิ่มความทุกข์ให้กลุ้มมากขึ้น เช่น นอนไม่สบาย แทนที่จะคิดดีกลับคิดแต่เรื่องไม่เข้าท่าทั้งนั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับที่เราฝึกจิตไว้ไม่ดี จัดฉายภาพยนตร์ไม่เป็น จึงทำให้เราย้อนไปคิดแต่เรื่องไม่ดีทั้งหมด ทีนี้ต้องเปลี่ยนฟิล์มคือตัดเรื่องดีๆ สนุกๆ มาฉายแทนต่อไป

จำคำคนโบราณ แต่ไม่ทราบว่าโบราณขนาดไหน จำได้มาตั้งแต่เมื่อเริ่มหนุ่ม จำมาจากใครก็จำไม่ได้อีกเหมือนกัน ดูเถอะชั่วระยะในชีวิตของตัวเองยังจำอะไรๆ ไม่ได้ แล้วคนที่ตายๆ ไปแล้ว เกิดมีศักดานุภาพ “เป๋ๆ” ก็ยังมีคนหลงเชื่อได้ หรือเป็นความสนุกอย่างหนึ่งของเขาก็ตามใจ

คนโบราณที่ว่านั้นว่าไว้ว่า “อยู่คนเดียวระวังความคิด อยู่ร่วมมิตรระวังศัตรู” คนที่อยู่คนเดียวมักชอบคิดอะไรต่ออะไรจนฟุ้งซ่าน ความคิดที่คิดมากนั้น ก็กลับเป็นศัตรูขึ้นทำลายตัวเองโดยไม่รู้สึก คนเจ็บถึงจะมีคนอื่นอยู่ด้วยแต่ก็อดคิดคนเดียวไม่ได้ ยิ่งนอนไม่หลับ คนอื่นเขาหลับกันเลยเป็นนักคิดผู้ยิ่งยงทีเดียว ดังที่กล่าวมาแล้วว่า เมื่อถูกทุกขเวทนาบีบคั้นก็พลอยมาให้คิดแต่ทางเป็นทุกข์เช่นเดียวกัน ถึงคนดีๆ ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยก็เช่นเดียวกัน อารมณ์ไม่ดีความคิดเรื่องไม่ดีก็ผสมโรงออกมาเพิ่มให้มากเข้า

จะสังเกตสามีภรรยาที่ทะเลาะกัน “ขุด” ออกมาหมด พอดีกันแล้วเก็บชุดนั้นเงียบ ฉะนั้น คนเจ็บจึงต้องช่วยตัวเองไว้มาก ๆ ด้วยการพยายามระงับอารมณ์คิดแต่ในทางที่ดี

เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกตัวว่าควรจะเปลี่ยน “ภาพยนตร์” ชุดใหม่หรือหยุดฉายภาพยนตร์เก่า ก็เกิดปัญหาขึ้นว่า เราจะทำอย่างไรจึงจะทำจิตของเราซึ่งกำลังเศร้าหมองด้วยความทุกข์โทมนัสให้พ้นจากอารมณ์นั้น เอ้อ...นึกได้แล้ว เราต้องสวดมนต์ นอนภาวนาอย่างนั้นแหละ ขึ้นตั้งต้นแต่ นโม พุทธัง ไปจนจบ พอขึ้นพุทธคุณบท อิติปิโส ภควา ว่าไม่ได้ตลอดเสียแล้ว เหมือนกับว่าลืม จำไม่ได้พยายามตั้งสติเท่าไรๆ ก็ว่าไม่จบตอนนี้เกิดความไม่สบายใจเข้ามาอีกแล้วกลัวว่าความจำจะเสื่อม เปลี่ยนไปสวดบทอื่นๆ ก็เหมือนกัน คงได้เพียง นโม พุทธัง เท่านั้น แต่นึกอะไรอื่นๆ เก่าๆ ก็ยังพอนึกได้ ทำให้คลายความวิตกที่กลัวความจำจะเสื่อมลงได้ จะทำอย่างไรดี ชักฟุ้งซ่านอีกแล้ว

ขณะที่กำลังใช้ความพยายามที่จะสวดมนต์ภาวนาเพื่อระงับความฟุ้งซ่านอยู่นั้นก็ได้ “ภาพยนตร์” ม้วนใหม่มาฉายต่อทันที คือ นึกถึงเทศน์บนธรรมาสน์ มิใช่นอกธรรมาสน์ เมื่อครั้งบวชพรรษาแรกซึ่งเทศน์ให้ญาติโยม อุบาสกอุบาสิกาฟังในวันพระกลางคืนที่โบสถ์ พอเทศน์จบลงจากธรรมาสน์ โยมมีอายุหลายคนทักว่าเทศน์มีมากถูกอารมณ์ แต่พระเทศน์เองไม่ทราบว่าดีเพราะอะไร ด้วยว่าอ่านตามตัวหนังสือในใบลานที่ท่านแต่งไว้สำเร็จรูป และตั้งแต่เทศน์คราวนั้นก็มิได้เทศน์หรืออ่านคัมภีร์ผูกนั้นอีกเลย จนเดี๋ยวนี้ก็มิเคยพบอีก คงจะเป็นเพราะญาติโยมชมว่าเทศน์ดีกระมัง จึงเป็นเหตุให้จำข้อความที่เทศน์นั้นได้

ข้อความในหนังสือเทศน์นั้นท่านสอนว่า **คนเรามักไม่ค่อยนึกถึงตัว วันหนึ่งๆ มัวสาละวันถึงแต่คนอื่นสิ่งอื่น แล้วก็นึกว่านั่นแหละคือตัวเรา** เมื่อเราพาตัวไปผูกพันไว้กับคนและของเหล่านั้นมากๆ น้ำหนักก็เพิ่มขึ้น คือ ชักเรื่องมากรุงรัง แนะถึงวิธีที่จะพบกับตัวเองให้เจริญพระพุทธคุณไว้เสมอๆ จิตใจจะได้เป็นตัวของตัวเองบ้าง โดยกำหนดภาวนา พุท-โธ เท่านั้น แต่ต้องภาวนาตามลมหายใจเข้า-ออก คือ หายใจเข้าก็ว่า พุท หายใจออกว่า โธ มิใช่นอนครางว่า พุทโธๆ

พอนึกได้เท่านี้ก็ตั้งสติภาวนาทีเดียว ความจริงก็ไม่ยากเย็นหนักหนาอะไร เพราะของง่ายๆ แต่ไม่ใช่ “กล้วยๆ” อย่างว่า กว่าจะลงเอยเข้าเรื่องเข้าราวกันได้ก็ต้องปลุกปล้ำกันเสียแย่ พูดว่านึกว่า พุท พร้อมกับหายใจเข้า ออก-โธ-หายใจออก พูดง่ายทำยาก เหมือนดูคนว่ายน้ำเห็นเขาลงไปในน้ำมือว่ายเท้าว่ายกระดุกกระดิกก็ลอยไปได้ พอลงเข้าจริงๆ จมสำลักน้ำ เพราะไม่ได้ฝึกหัด ต้องตั้งสติให้อยู่กับคำภาวนาและลมหายใจเพื่อมิให้จิตคิดอย่างอื่น ถ้าเผลออารมณ์ก็เข้ามาแทน ตอนแรกๆ “คลื่น” กวนเรื่อย ตั้งใจให้ดีๆ สักพักหนึ่งก็พอไปได้

คืนนั้น พอข้าพเจ้าตั้งสติกลับมาเทศน์ตัวเองได้สักพักหนึ่งก็รู้สึกว่า จิตใจดีขึ้นจึงนอนภาวนาจนหลับไป ตอนเช้าหน่อยจะต้องเคลื่อนไปอำเภอเบตง นึกว่าจะไปไม่ได้ก็เดินทางไป พอมีเวลาว่าก็นึก พุทโธไปเรื่อยๆ นั่งรถไปก็นึกในใจไป หน้าที่พูดก็ทำไปตามกำหนดการมิได้หยุดพักเลย ผู้ร่วมคณะคงไม่ทราบว่า

ข้าพเจ้านั้นอาการขนาดไหน เพราะข้าพเจ้าเหมือนคนปวดหัวตัวร้อนเท่านั้นเอง ตั้งแต่นั้นมาข้าพเจ้าก็ภาวนา พุทโธ เป็นประจำ และบอกผู้ที่เจ็บไข้มีทุกขเวทนาบีบคั้นไปได้ผลหลายราย คนดีๆ ยังมีอารมณ์เพลิดเพลินอยู่มักไม่สู้จะสนใจ คนเจ็บจะจับอะไรก็ไม่ถนัด พอบอกเข้าก็เกาะติด พระตรัสว่า "ทุกข์เป็นอริยสัจ" คือความจริงรู้จากทุกข์ ตราบใดที่ยังเจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญสุข ย่อมมองความจริงได้ยาก นอกจากผู้ที่ไม่มัวเมา หรือเมาไม่ถึงกับมัว

ผู้ที่นอนโรงพยาบาล เมื่อมีความสะดุ้งหวาดกลัว หรือวิตกกังวลใจด้วยประการใดก็ตาม พึงพยายามหักห้ามจิตอย่าให้ฟุ้งซ่าน ถึงจะยึดหรือภาวนาอะไรก็ได้ตามถนัด มิต้องภาวนา พุทโธ เท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อเตือนคนไข้มิให้ลืมตัวนั้นเอง นอนโรงพยาบาลสบายจริงๆ.

ธรรมโอวาท

พระธรรมราชานุวัตร
(กมล โกวิโท ป.ธ.๖)
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน เจ้าคณะภาค ๓

จำไว้เท่านี้

คนสมัยก่อนโน้น ต้องยกย่องว่าเป็นฉลาดล้ำเลิศมาก มีความเข้าใจพระพุทธศาสนาลึกซึ้ง รู้จักหยิบคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาให้ลูกหลานดื่มกินคู่กับน้ำนมจากอกแม่น้ำนมหล่อเลี้ยงร่างกายให้เจริญเติบโต แล้วหล่อหลอมน้ำใจด้วยน้ำคำของพระพุทธเจ้าใจแข็งเข้มตั้งแต่ไม่เดียงสาเหมือนกันน้ำคำที่ป้อนใจนั้น มีเพียง ๒ คำเท่านั้น ซึ่งทุกคนล้วนได้รับกันมาอย่างทั่วถึง คือ คำว่า บุญ กับ บาป เช่น จับมือทั้งสองพนมขึ้นไหว้พระ บอกว่า สาธุพระ ทั้งกำชับว่า ได้บุญนะลูก ครั้นพูดหรือทำในสิ่งไม่ดี ก็จะบอกว่า อย่านะบาป

บาป บุญ สองคำนี้เก็บความในพระไตรปิฎกได้หมด บาป บุญ ขยายความออกไปถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

บุญ เป็นคุณ คือ เพิ่มคำแห่งความดี
บาป เป็นโทษ คือ ทำลายความดีให้ลดลง
เท่านี้ก็พอแล้ว

บทความ จากธรรมนอกธรรมมาสน์ น.ส.พ.ไทยรัฐ อาทิตย์ที่ ๓๐ สิงหาคม

ไว้อาลัยเด็กวัด

พระราชโมลี วัดพระเชตุพนฯ

จากธรรมนอกธรรมมาสน์

หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยวันอาทิตย์ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

จำเป็นต้องพักเรื่อง **"นอนโรงพยาบาล"** เสียอีกแล้ว เพราะเผอิญลูกศิษย์วัดมาตายอย่างปัจจุบันทันด่วน ทั้งที่ยังหนุ่มยังแน่น ไม่มีใครคิดว่าจะตาย ถ้าเป็นลูกศิษย์วัดธรรมดาๆ ก็เห็นจะไม่ต้องวุ่นวายไปกะเขาหรอก แต่เป็นลูกศิษย์วัดชื่อดัง อาจารย์ก็เลยต้องผสมดังไปด้วยจะมีใครเสียอีกล่ะนอกจากเจ้าบุญทิ้ง เด็กวัดสนามพราหมณ์ เพชรบุรี ลูกนายชม-นางสงวน ที่เขาไปเป็นทหารอากาศ แล้วก็ไปเล่นหนังจนเป็นพระเอกหนังไทยตั้ง ๓๐๐-๔๐๐ เรื่อง มิใช่แต่เท่านั้น ยังไปเล่นหนังเมืองนอกอีกด้วย ดูเถอะ ดังขนาดไหน

ข่าวมิตร ชัยบัญชา ประสบอุบัติเหตุเมื่อบ่ายวันที่ ๒ ตุลาคมนี้ ซึ่งวิทยุและโทรทัศน์ออกข่าวในตอนกลางคืนวันนั้น นับว่าเป็นข่าวใหญ่ที่ปลุกคนทั้งเมืองทีเดียว เด็กลูกศิษย์ตัวเล็กๆ กระหืดกระหอบเข้ามารายงานว่า ท่านครับ ๆ มิตรตายแล้วครับ ข้าพเจ้าไม่รู้อิโหน่อิเหน่ต้องยิ้มถามว่า มิตรไหน เธอตอบว่า มิตร ชัยบัญชา พระเอกหนังตกเครื่องบินตายครับ วิทยุประกาศเมื่อกี้นี้ นายคนแรกรายงานยังไม่ทันจบดี ก็มีผู้เข้ามารายงานอีก พระบวชใหม่พอได้ทราบข่าวก็มาบอกข้าพเจ้ารับฟังข่าวด้วยความสลดใจ

รุ่งขึ้นเช้าหนังสือพิมพ์พาดหัวข่าวด้วยขนาดโป้ง เข้าใจว่าคงจะใหญ่ที่สุดในโรงพิมพ์ เพื่อให้เป็นข่าวดัง ลุงขายหนังสือพิมพ์ขาประจำในวัด บอกว่าหนังสือพิมพ์วันนี้ออกไม่ทันขาย วัดสุนทรธรรมทาน หรือวัดแคนางเลิ้ง ยิ่งกว่ามีงานฝังลูกนิมิต ผู้คนไม่ทราบว่ามาแต่ไหนเต็มวัดเต็มวาไปหมด เสียงสะอึกสะอื้นมิใช่จะมีแต่หมู่ญาติ และเพื่อนสนิทเท่านั้น มีคนร้องไห้เพราะมิตร ชัยบัญชา ทั่วทุกมุมเมือง ตลอด ๒ สัปดาห์ที่แล้ว ต้องเรียกว่า สัปดาห์ของมิตร ชัยบัญชา

เมื่อวันอังคารที่ ๑๒ ตุลาคม โรงเรียนศึกษาวิทยานิมนต์ให้ไปอบรมนักเรียนชั้น ป. ๕-๖ ถามว่าอยากฟังเรื่องอะไร ก็บอกว่าเรื่องมิตร ชัยบัญชา รุ่งขึ้นวันที่ ๑๓ ตุลาคม ไปพูดที่โรงเรียนสามเสนวิทยา ก็อยากฟังเรื่องมิตร ชัยบัญชา ตอบได้หมด ครั้นถามว่าประเทศกัมพูชาประกาศเป็นสาธารณรัฐเมื่อไร ธงชาติสีอะไร มีอะไรเป็นเครื่องหมายในธงชาติ ตอบได้น้อยคนเต็มที

มิตร ชัยบัญชา เป็นพระเอกภาพยนตร์ชั้น "ดารายอดนิยม" เขาไม่เคยได้รับรางวัลตุ๊กตาทองเลยทั้งๆ ที่แสดงภาพยนตร์เป็นจำนวนร้อยๆ เรื่อง แต่ผลงานของเขานั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า เขาเป็นที่นิยมชมชอบของบรรดาแฟนๆ ขนาดไหน

"มิตร ตายแล้วมีทรัพย์มรดกตั้ง ๑๐ ล้าน รวยจมไปเลย" ลูกศิษย์ของข้าพเจ้าสรุปผลงานของมิตร ชัยบัญชา ครั้งนี้

"ถ้าพวกเธออยากรวย อยากดัง ก็จำตัวอย่างของเขาไว้"

"ผมอยากดัง แต่ไม่อยากตายอย่างมิตรครับ"

"หนังสือพิมพ์เขาเก็บประวัติมิตร ชัยบัญชา มาเล่าไว้ทุกแง่ทุกมุม พวกเธอยังสบายกว่าเขามาก มีพ่อมีแม่ส่งเสียเงินทองให้เรียนหนังสือ มิตรตอนเป็นเด็กต้องพลัดพ่อจากแม่ไปอยู่วัด เขาตั้งใจเรียนหนังสือจนกระทั่งไปสอบเป็นนักบินได้ และที่น่าจะศึกษาอย่างยิ่งก็คือเมื่อเขามาเป็นพระเอกหนัง เขาเป็นพระเอกจริงๆ ทั้งในจอและนอกจอ คือ ชีวิตการแสดงและชีวิตจริงของเขา"

พระเอก คือ ผู้แสดงนำในเรื่อง พระ แปลว่า ดี ประเสริฐ เอก แปลว่า หนึ่ง พระเอก ก็คือ ผู้ที่เป็นหนึ่ง ชั้นดี ชั้นประเสริฐ พระเอกหนัง-ลิเก-ละคร หรือ พระเอกอะไรก็ตาม บทของพระเอกจะต้องเป็นผู้ที่มีศีลมีธรรม กล้าหาญ เสียสละ สุภาพ เรียบร้อยและผู้ที่จะเป็นพระเอกได้ต้องเป็นคนรูปหล่อ คือมีรูปร่างสมสัดส่วนใบหน้ามีบุคลิกลักษณะของผู้นำ แต่ก็มิใช่เพียงรูปร่างเท่านั้นเป็นพระเอกได้ข้อสำคัญก็คือต้องรู้จักแสดงให้สมบทบาทของเรื่องด้วย มิตร ชัยบัญชาเป็นผู้มีคุณสมบัติอย่างนี้ในจอแห่งการแสดง

ชีวิตนอกจอ คือ ชีวิตจริงของมิตร เขาก็เป็นคนที่น่ารัก มีความกตัญญูต่อพ่อ-แม่ ผู้มีอุปการะ มีน้ำใจเอื้ออารีต่อเพื่อนฝูงผู้ร่วมงาน มีความภักดีต่อศาสนา

มิตรเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างสูง ตรงต่อเวลาทั้งไม่ปล่อยเวลาให้หมดไปโดยเปล่าประโยชน์ ขยันทำงานและ "เบี้ยวยาก"

มิตรเป็นคนไม่ลืมตัว หลายปีมาแล้วที่มีคนเล่าให้ฟังว่า มิตร ชัยบัญชา เป็นนักแสดงที่ไม่ฟุ้งเฟ้อ เมื่อได้ค่าจ้างรางวัลแล้วก็เก็บออมรอมริบ ซื้อที่ดิน ปลูกบ้าน คิดสร้างตัวสร้างหลักฐาน เป็นคนใจแข็งที่ห่างจากอบายมุขได้มากทีเดียว เขาจึงร่ำรวยมีมรมรดกตั้ง ๑๐ ล้าน

ต้องขอชมผู้ที่ตั้งชื่อให้เขาจากพิเชษฐ์ เป็นมิตร เพราะเขาเป็นมิตร คือเป็นเพื่อนจริงๆ ของคนทุกคนคน เพื่อนตาย เพื่อนจึงต้องกันอาลัยพากันร้องไห้

แต่สิ่งที่แน่นอนที่สุดที่เราจะพึงได้รับเป็นบทเรียนจากมิตร ก็คือชีวิตนี้เป็นอนิจจัง ตายเมื่อไรไม่รู้ เมื่อชีวิตยังอยู่ก็จงสร้างกันแต่ความดีเถิด ถึงจะตายก็ยังน่าตาย เพราะตายแต่ตัว ความดีไม่ตาย

"พฤษภกาษร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตย์ทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา
ความดีก็ปรากฏ กฤติยศฦๅชา
ความชั่วก็นินทา ทุรยศยินขจร"

บทความทั่วไป (จากธรรมนอกธรรมมาสน์ หนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย)

สมเด็จพระวันรัต เยือนอเมริกา

บันทึกการเยือนอเมริกาของสมเด็จฯ ครั้งเมื่อดำรงสมศักดิ์เป็นที่พระราชโมลี

โดยท่านเจ้าคุณพระเทพโสภณ ผู้ติดตามสมเด็จฯ ตลอดระยะทาง.

ก่อนที่จะได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนได้รับนิมนต์ให้ไปเยือนอเมริกาโดยมีท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก และท่านเจ้าคุณพระราชโมลีรับนิมนต์ให้ร่วมเดินทางไปด้วย เมื่อกลับประเทศไทยแล้วท่านเจ้าคุณพระราชโมลีได้กรุณามอบบันทึก การเยือนอเมริกาของสมเด็จฯ ให้ "เสรีภาพ" ได้นำลงพิมพ์ดังมีข้อความไปนี้.

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ สำนักข่าวสารอเมริกัน แห่งประเทศไทยได้นิมนต์ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพน หรือเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่อุบาสกอุบาสิกาในนาม "สมเด็จฯ ป๋า" ให้ไปเยือนประเทศสหรัฐอเมริกา ก่อนที่จะไปเยือนกรุงวาติกันเพื่อเข้าเฝ้าพระสันตปาปาในเดือนมิถุนายน ศกเดียวกัน สมเด็จฯ ป๋า และคณะได้ออกเดินทางจากประเทศไทย ในวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ โดยแวะฮ่องกง ไทเปและญี่ปุ่น ก่อนที่จะเริ่มการเยือนอเมริกาในวันที่ ๑๖ พฤษภาคม เป็นต้นไป

การเดินทางรอบโลกของสมเด็จฯ ในครั้งนี้ นอกจากท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกและพระราชโมลี ซึ่งได้รับนิมนต์ให้ร่วมเดินทางไปด้วยแล้ว ก็ยังมีอุบาสกอุบาสิกาซึ่งเป็นศิษย์สมเด็จฯ ขอตามไปด้วยอีก ๓๒ คน พระภิกษุเถรานุเถระอีก ๑๑ รูป ซึ่งก็เป็นขบวนที่ใหญ่น่าดูในการเดินทางรอบโลกในครั้งนี้

แห่งแรกที่สมเด็จฯ และคณะได้ไปเยือนก็คือ ศูนย์ตะวันออก-ตะวันตก (East-West Center) ในเกาะฮาวาย โดยทางรัฐบาลอเมริกันได้ส่งเจ้าหน้าที่ ๒ นาย นายมิทเชล และนายพอล สตาร์ซินสกี มาคอยต้อนรับเพื่ออำนวยความสะดวก ให้จากท่าอากาศยานเมืองโฮโนลูลู พร้อมทั้งจัดรถลีมูซีนขนาดใหญ่ให้ไว้สำหรับรับใช้สมเด็จฯ และคณะอีก ๒ คัน นับว่าเป็นการสะดวกดีมาก การเยี่ยมศูนย์ตะวันออก-ตะวันตก ซึ่งเป็นโปรแกรมแรกนั้น ได้รับการต้อนรับอย่างดี จากเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยและของศูนย์ รวมทั้งนักศึกษาคนไทยซึ่งได้ไปศึกษาอยู่ ณ ที่นั้นด้วย หลังจากเสร็จพิธีต้อนรับ และสมเด็จฯ ได้มอบสมุดภาพพุทธประวัติและเข็มรอบโลกเป็นที่ระลึกให้แก่ศูนย์ฯแล้ว ผู้อำนวยการได้นิมนต์ให้สมเด็จฯ เดินชมรอบๆ บริเวณมหาวิทยาลัย และได้นำชมศาลาไทยซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ไว้แก่ศูนย์ฯแห่งนี้ได้มีการบันทึกภาพร่วมกันไว้เป็นที่ระลึกด้วย หลังจากนั้นก็ได้นำสมเด็จฯ นั่งรถชมทัศนียภาพรอบๆ เกาะฮาวาย แล้วจึงนำส่งกลับที่พัก

โปรแกรมต่อไปเจ้าหน้าที่ของรัฐได้นำสมเด็จฯ และคณะไปเยี่ยมชมมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย UCLA ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ใหญ่โตและมีชื่อเสียงมาก ท่านรองอธิการบดีของมหาวิทยาลัยเป็นผู้มาต้อนรับและนำไปชมแผนกดนตรีนานาชาติซึ่งสมเด็จฯ ได้ให้ความสนใจมาก ดร.เดวิด มอร์ตัน ได้อธิบาย

และแสดงถึงการเล่นวงปี่พาทย์ไทย โดยนักศึกษานานาชาติต่างๆ ๕ ชาติ และได้พบปะพูดจากับคณะอาจารย์สอนอยู่ประมาณ ๑ ชั่วโมงครึ่ง ในโอกาสนี้ อาจารย์หญิงชื่อ ซูซาน ได้เดี่ยวจะเข้เพลงลาวแพนถวายสมเด็จฯอีกด้วย สมเด็จฯได้กล่าวชมเชยคณะอาจารย์ผู้สอนว่าเป็นผู้ที่มีจิตใจเสียสละอดทนและมีมานะที่จะพยายามเรียนรู้ถึงศิลปะของชาติต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางที่จะเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างมวลมนุษยชาติ อันจะนำไปสู่สันติสุขที่แท้จริงของโลก ได้อวยพรให้แก่คณะอาจารย์และแจกเหรียญที่ระลึกรอบโลก ซึ่งได้จัดทำขึ้นเป็นพิเศษเนื่องในโอกาสการเดินทางครั้งนี้แก่ทุกๆ คนในที่นั้น แล้วจึงได้อำลากลับที่พัก

เมื่อสมเด็จฯ ได้ไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยซานดิเอโกนั้น สมเด็จฯ และคณะผู้ที่ติดตามเป็นทางการได้มีโอกาสพบปะหารือกับเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของมหาวิทยาลัยเรื่องการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระดับอาจารย์ในโอกาสข้างหน้าด้วย ดร. เดลวิน ชไนเดอร์ ผู้อำนวยการแผนกพุทธศาสนศึกษาของมหาวิทยาลัยได้ให้ความสนใจในเรื่องนี้เป็นอันมากได้มีการตกลงกันว่าจะได้ทำการติดต่อกันในเรื่องอื่นๆ อีกในโอกาสต่อไป สมเด็จฯ ได้ประทานโอวาทแก่นักเรียนไทย ซึ่งมาต้อนรับอยู่ทุกหนทุกแห่งที่ได้เดินทางไปถึง อาทิ เช่นที่ลอสแองเจลิส ซานฟรานซิสโก ชิคาโก ฟิลาเดลเฟีย นิวยอร์ก วอชิงตัน เป็นที่ซาบซึ้งมาก นักเรียนบางคนถึงกับน้ำตาซึมทีเดียว โอวาทที่ประทานก็ได้อัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประทานซ้ำว่า ให้นักศึกษาเร่งขวนขวายศึกษาหาความรู้ เพื่อจะได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง สมเด็จฯ ได้ประทานโอวาทว่า “อุตส่าห์ข้ามน้ำข้ามทะเลมาหาความรู้ จากพ่อแม่พี่น้องมาไกลบ้าน ก็ให้ใช้วันเวลาให้คุ้มค่า จงใช้จ่ายเงินทองของพ่อแม่แต่พอสมควร อย่าสุรุ่ยสุร่าย อย่าเห็นพ่อแม่เป็นทาส สงสารท่านบ้างเถอะ ท่านอุตส่าห์ยอมลำบากหาเงินมาส่งเสียให้ลูกได้เล่าเรียน ก็เพื่อความเจริญก้าวหน้าของลูก ประการสำคัญต้องเรียนให้สำเร็จ เพื่อความชื่นใจของพ่อแม่ และเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ ของเราทุกคนต้องสร้างความดีไว้ เพื่อความดีในอนาคต นักศึกษาทุกคนในที่นี้ก็เรียกได้กำลังสร้างความดีอยู่ แต่ขอให้จำไว้ว่าความดีสุดยอดคือความประพฤติดี”

นอกจากมหาวิทยาลัยหลายแห่งที่สมเด็จฯ และคณะไปเยี่ยมแล้ว สมเด็จฯยังได้ไปเยี่ยมโบสถ์ทางศาสนาโรมันคาทอลิกและโบสถ์คริสเตียนนิกายโปรแตสแตนต์ อีกหลายแห่งด้วยกัน อาทิ เช่น โบสถ์เซ็นต์แพทริก ในนิวยอร์ก โบสถ์วอชิงตัน คาธีดรัล ในวอชิงตัน และคณะมิชชั่นแซน หลุยส์เรย์ในซานดิเอโก เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังได้ไปเยี่ยมวัดพุทธศาสนาในซานฟรานซิสโกและในเบริกเลย์ รัฐแคลิฟอร์เนียด้วย ที่วัดพุทธศาสนาแห่งอเมริกาในซานฟรานซิสโก ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานให้ไว้ สมเด็จฯ ได้สนใจวิธีการเผยแพร่ธรรมะแก่ประชาชนของสถานบันแห่งนี้เป็นอันมาก คือเขามีการสอนโดยการบันทึกเทป มีการแต่งนิทานและแต่งหนังสือสอนเด็กโดยเฉพาะ มีการบันทึกการสอนด้วยเทปโทรพิมพ์ที่เรียกว่าวีดิโอเทปและนำไปออกอากาศทางสถานีประจำท้องถิ่น เพื่อสอนประชาชน และเพื่อส่งไปตามสำนักสงฆ์ต่างๆ ในเครือเดียวกัน มีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจ แต่ไม่มีเวลาในวันธรรมดา ได้มีโอกาสมาเรียนในวันอาทิตย์ นับว่าเป็นการเผยแพร่ที่กว้างขวางมาก ซึ่งสมเด็จฯได้ปรารภว่าน่าจะมาลองทำดูบ้างในเมืองไทย

ขณะที่สมเด็จฯและคณะพักอยู่ในกรุงวอชิงตันนั้น ฯพณฯ ยู.อเล็กซิส จอห์นสัน ซึ่งรักษาการในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอยู่ขณะนั้น ได้เป็นผู้ต้อนรับสมเด็จฯ ป้าและคณะ โดยมี ฯพณฯ เอกอัครราชทูตไทย สุนทร หงส์ลดารมณ์ เป็นผู้นำเข้าพบด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดียิ่ง สมเด็จฯ และคณะได้ชมสิ่งของจากนานาชาติซึ่งชาติต่างๆ ได้มอบให้แก่กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐตั้งแสดงแก่ประชาชน ณ บริเวณกระทรวงการต่างประเทศด้วยความสนใจ สมเด็จฯ ได้มอบตะลุ่มมุก ๑ ใบให้จัดตั้งแสดงในส่วนที่เกี่ยวกับเมืองไทยไว้ด้วย ซึ่งก็เป็นที่ชื่นชมยินดีแก่เจ้าหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง

เมืองสุดท้ายที่สมเด็จฯ ป้า และคณะได้เยี่ยมชมเป็นทางการในอเมริกาก็คือเมืองนิวยอร์ก ที่เมืองนิวยอร์กนี้ สมเด็จฯ ได้ไปเยี่ยมชมโบสถ์เซ็นต์แพทริก ซึ่งสวยงามเป็นสง่ามาก สมเด็จฯ ได้ขึ้นไปบนยอดตึกเอ็มไพร์สเตท ได้ไปชมตึกสหประชาชาติ ร็อกกีเฟลเลอร์ สแควร์ ย่านฟิฟท์เอเวอนิวอันลือชื่อ และเซ็นทรัลพาร์ค อันสงบร่มรื่นท่ามกลางตึก ระฟ้าอีกด้วย และก็เนื่องในวันนั้นเป็นวันวิสาขบูชา สมเด็จฯ จึงได้ประกอบพิธีเวียนเทียน เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนานี้ที่วัดจีนในนครนิวยอร์กร่วมกับคนไทยอีกประมาณ ๓๐๐ คนเป็นที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง สมเด็จฯ ได้ปรารภว่า การต้อนรับที่สมเด็จฯ และคณะที่ได้รับในอเมริกานี้อบอุ่นเป็นกันเอง รู้สึกเหมือนไม่ได้อยู่ไกลจากเมืองไทยเท่าไรเลย และในทำนองเดียวกันผู้ที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสมเด็จฯ และคณะ ก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่าสมเด็จฯ ช่างเป็นอาคันตุกะที่สะดวก และง่ายแก่การต้อนรับจริงๆ

เมื่อสมเด็จฯ และคณะได้เข้าไปชมทำเนียบไวท์เฮาส์นั้น ที่ปรึกษาพิเศษของประธานาธิบดีนิกสันได้มาต้อนรับและได้ถวายปากกาของท่านประธานาธิบดีแก่สมเด็จฯ หนึ่งด้าม เพื่อเป็นที่ระลึกพร้อมทั้งถวายคำอธิบายว่า ปากกาด้ามนี้เป็นด้ามที่ประธานาธิบดีได้ใช้ลงนามในเอกสารสำคัญๆ หลายฉบับแล้ว ขอถวายสมเด็จฯ ไว้เป็นที่ระลึก เนื่องในการที่ได้มาเยี่ยมทำเนียบไวท์เฮาส์ในวันนี้ สมเด็จฯ ได้ตอบขอบใจในการต้อนรับอันดียิ่ง ได้แจกเหรียญรอบโลกแก่เจ้าหน้าที่ทุกท่าน และได้มอบสมุดภาพพุทธประวัติและเหรียญทองแก่ที่ปรึกษาพิเศษ พร้อมทั้งได้ฝากไว้อีก ๒ เหรียญเพื่อมอบให้แก่ประธานาธิบดี และภรรยาอีกด้วย

คำปราศรัยตอนหนึ่งที่สมเด็จฯ ได้กล่าวตอบในการต้อนรับที่ทำเนียบไวท์เฮาส์มีว่า "ไม่น่าสงสัยที่นักเรียนไทยส่วนมากมุ่งมาหาความรู้ต่อในประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะได้เห็นแล้วว่า เมืองอเมริกามีความเจริญมากในด้านการศึกษาและการพัฒนา คนอเมริกันก็มีน้ำใจกว้างขวางโอบอ้อมอารีแก่คนต่างถิ่นโดยมิได้รังเกียจเดียดฉันท์ ได้ยินข่าวเรื่องความเรื่องความเจริญก้าวของอเมริกามามาก ก็ใคร่จะมารู้มาเห็นด้วยตนเอง ซึ่งก็สมความตั้งใจ ขอขอบใจรัฐบาลอเมริกาครั้งนี้และขออวยพรให้ท่านประธานาธิบดีจงมีแต่ความสุข มีกำลังกายกำลังใจที่เข้มแข็ง เพื่อที่จะปฏิบัติภารกิจ เพื่อความสงบสุขของชาวโลกต่อไป"

จากหนังสือสงกรานต์ พ.ศ.๒๕๑๖

สหศึกษาบาลี ๔๐

โดย พระธรรมราชานุวัตร วัดพระเชตุพน ฯ

"สหศึกษาบาลี" เป็นโรงเรียนสอนภาษาบาลี แก่พระภิกษุสามเณร เป็นการศึกษาแผนกหนึ่งของคณะสงฆ์คู่กับการศึกษานักธรรม ซึ่งนักธรรมนั้น มีเรียนเกือบทุกวัด เฉพาะวันเข้าพรรษาเท่านั้น ส่วนการเรียนบาลีนั้น แต่ละจังหวัดมีวัดที่เปิดการเรียนภาษาบาลียังมีไม่มาก แล้วแต่เจ้าคณะเจ้าอาวาสที่มีศรัทธา ต่างคนต่างทำ คณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม กล่าวได้ว่าเป็นจังหวัดแรกที่เปิดโรงเรียนบาลีเป็นลักษณะโรงเรียนประจำจังหวัดขึ้น และประสบความสำเร็จได้อย่างน่าชื่นชม ดังจะเป็นได้จากสถิติที่ปรากฏอยู่ในหนังสือนี้แล้ว

ก่อนที่จะมาถึงวันนี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ ข้าพเจ้า ขณะนั้นเป็นพระครูปลัดธรรมจริยวัฒน์ นำข้อสอบบาลีสนามหลวงไปเปิดสอบที่จังหวัดนครปฐม กำหนดวันแรม ๑๐ - ๑๑ - ๑๒ ค่ำ เดือน ๓ เป็นประจำทุกปี ในปีนั้นตรงกับวันที่ ๓-๔-๕ มีนาคม สถานที่สอบคือวัดของเจ้าคณะจังหวัด เวลานั้นท่านเจ้าคุณพระปฐมนคราจารย์ วัดเสนหา อำเภอเมือง เป็นเจ้าคณะจังหวัด ในการสอบบาลีสนามหลวงถือว่าเป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ประจำปี พระภิกษุที่มีตำแหน่งหน้าที่จะต้องมาประชุมกันอย่างพร้อมเพรียงเพื่อการนี้

วันที่ ๓ มีนาคม ซึ่งเป็นวันประกอบพิธีเปิดสอบวันแรก จึงพระสังฆาธิการต่างๆ มาประชุมพร้อมหน้าพร้อมตา ตอนนั้นการปกครองคณะสงฆ์ใช้ พ.ร.บ. การปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ กรรมการสงฆ์จังหวัด คือ พระมหาทองม้วน ป.ธ. ๓ วัดโพรงมะเดื่อ ศึกษาธิการจังหวัด เจ้าคุณพระวิหารการโกวิท (หลวงพ่อเกิด) วัดทัพหลวง สาธารณูปการจังหวัด เผยแผ่จังหวัดว่าง พระครูปัจฉิมทิศบริหาร (ฉอย) วัดโพรงมะเดื่อ เจ้าคณะอำเภอเมือง หลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอม ยังเป็นพระครูทักษิณานุกิจ เจ้าคณะตำบลดอนยายหอม พระมหาปัญญา อินฺทปญฺโญ วัดกลางบางแก้ว ศึกษาอำเภอนครชัยศรี ยังมีกรรมการสงฆ์อำเภอและพระคณาธิการอื่นๆ อีก

หลังจากเสร็จพิธีและดำเนินการสอบแล้ว พระคณาธิการที่มิได้มีหน้าที่ดูแลห้องสอบ ก็จะนั่งโต๊ะกรรมการกลางหรือโต๊ะรับแขก ซึ่งก็เป็นพระเถระที่ข้าพเจ้ามีความคุ้นเคย เคารพนับถือมาก่อนข้าพเจ้าจึงร่วมวงสนทนาด้วย พระเถระที่จุดประกายความคิดอันก่อให้เกิด "สหศึกษาบาลี" ข้าพเจ้ายังจำคำปรารภเชิงถามของท่านได้ก็คือ ท่านเจ้าคุณพระวิหารการโกวิท หลวงพ่อเกิด วัดทัพหลวง ท่านปรารภขึ้นว่า "ท่านพระครูฯ ทำยังไง การเรียนบาลีของเราจึงจะดีขึ้นได้" อันหมายถึงการเรียนบาลี ซึ่งหมายถึงการเรียนบาลี ซึ่งมีจำนวนนักเรียนเข้าสอบน้อย คำปรารภของท่านเจ้าคุณฯ หลวงพ่อเกิด แทงใจดำของข้าพเจ้า

ชนิดตรงเป้าร้อยเปอร์เซ็นต์ทีเดียวก็คือ ต้องรวมสำนักเรียนบาลีวัดต่างๆ ให้คงมีแต่เพียงสำนักเดียว เป็นศูนย์กลาง เหมือนโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัด ตั้งชื่อเป็นกลางๆ เพื่อมิให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นของวัดนั้นวัดนี้ แล้วนักเรียนอยู่ประจำวัดต่างๆ มิให้อยู่เพียงแห่งเดียว เวลาสอบไล่นักเรียนก็คงสังกัดอยู่ในวัดของตน เพื่อให้วัดนั้นๆ มีพระภิกษุสามเณรอยู่ประจำและมีความภาคภูมิใจ วัดที่มีจำนวนนักเรียนอยู่ ๑๐-๒๐ รูป ก็ให้คณะสงฆ์ถือว่าเป็นสำนักเรียนบาลีด้วย ครูก็ต้องกระจายอยู่ทุกวัด พระคณาธิการ เจ้าคณะผู้ปกครองผู้ปกครองทั้งจังหวัดเป็นกรรมการในฐานะเป็นโรงเรียนของคณะสงฆ์จังหวัด โดยให้ศึกษาธิการ จังหวัดเป็นผู้จัดการรับผิดชอบ สมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงจัดการศึกษาทรงจัดตั้งวัดใหญ่ๆ เป็นสำนักเรียนรวมหลาย วัดให้เรียนแห่งเดียวกัน มีเงินอุดหนุนสำนักเรียนเป็นสัดเป็นส่วน

พระเถรานุเถระที่ร่วมวงสนทนา อาทิ เช่น ท่านเจ้าคุณพระวิหารการโกวิท พระมหาทองม้วน ฟังแนวความคิดที่ข้าพเจ้าเคยคุยกับพระมหาทองม้วนมาแล้วนั้น คงจะด้วยเดชะแห่งพุทธานุภาพ บารมีแห่งพระบรมสารีริกธาตุ ณ องค์พระปฐมเจดีย์บันดาล ทำให้พระคณาธิการนั้นพลอยเห็นดีเห็นงามขึ้นโดยฉับพลัน อย่างมิได้คาดหมายไว้ ตกลงนัดประชุมกันที่โบสถ์วัดพระงามในวันรุ่งขึ้น คือวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ ทันที เพราะผู้ที่เกี่ยวข้องมาในงานสอบบาลีนั้น วัดพระงามไม่ห่างจากวัดเสนหา เสร็จประชุมแล้วจะได้ไปฉันเพลที่นั่นได้ทันเวลา

ในการประชุมวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ พระคณาธิการ เจ้าสำนักเรียนบาลีและครูมาประชุมกันอย่างน่ายินดีมาก ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญคือ พระมหาทองม้วน เจ้าคุณพระวิหารโกวิท พระครูทักษิณานุกิจ พระมหาปัญญา ยังมีท่านอื่นๆ อีก ข้าพเจ้าได้ชี้แจงเหตุผล ตลอดทั้งเค้าโครง รูปลักษณะโรงเรียนบาลีประจำจังหวัดนครปฐม หลังจากปรึกษาหารือกันแล้วพระคณาธิการที่ตั้งโรงเรียนบาลีอยู่แล้ว ต่างแสดงความยินดีที่จะนำนักเรียนมาเรียนรวมกัน โดยเฉพาะพระมหาปัญญา ศึกษาอำเภอนครชัยศรี มีความเต็มใจมาก ก็ตกลงหลักการ ดังนี้

ตั้งโรงเรียนบาลีจังหวัดนครปฐมขึ้น เป็นของคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม โดยมีศึกษาจังหวัดนครปฐม (พระมหาทองม้วน) เป็นผู้อำนวยการ ขออนุญาตใช้วิหารคด องค์พระปฐมเจดีย์ เป็นโรงเรียนมีชื่อเป็นกลางๆ

๑. ขออาราธนาท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (โชติ ป.ธ. ๘) เจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักเรียนเพื่อยกย่องในฐานะพระมหาเถระผู้อาวุโส และเจริญด้วยคุณวุฒิ - วัยวุฒิ ๘

๒. ขอให้โรงเรียนบาลีทุกแห่งมาเรียนรวมกันแห่งเดียว

๓. ขอให้วัดพระงาม วัดไผ่ล้อม วัดห้วยจระเข้ เป็นที่พักของนักเรียนวัดต่างๆ สำหรับวัดพระปฐมเจดีย์ สุดแต่จะสะดวก

๔. ขอให้ครูทุกวัดเป็นครูเช่นเดิม และพักอยู่กับนักเรียนของตน

๕. ขอให้เจ้าคณะอำเภอเป็นผู้จัดหานักเรียนส่งมาเรียน

๖. พระมหาทองม้วน ศึกษาจังหวัดเป็นครูใหญ่ พระมหาปัญญา ศึกษาอำเภอ ฯ เป็นผู้ช่วย
๗. พระครูทักษิณานุกิจ (หลวงพ่อเงิน) วัดดอนยายหอม เป็นอาจารย์ฝ่ายปกครอง
๘. พระคณาธิการตั้งจังหวัด เป็นกรรมการอุปถัมภ์
๙. เชิญฆราวาสเป็นกรรมการอุปถัมภ์
๑๐. ในระยะเริ่มแรกนี้ ขออาราธนาพระเถระมาอยู่ประจำวัดที่นักเรียนพักโดยเฉพาะวัดที่ยังว่างเจ้าอาวาส คือ พระครูสมุห์พ่วง วัดบ่อตะกั่ว มาอยู่วัดพระงาม พระครูปัจฉิมทิศบริหาร วัดโพรงมะเดื่อ เจ้าคณะอำเภอเมือง มาอยู่วัดห้วยจระเข้ ส่วนวัดไผ่ล้อม พระอธิการทองพูน เป็นเจ้าอาวาส ขอนิมนต์หลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอมมาอยู่เป็นประธาน เพื่อช่วยอุปถัมภ์ในการก่อสร้างโบสถ์

ข้าพเจ้าขอให้พระมหาทองม้วน ศึกษาจังหวัด เป็นหัวหน้า พร้อมด้วยท่านเจ้าคุณพระวิหารการ - โกวิท สาธารณูปการจังหวัด พระครูปัจฉิมทิศบริหาร เจ้าคณะอำเภอเมือง เป็นผู้ไปอาราธนาและขออนุญาต ใช้พระวิหารคดต่อท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ ส่วนชื่อโรงเรียนข้าพเจ้าจะไป กราบทูลขอท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ซึ่งขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์ เป็นพระธรรมดิลก เจ้าคณะตรวจการ ภาค ๗ และตกลงจะมีการประชุมใหญ่รวมกันที่วัดไผ่ล้อม วันทำพิธียกช่อฟ้าโบสถ์ พระอธิการทองพูน เจ้าอาวาส ยินดีถวายความสะดวกทุกประการ

หลังออกจากโบสถ์วัดพระงามแล้ว ข้าพเจ้าจำได้ว่า พระเถรานุเถระที่ร่วมประชุม มีความรู้สึกยินดีพอใจกันมาก ตลอดเวลาในการสอบบาลีคราวนั้น ก็คุยแต่เรื่องนี้

การประชุมครั้งที่ ๒ ที่วัดไผ่ล้อม เข้าใจว่าเป็นวันข้างขึ้นเดือน ๔ คุณโยมแอ้ กลกิจ ซึ่งเป็นผู้จัดการสร้างโบสถ์ และเป็นผู้หนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญของโรงเรียนสหศึกษาตั้งแต่เริ่มแรกจัดภัตตาหารเพลถวายพระคณาธิการและครูที่มาประชุมทั้งหมด หลังจากฉันเพลแล้ว ก็ประชุมกันต่อเรื่องต่างๆ ที่มอบหมายหน้าที่ไปนั้น ตกลงสำเร็จทุกอย่าง ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ทรงตั้งชื่อโรงเรียนสหศึกษาบาลี ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก ทรงรับเป็นเจ้าสำนักเรียนเข้ามาเรียนรวมกัน ตกลงกำหนดพิธีเปิดโรงเรียนวันวิสาขบูชา วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๔ เจ้าคณะตรวจการภาค ๗ เป็นประธาน ข้าพเจ้าได้ขอให้คุณโยมแอ้ กลกิจ คุณโยมสอาด ตู้จินดา คุณโยมทิม ประพันธศิริ หมื่นฐานาภิบาล โยมง้อ หลิมไพบูลย์ เป็นธุระจัดหาอุปกรณ์โต๊ะ เก้าอี้ ภาชนะน้ำดื่มและหนังสือสมุดเรียน ข้าพเจ้าเป็นผู้จัดการเขียนคำประกาศทั้งปวง

วันประกอบพิธีเปิดเรียนวันวิสาขบูชา วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๔ ท่านเจ้าคุณสมเด็จฯ ป๋า เจ้าคณะตรวจการ ภาค ๗ ทรงเป็นประธาน ประกอบพิธีที่พระวิหารหลวง องค์พระปฐมเจดีย์ การเรียนการสอนในระยะเริ่มแรกมีปัญหานานาประการ เพราะเป็นการเริ่มต้นใหม่ คณะครูนักเรียนมีความอดทนสูง พระมหาปัญญา นำนักเรียนจากวัดตุ๊กตามา ๑๙ รูป พบปัญหาใหญ่ คือ ตกลงกันว่าจะให้มาอยู่ที่วัดไผ่ล้อม แต่เจ้าอาวาสขัดข้อง ที่พักไม่พร้อม ต้องไปพักที่ศาลาวัดห้วยจระเข้ พระมหาปัญญาและนักเรียน เดินทางไปกลับวัดห้วยจระเข้กับองค์พระปฐมเจดีย์ ด้วยวิริยะอุตสาหะจริง แล้วยังมีปัญหา

เรื่องหลวงพ่อเงินไม่มาประจำวัดที่ไผ่ล้อม ด้วยเหตุผลอันเดียวกันกับคณะพระมหาปัญญา คือพระอธิการทองพูน เจ้าอาวาสไม่พร้อม เป็นเหตุให้พระครูสมุห์พ่วงเลยไม่มาอยู่วัดพระงาม สุดท้ายคงเหลือแต่พระครูปัจฉิมทิศบริหารรูปเดียว ต้องมาเปลี่ยนอยู่วัดพระงามเพราะมีพระเณรมากแต่หลวงพ่อเงินมิได้ทอดทิ้งแวะเวียนมาเยี่ยมและนำสิ่งของมาแจกครูนักเรียนเป็นประจำ หลวงพ่อเงินเป็นผู้ที่ให้กำลังใจสำคัญตั้งแต่ต้นตลอดมาจนมรณภาพ

คณะพระสังฆาธิการผู้ริเริ่มและเจ้าอาวาสวัดต่างๆ พากันสนับสนุน ชาวตลาดนครปฐมตื่นเต้นดีใจกันมาก พระภิกษุสามเณรนักเรียนไป-กลับโรงเรียน เดินเป็นแถว งดงาม น่าเสียดายที่เดี๋ยวนี้ ไม่เห็นภาพนั้นอีกแล้ว

ต่อมา คณะสงฆ์เปลี่ยนแปลงวิธีปกครอง ในส่วนภูมิภาค แยกกันระหว่างคณะมหานิกายกับคณะธรรมยุต พระครูทักษิณานุกิจ (หลวงพ่อเงิน) วัดดอนยายหอม ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคุณพระธรรมวาทีคณาจารย์ พระมหาปัญญา เป็นศึกษาจังหวัดและเป็นครูใหญ่แทนพระมหาทองม้วน ซึ่งลาสิกขาและท่านเจ้าคุณพระสมุทรคุณากร (ชิต ชิตวิปุโล) วัดตึกฯ สมุทรสาคร ก็ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสแทน ท่านเจ้าคุณพระธรรมวโรดมซึ่งได้มรณภาพไปแล้ว และเป็นเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม (มหานิกาย)

โรงเรียนสหศึกษาบาลี เจริญมาโดยลำดับ มีนักเรียนขยายออกไปยังวัดต่างๆ ที่สามารถไปมาได้ตั้งแต่วัดเสถียรรัตนาราม อำเภอนครชัยศรี วัดพระประโทณฯ วัดวังตะกู วัดเสนหา ตลอดทั้งยังมีนักเรียนจากจังหวัดใกล้เคียงมาเรียน นักเรียนจบประโยคสูงสุด คือ ป.ธ. ๙ จำนวน ๑๒ รูป นักเรียนโรงเรียนสหศึกษาบาลีนี้ ในปัจจุบันเป็นพระราชาคณะ (เจ้าคุณ) พระครูเจ้าคณะอำเภอและยังเป็นครูสอนของโรงเรียนอีกด้วย ส่วนที่ลาสิกขา ก็บำเพ็ญประโยชน์แก่บ้านเมือง

ปัญหาเรื่องการศึกษาบาลีจังหวัดนครปฐมนี้ เป็นปัญหาที่ข้าพเจ้าคิดมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นสามเณร ตอนมาเรียนที่วัดพระเชตุพนฯ พ.ศ. ๒๔๘๓ เคยเห็นสถิติจำนวนนักเรียนส่งเข้าสอบของจังหวัดนครปฐมน้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ หลายจังหวัด ทั้งๆ ที่เป็นจังหวัดที่พระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแพร่เป็นแห่งแรก ความเจริญทางพระพุทธศาสนาไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งบุคคลและวัตถุ ข้าพเจ้าเองก็เคยมีส่วนในการตั้งโรงเรียนบาลีขึ้นที่วัดพระงามกับพระอธิการทองคำ เจ้าอาวาส ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ มีนักเรียนเป็นสามเณร ๑๒ รูป นิมนต์ครูไปจากวัดพระเชตุพน ไม่ทันถึง ๒ ปี หายหมดทั้งครูและนักเรียน

ต่อมาวันหนึ่ง จำไม่ได้ว่า พ.ศ. ไหน จำได้แต่ว่าวันนั้นเป็นวันโกน ข้าพเจ้าพบกับพระมหาทองม้วนที่กุฏิพระมหาแคล้ว วัดพระเชตุพน ขณะกำลังปลงผมอยู่ ข้าพเจ้าปรารภกับพระมหาทองม้วนในฐานะเป็นศึกษาจังหวัด ถึงการปรับปรุงการเรียนบาลีของจังหวัดนครปฐม ข้าพเจ้าได้สรุปภาพในอดีตที่ผ่านมาเราได้พยายามตั้งโรงเรียนกันมาแล้ว เริ่มแต่วัดพระปฐมเจดีย์ ตั้งแต่ครั้งท่านเจ้าคุณฯ เจ้าอาวาส วัดพระปฐมเจดีย์เป็นเจ้าคณะมณฑลนครชัยศรี ท่านเป็นเปรียญ ๘ ประโยค ก็ไม่ปรากฏว่ามีผู้สอบได้ ท่านพระครูอุตตรการบดี (หลวงพ่อสุข) วัดห้วยจระเข้ เจ้าคณะแขวง (อำเภอ) เมืองนครปฐมก็เคยตั้งโรงเรียน

บาลีอยู่หลายปี เมื่อข้าพเจ้าเป็นสามเณรปีแรก (พ.ศ. ๒๔๘๐) คุณศิริ (ป๊วย) บุณฑะประเสริฐ บวชเป็นภิกษุอยู่วัดพระงามด้วยกัน เดินไปเรียนบาลีที่วัดห้วยจระเข้ ก็ยังไม่มีพระมหาเปรียญแล้วก็เลิก หายไป พ.ศ. ๒๔๙๑ ที่วัดพระงาม เปิดโรงเรียนบาลีอีก ก็ไม่สำเร็จ วัดโพรงมะเดื่อ มีเปรียญได้ ๒ รูป คือพระมหาทองม้วน กับพระมหาเฟื่องเท่านั้น ตอนนี้ทางวัดพะเนียงแตก ก็มีเรียน มีอีกแห่งหนึ่งที่ทำว่าเป็นหลักฐาน คือวัดเสนหา อำเภออื่น ๆ ก็มีวัดตุ๊กตา อำเภอนครชัยศรี เป็นต้น

เหตุที่ทำให้สำนักเรียนบาลีในต่างจังหวัดไม่เป็นปึกแผ่นนั้น มีปัจจัยที่พอจะสรุป ได้หลายประการ เช่น

๑. จัดตั้งสำนักเรียนขึ้นเอง ด้วยกำลังศรัทธา อยู่ได้ตามบารมีของเจ้าสำนักเรียนเท่านั้น

๒. เจ้าสำนักเรียน มิได้เป็นเปรียญ สอนเองไม่ได้ ต้องอาศัยครูจากกรุงเทพฯ ทำให้ขาดแคลนครู หากเจ้าสำนักเป็นเปรียญ สามารถสอนเองได้ ก็พอเป็นไป

๓. นักเรียนมีเฉพาะวัดที่ตั้งสำนักเรียนวัดเดียว มิได้รับการสนับสนุนจากวัดอื่น ขาดแคลนนักเรียน

๔. การเรียนบาลีชั้นต้นกว่าจะเข้าสอบไล่ ต้องเรียน ๒ - ๓ ปี เรียนยาก สอบไล่ได้ก็ยาก มองไม่เห็นอนาคต

๕. คณะสงฆ์ไม่มีองค์กรรับผิดชอบ องค์การศึกษามีหน้าที่เพียงออกข้อสอบและตรวจข้อสอบปีละครั้งเท่านั้น

จะอย่างไรก็ตาม ยังมีส่วนที่ข้าพเจ้าได้เคยปรารภมาแต่ต้น ในการศึกษาภาษาบาลีนั้นควรสอนพิเศษภาษาไทยด้วย เพราะพื้นความรู้ด้านภาษาไทยของเราขนาดไหน ย่อมเป็นที่ทราบกันดี ถ้ามีความรู้ด้านภาษาไทยดี ก็จะเรียนง่ายขึ้นและควรสอนภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เพิ่มเป็นภาษาที่สองที่สามอันจักเกื้อกูลแก่การเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่กรมการศาสนา โดยกองศาสนศึกษามองเห็นประโยชน์ของการศึกษาของพระภิกษุสามเณร จัดตั้งพระปริยัตินิเทศก์ จัดงบประมาณสนับสนุน หากคณะสงฆ์และทางราชการจะตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อพิจารณาปรับปรุงศึกษาบาลีและนักธรรมให้เหมาะแก่กาลสมัย คงจะเป็นคุณประโยชน์ยิ่งใหญ่แก่พระพุทธศาสนา มิปล่อยให้โรงเรียนบาลี - นักธรรมต้องว้าเหว่

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย

บทนำ

เรืองเรืองไตรรัตน์พ้น พันแสง
รินรสพระธรรมแสดง ค่ำเช้า
เจดีย์ระดะแซง เสียดยอด
ยลยิ่งแสงแก้วเก้า แก่นหล้าหลากสวรรค์
โบสถ์ระเบียงมณฑปพื้น ไพหาร
ธรรมาสน์ศาลาลาน พระแผ้ว
หอไตรระฆังขาน ภายค่ำ
ไขประทีปโคมแก้ว ก่ำฟ้าเฟือนจันทร์

เวลาเช้าๆ เราจะเห็นพระภิกษุสามเณรห่อผ้าจีวรสีเหลืองอร่ามออกเดินบิณฑบาต ทั้งในเมืองและชนบท และแต่ละหมู่บ้านแต่ละตำบลจะมองเห็น โบสถ์ วิหาร และศาลา อันเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงที่ตั้งของวัดมีอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ อนึ่งในเขตตัวเมืองหรือหมู่บ้านที่มีคนอยู่มากเป็นชุมชนใหญ่ก็จะมีวัดหลายๆ วัด บางเมืองมีวัดตั้งอยู่เรียงราย อันส่อแสดงถึงความเจริญของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวง วัดแต่ละวัดมีบริเวณกว้างขวาง ถาวรวัตถุปูชนียสถานใหญ่โตวิจิตรงดงามแม้ในพระบรมมหาราชวัง อันเป็นเขตพระราชฐานก็มีวัดอยู่คือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม หรือวัดพระแก้ว

วัดเป็นที่อยู่ของพระภิกษุสามเณร และยังเป็นเสมือนหอพักของนักเรียน นักศึกษา เป็นสถานที่ทัศนศึกษาของนักเรียน นักศึกษาและชาวต่างประเทศ เป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนาโคลงสองบทข้างต้นนั้น ได้กล่าวพรรณนาให้เห็นถึงพระคุณของพระรัตนตรัยและภาพความงามของวัด เป็นที่ไพเราะจับใจมาก

๑.๑ ศาสนาประจำชาติ

การที่รัฐหรือประเทศนั้นๆ และประชากรจะอยู่กันอย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่น มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เรียกว่า ชาติได้นั้น จะต้องมีอุดมการณ์ของชาติ สร้างความปรารถนาร่วมกันเพื่อให้เกิดค่านิยมในสิ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการคือ

- ศาสนา

- ภาษาและวรรณคดี
- ความหลังในทางประวัติศาสตร์
- รูปของรัฐบาล ซึ่งมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่

อุดมการณ์ดังกล่าวมานี้ จะเป็นพลังก่อตั้งเป็นประเทศเป็นรัฐ อันจะทำให้ประเทศสามารถรวมประชาชาติไว้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ตั้งอยู่ได้ตลอดเวลายาวนาน เช่น ประเทศไทยเรา

องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการดังกล่าวมาแล้วนั้น ศาสนานับว่าเป็นองค์ประกอบที่มีคุณค่าอันสำคัญ และมีความจำเป็นมากอย่างยิ่งต่อการก่อตั้งเป็นประเทศชาติ เพราะศาสนามีบทบาทสำคัญต่อเรื่องราวความเป็นไปของประเทศชาติและโลกมาตลอด ในประวัติการณ์ของมนุษยชาติ ศาสนาเป็นพลังสำคัญในการยกฐานความคิดอ่านของมนุษย์ให้สูงส่งยกระดับของสังคมให้เป็นสังคมที่มีระเบียบเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปวัฒธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี ประเทศไทยเราจึงได้ยกฐานะของศาสนาขึ้นเป็นสถาบันสำคัญของชาติสถาบันหนึ่งในสามสถาบัน ดังปรากฏอยู่ที่ธงชาติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงเป็นผู้ให้กำเนิดธงชาติไทย และพระราชทานนามว่า ธงไตรรงค์ ซึ่งแปลว่า ธงสามสี คือสีแดงหมายถึงชาติ สีขาวหมายถึงศาสนา และสีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ ดังได้ทรงพระราชนิพนธ์คำประพันธ์บทหนึ่ง ที่แสดงถึงความหมายของสีทั้งสามของชาติ ดังนี้

ขอร่ำรำพรรณบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด
ขาว คือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ หมายพระไตรรัตน์
และธรรมะคุ้มจิตไทย
แดง คือโลหิตเราไซร้ ซึ่งยอมสละได้
เพื่อรักษะชาติศาสนา
น้ำเงิน คือสีโสภา อันจอมประชา
ธ โปรดเป็นของส่วนองค์
จัดริ้วเข้าเป็นไตรรงค์ จึ่งเป็นสีธง
ที่รักแห่งเราชาวไทย
ทหารอวตารนำไป ยงยุทธวิชัย
วิชิตก็ชูเกียรติสยามฯ

จากดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ ๒๔๖๑ หน้า ๔๒

พระราชนิพนธ์ของพระองค์ ผู้ให้กำเนินธงไตรรงค์บทนี้บ่งชัดว่า สีขาวที่หมายถึงศาสนานั้น ก็

คือ พระพุทธศาสนานั่นเอง เพราะคำว่าไตรรงค์ หมายพระไตรรัตน์ นั้นก็เท่ากับ หมายถึง พระรัตนตรัย อันเป็นที่เคารพของพุทธศาสนานิกชนทั้งปวง เราจึงกล่าวกันอยู่เสมอว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย

อาจจะมีบางคนโต้แย้งว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาตินั้น เป็นเพียงคำกล่าวที่ไม่แน่นอน ไม่มีกฎหมายฉบับใดระบุไว้เลยว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย แต่สิ่งที่เป็นความจริงจนเป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไปแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่น ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายระบุว่าดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออก เพราะเป็นที่รู้กันโดยทั่วไปแล้วคำว่าศาสนาประจำชาติ ก็คือศาสนาที่คนส่วนมากของประเทศนั้นๆ นับถือ ศาสนาใดก็ตามถ้าพลเมืองในประเทศนับถือไม่ถึง ๕๐% ก็ไม่นับว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ถ้ามีผู้นับถือ ๕๐% ขึ้นไปจึงจะนับได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติ

ประเทศไทยเรามีผู้นับถือพระพุทธศาสนา ๙๕.๐๒% ที่เหลืออีกไม่ถึง ๕% นับถือศาสนาอื่นบ้าง ไม่นับถือศาสนาใดๆ เลยก็มีบ้างแต่เป็นส่วนน้อย เพราะธรรมดามนุษย์เราย่อมจะต้องยึดถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นที่พึ่งเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนาหรือลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน" ก็ตาม แต่ก็มีบทบัญญัติที่แสดงให้ เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา ก็คือ รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศทุกฉบับ ย่อมมีบทบัญญัติไว้ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๒๑) มาตรา ๗ บัญญัติไว้ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก โดยบทบัญญัตินี้ องค์พระประมุขของประเทศต้องเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา

๑.๒ วัดคือสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา

คนไทยเรานับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมานับเวลาเป็นพันปี หลักฐานของพระพุทธศาสนาคือโบราณวัตถุที่ยังคงปรากฏอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ มีนักโบราณคดีได้ขุดค้นโบราณวัตถุเหล่านั้นขึ้นศึกษา และจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา รูปลักษณะของวัดแต่ละยุคแต่สมัยนั้นก็คงเป็นรูปแบบคล้ายคลึงกัน ดูได้จากวัดตั้งแต่สมัยเชียงแสน สุโขทัย อยุธยา ต่อมาจนถึงปัจจุบัน คือ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ จะเปลี่ยนแปลงแต่ด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมอันเป็นส่วนแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ความเจริญของวัดก็หมายถึงพระสงฆ์ด้วย วัดเปรียบเหมือนร่างกายพระสงฆ์เหมือนจิตใจ วัดที่มีพระสงฆ์อยู่อาศัย ทำให้เหมือนมีชีวิตจิตใจ วัดไม่มีพระสงฆ์ หรือมิได้ใช้เป็นสถานประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์ก็เป็นวัดร้าง วัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา

ปัจจุบัน (สถิติ พ.ศ.๒๕๒๘ สำรวจระหว่างเข้าพรรษา) วัดมีอยู่ทั่วประเทศ ๓๑,๙๓๙ วัด พระภิกษุ ๓๓๘,๔๔๑ รูป สามเณร ๑๓๖,๔๘๖ รูป ศิษย์ วัด ๘๑,๐๓๘ คน

อนึ่ง ในปัจจุบันนี้ เรายังมีวัดไทยในต่างประเทศหลายประเทศ คือ ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์

อินโดนีเซีย อินเดีย ออสเตรเลีย อังกฤษ และในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีคนไทยมากกว่าประเทศอื่น รัฐหรือเมืองที่มีคนไทยอยู่รวมเป็นกลุ่มเป็นก้อนก็ตั้งวัดขึ้น วัดไทยแห่งแรกในสหรัฐอเมริกา คือ วัดไทยลอสแองเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย ในประเทศฝรั่งเศสก็กำลังตั้งวัดขึ้นเหมือนกัน วัดในต่างประเทศ นอกจากเป็นการนำพระพุทธศาสนาแบบไทยออกไปเผยแพร่แล้ว ยังเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยและที่สำคัญก็คือ ช่วยสงเคราะห์คนไทยในประเทศนั้นๆ ให้มีศาสนาเป็นที่พึ่ง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

วัดครั้งพุทธกาล

๒.๑ วัดแห่งแรก

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้น ประทับอยู่ที่ภายใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ (อัสสัตถพฤกษ์) ครั้งแล้วได้ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ เสด็จไปแสดงปฐมเทศนาโปรดแก่พระปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ปีแรกนี้ยังคงประทับอยู่อยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พอย่างเข้าปีที่ ๒ ได้เสร็จไปยังกรุงราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้นมคธ พร้อมด้วยพระสงฆ์อรหันตสาวกอีก ๑,๐๐๐ รูป ประทับที่ป่าต้นตาล (ลัฏฐิวัน) ใต้ต้นไทรชื่อสุประดิษฐ์ เมื่อพระเจ้าพิมพิสารราชาแห่งแคว้นมคธได้ทรงฟังเทศน์แล้ว มีพระราชศรัทธาเลื่อมใสมาก ประกาศพระองค์เป็นอุบาสก นับว่าเป็นพระราชาพระองค์แรกที่เป็นพุทธมามกะ และมีพระราชประสงค์จะจัดหาสถานที่ประทับที่เหมาะสมกว่าป่าต้นตาลนั้นถวาย ในวันที่พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกทั้งหมดเสด็จไปเสวยภัตตาหาร ณ พระราชนิเวศน์จึงได้ทรงถวายพระราชอุทยานเวฬุวัน (สวนไม้ไผ่ของหลวง) แก่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข

การที่พระเจ้าพิมพิสารถวายพระราชอุทยานเวฬุวัน ก็ด้วยทรงพิจารณาถึงลักษณะภูมิประเทศซึ่งสมควรแก่สมณวิสัย ได้แก่ ลักษณะที่อยู่ของผู้สงบ คือ

๒.๑.๑ เป็นสถานที่ไม่ใกล้ไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก สะดวกแก่การไปมา พอที่ประชาชนจะเข้าเฝ้าได้

๒.๑.๒ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัด ไม่มีเสียงอึกทึกครึกโครม

๒.๑.๓ ไม่มีเสียงเซ็งแซ่จอแจจากคนที่เดินเข้าเดินออกสมควรเป็นที่บำเพ็ญกิจของผู้ต้องการความวิเวกและสมควรเป็นที่หลีกเร้นอยู่ตามสมณวิสัย

พระพุทธเจ้าทรงรับและอนุโมทนาแก่พระเจ้าพิมพิสารแล้ว จึงมีพระพุทธดำรัสอนุญาตว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอาราม”

คำว่า อาราม แปลว่า สถานที่เป็นที่รื่นรมย์ หมายถึง สถานที่เป็นที่สะดวกสบาย น่ายินดี หรือเป็นคำหมายถึง วัด คือทรงอนุญาตให้พระสงฆ์อยู่อาศัยในพระราชอุทยานเวฬุวัน พระราชอุทยานนั้นจึงชื่อว่า เวฬุวนาราม หรือวัดเวฬุวัน นับว่าเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีสภาพเป็นป่าไม้ไผ่ ไม่ปรากฏว่ามีอาคารที่พักอาศัยอย่างอื่นใด

๒.๒ วิหาร คือวัดที่สร้างขึ้น

เมื่อมีวัดเวฬุวนารามขึ้นแล้ว ก็มิได้มีพุทธบัญญัติให้พระสงฆ์ต้องอยู่เฉพาะในวัดเวฬุวนารามเท่านั้น ทั้งยังมีผู้ศรัทธาบวชเพิ่มมากขึ้นอีก พระสงฆ์ต่างก็ออกไปบำเพ็ญสมณธรรมในป่าในดง ตามโคนต้นไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า กลางแจ้งและ ลอมฟาง ตามอัธยาศัย ต่อมาเช้าวันหนึ่ง เศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์ซึ่งไม่ปรากฏชื่อ ได้เห็นพระภิกษุเหล่านั้น เดินมาจากสถานที่ต่างๆ มีอากัปกิริยาสงบเรียบร้อย งดงาม น่าเคารพ เกิดศรัทธาเลื่อมใสมาก ปรารถนาจะสร้างสถานที่พักอาศัยถวาย ได้เข้าไปปวารณาต่อพระภิกษุเหล่านั้นว่า จะสร้างวิหารถวายและต้องการทราบว่า ท่านจะอยู่ในวิหารหรือไม่ พระภิกษุเหล่านั้นได้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงอนุญาตให้พระภิกษุอยู่ในวิหารได้ เศรษฐีคนนั้นได้สร้างวิหารขึ้นถึง ๖๐ หลัง และพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงวิธีปฏิบัติในการถวายวิหารครั้งนั้นว่า ให้ถวายแก่พระสงฆ์ผู้มาจากทิศทั้งสี่ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา คือไม่เจาะจงพระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง หรือคณะใดคณะหนึ่ง เป็นสมบัติของพระสงฆ์ทั่วไป วิธีปฏิบัติเช่นนั้น จึงถือเป็นประเพณีมาจนทุกวันนี้

ครั้นมีพุทธานุญาตให้พระสงฆ์อยู่ในวิหารแล้ว ก็ยังทรงอนุญาตเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ เช่น เตียง ตั่ง ม้านั่ง ฟูก หมอน หอฉัน ท่อระบายน้ำ โรงไฟ เป็นต้น

คำว่า วิหาร แปลว่า ที่อยู่ของพระสงฆ์ หรือหมายถึง วัดอีกชื่อหนึ่ง ซึ่งเป็นวัดที่ก่อสร้างอาคารขึ้นเป็นที่อยู่อาศัยต่างจาก อาราม แต่คงใช้รวมกัน เช่น เชตวันมหาวิหาร บุพพาราม นิโครธาราม เป็นต้น

๒.๓ วัดที่มีชื่อปรากฏครั้งพุทธกาล

พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายออกไป จนถึงรัฐและเมืองต่างๆ ผู้มีศรัทธาสร้างวัดถวายเป็นจำนวนมาก วัดที่พระพุทธเจ้าประทับจำพรรษาและมีชื่อปรากฏในพระไตรปิฎก นอกจากวัดเวฬุวนารามแล้ว คือ วัดพระเชตวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล อนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นผู้สร้าง โดยซื้ออุทยานของเจ้าชายเชต และเจ้าชายเชตได้ขอร่วมทำบุญด้วยครึ่งหนึ่ง วัดนี้เป็นวัดใหญ่ที่สมบูรณ์แบบคือมีอุทยานใหญ่ สร้างมหาวิหาร ๗ ชั้น มีกำแพงและคูเป็นขอบเขต ภายในบริเวณปันเป็นสัดส่วนมีคันธกุฎีที่ประทับของพระพุทธเจ้า ที่จำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ ที่เจริญธรรม ที่จงกรม ที่สรงน้ำหอฉันครบถ้วน ควรแก่สมณบริโภค ปัจจุบันนี้ยังมีซากตึกต่างๆ ปรากฏอยู่ วัดนี้พระพุทธเจ้าประทับนานที่สุดเป็นเวลาถึง ๑๙ พรรษา แต่หาได้ประทับจำพรรษาตลอดปีไม่ แต่ละปีประทับเพียง ๓ เดือน ในฤดูฝนเท่านั้น อีก ๙ เดือน เสด็จไปแสดงธรรมในคามนิคมอื่น อนาถบิณฑิกเศรษฐีใช้จ่ายในการก่อสร้างวัดนี้ เป็นเงิน ๕๔ โกฏิกหาปณะ

วัดบุพพาราม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของวัดพระเชตวันมหาวิหาร ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของกรุงสาวัตถี แคว้นโกศล นางวิสาขา มหาอุบาสิกาเป็นผู้สร้าง วัดนี้สร้างเป็นตึก ๒ ชั้น หลังคาเป็นกูฏาคาร (เรือนยอด) หรือเป็นยอดโดม มียอดโดม ๖๐ ยอด ที่ยอดมีหม้อน้ำทำด้วยทองสีสุกตั้งอยู่ทุกยอด มีห้องชั้นละ ๔๐๐ ห้อง รวมทั้งหลังเป็น ๑,๐๐๐ ห้อง จัดแบ่งเป็นส่วนๆ ส่วนหนึ่งเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า มีท้องพระโรงเป็นที่ประชุมฟังธรรม มีที่พักกลางวัน กลางคืน ที่จงกรมส่วนหนึ่งเป็นที่อยู่ของพระผู้ทรงอภิธรรม พระผู้ทรงพระวินัย พระผู้ทรงพระสูตร พระผู้เล่าเรียนคันถธุระ พระผู้เล่าเรียน

วิปัสสนาธุระ ส่วนหนึ่งเป็นที่พักของพระอาคันตุกะ พร้อมทั้งญาติโยมที่ติดตามมา ส่วนหนึ่งเป็นห้องพักพระภิกษุอาพาธ มีห้องหมอ ห้องพยาบาล ห้องยา ส่วนหนึ่งมีห้องพัสดุภัณฑ์ ส่วนหนึ่งมีห้องพักโยมวัดผู้ทำกิจของพระ มีวัจกุฏิทั้งเฉพาะและส่วนรวม รอบบริเวณมีต้นไม้ปลูกเป็นแถว มีทางเดิน มีสระน้ำสำหรับพระสรงน้ำ มีสระน้ำฉัน ค่าก่อสร้าง ๙ โกฏิกหาปณะ ค่าฉลองอีก ๙ โกฏิกหาปณะ รวมเป็น ๑๘ โกฏิ พระพุทธเจ้าเสด็จประทับที่วัดบุพพารามนี้ เป็นเวลา ๖ พรรษา โดยทางปฏิบัติเช่นเดียวกับที่วัดพระเชตวันมหาวิหาร

วัดนิโครธาราม อยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ พระเจ้าสุทโธทนะ พระพุทธบิดา ทรงถวายสวนของเจ้านิโครธ ให้เป็นสังฆาราม คือ ที่อยู่ของพระสงฆ์ ในคราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์ พร้อมด้วยพระสงฆ์อีก ๒,๐๐๐ องค์ พระเจ้าสุทโธทนะทรงโปรดให้สร้างที่ถวายเป็นเอกเทศ เพื่อสะดวกในการต่างๆ ต้องเลือกสถานที่ที่เหมาะแก่พระสงฆ์ ไม่ห่างบ้านนัก เพื่อให้ไปมาได้สะดวก ไม่ใกล้บ้านนัก เพื่อมิให้มีเสียงรบกวนความสงบ สร้างเสนาสนะที่ประทับของพระพุทธองค์ ที่พักของพระสงฆ์ที่เป็นพระเถระ มัชฌิมะ และนวกะ ตามควร สถานที่รับรองแขกต่างเมืองที่ตามเสด็จ หอประชุมใหญ่ ที่จงกรม ที่พักกลางวัน ที่พักกลางคืน พระพุทธเจ้าทรงจำพรรษาอยู่ที่วัดนิโครธารามเพียงพรรษาเดียวเท่านั้น

นอกจากนี้ ที่กรุงโกสัมพี นครหลวงของแคว้นวังสะ มีวัดที่สร้างพร้อมกัน ๓ วัด ซึ่งมหาเศรษฐีแห่งกรุงโกสัมพี ๓ คน สร้างถวายพระพุทธเจ้ากับพระสงฆ์ มหาเศรษฐีทั้ง ๓ คน สร้างวัด ทั้ง ๓ คือ ท่านโฆสกเศรษฐี สร้างวัดโฆสิตาราม ท่านกุกกุฏเศรษฐีสร้างวัดกุกกุฏาราม ท่านปาวาริกเศรษฐี สร้างวัดปาวาริการาม เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงจัดส่งคนไปกราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ และกราบทูลเชิญเสด็จพระพุทธเจ้ากับพระสงฆ์ เมื่อเสด็จถึงกรุงโกสัมพี ทรงรับวัดทั้ง ๓ นั้นไว้ เพื่อเป็นที่พักจำพรรษาของพระสงฆ์ ขณะที่ประทับอยู่ในกรุงโกสัมพี ก็ประทับอยู่ ณ วัดทั้ง ๓ นั้น ทรงผลัดเปลี่ยนเวียนไปทั้งนี้ เพื่อรักษาศรัทธาของท่านเศรษฐีทั้ง ๓ คนนั้น แต่ไม่ปรากฏว่าได้ทรงจำพรรษา ณ วัดทั้ง ๓ นี้เลย ที่วัดโฆสิตาราม ซึ่งมีพระภิกษุสงฆ์มาจำพรรษาอยู่มาก แม้จะไม่ปรากฏว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาประทับจำพรรษาก็จริง แต่ก็ปรากฏในคัมภีร์ต่างๆ ว่า พระพุทธองค์เสด็จมาประทับสอนประชาชนอยู่มิได้ขาด ทำให้ประชาชนกรุงโกสัมพี ตั้งแต่พระเจ้าอุเทน พระราชาธิบดี ตลอดถึงประชาชนทุกชั้นวรรณะพากันรับเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะประจำชีวิต

นอกจากวัดที่กล่าวข้างต้นแล้ว พระพุทธองค์ก็ทรงจำพรรษาตามภูเขา ป่า ใต้ต้นไม้ หมู่บ้านต่างๆ ส่วนวัดต่างๆ พระสงฆ์ก็มักจะมาพักจำพรรษาในฤดูฝน เมื่อสิ้นฤดูฝนแล้ว ก็จาริกไปบำเพ็ญสมณธรรม หรือสั่งสอนประชาชนตามอัธยาศัย สมัยโน้นพระภิกษุสงฆ์คงอยู่วัดเฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น หรือเป็นสถานที่พักในการเดินทาง มิได้อยู่ประจำทีเดียว แต่ปัจจุบันนี้พระภิกษุสงฆ์จะต้องอยู่สังกัดวัดใดวัดหนึ่ง ตามแจ้งความของของกระทรวงธรรมการลงวันที่ ๒๙ สิงหาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๓๐ (พ.ศ.๒๔๕๔) ซึ่งกำหนดว่า

วัดในประเทศไทย

๓.๑ มูลเหตุการสร้างวัดในประเทศไทย

พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทย หลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ในพุทธศตวรรษที่ ๓ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชทรงเป็นใหญ่ในชมพูทวีป พระองค์ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสพระพุทธศาสนามาก ได้จัดส่งสมณทูตออกประกาศพระพุทธศาสนาถึง ๙ สาย เวลานั้นภูมิภาคส่วนนี้เป็นอาณาจักรสุวรรณภูมิ มีเมืองทวารวดีเป็นเมืองหลวง สมณทูตที่มายังสุวรรณภูมิ ที่ปรากฏชื่ออยู่ในคัมภีร์มี ๒ รูป คือ พระโสณะกับพระอุตตระ ได้มาประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่เมืองทวารวดี ได้แก่ จังหวัดนครปฐมในปัจจุบัน มีองค์พระปฐมเจดีย์และโบราณสถาน โบราณวัตถุต่างๆ ซึ่งพบในบริเวณนั้น เช่น ศิลารูปพระธรรมจักร เป็นต้น เป็นหลักฐาน พระโสณะกับพระอุตตระ สั่งสอนพระพุทธศาสนาแล้ว มีผู้นับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น แล้วสร้างสถูปเจดีย์ขึ้นบรรจุพระบรมธาตุ ลักษณะสถูปเจดีย์ที่สร้างขึ้นนั้น เหมือนสถูปเจดีย์สาญจิในอินเดีย ที่พระเจ้าอโศกทรงสร้างขึ้น ครั้งมีผู้ขอบวชมากขึ้น จึงเกิดมีวัด มีสังฆมณฑลขึ้น เริ่มในเมืองก่อนแล้วกระจายออกไปยังที่อื่น ๆ โดยลำดับ การสร้างวัดแต่ดั้งเดิมมา ก็เพื่อสร้างเจดีย์เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ เรียกว่าวัดพุทธเจดีย์ มีวิหารอยู่ข้างหน้า สำหรับเป็นที่ประชุมสงฆ์และสัปบุรุษ เวลานั้นพระสงฆ์ก็ยังคงปฏิบัติตามปฏิปทาครั้งพุทธกาล คือออกจาริกสั่งสอนศาสนธรรมไปยังที่ต่างๆ เป็นกิจวัตร จะหยุดพักอยู่ประจำเฉพาะในฤดูฝน

การสร้างสถูปเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุนั้น ต่อมาได้เกิดนิยมสร้างขึ้นไว้สำหรับบรรจุอัฐิประจำวงศ์ตระกูล คือตอนบนเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป คือพระธาตุ ตอนล่างเป็นที่บรรจุอัฐิสร้างวิหารหน้าสถูปเจดีย์เป็นที่ทำบุญ เป็น “วัดอนุสาวรีย์” ที่ระลึกสำหรับวงศ์ตระกูล ผู้มีบุญวาสนามีฐานะดี เลยนิยมสร้างวัดเป็นอนุสาวรีย์ มากขึ้น ในเมืองใหญ่จะมีวัดตั้งติดกันเรียงเป็นแถวแต่ละวัดมีกุฎีเพียงหลังสองหลังเท่านั้น บางวัดไม่มีกุฎีเลยก็มี

มูลเหตุการสร้างวัดแต่ดึกดำบรรพ์นั้น คงมี ๒ ประการ คือ สร้างวัดเป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ เรียกว่า วัดพุทธเจดีย์ สร้างวัดเป็นที่ระลึกประจำวงศ์ตระกูล เรียกว่าวัดอนุสาวรีย์ การสร้างวัดตามความมุ่งหมายดังกล่าวมานี้ ยังคงมีสืบต่อกันมา และยังมีวัดเช่นนั้นปรากฏอยู่ตามภาคต่างๆ ในปัจจุบัน เช่น ภาคกลาง ที่จังหวัดนครปฐม พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี ภาคเหนือ ที่เชียงแสน เชียงราย เชียงใหม่ สุโขทัย ภาคอีสาน ที่นครพนม สกลนคร ภาคใต้ ที่ไชยา นครศรีธรรมราช

๓.๒ การสร้างวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

มูลเหตุการสร้างวัดทั้งสองประการดังกล่าวมาแล้วนั้นเป็นมูลเหตุดั้งเดิม ครั้นต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาแพร่หลายทั่วไปยังเมืองต่างๆ ประชาชนมีความเลื่อมใสศรัทธาพระพุทธศาสนามากขึ้น ก็มีการสร้างวัดเพิ่มขึ้นตามความต้องการของประชาชนผู้นับถือพระพุทธศาสนา ความมุ่งหมายของการสร้างวัดก็แตกต่างไปจากดั้งเดิม คือต้องการมีวัดขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ ซึ่งจะได้ทำบุญบำเพ็ญกุศลกันตาม

ประเพณี ได้แก่ การทำบุญตักบาตรให้ทาน รักษาศีล ฟังเทศน์และสวดมนต์ไหว้พระ ตลอดจนกระทั่งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จัดงานรื่นเริงในเทศกาลต่าง ๆ เช่น ตรุษ สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้นสถานที่ตั้งวัดจึงอยู่ไม่ห่างจากชุมชนนั้น และประชาชนก็ไปรวมกันที่วัดโดยมิจำกัดชั้นวรรณะ การสร้างวัดในปัจจุบันมีลักษณะเช่นนี้เป็นส่วนใหญ่ ประชาชนไปตั้งถิ่นฐานขึ้น ณ ที่ใดที่หนึ่ง เมื่อมีคนไปอยู่กันมากก็ช่วยกันสร้างวัดขึ้น จนปรากฏว่ามีวัดที่สร้างขึ้นใหม่อีกเสมอๆ โดยที่ความมุ่งหมายในการสร้างวัดมีมาดังกล่าวแล้วจึงควรจัดเพิ่มขึ้นเป็นอีกประเภทหนึ่ง คือ วัดศูนย์กลางของชุมชน เป็นประเภทที่ ๓

๓.๓ วัดในเขตพระราชฐาน

วัดในพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็ด้วยพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นประมุขของประเทศนั้นๆ ได้ทรงอุปถัมภ์ โดยเฉพาะในสมัยสุโขทัยนั้น การพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๒ (จารึกวัดศรีชุม) ซึ่งในรายงานผลของการสัมมนา พุทธศักราช ๒๕๒๓ กล่าวว่า

“ในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ถึงกับโปรดให้สร้างวัดมหาธาตุขึ้นไว้ริมพระราชวัง พระองค์ทรงรอบรู้และทรงเป็นพหูสูตคงแก่เรียน จนได้รับการถวายพระเกียรติว่าเป็น พระธรรมบัณฑิต และกษัตริย์บางองค์แห่งราชวงศ์นี้เช่น พระมหาธรรมราชาลิไท ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ในที่สุดได้เสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุอยู่คราวหนึ่ง ทรงเป็นเนติแบบอย่าง ให้พระเจ้าแผ่นดินสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ต่อมา ทรงกระทำตามขัตติยราชประเพณี ออกผนวชสืบต่อมาจนตราบเท่าทุกวันนี้”

อนึ่ง ข้อความที่ว่า “โปรดให้สร้างวัดขึ้นไว้ริมพระราชวัง” นั้น บัดนี้กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งพระราชวังสุโขทัยเดิมแล้วได้พบรากกำแพงวังต่อเนื่องกับกำแพงวัด คือวัดเป็นส่วนหนึ่งของพระราชวัง มีกำแพงและคูน้ำล้อมรอบ วัดมหาธาตุจึงอยู่ในเขตพระราชฐาน

การสร้างวัดไว้ในเขตพระราชวัง ก็เพื่อเป็นที่ทรงบำเพ็ญศาสนกิจโดยสะดวก และเป็นประเพณีต่อมาจนปัจจุบัน วัดในเขตพระราชวังสมัยอยุธยา ได้แก่ วัดพระศรีสรรเพชญ์ สมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ วัดอรุณราชวราราม สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้แก่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และวัดในเขตพระราชฐานดังกล่าวมีแต่พระอุโบสถ พระวิหาร และพระเจดีย์ ไม่มีพระสงฆ์อยู่ประจำ

สถานภาพของวัดในปัจจุบัน

๔.๑ ฐานะของวัดตามกฎหมาย

คำว่า วัด หมายถึงที่อยู่ของพระสงฆ์ สถานที่นั้นๆ จะเป็นโรงเรือนหรืออาคารซึ่งมีรูปลักษณะอย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์เรียกว่า วัด เหมือนกับที่อยู่ของพระราชวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปเรียกว่า วัง

ในภาษาบาลีมีคำที่หมายถึงวัด ๓ คำคือ อาราม วิหาร อาวาส เช่นคำว่า เจ้าอาวาส หมายถึง

พระสงฆ์ผู้ปกครองวัด

วัดมีฐานะทางกฎหมาย คือเป็นนิติบุคคล มีสิทธิหน้าที่ภายในขอบเขต วัตถุประสงค์ของวัด สามารถถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน มีอำนาจทำนิติกรรมสัญญาได้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๓๑ จำแนกไว้ ๒ อย่าง คือวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เป็นวัดที่สมบูรณ์ด้วยฐานะทางกฎหมายและทางพระวินัยใช้เป็นสถานที่ประกอบสังฆกรรมตามพระวินัยได้ สำนักสงฆ์ได้แก่ วัดที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ตั้งเป็นวัดได้ แต่ยังมิได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ฐานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลโดยสมบูรณ์ แต่ฐานะทางพระวินัยยังใช้เป็นสถานที่ประกอบสังฆกรรมตามพระวินัยทุกประการไม่ได้

๔.๒ การสร้างวัด

การสร้างวัดแต่โบราณมานั้น ผู้มีศรัทธาจะสร้างวัดก็สร้างได้เมื่อมีการสร้างวัดมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหายุ่งยากในทางปกครองเพราะไม่มีระเบียบแบบแผนเป็นแนวปฏิบัติ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์ฉบับแรก จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการในการสร้างวัดขึ้นไว้ ปัจจุบันการสร้างวัดจะต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ในการสร้างวัดไว้ว่า ผู้ที่ประสงค์จะสร้างวัด จะต้องยื่นคำขออนุญาตต่อนายอำเภอท้องที่ที่สร้างวัดนั้น พร้อมด้วยรายการเอกสารต่างๆ เช่น หนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน และจะต้องมีที่ดินไม่น้อยกว่า ๖ ไร่ จำนวนเงินหรือ วัสดุที่จะใช้สร้างวัด มีราคาไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ บาท แผนที่แสดงเขตตั้งวัด กำหนดเวลาที่สร้างวัดเสร็จเป็นต้น และวัดที่สร้างขึ้นใหม่นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญ เช่นจะต้องมีประชาชนตั้งบ้านเรือนอยู่ในรัศมี ๒ กิโลเมตร โดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ คน ตั้งอยู่ห่างจากวัดอื่นไม่น้อยกว่า ๒ กิโลเมตร

การขออนุญาตสร้างวัดนี้ จะต้องรายงานตามลำดับไปจนถึงกระทรวงศึกษาธิการและมหาเถรสมาคม เมื่อได้รับอนุญาตให้สร้างได้และได้ก่อสร้างเสนาสนะขึ้นเป็นหลักฐาน มีพระภิกษุอยู่ประจำไม่น้อยกว่า ๔ รูปแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจะต้องประกาศตั้งวัดอีก จึงจะเป็นวัดสมบูรณ์ตามกฎหมาย เมื่อได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว ก็เป็นวัดที่มีฐานะถูกต้องตามพระวินัยด้วย

๔.๓ ศาสนสถานประจำวัด

ศาสนสถาน คือสถานที่ที่ประกอบกิจกรรม หรือพิธีกรรมทางศาสนา และที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ หรือเรียกว่า สังฆเสนาสนะ ซึ่งมีหลายอย่างตามความจำเป็นของวัดนั้นๆ สำหรับศาสนสถานที่มีประจำวัดทั่วไป คือ

อุโบสถ นิยมเรียกว่า **"โบสถ์"** เป็นสถานที่สำคัญ คือเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งเป็นพระประธานประจำวัด โบสถ์เปรียบเหมือนที่ประทับของพระพุทธเจ้า จึงเป็นปูชนียสถานที่ควรเคารพบูชา

และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง โบสถ์ เป็นที่สงฆ์ประชุมกันประกอบสังฆกรรม เช่น การฟังพระปาติโมกข์ การอุปสมบทบวชพระ ซึ่งจะต้องประชุมกันภายในสีมา หรือเสมา คือเขตที่สงฆ์กำหนดขึ้น

วัดหนึ่งมีโบสถ์ได้เพียงหลังเดียวเท่านั้น สังเกตที่ที่มีสีมาตั้งเรียงรายล้อมรอบ การที่พระสงฆ์ประชุมรวมกันในโบสถ์ เป็นการแสดงความสามัคคี หากพระสงฆ์ไม่ยอมประชุมด้วยกันเรียกว่า "ไม่ยอมลงโบสถ์" แสดงความไม่สามัคคีกัน เลยใช้เป็นสำนวนที่หมายถึงคนไม่ถูกกัน วิหาร รูปทรงลักษณะเหมือนโบสถ์เป็นส่วนมากเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ วิหารมีมากหลังได้ เช่น ที่วัดพระเชตุพน กรุงเทพมหานคร มีวิหารหลายหลัง ทางภาคเหนือใช้วิหารเป็นที่ทำบุญ ฟังเทศน์เหมือนศาลาการเปรียญ สมัยก่อนวัดทางภาคเหนือสร้างวิหารหลังใหญ่ โบสถ์หลังเล็ก เพราะไม่นิยมให้สตรีเข้าไปในโบสถ์ วัดในชนบทส่วนมากไม่มีวิหาร

ศาลาการเปรียญ นิยมเรียกว่า ศาลา แปลว่า โรงคือเป็นห้องโถงกว้างใหญ่บรรจุคนได้มาก เป็นที่ทำบุญประจำวันธรรมสวนะ หรือวันพระ คือตักบาตร สมาทานศีล ฟังเทศน์ และยังเป็นที่พักรักษาศีลสวดมนต์ไหว้พระของอุบาสกอุบาสิกาเป็นที่ทำบุญในเทศกาลต่างๆ เช่น ตรุษ สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา นอกจากนั้นยังใช้ในกิจกรรมอื่นๆ เช่น เป็นที่ศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร โรงเรียนสำหรับเด็กนักเรียน หรือทางราชการขอใช้ในกิจกรรมต่างๆ ศาลาจึงเป็นศาลาอเนกประสงค์ ทางภาคเหนือถ้ามีวิหารเป็นที่รักษาศีลฟังเทศน์แล้ว ศาลาก็เป็นห้องโถงสำหรับเป็นที่ตักบาตร เรียกว่า ศาลาบาตร

กุฏิ หรือ กุฎี เรียกสั้นๆ ว่า กุฏิ์ (กุด) แปลว่ากระท่อมเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ จะสร้างเป็นหลังเล็กหลังใหญ่ หรือจะเป็นกุฏิไม้ กุฏิตึก อย่างไรก็ตาม เรียกว่า กุฏิ เหมือนกันหมด กุฏิพระสงฆ์ต่างจากบ้านเรือนของฆราวาส (ชาวบ้าน) บ้านเรือนของฆราวาส เจ้าของเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ จะยกให้ใคร หรือจะซื้อจะขายกันอย่างไรก็ทำได้ กุฏิเป็นสมบัติของวัด คือเป็นของสงฆ์พระสงฆ์เป็นแต่เพียงเจ้าของผู้อยู่อาศัยเท่านั้น และกุฏินี้ยังเป็นที่อาศัยอยู่ของเด็กๆ ลูกศิษย์วัดอีกด้วย

ศาสนสถานที่นิยมว่าเป็นส่วนสำคัญของวัดก็คือ โบสถ์ ศาลา กุฏิ มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับศาสนสถานทั้ง ๓ อย่างนั้น เหมือนสิ่งที่หมายแทนพระรัตนตรัยคือ

โบสถ์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป
พระประธาน หมายถึง พระพุทธรัตนะ

ศาลาการเปรียญ (เปรียญ แปลว่า รอบรู้) เป็นที่ฟังเทศน์ เป็นบ่อเกิดความรู้ต่างๆ เป็นเครื่องหมาย พระธรรมรัตนะ

กุฏิ เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ เป็นเครื่องหมายถึง พระสังฆรัตนะ

นอกจากศาสนสถานดังกล่าวแล้ว ยังมีสิ่งก่อสร้างอื่นๆ อีกตามสภาพของวัดแต่ละแห่ง เช่น หอไตร หอระฆัง สระน้ำ สำหรับสระน้ำนั้นนิยมสร้างเป็นสระใหญ่ๆ เพื่อชาวบ้านจะได้พึ่งพาอาศัยด้วย

๔.๔ การจัดฐานะวัดเป็น ๒ ประเภท

พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช พระบรมวงศ์

ทรงสร้างหรือทรงปฏิสังขรณ์หรือวัดที่ประชาชนสร้างขึ้น แล้วทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์เรียกว่า **"พระอารามหลวง"** หรือวัดหลวง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้จัดระเบียบพระอารามหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็น ๓ ชั้น

- พระอารามหลวงชั้นเอก ได้แก่ วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญวัดที่บรรจุพระบรมอัฐิ หรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง มี ๓ ชนิด คือ ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร และวรมหาวิหาร
- พระอารามหลวงชั้นโท ได้แก่ วัดที่มีเจดียสถานสำคัญหรือวัดที่มีเกียรติซึ่งรองลงมาจากพระอารามหลวงชั้นเอก มี ๔ ชนิด คือ ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร วรมหาวิหาร และวรวิหาร
- พระอารามหลวงชั้นตรี ได้แก่ วัดที่มีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดที่มีความสำคัญของท้องถิ่น มี ๓ ชนิด คือ ราชวรวิหาร วรวิหาร และสามัญ คือมีชื่อวัด แต่ไม่มีคำสร้อยต่อท้าย

คำว่า ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร เป็นต้นนั้น เป็นสร้อยคำต่อท้ายชื่อวัด แต่สร้อยคำทั้ง ๓ ชั้น เหมือนกันทุกชั้นต้องสังเกตจากความสำคัญของวัด หรือศึกษาจากทำเนียบพระอารามหลวง

วัดที่เป็นพระอารามหลวง พระภิกษุที่จะเป็นเจ้าอาวาสต้องมีสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโทขึ้นไปได้รับพระราชทานผ้าพระกฐินและโบสถ์ วิหาร ต้องเพิ่มราชาศัพท์เป็นพระอุโบสถ พระวิหาร อย่างอื่น เช่น ศาลา กุฏิ ไม่ต้องเพิ่ม

วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ ได้รับอนุญาตถูกต้องตามกฎหมายอันหมายถึงทั้งวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วและวัดที่ยังเป็นสำนักสงฆ์ด้วย

ปัจจุบันในประเทศไทย พระอารามหลวงมี ๒๑๗ วัด วัดราษฎร์มี ๓๑,๗๒๒ วัด

ความผูกพันระหว่างชาวบ้านกับวัด

๕.๑ หน้าที่ของพระสงฆ์

พระสงฆ์ หมายถึงพระภิกษุที่บวชในพระพุทธศาสนา หรือที่นิยมเรียกกันด้วยความเคารพว่า พระ จะเป็นพระภิกษุรูปเดียวหรือหลายรูปก็ได้ คำว่า พระสงฆ์ จึงเป็นคำที่กล่าวหมายถึงพระภิกษุโดยทั่วไป เพื่อให้สอดคล้องกับคำว่า สังฆรัตนะ ต่างกับคำว่า สงฆ์ สำหรับทำสังฆกรรมที่บัญญัติไว้ในพระวินัย ซึ่งกำหนดพระภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป

วัดแต่ละวัดมีจำนวนพระสงฆ์อยู่อาศัยมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่ฐานะของวัดนั้นๆ พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ คือ ศาสนกิจได้แก่ งานของพระศาสนา โดยย่อมี ๓ อย่าง คือ การศึกษาเล่าเรียนธรรมวินัย ๑ การปฏิบัติธรรมวินัย ๑ และการเผยแผ่ธรรมวินัย ๑

การศึกษาเล่าเรียนและการปฏิบัติธรรมวินัย สองข้อแรกนั้นเป็นเรื่องส่วนตัวของพระสงฆ์ ส่วน

การเผยแผ่ธรรมวินัย เป็นการสั่งสอนแนะนำให้ผู้อื่นศึกษาเล่าเรียน และประพฤติปฏิบัติธรรมวินัยซึ่งมีสองพวก คือ พระสงฆ์สามเณรด้วยกันเองพวกหนึ่ง และคฤหัสถ์หรือชาวบ้านอีกพวกหนึ่ง

ในสิงคาโลวาทสูตร ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน ซึ่งมีหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน เปรียบพระสงฆ์เป็นทิศเบื้องบน คือ มีฐานะเป็นผู้ควรเคารพสักการะ พระสงฆ์มีหน้าที่ ๖ ประการ คือ

- สั่งสอนให้ละความชั่ว
- แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
- อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
- ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยได้ฟัง
- ชี้แจงสิ่งเคยได้ฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
- บอกทางสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

การปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ดังกล่าวมาแล้วนั้น ยังคุณประโยชน์ให้เกิดแก่ชาวบ้านโดยทั่วกัน ทำให้ชาวบ้านระลึกถึงวัดก็คือพระสงฆ์นั่นเอง วัดก็เลยเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านทุกเพศทุกวัยไม่จำกัดชั้นวรรณะไปมาหาสู่ได้วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชาวบ้านเป็นที่พึ่งเป็นที่รวมจิตใจของชาวบ้านให้เป็นอันเดียวกัน ยามสุขยามทุกข์ก็ไปวัดกัน จนพูดกันต่อๆ มาว่า “ยามสุขก็ไปสนุกกันที่วัด คราวทุกข์ก็นำความทุกข์ไปทิ้งที่วัด” ความผูกพันระหว่างชาวบ้านกับวัด ก็เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์

๕.๒ วัดอำนวยคุณประโยชน์แก่สังคม

พระพุทธเจ้าทรงสอนพระสงฆ์ที่ออกประกาศศาสนาให้มีจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป (จรถ ภิกฺขเว จาริกำ)

- เพื่อทำประโยชน์แก่สังคม (พหุชนหิตาย)
- เพื่ออำนวยความสุขแก่ประชาชน (พหุชนสุขาย)
- เพื่อสงเคราะห์ชาวโลก (โลกานุกมฺปาย)”

เมื่อพระสงฆ์ปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมนานาประการ มีบทบาทต่อความเป็นอยู่ของสังคมโดยย่อ คือ

เป็นที่พึ่งทางจิตใจ วัดให้ความอบอุ่นใจตั้งแต่เกิดจนถึงสุดท้ายของชีวิต คือถึงแก่กรรม เช่น เมื่อลูกมาเกิดในครรภ์ บิดามารดาก็มีความดีอกดีใจพากันไปไหว้พระสวดมนต์อธิษฐานขอให้ลูกมีความสุขสมบูรณ์ บางรายก็ขอสมาทานรักษาศีล ๕ พอลูกคลอดแล้ว ก็ขอให้พระสงฆ์ตั้งชื่อผูกข้อมือรับขวัญ เป็นต้น ส่วนกรณีที่พระสงฆ์ท่านไม่สามารถจะช่วยเหลือด้วยตนเองได้ ก็จะแนะนำให้ผู้ที่ไปมาหาสู่นั่นแหละช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

บทบาททางศาสนา วัดเป็นสถาบันให้การศึกษาทางศีลธรรมและจริยธรรม เป็นสถานที่บรรพชา

อุปสมบท คือ บวชพระภิกษุสามเณร เพื่ออบรมสั่งสอนแนะนำตามหลักของศาสนา คือ ธรรมวินัย ผู้ที่บวชแล้วจะยังบวชอยู่ หรือลาสิกขา (สึก) ก็ดี จะเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม และยังเป็นสถานที่อบรมสั่งสอนประชาชนให้เป็นคนมีศีลมีธรรมทุกวันพระ คือวัน ๘ ค่ำ ๑๔-๑๕ ค่ำ ชาวบ้านจะทำบุญตักบาตร รักษาศีล ฟังเทศน์ หรือในโอกาสอื่นๆ บางคราวก็ด้วยการสนทนาปรึกษาหารือ นับว่าเป็นส่วนสร้างสรรค์ความเป็นระเบียบของสังคม ยกระดับศีลธรรมและจริยธรรมส่วนบุคคล ส่งเสริมบำรุงน้ำใจให้เป็นคนมีกำลังใจในการดำรงชีวิต

บทบาททางการศึกษา วัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ผู้บวช คือการเรียนนักธรรม เรียนวิชาภาษาบาลีและเรียนในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการเพิ่มกำลังความรู้ให้แก่พระสงฆ์สามเณร เพราะพระสงฆ์สามเณรก็เป็นพลเมืองของประเทศ ผู้ที่บวชอยู่มีความรู้ ก็จะเป็นกำลังของศาสนา ผู้ที่ลาเพศ (สึก-ลาสิกขา) ก็จะเป็นกำลังของบ้านเมือง

และวัดยังเป็นสถานที่เล่าเรียนของเยาวชนสมัยก่อนพระสงฆ์จัดตั้งโรงเรียนและเป็นครูสอนเอง ต่อมาเมื่อรัฐบาลเป็นผู้รับภาระการศึกษาวัดก็ให้สถานที่ตั้งโรงเรียน ช่วยจัดการสร้างอาคารเรียน อุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งมูลนิธิเป็นทุนการศึกษา

ส่วนผู้ใหญ่ วัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา จึงจัดตั้งห้องสมุดสร้างที่อ่านหนังสือ และหนังสือพิมพ์

อนึ่ง วัดยังได้ตั้งโรงเรียนสำหรับสอนเด็กวัยก่อนเกณฑ์ในบางท้องถิ่น เพื่อวางรากฐานการศึกษาแก่เด็กในท้องถิ่น และเป็นการแบ่งเบาภาระของบิดามารดาผู้ปกครองเด็กด้วย

บทบาททางศิลปวัฒนธรรม วัดเป็นแหล่งกำเนิดและอนุรักษ์ศิลปะ เป็นศูนย์กลางแห่งวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี

ศิลปวัตถุต่างๆ อันมีค่าทางสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม ที่ยังคงเหลือตกทอดมาตั้งแต่สมัยทวารวดีจนถึงปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นศิลปวัตถุเกี่ยวกับศาสนา ได้มาจากวัดซึ่งยังคงอยู่ตามวัดและพิพิธภัณฑ์ต่างๆ ปัจจุบันนี้นักทัศนาจรก็ไปเที่ยวชมวัดที่มีศิลปวัตถุต่างๆ เช่น พระนอนวัดโพธิ์ (วัดพระเชตุพน) พระปรางค์วัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) องค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม พระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม พระธาตุนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

วัดเป็นบ่อเกิด และรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีเป็นเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง แต่จะมีภาพรวมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ ความกตัญญูกตเวที ความเป็นผู้อ่อนน้อม การแสดงความเคารพ ความเป็นผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตากรุณาและความสามัคคีของหมู่คณะ

ศิลปวัฒนธรรมนั้นๆ ยังส่งผลไปถึงการเสริมสร้างระเบียบวินัยให้แก่สังคมอีกด้วย บทบาททาง

เศรษฐกิจ วัดมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจทั้งส่วนที่เป็นนามธรรม และส่วนที่เป็นรูปธรรม

ส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ คำสั่งสอนที่สอนถึงวิถีทางปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ สอนให้รู้จักระมัดระวังการใช้จ่าย (สันโดษ สมชีวิตา) สอนให้รู้จักการแบ่งปันแก่ผู้อื่น (ทาน) สอนให้ประกอบอาชีพที่ถูกต้อง (สัมมาอาชีวะ) สอนให้รู้จักการใช้สอยทรัพย์ (โภคอาทิยะ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์) คำสั่งสอนทั้งปวงนั้นเป็นการเกื้อกูลเศรษฐกิจครบวงจร คือ การผลิต การเก็บรักษา การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภค

ส่วนรูปธรรม วัดโดยพระสงฆ์ได้เป็นผู้นำชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น การสร้างถนน สระน้ำ บ่อน้ำบาดาล สถานีอนามัย การหาทุนสร้างโรงเรียน ซึ่งวัดทั่วประเทศหาเงินให้ปีละเป็นร้อยๆ ล้านบาท จากรายงานการศาสนาของกรมการศาสนา ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ วัดได้หาเงินสร้างโรงเรียนเป็นจำนวนเงินถึง ๑๗๘,๑๖๘,๒๗๘ บาท

นอกจากนั้น การมีงานในเทศกาลต่างๆ ของวัดก็มีผลกระทบในทางเศรษฐกิจ เฉพาะงานทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ซึ่งปัจจุบันมิใช่มุ่งแต่เพียงเพื่ออนุเคราะห์พระสงฆ์ตามธรรมวินัยเท่านั้น ยังเป็นการเชิญชวนกันหาเงินไปสร้างถาวรวัตถุของวัด เช่น โบสถ์ ศาลา หรือสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น โรงเรียน สถานีอนามัย เป็นวิธีกระจายรายได้ของผู้ที่มีศรัทธาออกไปยังท้องถิ่น แม้การจัดงานรื่นเริงในเทศกาลมีมหรสพต่างๆ ซึ่งถ้ามองอีกมุมหนึ่ง จะเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์หรือเป็นการทำลายเศรษฐกิจ แต่พิจารณาในส่วนดีแล้ว จะมองเห็นคุณค่าเป็นประโยชน์มากมาย ชาวบ้านโดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อย จะได้มีโอกาสสนุกรื่นเริง เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ศิลปะการแสดงต่างๆ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ลิเก หมอลำ หนังตะลุง มโนราห์ ดนตรีก็ยังคงดำรงอยู่ ภาพยนตร์ ก็ยังเป็นส่วนเชื่อมโยงความเป็นไปของสังคม ให้ต่อเนื่องกัน ด้านสนพาณิชยกรรมการทำมาค้าขาย พ่อค้าแม่ค้าจะนำสินค้ามาค้าขาย ชาวบ้านจะได้เลือกซื้อสินค้าตามความต้องการ จะเกิดการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนอย่างดี ยิ่งงานเทศกาลใหญ่ๆ เช่น งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม งานหลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา งานหลวงพ่อพระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ประชาชนจะได้รับประโยชน์เพิ่มยิ่งขึ้น เป็นกฎธรรมดาของทุกสิ่งต้องมีทั้งดีหรือไม่ดี และก็ต้องเลือกส่วนที่ดีมากกว่า

ทางบริการสังคม วัดได้จัดกิจกรรมเชิงบริการสังคมตลอดเวลา จนพูดกันว่า "มองเห็นวัดละก็ไม่อดตาย" หรือ "อะไรๆ ก็พึ่งวัด" ดังนี้

- รับเลี้ยงเด็กเป็นลูกศิษย์วัด
- เป็นที่อยู่อาศัยของนักเรียนนักศึกษา
- เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
- เป็นสโมสรพบปะวิสาสะระหว่างชาวบ้าน
- เป็นคลังพัสดุภัณฑ์สำหรับชาวบ้านหยิบยืมใช้สอย

- เป็นแหล่งบริการยารักษาโรค
- เป็นที่ปรึกษาทั้งสุขและทุกข์
- เป็นตุลาการประนีประนอมข้อพิพาท
- เป็นที่พักของคนเดินทาง
- เป็นที่ประชุมของทางราชการ

วัดของเรา

วัด เป็นสถานที่อำนวยคุณประโยชน์อเนกประสงค์ เรามีวัดตั้งอยู่ทั่วทุกตำบลทุกหมู่บ้าน วัดมีความสำคัญต่อชีวิตส่วนบุคคลตลอดถึงส่วนรวม คือประเทศชาติ เป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งใน ๓ สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เราจึงรักวัดมีความรู้สึกว่า วัดเป็นสมบัติของเรา ซึ่งเป็นความจริงเช่นนั้น เพราะวัดเป็นสมบัติของสงฆ์ คือ สมบัติของพระพุทธศาสนาอันเป็นสมบัติส่วนรวมของคนทุกคน เราจะไปแห่งหนตำบลใดเราสามารถพึ่งวัดได้ตลอดเวลา เมื่อวัดเป็นสมบัติของเรา เราก็ต้องช่วยกันบำรุงรักษาวัด คือ บำรุงรักษาทั้งพระสงฆ์ และศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ตลอดทั้งศาสนธรรม

๖.๑ หน้าที่ชาวบ้านที่ควรปฏิบัติต่อพระสงฆ์

พระสงฆ์เป็นทิศเบื้องบนดังกล่าวมาแล้วในบทก่อน คฤหัสถ์ คือชาวบ้าน พึงบำรุงด้วยฐานะ ๕ ประการ

- **ด้วยกายกรรมประกอบด้วยเมตตา** คือ การแสดงกิริยาอาการของกาย ด้วยความปรารถนาที่จะให้พระสงฆ์เห็นแล้ว มีความสบายใจ เช่น การแสดงความเคารพด้วยการกราบไหว้ กิริยาท่าทางเวลานั่ง ยืน เดิน นอน ที่มีต่อหน้าพระสงฆ์เรียบร้อย มิใช่ท่าทางเหยียบย่ำดูหมิ่นดูแคลน เป็นต้น ตลอดทั้งการแต่งตัวให้เหมาะสม
- **ด้วยวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา** คือ การพูดจากับพระสงฆ์ด้วยถ้อยคำที่ฟังแล้วมีความสบายใจ หรือพูดจาโดยความเคารพอ่อนน้อม
- **ด้วยมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา** คือ คิดนึกถึงพระสงฆ์ในส่วนดี มองเห็นความดี คิดปรารถนาจะสงเคราะห์ท่านให้มีความสุข ไม่คิดเบียดเบียนให้เดือดร้อน
- **ด้วยเต็มใจต้อนรับ** คือ เมื่อพระสงฆ์ไปขอความช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา หรือกำลังทรัพย์ หรือได้พบเห็นพระสงฆ์ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ยินดีสนทนาปราศรัย นิมนต์นั่งหรือยืนในที่สมควร ไม่ปฏิเสธ แต่ก็ต้องระมัดระวังผู้ที่ปลอมเป็นพระสงฆ์หรือพระสงฆ์ที่ประพฤติไม่สมควร เพราะจะเป็นการสนับสนุนผู้ที่ประพฤติไม่ดีไม่งาม
- **ด้วยอามิสทาน** คือ การบริจาคสิ่งของถวาย เช่นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อันเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต

๖.๒ การบำรุงรักษาศาสนสถาน

ศาสนสถาน คือโบสถ์ วิหาร ศาลา กุฏิ หรือสิ่งอื่นๆ อันเป็นทรัพย์สมบัติของวัด ล้วนเป็นสิ่งของที่มีค่า ยิ่งเป็นวัดที่มีศิลปวัฒตุ วัดที่บรรพบุรุษสร้างไว้เป็นมรดกของเรา ถ้าหากต้องถูกทำลายเสียหาย ก็ยากที่หามาทดแทนได้ เราจะต้องช่วยกันบำรุงรักษา ดังนี้

อย่าทำลายทรัพย์สมบัติของวัด เช่น ขีดเขียนกำแพง ฝาผนัง ขว้างปา ซึ่งจะทำให้ทรัพย์นั้นแตกทำลาย

ไม่ลักขโมยทรัพย์สมบัติของวัด

ป้องกันมิให้ผู้อื่นทำลาย หรือลักขโมยทรัพย์สมบัติของวัด

ช่วยบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรมให้มั่นคงแข็งแรง

ช่วยกันรักษาความสะอาดศาสนสถานตลอดทั้งบริเวณวัด

ปลูกต้นไม้ และบำรุงรักษาต้นไม้ เพื่อให้วัดเป็นสถานที่ร่มรื่น สวยงาม

๖.๓ การบำรุงรักษาวัดด้วยการประพฤติปฏิบัติดี

เรามีวัดเป็นศูนย์กลางสังคม ก็เพื่อประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับสังคม คือ อาศัยคำสั่งสอนที่เรียกว่า ศาสนา เป็นเครื่องขัดเกลากิเลส ฝึกหัดอบรมกายวาจาให้เป็นผู้มีระเบียบ อบรมใจให้สูงด้วยคุณธรรม เพื่อ ประกาศความดีงามของวัด ควรประพฤติปฏิบัติต่อวัด ดังนี้

แสดงความเคารพต่อปูชนียวัตถุ เช่น พระพุทธรูป ปูชนียบุคคล คือ พระสงฆ์ และผู้เจริญด้วยอาวุโส ตลอดทั้งการเข้าไปในโบสถ์ วิหาร ศาลา ด้วยการแต่งกายสุภาพ ไม่กล่าววาจาหยาบคาย สำรวมกิริยามารยาท ประพฤติตนอยู่ในขอบเขตศีลธรรมอันดีงาม เช่น ไม่ดื่มสุรา ไม่เล่นการพนัน ไม่ฆ่าสัตว์ เบียดเบียนสัตว์ ไม่ก่อการวิวาทต่อกันและกัน แสดงความคิดเห็นในทางสร้างสรรค์ สร้างสามัคคีธรรมต่อกันและกัน รู้จักให้อภัยต่อกัน หมั่นเข้าวัด รักษาศีล ฟังเทศน์ สวดมนต์ไหว้พระในวันพระหรือวันสำคัญของพระพุทธศาสนา

การบำรุงรักษาวัด เชื่อว่าเป็นการบูชาพระคุณของพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ วัดเป็นของเรา เราต้องรักวัด ต้องทะนุบำรุงวัด เพื่อความมั่นคงถาวรของพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติไทย

วัดจะดี มีหลักฐาน เพราะบ้านช่วย
บ้านจะสวย เพราะมีวัด ดัดนิสัย
บ้านกับวัด ผลัดกันช่วย ยิ่งอวยชัย
ถ้าขัดกัน ก็บรรลัย ทั้งสองทาง

(พระธรรมทัศนาธร ทองสุข สุทสฺโส วัดชนะสงคราม)

จากหนังสือวัดของเรา

ข้อคิดข้อเขียน

วัดไร่ขิง

ในการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐินปีนี้ สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงมีพระราชศรัทธาจะเสด็จพระราชดำเนินไปถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม กำหนดวันอาทิตย์ที่ ๒๒ ตุลาคม (วัดพระปฐมเจดีย์ วัดที่ ๑ วัดไร่ขิง ที่ ๒) ซึ่งเป็นวันแรกในการเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินปีนี้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณ ที่ยังความชื่นชมโสมนัสให้บังเกิดแก่ประชาชนผู้ที่เต็มไปด้วยความจงรักภักดีเป็นอย่างยิ่งคาดว่าคงจะมีผู้มาเฝ้าฯ เพื่ออนุโมทนาในพระราชกุศลมากกว่างานเทศกาลประจำปี

วัดไร่ขิง มีหลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะยิ่งนักของประชาชนมาเป็นเวลานานคือ พระประธานในพระอุโบสถ เล่ากันสืบๆ มาว่า หลวงพ่อวัดไร่ขิงเป็นพี่น้องกับหลวงพ่อโสธร ฉะเชิงเทรา หลวงพ่อวัดบ้านแหลม สมุทรสงคราม บางแห่งก็เพิ่มหลวงพ่อเขาตระเครา เพชรบุรี และหลวงพ่อวัดบางพลี สมุทรปราการอีกด้วย ความศรัทธาต่อหลวงพ่อวัดไร่ขิงที่นับถือกันนั้นก็ว่าสามารถปัดเป่าความทุกข์ ความเดือดร้อนโรคภัยไข้เจ็บ และอำนวยโชคประสิทธิชัย ทุกๆ ประการ มีผู้มากราบไหว้บูชากันวันละร้อยกว่าคน ถ้าเป็นวันเสาร์-อาทิตย์ก็สามสี่ร้อยคน งานปีแต่ละปีมีรายได้เป็นเรือนล้าน ในปีนี้งานประจำปี ๕ วัน ๕ คืน ได้รับถึงหกล้านเศษ

การที่วัดไร่ขิงมีรายได้มากมายเช่นนั้น ก็ด้วยพระพุทธบารมีของหลวงพ่อวัดไร่ขิง และด้วยความสามารถในการบริหารของเจ้าอาวาส คือ พระราชปัญญาภรณ์ (ปัญญา อินฺทปญฺโญ) รองเจ้าคณะภาค ๑๔ ซึ่งตั้งแต่คณะสงฆ์ได้แต่งตั้งให้มาเป็นเจ้าอาวาสวัดไร่ขิงเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ก็ปรับปรุงการบริหารงานเริ่มตั้งแต่การจัดตั้งท่านผู้มีศรัทธาขึ้นเป็นคณะกรรมการ ควบคุมดูแลการใช้จ่าย รายได้ก็ประชุมปรึกษากันแบ่งส่วนบำรุงวัด และแบ่งส่วนออกบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นประโยชน์สาธารณะ ก็คือ การสร้างโรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา (ชั้นมัธยม) เป็นเงิน ๒๐ กว่าล้านบาท สร้างอาคารเรียนวัดไร่ขิง สุนทรอุทิศ (ชั้นประถม) เป็นเงิน ๔,๓๕๐,๐๐๐ บาท ซื้อที่ดินขยายวัดอีก ๙๖ ไร่เศษ เป็นเงิน ๔,๔๑๑,๘๕๐ บาท ทั้งยังตั้งทุนสงเคราะห์เด็กนักเรียนทั้งที่เรียนวัดไร่ขิง และที่อื่นๆ อีก

ในส่วนการคณะสงฆ์นั้น ข้าพเจ้าในฐานะเจ้าคณะภาค ๑๔ ก็ได้พึ่งพระพุทธบารมีหลวงพ่อวัดไร่ขิง เช่นการเปิดฝึกอบรมนักเรียนบาลีประโยค ๑-๒-๓-๔-๕ ก่อนการสอบไล่ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๘ จนปัจจุบันนี้มีนักเรียนปีละ ๗๘๓ กว่ารูป อาจารย์และเจ้าหน้าที่อื่นอีก ตั้งแต่ ๑๐ วัน ถึง ๑๕ วัน ต้องใช้จ่ายเป็นจำนวนแสน

ในส่วนการก่อสร้างปฏิสังขรณ์สงฆ์เสนาสนะ การจัดการศึกษาปริยัติธรรมทั้งนักธรรมและการศึกษาผู้ใหญ่ ตลอดทั้งกิจกรรมอื่นๆ ในวัดอีกเป็นอเนกประการ

จึงนับว่า โดยพระพุทธบารมีหลวงพ่อวัดไร่ขิง ในการบริหารของพระราชปัญญาภรณ์ เจ้าอาวาส และคณะสงฆ์ คณะกรรมการวัด ได้บำเพ็ญประโยชน์อันไพศาล ควรแก่การอนุโมทนาสาธุการอย่างยิ่ง

อนึ่ง ในการเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินนี้ นาวาโทนายแพทย์เดชา สุขารมณ์ - คุณทิพย์สุดา สุขารมณ์ เจ้าของและผู้อำนวยการโรงพยาบาลเดชา พร้อมด้วยญาติมิตรซึ่งเป็นผู้ที่เคารพในหลวงพ่อวัดไร่ขิงยิ่งนัก มีความปีติยินดีขอบริจาคทรัพย์ที่ตั้งใจจะนำกฐินมาทอดโดยเสด็จพระราชกุศล ทั้งจัดดนตรี ภาพยนตร์มาสมโภชอีก ๑ คืน และยังมีผู้มีศรัทธาจะบริจาคทรัพย์โดยเสด็จพระราชกุศลอีกเป็นจำนวนมาก คณะกรรมการจึงมีมติให้รวบรวมจตุปัจจัยที่มีผู้บริจาคทั้งหมดเพื่อจัดตั้งเป็นมูลนิธิว่า**"หลวงพ่อวัดไร่ขิง วันเสด็จถวายผ้าพระกฐิน ๒๕๒๑"** เพื่อบำรุงวัดและการศึกษาในกาลต่อไป ทั้งนี้เพื่อการน้อมระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ และเพื่อให้ผู้ที่บริจาคได้ชื่นชมในการบริจาคยิ่งๆ ขึ้นไป

ในนามคณะสงฆ์วัดไร่ขิง จงถวายอภิบาลรักษา สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พร้อมด้วยสมเด็จฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช พระวรชายาและสมเด็จพระราชธิดา พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ขอให้ทรงเจริญด้วยพระจตุรพิธพร และทรงสัมฤทธิ์ในสรรพอิฏฐผลจงทุกประการ

และด้วยพระอานุภาพพระรัตนตรัยพร้อมทั้งพระพุทธบารมีหลวงพ่อวัดไร่ขิง ขอจงปกป้องคุ้มครองประชาชน ครู นักเรียน พ่อค้าข้าราชการ ที่มาในงานนี้ทุกท่าน จงเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ประสพความสำเร็จในสิ่งที่พึงปรารถนาเทอญฯ

พระเทพโสภณ
เจ้าคณะภาค ๑๔
ประธานกรรมการจัดการรับเสด็จฯ
วัดพระเชตุพน กรุงเทพมหานคร

ที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดไร่ขิง อ.สามพราน จ.นครปฐม, ๒๒ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๒๑

สมบัติติดตัวคุณหญิงฯ

ขุนสัณห์สำรวจกิจและคุณนายอุ่นเรือน สุนทรฉาย บิดามารดาของคุณหญิงสมจิตต์ กุลละวณิชย์ **"เป็นคนเก่าคนแก่"** ของวัดพระเชตุพนฯ มานาน มีความคุ้นเคยและเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่งในท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) หรือ "สมเด็จฯ ป๋า" ตั้งครั้งยังเป็นพระเปรียญและพระเถรานุเถระอีกหลายรูป เช่น ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (กมล กมโล) อดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน และท่านเจ้าคุณพระมงคลทิพมุนี (หลวงพ่อเมี้ยน) ธิดา บุตรเขย สะใภ้ ตลอดจนหลานๆ ของขุนสัณห์สำรวจกิจและคุณนายอุ่นเรือน สุนทรฉาย จึงมีความคุ้นเคยและผูกพันกับวัดพระเชตุพนสืบเนื่องมาจนปัจจุบันนี้

เมื่อท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ทรงตั้งมูลนิธิ **"ทุนพระพุทธยอดฟ้า"** ในพระบรมราชูปถัมภ์เพื่อเป็นทุนบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนได้ทรงแต่งตั้ง พล.ต.อ.พิชัย กุลละวณิชย์ เป็นไวยาวัจกรวัดพระเชตุพน เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๑๐ ในวันเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินในปีนั้นก็ได้ทูลให้ในหลวงทรงทราบอีกด้วย ทั้งยังทรงแต่งตั้งให้เป็นเลขานุการ เหรัญญิก ของมูลนิธิอีก ทั้งนี้เพราะได้ปรึกษาหารือและใช้สอย พล.ต.อ.พิชัย มาตั้งแต่ยังเป็นนายตำรวจชั้นผู้น้อย เมื่อ พล.ต.อ.พิชัย มีตำแหน่งหน้าที่โดยตรงต่อวัด คุณหญิงสมจิตต์ ก็เพิ่มความคุ้นเคยกับพระสงฆ์ สามเณร จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

คุณหญิงสมจิตต์ กุลละวณิชย์ ได้ปฏิบัติหน้าที่อุบาสิกาที่ดี ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาทุกโอกาส เป็นเจ้าภาพบวชพระ บวชเณร ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า สร้างโบสถ์ สร้างศาลา สารพัดทุกอย่าง เทศกาลเข้าพรรษาก็จัดผ้าอาบน้ำฝน เครื่องไทยทานนำไปถวายพระสงฆ์ที่คุ้นเคย ณ วัดต่างๆ เฉพาะที่วัดพระเชตุพนถวายหลายรูป นอกจากนั้นเมื่อทราบข่าวว่าพระสงฆ์ สามเณร ที่คุ้นเคยเดือดร้อนหรืออาพาธ พอจะถวายอนุเคราะห์ได้อย่างไร ก็จัดการทันที เมื่อคราวพระครูสุนทรโฆษิต (แจ่ม) ที่วัดพระเชตุพน ถูกรถยนต์ชนต้องนอนโรงพยาบาล ก็นำจตุปัจจัยไปถวาย ๓๐๐ บาท คุณหญิงสมจิตต์มีอัธยาศัยและน้ำใจ เป็นที่อนุโมทนาสาธุการ

มิใช่ทำบุญทางวัดเท่านั้น การกุศลสาธารณะอื่นๆ ก็คงจะเขียนพรรณนาให้จบได้ยาก เช่น ในฐานะศิษย์เก่าและนายกสมาคมสตรีมหาพฤฒาราม ก็ได้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่โรงเรียน และนักเรียนนานาประการ เป็นที่ประทับใจของคณะครูบาอาจารย์และนักเรียน

คุณหญิงสมจิตต์ กุลละวณิชย์ เป็นผู้มีบุญงามทั้งรูปสมบัติ งามทั้งคุณสมบัติ พร้อมพรั่งด้วยทรัพย์สมบัติ ผู้ที่เป็นบิดามารดาก็มีแต่ความชื่นชมยินดี ผู้ที่เป็นสามีก็มีความอบอุ่นเย็นใจ บุตรธิดาญาติมิตรล้วนแต่ได้รับความชุ่มฉ่ำโดยทั่วกัน สมกับตำแหน่ง **"รัตนมาลี คือ นางแก้ว"**

เมื่อข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าสงฆ์ประจำวัดไทยนครลอสแองเจลิส สหรัฐอเมริกา จะต้องเดินทางในวันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ.๒๕๒๒ ก่อนจะเดินทางก็ได้ไปเยี่ยมและลาคุณหญิงที่โรงพยาบาล มิได้นึกว่าจะเป็นการสนทนากันเป็นครั้งสุดท้าย พอข้าพเจ้าเดินทางกลับมากรุงเทพฯ วันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ.๒๕๒๒ ถึงวัดตอน ๒ ทุ่ม ได้ทราบข่าวว่าคุณหญิงป่วยหนัก ขั้นโคม่า ไม่รู้สึกตัว ก็รีบไปเยี่ยมทันที มองเห็นคุณหญิงแล้วรู้สึกสงสารจับใจ ชีวิตเป็นอนิจจัง ไม่แน่จริงๆ

ระหว่างที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลสวดอภิธรรมมีข่าวหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับคุณหญิงพบกับท่านรัฐมนตรีพิชัย จึงได้ทราบว่าก่อนที่คุณหญิงจะถึงแก่กรรม คุณเอก ลูกชาย ฝันเห็นคุณหญิง ว่ามีรูปร่างผิวพรรณเปล่งปลั่งสวยงาม มาบอกว่าคราวนี้มาเป็นครั้งสุดท้ายและสั่งให้บอกท่านรัฐมนตรีพิชัย ว่าไม่ต้องเป็นห่วง ไปสบายมีความสุขแล้ว แต่เครื่องแต่งกายที่เตรียมไว้ให้(ที่โรงพยาบาล)นั้น มิใช่ชุดที่สั่งไว้ ชุดที่สั่งไว้เป็นชุดที่เคยแต่งเข้าเฝ้าอยู่ในตู้ที่ห้องพระ คุณเอกเล่าความฝันให้ท่านรัฐมนตรีพิชัยฟังแล้วก็ไปดูเครื่องแต่งกายตามฝันก็พบตามนั้น นับว่าเป็นเรื่องอัศจรรย์

ข้าพเจ้าฟังแล้วนึกในใจว่า คุณหญิงสมจิตต์ กุลละวณิชย์ มีสมบัติติดตัวไปแล้ว เพราะนึกถึงเรื่องที่เคยคุยกับคุณหญิง เมื่อตอนที่ไปอยู่โรงพยาบาลจุฬาฯ ใหม่ๆ วันหนึ่งไปเยี่ยมและได้แนะให้คุณหญิงประคองใจไว้โดยเจริญภาวนาอย่างใดอย่างหนึ่งไว้ คุณหญิงฯบอกว่าได้พยายามเจริญภาวนาอยู่เป็นประจำวันละอย่างน้อยครึ่งชั่งโมงปฏิบัติมาหลายปีแล้ว คุณหญิงเล่าให้ฟังว่ามีอาจารย์บุญเพ็ญบอกกับคุณหญิงว่าดีแต่ทำบุญให้แก่คนอื่น มิได้ทำบุญให้แก่ตัวเองเลย คุณหญิงก็เรียนชี้แจงว่าได้ทำบุญเอง เงินทองของตนเองทำเสมอๆ อาจารย์บุญเพ็ญท่านก็บอกว่านั่นแหละทำให้คนอื่นมากกว่า จะทำบุญให้เป็นสมบัติตัวเองต้องพยายามเจริญภาวนา สร้างกุศลให้เกิดกับดวงใจ ภาวนาพุทธคุณ บทว่า “พุทโธ” เท่านั้น ก็จะเป็นบุญเป็นสมบัติส่วนตัวมหาศาล คุณหญิงจึงเริ่มปฏิบัติเรื่อยมา ความฝันของคุณเอก จะมีความเป็นจริงอย่างไร ไม่มีใครจะพิสูจน์ได้ แต่ความฝันนั้นตรงกับความจริง จึงน่าจะแสดงให้เห็นว่าคุณหญิงสมจิตต์ กุลละวณิชย์ เป็นผู้ที่มีบุญหรือมีโชคดี ที่มีโอกาสทำบุญสร้างสมบัติให้แก่ตัวเอง มีสมบัติติดตัวไป

ทำบุญให้แก่ผู้อื่นแล้ว พึงทำบุญให้แก่ตัวเองด้วย จะได้มีสมบัติติดตัวไปบ้าง

พระเทพโสภณ

การทำบุญอายุครบ ๕ รอบ

การทำบุญอายุครบ ๕ รอบของข้าพเจ้า ตั้งใจไว้ว่าจะทำบุญใหญ่โดยกำหนดไว้ในใจเท่านั้น แต่พอกลับมาจากวัดไทยลอสแองเจลิส สหรัฐอเมริกา ปรากฏว่าคณะผู้มีน้ำใจทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จัดทำกำหนดงานกันเป็นการเอิกเกริก จึงต้องขอให้ทำบุญใหญ่ตามที่คิดไว้

ข้าพเจ้าขอทำบุญวันเกิดมาตั้งแต่อายุครบ ๒ รอบ คือทำบุญตักบาตรเท่านั้น บางปีก็เพิ่มทำบุญทักษิณานุปทาน บางครั้งก็บริจาคจตุปัจจัยให้เป็นทุนการศึกษาสุดแต่สะดวก ต่อมามีผู้ที่คุ้นเคยและหลานๆ เพิ่มการนำภัตตาหารมาถวายพระสงฆ์สามเณรและเลี้ยงกันเอง ครั้นไปอยู่ที่วัดไทยฯ คราวแรกก็ทำบุญเงียบๆ จะมีผู้ทราบก็หลานชายกับลูกศิษย์เพียงไม่กี่คน ปีต่อมาก็มีผู้มีน้ำใจมาร่วมทำบุญมากขึ้น มีผู้ถวายจตุปัจจัยก็บริจาคเพิ่มทุนมูลนิธิวัดไทยฯ

เมื่อปีที่แล้ว (พ.ศ. ๒๕๒๖) กลับมาอยู่วัดพระเชตุพน เกิดมีผู้มาร่วมทำบุญวันเกิดกันมาก ได้รับจตุปัจจัย ๒๐๐,๐๐๐ กว่าบาท จึงตั้งใจไว้ว่าจะรวบรวมจตุปัจจัยนั้นไว้เป็นทุนเพื่อปฏิสังขรณ์กุฏิ น.๑๗ ซึ่งชำรุดทรุดโทรมมากให้แล้วเสร็จทันวันเกิด เพื่อให้ผู้ถวายจะได้เพิ่มกุศลยิ่งๆ ขึ้น และในวันเกิดก็จะทำบุญตักบาตร อันเป็นการถวายภัตตาหารพระสงฆ์สามเณรแล้วบำเพ็ญกุศลอุทิศให้ท่านผู้เป็นบุพการีเท่านั้นก็เป็นงานใหญ่แล้ว

กุฏิ น. ๑๗ เป็นกุฏิหมู่ ๒ หลังคู่ หลังละ ๓ ห้อง มีกับปิยกุฏิตั้งระหว่างกลาง ด้านสะกัดต้องรื้อออกทั้งหมด คงเก็บแต่ตัวไม้ที่ยังใช้ได้ไว้เท่านั้น เทคานคอนกรีตคอดิน ก่ออิฐถือปูนใหม่ เสาหล่อคอนกรีตเสริมเหล็ก ใต้ถุนเทปูนเปิดช่องลมให้กว้าง สำหรับเด็กจะได้อยู่อาศัย พื้นเทคอนกรีตปูด้วยไม้ปาเก้ ผนังโบกด้วยปูนหินล้าง หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ ซุ้มประตูศิลปะ (เก๋ง) จีน ยังคงรักษาไว้ตามเดิม สร้างห้องน้ำขึ้นที่ระเบียงกุฏิหลังเหนือ ก่ออิฐปิดกั้นเป็นตอน มีประตูเข้าออกสองด้าน ส่วนด้านหลังกุฏิสร้างห้องน้ำ ห้องครัวเพิ่มขึ้น โดยมอบให้ท่านเจ้าคุณพระวิเชียรธรรมคุณาธาร เป็นผู้จัดการกับพระครูอุดมสังวร และนายสิทธิชัย ตั้งตรงจิตร เป็นที่ปรึกษา นายฮุย แซ่เอ็ง เป็นผู้รับเหมา รื้อเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ เริ่มก่อสร้างวันที่ ๒ มีนาคม แล้วเสร็จวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๒๗ สิ้นค่าใช้จ่าย ๗๙๗,๖๙๖.๓๐ บาท

คณะจัดงานทำบุญอายุครบ ๕ รอบ มีพระวิเชียรธรรมคุณาธาร พระครูสุนทรโฆษิต พระปลัดสิงห์ชัย พล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ นายสิทธิชัย - นางผุสดี ตั้งตรงจิตร และผู้ที่คุ้นเคยอีกหลายท่าน ได้ขอให้จัดพิธีสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เพิ่มขึ้นอีก ก็ต้องตามใจผู้มีความปรารถนาดี

การจัดพิมพ์หนังสือ นายธีรัชย์ พูลท้วม เปรียญ รับเป็นภาระ โดยนายเจริญ - นางวรรณา ศรีสมบูรณานนท์ เครือบริษัท ที.ซี.ซี. ได้บริจาคค่าพิมพ์ทั้งหมด

ขออนุโมทนาท่านผู้มีน้ำใจต่อข้าพเจ้าในโอกาสนี้โดยทั่วกัน และขออาราธนาพระคุณพระรัตนตรัย

และขอบุญกิริยาทั้งปวงที่ข้าพเจ้าได้ประพฤติปฏิบัติมา จงคุ้มครองรักษาท่านทั้งหลายผู้มีเมตตาปรารถนาดีต่อข้าพเจ้า ขอให้เจริญด้วยอิฐผล คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ไมตรี และเจริญด้วย อายุ วรรณะ สุขะ พละ ทั่วหน้ากัน เทอญ ฯ

พระเทพโสภณ
วัดพระเชตุพนฯ

ตำนานพระพุทธรูปสำคัญ วัดพระเชตุพน ฉบับพระอมรเวทีและคำปราศรัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, งานทำบุญอายุครบ ๕ รอบ พระเทพโสภณ (กมล โกวิโท ป.ธ.๖), ๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๒๗.

จารึกชื่อ ดร. กมล ชูทรัพย์

เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๒๕ ดร. กมล และอาจารย์วิภาพรรณ ชูทรัพย์ ได้แวะไปเยี่ยมข้าพเจ้าที่วัดไทยลอสแองเจลิส สหรัฐอเมริกา ทั้งสองท่านแสดงความชื่นชมยินดีที่เห็นวัดเป็นศูนย์กลางของคนไทย เมื่อกลับมาแล้วก็ได้บริจาคเครื่องพิมพ์ดีดโอลิมเปียรุ่นใหม่ถวายวัด ๑ เครื่อง แต่แล้วเพียงไม่กี่เดือน ดร.กมล ชูทรัพย์ ก็ต้องจากไป จึงต้องขออนุญาตทบทวนถึงความผูกพันระหว่าง ดร.กมล ชูทรัพย์ กับวัดพระเชตุพน เพื่อเป็นความทรงจำสืบไปในภายหน้า

สมัยโน้น ปี พ.ศ.๒๔๙๐ เศษๆ ขณะนั้น ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า (สมเด็จพระสังฆราช ปุ่น ปุณฺณสิริ) ยังทรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมดิลก เป็นเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ปรารภกับท่านเจ้าคุณวิเชียรธรรมคุณาธาร (ต่อมาเป็นพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เจ้าอาวาสรูปที่ ๑๒) และนายประยงค์ ตั้งตรงจิตร ถึงฐานะของวัดพระเชตุพน ซึ่งมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ ทั้งส่วนที่เป็นสังฆาวาสและส่วนที่ เป็นพุทธาวาส ต่างแข่งกันชำรุดทรุดโทรม ทั้งๆ ที่ทางวัดได้พยายามบูรณปฏิสังขรณ์ ก็มิได้เห็นว่าจะดีขึ้นเท่าไร วัดพระเชตุพน เป็นพระอารามหลวงที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนาขึ้นคู่กับพระบรมมหาราชวัง ขาดผู้ที่สนใจจะช่วยบำรุงรักษา ทางวัดได้ขวนขวายจัดงานสงกรานต์ เพื่อหารายได้สำหรับซ่อมแซมในเขตพุทธาวาส การจัดงานก็มักติดขัดไม่สะดวก จะขอความช่วยเหลือจากใครๆ ก็แสนจะลำบาก ดูวัดพระเชตุพนเวลานั้นเหมือน “ลูกกำพร้า” จึงลงความเห็นกันว่า ทั้งนี้เพราะวัดไม่มีโรงเรียน จึงไม่มีศิษย์เก่า แม้เคยมีโรงเรียนกล่อมพิทยากร ก็เลิกลาไปนานแล้ว ศิษย์เก่าๆ ก็เหินห่างไม่มีอะไรผูกพัน เหตุนี้จึงเกิดกุศลสร้างโรงเรียนขึ้น โดยรื้อกุฎีคณะกุฎีสองแถว ซึ่งทรุดโทรมมาก แล้วสร้างอาคารเรียนขึ้น นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร มีศรัทธาบริจาคค่าก่อสร้างทั้งหมด ท่านเจ้าคุณพระวิเชียรธรรมคุณาธาร (พระอุบาลีคุณูปมาจารย์) เป็นผู้อำนวยการก่อสร้าง แล้วเสร็จ พ.ศ. ๒๔๙๕

สร้างเสร็จแล้ว จะยกให้ตั้งโรงเรียนมัธยมขึ้น กระทรวงศึกษาธิการก็ไม่ยอมรับ จึงให้กระทรวงสหกรณ์เช่าเป็นที่ทำการชั่วคราว จนย้ายไปอยู่ที่ถนนราชดำเนินนอก

พ.ศ.๒๕๐๐ นักเรียนไม่มีที่เรียน ชุมนุมประท้วงกันที่สนามหลวง กระทรวงศึกษาธิการ จึงมาขอเช่าเปิดเป็นโรงเรียนพาณิชย์ขึ้นชื่อ โรงเรียนวัดพระเชตุพนฯตั้งตรงจิตรวิทยาลัย อักษรย่อ พ.ต. จนถึง พ.ศ.๒๕๑๓ จึงย้ายไปอยู่บางมดและยังขอชื่อติดไปคือยังเป็น พ.ต. เช่นเดิม และทางวัดได้เปิดประมูลให้เอกชนเช่า ดร.กมล ชูทรัพย์ เป็นผู้ประมูลได้ พ.ศ.๒๕๑๔ จึงเปิดโรงเรียน(ราษฎร์) ตั้งตรงจิตรพาณิชยการ อักษรย่อ พ.ต.พ.

ดร.กมล ชูทรัพย์ ผู้อำนวยการ พ.ต.พ. ตั้งใจอุทิศตนจัดการศึกษานี้ด้วยความปรารถนาดีต่อ

นักเรียน เพื่อให้เด็กมีความรู้ดี มีความสามารถดี และฝึกเด็กให้มีระเบียบวินัย สมบูรณ์ทั้งวิชาและความประพฤติเรียกว่า วิชชาจรณะสัมปันโน จนปรากฏว่านักเรียนที่สำเร็จออกไปแล้ว ต่างได้รับการต้อนรับจากที่ต่างๆ จนนักเรียนมากขึ้น ต้องเปิดเป็นรอบเช้า รอบบ่ายและขยายสาขาออกไปอีกสองโรงเรียนศิษย์วัดพระเชตุพน เพิ่งเริ่มจะโต ยังไม่โตจริง เพราะเมื่อสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ปรากฏว่าวัดพระเชตุพน มิได้รับงบประมาณ ๒๐๐ ปี บูรณะวัด ทั้งๆ ที่เป็นวัดคู่กรุงรัตนโกสินทร์ เดชะบารมีท่านเจ้าคุณสมเด็จฯ ป๋า ทรงตั้งมูลนิธิ **"ทุนพระพุทธยอดฟ้าฯ"** ไว้ ทางวัดจึงพอมีเงินซ่อมแซมวัดถวายเป็นพระราชกุศลได้บ้างเล็กๆ น้อยๆ

จึงต้องขอจารึกชื่อ ดร.กมล ชูทรัพย์ ไว้เป็นเกียรติปรากฏ ในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งที่สร้างศิษย์ให้วัดพระเชตุพน สมพระปณิธานท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า

พระเทพโสภณ
วัดไทยลอสแองเจลิส

เขารักท่าน

พล.ต.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์ พร้อมด้วยภรรยา บุตรธิดาทั้งมารดาและน้อง เป็นผู้ที่คุ้นเคยและมีความเคารพเป็นอย่างยิ่ง ในท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า (สมเด็จพระสังฆราช ปุ่น ปุณฺณสิริ) จึงเป็นที่คุ้นเคยของพระเถรานุเถระในวัดพระเชตุพน มาเป็นเวลานาน แม้ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋าจะสิ้นพระชนม์ไปถึง ๑๐ กว่าปีแล้ว ก็ยังเหมือนท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า มีพระชนม์อยู่ ได้บริจาคให้กองทุน **"สมเด็จพระสังฆราช ๑๗"** ทุกปี (๗ ธันวาคม)

พล.ต.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์ รับราชการทหาร เริ่มแต่ชั้นผู้น้อยจนเป็นผู้บังคับบัญชา และก้าวขึ้น เป็นถึงระดับผู้บริหารบ้านเมืองสูงสุด เรียกว่า **"เป็นผู้มีบุญวาสนา"** แต่ก็มิได้อิ่มในบุญนั้น คือมิได้หลงใหล แต่บุญวาสนา ขวนขวายบำเพ็ญกุศลตลอดเวลาโดยมิได้ประมาท มีผู้มาเชิญชวนทำบุญก็ยินดีทำบุญด้วยความเต็มใจ เวลาทำบุญก็ตั้งอกตั้งใจทำบุญจริงๆ บางคราวลงมือปรุงอาหารถวายพระด้วยตัวเอง และท่านสวดมนต์ไหว้พระเป็นประจำ ซึ่งอาจเป็นด้วยเหตุนี้ ห้องพระของท่านจึงมีพระพุทธรูปเพิ่มขึ้นเสมอๆ

ในสิงคาลกสูตร พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย ได้ทรงแสดงหลักธรรมที่สำคัญแก่ลูกชายเศรษฐีนครราชคฤห์ ชื่อสิงคาลกะ หรือบางแห่งก็เรียกว่า สิงคาลมาณพ หลักธรรมนั้นเป็นธรรมสำหรับสังคม ข้อความในพระสูตรนั้นกล่าวว่า พระพุทธองค์ ได้ทรงแสดงหลักธรรมนี้แก่สิงคาลกะ ซึ่งเป็นผู้ที่เคารพต่อคำสั่งสอนของเศรษฐีผู้เป็นบิดาที่สั่งไว้ก่อนที่จะถึงแก่กรรมให้สิงคาลกะทำการไหว้ทิศทั้งหกทุกเช้า พระบรมศาสดาจึงทรงแสดงทิศ ๖ ของพระองค์คือ

๑. ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดามารดา
๒. ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์
๓. ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ ภรรยาบุตรธิดา
๔. ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย
๕. ทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณชีพราหมณ์ (ผู้ทรงคุณธรรม)
๖. ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ ทาสกรรมกร (ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรือผู้ต่ำกว่า)

โดยนัยนี้ ก็เหมือนเราอยู่ตรงกลาง มีผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ อยู่รอบตัว ผู้ที่เกี่ยวข้องต่างมีหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน เช่น ทิศเบื้องหน้า ลูกจะต้องทำหน้าที่ของลูกต่อพ่อแม่ และพ่อแม่ก็มีหน้าที่ต่อผู้เป็นลูก การไหว้ทิศมิใช่การกราบไหว้บูชา แต่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่มีต่อกันให้ถูกต้อง ผู้ปฏิบัติได้ถูกต้องจะอยู่หรือจะไปที่ไหน ย่อมได้รับความปกป้องคุ้มครอง ย่อมได้รับความรักความนับถือจากทิศทั้ง ๖

พล.ต.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์ นอกจากเป็นผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ราชการแล้วยังเป็นผู้ที่ปฏิบัติถูกต้องในทิศต่างๆ เป็นลูกที่ดีของมารดาบิดา เคารพยกย่องมารดาบิดาตลอดเวลา เป็นสามีที่ดีของภรรยา เป็นบิดาที่ดีของบุตรธิดา ให้ความสุขความอบอุ่นแก่ภรรยาและบุตรธิดาทุกประการ เคารพนับถือครูอาจารย์ผู้มีพระคุณ บำรุงสถาบันศึกษามิได้ทอดอาลัย เป็นผู้มีความจริงใจต่อมิตรสหายทุกชั้น แม้ผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชาก็ได้รับพรหมวิหารธรรม เมื่อท่านถึงแก่อสัญกรรม หลายคนจึงกลั้นน้ำตาไว้ไม่ได้ หลายๆ คนก็พูดถึงความน่าเคารพน่ารักของท่านทุกวันที่บำเพ็ญกุศลสวดอภิธรรมผู้คนมากหน้าหลายตาต่างมาคารวะด้วยน้ำใจ

เขารักท่าน เพราะท่านปฏิบัติตามหลักธรรมสำหรับสังคมของพระพุทธเจ้า

พระเทพโสภณ
วัดพระเชตุพน
วัดไทยลอสแองเจลิส

งานพระราชทานเพลิงศพ พล.ต.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์, ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๗.

ชื่อของเขา ๙ ประโยค

คุณมหาสังเวียร มีเผ่าพงษ์ เป็นคนนครปฐมที่มาเรียนบาลีที่วัดพระเชตุพน เป็นคนที่ ๓ ต่อจากข้าพเจ้าและคุณมหาประสิทธิ์ เหน่งเพ็ชร ทั้งคุณมหาประสิทธิ์ เหน่งเพ็ชร และคุณมหาสังเวียร มีเผ่าพงษ์ เป็นคนบ้านเดียวกันคือ บ้านบ่อตะกั่ว เป็นสามเณรวัดเดียวกัน คือ วัดบ่อตะกั่ว เวลานั้น พระครูบัณฑิตานุกูล หรือที่ชาวบ้านบ่อตะกั่วเรียกกันว่า หลวงพ่อพ่วง ซึ่งเป็นอาจารย์ของทั้งสองคุณมหาเป็นผู้นำมาฝากท่านเจ้า คุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (กมล กมโล) ขณะนั้นมีสมณศักดิ์เป็นพระครูปลัดสุวัฒนโพธิคุณ ซึ่งเป็นฐานานุกรมในพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (เผื่อน ติสฺสทตฺต) ต่อมาเป็นสมเด็จพระวันรัต ภายหลังเมื่อเจ้าประคุณสมเด็จฯ มรณภาพแล้ว ก็ได้เป็นผู้ปกครองพระภิกษุ สามเณรและศิษย์ คณะ น.๑๕ และ น.๑๒ สืบต่อมา เราเรียกกันว่า **"ลูกศิษย์หม้อเหล็ก"**

คณะ น.๑๕ สมัยท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ อุปัชฌาย์ เป็นคณะใหญ่มีพระเณรที่ฉันรวมกันหลังกุฏิ มีถึงเกือบ ๓๐ รูป เมื่ออาตมามาอยู่ใหม่ๆ เห็นหม้อหุงข้าวเข้าก็ตกใจ เพราะสมัยนั้นผู้คนไม่หนาแน่นเหมือนเดี๋ยวนี้ บิณฑบาตไม่พอฉัน เณรๆ ต้องผลัดกันหุงข้าว หม้อหุงข้าวเป็นหม้อเหล็ก ทนไม้ทนมือจริงๆ จุข้าวเลี้ยงกันได้ ๒๐-๓๐ คน หม้อเหล็กหนักขนาดไหนคิดดูเถอะ คุณมหาสังเวียรจึงต้องมาเข้าเวรหุงข้าวหม้อเหล็กด้วย คราวแรกๆ ต้องวานเพื่อนกันช่วยหามลงจากเตา **"ข้าวหม้อเหล็ก"** จึงหลอมพวกเราไว้จนเดี๋ยวนี้

คุณมหาสังเวียร เป็นสามเณรมีสติปัญญาดี สอบได้เป็นเปรียญ ๕ ประโยค ตั้งแต่เป็นสามเณร บวชเป็นพระได้ ๕ พรรษา ก็สอบได้เป็นเปรียญ ๙ ประโยค เป็นที่ยินดีกันทั้งสำนักเรียน เพราะแต่ก่อนกว่าจะได้เป็นเปรียญ ๙ กัน แต่ละรูปก็เหมือนหาช้างเผือก แล้วคุณมหาสังเวียร ยังมิทันได้แสดงศิลปะวิชาความรู้ให้ปรากฏในสำนักเรียน ก็เผอิญมีโชคดีสมัครไปเรียนต่อที่ประเทศอินเดียได้ ความจริงมหาวิทยาลัยในประเทศไทยก็มี แต่เป็นมหาวิทยาลัยปิดสำหรับพระเณร เพราะเรายกย่องพระเณรกันว่าเป็นบุคคลที่ควรเคารพ ไม่อยากให้มาปะปนกับชาวบ้าน แต่อินเดียให้เสรีภาพในการศึกษา จึงมีพระเณรไปศึกษาต่อเพิ่มเติมปัจจุบันเป็นจำนวนร้อยๆ ขณะที่คุณมหาสังเวียรไปเรียนที่อินเดีย ข้าพเจ้าเป็นผู้มีหน้าที่รับนิตยภัตประโยค ๙ แทนแล้วจัดส่งไปเป็นคราวๆ ขณะที่เรียนอยู่ที่สถาบันบาลี นาลันทามหาวิหาร ปรากฏว่าเป็นผู้ที่เอาใจใส่เล่าเรียนดี จนท่านอาจารย์ เจ กัสสปะ ผู้อำนวยการสถาบันยกย่องชมเชยและพยากรณ์ว่า อนาคตของคุณมหาสังเวียรจะก้าวไกล เมื่อจบปริญญาโทแล้วก็ให้เรียนปริญญาเอกต่อ เดิมทีคุณมหาสังเวียรก็ตั้งใจจะเรียนให้จบปริญญาเอกแต่ติดขัดที่จะต้องกลับมาค้นหนังสือที่จะเขียนวิทยานิพนธ์ที่กรุงเทพฯ

เหตุที่ติดขัด ก็เพราะคุณมหาสังเวียร รับนิมนต์ไปร่วมงานฉลอง ๒,๕๐๐ ปี พระพุทธศาสนา ที่ปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเวลานั้นรัฐบาลก็กำลังมีนโนบายจะผ่อนปรนกับจีนแดงแต่พอเปลี่ยนรัฐบาลก็เปลี่ยนนโยบาย ผู้ที่ไปจีนแดงจึงถูกเพ่งเล็งว่าฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ คุณมหาสังเวียรก็เลยต้องงดกลับเมืองไทย ต่อมาคุณมหาสังเวียรทนที่จะอยู่ในอินเดียไม่ไหว จึงตัดสินใจกลับมา "ลองของ" เมืองไทยก็เลยเจอดี ได้ไปทำวิทยานิพนธ์อยู่ที่สันติบาล เมื่อคุณมหาสังเวียรกลับมาถึงแล้ว ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) คือสมเด็จฯ ป๋าของเรา เวลานั้นมีสมณศักดิ์เป็นพระธรรมวโรดม ทรงพยายามปกป้องมิให้คุณมหาสังเวียรต้องถูกเจ้าหน้าที่คุมขังทั้งๆ ที่ครองเพศเป็นบรรพชิต คุณมหาสังเวียรจึงตัดสินใจลาสิกขา เพื่อมิให้ผ้ากาสาวพัสตร์ต้องหม่นหมอง

ครั้นจบปริญญาจากสันติบาลแล้ว ออกมาก็หางานทำยาก ไปสมัครที่ไหน พอบอกว่า "จบจากสันติบาล" เขาก็บอกว่าให้รอไปก่อน ธนาคารกรุงเทพ เปิดรับสมัคร คุณมหาสังเวียรกลับมาเล่าให้ฟังว่าคุณบุญชู โรจนเสถียร สัมภาษณ์ก็เล่าความจริงให้ฟัง ปรากฏว่าคุณบุญชู โรจนเสถียร มีความพอใจรับสมัครไว้ทำงานธนาคาร มิได้รังเกียจ **"ปริญญาสันติบาล"** คุณมหาสังเวียรยกย่องสรรเสริญนับถือคุณบุญชู โรจนเสถียรมาก คุณมหาสังเวียร เจริญในหน้าที่การงานเป็นที่ไว้วางใจจนได้รับเกียรติเป็นเลขานุการรองนายกรัฐมนตรี เป็นสมาชิกวุฒิสภาฯ จนคนพูดว่า เป็นเงาของคุณบุญชู โรจนเสถียร

แล้วคุณมหาสังเวียรก็ตาย คุณบุญชู โรจนเสถียร ก็ยังตามอุปการะคุณมหาสังเวียรจนเผาและทราบว่าจะไม่ทอดทิ้ง **"เลือดในอก"** ของคุณมหาสังเวียรอีก ๒ คนด้วย นี่ซิรักกันจริง

ผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับคุณมหาสังเวียร จะมีความลำบากในการเขียนชื่อ ปรากฏว่าเขียนเป็น "สังเวียน" กันเป็นส่วนมาก เพราะคำว่า "สังเวียน" เข้าใจว่าภาษาไทยวันละคำ คงยังมิได้นำมาเฉลย ทั้งนี้เพราะชื่อเขา ๙ ประโยคนั่นเอง

พระเทพโสภณ
วัดไทยลอสแองเจลิส
สหรัฐอเมริกา
๓๐ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๒๘

งานพระราชทานเพลิงศพ นายสังเวียร มีเผ่าพงษ์, ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๘.

เสมอต้นเสมอปลาย

ครั้งแรกที่รู้จักกับคุณนายประคอง ศรีวิจารณ์ นั้น เมื่อ ๓๐ กว่าปีก่อนโน้น ตั้งแต่ลูกสาวคือคุณจงกลณี ยังเป็นนักเรียนโรงเรียนสตรีวิทยา ชั้น ม.๗ เป็นผู้นำมาพบกับบิดาคือท่านอธิบดีฟุ้ง ศรีวิจารณ์ เวลานั้นเป็นเลขานุการกรมการศาสนา ยังพอจำเค้าเรื่องได้ว่าเป็นเวลาตอนเย็นหลังจากเลิกงานแล้ว คุณจงกลณีแต่งเครื่องแบบนักเรียน ส.ว. มาด้วย สมัยนั้นข้าพเจ้ายังเป็นพระปลายแถว ไม่เคยพบปะวิสาสะกับเลขานุการกรมการศาสนา รู้จักท่านแต่เพียงชื่อเท่านั้น คุณจงกลณีก็เช่นเดียวกันไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เห็น ส.ว. ก็ทราบแต่ว่านักเรียนสตรีวิทยา ซึ่งข้าพเจ้าเพิ่งนำชมวัดพระเชตุพน ไปเมื่อสองสามวันที่ผ่านมาเท่านั้น คุณจงกลณีเป็นผู้แนะนำให้รู้จักคุณพ่อคุณแม่ ทั้งสองท่านบอกว่า คุณจงกลณีกลับไปเล่าถึงเรื่องมาชมวัดและข้าพเจ้าพูดถึงกรมการศาสนา มิได้สนใจวัดโพธิ์ ขอเงินบูรณะก็ไม่ได้ลูกสาวเลยชวนมาดูสภาพวัดโพธิ์ ซึ่งทั้งสองท่านก็เพิ่งเข้ามาดูเป็นครั้งแรก

ข้าพเจ้ามีความดีใจที่คุณจงกลณีซึ่งเป็นนักเรียนมองเห็นความสำคัญของวัดพระเชตุพน ถึงกับไปบอกคุณพ่อคุณแม่ และที่ดีใจอย่างยิ่งกว่านั้นก็ตรงที่คุณพ่อคุณแม่เองยอมรับฟังลูก มิได้เห็นว่าเป็นเรื่องไร้สาระ ทั้งยังสละเวลามาดูด้วยตาให้เห็นสภาพความเป็นจริงทันทีทีเดียว

ขออนุญาตเล่าที่ไปที่มาของเรื่องสักหน่อย สมัยนั้นวัดโพธิ์ก็คือวัดพระเชตุพนนี่แหละ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ต่างๆ ตลอดบริเวณกว้างใหญ่ เฉพาะเขตพุทธาวาส ที่เรียกว่าถาวรวัตถุนั้น กำลังไม่เป็นถาวรลงทุกวันทั้งๆ ที่วัดพยายามอย่างยิ่งในการซ่อมแซมรักษามาตลอดเวลา เพราะวัดมีรายได้เพียงเล็กน้อย ค่ารักษาความสะอาด ค่าน้ำค่าไฟ ก็ไม่พอใช้อยู่แล้ว อาศัยรายได้จากงานสงกรานต์ก็ปีละแสนสองแสน ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช คือสมเด็จฯ ป๋า ทรงรับสั่งว่า เหมือนตบยุงใส่กระพ้อมและทรงเปรียบว่าสมภารวัดโพธิ์เหมือนยาจกอยู่บ้านเศรษฐี เพราะวัดพระเชตุพน เกิดขึ้นโดยบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ ต่อมาจึงได้ทรงจัดงานทอดผ้าป่า ๘๔,๐๐๐ กอง ตั้งเป็นมูลนิธิ **"ทุนพระพุทธยอดฟ้า"** ในพระบรมราชูปถัมภ์ขึ้น จนวัดมีฐานะสามารถบูรณปฏิสังขรณ์มาได้จนบัดนี้

เวลานั้น ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ก็ยังมิได้ทรงมีพระบารมี จะขออุปถัมภ์กรมการศาสนาก็มิได้รับความสนใจ เพราะไม่มีอิทธิฤทธิ์อิทธิเดช ซึ่งข้าพเจ้าทราบอยู่ตลอดเวลา เมื่อข้าพเจ้านำนักเรียนชมวัด ก็จำต้องระบายปัญหาความหนักอกหนักใจของวัดหรือจะแก้ตัวก็ฟังได้ ให้เด็กๆ นักเรียนฟัง เพราะวัดถูกตำหนิติเตียนอยู่เป็นประจำ คุณจงกลณีเป็นนักเรียนคนแรก ที่ได้แสดงความเห็นใจวัดและเห็นความสำคัญของวัดคู่บ้านคู่เมือง และนักเรียนที่เคยมาชมวัดพระเชตุพน ได้เป็นกำลังสำคัญในคราวทอดผ้าป่า ๘๔,๐๐๐ กอง ในคราวต่อมาด้วย

ตั้งแต่วันนั้นมา พบทีไรท่านอธิบดีฟุ้ง และคุณนายประคอง ก็ทักทายปราศรัยด้วยทุกคราว จนท่านอธิบดีได้รับแต่งตั้งขึ้นเป็นอธิบดีกรมการศาสนา คุณนายประคองก็คงยังเหมือนเดิม เมื่อท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชก็ยังมีศรัทธา จัดหาเตียงบรรทมมาถวายเป็นพิเศษ แม้ท่านอธิบดีฟุ้ง เกษียณอายุราชการ คุณนายประคองก็ยังเหมือนเดิมมิได้แสดงอาการอากัปกิริยาสูงต่ำใดๆ คงเป็นคนร่าเริง เปิดเผย แสดงความเป็นกันเองตลอดมา แม้ลูกชายของท่านคืออาจารย์นคร ศรีวิจารณ์ ก็ให้ความคุ้นเคยกับข้าพเจ้าเหมือนบิดามารดา

วันนี้ ข้าพเจ้ามาพบกับคุณนายประคอง ศรีวิจารณ์ ครั้งสุดท้ายไม่ได้ แต่ก็อดนึกถึงความมีน้ำใจอันงามเสมอต้นเสมอปลายที่เคยได้สัมผัสมาตลอดเวลามิได้

ขอกุศลผลบุญทั้งปวงที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมา จงเป็นส่วนเพิ่มพูนส่งให้คุณนายประคอง ศรีวิจารณ์ ได้เสวยทิพยสุข ทิพยสมบัติทุกประการ

พระเทพโสภณ
วัดไทยลอสแองเจลิส สหรัฐอเมริกา

งานพระราชทานเพลิงศพ นางประคอง ศรีวิจารณ์, ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๒๙

ผู้จัดการ “กองทุนสมเด็จพระสังฆราช ๑๗”

วันที่ ๗ ธันวาคม เป็นวันบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายอดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนประจำปี โดยมีพระเดชพระคุณพระธรรมคุณาภรณ์ เจ้าอาวาส เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ และ พล.ต.อ.พิชัย กุลละวณิชย์ เป็นประธานฝ่ายคฤหัสถ์ สำหรับปีนี้ก็คงปฏิบัติเช่นเดียวกับปีก่อนๆ และยังมีการมอบทุนแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา และโรงพยาบาล เจริญรอยตามพระปฏิปทาในท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ที่เคยทรงปฏิบัติมา

ในการบำเพ็ญกุศลปีนี้ ได้ตีพิมพ์เรื่อง ลิลิต หม่อมเจ้าพระสมเด็จพระพุฒาจารย์ เสด็จธุดงค์ เพื่อเป็นที่ระลึกแก่ผู้ร่วมงานนี้

เรื่อง ลิลิต หม่อมเจ้าพระสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ทัด) องค์อดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน องค์ที่ ๖ ทรงนิพนธ์แต่ครั้งเสด็จดำรงพระยศเป็นที่พระพุทธบาทปิลันธน์ อยู่วัดระฆังโฆสิตาราม เมื่อครั้งเสด็จธุดงค์ไปนมัสการพระแท่นศิลาอาสน์ จังหวัดอุตรดิตถ์ เมื่อปีวอก พ.ศ.๒๔๒๗ ภายหลังเสด็จกลับจากธุดงค์แล้ว หนังสือลิลิตเรื่องนี้มีปรากฏอยู่ในบัญชีหนังสือที่นักวรรณคดี และนักโบราณคดียกย่องว่าเป็นหนังสือแต่งดีไพเราะ น่าอ่าน เรื่องหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๕

วัดพระแท่นศิลาอาสน์ ตั้งอยู่บนภูเขาซอก ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ สร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี สภาพวัดในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๗ ในขณะที่หม่อมเจ้าพระเสด็จธุดงค์ไปนมัสการนั้นมีสิ่งก่อสร้างที่สำคัญปรากฏอยู่ คือ ศาลาการเปรียญหลังใหญ่ พระวิหารหลังใหญ่ พระมณฑปยอดแหลมประดับกระจกสีปิดทองรอบแท่นแกะสลักเป็นลายรูปกลีบบัว ฝาผนังมณฑปเขียนภาพสีเรื่องชาดก (พระเจ้า ๕ พระองค์) บานประตูหนาแกะสลักเป็นลายเครือวัลย์ ลายกนกล้วนวิจิตรงดงามเป็นที่เจริญศรัทธาของผู้พบเห็น ซึ่งหม่อมเจ้าพระสมเด็จฯ ทรงนิพนธ์เป็นลิลิตไว้ตอนหนึ่งว่า

มณฑปประดับแล้ว กระจกสี
ปิดสุวรรณรูจี วิจิตรพร้อม
ยอดแหลมแกมมณี งามเลิศ
รอบแท่นกลีบบัวล้อม ประเสริฐแล้วงามดีฯ
เขียนชาดกพุทธเจ้า ฝาผนัง
สี่องค์สมหวัง ตรัสรู้
เป็นไก่นาคราชยัง กับเต่า โคนอ
อีกราชสีห์เป็นผู้ จะตรัสได้ภายหลังฯ

ในการพิมพ์ครั้งนี้ได้คัดจากฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ โรงพิมพ์โสภณพรรฒธนากร พิมพ์ในงาน

กฐินพระราชทาน วัดชิโนรสาราม เมื่อ พ.ศ.๒๔๖๘ ชื่อเรื่องเดิมว่า **"ลิลิต หม่อมเจ้าพระพุฒาจารย์เสด็จธุดงค์"** ตัวสะกดการันต์คงไว้ตามฉบับเดิมทุกประการ อนึ่ง นายธีรัชย์ พูลท้วม เปรียญ ได้เรียบเรียงพระประวัติหม่อมเจ้าพระสมเด็จพระพุฒาจารย์ ผู้ทรงนิพนธ์เรื่องนี้ พร้อมทั้งจัดทำคำอธิบายศัพท์บางศัพท์เพิ่มเติมนำมาพิมพ์ไว้ข้างท้ายนี้ด้วย

หวังใจว่า หนังสือ ลิลิต หม่อมเจ้าพระพุฒาจารย์เสด็จธุดงค์ เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านให้ทราบเรื่องการประพฤติธุดงควัตร ซึ่งหม่อมเจ้าพระสมเด็จพระพุฒาจารย์ ทรงนิพนธ์ไว้เป็นอย่างดี

อนึ่ง นายเจริญ - นางวรรณา สิริวัฒนภักดี ผู้เป็นศิษย์ในท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ได้มีศรัทธาบริจาคค่าพิมพ์หนังสือนี้เหมือนปีก่อนๆ นายธีรัชย์ พูลท้วม เปรียญ อดีตเลขานุการเจ้าคณะภาค ในท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ได้เป็นธุระในงานพิมพ์ทั้งปวง ขออนุโมทนาไว้ ณ ที่นี้

ขอน้อมอุทิศถวายบุญกุศลทั้งปวง ที่ได้พร้อมใจกันบำเพ็ญในครั้งนี้ แด่อดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนทุกองค์ ขอสรรพสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล จงเพิ่มพูนและมีแก่คณะศิษยานุศิษย์ ตลอดถึงท่าน ที่ได้ร่วมบำเพ็ญกุศลทั้งปวง โดยทั่วหน้ากัน

พระเทพโสภณ
ผู้จัดการ **"กองทุนสมเด็จพระสังฆราช ๑๗"**

งานวันอดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน, ๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๑

พิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

เนื่องในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๓๒ ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้เลื่อนสมณศักดิ์ท่านเจ้าคุณพระธรรมคุณาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ขึ้นเป็นรองสมเด็จพระราชาคณะที่ **"พระวิสุทธาธิบดี"** นับเป็นเกียรติประวัติและเป็นพระมหากรุณาธิคุณยิ่งใหญ่แก่พระวิสุทธาธิบดีและคณะศิษยานุศิษย์ตลอดถึงวัดพระเชตุพน

ท่านเจ้าคุณพระวิสุทธาธิบดี เป็นพระมหาเถระผู้ใหญ่ ที่เจริญอยู่ในสมณธรรมและสมบูรณ์ด้วยศีลาจารวัตร ได้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการการศึกษา และทำหน้าที่เป็นครูสอนบาลีประโยคสูงในสำนักเรียนวัดพระเชตุพนฯมาเป็นเวลานาน นับได้ถึง ๓๐ ปี เป็นผู้อำนวยการอบรมสามเณรผู้มาอยู่ใหม่ในวัดพระเชตุพน โดยพระบัญชาของท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช (สมเด็จฯ ป๋า)

นับแต่ท่านเจ้าคุณพระวิสุทธาธิบดีได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน สืบต่อจากท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย (กมล) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา ได้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์สิ่งที่ชำรุดในพระอารามให้กลับคงสภาพที่มั่นคงถาวรตามเดิม อาทิ บูรณะพระอุโบสถและปิดทององค์พระประธาน บูรณะพระวิหารและปิดทององค์พระพุทธไสยาสน์และบูรณะพระมหาเจดีย์ ประจำ ๔ รัชกาล เป็นต้น เท่าที่สามารถจะทำได้ เป็นที่เจริญศรัทธาของผู้ที่พบเห็น ดังปรากฏในประกาศสถาปนานั้นแล้ว

คณะศิษยานุศิษย์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ พร้อมท่านที่เคารพนับถือ เมื่อปรารภถึงการที่ท่านเจ้าคุณพระวิสุทธาธิบดี ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ครั้งนี้ ต่างก็พากันชื่นชมยินดี เห็นเป็นโอกาสสมควรจะบำเพ็ญกุศลสมโภชหิรัณยบัฏถวายตามจารีตนิยม จึงร่วมกันจัดตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเรียกว่า **"คณะกรรมการจัดงานสมโภชหิรัณยบัฏ"** ซึ่งมี พล.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ ประธานกรรมการ มูลนิธิทุนพระพุทธยอดฟ้า ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นประธานกรรมการฝ่ายฆราวาส ขณะเดียวกันได้เชิญคณะกรรมการมูลนิธิทุนพระพุทธยอดฟ้าทุกท่านและท่านผู้มีเกียรติเป็นกรรมการอีกหลายท่าน เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยพร้อมทั้งได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง **"ตำนานพระพุทธไสยาสน์"** วัดพระเชตุพน ซึ่งเรียบเรียงโดยนางเบ็ญจมาส แพทอง นักอักษรศาสตร์ ๖ กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กับเรื่องการกระทำร่วมของนายเปลื้อง ชุติพงศ์ เปรียญสำนักวัดพระเชตุพน และเรื่องกฎแห่งกรรมของ ท. เลียงพิบูลย์ มารวมพิมพ์เป็นเล่มสำหรับเป็นของที่ระลึก และยังได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องอีกหลายฝ่าย โดยเฉพาะธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด ได้ถวายความอุปถัมภ์รับเป็นผู้บริจาคค่าพิมพ์ทั้งหมด ซึ่งคณะกรรมการฯ ขอขอบใจและขออนุโมทนาไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

คณะกรรมการจัดงานสมโภชหิรัณยบัฏ ขอตั้งสัตยาธิษฐานว่า **"ด้วยอานุภาพคุณพระรัตนตรัย**

ด้วยอำนาจบุญกุศลที่บำเพ็ญในครั้งนี้ และด้วยอำนาจแห่งความกตัญญูกตเวที" จงดลบันดาลฤทธานุภาพป้องกัน สรรพทุกข์โศก โรคภัยพิบัติ และคุ้มครองท่านเจ้าคุณพระวิสุทธาธิบดี พร้อมทั้งผู้มีส่วนร่วมกระทำในครั้งนี้ ให้ประสพสุขมีอายุยืนนาน มีพลานามัยสมบูรณ์ บริบูรณ์ด้วยลาภยศ ปรากฏเกียรติโดยธรรมเทอญ.

พระเทพโสภณ
ประธานกรรมการจัดงานสมโภชหิรัณยบัฏฝ่ายสงฆ์

งานสมโภชหิรัญบัฏพระวิสุทธาธิบดี (สง่า ปภสฺสโร ป.ธ.๘), ๒๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๓๓

คำไว้อาลัย
สมเด็จฯ “อกเขา อกเรา”

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิธ เขมจารี) เป็นพระมหาเถระ คือเป็นพระผู้ใหญ่ผู้เจริญด้วยอายุพรรษา มีอายุ ๘๐ ปีเศษ พรรษา ๖๑ พรรษา ความรู้เป็นเปรียญ ๙ ประโยค ตำแหน่งหน้าที่สูงสุดทุกตำแหน่งคือ เป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา ซึ่งสูงสุดภายในวัด เป็นเจ้าคณะภาค ๑ สูงสุดในตำแหน่งพระสังฆาธิการ เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม ตำแหน่งบริหารคณะสงฆ์สูงสุดอีกเหมือนกัน ในทางสมณศักดิ์ก็สูงสุดคือ เป็นตำแหน่งสมเด็จพระราชาคณะ และที่สูงสุดอีกอย่างคือเป็นผู้ที่มีผู้ระลึกถึงเป็นที่รัก เป็นที่เคารพอย่างยิ่งของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ทุกสารทิศทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ข้าพเจ้ารู้จัก ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ มานาน ตั้งแต่สมัยที่ข้าพเจ้ายังเป็นสามเณรน้อยๆ อยู่บ้านนอกที่วัดพระงาม นครปฐม ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ อยู่วัดบ้านโป่ง ราชบุรี เป็นนักเทศน์มีชื่อเสียงมาก ท่านไปเทศน์ที่ไหน คนติดตามไปฟังกันที่นั่น ยิ่งเทศน์คู่ พระมหาสนิธ กับพระครูธรรมรสรูจี วัดไหนวัดนั้นคนแห่กันไปฟังกันเต็มวัด ลิเกก็ไม่สู้ สมัยโน้นการเดินทางไม่สะดวก การสื่อสารข่าวก็ไม่เหมือนเดี๋ยวนี้ แต่ชื่อเสียงของท่านก็กระจายขจรไปทั่วทุกคุ้งน้ำ

นอกจากรู้จักชื่อเสียงความเป็นนักเทศน์ของท่านแล้วข้าพเจ้ายังรู้จักตัวของท่านจำรูปร่างได้ติดตา คือรูปร่างเล็กบาง กิริยาท่าทางร่าเริง นิ่มนวล เทศน์ฟังง่าย ชวนฟัง มีอารมณ์ขัน ข้าพเจ้ารู้จักท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ว่า พระมหาสนิธ ตั้งแต่เมื่อเกือบ ๕๐ ปีก่อนโน้น แต่รู้จักข้างเดียว

นอกจากนั้น พระเณรบ้านนอกยังฮือฮากล่าวขวัญว่า ท่านเป็นผู้นำในการเรียกร้องสิทธิความเสมอภาคระหว่างคณะสงฆ์ เมื่อข้าพเจ้ามาอยู่วัดพระเชตุพน พ.ศ.๒๔๘๓ พบพระมหาสนิธ คราวนี้เห็นใกล้ๆ แล้วก็บ่อยๆ ท่านมาหาท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สมเด็จพระวันรัต เผื่อน) ซึ่งข้าพเจ้ามาพึ่งใบบุญ แต่ก็คงเหมือนเดิมรู้จักข้างเดียว เพื่อนๆ มีความนิยมชมชอบท่านมาก คราวหนึ่งท่านทักข้าพเจ้าพอทราบว่าข้าพเจ้ามาจากวัดพระงาม พระครูอุตตรการบดี (สุข) วัดห้วยจระเข้ เป็นผู้นำมาฝาก ท่านรู้จักดีทำให้ข้าพเจ้าปลื้มใจมาก

ตั้งแต่นั้นมา ข้าพเจ้าก็รู้จัก พระมหาสนิธ ลึกลงไปเรื่อยๆ เพราะเป็นศิษย์สำนักวัดโพธิ์ ไม่ทอดทิ้งสำนักเดิมแวะเวียนมาเสมอ ๆ เคารพในครูอาจารย์มิได้ย่อหย่อน พระธรรมปิฎก (สมเด็จพระวันรัต เผื่อน) ขณะเป็นเจ้าคณะมณฑลราชบุรี ส่งไปเป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านโป่ง และเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๘ ซึ่งเพิ่งพ้น ๕ พรรษาเท่านั้น เหตุที่ส่งพระมหาสนิธไปในคราวนั้น ก็เพราะเป็นบ้านเกิด ญาติ

พี่น้องจึงประสงค์จะขอท่านไปเป็นเจ้าอาวาส ทั้งเจ้าคณะมณฑลราชบุรี ก็ต้องการจะให้ท่านมหาสนิธออกไปจัดการศึกษาภาษาบาลีขึ้นที่นั่นด้วย แต่เจ้าคณะมณฑลราชบุรีถูกตำหนิว่าเป็นผู้สนับสนุนเบื้องหลังคณะปฏิสังขรณ์คณะสงฆ์ หนังสือพิมพ์เวลานั้นลงข่าวเกรียวกราวต่อเนื่องกันหลายวัน และเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ พระธรรมปิฎกเจ้าคณะมณฑลราชบุรี ได้ลาออกจากตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลราชบุรี

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี เล่าว่า ความจริงท่านเป็นแต่เพียงสมาชิกที่มีความเห็นด้วยกับคณะปฏิสังขรณ์ ที่ขอสิทธิ์ความเสมอภาคการปกครองคณะสงฆ์ระหว่างมหานิกายกับธรรมยุต แต่คณะผู้ต้นคิดอีกวัดหนึ่งถูกเจ้าอาวาสสั่งให้ถอนตัว เมื่อภิกษุวัดต่างๆ มาประชุมกันตามที่นัดหมายไว้ มีมติให้ดำเนินการเรื่องต่อไปและตั้งท่านเป็นประธานคณะปฏิสังขรณ์ เลยเป็นเรื่องตกกระไดพลอยโจน และก็ได้ผลมีการเปลี่ยนแปลง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ปี พ.ศ.๒๔๘๔

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้รับยกย่องว่าเป็นนักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น พ.ศ.๒๔๙๐ ท่านได้ลาออกจากเจ้าอาวาสวัดบ้านโป่ง และเจ้าคณะอำเภอบ้านโป่ง ไปเป็นครูสอนปริยัติธรรมที่วัดบ้านแหลม (วัดเพชรสมุทรวรวิหาร) จังหวัดสมุทรสงคราม ตามคำแนะนำของสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครองและเจ้าคณะตรวจการภาค ๑ ในเวลานั้น เพื่อตั้งโรงเรียนบาลี และเพื่อช่วยการปกครองเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งมีอายุพรรษามากแล้ว เป็นที่โจษจันกันมากที่ท่านลาออกจากเจ้าคณะอำเภอไปเป็นพระลูกวัด

วัดบ้านแหลม เป็นวัดที่ต้องโฉลกกับท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ มาก ท่านอยู่วัดบ้านโป่ง สอบ ป.ธ. ๙ เกือบ ๑๐ ปี สอบไม่ได้ พอมาอยู่วัดบ้านแหลมปีนั้นก็สอบ ป.ธ. ๙ ได้ ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ปีนั้น ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) สมเด็จฯ ป๋า ขณะนั้นทรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมดิลก เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ยังได้ขอพระราชทานสมณศักดิ์ พระมหาสนิธ ป.ธ. ๙ เป็นพระราชาคณะที่พระกวีวงศ์ ในนามของวัดพระเชตุพน ทั้งยังเป็นสมาชิกสังฆสภาเป็นเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงครามอีกด้วย

ตลอดเวลาที่ท่านอยู่ที่วัดบ้านแหลมก็ได้จัดระบบต่างๆ จนเป็นหลักฐาน แล้วก็ได้ขอยกวัดบ้านแหลมขึ้นเป็นพระอารามหลวงเปลี่ยนชื่อเป็นวัดเพชรสมุทรวรวิหาร สร้างความเจริญสร้างประโยชน์ ทั้งแก่วัดและคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งต่างยังระลึกถึงท่านอยู่ตลอดมา

พ.ศ. ๒๕๑๔ ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคาว่าง และมีปัญหาเกี่ยวกับผลประโยชน์ของวัด คณะสงฆ์จึงได้ขอให้ท่านย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา ซึ่งท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ก็แก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้องต่างๆ วางระบบการบริหารวัด เพิ่มความมั่นคงให้แก่วัดปทุมคงคา

ในส่วนตัวข้าพเจ้านั้น แม้จะมิใช่ลูกศิษย์โดยตรง ก็มีความเคารพในฐานะครูบาอาจารย์ เพราะได้รับความกรุณานานาประการ เช่น เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๔ ข้าพเจ้าไปเทศน์อบรมข้าราชการและประชาชนจังหวัดหนองคาย สกลนคร นครพนม ไปรถไฟขบวนเดียวกับสมเด็จฯ ซึ่งท่านไปจังหวัดอุดร เลย ขอนแก่น

เวลานั้นข้าพเจ้าเพิ่งเริ่มหัดเทศน์ จึงวิตกว่าจะไปเทศน์อย่างไร เพราะการไปเทศน์อบรมคราวนั้นเป็นขบวนใหญ่ประกอบด้วยอนุศาสนาจารย์กองทัพบก เจ้าหน้าที่ส่วนราชการในจังหวัด ซึ่งจะไปบรรยายเรื่องที่เกี่ยวข้อง พอรถไฟออกจากสถานีหัวลำโพง ข้าพเจ้าก็กราบเรียนถามถึงหัวข้อเทศน์ซึ่งสมเด็จฯ เคยไปมาแล้ว ท่านหยิบสมุดบันทึกในย่ามส่งให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าคัดลอกวิธีเทศน์ของสมเด็จฯ ซึ่งมี ๓ แบบ คือ อบรมข้าราชการนักเรียนและประชาชน บันทึกลำดับขั้นตอนการเทศน์เป็นข้อๆ จำง่าย ข้าพเจ้าถือเป็นแบบมาจนทุกวันนี้

สมเด็จพระธีรญาณมุนี เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทีสูง โดยเฉพาะในท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า (สมเด็จพระสังฆราช ปุ่น ปุณฺณสิริ) ท่านมีความเคารพมาก แม้จะสิ้นพระชนม์แล้ว ก็ยกย่องทุกโอกาส เป็นผู้ทำงานแบบพระ นิยมความสงบ ประณีประนอม ประสานสามัคคี ไม่พยาบาทอาฆาตผูกเวร ท่านเคยเล่าว่ามีผู้มาบอกถึงผู้ที่ไม่หวังดี ดูหมิ่นดูแคลน หรือกีดกันต่างๆ นานา แม้ตอนจะเป็นสมเด็จฯ ท่านก็บอกว่าอย่าไปโทษคนอื่น ยังไม่ถึงเวลา ถ้าถึงเวลาแล้ว ใครๆ ก็ขัดขวางไม่ได้ ท่านเป็นผู้มีความนอบน้อม ไม่แสดงกิริยากระด้าง วางตัวเสมอต้นเสมอปลาย และที่สำคัญคือเป็นคนมีความเห็นใจผู้อื่น สุภาษิต **"อกเขา อกเรา"** ซึ่งเคยเห็นปักติดที่ย่าม และเป็นโคลงว่า

อกเรา อกเขา

อก ใครใครก็คล้าย คลึงกัน
เรา รักสุขทุกวัน ไป่เว้น
อก เขาก็เช่นกัน อย่าก่อ กรรมนา
เขา และเราหลีกเว้น ทุกข์ร้อนนิรันดร์

ด้วยประการฉะนี้.

พระธรรมราชานุวัตร

งานพระราชทานเพลิงศพ สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สนิธ เขมจารี ป.ธ.๙), ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๕

พระราชทานเพลิงศพ นายวัชระ เกษตรปัญญา

ในการบำเพ็ญกุศลเนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ นายวัชระ เกษตรปัญญา กำหนดวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ ณ ฌาปนสถานคุรุสภา วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

นางจารุวรรณ ศิริจินดาเลิศ และมารดาพร้อมด้วยพี่น้องระลึกถึงพระคุณของนายวัชระ เกษตรปัญญา บิดาเมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็ปรนนิบัติดูแลอย่างดี ตอนป่วยก็พยายามรักษาพยาบาลเต็มความสามารถโดยมิได้คำนึงถึงความสิ้นเปลือง เมื่อถึงแก่กรรมก็ตั้งใจบำเพ็ญกุศลครบสมบูรณ์ ยิ่งกว่านั้น นายวัชระ เกษตรปัญญา มีศรัทธาไปชมโบสถ์วัดจำปา อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งใจว่าจะสร้างพระประธานประจำโบสถ์ ภรรยาและบุตรธิดาก็ได้หล่อพระประธานหน้าตักกว้าง ๖๙ นิ้ว เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ เพื่ออุทิศกุศลแก่นายวัชระ เกษตรปัญญา ในการพระราชทานเพลิงศพนี้ ก็ได้มอบให้ข้าพเจ้าจัดพิมพ์หนังสือที่มีสาระประโยชน์เพื่อเป็นที่ระลึกและเป็นส่วนแห่งกุศลวิทยาทานด้วย

ข้าพเจ้าจึงพิมพ์ตำราหมอนวดวัดโพธิ์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระมหากรุณาโปรดให้จารึกไว้ ณ ศาลาคู่หน้าพระมหาเจดีย์ทั้งนี้ เพราะตำรา หมอนวดที่จะพิมพ์ขึ้นนี้ นายจุล วิจิตรดรุณเกษม น้องชายของนายวัชระ เกษตรปัญญา เป็นผู้ดำเนินการให้คัดลอกจากแผ่นจารึกและยังได้พิมพ์ภาพฤาษีดัดตนพร้อมด้วยคำโคลงอธิบายท่าฤาษีนั้นๆ

โคลงภาพฤาษีดัดตน

ถวายหัดถ์ทัศนัขน้อม อภิวันท์
ไตรรัตน์ขจัดส่ำสรรพ์ โทษแท้
จักเริ่มจักรำพรรณ แผนดัด ตนนา
นักสิทธิ์ประดิษฐ์ท่าแก้ โรคร้างห่างหาย ฯ
ลุจุลศักราชพ้น พันมี เศษเฮย
ร้อยกับเก้าสิบแปดปี วอกตั้ง
นักษัตรอัฐศกรวี วารกติก มาศแฮ
สุกรปักษ์ห้าค่ำครั้ง เมื่อไท้บรรหาร ฯ
ให้พระประยุรราชผู้ เป็นกรม หมื่นแฮ
ณรงค์หริรักษ์รดม ช่างใช้
สังกสีดิบุกผสม หล่อรูป
นักสิทธิ์แปดสิบให้ เทิดถ้าดัดตน ฯ

เสร็จเขียนเคลือบภาคพื้น ผิวกาย
ตั้งทุกศาลาราย รอบล้อม
อาวาสเชตวันถวาย นามทั่ว องค์เอย
จารึกแผ่นผาพร้อม โรคแก้หลายกล ฯ
เป็นประโยชน์นรชาติสิ้น สบสถาน
เฉกเช่นโอสถทาน ท่านให้
พูนเพิ่มพุทธสมภาร สมโพธิ์ พระนา
ประกาศพระเกียรติยศไว้ ตราบฟ้าดินศูนย์ ฯ

อนึ่ง โรงเรียนแพทย์แผนโบราณวัดพระเชตุพน ยังได้ขอให้ศาสตราจารย์ ดร.อำนวย ถิฐาพันธ์ และเภสัชกร ปรีดา ตั้งตรงจิตร แปลท่าฤๅษีดัดตนนั้นเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อเผยแพร่วิทยาการแก่ชาวต่างประเทศ

ขอกุศลผลบุญทั้งปวงที่ภรรยา บุตรธิดา ได้ตั้งใจบำเพ็ญด้วยความกตัญญูกตเวทีนั้น จงสำเร็จเป็นทิพพสุขทิพพสมบัติ แก่นายวัชระ เกษตรปัญญา ในสัมปรายภพเทอญ

พระธรรมราชานุวัตร

งานพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ นายวัชระ (เลี้ยง) เกษตรปัญญา, ๘ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๓๖

ความดีก็ปรากฏ

ข้าพเจ้ามาอยู่วัดพระเชตุพน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ คุณชั้น ประภัสสร มาอยู่วัดก่อนข้าพเจ้า ข้าพเจ้ามาอยู่กับท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺต) เวลานั้นเป็นพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ที่ น.๑๕ คุณชั้นเป็นสามเณรอยู่กับท่านเจ้าคุณพระธรรมเสนานี (ฟุ้ง ปุณฺณก) ตอนนั้นเป็นพระสุธรรมมุนี ต.๓๔ แต่ก็เป็นลูกศิษย์ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ (เผื่อน ติสฺสทตฺต) ด้วยกัน พระเณร ต.๓๔ มาฉันเช้า-เพลรวมกันที่ น.๑๕ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ (เผื่อน ติสฺสทตฺต) มีพระเณรฉันรวมกัน ๓๐ กว่ารูป สามเณร ๑๕-๑๖ รูป เราเรียกกันว่า **"ลูกข้าวหม้อเหล็ก"** หม้อหุงข้าวเป็นหม้อเหล็กใหญ่ สมัยโน้นบิณฑบาตไม่พอฉันเช้า เณรต้องมีเวรกันหุงข้าวทั้งเช้าทั้งเพล สามเณรชั้นหรือเณรชั้น มีบุคลิกที่น่าสนใจ พูดท่าทางจริงจัง ห่มจีวรสีใกล้ดอกบวบ สมัยนั้นจีวรต้องย้อมสีบ่อยๆ ถ้าไม่หมั่นย้อมสี สีก็จะตกออกจางๆ ไปไหนมาไหนต้องมีผ้าอาบติดตัว หนีบรักแร้หรือพาดบนศีรษะ

ตอน พ.ศ. ๒๔๘๖ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าและเพื่อนเณรอีก ๒ รูป คือสามเณรทองหล่อ (อุดม) อยู่ น.๘ และสามเณรประยูร น.๑ คุยกันถึงเณรวัดโพธิ์ซึ่งมีถึง ๕๐ - ๖๐ รูป ควรจะรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนแล้วทำกิจกรรมส่งเสริมวัด จึงก่อตั้งคณะ **"สามัคคีปริวัตร"** ขึ้น นัดประชุมครั้งแรกวันอุโบสถสังฆกรรม เพื่อมิให้พระทราบ มีคณะก่อตั้ง ๗ รูป แล้วเสนอสามเณรชั้นเป็นประธาน เพราะเป็นคนจริงจัง งานเป็นงาน ผลงานของคณะสามัคคีปริวัตรคือ สามเณรทำวัตรเช้า-เย็นกันมากขึ้น จะออกนอกวัดก็ห่มดองเรียบร้อย คณะสามัคคีปริวัตรมีอายุไม่มาก เพราะสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทวีความรุนแรงขึ้น พระเณรส่วนมากอพยพกลับบ้าน ทั้งคณะก่อตั้งก็บวชพระ

สมัยท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ทรงเป็นเจ้าอาวาส หลังสงครามโลกก็จัดงานสงกรานต์ซึ่งมีมาก่อนก็ขยายงานออกไป เพื่อระดมทุนปฏิสังขรณ์พระนอนและบูรณะถาวรวัตถุเขตพุทธาวาส ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (กมล กมโล) ยังเป็นเจ้าคุณพระวิเชียรธรรมคุณาธาร เป็นผู้อำนวยการ มีงานอยู่เฉพาะบริเวณรอบๆ พระนอน ข้าพเจ้าเสนอขอให้ขยายออกเต็มบริเวณเขตพุทธาวาส เริ่มเปิดพระวิหารทั้ง ๔ ทิศ ข้าพเจ้าประจำวิหารทิศเหนือ พระครูสมุหวรคณิสสรสิทธิการ (โกวิท) อยู่ทิศตะวันออก เจ้าคุณพระราชประสิทธิวิมล (เจริญ) อยู่ทิศใต้ พระครูปลัดชั้น อยู่ทิศตะวันตก

ต่อมางานสงกรานต์ได้ขยายเป็นงานใหญ่ที่สุด มีงาน ๙ วัน ๙ คืน ตั้งพระเณรทำงานแบ่งเป็นแผนกต่างๆ พระครูปลัดชั้นหัวหน้าแผนกต่างๆ สับเปลี่ยนกัน เพราะเป็นคนเอาจริงเอาจัง ทำงานต้องทำให้ดี ไม่ทิ้งงาน

คราวหนึ่งเลิกงานสงกรานต์แล้ว ข้าพเจ้าก็ชวนพระครูปลัดชั้นไปเชียงใหม่ เพราะพระครูปลัดชั้นไม่เคยไปทางไกล ๆ เห็นว่าเหน็ดเหนื่อยก็ชวนไปพักผ่อน เพราะข้าพเจ้ามีกิจธุระที่จะต้องไปเชียงใหม่ชวนกันไป ๕-๖ รูป ข้าพเจ้าซื้อตั๋วรถไฟให้แล้ว ให้เดินทางไปกับคณะก่อน ส่วนข้าพเจ้ายังมีงานทำไม่เสร็จ จะตามไปวันรุ่งขึ้น พระครูปลัดชั้นดีใจ วันจะเดินทางยังไม่ได้ลาเจ้าคุณฯ อาจารย์ เร่งให้ไปลาก็ยังไม่กล้า กว่าจะลาได้เกือบบ่าย ๓ โมง รถไฟออก ๔ โมงเย็น ต้องขึ้นแท็กซี่ไปดักรถไฟที่สถานีสามเสน พอรถไฟจอด พรรคพวกที่ไปก่อนก็กวักมือเรียก พระครูปลัดชั้นส่งกระเป๋าเดินทางขึ้นหน้าต่างทันที ปรากฏว่าพรรคพวกกวักมือเรียกบอกว่า ตั๋วที่ซื้อเด็กเอากลับวัดที่หัวลำโพงนึกว่ายังไม่ไป ต้องส่งกระเป๋าคืน ข้าพเจ้าเลยชวนให้ไปพร้อมกันวันรุ่งขึ้น คนไม่มีวาสนาเดินทางไกล คืนวันนั้นเกิดเป็นฝีลำมะลอกขึ้นที่แขนเลยไม่ได้ไปเชียงใหม่

ในส่วนตัวกับข้าพเจ้านับว่าเป็นเพื่อนรักกันมากทีเดียว รู้สารทุกข์สุกดิบกันดี พระครูปลัดชั้นจะอยู่กุฏิ ต.๓๔ เฉพาะเวลานอนกลางคืน ช่วงเช้าถึงเพล ฉันเพลเสร็จแล้วก็มาที่กุฏิข้าพเจ้า (น.๑๖) มีพระครูสมุหวรคณิสสรสิทธิการ (โกวิท) น.๑๘ อีก ๑ รูป ทั้ง ๓ ไปไหนไปด้วยกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันทำงานวัด ข้าพเจ้าไปทอดกฐินสร้างโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า ที่นครปฐม พระครูปลัดชั้นก็ช่วยทุกคราว

พระครูปลัดชั้นไม่มีวี่แววว่าจะลาสิกขาข้าพเจ้าเสียอีกมีทีท่ามากกว่าวันหนึ่งพระครูปลัดชั้นบอกว่าจะลาสึก ข้าพเจ้าก็ใจหาย จะขาดเพื่อนที่ดีเป็นกำลังสำคัญในการทำงาน แต่เห็นใจเพื่อน เพราะรู้อะไรในใจและเห็นว่าสึกแล้วก็มีงานทำทันที จึงพลอยดีใจด้วย ใจจริงแล้วพระครูปลัดชั้นยังไม่อยากสึก มาทราบต่อเมื่อสึกเสียแล้ว บอกกับพระที่สนิทๆ ว่า **"พระครูปลัดฯ (เวลานั้นข้าพเจ้าเป็นพระครูปลัดสุวัฒนสุตคุณ) ไม่ห้าม ถ้าห้ามคงไม่สึก"**

หลังจากลาสิกขาแล้ว คุณชั้นก็คงแวะเวียนไปมาหาสู่และมาวัดเสมอๆ คุณชั้นเป็นคนมีกตัญญูกตเวทีสูง เป็นคนรักพี่น้องและเพื่อนๆ ด้วยความดีของคุณชั้น คุณเจริญและคุณหญิงวรรณา สิริวัฒนภักดี จึงไว้วางใจมอบงานสำคัญเกี่ยวกับพิธีศาสนาและอุปถัมภ์มาโดยตลอด เรียกคุณชั้นว่า **"คุณอา"** ทุกคำไป ทั้งกับรับเป็นเจ้าภาพจัดการศพตั้งแต่ต้นจนวาระสุดท้าย

คิดถึงคุณชั้น ประภัสสร
"ความดีก็ปรากฏ กฤติยศฤาชา"
พระธรรมราชานุวัตร

งานพระราชทานเพลิงศพ นายชั้น ประภัสสร, ๑๙ กันยายน พ.ศ.๒๕๓๖

ลูก รู้ไหมเอ่ย

พระคุณของพ่อกับแม่นั้น ไม่สามารถจะวัดออกมาเป็นมาตราน้ำหนักอย่างใดอย่างหนึ่งได้ เพียงแต่นึกว่า **"ที่เรามีวันนี้นั้น ก็เพราะพ่อและแม่"** ก็หนักหนาแล้ว

สมบัติใดๆ ในโลก พ่อกับแม่ยกให้ลูกทั้งหมด เพราะพ่อกับแม่มอบสิ่งสำคัญที่สุดให้แล้ว นั่นคือชีวิต เมื่อเรามีชีวิตเกิดมาแล้ว ประสงค์สิ่งใดก็เสาะแสวงหาได้ ถ้ามิได้เกิดหรือไม่มีชีวิตแล้วจะมีอะไรเล่า ลูก รู้ไหมเอ่ยพ่อกับแม่ ใครรักลูกก่อน คนที่เป็นแม่มาแล้ว จะตอบได้ทันที แม่รักลูกก่อนพ่อ พอรู้ว่าลูกเกิดในครรภ์เท่านั้น ความรักเกิดขึ้นทันที ดีอกดีใจ ยิ่งเป็นลูกคนหัวปี ไม่ใช่หัวปลีนะ ก็ดีใจมาก เริ่มเลี้ยงลูกตั้งแต่นั้นมาทีเดียว ฉะนั้นเมื่อลูกเติบโต แม่จึงอิ่มอกอิ่มใจยิ่งกว่าใครๆ

ลูก รู้ไหมเอ่ย เพื่อนๆ ของลูกนะ คนไหนเป็นเพื่อนรัก รักขนาดไหน จริงจังอย่างไร แม่ซิเป็นเพื่อนรักของลูกที่แท้จริง คิดทบทวนเองเถอะ พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเราทั้งหลายตรัสเทศนาไว้ว่า มาตา มิตฺตํ สเก ฆเร แม่เป็นเพื่อนในเรือนของตนเอง

ลูก รู้ไหมเอ่ย แม่ยังมีอะไรๆ เป็นอะไรๆ ต่อลูกอีกมากมาย คิดทบทวนกันบ่อยๆ ก็แล้วกัน อย่าปล่อยให้แม่นั่งตาลอย มองเช้ามองเย็น เมื่อไรจะมา ทูนหัวของแม่

แม่พ้ง ปิยฉัตร โชคดี
ลูกๆ ของแม่พ้ง ก็โชคดี
ลูก รู้ไหมเอ่ย แป๋ว - เจี๊ยบ

พระธรรมราชานุวัตร

งานพระราชทานเพลิงศพ นางพ้ง ปิยฉัตร, ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๓๙

พื้นภูมิแห่งความป็นคนดี

ในมหามงคลกาล ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๙ ประชาชนชาวไทยทุกทั่วหน้า ต่างพากันมีความปีติยินดีเป็นที่สุดหามิได้ ด้วยจิตสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่หยั่งลึกลงไว้ในห้วงหัวใจเพิ่มทวีคูณ รัฐบาลจึงได้ประกาศจัดงานฉลอง การที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ จนถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ และจัดเป็นพระราชพิธีเรียกว่า พิธีกาญจนาภิเษก

ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นต้นมา ก็ได้มีการจัดงานกิจกรรมต่างๆ ทั้งส่วนราชการและประชาชน คณะสงฆ์ภาค ๓ ซึ่งมีจังหวัดชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี และอุทัยธานี ได้ประชุมกันเมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ณ วัดพระเชตุพน มีมติจัดโครงการถวายพระพรชัยมงคล ฉลองปีกาญจนาภิเษก กล่าวคือพระภิกษุ สามเณร ทุกวัดประชุมร่วมกันทำวัตรสวดมนต์ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ทุกวันที่ ๙ ตลอดปี พ.ศ.๒๕๓๘ - ๒๕๓๙ โดยจัดขึ้นรวมกัน อำเภอละหนึ่งแห่ง หรืออำเภอที่มีพระภิกษุสามเณรมากจะเพิ่มกว่าหนึ่งแห่งก็ได้ ทั้งยังมีกิจกรรมอื่นๆ อีก เช่น ปลูกต้นไม้ วัดละ ๕๐ ต้น ตั้ง ทุนกาญจนาภิเษกเพื่อสงเคราะห์นักเรียนเป็นต้น ซึ่งทุกจังหวัดได้จัดกิจกรรมมาโดยตลอด

สถาบันราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี ซึ่งมีนายสมบูรณ์ สงวนญาติ อธิการบดี พร้อมด้วยคณาจารย์และนักศึกษา ซึ่งมีความจงรักภักดี และซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เช่นเดียวกันกับประชาชนทั้งปวง ก็ได้ทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อน้อมถวายเป็นพระราชสักการะมาโดยตลอด แต่มีกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งควรจะกล่าวว่าเป็นกิจกรรมมหากุศลพิเศษ ด้วยเป็นกุศลกรรมที่เพิ่มพูนคุณภาพชีวิตอันเป็นส่วนแห่งนามธรรม คือ ได้กำหนดประชุมกันสวดมนต์ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ทุกวันที่ ๑๕ เวลา ๑๙.๐๐ น. ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นต้นมา ณ หอประชุมของสถาบันฯ นายสมบูรณ์ สงวนญาติ เป็นประธานทุกคราว ในการนี้ได้นิมนต์พระสงฆ์เถรานุเถระ มาสวดมนต์นำ ๑๘ รูป มีเจ้าคณะจังหวัดลพบุรี เจ้าคณะอำเภอเป็นต้น นิมนต์หมุนเวียนกันมา นอกจากคณาจารย์ นักศึกษาแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีศรัทธามาร่วมสวดมนต์ด้วย แม้ข้าพเจ้าเองก็ไปในพิธีนี้หลายครั้ง หลังจากสวดมนต์จบแล้วยังนั่งสมาธิอีกประมาณ ๙ นาที เสร็จแล้วนายสมบูรณ์ สงวนญาติ นำแผ่เมตตา นำถวายพระราชกุศล จบด้วยการร่วมกันร้องเพลงสดุดีมหาราชา ผู้ที่สวดมนต์ต่างก็มีความประทับใจ ผู้ที่ตั้งใจจะมาเพียงครั้งสองครั้ง เกิดศรัทธามาเป็นประจำ

ข้อที่น่าสังเกตก็คือ การกำหนดวันที่ ๑๕ และพระสงฆ์ ๑๘ รูป มีกฎเกณฑ์อย่างไร ท่านพระครู

ภาวนาโสภณ วัดป่าธรรมโสภณ ซึ่งนายสมบูรณ์ สงวนญาติ มีความเคารพนับถือมาก อธิบายว่า เลขที่ ๑๕ เป็นกำลังพระเคราะห์วันจันทร์ วันจันทร์เป็นวันประสูติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระสงฆ์ ๑๘ รูป นับเลข ๑๘ เป็นเลขกำลังมหาจักรวรรดิ เลข ๑๕ และเลข ๑๘ จึงเป็นเลขอุดมมงคลเป็นอย่างยิ่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมควรแก่การถวายพระเกียรติยศ เป็นพระมหาจักรพรรดิด้วยว่า พระองค์ทรงตั้งอยู่ในจักรวรรดิวัตร ๑๒ ประการ และทรงมีรัตนะ มิใช่เฉพาะ ๗ ประการเท่านั้น มีมากกว่า ๑๐ คือ มีสมเด็จพระบรมราชชนนีแก้ว (แม่แก้ว) พระราชโอรสแก้ว พระราชธิดาแก้ว เป็นต้น พระองค์มิได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเฉพาะพระองค์เท่านั้น สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา และพระราชวงศ์อื่นๆ ยังเปรียบดั่งทรงแบ่งภาคให้ทรงพระราชภารกิจในพระองค์ พระราชกรณียกิจต่างๆ ที่ทรงเป็นคุณประโยชน์ต่อประชาชน ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา ย่อมปรากฏเป็นประจักษ์พยาน อย่างยอดเยี่ยมในรัชสมัยของพระองค์

การที่สถาบันราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี ได้ประกอบมหกรรมพิธีบูชา เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระราชสักการะนั้น ชื่อว่าเป็นการบูชาทั้งส่วนอามิสบูชาและปฏิบัติบูชา ต่อผู้ที่สมควรแก่การบูชาเป็นอุดมมงคลอย่างยิ่ง จิตใจของผู้ที่มาสวดธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ย่อมอิ่มเอิบเต็มด้วยความภาคภูมิใจ ระลึกถึงเวลาใด ก็ย่อมปีติยินดีทันทีในเวลานั้น ทั้งนี้ด้วยสำนึกถึงในพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้น นับเป็นการประกาศกตัญญูกตเวทิตาธรรม ความกตัญญูกตเวที เป็นพื้นภูมิของสาธุชนคนดี ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า **"ภูมิ เว สาธุรูปานำ กตญญูกตเวทิตา"** ความกตัญญูกตเวที เป็นภูมิของคนดี

พระธรรมราชานุวัตร
เจ้าคณะภาค ๓
วัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม กทม.

เนื่องในมหามงคลวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี สถาบันราชภัฏเทพสตรี ลพบุรี, ๑๔ มกราคม ๒๕๓๘-๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙.

ศิลาจำหลักเรื่องรามเกียรติ์

วัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ตั้งคู่กับพระบรมมหาราชวัง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช องค์ปฐมบรมราชจักรีวงศ์ ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ครั้นล่วงเวลามา ๔๐ กว่าปี พ.ศ. ๒๓๗๔ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงทอดพระเนตรเห็นความชำรุดทรุดโทรม จึงทรงปฏิสังขรณ์ขึ้นเป็นการใหญ่ และในการที่จะทรงปฏิสังขรณ์ครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์อธิบายไว้ในหนังสือ ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน ที่พิมพ์ครั้งแรกในงานพระราชทานเพลิงพระศพ กรมพระสุทธาสีนีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ตอนหนึ่งว่า

"แต่ในการทรงปฏิสังขรณ์ วัดพระเชตุพน มีพระราชประสงค์พิเศษอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะให้เป็นแหล่งเล่าเรียนวิชชา ความรู้ของมหาชนไม่เลือกชั้นบรรดาศักดิ์ ถ้าจะเรียกอย่างทุกวันนี้คือจะให้เป็นมหาวิทยาลัย เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีการพิมพ์หนังสือไทยได้ การเล่าเรียนส่วนสามัญศึกษา มีที่เรียนอยู่ตามวัดทั่วไป แต่ส่วนวิสามัญศึกษา อันจะเป็นวิชชาชีพของคนทั้งหลาย ยังศึกษาได้แต่ในสกุล ผู้อยู่นอกสกุลโดยเฉพาะที่เป็นชั้นพลเมืองสามัญไม่มีโอกาสที่จะเรียนได้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดให้รวบรวมเลือกสรรค์ตำรับตำราต่างๆ ซึ่งสมควรจะเล่าเรียนเป็นชั้นวิสามัญศึกษา มาตรวจตราแก้ไข ใช้ของเดิมบ้าง หรือประชุมผู้รู้จักวิชชานั้นๆ ให้แต่งขึ้นใหม่บ้าง แล้วโปรดให้จารึกศิลาประดับไว้ในบริเวณวัดพระเชตุพน มีรูปเขียน และรูปปั้น ประกอบกับตำรานั้นๆ โดยมาก"

ตามความในพระนิพนธ์ส่วนหนึ่งดังกล่าวมาแล้วนั้น หากย้อนยุคกลับไปในสมัยโน้น พอเดินเข้าประตูวัดพระเชตุพน ก็จะพบกับสารพัดวิชาความรู้ ซึ่งจัดวางวิชาความรู้นั้นอย่างมีระบบ เช่นตำรายา อันมีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน ก็จารึกแผ่นศิลาประดับไว้ที่ศาลารอบๆ บริเวณนอก คำสุภาษิต โคลงโลกนิติ อยู่ที่ศาลารายรอบพระมณฑปด้านหลังทางทิศตะวันตก กฤษณาสอนน้องอยู่ที่ศาลารายรอบพระมณฑปด้านในทางทิศตะวันออก ส่วนวิชาที่ต้องศึกษามีกฎเกณฑ์ คือ ฉันท์ กาพย์ กลอน จารึกไว้ที่เสาระเบียงรอบพระอุโบสถ ภาพเขียนจิตรกรรมที่ฝาผนังอยู่ในพระอุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญ จะกล่าวว่าทุกส่วนไม่มีที่ว่าง เป็นตำรับตำราวิชาความรู้ทั้งหมด แม้แต่เชิงบานหน้าต่างก็ยังมีนิทานพื้นบ้าน เช่น นิทานยายกะตาปลูกถั่วปลูกงา เขียนไว้ที่บานหน้าต่างพระอุโบสถด้านเหนือ

วรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ น่าจะเป็นเรื่องที่คนโบราณรู้จักกันมาก สื่อจากการแสดงโขน หนังใหญ่ และหนังตะลุงมีอยู่หลายแห่ง ภาพเขียนแกะสลักฝังมุกที่บานประตูพระอุโบสถทั้ง ๘ บาน โดยเฉพาะ

ผนังรอบพระอุโบสถ สลักภาพรามเกียรติ์ลงบนแผ่นศิลามีถึง ๑๕๒ ภาพ มีคำโคลงอธิบายภาพประดับอยู่ใต้ภาพ ภาพที่สลักในแผ่นศิลานั้น แสดงให้เห็นฝีมือช่างที่มีความละเอียดงดงาม ผู้ให้ภาพแสดงก็มีศิลปะที่นำให้เห็นปฏิภาณปัญญา เช่น ภาพที่ ๒๗ ตอนทศกัณฐ์เข้าหานางสีดาในสวน ตามเนื้อเรื่องกล่าวว่าทศกัณฐ์เข้าใกล้นางสีดาไม่ได้เพราะร้อน ในภาพนั้นช่างตั้งเทียนมีเปลวไฟไว้ระหว่างทศกัณฐ์กับนางสีดาเพื่อให้ผู้ชมภาพได้ทราบว่า “ร้อน”

ภาพรามเกียรติ์ชุดนี้แต่ก่อนมีคนสนใจน้อย เพราะไม่มีสีสัน ต่อมามีผู้ลอกภาพลงแผ่นกระดาษว่าว (กระดาษสา) แล้ววิวัฒนาการมาลงแผ่นผ้า ปัจจุบันเป็นภาพเศรษฐกิจ นำเงินให้แก่บ้านเมืองปีละไม่น้อย การลอกภาพนี้เริ่มเมื่อประมาณ พ.ศ.๒๔๙๘-๙ ประมาณ ๔๐ ปีมาแล้ว ผู้ที่ทำภาพนี้คนแรกคือ นายรู ดอล์ฟ ดับบลิว อี แฮมเป เป็นจิตรกรชาวเยอรมัน อยู่เมืองไทยนาน มีภรรยาเป็นคนไทย มีอาชีพเขียนภาพวัด จิตรกรรมฝาผนัง มาที่วัดพระเชตุพนฯเป็นประจำ จิตรกรผู้นี้เป็นผู้เขียนภาพพุทธจริยาประวัติ ที่สำนักงานข่าวสารอเมริกัน (ยูซิส) พิมพ์เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๐ (ยี่สิบห้าพุทธศตวรรษ) เคยสนทนากันเสมอๆ ตอนที่ทำภาพรามเกียรติ์ พอไปคุยด้วยจะหยุดทำ เห็นวิธีทำคือใช้กระดาษว่าว (กระดาษสา) ไม้ไผ่เหลาเป็นชิ้น ๒ ชิ้น ขึงแผ่นกระดาษ แล้วใช้ผ้าถุงเท้าป้ายสีทาบนแผ่นกระดาษ คล้ายเด็กๆ ใช้กระดาษวางทับบนสตางค์ แล้วระบายด้วยดินสอ ถามว่าสีอะไร ตอบว่าเสียใจ บอกไม่ได้เป็นอาชีพ นายแฮมเปบอกว่าขายแผ่นละ ๕๐๐ บาท ถ้าติดขอบผ้าไหม กรอบไม้ ภาพละ ๑,๕๐๐ บาท มีราคาทีเดียว

เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๐ มีผู้หญิงไทยเป็นคนทางภาคใต้ มาลองทำบ้างใช้สีหลอดวาดเขียน ก็สำเร็จเป็นภาพเช่นเดียวกัน เธอบอกว่าแหม่มอเมริกันที่ขายภาพอยู่แถวสุรวงศ์ แนะนำให้มาทดลอง แต่จะต้องรู้จักการลงสีหนัก-เบาเพื่อให้ภาพคมชัด ตั้งแต่นั้นก็มีสตรีอเมริกันและชาวฝรั่งชาติอื่น ส่วนมากเป็นผู้หญิงเป็นภรรยาทูตก็มี มากันตั้งแต่เช้า ก่อนเที่ยงก็กลับเพราะร้อนนำโต๊ะมายืนลองเท้า ลอกภาพนี้รอบพนักพระอุโบสถ วันละเกือบ ๑๐๐ คน ทางวัดต้องขอค่ารักษาความสะอาด คนละ ๕ บาท เพิ่มเป็น ๑๐ บาท ต่อมาจึงมีคนไทยเด็กท่าเตียนมาลอกภาพบ้าง ขายนักท่องเที่ยวบ้าง เป็นที่นิยมกันมาก การที่ทางวัดยังคงอนุญาตให้ลอกภาพรามเกียรติ์นั้นก็เพราะว่าภาพนี้มีมาร้อยกว่าปี ไม่มีคนสนใจ เมื่อลอกภาพจำหน่ายขึ้นก็เป็นที่น่าสนใจ เกิดความรู้สึกหวงแหน ทั้งการจำหน่ายภาพ แม้จะมิใช่ส่วนของวัด แต่ภาพรวมคือประเทศชาติมีรายได้มิใช่น้อย การลอกภาพทำอยู่หลายปี ทางวัดจึงยุติ และขณะนั้น นายรู ดอล์ฟ ดับบลิว อี แฮมเป ก็เปลี่ยนวิธีใหม่ คือแกะภาพลงในแผ่นหิน แผ่นไม้ แล้วพิมพ์จำหน่าย นอกจากนั้นก็ยังมีคนอื่นๆ ทำขึ้นอีก ทั้งยังผสมทำภาพต่างๆ อันเป็นศิลปะวัฒนธรรมไทย เช่น ภาพนักดนตรีไทย เป็นต้น

ร. บุนนาค ถ่ายภาพวัดพระเชตุพน ไว้มากที่สุด ก่อน พ.ศ.๒๕๐๐ เฉพาะภาพรามเกียรติ์นี้ยังไม่เคยเห็นช่างภาพอื่นที่ถ่ายได้ชัดเจนเช่นนี้ ร.บุนนาค มีวิธีคือ เทคนิคพิเศษตอนถ่ายภาพชุดนี้เป็น ผู้บริการอำนวยความสะดวกอยู่ด้วยถ่ายเวลากลางคืนใช้ไฟฟ้าส่อง ก่อนจะถ่ายใช้ผ้าชุบน้ำแล้วลูบที่แผ่นภาพก่อน ขณะนี้ ร.บุนนาค น่าจะมีอายุเลย ๙๐ ปีแล้ว และได้มอบภาพถ่ายทั้งหมดให้กองจดหมาย

เหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

พระธรรมเสนานี เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ได้มอบให้ข้าพเจ้า และพระมหาสุรพล ชิตญาโณ ป.ธ.๙ เป็นธุระในการนี้ การที่สำเร็จได้ด้วยดี ก็ด้วยคณะเจ้าหน้าที่กองจดหมายเหตุแห่งชาติ มี ศ.ดร. นิยะดา เหล่าสุนทร เป็นหัวหน้าในการทำต้นฉบับ

เมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาทรงปิดทององค์พระพุทธไสยาสน์ แล้วเสด็จฯ ทอดพระเนตร ณ สถานที่ต่างๆ มีพระราชกระแสปรารภ ให้พิมพ์ภาพต่างๆ ออกเผยแพร่ การพิมพ์ภาพรามเกียรติ์ครั้งนี้ จึงเป็นการสนองพระราชประสงค์ด้วย

อนึ่ง ปีนี้เป็นปีมหามงคล เฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคณะวัดพระเชตุพน ได้รับจัดงานฉลองในโอกาสครบ ๑๐๐ ปีวันประสูติ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๑๗ หรือสมเด็จฯ ป๋า วัดโพธิ์ เมื่อวันที่ ๒๘-๒๙-๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙

การพิมพ์หนังสือภาพรามเกียรติ์ศิลาจำหลัก ณ พนักรอบพระอุโบสถวัดพระเชตุพนนี้ เพื่อร่วมงานมหามงคลเฉลิมฉลองดังได้กล่าวมานั้นด้วย ขอได้อนุโมทนาโดยทั่วกันเทอญ.

พระธรรมราชานุวัตร

ศิลาจำหลักเรื่องรามเกียรติ์ วัดพระเชตุพนฯวิมลมังคลาราม, มูลนิธิ **"ทุนพระพุทธยอดฟ้า"** ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดพิมพ์เผยแพร่ ๒๕๓๙.

ประชุมโคลงโลกนิติ

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระมหากรุณาธิคุณยิ่งใหญ่ ในอันที่จะให้ประชาชนมีความรอบรู้ศิลปวิทยาการนานาประการ เมื่อคราวทรงโปรดให้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ เป็นการใหญ่ ทรงโปรดฯ ให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิต พิจารณาตำรับตำราต่างๆ ที่จะพึงเป็นประโยชน์เพิ่มพูนสติปัญญาแก่พลเมืองทั้งยังนำไปใช้ในการดำรงชีพได้ แล้วทรงโปรดฯ ให้จารึกลงแผ่นศิลาประดับไว้ ณ ที่ต่างๆ ตลอดบริเวณเขตพุทธาวาสวัดพระเชตุพน บางส่วนก็เขียนเป็นภาพแสดงไว้ นับเป็นคุณประโยชน์มหาศาล สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ นักประวัติศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ ทรงยกย่องว่า **"วัดพระเชตุพนฯ เป็นเสมือนมหาวิทยาลัย"** แห่งแรกของเมืองไทย

โคลงโลกนิติ ฉบับกรมหลวงเดชาดิศร ก็ได้จารึกลงแผ่นศิลาประดับไว้ ณ ศาลารายรอบ พระมหามณฑป ทิศตะวันตกด้านนอก สมัยเมื่อ ๕-๖๐ ปี ก่อนนั้น เคยเป็นตำราเรียนชั้นมัธยม ข้าพเจ้าจำโคลงโลกนิติได้หลายบท ซึ่งเมื่อเป็นนักเรียนท่องจำเสมอๆ เริ่มแต่บทแรก **"อัญขยมบรมนเรศเรื้องรามวงศ์ ฯ"**

คำโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ต้องใช้ถ้อยคำจำกัด เช่น โคลงบทแรก ฟังความไพเราะ แต่ไม่ทราบความหมายชัดเจน จึงมีคำอธิบายศัพท์ไว้ประกอบ ถึงกระนั้นก็ยังไม่สมบูรณ์

นาวาโท ทองย้อย แสงสินชัย ป.ธ.๙ อนุศาสนาจารย์กองทัพเรือ มีศรัทธาศึกษาค้นคว้า แล้วถอดความออกทุกบท กองทุนสมเด็จพระสังฆราช ๑๗ ได้พิมพ์ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ ครูอาจารย์ นักเรียน นักศึกษา สนใจกันมาก

นาวาโท ทองย้อย แสงสินชัย ยังมีวิริยะอุตสาหะ ได้ศึกษาค้นคว้าเรียบเรียงให้สมบูรณ์ขึ้นอีก แล้วอนุญาตให้พิมพ์ในงานบำเพ็ญกุศลครบ ๑๐๐ ปี พระเดชพระคุณ พระธรรมเสนานี (ฟุ้ง ปุณฺณโก) วันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๐

พระเดชพระคุณ พระธรรมเสนานี (ฟุ้ง ปุณฺณโก) เป็นพระมหาเถระรัตตัญญู คืออยู่วัดพระเชตุพนฯ มาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก เป็นครูอาจารย์ของพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก เมื่อข้าพเจ้ามาอยู่วัดพระเชตุพนฯ พ.ศ.๒๔๘๓ พระเดชพระคุณเป็นพระราชาคณะแล้ว เรียกกันว่า **"เจ้าคุณสุธรรม"** อยู่คณะใต้ ต.๓๔ มาฉันเช้า-ฉันเพล ที่หลังกุฏิ น.๑๕ เจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺต) ซึ่งมีพระภิกษุ ๑๕-๑๖ รูป สามเณร ๑๕-๑๖ รูป ข้าพเจ้ามาอยู่กับท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ขณะนั้นมีสมณศักดิ์เป็นพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ พวกเราใช้คำแทนชื่อพระเดชพระคุณว่า "ท่าน" เป็นที่รู้กัน "ท่าน" ใจดี มีความเป็นกันเอง จะว่ากล่าวตักเตือนก็มีเหตุผล "ท่าน" สอนบาลีไวยากรณ์ ชั้นสมาสหรือมูล ๓

เชี่ยวชาญไวยากรณ์บาลีมาก “ท่าน” สวดมนต์เก่ง จำแม่น สมัยนั้นทำวัตรเย็นตามคณะ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต ติสฺสทตฺต เป็นเจ้าคณะใต้ สวดมนต์ที่ระเบียงหน้า กุฏิ น.๑๕ “ท่าน” มาเป็นประจำ หาก “ท่าน” มิได้มาวันไหน วันนั้นชักหนาวๆ ร้อนๆ เพราะท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ดุมาก เป็นที่เลื่องลือทีเดียว เมื่อ “ท่าน” อยู่ด้วยคุ้มได้

“ท่าน” พระเดชพระคุณ พระธรรมเสนานี (ฟุ้ง ปุณฺณโก) มีคุณูปการต่อพระภิกษุสามเณร ต่อวัดพระเชตุพนฯ เป็นอเนกประการ เป็นปูชนียบุคคล ผู้ควรบูชาเพื่อเป็นอุดมมงคล ข้าพเจ้าจึงมีความดีใจที่ได้มีโอกาสถวายสักการบูชา ด้วยหนังสือประชุมโคลงโลกนิติในวันนี้

พระธรรมราชานุวัตร

ประชุมโคลงโลกนิติ ฉบับรวบรวมเรียบเรียงใหม่ พิมพ์เป็นที่ระลึกครบ ๑๐๐ ปี พระธรรมเสนานี (ฟุ้ง ปุณฺณโก), วันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๐

งานฉลองสมณศักดิ์

วัดไทยลอสแองเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย เป็นวัดไทยแห่งแรกในสหรัฐอเมริกา ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ มาถึงปีนี้ พ.ศ.๒๕๔๐ เป็นเวลา ๒๕ ปี อายุเบญจเพศ เต็ม ๒ รอบย่างเข้ารอบที่ ๓ ผู้ที่อยู่ที่เมืองนี้มาในสมัยโน้น หรือก่อนๆ ขึ้นไปอีก หากเปิดเครื่องบันทึกภาพ บันทึกเสียงมองดูภาพฟังเสียงครั้งนั้นได้ คงจะมีความภาคภูมิใจ รู้สึกอบอุ่นที่ความใฝ่ฝันอยากมีวัดเล็กๆ สักแห่งหนึ่งสำหรับประกอบพิธีกรรมศาสนามีพระภิกษุสงฆ์คอยบอกโน่นแนะนำนี่ เด็กเล็กลูกหลานมาวิ่งเล่น เรียนหนังสือเป็นกลุ่มเป็นก้อน วัดเป็นศูนย์กลางเหมือนวัดในเมืองไทย ความปรารถนานั้นๆ เกิดขึ้นเป็นความจริง เกินความคาดหวังแล้ว

พ.ศ.๒๕๑๕ จุดเริ่มแรกตรงนี้ เป็นสวนผลไม้กำลังจะร้าง มีบ้านเก่าๆ อายุกว่ากึ่งศตวรรษ โรงเก็บสัมภาระ พระภิกษุ ๕ รูปแรก พอเข้ามาอยู่ก็เริ่มปรับปรุงบริเวณ คนไทยพากันดีใจ วันหยุดงานคนไทยก็มาช่วยตัดต้นหญ้าต้นไม้ แม้จะไม่มากคนนัก ก็สนุกสนาน ประกาศศักดาตั้งขึ้นเป็นวัด

แต่ก็อดมีคนไทยด้วยกันนินทาว่า พระมาอยู่บ้านแท้ๆ ก็ว่าวัด **"ปากเบา"** ติเตียนกล่าวหาว่า **"พระมาทำอย่างนั้นอย่างนี้ได้อย่างไร ?"**

พระสงฆ์ชุดแรกท่านเป็นพระปิดทวาร **"คือปิดหู ปิดตา"** ไม่นำพากับคนที่ยึดติดกับความเข้าใจผิด มิทันคิดว่าสถานที่อยู่ของพระภิกษุเรียกว่า **"วัด"** พระภิกษุในเมืองไทยที่สร้างวัดในป่าในดง ก็เริ่มต้นมาอย่างนี้ ยิ่งวัดเกิดเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา ผู้คนยิ่งชื่นชมยินดี แต่ก็ยังมีคนอารมณ์ค้าง คอยห้ามคนทำบุญอ้างว่าวัดมิใช่วัดบ้าง พระภิกษุมาหารายได้บ้าง จะอย่างไรก็ตามผู้คนส่วนใหญ่ก็มิได้นำพา ช่วยกันก่อสร้างวัด เดินเข้าวัดกันมิได้ขาดสาย

คุณพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล ผู้ริเริ่มทุ่มเทกำลังทุกประการ จนกระทั่งเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุ ระหว่างจัดงานเพื่อรวมกำลังคนไทยบริจาคเงินสร้างวัดให้สำเร็จ

วันนี้ อนุสาวรีย์คุณพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล ตั้งประดิษฐานหน้าวัด ความตั้งใจของคุณพูนศักดิ์ ซอโสตถิกุล บรรลุตามความปรารถนา สมกับที่จารึกไว้กับอนุสาวรีย์นั้น

วัดไทยลอสแองเจลิส เป็นศูนย์กลางชุมชนไทย ณ นครลอสแองเจลิส ซึ่งมีคนไทยมากกว่าเมืองอื่นๆ หรือประเทศอื่นๆ วัดไทยลอสแองเจลิส เกิดขึ้นแล้ว ก็พาวัดอื่นๆ เกิดขึ้นอีกทั่วสหรัฐอเมริกากว่า ๕๐ วัด

ท่านพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ครั้งยังเป็นรองเสนาธิการทหารบก มาวัดไทยครั้งแรก พ.ศ.๒๕๒๗ มองไกลไปข้างหน้า เกิดศรัทธาสร้างศาลาอเนกประสงค์ สำหรับกิจกรรมชุมชน เป็น

โรงเรียนสำหรับเด็กๆ

เดี๋ยวนี้ วัดไทยลอสแองเจลิส เปิดสอนภาษาไทยทั้งวันเสาร์-อาทิตย์ มีเด็กนักเรียน ๕๐๐-๖๐๐ คน เปิดภาคฤดูร้อนนักเรียน ๓๐๐ กว่าคน วันเสาร์-อาทิตย์ ศาลาอเนกประสงค์มิได้ว่าง นอกจากจะสอนภาษาไทยแล้ว ยังสอนดนตรีไทย ดนตรีสากล นาฏศิลป์ไทย ศิลปะเขียนภาพ แกะสลักผักผลไม้ สอนภาษาไทยแก่คนอเมริกัน เป็นสถานที่ประชุม ใช้งานจิปาถะทุกอย่าง คุ้มค่า

ส่วนกิจกรรมของพระภิกษุสงฆ์ และพิธีกรรมพระพุทธศาสนา มีทุกประเภท สอนอภิธรรม อบรมกรรมฐาน มีห้องปฏิบัติกรรมฐานเป็นสัดส่วน กิจกรรมทั้งปวงนั้นนั่นแหละ เป็นบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ผู้อยู่ ณ วัดไทยลอสแองเจลิส ตั้งแต่เริ่มแรกมา เพราะพระภิกษุสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตนเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาความเลื่อมใส จึงรวมน้ำใจทุกๆ คนไว้ได้

พระราชธรรมวิเทศ ครั้งยังมีสมณศักดิ์ เป็นพระวิเชียรธรรมคุณาธาร มาเป็นหัวหน้าสงฆ์รูปที่ ๔ เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๑ ท่านเจ้าคุณฯ มาอยู่วัดพระเชตุพนฯ กับท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า (สมเด็จพระสังฆราช ปุ่น ปุณฺณสิริ) ตั้งแต่ยังเป็นสามเณร เคยทำงานช่วยข้าพเจ้า แม้เป็นพระราชาคณะคือเป็นเจ้าคุณฯ ก็ยังทำงานเป็นเลขานุการเมื่อข้าพเจ้าเป็นเจ้าคณะภาค ๑๔ เป็นพระเถระที่ขยันขันแข็ง ผู้คนมาวัดไทยลอสแองเจลิส จะเห็นท่านเจ้าคุณฯ ถือไม้กวาด ลากรถ กวาดวัดเก็บขยะ แต่เช้ามืด ทำวัตรสวดมนต์เป็นประจำ

ในโอกาสที่คณะวัดไทยลอสแองเจลิส ทั้งพระสงฆ์และชาวบ้าน ร่วมใจกันแสดงความยินดีในโอกาสที่ท่านเจ้าคุณฯ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชธรรมวิเทศ ในวันมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นการเพิ่มกำลังใจอย่างยิ่ง

วัดไทยลอสแองเจลิส เป็นวัดแห่งแรก ก่อตั้งมา ๒๕ ปี มีพระสงฆ์มาอยู่เกือบร้อยรูป

พระราชธรรมวิเทศ เป็นพระเถระรูปแรกของวัดไทยลอสแองเจลิส ที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ ต้องบำเพ็ญบารมีเพิ่มเกือบ ๑๐ ปี จึงเป็นความภาคภูมิใจและเป็นเกียรติประวัติของวัดไทยลอสแองเจลิสที่ต้องจดจารึกไว้

พระธรรมราชานุวัตร
ประธานกรรมการอำนวยการวัดไทยฯ

งานฉลองสมณศักดิ์ พระราชธรรมวิเทศ (อมรวุฒิ อมโร), พ.ศ.๒๕๔๐

งานพระราชทานเพลิงศพ จอมพลประภาส

ท่านจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นคนเก่าแก่คนหนึ่งของวัดโพธิ์ ตั้งแต่ครั้งเป็นผู้บังคับกองพันทหาร อยู่ที่สวนเจ้าเชต คือกรมการรักษาดินแดนเดี๋ยวนี้ แม้ท่านจะไปมีตำแหน่งฐานะอย่างไร ก็มิได้ลืมวัดโพธิ์ ผู้ที่รู้จักวัดโพธิ์เมื่อ ๔๐-๕๐ ปีที่แล้วมา คงจะนึกถึงสภาพของวัดโพธิ์ว่าเป็นอย่างไร เมื่อท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) สมเด็จพระสังฆราช หรือสมเด็จฯ ป๋า (ทรงเป็นเจ้าอาวาส ก็โปรดให้มีงานสงกรานต์ ดังที่ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺต) กระทำมาระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่ค่อย ๆ ขยายงานออกทั่วบริเวณเขตพุทธาวาส เป็นงาน ๙ วัน ๙ คืน ท่านจอมพลประภาส จารุเสถียร ก็เป็นประธานเปิดงานเป็นปกติ รายได้จากงานสงกรานต์แสนสองแสนบาท พอเป็นทุนซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดทรุดโทรมให้คืนสภาพได้บ้าง

วัดโพธิ์ หรือวัดพระเชตุพนฯ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดฯให้สถาปนาขึ้นคู่กับพระบรมมหาราชวัง ครั้นสมัยรัชกาลที่ ๓ ทรงปฏิสังขรณ์เป็นการใหญ่และยังทรงโปรดให้จารึกสรรพวิทยาการอีก เพื่อประโยชน์แก่พลเมืองเป็นมหาวิทยาลัยของประชาชน การบูรณปฏิสังขรณ์จึงเป็นภาระใหญ่ไม่รู้จักเสร็จสิ้น ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า รับสั่งว่า **"ซ่อมวัดโพธิ์ เหมือนตบยุงใส่กระพ้อม"** ทรงดำริว่า หากไม่มีงานสงกรานต์ หรือวัดไม่มีรายได้เช่นงานสงกรานต์ ศิลปกรรมสถาปัตยกรรมอันวิจิตรงดงามที่พระบูรพกษัตราธิราชทรงพระราชทานไว้เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันประมาณค่ามิได้ก็จะรักษาไว้ได้ยาก จึงทรงตั้งมูลนิธิฯ ขึ้น เพื่อสะสมเป็นทุนไว้สำหรับวันข้างหน้า จึงเชิญท่านจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นประธานทอดผ้าป่า ๘๔,๐๐๐ กอง ปัจจุบันเงินผลประโยชน์ มูลนิธิ **"ทุนพระพุทธยอดฟ้า"** ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นกำลังสำคัญให้วัดสามารถรักษาพระอารามให้คงความวิจิตรงดงามไว้ได้

ท่านจอมพลประภาส จารุเสถียร ยังมีความคุ้นเคยกับพระเถรานุเถระอีกหลายรูป อาทิพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (กมล กมโล) พระมงคลทิพย์มุนี (หลวงพ่อเมี้ยน) ส่วนข้าพเจ้าแม้ขณะนั้นจะเป็นเพียงพระครูปลัดฯ ของท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ท่านก็กรุณาอนุเคราะห์เสมอๆ เช่น เพื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้ไปเป็นประธานวางศิลาฤกษ์อาคารโรงเรียนวัดลาดปลาเค้า อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เมื่อสร้างเสร็จก็ยังเป็นประธานประกอบพิธีเปิดอาคาร จนปัจจุบันนี้โรงเรียนวัดลาดปลาเค้า และสังฆเสนาสนะของวัดได้พัฒนาก้าวหน้า

ความผูกพันกับวัดโพธิ์นั้น ครั้งสุดท้ายท่านจอมพลประภาส จารุเสถียร ทำบุญอายุ ๘๔ ปี ก็มาทำบุญที่วัด ถวายภัตตาหารพระสงฆ์สามเณรจำนวน ๙๙ รูป เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๓๙ ก่อนถึงวันเกิดสองวัน

คณะกรรมการมูลนิธิ **"ทุนพระพุทธยอดฟ้า"** ในพระบรมราชูปถัมภ์ และคณะวัดพระเชตุพนฯ ได้ไปบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม และพิมพ์หนังสือ **"วิเคราะห์พระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส"** เพื่อประกาศความดีของท่านเจอมพลประภาส จารุเสถียร ผู้มีคุณูปการะต่อพระสงฆ์สามเณร วัดและพระพุทธศาสนา ดังพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ในกฤษณาสอนน้องว่า

พฤษภกาษร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตย์ทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกาฯ

พระธรรมราชานุวัตร

คำว่า “สหศึกษาบาลี”

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่โรงเรียนสหศึกษาบาลี จังหวัดนครปฐม เจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับๆ ถึง ๔๗ ปี แข็งแกร่ง สร้างคุณประโยชน์แก่คณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนาเป็นอเนกประการเหมือนคนปลูกต้นมะม่วง ผู้ที่ช่วยกันปลูกต้นมะม่วง และผู้ที่ช่วยกันรดน้ำพรวนดินเติมปุ๋ย คงจะมีความยินดีเช่นเดียวกัน

พระมหาเถระ ผู้ที่ร่วมกันก่อตั้งสถาบันการศึกษาภาษาบาลีแห่งนี้ เมื่อ ๔๗ ปีที่แล้ว คงยังมีอยู่ไม่มากนัก จะขออนุญาตนำมากล่าว ณ ที่นี้ คือ ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดไร่ขิง หรือพระมหาปัญญา อินฺทปญฺโญ ศึกษาอำเภอนครชัยศรี อาจารย์ทองม้วน เชาวน์สวน หรือ พระมหาทองม้วน ญาณวโร วัดโพรงมะเดื่อ ศึกษาจังหวัดนครปฐม พระครูปริมานุรักษ์ หรือพระอธิการพูน อตฺตรกฺโข เจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม และพระครูทักษิณานุกิจ วัดห้วยจระเข้ หรือพระมหาเสงี่ยม อาริโย วัดพระงาม รูปนี้เป็นนักเรียนรุ่นแรกที่ยังคงครองสมณเพศอยู่ น่ายังจะมีอีกหลายท่าน ต้องขออภัยที่ระลึกไม่ได้ขณะที่เขียน

โรงเรียนสหศึกษาบาลีนี้ก่อตั้งขึ้นด้วยความเป็นเอกฉันท์ของพระมหาเถรานุเถระจังหวัดนครปฐมครั้งนั้น ซึ่งทุกท่านมีความเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อก่อตั้งเป็นโรงเรียนบาลีประจำจังหวัดนครปฐม ประชุมกันครั้งแรกที่โบสถ์วัดพระงาม เมื่อวันจันทร์ที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๓ ปีเถาะ เวลาประมาณ ๐๙.๐๐ น. และครั้งที่ ๒ ที่กุฏิพระอธิการพูน วัดไผ่ล้อม วันยกช่อฟ้าโบสถ์

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) สมเด็จพระสังฆราช (สมเด็จฯ ป๋า) สถิต ณ วัดพระเชตุพน ครั้งที่ยังทรงมีสมณศักดิ์ที่ พระธรรมดิลก ตำแหน่งเจ้าคณะตรวจการภาค ๗ ทรงประทานนามว่า โรงเรียนสหศึกษาบาลี จังหวัดนครปฐม ประกอบพิธีเปิดวันวิสาขบูชา ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ วันอาทิตย์ ที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๙๔ ณ พระวิหารหลวง องค์พระปฐมเจดีย์ และขออนุญาตใช้พระระเบียงรอบองค์พระปฐมเจดีย์ เป็นโรงเรียน เพื่อเป็นส่วนกลางมิให้เป็นชื่อของวัดใดวัดหนึ่ง ท่านเจ้าคุณพระธรรมวโรดม (โชติ ธมฺมปฺปโชติโก) หรือพระธรรมปิฎก เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ เป็นเจ้าสำนักเรียนรูปแรก เนื่องด้วยมีวุฒิภาวะสูงในขณะนั้น ปัจจุบันควรจะให้เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม เป็นเจ้าสำนักเรียน พระมหาทองม้วน เป็นครูใหญ่ พระมหาปัญญา เป็นผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ พระครูทักษิณานุกิจ หรือพระราชธรรมาภรณ์ (หลวงพ่อเงิน) วัดดอนยายหอม เป็นองค์อุปถัมภ์ คณะกรรมการสงฆ์จังหวัดนครปฐม และคณะกรรมการสงฆ์อำเภอในจังหวัดนครปฐมทุกรูป เจ้าอาวาสที่นักเรียนพักอยู่เป็นคณะกรรมการ นักเรียนพักอยู่ที่วัดพระปฐมเจดีย์ วัดพระงาม วัดไผ่ล้อม และวัดห้วยจระเข้

เมื่อแรกเปิดเรียนนั้น ครู-นักเรียน ต้องอดทนกันมาก เหมือนปลูกต้นมะม่วงหน้าแล้งน้ำ(ใจ) บนองค์พระปฐมฯ ก็หายาก โรงเรียนสหศึกษาบาลีนครปฐม ผ่านร้อนผ่านเย็นมาจนบัดนี้ ตกพุ่ม แตกช่อ ออกผล สุกอร่าม น่าชื่นใจ

บัดนี้ มหาเถรสมาคม มีมติในการประชุมครั้งที่ ๑๒/๒๕๔๑ วันที่ ๓ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๑ ส่งเสริมการศึกษาภาษาบาลี ให้ตั้งเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดขึ้นแล้ว

พระครูปลัดธรรมจริยวัตร

---

๔๗ ปี โรงเรียนสหศึกษาบาลี, ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๑

งานวันอดีตเจ้าอาวาส

การบำเพ็ญกุศลน้อมถวายอดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน กำหนดวันที่ ๗ ธันวาคม เป็นประจำทุกปี ซึ่งตรงกับวันคล้ายวันสิ้นพระชนม์ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) สมเด็จพระสังฆราช คือสมเด็จฯ ป๋า คณะวัดพระเชตุพน มีพระธรรมเสนานี เจ้าอาวาส เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ พล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ เป็นประธานฝ่ายฆราวาส

ในการบำเพ็ญนี้ กองทุนสมเด็จพระสังฆราช ๑๗ ได้รวบรวมเงินที่ศิษยานุศิษย์และท่านที่มีความเคารพ มีความรัก มีความระลึกถึงท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ได้บริจาคกันเป็นประจำปี ตามกำลังศรัทธา แล้วบริจาคให้โรงพยาบาล และเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา เพื่อสนองพระปฏิปทาของท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯป๋าที่เคยปฏิบัติมา เป็นที่ยินดีที่ผู้มีศรัทธาได้มีน้ำใจบริจาคกันด้วยความอิ่มอกอิ่มใจ

อนึ่ง คณะศิษยานุศิษย์ในท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า มี พล.ร.อ.ดิลก ภัทรโกศล เป็นหัวหน้าได้จดทะเบียนตั้งมูลนิธิสมเด็จพระสังฆราช ปุ่น ปุณฺณสิริ แล้วมีทุนเริ่มต้น ๕๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าแสนบาทถ้วนในจำนวนนี้ น.ส.ยุพา ตั้งตรงจิตร บริจาค ๓๐,๐๐๐ บาท) ทั้งนี้เพื่อน้อมถวายพระกุศลแด่ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ

"จดหมายสองพี่น้อง" โดยสันติวัน พระนามของท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ทรงนิพนธ์ตั้งแต่ยังเป็นเปรียญ ปรากฏตามจดหมายฉบับแรก วันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๗๘ แต่สองฉบับหน้า วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ.๒๔๘๑ น่าจะทรงนิพนธ์เพื่อจะพิมพ์ในงานศพ โยมมารดาของท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า **"จดหมายสองพี่น้อง"** มี ๑๔๔ หน้า ฉบับสุดท้ายวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๘๔ นำมาพิมพ์คราวนี้ ๔๙ หน้า (๘ หน้ายก) **"จดหมายสองพี่น้อง"** เป็นพระประสงค์ในท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ที่จะประกาศถึงพระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย สำหรับทุกๆ ชีวิตอ่านแล้วคิดพิจารณา นำไปปฏิบัติจะเกิดความสุขอันไพศาล คำว่า **"สองพี่น้อง"** เป็นชื่ออำเภอในจังหวัดสุพรรณบุรี อันเป็นพระชาติภูมิ คำว่า **อุภัย** แปลว่า **"สอง"** **"ภาดา"** แปลว่า **"พี่น้อง"** หากอ่านแล้วได้รสไพเราะ รออ่านต่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๒

และ พล.ร.อ.ดิลก ภัทรโกศล ซึ่งท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ทรงอุปการะมา ได้เขียนบันทึกความจำ **"สมเด็จฯ ป๋า กับผม เพิ่มอีกส่วนหนึ่ง"**

ดร.เจริญ - คุณหญิงวรรณา สิริวัฒนภักดี กรรมการรองผู้อำนวยการใหญ่กลุ่มบริษัทสุราทิพย์ เป็นเจ้าภาพพิมพ์หนังสือในงานนี้เป็นประจำมาตลอด

การบำเพ็ญกุศลนี้ พระเถรานุเถระ พระภิกษุสามเณรในวัดพระเชตุพนฯ และวัดอื่นๆ ศิษยานุศิษย์ และท่านที่มีความเคารพในท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า และอดีตเจ้าอาวาส ต่างได้จัดเครื่องสักการะและภัตตาหาร น้ำปานะมาร่วมกันเป็นเจ้าภาพ ร้านขวัญใจ ปากคลองตลาด จัดดอกไม้บูชาทั้งหมด หากท่าน เจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า และอดีตเจ้าอาวาสทรงทราบคงจะอนุโมทนาสาธุการ

ขอกุศลผลบุญทั้งปวงนี้ที่คณะวัดพระเชตุพนฯทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ศิษยานุศิษย์และสาธุชนทุกท่านได้ร่วมกันบำเพ็ญนี้จงสำเร็จเป็นสุขสมบัติแด่เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯในอดีตทุกองค์ขอสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าตลอดทวยเทพทั้งปวงจงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญนี้ แล้วอนุโมทนาโดยทั่วกันเทอญ.

พระธรรมราชานุวัตร
ผู้จัดการ **“กองทุนสมเด็จพระสังฆราช ๑๗”**

งานวันอดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน, ๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๑

น้ำใจไมตรี

ธาตุน้ำ เป็นธาตุประสาน ลดความร้อน สร้างความชุ่มชื่น หลายอย่างต้องอาศัยน้ำ น้ำเป็นหนึ่งในธาตุ ๔ นั่นเป็นน้ำที่เป็นรูปธรรม ส่วนน้ำใจเป็นน้ำที่เป็นนามธรรม ไมตรีคือ ความเมตตา ความรักที่มีความปรารถนาดีเป็นภูมิฐาน เพียงพบหน้าแล้วทักว่า **"สบายดีหรือ เป็นอย่างไรบ้าง ..."** ๒-๓ คำเท่านั้น ฟังแล้วก็ดีใจ เป็นการแสดงไมตรีเล็กๆ น้อยๆ แต่มีราคาค่างวดสำหรับผู้ถูกทัก

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย มีพระนามว่า "โลกวิทู ผู้รู้แจ้งโลก" ทรงแสดงคำสอน เรียกว่า ธรรมสำหรับผู้ยังอยู่ในโลกนี้ไว้นานาประการโดยเฉพาะธรรมที่เป็นเครื่องแสดงถึง **"น้ำใจไมตรี"** ไว้ ๔ ข้อ คือ ทาน การแบ่งปันสิ่งที่พึงมีแก่ผู้อื่น ๑ ปิยวาจา พูดถ้อยคำที่ไพเราะเสนาะหู ๑ อัตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ช่วยเหลือกัน ๑ สมานัตตตา การวางตัวเสมอต้นเสมอปลายเป็นกันเอง ๑

คุณทิพวรรณ ตั้งตรงจิตร ญาติและผู้รู้จักคุ้นเคยจะพูดถึงว่า **"เป็นผู้มีน้ำใจ"** แสดงถึงมีคุณธรรมทั้ง ๔ ประการอยู่ในตัว ในส่วนครอบครัวนับว่าเป็นกำลังสำคัญของสามี ทุ่มเททำงานด้วยกัน รักลูกยิ่งกว่าตัวเองคุณทิพวรรณ ตั้งตรงจิตร เป็นผู้มีศรัทธาบริจาคทรัพย์สร้างถาวรวัตถุบูรณปฏิสังขรณ์วัดต่างๆ ทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้อื่นนานาประการ ทั้งยังเป็นญาติสนิทในพระพุทธศาสนา ลูกชายสองคนคือ นายศุภสิทธิ์ และ พ.ต.จีรพล ตั้งตรงจิตร เคยบวชพระอยู่กับข้าพเจ้าที่วัดพระเชตุพน บัดนี้ คุณทิพวรรณ ตั้งตรงจิตร ถึงแก่กรรมแล้ว แต่น้ำใจไมตรีของ คุณทิพวรรณ ตั้งตรงจิตร ยังอยู่กับสามี บุตรธิดาและผู้ที่คุ้นเคยตลอดถึงข้าพเจ้าด้วย ขอจงไปสู่สุคติเทอญ

พระธรรมราชานุวัตร

งานพระราชทานเพลิงศพเป็นกรณีพิเศษ นางทิพวรรณ ตั้งตรงจิตร, ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๒

สามรส

ชุมนุมสงฆ์สบถ้วน *ฐานา นุกรมเอย*
อีกอรรคเชษฐราชา *คณะพร้อม*
สโมสรสื่อสารา *ธิกรณ์ กิจแฮ*
หนวิหารนี้ห้อม *แห่งชั้นหลั่นเฉลียง*

พระนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

วัดพระเชตุพน มีชื่อเต็มว่า วัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม ราชวรมหาวิหาร หรือวัดโพธิ์ ตามชื่อเก่าคือวัดโพธาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ประจำรัชกาลที่ ๑ แบ่งเป็นเขตพุทธาวาส คือบริเวณสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูป มีพระอุโบสถ พระวิหาร ศาลาการเปรียญ เป็นต้น มีพระพุทธรูป ๕๐๐ กว่าองค์ ส่วนเขตสังฆาวาส เป็นที่อยู่ของพระภิกษุสามเณร

สังฆาวาสแบ่งเป็น ๓ คณะ (เดิมคณะกุฏิ อีกคณะหนึ่งปัจจุบันเป็นโรงเรียน พ.ต.พ.) คณะเหนือมี น.๑ ถึง น.๒๓ คณะกลางมี ก.๑ ถึงก.๓๗ คณะใต้มี ต.๑ ถึงต.๓๔ คณะเหนือจะมีกุฏิหมู่ใหญ่ ๑๐ หมู่ คณะ น.๑๖ เป็นกุฏิหมู่ใหญ่อยู่ตรงกลาง มีตำหนักวาสุกรี คือตำหนักของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เจ้าอาวาสองค์ที่ ๒ ของวัดพระเชตุพน มีหอประชุมสงฆ์อยู่กลางคณะ น.๑๖ สร้างมาตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ ๓ ปรากฏตามศิลาจารึกนั้น ปัจจุบันนี้หอประประชุมสงฆ์เป็นที่ประดิษฐานพระอัฐิและพระรูปหล่อสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) สมเด็จพระสังฆราช คือสมเด็จฯ ป๋า

หอประชุมสงฆ์เคยได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ใหญ่สมัยที่ท่านเจ้าประคุณ สมเด็จฯ ป๋า ทรงเป็นเจ้าอาวาส ปัจจุบันทรุดโทรมลงตามสภาพ ได้กราบเรียนพระเดชพระคุณพระธรรมเสนานี เจ้าอาวาสและขออนุญาตกรมศิลปากร เพื่อทำการบูรณปฏิสังขรณ์ ซึ่งจะต้องใช้งบประมาณ ๑๕ ล้านบาท

ในการทำบุญ วันที่ ๗ พฤษภาคมปีก่อนๆ จตุปัจจัยที่มีผู้ถวายก็บริจาคทำบุญต่างๆ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ซ่อมพระปรางค์บรรจุอัฐิสมเด็จพระวันรัต เจ้าอาวาสองค์แรกของวัดพระเชตุพน และสมทบปฏิสังขรณ์คณะ ก.๑๙ ปีนี้ พ.ศ.๒๕๔๒ ตั้งปณิธานว่าจะรวบรวมไว้สมทบการปฏิสังขรณ์หอประชุมส่วนหนึ่งด้วย เพื่อเพิ่มบุญแก่ท่านทั้งหลาย

“สามรส” เป็นบทความที่ข้าพเจ้าเขียนในวาระต่างๆกัน จากเค้าเรื่องที่ประสบเอง **“ยายแก่”** ลงพิมพ์ในหนังสือ ม.พ. พ.ศ.๒๕๐๗ เป็นประจำปีของนักเรียนโรงเรียนสตรีมหาพฤฒาราม ส่วน “น้ำใจ”

และ **“หนูกลุ้มใจเพราะโรค...”** เขียนลงในหนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย ซึ่งนายมานะ แพร่พันธ์ บรรณาธิการได้ให้นายเทพชู ทับทอง เป็นผู้ติดต่อขอบทความธรรมะลงพิมพ์ ประจำวันอาทิตย์ เป็นคอลัมน์หน้า ๑ เป็นพิเศษชื่อ ธรรมนอกธรรมาสน์ พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๑๔ จึงเก็บรวบรวมเฉพาะเรื่องมาพิมพ์ เพื่อเป็นของติดไม้ติดมือสำหรับท่านผู้มีน้ำใจ

ขออนุโมทนา ขอบคุณ ขอบใจทุกท่าน

พระธรรมราชานุวัตร

สามรส, พิมพ์สนองไมตรีจิต, ๗ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๒

สมโภชหิรัณยบัฏ

ในมงคลสมัยงานสมโภชหิรัณยบัฏ และฉลองอายุวัฒนมงคล ๘๕ ปี พระเดชพระคุณพระธรรมปัญญาบดี เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน กำหนดวันเสาร์-อาทิตย์ที่ ๒๖-๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๔ ณ พระอุโบสถ คณะวัดพระเชตุพน ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ พิจารณาเห็นว่า พระเดชพระคุณเป็นพระมหาเถระผู้รัตตัญญู เจริญด้วยพรรษายุกาลยิ่งกว่าพระเถระรูปอื่นๆ ในพระอาราม เป็นครูบาอาจารย์ อบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรมากว่า ๖๐ ปี เริ่มแต่เป็นครูสอนวิชาบาลีไวยากรณ์ของสำนักเรียน เป็นพระกรรมวาจานุสาวนาจารย์ จนเป็นพระอุปัชฌาย์ นับว่าเป็นผู้ทรงคุณในฐานะเป็นครูฐานียบุคคลของศิษยานุศิษย์ ครั้นมาดำรงตำแหน่งอธิบดีสงฆ์ของวัดพระเชตุพน ก็ยังคงวัตรปฏิบัติปฏิปทา การทำวัตรสวดมนต์เช่นที่เคยประพฤติมาแต่กาลก่อน ทั้งส่วนการบริหารการปกครอง ตลอดทั้งการศึกษา และการบูรณปฏิสังขรณ์ ก็ได้รับการยกย่องสรรเสริญโดยทั่วไป นับว่าเป็นความภาคภูมิใจของพระภิกษุสามเณรและศิษยานุศิษย์ และ เป็นเกียรตินิยมแก่พระอารามด้วย

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช องค์ปฐมบรมราชวงศ์จักรี ทรงสถาปนาวัดพระเชตุพน ตั้งคู่กับพระบรมมหาราชวัง ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า ทรงปฏิสังขรณ์เป็นการใหญ่ และยังทรงพระกรุณาโปรดให้จารึกสรรพวิทยาการ ที่พลเมืองสามารถจะศึกษาค้นคว้าเป็นความรู้และเป็นอาชีพช่วยตนเองได้ไว้ทั่วพระอารามสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ ทรงรับสั่งว่า **“วัดพระเชตุพน เป็นวัดมหาวิทยาลัยแห่งแรกของเมืองไทย”** อีกทั้งสถาปัตยกรรมทั้งปวงก็งดงามยิ่งนัก นับว่าเป็นมรดกซึ่งล้ำค่ามหาศาล ที่ทรงพระราชทานให้เป็นสมบัติของชาติและประชาชนทั้งประเทศปัจจุบันนี้นอกจากนักเรียนนักศึกษาประชาชนแล้ว ชาวต่างประเทศก็พากันมาชมกรุมหาสมบัติแห่งนี้วันละเป็นจำนวนมาก เงินรายได้จะมากน้อยเพียงไรก็ตาม นั่นเป็นรายรับรายได้อันเป็นผลกำไรของประเทศและประชาชนทุกคน

ในวโรกาสนี้ คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน จึงจัดพิมพ์หนังสือ ๒ เรื่อง ถวายเป็นมุทิตาสักการะแด่พระเดชพระคุณพระธรรมปัญญาบดี เจ้าอาวาส คือหนังสือประชุมจารึกวัดพระเชตุพน และตำนานพระพุทธรูปสำคัญวัดพระเชตุพน เพื่อสืบสานประวัติของพระอารามคู่พระมหานคร เพื่อทุกๆ คนจะบังเกิดความภาคภูมิใจ มีความรักห่วงใยในมรดกของแผ่นดินภูมิปัญญาคนไทย ประชุมจารึกวัดพระเชตุพนเคยพิมพ์มาแล้ว ๓-๔ ครั้ง แต่คราวนี้ ศาสตราจารย์ ดร. นิยะดา เหล่าสุนทร ได้ตรวจสอบและเพิ่มเติมส่วนที่ยังมิได้พิมพ์มาก่อนอีก ดร. นิยะดา เหล่าสุนทร มีความตั้งใจและพยายามอยู่เป็นเวลาแรมปี เพื่อจะให้ **“ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน”** มีความสมบูรณ์มากที่สุด ขออนุโมทนาไว้ ณ โอกาสนี้ ส่วน **“ตำนาน**

พระพุทธรูปสำคัญวัดพระเชตุพน" เป็นอีกเรื่องหนึ่ง พระครูปลัดสัมพิพัฒนพรหมจริยาจารย์ (บุญ) พระครูฐานานุกรมในท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เข้ม ธมฺมสโร) เรียบเรียงไว้ ที่แสดงให้เห็นว่าวัดพระเชตุพน เป็นศูนย์ประชุมพระพุทธรูปสำคัญๆ ในอดีต

คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนฯ ขออนุโมทนาทุกท่านที่มีมุทิตาจิตมาในงานสำคัญนี้ และขออาราธนาคุณพระรัตนตรัย พระบารมีพระพุทธเทวปฏิมากร พระประธานประจำพระอุโบสถวัดพระเชตุพน จงอภิบาลคุ้มครองพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมปัญญาบดี อธิบดีสงฆ์วัดพระเชตุพน ขอจงเจริญด้วยจตุรพิธพรชัยมงคลทุกประการเทอญ

พระธรรมราชานุวัตร
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน
ประธานคณะกรรมการจัดงาน

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฯ สมโภชหิรัณยบัฏและฉลองอายุวัฒนมงคล ๘๕ ปี พระธรรมปัญญาบดี, วันที่ ๒๖-๒๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๔

กฤติยศฤาชา

พล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ มีความเคารพเป็นอย่างยิ่งในท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) สมเด็จพระสังฆราช หรือท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า วัดพระเชตุพนฯ มาเป็นเวลายาวนาน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้อุปสมบท ณ วัดพระเชตุพน ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ และลูกชายสองคนคือ ร.ต.ต.เกรียงศักดิ์ และนายสมสักก์ โลหะชาละ ก็เป็นสัทธิวิหาริกมาก่อนแล้ว พล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ ยังมีความเคารพคุ้นเคยกับพระเถรานุเถระในวัดพระเชตุพน และเป็นกำลังสำคัญคนหนึ่งที่มีอุปการะต่อวัดมาเป็นเวลากว่า ๓๐ ปี

สมัยก่อน พ.ศ. ๒๕๑๖ งานประจำปีวัดพระเชตุพน หรืองานสงกรานต์วัดโพธิ์เป็นงานใหญ่เอิกเกริกมาก มีงานถึง ๙ วัน ๙ คืน รายได้จากงานประจำปีนั่นแหละ ได้เป็นทุนในการบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุปูชนียสถาน มีบริเวณกว้างใหญ่ของวัดซึ่งชำรุดทรุดโทรม เพื่อให้คืนสภาพความมั่นคงงดงามด้วยศิลปกรรม อันวิจิตรอลังการไว้ พล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ เป็นกรรมการงานวัดมาตั้งแต่ยังเป็น พ.ต.อ. ครั้นท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า ทรงตั้งมูลนิธิ **"ทุนพระพุทธยอดฟ้า"** ในพระบรมราชูปถัมภ์ ก็ทรงตั้งให้เป็นกรรมการ เลขานุการมูลนิธิฯ และเป็นไวยาวัจกร สืบต่อจาก พล.ต.อ. พิชัย กุลละวณิชย์

ในการเสด็จพระราชดำเนินทรงถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดพระเชตุพน พล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ ได้เป็นผู้กราบบังคมทูลถวายรายการกิจกรรมมูลนิธิฯ เป็นประจำ ครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงถวายผ้าพระกฐินแล้ว เสด็จฯทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระมหาเจดีย์ทั้ง ๔ องค์ พล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ ได้เกิดอุบัติเหตุถึงกับทรุดกายลงที่พื้นต่อหน้าที่ประทับยืนจะทรงสายสูตร แต่ก็สามารถพยุงตัวและเดินได้ตามปกติ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับแล้ว ได้เล่าถวายท่านเจ้าคุณเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสรับสั่งชมว่างานเรียบร้อยดี ซึ่งพล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ ปลื้มใจมาก และยังพูดถึงอีกหลายคราวด้วยความปีติยินดี เมื่อท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ป๋า สิ้นพระชนม์แล้ว ก็เป็นประธานฝ่ายฆราวาสจัดงานบำเพ็ญกุศลและรายงานในพิธีมอบเงิน **"กองทุนสมเด็จพระสังฆราช ๑๗"** ให้แก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา โรงพยาบาล และสาธารณกุศล ทั้งบริจาคเงินเพิ่มกองทุนฯ ทุกปี

ในส่วนของข้าพเจ้านั้นได้รับความอนุเคราะห์ตลอดมา เมื่อคราวงานศพโยมมารดาข้าพเจ้า ขณะที่ท่านอุปสมบทก็พิมพ์หนังสือให้แจกเล่มหนึ่ง เชิญเป็นประธานงานวัดลาดปลาเค้า อำเภอเมือง นครปฐม หลายคราว ซึ่งเป็นวัดที่ข้าพเจ้าเคยเป็นเด็กวัด เป็นนักเรียน เมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าเป็นเจ้าคณะภาค ๑๔ ได้ขอให้ทางวัดพระปฐมเจดีย์จัดงานประจำปีเอง ก็ได้เชิญท่านเป็นประธานจัดงานนมัสการองค์พระปฐม

เจดีย์ประจำปี และก็เป็นประธานมาจนถึงวาระสุดท้าย

พล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ ยังช่วยงานวัดอื่นๆ อีกหลายวัด แม้เมื่อท่านออกจากราชการแล้ว ก็ยังได้รับเชิญจากวัดต่างๆ เสมอ จนสัพยอกกันว่ามีหน้าที่เป็นประธานงานวัดเป็นอาชีพเสริม

พล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ เป็นผู้มีความจงรักภักดีอย่างหาที่สุดมิได้ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา มีความกตัญญูต่อแผ่นดินประเทศชาติ ตลอดถึงผู้มีอุปการคุณ ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตนเป็นกันเอง เสมอต้นเสมอปลาย ไม่ทำตนเป็นคนเจ้ายศเจ้าอย่างเรียบง่าย อยู่ในสังคมทุกระดับ จึงมีผู้ระลึกถึง มีคนรัก ได้รับความเคารพยกย่องตลอดกาล

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาแห่งเราทั้งหลาย ทรงตรัสไว้ว่า “ผู้ที่ตั้งตนอยู่ในหลักแห่งสาราณียธรรม คือ กิริยากายประกอบด้วยเมตตา ๑ กิริยาวาจาประกอบด้วยเมตตา ๑ จิตใจประกอบด้วยเมตตา ๑ เป็นผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เห็นแก่ตนเอง ๑ เป็นผู้มีศีลกิริยากาย วาจาประพฤติเป็นปกติธรรมดา ๑ เป็นผู้มีปัญญาหมั่นคิด เสนอความเห็น ยอมรับฟังความเห็นผู้อื่น แม้จะเป็นผู้อาวุโสอ่อนกว่า ๑ จึงมีผู้ระลึกถึง เป็นที่รัก เป็นที่เคารพ ปฏิบัติตนเป็นไปเพื่อความไม่วิวาท เพื่อความช่วยเหลือเกื้อกูล เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเพื่อความสมานน้ำใจสามัคคี” ดังนี้แล

บัดนี้ แม้เรือนร่างของ พล.ต.อ.ชุมพล โลหะชาละ จะถูกเพลิงทำลายไปแล้ว แต่เกียรติคุณนานาประการ ยังคงได้รับการเชิดชูกล่าวขานอ้างอิงถึงตลอดกาล

พฤษภกาษร *อีกกุญชรอันปลดปลง*
โททนต์เสน่งคง *สำคัญหมายในกายมี*
นรชาติวางวาย *มลายสิ้นทั้งอินทรีย์*
สถิตย์ทั่วแต่ชั่วดี *ประดับไว้ในโลกา*
ความดีก็ปรากฏ *กฤติยศฦาชา*
ความชั่วก็นินทา *ทุรยศยินขจรฯ*

(กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ พระนิพนธ์สมเด็จฯ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส วัดพระเชตุพน)

พระธรรมราชานุวัตร

หอสมุดสมเด็จ ว.ผ.ต..

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺโต) เป็นพระมหาเถระที่มีคุณูปการะต่อคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะวัดพระเชตุพน คือวัดโพธิ์ที่เห็นกันในปัจจุบันนี้ เสมือนในนิราศพระแท่นดงรังว่า

วัดโพธิโสภาสถาพร สง่างอนงามพริ้งทุกสิ่งอัน
โอ้ วัดโพธิเป็นวัดกษัตริย์สร้าง ไม่โรยร้างรุ่งเรืองดังเมืองสวรรค์

ข้าพเจ้ามาพึ่งใบบุญเจ้าประคุณสมเด็จฯ อยู่คณะ น.๑๕ วัดพระเชตุพนฯ เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๓ ขณะนั้นท่านมีสมณศักดิ์ที่ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ท่านเลี้ยงดูอุปการะพระภิกษุสามเณรและเด็กวัด ๓๐ กว่าชีวิต ที่ฉันภัตตาหารรวมกันที่ระเบียงด้านหลังกุฏิท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ เดี๋ยวนี้ยังอยู่ ๒ รูปคือ ท่านเจ้าคุณพระธรรมปัญญาบดี เจ้าอาวาสและข้าพเจ้าเท่านั้น เวลานั้นสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เข้ม) เป็นเจ้าอาวาส ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นเจ้าสำนักเรียน และยังสอนนักเรียนประโยค ๖-๗ ด้วยตนเองอีกด้วย

ข้อวัตรปฏิบัติและปฏิปทาของท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ บางประการที่นึกได้และควรจารึกไว้ คือ

๑. พูดน้อย ร่ำลือกันว่าท่านดุ พระเณร-เด็ก ที่เป็นศิษย์ฟังกันจนชิน นายชอ้อน อำพล เจ้าของและบรรณาธิการ น.ส.พ.สยามรีวิว เล่าว่า ผมเป็นมวยเพราะอยู่กับสมเด็จฯ ต้องตาไว มือไว คอยปิดให้ดี บางคราวก็มีอารมณ์ขัน เช่น ครั้งหนึ่งเจ้าหน้าที่ปราบยุงขึ้นไปดูที่กุฏิ น.๑๕ ไม่รู้ว่าท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ คือใคร เปิดฝาตุ่มลายครามแล้วบอกว่า **"หลวงตา ในตุ่มมีลูกน้ำ ต้องเทน้ำออกเสีย"** ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ตอบว่า **"ที่บ้านแกก็มี ไปเทเสียก่อนซิ"** เจ้าหน้าที่หมดท่า

๒. ก่อนจะเทศน์ ต้องแต่งเรียบเรียงเอง พระครูไพโรจน์สังฆาราม (พูน) เป็นผู้เขียนตามคำบอก เพราะลายมืองาม อ่านง่าย

๓. ก่อนจะลงนามในหนังสือทุกเรื่อง จะตรวจดูทุกครั้ง และมีพิเศษอยู่ ๒ คำที่นึกได้ คือคำว่า "จิง" ต้องไม่มีตัว "ร" กล้ำ ถ้ามี "ร" กล้ำ ท่านบอกว่าไม่จิง พระพุทธไสยาส ไม่มี "น์" หากมีหมายถึงครึ่งนอนครึ่งนั่ง

๔. พูดตรงๆ ไม่มีลีลา เมื่อครั้ง ดร.ทองเปลว ชลภูมิ พ้นจากตำแหน่งเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร มาพบเรียนว่า ท่านปรีดี พนมยงค์ แนะนำให้มาบวชกับท่าน สมเด็จฯ ตอบปฏิเสธไม่รับบวช นายชอ้อน

อำพล ลูกศิษย์เก่าและเป็นศิษย์ ดร.ทองเปลว ชลภูมิด้วย รีบมาเรียนถามเหตุผลที่ไม่ยอมรับบวชท่าน บอกฉันไม่รู้จักเขา

ขณะที่กำลังปฏิสังขรณ์ปิดทองพระพุทธไสยาส เงินถึง ๓๓๐,๐๐๐ บาท นายประยงค์ ตั้งตรงจิตร ปวารณาค่าใช้จ่ายลงรักปิดทอง ขาดเท่าไรจะบริจาคทั้งหมด ถึงกับซื้อทองคำเก็บเตรียมไว้ วันหนึ่งนายประยงค์ ตั้งตรงจิตร มีความปรารถนาดี นิมนต์สมเด็จฯ เดินไปที่พระวิหารพระนอนแล้วบอก สมเด็จฯ ว่าจะกั้นเฉพาะบริเวณพระวิหารพระนอนออกเป็นเอกเทศ แล้วเปิดให้คนเข้าไปกราบไหว้บูชาได้ทุกๆ วัน เหมือนหลวงพ่อซำปอกง วัดกัลยาณ์ สมเด็จฯ ได้ยินเท่านั้นบอกว่าฉันไม่เห็นด้วย หันหลังกลับทันที

๕. เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๔ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เข้ม) มรณภาพ พระครูปลัดสัมพิพัฒนสุตาจารย์ (พระอุบาลีคุณูปมาจารย์) เล่าเสมอๆ ว่าเงินวัดมีอยู่ในกำปั่นเพียง ๔๐ บาทเท่านั้น ซึ่งสมเด็จฯ มิได้ปรารภถึงเลย เริ่มงานปฏิสังขรณ์ด้วยการบริจาคส่วนตัวก่อน งานแรกซ่อมยอดเจดีย์รายที่เหลือแต่แกน เหล็กชี้ฟ้า ๑๐ องค์ ด้านทิศตะวันออก ช่างลูกศิษย์ชื่อพูน รับเหมาองค์ละ ๓๐ บาท

๖. แต่งโคลงไพเราะ สมเด็จฯ แต่งโคลงไม่มากนักแต่ไพเราะ ส่วนมากจะแต่งเป็นการบอกหรือตักเตือน เช่น บอกกำหนดปิดเปิดประตู การใช้ไฟฟ้า-น้ำประปา จำได้บทเดียว คือใบปวารณา

ขยมผสมทรัพย์เท่า ราคา
.....สตางค์ตรา ตรวจถ้วน
ถวายสิ่งซึ่งปรารถนา แด่พระ คุณเฮย
สำสี่ปัจจัยล้วน เลือกได้โดยหวัง

๗. เมื่อครั้งเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์แทนองค์สมเด็จพระสังฆราช (แพ ติสฺสเทโว) วัดสุทัศนเทพวราราม จะไปเฝ้าเสมอๆ นั่งรถสามล้อไปกับลูกศิษย์กรมธรรมการ (กรมการศาสนา) มีบันทึกว่า เคยถวายจตุปัจจัยค่าน้ำมันรถแก่ประธานคณะบัญชาการเดือนละ ๑๕ บาท จึงขอถวาย ๑๕ บาทนั้น เป็นค่าพาหนะ สมเด็จฯ บันทึกขอบใจ พอมีจ่าย ขอคืน

๘. ศิษย์คู่บารมี สมเด็จฯ มีศิษย์ที่ใกล้ชิดมานานที่สุด คือพระธรรมเสนานี (ฟุ้ง ปุณฺณโก) เราเรียกกันว่า "ท่าน" พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (กมล กมโล) เรียกว่า หลวงพี่ ทั้งสองรูปนี้เคยเป็นพระครูปลัดฯ และเป็นเลขานุการมาก่อน ส่วนสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปณฺณสิริ) คือสมเด็จฯป๋านั้น เรียกกันว่าป๋า มอบหมายงานสำคัญเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ เช่น การวินิจฉัยอธิกรณ์ แต่งเทศน์อานิสงส์กฐิน

๙. ก่อนแต่จะมรณภาพ วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๔ บอกให้พระครูปลัดสัมพิพัฒนสุตาจารย์ (พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ กมล กมโล) หยิบผ้าไตรมาอธิษฐาน (หมดเขตอานิสงส์กฐิน) แล้วจับศีรษะพระครูปลัดฯ บอกว่า **"เกิดก่อน ก็ตายก่อน"** ปลงสังขาร บอกลากัน

๑๐. ตั้งแต่สมเด็จฯ มรณภาพ คณะศิษยานุศิษย์ได้บำเพ็ญกุศลถวายทุกวันที่ ๘ มีนาคม เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๐ พระวิสุทธาธิบดี (สง่า ปภสฺสโร) ปรารภการทำบุญอุทิศถวายอดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน

หลายรูป จึงมีมติทำบุญรวมกันเป็น **"วันอดีตเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนฯ"** วันที่ ๗ ธันวาคม วันสิ้นพระชนม์สมเด็จฯ ป๋า

๑๑. มูลนิธิสังเค็ดสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริมหาเถระ) ตั้งขึ้นในการพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) สมเด็จพระสังฆราช โดยปรารภว่าประเพณีในงานศพนิยมจัดเครื่องสังเค็ด เป็นวัตถุสิ่งของ เช่น โต๊ะ ตู้ เป็นต้น ถวายพระสงฆ์เป็นที่ระลึก จึงตั้งมูลนิธิฯ ขึ้นแทน ในโอกาสที่เจ้าคณะจังหวัดมาในงานคราวนี้ จึงมอบถวายไปเพื่อบำรุงสำนักเรียนบาลีในจังหวัดนั้นๆ จังหวัดละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท มอบให้เจ้าคณะภาคเป็นผู้พิจารณา

งานฉลองหอสมุดสมเด็จ ว.ผ.ต. ชวนให้ระลึกถึงสมเด็จพระวันรัต (เผื่อน ติสฺสทตฺโต) สมเด็จฯ อุปัชฌาย์ดังนี้แล

พระธรรมราชานุวัตร

หอสมุดสมเด็จ ว.ผ.ต. วัดพระเชตุพน, ๘ มีนาคม พ.ศ.๒๕๔๕

งามวัด งามพระ

ปีนี้ พ.ศ. ๒๕๔๕ วัดพระงาม งามจับหัวใจ มีพระเปรียญสอบไล่ได้ ป.ธ.๙ ถึง ๕ รูป คือ พระมหาบุญยัง จิตฌาโณ พระมหาสุพัตร์ วชิราวุโธ พระมหาจรูญ กิตฺติปญฺโญ พระมหาณรงค์ฤทธิ์ จิตเวโท พระมหารุ่ง ปิยวาจโก ข้าพเจ้าในฐานะเป็นสามเณรวัดพระงาม เมื่อ ๖๕ ปีมาแล้ว จึงขอแสดงความยินดีเป็นพิเศษ

วัดพระงาม มีผู้สอบได้ ป.ธ.๙ ทั้งพระภิกษุสามเณรมาแล้ว ๑๔ รูป และยังมีประโยคอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก ท่านเจ้าคุณพระศรีวีราภรณ์ เจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร และอุบาสก อุบาสิกา ตลอดทั้งผู้อุปถัมภ์บำรุง ย่อมเพิ่มความชื่นชมยินดีโดยทั่วกัน

วัดพระงาม เคยตั้งโรงเรียนบาลีมาแล้ว เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๒ แล้วก็จำต้อง **"เรียบร้อย"** ไป ต่อมา ปี พ.ศ.๒๔๙๔ พระคณาธิการ (พระสังฆาธิการ) คือ เจ้าคณะผู้ปกครองฝ่ายมหานิกาย ได้พร้อมใจกันจัดการศึกษาวิชาภาษาบาลีรวมเป็นแห่งเดียวกัน ประชุมปรึกษากันครั้งแรก ที่พระอุโบสถวัดพระงามแห่งนี้ เมื่อวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๓ พ.ศ.๒๔๙๔ เวลา ๐๙.๐๐ ถึงเวลา ๑๐.๓๐ น. แล้ว ก็เกิดโรงเรียนสหศึกษาบาลีขึ้น เป็นโรงเรียนของคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐมตั้งอยู่ที่พระวิหารคด องค์พระปฐมเจดีย์ นับแต่บัดนั้นมา วัดพระงามก็มีพระภิกษุสามเณรเป็นนักเรียนบาลี และสอบไล่ได้เป็นพระมหาเปรียญต่อเนื่องกันมาเป็นจำนวน ๑๐๐ กว่ารูปแล้ว

พระมหาเปรียญ ๙ ประโยค ทั้ง ๕ รูป วัดพระงามปีนี้ โรงเรียนสหศึกษาบาลี คณาจารย์ผู้อุปถัมภ์โรงเรียน และคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม ทุกวัด ทุกรูป มีพระเทพคุณาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม พระศรีรัตนโมลี รองเจ้าคณะจังหวัด พระเทพปริยัติมุนี เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ และเลขานุการโรงเรียน โดยเฉพาะท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดไร่ขิง ในฐานะอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสหศึกษาบาลี และเจ้าคณะภาค ๑๔ ชื่อว่า เป็นบุญภาคีเต็มปากเต็มคำโดยทั่วกัน งามวัด งามพระนั่นคือความงามของพระพุทธศาสนาแล

พระธรรมราชานุวัตร
วัดพระเชตุพน

ฉลองปริญญาบัตรพัดยศ ป.ธ.๙ วัดพระงาม อ.เมือง จ.นครปฐม พ.ศ.๒๕๔๕

ค้นหา “ดี” ของประสก

“ประสก” เจ้าของคอลัมน์ **“ข้างวัด”** ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ เป็นชื่อที่ติดตลาดเป็นที่ชื่นชมของนักอ่านหนังสือพิมพ์ หยิบ น.ส.พ.สยามรัฐ จะต้องพลิกดู **“ข้างวัด”** ก่อนว่าวันนี้ **“ประสก”** เขียนอะไร

“ข้างวัด” ชื่อบอกว่าเป็นบทความเกี่ยวกับวัดๆ คือสังคมศาสนา แต่มิใช่เฉพาะธัมมะธัมโมหรือเกี่ยวพระสงฆ์องคเจ้าเท่านั้น **“ประสก”** จะเสนอความเห็นที่เป็นความรู้หลากหลายหรือเรื่องที่เป็นปัญหาในสังคมศาสนา เช่น ปัญหา พ.ร.บ. คณะสงฆ์หรือภิกษุณี เป็นต้น

พอสิ้น **“ประสก”** เลยเหงากันไป

ผู้ที่จะเขียนถึงสังคมศาสนา หาผู้ที่มีความรอบรู้หนักแน่นด้วยเหตุผลมีจุดยืนมั่นคงเช่น **“ประสก”** มีไม่มากนัก

“ประสก” ดี อย่างไร ดี/หมี ดี/งู เป็นชิ้นส่วนอวัยวะของหมี งู มีคุณค่าทางยาสำหรับบำรุงบำบัด ชะงัดนักแล ราคาแพง ดี **“ประสก”** มิใช่ดีอย่างนั้น แต่เป็นดี สำหรับบำรุงบำบัดจิตใจวิเศษยิ่งกว่านั้นอีก ประสก **“ดี”** หลายอย่าง อาทิ

ดี หนึ่ง คือ รูปร่างบุคลิก กิริยามารยาท

ดี หนึ่ง คือ ความรู้ คงแก่เรียน ซึ่งได้รับการบ่มเพาะจากสำนักเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (นวม) วัดอนงคาราม และจากปรมาจารย์ผู้หนึ่งในวงการหนังสือพิมพ์ คือ ท่าน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

ดี หนึ่ง คือ คุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติหน้าที่ทำงานส่วนตัว ครอบครัว ภรรยาบุตรธิดา ตลอดทั้งสังคม มีข้อตำหนิน้อยมาก เป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที เจริญอยู่ในพรหมวิหารธรรม เชิดชูชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ยิ่งชีวิต

ดี ต่างๆ นานาล้วนเป็น **“ดี”** ที่ทำให้ระลึกนึกถึง กระทำให้เป็นที่รักเป็นที่เคารพ ดี ด้วยคุณธรรมที่ไม่ก่อให้เกิดความวิวาทบาดหมาง เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์เกื้อกูลช่วยเหลือกัน เพื่อความสามัคคีพร้อมเพรียง เพื่อความเป็นเอกภาพร่วมกัน

ด้วยธรรมสมบัติของสมเด็จพระพุทธเจ้าพระบรมศาสดาของเราทั้งหลาย เรียกว่า สาราณียธรรม ได้แก่ กาย วาจา ใจ ประกอบด้วย เมตตา จะทำ จะพูด จะคิด จิตปรารถนาแต่ก่อให้เกิดความรักความสงบสุขมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยเฉพาะทำบุญตักบาตร ถวายอนุเคราะห์พระสงฆ์สามเณรอยู่เนืองนิตย์ กตัญญูกตเวทียิ่งนักต่อผู้มีพระคุณ ก่อตั้งมูลนิธิบริจาคทุนนานาประเภท **“ประสก”** บริจาคเองก่อนเสมอ

จึงเป็นแรงบันดาลนำการบริจาคจนได้รับการยกย่องทุกสถานะ ผูกใจไว้กับเปรียญธรรมสมาคมจนหมดลม

"ประสก" ปกติทำตัวเหมือนคนอื่นๆ สมาคมคบหากับคนทุกชั้นทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะเป็นคน มีสติปัญญา รับฟังผู้อื่น ไม่ดื้อเด่นดันโลก รู้ผิดรู้ชอบ ไม่เก่งคนเดียว เคยประชุมร่วมกันหลายคราว โดยเฉพาะส่วนเกี่ยวกับกรมวิชาการ ประชุมเรื่องหนังสือแบบเรียนพระพุทธศาสนา ประสกเคารพความคิดเห็นของผู้ร่วมการประชุม ประสกมีดีอย่างนี้ จึงระลึกถึง น่ารัก น่านับถือ ด้วยประการฉะนี้

ค้นหา "ดี" ของประสก มาได้เพียงนิดหน่อยเท่านี้แหละ

พระธรรมราชานุวัตร

งานพระราชทานเพลิงศพ นายจำรัส ดวงธิสาร, วันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๕

“เจ้าคุณไพบูลย์ ผู้น่ารัก”

ปีนี้ พระธรรมคุณาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี อายุครบ ๗๒ ปีแล้ว จะมีงานทำบุญฉลองกันเป็นพิเศษนี้ เป็นธรรมนิยม

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) คือสมเด็จฯ ป๋า วัดพระเชตุพน ทรงตั้งพระธรรมคุณาภรณ์ เป็นเจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี ตั้งแต่ครั้งยังเป็นพระมหาไพบูลย์ ป.ธ. ๘ นับว่าเป็นเจ้าคณะจังหวัด **“วัยทำงาน”** รูปหนึ่ง

ข้าพเจ้าเป็นเจ้าคณะภาค ๑๔ พ.ศ.๒๕๑๕ มีเจ้าคณะจังหวัดที่มีอายุ ๒ จังหวัด คือ จังหวัดสุพรรณบุรี กับจังหวัดสมุทรสาคร อีก ๒ จังหวัดเป็น **“วัยทำงาน”** คือจังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดนครปฐม เรามีมติประชุมกันเดือนละครั้ง หากจำเป็นก็ประชุมเพิ่มอีกได้ และให้มีการประชุมระดับอำเภอ-ตำบล เพื่อรับงานกันต่อๆ ลงไปด้วย การประชุมแต่ละคราวจะเน้นการพัฒนาองค์กรคณะสงฆ์ เพิ่มศักยภาพเจ้าคณะพระสังฆาธิการ เช่น โครงการปลูกต้นไม้ วันต้นไม้แห่งชาติ คือวันเข้าพรรษาวัดละ ๕ ต้น โครงการสงเคราะห์เด็กนักเรียนให้มีอาหารกลางวันโดยเฉพาะโครงการอบรมนักเรียนนักธรรมชั้นเอกวันโกนวันพระ แต่จังหวัดกาญจนบุรีขอปรับเปลี่ยนเวลาเป็นจัดการอบรมก่อนสอบ ๒๐ วัน และขอเพิ่มอบรมนักธรรมชั้นตรี-โทด้วย การอบรมนักเรียนธรรมก่อนสอบทุกจังหวัดในภาค ๑๔ ได้ระดมความสามัคคี ความเป็นเอกภาพ ความเสียสละของคณะสงฆ์ ระดมพระวิทยากร พระสังฆาธิการ ปรากฏว่าแต่ละจังหวัดมีนักเรียนนักธรรมชั้นเอกสอบไล่ได้เพิ่มขึ้นมาก ต่อมาก็เปิดอบรมนักเรียนบาลีชั้น ป.๑-๒ ถึงป.ธ.๕ ของภาค ๑๔ ขึ้นที่วัดไร่ขิง ปรากฏผลลัพธ์เช่นเดียวกัน การอบรมนักธรรมชั้นเอกและบาลีของคณะสงฆ์ภาค ๑๔ นั้น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น) วัดสามพระยา เจ้าคณะใหญ่หนกลางและแม่กองบาลีสนามหลวง ได้กล่าวยกย่องว่าคณะสงฆ์ภาค ๑๔ ริเริ่มเป็นภาคแรก และยังได้เสนอให้เงินสนับสนุนการอบรมอีกด้วย ซึ่งต้องขอยกขึ้นเป็นผลงานของพระธรรมคุณาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรีด้วย

พระธรรมคุณาภรณ์เป็นนักคิดที่ก้าวไกล มีวิสัยทัศน์ เป็นนักทำงาน นักเสียสละ คราวที่เกิดภัยแล้งขึ้นที่อำเภอพนมทวน พระเณร ชาวบ้านลำบาก อดอยากขาดน้ำ พระธรรมคุณาภรณ์นำพระเณรชาวบ้านขุดคลองรับน้ำระยะทาง ๕-๖ กิโลเมตร ใช้รถไถเบิกทาง ตั้งเครื่องสูบน้ำจากคลองชลประทานไปลงพักที่สระน้ำวัดทุ่งสมอ สระน้ำวัดตระพังตรุ เพื่อช่วยชาวบ้าน ชาวบ้านซึมซาบในน้ำใจที่พระธรรมคุณาภรณ์ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชาวบ้านตลอดมา ยังมีงานใหญ่อีกหลายอย่าง จำได้ไม่หมดเช่น สร้างสะพานข้ามแม่น้ำแม่กลองตรงวัดดงสัก สะพานข้ามแม่น้ำแควใหญ่วัดทุ่งลาดหญ้า นำพระเณรไป

ร่วมกับชาวบ้านช่วยกัน ตลอดถึงการสร้างโบสถ์ ศาลา โรงเรียนทั่วไปในจังหวัดกาญจนบุรี พระธรรมคุณาภรณ์ถือเป็นธุระ พระสงฆ์สามเณรและชาวบ้านยังเล่าขานกันถึงทุกวันนี้

พระธรรมคุณาภรณ์นำพระสังฆาธิการและญาติโยมไปประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย อินเดีย ออสเตรเลีย อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และอเมริกา เพื่อทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และทัศนศึกษาที่ออสเตรเลีย มีคนไทยเลื่อมใสสร้างวัดไทยชื่อ วัดไทยนครเมลเบิร์น ที่เมืองเมลเบิร์น รัฐวิคตอเรีย และวัดไทยพุทธาราม เมืองบริสเบน รัฐควีนส์แลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ผู้ที่เคยไปต่างประเทศ เช่นที่อินเดีย ย่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น โดยเฉพาะพระสงฆ์พระสังฆาธิการสามารถนำประสบการณ์กลับมาพัฒนาวัด นับเป็นคุณานุคุณแก่วัดและพระพุทธศาสนา มีบางท่านที่ไม่เข้าใจ เกิดอกุศลจิตติเตียนนานาประการก็มี

พระธรรมคุณาภรณ์มีน้ำใจปรารถนาความสุขแก่พระสงฆ์สามเณรและชาวบ้านชาวเมือง มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เจริญด้วยสีลสามัญญตา และทิฏฐิสามัญญตา มีผู้คนระลึกถึงตลอดเวลา เป็นที่รักเป็นที่เคารพทั้งพระสงฆ์ สามเณรและชาวบ้าน ยังเป็นไปเพื่อความไม่ทะเลาะวิวาท เพื่อความช่วยเหลือเกื้อกูล ความสามัคคีเป็นเอกภาพ จึงตั้งอยู่ในฐานะ **"ปูชนียบุคคล"** ที่มีกระถางธูปตั้งอยู่เบื้องหน้า

เมื่อครั้งทำบุญอายุครบ ๖๐ ปี สร้างโรงพยาบาลที่อำเภอพนมทวน บ้านเกิดชื่อ **"โรงพยาบาลเจ้าคุณไพบูลย์"**

ปีนี้ **"เจ้าคุณไพบูลย์"** อายุ ๗๒ ปี จะจารึกชื่อไว้ตรงไหนเอ่ย

เจ้าคุณไพบูลย์ ผู้น่ารัก

พระธรรมราชานุวัตร
เจ้าคณะภาค ๓
วัดพระเชตุพน วิมลมังคลาราม

งานฉลองอายุวัฒนมงคล ครบ ๖ รอบ พระธรรมคุณาภรณ์ (ไพบูลย์ กตปุญฺโญ ป.ธ.๘),
วันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๕

รายนามเจ้าภาพ
พิมพ์หนังสือ

รายนามเจ้าภาพพิมพ์หนังสือหลวงเตี่ย

๑. กองทุนธนาคารบุญ
๒. พระครูปลัดภูเบศ ฌานาภิญโญ
๓. พระปลัดสุธรรม สุธมฺโม และสมาชิกสภาธรรมกายสากลแห่งประเทศออสเตรเลีย
๔. พระไพบูลย์ ธมฺมวิปุโล
๕. พระคมสัน ธมฺมาสันโน
๖. พระวิชิต กิจฺจชโย และคณะญาติมิตร
๗. พระสาธิต สมาจาโร และครอบครัวนันติวานิช
๘. พระสุรชาติ ฉวิวณฺโณ
๙. พระหาญชัย อาสภกนฺโต และครอบครัวสว่างดี
๑๐. พระอยุทธ์ ธมฺมวีโร
๑๑. พระภิกษุธรรมทายาท รุ่น ๑๓ ปี พ.ศ.๒๕๔๐
๑๒. พระภิกษุธรรมทายาท รุ่น ๑๕ ปี พ.ศ.๒๕๔๒
๑๓. พระอาจารย์ และสมาชิกภาคนครหลวง ๒
๑๔. วัดเจริญภาวนาลอนดอน และกัลยาณมิตรประเทศอังกฤษ
๑๕. วัดภาวนาชิคาโก
๑๖. วัดภาวนานิวเจอร์ซี่
๑๗. วัดพระธรรมกายแคลิฟอร์เนีย
๑๘. คุณบุญชัย-คุณวรรณา เบญจรงคกุล
๑๙. คุณวิชัย-จุฑามาศ เบญจรงคกุล
๒๐. คุณสมชาย เบญจรงคกุล
๒๑. ดร.ประกอ-คุณวรรณา จิรกิติ
๒๒. คุณกฤตยะ กฤตมโนรถ
๒๓. คุณกัลยารัตน์ สุริยสัตย์
๒๔. คุณจันทิมา ยาสาธร
๒๕. คุณจารุชา ติระกิจสุนทร
๒๖. คุณฉวีวรรณ กลิ่นจุ้ย
๒๗. คุณชวลิต ติระกิจสุนทร
๒๘. คุณชัยพิบูลย์ ประเสริฐวงศ์ชัย
๒๙. คุณปิยธรรม มาสิง
๓๐. คุณพยอม แสงสุริยะฉัตร
๓๑. คุณพรจันทร์ ลูกอินทร์
๓๒. คุณพิเชษฐ์ ติระกิจสุนทร
๓๓. คุณพิพัฒน์ เลิศวิลัย
๓๔. คุณพิศมัย แสงหิรัญ
๓๕. คุณเมตตา สุวชิตวงศ์
๓๖. คุณวาสนา เรืองรักษ์ลิขิต
๓๗. คุณวิรงรอง รัตนฉายา
๓๘. คุณวิไลวัลย์ วัชสิริเสรี
๓๙. คุณศศิอำไพ ปาลวัฒน์วิไชย
๔๐. คุณสุกัญญา ชลอำนวย
๔๑. คุณสุวัสส์ ไตรสกุลไกวัล
๔๒. คุณอนันต์ อัศวโภคิน
๔๓. ดร.สมศักดิ์ จงวัฒน์ผล
๔๔. นพ.พรชัย ติระกิจสุนทร
๔๕. คุณกมล-คุณยุภาภรณ์ พรวโรจนาบุญ
๔๖. คุณกิตตะวัน-คุณอรพินทร์ วงศ์สุชานันท์
๔๗. คุณจริน-คุณมารี อิ่มอารมณ์
๔๘. คุณแจ่มจิตต์-คุณวรนุช เลาหวัฒน์
๔๙. คุณฌญา ศุขจรัสและคุณสุขุม โตการัณยเศรษฐ์
๕๐. คุณธีรวัฒน์-คุณวรนุช พัชรตระกูล
๕๑. คุณนิวัฒน์-คุณฉันทนา บุญภู
๕๒. คุณบุญชัย-คุณวรรณา เบญจรงคกุล
๕๓. คุณบุญมา-คุณเปียทิพย์ ป้านประดิษฐ์
๕๔. คุณผ่อง-คุณแน่งน้อย เล่งอี้
๕๕. คุณพรทิพย์-คุณพรรณทิพย์ พิริยะโยธิน
๕๖. คุณพรรณี-คุณพรรณราย วนิชยางกูรานนท์
๕๗. คุณพลกฤษณ์-คุณวันดี กิจประชากร
๕๘. คุณพวง-คุณเรณู โชคอนันต์ตระกูล
๕๙. คุณพิศุทธิ์-เสลาลักษณ์ จุรีเกษ
๖๐. คุณพีระเดช-คุณวิบูลวรรณ ชมานนท์

รายนามเจ้าภาพพิมพ์หนังสือหลวงเตี่ย

๖๑. คุณเพทาย-คุณวารี มณีไพโรจน์
๖๒. คุณมรกต-คุณเพาพงา มณีไพโรจน์
๖๓. คุณแม่ย้ง แซ่โล้ว-คุณจิดาภา สุภาวิมล
๖๔. คุณวาสนา ธาระวานิช - คุณวันทนา บุญสูง
๖๕. คุณวิโรจน์-คุณบังอร คุณาธารกุล
๖๖. คุณวิโรจน์-คุณสุมาลี รัตนศิริวิไล
๖๗. คุณวิเศษ-คุณศุภิสรา วงศ์สิงห์
๖๘. คุณสุนทร-คุณจิรวัฒน์ ศรีสัตนา
๖๙. คุณสุภาพ-คุณสายพิณ สุคันธา
๗๐. คุณอุดร-วิมลวรรณ ตันติสุนทร
๗๑. น.พ. ชัยนันท์-คุณพรเพ็ญ บุญสิริวัฒนกุล
๗๒. พลตรีชาญณรงค์-คุณวรรณวิภา รสจันทร์
๗๓. ศ.นพ.จตุรพร-คุณหญิงอุไรวรรณ หงสประภาส
๗๔. คุณเกริก-คุณศิรินาถ-คุณปาโมกข์ พรหมเดช
๗๕. คุณเกรียง-คุณรุ่งฤดี รุ่งวิริยะวงศ์ และครอบครัว
๗๖. คุณเกรียงศักดิ์ แซ่เลี่ยว และครอบครัว
๗๗. คุณขวัญใจ แซ่โง้ว-คุณประสิทธิ์-คุณกาญจนา-คุณกิตติเดช-คุณอินทิรา ภัทรธีรานนท์และครอบครัว
๗๘. คุณจะเด็ด-คุณหนูจีน สุวรรณธรรมาและครอบครัว
๗๙. คุณณรงค์-คุณวรรณา-คุณวรงค์ อุดมผล
๘๐. คุณธนวิทย์-คุณรัตนา เลิศวานิชกิจ และครอบครัว
๘๑. คุณธนัญชา กุลวรเศรษฐ และหมู่คณะ
๘๒. คุณนวรัตน์ ฤดีพิพัฒนพงศ์ และบริษัท แสงมิตรกรุ๊ป จำกัด
๘๓. คุณบุญชัย อภินันทน์ และครอบครัว
๘๔. คุณปกาศิต นาเมืองรักษ์ และครอบครัว
๘๕. คุณประยูร-คุณรัชนีย์ วิเศษนอก และครอบครัว
๘๖. คุณพงษา-คุณไซจู-คุณจุฑารัตน์ เริงหทัยธรรม และครอบครัว
๘๗. คุณพวงเพ็ญ ทิสยากร พร้อมบุตร-ธิดา-และหลาน ๆ
๘๘. คุณพ่อกี้ แซ่เอ้า-คุณแม่ยิ้ง แซ่หว่อง และร้านเครื่องหนังเฮนรี่
๘๙. คุณไพศาล-คุณวรรณี สุชาติกุลวิทย์ และครอบครัว
๙๐. คุณมนต์ชัย-คุณนันทนา ยอดพินิจ และครอบครัว
๙๑. คุณมาณี-คุณชำนาญ ภูริปัญญวานิช และบริษัทแอลต้า อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด
๙๒. คุณเมธิณี ฟุ้งศรีวิโรจน์ และครอบครัว
๙๓. คุณรัชนีย์ ตั้งจรูญวาณิชย์ พร้อมคณะญาติมิตร
๙๔. คุณเลิศชัย ไลประวัติ และครอบครัว
๙๕. คุณวรรณี-คุณวารี-คุณองอาจ ลวชัยโยธิน
๙๖. คุณวิจาร-คุณวรรณี-คุณสิรภพ-คุณยศภัทร คุปติพงศ์กุล
๙๗. คุณวิฑูร-คุณธนิษฐา สุวรรณเนกข์ และครอบครัว
๙๘. คุณวิมล เอกธวัชกุล-คุณประเสริฐ ชุมพลไพศาล
๙๙. คุณวีรชัย-คุณกรรณิกา-คุณพิชญ์พงศ์-คุณอรพิชชา พนารมย์
๑๐๐. คุณวีระพล-คุณอุไร อุณวิไล และครอบครัว
๑๐๑. คุณวีระศักดิ์-คุณอารีรัตน์ ศิริคุรุรัตน์ และบุตรธิดา
๑๐๒. คุณศิริลักษณ์ ทองอร่าม และครอบครัวมอร์แกน
๑๐๓. คุณศุภกร-คุณกมลวัน บุญโต และครอบครัว
๑๐๔. คุณศุภชัย ศรีศุภอักษร

รายนามเจ้าภาพพิมพ์หนังสือหลวงเตี่ย

และสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน
๑๐๕. คุณสมชัย-คุณผกามาศ-คุณศิวรักษ์ ธเนศบวร
๑๐๖. คุณสมเดช สุประดิษฐอาภรณ์ และครอบครัว
๑๐๗. คุณสันติ-คุณพิมพ์ใจ-คุณกชกร ทิสยากร
๑๐๘. คุณสาโรช-คุณสุกัญญา สกุลวัฒนะ และ บริษัท เจนเทรดวิศวกรรม จำกัด
๑๐๙. คุณสุชาติ-คุณอังสนา-คุณณัฐนิชา กิตติชาติวรกุล
๑๑๐. คุณสุภศิษฐ์-คุณมโนทิพย์-คุณณัฐธารพัชร จักรวาลธรรม
๑๑๑. คุณสุวิทย์-คุณสัณห์จุฑา-คุณวรพัทธ์-คุณสิริญา วิชชาวุช
๑๑๒. คุณสนิท เสถียรสัมฤทธิ์
๑๑๓. คุณหลีฮุย แซ่เบ้-คุณสิทธิโชค อมรพิพัฒกุล และครอบครัว
๑๑๔. ดร.รณยุทธ์-คุณเขมวดี-คุณนราธิป จิตรดอน
๑๑๕. น.อ.หญิง สุพัตรา สิทธิราชา และครอบครัว
๑๑๖. นสพ. ธานินทร์ ชีวะผลาบูรณ์ และครอบครัว
๑๑๗. นสพ. อนุวัฒน์-คุณสุภัทรา-ด.ญ.นิรินธน์-ด.ญ.อนัญญา ศีตมโนชญ์
๑๑๘. พ.ต.ท.อดุลย์-ทญ.นันทพร-ด.ช.อดุลาเดช เม่นบางผึ้ง
๑๑๙. ครอบครัวคูตระกูล
๑๒๐. ครอบครัวช่วงรังษี
๑๒๑. ครอบครัวเตชะพิสิษฐ์
๑๒๒. ครอบครัวแต่งเจริญพาณิชย์
๑๒๓. ครอบครัวทรัพย์รุ่งเรือง
๑๒๔. ครอบครัวสุธาชีวะ
๑๒๕. ครอบครัวสุพรรณานนท์
๑๒๖. ครอบครัวงามเกียรติทรัพย์, คุณหยิ่งไพ้ แซ่โง้ว
๑๒๗. ครอบครัวปทุมานนท์-ครอบครัวบุญซื่อ-ครอบครัวศรีฟ้า
๑๒๘. ครอบครัวฟักมณี และหอพักดวงแก้ว
๑๒๙. ครอบครัวและพนักงาน บริษัท เดลแมกซ์ แมชินเนอรี่ จำกัด
๑๓๐. เท็กซัสสุกี้บะหมี่ และ ครอบครัวเตชะทวีวัฒน์
๑๓๑. บริษัท จันทร์ศิริ จำกัด
๑๓๒. บริษัท เจคเขียร์ เทคโนโลยี จำกัด
๑๓๓. บริษัท คริสตอล ซอฟท์แวร์ แพ็คเก็จ จำกัด
๑๓๔. บริษัท ดีบี คอมมิวนิเคชั่น แอนด์ คอมพิวเตอร์ จำกัด
๑๓๕. บริษัท ดุสิตสัมพันธ์ จำกัด
๑๓๖. บริษัท พีที ห้องเย็น จำกัด
๑๓๗. บริษัท ยิบอินซอย จำกัด
๑๓๘. บริษัท สำเร็จดอทคอม จำกัด
๑๓๙. บริษัท แสงงาม กรุ๊ป (๒๕๓๕) จำกัด และ PRI Product Co., Ltd.
๑๔๐. บริษัท ออโต้ไฟล์ท จำกัด (ระบบบัญชีสำเร็จรูป)
๑๔๑. บริษัท เอ็น.ซี.โกลด์เบรด จำกัด
๑๔๒. หจก.ซื้อฮะฮวด โดย คุณสุจินตนา ชูชัยศรี และครอบครัว
๑๔๓. หจก.ที.แมน ฟาร์มา และครอบครัว ฐานะโชติพันธุ์
๑๔๔. กลุ่มกาญจนบุรีรวมใจ
๑๔๕. กลุ่มกำแพงแก้ว ตลาดไท
๑๔๖. กลุ่มสมัชชาคนรวย เสา M12 และ วิภาส รักสกุลไทย
๑๔๗. กลุ่มสหมิตร ศูนย์ปฏิบัติธรรมคิวเฮ้าส์ อโศก-เขตวัฒนา
๑๔๘. กัลยาณมิตร ธุดงคสถานล้านนา
๑๔๙. ชมรมครอบครัวสุขสันต์

รายนามเจ้าภาพพิมพ์หนังสือหลวงเตี่ย

๑๕๐. ชมรมคหบดีสัมพันธ์
๑๕๑. ชมรมปล่อยปลาบูชามหาธรรมกายเจดีย์
๑๕๒. ธุดงคสถานประจวบคีรีขันธ์
๑๕๓. บ.บิสซิเนส คอมเพ็ดทิทีฟ อินเทลลิเจนซ์ จำกัด
๑๕๔. บุคคลากรรุ่น ๑๘
๑๕๕. ภาคนครหลวง ๓ และศูนย์ปฏิบัติธรรมทะเลบุญ
๑๕๖. มหาเศรษฐี อ.เมือง สมุทรปราการ และบุคคลากรรุ่น ๑๓
๑๕๗. ศูนย์กัลยาณมิตรพิจิตร
๑๕๘. ศูนย์กัลยาณมิตรฉะเชิงเทรา และครอบครัวชัยกิติภรณ์
๑๕๙. ศูนย์กัลยาณมิตรนครราชสีมา
๑๖๐. ศูนย์ปฏิบัติธรรมคิวเฮ้าส์ คอนแวนต์
๑๖๑. ศูนย์ปฏิบัติธรรมซีแอตเติ้ล
๑๖๒. ศูนย์ปฏิบัติธรรมโตเกียว
๑๖๓. ศูนย์ปฏิบัติธรรมไทเปและครอบครัวสุพรรณานนท์
๑๖๔. ศูนย์ปฏิบัติธรรมปีนัง
๑๖๕. ศูนย์ปฏิบัติธรรมฝรั่งเศส
๑๖๖. ศูนย์ปฏิบัติธรรมเวอร์จิเนีย
๑๖๗. ศูนย์ปฏิบัติธรรมแอตแลนต้า
๑๖๘. ศูนย์ปฏิบัติธรรมฮ่องกง
๑๖๙. ศูนย์สาขาวัดพระธรรมกายในต่างประเทศทั่วโลก
๑๗๐. สมาคมพุทธศาสตร์สัมพันธ์
๑๗๑. ครอบครัวจงสกุลศิริและครอบครัวอนันต์ศิริประภา

โกวิทธรรม

คณะกรรมการจัดทำหนังสือ

ที่ปรึกษา

พระธรรมปัญญาบดี	(ถาวร ติสฺสานุกโร)
พระธรรมกิตติวงศ์	(ทองดี สุรเตโช)
พระเทพกิตติปัญญาคุณ	(กิตติศักดิ์ กิตฺติวุฑฺโฒ)
พระราชภาวนาวิสุทธิ์	(ไชยบูลย์ ธมฺมชโย)
พระราชธรรมวิเทศ	(อมรวุฒิ อมโร)
พระอมรสุธี	(โกศล อคฺคจิตฺโต)
พระภาวนาวิริยคุณ	(เผด็จ ทตฺตชีโว)
พระสมุหวรคณิสสรสิทธิการ	(สิงห์ไชย สิริวณฺโณ)
พระครูอุดมสังวร	(อุดม อุตฺตมวีโร)

ประธาน

พระมหาเทียบ สิริญาโณ

กรรมการ

พระศรีธวัชเมธี (ชนะ ธมฺมธโช)	พระพันธุ์นิติ นิติพนฺโธ
พระมหาอุดม ปญฺญาโภ	พระมหาประเชิญ ปญฺญาวุโธ
พระมหาอำนาจ ธมฺมวิริโย	ทรงวิทย์ แก้วศรี
ผศ.ดร. เสาวณิต วิงวอน	ภวดล ทองเกษม
เจริญ สุพร	อำไพพรรณ น้อยหนูจัตุรัส
ปราณี ปราบริปู	วรรณา นาวิกมูล
วิภา สมโภชพฤติกุล	วิรัตน์ คุ้มคำ
อัมพา แสนทวีสุข	

ISBN : 974-90901-4-4
ชื่อหนังสือ : โกวิทธรรม
ชื่อผู้แต่ง : พระธรรมราชานุวัตร (กมล โกวิโท)
จำนวนหน้า : ๕๗๖ หน้า
พิมพ์เมื่อ : ๑๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๖
จำนวนพิมพ์ : ๕,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ที่ : บริษัท ฟองทองเอนเตอร์ไพร์ส จำกัด โทร ๐-๒๕๑๔-๑๙๗๑
๓๓/๑๔๕๐ ซอยรวมโชค ถนนลาดพร้าว ๕๓ กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐

"ดอกบัว" บานหน้าต่างตำหนักวาสุกรี ที่ประทับ
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

มูลนิธิธรรมกาย วัดพระธรรมกาย